11908/13
A XXX Bag

C. Duflos sc. Parisiis

Carolus Maratta inv:, delin:, et Autori amico D.D.D. Romæ 1703.

42550

[stamp:] ... DU DEP.T DE LA SARTHE ...

GEORGII BAGLIVI

Medic. Theoric. in Romano Archilyc. Prof. Societatis Regiæ Londinenſis, Academ. Imp. Leop. &c. Collegæ

OPERA OMNIA

MEDICO-PRACTICA ET ANATOMICA.

EDITIO ACCURATISSIMA,

Cui præter Diſſertationes, & alios Tractatus præcedentibus Editionibus adjunctos, item ejuſdem GEORGII BAGLIVI Canones de Medicinâ ſolidorum; Diſſertationem de progreſſione Terræ-motûs; de Syſtemate & uſu motûs Solidorum in corpore animato; de Vegetatione Lapidum & analogiſmo circulationis maris ad circulationem Sanguinis:

ACCESSIT

Index Rerum Verborumque copioſiſſimus;

NEC NON

J. D. SANTORINI Opuſcula quatuor; de Structurâ & motu fibræ; de Nutritione animali; de Hæmorrhoïdibus; & de Catameniis.

LUGDUNI.
Sumptibus PETRI BRUYSET & Sociorum.

M. DCCXLV.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

Opinionum commenta delet dies, Naturæ judicia confirmat.

Cicero de naturâ Deorum.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

INNOCENTIO XII. PONTIFICI MAXIMO.

GEORGIUS BAGLIVUS Felicitatem.

OBlaturus Tibi, SUMME PONTIFEX, meum hoc novi hominis, & quammaximè tenuitatis ſuæ conſcii, Opuſculum, planè diffiderem, niſi apud quoſcumque Litterarum, bonarumque Artium Cultores, invaluiſſe morem animadverterem, ut vigiliarum, laborumque ſuorum Tibi fœtus conſecrarent. Id autem quàm meritò ab illis fiat, nil attinet dicere. Quicquid enim, ut cæteras Orbis partes taceam, in hac tua Urbe, omnium Principe, egregium præclarumque prodit, id certè Tibi, tanquam præcipuo Auctori acceptum referri debet. Enim verò eccui potiùs, quàm ei, qui non ſolùm Dominus Fundi eſt, ſed ſementem quoque ſuggerit, & Agricolarum induſtriam hortationibus, præmiiſque excitat, agrorum primitias Colonus offerat? Unde mirabili [illegible], & ad harmoniam, ut ità loquar, Mundi cantus exiſtit [illegible] licet in principis gloriam, doctorum Virorum monumenta [illegible]ant & viciſſim ex Principis approbatione, hi laborum ſuorum præmium conſequuntur. At hæc cauſa, quæ ad alios æquè omnes pertinet, meam deputo præcipuam; quippè quem de reditu in Patriam jam cogitantem, non ſolum conſilii auctoritate, ſed liberali, (quæ tua humanitas eſt) invitamento retinuiſti. Quo factum eſt, ut non ſolùm in hac, quam profiteor Arte, doctorum compluri[illegible] Virorum exempla ad imitandum habuerim; ſed etiam ex tua i[illegible]teratos munificentia, & in qualicumque Studioſorum conatu [illegible]ando, benignitate, ad oblatum mihi munus perſequendum, [illegible] ardorem mentis conciperem. Et certè fidentis animi ſpes mi[illegible] fellit, Tuo quippè fretus patrocinio, Anatomicæ Cathedram [illegible]x Urbis Archilyceo nuper obtinui. Qua quidem in re, eò ma-

jores tibi gratias, & agere, & habere debeo, quod neque favori, neque Tuæ, quâ Parentes mei aliquando dignati ſunt, familiaritati datum quippiam volueris, ſed totum per ſanctiſſimas, atque incorruptas Juſtitiæ leges, tranſigi negotium juſſeris. Ità enim non modò, quo me ornaſti beneficium, ſed etiam ſi quid laudis, atque exiſtimationis inter Æquales ex publica concertatione Anatomica nuper collegerim, id omne me Tibi debere profiteor. His omnibus, iiſque juſtiſſimis de cauſis, SUMME PONTIFEX, *hoc mihi ſumpſi, ut Tibi dicatas, ac inſcriptas emitterem has meas de re medica lucubrationes, quas ſi minus ob Scriptoris meritum, at certè propter Artis præſtantiſſimæ dignitatem, Tibi probatum iri confido: quæ quidem Ars, quamvis apud Mortales magni ſemper æſtimata fuerit, majori utique in pretio haberetur, ſi per eam conſequi liceret nunquam deteriori loco eſſet, ſed ſemper conſtaret ſibi, quâ huc uſque in publicum Urbis, & Orbis commodum uſus es, firma, vegetaque corporis valetudo, & excelſæ mentis vi perpetuò reſponderet. Quod tantum beneficium, ſi nobis Deus conceſſerit, quid ampliùs ſperari poſſit, non video; ſiquidem nihil vel animo fingi poteſt felicius eâ Republicâ, in qua, ut jam videmus, revocatis à gratia, & pretio, ad meritum, virtutemque dignitatibus, Legum reverentia, & æquitatis Religio revireſcunt. Communis Pauperum res, per Te fundata, opibus juxtà, ac pietatis legibus feliciter inſtituitur: Eccleſiaſtica diſciplina emendatur, & priſtino ſplendori redditur; ac Evangelii Præconum in omnes terrarum Orbis partes, inque abditum uſque Orientem, miſſiones magno pecuniæ numero ſuſtentantur. Quæ quoniam ingentia beneficia, à Te uno in univerſum genus humanum proficiſcuntur; cùm diuturnam Tibi,* SUMME PONTIFEX, *à Deo Opt. Max. incolumitatem deprecamur, vereor profectò, ne noſtram rem agere, & ad fructum noſtrum potiùs quàm ad ejus, quem diligimus, commoda, preces nos referre, quis exiſtimet. Vale.*

Romæ Nonis Octobr. M. DCXCVI.

Imprimatur, ſi videbitur Reverendiſſ. P. Mag. Sac. Pal. Apoſt.

Sperellus Epiſcop. Interamnen. Viceſg.

OPus Domini *Georgii Baglivi*, de Praxi Medica ad obſervandi rationem reſtituta, cum adjunctis Diſſertationibus, obſervari meretur, ac legi. Illud juſſu Reverendiſſ. P. Mag. Sac. Pal. Apoſtolici attentè conſideravi, & dignum luce publicâ cenſui, nam nec Fidei repugnat, nec moribus, ſed utili, ſolida, & diligenti repletum eruditione, oſtendit Auctoris ingenium ferax, ad magna natum, & majora promittens. Romæ Kal. Auguſti 1696.

Bartholomæus Santinellus Philoſophiæ, & Medicinæ Doctor.

IMPRIMATUR.

Fr. Joſeph. Maria Berti Reverendiſſ. P. Fr. Paulini Bernardinii S. A. P. Mag. Socius Ordinis Prædicatorum.

APPROBATIO.

EGo infrà ſcriptus Nicolaus Andry Conſiliarius & Medicinæ Lector ac Profeſſor Regius, Doctor Medicus Pariſienſis, Juſſu illuſtriſſimi Galliarum Cancellarii hunc Librum legi, cui Titulus: *Georgii Baglivi, &c. Opera medico-practica & anatomica, hâc ſexta Editione aucta, noviſque locupletata diſſertationibus.* Quem librum variis jam experimentis, obſervationibus & præceptis refertum ad veram medendi methodum non mediocriter conferentibus: multis prætereà partibus auctum & locupletatum: doctrinâ denique & ingenio abſolutum: dignum cenſeo qui typis mandetur. Datum Pariſiis die 30. Maii ann. 1703.

ANDRY.

PRIVILEGE DU ROY.

LOUIS PAR LA GRACE DE DIEU, ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE: A nos amez & feaux Conſeillers, les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes ordinaires de nôtre Hôtel, Grand Conſeil, Prevôt de Paris, Baillifs, Sénéchaux, leurs Lieutenans Civils & autres nos Juſticiers qu'il apartiendra; SALUT: Nôtre bien amé ANTOINE SERVANT Libraire à Lyon, Nous ayant fait remontrer qu'il ſouhaiteroit faire imprimer & donner au Public un Ouvrage qui a pour Titre, *Georgii Baglivi Canones de Medicina ſolidorum, & Franciſci A Moſtazo de Cauſis Piis*, s'il Nous plaiſoit lui accorder nos Lettres de Privilege ſur ce neceſſaires; offrant pour cet effet de le faire imprimer en bon papier & beaux caracteres ſuivant la Feüille imprimée & attachée pour modele ſous le contreſcel des

Préſentes : A CES CAUSES, Voulant traiter favorablement ledit Expoſant ; Nous lui avons permis & permettons par ces Préſentes, de faire imprimer ledit Livre ci-deſſus ſpecifié en un ou pluſieurs Volumes, conjointement ou ſeparément, autant de fois que bon lui ſemblera, ſur papier & caracteres conformes à laditte feüille imprimée & attachée ſous nôtre-dit contreſcel, & de le vendre, faire vendre & debiter par tout nôtre Royaume, pendant le tems de ſix années conſecutives, *à compter du jour de la date des Préſentes* : Faiſons défenſes à toutes ſortes de perſonnes de quelque qualité & condition qu'elles ſoient, d'en introduire d'impreſſion étrangere dans aucun lieu de nôtre obéïſſance : comme auſſi à tous Imprimeurs, Libraires & autres, d'imprimer, faire imprimer, vendre, faire vendre, debiter ni contrefaire ledit Livre ci-deſſus expoſé, en tout ni en partie, ni d'en faire aucuns extraits ſous quelque prétexte que ce ſoit, d'augmentation, correction, changement de titre ou autrement, ſans la permiſſion expreſſe & par écrit dudit Expoſant ou de ceux qui auront droit de lui ; à peine de confiſcation des Exemplaires contrefaits, de quinze cents livres d'amende contre chacun des Contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hotel-Dieu de Paris, l'autre tiers audit Expoſant, & de tous dépens, dommages & interêts. *A la charge que ces Préſentes ſeront enregiſtrées tout au long ſur le Regiſtre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris*, dans trois mois de la date d'icelles ; que l'impreſſion de cet Ouvrage ſera faite dans nôtre Royaume & non ailleurs ; & que l'Impetrant ſe conformera en tout aux Reglenens de la Librairie, & notamment à celui du dixiéme Avril 1725. & qu'avant que de l'Expoſer en vente le Manuſcrit ou Imprimé qui aura ſervi de copie à l'impreſſion dudit Livre, ſera remis dans le même état où l'Aprobation aura été donnée, ès mains de nôtre très-cher & feal Chevalier Garde des Sceaux de France, le Sieur CHAUVELIN ; & qu'il en ſera enſuite remis deux Exemplaires dans nôtre Bibliotheque publique, un dans nôtre Château du Louvre, & un dans celle de nôtre très-cher & feal Chevalier Garde des Sceaux de France, le Sieur Chauvelin ; le tout à peine de nullité des Preſentes. Du contenu deſquelles vous mandons & enjoignons de faire joüir l'Expoſant ou ſes ayans cauſe pleinement & paiſiblement, ſans ſouffrir qu'il leur ſoit fait aucun trouble ou empêchement ; Voulons que la copie deſdites Préſentes qui ſera imprimée tout au long, au commencement ou à la fin dudit Livre, ſoit tenuë pour dûëment ſignifiée, & qu'aux copies collationnées par l'un de nos amez & feaux Conſeillers & Secretaires, foi ſoit ajoûtée comme à l'Original. Commandons au premier nôtre Huiſſier ou Sergent de faire pour l'execution d'icelles tous actes requis & neceſſaires, ſans demander autre permiſſion, & nonobſtant clameur de Haro, Chartre Normande & Lettres à ce contraires. CAR TEL EST NOTRE PLAISIR. Donné à Compiegne le ſixiéme jour du mois d'Aouſt l'an de grace 1730. & de nôtre Regne le quinziéme.

Par le Roy en ſon Conſeil, *Signé*, SAINSON.

Regiſtré ſur le Regiſtre VII. de la Chambre Royale des Libraires & Imprimeurs de Paris, No. 626. fol. 584. conformement aux anciens Reglemens, confirmés par celui du 28. Février 1723. A Paris le 11. Aouſt 1730.

Signé, P. A. LE MERCIER, Syndic.

PRÆFATIO

PRÆFATIO*

TOTIUS OPERIS NATURAM, HUJUSQUE Editionis additamenta exponens,

Ubi de Syſtematum uſu, differentiis, delectu; Imprimis, de Bagliviani ſyſtematis utilitate, commodis & præſtantiâ diſſeritur.

Ibidem habes reſponſa ad quorumdam ſcripta, dicta, Suſurros.

ECCE quod omnibus in votis erat, auctum prodit in lucem *Baglivianum opus.* Hîc enim habes inedita non ſolùm, quæ benè multa ſunt & apprimè utilia, ſed quæ edita quoque fuerant, appendicibus variis, noviſque argumentis, obſervationibus & experimentis munita. Itaque novum hodiè non minùs illud opus videbitur quàm cùm novum erat, ut potè additamentis novis iterùm factum recens. Præterquam quòd enim novis ſemper blanditur illecebris quidquid *Baglivum* ſapit, multa habent ultimò recuſa hæc illius opera, quæ ut in aliis authoribus, ita in aliis editionibus deſiderantur. Pullulant quidem undique recentium ſcripta, ſed ex iis plurima animos ineſcant, non paſcunt; *Bagliviana* verò placent & inſtruunt, adeò ut ex iis nunquam recedas, niſi melior factus, doctior. peritior. Diſcriminis hujus ratio eſt, quod non pauci phantaſiæ laſcivientis ludibria offerant, *Baglivus* naturæ imitamina. Hoc ut exequeretur ſtatim ac è primo limine medicinam ſalutavit, in ipſomet medicatricis naturæ ſinu educandum ſe commiſit, ut illius mores, ingenium, agendi rationes quaſi cum lacte hauri-

* Hujus Præfationis Auctor eſt Dom. Hecquet Celeberrimus Medicinæ Doctor Pariſienſis, præmiſſa fuit primò Editioni Lugdunenſi anni 1704.

ret Hanc ob rem non opinionum commenta, non hominum opiniones ſectatus, ſed morborum hiſtorias, diagnoſin, prognoſin, curationes, morbos inter & ægros verſando, didicit; quod ipſiſſimum eſſe ac creatoris digito duci, is facilè agnoſcet, quem non fugerit eaſdem eſſe creatoris ac naturæ leges. Tali uſus magiſterio, morborum & remediorum arcana, improbo labore, propriiſque quaſi ſtipendiis aſſecutus eſt, veram id eſt methodum, practicis obſervationibus ſuffultam, inconcuſſiſque munitam legibus, quam in hoc ſtudio tenuit viam, quæ expertus eſt pericula, difficultates, commoda, incommoda notavit. Tum remediorum ſudoriferorum, *refermentatium*, purgantium imprimis, deſcripſit ſcandala; inſuper quæ à melioris notæ Medicis obſervata fuerant, ne quid prætermittere videretur, uſu proprio confirmavit; quâ ratione, quibus autoribus adhibenda fides, quibuſve renuenda, facto periculo didicit. Tandem remoras congeſſit, & impedimenta quæ artis medendi progreſſus hucuſque retardarunt. Talia ſunt ex quibus conflavit Author clariſſimus ſuos *de praxi medicâ* tractatus. Sed ne poſteris periret illius labor laboriſque ratio; veriùs, ut eodem impoſterùm collimarent omnium ſtudia, atque conatus, quibus ad ultimum, quantum fert humana imbecillitas, artis faſtigium pervenirent, non vanam, aut poſſibilem nuſquam (quod de republicâ Platonis commentum fuit) ſed utiliſſimarum academiarum diſciplinam, leges, inſtituta, mirâ ſuâ ſapientiâ ibidem proponit, ad quorum normam ad medicinæ ſtudium ingenia formarentur. Ex his omnibus facilè intelliget æquus rerum æſtimator ultimam ferè manum recentium inventis impoſuiſſe *Baglivum*, complementum ſaltem quoddam & coronidem addidiſſe concupitam diù, ſed deſideratam ſemper, medendi nempe methodum, quæ cum practicis veterum obſervationibus concordans novis non repugnaret. Hæc quidem non omninò ad ſcholarum methodos concinnata videbitur, ſed, quod rei caput eſt, naturæ legibus & experientiæ accommodatam, eam comperient artis prudentes. Novam medendi methodum aggreſſus

erat meritiſſimus vir SYLVIUS DE LE BOË, varia quoque ad hoc argumentum ſpectantia invenias apud WILLISIUM, ETTMULLERUM, WALDSCHMIDT, SYDENHAMIUM imprimis, omnes artis proceres digniſſimos; ſed hanc ſpartam nemo *Baglivo* noſtro pleniùs ornavit. Latiùs adhuc patet librorum illius *de Praxi* utilitas. Anxiè, & diù conquiſierant artis ſapientes, veram ſtudii medici normam, quam hîc paſſim inculcat *Baglivus* noſter, legitimum librorum uſum & ſelectum deſcribendo, adeò ut quod naucleris nautica pyxis, id ipſum erit medentibus *Baglivianum opus*.

Tot bona quæ ex primâ *Baglivianâ* editione ſperanda erant, augere, non in promptu videbatur; præſtitit tamen clariſſimus Author; quod quaſi ex ungue leonem recognoſces ex apendicibus *ad pleuritidem* & *de febribus malignis & meſentericis*. Noverat (quod peritioribus datum eſt) quaſdam eſſe pleuritides & febres quæ catharſin præcociorem poſtulant. Talium ergo ætiologias, caracteres, ingenia deſcribit, ne (quod non paucorum conterraneorum ipſius, cùm ad medicinam animum appulit, vitium * erat) omnibus idem cothurnus aptaretur, ad omnes febres præcocem trahendo catharſin, quæ quibuſdam tantùm concedenda erat. Hanc autem in ſcribendo curam eò magis ſibi injunxit, quòd inſurrexerat ubique in ſuis *de Praxi* libris in præcocem & præpoſterum uſum purgationis: ne igitur palinodiam canere putaretur, propriis ſigna notaculis quænam ſint morborum acutorum genera, quæ in purgationis negotio feſtinam medentis manum requirebant, prudenti hâc cautione audentioribus inexercitatorum conſiliis occurrit, qui ſaburram primarum viarum ubique ſupponendo, maximè cùm ad manum magis ſit & ad vulgi captum ejuſmodi ſyſtema, purgant aſſiduè atque repurgant, dioriſmo, criſi coctione, cæteriſque curationum legibus ſus deque habitis. Hos ut antevertat aut emendet abuſus, febri meſentericæ tantùm & lymphaticæ feſtinatam convenire catharſin admonet, tuncque ſolùm ubi fomes eſt *in primis viis*, *lymphæ* nempe *ſyde-*

* Baglivi epiſt. pag. 705.

* Idem p. 51. * Idem p. 58. * Idem p. 53. 348. * Idem p. 51. 52. * Idem appendice ad pleuritidem paſſim p. 37, &c.

ratio, * *& concretio*, id eſt iners quidam humor morâ lenteſcens, abſque ullâ inflammationis * ſuſpicione: pro clauſulâ addendo ſymptomatum remiſſionem, ut tutior ſit purgatio. Quæ omnia ne pauca viderentur, & ut temperaret uſum purgationis in acutis, clamat ſe *Romæ* ſcribere & in *aëre Romano* *, ubi, ait, *ejuſmodi morborum apparatus ſunt in primis * viis, non in ſanguine.* Similiter pleuritidem * quæ purgatione indiget, non omnem eſſe vult, ſed aliquam tantùm, eamque inferam, modò inflammatio non ſit in pulmone, vel, ut ait, *modò dolor non ſit inflammationis comes, ſed congeſtionis cujuſdam humoris & à ſale ſcorbutico oriundus.* Hâc autem in purgatione jubendâ pleuritidis initio, ut cautiùs procedatur, & ne illicò naſcente morbo, ſæpè nondum cognito, in purgationem irrumperetur, primis diebus frequentioribus enematis alvum molliri ſuadet, ut ſenſim ad purgationem aditus pateat, à quâ abſtinendum eſſe monet, ſi ſint inflammati pulmonis ſigna, tùm ſi urina accenſa ſit, calor acris, lingua reſiccata, &c. Tandem hoc purgandi conſilium ne audentius videatur aut inauditum, nobiliorum practicorum autoritatibus, quas ibidem cumulavit, voluit ſtabiliri. Tantæ molis erat è medentium mentibus, juniorum imprimis, feſtinatæ purgationis offendicula removere. Quæ omnia ex BAGLIVO confirmantur & raram eſſe (quod HIPPOCRATIS monitum eſt) purgationis neceſſitatem ineuntibus acutis, nec eam terendam eſſe omnium manibus, nec promiſcuè tentandam, nec denique trahendam in morem. Præcox ergo & iteranda purgatio ſcitæ manûs & induſtriæ opus erit, concedendum *iis quos æquus amavit Jupiter*, *quibus è meliore luto finxit præcordia*; opus inquam, quod in arte recocti ſagacitatem commendare poterit & ſapientiam, nuſquam juniorum acuere temeritatem. Quot enim & quanta in artis heroibus mirari decet quæ pumiliones dedecet imitari. Porrò purgationem tot cautionibus circumſeptam indulgere, illius pericula narrare eſt, morborumque aut circumſtantiarum, aliquot, non omnium, nec omnis loci, aut tempo-

ris

ris remedium deſcribere, ut patet ex clariſſimi Authoris reſponſo (pag. 703.) ad elegantiſſimam epiſtolam D. ANDRY medici Pariſienſis, ubi mentem ſuam de purgatione initio morborum expreſſiùs & pleniùs aperit BAGLIVUS.

Multa alia quæ huic editioni propria ſunt, reperies à pag. 62. ad pag. 100. Quæ enim inter has paginas interjecta ſunt, inedita erant, ſed exquiſita, ubique *Baglivó* digna, iis enim methodi medendi pars maxima aut optima, continetur. Aliunde multa adhuc occurrent inter legendum, eaque ne pauca nec comtemnenda, quæ dum ſapientiſſimi autoris produnt peritiam, ſalivam omnibus movebunt, ut quos ille fecit in arte progreſſus attingere tentent aut æmulari.

Duos *de Praxi* libros, ſequitur de *fibra motrice ſpecimen* variis, multis ac neceſſariis, præ cæteris editionibus, hîc auctum, imprimis epiſtolicâ diſſertatione *de meningum vi* quam habes pag. 289. cum ampliſſimis additamentis quæ hîc illic reperies quorum ſunt exempla pag. 278. 303. 338. &c. 350. & ſequentibus paſſimque in variis locis. Hoc autem ſpecimen, quod vocat humaniſſimus autor, phyſiologiæ loco venire poteſt. Reverâ enim medicinalem theoriam exponit, ſeu vitæ & ſanitatis cauſas. Nec eſt unde aliquis perperam aut temerè factum putet, quòd hîc phyſiologica pars, alteri quæ de praxi eſt, præmiſſa non fuerit, poſt inventam enim medicinam quærenda eſt ratio, non poſt rationem quærenda medicina. Porrò rationem illam nullibi meliùs reperies quàm in hoc *Bagliviano opere*. Hîc enim non hypotheſes è cerebro natas, non caduca principia, non comminiſcentis ingenii ludos, ſed ipſammet operantem offert naturam; quo enim alio nomine deſignabis ſolidorum illud cum fluidis æquilibrium, proportionem, æquabilitatem à jugi ſolidorum niſu in fluida, id eſt oſcillationibus pendentem, naturæque majeſtati tam dignè reſpondentem: ſupremum verò creatoris opificium nihil refert magis quàm ſimplex & nobilis ea tradita hîc à clariſſimo autore ſanitatis ac vitæ cauſarum deſcriptio. Cæterùm cùm *opera Bagliviana* commendamus,

procul à nobis ſit hoc facinus indignum, ut cæterorum ſyſtemata, ut inutilia aut damnoſa rejiciamus omninò, indecorum enim nec ingenui animi eſt ea deſpicere per quæ profecimus. Suam igitur unumquodque laudem manere volumus, omniumque conatus laudari; in eâ enim, quâ laborat humana mens, brevitate, non pauca primum lucro apponenda habet quæ poſtmodum repudianda ſunt. Interim errori aut inconſtantiæ non id imputandum eſt; ſingula enim ſuis ſerviere temporibus & locis, ſaltem erunt utiliter congeſta è quibus ad altiora & meliora gradus fit. Id autem ſi cuipiam, certè medicinæ, indulgendum erit. Corporis enim œconomia quam tractat, ſublimibus exquiſitis eis rebus ſimillima eſt, de quibus meditatis, quantumlibet faciliùs aſſeras, quid non ſint, quàm quid ſint. In hac rerum caligine, ſi aliquid à rei veritate alienum effutierint ſyſtematum conditores, tolerandi tamen audiendique; cùm enim illorum labore jam compertum ſit quid non ſint ſanitatis aut morborum cauſæ; in id quod ſint breviùs & faciliùs inquiretur. Salvo tamen cæterorum honore, de *Bagliviano ſyſtemate* affirmare fas erit, illud eſſe quod multiplici titulo cætera vincit. Id vitii cæteris fuit, quòd res & inſtrumenta uſurpaverint extranea, humano corpori peregrina. Triplicem hic materiam, atomos ille, acida alii & alcalia admiſcere, ſed quæ tot ſunt mentis aut ignium fœtus, totque incongrua hominis vitæ. Talia enim, amabo, quis unquam humano in corpore pervidit; atomos præcipuè & varios illos materiæ modos; Fidem fortè faciliùs obtinebunt acida & alcalia, quæ è ſanguine cæteriſque ſuccis extorquentur; ſed præterquam quòd nativa hæc vix reperias, quem hucuſque dioriſmum ſtatuerunt eorum autores, quo acidorum & alcalium caracteres, varietates, diſcrimina, medentibus patefaciant? Illis quidem in promptu fuit ſuis in officinis, tutò experiri, quibus acidis hæc vel illa alcalia ſaturarent, quibus alcalibus hæc vel illa infrænarent acida; id enim vilium aliquot metallorum & menſtruorum jacturâ & diſpendio facilè obtinetur. Verùm ſimilem nobis prodant artem,

quâ

quâ ſpecifica variorum morborum acida propriis alcalibus tutò obtundantur. Si regerant multis certò congruere morbis mercurium , corticem peruvianum,multaſque herbas alcalinas , amarorumque ingentes copias ; audient hæc omnia uſu, meditatione , obſervatione, caſu non infrequenter, prodita fuiſſe, iis etiam temporibus, quibus inculta adhuc jacebat chymia , aut ab arte medendi arcebatur. Hinc igitur medicaminum, quæ jam experientia oſtenderat, rationes & ætiologias elucidaſſe chymiam unicè evincetur, quæ illius laus eſt quam non invidemus. Sed alterum eſt quod ſuſpicioſum maximè reddit Chymicorum ſyſtema , quòd eorum operibus minùs cohæreant eorumdem ſermones : ii ipſi,ſi audiantur,ad ravim uſque clamant,non ignem aut calidum eſſe quod in corpore magnam vim habet , nihilominùs tamen (quod diſſoni inconditique eorum ſyſtematis non contemnendum argumentum eſt) dum calori in edendis functionibus tribuunt nihil , iiſdem reſtituendis calori imperium omne concedunt , calidis nempe , aromaticis , ſulphureis , volatilibus. Ultimum reſtat : quod ut in cæteros quoque ſyſtematum autores cadit, pariter chymicis objicitur. Omnes veritatis æmulatores ſe profitentes , veritatem tamen minùs quàm alienum quid à veritate tractant & meditantur, puram nempè puramque materiam aut materiæ modos circà quos mirè cavillantes, totos ſeſe exercent. Inveniendæ tamen veritatis dux optima eſt & magiſtra inventa veritas , quam unicè meditari , inſpici & à philoſophis expingi decet. Hâc autem ex parte (quæ omnium caput eſt) tantum cætera ſuperat Baglivi ſyſtema, quantum viburna cupreſſi. Medicæ veritatis avidus Autor noſter ſapientiſſimus , primò quidquid, non de rebus extraneis , ſed de medendi arte & corporis œconomia , verum proditum eſt atque compertum ſibi ſumit , hinc obſervationum ſerie, tanquam filo Aradneo, ductus , altas occupat, attingitque veritates A veritate autem ad veritatem progrediendo , ipſius veritatis veſtigia calcare eſt. Sic plures aſſecutus veritates ſingulares aut veritatum circumſtan-

cumſtantias, ad id tandem pervenit aſſeverandum, quod univerſim de ſanando corpore humano verum eſt. Syſtema id eſt medicinale aſſequitur ipſi innixum veritati; tutum certè ad veritatem iter, certamque dubio procul hujus inquirendæ methodum: ex veritate enim quid aliud ſperandum niſi veritas? Hanc ut certiùs obtineat, non alienam, ut vides, ſuſcipit explorandam materiem, unde analogiſmo ducto aliquid veriſimile de corporis œconomiâ aut arte medendi concludat, ſed ipſas meditari aggreditur corporis humani partes, eaſque non fluidas tantùm, quod omnium hactenus erratum fuit, ſed fluidas ſimul & ſolidas, quas non ignium tormentis quæ fucant & adulterant, ſed aut ſcalpelli acie & mentis oculis, aut manuum dexteritate, quæ inviolatam partium ſtructuram, repræſentat. Tandem in inſtituendo rerum medicarum analogiſmo, non ex dubiis rebus & incertis veritatem expiſcatur, ſed ex rebus compertis & quæ in confeſſo ſunt; non enim ex materiâ aut materiæ modis eam mutuatur, ſed ex ordine, proportionibus, æquilibrio inditis à creatore corporis partibus, iiſque non elementaribus quæ latent, ſed organicis quæ patent, utpote quæ iis quæ præ ſe ferunt ſymmetriâ, concentu & harmoniâ, quam condunt veritatem, produnt ac manifeſtant; adeò ut quæ aſtruit autor ex ipsâ veritate dimanaſſe videantur. Ne autem imponat aut impedimento ſit multiplex nimis compoſitarum partium apparatus, ſimpliciſſimas organicas examini ſubjicit, quod clariſſimorum virorum conſilium fuit, ut ad detegendã earum naturam quæ magis compoſitæ ſunt, fiat iter. Ejuſmodi ſunt fibræ à quibus auſpicatur, quarum fabricam & vim in cadaveribus explorare cùm ambiguum ſit, in vivis animalibus earum undulationes, criſpaturas, ſpaſmos intuetur: ipſam id eſt operantem naturam. Sed cùm ex fibris factas eſſe conſtet corporis partes, ex ſingularum viribus & elatere non temerè infert corporis univerſi robur. Ampliùs, fibrarum inveſtigat origines, quas cùm à meningibus maximâ ex parte duci comperit, meninges inſtituit membranarum matres & fibrillarum,

quæ

quæ ab illis reſtituendi ſe & oſcillandi vim mutuantur. Tandem ex eo quòd ubique adſint fibræ & membranæ, ex quibus partes conflatæ ſunt, concludit ſuum quibuſque particulis dari elaterem ſeu niſum, quo fluida exprimunt, eorumque motus moderantur & perpetuant. Fluida aliundè, reſiſtendo fibrarum (quæ ſolidorum titulo gaudent) compreſſionibus, partium alunt oſcillatorium motum, qui à meningibus deſcendens ad ultimas uſque vaſorum & partium propagines undulatur. Arcanas ejuſmodi & inſenſibiles oſcillationes ne quis accipiat pro commentis ingenii induſtriè delirantis, argumenta mutuatur autor ſapientiſſimus ex iis partibus in quibus fatentur omnes manifeſtam conſpici oſcillationem ſeu vim ſyſtalticam, quæ ad ultimas partes atteſtante ſenſu propagatur. Itaque in meningibus manifeſtam ſyſtolem obſervari jubet, quam ad ultimos fines membranarum propagari, præterquam quod evincunt in animalibus inſtitutæ obſervationes, oſtendit quoque periſtalticus inteſtinorum motus. Cùm enim in inteſtinis deſinant nervorum mille propagines, in quibus manifeſtè vigent è cerebro impreſſæ oſcillationes, argumento erunt, in aliis partibus ſimile quid contingere. Par nec debilius exhibet argumentum cordis ſyſtole ad ultimos arteriarum exitus omnium conſenſus propagata; ex quibus omnibus ſenſibus obvium ducitur teſtimonium in extremis partium finibus perſeverare oſcillationes quæ in meningibus inceperunt.

Interrogant cauſarum curioſi, undenam tanta hæc meningum vis? an propria iis? an precaria ſeu mutuatitia? ulteriùs quærunt quâ ratione à cerebro manans undulatio tot inter reſiſtentias & ſcopulos progrediendo, in ultimis partium finibus adhuc durare poſſit. Sors eadem, ſubridendo concludunt, meninges manebit, quæ glandulam pinealem; ambæ enim ex æquo, id eſt nullatenus, undulationes emittere valent aut accipere. Inevitabiles quidem ſed otioſas quæſtiones & inutiles! Has Oedipus quidam ſolverit, quid inde ad medendi peritiam utilitatis redundabit & commodi. Enim verò

à ſe aut ab alio oſcillent meninges, ad praxim perinde erit, modò comperta ſit earum vis ſyſtaltica, jugiſque nec interrupta ad extremas partes earum undulatio. Aliundè medentibus ſatis ſuperque erunt, quæ horum in confirmationem paſſim tradit clariſſimus autor, ſed imprimis capite V. & in epiſtolicâ diſſertatione pag. 289. de novo huic editioni additâ.

Meliùs certè, cum illis aſſiduis cauſarum indagatoribus ab authore noſtro actum eſſet, ſi fermentationem quandam, certam exploſionem, vel quandam ſubtilis materiæ energiam fingere voluiſſet, quibus explicaſſet fibrarum elaterem. Talibus enim ſimiolis adhuc duci amant perplures ac ludificari. Sed in explorandâ phyſiologiâ, iis tantùm didicit auſcultare, quorum in humano corpore notavit exempla. Porrò corporis partes, cùm ſtatim à conceptu ſalire obſervantur, hinc vim ſyſtalticam (quæ reſilitionis ſpecies eſt) fibris propriam eſſe & à naturâ inditam pronuntiat. Et revera, ſi à mechaniſmo quodam, & ad proportionum leges datâ partium ordinatione, repeti poteſt ad contrahendum ſe villorum proclivitas, quidni ratione non abſimili explicatur fibræ vis ſyſtaltica. Dices, non talem oculis apprehendi fibræ ſtructuram qualis ſupponitur? equidem non abs re hæc dubitandi ratio: ſed ea eſt geometricarum ſuppoſitionum conditio, ut veritatis ſemper imagines repræſentent & exempla. *Exemplum dico, non ipſarum rerum compoſitionem, primas etenim compoſitiones* (inquiet, illuſtriſſimi BELLINI verba uſurpando, BAGLIVUS noſter) *ſicuti ipſarum figuras & figuras primorum componentium, neque ſcio neque me poſſe confido, cùm ſatis certus mihi videar compoſitiones ejuſmodi & ejuſmodi figuras ſe habere poſſe quomodocunque velis, dummodò adſint motus quidam certi, vel quidam certi nixus in motum, vel certi motus & certi nixus ſimul.* Similiter ergo quodcumque ſit de meningum ſyſtoles naturâ, interim *Bagliviani ſyſtematis* de ſolidorum & fibrarum vi conſtabit veritas, utpotè elicita ex fibrarum texturâ non impoſſibili, ſaltem juxta *motûs certi certique nixûs* regulas

ſupponenda,

ſupponenda. Sicque non falsò concluditur à ſolidis repetendam eſſe vim quæ fluidis imperet, regatque corporis functiones, & proindè, quæ medentium animo & conſilia potiſſimùm occupare debeat.

Sunt qui altis vocibus intonant, vidiſſe ſe cadaver in quo cerebrum cum meningibus fermè occalluerat. Cùmque dum erat in vivis ægrotans, vitii ejuſmodi ſuſpicionis nihil ſenſerat aut dederat, arguunt commentum eſſe ac ludibrium oſcillatorium motum à meningibus ad inferas partes deſcendentem. Narrant alii, interdum ſe inter ſecandum reperiſſe meninges undique cranio tam arctè agglutinatas ut viderentur adunari: illud addentes quod omnibus notum eſt anatomicorum experimentum, de avibus nempe (columbis v.g.) quæ exempto licèt è cranii latebris cerebro, tamen nihilo ſecùs ad horas aliquot vivunt non modò, ſed cæco incertoque volatu, cerebro deſtitutæ, per aëra feruntur.

Verùm expendant primò an iis quæ ſemel obſervantur, ſyſtematis cujuſdam veritas diruatur tam efficaciter, quàm ſolidè aſtruitur perpluribus aliis quæ quotidie & perpetuò vera obſervantur. Ut ergò rarum eſt quod de indurato aut aliter labefactato cerebro & meningibus afferunt, neque vim legis nec autoritatem merebitur, parùm ergò aut nihil tam multis aliunde ſtabilito ſyſtemati officere poterit.

Secundò meminerint pro nihilo à dialecticis haberi, id argumenti genus, quod nimium eſt, quod nempe plus quàm quærebatur, concedit. Porrò ex indurato cum meningibus cerebro, probarent non ſolùm, ad partes undulari non poſſe meningum oſcillationes, ſed & à cerebro, utpote ſpirituum fonte, reſiccato gigni non poſſe ſpiritus nec excurrere ad vitam conſervandam. Interim cum proſtent exempla cerebri indurati aut quovis modo maximè vitiati cum vitâ ſuperſtite; imò cùm ſcriptum reperiatur recens natos ad dies aliquot vixiſſe cerebro defectos, ac captu difficilius erit dari poſſe meninges induratas, adhærentes, aut quâvis ratione otiantes perſeverante cæterarum partium oſcillatione? Ta-

lium cauſas altiùs ſcrutari nihil juvat, mirari ſat eſt, in humano corpore tot inter ruinarum minas, mille dari perfugia vitæ.

Ad ſummum ergò inde ſequetur (quod 30. notandum eſt) non ſic indigere meningum elateris præſenti influxu cæteras corporis partes ut oſcillent, ſanitatemque tueantur, quin illo pereunte, aut multum immunito, cum vitâ perſeverent adhuc partium oſcillationes. Quod ut mente aſſequantur, in ſuam memoriam revocent partes eſſe cerebri, quæ fœcundatione factâ primæ evolvi incipiunt, & ex his præcipuas eſſe meninges quæ primæ micare conſpiciuntur atque ſalire. Concludēdum ergo à meningum ſyſtalticâ vi motum omnem & energiam mutuatas fuiſſe quotque poſtea evolutæ ſunt creveruntque partes: hanc autem vim ad motum ſemel imbibitam ſervare diù, integramque adeò, ut in adultis eam quaſi propriam ſibi vindicarint. Abſolutâ enim in adultis fibrillarum omnium evolutione idoneâ, & ſufficienti extenſione, ſuus cuique parti proprius cuditur elater, undè niſus & ſyſtaltica vis. Poſito autem hoc partium ſtatu, à ſuâpte ſtructurâ habent undè ultrò perſeveret earum ſyſtaltica vis ad vitam tuendam, & oſcillationes, ſaltem mirum eſt quàm perpaucis indigeat. Oſtendunt varia animalium genera, quæ impaſta totas hyemes mortuis ſimilia tranſigunt, in quibus tamen ſic perſeverant vitæ oſcillationes, ut adventante vere derepente reviviſcant. Oſtendit quoque nemini non notus quidam hyſtericarum ſtatus, ſub quo interdum integris diebus pro mortuis habentur, vitâ tamen cum oſcillationibus ſuperſtite. Nec deſunt rationes; demonſtratur * enim reſciſſis novem partibus quantitatis rei illius, qualis eſt aër, quæ ſanorum functionibus obeundis omninò neceſſaria eſt, decimam quantitatis illius partem ſufficere poſſe ſi unicè à morte vindicanda ſit vita. Unde, cui ad reſpirationem, inſpiratione ſingulâ trahendi erint 31. digiti * cubici aëris inſpirati ut ſuam conſervaret ſanitatem, eidem tres tantum digiti cubici aëris inſpirati ſufficient ſi vita unicè ſit conſervanda. Quæ cùm ita ſint,

* Vide Pitcarn. in diſſert.

* Ibid. pag. 57.

ſint, mirum non erit, ſic ut imminuta in cerebro indurato, meningibuſque cranio adunatis, ſyſtalticâ vi cæteris in partibus ad vitam ſufficienter vigeant oſcillationes. Id innuunt ſalicum rami, plantarum vivi radices, arborum ſurculi, florum bulbi, gemmæ, calyces, quæ omnia excerpta truncis, terrarumque viduata ſucco, ſolo vel aquæ madore, vel aëris ſpiritu turgida, germinant, virent, ſurgunt in caulem, tandem in florem erumpunt. Si movent magis petita ex animalibus exempla, exhibent ranarum, viperarum, &c. corda, quæ à corporibus reſecta non paucis poſt horis palpitant non modò ſed ſaliunt adhuc; ſuppeditant denique inſectorum piſciumque varia genera, quorum partes cultro ſeparatæ longo poſt tempore adhuc moventur. Animantur ergo, id eſt aguntur ſingulæ partes propriâ ſuâ ſyſtole, quæ ſi à meningum unde oriunda eſt, aſſiduè foveatur, vegetior erit & ad plura paratior; non inutilis tamen ſi meninges labefactentur, neque tunc adeò iners futura ut ſaltem trahendæ vitæ ſit impar. Itaque palinodiam diſcant oſcillationum detrectatores quarum è meningibus ſi radicem avulſerint, in ipſiſmet partibus altera non deficiet.

Sed ex *Bagliviano ſyſtemate* intelliget adhuc artis prudens totam in æquabili nixu, proportione, æquilibrio tandem, poſitam eſſe univerſam corporis œconomiam, ideòque in hoc impendendam eſſe artis ac medici ſollicitudinem, non ut ſola fluidorum vitia emendet (quod quidem Medicorum turbæ error huc uſque fuit, medendi tamen ſæpè pars minima) neque ut glutinoſas, bilioſas, ſeroſas materies maximâ copiâ educat, quod alterum eorum hactenus conſilium fuit, altera intentio. Hæ etenim ut plurimùm ſecundariæ, eſſe deberent curæ, cùm illa omnia morborum ſæpius ſint effecta quàm cauſæ. Sed primarium futurum erit medici munus amiſſum ſolidorum cum fluidis æquilibrium, intermiſſam eorum æquabilitatem reſtituendi, ſolidorum mulcendo criſpaturas, inverſas revocando oſcillationes: reſilientes eaſdem redigendo; ſic enim fluidorum frangentur impetus, de-

ĩ 3 ferveſ-

fervеſcent ſucci, facta ſolidis ſubjecta fluida obtemperabunt, omnium tandem fiet concordia, conſenſus unus, quo uno ſanitas continetur. Ut enim à fluidis non ſolùm, ſed & à ſolidis pendent ſanitatis cauſæ, ultrò ſequitur ab his quoque à ſuo ſtatu dejectis eliciendas eſſe medendi indicationes. Sed aliunde creſcet hinc non mediocriter artis dignitas. Hæc enim, quæ in everrendis alvi ſordibus, unicè ferè collocabatur tota, impoſterùm in induſtriâ & meditatione poſita, æquilibrii, proportionum, ac ordinis legibus ſervandis reſtituendiſve inſerviet. Adeò ut non temeritatis aut audentiæ futurum ſit medicinæ opus ſed dexteritatis & prudentiæ. Emendatæ ſic medicinæ fructum quoque ſentient ægrotantes, qui ſtimulantibus, acrioribus, *refermentantibuſque* remediis vexati minùs, amicabilibus, anodynis, lenientibus *ſedativiſque* remediis ſæpiùs recreabuntur.

Deinceps enim conſcius factus medicus tam facilem eſſe affici ſolidorum compagem, & ab æquilibrio disjici, ab iis timebit omnibus quæ acriorem eorum ſenſum importunè feriunt. Poſthac qualem putare eſt mentem aut frontem eorum, quos agitat purgandi dira libido, qui meliori arte animatum BAGLIVUM, ad ſuas tamen partes pertrahere vellent. Eò certè non inclinant mens illius, ſyſtema, conſilium; purgantia enim in acutis ad HIPPOCRATIS mentem raræ eſſe neceſſitatis præſidia eſſe agnoſcit, ſolùmque ubi materia turget mitiora admittit, quanto minùs diagrydiata & mercurialia, quæ nunc in inflammatoriis affectibus exhibere non verentur præmaturæ purgationis patroni. Sed hi diſcent ſuo & ægrorum periculo, ſæpè inutiles eſſe, fruſtraneas, lethales imò, in inflammatoriis affectibus, purgationes, niſi fluxilia facta ſint corpora, id eſt niſi ſufficienter emollitæ fuerint partium fibræ, à criſpaturis, ſpaſmis & corrugationibus liberæ; tunc enim non vi via fit, ſed purgantium ſtimulis cedendo ſolida laxantur, ſubſequente facili & cocti humoris vacuatione. Coctio enim illa (quod obiter obſervandum) quam tam frequenter in morbis deſperant, ſuccederet ſæpè,

ſi

ſi ſedandis potiùs, quàm importunè vellicandis ſolidis ſtuderent; undè non rarò, methodi magis, quàm morbi malignitati, imputanda erit coctionum tarditas. Rationes aperit *Baglivianum ſyſtema*, quo patet à ſolidorum mollitudine & flexibilitate coctiones accelerari. Innuit adhuc *Baglivianum ſyſtema* purgantium, enematum, ſimiliumque ſtimulantium naturas & operandi modos. Inteſtina enim ut membranis & nervis tota contexta ſunt, ſic nullibi plures oſcillationes concipere eſt, illuc enim ſpirituum affluxus major. Cùm igitur ruptum fuerit aut perverſum (quod in morbis contingit) fluidorum cum ſolidis æquilibrium, ad medelam efficacius certè nihil, quàm ſtimulos illic admovere quò oſcillationum concurſus fit major. Sic enim mille modis ac locis vellicatum nervoſum genus, pleniùs concutietur. Hâc arte ad naturales ſedes, priſtinoſque tramites, inferas nempe versùs partes reinvitatis ſpiritibus, uberrimè aut utiliter ſaltem prorumpet alvus (niſi omninò deviaverint ſuperas versùs partes oſcillationes, aut curtâ nimis providentiâ ad regrediendum faciles eas facere omiſerit medicus) eâdemque operâ, quæ aut vi morbi ſpaſmoque tonico otiabantur, aut quæ corrugabantur partes, laxantur; ſolida intermiſſas repetunt oſcillationes, tandem nativis ſedibus, ſolitoque circuitui redditis liquoribus, æquilibrium cum ſanitate redibit. Porrò quòd feliciùs reſpondeat in inteſtinis quàm alibi facta ſtimulatio, efficit numeroſa illa glandularum multitudo, quæ tot excretoria ſunt organa, quæ dexterè laceſſita, refluos undique, vellicationeque revocatos plorant liquores, & evacuant, quâ vacuatione erumpentibus humoribus, veluti aperto emiſſario, præcaventur purgantium pericula. Si enim partibus quæ minùs perviæ ſunt, utpote aperto emiſſario deſtitutæ, applicita fuerint ſtimulantia (quod *veſicatoriis*, *ſinapiſmis*, *rubificantibus*, contingere ſolet) eryſipelatum, inflammationum, eroſionum, ulcerum varia genera accerſunt; liquores enim ad partes quas trajicere non poſſunt evocati, in iis ſtagnant, hærent, coërcentur, morâque ſuâ eaſdem labefactant. Inde patet, cur

dexteram

dexteram adeò poſtulet manum purgantium uſus, niſi enim (quod medici munus eſt) tot illa inteſtinorum excretoria vaſcula ad excretionem parata fuerint & emollita, confluentibus ac derivatis undique ſuccis obices ponunt & repagula; ſicque moti, non promoti, humores, tympanitidem, inflammationem, ſphacelum committunt. Unde intelligitur, quæ alvo ſaburratæ & humorum craſſitiei imputabatur purgationis difficultatem, meliùs ſolidis ſpaſmodicè affectis tribuendam venire; *Baglivianique ſyſtematis* beneficio fiet ut catharticorum iterandorum loco, quæ ſuaſerat de ſordibus alvinis opinio vetus, diluentia, fotus, lenientia *ſedativaque* ſubſtituantur, quibus ad Catharſin facilem aut liberalem ſternatur iter. Ejuſdem ſyſtematis operâ, quæ benè multa mentibus inſederant præjudicia exuentes impoſterùm Medici, à rudibus & plebeiis viſcorum & mucaginum primis hærentium viis notionibus reconvaleſcent, ut ad mechaniſmi leges, proportionem, induſtriam, ſuam (quam ſublimem homini dedit Deus) mentem accommodent. Verbo, ſolidorum cum fluidi æquilibrio reſtituendo magis ſtudebunt; quàm ſordibus exhauriendis quæ ſæpè aut nullæ ſunt; aut à ſolidorum criſpaturis intermiſſoque ſanguinis circuitu natæ.

Eſt interim quod concedendum, ubi ab alvinâ regione incipit ægritudo, quod experientiſſimi BAGLIVI obſervatio quoque eſt, ſed parùm inde juvabitur vulgi præjudicium, ſi res ut decet exponatur. Tunc enim in causâ eſt, non ſordium congeries, ſed chyli, aut malè, aut præcipitantiùs ſubacti, peſſimum gas, aut infenſa fracedo, quâ imbutæ abdominis partes corrugantur ac convelluntur. Inde poſitis ſpirituum undulationi obicibus reſiliunt oſcillationes, quæ retrogradæ factæ ſcotomias, vertigines, non inſolita morborum proludia, vaporeſque, ut aïunt, ad cerebrum, oſcillationum nempe originem ferunt. Verùm his ad inteſtina revocandis eccoprotica, enemata, potûs ubertas ſatis erunt; arte non abſimili quâ præmeditati cauſarii à morbis ſe tueri norunt, leniora nempe purgantia identidem ſumendo, quibus morbi fomi-

tes

tes ſuffurari ſe credunt, ſed reverà quibus oſcillationum inverſioni proſpicitur. Laudanda enim hæc induſtria eſt, quâ ſolida molliter identidem vellicata, nativos ſpirituum à cerebro ad inteſtina excurſus tuentur; ſolidorumque undulationes ad inferas partes ſollicitando ſuam ſecretionibus facilitatem ſervant, & ſanitatem. Purgationis ergò laus maxima venit, non tam ex immensâ, quam exoptant adeò, vacuatione, quæ oculos ludit & mentes, quàm ex mutato ſuccorum & oſcillationum quæ altroversùm ferebantur impetu, Hincque patet purgantium fraus. Ex purgationibus enim invenias quæ educunt nihil & exaſperant, alias quæ multùm nec ſublevant, tertias quæ mediocriter & ſanant; omnium rationes revelat *Baglivianum ſyſtema.* In primis abalienati nimiùm & intractabiles humores, admoto purgantis ſtimulo efferantur magis, tenſæque adhuc nimiùm fibræ, non cedunt, imò criſpantur fortiùs & reſiſtunt; in ſecundis colliquantur ſucci & extorquentur, recalcitrantibus fibris ſtrictiùſque corrugatis, in ultimis fluxiles facti liquores & flexibiles fibræ victas dant manus & obtemperant. Sola hæc optima ab iis qui artifices ſunt, exoptatur purgatio; vacuat enim (quod cœpti vix dimidium eſt) ſimulque aliorſum abreptos liquorum & oſcilationum impetus frangendo vincit, quod curationis votum eſt & ſumma. Itaque curationis nomine concipienda venit contactuum * & impetuum facta opportunè mutatio, derivatio liquorum à ſedibus affectis, *determinationum*, ut ajunt, converſio facta, mutataque inclinatio; ut liquidorum & ſolidorum fiat æqualitas, harmonia, concentus, æquilibrii tandem proportio.

* Vide Bellin. de ſang miſſ. paſſim.

Sed eſt adhuc ubi in abdomine latent graviores morborum cauſæ. In confeſſo eſt, tardeſcente in quodam viſcere ſanguinis circuitu, aut inibi peſſumdato liquorum æquilibrio, inflammationes naſci, quæ ſui generis febres aut morbos acceſſunt. Iterùm palam eſt etiam ex Chronicis morbos dari qui à ſingulari partis alicujus vitio ortum trahunt, quo de epilepſiâ notum eſt, quæ aurâ quâdam à remotiſſimis partibus

ad caput reflexâ ſe prodit. Quidni ergò ſui generis febres non naſcerentur lymphaticorum vitiato æquilibrio in meſentericis ſedibus, ubi præcipuum eſt earum promptuarium? Febrium ejuſmodi diſcernendarum BAGLIVI ars eſt ac præcipua cura, utpote quibus ſi nonnullis (ritè priùs harum facto diſcrimine) congruet purgatio. Lymphaticorum enim liquores cùm ad ſtagnationem & concretionem magis quàm inflammationem proclives ſint, purgantium ſtimulis urgeri ſe tolerantiùs ferent & utiliùs. Hoc titulo laudem non mediocrem merebitur *Baglivianum ſyſtema*, quod purgantium ætiologiam, locum, uſum, pericula quaſi digito monſtrans, purgationem ignaris, præcipitibus, elatis animo, temerariis, non ſecus ac furioſis enſem, interdicet; maximè cùm illius operandi modum, non tam ad antiquatam ſaburræ opinionem, quàm ad mechanices & obſervationis normam doceat accommodandam. Sed finem facere cogit ubertas materiæ & facilitas; quæ inde enim deducuntur utilitates tam ultroneæ ſunt, ut ſpontè fluant, hâcque in palæſtrâ exercitatorum ſe inſerant menti.

Circum intereà fremunt ſyſtematum conditores, ii imprimis quorum animos invaſit fermentorum furor. Suis hi mituentes idolis (quæ nuperi ſæculi deliciolæ erant) verentur ne mechanices, geometricique ſyſtematis veritate, rationum momentis ac dignitate capta medicina, fermentorum ſimulacris carere diſcat, taliumque amores dediſcat & cultum. Sed meminerint tunc ubi renovanda fuit ac reparanda medicina non malè pro temporum conditione, in ſubſidium vocatos fuiſſe chymicorum ignes qui veteres medicinæ ſcorias purgarent. Ratione non abſimili fermentis locus concedendus fuit, quorum beneficio, veteris philoſophiæ recrementis ſordeſcens adhuc medicina, deſpumaret. Nunc autem melioribus inventis, omnia hæc exuenda ſunt * fermentorum veteramenta, azyma enim facta medicina, levior progredietur nec infelicior, curtâ, ſed mundâ & neceſſariâ contenta ſuppellectili. Quod cùm ii viderint, adlatrare deſinent, parcentque invidiæ, cùm illam ſumptu parciori & apparatu incedentem

* Vide Bellin. Opuſc. de ferment. p. 198. vide Pitcarn.

eadem

eadem aut majora exequi intellexerint. Jam, ſi unum demas *ventriculum cui fermenti jus volunt reſervari, cæterorum viſcerum fermentis repudium dici concedunt, plenioris certè reſipiſcentiæ teſſeram & arrhabonem Reverà nuſquam felicior erit medendi ars, quàm cùm fuerit ſimilior facta naturæ, ſimplicitatis amans, turbarumque & luxuriæ averſatrix.

differt. de circul. ſang. paſſim.

* Vide Conrad Barchuſen acroamatum p. 248.

Sed cavillando regerunt, en BAGLIVUS inter ſyſtematum conditores, ille ipſe qui ſyſtematum erat infenſiſſimus hoſtis. Hi autem riſum teneant, & in verbo deſinant ludere. Opinionum cõmenta repudiat clariſſimus Autor, obſervationum è ſinu naturæ depromptarum ſeriem amplexurus, unde ſanitatis eruat & morborum cauſas. In unum collectam ejuſmodi obſervationũ ſeriem modeſto ſpeciminis nomine inſcriptam offert, quam hîc ſyſtematis nomine (brevitatis ac commodi causâ) indigitamus: id nominis ſi reſpuerint cavillatores, perinde erit: modo *Baglivianum opus*, ut apographum naturæ, ad illius mores, non phantaſiæ exemplar, expreſſum eſſe expictumve fateantur.

Opponunt alii inauditum eſſe, novumque, ſuſpicioſum proinde, hoc de fibrâ motrice ſyſtema. Sed multùm illi antiquitatis erit, ſi multùm veritatis. Hi autem animo luſtrent an quæ huc uſque in medicinâ detexerunt anatomici, chymici, geometræ, phyſici, in iſtam fibræ motricis ſyſtalticam vim quadrent, quod attendenti & examinanti facilè patebit. Omnium enim quæ in medicinâ floruêre ſyſtematum vocabula, minùs quàm ſenſum perpende, ſub horum quaſi ænigmate *Bagliviani ſyſtematis*, ſin verba, rem ſaltem & ideas, velari animadvertes. Conveniunt omnes in colluctatione quâdam poni vitæ cauſas. Alii in primarum quas vocant qualitatum certamine, alii in acidorum fermentatione & alcalium, poſtremi in ſpirituum luctâ, ſed quem niſum in unis liquidis, ſanguine aut ſpiritibus, quærebant omnes, in liquidis ſimul & ſolidis inveniri oſtendit BAGLIVUS. Nihil ergo in medicinâ dabitur, cujus plura apud autores reperias veſtigia aut argumenta, quàm ſyſtematis *de fibrâ motrice*. Aliunde vim fibra-

rum ſyſtalticam, aut expreſſis verbis obſervaverunt, aut ſuboleſfecerunt, ferè omnes anatomiæ heroës, hos inter DD. STENO, WILLISIUS, SWAMMERDAM, LOWERUS, BORELLUS, BELLINUS, viri omnes litteris & orbi venerandi, tandem hanc tanti facere videtur D. PITCARNIUS, apud Scotos & omnes hodie celeberrimus, ut trituram, quæ fibrarum opus, omnem paginam in corporis œconomiâ implere evincat, ad coctiones & ſecretiones abſolvendas, explicandaſve. Sed pro *Bagliviano ſyſtemate* nihil fortiùs militat quàm accuratum & exquiſitum oculatiſſimi viri D. PACCHIONI opus *de durâ meninge*, cujus opinio *Baglivianæ* germana, omnium ſi qui ſuperſint ſcrupulos delet & omnem eximit dubitandi anſam. Quæ ergò hactenus prodidit accuratior anatome, ea aut præluſiſſe videntur *Bagliviano ſyſtemati*, aut illud confirmare. Pronuntiandum ergò reſtat de iis cavillatoribus nodum eos in ſcirpo quærere, niſi meliora prodant aut veriſimilia magis.

Sed hîc factâ mentione operis D. PACCHIONI, ad rem facere credidimus, huc referre celeberrimi BAGLIVI epiſtolam quæ dum hæc hujus opera ſub prælo ſudant, incidit in manus D. *Aniſſonnii*. Grunniebant quidam, neſcio quid natum eſſe diſſidii PACCHIONUM inter & BAGLIVUM; quaſi BAGLIVUS non pauca quæ PACCHIONO propria erant, ſibi vindicaſſet. Horum & ſimilium mendacia ſic diſſolvit Auctor clariſſimus.

GEORGIUS BAGLIVUS Amico.

L*ITTERIS tuis hodiè mihi traditis breviter & candidè ſcriptis hodiè breviter & candidè reſpondeo. Mones primò nonnullos eſſe apud vos qui aſſerant factis infinitis circà meningem duram experimentis, obſervationes de ſtructura ejuſdem ejuſque adhæſione, cranio, preſſioneque in cerebri molem minùs fidas, & accuratas deprehendiſſe, ac proinde cenſorio ſupercilio quamprimùm eas labefactaturos. Ad quæ quod attinet, Dn.* PACCHIONUS *amicus noſter in opuſculo peculiari tibi ſatis noto, ſatis abundè ejus rei veritatem demonſtravit, probavitque, ut non facilè*

nilè mihi videatur redarguere ipſum falſitatis, maximè ſi experimenta ad rectam methodum & accuratè tractaverint adverſarii: quod, ſi hi contrarium quid habeant circà id, idem autor eiſdem reſpondebit. Si quid verò contra meum de fibrâ motrice & morboſâ ſive de ſolidis ſyſtema *& inde ad praxim deductis theſibus, corollariis & poſtulatis, ipſe reſpondeam. Moxes ſecundò Româ ſcriptum eſſe, me in libris meis de fibrâ motrice, &c. plura de meningis ſtructurâ à Dn.* PACCHIONI *opuſculo* de ſtructurâ meningis *excerpſiſſe, ac pro meis venditaſſe. Cujus rei cùm nullum unquam audiverim publicum & manifeſtum rumorem per urbem, nec unquàm mecum de hoc conqueſtus ſit Dn.* PACCHIONUS, *quem frequenter in ædibus meis, aut in Archilycæo, aut per urbem video; neſcio quis tam perditè maledicus ut haſce impudentiſſimas falſitates auſus ſit diſſeminare, meamque famam tam inſolenter laceſſere. Quod ſi quis adhuc ſit, qui non ceſſet talia impudenter effutire, foràs prodeat; & an aliquod novum de ſtructurâ meningis inventum ipſi ſubripuerim ac pro meo venditaverim, apertè patefaciat; tuncque me dicat uſurpatorem; contrà veritatem non fateatur; me vindicem injuriarum habebit acerrimum.*

A primis annis quibus medicinæ operam dedi, quibuſque ſedulò ſemper evolvi ſcripta HARVÆI, BELLINI, BORELLI, LOWERI, COLE, &c. *plura meditari cœpi* de ſolidis corporis animati, ſive de fibrâ motrice & morboſâ, *& cum amicis per Italiam communicare: eâque de re me aliquandò tractaturum promiſi in fine diſſertationum operis* de praxi medicâ *novem abhinc annis Romæ primùm evulgatâ. Hoc temporis intervallo, & publicè in ſcholis & in theatro anatomico Romanæ ſapientiæ nihil mihi frequentius erat in ore, quàm tractatio* de ſolidis, *& nomen atque obſervatio* fibræ motricis, *ut teſtis eſt Roma & noſtrum Archilycæum: unde cùm plura de hiſce placerent hîc ac doctis per Italiam viris, rogatus ab amiciſſimo Dño* PASCOLI *in breve ſpecimen redegi, & Peruſiam ad ipſum miſi, ubi cum libris ſuis* de re anatomicâ *typis illud vulgavit. Hoc ſpecimen cùm Bibliopola Romanus recudere ſtatim vellet, à me petiit, ut novis*

obſervationibus ac meditationibus augerem, quò poſſit juſtâ mole libelli foràs prodire. Per id temporis cùm Dn. PACCHIONUS *per epiſtolam monuiſſet amicum Venetias ſe brevi tractaturū* de ſtructurâ duræ meningis, & uſu, *adhibitis experimentis circà eandem meningem factis à Dño* JOPPIO *Medico eruditiſſimo in oppido Arſularum trigeſimo circiter ab urbe lapide, & de hoc certiorem me redderet, laudavi conſilium & rogavi ut urgeret incœpta ac ad finem perducat. Cùmque eidem ſatis notum eſſet à multis ante annis, me plura meditari* de ſolidis *ac* de fibrâ, *fibramque ipſe jam diviſerim in corneam & membraneam, & inde duplex ſyſtema ſtatuerim in corpore animato: Sæpè apud nos domeſticis ſermonibus amicè ſtatutum fuit, ut ipſe incumbat cum Dno* JOPPIO *ſtructura & obſervationibus meningis, & variis ejuſdem effectibus: me interim incūbente meâ methodo ſyſtemati ſolidorum, fibræque motrici ac morboſæ. Cœpit igitur Bibliopola noſter editionem librorum de fibrâ Motrice menſe Octobris* 1701. *perfecitque menſe Aprilis* 1702. *cùm intereà Dn.* PACCHIONUS *menſe Martii* 1702. *circiter ſuum edidit opuſculū* de duræ matris ſtructurâ.

Hæc eſt veritas facti. Nunc ad rem. Dicis Româ ad vos ſcriptum eſſe me ſubripuiſſe inventa Dn. PACCHIONI *circà ſtructuram meningis. Hæc falſiſſima eſſe, tu ipſe certior fies, ſi compares librum meum cum ejuſdem libello; videbis enim de ſtructurâ me vel minimùm loqui, & quæ de illâ breviter dixi* lib. 1. fib. motr. cap. 5. *citaſſe autorem de eo quod mihi ore tenùs dixerat, cùm opuſculum ſuum nondum typis datum eſſet, ſed fermè eodem tempore cum meis libris exivit in lucem, eique aut Dn.* JOPPIO *gloriam accuratioris indaginis & ſtructuræ nec ſubtuliſſe nec invidiſſe. Unde concipere nequeam quis detractor talia apud vos auſus ſit diſſeminare: multo magis quod plura ejus opuſcula in Germaniam, Gallias & Angliam ad amicos miſerim, ut veritas facti patefiat: imò in præfatione meâ &* cap. 5. lib. 1. fib. motr. *hâc de re nominaverim. Quod ad reliqua ratiocinia libris meis expreſſa, quæque ad ſtructuram meningis non ſpectant attinet: communia ea ſunt & cuilibet nota anatomico: imò ſatis obvia in accurato & admirabili tractatu Dn.* WILLISSII de nervis meningibus

meningibus & de cerebro: *In tractatu Dn.* MAYOW de ſpiritibus, *in quo duram matrem ob perennen ſuum motum, motúſque varias leges, plurium motuum ſive ſanorum, ſive morboſorum originem & cauſam agnovit ac determinavit, ac diaphragma (ſive potiùs dixeris cor) cerebri appellavit. Ipſeque* WILLISIUS *duræ matris lacertos, telas & uſus obiter deſcripſit.*

Quæ verò pertinent ad motum, æquilibrationem, curſuſque varios liquidorum, in BELLINI, BORELLI, *aliorumque opuſculis ſatis ſunt obvia: unde neque hâc ratione ab aliis potui aliqua inſolenter ſubripere.*

Sed quod rei caput eſt, quæ ſpectant ad fibræ ſanæ aut morboſæ anatomiam, vim, tonum, elaterem, varioſque ejus effectus in motu ſolidorum, diviſionem ejus, diviſioniſque originem, ſtructuram minimam, ejuſdemque actionem in fluida, fluidorumque in ipſam, horumque omnium ad diagnoſim, prognoſim, curationemque morborum accommodatiorem, Medicoſque à garrulitate perenni liquidorum, acidi & alcali, ſimiliumque nugarum ad ſolidam curandorum morborum veritatem (quod quidem mihi præ cæteris ſemper in mente fuit) invitandi, ac perducendi rationem omnia ſunt mea, nec puto quemquam, etiamſi foret perfrictæ frontis, pro ſuis orbi litterario venditurum. Nam multi ſunt anni quibus amicos ore ac litteris, de hiſce rebus monui: & in Angliâ, Germaniâ, Italiâ plenæ ſunt epiſtolæ hujus veritatis amicis communicatæ. Quatuor abhinc annis cum eruditiſſimo SYLVESTRI Gallo *in Angliâ nunc commorante, frequentiſſimè* de ſolidis, *meoque* ſyſtemate fibræ motricis ac morboſæ *locutus ſum. Cum doctiſſimo* OSTERCHAMPIO *Medico Germano, viro ingenuo Viennæ nunc degente, per quatuor annos Romæ, plura quotidie feci experimenta circà fibras animalium & ſolida & circa membranarum difficilem, arduam atque occultam compagem & uſum. Dn.* PALILLIUS *noſter amicus ſuaviſſimus Romæ mihi opera tulit in ſecandis animalibus, fibriſque inveſtigandis, & inde deducendis concluſionibus ad diagnoſim, prognoſim, curationemque morborum. Quod ſi ſubtilitates anatomicæ ad curationem morborum (quod me in meis libris præſtitiſſe fateor, & fateri debet*

qui

qui eos leget) non applicentur, tanquam inutiles & vanæ, regerendæ ac flocci faciendæ: quod quidem in quotidianis ægrorum conſultationibus cum Medicis collegis, in theatro anatomico, in cathedrâ & paſſim apud ægros per urbem mihi ſemper eſt in ore. Figmentum eſt anatome, niſi reducatur ad uſum curationemque morborum & utilitatem publicam,

Fibrarum ſyſtema & publicè in ſcholis & privatim cum amicis ſemper diviſi in carneas & membraneas, carnearumque originem & motus inſtinctum diverſum eſſe ab origine membranearum probavi. Membranæ enim ſunt productiones meningum, tum nervorum, tum cerebri, ut cuilibet notum eſt, & ex membranis viſcera, vaſa & glandulæ ſunt fabrefactæ: Quare fibræ membraneæ à cerebro & meningibus, jure originis; tum etiam ſimilitudine ſubſtantiæ, uſu & inſtinctu motûs pendere debent. Unde ſive ſcripſerint alii, ſive non, de meningibus, *ad eas mihi finiendum erat, duræque matris motum nos tribuimus elateri eidem impreſſo in principio generationis, uti ſingulis aliis partibus. Perennitatem verò ſui motûs deducimus à reflexione motuum partium membranoſarum à partibus ſingulis in eam: eâ mechanice, quâ ſingulæ partes, tam fluidæ, quàm ſolidæ concurrunt, ut cor, præter ſuam peculiarem compagem, poſſit perpetuare motus ſuos ingentes, & ſuperare ingentem illam & incredibilem reſiſtentiam omnium fluidorum & ſolidorum, prout* lib. 1. cap. 5. & 6. *notavimus. Et quæcumque mihi venerunt in cognitionem virium, toni, elateris, reſiſtentiæ, uſûſque fibrarum atque ſolidorum, patienti ac diuturnâ morborum obſervatione; & effectuum medicamentorum notatione ea magis didici, quàm ſubtilioribus vulgarium anatomicorum ſectionibus. Quæ cùm vera ſint, & cuilibet ingenuo ſatis nota, quid mihi cum aliorum excerptis ſit, non video nec concipere poſſim: & ut veritas ſingulis pateat, epiſtolam hanc, amicorum ocelle, cures, ut Dn.* Aniſſonius *noſter publicam faciat, operibuſque noſtris proximè edendis Lugduni adjungat, ut impudentia coerceatur: in rebus enim talis momenti tacendum non eſt, quamvis olim tacuit doctiſſimus* Sylvius de le Boë, *cùm inſanè laceſſeretur ab homine Gallo Dn.* LE VASSEUR, *taciturnitate*

nitate enim hominem inſolentiſſimum coërcuit vir ſuæ conſcientiæ gnarus, & à doctis æternùm laudatus: ſed poſt Sylvii *mortem clariſſimus* Florentius Schuyl *Prof. Lugd. Bat. nervosè ac ſolidè D.* le Vasseur *arrogantiam publico libello confregit. O quantùm felicior fuiſſet magnus noſter* Galilæus, *ſi ſingulis ſuis blateronibus reſpondendo aureum tempus non perdidiſſet. Immortalis* Harvæus *nunquam ciniflonibus reſpondit.* Sanctorius *magni nominis vir ſemel ſtaticomaſticem ſuum caſtigavit: ſed, ut verbo dicam, licet novitas invidiam pariat, veritas tamen & tempus homines caſtigant impudentiſſimos & illos maximè, qui probos viros ac nemini infeſtos, maledictis proſcindere non deſinunt.*

At hiſce miſſis propediem videbit Reſpublica medica, quantâ opus mihi fuit patientiâ & labore in ſcrutandâ ſolidorum naturâ, in libro laborioſiſſimo, ſed valdè utili ad praxim, de internis atque occultis viſcerum varicibus, hydatidibus & aneuriſmatibus, *quibus quidem laboribus & meditationibus, licet valdè exhilarem, & recreem melancholicam naturam meam: alacriorem tamen me ſentio, cum de morte, de futura vitæ ſtatu atque de æternitate quidquam meditor, lectione ſacrorum bibliorum, ſanctorum Patrum,* Ciceronis *mei, meique* Steuchii *in libro* de perenni Philoſophiâ: *nam mundus eſt:* vanitas vanitatum & omnia vanitas. *Et alibi dictum eſt in ſacris libris*, Sapientia hujus mundi, ſtultitia eſt apud Deum. *Vale amor meus. Romæ Kalendis Aprileis* 1704.

Hæc ſi valeat (addunt alii) de ſolidis opinio, futurum erit, ut nullius aut minimi momenti ſint fluida ad functionum morborumque cauſas explicandas. Sed hi attendant talis querimoniæ rationem manare à præconceptâ antiquitùs *de fluidis* opinione. Dudùm in iis extollendis nimii fuêre medentes, quaſi à liquoribus unicè derivarentur mortis ac vitæ fontes, de ſolidis vix factâ mentione. Hanc opinionem fortè adjuvit chymicorum ars in medicinam invecta. Chymici cùm ex ſolâ liquorum, ſuccorum & ſpirituum indole & miſturâ prodire animadverterent, quotquot patrabant miracula, nihil non potentiæ fluidis imputârunt; alto *de ſolidis* habito

ſilentio ; maximè cùm ea quæ uſurpabant inſtrumenta energiâ omni deſtituta , nihil iis quos continebant liquoribus, affricarent virtutis. Talium analogiâ , ſodalitio , ſermonibus & exemplo inducti incogitantes medici in eam venêre conſuetudinem , omiſsâ inobſervatâque partium continentium ſeu ſolidorum virtute , de humoribus , bile , pituitâ, ſero unicè cogitandi. Eò deinceps collimarunt omnium conſilia, indicationes, remedia. Alterantium virtutes totæ emendandis fluidorum , acidis, alcalibus , &c. dicatæ ſunt ; vacuantium vis eliminandæ uni humorum ſaburræ. Hinc cujuſlibet nominis aut ſpeciei naſceretur morbus, in cauſam vocata fuit humorum dyſcraſia , aut eorumdem colluvies primis intercepta viis, purgantibus unis exhaurienda. Quòd ſi morbus remediis & medentium diligentiæ obſurdeſcens diutiùs protrahebatur , refundebant cauſam in humorem tenaciorem , tartareum, viſcoſiorem , partium rugis & plicis impactum , aut lubricum , adeò ut purgantium falleret vim & eluderet. Hæc opinio, ut ut plebeia, naturæ dignitati impar, corporis mechaniſmo tam malè concinens , ſoliſque digna fabuloſis temporibus, recentium tamen animos , meliùs licet educatos , neſcio quà malâ conſuetudine, invaſerat : medentium enim ,ut hominum, pars maxima non it, ſed fertur,rapitur non ducitur. Hincque nata mochlicorum, diagrydiatorum , mercurialium, colliquantium, ſeu ut loquuntur *fundentium* tam denſa cohors & familiaris uſus , adeò ut in iiſdem hominibus ſubtiles ſimul ſæpè videas philoſophos , craſſos autem & pingues medicos. Sic ſe habente rerum medicarum ſtatu , intervenit tanquam felix ſidus & novum Baglivus noſter , qui inter deſiderata medicinæ , jacentem advertens ſolidorum potentiam , modeſto ſpeciminis nomine medicos admonet , non omnem eſſe ſolidorum vim in creandis morbis ; ſed horum partem maximam ſolidorum vitio foveri. Suam ergò vim fluidis non denegat, ſed prætermiſſam alteram , quæ ſolidorum eſt , reſtituit. Reverà, licèt non paucos reperias morbos , qui à fluidorum labe primùm oriuntur , vix unum (etiam ex ipſis) re-

perias

perias quem non foveant, protrahant, aut exaſperent ſolidorum criſpaturæ, ſpaſmi, atoniæ, corrugationes. Verbo à fluidis ortum fortè trahunt morbi, à ſolidis diuturnitatem contrahunt; quid enim aliud clamant viſcerum & partium obſtructiones, durities, ſchirri in quos abire ſolent tot ægritudines, niſi vitiatã fibrarum ſeu ſolidorum texturam. Cauſaberis ſuccorum lentorem & coagula? hæc quoque admittenda, ſed in ſtagnationem & moram, quam à ſolidorum tono vitiato, ſeu criſpaturâ contrahunt refundenda; adeò ut non ineptè ſtatueris plures affectus chronicos & rebelles, quibus, juxta vulgarem hæreſim, fortiora & frequentiora purgantia unicè opponunt, viſcoſorum, ut ajunt, liquandorum cauſâ, non ineptè inquam ſtatueris, hos omnes, non infeliciùs topicis, fotu, balneo & ſimilibus præſidiis, ſolidorum vitio debitis, curari, quod pluribus exemplis paſſim oſtendit experientiſſimus author. Confirmat Opiatorum & Narcoticorum uſus, qui frequentior nunquam & tutior quàm in morbis chronicis; argumento ſunt hyſtericæ, phthiſici, melancholici, arthritici, ſcorbutici, diuturni tandem dolores, quibus omnibus præſenti auxilio eſſe ſolent opiata. Sed inde alterum quoque elicies hoc argumentum, ſub morbis chronicis non unicè atoniam arguendam eſſe, ut pote cùm in iis ſanandis, anodyna, quæ laxantium præcipua ſunt, primarium teneant locum. Sed *Bagliviani ſiſtematis* utilitatem & præſtantiam ſentient non ſolùm qui mente & conſilio, quod medicorum munus eſt, ſed ij quoque qui manu curant, Chirurgos intellige, qui hinc concipient cur feliciùs ſuccedere ſoleat vulnerum deligatio ſimplicior, officiat contrà turundarum denſior arctaque nimiùm coacervatio, quæ vulneribus tam ſæpè incommodat: peregrina ſunt enim, gravantia aut compacta nimis, quæ arcanas partium oſcillationes pervertendo, ſiſtendove, ſuccum arcent nutritium ſuppurationique legitimæ impedimento ſunt, inflammationes hâc de cauſâ & ſphacelum accelerando. Ratione non abſimili diſcent cur pinguia, balſama, & traumatica, ulcera quædam venenant, quæ inde eryſipelatoſa, depaſcentia, eſthiomena fiunt; hanc nempe ob cauſam quòd fluidorum uni acido & roſioni ſolùm attendentes, fibrarum ſeu ſolidorum ſpaſmodicum ſta-

ũ 2

tum prætermittant, cui anodyna, demulcentia, ex ſolani ſimiliumque herbarum aquis aut ſuccis petita meliùs congruerent; hæc enim partium fibras tenſas nimiùm, liquorumque circuitui proinde obſiſtentes, ſenſim laxando, ad laudabilem cicatricem ulcera perducerent.

Cæterùm BAGLIVO ſuccenſeat nemo, quod ſtibiatorum & chinæ chinæ laudes non adeò extollere videatur; ut ſuos quiſque patitur manes, ſic ſuum cuique regioni concedendum ingenium, ſuus cuique morbo character, propria indoles & curandi ratio, varianda ſæpè pro perſonarum, climatum, &c. varietate. Itaque ut noſtris obſervationibus fidem non renuit BAGLIVUS, cùm id genus præſidia hegemonica eſſe noſtris ſcribimus; noſtram & omnium fidem meretur, cùm hæc eadem Romanis utilia minùs eſſe tradit.

Locus jam eſſet & tempus, de autoris noſtri Diſſertationibus ſermonem habendi; ſed cùm in volumen excreſceret hæc Præfatio, ſi omnia quotquot in illis utiliſſima inſervit lectori exponere aggrederemur, monuiſſe ſufficiat eas eſſe has omnes, quæ artem medicam non mediocriter augeant & exornent. Octo ſunt numero, quarum 1. quæ *de ſolidorum morbis* eſt, ad pathologiam & praxim maximè ſpectat.

Hîc enim plura invenias, quæ miras fibrarum vires oſtendunt; quâ de causâ ad eas à medentibus ſeriò attendendum eſſe ſequitur. Ibidem legere eſt novum *de motu muſculorum ſyſtema*, totum ad mechanices normam concinnatum, ea quæ *de fibrarum viribus & elatere* ab Autore dicta ſunt, aſtruens & confirmans. Quæ ſequuntur tres aliæ diſſertationes, totæ *de fluidorum*, quæ in corpore noſtro præcipua ſunt, *naturâ* agit.

Hæc autem ſunt ſanguis, ſaliva, bilis, quorum energias, analyſes, indolem exſpiſcatur, multigenis obſervationibus & experimentis, quibus abundè liquet, eum non eſſe BAGLIVUM qui fluidorum potentias negligat, & ab arte jubeat exulare.

Quæ ſequitur 5. inedita erat, novique prorsùs eſt argumenti; agit enim *de morborum & naturæ analogiſmo*. Hîc autem quaſi germen habes & nucleum naſcituri fructus, ſeu inchoati operis quaſi graphidem, quæ in BAGLIVI manibus, imperfectum

opus & exquiſitum creſcet feliciter & adoleſcet. Hîc innuit experientiſſimus Autor, quid eſſe commune in morbis, quo fit ut ex unius felici curatione, alterius congeneris curationem non malè concludas. Sed hic analogiſmus, inquies, obſoletam renovat priſcorum methodicorum communitatem, tam animosè à GALENO propugnatam, ut omnes qui poſt nati ſunt poſteri, methodicos deſpicatui habuerint? verum an merito id factitarint omnes, dubitant non infimi ſubſellij Autores quos inter CONRINGIUS,* PROSPER ALPINUS tractatu proprio, ac noviſſimè D. de Moor, * reverà non adeò contemptibiles eos eſſe oſtendit eorum hiſtoriâ quam eruditè & ſapientiſſimè deſcribit in *ſuâ medicinali hiſtoriâ* quam ô utinam abſolveret de arte medendi optimè meritus * *D.* LE CLERC; tum & opus CÆLIJ AURELIANI, temporis ac fortè medicorum invidiæ ereptum, ſolumque ferè ex methodicis ſuperſtes, accuratum adeò in deſcribendis morbis ut ſæpè naturam ipſam expreſſam diceres. Ut ut ſit, hîc fœdè impegiſſe BAGLIVUM (Dogmaticorum caſtra deſerendo) ne credas, vanarum enim & generalium nimis Methodicorum communitatum ne verbo quidem memoriam refricans, cujuſque morbi caracteres ſervari jubet, quoſdamque obſervari generales fines, eventus, tramites, agendi modos, quibus adjutus Medicus cuique morbo tutiùs & meliùs ſuccurrit. Hanc autem BAGLIVI *de morborum analogiſmo* conjecturam firmare videtur non paucorum obſervatio, qui exploratam ſæpiùs habere ſe putant communem quandam morborum cauſam, aut ſaltem commune aliquid omnibus morborum cauſis, quod medentis animum regere debet ac moderari; quâ in opinione morborum diſcrimina à variis communis illius cauſæ afficiendi modis repetenda erunt, à labefactato nempe partium tono, ſuccorum impeditorum morâ, ſubſequente hinc acore, evectione, &c. interdùm à diætæ, regionumque differentiis, non rarò à tumultuariâ medendi methodo aut inconcinnâ & præmaturâ remediorum adminiſtratione, verbo à ſymptomatis magis, quàm à vulgaribus cauſis, quæ ſæpiùs in effectibus diverſæ, in radicibus eædem ſunt.

* In ſua introductione.
* Bartholom. de Moor cogit. de inſtauratione med. III.
* Daniel le Clerc hiſtoire de la medecine part. 2. l. 4. ſect. 1.

* Vide *Tilingium* de recidivis & *Rodericum Caſtrenſ.* quæ ex quibus opuſculo ubique.

Saltem notæ ſunt morborum tranſmutationes, * *metamorphoſes*, *ſucceſſiones*, *metaſtaſes*, *epigeneſes*, adeò ut videas affectus, qui cùm omninò diſſimiles habeantur ratione cauſarum, indicationum & ſymptomatum, in ſe invicem tranſmutantur. Sic inflammatorij affectus in Paralyſin, phrenitis in ſoporem, colici dolores ſpaſmodici, epileptici & hyſterici affectus in ſtupores, tuſſis in arthritidem, hæc in ſoporoſos modò, modò ſpaſmodicos affectus, febres in hydropem, hic in aſcitem tranſit. Idem probant chirurgicæ obſervationes; phlegmonem & abſceſſum, hic œdema accerſit. Sed imprimis comperta eſt febrium protheiformis * natura: ephemera in hecticam, phthiſis in intermittentes, intermittentes etiam quartanæ in continuas, quæ inſignis cujuſdam ſymptomatis ratione varia induunt nomina, inde enim febris ἑλώδης, τυξώδης, πενφιγγώδης, λυγγώδης, φρικώδης, &c.

* Vide *Morton* pyretologiæ c. IX.

E converſo continuæ in intermittentes redeunt. Sic autumnales * febres quæ primùm de continuarum genere videntur, paucis poſt diebus (modò naturam non pervertat nimia medentis diligentia) in intermittentium caſtra tranſeunt. Sed quod hanc aſtruit veritatem, vix quemquam aſſignaveris morbum, cujus ſpeciem & formam non induat febris. Apoplexiæ, colici dolores, diarrhœæ, ophthalmiæ ſæpè febrium quæ graſſantur tot larvæ * ſunt & adulterationes, quæ ſic ſub ementitâ facie medendi fucum faciunt. Similiter obſervarunt artis magiſtri, eos morbos qui ſub quâdam epidemicâ, * varioloſâ v. g. conſtitutione contingunt, morbi illius depopulantis qui conſtitutioni nomen fecit, naturam & mores referre, adeò ut infeliciter ceſſura ſit comitum morborum curatio, niſi principem illum conſtitutionis morbum in comitibus debellandum * ſuſcipias. Sed non aliundè ducitur luculentius ejuſmodi cauſæ communis morborum argumentum quàm ex eâ vi & potentiâ quâ morbi naſcuntur diſſimiles ab iis cauſis quibus attribui ſolent, adeò ut à calidiſſimâ cauſâ frigidi fiant affectus & viciſſim. Hinc vinum ut ut calidum, frigidiſſimos parit morbos, volatilibuſquè licèt & actuoſis particulis turgidum, chro-

* *Sydenham* de acutis.

* *Morton* pyretologiæ c. IX.

* *Sydenham* de acutis.

* Iidem ibidem.

nicos inducit affectus. Hâc de cauſâ vinolenti arthritides, languores, humorum deliquia, cruditates, catharros, animi ſtupores, cachexias incurrunt. Contra aër frigidiſſimus calidiſſimas inducit ægritudines, pleuritides, anginas, rheumatiſmos, hæmorrhagias, &c. ab hâc iterùm communis cauſæ energiâ repetendi ſunt diverſi prorsùs affectus qui tamen ab eâdem cauſâ dimanant. Sic acores modò & coagula à lacticiniis naſcuntur, amarores modò & inflammationes. Stomachi cruditatibus nunc ſuccedunt lienteriæ & choleræ, nunc ileus & dyſenteriæ. Nec raró à diverſis cauſis iidem naſcuntur affectus. à frigore enim & calores hæmorrhagiæ fiunt, febres, diarrhœæ, Communis illius cauſæ qualiſcunque ſit omnipotentiã adhuc oſtendit, remediorum quorumdam vix concipiendus, felix tamen eventus, illorum nempe quæ toto diverſa cælo eoſdem morbos curant. Hinc febres quæ amaris ſanari amant, acidis * quoque curantur. Rheumatiſmo, anginæ, pleuritidi quibus medetur ſanguinis miſſio, auxilio etiam eſſe perhibent volatilia, diaphoretica, ſudorifera. Denique communis morborum cauſæ præſentiam evincit nihil efficaciùs quàm diverſa, utilis tamen, in iiſdem morbis remediorum operandi ratio. Cortex peruvianus interdum alvum aut ſudorem movendo curat, ſæpiùs vacuando nihil. Ipecacuanha ut purgando dyſentericis auxiliatur, eodem quoque nihil vacuando curat. Martialia, quæ in multis menſes & hæmorrhoïdes * revocant, comprimunt in aliis. Laudana & opiata * quæ in dyſentericis alvum cohibent; in colicis doloribus (ſi ſpaſmodici ſunt) promovent; eadem quæ in calculoſis urinam ſiſtunt, in nephriticis reſtituunt; & dum in cæteris menſes & lochia retinent, in hyſtericis compreſſa revocant. Horum omnium rationes invenias in ea quam quærimus morborum cauſâ communi, quam quidem non perviderant medicinæ patres, ſenſerant tamen. Hanc enim, vel indefinitam emendare docet atque delere, morborum indolis & hiſtoriæ, naturæque tramitum accurata cognitio, propria iis feréque connata, quos non opinio, ſed meditatio, non ſyſtema ſed obſervatio ad praxim formavit. Illa ipſa eſt quam innuit experientiſſimus BAGLIVUS hâc diſſertatione, quâ admonet quen-

* Vide *Felic. Plater.* pract. tom. 2. cap. 2. *Martin. Ruland.* curat. 100. centur. I.

* Vide *Fromãnum* de hæmorrhoïdibus problemate 13. p. 277.

* Vide *Ettmullerum* de vi opij diaphoreticâ & Wedelij Opiol.

dam latêre morbos inter & naturam analogiſmum quem ipſe adhuc imo pectore meditatur; Igitur illam exſpiſcari ac definire communem cauſam, hoc opus, hic labor eſt; interim pluſquam dimidium cœpti jam tenet autor clariſſimus tenebitque qui ſcripta illius diurnâ verſabit nocturnâque manu. Ex quo enim ille evicit corporis naturam totam in harmoniâ, concentu & æquilibrio poſitam eſſe, ſequitur morbos aliud eſſe nihil quàm ab ordine & æquilibrio receſſus; ſanitatem verò reditum ad ordinem & æquilibrium. Sed nunquid non in his advertis communes morborum & ſanitatis cauſas, quas ritè aſſequi, mederi eſt? unde medici minùs erunt acidorum alcaliumve domitores, quàm æmulatores ordinis & adminiſtri.

Nec cauſaberis hoc vel illud ſanguinis vitium, quod delendum, emendandum, vacuandum erit; hoc enim ut prætermitti non debet, in tantum cedet feliciter, in quantum æquilibrium reſtituetur, quod in medentis animo ut primum eſſe debet, ita curationis legitimæ ſigillum eſt & argumentum. Si arduum videatur, aut ultrà modum ingenij medentium qui ſenſuales ſunt phyſici, reſtituendum illud æquilibrium, ad phyſices mechanices rationem illud ſic accommodare diſces. Cogita datam eſſe ſolidis vim immenſam, quam, ne ulteriùs quàm par eſt progrederetur, æquilibrari voluit & temperari creator certo liquidorum libramine. Sanitatis ergò tutela in eo erit, ut ſolidorum elater, nec intenſior ſit nec mollior, adeò ut ſolida vigeant, non rigeant, cedant ultrò, non flacceſcant; Tum ut fluida nec creſcant aut decreſcant nimiùm & in craſi nativâ perſeverent. Hæc ſi aliunde nutet aut periclitetur ſymmetria, medentis officij erit quâ ex parte ruet fulcire eam aut reparare. Artis ergò dexteritas erit in explorando fibræ motricis ſtatu, tono, facilitate; tum in aſſequendâ liquidorum quantitate, motu, integritate. Obſervando imprimis à nihilo metuendum eſſe magis, quàm à ſolidis, unde ut virtus maxima, ita periculum majus; in illorum proinde ſervando mulcendove tono occupandam eſſe medentis curam: maximè cùm ſanguis qui ſub ſanitate mitis, benignus & ductilis erat, ſub morbis, tumultu, impetu, acrimoniâ petulans factus, ſolidis quibus

bus continetur primùm inſultat, quorum fibras mille modis & locis ſtimulat, pungit, vellicat, quâ de cauſâ ab horroribus, rigoribus, vertigine auſpicantur non rarò plures affectus. Sic intenſior factus ſolidorum elater fibrarum inducit criſpaturas, ſpaſmos, vaſorumque conſtrictiones & coarctationes quæ fluidis obices ponunt, hinc in capillaribus ſanguinis mora, lentor, ſtagnatio, obſtructio tandem, ſi primùm labans tantùm æquilibrium, alicubi tandem, peſſundetur. Sed id mali nihil citiùs accelerabit quàm liquidorum moles, quæ ſub morbis inſigniter augetur; cohibitæ enim coctiones, ac proinde ſecretiones ſuccos & ſanguinem mirè cumulant, qui ſuâ inſoleſcentes multitudine rebellant, ſolidorumque detrectant juga, & impetu facto in viſcus quoddam impingendo apoſtaſin committunt.

Talia odorabunt medicinæ parentes, ſummâ illâ curâ quâ partium laxitatem perveſtigabant, ut remediis ſecuritatem & prognoſi certitudinem conciliarent. Ii ex cutis tepore, pulsûs & hypochondriorum mollitudine, humidâ linguâ, alvi facilitate ſalutem ægris augurabantur; quæ ſi deſiderarentur venæ ſectione fotu, balneo, litu, enematis, diluentium uſu inducere ſtudebant, ut ad catharſim tutum pateret iter. Hanc autem unicè laudabant, ſi non tam copioſa, quàm facilis erat, quæ non ſeroſa crudaque liquamina, ſed *veros*, ut aiebant, *humores* eliminabat. His ſit venia verbis & nominibus, de cætero ad æquilibrij leges collimaſſe eos diceres, adeò in illas quadrare videtur eorum medendi ratio. Quid enim meliùs oſtendit laxari & à ſpaſmo liberari partium fibras, tum purgantis operâ ſolvi qui morâ hærebant coagulabanturque, morboſos ſuccos, quàm denſiorũ humorum liberalis egeſtio; quæ ſi ſeroſorum fuerit, avulſi potiùs extortivè putidi laticis indicium eſt, &per ſtrictiſſimos adhuc & corrugatos hiatus, quàm victi morboſi humoris ſponteque loco cedentis, perque liberos, patentes & laxatos oſculorũ exitus.

Meritò igitur analogiſmum agnoſcere convenit cum oculatiſſimo Baglivo noſtro, id eſt affinitatem quandam inter morbos quæ in hâc, quam proponimus, morborum cauſâ communi fundabitur; in labante ſcilicet vel perdito fluidorum cum ſolidis æquilibrio. Conſtat ſaltem nullum dari morbum, in quem non

competat talis hæc communis cauſa. Si enim in viſcus quoddam inciderit morbus, inibi æquilibrium aut infirmari aut peſſumdari concipitur. Si in totum corpus (cujuſmodi ſunt febres) ubique labare æquilibrium aut ruere auguraberis, illicò ni avertat medici ſagacitas in aliquo viſcere (apoſtaſi factâ) periturum. Hinc quoque rationes eliciuntur, quibus fit ut mutētur, transformentur, ſibi ſuccedant & in ſeſe invicem abeant morbi qui toto cœlo diverſi creduntur, quod medentibus *humoriſtis* explicare hactenus fuit inconceſſum. Reverà enim quo mechaniſmo, qui hāc partem modò obſidebat humor, certæ qualitatis, partique laboranti proprio circuitu addictus, ad alteram ſubitò avolabit, locum & indolem ſubitò mutaturus. Non item ſi ad æquilibrij rationē confugias, quâ in opinione metamorphoſes morborum erunt nihil aliud, quàm modò in hanc, modò in alteram partem inducta corrugatio aut relaxatio, unde fit ut dum in parte primùm affectâ æquilibrium reparatur, in alterâ illicò peſſumdetur. Ponas enim impetu facto ſanguinem in viſcus quoddam irruere, inibi æquilibrium rumpi periclitatur. Tunc ſolers medicus alterando, laxando, ſtimulando vacuandove imminentem hanc cladem diſſipare tentabit, ſin minùs obſeſſam partem pro virili ſublevando, firmando tuendoque efficiet obtinebitque, ut in ignobiliores aut firmas minùs partes morbi impetus feratur, ubi deſpumet, rabiemque deponat. Sed cùm in avertendis malis arte adhuc potior ſit natura medicatrix, mirari deſines, ſi dum incerto ancipitique certamine colluctatur, hos vel illos rumpat obices partium quarumdam tonum laxet, dum aliarum fiet conſtrictio, ſicque ad varias ſedes pellat morbi inſultus, uſque dum in aliquo viſcere quod infirmus offenderit pedem figat morbus. Sic apoplexiam paralyſi, febres bene multas, pleuritides. &c. diarrœis, ſudoribus, &c. finiri vides. Nec admodùm laborabis hîc in aſſignandâ causâ, quâ fit ut humor certæ naturæ qui modò quendam morbum fovebat, illicò mutatus in alterum loco & naturâ diverſum, generis alterius morbum inferre videtur. Hîc enim meminiſſe ſufficiat, ruentis & labefactati quâdam in parte æquilibrij ut primum indicium eſt, ſic primum effectum eſſe ſecernendorum in eâ reſtagnationem & moram, unde humor qui ſub-

priori morbo coërcitus erat inductâ relaxatione ſolutus quaſi vaneſcet. Sed ſi tunc pulſus tantùm, non diſſipatus morbi inſultus, partis alterius æquilibrio vim inferat & corrugationem, qui huic alteri parti proprius erit humor intercipietur, morborum facie & naturâ diverſum commiſſurus. Porrò à corrugatione (quæ præcipua labantis æquilibrij cauſa eſt) maximam morborum partem committi argumentum eſt narcoticorũ virtus tam multis morbis, communibus, propriis, chronicis, acutis, ſympaticis, idiopathicis, primigeniis, ſymptomaticis, tamque utiliter ſerviens, omniũ remediorum, alterantium, vacuantium, purgantium, ſudoriferorum, cardiacorum operas ſecundans aut adjuvans; nulli non amica parti; *cerebro, ſtomacho, pectori, abdomini: adeò ut ex opio ſi alicunde, panacea fermè expectaretur. Rem adhuc evincit magis hyſtericorum affectuum natura, qui omnium maximè ſpaſmodici nullius non conſenſu habentur. In his autem quod tam multiformes, quotidie eâdem in ægrotante ſymptomatum tot quaſi morborum, facies animadvertas, unica cauſa eſt, alterna nempe partium facta ſpaſmodica corrugatio aut relaxatio. Hinc quæ modò pallida jacebat, ſemianimis & vera mortis imago, eadẽ non multo poſt garrula fit in riſum effuſa; altera inſomnes ducebat noctes quæ poſteà ſopore gravabitur; alterius menſes ſiſtebantur qui progrediente morbo affatim & periculosè prorumpent. Adde in hâc citam eſſe alvum, adſtrictam in alterâ. Illa vomiturit aſſiduè, hæc vomitoria quoque retinet. In aliis membra dolore rigent, in multis ſtupent, dumque plures fœtidis gaudẽt, non paucæ ſuaveolentibus recreantur. Adeò verum eſt à cauſâ communi, nutante ſcilicet plus minus æquilibrio partium, ab earumque inductâ criſpaturâ & relaxatione, ut varia hæc oriùntur ſymptomata, ſic varios quotquot ſunt poſſe committi morbos.

* Vide Tilingium de laudano.

Rogabis quid in tantâ ſyſtematum copiâ, prærogativæ teneat, poſtremum illud quod ex *Bagliviano opere* innuitur. Me hercle admodũ in varias partes ſciſſa vides medentium ingenia quæ ſic conciliabis. *Bagliviani* enim *ſyſtematis* commendatio eſt nulli adverſari, nemini non concordare, adeò ut cæterorum ſyſtematũ baſis ſit & norma, coronis ac complementum, illorum enim uſus

oſtendit ac moderatur, abuſus emendat. Hic acidum confodiendum habere putat, ille ſeri colluviem vacuandam, tertius calorem reſtinguendum, ſedandas quartus ſubtilis materiæ turbas, ultimus, ſolvendum accelerandumque ſanguinis lentorem, omnia hæc, fidelia una & eâdem obtinebis, ſi in æquilibrium reſtituendum incumbas. Ut enim pereunte æquilibrio ſucci morantur, lentore aceſcunt, turbantur, fervent, incaleſcunt; ſic hæc omnia, æquilibrio reſtituto, illicò ceſſabunt. Talis ſyſtematis beneficio fiet adhuc, ut impoſterùm eòdem colliment Medicorum operæ, ſermones, conſilia, in unius nempe æquilibrij reſtitutionem, fietque omnium ſermo idem, intentio communis, loquela una. De concentu enim, proportione & harmoniâ partium cogitabunt omnes, acidum, calorem, lentorem & humorum efferveſcentiam proferentes minùs ut morborum cauſas, quàm ut communis cauſæ morborum, labefactati nempe æquilibrij effectus & ſymptomata. Præterea in animo habentes, in harmoniâ & proportionibus reddendis ponendam eſſe Medici curam, à remediis fortioribus, turbulentis, exaſperantibus metuere diſcent, ea præferentes quæ pacem ſectantur, ſedantque tumultus. Tandem quid non utilitatis hinc arti redibit & ægris? ad corporis enim œconomiæ leges, quæ ordinis, rationis & proportionum ſunt, ſuas formare mentes cogentur medici, vulgaribus, de humorum ſaburra multitudine & craſſitie, notionibus ab plebeculam ablegatis; ſicque quod Baglivi noſtri laus erit, lucem caligini, pacem diſſidiis, præjudiciis veritatem plauſu omnium ſuccedere videbit medicina.

Cæterùm ſi quoſdam offendat, quod Autoris mentem dilatare videamur, ignoſcet cùm attenderit ea non eſſe *Baglivianæ opera*, quæ ſtipitum inſtar inanium truncum & ramos vix concipiunt, meliùs comparaveris fœcundis iis germinibus, quæ ultrò fruticant. Sentias enim in iis recondita totius medendi ſcientiæ ſemina, quæ obviorum quorumvis medentium meditatione exculta pullulant ultrò ac ſoboleſcunt. Interim cùm tantum virum æmulari ſolùm detur, non aſſequi, præterquàm

quòd ut ea quæ noſtra ſunt, doctioribus nec Zelotypis; recoquenda proponimus, non eam nobis eſſe mentem profitemur ſenſum *Baglivianum* adulterandi, ſed aperiendi illius & interpretandi, quo in negotio ſi quid delicti admiſerimus hoc totum noſtrum erit, felix tamen nec pœnitendum, ſi errore noſtro invitatus humaniſſimus autor, meliora ſuppeditet ac ſubſtituat.

Sequitur ejuſdem diſſertationis pars altera, quæ *de lapidum, &c. vegetatione* tractat; Alterum novi argumenti genus, quo analogiſmus naturæ evincitur. Hinc enim liquet quid eſſe commune plantarum inter & foſſilium naturas, cùm pari ratione utraque creſcant ac pullulent, argumento, ſimilem ubique eſſe naturam, quæ ſimpliciſſima ex iiſdem & paucis mira & diſſimilia producit. Hîc adhuc mirari ſubit ex re fluidiſſimâ & molli, ſolidiſſima enaſci & duriſſima; hîc enim oſtenditur multigenis obſervationibus aquæ genus eſſe unde ſuos natales ducant lapides & gemmæ.

Diſſertationem claudit appendicis loco *terræ motûs hiſtoria*, ubi non pauca reperias quæ hiſtoriam naturalem illuſtrant & augent.

Sequuntur Epiſtolæ ex præcipuis Europæ locis ad celeberrimum Autorem noſtrum undique miſſæ, luculentiſſima tot argumenta quibus *Baglivi* operum utilitatem & præſtantiam non apud nos ſolùm; ſed apud diſſitas gentes celebrari patet; veriùs appellabis *Baglivianæ* veritatis publica teſtimonia Si enim *vox Dei ſit vox populi*, cœlo terriſque probari *Bagliviana opera* palam eſt, quæ non unius populi voce, ſed univerſis populorum ſuffragiis approbantur. Animæ ſunt vulgares quarum fama ſenſim ac lentè ſerpendo creſcit, magna autem nomina ſtatim adoleſcunt. Hujus generis ſit oportet *Bagliviana* virtus, quæ privata diù durare non potuit, ſed illicò publica facta eſt. Ecce tamen tot inter plauſus calumniatoris dentem experitur, adeò ubique ſerpit Zoilorum gens, quælibet in quemvis opprobria dicere ſæva. Is eſt * D. *le Mort* cujus nomini parcere & honori voluntas fuiſſet, arti enim

* *Jacobi le Mortij* fun-

damenta tract. chymia vindicata p. 30. &c. chymicæ apud Batavos, proindeque medicinæ ſervit utiliter. Sed iſthæc ſors eſt maledicorum; bonorum nomini invident, proprio luunt ac retaliant. Per quæ enim quis peccat, per hæc & punitur. Tota autem D. LE MORT adversùs D. *Baglivum* querelarum ſumma eſt, chymiæ contemptus, de quo cum BAGLIVO vehementer expoſtulat. Sed LE MORTIUM fallit in chymiam cæcus amor, qui cùm veros, quibus chymia obnoxia eſt, nævos non videt, aliis quos odit, imaginarios imputat. Sed injuria hæc à LE MORTIO vibrata in BAGLIVUM, inulta non abiit. Illum enim incautè locutum acriter refutat, arguitque mendacii D. GORIS * apud Batavos optimæ chymiæ decus ac vindex. Tam autem ambitioſa eſt chymiæ tyrannis: deſpici ſe putat ſi ceſſet adulari; amatores enim ambit, non amicos, mancipia, non auditores, ſolo eorum ſodalitio gaudens qui cultores minùs quàm adoratores illius facti, furnos & chymica crepant mera, quibus cogitata quævis & inventa optima claudicare videntur, niſi chymiam ſapiant aut parentem agnoſcant. Sic eſt veſanus amor, *quiſquis* enim (ut aiunt) *amat ranam, ranam putat eſſe Dianam.* Hæc autem LE MORTIJ querimonia adversùs clariſſimum autorem noſtrum, argumentum dedit amiciſſimæ & eruditiſſimæ epiſtolæ D. PALLILIJ Romani Medici meritiſſimi, quam hîc habes pag. 736. ubi amicum ulciſcendo PALLILIUS, HIPPOCRATIS & BAGLIVI miſcet cauſas, veram medicinæ praxim, & theoriam tuendo adversùs LE MORTIUM & ſimiles chymiæ zelatores. Nec immeritò utriuſque litem communem facit; Græcorum enim HIPPOCRATI propiùs accedit nemo, quàm BAGLIVUS Romanorum Hippocrates.

* Chymia liberata &c. per *Gerardum Goris* p. 51. 55. &c.

Epiſtolarum (ut & Diſſertationum) quæ ſuperſunt argumenta exſcribere longiùs iret, ea tamen prætermittenda non eſt epiſtola quâ reſpondet autor ſapientiſſimus D. ANDRY Medico Pariſienſi clariſſimo. Hic ſcitâ officiique plenâ epiſtolâ BAGLIVUM interrogaverat de purgatione in principio morborum; reſcribens BAGLIVUS admonet, quàm ſtrictiſſimis cancellis coërceri debeat purgatio in acutis. Ubi enim, ait, minima apparet ſuſpicio acuti & inflammatorij morbi *à purga-*

tione inprincipio omnimodè abſtineo, ut in meâ praxi animadverti, nec indiſcriminatim morborum omnium curatio à purgatione inchoanda eſt, ſicuti plures apud vos faciunt, *nec tales apud nos deſunt.* Imò ſi cum acutis conjunctæ ſunt febres, earum initio ſanguinis miſſionem ſemel & pluries celebrandam ſuadet & laudat BAGLIVUS adversùs *Helmontianos*, id eſt ejuſmodi homines qui ſanguinis miſſionem indeſinenter allatrantes, illius vellicandæ occaſionem paſſim & ex induſtriâ ſcriptis & verbo aucupantur: gens intereà medentium, qui dum haberi volunt humani ſanguinis avari, ægrorum miſerè prodigunt vitas; tales enim teſte BAGLIVO pag. 709. à ſanguinis miſſione abſtinendo, mille in pericula ægros conjiciunt. Poſthàc non erit unde BAGLIVI & orgaſmi nominibus ampliùs abutantur purgationis æmulatores, aut ſi quid audeant, id criminis utpote invitis ac reclamantibus medendi magiſtris, commiſſum, in autores ipſos redundabit. Plura alia ſubjungenda reſtant, quæ opus ſimul ac autorem mirè commendarent; ſed ſuperſedere jubet publica vox, noſtrorum non tantùm ſed & exterorum, * editionis hujus moræ impatiens, quæque hæc ut rudi præcipitique calamo ſcripta ſatis eſſe clamat. Manum ergo de tabulâ. Et quidem fortunæ periculo imparatique Lectoris inclementiæ relictum nihil periclitaretur hoc opus, quod blanditias moroſis, facilibus delicias parat.

* Vide epiſtolas ad Autorem ſcriptas imprimis à D. *Hotton* p. 726.

AUTHORIS PRÆFATIO.

PRUDENTIA *judicandi rectè de morbis, graviſſima res eſt, eadẽque præſentis operis argumentum. Medicina namque, vel prudentia eſt, vel prudentiæ ſpecies, cui perficiendæ cùm nihil æquè conducat, ac experientia, propterea nemini mirum videri debet, quod ob eandem, vel nihil, vel malè adhibitam, tantus in Medicina hoc ſæculo, & errorum, & Errantium numerus excreverit. Expleto nuperis annis Neapoli ſtudiorum meorum curriculo, & Orâ maritimâ Dalmatiæ peragratâ, nil magis in votis erat, quàm Italiæ Academias adire, ut, ecquis eſſet in iis, poſt tot, tantoſque novitatum rumores, Praxeos Medicæ ſtatus, addiſcerem. Undè luſtratis diligenter ſingulis, dici vix poteſt, quàm labefactatam ab opinandi licentia Medicinam, & à priſcâ ſuâ ſapientiâ deſciviſſe Noſtrates repererim.*

In nonnullis namque Academiis, ita malè adverſus Veterum opiniones affectos vidi, ut humanæ mentis majeſtatem imminutam putent, ſi in legendis Galenicorum *libris operæ quid, vel tẽporis collocetur. Ob idque ſuum miſerè torquere, vexareque ingenium: ut novum quid, & hactenus inauditũ comminiſci poſſint, & ſi quid ejuſmodi fuerint aſſecuti præclarè ſecum, & cum re medica egiſſe arbitrentur. In aliis contrà tam anxiè, & religiosè theorematis Veterum inhærere, ut inventa Recentiorũ, quantumvis præclara, & utilia, exagitare non deſinant; ſoliſq; contenti purgantibus, venæ ſectionibus, & veſicantibus, morborum omnium curationem uno, quod aïunt, calceo metiuntur. In omnibus denique perpetuas eſſe inter Medicos contẽtiones, odia, & imprudentẽ quandã, aut ad fingendas novitates proclivitatem, aut in anticipatis opinionibus perperam retinendi pervicaciam. Et quod his omnibus pejus eſt, medicinam Parentem ſuam, & magiſtram non clam ſolummodò, & in privatis colloquiis, ſed palam, & ſparſis in vulgus libris, tanquã incertam, & præſtigiatricem proſcindere, tanto certè illius, ejuſdemq; Profeſſorũ detrimento, ut quæ ſummos apud Viros in pretio ſemper fuit, habuitq; vel ipſos Reges ſibi perpetuò obnoxios Scientiarum Princeps, deſpecta jaceat multis jam locis, & antelatas ſibi, vel viliſſimas, imò pernicioſiſſimas artes, vehementer doleat.*

Ob iſtam itaque infinitam propemodum opinionum varietatem, cui memet potius addicerem, animi dubius, eò tandem deveni ut nullius in verba jurare, ſed ſolo præeunte Rationis, & Experientiæ lumine,

acriter

criter, & indefeſſè veritatem inveſtigare decernerem. Quâ ratione, inſtitutis per non exiguum temporis ſpatium ſeverioribus morborum obſervationibus, in variis Italiæ Xenodochiis, deprehendi me paucioribus menſibus, quàm antè à annis, majores hac in arte progreſſus habuiſſe, ac nihil omninò magis verum eſſe, quàm quod olim à Manilio uſurpatum legimus. Artem experientia fecit, exemplo monſtrante viam. *Cùm verò iſtæ meæ obſervationes primùm quidem negligenter, & memoriæ tantùm causâ ſcriptæ, poſtmodum autem in certa quadam genera digeſtæ, in Amicorum manus perveniſſent; iſti prorsùs à me contendere, multiſque verbis agere, ut eas publici juris facerem. At mihi, tum tenuitatis meæ conſcio, tùm etiam non ignaro deſpectui vulgò haberi Medicum, cui auctoritatem canities, & longa ætas non conciliaverit, certũ omninò erat petentibus, quin & vim propè facientibus nequaquam cedere, niſi tandem invitum, ac reluctantem à ſententia mea diſcedere coëgiſſet ſummorum Virorum auctoritas; quorum omnium longo ordine hîc nomina recenſere nolim, ne in aliquod videar oſtentationis, inaniſve gloriæ vitium incurrere.*

Antequam dicendi finem faciam, librum iſtum lecturos hoc unum rogo, ut me in ingerenda, ac ſæpiùs inculcanda, experientiæ, & naturæ imitandæ neceſſitate necnon hypoteſeon, ac ſyſtematum vanitate explodenda, moleſtum fortè, ac ferè putidum, excuſatum habere velint! Equidẽ in lamentanda tantæ artis calamitate, exiſtimavi neceſſariò mihi eſſe, de unico quod adhiberi poſſit remedio, ſi non ſubtilius (quod præſtare nequeam) diſputandum, at certè, quod fas eſt, ſæpiùs, ac dolentiùs deplorandum. Nemo porrò dixerit, ubi ſumma res agitur, auribus ſerviendum eſſe, ſed potius ea dici oportere quæ tempus, quæ rei magnitudo, quæ urgens neceſſitas poſtularent. Enim verò cùm tota medicinæ prudentia in eo poſita videatur, ut morbum cum morbo, tempus cum tempore, hominem cum homine compares, quò advenientia & creſcentia mala ſuis certis ſignis, ac nominibus ea diſtinguere iiſdemque idonea, aptave remedia adhibere queas: nemo certè inficias iverit, nullã prorſus & Nobiliſſimæ Scientiæ exornandæ, & curandis hominibus utiliorem operã navari poſſe, quàm ſi præſtantiſſimæ artis Studioſi, immenſo retrò tempore jam factas à Majoribus noſtris obſervationes attenderent, novaſque in dies animadverterent, ac notarent. Quam quidẽ promovendæ artis rationẽ ſi jam indè ab HIPPOCRATIS *tempo-*

ribus ad hanc noſtram uſque ætatem, conſtanter homines retinuiſſent dici vix poteſt, quot quantique progreſſus hâc hodiè parte haberentur. Cùr verò rem aliqui adeò neceſſariam, tam præclaram, atque ità feliciter inſtitutã reliquerint, ut ſe infinitis, & (ut Apoſtoli verbis utar) interminatis quæſtionibus, *&* λογομαχίαις *implicarent, aliam afferre cauſam non poſſem, quàm offenſi, ac ulciſcentis Numinis iram. Hoc ſanè, vel invitus fatebitur, quiſquis in ætatem hanc noſtram oculos conjecerit; cũ enim cæteræ omnes, quâ diſciplinæ, quâ artes; non ſolùm in priſtinum ſplendorem reſtitutæ fuerint, ſed in dies magis magiſque excultæ, noviſque inventis ornatæ floreãt; ſola medicinæ praxis, neſcio quo fato, maxima ſui parte jaceat, & quod maximè dolendum, vilior quotidiè apud indoctos evadat. Quod cur ità ſit, id unum in causâ eſſe arbitror, quod obſervationum, unde Ars præſtantiſſima effecta fuerat, ratione contemptâ, ſyſtematis, & hypotheſibus prorſùs indulſerint; non tam de cognoſcendis, curandiſque morbis, quàm quo pacto eorum probabilem rationem redderent, ſolliciti. Ex quo fit, ut in maximam humani generis perniciem, & Medicinæ dedecus, non jam tutiſſima artis præſcripta, ſed proprii ingenii commenta conſulant.*

Cæterum nolim quis exiſtimet, me huic operi faciundo, accinctum eſſe, ut inanem gloriam aucuparer, meumque per ora hominum nomen utcumque volitaret; etenim nil mihi antiquius eſt, quàm & æternæ vitæ memoriâ, & caducarum, fluxarumque rerum conſideratione, me ab hujuſce vitæ blanditiis, atque illecebris revocare.

Nullis nota Quiritibus
Ætas, per tacitum fluat.
Sic, cùm tranſierint mei,
Nullo cum ſtrepitu dies,
Plebeius moriar ſenex.
Illi mors gravi incubat,
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur ſibi. *

* Senec. Trag. Thyeſt. act. 2.

Solus veritatis amor, & communis utilitatis ſtudium, ad has partes ſuſcipiendas impulerunt. Quid, quantumque hoc meum ſit, prudentis ac boni Viri judicium eſto; mihi ſatis ſuperque erit, illud, & publicæ utilitati, & præſertim Romanorum Civium incolumitati conſecraſſe.

Romæ Prid. Kal. Martias M. DCXCVI.

LECTORI.

QUÆ Editioni anni 1710. de novo acceſſerunt, oſtendunt paginæ intercurrentes à pag. 467. ad pag. 488. tùm à pag. 563. ad pag. 598. in quibus totus eſt BAGLIVUS in aſtruendâ, ſtabiliendâve ſolidorum medicinâ &c. hæc fortè pauca videbuntur iis qui res ſolâ ex mole æſtimare norunt; his attamen aſſentiri (aliâ licet de causâ) non veremur. Præterquam quòd enim maxima litterato orbi periiſſe crederemus, etiamſi pauca tantùm ex iis quæ BAGLIVUM ſapiunt, nobis excidiſſent, pauca reverâ manebunt ſemper & brevia, quæ tanti viri mentem referunt & nomen; ut potè cùm ſemel & iterùm perlecta ſalivam moveant, maximumque linquant deſiderium. Itaque pauca hæc, magno in numero ſapientibus erunt, quibus BAGLIVI genium revocabunt, aut repræſentabunt umbram. Sint ſaltem tanti viri nobiles reliquiæ, uſque dùm felicior nobis afflaverit fortuna, quæ cæteras illius lucubrationes tandem aliquando revelet aut proferat. Eſt autem undè vellicet nos ejuſmodi ſpes, quem enim promiſerat tractatum *de morborum ſucceſſionibus*, hunc ad umbilicum perduxiſſe ſe ſcribebat ad amicum, lucique paratum tenere. Tantillum inde ſolatii; ſed quid dolorem noſtrum levare, quid mœrorem mitigare poſſet? fuit BAGLIVUS! luctus ingens, exigua ſolatia.

Fecit materiæ affinitas ut exquiſitum SANTORINI, Medici apud Venetos meritiſſimi, opus hîc adjunctum videas. Diſſerit enim hîc autor ſapientiſſimus *de fibrâ motrice*, cujus *texturam*, *elaterem*, *oſcillandi rationem* ſic aperit, exponitve, ut dùm multa quæ huic doctrinæ deerant, ſupplet, vix pauca poſteris ſupplenda relinquat. Quæ ſequuntur de *Nutritione*, de *Hæmorrhoïdibus*, & de *Catameniis*, apta ſunt apprimè & apta ad confirmandas fibrarum potentias, vires, energias. Porrò ſingula hæc, ut non mediocrem autoris in meditando ſagacitatem oſtendunt, ſic illius evincunt in medendo peritiam. Faxit DEUS Opt. Max. ut nobis naſcens hic novus *Apollo*, artem medicam, quam inventis ornare cœpit, luminibus illuſtrare pergat.

TYPOGRAPHI LECTORI.

FREQUENTER illud, & quidem recte uſurpatum, Medicinæ Tyrones, ad hujus cognitionẽ ritè comparandam, paucorũ, eorumque optimorum, qui de illa ſcripſerunt, Auctorum lectione aſſidua maxime juvari; uſu verò compertum habetur, niſi apta concinnaque methodo dirigantur, vix fieri ut ſtudiorum fructus percipiant uberrimos, ut eruditi tandem & ſint & habeantur.

Equidem, quorſum indefeſſa tot voluminum pertractatio? quorſum inexplebilis legendi cognoſcendique cupiditas, quâ fit ut novitii Medici dies ſolidos in evolvendis libris tranſigant, iis intabeſcant, & velut immori videantur? quin potius alieno aut certe ſuo maturè ſapientes periculo didicerint, plerumque evenire, ut, quæ continenter, prout in libris jacent, helluari magis quàm guſtare ſoliti ſunt, è memoria continuò diffluant, niſi intra legendum, varia quæ notatu utcumque digna offenderint, ea ſedulo collecta & apto ordine digeſta, in certa quædam capita diſtribuerint, unde ſuppetat ditiſſimus præceptorũ & obſervationum que penus, cujus ſane præcipua, non modo ad promovendã theoriam, verùm adeo ad praxim juvandã utilitas.

Huc collineare videntur affixi libris indices, quando quidem multa, quæ ſparſim in prolixo opere & inordinatè jacentia delitеſcunt, undique collecta, diſpoſita, & in claſſes diſtributa, oculis uno intuitu ſpectanda objiciunt.

Porrò, quæ ſit hujuſmodi indiculorum, non utilitas dixerimus, imo interdum neceſſitas, ſi quis neget, adeat, per nos licet, præclaras & nunquam ſatis celebratas viri Clariſſimi GEORGII BAGLIVI lucubrationes; in his quippe Vir doctiſſimus Medicinæ illuſtrandæ unicè intentus dum varia, quæ ex ſelectis quibuſque Medicis ſcriptoribus hauſerat, quæve inter praxim plurima obſervaverat, larga manu profundit ordinis plerumque negligens, ſæpiuſque occaſione data late digreſſus, innumera propemodum præcepta, aureos canones, rariores deniquer circa morbos obſervationes, & magni momenti cautelas promiſcuè adeo inſpergit, intexitque, ut attentiori licet mente percepta, tenaciorique ut videbatur memoriæ tradita, citò tamen aliis aliiſque ſupervenientibus novis ſpeciebus loco cedant, &

memoria prorſus elabantur, quæ ſi in legendo digeſta ſepoſitaque forent, recentibus certe Medicis praxeos aleam ſubeuntibus maximo uſui eſſe potuerint.

Nec enim ſibi ſatis eſſe putent, ſi palmariã aliquã BAGLIVI, de morbo ipſo cui curando inſudant, obſervationẽ apprimè calleant, niſi ſimul in BAGLIVO adjuncta omnia attento animo perpenderint, niſi cautelas à ſagaciſſimo, ſapientiſſimoque ſcriptore ipſi loco appoſitas, ſed & alieno, quãdoque ſparſim toto opere, disjectas memoriâ tenuerint, & ut res poſtulat prudenter adhibuerint.

Neque eſt quod illud tandem aſſequi obſtinata paginarum evolutione queant; nam præterquàm quòd præceps occaſio, temporis anguſtiæ, morbus urgens moram vix admittant, accedit & illud incommodi, quos perquiſieris modo canones, brevioribus quidem ſententiis contractos, variarum, quas Auctor collegerat, ex aliis audierat, ipſe obſervaverat, rerum oceano velut immerſos examen diligentiſſimum ſubterfugere.

Cui incommodo ut pro virili obviam iremus, cùm de adornanda nova *Bagliviani operis* editione cogitâſſemus, digniſſimi imprimis quod nocturna diurnaque Medicorum manu verſetur, id ſedulo curavimus, ne ſtudioſorum votis hac in parte deeſſemus: ideoque ab ingenuo quodam Viro plurimis nobis nominibus colendo, Theoricæ Practicæque Medicinæ operam danti aſſiduam, ſed & publicæ utilitatis in paucis ſtudioſo precibus expreſſimus, ut copioſiſſimũ in BAGLIVUM indicem, dudum à ſe in proprios uſus multo labore digeſtum, huic editioni ad nectendum tranſmitteret: in quo, præter alia, illud non aſpernandum profecto commodum, quod omnia notatu digna, & ab Auctore multifariè obſervata ad aphoriſmorum ſpeciem, utpote luculentiorem, & promptioris uſus, in indice, quantum licuit, redacta fuerint; hinc nimirum futurum eſt ut ſic deſcripta legentium animis altiùs infigantur, tenaciùſque inhæreant, & inde velut quoddam aurei verè Operis in communem tum ægrotantium, tum Medicorum utilitatem enchiridion compendiolumque emergat.

Id etiam curavimus, ut errores typographici, quibus antecedentes Editiones ſcatebant, accuratiſſimè emendarentur: his Lector utere, fruere, & nobiſcum Viro de re Medica, Publicaque bene merito meritas grates repẽde. Lugduni. MDCCXLIV.

INDEX OPUSCULORUM
in hoc volumine contentorum.

DE PRAXI MEDICA LIBER I.

CAPUT I. *De maxima obſervationũ in re Medica neceſſitate. Monita.* pag. 1
II. *Origo, progreſſus, & quidquid ineſt certi Medicinæ, obſervationibus magna ex parte debetur.* 5
III. *De impedimentis, quæ Medicorum in obſervando diligentiam huc uſque retardarunt.* 8
IV. *Impedimentum 1. Deriſio veterum Medicorum.* 10
V. *Impedimentum 2. Falſa Medicorum idola, ſive opiniones falsò præconceptæ.* 12
VI. *Impedimentũ 3. Falſum genus analogiarũ ſive falſæ ſimilitudines.* 18
VII. *Impedimentum 4. Præpoſtera librorum lectio.* 21
VIII. *Impedimentum 5. Præpoſtera librorum interpretatio efficiendorumque ſyſtemarum cacoëthe.* 28
IX. *Impedimentum 6. Intermiſſum ſtudium tractandi de morbis aphoriſticè.* 32

De Pleuritide. 33
Appendix ad Pleuritidem. 37
De Febribus in genere. 48
De Febribus malignis & meſentericis. 51
De Lumbricis puerorum. 59
De Variolis & morbillis. 60
De Obſervatione hypochondriorum in acutis. 62
De Tumoribus & ſuppurationibus in externa parte abdominis. 63
De Criſi & diebus criticis. 65
De Sudore in acutis. 67
De Parotidibus & de ſurditate in acutis. 69
De Urinâ in acutis. 71
De Pulſu in acutis. 73
De Inappetentiâ. 74
De Capitis affectionibus in acutis. ibid.
De Obſervatione oculorum in acutis. 77
De Decubitu ægrorum. ibid.
De Voce & facie in acutis. 78
De Abſceſſu acutorum. 79
De Rigore acutorum. 80
De Hydrope ſicco. 81
De Ictero flavo. 82
De Hæmorrhagia in acutis. 86

De raris affectibus jecoris. 87
De Reſpiratione in acutis. 89
De raris pulmonum affectionibus. 91
De Lumborum affectione in acutis. 93
De Lue venerea & morbis glandularum. 95
De Colicâ. 100
De Phrenitide. 102
De Aſthmate. 103
Appendix de Aſthmate. 104
De Diarrhœa & dyſenteria. 107
Appendix ad dyſenteriam. 110
De Apoplexia. ibid.
De Dolore in genere, convulſione, & motibus convulſivis. 112
De Tuſſi. 114
De Calculo & podagrâ. 115
Caput 10. *De variis Medicinæ ætatibus, ejuſdemque progreſſibus.* 119
Caput 11. *De fontibus theoriæ & praxeos.* 122
Caput 12. *Methodus ad Tyrones de morborum hypotheſi rectè conſtruendâ.* 127
Caput 13. *Quanti interſit præcepta, ſive certas conſtanteſque regulas ſtabilire, ad quas judicia ſua dirigere queat, in ambiguis morborum eventis, hærens, perplexuſque Medicus.* 135
Caput 14. *De medendis animi morbis, & inſtituenda eorundem hiſtoria.* 147
Caput 15. *Parænesis ad Medicos de inveſtiganda, & ſtabilienda medendi methodo popularibus ſuis præ cæteris accommodata; ubi obiter de natura aëris romani, curandiſque Romanorum morbis.* 156

LIBER II.

CAPUT 1. Quod erit inſtar prolegomenon ad librum præſentem. 164
Caput 2. *Manifeſtantur cauſæ nonnullæ præcipuæ, quæ morborum hiſtoriam, ſive medicinam primam hucuſque retardarunt.* 166
Caput 3. *Traduntur regulæ inſtituendi, & promovendi hiſtoriam morborum, ab eademque deducendi aphoriſmos curativos.* 170
Caput 4. *De erigendis Academiis promovendæ praxeos gratiâ.* 177
Caput 5. *Solvuntur argumenta, quæ nobis objici poſſent.* 181
Caput 6. *Specimen hiſtoriæ primæ in deſcribenda podagra, ejuſque aphoriſmis practicis breviter expreſſum.* 185
Art. *Unicus proponēs aphoriſmos practicos, ab hiſtoria prima podagræ eductos.* 192
Caput 7. *Schedula monitoria de iis, quæ deſiderantur adhuc in arte noſtra.* 194
Caput 8. *De Signis morborum diagnoſticis, & fontibus eorumdem.* 196
Caput 9. *De cauſis morborum.* 200
Art. I. *Prolegomena ad hiſtoriam, diviſionemque cauſarum opportuna.* ibid.
Art. II. *De cauſa procatarctica, & prœgumene, ſeu diſpoſitione corporis.* 204
Art. III. *De cauſa proxima morborum, necnon de fontibus præcipuis eamdem inveſtigandi.* 209

Caput 10. *De indicationibus rectè inſtituendis* 218
Caput 11. *De remediis ſpecificis, eorumque hiſtoria.* 224
Caput 12. *Centaurus. Sivè de paradoxis recentium Medicorum in deriſione criſium, dierum criticorum, &c.* 231

SPECIMEN QUATUOR LIBRORUM DE FIBRA MOTRICE ET MORBOSA. 237

Præfatio in ſpecimen quatuor librorum de fibra motrice & morboſa. 247
Animadverſiones in practicen novam. 249
Animadverſiones in theoricen veterem. 253

SPECIMEN LIBRI PRIMI DE FIBRA MOTRICE.

Caput I. *De fibrarum origine & diviſione.* 261
Caput II. *De variis modis fibrarum ſtructuram inveſtigandi.* 265
Caput III. *De partibus quæ fiunt ex fibra carnea, & iis quæ fiunt ex membranea.* 268
Caput IV. *De origine motus ſolidorum.* 270
Caput V. *De comparatione motus cordis & duræ matris. Ubi de duræ matris ſtructura, elatere, reſiſtentia, impulſu & poteſtate in ſolida, & fluida corporis animati. Item de membranarum motu ſyſtaltico, & reflexivo.* 272
Corollaria & poſtulata. 286
Experimenta. 288
De motu meningum, & oſcillatione ſolidorum: Epiſtola D. Hecquet. 289
Caput VI. *De æquilibrio ſolidorum cum ſolidis, ſolidorum cum liquidis, & liquidorum inter ſe, hujuſque æquilibrii vi, poteſtate, uſu & cognitione Medicis ſummoperè neceſſaria ad benè medendum.* 297
Corollaria & poſtulata. 305
Caput VII. *De variis fibrarum effectibus, & primò de magna vi, elatere, & reſiſtentia ſolidorum.* 308
Corollaria & poſtulata. 317
Caput VIII. *De motu ſyſtaltico, ſivè de oſcillatione, & vi cōtractili ſolidorū.* 319
Corollaria & poſtulata. 326
Propoſitio I. *Motus ſanguinis, aut aliorum liquidorum verſùs aliquam partem inclinans, in contrariam diverti poteſt, à venæ ſectione, purgatione, vomitu, clyſtere, & ſimilibus.* 328
Propoſitio II. *Ad fluidorum debitas ſecretiones, determinatus in iis motus requiritur.* 329
Propoſitio III. *Fluida ſuprà & infrà neſciunt, ſed undequaque currunt indifferenter, prout hinc indè impelluntur.* ibid.
Propoſitio IV. *Proprium eſt ſanguinis circulantis, quando tardiori motu procedit, ut ſerum ab ejus ſinu ſecernatur, majori vel minori copiâ, prout motus erit magis, vel minus retardatus.* 330
Caput IX. *De mira propagatione oſcillationis fibrarum, ejuſdemque inter ipſas*

continua

continua permutatione ad remotas quaſque partes. 331
Propoſitio I. *Determinata ſanguinis, & liquidorum quantitas eſſe debet in quolibet temperamento, nec magis, nec minùs.* 338
Propoſitio II. *Peccans ſanguis ſuperfluus non eſt ſiſtendus, ſed ſinendus ut fluat, quò natura velit.* 339
Propoſitio III. *Strictum, & laxum fluidis æquè ac ſolidis competit in corpore animato.* ibid.
Propoſitio IV. *Non obſtante continuo liquidorum circulo, dantur tamen revulſiones, & derivationes humorum in curatione morborum.* 340
Propoſitio V. *Sanguinis motus impeditus in aliquo ſurculo, vicinus omnem illam liquidi molem excipit, & ad altiora propellit.* 341
Caput X. *De conſenſu ſolidorum jure originis, vicinitatis, uſus, & communicationis officii, &c.* 342
Corollaria & poſtulata. 349
Propoſitio I. *In juvenibus humores ut plurimùm faciunt impetum ſuperiora versùs, in ſenibus verò versùs inferiora.* 350
Propoſitio II. *Fluida & ſolida ex repetitis actibus, conſuetudine hominis, peculiarem acquirunt naturam.* 351
Propoſitiones III. IV. V. VI. & VII. *Intercepto motu liquidi in aliqua parte intercipitur & vicinæ, ſoluto, ſolvitur.* ibid.
Propoſitio VIII. *Nonnulla afferuntur de mechanica ſecretione liquidorum in corpore animato.* 353
Caput XI. *De irritatione ſolidorum, ſivè de ſtimulis, & variis ſtimulorum effectibus.* 355
Caput XII. *De laxitate ſolidorum, & variis ejuſdem effectibus.* 360
SPECIMEN TRIUM RELIQUORUM LIBRORUM, DE FIBRA MOTRICE ET MORBOSA. 366
Caput I. *De morborum ſucceſſionibus* 367
Caput II. *De præſagiorum originibus, uſu methodo, & certitudine.* 376
Caput III. *De conſtitutionibus annorum & temporum, aëriſque influxibus inveſtigandis ac perdiſcendis, ad morbos dignoſcendos & curandos.* 377
Caput IV. *De morbis incurabilibus ex ignorantia Medicorum, & ex impoſſibilitate naturæ.* 378
Caput V. *De morborum occaſionibus.* 379
Caput VI. *De vita ſalubri ad centum, & plures annos producenda.* 381
Caput VII. *De apparatu & diſpoſitione humorum ad morbos ſuſcipiendos, ſive de parvis magnorum morborum initiis.* 382
Caput VIII. *De patientia ægroti, & Medici ad benè curandum ſummoperè neceſſaria.* 383
Caput IX. *De ciborum delectu, ſive de methodo curandi morbos quamplures per opportunum ciborum genus, ſine ope remediorum.* 384
Caput X. *De morbis venereorum.* 385

Caput XI. *De ocultis, & lethalibus viſcerum varicibus, aneuriſmatibus, & hydatidibus.* 368
Caput XII. *De mutando aëre in longis, & difficilibus morbis.* ibid.
Caput XIII. *De febribus meſentericis, opus novum, non a lectione librorum, ſed ab obſervatione naturæ petitum.* 388
Caput XIV. *De methodo curandi morbos quamplures muſicâ, ſaltatione, equitatione, navigatione, venatione, ruſticatione, debitoque ſex rerum nonnaturalium uſu, ſine inutili remediorum acervo. Ubi etiam de diæta Pythagoreorum.* 390
Caput XV. *De anatome, naturâ, & uſu pinguedinis, & morbis ab eadem pendentibus.* 393
Caput XVI. *De naturâ, & uſu ſalivæ, ejuſdemque morbis.* ibid.
Caput XVII. *De uſu, & abuſu diluentium, & oleoſorum, quæ nunc apud noſtrates maximè adminiſtrantur.* 394

SERIES VARIAR. DISSERTATIONUM. 395.

Diſſertatio I. *De anatome fibrarum, de motu muſculorum, ac de morbis ſolidorum:* Ubi etiam *de duræ matris elatere, oſcillatione perpetua, & de ſolidorum ſuprà fluida corporis animati majori vi, majori impetu, & longè majori reſiſtentiâ.* 397
Diſſertatio II. *De experimentis circa ſalivam, ejuſdemque naturâ, uſu, & morbis.* 422
Diſſertatio III. *De experimentis circa bilem, ejuſdemque naturâ, uſu, & morbis.* 428
Experimenta XV. 436
Experimenta varia num. IV. 439
Concluſio ab experimentis deducta. 440
Diſſertatio IV. *De experimentis circa ſanguinem*, ubi obiter *de reſpiratione & ſomno; de ſtatice aëris, & liquidorum per obſervationes barometricas, & hydroſtaticas ad uſum reſpirationis explicata; de circulatione ſanguinis in teſtudine ejuſdemque cordis anatome.* 442
Experimenta circà ſanguinem num. XI. 463
Infuſoria in jugularem canis. 465
Canones *De medicina ſolidorum ad rectum ſtatices uſum.* 467
Epilogus legum medicarum. 487
Diſſertatio V. *De morborum & naturæ analogiſmo, de Vegetatione lapidum, & de terræ-motu Romano, ac urbium adjacentium, anno* 1703. *&c.* 489
De morborum & naturæ analogiſmo. 493
De Vegetatione lapidum. 497
Obſervationes num. XV. 499
Concluſio. 504
De terræmotu Romano, & urbium adjacentium anno 1703. 523
Hiſtoria Romani terræmotus, & urbium adjacentiũ anno infeliciſſimo 1703. 533

Exemplar epiſtolæ Romam miſſæ Excellentiſſimo Duci de Uzeda Oratori Catholico, à Miniſtro Hiſpano, quem Prorex Neapolis Aquilam dimiſerat ad damna exploranda terræmotuum præteritorum causâ producta, ab italico ſermone latinè fideliter reddita. 547
Series urbium, oppidorum, & pagorum tam in Samnio Regni Neapolis, quàm in locis ditioni Pontificiæ ſubditis, quæ præteritis terræmotibus damna, & ruinas paſſa ſunt, excerpta ex diario Neapolitano, juſſu Proregis typis dato 1703. *Neapoli.* 551
Series urbium, pagorum, & oppidorum ditionis eccleſiaſticæ in Umbriâ & Sabinis, quæ his terræmotibus aut diruta ſunt, aut ferè devaſtata anno 1703. 553
Series magis notabilium obſervatorum hoc anno 1703. *durantibus terræmotibus in Latio, & finitimis Umbriæ regionibus.* 560
Obſervationes de terræmotibus factæ ſub altitudine polari graduum 42. *in Latio & finitimis regionibus; ſuper aëre, ſole; lunâ & animantibus.* 561
Diſſertatio *varii argumenti, potiſſimùm verò de progreſſione Romani terræmotus ab anno* 1703. *ad annum* 1705. *De Syſtemate, & uſu motûs ſolidorum in corpore animato. De Vegetatione lapidum, & analogiſmo circulationis maris ad circulationem ſanguinis.* 563
Caput I. *De progreſſione Romani terræmotus cum hiſtoriâ morborũ & epidemicæ conſtitutionis, quæ his annis regnavit Romæ, & hiſtoria quam plurium naturæ effectuum per id temporis ibidem obſervatorum.* 566
Caput II. *In quo plura proponuntur, quæ ſpectant ad principem duræ matris oſcillationem, novis probata obſervationibus, meditationibuſque, & plurima quæ pertinent ad ſyſtema de ſolidis, eorundemque vim, poteſtatem, elaterem, æquilibrium, oſcillationemque ſanam & morboſam, ad benè medendum & præſagiendum.* 581
Caput III. *In quo plura examinantur, quæ pertinent ad vegetationem lapidum & analogiſmum circulationis maris per viſcera terræ ad circulationem ſanguinis per viſcera microcoſmi.* 593
Diſſertatio VI. *De hiſtoria anatome, morſu & effectibus Tarantulæ.* 599
Caput I. *Etymon nominis, & differentiæ tarantularum.* 605
Caput II. *De natura, & ſitu Regionum, in quibus naſcitur tarantula.* 606
Caput III. *Anatome tarantulæ.* 608
Caput IV. *Vaſa ſeminalia, ovum, & generatio tarantulæ exponuntur, ubi obiter nonnulla de ovis oſtrearum, & de ſemine in genere.* 610
Caput V. *De morſu tarantulæ.* 612
Caput VI. *Morbi, & ſymptomata morſum conſequentia deſcribuntur.* 614
Caput VII. *Cætera ſymptomata ulteriùs exponuntur, & quam cum aliis morbis analogiam habeant, demonſtratur.* 616
Caput VIII. *Curatio morsûs tarantulæ, & effectuum ab eo provenientium.* 619
Caput IX. *Chorea, & muſica ſunt præcipuum hujus veneni antidotum. Ubi obiter modus ſaltandi Apuliæ familiaris deſcribitur.* 622
Caput X. *Nonnulla alia circà choream breviter expenduntur.* 624

Caput XI. *Variæ ægrorum hiſtoriæ proponuntur.* 627
Caput XII. *Nonnulla dubitativè proponuntur circà hujus veneni genuinam naturam.* 633
Caput XIII. *Quid agat muſica in tarantatis, & in aliis morbis, breviter examinatur.* 637
Diſſertatio VII. *De uſu, & abuſu veſicantium.* 641
Caput I. *Nonnulla proponuntur experimenta circà effectus cantharidum.* 647
Caput II. *De incommodis ab uſu veſicantium.* 651
Caput III. *De commodis ab uſu veſicantium.* 655
Caput IV. *Veſicantium natura evidenter demonſtratur ex mechanicâ ſtimulorum doctrinâ.* 661
Diſſertatio VIII. *De obſervationibus anatomicis, & practicis, varii argumenti.* 667
Sylloge experimentorum per infuſoriam in vivis animalibus. 673
Hiſtoria morbi & ſectionis cadaveris Marcelli Malpighii *Archiatri Pontificii.* 681
Appendix de apoplexiis ferè epidemicis proximè elapſo biennio in Urbe, & per Italiam obſervatis. 683
Epistolæ *clarorum Virorum, quorum judicio & autoritate* Georgii Baglivi *opera confirmantur.* 685
Epiſtola I. *De Lumbricis latis.* 687
Epiſtola II. *De purgatione in principio febrium, ac de febribus meſentericis.* 702
Epiſtola III. *De admiranda vi ſolidorum.* 711
Epiſtola IV. *De rarâ diabetis curatione.* 717
Epiſtola V. *Laudans praxim medicam* Baglivi. 721
Epiſtola VI. *De eodem argumento ac præcedens.* 723
Epiſtola VII. *Laudat &* Baglivum *& ejus opera.* 725
Epiſtola VIII. *Praxim medicam* Baglivi *commendat.* 727
Epiſtola IX. *Pro impetratione operum* Baglivi. 728
Epiſtola X. Baglivum *mirificè laudat & extollit.* 730
Epiſtola XI. Baglivum *& ejus praxim medicam laudat.* 731
Epiſtola XII. *Praxim medicam ſummoperè commendat.* 733
Epiſtola XIII. *Grates agit ob receptum opus de fibra motrice & morboſa.* 734
Epiſtola XIV. *De Vanitate obtrectatorum* Hippocratis, & Galeni. 736
Epiſtola XV. *De motu meningum & oſcillationes ſolidorum.* 289
Joannis Dominici Santorini *Opuſcula quatuor.* 747
Opuſculum I. *De Structura ac motu fibræ.* 759
Opuſculum II. *De Nutritione animali.* 797
Opuſculum III. *De Hæmorrhoïdibus.* 826
Opuſculum IV. *De Catameniis.* 843

GEORGII

GEORGII BAGLIVI DE PRAXI MEDICA LIBER I.

CAPUT I.

De maxima Obſervationum in re Medica neceſſitate.

MONITA.

I.

MEDICUS naturæ miniſter, & Interpres, quicquid meditetur & faciat, ſi naturæ non obtemperat, naturæ non imperat. Origines namque morborum, & cauſæ longè abſtruſiores ſunt, quàm ut humanæ mentis acies, eò uſque penetrare poſſit, ſæpiùſque natura novum opus exorditur, ubi conatus noſtri deſiêre.

II.

Longarum obſervationum præſidio inſtructa mens ſagax, potiſſimam curandorum hominum rationem aſſequitur; præſertim ſi librorum lectio acceſſerit: iis tamen evolvendis, niſi maximas adhibeat cautiones, verendum eſt, ne ibidem novam inveniat errandi cauſam, unde nova ſe poſſe doctrinæ adjumenta petere exiſtimabat.

III.

Naturæ, non hominis voce loquitur HIPPOCRATES Medicorum Romulus, cui nec ætas priſca vidit parem in re medica, nec videbit futura, niſi demum reſipiſcant Medici, & velut ab alto ſomno excitati, videant quantum differat hiſtorica, & maſcula Græcorum Medicina, à ſpeculativa, & penſili novorum hominum; & minus in poſterum fictis animi ſententiis tribuentes decernant Medicinam, non ad mentis noſtræ anguſtias eſſe arctandam, ſed potiùs in apertum ex hiſce anguſtiis naturæ campum revocandam.

IV.

Quidquid hodiernam theoriam à priſca diſtinguit ruditate, id omne debemus Philoſophiæ experimentali noſtræ hoc ſæculo inſtitutæ. Sed quò magis privatorum laboribus utilitas publica augeſcat, reliquum eſt, ut eâdem ratione ad perfectam praxeos notitiam pervenire (quod totius Artis caput eſt) totis viribus contendat noſtrorum hominum induſtria. Sic enim inſitas jamdiù & anticipatas mentibus noſtris opiniones, quas maximum noſtrorum errorum fontem meritò dixerim, non ſolùm deponet, ſed efficiet, ut ex infante, & rudi, adulta demùm, & ſapiens evadat Medicina.

V.

Novi veteribus non opponendi, ſed quoad fieri poteſt, perpetuo jungendi fœdere. Quid enim inſulſius, quàm ubi re conſentiunt, eos verbis diſſidentes facere? Hæc novas fingendi voces libido mirum eſt ut tyronem jam feliciter progredientem retardat, eique tenebras, ac diffidentiam ex æquivocis offundit, quâ de cauſa ſæpiùs ubi ſit, & quò ſe ferre debeat in morborum curationibus dubitat, ſæpiùs impingit, & non raro veri, aut veriſimilis ſpecie, vel fallit, vel fallitur. Quod ſpectat ad ægrotantes, hi ſanè nil ſua intereſſe putant, ſi morborum effectus, & corporis animati principia rudioribus Antiquorum vocabulis appellaveris; dummodò veras curandi rationes perfectè noveris, verbaque tua tranſeant in facta, atque eventus reſpondeant promiſſis.

VI.

Nil magis à vera morborum cognitione mentem retrahit, quàm effrænis illa ſpeculandi diſputandique licentia, cui in ipſa praxi adeò indulſêre Medici Arabes, & quotquot poſt eos fuêre Galenici, prætervectis lætis, latiſque naturæ campis, ubi exultare liberiùs præclara adeò ingenia potuiſſent; ſe in dialecticorum tricas, ac dumeta conjicere maluerunt, quibus diù occupati, atque irretiti, nunquam ad novorum inventorum ſpem animum erexerunt.

VII.

Medicina, non ingenii humani partus eſt, ſed temporis filia; quam, ut de divinatione Veteres quondam crediderunt, ex iis quæ uſus diuturnus

notavit, effectam meritò dixeris. Definiri poteſt vis cognoſcens, videns, & explicans ex iis, quæ longo tempore, atque ſignificatione eventus obſervavit, atque animadvertit, diverſa morborum genera; hiſque non ex probabili quadam hypotheſi remedia adhibens, ſed ab artis divinæ præſcriptis longo uſu comprobatis, perpetuam medicinam petens. Hæc medendi diſciplina, ſi cum hypotheticæ ſplendore, faſtu & magnificentia conferatur, tenuis quidem, imò vilis fortaſſè, ac contemnenda videbitur: at in illa nihil ſalutaris, ac vitalis ineſt, verùm mira duntaxat ramorum, foliorumve luxuries ad aſpectum quidem pulchra, ſed ſtatim flacceſcens, ubi primùm eam novitatis gratia tanquam ſuccus defecerit. Hæc verò, quam modò deſcripſimus, cùm non rebus fictis, commentitiiſque conſtet, non oſtentationis, nec inanis, ſed quæ in curandis hominibus ſita eſt, veræ, gravis ſolidæque gloriæ cupida, nec ad oſtentandos flores, ſed ad uberrimos, & jucundiſſimos fructus proferendos comparata, in dies magis magiſque creſcit, ac vegetior fit.

VIII.

Ad artem Medicam verè ac propriè non pertinere eam diſciplinæ noſtræ partem, quæ nimium tribuit ſpeculationibus, hominum eſt prudenter, ac conſideratè loquentium. Ars enim ex rebus penitùs perſpectis, planèque cognitis, atque ab opinionis arbitrio ſejunctis præceptionibus conſtat; datque rationes certas, quæ habent ordinem, & quaſdam errare in faciendo non patientes vias: at hypotheſibus quibus hodiè tantoperè delectamur, quid incertius? An eæ quicquam aliud habent ut plurimùm niſi meras conjecturas, quibus ex ſimilitudine in varias partes, nonnunquam etiam contrarias trahimur? Non in humani profectò ingenii acumine ſita eſt ars præſtantiſſima, quam diligens, accurata, & ſagax notatio naturæ, atque animadverſio peperit; ſed potiùs variis cujuſque ætatis Doctorum laboribus coacervata ſapientia dicenda eſt, hominumque multorum mens in unum quaſi collecta &c.

IX.

Ab ardenti, & flagranti illo in novas hypotheſes ſtudio; quot & quanta in Medicinam irruperint mala, longum eſt & non neceſſarium hìc commemorare: ſed hoc paucis dicam, primum quidem quòd præclariſſima quæque ingenia doctis, & ingenioſis illis fabulis quaſi delinita, ad rudiorem, & craſſiorem, ut aiunt, minervam, hoc eſt ad obſervandas morborum qualitates, & medicamentorum vires, ac proprietates periclitandas, deſcendere plerumque non ſolùm pigeat, ſed etiam pudeat. Alterum verò quòd ſtudiorum animi, quibus ſemel imbuti ſunt fictis, ac commentitiis ſententiis, aſſiduitate, ac uſu eò uſque aſſueſcant, ut eas poſtmodum in medicina facienda, non probabilium loco dumtaxat ut primum habeant, ſed tanquam certas adhibere, nequaquam dubitent.

X.

Satis ſuperque ingenioſis Phyſices hypotheſibus, & ſubtilibus Logices diviſionibus, ac definitionibus huc uſque indulſimus; His omnibus Ars noſtra illuſtratur, non efficitur. Natura ſui juris eſt, ac longiùs, latiùſque patet, quàm ut certos ei fines, anguſtoſque humani ingenii terminos conſtituamus, extra quos egredi non poſſit. Res corporeæ admirabili quadam, eâque æterna, & conſtanti regulâ gubernantur. Naturæ itaque leges, (ſi hominibus non verba dare, ſed reapſe eos juvare volumus,) notare, meditari, obſervare, eiſque adamuſſim obſequi, ac ſervire opus eſt.

XI.

Hoc opuſculum ut in publicum ederem, non fecit profectò inanis, ac popularis auræ captandæ cupiditas, ſed eò adductus ſum, ut multis meorum æqualium hinc inde errantibus viam monſtrarem, & aliquantulum munirem. Nec me fugit, fore ut quamplurimi hunc qualemcumque laborem meum non æqui bonique conſulant. Alii ut Galenicis adhuc inquinato ſordibus mihi illudere, & ut ſuem ad volutabrum & tanquam canem rediiſſe ad vomitum clamitare. Alii in Empiricorum tranſiiſſe caſtra, eiſque nomen dediſſe: ſin minus audaciæ certè, ac temeritatis arguere, quòd omnium propè Recentiorum in idem conſpirantium votis intercedere, obnitique voluerim. Hæc aliaque id genus ut facilè comtemnerem, effecit, qui à prima uſque ætate inſedit veritatis amor, ac publici ſtudii commodum. Enim verò puduiſſet, minus apud Chriſtianum Philoſophum, quàm olim apud ſapientes Ethnicos, valere priſcum illud effatum; *Utilitate hominum, nil debet eſſe homini antiquius.*

XII.

Qui rationem cum experientia conflictare volunt, næ illi omnes deſipere mihi videntur tam Empirici, quàm Rationales. Quomodo enim dici poteſt, omnes rationi partes tribuendas eſſe ea in diſciplina, quæ, ut ſapiens quiſque fateri debet, longinqui temporis uſu, ac periclitatione acquiritur? aut reſpectum ad ſolam experientiam habendum eſſe, & nullo loco rationem eſſe numerandam; modò rationis nomine, non illa vis animi intelligatur, quæ obſcura naturæ inveſtigans, inventio, & excogitatio dicitur, & magis ad Phyſicam pertinet: ſed illa potius Domina omnium, & Regina ratio, per quam conſequentia videt Medicus, morborum principia & cauſas conjicit, eorundem progreſſus, eventuſque auguratur, & ex rebus præſentibus aſſequitur, ac proſpicit futuras. Has inter Medicos pugnas & controverſias rogo Deum Optimum Maximum ut in magnum humani generis, & præſertim Chriſtianæ Reipublicæ commodum componere velit, quò Medicina tot retrò ſæculis miſerè jactata, in placido tranquillitatis, & concordiæ portu tandem conquieſcat.

CAPUT II.

Origo, Progreſſus, & quicquid ineſt certi Medicinæ, obſervationibus magna ex parte debetur.

§. I.

NEceſſitas Medicinam invenit, experientia perfecit. Quæ quidem primâ ætate rudis erat, ac ſtupida, progreſſu verò temporis, accedentibus in dies novis obſervationibus, ſibique mutuò facem quaſi præferentibus, cuncta præſertim regente, ac moderante rationis lumine, liberalis facta eſt, & erudita.

II.

Vetus adagium: *Lapides ad filum, non verò filum ad lapides regere,* adamuſſim quadrat in Medicos, qui ſua quæque ratiocinia, perinde quaſi conſtruendæ Medicinæ lapides, ad filum rerum creatarum dirigere debent; etenim cùm filum objectorum à Deo immutabiliter in orbe ſubtenſum, ne latum unguem inflecti queat, ut noſtris aptari poſſit fallaciis, neceſſe eſt ut humanæ mentis rationes ipſæ flectantur, & dirigantur in filum.

III.

Duo ſunt præcipui Medicinæ cardines, Ratio, & Obſervatio; Obſervatio tamen eſt filum ad quod dirigi debent Medicorum ratiocinia: unicuique morbo non fictitia, ſed certa, ac propria natura eſt: certa pariter, ac propria principia, incrementa, ſtatus, declinationes: & ſicuti hæc omnia nulla mentis ope, ſive independenter à mente peraguntur; ita in exploranda illorum natura nihil uſui nobis erit ſubtilis, & arcana diſputandi ratio, ſed repetita, ac diligens obſervatio eorum, quæ ſingulis accidunt ægrotantibus, nec non ſolertia mentis naturæ methodo conformis, ac pediſſequa.

IV.

Non rarò Medicorum expectationi, quamquam ratione & experientiâ ſuffultæ, eventus non reſpondent; idque non ex regularum præſtantiſſimæ artis defectu, ſed aut ex multiplici, ac penè incredibili cauſarum, tum internarum, tum externarum concurſu; vel potius ex Patientis, Adſtantium, & Medici indebitè accommodandi, determinandique ea, quæ ad curationem ſpectant, negligentia, & erroribus.

V.

Multi nimium rationi tribuunt, & nihil experientiæ; multi contra fa-

ciunt. Utrique æqualiter peccant, undè tot inter Medicos contentiones, tot inter theoriam, & praxim diſſidia. Nos latet, æternumque latebit minima illa, ac ſubtilis, non ſolùm à ſenſibus, ſed ab humanæ mentis acie prorſus remota, ſolidarum æquè, ac fluidarum corporis viventis partium textura. Fallax quoque non raròò experientia, ſi rationis ductu fuerit deſtituta: quapropter, niſi mutuam ſibi lucem communicent, æquam erroris anſam præbebunt.

V I.

Licèt nos omninò fugiat, in quo ſitum ſit cujuſque partis vitium, & cujuſque morbi natura: obſervamus tamen quòd ſuum quique typum habeant, certas pariter creſcendi, decreſcendique leges, ſive periodos definitas, & conſtantes. Rem ità omninò eſſe manifeſtè conſtabit, ſi naturæ ſuâ ſponte agere permittatur, nec incongrua medendi methodo interpelletur. Quòd ſi ſecus accidat, methodo id, non naturæ tribuendum. Duo namque ægri eâdem morbi ſpecie, v. g. pleuritide, affecti, ſed à diverſis Medicis, diverſâ methodo tractati, diverſis pariter corripientur ſymptomatibus: quâ ratione ſi in methodo error fiat, multorum ſymptomatum auctor erit Medicus, non morbus.

V I I.

Si Hippocratis aphoriſmos, præſagia, coacas &c. cum Poſterorum obſervationibus comparaveris, quæ fuit ſuperioribus ſæculis, eandem nunc eſſe morborum naturam & eodem ac olim ordine procedere illorum periodos liquidò conſtabit. Ex his omnibus deduci jure poterit, Medicinam non adeò incertam eſſe, nec adeò levibus, ut vulgò putant, innixam fundamentis, ſed ex regulis certis, multoque uſu confirmatis pronunciare. Obſervationes namque, quæ caput Artis ſunt, pro ſubjecto habent humanum corpus, cujus motus ſive naturales, ſive morboſi originem habent ſtabilem, & periodos regulares, ac conſtantes: undè & Medicinæ dogmata talibus ſuperſtructa obſervationibus, fieri vix poteſt, quin certa ſint, & perpetua.

VIII.

Id cùm probè intellexiſſet Hippocrate stotis viribus annixus eſt, ut obſervationes rectè, ac diligenter inſtitueret; quarum ope, ac præſidio cognovit, morbos habere paſſiones quaſdam conſtantes & individuas, quaſdam verò adventitias, & communes aliis. Conſtantes dependent ab ipſa individua, & conſtanti morbi natura. Adventitiæ, vel à varia medendi methodo, vel à multiplici, & ſemper vario cauſarum concurſu. Harum primas, utpotè artis regulas, aphoriſmis, & præceptis concluſit; cæteras ſicuti loco præceptorum haberi noluit, ita etiam nec contemnendas putavit, ſed arbitrio boni Viri, hoc eſt prudentis ac ſagacis Medici judicio commiſit.

I X.

Conſtantes hujuſmodi paſſiones (quæ vocari poſſent ſigna morborum characteriſtica) interdum claræ ſunt, noſtriſque ſenſibus obviæ, interdum obſcuræ, & quarum ratio probabilis difficulter reddi poteſt. Qualeſcumque tamen eæ fuerint, à Medico contemni non debent, ſed eâdem prorſus, quâ apparent ſimplicitate, fideliter adnotari. Nam-ſicuti à minima quaque circumſtantia indicationes curativæ petuntur; ita minimi quique quamvis ſubobſcuri, morborum motus inveſtigandi erunt, atque deſcribendi. Quo pacto non ſolùm morborum hiſtoria abſoluta habebitur & perfecta, ſed quod magis intereſt, ipſa methodus curativa.

X

Longum eſſet recenſere obſcuros quoſque motus, qui in curandis morbis obſervari ſolent; ad clariorem argumenti elucidationem paucos duntaxat adnotabimus. Hujus generis eſt doctrina dierum criticorum, ſive deſpumationis materiæ morboſæ definito febris tempore factæ; quod acuti morbi imparibus diebus ſalutariter deſinant, & qui paribus, ferè ſint lethales: E contra chronici paribus tum diebus, tum menſibus terminentur, ut Veteres obſervârunt. Hujus quoque generis ſunt occultæ morborum inter ſe permutationes: ad has potiùs, quàm ad alias partes metaſtaſes: occulti pariter partium inter ſe conſenſus. Inter tibias, & pectus; inter pudenda, & pectus arcani quidam obſervantur conſenſus. Ulcera antiqua, cauteria, aliaque tibiarum mala intempeſtivè, aut imprudenter ſanata in pernicioſos pectoris morbos deſinunt, ut quotidianâ conſtat experientiâ. In morbis pectoris diuretica, & pediluvia, utilia ſunt, purgantia contra generaliter noxia: Omnes Pleuriticos ſanatos vidimus, quibus in interiora auris dolor, & exinde ſuppuratio ſupervenerunt. Febres intermittentes, nullis nec digerentibus, nec ſolventibus, nec febrifugis cedentes remediis, factâ venæ ſectione in ſalvatella, frequenter ſanantur feliciſſimè. A dolore forti ad teſtes irruente tuſſis ſicca ſolvitur. *Cous.* 2. *epid. ſect.* 1. Cum teſtis intumeſcit à tuſſi, memoriam renovat ſocietatis pectoris, mammarum, genituræ, & vocis. *Cous.* 2. *epid. ſect.* 1. Si teſtium inflammationi tuſſis ſuperveniat, inflammatio ſolvetur & contra. *Couſ.* 2. *epid. ſect.* 1. Hydrocele diſcuſsâ ſupervenit hydrops pectoris. MEARA *obſ. medic.* Præire, & ſubſequi ſternutamenta in morbis pulmonum, malum. *Couſ.* 2. *prædict. cap.* 9. Arcani quoque quid in ſe habent certæ quædam morborum periodi, & ſtatis horis exacerbationes, ut in doloribus nonnullis obſervamus, necnon in febribus, aliiſque quamplurimis morbis.

X I.

Hæc aliaque id genus multa, Recentiores Medici dum audiunt irrident, dum obſervant negligunt, magno ægrotantium detrimento. Plura quæ captum noſtrum ſuperant, contemnenda non ſunt, ſed ſapientiæ pars erit, dum variam illorum naturam per ratiocinia attingere non poſſu-

mus, effectus ſaltem exteriùs apparentes diligenter notare, & exinde præcepta ad praxim determinare. Solet enim ingenium humanum, dum desperat, vel non ſufficit difficilibus detegendis, eorundemque probabili rationi reddendæ ſe conſumere ac velut atterere in ſupervacaneis. Sive, ut ait FRANC. BACO fol.293. *Poſtquam homines de veritate invenienda ſemel deſperaverint, omninò omnia fiunt languidiora, ex quo fit ut deflectant potiùs ad amœnas diſputationes & rerum quaſdam peragrationes, quàm in ſeveritate inquiſitionis ſe ſuſtineant.* Cæcutiente igitur in hiſce arduis ratione, obſervationes utcumque fuerint delineandæ, nulliſque ſpeculationum fucis adulteratæ lectoribus proponendæ, ut dicunt & olim ASCLEPIODORUM non ineleganter ſine coloribus pinxiſſe.

XII.

Ex antedictis origo Medicinæ, & quicquid ſolidioris eidem ineſt, ab experientia potiſſimum provenit. Quod ſpectat ad peculiarem cujuſlibet morbi curationem, arbitror illam raro feliciter ceſſuram, niſi ratio obſervationi adjungatur. Mille namque morborum cauſæ, varia ægrorum temperamenta, ætates, ſexus, vitæ genera, climata diverſæ naturæ, variæ annorum conſtitutiones, & varia ſemper influentes, innumera denique alia, quæ ad producendos fovendoſque morbos concurrunt, ita interdum certam, conſtantemque morbi, & ſuorum ſymptomatum naturam perturbant, ut difficile ſit veritatem inveſtigare, niſi complexus horum omnium ſagaci rationis uſu perpendatur, & illuſtretur.

CAPUT III.

De Impedimentis, quæ Medicorum in obſervando diligentiam hucuſque retardârunt.

§. I.

SI vera ſunt, vel ſaltem veriſimilia, quæ paulò ante ſcripſimus, reſtat nunc ut exploremus cauſas quæ impediverunt, quominus Praxis Medica per tale obſervationum ſtudium augeſceret, atque perficeretur. Deriſio veterum Medicorum: Falſa Medicorum idola, ſive opiniones falſò præconceptæ: Falſum genus analogiarum, ſive falſæ ſimilitudines: Præpoſtera librorum lectio: Præpoſtera librorum interpretatio, efficiendorumque ſyſtematum cacoëthes: Intermiſſum ſtudium tractandi de morbis aphoriſticè, &c. præcipua mihi videntur eſſe impedimenta, quæ Medicorum in obſervando diligentiam, ac per conſequens ipſiuſmet Praxeos progreſ-

ſus

ſus retardârunt. Quamobrem ut rei veritas clariùs conſtet, ſingula quæque propriis capitibus examinabimus. Præter antedicta recenſeri quoque poſſent alia quamplurima, & potiſſimùm præpoſtera in adipiſcendis ſcientiis Præceptorum inſtitutio. Iis namque cùm mentem noſtram ab anteceptis opinionibus ſolutam primò ſubjiciamus, ſi contingat ut, vel ſine methodo ſint, vel erroribus implicati, vel minus acri, & intelligenti judicio præditi; hæc omnia in nos transfuſa, tam altè mentibus noſtris inſident, ut deleri poſtea haud quaquam poſſint, niſi vel per optimos Præceptores, vel per experientiam ipſam, in rectam veritatis viam dirigamur, & ita dediſcamus ea omnia, quæ noſtrorum errorum primi, ac præcipui fontes erant.

II.

Temperamentum cuilibet noſtrûm inſitum, ſive innatum ſæpiſſimè compellit nos in errores, ſive ad falsè de rebus judicandum. Præter authoritatem Galeni in libello, *Quòd animi mores corporis temperiem ſequantur*, experientia quotidiana rem ita eſſe omninò nos docet. Multi cæteroquin ſagaces, & docti Viri opinionibus quibuſdam mancipantur, quarum falſitatem vel rudiſſimus quiſque abundè cognoſcit; at illi ob innatam quandam animi inclinationem, quâ in illas feruntur, non ſolùm certas exiſtimant, ſed ne per evidentiſſimas rationes ab iiſdem removeri patiuntur. Hoc apertiùs conſtat in aliquibus Medicis, dum remedia pro curatione morborum præſcribunt. Sic ſæpè Medicus naturâ timidus & melancholicus, vel temperamento præditus, ut aiunt, frigido, & humido, ob naturalem ſui animi habitum, abhorret à remediis ſpirituoſis, volatilibus, impetum facientibus, aliiſque potentioribus; omniumque morborum curationem aggreditur, per medicamenta humectantia, infrigidantia, pacem humoribus conciliantia, & reliqua minus activa. Contrà, qui temperamento fuerit calidus, bilioſus, naturâ impatiens, ferox &c. poſthabitis omnibus refrigerantibus, ac levioribus remediis, nihil libentiùs præſcribet, quàm volatilia, ſpirituoſa, alkalia, aromatica, ferrum, ignem, veſicantia, purgantia vehementiora, & ſimilia maximi impetus, & activitatis. Et ſicuti pro antedicta naturali inclinatione his præ aliis remediorum generibus delectantur; ita pariter his præ aliis Medicinæ dogmatibus ac præceptis: & per eandem interdum de ſcientiis judicant ac decernunt. Quamobrem niſi attentâ meditatione inclinationi illi obviam ire ſategerint, & internos temperamenti motus rectâ ratione dirigere noverint, præfatis aliiſque erroribus obnoxii erunt quammaximè.

III.

Major adhibita fides inutilibus proprii ingenii commentionibus quàm naturæ monitis, & obſervationibus, inter cauſas, quæ innumeros æquè, ac pernicioſos errores produxerunt, non infimum obtinet locum. Et quidem dum conſidero naturam ſui juris eſſe, nec ingeniis addictam

noſtris ; ſuoſque motus ità occultè paragere, ut nulla alia via inveſtigari faciliùs poſſint, quàm per obſervationem, vel per rationem obſervationis pediſſequam : è contrà, homines impetu quodam animi, ac velut pro arbitrio de eadem diſſerere, non miror poſtmodum ſi & falſas exinde deducant concluſiones, & curationes morborum talibus innixæ concluſionibus ex voto non reſpondeant ; miror tamen quòd tam leviter cauſas errorum exindè provenientium, artis inconſtantiæ, ut aiunt, atque incertitudini, non verò præpoſteris ſuis argumentandi, ſpeculandique modis attribuant. Quibus certè de cauſis factum eſt hodie, ut multi incertam pronuncient Medicinam, alii prognoſticandi doctrinam derideant, alii medicamenta tumultuariè, nulliſque criſeos, & coctionis legibus ſervatis, quovis morbi tempore, & cujuſcumque activitatis præſcribant ; multi nil credant Antiquis, & Recentioribus nimium, multi neutris omninò : Humilitatem propriam, humilitati naturæ, ejuſdemque ſimplicitati non ſubjiciant, ſed per arrogantiam theoriarum de ipſius effectibus judicent ; & luſu quodam eandem imitantes, nil mirum tandem ſi hac ratione præconceptos de morborum curationibus errores non ſolvant, ſed nutriant, permutent, non extinguant. Hæc igitur aliaque quamplurima adnotari poſſent impedimenta, quibus Medicinæ praxis retardata hucuſque fuit ; ne tamen in molem legentibus forſan permoleſtam excreſcat libellus, ſtudio prætermittuntur, ſufficiantque ſequentia magis præcipua.

CAPUT IV.

IMPEDIMENTUM I.

Deriſio veterum Medicorum.

§. I.

PRæclara aliorum ſtudia, & qualeſcumque in promovendis ſcientiis conatus, ſicuti indignum eſt docto, & honeſto viro deridere, ità planè tum Reipublicæ, tum felici ſcientiarum progreſſui ſummoperè noxium. Conſtat id potiſſimum in re Medica, in qua, cùm major pars eorum, qui per hos 40. propè annos ſcripſerunt, in nulla re magis occupata fuiſſet, quàm in deridendis veterum Medicorum documentis ; credi vix poteſt in quantam id, Medicinæ æquè, ac ægrorum perniciem redundaverit. Præcipuam huic errori anſam dediſſe mihi videntur HELMONTIUS, & PARACELSUS, qui, ut propriam ſectam ſuper Galenicæ ruinas adſtruerent, GALENUM, & Veteres penè omnes, non ſolùm falſitatis, & ignorantiæ accuſârunt, ſed in editis ſuis de re Medica libris, ſcommatis, & calum-

niis proſciderunt. Neque intra iſtos duntaxat Viros hoc deridendi vitium ſe continuit, ſed ſerpere in dies magis cœpit, potiſſimùm apud aſſeclas illorum, apud quos tantoperè viguit, & etiamnum viget, ut nihil magis ſtudeant, quàm ut orationes ſuæ, non rerum naturæ, ſed affectionibus animorum convenientes ſint; unde accidit, non recta ratione, ſed impetu animi ſcientias ferri.

II.

Qui novis hoc ſæculo excogitatis hypotheſibus nomen ſibi facere voluerunt, continere quoque ſe non potuerunt, quin Veteres deriderent; idque forſan iiſdemmet de cauſis, quibus & antecedentes: & quoniam hæ novæ hypotheſes ſuos pariter habuêre ſectatores; hi quoque factione quadam, vel conſuetudine deridendi, Veteres vel non lectos, vel non intellectos longè latèque divexârunt. Cæterùm ſive prædictis, ſive privatis aliis de cauſis facta hæc ſint, quamplurima exinde oriuntur incommoda: ſed potiſſimùm cùm deriſor non judicet æquo animo, ſed per opinionem præconceptam de præceptis curandorum morborum, in Veterum ſcriptis abundanter expoſitis; neceſſariò fit ut ea, vel falſa putet, vel prorſus inutilia, & ita ægrotantes privat commodo, quod exinde forſan eſſent ſuſcepturi. Porrò nimium ſibi, ſuiſque hypotheſibus, atque ſententiis tribuentes, ad experientiam deſcendere ferè dedignantur: & ſi deſcendunt, vel per jocum imitantur naturam, vel ex paucis experientiæ manipulis ad axiomata generalia intempeſtivè tranſcendunt; & ab his potiùs, quàm à phænomenis ſedulò detectis ad cauſam latentem argumentantur. Taceo alia multa hujus generis incommoda, quæ Medicis & Medicinæ, ſed multò magis ægrotantibus à turpi vitio deridendi ſuperveniunt, quæque à ſinceræ mentis Viro, & debitè de rebus judicante, animadverti facilè, notarique poterunt.

III.

Sed quod ad Veteres ſpeciatim attinet, eos laude dignos potiùs, quàm deriſione, & calumniis judicarem. Nam præterquamquod prima præſtantiſſimæ artis fundamenta per eos jacta ſunt; tam diligenter ſingulorum morborum naturam expenderunt, tantiſque acceſſionibus veram praxim locupletârunt, ut nobis ultra nitendi exiguam quaſi ſpem ſublimes illæ mentes reliquerint. Nec propterea quod nonnulli Galenicorum in theorias minus conſtantes, minuſque certas nimiùm propenſi fuerunt, univerſa Veterum ſchola ignorantiæ & falſitatis indiſcriminatim accuſanda. Siquidem Galenici ſuperiorum ætatum, ut indulgerent genio ſæculi, in quo floruerunt, nec non barbaris Arabum interpretationibus, theoriis illis addicti aliquantulum fuerunt; præſertim cùm per tot annorum ſilentia fontes medicinæ Græcæ ex quibus fundos ſuos irrigabant Medici, vel inaruc-

rint, vel turbati fuerint ſophiſticis additionibus; Per eadem tamen tempora quamplurimi illorum, bene cognitâ theoriæ ſuæ inconſtantiâ, ad diagnoſin, prognoſin, curationemque morborum, ſive ad praxim ſolidam ſtudium omne contulerunt; qua in re quàm præſtantiſſimos habuerint progreſſus, abundè liquet ex optimis curationibus, & præceptis quibus libros ſuos exornârunt. At Recentiores malignè obtrectantes tantis Viris non ſolùm in theoria, verùm etiam in praxi, utraſque deriſioni exponere non erubeſcunt; Et in hac opinione quotidie magis obdurati, errare potiùs volunt cum iis, de quibus bonam aliquam, quamvis falſiſſimam, conceperunt opinionem, quàm ſapere cum doctis viris, de quibus non ita benè ſentiunt. GALENUM iniquè deprimere, eique impudenter maledicere, ut ſi omnium, & qui nunc ſunt, & qui unquam fuerunt, hominum peſſimus, iniquiſſimuſque fuiſſet. Recentiores contra modò Deos, modò Principes ſcientiarum appellare, res eſt minus prudentis Viri, atque de auctoribus extrema ſentientis. Obnixè igitur rogamus Medicos, ut in poſterum æquè ſuſcipiant, tum recentiores, tum antiquos, & in utrorumque lectione nil aliud diligentiùs inquirant, quàm præcepta, monita, remedia diù probata, & hujuſmodi ſolida, quæ & perpetua ſunt, & in communi hoc, in quo fluctuamus, mortalitatis pelago, alicujus uſus, & poteſtatis; reliqua verò, quæ vel abſtracta ſunt, vel nemini unquam profutura erunt, omninò prætermittant, & ad populares ſermones relegent.

CAPUT V.

IMPEDIMENTUM II.

Falſa Medicorum Idola, ſive Opiniones falsò Præconceptæ.

§. I.

TErtium inter Praxeos remoras locum obtinent falſa idola, quibus magna Medicorum pars, præſertim hoc ſæculo obnoxia eſt; ad eorumque præſcriptum agens, veros mentis, & naturæ ſenſus diſtrahit, atque perturbat; unde non rectâ ratione, ſed mente antecepta conſilia ferri contingit. Inter tot idola ſufficiant ſequentia, quæ obiter in mentem venerunt. Multi ob fauſtos eventus ſemel, aut bis obſervatos ex aliquo remedio, vel potiùs ob innatam quandam proclivitatem tùm laudandi, tùm fingendi ad libitum medicamentorum vires, ita erga remedium aliquod afficiuntur, ut putent illud unum ad curandos quoſque morbos ſummam vim, ac veluti imperium obtinere; ideò videmus inter Medicos, non-

nullos in morbis omnibus laudare lac & ſerum lactis ; alios remedia ſpirituoſa & volatilia ; alios acida & alkalia ; alios purgantia & phlebotomias ; & ſic deinceps quamplura alia hujus generis particularia remedia, unuſquiſque pro ſuo genio, & prout per initia juvenilis Praxeos erga illa affectus fuerit, deprædicat ; reliqua verò, quantumvis experta, & utilia, dimittit imprudenter, & abjicit. Sunt qui afficiuntur erga theoreticum aliquod dogma, aut practicum, illudque vel petitum è libris, vel à ſe ipſis excogitatum, omnéſque morborum curationes ad modulum talis dogmatis, & dirigunt, & abſolvunt. In recenſendis ſingulis hujuſmodi falſis placitis fruſtrà nunc tempus tererem ; nam cuilibet conſtare poterunt Recentiorum lucubrationes ſedulò conſideranti, qui per iſtud, reſpicere ad pauca, & pronunciare ſecundùm pauca, praxim medicam ferè perdiderunt.

II.

Sanguinis miſſionem, purgantia, veſicantia, & reliqua Galenicæ Praxeos remedia, multi Medicorum hoc ſæculo ſupervacanea prorſus, atque perniciosſa exiſtimant. Simiola hæc, Helmontio Auctore in ſcenam prodiit, & per anguſtias experientiæ abſciſſæ, ac inconſideratæ variè illudens, mirum quantum Recentiorum animos præoccupaverit ; qui novitatibus hiſce illecti, contra uſum talium remediorum ſuperciliosè admodum, & ingenti ægrorum damno debacchantur. Putant alii morbos omnes ab acido produci, & omnes pariter per alkalia remedia curandos eſſe : hoc medendi genus, utpotè omnium facillimum, & brevi dierum ſpatio à rudi quaque Muliercula etiam addiſcendum, præ cæteris hodiè invaluit ; at Medici ignari illius Hippocratici, quòd centena ſint, quæ hominem lædunt, tali medendi ratione mihi videntur conjectari potius, ſive divinare de rebus morborum, quàm invenire, & ſcire, ut fusè inferius. Incipientibus quibuſlibet morbis ſolent nonnulli purgans medicamentum ægrotanti exhibere, ad ſubducendam, ut aiunt, materiam antecedentem, quæ fovet proximam : ſimiolam hanc in Arabum ſcholis natam multi inter Medicos conſtanter adhuc retinent ; neque quicquam poſſunt ad eos ab hac opinione removendos, vel repetitæ Recentiorum obſervationes circa opportunum purgantium uſum factæ ; vel ipſius Divini Senis exemplum, qui nonniſi in turgente materia purgantibus utebatur initio morborum ; Purgantia namque cùm ſint de genere remediorum refermentantium, interdum crudam, & in latibulis quieſcentem materiem ſubditâ quaſi face ad actum provocant, & ita febres vel exacerbant, vel duplicant, vel jam jam recedentes revocant.

III.

Inter ſimiolas, quæ Medicos ſummoperè fallunt, recenſeri quoque

debet illa putantium, neminem ad perfectam Praxeos cognitionem perventurum fore, niſi aliarum ſcientiarum adminiculis, Dialectices nempè, Matheſeos, Peritiæ variorum idiomatum, Rhetorices, Aſtronomiæ, &c. inſtructus acceſſerit: quarum omnium, aliarumque hujus generis cognitio, licèt non perexiguum aliquod ornamentum Medicinæ afferre poſſit, me tamen Judice, tanti intereſt Medici ad intimiorem morborum hiſtoriam aſſequendam, quanti intereſt Muſici ars pictoria; nam experientiâ conſtat, ſenes Galenicos, & Latinam linguam vix callentes, æque benè morborum curationem inſtituere, ac ii, qui nonnullarum ſcientiarum ad curandos morbos nihil conferentium jactantur peritiſſimi. Ab hac poſteriorum temporum conſuetudine, abſurda varia in re Medica oriuntur. Et præ cæteris cùm magnam temporis partem inſumant in antedictis ſcientiis acquirendis, exigua illa quæ remanet vix ſufficit perdiſcendis primis praxeos rudimentis. Porrò publicè ſe jactant Aſtrologos, Poëtas, Criticos, Hiſtoricos, Philoſophos, Linguæ Græcæ, vel Hebraicæ peritos, &c. Si verò privatim interpellentur de reddendis rationibus eorum, ad quæ nos ducit Oraculum antiquum, nempè de ſcientia Noſtri; argumenta quæ afferunt jejuna ſunt, & nullius uſus. His aliiſque de cauſis impares redditi, ad ſolidam praxim per obſervationes adipiſcendam, ediſcunt ſtatim hypotheſeos alicujus generalis ideam, & per dogmata quædam generalia, modò theoretica, modò practica, morborum omnium curationes inſtituunt: quæ quoniam ſunt veluti ſpectra quædam in ſuperficie rerum, tanquam in aquis natantia, ac ludentia, nil mirum ſi ſpem illorum inflent primò, poſtea verò deſtituant.

IV.

Sed ut ordinatiùs procedamus in ſolutione præſentis argumenti, diſtinguenda erit hiſtoria morborum, ſive Medicina prima à curatione eorumdem, ſive Medicina ſecunda. Hiſtoria morborum eſt ſcientia ſui generis, nec ab aliis ſua mutuatur principia, & incrementa; ſed à ſaluberrimis dumtaxat puriſſimiſque naturæ fontibus, per quos clara evadit, & fidelis: ſive, ut clariùs loquar, hiſtoria morborum tota quanta eſt pendet à ſedula, & patienti deſcriptione eorum, quæ doctus obſervator de morborum invaſione, progreſſu, & exitu adnotaverit, & eâdem, quâ obſervavit, ſimplicitate chartis expoſuerit, nihil addendo de ſuis, nihil de librorum, aliarumque ſcientiarum præſcriptis. Infantiam igitur Medicinæ, cui hiſtoria morborum primam præbet mammam, aliarum ſcientiarum legibus aſſueſcere, ac confundere, idem eſt, ac ipſius divinæ artis fundamenta evertere prorſus, atque diruere. Equidem omnis Medicina prima, quæ baſis eſt ſecundæ, ſive curativæ, taliter tractari debet, ut non ex natura mentis, quod plurimi fecerunt, ſed ex ipſa rerum natura promanet; id eſt, ut non per otioſas diſputationes, vel per arrogantiam, & faſtum, ſed per labores varios, per inquiſitionis patientiam, demum

per ſidem in obſervando anxiam, & quaſi dubitabundam promoveatur.

V.

Ad Medicinam ſecundam, ſive curativam morborum, fateor ſanè plurimum lucis allatura eſſe aliarum ſcientiarum ſtudia, & preſertim illarum quæ cognationem aliquam habent cum Medicina, vel illius membra ſunt. Inter has numerari poſſent Chymia, Botanica, doctrina Diætetices, Gymnaſtices, & ſex rerum nonnaturalium, Philoſophia Experimentalis, Anatomia, & aliæ hujus generis, quæ ad integram methodi perfectionem, nec non ad hauriendas promptiſſimè, & ex minimis quibuſque circumſtantiis, indicationes curativas maximoperè faciunt. Methodus enim, cùm ſit quædam veluti architectura ædificii Medici, & fundamentum curationum, abſoluta eſſe non poterit, niſi per vias à talibus indicatas ſcientiis, ſui partes invicem perficiantur, atque in unitatem veritatis, & naturæ conſpirent. Quod ſpectat ad reliquas ſcientias quæ nullam cum Medicina cognationem habent, non negaverim quòd ad acuendam mentis ſolertiam, nec non ad ornatum Profeſſoris aliquid conferre poſſint ſtudia Mathematices (de quibus unus inſtar omnium videndus erit MARINUS GHETALDUS Raguſinus Conterraneus noſter in doctiſſimis libris de compoſitione, & reſolutione Mathematica, & in Apollonio Redivivo) Meteororum, Aſtronomiæ, Eloquentiæ, ſive artis Suaſoriæ, Philoſophiæ Moralis, præſertim quæ tractat de componendis moribus, & adipiſcenda prudentia Medicis tantoporè neceſſaria &c; quoniam tamen ſunt extra aleam curandorum Hominum, adcircò horis dumtaxat ſubſecivis, animique relaxandi gratiâ iiſdem utendum: nam ſicuti vires corporis, vel animi nimia contentione debilitantur, & franguntur; ità contra conceſſa quiete, relaxationeque opportuna reficiuntur ſummoperè, & confirmantur.

VI.

Errant qui putant, ſe morbos feliciter curaturos, quia doctrinam rectè theorizandi adamuſſim callent; Errant, inquam, quia Medicus ad multò altiora reſpicere debet, ut innocentem artem à calumniis vindicet, ægroſque à morborum tædio ad ſalutis tranquillitatem revocet. Cadavera hominum morbis denatorum ſecanda ſunt ei, manuſque inquinandæ, ut inveniat, quæ morbi ſit ſedes, quæ cauſa, qui exitus antecedentium ſymptomatum; qui demum effectuum omnium in antecedenti morbo obſervatorum eventus. Stercus & urinam, linguam & oculos, pulſum & faciem, animi pathemata, antecedens vitæ genus, & errores ægrotantis, ac reliqua hujus generis diligenter conſiderare debet, ut in vera, & naturalia morborum diagnoſtica, prognoſtica, indicationeſque curativas perveniat. Splendida oſtentare, aut frequentare muſæa; librorum ingentem copiam habere, at illos ne ſalutare quidem; plurium Academiarum

Collegiis te adſcribere, ut nominis tui fama in hodiernis Litteratorum Diariis celebretur, ac leniendos tuorum ægrotantium dolores, ne minimum quidem conferre poterunt. Conferet tamen, ſi ſquallidos ægrorum lectulos, & publica Xenodochia frequenter viſitaveris, & auſterâ quâdam, atque intrepidâ patientiâ adnotaveris quid boni, aut mali ſingulis morbi temporibus contingat; qui progreſſus ſymptomatum, quique eorumdem exitus poſt adhibita quæque remedia ſuccedant: An præſens morbus in alterius ſpeciei morbum mutetur: Quæ benignitas, malignitas, vehementia &c. morbi & ſymptomatum quolibet eorum tempore apparuit? Quæ medendi methodus ſingulis morbis perpetua & ſtabilis detecta ſit? Quæ morbi, & ſymptomatum facies, qui exitus poſt hæc, aliave excreta ac retenta? Et hujuſmodi centena paulò arctiorem cum natura cognationem habentia, quæque illius partes diſtinguunt potiùs, quàm diſcerpunt, & frangunt.

VII.

Inanis gloriæ deſiderium, ſimiola fuit quæ Medicos omni ætate compulit ad ſectas condendas potiùs, quàm ad nova in dies detegenda phænomena, quæ morborum hiſtoriam illuſtrarent, confirmarentque. Et ita fingentes ad libitum rerum naturam, indigeſtiſque quibuſdam meditationibus eandem ferè evertentes, nil mirum, ſi Medicinæ fundum & patrimonium hac ratione depauperârint, florentemque illius ſtatum inutilium librorum copiâ perturbârint. Aſſeclæ verò illorum vanâ quadam hallucinati reverentiâ, vel ignaviâ ab inveſtigatione deterriti, ſatius duxerunt ſubtilis interpretis, Antagoniſtæ nervoſi, aut Methodici abbreviatoris famam affectare, quàm per obſervationes proprias diagnoſim, prognoſim, curationemque morborum determinare: ſivè, ut clariùs loquar, Perſonas Magiſtri & Auditoris, non verò Inventoris, & ejus qui inventis addat, ſuſtinuerunt.

VIII.

Morum præcepta illa optima ſunt, quæ publica, quæ communia, quæ omnes ex omni domo conclamant Peripatetici, Academici, Stoici, Cynici. Hoc Senecæ de moribus effatum Medici noſtræ ætatis amplecti deberent; Siquidem illi præcepta Praxeos nec publica, nec communia cuilibet ſectæ; Galenicæ ſcilicet, Chymicæ, Mechanicæ &c. (ſicuti ſunt Hippocratis opera) ſed ea potiſſimùm particularia, nullíſque hiſtoriis, aut facto rei confirmata publicæ luci exponunt. Quod ſemel ex voto ſucceſſiſſe obſervârunt, id ſemper tali modo futurum arbitrantur, ſed progreſſu temporis re meliùs perſpectâ illud particulare, & inſtabile, non verò commune, ac perpetuum fuiſſe animadverterunt. Paradoxa hodierna, mutua Recentium Medicorum diſſidia, tot libri de incertitudine medicinæ à Noſtratibus imprudenter typis editi, abundè teſtantur, hodiernæ Praxeos dogmata publica non eſſe, ac veluti convocatis generalibus Medicorum Co-

mitiis, ſingulorum votis confirmata, ſed ad placitum uniuſcujuſque excogitata; idque vel odio ſectæ contrariæ, vel amore ſectæ propriæ (ſolent enim Medici ſectæ cui ſe devoverunt gloriam quibuſvis artibus tueri, ac extollere) vel defectu ſolertiæ mentis, vel ingenti copiâ præjudiciorum eidem undequaque inſinuatorum, vel affectatione novitatis, prout hoc ſæculo ad nauſeam ferè factum videmus, vel falſis Præceptorum, & inanium librorum documentis, vel contemptu Medici ſocii, & ſic de aliis. De Medicinæ igitur incrementis nunquam benè ſperandum, niſi una omnibus inhæreat, & omnes in unam conſentiant.

IX.

Abuſus accuſandi fictam quandam in morbis malignitatem, eſt ſimiola quæ frequenter rudioribus Medicis imponit. Hi non examinatis diligenter cauſis morborum antecedentibus, ſymptomatibus, & ſtatu penè integro morbi, magnos hac ratione errores in methodo curativa committunt; per quos quidem, cùm morbus naturâ ſuâ lenis graviter exacerbetur, ſtatim exacerbationis illius cauſam malignitati neſcio cui latenti, vel ut opinor, ab illis excogitatæ, attribuunt. Interea neſcientes in quibus talis malignitatis natura ſita ſit, populari illi opinioni ſolummodò acquieſcunt; ſcilicet humorum malignitatem medicamentis alexipharmacis, & excalefacientibus aggredi ſtatim debere ſe, & per ſudores eliminare. At poſt multos eductos ſudores, non ſolùm malignitas illa interdum non ſubmovetur; ſed potiùs per eos, latentes viſcerum inflammationes, quæ talium febrium ut plurimùm ſunt cauſæ genuinæ, magis magiſque augentur, & in graviora mala conjiciunt ægrotantem. Recentiores contrà diligentiùs examinatis accidentibus, febres malignas vulgò dictas concomitantibus, detexerunt eas omnes duplici potiſſimùm de cauſa, coagulatione ſcilicet, vel diſſolutione humorum pendere; & pro vario ac præternaturali hoc humorum ſtatu, variâ quoque methodo curandas eſſe. Medicamenta cardiaca, ſpirituoſa, & excalefacientia, ſicuti in febribus malignis ex coagulatione benè cedunt, ita contra in iis ex diſſolutione perniciofiſſima ſunt; ſolaque acida temperata, emulſiones ſeminum, gelatinæ cornu cervi, & ſimilia temperantia, diſſolutivum illum, ac penè inflammatorium ſanguinis ſtatum refrænant. Quoniam verò prædicta medicamenta manifeſtâ qualitate diſſolvendi, & temperandi operantur, à manifeſta pariter cauſa, tales febres produci, nemo inficiaſiverit; adeoque ſomniatum malignitatis commentum ſponte ſuâ concidere. Non diffiteor tamen dari interdum febres verè malignas, ab aura & humore venenis analogo, noſtriſque ſenſibus vix perceptibili productas, quales à pravis aëris qualitatibus, & influentiis, cibis deleteriæ ſubſtantiæ, animalibus venenatis, & aliis hujuſmodi cauſis excitantur; ſed hæc eſt rara avis in terris, nec ita frequens in ſingulis morbis, ut vulgò Medici arbitrantur. Plures alias ſimiolas quæ Me-

dicis illudunt, praximque remorantur, prætermittimus; ne tædio legentibus ſimus, & cramben ſæpiùs coctam recoquamus.

CAPUT VI.

IMPEDIMENTUM III.

Falſum genus analogiarum, ſive falſæ ſimilitudines.

§. I.

ARgumentatio à ſimili, ſicuti facilior omnium eſt, ita ſi debitè non inſtituatur, cæteris omnibus fallaciores deducit concluſiones. Nec aliundè Medicorum in inquirendo impatientia tam apertè deducitur, quàm à falſis ſimilitudinibus, quibus illi, tum in curandis morbis, tum in judicando de iiſdem, tantoperè indulgent. Similitudo ut perfectè concludat, verſari debet inter res ſub eodem genere poſitas, ut inter plantas & plantas, mineralia & mineralia, viventia & viventia, & ſic deinceps; ut ita poſſint ſingula unius rei attributa verificari de alia cui aſſimilatur, aliter concluſio erit imperfecta, nec per ſufficientem partium enumerationem; unde profectò graviſſimis erroribus occaſio dabitur. Qui Alexandrum Farneſium Cæſari comparaverit, cum ratione id faciet, ambo namque homines ſunt, ambo ſtrenui ſuorum temporum Duces: illiuſque attributa, Cæſaris attributis optimè reſpondent. Si verò Farneſium Soli aſſimilaverit, nimium diſtans & prorſus extra ſphæram talis erit ſimilitudo: Solis enim prædicata in Farneſio abſolutè verificari non poterunt. Hac prorſus ratione de ſimilitudinibus in re Medica uſitatis judicandum.

II.

Qui analogicè ab anatomia inſectorum, ad anatomiam Brutorum, ab hac ad illam hominum philoſophantur, optimè philoſophantur; ſiquidem ſub genere Viventium analogizant. Et quoniam attributa unius, factâ ſufficienti partium enumeratione, optimè reſpondent attributis alterius; ideò obſervata anatomica in Brutis non ſolùm facem præbuerunt obſervatis anatomicis in Homine, ſed iiſdem ad amuſſim congruunt: Imò ex certa hac, & mutua analogia, utrinque & circulatio ſanguinis, & ſtructura viſcerum, & alia innumera detecta ſunt tantâ ſæculi noſtri felicitate. Pariter Mechanici philoſophantes à variis Mathematices præceptis utpotè Statices, Hydraulices, Momenti gravium, & reliquis hujuſmodi ad ſtructuram corporis animati, rectè philoſophantur; quia humanum corpus in ſtructura, æquè ac effectibus à tali ſtructura pendentibus, nu-

mero, pondere & menſura procedit: ita volente ſummo rerum Conditore Deo, qui, ut compages corporis imperio mentis commodiùs obſequeretur, ordinatiſſimas proportionum atque motuum in humano corpore ſeries, ſolo Mathematices penicillo delineâſſe videtur. Cùm argumentatio analogica Anatomes, & Machanices ad curationem morborum mutua ferè ſit, & reliquis hypotheſibus certiùs concludat, jure meritò viri Celeberrimi, ex Academia Romana BORELLUS, ex Florentina BELLINUS, nullam majorem opem collabenti jam Theoriæ afferri poſſe putârunt, quàm ſi per regulas anatomico-mechanicas in explicandis morborum effectibus progrederetur, qua de re legi merentur doctiſſimæ illorum lucubrationes, tantâ Patriæ & Medicinæ gloriâ, tantâque ægrorum utilitate conſcriptæ. At qui ab effectibus mineralium in furno chimico analogicè ad effectus corporis animati diſcurrunt, non ſolùm hac ratione imperfectè concludunt, ſed pernicioſis illis erroribus, quibus hodierna Medicina immeritò turbatur, anſam præbent indicibilem: melius concluderent, ſi liquores aut chymicos, aut vegetabiles per infuſoriam Anatomen vivorum animalium humoribus infunderent, ex iiſque mixtionibus productos effectus animadverterent, notarentque.

III.

Longum eſſet recenſere tot falſas, ac penè populares ſimilitudines, quibus hodiè Medici in curandis morbis utuntur. Quantis detrimento fuit ſimilitudo quam primus excogitavit HELMONTIUS, ut ſanguinis miſſionem apud vulgus diſſuaderet; nempe, ſicuti aqua in lebete ebulliens, refrigerari non poteſt per ſubſtractionem aquæ ebullientis, ſed per ſubſtractionem ignis ſuppoſiti, ita ebulliente in febribus ſanguine, vacuatio ejuſdem per phlebotomiam, calorem non minuet, minuet verò ſola cauſæ morboſæ evacuatio per ſudores aliaſque hujuſmodi vias. Similitudo hæc primo aſpectu completa videtur, ſed quoniam eſt extra ſphæram mutui prædicati, in graviſſimos errores conjicit Practicantes. Ignis enim noſter febrilis (ut reliquas rationes taceam) ſanguini mixtus, altè immerſus eſt, non verò ſuppoſitus venis, ut ignis in lebete; & dum ſanguinis portio ſubtrahitur, ipſe quoque febrilis ignis ſubtrahitur. Porrò licèt nos ſolidis mechanices, & experientiæ argumentis innixi, prudentem phlebotomiæ uſum in febribus laudemus, non perindè tamen in omnibus eam adhibendam fore putamus, ſed iis ſolummodò, in quibus, vel ob nimiam ſanguinis æſtuationem, uberioremque ejuſdem copiam, vel incipientem in aliquo viſcere ſtagnationem, graviſſima imminent mala, & potiſſimùm deliria, vigiliæ, inflammationes viſcerum, anxietates moleſtæ præcordiorum, aut pectoris, ſpirandi difficultates, ſuppreſſiones liquidorum currentium in aliquo viſcere, vaſorum rupturæ, & alia centena, quæ facilè, imò fataliter ſupervenirent, niſi par ſanguinis miſſionem illis obviam

iremus : Nec ſolùm per ſanguinis miſſionem antedicta ſupprimuntur accidentia, verùm etiam ipſa ebulliens ſanguinis maſſa ad illam motûs mediocritatem reducitur, quæ ſufficit ad depurationem, ſecretionemque peccantis materiæ ſuo tempore peragendam.

IV.

Sicuti febris à ſpina digito hærente excitata extingui non poteſt niſi ſpinâ avulsâ; ita & reliquæ febres curari non poterunt, niſi ſpina humoris peccantis, archeum irritantis, ſtatim, nullâque expectatâ coctione auferatur per diaphoretica, purgantia &c. ſimilitudo eſt ab eodem excogitata Helmontio, iiſdemque difficultatibus obnoxia. Nam præterquamquod multæ dantur febres, in quibus nulla hujuſmodi ſenſibilis ſpina materiæ peccantis febrim producit, quales ſunt quæ ab ira, venere, animi pathematis, ſimilibuſque cauſis dependent; per diaphoretica & purgantia ſupradicta in principiis acutorum data ad ſomniatam è ſanguine ſpinam eliminandam, nil aliud efficimus, quàm ſeroſiori eumdem parte quâ diluitur, temperaturque, ſpoliare, & ita ad coagulationes, gravioreſque ebullitiones diſponere : unde nil mirum, ſi quotidie obſervemus, ſymptomata acutarum febrium, imò febres ipſas, poſt intempeſtiva diaphoretica, aut purgantia, in magnam ægrorum perniciem exacerbari. His aliiſque difficultatibus obnoxiæ ſunt tot aliæ ſimilitudines, Medicis familiares in explicandis, curandiſque morborum effectibus; talis eſt ſimilitudo caloris rerum in humido putreſcentium ad calorem febrium, ab humoribus putreſcentibus, ut falsò opinantur Galenici, productum : quæ opinio quoniam à Recentioribus ſatis ſuperque exploſa, & falſitatis redarguta fuit, à nobis prætermittitur. Similitudo capitelli alembici refrigeratione ſuâ vapores in aquam mutantis, deducta ad explicationem catharri, quem oriri putant, dum cerebrum refrigeratum vapores è viſceribus aſcendentes in denſam illam pituitam convertit. Similitudo ejuſdem cerebri frigiditate ſua ſpiritus opprimentis in productione ſomni. Similitudo ſuctionum, attractionum, excretionumque vulgarium, ad explicandos effectus naturales corporis viventis; Et centum aliæ populares ſimilitudines, magno in pretio à rudioribus Medicis habitæ, qui quidem morborum curationes inſtituunt, non per leges dogmaticas & ex ipſo naturæ penu eductas; ſed potiùs ad normam effictæ alicujus, aut incompletæ ſimilitudinis, modo hactenus recenſito.

V.

Quamvis nimium fingendarum ſimilitudinum abuſum à ſæculis barbaris ad noſtram ætatem derivatum, malè hactenus tractaverim; non perinde tamen quis putet me uſum argumentandi, per analogiam ſive à ſimili, damnare prorſus aut redarguere; ſed acrius in eo deſiderare judicium, præſertim dum morborum curationes per talem analogiam inſtituuntur;

Quidquid enim Philoſophia naturalis, experimentalis, & Medicina ipſa hoc ſæculo adinvenerunt, per analogiſmum, inductionemque adinvenerunt, non eam profectò qualem in ſuperioribus exemplis reprobavimus, ſed per inductionem ex integra partium enumeratione factam, per longos, & patientes experimentorum decurſus confirmatam, & ex qua demum axiomata generalia, tanquam totum ex omnibus partibus collecta, ſcientiæ veritatem perpetuò firmant, noſque ad praxim via ſtabili dirigunt, impavidoſque reddunt in inſtituendis morborum curationibus. Analogiſmus itaque ad perficiendas artes ſub naturali ſcientia comprehenſas, & præſertim Medicinam, cæteris argumentandi modis opportunior eſt; tum quia pediſſequus eſt naturæ, eidemque quaſi immiſcetur, tum quia opinionis in errores ſubingreſſus clariùs quàm aliæ argumentationes patefacit, & animadvertit.

CAPUT VII.

IMPEDIMENTUM IV.

Propoſtera librorum lectio.

§ I.

IN lectione librorum nunquam proficies, niſi priùs in legendo methodum tibi comparaveris. Lectio librorum tumultuaria, inconſiderata & inexplebili quadam aviditate facta, mentem hebetat. Commoda, conſiderata, & doctorum Virorum converſatione, atque experimentorum uſu conjuncta, eamdem fœcundat, ac perficit: Et ſicuti nimia ciborum ingurgitatio ſalubriorem valetudinem non affert, ita nec inexplebilis librorum lectio ſolidiorem doctrinam. Hinc fit, ut qui prudenter ad pauca reſpiciunt, non ſolùm perfectiùs judicent de rebus, ſed de iiſdem promptiùs faciliùſque pronuncient. Per libros, fateor, maximoperè proficimus, ſed antequam integros, uberrimoſque fructus exinde percipiamus, diu vigilandum nobis eſt in detegendis, ſuperandiſque erroribus, quibus obnoxii ſolent eſſe ſcribentes, quibuſque mentem noſtram inficiunt, & à veritatis ſemita frequenter removent. Per bonorum librorum lectionem brevi proficimus, per malorum verò dediſcimus.

II.

Quod ad nos attinet, non eo nomine præſens argumentum conſcripſimus, ut leges daremus hominibus, qua ratione ſe gerere debeant in legendis libris; ſed duntaxat ut nonnullos animadverteremus errores, in quos frequenter incidunt, qui præpoſterè, debitiſque non abhibitis cau-

tionibus, lectioni librorum incumbunt; ex quo ſanè fonte tanta legentibus, ac ſcientiis ſuperveniunt incommoda. Alii tumultuariè legunt: alii contradicendi genio: alii obliti ſuæ libertatis, opinionibus Autorum, tanquam ſcopulis ſireniis adhæreſcunt, & nutus illorum pro ratione, juſſa pro legibus, reſponſa pro oraculis habent: Sed ad rem ipſam.

III.

Pluribus ſcientiis eodem tempore operam dantes, ſolent de altera per præcepta, legeſque alterius, præſertim illius quâ maximè delectantur judicare: ſicuti ex Antiquis ARISTOTELES, de rebus naturalibus per doctrinam Dialectices, PLATO per ideas abſtractas, & theologicas; ſecunda ſchola Platonis, PROCLUS ſcilicet cum ſociis per regulas mathematices pronuuciârunt. Medici pariter cùm præter morborum doctrinam, aliarum ſcientiarum ſtudio flagrare ſoleant, ſi contingat ut alicui ex ipſis, magis quàm par eſt incumbant, ſtatim profectò de praxi, morborumque curationibus judicabunt, non per debitas praxeos leges, ſed illius potiſſimùm diſciplinæ, cui ſunt addicti, eamque non clam ſolummodò, ſed ſparſis in vulgus libris, tanquam ſummoperè neceſſariam morborum curationi deprædicant. Vitium hoc ſive temporis, ſive Autorum eſſe ſoleat, omnium penè Medicorum mentem noſtra ætate invaſit; magnamque in ſcientiis turbationem excitavit. His de cauſis motus CARDILUCCIUS in præfatione ſuæ praxeos, liberè aliquantulum contra Anatomicos invehitur, quòd exiſtiment ſectionem fibrillarum eſſe ſummoperè neceſſariam ad hiſtoriam, curationemque morborum aſſequendam: cùm re vera, ut ipſe ait, poſt hos quinquaginta annos ſectionibus anatomicis impenſos, nec accuratior morborum hiſtoria, nec ſolidior eorumdem curatio eluxerit. Sicuti, ex CARDILUCCIO, Anatomici per ſectiones rerum minutarum; ita & Chymici per pauca experimenta furno educta; Conditores novorum ſyſtematum per paralogiſmos & nova verborum inventa: Mathematici per circulos & lineas de hiſtoria morborum, ſive de Medicina prima diſſeruerunt; quod quidem an bonis avibus contigerit, doctorum hominum judicium eſto.

IV.

Solent porrò, qui legunt, memoriâ magis quàm ratione uti; eorumque præcipui conatus ad id potiſſimùm collimare videntur, ut addiſcant quid hic, quid ille ſentiat Autor; quid autem ſentiendum ſit, quidve illi propriâ edocti experientiâ ſentire debeant, ignorant. Si quis nonnullorum ex Neotericis ſcripta propiùs inſpexerit, ea profectò magnam novarum opinionum genealogiam, & quaſi diſſimilium quorundam figmentorum congeriem, non verò ſtudium nova inveniendi, aut inventa novis additamentis confirmandi oſtentare fatebitur. Nec aliam hujus rei

cauſam afferre poſſem, quàm incredibilem illam, quâ detinentur, legendi, ac ferè libris immoriendi cupiditatem, ſive potiùs ignaviam nunquam ratione ſua utendi, aut experientiam conſulendi. Ex quo fit, ut tale hominum genus, quò plus legendo impenderit, eò magis in afferendo de rebus judicio confundatur, & ex confuſione aut in Pyrrhoniſmum, aut in dementiam delabatur. Capacitas namque cerebri, cùm infinita non ſit, quid mirum, quòd innumera illa idearum veſtigia cerebro impreſſa confundantur ad invicem, mentemque à rectè, & diſtinctè judicando prorſus avertant, hominesque hac ratione, ab uſu ingenii ſui deſueſcant, & quaſi contrahant impotentiam eodem utendi? Hoc idem hominum genus memoriâ magis, quàm ratione utens, ſolet eſſe tumidum, in ſocios ſuperciliosum, ſingulisque de rebus judicandi poteſtatem ſibi arrogat; Nec mirum: nam falſum illud ſcientiæ, ut ita loquar, memorialis genus, animum inflat, & quendam veluti fulgorem illis conciliat, quo renitentes ſolent prævertere, præſertim ſi acceſſerit gravis loquendi modus, & imperioſa audacia.

V.

Multi in veritate inquirenda alienas potiùs, quàm ſuas adhibent vires: ad videndum, ſuis oculis ſemper utuntur; ſed ingenio ſuo ad detegendam morborum naturam, aut numquam aut raro. Placidus rei veriſimili aſſenſus, & imperitia tum experiendi, tum judicandi, quam deficiente à primis annis exercitatione quamplurimi Medicorum contraxerunt, à veritatis cognitione eos ſummoperè diſtinet; Hi ſunt qui veritatem cum antiquitate, falſitatem cum novitate confundentes, res noviter detectas eaſque profectò veras, falſitatis notâ accuſant; veteres contra propemodum falſiſſimas, pro veris perpetuò ſuſtinent. Circulationem ſanguinis, lacteorum, & lymphaticorum inventum, nervorum, viſcerumque ſtructuram, ac uſum, aliaque multa Recentiorum ſtudio detecta, & perpetuis naturæ votis confirmata, maledictis proſcindere non deſinunt; non alia ſanè de cauſa, quàm quòd nova ſint. Contra putredinem humorum, ſanguificationis in hepate officinam; primarum qualitatum in producendis, curandiſque morbis autoritatem; cæteraſque antiquorum opiniones, quæ per plura retrò ſæcula, eximios multorum in re medica locupletanda conatus labefactârunt, falſiſque animos imbuerunt præjudiciis, dimittere nequeunt, eò quia & antiquæ ſunt, & antiquis placuerunt.

VI.

Porrò iidem homines in tantam feruntur antiquorum admirationem; tantamque illis in omni artium genere tribuendam eſſe laudem arbitrantur, ut nobis omnem prorſus in inveniendo viam, omnemque aut melioris, aut ornatioris ſententiæ ſpem intercluſam eſſe exiſtiment. Falſitatem tamen illorum abundè manifeſtat præſens ætas, quæ rerum inventa-

rum gloriâ, & multitudine; omnes ex omni memoria ætates ſuperavit: manifeſtat pariter ipſa naturæ in operando æquabilitas, quæ in omnibus ſuis rebus obeundis admirabilem conſtantiam, & incredibilem quandam æqualitatem immutabili prorſus æternitate tuetur: quamobrem intelligere vix poſſum, cur homines aut ad inveniendum hebetiores, aut ad intelligendum tardiores, natura hoc tempore, quàm anteà procreârit. Nec ſanè ingenium hominum conſeneſcit, ſed in ingeniis induſtria; mentis namque vires nullâ prorſus ratione, niſi ſocordiâ franguntur: neque ea, quæ rebus omnibus obrepit ſenectus, obrepit & ingeniis; quippè quæ firmiſſimo ac propè immortali quodam quaſi naturæ robore ſepiuntur. Atque hæc quidem ſi perſpicua ſunt, ſimul illud perſpicuum eſſe quis non videt, non ſolùm eandem nobis quæ veteribus, aciem ingeniorum manere, ſed ſi exercitatione acuatur, multò etiam præſtantiorem futuram: & impoſterum ab antiquitate, aut novitate pretium non petentes, æmulationem potiùs, quàm admirationem nobis anteponamus. Nollem quis exiſtimet, me hoc dicendi genere adversùs veterum cogitata malè affectum, illos immeritò ea in re carpere, quâ tantam ſibi laudem comparâtunt: nam ſicuti ſummam ipſorum induſtriam in locupletanda Praxi ſemper proſecutus ſum, ità ſummoperè doleo, nos hiſce temporibus in tantas redactos eſſe anguſtias, ut deſtituti præſidiis quibus ſuperiora abundârunt ſæcula, artem curandorum hominum promovere neſciamus. Et quamvis multi Antiquorum legentibus tenebras offundant, in iis tamen interlucent & ſcintillæ, quæ non neglectæ claram præceptorum lucem poſſunt accendere.

VII.

Sed ne aliquis contra me imperitorum impetus fieret, proptereà quod falsò putarent nonnulli, me ab utili, & laudabili librorum lectione præfato dicendi genere juvenes quaſi dehortari; mei oneris futurum fore arbitror candidè hîc fateri, quod ſicuti ipſe profectus in re medica, ut ut exiguos, tamen non improbos, librorum lectioni ſummoperè debeo; ita pariter ad hæc eadem ſtudia ſuſcipienda excolendaque, & hortari juvenes & impellere non deſinam. Ne tamen in ea vada impingant, in quæ mihi ſæpiſſimè neceſſe fuit impingere, de aliquibus monendos fore judicamus. Ut citò, & perfectè in lectione librorum proficiant, probatos Authores ſemper legant, & ſi probatiſſimus fuerit, illum unum manibus perpetuò terant, utpotè in quo illius omnis ſapientiæ ſumma continetur, quam in centenis, ſed inferioris notæ Auctoribus, vix unquam ſe reperturos fore experientur. Hujus veritatis teſtem habemus doctiſſimum SANCTORIUM, qui aureo ſuo, quamvis exiguo *de medicina ſtatica* libello, communi hominum utilitati magis proſpexit, quàm mille Authores mille voluminibus, quorum alter alterius cogitata ſubripiendo, ac velut in orbem eundo, deplorabilem potiùs verborum copiam, quàm æterna induſtriæ ſuæ monimenta

menta publicæ luci conſignârunt. Legendo non proficies niſi lecta intelligas; intellectis verò aſſenſum ne præbeas, niſi priùs ſedulò examinaveris, verane ſint, an ſecus. Ratione tuâ utaris in ſolvendis quæſtionibus, quas librorum titulis præpoſitas vides; aſſiduæque lectioni intermiſcendo experientiam, æquum de rebus ſingulis judicium dare coneris: ratio enim, niſi ſtudia dirigat, ſtudia rationem non ſolùm non perficient, ſed hebetabunt, & à recto operandi ſcopo avertent. Lectioni librorum ferè immori ac contabeſcere ſpecioſam ſapit, & inanem ſocordiam: iiſdem molliùs abuti, oſtentationem, & ignorantiam; ſatis namque ſcimus quod litteræ perficiant naturam, ſcimus pariter quod ipſæ perficiantur ab experientia: & cùm generalia quædam litteræ præcipiant, ſi illa non determinentur ab experientia, nunquam optatum finem aſſequemur. Experientiâ conſtat, ſtupidos, ac ferè ad omnes alias actiones humanas ineptos evadere illos, qui librorum lectioni ferè immoriuntur, neque id ſolummodò, verùm etiam proptet continuam quandam à rebus abſtractionem, & confuſionem idearum mentis à nimia lectione partam, nec ſibi, nec Reipublicæ proſpicere rectè norunt; & ut ſuperiùs adnotavimus, de rebus ſingulis confusè judicant. Contrà multi, quamvis in ſtudiis minus verſati, hominibus ſemper fuerunt admirationi, quia ſummâ prudentiâ, & ſagacitate cogitationes ſuas, ac de rebus judicia dirigebant. Quando ad ſtudia te ineptum ſentis, id eſt, diſpoſitionem, & alacre deſiderium non habes, abſtine tunc temporis ab iis, nam præ defectu talis diſpoſitionis, licèt multùm legeris, parùm certè exindè proficies; illud igitur tempus ne fruſtrà pereat, aut doctorum Virorum converſationi, aut faciendis experimentis impendito.

VIII.

Solent qui callidi ſunt, litteras deſpicere, ſimplices admirari; Prudentes verò mediam inire viam, iiſdemque tantùm uti, quantùm publica aut privata requirit neceſſitas; de cætero nec citra, nec ultra. Libros contradicendi genio legere, vel iiſdem ad externum quendam ornatum abuti, vel omnibus illorum præſcriptis indiſcriminatim, & nullo prævio examine aſſentiri; affectationem ſcientiæ potiùs, quàm veram, & ſolidam redolet ſapientiam. Quoniam univerſa praxis Medica in monitis, & præceptis diuturnâ comprobatis experientiâ ſita eſt, & hæc faciliimè elabuntur memoriâ niſi diligenter conſcribantur; ideò non abs re erit, ſi librorum ſtudioſus manuſcriptum quoddam ſibi comparet, debitis rerum magis notabilium titulis adornatum, in quo majoris momenti ſententias legendo acquiſitas diligenter adnotet, & horis ſubſecivis quotidiè relegat, quâ ratione magis atque magis inhærentes memoriæ, mentem quaſi fœcundant ac perficiunt, ut impavidè quaſvis vel difficillimas morborum curationes aggrediatur. Libri probatorum Auctorum, & gravioris doctrinæ, ſive hi fuerint Antiqui, ſive Recentes, non legendi ſolummodò aut re-

legendi, ſed præ manibus ſemper habendi, ut ita ingenium noſtrum veluti nova incude ad illorum recudatur ingenium. Auctorum minoris pretii, vel per partes tantummodò inſpiciendi, vel prorſus perlegendi, ſed abſque multa temporis jactura, aut longa in illis mora. Libri demum infimæ notæ, per aliorum vicariam operam legendi; id eſt legenda dumtaxat illorum compendia, à Sociis ſtudiorum, vel Amanuenſibus noſtris conflata. Quâ ratione magnam ſcientiarum, reique litterariæ notitiam habebimus, abſque multa temporis, & ſalutis jactura. Videamus obiter, quid conferat librorum Auctorum in re Medica optimorum lectio, praxim exercentibus.

IX.

Nullâ ætate tantâ librorum copiâ redundavit Medicina, quàm ætate noſtrâ: & nullâ pariter tantâ obſervationum praticarum inopiâ laboravit, quàm præſenti. Si nonnullos eorum diligenter introſpexeris, invenies profectò vel moleſtam rerum antea dictarum repetitionem, vel nimiam oſtentationem rerum novarum, vel malam mixturam veterum auctoritatum cum novis inventis: majorque argumenti pars diſſidiis, & contentionibus, quàm novorum operum explorationibus tribuitur. Auctor libri novi, quia forſan rationum paupertate laborat, non veretur eas omnes, quæ ab aliis cæteroquin doctis Viris ſuper idem argumentum confirmandum, tuendumque expoſitæ fuerunt, vitio vertere, ac redarguere, ut ita rei ſuæ pondus, auctoritatemque conciliet. Et ſi à talibus libris feſtivas, atque exoticas inſcriptiones, philologiam, Auctorum citationes, ornamenta, fallacias, ſuperſtitionem, aliaſque hujuſmodi inanes tricas abjeceris, ad nil magni res recidet; imò pro veris ſapientiæ theſauris, umbras amplexaberis, & chimæras. Librorum itaque ſubſidia, cùm parùm conferant ad determinandam in re Medica hiſtoriam morborum conſummatam, & ſtabilem, ad ea deſcendendum eſt, quæ paulò arctiùs naturæ inhærent; experimenta ſcilicet, obſervationes, cadaverum ſectiones, hortos Simplicium, fornaces Chymicorum, quæque naturam variè obſervando, ſeparando ac vexando, veros illius ſenſus nobis adaperiunt. Porrò notum eſto Juvenibus, ſe doctiorem librum non inventuros, quàm ægrum ipſum; cujus morbus, illis diligenter obſervantibus, multa ſcitu digna, brevi ac fideliter aperiet, quæ moleſta plurium annorum lectio præſtare forſan non poterit. Ægrotus fideliter, & ad vivum morborum hiſtoriam nobis exponit: libri verò per redundantem fallaciarum, & inanium ſpeculationum ſuppellectilem, ad libitum fingunt, & depravant. Verumtamen ut in confuſo morborum labyrintho viam, tot ſæculis intercluſam, ſibi adaperiant, non in paucorum dumtaxat ægrotantium obſervatione conſiſtant, ſed pari conſtantia & ardore, ad centenos & plures extendantur. Qualis autem modus etiam in libris habendus ſit, ſatis docet Magiſter vitæ civilis SENECA meus, de tranquill. anim. c. 9. his verbis. *Studiorum quoque, quæ libe-*

raliſſima impenſa eſt, tandiù rationem habebo, quamdiù modum. Quo mihi innumerabiles libros & bibliothecas, quarum Dominus vix tota vita ſua indices perlegit? Onerat diſcentem turba, non inſtruit: multòque ſatius eſt paucis te auctoribus tradere, quàm errare per multos. Quadringenta millia librorum Alexandriæ arſerunt; quæ non in ſtudium, ſed in ſpectaculum comparata erant: ſicuti pleriſque ignaris etiam ſervilium literarum libri, non ſtudiorum inſtrumenta, ſed cœnationum ornamenta ſunt. Paretur itaque librorum quantum ſatis, nihil in apparatum. Vitioſum eſt, quod nimium eſt. Jam enim inter balnearia, & thermas, bibliotheca quoque, ut neceſſarium domûs ornamentum, excolitur: At ſi Seneca noſtris temporibus viveret, in quibus librorum numerus ita excrevit in immenſum, ut librorum copiâ, omnes omni memoria ætates ſuperemus, quid diceret? Sapientes judicent.

X.

Ex hactenus dictis, deduci facilè poterit, Medicos valdè literatos, lectionique librorum ferè immorientes, raro felices in curandis hominibus evadere, imò numquam de rebus practicis judicare rectè poſſe, niſi praxi omninò ſe dederint, & in eadem ferè conſenuerint. Lepidam hujus rei hiſtoriam narrat Jo. Huartius *Scrut. ingen. cap.* 12. *Quo tempore*, ait, *apud Noſtrates Arabum Medicina florebat, florebat pariter & celeberrimus in legendo, ſcribendo, argumentando, diſtinguendo, reſpondendo, & concludendo Medicus, iſque adeò in eloquentia effuſus, ut qui eum audiendum conveniebant, non ſolùm morbos ſanare, ſed mortuos ipſos ad vivorum conſortium quaſi revocare, aſſererent. Verumtamen, cùm ad praxim deſcendebat, vix ullus ægrotantium, qui ſuæ curæ committebatur, effugere poterat, quin in præſens vitæ periculum conjiceretur, & inanem profeſſoris ſapientiam morte propria expiaret. Unde tot infauſtorum eventuum genuinam cauſam neſciens, & progreſſu temporis nomini & rebus ſuis pejora timens, mundanis rebus valedixit, & in Religioſorum Virorum cœtu diem ultimum obiit.* Idem Huartius *loc. cit.* aliam narrat hiſtoriam, ad confirmandum præſens argumentum magis conſentaneam. *Medicus quidam ſecretè nimis à me petiit, qua de cauſa fieret, ut ipſe, cùm diù incubuiſſet legendis libris artem & regulas optimè prognoſticandi tradentibus, eaſque perfectè didiciſſet, quoties tamen hanc prognoſticandi diſciplinam legendo acquiſitam, in ægris ſuis experiri ſtatuebat, toties in ſui dedecus fallebat, nec unquam aſſequi poterat, ut veritatem præſagiret.* Hæc ille. Argenterius, judicio graviſſimorum auctorum (prout notat laudatus Huartius *loc. cit.*) in reducenda arte Medica ad perfectiorem methodum, creditur ſuperâſſe Galenum: de ipſo tamen narratur, quod adeò infelix fuerat in curandis morbis, ut omnes ferè ſui ægrotantes vel perirent, vel in morbos incurabiles præcipitaret; qua de cauſa perterrefacti Cives ſui, non ampliùs curæ ſuæ committe-

bantur. Plura hujus generis exempla ab Auctoribus expromere ſupervacaneum eſſet, quippe quæ quotidiè nobis obvia ſunt. Medici itaque valdè litterati, Philoſophiis, & Theoriis pluſquam par eſt addicti, & adinſtar araneæ ab indigeſtis cogitationibus ſapientiam perpetuò educentes, nunquam boni Practici evadent, niſi diuturno praxeos uſui, & exercitationi omninò ſe ſubjecerint. Morbi enim abditum quid ſunt, ſuoſque effectus modis tam reconditis, & ab humanæ mentis acie adeò remotis abſolvunt, ut difficile ſit quicquam in illis inveſtigare, niſi adhibeatur obſervatio. Quibus de cauſis exclamare coactus fuit HIPPOCRATES paſſim in ſuis operibus, θεῖον, ſive divinum quid in morbis ineſt. Nec immeritò; nam ſive corporis ſtructuram, ſive morborum originem, & cauſas, ſive remediorum effectus conſideraveris, ſemper illud τὸ Θεῖον cum HIPPOCRATE exclamandum. In ipſo quoque Medico divinum quid ineſſe, ſingularis quædam in medendo felicitas abundè teſtatur: Eſt enim in mediocriter doctis illa in indagandis morbis, remediiſque applicandis, εὐςοχία quæ doctiſſimos interdum deſtituit. Conſtet igitur quod hactenus probavimus, Medicum ſcilicet, quamvis, in ſcientiis, & in lectione librorum eruditiſſimum, non perindè tamen bonum Practicum evaſurum, niſi Praxim ipſam exercuerit: quique contraria his aut faciet, aut ſentiet, Natura certè eidem objiciet, quod olim Antiqui objiciebant Dialecticis. Fili, ab Academia venis, faſtum ſpiras, ex inani ſcrinio, ex indocto pectore.

CAPUT VIII.

IMPEDIMENTUM V.

Præpoſtera Librorum Interpretatio, efficiendorumque Syſtematum Cacoëthes.

§. I.

Contra falſos interpretes pro vera dicturis interpretatione, duo potiſſimùm argumenta examinanda nobis eſſent: Alterum quidem contra falſos morborum, alterum verò contra librorum falſos Interpretes. Quoniam verò per ſingulas hujus primi libri partes in corrigendis, reſtaurandiſque naturæ morborum interpretationibus, quarum pars major corrupta penè nunc eſt, ac depravata, operam propè omnem contulimus: reliquum eſt ut præſentis articuli ſcopum dirigamus ad detegendos errores Interpretum librorum, eorumque imaginationes, & affectus.

II.

Memoria illius diei, quo primum Medicina, & reliquæ bonæ Artes ab acceptis Barbarorum cladibus inciderunt in Arabes, fieri vix poteſt, quin acrem animo dolorem mihi perpetuò eliciat. Codices namque Græci, cùm ad illorum ſcholas tunc primùm perveniſſent, quicquid de illis diſſeruerunt, ridiculæ potiùs ſunt inutilium opinionum genealogiæ, quàm genuinæ græci Codicis interpretationes: Et ſicuti falſo illo interpretandi genere ad fidem ſibi conciliandam validi, ita pariter ad extinguendam, & abrumpendam inquiſitionem efficaces fuerunt. Hujus aſſerti veritatem manifeſtè fatentur ſubſequentes ad Arabum ſcholam ætates, in quibus Medici circa anguſtos Arabicarum interpretationum circulos, tanquam incantamento affecti, ſubſultantes, & in commentandis paucorum hominum operibus tempus omne impendentes, ab uſu ingenii ſui ferè omninò deſueverunt. Undè profectò tot ſophiſmata, tot vana commenta, tot tantique errores in Medicinam irrepſerunt, ipſaque ars præſtantiſſima, quæ magiſtra ſalutis ſemper fuerat, turpis exindè factionum ancilla evaſit.

III.

Qui librorum interpretationem ſuſcipiunt, in ipſo interpretationis veſtibulo Auctores ſuos omni laudum genere cumulare conantur, præſertim ſi Auctores illi aut exigui fuerint momenti, aut nullis propemodum indigerent commentariis, & philautiæ impenſiùs indulgentes, non verentur eiſdem modò divini, modò admirabilis nomen tribuere, ſæculi ſui miracula appellare; tractandam denique materiam, tanquam divini partum ingenii, & Reipublicæ ſummoperè neceſſariam ſingulis commendare. Ad hæc moventur Interpretes, non quidem neceſſitate tuendæ, aut promovendæ gloriæ talium Auctorum, ſed occultâ quâdam libidine conciliandi ſibi plauſum eruditorum Hominum, propterea quòd eximios, præſtantiſſimoſque Auctores ſuſceperint interpretandos; Anatome Mundini circa res inventas ſi conferatur cum anatome hodierna, tantùm eandem ſuperat, quantùm pulex Elephantem; illam tamen ſummis celebrare laudibus, & commentariis decorare, non ſolùm Cardanus, ſed alii quoque docti Viri ſibi gloriæ duxerunt. Ratio quæ Cardanum, alioſque ad hoc movit, non alia ſanè mihi videtur fuiſſe, quàm vulgaris ſocordia vires proprias nunquam experiendi, manuſque inquinandi in ſecandis cadaveribus, ex quo factum eſt, ut Mundini textum, tanquam veritatem inconcuſſam receperint. Eadem quoque de cauſa practicantes, ſive ob inconſtantiam ſucceſſuum, ſive ob auſteram in obſervando patientiam perterreſiant; non ad detegenda marte ſuo vera morborum phænomena, ſed ad interpretationem inutilium librorum tandem accinguntur. Non ita me-herclè ſe geſſit magnus ille Medicinæ parens, & Præceptor Hippocrates, qui quamvis & inquiſitionis difficultatem, & morborum obſcurita-

tem indignabundus viderit, & quaſi frænum momorderit, naturæ tamen ſe immiſcere, & propoſitum finem urgere tamdiù voluit; donec tandem indefeſsâ prorſus in obſervando patientiâ, & inventarum rerum gravitate, omnes ex omni memoria Medicos ſuperaverit. Et ſicuti noſtræ ætatis Anatomici introſpectâ diligentiùs naturâ, conſultâque frequentius cadaverum, vivorumque Animalium ſectione, abundè cognoverunt, MUNDINI Interpretes exiguâ in rebus anatomicis doctrinâ præditos fuiſſe. Ita, ſi quis poſt meos cineres veritatis igniculus, noſtrâ hac methodo praxi acceſſerit; ſat ſuperque aperiet futuris ætatibus, quàm longiſſimè à vera Medicina receſſerint Medici, qui barbaras Arabum interpretatioes, propriarum obſervationum ſtudio, & exercitationi antetulerunt.

IV.

Nonnunquam obſcuriores ſunt interpretationes, ipſâ re interpretatâ. Id evenit, quia debitas interpretandi leges aut ignorant, aut contemnunt. Qui librorum interpretationem ſuſcipit, non vulgarem, & ſuperficiariam, ſed interiorem, & ſolidam interpretandæ materiæ cognitionem habere debet; eodem potiſſimum jure, quo factum videmus à Criticis, qui antequam obſcuros Poëtarum, aut Hiſtoricorum ſenſus elucident, & patefaciant, magnam temporis partem impendunt in acquirenda notitia morum, bellorum, vivendi rationum, aliarumque circumſtantiarum illius ſæculi, in quo interpretandi Auctores floruerunt. Sed in interpretandis praxeos libris, ea mihi videtur neceſſaria cognitio, quam longus uſus, & exercitatio patiens afferunt. Hujus rei fidem faciunt tres nobiliſſimi Interpretum, MERCURIALIS, DURETUS, & MARTIANUS, qui antequam HIPPOCRATIS opra commentariis illuſtrare decreviſſent, potiorem vitæ partem in exercenda praxi impenderunt: HIPPOCRATIS namque libri cùm nil aliud ſint, quàm purus Praxeos ſuccus, interpretatio quoque illis accommodata, & opportuna, non aliundè certiùs peti debebat, quàm ab ipſa praxeos exercitatione. Igitur qui ſuperficiario tantùm doctrinæ genere, nec admodum affini materiæ interpretandæ imbutus eſt; nil mirum ſi illius interpretationes evadant obſcuriores ipsâ re interpretatâ. Plurimi Interpretis nomen uſurpant, ſed re vera interpretes non ſunt; nam ſi commentarios illorum diligenter perdenderis, non invenies profectò obſcuri ſenſus explicationem, quæ neceſſaria eſt, ut Auctor interpretatus ad claram Lectorum intelligentiam perveniat; ſed nimiam eruditionum congeriem, oſtentationem linguæ Græcæ, aut Hebraicæ, citationes infinitas Auctorum, & ſententiarum rei tractandæ minimè conferentium; textum denique, non ad lancem veritatis, ſed relatè ad præjudicia, quibus Auctores illi, vel ipſimet Interpretes obnoxii ſunt, examinatum, explicatumve.

V.

Sæpiſſimè Commentatores Auctoribus ſuis nonnullas adſcribunt opiniones, quas illi ipſi Auctores ne ſomniârunt quidem. Id potiſſimum fa-

ciunt, vel ut eruditis acutiem in commentando ſuam manifeſtent, vel potiùs ut indulgeant legibus illius hypotheſis, cui à prima juventute ſe mancipârunt. His igitur, aliiſque erroribus ſi ſubjaceant Interpretes, nec ad amuſſim ſimiles ſint tribus ſuprà laudatis, conſultiùs erit marte noſtro Auctores interpretari, quàm alienis fallaciis mentem imbuere, atque turbare. Aditus namque mentis obſcuriſſimis, & indebitis interpretationum idolis tantoperè aliquandò obſtruuntur, ut veris, & nativis hiſtoriæ morborum radiis, qui nobis obſervando illucent, perpolitas, & ſinceras areas præſtare vix queant. Neque ipſe hoc dicendi genere interpretandi voluntatem in Medicis reprehendo, ſed judicium in voluntate deſidero. Equidem dum mecum ipſe aliquando conſidero cauſam, quæ duriſſimos Praxi medicæ compedes injecit, effecitque ut deplorabiles illius anguſtiæ in ampliores naturæ fines proferri non poſſent; non aliam ſanè agnoſco, quàm præpoſterum interpretandi genus, nec non moleſtam illam, ac præpoſteram rudium Medicorum occupationem in interpretandis Arabum potiùs, quàm naturæ operibus: quæ cùm omnes penè Academias duobus ab hinc ſæculis pervagata eſſet, neque aliquis eſſet, qui provideret, vel admoneret; quid mirum, quod Medicina hac ratione radicibus avulſa ſuis, nec operum poteſtatem nobis hodiè præbeat, nec ipſa tanquam planta vivax, & vegeta quotidiè ſerpat, & adoleſcat? ſed per umbras verborum, obſervationes populares, & experimenta nobilia in theoriæ fabulas concinnata, naturæ judicia frangat propemodum, atque ſubvertat.

VI.

Hæc aliaque vitabunt abſurda, ſi memores erunt dicendorum. Interpretationem librorum practicorum ad exemplar interpretationum naturæ ſemper abſolvant; qua in re imitari poſſunt incomparabiles Hippocratis Interpretes ſuperiùs laudatos, qui veram interpretandi rationem priſtinæ majeſtati reſtituerunt, poſteriſque manifeſtârunt. Non ſint in Auctoribus ſuis laudandis nimiùm effuſi, ſed pro opportunitate loci, temporis, & meriti; & ſi quid adverſarii optimè dixerint, malignâ interpretatione non corrumpant. Neque vim, neque inſidias hominum judiciis faciant per diſputationes quaſdam, à vero ſenſu textûs remotiſſimas, efficteaſque potiùs ad laudem, venerationemque ſibi conciliandam, quàm ad elucidationem obſcuritatis. In interpretando confuſionem caveant, quæ doctrinæ & veri ſenſus filum ſæpiſſimè abrumpit; citiùſque veritas è falſitate, quàm è confuſione emerget. Idola mentis, & præjudicia hypotheſium, aliarumque ſcientiarum antea præconcepta omninò deponant, qua ratione errorum in veritates, & veritatum in errores ſubingreſſus animadverti, notarique facilè poterunt. Indifferentes ſint & ad novitatem, & ad antiquitatem: antiquitas enim & novitas, non ſunt æquè cum ve-

ritate æſtimandæ ; nam quod antiquum, aut recens eſt, non perindè verum aut falſum eſt, ut hodiè nonnulli Medicorum exiſtimant, viamque contentionibus ſatis obviam ſternunt. Auctorem ſuum nullâ imminutum detractione, nulloque auctum additamento, ſed integrum, & ſui ſimillimum fideliter exponant ; imò taliter expreſſum, ut vel ſuis vituperetur vitiis, vel virtutibus ſuis laudetur. Verbum de verbo exprimendum, & vocum etiam collocatio interdum retinenda ; idque potiſſimùm in re graviſſima, eademque obſcuriſſima ; ſicut in re noſtra eſſe poſſunt varii HIPPOCRATIS textus in Coacis, Prognoſticis, Epidemiis, Aphoriſmis, aliiſque ſuis operibus paſſim expoſiti. Judicis partes ſibi non arroget Interpres, ut impunè de ſuo judicet Authore, & quæ ſibi non arrident, reſpuat, pro iiſque ſua ſupponat : quo ſanè vitio magnam Interpretum partem laborare, exindèque magnam ſcientiis, & potiſſimùm Medicinæ calamitatem ſubortam eſſe, certò conſtabit legentibus. Nec ad contradicendum ſint proni, nec ſemper, aut nimiùm in dubitationes ſoluti : In obſcuriſſimis textibus, Academicorum more differentes, de omnibus quærant, nihilque certò affirment, niſi poſt longam & patientem conſiderationem. Et ſi neque hac ratione explanare textum poterunt, eumdem intactum relinquant, à ſolertioribus ingeniis examinandum, explicandumque. His, aliiſque hujuſmodi muniti præſidiis, ſi ad interpretandum acceſſerint, & ſibi & Auctoribus ſuis conſulent, ſuſceptique muneris rationem feliciter abſolvent. Poſt detectos Interpretum errores, proximum eſſet illos, quibus novorum ſyſtematum conditores praxim remorantur, exponere ; ſed quoniam integrum huic argumento caput, inferiùs ubi de inſtituenda hypotheſi, dicavimus, in præſentì ſuperſedendum fore arbitramur.

CAPUT IX.

IMPEDIMENTUM VI.

Intermiſſum ſtudium tractandi de Morbis aphoriſticè.

§. I.

Medicinam methodis concludere, & quibuſdam ingenii commentationibus merè abſtractis, & inutilibus digerere atque exornare, inter remoras quæ progreſſum illius retardârunt, non infimum obtinet locum. Enimverò cùm methodica hæc Medica tractatio artem oſtentet integram, & quaſi redactam ad metam, ultrà quam progredi non poſſit, non

non ſolùm homines minus indúſtrios reddit ad nova in dies inveſtiganda, quæ morborum hiſtoriam illuſtrant, ac locupletant: verùm ita ſui certos, ut ſe hac in arte numeros omnes abſolviſſe exiſtiment. Et licèt aliquando contingat, ut novum quid, ac re vera proficuum obſervent, quoniam tamen methodis illis, ac diſtributionibus accommodare non poſſunt, tanquam à ſua alienum arte reſpuunt, atque contemnunt. Quamobrem prudentiùs ſe geſſiſſe mihi videntur Majores noſtri. Hi non ignari, Medicinam methodis, & partitionibus concluſam illuſtrari, & nobilitari poſſe, creſcere tamen, & confirmari non poſſe; quicquid diuturnâ obſervatione in morbis detegebant, deſcribebant illud aphoriſmis, ſive per ſententias quaſdam breves, & contractas nullis methodi, & ſcholaſticæ ſubtilitatis legibus devinctas, ſed liberè expoſitas, notataſque; quo pacto indicarent poſteris nuda ſimulacra rerum inventarum, & indicarent pariter ſpatia vacua ad novas, & perpetuò multiplicabiles naturæ voces inſerendas; quæ quidem ſummoperè neceſſaria promovendi Medicinam ratio hodiè prorſus exolevit: Hiſtoria namque morborum, licèt copioſa primo aſpectu videatur, re ipſa tamen egena eſt, ac inutilis; imò ob tranſcurſus quoſdam permoleſtos in philologiam, narrationes ſupervacaneas, quæſtiones jejunas, ſimileſque nugas, infirma prorſus ac perdita. Si excipias enim paucos illos Obſervatores, qui caſus, & hiſtorias Medicas diligenter, fideliter & ad vivum, prout ab ipſa rei natura procedebant, deſcribendo, Medicinæ pomœria ſummoperè ampliârunt; ea quæ reliqui adjecêre falſam theoriam, & hujuſmodi ineptias ſpectantia, turbârunt potiùs, impediveruntque illius progreſſus, quàm indicârunt, aut promoverunt. Sed quomodò ſolidæ, diutiùſque repetitæ morborum obſervationes ſtylo brevi, & aphoriſtico exponendæ ſint, ex morbis mox recenſendis, & per patientem in Xenodochiis Italiæ factam obſervationem examinatis apertè conſtabit.

DE PLEURITIDE.

§. I.

SI vis cognoſcere Pleuritidem, præcipuam curam in natura pulsûs cognoſcenda reponito: pulsûs durities eſt ſignum ferè infallibile omnium pleuritidum; & dum obſcuræ ſunt pleuritides, vel aliis complicatæ pectoris morbis, ſi duritiem (id eſt nimiam arteriæ tenſionem, vibrationemque) in pulſu deprehenderis, quamvis reliqua earum ſigna non adſint, pro certo habeas patientem laborare pleuritide; pulſus enim durus omnium inflammationum partes nerveas, vel membranaceas obſidentium eſt comes indivulſus.

Pleuritide jam cognitâ, nil aliud per totam morbi curationem diligentiùs obſervato, quàm ſpirandi difficultatem, quæ quò fuerit facilior, vel difficilior, eò pleuritis erit felicioris, vel infelicioris eventûs.

Bona reſpiratio ſemper bonum indicat, mala verò ſemper timenda; hinc eſt ut pleuritide in pejus ruente, difficilior evadat reſpiratio, & propè mortem conſtitutis difficillima. Signa verò ex pulſu petita, non adeò certam prognoſim exhibent; In morbis enim pectoris, nil citiùs, faciliùſque à naturali ſtatu recedit, quàm pulſus; Ideò ſæpiſſimè pulſum intermittentem in pleuritide obſervavimus, ſed ſine periculo: imò bis, terque non obſtante hoc pulſu phlebotomiam imperavimus, quia nimis urgebat indicatio ſanguinem mittendi. Si cum mala reſpiratione æger erectus ſedere velit in lecto, nec in lecto decumbere poteſt, quia ſe ſuffocari ſentit, lethale id eſſe vidi in pluribus. Erectum igitur ſedere velle in morbis acutis pulmonum pernicioſum ac fermè lethale, præ cæteris ſi adſit ſibilus in aſpera arteria, & difficultas excreandi ſputi, & licèt cum talibus ſignis pulſum bonum videris, noli credere, nos fallit: in augmento enim inflammationis pulmonum ob nimiam irritationem, oſcillationemque fibrarum ejus, vidi pulſum eſſe durum, inæqualem, parvum, &c. at propè mortem, id eſt, cum præfatis ſignis, quoniam jam incipit lethalis laxitas in ſolidis, & fluidis, pulſus tunc circa finem lethalem obſervabam molles, æquales, altos, ſed non credebam illis: nam ægri derepentè ac loquendo moriebantur. O quantùm difficile eſt curare morbos pulmonum! O quantò difficilius eoſdem cognoſcere, & de iis certum dare præſagium! Fallunt, vel peritiſſimos, ac ipſos medicinæ Principes. Tyrones mei cauti eſtote, & prudentes in iis curandis: nec facilem promittitite curationem, ut nebulones faciunt, qui Hippocratem non legunt.

Pleuritici, quibus in interiora auris dolor, & exindè abſceſſus, & pus ſuperveniebant, omnes ſanabantur, ut in variis Italiæ Xenodochiis frequentiſſimè obſervavimus; ſed præſertim ineunte anno 1694. Romæ, quo tempore rigidiſſima bruma cum glacie, & nive (inſueto Latii more) ſæviebat, & derepentè obortæ fuerunt ſæviſſimæ pleuritides.

Sanatâ pleuritide, ſi remaneat tuſſicula quædam, & circa veſperas blandus calor per univerſum corpus excitetur; aut pleuritidis recrudeſcentiam, aut ſuppurationem prognoſticato adſtantibus; Hoc Aretæi nobile præceptum, non ſemel in meis ægrotantibus verum obſervavi, factâ antea ejuſdem prædictione adſtantibus.

Perperam agitur cum iis Pleuriticis, & Peripneumonicis, qui nihil expuunt, niſi copioſæ effluant urinæ, Hippocrates 4. *acut.*

In aëre Romano phlebotomia eſt princeps remedium in pleuritide: poſt phlebotomiam verò diluentia cum attenuantibus, & anodynis juncta,

brevi eamdem jugulant. At ſi pleuritis ab apparatu humorum in primis viis oriatur, purgandum eſt: ut fusè docuimus in appendice.

Latent interdum per plures annos in pulmonibus tuberculi abſque ſenſibili moleſtia ægrotantis: manifeſtantur demùm, vel poſt pleuritidem, vel poſt anginam, vel poſt febrem aliquam ſanatam. Igitur ſi poſt ſanatam aliquam febrem ſuperveniat dolor lateris, vel dorſi, vel alterius pectoris partis, difficili accedente, ac nonniſi recta cervice, reſpiratione, tuberculum ad inflammationem, & ſuppuratum ire ſignificat, cui ſtatim medendum. Hoc Dodonæi monitum nos pariter bis obſervavimus in Xenodochio poſt ſectum illorum cadaver, & ſingula benè examinata.

Quando in pleuritide viget indicatio diſſolvendi, camphora, & ex eadem parata remedia pro ſecreto ferè hanc indicationem abſolvunt, præſertim ſi pleuritis fuerit epidemica, & maligna, vel potiùs ab ingenti ſanguinis craſſitie producta; hac ipſâ perſiſtente indicatione, poſt elapſam horam ab exhibito camphorato remedio, potet ægrotus decoctum pectorale ex radicibus v. g. imperatoriæ, angelicæ, tuſſilaginis, foliis ſcabioſæ, & tuſſilaginis &c. hauriaturque valdè calidum, ne dicam fervidum, quò particulæ radicum elaſticæ, & activæ ferantur pleno flumine, & integris quaſi viribus ad affectam pulmonum partem. Fervida hæc liquorum exhibitio eſt mihi in ſecretis pro diſſolvendis pertinacibus viſciditatibus in pleuritide epidemica, & maligna, nec non in aliis pectoris morbis à tali cauſa pendentibus; vidi enim ægrotos inſigni ſtrangulatione ferè liveſcentes, breviſſimè liberatos per frequentes hauſtus decocti pectoralis nimium calidè ſorbillati.

Sicuti in morbis capitis alvi fluxus ſuperveniens, ſalutaris eſt, ita contra valdè pernicioſus in morbis pectoris, præſertim acutis. Cave igitur ne purgans medicamentum in pleuritide exhibeas: cave pariter ne copioſo clyſterum uſu alvum nimis fluidam reddas, nam exacerbato morbo ſputum ſupprimetur, & ſymptomata ingraveſcent cum pernicie ægrotantis.

Si dolore inflammatarum partium ceſſante (præſertim ſi in pleuritide, vel aliis membranoſarum partium inflammationibus hæc accidant) febris adhuc perſeveret, vel augeatur cum pulſu parvo, intermittenti, frequenti, ſudore frigido &c. malum: æger enim poſt duodecim horas à ceſſatione doloris delirabit, & paulò poſt indubiè morietur; arguitur enim inflammationem jam terminâſſe in gangrænam. Hoc Hippocratis monitum ter obſervavi verum in Xenodochiis.

Pleuritides frequenter ſunt occultæ, quia indolentes, undè graviſſimi errores in praxi ſuccedunt: Ut hi in poſterum vitentur ſcopuli, ſignum dabimus latentes, & indolentes pleuritides manifeſtandi: Fac ut æger in dextrum, vel ſiniſtrum latus decumbat: decumbenti impera, ut fortiter

E 2

reſpiret, & tuſſiat, finitâ unâ, aut alterâ reſpiratione, pete ab illo, an inter reſpirandum, & tuſſiendum, dolorem, aut gravedinem alicubi in pectore perſentiat, quòd ſi affirmet, pro certo habeto pleuritidis ſedem illic eſſe, ubi dolorem, aut gravedinem indicaverit: hujus ſigni certitudine plures deteximus occultas pleuritides in hac magna Orbis Urbe, ſummo ægotantium levamine, ac valdè proficuo commodo.

Pleuritides recidivantes omnes ferè ſunt lethales ex Hippocrate, id eſt ſi dolor, & febris, quæ v. g. decima quarta die ceſſârunt, recrudeſcant vigeſima prima, aut alia die, Hippocrates ægrum non ſuperaturum hanc recidivantem pleuritidem aſſerit: at ſi ſola febris ſupervenerit abſque ullo lateris dolore, res non erit ita lethalis, ſemper tamen time recidivas pleuritidum.

Quando inflammatio pleuræ, aut tuberculorum pulmonis deſinit in apoſtema, & pus, tunc febris vehemens, & continua excipitur à tertiana, vel quotidiana intermittente: idque fit circa ſeptimum diem; eſtque ſignum certiſſimum incipientis apoſtematis, ut ex Hippocrate deducit per experientiam doctiſſimus & omnibus numeris abſolutus Mortonus in ſuo nobili tractatu de *Phthiſi*.

Solo per tuſſim exſcreatu ſanantur feliciter Pleuritici, & qui hoc prudenter inſtituet, brevi recedentem videbit pleuritidem: ſudores enim, aliæque evacuationes non ita conferunt, nam ab affecta parte non educunt.

Si ſputum ante quartum appareat, bonum ex Hippocrate, morbum enim breviat; nam poſt quartum langueſcentibus viribus, & ſputo craſſeſcente, hoc difficiliùs educitur, undè ipſe morbus exindè augetur.

In principio pleuritidum qui purgantia exhibent, ſputum ſupprimunt, febrem, & morbum adaugent: è contrà qui fortia diaphoretica in principiis exhibent, vel delirium, vel alia graviſſima capitis mala producunt.

Ad hoc ut pleuritis benè ſolvatur, debet priùs ceſſare febris, & poſtea dolor affecti lateris; ſi verò ceſſante dolore, febris adhuc perſiſtat vel augeatur cum aliis ſymptomatibus, grave malum imminet ægrotanti.

In pleuritide ſi ſputum antea ſuppreſſum ſuperveniat, & ſit flavo-rubeſcens, nunquam imperato phlebotomiam; nam poſt ſanguinis miſſionem, ſputum denuò ſupprimetur, & æger morietur, ut ter, vel quater obſervavimus in Xenodochio Romæ noſtro.

Peſſimum ſignum antea probè ſpuiſſe, deindè ex toto deſiiſſe, gravitate & dolore in pectore permanente. Maximum indicium exitialis pleuretidis, ſi pulſus ſit ſummoperè durus, & ob id ſimiliter parvus, & ob hæc, & calorem creberrimus: pleureticus cum tali pulſu, nullus eſt unquam ſervatus, ut certò conſtat, Galenus *lib. de præcogn. ex pulſu*, aliiſque in locis.

Fluxus alvi in pleuritide ſunt pernicioſi : quo in caſu ſequentem bolum cum magno fructu propinare ſoleo : ℞ *Requ. Nicolai. & ſtibii diaphoretici* aa ℨ. j. *Miſce*, *fiant pilulæ*, dentur veſperi : opiata enim fluxum ſedat, ſtibium verò humores ad cutim pellit, juxta illud HIPPOCRATIS, alvi laxitas cutis denſitas, & è contra. Quamobrem ſi pleuritis cum alvi fluxu ſtatim incipiat, præfatum bolum ſtatim exhibe, fluxuque ſedato, ſi phlebotomia indicata fuerit, eamdem impera.

In ſolitaria, & exquiſita pleuritide nunquam obſervabis ſtatim in principio ſputa copioſa, ſed pauca cum pulſu duro, nec non frequenti, & exigua reſpiratione.

Quocumque die, ſecundo ſcilicet, aut quarto, quinto ſeptimo &c. ante, vel poſt factam ſanguinis miſſionem, ſi ſpirandi difficultas, & difficultas pariter exſcreandi ſputi Pleuritico ſuperveniant, ſtatim duo veſicantia tibiis admoveo, juxtà illud HIPPOCRATIS in prognoſt. *In pulmoniis, quicumque tumores fiunt ad crura, optimi ſunt, &c.* Poſt oppoſita veſicantia obſervavimus expectorationem ſtatim promoveri, ſpirandi difficultatem imminui, & alvi fluxum, ſi adeſſet, feliciter ſiſti; omneſque Pleuriticos talibus ſymptomatibus affectos, brevi, & feliciter ſanatos vidimus.

In pleuritide, peripneumonia, & hujuſmodi inflammatoriis pulmonum morbis, ſi in ſanguine è vana ſecta extracto non appareat in ſuperficie cruſta alba, quæ neceſſariò apparere debet, peſſimum; materies namque illa cruſtam efficiens in pulmone remanet, eumque infarcit; undè paulò poſt creſcunt febris, inflammatio, ſpirandi difficultas, & reliqua ſymptomata; ſi verò in altera ſanguinis miſſione incipiat apparere, bonum : contra ſi in ſecunda ne quidem apparebit, abſtineto ſtatim à ſanguinis miſſione, aliter interficies ægrotantem, quia per repetitam tunc ſanguinis miſſionem, ſanguis ſpoliatur parte volatiliori, undè major eidem ad coagulationes via præbetur, ut nobis retulit pro humanitate ſua Vir doctiſſimus Dominus LANCISIUS amicus noſter.

Quibus pleuriticis ſtrepitus ſputi multi eſt in pectore, & facies triſtis, & oculi colore auriginis infecti, hi pereunt. HIPPOCRATES *in Coacis.*

Si in declinatione pleuritidis abdomen nunc flatibus intumeſcat, nunc detumeſcat, bonum; ſanantur enim ut plurimùm; idque circa decimum morbi diem, ut plurimùm obſervavimus.

APPENDIX AD PLEURITIDEM.

§. I.

INter difficiles, pernicioſas, & curatu non faciles Pleuritides, eſt Pleuritis ſicca, ſive eryſipelatodes acutiſſima; quæ fit à ſero acri, tenui,

urente, pulmones velociter occupante, lacerante, cum pauco dolore, & ægrum derepentè jugulat, Medicis non cogitantibus. Signa hujus Pleuritidis, ſunt ex HIPPOCRATE rubores fugaces genarum, tuſſis inanis, paucus dolor, jactationes, ariditas magna linguæ, ardor viſcerum: Salvatella ſemel ſecanda: juvant potiſſimum fomenta, & anodyna cum antimalignis, ideò omnia ex papavere rhœados maximè juvant, Gelatina cornu cervi, omnia ex violis: emulſiones ſeminum bullitorum cum aquis pectoralibus, & his ſimilia: rapa, & radix altheæ cum juſculis coctæ, & copiosè potui dandæ: Aqua cocta cum ſeminibus lini, & floribus Papaveris rhœados, & copiosè potata more mihi conſueto in Orbis Urbe.

Si uſu fomentorum non cedat dolor lateris, non multùm foveto, nam ſiccabitur Pulmo, & ſollicitabis ſuppurationem, ut monet HIPPOCRATES

Veræ pleuritidis proprium eſt incipere à rigore, ita ut putârunt Medici ex vulgaribus *teſte* HIPPOCRATE *de morb. n.* 23. hujus morbi cauſam, ac principium, rigorem eſſe. Si verò cum rigore non inceperit, ſpuria ſolet eſſe, ab aliis cauſis, non verò inflammatoriis dependens, uti fluxionibus ſalſis, potiſſimùm regnante auſtro, & in temperamentis, quæ ab auſtro læduntur: affluxu materiæ crudæ in Pulmones, materiæ bilioſæ inter muſculos pectoris, & his ſimilibus, in quibus caſibus non eſt proficua ſanguinis miſſio, ſicuti proficua eſt, quando ab inflammatorio affectu pendet, quem rigor manifeſtat. Rigoriferæ igitur pleuritides ſunt verè inflammatoriæ pleuritides, in iiſque ſanguinis miſſio juvabit, dummodo cætera conſentiant, ac permittant.

Tota ratio curandæ pleuritidis, aliarumque inflammationum, conſiſtit in procuranda debita laxitate partis imflammatæ per debita remedia; Ideò forſan oleum ſeminum lini ab omnibus laudatur pro maximo remedio contra Pleuritidem, quodque rarò fallit, quia oleoſâ ſuâ ſubſtantiâ Pulmonum fibras inflammatione contractas, criſpataſque & ob id fluidorum circulum impedientes, laxat, lenit, & in priſtinum ſtatum reſtituit; parte verò leniter ſulphurea, ac volatili blanda, congrumatum, concretumque in Pulmonibus ſanguinem ſolvit, & in priſtinum motum reſtituit; quod ſi oleo ſeminum lini ſperma ceti miſceas, feliciores eventus obtinebis; ſi autem oleum recens expreſſum, aliàs ingratum erit, ac proinde noxium; Loco ſpermatis ceti, ſumi poterunt ℥. iiij hujus olei cum ʒ. I. pulveris dentis Apri, & pauco ſaccharo, eritque gratius remedium. Hinc contineri nequeo, quin exclamem contra recentiores *Helmontiſtas*, qui vanis innixi hypotheſibus in pleuritide, aliiſque inflammationibus, nunquam præſcribere ceſſant ſpiritus, ſales volatiles, pulveres acres, acutos, ſolventes, aquas nimium diaphoreticas, & ſimilia, quibus ferè ſaginant, dilaniantque ægrotantes, cùm per ea non ſolvunt, quod ſolvere volunt, ſed irritatis magis, criſpatiſque Pulmonum fibrillis, fluidorum circulationem impe-

diunt, ac veluti ſtrangulant, mortemque quàm citiſſimè ſollicitant; quod ſanctè fateor, horum uſu remediorum, ſæpiſſimè ægrorum perniciem Romæ contigiſſe obſervavi: An aliis in regionibus ſimilia contingant, ignoro; unicuique enim regioni ſua eſt Medicina, ſua methodus; quare neminem damno; neminem à Medicina ſua indigena in uſum revocanda diſſuadeo. Si experti loquuntur, & ſcribunt, credendum iis eſt, ſin minus, minimè. In Italia aër purus eſt, & ſobriè vivitur, non ita in Ultramontanis; ideò remediorum ſuppellex, varia eſſe poteſt in variis regionibus; ſed præcepta benè medendi, eadem in omnibus. At ſi falſa ſit Pleuritis, à viſcidâ, crudâque lymphâ pulmonibus impactâ dependens, nec affectus ſit multùm inflammatorius, tunc ego uti ſoleo ſpirituoſis ad illam ſolvendam, ſed ſpirituoſis ſolutis in brodio pectorali valdè calidè ſorbillato, quâ ocaſione laudo elixir proprietatis Helmontii per deſtillationem ſine aloe paratum; tincturam florum hyperici: remedium profectò ſolvens coagulatos humores, & vulnerarium numquam ſatis laudatum, quod pro ſecreto hîc communico Lectoribus; Utor quoque ʒ. 1. ſpiritus fuliginis, plus vel minus, vel ſpiritus ſalis ammoniaci ſine calce facti & diſſoluti cum ℥. iij ſyrupi radicum ſcabioſæ, vel hederæ terreſtris vel alterius: & cochlearia aliquot per diem danda eſſe commendo, & valdè proficua deprehendi ad expurgandas lymphaticas viſciditates in ſpuria pleuritide, vel in vera, ſed circa ſtatum morbi.

His ita animadverſis pro mea erga proximum caritate, & erga Romanos cives noſtros; laxitas procuranda eſt in fibrillis pulmonum inflammatione criſpatis, primò per phlebotomiam, ſi neceſſitas urgeat, etiam repetitam: ſanguinis enim compagem nihil citiùs, magiſque laxat, quàm phlebotomia; Ideò in acutis, in quibus laxanda eſt, ea ſummopere juvat: In chronicis contra, in quibus intendenda eſt, vigoranda, atque exaltanda, noxia eſt, & pernicioſa, ideò pernicioſa in intermittentibus: Deinde juſculo ebullito cum foliis violarum, ſcabioſæ, tuſſilaginis & rapa inciſa, & ibidem ebullita; oleo amygdalarum dulcium recente ſine igne expreſſo; Gelatina cornu cervi, emulſione ſeminum melonis & amygdalarum dulcium in juſculo facta per ebullitionem; factaque colatura, veſperi eſt danda loco cœnæ, addito, ſi velis, vitello ovi. Procuratâ hiſce remediis laxitate, expurgatio ſputi, morboſæque materiei, procuranda ſyrupo ſcabioſæ cum tinctura florum hyperici aut aliis remediis, ab Auctoribus deſcriptis; Et hæc methodus nunquam fallit Romæ in pleuritide curanda.

Paſſim, atque frequenter in operibus noſtris animadvertimus, purgationem in principio veræ, atque inflammatoriæ pleuritidis, pernicioſam eſſe, atque damnabilem; nam phlegmone, ſive affectio inflammatoria, per ſe, & de natura ſua purgationem non expoſcit, ſed phlebotomiam: idem confirmamus in præſenti: Verùmenimverò, ne quis putet, nos hæc univerſaliter proferre, nulloque habito ad particularia reſpectu, &

ad innumeras cauſas, quæ pleureſin pariunt: ſciendum eſt, pleuritidem aliquando purgatione tolli debere, etiam in principio morbi: ſed non inflammationis causâ, verùm ratione materiæ morboſæ, magna copia primis in viis congeſtæ, ac pleuritidem immediatè producentis, ac quotidie foventis: quod etiam antiquitùs monuit Divinus Senex, & apud Nos Romæ doctiſſimus MARTIANUS, Hippocratis genius *in aureis ſuis in Hippocratem commentariis*, & *in Antiparalogiſmo contra Manelphum.*

Quare ut rem decernamus, ad curationem pleuritidis vocatus Medicus ſtatim inveſtigare debet, an indigeat ſanguinis miſſione, an verò purgatione. Id autem cognoſcet præ cæteris, ut monet HIPPOCRATES ex ſitu doloris, deinde ex aliis infra dicendis. Si dolor fuerit, vel in dorſo, vel circa pectus, & ſit circa jugulum, partes ſupernas, versùs collum, ſignum eſt indigere phlebotomia; ſi verò ſit circa coſtas mendoſas, ac præcordia, purgationem indicat, quia morbi fomes in præcordiis eſt, ac in meſenterio, putris indigeſtaque cacochylia, quæ quotidie fermenteſcens, repetitis circulationibus in pulmones depluit morbumque facit, ac fovet. Neque id citra rationem eſt, nam ſicuti aſthma humorale, Doctorum omnium conſenſu, radicem habet in ſtomacho, primiſque viis, curaturque, non per remedia pectoralia, & damnabili ſyruporum lambentium uſu, ſed per ſtomachica, & repetitis purgationibus ex pilulis de hiera cum agarico, & ſimilibus: quibus cruda indigeſtaque primarum viarum materies, quæ morbum in pulmonibus excitat, & fovet, foris educitur, ac eradicatur: cur etiam idem judicium ferre non poſſumus de pleuritide, quando primarum viarum culpâ producitur. Ac proindè purgandum in ea eſſe, non inflammationis causâ, ſed materiæ peccantis, primis viis congeſtæ: ſed ut Lector memoriæ teneat ſigna, quæ phlebotomiam poſcunt in pleuritide, referam hoc in caſu præcepta doctiſſimi DURETI, aurea penè ac utilia, ad id potiſſimùm ſpectantia, deſcripta *in Coacis* fol. 388. his verbis. *De pleuritide, cui ſummo jure deberi ſectionem venæ clamant omnes ſophiſtæ, illud præceptum eſt à dictatore ſummo; ei tantùm pleuritidi, jure & loco, propptereaque convenienter, præſcribi, quæ attingit claviculam, cum gravitate brachii, atque ipſius mammæ; nec fotu minuit, manetque ſicca, & ſputi expers: ob eamque cauſam doloris ideam habet punctoriam, magnitudine peracerbam, æqualitate ſimilem, & aſſiduitate graviſſimam. Quæ omnia conjunctam habent ſiccam tuſſim, febrem aſſiduam, cum ſpiratione multùm difficili. Et quoniam in eo cruciatu ſævi doloris pleuritici, & ſumma difficultate ſpirandi, omnia ſolent eſſe mortifera, niſi dolorificum malum, id ſcilicet quod intùs lædit, exeat citò foras; hoc eſt ſyſtrophica inflammatio tunicæ coſtis intexta: hîc venæ ſectio & liberalis detractio ſanguinis, verum eſt alexiterium quo ipſi pleuritici periculo defungantur. At ſi pleuritis infera ſit, rheuma conſiſtens non detrahet phlebotomia. Hîc pharmaciâ eſt opus quodammodo mochlicâ. Qualem Præceptor inſtituit, &c.* Hactenus DURE-

TUS

TUS *loco citato*, & ibidem paulò infra plura notatu digna refert, ad ſanguinis miſſionem in pleuritide ſpectantia.

Verùm ſigna curandarum pleuritidum per ſanguinis miſſionem, aut per purgationem, doctè ſatis deſcripſit doctiſſimus BALLONIUS Pariſiis, & ante ipſum Romæ celebris MARTIANUS, magni HIPPOCRATIS, verè magni filii, & ſequaces ambo.

Primò itaque ſciendum, differentiam eſſe inter dolorem lateris, & inter pleuritidem, hæc enim inflammatio pulmonum eſt, ille verò aliarum pectoris partium, potiſſimùm externarum peculiaris affectio. Quâ de causâ ſæpè diſtinguit ipſum HIPPOCRATES à pleuritide, dicens, v. g. *Cum dolore lateris, non tamen pleuritico*; & Coac. 73. ait: *Quibus in febre lateris dolor incidit, ſi quidem perliquidis, & bilioſis profusè alvus feratur, miteſcit.* Ubi intelligit HIPPOCRATES, ut benè monet DURETUS, & MARTIANUS Medicus Romanus, non pleuritidem, quæ liberali alvi profluvio non ſolvitur, ſed dolorem partium externarum pectoris, quod rectè tenendum à Medicis: Ideò monitum eſt à Sene Magno Coac. 49. *Quibus cum dolore lateris non tamen pleuritico, levis adeſt, aut modica perturbatio alvi, evadunt phrenetici, &c.* Audiamus itaque BALLONIUM.

Dum ſævit hyems, dolores pectoris, & lateris, ſæpiſſimè graſſantur; immò & tertio Aphoriſmorum inter hyemales morbos numerantur lateris dolores, qui ſæpè à flatu crudo & frigido in pulmonem thoracemque ducto fiunt; & mendax eſt id quidquid eſt. Ad id feſtinanter Medici phlebotomiam præſcribunt, & id temerè; potius valet uſus lituum & thermaſmaton. Hîc graviſſimè aberratur uſu & experientiâ parum probandâ. BALLONIUS Epid. Conſt. Autum. ann. 1574.

Ex doloribus lateris maxima pars à defluxione à capite oritur; ſed dolorum lateris & pleuritidon tres ferè ideas in operibus artis obſervamus: Alii enim dolores ſunt ob phlegmonem: alii ob eryſipelatodem affectionem: alii ob purum & ſincerum humorem à capite labentem: & tunc non tam eſt pleuritis, quàm lateris dolor; Ac ferè talis dolor inflammationis non eſt comes, ſed tantum congeſtionis cujuſdam humoris, & adhæſionis. Imò infinitos vidimus laborantes dolore lateris ob copiam excrementi in Pulmone, cujus pars tenuior, & feroſior, dum ad membranas funditur, dolores excitat. Sed quod diligenter eſt obſervandum, major eſt pars pleuritidum, & dolorum lateris, tum à congeſtione cujuſdam excrementi in pulmonem & thoracem, tum ob recurſum tenuioris humoris per orgaſmum à ventre inferiore, quàm à capite & partibus ſuperioribus; Quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare, & ſolvere ventrem: at ſæpè hoc plus confert quàm phlebotomia. Imò tunc ſectioni venæ locus non eſt: niſi fortè ſemel id fiat: præſertim ſi dolores lateris fiant hyeme à crudo, & frigido humore, in quibus nequaquam ſectio venæ convenit. BALLONIUS Epid. Conſtit. Vern. 1575.

Cùm dolores vagabundè tenent nothas coſtas, & continuatione membranarum attingunt aliquando mammas, & partes ſterni anteriores, cautè videre oportet, an propter ventris inferioris cacochymiam, à qua propter vapores elevatos, dolores ſurgunt, ſenſio adſit doloris, an cauſa ipſa à partibus ſuperioribus pendeat, an verò in thorace ipſo ſit. Vulgò ſecatur vena, undelibet ſit dolor, idque malè. Quis enim neſcit, ſi dolor iſte agnoſcat cauſam in ventre inferiore, non modò non prodeſſe phlebotomiam, ſed etiam nocere ſæpè, quod attractio fiat à partibus inferis, & ſi nondum adſit pleuritis, ea per venæ ſectionem acceleratur, Ballon. Epid. Conſtit. Verna. ann. 1575.

Plerique queruntur de dolore pectoris, unaque ventriculi, & ſeſe animam ducere non poſſe dicunt. Statim Medicorum quorumdam vulgarium opinione, ad phlebotomiam concurritur: at nil, aut parum proficit. Declarat rerum exitus. Etenim ſi vel cholera morbus ſuccedat, vel alvi fluor, vel medicamento laxante alvus ſollìcitetur, manifeſta eſt dolorum iſtorum levatio. Sic cacochymia, obſtructio hypochondriorum facit, qui maximè apparent, & proferuntur in pectore ob conſenſum diaphragmatis, & quia in thorace communis eſt membrana, & lateribus, & diaphragmati parte convexa. Sic in iis qui melancholiâ flatuosâ tenentur, circum mammas, & ſternon, & latera dolores ſurgunt; an propterea venam ſecabis? Non præſertim ad evacuandum; ſed ſi velis & urget dolor, ad aperiundum, & libertatem obſtructionis, poteſt parvâ ſanguinis detractione occurri. Sic initio paroxyſmorum, & in ſpecie incubi, & contumaci viſcerum obſtructione excitantur dolores in thoracicis partibus, & fruſtra ſecaretur vena. Sic in talibus tentandam priùs purgationem exiſtimo; non phlebotomiam contra opinionem vulgi. Ballonius loco citato.

Quicumque laterum doloribus eſt obnoxius, dum febris adeſt, aut adeſſe debet, dolet tunc latus, eodem modo ac ſi pleuriticus foret frangente ſe febris calore, minuitur dolor. Confert his venæ ſectio, ſed non ſæpè repetita. Ballonius Epid. Conſtit. Autumn. ann. 1575.

Notavimus multis oboriri dolores lateris, qui aut ſectâ venâ; aut aliquo remedio uſurpato ſtatim evaneſcunt; & propterea ſecuros eſſe non oportet; nam inde ſæpè peripneumonia ſuccedit. Ballonius. Epid. Conſtit. Hyem. ann. 1575.

Maximè obſervavimus in iis, dolores laterum excitari, quibus aut thorax hydrope laborat, aut pulmo duriuſculus ſanie multâ ſcatet. An talibus phlebotomia confert? Ballonius, ibidem.

Suſpecta eſſe debet omnis diſparitio doloris lateris; præſertim cùm manet febris, & Dyſpnœa eſt, nam declarat hoc dolores lateris accidentarios fuiſſe ob reſudationem ſeri. Omnis autem dolor lateris fugax malignus eſt, & eryſipelatodes eſt, & ferè necat; propterea ego jubeo, ut Medicus non eſſe ſecuros, Ballonius, ibidem in annotat.

In omni febre eſſentiali, cùm junctus eſt lateris dolor, febre auctâ,

dolor augetur. At in vera pleuritide augetur febris aucto dolore; Et Medici plurimum debent advertere, ut dignoſcant, an febris ſit eſſentialis, an non, quoties agitur de dolore lateris. Ballonius Epid. Conſtitut. Autum. ann. 1577.

Ægroti cujuſdam dolens latus ſatis docuit, quod à medicamentis dolores laterum, præſertim cùm fiunt à fluxionibus, tantum abeſt ut juventur, ut irritentur magis. Contra, qui laterum dolores principia duxerunt à partibus inferioribus, non niſi medicamentis purgantibus, iiſque validis, juvantur. Ballon. Epid. Conſt. Vern. ann. 1578.

Vidimus dolores lateris, perpetuos, ſed qui de nocte urgerent, nullis ceſſere remediis: de lue venerea ſuſpicio fuit: Tandem diæta, & litu cùm remediis inopes eſſemus curatio procurata eſt.

Alios dolores laterum vidimus à flatu: Flatum autem excitabat diatheſis hypochondriaca, & præſertim cùm chyli ſit anodoſis, aut quibus ſolemnis eſt frigidæ hauſtus, dum cubitum diſceditur, aut crudorum fructuum eſus. Ballon. Epid. Conſtit. Autumn. ann. 1570.

Quibus corpora compacta ſunt, firma, & ſolida, iis dolores lateris ſunt curatu difficiliores, & velint, nolint Medici, venæ ſectio repetita non confert. Obſtructio enim & ſpiraculorum cutis conſtipatio impedit, quo minus exhalet corpus. Præterea aëri frigido corpora ſua exponunt, nec lecto ſe continere volunt. Id in multis obſervavi. Idem ibidem,

Cum in pleuritide vexant dolores, venam ſecamus; cum ad augentur, audentiùs ſecamus. An id bene? Nequaquam. Quia dum pus fit, dolores ſurgunt. An proptereà ſecanda tam ſæpè vena? Naturam impedimus, unde nil mirum ſi multi moriuntur. Ballon. Epid. Conſtit. quarta.

Epidemiæ tunc erant pleuritides, & cacoethes, ſine ullo motu violento prehendebant: Dolor erat fugax, & cùm ægri benè habere putabantur, & immunes à dolore lateris, interibant: Erant à ſero acri, indomito, cuniculos, & viam ſibi parante, eryſipelatodes, non phlegmonodes. Idem ibid.

Cuidam pleuritico ſectâ venâ, dolor diſparuit; an ideò ſecuros de morbo eſſe opportet? Nequaquam; nam multos ſtatim peripneumonicos evaſiſſe vidimus. Ballonius Epid. Conſt. Verna ann. 1571.

Pepoſmi commoda in pleuritide ſunt hæc. Partis afflictæ laxitas, & materiæ præparatio in craſſitudine meabili & exitu facili; tùm ipſa libertas meatuum, & fortior naturæ contentio. Duretus in Coac. fol. 256.

Illa coloris mutatio, ut rubro ſuccedat lividus ſanguis, in pleuritide inferarum coſtarum expetenda non eſt, nec expectanda; hîc enim tantum prodeſt venæ ſectio ad retractionem rheumatis concitati, & ad temperationem ſanguinis æſtu incandeſcentis, non ad detractionem conſiſtentis. Ad Pleuritidem verò coſtarum inferiorum, quæ ſub diaphragmate non raro aſſurgit, nec ullam ſui exhibet ſignificationem circa jugulum; Hîc enim pharmacia eſt opus pharmaci, ut ita dicam, mochlici, Ex Hippocrate Duretus fol. 261.

Ubi tuſſes invaſerint, amplius bibendum, & quam maximè exſcreandum, & potu humectandum, quo pulmo humidior factus, faciliùs ac citiùs ſputum reddat, & tuſſis minus affligat, HIPPOCRATES. 3. de morb. num. 24.

Si dolor aſcendat ad claviculam, aut gravitate conſiſtente ad brachium, aut circa mammam invadit, à ſanguine fieri dicit HIPPOCRATES, & ideò ſecundo, & quarto acutorum, *venam ſecari jubet. Si verò dolor ſub ſepto tranſverſo, & ad hypochondria ſentiatur à craſſis, & exuſtis humoribus deorſum tendentibus fieri pleuritidem ait, eamque purgatione curari aſſerit* MARTIANUS in antiparalogiſmo fol. 15,

Aliquando fiunt Pleuritides à fluxione acri à capite nimio cum impetu in pulmones irruente, habetque ſummam analogiam cum peripneumonia; de eaque diſcurrens HIPPOCRATES de loc. in hom. n. 24. ſic ait. *Dolor lateris mollitudinem occupat, & claviculum ejuſdem partis, & febris adeſt, & lingua supernè pallida, ac viridis fit, & excreat compacta. Diſtinguitur igitur à Pulmonia, & pleuritide, ab aliis cauſis pendente, quia dolor eodem tempore, & claviculam, & coſtas mendoſas ſub hypochondrio occupat, & lingua eſt ut ſupra: nam in vera pulmonia nunquam dolor ad lateris mollitudinem ſe extendit: In hac ſpecie pleuritidis ex fluxione deſtillante productæ, non oportet venam ſecare, tùm quia inibi non fecit illius mentionem* HIPPOCRATES, *eo quia è bile acri fit morbus, quæ venæ ſectionem ſuſpectam reddit; tùm quia deſtillationi, à qua fit morbus, non occurrit, imò magis auget commovendo; Et quoniam rationi congruum eſt in locis Auſtro ſubjectis, qui frequenter deſtillationes movet (ut notat)* COUS n. 3. de Aer. aquis, & locis *hujuſmodi pleuritides frequentiùs vagari; Hinc factum eſt, ut* ASCLEPIADES *obſervaverit teſte* CÆLIO AURELIANO, c. de pleuritide Romæ *quod Romani notent Medici) & Athenis pleuriticos lædi à venæ ſectione; in Pario verò, & Helleſponto juvari, & recreari. Roma enim, & Athenæ in humili loco ſitæ ſunt, & auſtris mirum in modum ſubjectæ, ideò pleuritides vigentes, ibi ſunt de earum genere, quæ à deſtillatione oriuntur. Sed & experientia id confirmat, quando Pulmones his in locis plerumque affecti conſpiciuntur; Quâ evidentia deceptus* CAGNATUS *credidit in omni pleuritide pulmones eſſe affectos. Ob dictas ergo cauſas, Romæ, & Athenis lædit ſanguinis miſſio, quia deſtillatione plerumque fiunt pleuritides; Idem notavit* HOLLERIUS, *dicens pleureticos juvari phlebotomia locis perflatis ab Aquilonibus, lædi verò locis, quæ obſervantur Auſtris.* HIPPOCRATES *igitur in duobus tantum caſibus venam ſecat, ſcilicet in ea pleuritide, quæ à toto procedens, ſanguinis plenitudinem præ ſe fert, mediante dolore ad claviculam, & humerum tendente, ſive gravitate ad brachium, & circa mammam, & in pleuritide ſicca, in qua minimum ſputi educitur. In aliis ſpeciebus, mentionem ejus non fecit, quippe quæ aut nihil prodeſt, ut*

notat lib. de rat. vict. in acut. 3. & 4. Comment. text. 8. & 15. *dum ait, tio autem venæ non ſimiliter ſolvit dolorem, niſi ad clavioulam pertingat dolor. Vel potius obeſt, tùm ratione humoris peccantis, tùm virium, quæ debent eſſe validæ propter exſpuitionem, ſine qua æger ſervari non poteſt.* Hactenus MARTIANUS in Antiparalogiſmo à fol. 16. ad 19.

Tertium genus doloris lateralis, ita deſcribit HIPPOCRATES *coac. prænot. ſect. 3. verſ. 79. Dolores juxta latus, in febribus tenuiter conſiſtentes citra notas, Venæ ſectio læſerit, ſive cibum averſetur æger, ſive præcordium ſublime habuerit, &c.* Hujuſmodi dolores, à bile ventriculum obſidente, ortum habere exiſtimo, nam de iiſdem loquens COUS *eodem lib. ſect. 1. verſ.* 83 ait. *Quibus in febre dolore lateris oboriente* (ſive ut ſupra dicebat tenuiter conſiſtentes) *alvus multa aquoſa, & bilioſa egerit, hi allevantur.* Quod à morbis in pectore conſiſtentibus, penitùs alienum eſt, & paulò ante dixerat verſ. 57. *Quibus bilioſa eſt alvi egeſtio, his circa pectus morſus, & amaritudo, malum eſt:* quæ denotant humores bilioſos in ventriculo conſiſtentes, acribus vaporibus in partibus pectoris, & laterum, dolores excitare.

Præfatos dolores ſæpiùs obſervavimus in praxi, modò hanc, modò illam partem pectoris vagè infeſtantes, aliquando deſinentes, & paulò poſt inſurgentes, id quod importare verba illa *tenuiter conſiſtentes*, puto. In quibus alii cibos faſtidiebant, bilioſâ materiâ os ventriculi infeſtante, & his dolores partem ſiniſtram lateris plerumque occupant. Aliis hypochondrium dextrum in tumorem elevatum, ſine manifeſto dolore ad contactum invenimus, & his dolor partes dextras potiùs infeſtare ſolet: Utroſque levi purgatione ſedatos eſſe vidimus, non dubitantes à venæ ſectione lædendos fore, ut ait HIPPOCRATES utpotè per eam à ventriculo in venas evocaretur humor bilioſus, unde majus malum, tùm quia inviolabile præceptum ab HIPPOCRATE ſemper obſervatum video, bile notabiliter dominante vena nullo modo ſecetur, ſive ſit in febre, ſive in aliis morbis; ideò *lib. de humor. tex. 3. & ad calcem 3. ſect. 6. epid.* ait tria impedire venæ ſectionem in ſanguinem ſpuentibus, *tempus anni, pleuritis, bilis.* MARTIANUS *lib. cit. fol.* 21.

Tres pleuritidum ſpecies rariſſimas, earumque curationes, vide optimè in HIPPOCRATE 2. *de morb. n.* 40. & 41. Ibidem quoque 3. *de morb. à n.* 20. *ad* 22. vide plura divina ad pleuritidem ſpectantia, ejuſque varios exitus, ac prognoſes.

Pleuritidem ſiccam pendere à pulmonum ad Coſtas adhæſione adglutinationeque, ſcribit Divinus Senex *de loc. in hom. n.* 37. quod ſeriò animadvertendum à Medicis eſt, multùm enim confert ad curationem; de iis itaque ſic loquitur, 3. *de morb. n.* 20. *ſunt & ſiccæ pleuritides ſine ſputo; verum hæ difficiles ſunt, judicationes autem ſimiles aliis ſunt, ſed ampliore in potu humectatione indigent quàm aliæ; bilioſæ verò, & ſanguineæ nona, & undeci-*

ma die judicant, atque hi magis ſani fiunt. At ſi à principio molles quidam tenuerint dolores, à quinta verò & ſexta die acuti, hi uſque ad duodecimum perveniunt, & non valdè effugiunt. Periculum tamen maxime eſt uſque ad ſeptimum, imò uſque ad duodecimum: poſt has ſanantur, quæ verò ab initio ſunt molles, à ſeptima, & octava acutæ ad decimum quartum judicant, & ſani fiunt.

Ex his quæ hactenus dicta ſunt magnorum virorum experimentis confirmata, ſatis conſtat, quantùm cautus & prudens eſſe debeat Medicus in præſcribenda catharſi, vel phlebotomia in pleuritide, & quantùm exactè memoriâ tenenda ſint illi præcepta ſupra recenſita; quarum ignoratione rerum, vel indebita ad praxim accommodatione, nil mirum ſi frequenter obſervemus ægros poſt ordinatam phlebotomem interire ſtatim, & in pejùs ruere, idemque ſuccedere poſt imprudenter præſcriptum cathaticum; quæ ut in poſterum vitentur incommoda, rogo Medicos, & obſecro per Medicinæ parentem HIPPOCRATEM, atque per veterem medicam Coorum Academiam, ut in curanda pleuritide Romæ, non multum fidant Chymiæ nebulonibus, id eſt falſis Chymicis impoſtoribus, ac circulatoribus, qui urbes pererrant, & in Urbem hanc, neſcio quo fato, magna in copia quotidie confluunt, ægroſque inani remediorum ſpe continuò decipiunt. De his itaque ſæpè loquimur in noſtris libris, ſciat Chymicus ille, qui ità inſulsè apud Batavos debacchatur in HIPPOCRATIS ſequaces, non verò de bonis Chimicis (uti forſan eſt ipſe,) eorumque diaphoreticis potentibus, ſalibus volatilibus, ſecretis ab Orbe ſtellato petitis, & mille nugivendulis pulveribus, quæ ſingula indiſcriminatim quovis morbi tempore, & in qualibet pleuritidis ſpecie, à vulgaribus præſcribi obſervo, magno tamen ægrotantium diſcrimine. Sed conſiderent primò, an pleuridis ab affectu verè inflammatorio producatur, an verò ab apparatu pravorum humorum in primis viis, an demum à fluxione acris humoris à capite, ut putabant antiqui, ſive potiùs in noſtra ſententia, à ſale acri, tenui, urente, ſcorbutico, hypochondriaco, hæmorrhoidali, herpetico, vel alterius generis, aut characteris morborum principalium; qui ſales, humores fundendò, accendendo, colliquando, poſtquam hi ad pulmones defluxerint, pleuritidem, aut peripneumoniam, aut dolorem lateris pariunt cum febre, aliiſque peculiaribus horum morborum ſymptomatibus, quæ ſingula ab irritatione, punctioneque ſalium magis fiunt, quàm ab affectu verè inflammatorio; hujuſque generis pleuritides vocare ſoleo lymphaticas, ſive nothas, nam lympha præcipuum ſalium menſtruum, morboſis ſalibus imbuta, eas parit ac fovet.

In pleuritide igitur verè inflammatoria, & inflammationis cauſa, ſanguis ſtatim mittendus eſt, ut depletis hac ratione vaſis in libertatem reſtituantur fluida, quæ vi oſcillatoriæ inflammationis fibrarum pulmonalium, in pulmonibus ipſis hærere coguntur; laxataque per phleboto-

miam ſolidorum, & fluidorum nimium intentâ compage, debitâ noxiorum humorum expulſione per ſputum, aliaſque vias naturæ magis accommodatas, promoveantur. In ea verò, quam primarum viarum apparatus producit, & doloris ſigna circa præcordia de ſe præbet, purgatio juxta præfatorum magnorum virorum præcepta inſtituenda. Ipſe tamen, ut cautiùs procedam in rebus ita dubiis, ſoleo primis diebus alvum clyſteribus mollire, etiam bis in die, maximè ſi magna ſit cacochyliæ copia in præcordiis, & pulmo ſit nimium inflammatus: quod ſi affectûs inflammatorii multa ſigna non adſint, & lingua ſit humida, urina non multum accenſa, & calor non multum acris, purgatio etiam præſcribenda ex caſſia, ſyrupo roſato ſolutivo &c. non verò manna, quæ ſeroſos humores nimium educit, craſſis, viſcidiſque relictis: Ad educendam enim putrem cacochyliam ſyrupo roſato ſolutivo præſtantius non datur, maximè ſi uniatur cum decocto ſennæ, tartari, & epithymi. Demum, ſi ſal acris, ſcorbuticus, fundens, pleuritidem faciat, cautè procedendum in ſanguine mittendo, niſi miſſionem expoſcat nimia pulmonum inflammatio ab ejuſdem ſalis acrimonia excitata. Circa purgationem tenenda ſunt præcepta à Magiſtris Artis ſupradictis adnotata, & à nobis paulò ante recenſita: Curatio verò hujus generis pleuritidum ab acrimonia, fuſioneque humorum abſolvenda erit juſculis malva, viola, ſcabioſa, &c. alteratis: Gelatina cornu cervi, emulſionibus ex ſeminibus melonis & amygdalis dulcibus in juſculo factis & ſæpè potatis: aqua hordei calidè magnâ in copiâ potata, oleo amygdalarum dulcium recens ſine igne expreſſo, & hiſce ſimilibus, quæ acrimoniam leniunt, impetum ſalium furentium coercent, eoſque diluunt; quod præcipuum curationis argumentum eſſe debet. Hujuſmodi pleuritide corripiuntur potiſſimum ſcorbutici, hypochondriaci, hectici, hæmorrhoidibus ſubjecti, & ſcabiei, & qui vulgò fluxionibus, & vagis, ac rheumaticis doloribus ſubjacent. Quod quidem hominum genus, quoniam ſanguinem ac reliqua fluida valdè depauperata ſpiritibus, ac bono ſucco nutritio, habet, à ſanguinis miſſione ſummopere læditur, quando ea imperatur in pleuritide ex fluxione ſalina, acri, rodente: ubi enim ſal regnat, ibi ſtatim regnat & inopia ſpirituum ac boni ſucci: ſpiritus enim à dominante ſale ſiderantur, opprimuntur, extinguuntur; ideò tales homines debiles ſunt. Et quando phlebotomia lædit, aut necat aliquem pleuriticum, dictam ob cauſam necat. Hi ſolent habere urinam rubram, rubram quidem ob nimiam ſalium copiam, quibus tingitur; non verò ob ſanguinis ſulphur nimis exaltatum, ſicuti in alia pleuritidis ſpecie verè inflammatoria ſuccedit. An ideò ſanguis mittendus in illis ob urinam rubram? Minimè; nam ſales dominio potiuntur poſt phlebotomiam, & enecant.

Porrò, qui acrimoniam in fluidis habent, hæc patiuntur, ut ſæ-

pè animadverti in Urbe ; ab aëris intemperie frigida , vel calida levi de cauſa lædu tur : callis pedum , valdè doloroſis afficiuntur : gingivas præ cæteris obſerva , nam hæ in ſimilibus caſibus ſunt nimiùm rubræ , eroſæ , tumidæ , luridæ , dolentes , cum viſciditate circa dentes. Qui gingivarum ſtatum benè obſervat , multorum morborum ex acrimonia reconditam originem facilè inveſtigat. In urina rubras arenulas habent, & urina ſolet eſſe rubicunda , & matula licèt quotidie aquâ limpidâ abſtergatur , ſemper tamen viſcida mucagine poſt mictum circum circa oblinitur : quod impurorum ſalium in ſanguine ingentem copiam denotat, ut frequenti didici obſervatione. Taceo hîc reliqua ſigna acrimoniam humorum denotantia , quæ apud Authores facilè poſſunt comparari , & addiſci, &c. Et nuper hæc omnia proximè elapſo menſe Octobri anni 1702. notavimus in Ægro ad templum S. Hieronymi nationis Sclavorum , & Dalmatarum ad ripam Tiberis , non longè à Palatio Borgheſiorum , & in pluſimis in hac Urbe , in cujus incolis , ob debilem ventriculi digeſtionem , morbi ex fluxionibus , & primarum viarum apparatu , ſunt ferè familiares , ac morbi patrii. Hoc eodem anno , menſe prædicto abſoluta eſt, ac completa celebris linea meridiana , quam in Templo Cartuſianorum S. Mariæ de Angelis ad Thermas Diocletiani , ex marmore , & metallo , juſſu , & impenſis Optimi Maximi Pontificis noſtri , extruxit , ornavit , & magna cum diligentia , judicioque perfecit Vir doctiſſimus , & libris editis celeberrimus FRANCISCUS BIANCHINUS , nunc Præſul meritiſſimus , noſtrique amiciſſimus , amantiſſimuſque.

DE FEBRIBUS IN GENERE.

IN principiis Febrium acutarum cave à purgantibus , cave pariter à remediis nimium volatilibus , & vehementibus : crudo namque exiſtente adhuc morbo , vel educes quæ educenda non ſunt , vel augebis febrem , vel jugulabis ægrotum.

Ante ſeptimum diem in acutis , & inflammatoriis , nec purgato , nec diaphoretica vehementia dato , ſiquidem cruda adhuc eſt peccans materies , & bonis ſuccis confuſa , nec auſcultat talibus remediis , niſi apparentibus ſignis coctionis.

Si nimia adſit vaſorum turgentia , impetus ſanguinis ad caput , pulmones , aut alia membra , imminetque phrenitis , adſitque juventus , calida temperies , &c. in Continuis ſemper ſanguinem mittito in principio , idque ante ſeptimum , idque repete pro urgentia ſymptomatum. Nam depletis hac ratione vaſis , laxatâque quaſi ſanguinis maſsâ , viam ſternes diaphoreticis , purgantibus , aliiſque hujuſmodi præcipitantibus in ſtatu morbi adhibendis.

Si

Si vel minima ſuſpicio aderit febris malignæ ex coagulatione, cave à ſanguinis miſſione tanquam peſte.

Obſervavi vomitoria prò varietate regionum, atque climatum magis, aut minus prodeſſe, vel nocere. Nos Romæ non ità tuta experimur in febribus, prout Septentrionales ſuis experiuntur in ægris. In remediis itaque præſcribendis, ſemper ante oculos habe tui Climatis naturam, tuorumque Popularium temperiem; neque quicquam præſcribas quod ex libris didiceris, niſi prædicta calleas.

In acutis circa duo potiſſimùm peccant Medici, vel in nimia atque tumultuaria remediorum farragine, vel potiùs in intempeſtivo, & amethodo eorumdem uſu; undè tot incommoda in ægris, & tam variæ atque inconſtantes morborum periodi, & incredibiles adinvicem permutationes; quas quidem rudes Medici, naturæ morbi, non verò inconſtantibus ſuis, ac ſpeculativis medendi methodis attribuunt; ſed longa dies majora patefaciet.

Omnes acutas & inflammatorias febres hîc Romæ curare incipio per ſanguinis miſſionem, nunquam per purgationem, niſi quando vel nimius urget vomitus, vel repletio præceſſit immoderata; Et obſervavi poſt ſanguinis miſſionem aliquem ſtatim apparere ſudorem cum levamine patientis.

Febris ſemitertiana exquiſita familiaris eſt Popularibus almæ hujus Urbis, & ferè perpetuò hîc graſſatur; quod etiam cognovit Galenus Romæ olim degens propè Forum Minervæ, qua nunc itur ad Pantheon Agrippæ, ſub Imperio Antonini, de Galeno & de univerſa re Medica Principis optimè meriti. Hunc ferunt aureo torque donatum fuiſſe cum appenſo numiſmate Principis ſequentibus verbis inſignito:

ANTONINUS ROM. IMPER.
GALENO MEDIC. IMP.

eo tempore, quo Galenus primùm Romæ Theriacam magno Urbis applauſu confecit: Sed è diverticulo in viam. Semitertianam igitur noſtris Popularibus eſſe familiarem, experientiâ conſtat, & Galenus, ut diximus, teſtatur *de loc. com. 25. & de morb. temp. circa finem.* Sed de hac febri apponemus docta verba Fontani in Schol. ad Dodonæum de ſemitertiana. *Per hanc febrim læditur ventriculus, & maximè ejus partes nervoſæ, & hepar, ideò jure meritò à me inter lethales numeratur. Hæc ſæpè degenerat in hecticam, & hydropem, propter magnas obſtructiones*, ut notat Hippocrates 1. Epidem. com. 3. aphor. 5. &c. *In febrim propenſi ſunt Eccleſiaſtici, Nobiles, Aulici, Juvenes, & deſides opiparè viventes, nimis genio indulgentes, quique calidas Regiones incolunt, ideò frequentes ſunt in Æthiopia, & Italia:* hæc ille. Sed illo multò meliùs Dodonæus Vir doctiſſimus loc. cit.

Typus ſemitertianæ ita ſe habet; ſingulis diebus acceſſiones invadunt,

ſed uno die febris magis invaleſcit reduplicato etiam horrore, altero verò mitior eſt, ut quiſque Medicorum obſervare per ſe poterit: Morbus longus eſt & periculoſus: Viros ut plurimùm invadit, vel virilitati proximos, idque tempore autumnali: Ventriculus præcipuè laborat, affectus lethargici interdum accedunt, vigiliæ, lingua arida & ſicca, &c.

Cum de febribus inciderit ſermo, ſummoperè miror Medicos hodie penè omnes ſingulorum morborum, præſertim verò febrium originem ab acido duntaxat deducere, & ſingulos per anti-acida, non exiguo ægrorum damno curare. Nam ſi rectè rem perpendamus, alkalia potiùs variè alterata accuſanda erunt. Quicquid enim in corpore animato, præſertim in ſanguine fit, per fermentationes fit, quæ quidem pluries atque pluries repetitæ, auctæ, vel, pluſquam par eſt, alteratæ, non acidarum partium proventum, ſed potiùs ſalis alkalini lixivioſi, acris, calcinati, & ſimilium copiam exhibent, ut in febribus præcipuè obſervamus, in quibus ſalium hujuſmodi acrium, alkalium lixivioſorum, calcinatorum, &c. manifeſta adſunt indicia, multæque curantur ſolis diluentibus cum acido aliquo leniori temperatis, ut in ardentibus patet. Quamobrem non poſſum non laudare ſummoperè eximias vires clyſſi antimonii, cujus ſubacida virtute multæ febres ex aëris mutatione productæ, aliæque ardentiores tanquam in ovo ſuffocantur. Hîc Romæ febres per æſtatem ob aëris mutationem ſævientes non ab acidis, ſed alkalino-acribus producuntur ſalibus (ut taceam maleſana in victu errata, quæ ruri oblectationis gratiâ committuntur, undè interdum harum febrium origo, non ab aëre) variæ enim telluris & mineralium particulæ vi caloris Solis in aëra elevatæ, illic per novos ſupervenientes calores magis atque magis attenuantur, cohobantur, atque volatilizantur, undè ſummam volatilitatem, & alkalino-acrem indolem potiùs, quàm aciditatem nanciſcuntur, ſanguinique per inſpirationem communicatæ ejuſdem maſſam diſſolvunt primò, & ex diſſolutione mox coagulationis effectus ſuboriuntur; Patet id experientiâ; nam acida etiam potentiora poſt fermentationem vel inteſtinam diuturnam, vel excitatam à calore, aut dulcia evadunt, aut inſipida & alkalia; per fermentationem enim fractis acidi ſpiculis, acidum in alkalinam naturam mutatur. Ideò videmus aquam theriacalem primò acidam, poſt biennium evadere dulcem: Spiritus ipſi acidi longâ morâ ſpontè ſua dulceſcunt; & ſic de reliquis. Cæterum non nego interdum acida in primis viis producta, ſanguinique communicata indebitas in eo fermentationes excitare poſſe. Fateor tamen ea acida eſſe debere nimis vehementia, aliter poſt repetitas cum ſanguine fermentationes ruptis ſuis ſpiculis, neceſſe eſt ut in alkali naturam mutentur, & ita vel innocua evadant, vel alkali morboſi naturam acquirendo, hac ratione partes lædant, & cauſa morborum fiant, quod erat probandum. Sed de his fuſiùs peculiari tractatu. *Acidum Inſons.*

DE FEBRIBUS MALIGNIS ET MESENTERICIS.

VUlgus Medicorum, & vulgus hominum eas vocant malignas febres, quæ variis, graviſſimiſque ſtipantur ſymptomatibus, ruuntque in deterius: Hoc imaginarium malignitatis nomen imperitia Medicorum peperit, petulantiâ vulgus fovet. Credit enim ignarum vulgus, quoſcumque rapit febris perimitque, à malignitate illius ſemper perire: credunt id plures etiam Medici. Non nego dari aliquando febres nonnullas, productas ab humore veluti venenifero, uti ſunt, quas eſus fungorum aut boletorum, ſimiliumque noxiorum ciborum uſus parit; ſed tam frequentes eſſe, ac ferè innumerabiles, ut vulgus, aut Medici ſomniant, conſtanter nego. Quæ nobis videntur malignæ, à viſcerum phlegmone, aut eryſipelate fiunt; id eſt à cauſa evidente, & manifeſta: unde ergo iſta malignitas? Febres lymphaticæ omnium pernicioſiſſimæ ſunt, præſertim ſi lympha nimium viſcida concretaque fuerit, ut ſæpiſſimè obſervavi: In his ſæpè urina bona eſt, boni ſunt pulſus, ſed peſſima lingua, peſſimus meſenterii ſtatus ob nimium ibidem putrem, congeſtam cacochyliam; ægri benè ſibi videntur valere, quia hoſtis in lympha eſt magis quàm in ſanguine. Sed quando concretio lymphæ in ſuis vaſis trahit in conſenſum ſanguinem, coagulando illum, figendo; & circuitum impediendo: en celeres ruinæ, en præcipitia, en repentina mala; & ſtupente Medico, ac malignitatem accuſante, æger in manibus citò citò perit. Vera dico: Experta dico: ſanctèque affirmo: non hîc ſimiola malignitatis ægrum jugulavit: ſed gravis lymphæ ſideratio, ac concretio: tracto demum ſanguine in conſortium necis: Sicut hac eadem die quâ ſcribo (& additionem abſolvo ad omnia Opera noſtra mox mox edenda Lugduni in Galliis ab illuſtri Aniſſonio) 23. Decembris 1702. vidi in ſene ad Pantheon Agrippæ lethaliter hac febri decumbente. Hac eadem die 23. Decembris 1702. Tiberis plurium dierum pluviis nimium turgeſcens, ſummoperè inundavit Romam maximo cum civium incommodo. Viæ omnes quæ ducunt ad Vaticanum, nempè Lungaria, Urſi, Burginovi, &c. aquâ plenæ erant. Totum forum, Pantheon Agrippæ aqua inundabat, forum Judæorum aliaſque quamplurimas per Urbem vias, uti & ipſam Flaminiam propè ædem S. Laurentii in Lucina. Certâ Romanorum obſervatione conſtat, poſt ingentes Tiberis inundationes oriri febres epidemicas in Urbe valdè graves ac pernicioſas; quod Deus Opt. Max. à nobis avertat his infeliciſſimis, turbulentiſſimiſque totius Europæ, ac miſeræ Italiæ bello labefactatæ, temporibus.

Quando ego ſolus ægrotorum meorum curam incipio, & meâ methodo febres curo, rarò tales malignas febres obſervo; ſed quando ad cura-

tionem ab alio inceptam vocatus ſum, quoniam mente mille præjudiciis anteceptâ curatio febrium inſtituitur, nec oraculis Naturæ, & Magni Senis præceptis auſcultatur, mille differentias, & gravia obſervo accidentia, quæ frequenter ſoboles ſunt methodi depravatæ, non verò naturæ morbi: licèt hæc paſſim, ac quotidie in praxi ſuccedant: ſuccedit etiam, ut pluries vidi, dari febres nonnullas in ipſo principio graves ſtatim, ſtatim periculoſas, & periculoſis etiam ſtipatas ſymptomatibus. Has vulgus vocat malignas, id eſt à venenifero productas humore; cujus imaginarii, & commentitii veneni de causâ, innumera ſtatim præſcribunt ſpirituoſa, aromatica, alexipharmaca, calida, volatilia, & mille id genus inter ſe pugnantia remedia, quibus, quod præcavere volunt, periculum advocant, & augent.

Ipſe enim, ut vera fatear; quæ diligenti obſervatione, & maturâ didici meditatione, à duabus potiſſimùm cauſis, malignas has febres pendere obſervavi, inflammatione viſcerum, & apparatu pravorum, crudorumque humorum in primis viis, vel in maſſa ſanguinis. Romæ hujuſmodi apparatus frequentiſſimi ſunt in primis viis, non ita in ſanguine, quâ de causâ, tractatum ſcribere de febribus meſentericis Romanorum ſum aggreſſus, à natura, & obſervatione patientiſſima mihi dictatum. Multa certè obſervatione digna in hujuſmodi meſentericarum febrium curatione adnotavi: Quando enim tales febres in hypochondriacis ſunt, ſtudioſis, & ſtomacho debili laborantibus, ſi nimium excandeſcant humores, vel bilis ipſa veſicæ felleæ; tali modo turbatur œconomia naturalis, ut ſtatim apparere videris linguæ ariditatem, pulſus exiguos, extremorum frigus, anxietates, & alia id genus, quæ malignam febrim denotarent, ſed revera non ſunt malignitatis effectus, verùm ſtomachi ab exaltato humore irritati, laceſſiti, & afflicti, quâ ceſſante irritatione, & ſtomachi indignatione compòſitâ, præfata ceſſant accidentia.

In febrium meſentericarum curatione ſæpè vidi, inutile eſſe dies criticos, eorumque vim, & poteſtatem obſervare, ſed tantummodo vehementiam, ac remiſſionem accidentium. Cruditas morbi in vehementia ſymptomatum conſiſtit, coctio in remiſſione eorundem. Quando vel minimum remittere & miteſcere accidentia obſervo, ſtatim purgationem inſtituo, etiam ipſo die critico, nam hujuſmodi febres vim & poteſtatem criticorum ſpernunt, ac perturbant, & humorum apparatum è meſenterio quàm citiſſimè educo, clyſteres etiam bis in die injicio, purgationes frequenter præſcribo, & totam dirigo indicationem in educendo per purgationes meſenterico apparatu, poſthabitis diaphoreticis, & inutilibus, ne dicam noxiis, teſtaceis pulveribus; interpoſitis purgantibus, ſtomachica remedia ex aqua theriacali, rutæ caprariæ, lapidis porci ſpini, &c. curationem meſentericarum in alma Urbe abſolvunt.

Sed, quod præ cæteris animadverto, in nullo morborum genere tantâ opus eſt patientiâ, expectatione, cunctationeque ad benè, & feliciter medendum, quantâ ad benè curandas febres meſentericas. Glandulæ meſenterii nimium repletæ, nonniſi lentè, ac paulatim è ſinu crudos humores emittunt in vicina inteſtina. Communis enim omnibus glandularum morbis eſt diuturnitas. Quare ſtomachicis è vegetabilium genere digerendi ſunt meſenterii humores, deinde repetitis per intervalla purgationibus educendi, & ita feliciter profligabis has febres; quod ſi imperitia tua, ægroti, adſtantium, ob diuturnitatem morbi ad uſum damnabilem chinæ chinæ, vel teſtaceorum deveneris, non benè prius repurgato meſenterio, ex levi efficies gravem, continuam, longam, ad hecticam tendentem, & difficilè curabilem. Romæ ſcribo, & in aëre Romano; Et ideò garriant quicquid velint chinæ chinæ fautores: aliis forſan in regionibus & urbibus egregium eſt remedium, hîc noxium experior, & nunquam eo utor vel rarò; ut infra dixi de fibra motrice cap. 13. de febribus meſentericis.

In his quoque febribus non tantum reſpiciendum eſt ad ſuas periodos, & ad vehementiam febris, quantum ad cauſam febris, ſive meſenterii apparatum, qui quò fuerit ingens, & ex pravis cibis factus, eò gravior febris; ſi contra febris erit levior, & leviora remedia adhibenda.

Quare ad ampliandam praxim Medicam, & ſolidam morborum hiſtoriam ſtabiliendam nulla re magis indigemus, quàm continuâ obſervatione in ægris; Et ad ritè curandum, debitaque invenienda remedia, obſervatione continuâ, & experimentis circa res phyſicas ex triplici naturæ regno petitas. Quam quidem experiundi methodum à Galilæo viro maximo in Italia detectam primùm, ac excultam, nemo certè utiliùs, & glorioſiùs promovit, auxit, confimavit, quàm inclyta, & illuſtris Societas Regia Londinenſis à Carolo II. nunquam interituræ memoriæ Britanniarum Rege inſtituta, cui ſi univerſus Medicorum cœtus ſummoperè debet, ob illuſtratam rem Medicam à præſtantiſſimis illius Academiæ Sociis: ipſe certè Medicorum minimus, tùm ob id, tùm quòd me anno 1697. Collegarum omnium ſuffragiis in Nobiliſſimum Cœtum ſuum aggregârunt, perpetuâ officiorum memoriâ me devinctum ſervabo.

Porrò ut cognitio veræ cauſæ febrium magis illuſtretur, certiorque reddatur, cœpi duobus ab hinc annis novâ noſtrâ methodo febres in Canibus, aliiſque animalibus excitare, infundendo in venas varii generis liquores, ſpirituoſos, aromaticos, acres, acido-acres, & ſimiles; eoſdemque etiam cum cibo, & potu miſcendo, donec febris excitata ſit: Quâ excitatâ obſervo diligenter vehementiam ejuſdem, inappetentiam, languorem, alvi ſiccitatem, tremores, periodos, aliaque id genus acciden-

tia, quæ pro diverſitate liquoris aromatici, qui eiſdem præbetur, diverſa ſolent apparere: prout in peculiari tractatu ſuo tempore dabimus: & de novitate quæ ſupervenit in Canibus febricitantibus, ab applicatis veſicantibus eorum coxis, plura quoque dicemus omninò nova; nec non de animalibus fame maceratis, & inde natis accidentibus: Ut igitur ad malignas febres ſupradictas denuò accedamus.

Inter has febres præcipuæ ſunt, quas Veteres vocârunt, Tritæophyas, Hæmitritæos, Typhodes, Aſſodes, Elodes, Lypirias, Epialas, Graves profectò, ac lethales ſunt, niſi in doctiſſimum, prudentiſſimumque Medicum bonâ ſorte Patiens inciderit; ſtatim ea pariunt ſymptomata, quæ vulgò malignitati, ſed falsò, adſcribuntur. Adſcribi potiùs debent, vel inflammationi internæ; & ob id turbato liquidorum progreſſui, unde tot gravia, & inter ſe differentia promanant accidentia, vel cacoëthico humorum apparatui in primis viis, aut in maſſa ſanguinis. Id probè diſtinguendum, & probè noſcendum, ut curativæ indicationes ritè dirigantur: aliter nocebis magis, quàm proficies.

Tritæophyæ febres, ſunt inter omnes febres valdè graves, & periculoſæ: ſpecie, magnitudine, more, motu periodico univerſali, & particulari terrificæ ſunt, & pravæ, hac de causâ malignæ vocari poſſunt. Earum cacochymia prava eſt, & multiplex, vires acquirit eundo, diebus criticis maximè exacerbantur, graviſſimiſque ſymptomatibus ægros jugulant. In eis nihil fit, nihil apparet, quod metu non terreat ægrotum, & Medicum. De hac febre doctiſſimum vide Duretum *in coac.* Et ſuum, quem ita benè commentatus eſt, Divinum Senem *Sect.* 4. *aph.* 23. *& ſect.* 1. *lib.* 1. *Epid.* & alibi.

Tritæophyæ febres non habent intermiſſionem; tales ducuntur, quia tertio quoque die exacerbantur, ſed ſine rigore, aut horrore periodico, qualis obſervatur in hæmitritæis; Tritæophyæ enim nullas habent periodos, & ſi habent, incertæ ſunt.

Tritæophyæ febres erraticæ in pares mutatæ, ſunt contumaces. Hippocrates *coac.* 39.

Succus ſonchi ad uncias tres circiter mane ſumptus cum juſculo: Gelatina cornu cervi: Scabioſa: Nitrum perlatum: Clyſteres quotidiani, fomentationes ventris præ cæteris in his juvant; aliis quoque utendum, quæ ſymptomatum exigat natura, ſed cum prudentia, & patientia. In Medicis prudentiam, & patientiam præ cæteris ſemper deſidero, tum in medendo, tum in docendo.

Tritæophyarum febrium calamitatem in his tribus annotavit Hippocrates in coac. *in diuturnitate, laboribus multis; & colliquatione*, his verbis; *Poſt longum tempus, multoſque labores, & colliquationem aſſiduam. Quæ autem illis contigere, hæc ſunt, dyſenteriæ, teneſmi, hydropes*, ut notat Duretus p. 41.

Febres omnes continuæ, quæ tertio quoque die exacerbantur cum acceſſione graviorum malorum, aut ſunt tritæophyæ, aut hæmitritæi, ut ex Dureto obſervavi. *Abceſſuum iſchiadicorum ſucceſſio eſſe ſolet in febribus, quæ tritæophyæ dicuntur* ex Dureto. *Febres ad hæmitritæos, & tritæophyas accedebant, quæ inflammationis ſunt ſoboles, & cacoëthiam ſequuntur* ex Ballonio *Epid. Conſtitut. quart.*

In hæmitritæo, ſive ſemitertiana ſingulis diebus acceſſiones invadunt, ſed uno die acutior febris eſt, reduplicato etiam horrore, altero verò mitior: Ab eryſipelate inteſtinorum tenuium oritur ex Spigelio, qui de illa optimè diſſerit.

Semitertiana longus eſſe ſolet morbus, & maximè periculoſus; ſæpè corripit virilem ætatem, vel eidem proximam, potiſſimùm tempore Autumni. Hippocrates phthiſicos, & qui longis detinentur morbis, hâc præcipuè ægrotare notat. I. *Epid. com.* 3. *aph.* 5.

Læditur præ cæteris in hac febre ventriculus obſervante Dodonæo: eique facilè ſuccedunt lethargici affectus, vel vigiliæ moleſtæ adſunt, lingua arida, & ſicca eſt, & alia ſimilia. Difficilis cognitu eſt & curatu difficilior.

Acceſſiones ſemitertianarum ſunt longæ, quandoque 24. horarum; quandoque 36. longiſſimæ 48. horarum: rarò ad apoplexiam perveniunt. Incolis Urbis Romæ familiaris eſt hujuſmodi febris, teſte Galeno *de loc. com.* 25. *& de morb. temp. circa finem.* Maximè lethalis eſt ob ventriculi, potiſſimùm nervoſæ ſuæ partis, læſionem. Sæpè degenerat in hecticam, & hydropem, ob magnas obſtructiones, & ingentem cacochyliæ apparatum in primis viis: candidè fateor ex tribus partibus febrium, quæ Romæ regnant, duas ſaltem originem habere ab infarctu meſenterii, ibique diù congeſta putri cacochylia. Quare in ſemitertianam propenſi ſunt Eccleſiaſtici, Nobiles, Aulici, Juvenes, otioſi, opiparè viventes, nimis genio indulgentes, quique calidas incolunt regiones, & ideò frequentes ſunt in Italia, & in Æthiopia, teſte Fontano in ſcholiis ad Dodonæum. Qui longis laborant morbis, hâc maximè pereunt febre: Longa enim morborum afflictione debilitato ventriculi tono, digeſtiones peſſundantur, ſicque crudi, ac indigeſti humores in primis viis congeſti in hanc demum febrim erumpunt. Cui quidem reſpiciens Divinus Senex ſic ait 1. ſect. 3. *At in ſemitertiana appellata contingit quidem, & acutos morbos fieri, & eſt hæc præ aliis maximè lethalis; ſed & tabidi, & quicumque ex aliis morbis longis ægrotant, eâ ægrotant. Nocturna non admodum lethalis eſt, verum longa; diurna longior quibuſdam, & ad tabem vergit.*

Febres omnes continuæ, quæ tertio quoque die exacerbantur cum acceſſione graviorum malorum, aut ſunt triteophyæ, aut hæmitritæi. Quas præ cæteris mortiferas dixit Hippocrates. 1. *Epid. com.* 3. ex Dureti

obſervatione *coac.* 122. Graviſſima, ſunt, & terrifica ſymptomata, quæ hæmitritæos comitantur: Raræ ſunt hujuſmodi febres extra Italiam, ut docet BALLONIUS Vir inſignis in *Epidem. Conſtit. Autumn. anni* 1575. In Urbe tamen Roma, non ita raræ, ſemperque primarum viarum apparatus, & putris nimium congeſta cacochylia, aut parit, aut comitatur.

Inter malignas ratione vehementiſſimæ inflammationis ventriculi numeratur Lypiria febris, in qua interiora uruntur, exteriora frigent: pendet itaque ab igne ſacro, ſive eryſipelate ventriculi, ea præ cæteris parte, quâ reſpicit cavum jecinoris propè fellis veſicam, ubi intercepto bilis curſu, graviſſima inde naſcuntur accidentia: interiora uruntur, exteriora frigent; nam inflammatoria ventriculi criſpatura, univerſorum, ut ita dicam, vaſorum, ac fibrarum ſyſtema criſpat, convellitque; quâ de causâ turbato, ac impedito libero curſu liquidorum ad exteriora, neceſſe eſt, ut hæc frigeſcant: eadem de causâ lingua arida eſt, & ſicca, ſitis ingens, pulſus celer eſt, inæqualis, & parvus, ac vix perceptibilis. Parvus hic pulſus, affecto qualibet de cauſa ventriculo, ſemper obſervatur: multò magis quando peſſima inflammatione, uti eſt lypiria, afficitur. In doloribus enim, affectionibuſque inflammatoriis partium membranoſarum, parvi ſemper fiunt pulſus, jure ſimilitudinis, vaſa inter, ventriculum, & partes membranoſas, nec non jure originis, & conſenſionis, ut explicavimus *in* 1. *lib. de fibra motrice.*

Venæ ſectio, ac purgatio in principio earum non conferunt. HIPPOCRATES tamen ait *coac.* 126. ex DURETO fol. 66. & 109. quòd *Lypiriæ non niſi ſuperveniente cholera ſolvuntur;* Undè cautè in iis procedendum cum diaphoreticis ac diureticis; non hæc enim via eſt, quâ ſimiles ſolvuntur febres; Cholera, ſive coctorum humorum per inferiora, ac ſuperiora fluxus eas ſolvit, ut docet Senex Magnus.

Mœror, & anxietas cum inquietudine, ſunt ferè inſeparabile ſignum Lypiriæ, ut ſuccedit cum Typhode primi generis, & quarti. Horum pravorum ſymptomatum origo pendet ab intercepto bilis curſu in ſuis emunctoriis, ejuſdemque ibidem efferveſcentia ob eryſipelatoſam ventriculi ex ea parte inflammationem, vicino jecinoris cavo, & felleæ veſicæ communicatam. Ait enim doctiſſimus DURETUS, *quod focus materiæ bilioſæ aëris in lypiriis ſit in ventriculo, acerrimi ſenſus viſcere, ob cujus irritationem frigent exteriora, uruntur interiora; prohibeturque bilis exitu à contumaci obſtructione, & partium obſeſſarum languore, facitque homines amarulentos, & mœſtos, faſtidio, & contumaciâ inſolentiſſimos, anxietudine miſerabiles, omnis figuræ, & loci impatientiſſimos, ſomni expertes, cum ſpiratioone in faucibus eliſa: nonnunquam labrum inferius cietur, unàque manibus contremiſcunt, ut fusè* DURETUS *in coac.* 126. docet.

Sed hîc loci idem DURETUS quæſtionem movet; *utrum Lypiria, quæ in*

eryſipelate

eryſipelate alvi conſiſtit , quaque maligna cacochymia ſuperat omnes febres , ſi peſtilentem exceperis , vacuatione per choleram , ut Cous Senex docuit ; *cedat atque quieſcat : cùm* eodem monente Dureto *omnibus in confeſſo ſit nullam hujuſmodi febrem ita ſaneſcere , quæ conjunctam habet cum inflammatione* (quæ ſemper purgationem acutiei causâ , præſertim primis morbi temporibus contraindicat) *cacochymiam malignam : atque* adeò *miraculo apponendum* illas ſanari per choleram , *quoniam difficillimus eſt morbus , quem effugiunt pauci* , inflammationem conjunctam habet , & in medio æſtatis fit , quæ ſingula purgationi contraindicantur. At ſi lypiria autumno fiat ex fructuum , vini , & baccarum intemperantia , tunc cholera , vel diarrhœa ſuperveniens tollere ſine periculo ipſam poterit.

Hollerius tamen putat , quoniam hujus febris cauſa bilis eſt circa ſua excretoria intercepta , & inflammationem parit circa ventriculum , cavum jecoris , ac meſenterium , diarrhœam ſemper conferre poſſe , imò brevi deſperatum iri ægros , niſi irritatâ naturâ , fluxum promoveas , ideò ex ejus ſententia , vomitus , & dejectiones , arte vel naturâ provocatæ ſanant. Nititur enim opinione Senis Magni *coac.* 7. *lib.* 4. dum ait ; *Lypiriæ febres non ſolvuntur niſi cholera ſuperveniat.* Ipſe tamen loco purgantis curationem inchoarem clyſteribus emolientibus quotidie injiciendis , fomentationibus emollientibus bis in die ventri adhibendis, & ſero lactis vel tamatindato , vel ebullito cum unciis duabus ſucci ſonchi depurati ſingulo mane uſurpando ; per diem verò gelatinam cornu cervi , factam cum aqua violarum & Cardui ſancti & uſque ad ſeptimum ita me gererem ; donec tunc laxatâ inflammatoriâ criſpaturâ in affecta parte , & in toto fibrarum ſyſtemate , purgationi via tota concedatur , purgationemque pro ratione neceſſitatis præſcriberem.

Typhos febris eſt ardentis ſpecies , quæ totum occupat ventriculum. De Thyphode morbo qui cachexiæ ſpecies eſt , diſcurrit jure Hipocrates *de int.affect.* Eſt Typhos morbus cachexiæ ſpecies,accedit valdè ad ſcorbutum, & inveteraſcentem hypochondriacam ; in quibus ſanguis nimiâ ſalſugine penè vitriolicâ omninò corruptus eſt, nec in priſtinum reſtitui poterit , niſi uſu lactis pluribus annis præſcripto , & patienter uſurpato ; nec non vinis medicatis noſtris , vindemiarum tempore compoſitis , ut in aliquot ægris meis feliciter hac methodo ſucceſſit ; At Typhos ſive ardens febris ab inflammatione totius ventriculi pendens , conjuncta hæc habet accidentia , vomitum , ſingultum , tenſionem , & dolorem in tota ventriculi regione , calorem , jactationem ; inquietiſſimi ſunt ægri , jactantur , tremunt manibus , mœrent , acri humore os ventriculi irritante ; ſignum tamen præcipuum inflammationis ventriculi eſt rerum nimium calidarum per os ſumptarum , nulla in ventriculo percepta caliditas : & dolor ven-

triculi acutiſſimus cum magna febre; in inflammatione inteſtinorum adeſt pulſatio in parte affectâ, quæ hîc tamen non obſervatur.

In hujuſmodi inflammationibus ſtatim mittendus eſt ſanguis è brachio quâcumque horâ, dum neceſſitas urget: nam ſi differas, metus eſt ne deſinat in abſceſſum, & gangrænam. Poſt ſanguinis miſſionem, ſtatim deſinere vidi tenſionem partis, & doloroſam, atque oſcillatoriam ſolidorum criſpaturam; & ſi morbus minimè cedebat, eâdem repetitâ ſanabatur æger.

Præter ſanguinis miſſionem, omnia ex nitro hîc, uti & in aliis internis juvant inflammationibus. Aliquando utor nitro perlato, interdum verò antimoniato cum hordei decoctione, vel potiùs decoctione radicum gentianæ vel foliorum ſcabioſæ, cujus potentes ſunt vires in internis viſcerum inflammationibus ad præcavendum gangræniſmum: Fuge nimiam remediorum copiam, & ſacharata præ cæteris: Fuge purgantia, tanquam peſtem; ſi tamen ingens fuerit pravorum humorum in primis viis apparatus, qui morbum producat, & foveat; fomentis, & clyſteribus minuendus: Et ſi hæc non fuerint ſatis, potio aliqua tamarindata leniens danda, dummodò tamen gravis ardor, & extrema inflammationis rabies contrarium non requirant: Maximè opus eſt in hiſce caſibus prudentiâ, & cautione. In febribus à magna pravorum humorum copia mille erratis in victu, & rebus non naturalibus, pendentibus, ſemper time, cautè prognoſtica, & lento pede per coctiones debitas, cunctatione procede in curando: Nam ut ſæpè vidi, liquidorum curſus in meſenterio, veluti ſtrangulatur à nimium congeſtis ibidem humoribus; & veluti derepentè pereunt ægroti: Pulſus tunc eſt parvus, & infelix, ac lethalis, licet reliqua ſalutem promittant.

Epiala febris numeratur quoque inter claſſes malignarum, ob gravia, & periculoſa, quæ parit, accidentia. In febri ſyncopali, & in Epiala ſyncopes frequenter obſervantur, quæ non aliâ proveniunt de causâ, niſi à viſcido, tenaci, crudoque humore tunicis ventriculi fortiter hærente, illaſque ob acrimoniam irritante; hinc ducto in conſenſum corde per cardiaci plexus nervos, ſyncopes excitantur. Ventriculo itaque ſtatim conſulendum: & ſtomachus, ac primæ viæ, blandis remediis in principio repurgandæ: Deinde ſtomachicis utendum, Aquâ ex infuſione lapidis porci ſpini, aquâ rutæ caprariæ, Theriacali &c. tandem per epicraſim educendæ ſunt morbi reliquiæ, cum hiera, quæ in ſtomachi morbis mirabile purgans eſt, nec quieſcendum, niſi ſtomacho, & inteſtinis circa finem morbi ritè repurgatis.

Nonnulli in hiſce caſibus ſolent more ſolito chinam chinæ præſcribere, quo autem cum ſucceſſu, pluribus in locis hujus operis animadverti: Nam hoc remedium impuro corpore dare, ſæpè in ægroti perniciem ver-

titur, potiſſimùm in maximo apparatu humorum in meſenterio. Frequenter ſuccedit exhibitâ chinâ chinæ, febrem non tolli, licèt pluries repetatur. Id autem evenire noſtris temporibus, magis quàm elapſis, non aliâ de causâ pendet, niſi quia hic cortex non colligitur ab arbore uti ante fiebat. Colligi enim debet tantummodò, ſole exiſtente in Leone, & ab arboribus, quæ meridiem verſus, poſitæ ſunt: uti mihi ſanctè narravit duobus abhinc annis Romæ quidam Pater Dominicanus Americanus, qui recens Americâ venerat Romam. Quod ſi indiſcriminatim colligatur quolibet menſe, & à quibuſcumque arboribus, vim febrifugam nunquam habebit, ut idem pro infallibili retulit apud Indos Americanos experientia.

DE LUMBRICIS PUERORUM.

QUocumque morbo laborent pueri ſemper ſuſpicandum de Lumbricis: nam vel morbum immediatè fovent, vel in progreſſu ejuſdem, ſeminia verminoſa latentia excitant, unde Lumbricorum proventus.

Infantes, quique præditi ſunt temperamento, ut aiunt, pituitoſo, frequentiùs lumbricitant, quàm cholerici, & adulti.

Quando pueri vehementer manibus contrectant ventrem, ſignum eſt vermium latentium; multò magis ſi tormina adſint.

Quando ut plurimùm homines ex improviſo, & ſine ulla cauſa manifeſta, & ſignis alios morbos comitantibus in ſubitum vitæ diſcrimen incidunt, & cadunt veluti apoplectici cum extremitatibus frigidis, pulſu exiliſſimo, (qui ferè ſemper ſignum eſt vermium latentium, uti & ſingultus) aphonia, quandoque improviſa mania, tunc de vermibus dubitandum: in tali caſu nil potentius eſt, quàm ſtatim dare cum brodio gr. xij, mercurii dulcis, & gr. v. ſcamonii ſulphurati in adultis. In pueris verò minoretur doſis, vel potiùs detur mercurius crudus ad magnitudinem piſi cum brodio; nam erit ad miraculum. CHESNEAU.

In morbis puerorum ſemper ſuſpicandum de vermibus: In mulierum de affectione hyſterica, & ſanguine menſtruante: Generaliter in virorum, & mulierum arduis nonnullis, & pertinacibus morbis, periodumque ſibi propriam non ſervantibus, de lue gallica ſuſpicandum; quæ hodie vel hæreditaria eſt à Parentibus, vel per Nutricum lac contracta, vel ſemel per delicta juventutis, fragilitatíſque humanæ ſanguini adacta, in poſterum nunquam amplius deletur, ſed derepentè ſoboleſcit ſub perſona variorum morborum, & ingens Medico faceſſit negotium. Medice? prudens eſto, & ſagax?

℞. Mercurii crudi rectè purgati, unc. 1. Aquæ graminis & portulacæ, an. unc. iiij macerentur per duas horas ſæpè ac fortiter agitando, poſteà

H 2

decanta aquam & cola, relicto in vaſe mercurio. Non datur præſtantius pro fugandis vermibus hoc remedio, ut obſervavimus docente GEORGIO BATEO Angliæ Archiatro.

Subitò excitari à ſummo cum trepidatione, præcipuè in Infantibus, certiſſimum eſt apud mulierculas verminium ſignum. Hoc idem tamen contingit etiam in eruptione exanthematum, ut ſæpè vidimus docente CHESNEAU.

Colica puerorum ſæpiſſimè oritur à vermibus: Pilulæ Matthæi, vulgò in Anglia dictæ Starkey ſummoperè celebrantur in leniendis quibuſcumque doloribus partium internarum; an etiam in colica lumbricali valeant, nondum legendo mihi innotuit. De his inferiùs in Colica.

Lumbrici frequenter abſconduntur in cavitatibus inteſtini colon, ad quas cùm interdum difficulter proveniant medicamenta, ideò nil mirum ſi non raro ex optimis quibuſque remediis optimos ſucceſſus non habeamus in curandis lumbricis.

Sanguinis ſtillæ è naribus in febribus continuis nonnunquam vermium latentium ſigna ſunt, ut graves teſtantur Auctores.

Cum vel minima ſuſpicio vermium eſt, noli tardare in exhibendis remediis, nam ſæpiſſimè ſubitò enecant non ſolùm Pueros, aut Infantes, ſed etiam Adultos.

Experti ſumus cum Amico Romæ 1694. Lumbricos humanos vivos poſitos in ſpiritu vini & in aqua in qua fuit infuſa ſementina poſt quinque horas periiſſe. Poſiti in vino, in diſſulutione aloës, extracti Chamædrios, & extracti tabaci periêre poſt 9. horas. Hora 15. alios lumbricos pariter vivos poſuimus in oleo amygdalarum dulcium & die ſequenti adhuc erant vivi, ſed nimium torpidi, & languidi. In acido limonum ſequenti die adhuc vivebant, & benè habebant, uti & qui poſiti fuêre in vaſe ſemipleno argento vivo: in hoc tamen vaſe fugiebant contactum mercurii, & quantum poterant aſcendebant ad ſummitatem vaſis.

DE VARIOLIS ET MORBILLIS.

INter acutos morbos non infimum obtinent locum Variolæ, ſive ut alii vocant Ecthymata: Et quoniam in illis ſanguinea maſſa quaſi inflammata, & accenſa eſt, & interdum aura veluti maligna afflata, magnâ opus eſt Medico doctrinâ, prudentiâ, & ſagaci cunctatione in illarum curatione, imò religioſâ naturæ motuum obſervatione, aliter pernicioſi naſcentur errores

Qui purgant in principio variolarum; vel diaphoretica adhibent vehementia, febrim adaugent quamſæpiſſimè, internas excitant inflammatio-

nes, deliria, inflammatorios pulmonum morbos, tuſſes violentiſſimas, & hujuſmodi quamplurima.

Variolarum eruptio opus eſt naturæ; ei igitur parendum, ejus motibus per opportuna remedia obſecundandum. Enim verò magna ſapientiæ pars eſt, in morbis, potiſſimùm verò acutis, curandis, mentem à præjudiciis ſcientiarum, theoriarum, errorum Vulgi, præceptorum, propriarum animi inclinationum &c. liberam ſervare, nec per intempeſtiva medicamenta dirigentis naturæ motus pervertere.

Si ſanguis nimium ferveat, cum impetu caput petat, inflammationes viſcerum immineant, deliria &c. ſanguinem ſtatim mitto, ea copia quâ neceſſitas urget: & interim præſcribo gelatinam cornu cervi, emulſiones ſeminum cum aqua violarum, oleum amydalarum dulcium, cum brodio ſeminibus frigidis alterato, & ſimilia per quæ ſanguinis impetum ex parte coerceo, ne extra alveum prorumpat, idque uſque ad quartum morbi diem facio; quo tempore ſi apparere incipiunt variolæ, naturæ motum adjuvo per lenia diaphoretica, gelatinam cornu cervi &c. & ſedulus ejuſdem ſpectator medicamenta variè dirigo, pro vario humorum impetu, aut lenitate.

Si circa quartum, cùm jamjam erumpunt, caput impetunt, cum magno calore, anxietate, motibus tendinum ſubſultoriis &c. ſtatim impero cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis, & momento ferè, factâ quaſi furentis ſanguinis revulſione, omnia prædicta ſymptomata veluti in ovo ſuffocantur, & paulò poſt feliciter erumpunt variolæ ut pluries videmus.

In ſanguine è vena ſecta extracto, ſi cruſta alba magna, craſſaque (qualis in omnibus inflammatoriis morbis obſervatur) in ſuperficie appareat, ſignificat variolas fore copioſas, ac valdè periculoſas: Hoc nos vidimus pluries & audivimus à doctis Præceptoribus, & conſummatis Xenodochiorum per Italiam Medicis, teque, amice Lector, hac de re, uti & de ſupradictis, ſeriò monemus, utpotè quæ non amœna ſpeculatio, ſed patiens, & auſtera, tum mea, tum aliorum obſervatio mihi dictarunt.

Si ſanguis ad caput impetum faciat, tenſioneſque in hypochrondriis adſint, plantis manuum atque pedum ſpongias, decoctis emollientibus tepidis turgidulas, apponi jubeo, magno cum ſymptomatum levamine.

Diaphoretica poſt quartum præſcribenda, magis, vel minus activa ſunt, prout major aut minor fuerit ſanguinis accenſio, ejuſdem ad caput, pulmones, aliáque viſcera impetus, nec non aliorum ſymptomatum major, minorve urgentia.

Febris lenta citra rigorem, gravitas in ſomno, capitis & dorſi dolor, quandoque raucedo, quandoque ſanguis è naribus fluit: hæc ſunt ſigna imminentium variolarum teſte Dodonæo *prax. cap.* 20. *lib.* 2.

In Pueris de duobus ſemper ſuſpicandum, lumbricis ſcilicet, & varioIis; neque unquam febris ſpeciem determinemus, niſi elapſis duobus, tribuſve diebus, quò certiores fiamus de variolis &c.

Quibus futuræ ſunt variolæ, febres eorum exacerbatas vidimus cum doloribus dorſi vehementiſſimis. Motus convulſivi apparentes in Puerorum, qui nondum variolas paſſi ſunt, febribus, ſequenti die variolarum eruptionem denotant, ut infallibili experimento conſtat Domini Sydenham.

Igitur dolor dorſi acutiſſimus, nonnulli motus convulſivi, tuſſis, oculi humidi &c. febrim ex genere varioloſarum futuram denotant.

Qui variolas imperitè tractant, morbos pectoris inflammatorios, interdum ſuffocationem repentinam producunt.

Qui in variolis maximè ſputant rarò moriuntur, nullúmque ſputatorem in variolis vidi mortuum: Waldschmidius.

Si Infans ex improviſo fiat epilepticus, erit vel ex dentitione, vel ex variolis, & ſi variolæ poſt inſultum veniant, erunt ſemper boni moris & rarò confluunt.

℞. Olei amygdalarum dulcium, unc. ij. Spermatis Ceti, drachm. iij olei ſtillatitii ligni Rhodii, gutt. iiij. Miſce, fiat unguentum ſecundum artem. Ad foveas variolarum delendas præſtantiſſimum eſt remedium, dolorem lenit, acrimoniam tollit &c. ut notant etiam doctiſſimus Georgius Bateus Angliæ Archiater & Waldschmidius.

Adultiores ætate niſi rectè tractentur in variolis, ſæpè moriuntur phrenetici, ut præ cæteris obſervavi in tribus in Xenodochio. Ideò nimius calor prudenter in tali ætate compeſcendus, nc caput impetat violenter.

DE OBSERVATIONE HYPOCHONDRIORUM IN ACUTIS.

SI Medici noſtri temporis omnium ægrorum hypochondria ſtatim tractarent in morbis, potiſſimùm acutis, pauciores certè committerent errores, quàm non faciunt ſpretâ hypochondriorum obſervatione. Qui benè noverit hypochondriorum ſtatum in morbis, quàm benè curare noverit! quàm benè præſagire!

Hypochondria in acutis ex Hippocrate optima ſunt mollia, ſucci plena, & temperata. Mala contrà, quæ inæqualia ſunt in ardore, contractione, in duritie recens oborta, aut antiqua: in tumore dolorifico inflammatorio. Contrahuntur ſæpè hypochondria in acutis verſus diaphragma ob illud inflammatum, vel convulſificâ oſcillatione laborans: & ſemper malum eſt.

Peſſimum eſt quando venter intumeſcit in acutis: & quando in acutis,

DU DEPT DE LA

vel aliis morbis venter intumeſcit cum aliis pravis ſignis, mortem prognoſticato brevi tempore futuram. Cave tamen, ne te fallat flatulentia hypochondriorum; & ideò alia ſigna ſunt cum prudentia conſideranda: ô quàm mille differentibus vexantur accidentibus hypochondriaci! ô quam graviter ægrotant licèt morbo ægrotent! Cauſa autem omnium ſtomachus eſt.

Pulſatio in præcordiis cum ſignis ariditatis in lingua, vel aliis partibus, delirium ſignificat.

Tumores præcordiorum duri, & dolorifici brevi mortem ſignificant; minus ſi ſolùm in ſiniſtro ſint. In his ſolet erumpere ſanguis è naribus: & juvat, præſertim ſi morbus mutet circuitum. Et ſi tumores hujuſmodi ultra 60. durent, in ſuppurationem labuntur ex Hippocrate.

Si in morborum, præſertim acutorum initiis, hypocondria tument aut dolent, ſanguinem in ſupernis partibus expecta; & ſi morbus cum tali dolore diù protrahatur, expecta abſceſſus ad aures, quos præcavere poteſt profuſa narium hæmorrhagia. Vel ſi diù protrahatur morbus, abſceſſus ad inferiora fient.

Febres ex doloribus præcordiorum malignæ. Hippocrates.

Si lumbis dolentibus veniat dolor ventriculi, futuras denuntiat hæmorrhoïdes.

Horrenda eſt tenſio hypochondrii, ubi nulla eſt ſpes hæmorrhagiæ, vel abſceſſus ad crura.

Diù durans meteoriſmus, ſeu tumor præcordiorum doloroſus in acutis ab hectica inteſtinorum intemperie, ſive nimium intento fibrarum inteſtinalium è latere pendet. Quantum hîc nocet remediorum farrago! Quantum ſacharatorum uſus! Quantum purgantia intempeſtiva!

Pulſus hypochondriorum ſunt ſignum magnæ inflammationis in acutis, inde veniunt paulò poſt ſingultus.

Hypochondria dolorifica cum alvo profuſa, peſſima. Peſſimæ parotides inde natæ: Hippocrates in Coacis.

Nunquam ſunt in tuto, qui meteoriſmum & tenſionem hypochondriorum diù gerunt in acutis. A labefactato viſcerum naturalium tono, à labefactatis eorumdem functionibus, proſtratiſque facultatibus talia dependent, potiſſimùm diù durans meteoriſmus.

DE TUMORIBUS, ET SUPPURATIONIBUS IN EXTERNA PARTE ABDOMINIS.

Nolite terreri, ſi aliquando videtis pus in morbis; nam non ſemper pus eſt, ſed ſuccus nutritius, qui ob intermiſſam exercitationem conſuetam, vel ob victum copioſum in venis redundat; unde in forma

puris tunc effluit per urinam, ſeceſſum &c. teſte Avicenna; Quare non ſemper alba materies ſignum eſt ulcerum, quod ſeriò notandum.

Abſceſſus meſenterii, quando rumpuntur, per venam proximam exonerari ſolent in inteſtina purulenti humores, & per continuum puris exitum per hujuſmodi vias, ſanari; At ſi abſceſſus rumpatur, & exoneretur per intermedios abdominis muſculos, tunc difficulter foris exit pus, & difficulter exteriùs manifeſtatur colore, tumore, dolore; febricula tamen nocturna, ſudor, rubor oculi è directo, ſuccuſſio vehemens in lecto facta, latentem inter muſculos ſaniem manifeſtant.

Frequenter, qui fluxionibus ſalſis, & humorum acrimoniâ abundant, laborare ſolent doloribus hinc inde per partes; ſi contingit, ut talis materies acris depluat inter muſculos ſiniſtri, aut dextri hypochondrii, vel circa umbilici centrum, dolores pariet, qui mentiuntur lienis dolores, aut jecinoris, aut colicam; ſed tales revera non ſunt, verùm dolores externi muſculares ab iciore acri, & erodente producti: in tali caſu vulgaria remedia, quæ ad internos dolores præſcribi ſolent, nil juvant: verùm, emulſiones ſeminum cum juſculo tenui factæ: fotus emollientes exteriùs; purgationes mites ex tamarindis, & decoctione aperienti, magis proficient. Si acris hujuſmodi materies à ſcorbutica labe pendeat, gingivæ affectæ, & ſapor linguæ mutatus, te docebunt. Si gallica, hæmorrhoidalis, vel alterius principalis morbi cauſa, id produxerit, talium apparatuum ſigna te certiorem reddent: Quando tales dolores nullâ viſcerum culpâ fiunt, facies ægrorum ſolet eſſe bona, nam viſceribus laborantibus vel obſtructis, ſtatim facies mutatur in colore, macie, &c. quod ſæpè in libris monui noſtris.

Monendum quoque, dari aliquando hydropem inter muſculos abdominis, quando nempè, ſerum non in ejus cavitate, ſed inter externos abdominis muſculos fluctuat, & ventrem elevat in magnum tumorem; ruptis, laxatis, vel eroſis talium partium lymphaticis. Rarus eſt morbus, cognitu difficilis, ſed curatu facilior: Hippocrates magnus ejuſdem primus meminit, dum ait *ſpatia muſculorum ſero, & flatu replentur.* Waldschmidius in ſua praxi nonnulla quoque de eodem monet, ex ore Præceptoris ſui habita. Talem hydropem nondum vidi: ſed utile erit ſi Medici animum advertant ad illum explicandum, & ab aliis hydropum ſpeciebus diſtinguendum. Hydropicis deſperatis, ſi facies evadat plumbea, mors oſtia pulſat. Qui naturâ ſunt ſtomacho debiles, & difficulter cibos coquunt, luridos, & conſpurcatos dentes habent, cum aliquali fœtore oris: ſunt magis proclives ad ſomnum, quàm ad vigiliam; Hebetes ſunt viſu, remota non benè vident objecta; parvum, ac debilem pulſum habent, qui ſtomachi morbis familiaris eſt; ſputatores ſunt; & à quovis

à quovis copioſo ciborum uſu facilè læduntur : potus Coffe iis mirabiliter prodeſt, & apud me pro ſecreto habetur : continuò mœrent, aut dolore capitis laborant, & ob id impatientes ſunt ; Idque in quamplurimis obſervavi hominibus in Urbe debili ſtomacho à naturâ præditis, ac proptereà malè digerentibus cibos, undè tot mala.

DE CRISI, ET DIEBUS CRITICIS.

EX authoritate, & præcepto Hippocratis magni, non ſolùm febres obnoxiæ ſunt viribus, & poteſtati dierum criticorum, ſed quamplures etiam alii morbi, ulcera, opththalmiæ, dyſenteriæ, vulnera cum febre. Typhos febris, eodem teſte, judicatur ſex menſibus. Alii morbi poſt duos annos ; Alii poſt viginti annos. Volvuli ſpecies poſt annum unum. Alter Volvulus poſt annos ſex.

Circa ſeptimum, vel quartodecimum plures acuti morbi ſolvuntur, niſi Medicus intempeſtivo, ac ſtulto purgantium, diaphoreticorum, aliorumque hujuſmodi remediorum uſu, naturæ motus turbaverit : nam in tali caſu, qui motus in acutis apparebunt, non naturæ curantis, ſed remediorum effectus erunt : atque nec benè prognoſticare, nec ritè curare tunc poſſumus morbum.

Obſerva diligenter naturæ motus in quaternariis quinque ad viginti, quinque enim quaternariis tres hebdomadæ complentur ; & cum quaternarii ſint indices criticorum, quicquid obſervabis boni, vel mali in quaternario, tale quid in critico expecta : dummodo tamen (quod ſemel pro ſemper dictum eſto) non erraveris in methodo, indebitiſque remediis ſtatos rectoſque naturæ motus turbaveris.

Febres judicantur iiſdem numero diebus, quibus etiam ſanant, aut enecant hominem. Hippocrates.

Per dies impares ſemper moventur naturâ ſuâ morbi acuti : ſi contrà moveantur, præter ordinem naturæ, & poteſtatem criticorum movebuntur.

Laxitas debita in compage humorum requiritur ad bonam criſim ; Id eſt, ut ne ſint, neque nimiùm ferveſcentes, neque nimis torpidi, & parùm mobiles. Quare circa initia, dum humores ebullitione ferociunt, criſes non expecta : nam tunc neque lac in mammis, nec pus in ulceribus, nec in aliis filtris alia liquida ob eam cauſam, ſecernuntur. Propè dies criticos tempera te quoque ab uſu opiatorum, ne naturam tunc moveri ſolitam, inductâ in humoribus tarditate, opprimas, & criſim impedias.

Si ſecundo die exacerbatis omnibus accidentibus ruat æger in pe-

jus, morietur quarto, ſi quarto, morietur in ſexto. HIPPOCRATES.

Criſes ſive naturæ motus, quos natura ad articulos ciet, ſive in acutis, ſive in chronicis, religioſè obſervandi; Neque ab eo motu divertenda eſt natura per remedia ad vias eidem contrarias: ſed curandum, ut ſemper ad articulos omnia deponant, donec quieſcat. In chronicis proſpiciendum eſt remediis ſtomachicis, & victu regulari, ac optimo: in acutis lenibus diaphoreticis. Criſes ad articulos natura peculiari quâdam lege, ſibi ſoli notâ promovet, ac perficit, & Nos cum impropriis remediis, nil aliud efficimus, quàm eam à debitâ criſi, cujus Nos rationem ignoramus, divertere, factâque metaſtaſi ad interiora, brevi jugulatur æger. Id ſæpè verum obſervavi, quando tumores pedum, dolores, ac tumores rheumatici articulorum in impuris corporibus per diuretica, aut purgantia repetita à Medicis curari ſolent, in iis præ cæteris, quorum ſtomachus infelix eſt, debilis, ac relaxatus, ut in quamplurimis in Urbe eſt. Hîc enim maxima regnat debilitas in ſtomachis; & major pars Romanorum potiſſimùm Nobiles, & ſtudio, atque negotiis dediti, ſtomachum habent infelicem: & ideò nil mirum ſi Romani noſtri temporis ſint admodùm ſobrii, ac temperati in victu, quia revera ſtomachus eorum copioſo victu non lætatur: His igitur in caſibus uſu purgantium, & diureticorum, ad interiora retrocedentibus humoribus, paulò poſt in lethales aut periculoſos præcipitant morbos: Stomacho in his caſibus proſpice. Victum optimum impera: & vinis vindemiarum tempore more noſtro medicatis, toto anno utere, & ſanabuntur.

Metaſtaſes humorum ſive criſes, quæ foris non ſolvuntur, terrificæ. Icteri critici poſt ſeptimum boni, ſi ſymptomatum levamen ſuccedat. *Ex* HIPPOCRATE.

Nil paucum criticum, & quæ critica ſunt ne ſtatim appareant.

Doctores Medici dies criticos religioſè obſervate. Cauſam morbi præſcire, dies criticos religioſè obſervare; (exceptis febribus meſentericis, ut ſæpè monui) paucis uti remediis; coctâ materiâ humores educere, dummodo non turgeant; quòd ſi turgeant, ſtatim purgandum, ſtatim curandum, aliter brevi peribunt; docuit id æger in magna curia ad Montem Citatorium in foro Columnæ Antonini Imperatoris, & alius apud Palatium Oratoris Veneti in Baſilica Sancti Marci, in fine flaminiæ, qui eodem turgentiæ die periêre, non purgati. Qui hæc quatuor in acutis noverit, quàm feliciter curaverit! In vulneribus tertium diem obſervandum præcipit HIPPOCRATES: ſi in externis, quantò magis in internis; Nam ſicuti omnes liquores heterogenei, quando fermenteſcunt, ſtatis diebus fermentationem complent, alii citiùs, alii tardiùs, prout magis vel minus impuri erunt. Muſtum, Cereviſia, Succi herbarum, fructus arborum, ita & ſanguis, quò magis, aut minus impurus erit, eò

citiùs, vel tardiùs febriles fermentationes ſponte ſuâ, & paucorum ope remediorum ſolventur. Quantò plures remediorum uſus necat, quàm tota vis, & impetus morbi!

Pleuritis, & peripneumonia habent ſuos dies criticos, tertium, quintum, ſeptimum, nonum, undecimum, & quartodecimum. Quot diebus principium morbi duraverit, totidem augmentum, ſtatus, &c. Quare ex ſolo morbi principio judicare poteris, de totali duratione morbi.

Quæ paribus, vel imparibus diebus exacerbantur, iiſdem judicantur.

Circa dies criticos cave ne moveas ſine cauſa; (exceptis febribus meſentericis in Urbe Roma, in quibus etiam ipſis diebus criticis purgare oportet, & celeriter cacochyliam putrem educere è meſenterio, aliter mora gravia parit ſymptomata, ac ſæpè lethalia. Nam oriuntur hypercatharſes lethales, ob motus Naturæ turbatos ex remediis, & ſi tunc ea debilis fuerit, ſuccumbit.

Natura ſui conſcia, criſes moliendo, magis proficit, quàm Medici ſuis remediis.

Criſes humoris meri & ſinceri, peſſimæ. Sanguis merus per tuſſim, mera bilis per alvum, &c.

Criſes humoris pauci, ut ſtillæ ſanguinis, pauci vomitus, pauci ſeceſſus, peſſimi; fiunt ab exolutione, vel oppreſſione partis.

Morbi acuti uſque ad vigeſimum moventur per quaternarios, à vigeſimo ad quadrageſimum per ſeptenarios, à quadrageſimo ad centum, per viginti. In chronicis, per menſes, aut per annos, motus quoque ſuos adſolvunt, &c.

Diem imparem maximè notabis, in eo mors, aut vita, ob criſes bonas, vel malas. Et docente Magiſtro artis noſtræ, qui ex morbo moriuntur, die impari, & impari quoque menſe, atque anno moriuntur. Et ſi febris die impari non remittat, redit.

DE SUDORE IN ACUTIS.

SUdores boni, ſi morbo progrediente fiant: non ita, ſi in principio, ſunt enim judicatoria non judicantia: Neque unquam initio criſim per ſudores molitur Natura. Siquidem tunc multitudinem indicant; fiuntque Naturâ coactâ, ſuntque ſymptomatici: boni, ſi levant morbum die critico.

Frigidi in acutis, internas viſcerum inflammationes denotant.

Si eodem tempore in acutis, & gravibus morbis, duæ criſes, ſudor ſcilicet, & alvi fluxus, ſuperveniant cum pauco ſymptomatum levamine

ferè omnes moriuntur, ut ſæpè vidi; vel ſi non moriuntur, perniciosè laborant,

Si quis ſine cauſa noctu multùm ſudet, repletionem ſignificat.

Evacuatio humorum, quæ fit continuò per inſenſibilem tranſpirationem, ſuperat ſummoperè omnium aliarum evacuationum quantitatem, ex certa SANCTORII doctiſſimi per ſtaticen obſervatione; ſi ergo tam copioſa eſt hujuſmodi excretio, eaque continua per cutim, crediderim Ipſe febres æſtate frequentes eſſe, magiſque periculoſas, quàm aliis anni temporibus, quia cùm æſtate humores noſtri ferveant nimiùm, & velociſſimè moveantur; maxima fit per cutim difflatio humorum, ac excretio, quia motus penè omnes humorum tunc temporis ferè ad cutim inclinant. Si contingat igitur, uti quotidie contingit, ut homines æſtivi caloris nimiique ſudoris impatientiâ, ac tædio, frigido vento exponantur; tunc momento temporis factâ repercuſſione humorum à foris ad intus, impeditâque neceſſaria noxiorum, aut ſuperfluorum humorum excretione per cutim, neceſſe eſt ut univerſa ſanguinis maſſa, hac de causâ ferveat, excandeſcat, & in febrim erumpat, graviorem, vel leviorem, prout prohibita tranſpiratio gravior erit, vel levior, & internus humorum apparatus magis, aut minus copioſus. Quare febres æſtate non tantùm fiunt ex nimio fructuum uſu, & ex calore Solis, quantùm ob frequenter impeditam tranſpirationem, dictâ de causâ, quod ferè centies obſervavi Romæ, & velim ut ſeriò animadvertant Medici.

Corpore pleno ſi ſudores proliciantur, faciunt ad caput metaſtaſim.

Sudatiuncula initio febrium longitudinem indicat.

Frigidi ſudores cum acuta quidem febre lethales ſunt: cum mitiore verò, longitudinem morbi ſignificant, HIPPOCRATES de *Judicationibus*.

Frigidus verò ſudor & circa caput ſolùm ac collum contingens, malus eſt. Nam & temporis diuturnitatem & periculum ſignificat. HIPPOCRATES *Coac. Præn.*

Morbi ſanantur per vias viciniores. Febres ſanguineæ per ſudores, vel alias vias Naturæ magis accommodatas. Febres meſentericæ per repetitas purgationes, potiſſimùm ex tartaro, epithymo, & radicibus aperientibus. Morbi Pectoris per ſcreatum. Morbi alvi, per alvi vias, &c.

Melius eſt Naturam quieſcere, quàm aliquid fruſtrà moliri; irritæ enim acriſiæ; metaſtaſim crudeliſſimi doloris, aut mortem indicant, *ex* DURETO.

Ex cute noſtra tranſpirat continuò Mumia quædam fermentabilis, humana: ſive ſpiritus vitalis, ideis variarum corporis partium plenus per quem fiunt variæ morborum, morum, & naturarum tranſplantationes, ſive philtra, cum tales ſpiritus à corpore in corpus transfunduntur. De Magnetiſmo mumiali vagante per orbem, & per Mumiam magneticam in Naturæ effectibus variè ludente, plures differunt Authores, præ cæte-

ris magnus Marsilius Ficinus Platonis Interpres ſplendor Italiæ, & ornamentum.

DE PAROTIDIBUS, ET DE SURDITATE IN ACUTIS.

Auris dolor acutus cum febre continua & forti, horrendus eſt, mortis, aut delirii ſignum eſt, *ex* Hippocrate. In hujuſmodi aurium dolore, ſtatim perpende accidentia, quæ comitantur morbum; ſi mala, malum: ſi bona, bonum ſignificant. Juvenes ſeptimo die hoc morbo pereunt. Senes magis ſuperſtites evadunt, ſi ſuppurentur.

Juſſiculæ cum ſputatione, abſceſſum circa aures ſubmovent: ideò gargariſmus ex malvatico vino (quod mihi familiare) in parotidibus juvat, & ea quæ ſputum movent, pariter proſunt, &c. Nam emungunt excretoria glandularum oris vaſa, à quorum concreta lympha naſcuntur Parotides.

In ardenti, Parotis ad ſuppurationem non veniens, lethalis. Hippocrates.

Bombus aurium, & ſurditas cum cephalæa parotides excitant: Potiſſimùm ſi adſit præcordiorum diſtentio, & magnus in meſenterio apparatus humorum,

Dolores, & inflammationes Aurium funeſtæ.

Parotides rubræ, & nimium doloroſæ, ſive ſint participes, ſive expertes ſuppurationis, periculoſæ; Præſertim ſi alvus non fluat bilioſis. Hippocrates.

Alvus libera in quibuſque capitis morbis, ſemperque mirabilis, ſemper utilis.

Parotis licèt ad ſuppurationem etiam veniat, ſi tamen non adſint ſigna coctionis in urina, vel alvus multùm non fluat, malum; Nam cùm adhuc cruda ſit materies, licèt ſuppuret Parotis, ulcus deſinit in cacoëthe. Duretus.

Optimæ ſunt Parotides, quæ die critico cum ſignis coctionis veniunt, quæ nec majores ſunt, quàm ferri poſſint à parte affecta, nec minores quàm purgare valeant, atque tollere morbum; quæ ſunt diffuſæ magis quàm quæ nimiùm contractæ, ſuntque citrà ruborem nimiùm, & citrà nimium dolorem: Si contra veniant, malæ.

Si crudo adhuc exiſtente morbo cum gravibus ſymptomatibus, Parotis veniat, & ob metum graviorum malorum, expectari non poteſt ſuppuratio: candenti ferro ſtatim urenda, ita procuranda ſtatim ſuppuratio, & exitus maligno humori, ne mora raptum faciat ad caput, & vicinas partes, ac ſuffocet. Vallesius hanc methodum ſæpè felicem expertus eſt. Ipſe nuper feliciſſimè in ſeptuagenario, propè Oratorium S. Philippi Ne-

rii, quâ parte deſcendimus ad Pontem Molis Hadrianæ, quæ ducit ad Vaticanum.

Surditas alvum ſiſtit, & alvi profluvium ſurditatem ſolvit, ſolvit etiam ſanguis è naribus.

Obſurdeſcere Aures in acutis, ſignum magni raptûs ad cerebrum: Delirium venit, & ſi nimiùm in morbo obſurduerint, dum ſanantur, per multum tempus, veluti ſtolidi, aut fatui remanent. Docuit hoc ægra Juvenis ad Oratorium Divi Marcelli viâ Quirinali. Morbos Aurium nunquam ſpernite Medicinæ Tyrones; Acuti brevi jugulant, chronici difficilè ſanantur.

Surditas eſſe ſolet critica, & ſymptomatica, ut aliæ humorum tranſlationes, & metaſtaſes.

Echo, & Bombilus Aurium in acutis, mortiferus, *ex* Hippocrate: Bombus ſimilis eſt bombo Apum murmurantium. O quàm peſſimus eſt!

Bombus fit ad modum Apum murmurantium, oritur ab exſolutione partis cerebri, undè manat vis audiendi, ideò lethalis, teſte Hippocrate *&* Dureto.

Surditas in acutis poſt ſeptimum diem cum aliis bonis ſignis, reconvaleſcentiæ indicia præbet.

Quibus in febribus ardentibus aures obſurdeſcunt, his non ſolutâ febre neceſſe eſt delirare. Solvit autem inter alia ſanguinis à naribus eruptio, aut alvus bilioſa. Hippocrates.

Aurium morbi nunquam ſpernendi: ſolent enim aliquando eſſe acutiſſimi, & jugulant poſt biduum. Ita Halicarnaſſæus, æger Hippocratis dolore auris correptus vehementiſſimo, poſtridie obiit aphonus. Acutiſſimi ſunt ob apoſtema auris, quod tunc fit, & ſi fit ex interna parte tympani, malum; pus enim difficulter expurgatur exteriùs, hinc malum, & pereunt. Contrà ſi ab externa tympani parte inflammatio fiat, in qua expurgatum pus facilè prolabitur extra, & partem liberat, atque vicinum parti Cerebrum etiam liberat.

Stridere Dentibus in acutis: Maxillas fortiter ſtringere, & nihil deglutire velle, convulſificum, & lethale vidi in duobus, in altero propè Magnam Curiam recenter erectam in foro Columnæ Antoninæ in via Flaminia; in altero propè Archilycæum Romanæ ſapientiæ in foro Agonali.

DE URINA IN ACUTIS.

IN curatione febrium nullas vidi pejores urinas,quàm nimiùm rubras : nam vel acutiem , vel longitudinem morbi ſemper indicant ; & ſi, cùm Urinæ ſunt nimiùm rubicundæ , diaphoreticis , alexipharmacis & calidis hujuſmodi remediis nimiùm utaris ; exaltato per ea acri ſale , qui rubedine ſuâ urinam tingit , inflammatorios viſcerum morbos , longaſque , & periculoſas febres produces , ut pluries obſervavi in Urbe ; Urinæ nimiùm tinctæ , ac rubedine ſaturatæ , magnum ſalium in ſanguine apparatum denotant. Nec unquam tutum dato ægrotum , niſi urinæ ad naturalem pervenerint colorem , tam in intermittentibus , quàm in acutis febribus.

Si cum talibus urinis rubris , lingua ſit humida , adſit inappetentia , & ſigna ſint apparatûs crudorum in meſenterio humorum , cave ne rubedinis urinariæ causâ ſanguinem mittas , nam ſtatim præcipitabis ægrum ; non enim bilis , vel calor tali modo urinam tingit , ut Galenici putabant , ſed ſales fixi , ſylveſtres , ac peregrini in ſanguine redundantes adinſtar lixivii ſerum urinarium rubedine tingunt, & quoties cum ſanguine circulant , ab eodem refrænantur , ne exaltentur , ferociant , & imperium , ac poteſtatem ſupra reliqua ſanguinis principia obtineant ; Sanguine verò educto per phlebotomiam , laxatur ejuſdem ſanguinis vis , compages , & tonus , quâ de causâ cum ſales ſub poteſtate ſua continere non valeat , quâ datâ portâ furibundè vagantur , & quaſlibet adoriundo partes, gravia pariunt accidentia.

Pariter rubris , & ſupra modum tinctis exiſtentibus urinis , cave cane pejus , & angue , ne chinam chinæ præſcribas , ſive ſint acutæ , ſive ſint intermittentes febres : nam acutæ factâ internâ inflammatione , ſtatim præcipitabunt in deterius ; Intermittentes verò ſtatim fient continuæ , graves , periculoſæ , & chronicæ. Quare ſi in aliis morbis , certè quando iſti conjunctam habent urinam nimiùm rubram , patiens , longa , prudenſque humorum coctio ſemper expectanda : Si ſecus feceris , vel mortem , vel longos , aut incurabiles morbos expectato ; Romæ ſcribimus , in aëre Romano , quod ideò monemus , ne inſulſus aliquis , cujus nomen tacemus , ſi contraria in ſua Patria aquilonari experiatur , inſulsè denuò iraſcatur in ſequaces Hippocratis. Sanctè fateor , ferè centies hujuſmodi veritatem expertus ſum Romæ in ægrotantibus ; & ſæpè cum magno animi mœrore , quando Medicos in contrariam ire ſententiam , obſervabam.

At ſi cum talibus urinis lingua ſit arida , ſicca , calor acris per totum , viſcera intenta cum hypochondriorum calore , quæ ſingula ſignificant in-

cipientem viſcerum inflammatoriam criſpaturam, & oſcillationem morboſam ab exaltatis ſalibus pendentem; in tali caſu ſanguinis miſſio, etiam repetita, pro ratione accidentium ſupervenientium, conferri poterit, ad præcavenda deliria, capitis dolores, variaſque hujus generis acutas affectiones.

Urinæ turbidæ quales jumentorum, ſemper mala capitis minantur. Si cum illis adſint vigiliæ, ſitis, dolor capitis, &c. delirium denuntia. Si ſopor, capitis gravitas cum pulſu parvo, lethargum prædicito.

Urinæ tenues diù perſeverantes, ſi alia criſis non venerit, in magno humorum apparatu, ad abſceſſum in inferiora deſinit res.

Urina quæ ſupprimitur in acutis ante rigorem, bonum; critica enim eſt. Quæ poſt rigorem ſubſiſtit, convulſifica, & lethalis. Duretus. Idem dicendum de hæmorrhagia, quæ, ut bona ſit & critica, rigori ſuccedere debet, non antecedere eumdem.

Urinæ tenues ſemper ſuſpectæ in acutis, cum illis non purgandum, *ex præcepto Magni Senis*, quia inflammatoriam viſcerum labem ferè ſemper ſequuntur, in quo caſu omnis purgatio ſuſpecta. Purgationes enim in principio febrium damnamus, quando cum acutie, & ſignis inflammationis conjunctæ ſunt. Si contra fuerint, & ſi præceſſerint errores in victu cum magno cacochyliæ apparatu, etiam in principio purgandum, & etiam repetito.

Urinæ, quæ in acutis derepentè & immeritò coquuntur, malæ; quicquid enim immeritò coquitur in acutis, malum eſt. Hippocrates.

Urinæ variæ in acutis longitudinem ſignificant. Idem.

Ex urina rubra, & nimium tincta non ſemper deſumenda eſt indicatio ſanguinem mittendi: Nam non ſemper caloris ſignum eſt, ut ſuprà notavimus. In viſcerum vera inflammatione, urina perſæpè eſt alba, & tamen vena ſecanda, ſi morbus poſtulaverit.

Bonus calor in urinis cum citâ coctione indicat Naturam vigere, & bonum eſt ſignum.

Urinæ ſuppreſſio in acutis poſt frigus, peſtifera. Hippocrates.

Veſica dura, & doloroſa in acutis, peſſima; Alvus ſupprimitur, & niſi dolorem, ac tenſionem ſolvat urina purulenter micta, æger in primis morietur circuitibus; Idque potiſſimùm in pueris à ſeptimo ad quintodecimum annum. Hippocrates.

Sæpè obſervavi in iis, quibus obſtructiones ſunt in primis viis, cum maximo humorum apparatu crudorum in meſenterio, urinam diminutè procedere, & aliquando ſupprimi; quia humorum hujuſmodi in meſenterio hærentium causâ, lymphæ curſus in lymphaticis viſcerum turbatur, & impeditur. Diuretica quantacumque, & cujuſcumque activitatis dederis, urinam non educes, imò magis ſupprimes; Purgantia repetita ex pilulis de

de hiera cum agarico, tartarea, epithymus, & lenia hujuſmodi purgantia educunt meſenterii impuritates, & pro modulo, quo tales educuntur impuritates, urinæ quoque curſus aperitur, & ægri ſanantur: Uti evenit ægro decumbenti ad radices Quirinalis propè ædem S. Angeli Cuſtodis, & aliis propè Collegium Clementinum Patrum Somaſchorum ad ribam Tiberis in campo Martio: Demum Vetulæ decumbenti in eodem Campo, propè rudera Mauſolæi Auguſti.

DE PULSU IN ACUTIS.

PUlſus intermittens in una pulſatione peſſimus in acutis, & inflammatoriis febribus, præſertim ſi alia vigeant gravia accidentia. Non ita malus, ſi morbis pectoris ſuperveniat, in quibus familiaris eſt, aut in morbis Senum, aut in plethoricis, aut in Pueris dormientibus, in quibus omnibus intermittentia ferè cùm familiaris ſit, non ita pernicioſa exiſtimanda.

Cum pulſu parvo, & frequenti, moriuntur in acutis quamplurimi.

Diutiùs, & ſalubriùs vivunt, qui naturaliter pulſum habent exiguum, quàm qui magnum, & vehementem. Salubriùs quoque, qui pallidulo faciei colore ſunt, quàm qui rubicundo nimiùm, ac ferè igneo: Et quò magis roſea, & rubicunda eſt facies in ſanis hominibus; eò magis ſuſpecta ſunt ſua bona. Periculoſiſſimis roſei homines morbis ſubjiciuntur, levi de causâ ægrotant, facilè inflammantur: Longam vitam non habent, & ſi habeant, hæmorrhoidibus, calculis, doloribuſque articulorum erit labefactata.

Quando dolores alicubi ferociunt, ſtatim pulſus parvi fiunt, & exiles. In ſtomachi morbis pravi etiam fiunt. Quique naturaliter ſunt ſtomacho debiles, exiguum ferè perpetuò pulſum gerunt: quod ad ritè prognoſticandum in acutis, maximè juvat præſcire; prout vidimus in Anglo in foro Hiſpanico in principio Menſis Aprilis 1702. Die 19. Martii 1702. obiit Princeps Auriacus Guillelmus III. Rex Britanniæ ex lethali contuſione, paſſa ob lapſum ab equo dum venabatur: Is ab Anglicis Comitiis evectus fuerat ad Regnum, transfugâ in Gallias Jacobo II. Catholico, piiſſimoque Angliæ Rege.

Si quando in acutis, & malignis febribus pulſum tangis, æger retrahit manum veluti tremulam, peſſimum id eſt, & pauci evadunt, ut ſæpè obſervavi in Noſocomiis.

In ſenibus pulſus eſt varius, & mutabilis naturaliter, ideò ne terreat te in iis curandis. Mutabilis quoque eſt in pueris vermium copiâ laboranti-

bus; & in ſtomachi affectionibus cum ingenti repletione, & apparatu primarum viarum,

DE INAPPETENTIA.

IN omnibus Morbis ſi viget appetitus, bonum; Inappetentia ſemper mala, ſemper ſuſpecta, ſemper timenda: Semper timeo in ægris inappetentiam. Dum viget ſtomachus, vigent omnia; nam cibi, & medicamenta ritè digeruntur. Omnes ægroti, 3. *Epidem. apud* HIPPOCRATEM cibos faſtidiebant, & mortui ſunt. Parius in Thaſo, Hermocrates, & alii in Coo; Et apud nos Romæ binæ mulieres in Vico Marforii, quo deſcendimus in forum Romanum, non longè à Noſocomio Conſolationis; Vidua in eodem foro Romano. Presbyter Senex ad latus Noſocomii Incurabilium, in principio veteris Flaminiæ, nunc viæ populi. Juvenis in Palatio Mariæ Caſimiræ Reginæ Viduæ Poloniæ, & Uxoris Joannis III. Sobieſchii, Viennæ Liberatoris, in foro Baſilicæ Sanctorum duodecim Apoſtolorum Patrum Conventualium, propè viam Quirinalem. Denique Aulicus Principis Parmenſis qui Romæ erat in Palatio Farneſio anno Jubilæi 1700. & reliqui, quos brevitatis causâ ſilentio committimus.

Si in acutis, & aliquando in chronicis poſt magnam inappetentiam, derepentè ingens excitetur appetitus, nullâ præcedente bonâ criſi, aut alio bono ſigno, poſtridie mortem prædicito, ut vidi in Mercatore ægrotante, non longè à Collegio Germanorum, in principio magnæ viæ Coronariorum, quæ deſinit ad pontem Hadrianæum. Homines diù inappetentes in gravem morbum brevi incident.

Igitur gravis eſt, & maximè ſuſpecta in morbis inappetentia; Nulla alia bona ſigna me exhilarant, niſi conjuncta ſint cum appetentia. Bonus appetitus, bonam viſcerum naturalium œconomiam denotat, unde ſemper benè ſperandum: Fateor expertus. Nec lubricus ſis in promittendo curationem felici eventu, niſi fundamentum habeas in bona appetentia.

Si poſt curatos morbos inappetentia remaneat, recidivam prædicito.

DE CAPITIS AFFECTIONIBUS IN ACUTIS.

CApitis dolores fortes, & continui cum febre, ſiquidem lethalium ſignorum quid acceſſerit, pernicioſi ſunt valdè. Si verò ſine talibus ſignis dolor viginti dies tranſmiſerit, & febris tenuerit, ſanguinis à na-

ribus eruptionem, aut abſceſſum quendam ad infernas partes oportet expectare. Sanguinis tamen eruptio etiam in aliis doloribus expectanda; præſertim Junioribus triginta quinque annis; Senioribus verò puris eruptio. HIPPOCRATES, *lib. prænot. n.* 22.

Capitis dolorem tollit pus per nares, aut ſputa craſſa, & non olentia. Solvit item ulcerum eruptio. Quandoque & ſomnus, & alvi fluxus, HIPPOCRATES, *Coac.* 13.

De Cephalalgia in acutis vide HIPPOCRATIS *Coacas in* DURETO *à fol.* 87. *ad* 98. divinè penè, ac utiliter.

Cephalalgia veternoſa oſtentat aliquid convulſificum. HIPPOCRATIS *Coac.* 16. DURETUS, *lib.* 3. *c.* 1.

In Cephalalgia coma, & ſurditas aliquid ad aurem eructant. HIPPOCRATIS *progn.* 75. DURETUS *fol.* 448.

Si dolor Capitis ante febrem invadat, atque ſit gravis, continuus & poſteriorem capitis regionem occupet, periculum eſt, ne caput idiopathicè laboret, ac per eſſentiam; ſi verò poſt aliquot dies, licèt breves ab incepta febre, ſuperveniat dolor, per conſenſum fit, id eſt febris ſymptoma eſt, & occupat partem capitis anteriorem, ut ſæpè obſervavi. In ſumma gravis eſt, ſi ſtatim cum febre incipiat, & quotidie creſcat vel in eodem gradu perſiſtat.

Capitis dolores comatoſi convulſionem minantur, & parotides: Alvi fluxus ſolvit eos, & hæmorrhagiam præſagiunt. HIPPOCRATES.

Comatoſi cum alvi profluvio rubro, lethales. HIPPOCRATES.

Coma non turbulentum, ſed placidum, licet duraverit diù ebriorum inſtar, non eſt malum, ſed ſedat & arcet majora mala, delirium ſcilicet, dolores capitis, & in pueris, febrem. DURETUS.

In morbis capitis indicium ad ſalutem vel ad mortem ſumas ex urina; ſi alba ſit, & tenuis, malum: Sales morboſi, qui tingunt ipſam, & cauſa morbi ſunt, in capite detinentur, & morbum augent.

Alvus ſtricta ſemper exacerbat capitis morbos. Pediluvia ſemper bona. Alvus lubrica bona. Ita ipſe elapſo anno 1702. 20. die Januarii ætatis noſtræ ann. 33. poſt diuturnas aſſiduaſque applicationes ad ſtudia, & ad curandos ægros, horrendo capitis dolore cum febre correptus fui: uſus nimius chocolatæ morbum forſan produxit; binis purgantibus intra ſeptimum exhibitis applicatiſque pediluviis quotidie, abſque aliis remediis octavâ die liber à morbo evaſi.

In faciei & faucium morbis cauteria valdè juvant in brachiis; Arteriotomia in capite ſecretum magnum in deſperatis capitis doloribus eſt, &c.

Hirudines ano applicatæ, capitis morbos ſublevant. Sublevant &

hypochondriorum mala ex acrimonia, impetu, & difficili circuitu ſanguinis in eis.

HIPPOCRATES *in libro de morbis*, mirè deſcripſit quamplures capitis morbos ab aliis Authoribus non deſcriptos, quos utile eſt videre.

Qui ab Apoplexia liberati, poſteà levi de causâ, & ſine occaſione lachrymantur, ac mœrent, malum hoc eſt, & recidivam notat: paſſus eſt id Senex in ſuburra, & Puer in foro Judæorum, atque alius in Boario.

Apoplexia Epilepſiæ ſuperveniens certò mortem affert; quod ex obſervatione Authorum vidi in ægro ad vicum veteris Templi Pacis in foro Romano, & propè ædem S. Bartholomæi Bergomenſium ad Seminarium Romanum Soc, Jeſu.

Potus nimius Caffe capitis morbos producit, vigiliam, tremorem, calorem &c. Duos vidi ex nimio Caffè abuſu incidiſſe in tremorem brachii, & debilitatem, ſtatimque convaluiſſe, ejuſdem potione prætermiſſâ, nec niſi cum moderatione adhibitâ. Alter decumbebat apud Sanctam Cæciliam trans Tiberim, Senex, & vir doctiſſimus: Alter propè Thermas Conſtantini ſub Quirinial, Juvenis Doctus pariter, & eruditus. Cum de Caffe inciderit ſermo, obiter moneo, potionem Caffe, eſſe ſecretum infa libile ad tollendum capitis dolorem poſtmeridianum; qui vitio ſtomachi malè digerentis, nonnullas poſt prandium horas venit. Id in innumeris obſervavi ægrotantibus Romæ: id in me ipſo quotidie obſervo; Mihi enim ob aſſiduas cogitationes, nimioſque praxeos labores in ægris viſitandis, & eorum omnium patientiſſimè deſcribenda morborum Natura, ad amplificandam Praxim Medicam ſummopere neceſſaria; cùm ſtomachus debilis valdè ſit, tribus poſt prandium horis, dolore capitis, gravitate, mœrore, vexari incipio, quæ quoniam à ſtomacho malè digerente fiunt, duos, vel tres Caffe cyathos haurio, & momento temporis, ac ferè ad miraculum, à malis prædictis me ſtatim libero. Eodem tempore loco Caffè aliquando haurire ſoleo cyathos decoctionis The, vel Chocolatæ; ſed non cum tanto profectu, qualem ab uſu Caffe percipio. Caffe igitur ad morbos ſtomachi, & inde nata mala mirabile remedium eſt: The verò ad capitis morbos. Denique Chocolatæ uſus, prout obſervatione didici, ad roborandam ſanguinis maſſam, ejuſque vim, tonum, & ſuccum ejuſdem nutritium deperditum reſtituendum, proſtratos à coitu ſpiritus reſtaurandos maximopere juvat, eodem tamen tempore ſtomachum quoque mirè confortat; adeò ut meritò Ambroſiæ nomen mereatur, ſed, ſi nimio chocolatæ potus quis abutatur, potiſſimùm præditus temperamento ſanguineo, & inflammabili, quoniam chocolata ſanguinem incraſſat, forſan ratione oloeſæ viſcidæque naturæ fructus Ca-

cao, & ipſum reddit circulationi ineptum; fiet, ut inde naſcantur inflammationes viſcerum, febres longæ meſentericæ, apoplexiæ: quarum ingens noſtris temporibus frequentia, forſan à nimia naſcitur chocolata, ſanguinem nimiùm incraſſante, hinc ejus potatores pingueſcunt, ut in pluribus obſervavi.

DE OBSERVATIONE OCULORUM IN ACUTIS.

NUnquam ab ægro diſcedas in acutis, & inflammatoriis, niſi oculos inſpexeris. Quando illos à naturali ſtatu mutatos videbis, time ſemper, ſicuti poſt oſpiatum in dyſenteria; poſt chinam chinæ in magno primarum viarum apparatu: Conſtricto in his caſibus indebitè humore noxio, præcipitat æger, & præcipitii ſigna, oculi à naturali ſtatu mutati oſtendunt.

Si oculi robuſti non ſint, mors brevi imminet. HIPPOCRATES, *II. Epid. ſect.* 1.

Oculi audaces, & fixi delirium minantur. VI. Epid. ſect. 1.

Si oculi lucem fugiant, aut involuntariè lachrymentur, aut diſtorqueantur, aut præternaturali colore mutentur: malum. HIPPOCRATES, *in Præn.*

Si oculis clauſis, alba eorum portio appareat, quod non fiat ex alvi profluvio, aut delaſſatione, lethale. HIPPOCRATES.

Ut valent oculi, ſic & homo. HIPPOCRATES.

Oculi ſocietatis, & vicinitatis jure præ cæteris cerebri affectionem denotant. DURETUS.

Oculorum rubor in febre natus, diuturnam malignam ventris moleſtiam denotat. HIPPOCRATES, *in Coacis II.* 126.

HOLLERIUS ait oculorum ruborem eſſe ſignum corrupti pulmonis, aut viſcerum è directo, cerebri quoque, & ventriculi inflammati, *fol.* 1092. *&* 1096.

Oculos caligare, & obtenebrari in pectoris acutis morbis, lethale, ut præ cæteris obſervavi in Sene pulmoniaco apud S. Pantaleonem in Montibus in vico, qui ducit ad Amphitheatrum Flavium, vulgò Coloſſeum & arcum triumphalem Conſtantini Magni.

DE DECUBITU ÆGRORUM.

NUdare pedes, ſupine, ore aperto dormire malum, HIPPOCRATES. Malum ſi ad Pedes delabatur æger, & manus habet nimiùm protenſas; & quando eleventur à Medico, ſtatim ſpontè concidunt, veluti ſemimortuæ, majus malum. Paſſi ſunt id ægri propè S. Carolum Medi olanenſium in via Flaminia: in vicinia Collegii Romani Soc. Jeſu. Ad ædem S. Andreæ de Valle PP. Theatinorum; Demum alii propè ædes Theatri Pompeii Magni in Campo Floræ, &c.

Erectum ſedere velle in acutis, malum: Peſſimum in pulmonicis, pulmone inflammato, HIPPOCRATE docente quòd frequenter verum expertus ſum in Noſocomiis Italiæ, & in ægro propè Collegium Scotorum, & Hibernorum.

Facilè converti debet æger in lecto in acutis; ſi verò ſibi gravis videatur, nec facilè ferat morbum, peſſimum.

In decubitu, & reſpiratione potentiæ animalis vis elucet.

Gravitas totius Corporis peſtifera.

At verò ſupinum jacere; & manus, & collum, & crura extenta habere, minus bonum eſt. Si verò etiam pronus fiat, & de lecto ad pedes delabatur, magis horrendum eſt. Si verò nudos quoque pedes habere comperiatur, nec admodum calidos, & manus & collum, ac crura inæqualiter disjecta, ac nuda, malum eſt; anxietatem enim ſignificat. HIPPOCRATES, *lib. Pranot. n.* 3.

DE VOCE ET FACIE IN ACUTIS.

IN magnis malis ſemper faciem inſpice: ſi bona fuerit, & naturalis, ſemper bene ſpera; ſi mala, malum.

Sed ut rectè procedas in mala facie, pete an æger ante nimiùm vigilaverit, aut diarrhœam paſſus ſit, aut famem, quæ ſingula mutationem faciei in pejus faciunt; quod ſi nihil horum fuerit, morti eſt proximus; ſi verò fuerit, minùs time. *Ex* HIPPOCRATE, *in Pranot.*

Cuicumque hydropico aſcitico facies derepentè plumbea evadit, mors oſtia pulſat.

Facies nimis colorata, & præter rationem rubra, & ſucci plena, ſuſpecta eſt iſta bonitas: nam præſentis morbi ſunt ſignum, aut futuri præſagium. Fit enim illa rubicunda facies ab humorum redundantia, & illorum quodam veluti ſtrangulatu, præſertim circa pulmones.

Facies nimiùm colorata, & vultuoſa, peſſima; ſi frons contrahatur, phreneticum. HIPPOCRATES, *in Coacis.*

Rubores narium ſigna ſunt ventris facilè lubrici, ſigna quoque morbi Pulmonum, aut jecoris. Ex Hippocrate, *in Coacis.*

Aphonia in acutis, undecumque ſit, brevi mors eſt. Duretus.

Poſt dolores magnos Aphonia; crudeli morte ſpaſmi, aut convulſionis pereunt. Hippocrates.

Facies pulchra, ſucci plena, ac decora, quæ in febri non levi, nullam oſtendit remiſſionem, ſed potiùs intenſionem habet, aut certè manet eadem; ad diuturnitatem morbi apparet. Duretus *ex* Hippocrate.

Vox demiſſa cum virium reſolutione in acutis peſſima. Hippocrates.

In chronicis morbis ſi facies naturalis ſit, & boni coloris, nunquam crede adeſſe obſtructiones in viſceribus; ſi mutata ſit à naturali, id obſtructionum ſignum, & turbatæ œconomiæ naturalis eſt.

Virium proſtratio in acutis fit à quadam veluti paralyſi univerſali; In principio ſignum eſt inebriati nervorum principii; In progreſſu, languidi, & effœti, & ſi ad pedes delabantur ægri, brevi mortem indicat. Ex Dureto.

In magnis morbis optima facies, optimum; in parvis peſſima, peſſimum. Hollerius *coac. ex* Hippocrate.

Omnis rubor faciei, vel ſanguinis copiam, vel internum phlegmonem, vel calidam intemperiem, vel viſceris corruptionem denotat. Alvus dura eſſe ſolet iis, qui nimiùm facie rubent. Jacotius, *coac.*

DE ABSCESSU ACUTORUM.

Si morbus magno cum impetu feratur, ſupernè fieri ſolent abſceſſus ad collum, axillas, &c. ſi lentè procedat, & infra tendat, in partibus infernis expecta: Pedes calidi infernè fieri maximè abſceſſus ſignificant: frigidi ſupernè. Hippocrates *de humor.* In ægro decumbente ad Magnum ærarium Montis Pietatis ex parte Domûs Peregrinorum Sanctiſſimæ Trinitatis Pontis Sixti, pedes per ſingulos dies febris perpetuò frigidi, abſceſſus venit circa 20. diem ad axillas, ex quo difficulter convaluit elapſo Menſe Aprili. Die 14. ejuſdem menſis 1702. Barcinona Neapolim venit cum quinque Navibus Philippus V. Dux Andegavenſis, & Hiſpaniarum Rex, ad ſolandam pulcherrimam, totiuſque Italiæ maximam ſyrenum Urbem, elapſi Septembris 1701. conjuratione, & civili tumultu maximè afflictam, & magna proſtratam egeſtate. Carolus Cardinalis Barberinus 14. Maii 1702. Legatus à latere declaratus à Clemente Papa XI. Optimo Maximo ad eumdem Regem Philippum, ex portu Antiate, Triremibus Pontificiis, Neapolim cum ſplendidiſſimo commeatu ſe contulit, ubi ſuâ functus Legatione, ac paulò poſt Rege Mediolanum perrecturo, ſupra triremibus ſuis, Romam iterùm reverſus eſt.

Boni abſceſſus, qui fiunt infernè, & longiſſimè à morbo, qui per effluxum foris fiunt, ut ſanguinis è naribus, ſudoris, &c. porrò, qui die critico, & cum levamine. Demum pro magnitudine morbi magna pars debet abſceſſum recipere, ſi parva fuerit pars, malum. Ita Nepti Jemeni apud Senem magnum in acuta, & magna febre abſceſſus factus eſt ad digitum, gangræna venit, & periit.

Abſceſſus Junioribus magis fiunt quàm Senibus, ob facilem humorum decubitum.

DE RIGORE ACUTORUM.

Triplex rigor eſt, criticus, periodicus, & ſymptomaticus, ſive erraticus dominatu morbi, quod bene tenendum in curatione acutorum.

Rigor bonus, & criticus eſt ille, qui cum urinæ pepaſmo, ſive coctione ſignificatur, quique ſolvit febrem, & ſymptomata mitigat, rigoremque ſequitur ſudor, vomitus, vel alia evacuatio. Malus contra, qui frequenter apparet, nam ſemel apparere debet, qui criticus eſt; malus quoque, ſi vires inde langueant, nam indicat Naturæ debilitatem, & fruſtraneum ejus conatum; malum enim eſt quod fruſtra movetur, ſiquidem raptum ad Caput facit, & Diaphragma.

Omnis rigor ferè ſemper in lumbis incipit primò, deinde per dorſum ad caput fertur; iſque rigor a lumbis, ferè ſemper in febribus eſt: Si verò aliundè quis frigeat, abſceſſu latente rigebit. Duretus.

Rigor, qui antecedit urinæ ſuppreſſionem, & hæmorrhagiam, ſalutaris, qui verò iiſdem ſuccedit, lethalis. Hippocrates.

Aliquando in febribus continuis frequens eſt rigorifera horreſcentia, putant Medici, id fieri à latente abſceſſu: ſed falsò; nam producitur à magna humorum cacochymia, & apparatu, quæ à febrili calore in motum acta, dum hinc exindè ad exteriora diſcurrit, partes vellicando, horrorem facit. Omnes enim cacochymi, dum nimiùm incaleſcunt, horrent. Ita ſi cacochymus Soli exponatur, paulò poſt horret, & febricitat. Ballonius.

Idem quoque Nos vidimus in quinquagenario ad Templum Jeſu, & Mariæ PP. Diſcalceatorum S. Auguſtini in via Flaminia; & in Virgine decumbente ad ædes Viri Eruditiſſimi, doctiſſimique Abbatis Pauli Stufæ noſtri amiciſſimi in foro Agonali, vulgo *Piazza Navona*.

Niger vomitus mortem brevi denuntiat; fitque ab exolutione, & reſolutione viſcerum. Duretus.

Nil paulum criticum. Ita exiguæ vomitiones bilioſæ, malæ; potiſſimùm ſi vigiliæ ſupervenerint; & ſi narium hæmorrhagia venerit, pernicioſum. Hippocrates.

In meris vomitibus ſingultus ſuperveniens mortiferus. Hippocrates.

Quibus per febres, Rigor quotidie incidit, ipſarum quoque diur-

na eſt diſceſſio. DURETUS *ex* HIPPOCRATE.

Quibus in febribus rigor accedit, febris ſolvitur. HIPPOCRATES *de Jud. num.* 11.

Et ideò quando in continuis benè tractatis, rigor apparere incipit, bonum eſt; nam ſignificat morbum mutari, ejuſque acutiem eſſe remiſſam, ut ſæpiſſimè obſervo in praxi mea.

Si crebrò rigor incidit, nec ulla febris diſceſſio eſt, fractis jam ægri viribus, lethale. HIPPOCRATES.

Rigor ſymptomaticus, aut ſuppurationis internæ ſignum eſt, aut tranſlationis materiæ in caput, aut principium Naturæ ſuperatæ à morbo.

Rigores inanes, ſive qui fruſtra fiunt, tranſlationem ad caput afferre ſolent ſymptomaticam. Quod de rigoribus, idem de ſudoribus dicendum. BALLONIUS.

Frequens horror in ſanis, ſignum eſt cruditatis, aut cacochymiæ: in febribus verò, motûs morbi, aut ſuppurationis in ea parte unde excitatur. JACOTIUS.

Rigor ſuperveniens, eſt ſignum criticum, ex quo patet moliri aliquid Naturam; neque enim fruſtra calor nativus ita violenter agitatur. JACOTIUS.

Qui ſæpè perhorreſcunt, ac multùm ſudant, difficulter ſanantur. HIPPOCRATES *Coac.* 13.

DE HYDROPE SICCO.

FLatuoſa ventris intumeſcentia, ſive ſiccus hydrops ventris, non gignitur à vapore detento intra viſcerum, & abdominis clauſtra, ut vulgus putat ignarum: Fibræ viſcerum & partium abdominis intentæ nimiùm, criſpatæ, & exſiccatæ, portentoſum acquirunt elaterem: unde ingens diſtenſio ſolidi, ſine ullo vapore ſubjecto: Et quando diſtenſio multùm augetur, magis, magiſque liquidorum circulum impedit, hinc facilè ſicco hydropi humidus ſuccedit, & ſemper ante mortem aſcites tympanitidi conjungitur: fibras autem exſiccat, criſpat, convellit materia acris, ſalina, piperina, mordicans: hinc ſiccitas & diſtenſio.

Ventoſitatem flatuoſam ſolvit phlebotomia. HIPPOCRATES.

Flatus excitantur ab efferveſcentia acrium humorum, ſolidorum fibras irritantium: Qua de cauſa aucto in illis elatere, & intentis minimis illorum arcubus, intumeſcentia naſcitur inanis, non verò vaporaria, ut hactenus creditum. Ideò ſanatur per balnea, & humectantia. Hinc ait HIPPOCRATES. *Allium flatus inducit propter ſpiritûs intenſionem.*

Hydrops ſiccus, ſive flatuoſus *Hippocratis* tunc dicitur, quando adeſt

alvi ſiccitas cum fæcibus ſtercori caprino ſimilibus: necnon adſunt tormina, & dolores magni circa umbilicum, & lumbos, febris, ſitis, tuſſis ſicca: Peſſima ſtranguria in hoc malo; Fit ab hectica inteſtinorum intemperie, ſequitur alios morbos potiſſimùm acutos. Cathartica perniciosiſſima ſunt. Uſus nitratorum, Serum lactis, Lac Aſininum, & generaliter omnia humectantia intùs, foriſque juvant.

In iis qui ſicco hydrope moriuntur, obſervantur glandulæ meſenterii aridæ, exſiccatæ, & tabefactæ; undè cauſa mali ex Ballonio.

Quibus tormina, & circa umbilicum dolores fortes, qui nullis cedunt remediis, deſinunt in ſiccum Hydropem *ex* Hipppocrate.

Morbus eſt acutiſſimus, & difficillimus, citòque interimit; alvus, & urina ſtatim ſupprimuntur; & nihil perniciosius remediorum copiâ & farragine.

DE ICTERO FLAVO.

IN tractatu noſtro de experimentis infra traditis circa bilem nonnulla diximus de Icteritia ad praxim utilia.

De Ictero fatali vide Hippocratem 3. *morb. n.* 12. ubi abſinthium, & aniſum laudat.

De Ictero à dolore hepatis vehementiſſimo, vide Hippocratem *de int. affect. n.* 31.

De quatuor raris Icteri ſpeciebus, vide Hippocratem *de int. affect. n.* 38. *&* *n.* 39. in quo cantharides cum vino, & melle per os exhibendas laudat.

Peſſimam Icteri ſpeciem legas apud Hippocratem *de diebus jud. n.* 7. & lege exitum.

In febre biliosa ante ſeptimum diem cum rigore morbus regius accedens, ſolvit febrem; verùm ſine rigore ſi accedat extra temporis occaſiones, perniciosus eſt. Hippocrates *de vict. acut. n.* 54.

In febribus ardentibus, ſi accedat morbus regius, & ſingultus quinto die, lethale. Hippocrates *de judicationibus* VIII. 20.

Icterici multùm fœdati pereunt; Alba dejectio iis una ſecedit. Hippocrates *in coac.* 38.

Moriuntur icterici, nec unquam fœdum colorem eluere poſſunt, qui vel à motu morbi, vel ab hepatis inflammatione, aut ſcirrho, vel à veneno, potione, aut morſu immiſſo, ita colorantur. Duretus, *fol.* 22.

Criticus, ac bonus icterus eſt, qui coctione indicatur, qui febris finem affert die critico, nec relinquit hypochondrii duritiem poſt ſe, & cum urinis, ac dejectionibus naturaliter coloratis exiſtit.

Fernelius obſervavit in mortuis derepentè, vel minimam bilis copiam in cyſti fellea fuiſſe, vel prorſus defeciſſe: ipſe paucam, ſed nigerrimam adinſtar atramenti in nonnullis obſervavi.

Icteri nunquam ſpernendi, nam ſub larva, ac perſona Icteri, ſæpè magni, periculoſi, ac repentini morbi abſconduntur; & ſæpiſſimè moriuntur derepentè Icterici, ut ait Dodonæus.

Icterus febri ſuperveniens ſemper timendus, raró enim ſunt ſine malignitate. Si ſint ſigna coctionis, & appareat circa ſeptimum, bonus eſt, eſt enim criticus: ſi ſigna cruditatis, & ſi circa quartum, malus, & ſymptomaticus; & ſi febris non remittat, lethalis, vel gravium morborum nuncius.

Hippocrates *de loc. in hom.* loquens de Ictero ait. *Medicamenta purgantia ne dato, ne corpus magis conturbes; Oportet verò vinum bibere generoſum, ſudare, laborare, lavari, & ſumere quæ hominem reddunt rubicundum.*

Hyſtericis, Calculoſis, Colicis, & in fine intermittentium, facilè ſuperveniunt Icteri. In cadavere Ictericorum obſervatur, vel bilis viſcida amurcæ ſimilis, vel calculi in veſica fellis; Quod ad curationem probè tenere confert.

Si Icterus ſemel curatus, denuò, ac ſæpiùs recidivet, ſignum eſt infallibile oriri à calculo veſicæ fellis. Curati hi Icteri ſi recidivant, incurabiles ſunt, & mortem tandem inferunt; Qui calculo renum pereunt, circa finem convulſionibus, aut delirio pereunt, ut in nonnullis obſervavi.

Infantibus tertio, & quarto die à partu oritur Icterus, fitque ex retenſione meconii in inteſtinis, undè etiam oriuntur eorum epilepſiæ.

Spiritus ſalis ammoniaci acidus, quamplures ſanavit Icteros. Abſinthium ponticum in juſculo coctum, mihi familiare in hoc malo: item Fragaria, Centaureum minus, Carduus benedictus, Marrubium, Chelidonium majus pro mille ſufficiant pompóſis pharmacopæorum remediis. Paronychia folió rutaceo pro ſecreto laudatur à Boyle. Guttæ aliquot ſucci cucumeris aſinini, mixtæ cum pauco lacte mulieris, ac per nares tractæ ferè incredibiliter per nares Icterum expurgant.

In curatione Icteri tota Medici prudentia dirigi debet, in inveſtigando, an pendeat à bile viſcida, vappida, amurcoſa, & inerti, circa Jecur impacta; an verò à bile acri, tenui, ignea, inflammabili; pro quorum diverſitate humorum toto cœlo diverſa eſſe debet curatio: Qui benè judicat, benè curat; integritas judicii, fons, & caput eſt benè medendi. Signa viſcidæ ſunt, lingua alba, humida, inappetentia extrema, debilitas virium, pauca, vel nulla febris, flatus ingentes poſt paſtum: Cauſæ quæ præceſſerunt, & temperamentum, ad congerendas viſciditates, aptum ad id eſſe debet.

Acris contra, tenuiſque bilis ſigna ſunt, ſitis cum aliqua linguæ ſicci-

tate, ardor, calorque hypochondriorum, aliqua in pulſu mutatio, tenſiones hypochondriorum, ſiccum temperamentum cum macie ægroti: Cauſæ quæ præceſſerunt, calidæ fuerunt, vina generoſa, aromata, ſaccharata, &c. Icterus à viſciditate, & ab amurcoſa bilis qualitate tartareis veluti pro ſecreto curatur, & aquâ Tetuccii, quæ ſalina eſt; ſi febris non adſit, dabis ſequentem potionem.

℞. Tartari Bonon. ʒ. ß. aquæ Tetuccii ℥. vj. bulliant ad tertias; in cujus colatura ſolve ſyrupi florum perſicorum ℥. iv. & bibe; Quando incipiet purgatio, ſuperbibe, more Medicorum Urbis, partitis vicibus totum œnophorum aquæ Tetuccianæ tepidæ. Hoc idem remedium in calculo renum mihi familiare eſt cum profectu.

Si nimiùm fuerit amurcoſa bilis circa jecur impacta, per duas, vel tres vices repeti poterit hæc purgatio alternis diebus; deinde veniendum ad ſerum lactis cum marrubio bullitum, & ſingulo mane calidè dandum: Et ſi magna fuerit viſcidæ, nigræquæ bilis copia, addi poterit cum ſero in maceratione ʒ. 1. hellebori nigri præparati ſingulo mane, vel cochlear ſyrupi cachectici Fernelii cum helleboro, qui ſyrupus magnarum eſt virium in chronicis; & demùm omni bile hâc methodo expurgata (hic primus curationis ſcopus prudentis Medici eſſe debet) ad chalybeata, & roborantia veniendum: Neque me fefellit unquam hæc methodus: Quod præ cæteris ſatis evidenter obſervavi in ægro ad Thermas Conſtantini in Quirinali, prope Baſilicam Sanctorum XII. Apoſtolorum, Fratrum Conventualium S. Franciſci; quæ quidem antiqua Baſilica cum jam vetuſtate labaſceret, & proxima eſſet ut corrueret, in ſplendidiorem, longèque magnificam extruitur formam, jactis hoc anno fundamentis, jactoque primo Lapide à Clemente PP. XI. Optimo principe: ✕ in ruderibus veteris Eccleſiæ à dextro latere in Sacello Divi Antonii menſe Auguſti 1702. reperta ſunt in magna marmorea Capſa, oſſa magni Viri, & famæ immortalis Cardinalis Beſſarionis Trapezuntii, quæ cum Ipſe viderem, ac manibus tractarem, ferè in lachrymas præ lætitia ſolvebar; tanta namque ſunt maximi hujus Viri in Dei Eccleſiam beneficia, & erga Rempublicam litterariam merita.

Quod ſi Icterus pertinax fuerit, ob nimiam, ac pertinacem bilis amurcoſam viſciditatem, ſequenti vino medicato utor, quod nunquam me fefellit, aut rarò.

℞. Chalybis limati in petia ligati. ℥. ß. foliorum ſenæ orientalis mundatorum. ℥. iij. epithymi inciſi & rhabarbari, electi inciſi, ana ℈. iij. abſinthii pontici, centaurii minoris ana, manip. ij. baccarum juniperi contuſarum, man. j. ſpecierum trium ſantalorum & ſpec. diarhodon. Abbatis ana, ℈. iv. Vini albi veteris non admodum generoſi, lib. vij. macera biduo ad cineres fervidos, deinde cola per manicam

Hippocratis, ut vinum optimè clarificetur; de quo capiat ℥. iv. mane bihorio ante prandium per quindecim dies, aut pluries, ſingulis diebus, vel alternis; prout magis, vel minus purgaverit. Hoc vinum noſtrum medicatum, maximè etiam confert in ſchirris, & obſtructionibus viſcerum, potiſſimùm ubi viſciditas regnat, nec multa febris adeſt: Ut præ cæteris experta eſt virgo in via Julia ad Pontem Sixti: Ac etiam Senex Ictericus in eadem viâ propè novos Carceres; Quadragenarius apud S. Ludovicum Gallorum, id eſt, apud Thermas Neronis; & Vidua Lienoſa ad Collegium Picenum propè Theatrum, vulgò, *Tor di Nona.*

Contrario modo procedendum in Ictero, quando à tenui, acri & inflammabili bile producitur, atque in fibris Jecoris, partiumque vicinarum oſcillatoriam parit convulſionem; utendum enim tunc erit radicibus temperatis, & aperientibus, ut Fragarum, Graminis, Intybaceorum Chelidoniæ, Raphani, &c. cum ſero lactis bullitis: Deſtillata ex ſuccis aperientibus, ſemicupia, fotus hypochondriorum cum decoctis emollientibus; Potiones aquarum acidularum, & hiſce ſimilia, quæ bilem diluunt, coercent, & viam ei præbent per urinam, aut ſeceſſum: Acidulas in Ictero à pluribus laudatas vidi Authoribus; Iiſdemque ſanavi ægrum deſperatum in foro Archilycæi Romani, propè Eccleſiam S. Euſtachii, quæ cum vetuſtate jam caderet, diruta veteri à fundamentis hoc anno 1702. nova, ſplendidior, ampliſſimaque, conſtruitur.

Quibuſcumque in febribus ante ſeptimum Icteri fiunt, malo ſunt loco. Hippocrates, *ſect.* 6. *Aphor.* 42.

Sic Hermocrates ſexto Morbi die factus Ictericus, tandem obiit; quod idem Heraclidi etiam contigiſſet ab Ictero ſexti diei, niſi triplici evacuationis beneficio, ſcilicet Diarrhœæ, vomitûs, & hæmorrhagiæ, morbum depuliſſet.

Icterus ante ſeptimum diem inſidioſus. At 7. 9. 11. 14. proruptus, ſalutaris, dummodò non adſint hypochondria indurata, ſin autem adſint anceps eſt. Hippocrates *in coac.* 127.

Icteri flavi multæ ſunt cauſæ; prima, dira veneni vis morſu, vel potione immiſſa; ſecunda morbi orgaſmus, tertia Hepatis obſtructio, inflammatio, ſchirrus, quæ tria duritatis nomine vocat Hippocrates. Semper tamen in omni Ictero bilis circa Jecur congeſtio, & circulus vitioſus ſupponendus eſt.

Alba ſtercoroſa dejectio in Ictero, difficilis. Hippocrates *in coac.* 30.

Licèt ante ſeptimum Icterus in febribus ſit pernicioſus, non vacat tamen periculo poſt ſeptimum; quando ſigna coctionis non adſunt; Ideò ait Hippocrates *criticum etiam eſſe 7. 9. 11. 14. dummodò hypochondria dura non ſint.*

DE HÆMORRHAGIA IN ACUTIS.

H*Ypochondria dura, tumida, doloroſa, dant hæmorrhagiam in ſupernis.* HIPPOCRATES.

Sanguinis eruptiones è contrario malæ, ut Jecore affecto è ſiniſtra nare. HIPPOCRATES.

Exigua ſanguinis ſtillicidia omnia prava, in Acutis nîl paucum criticum; prava ſunt, niſi indicent futuram hæmorrhagiam copioſam die critico, quod dignoſcitur ex urinæ coctione eodem die ſtillicidii. Ex HIPPOCRATE.

Rigor, qui poſt hæmorrhagiam venit (quam jure Naturæ præcedere debet ut bonus ſit) ſigno, & cauſâ funeſtus. Idem rigor ſi poſt urinæ ſuppreſſionem veniat, quam debet præcedere, funeſtus. Ex HIPPOCRATE.

In morbis longis exigua ſtillicidia ſupervenientia, lethalia.

Poſt nimias profuſaſque hæmorrhagias, obſervate, quòd alvus officio ſuo non benè fungitur, & malæ fiunt digeſtiones, & alvi liquidiores.

Hæmorrhagiæ quartanæ, ſeu quarti diei copioſæ, malæ; aut longi morbi indices ſunt, nam quartus dies nullum ante ſe habet indicem.

In ſyſtrophe phlegmonica nobilium viſcerum, hæmorrhagia primis periodis prorupta, non rarò brevi ſolvit. DURETUS.

Stillæ ſanguinis quartâ die, peſſimæ. HIPPOCRATES.

Parca ſanguinis excretio cum malis ſignis mala, id eſt, ſi non appareat die indice, non adſit coctio in urina, nec die critico profuſa hæmorrhagia veniat. Bona eſt cum bonis ſignis, uti Metoni, cui quartâ die ſtillæ, quintâ verò ſanguinis profuſior evacuatio adfuit; judicatus eſt.

Sanguinis eruptio è naribus quartanas non ſolvit, neque morbos, qui per alvi egeſtionem ſanari ſolent. HIPPOCRATES *de judic. n.* 10.

Undecimo die ſanguinis ſtillicidia, difficilia, tùm aliàs, tùm ſi ſuperſtillaverint. HIPPOCRATES, *l. prædict.* xxj. 8.

Nullum ſanguinis ſtillicidium in bono ducendum; etenim aut pravi indicii, aut omninò mortiferum exiſtit. DURETUS.

Larga ſanguinis hæmorrhagia à magnis morbis liberat, ex HIPPOCRATE 2. *epid.*

Febres ardentes in Juvenibus ſanantur per hæmorrhagiam; in Senibus per dyſenteriam, DURETUS *ex* HIPPOCRATE.

Ex ſurditate ac torpore, de naribus aliquid deſtillare, difficultatis aliquid habet. Vomitus his conveniet, & alvi turbatio. HIPPOCRATES *in Coacis.* II. 99.

Qui ſtatis temporibus ſanguinem fundunt; ſi loco non profuderint, Epileptici moriuntur. HIPPOCRATES *in Coacis.* III. 65.

Si lateris morbo ſubſtillicidium ſanguinis è naribus accedat, grave malum. HIPPOCRATES *in Coacis.* III. 212.

L 3

Peſtifera eſt omnis, quæ non juvat, hæmorrhagia, DURETUS; Nam labaſcit Natura, defraudata ibi, ubi levamen expectabat.

DE RARIS AFFECTIBUS JECORIS.

SUccedit primò examinandus vomitus ſanguinis ex Jecore; errant itaque, qui putant omnem ſanguinem vomitu ejectum, venire è Pulmonibus. Venit à Jecore, Liene, Utero, Capite, & frequentiſſimè ex ſuppreſſione menſium, & tunc non eſt timendus: nam Mulierculis familiaris eſt; ſigna quando venit ex hypochondriis, potiſſimùm Jecore, ſunt palpitatio hypochondrii, dolor, ardor, tenſio; ſigna obſtructionum, color ſubflavus, viridis in facie, aut reliqua cute, palpitatio cœliacæ, aut umbilici: vomunt ſanguinem nigrum, non verò ſpumantem: motus ſanguinis ab hypochondrio venientis manifeſto percipitur, & ſurſum aſcendere manu percipitur, quod in ſuo ægrotante obſervavit BALLONIUS; Juvenibus familiaris eſt hic exitus loco hæmorrhagiæ: in hujuſmodi ſanguinis vomitu ex Jecore, adſtringentia non Juvant: ſed primæ viæ à nimia colluvie purgandæ, quæ viſciditate ſua obſtructionem in vicinis locis pariendo, ſanguinem ad ſuperiora regurgitare faciunt; Purgandæ autem decoctis, ſeu apozematibus aperientibus, & ſolventibus, cum tamarindis, myrabolanis, &c. deinde chalybeatis perficienda curatio.

In ſputo, & exitu ſanguinis per os, ne dentur ſtatim adſtringentia: nam niſi priùs, uſu rerum mellitarum, hordeatarum, abſtergentium, purgaveris pulmones eo ſanguine, qui extravaſatus eſt, & moram traxit in pulmonibus, in ſuppurationem deſinet, ac phtiſim.

Qui ſpuunt ſanguinem nigrum, poroſum adinſtar ſpongiæ, iis pars aliqua ſphacelo correpta eſt in pulmone & omnes pereunt. DODONÆUS.

Notabilis etiam eſt Jecoris abſceſſus; De eo optimè ſcribit Divinus Senex pluribus in locis. *Quibus uſto Hepate prodit veluti amurca, funeſtum. Ab empyemate Pulmonum Seniores, ab Hepatis Juniores, pereunt.* HIPPOCRATES. in coac.

Doloris acerbitas verſa in gravitatem, lipothymia, febris noctu major, rigor derepentè excitatus qui ante non erat, ſunt ſigna phymatis purulenti interni.

Suppurationes aliæ rumpuntur vigeſimo, aliæ quadrageſimo, aliæ ſexageſimo; Bonum ſi foris pus exeat: malum ſi intùs convertatur ad viſcera; tardiùs rumpitur in ſenibus, in debilibus, hyeme, & humore craſſo regnante, quàm ſi contrario modo ſe res habeat.

Si ſtatim à ruptione abſceſſus febris diſcedit, vel miteſcit, appetitus redit, pus eſt album, parùm olens, alvus naturaliter ſecedit, brevi ſanatur. Contrà ſi contraria eveniant.

Vomicæ omnes, ſeu empyemata partium cognoſcuntur per rigores, & febres de novo ſupervenientes: Sola Pulmonis recondita eſt, & clanculùm ſerpit abſque dictis ſignis; imò tunc cognoſcitur, quando repentè manifeſtata, hominem ad mortem brevi conducit, ut WILLISIUS, & TULPIUS præ cæteris hoc animadverterunt.

Abſceſſus ad Aures, & Pedes boni in vomica Pulmonum. HIPPOCRATES.

Modus cognoſcendi empyema occultum pectoris, ſi neque ſpuatur, neque ad latera de ſe ſignificationem præbeat, traditur ab HIPPOCRATE *de Morbis lib.* III. *n.* 26. 27. *Ubi multa calida jejunum lavâſti, & neque potu uſum in firma ſella locâſti, alter ex humeris ipſum apprehendat, tu verò concute ipſum, aure ad latera admotâ, quò percipias ex utra parte ſignificationem ſui præbeat. Optandum autem eſſet ex ſiniſtra. Nam dextras urere aut ſecare lethalius eſt. Quantò enim robuſtiores ſunt dextræ partes, tantò etiam fortiores morbi in ipſis fiunt. Quod ſi præ craſſitudine humor non fluctuet; neque ſtrepitus ſit in pectore, verùm ſpiritum frequentem trahat, & pedes intumeſcant, & tuſſicula aliqua adſit, ne te decipiant hæc, ſed thoracem purè plenum eſſe probè noris; tunc ſecato aut urito, & paulatim pus emitte.*

Dolores ſuræ, ſive cruris intolerabiles, nullis cedentes remediis, oriuntur à pure per partium ſpatia in crus ab Hepate vomicoſo tranſmiſſo: BAUHINUS, & HOLLERIUS id obſervârunt.

De dolore Jecoris pernicioſo ſolus diſſerit Senex magnus *de intern. affect.* XXX. his verbis. *Dolor acutus ipſi in hepar incidit, & ſub ultimas coſtas, & in humerum, & in claviculam, & ſub mammam. Et ſuffocatio fortis tenet. Et aliquandò lividam bilem revomit, & rigor & febris primis diebus debilior habet, & dum attingitur dolet, & color ipſius ſublividus eſt: & cibi quos prius comedebat, ſuffocant ipſum, & ingeſti urunt ac torquent ventrem. Atque hæc quidem in principio patitur. Morbo verò progrediente, & febres remittunt, & à paucis cibis repletur. In ſolo autem hepate dolor reſtat, & ipſe aliquando fortis, aliquando quietus, quandoque verò acutus corripit & ſæpè derepentè æger animam efflavit. Judicatur autem maximè in ſeptem diebus, in his enim manifeſtum fit an lethalis ſit, an non. Balnea, lac, ſerum, diæta ſanant morbum.*

Vulnera Hepatis ſemper lethalia vidit DIEMERBROCIUS ex HIPPOCRATE ob profuſas hæmorrhagias, quæ læſis magnis vaſis ſuccedunt, nonnulli tamen ſanata viderunt.

Jecoris inflammatio aliquando ſimilis pleuritidi, & Medicos frequenter decipit ſimilitudo. Differunt tamen, nam in Hepatide dolor infrà eſt, nec ad coſtas ſpurias extenditur: gravativus eſt, non pungitivus: reſpiratio non multùm læditur, color faciei citrinus, tuſſis ſicca ſine ſputo, pulſus non durus, fæces liquidæ & ſubcruentæ. Contraria fiunt in pleuritide.

Singultus hepatidi ſuperveniens, lethalis. Ex HIPPOCRATE.

Si

Si inflammatio Jecoris ſit in parte gibba, urgent ſymptomata pleuritica. Si in ejus cava, ſtomachica urgent.

Si ex uſu nitri fixi præparati, copioſa ſequatur urina, bonum, in hepatide: Nitrata in hepatide, & omnibus inflammationibus ferè ſpecifica ſunt. Ideò ſerum lactis juvat in inflammationibus, quia abundat nitro plantarum elicito per peculiarem digeſtionem, ac veluti deſtillationem è plantis in Animalium viſceribus.

Sicuti in omnibus inflammationibus pernicioſa ſunt purgantia inflammationis causâ, ita quoque in hepatide: at ſi apparatus maximus adſit peſſimorum humorum in primis viis, tunc prudentiæ Medici remittitur, de purgante determinandi: ne tamen purgans nimiùm turbet, & exagitet, uti facit quando inflammatoria regnant accidentia: tunc ego deplere ſoleo vaſa per ſanguinis miſſionem, quæ viam ſternit purganti, ut feliciùs ſolvat, & agat in humores ſine impetu.

Qui quotidie ſcribendo vitam ducunt, vel lucri causâ, aut litterariæ delectationis conſuetudine, phthiſici moriuntur, & phthiſis incipit raucedine moleſtâ, ac nullis cedente remediis, donec tandem ferè poſt annum phthiſici moriuntur: Id in tribus obſervavi Romæ: an verum in omnibus, & an continua ſcriptio diſponit homines ad tabem? adhuc ignotum. Quotidianâ tamen experientiâ certum eſt, ſtudiis nimiùm applicatos, & ſcribendi ſtudio deditos in phthiſin facilè deſinere. Crediderim ipſe ſanguinem & ſpiritus, continuâ illâ nimiùmque intentâ mentis fatigatione, vehementer excandefactos, in motum poſitos, agitatos, atque acres factos, cùm per venas jugulares brevi à capite in pulmones ita calefactus, acriſque, & agitatus ſanguis recirculat, ac depluit; eoſdem acrimoniâ ſuâ criſpare ſtatim, convellere, contrahere, exſiccare; quod idem eſt ac ad phthiſim diſponere. Nam prima phthiſeos principia & ſtamina à tuſſi incipiunt, pulmonum nempè indignatione & incaleſcentiâ. Hæc autem incaleſcentia, & furor pendet à talis naturæ ſanguine, ob mentem nimiùm intentam, continuòque fatigatam, accenſo, acriorique reddito, ac è capite brevi ductu per jugulares in pulmonum molem defluente, in quibus agitatæ mentis imprimit damna: atque hinc varii pulmonum morbi oriuntur in ſtudioſis.

DE RESPIRATIONE IN ACUTIS.

BOnum eſt in acutis facilem habere reſpirationem: quando libertas eſt fluidis per amplam Pulmonum molem, ſemper confert ad bonam criſim.

Reſpiratio parva, & rara ſignum futuræ mortis. *Ex* DURETO.

Reſpiratio parva, & frequens, ſignum certum internæ inflammationis partium ſpirabilium: Magna, & rara delirii ſignum, aut convulſionis.

Bona reſpiratio in Variolis, eſt unum ex optimis ſignis, licèt alia ſint gravia, ut centies obſervavi. Cum bona reſpiratione in Variolis ſemper benè ſpera: Non eſt ita pernicioſa Diarrhœa in Variolis, quantùm pernicioſa eſt difficilis reſpiratio: nam cum diarrhœis quotidie ſanatos video pueros varioloſos, quia per eas expurgatur morboſus primarum viarum fomes, pueris familiaris, qui occaſionem dare poteſt variolis, ut violentiùs erumpant, niſi diarrhœis tollatur: at quando difficiliùs reſpirant, & difficultas creſcit in dies, ſignum eſt variolas per pulmones efflореſcere, eoſque inflammare; unde nihil aliud quàm malè ſperandum, & pauci effugiunt, quia malignum variolarum fermentum, creſcente in dies malignâ oſcillatione à variolis excitatâ in pulmonibus, non ad cutim deponitur, ſed omne depluit in Pulmones, ubi eſt oſcillatio, hinc malum irreparabile: Id præ cæteris obſervavi hac æſtate anni 1702. in qua, ob nimias ſiccitates quatuor Menſium æſtatis regnârunt conſtitutiones variolarum in pueris, ex quibus innumeri periêre in Urbe, & qui cum Variolis confluentibus diarrhœam non habebant, ferè peribant: Regnaverunt pariter morbi acuti, eryſipelatoſi, & inflammatorii. Cauſam hujus anni ſiccitatum, dicunt Aſtrologi pendere à maximâ conjunctione Martis, Jovis, & Saturni in Ariete ſigno igneo, & ſicco, quæ fiet proximo menſe Januarii 1703. ejuſdem conjunctionis causâ in igneo ſigno, dicunt etiam Aſtrologi oriri præſentia dira bella, quibus poſt mortem Caroli II. Hiſpaniarum Regis, univerſa Europa terrâ, marique crudeliſſimè divexatur, & furibundus Mars depopulatur omnia, potiſſimùm verò infelicem Italiam; in qua Princeps Eugenius Sabaudus exercitûs Cæſarei ſupremus Dux eſt, Vir expertus bello, Turcarumque terror, memorabili contra illos obtentâ victoriâ ad Tibiſcum, circa finem ultimi celebris, ac omni ætate memorandi belli Hungarici, atque Peloponeſiaci; quod quindecim ac pluribus annis magno cum Turcarum diſcrimine, jactura ac dedecore perduravit, Viennâ primum obſidione liberatâ.

Bonam autem reſpirationem valdè magnam vim habere ad ſalutem, in omnibus acutis putare convenit, qui cum febribus ſunt, & in quadraginta diebus judicatur. Hippocrates, *lib. prænot.* IV. 20.

Spiritus magnus, multo tempore durans, delirium ſignificat. Hippocrates, *lib. prænot.* IV. 18.

Difficultas omnis reſpirandi, terrifica eſt, quando excuſationem non habet, aut perturbationis criticæ, aut criſis ipſius. Benè res eunt illius, qui in adverſa valetudine, & maximè cùm incaluerit æſtu febrili, ſpiritum ducit ex facili. Et qui in libertate illa ſpirandi, una cùm doloris acerbiſſimi nobilium partium vacatione, & ſomni benignitate, interierit,

HIPPOCRATES *vidit neminem.* DURETUS *in coac. fol.* 146.

Ut magna, & rara reſpiratio certiſſimum eſt delirii argumentum: ſic parva & rara interitûs jam jam futuri. DURETUS *fol.* 150.

Duplex eſt ſpirandi difficultas, quæ cum delirio affert ſalutis deſperationem, aut in anguſto ſpem eſſe denunciat, magna, rara, tardaque; parva & rara; etenim voluntas eſt in vitio, quæ non excitatur, niſi à neceſſitate. Idem. l. c. fol. 51.

Delirii proprium ſignum, non tamen inſeparabile, eſt magna, & rara reſpiratio: nam ſola voluntas in vitio, eſt enim æger negligens ſui: unde niſi coactus non reſpirat. Idem. fol. 149.

DE RARIS PULMONUM AFFECTIONIBUS.

Diligentiſſimus fuit HIPPOCRATES in inveſtigandis morborum differentiis, & in ſuas claſſes deſcribendis, quod in ſuis operibus magnâ cum admiratione obſervavi. Inter morbos Pulmonis notabilis eſt Pulmonia lethargica, ab eodem ita denominata, ait itaque ipſe: *in Coac. Pulmoniæ idem ſtatus, ac lethargi.; qui lethargici evadunt, pectore plerunque ſuppurantur.* Invadit itaque Pulmonia cum lethargo ſtatim in ipſo Morbi initio; Oritur à pituita putri, & viſcida, Pulmones ſiderante, tuſſis tenet cum ſopore: cùm moriturus eſt æger, liqueſcit alvus, ut *in lib. de morb.* deſcripſit. Quare non eſt proſpiciendum lethargo per cephalica, aut per ſpirituoſa, ſpiritus animales nimiùm craſſos, ejuſdemque Naturæ, alios humores craſſos, viſcidoſque, ut vulgò loquuntur Medici, diſſolventia; ſed per expectorantia, putrem lympham, ac viſcidam Pulmones ſiderantem, foris educentia; quod cautè animadvertendum, ſicuti nuper vidimus in Sene decumbente ad rudera veteris Ærarii in via, quæ à foro Romano ducit ad viam novam Montium, verſus Suburram; & in Mercatore in Eſquiliis, non longè à Baſilica S. Mariæ Majoris. Et in alio ad quatuor fontes, viâ Quirinali, quæ deſinit ad Portam Piam.

Pulmonum Morbi in fine deſinunt in ſoporoſos affectus; ſanguine enim à ſuperioribus ad Pulmones morbo obſeſſos difficiliùs recirculante, viis impeditis, hæret in cerebri mæandris, hinc ſopor facilè accedit.

Sæpè moriuntur Pulmonici, graviſſimis affecti accidentibus, & in cadavere nihil morboſi reperitur in pulmonibus: ſerum acre, malignum, tenue, cauſa morbi eſt: anima morbi ſæpè conſiſtit in minimo; in aura venefica, quæ cultrum eludit anatomicum. In ſiccis, aduſtis, & aridis temperamentis, id potiſſimùm contingit.

Hinc etiam oriuntur pleuritides ſiccæ, Aſthmata ſicca, Hydropes ſicci, flatulentæ, ac doloroſæ partium affectiones & reliquæ hujus generis;

in quibus non flatus cauſa mali eſt, ſed ſolidum, naturâ ſiccum, aridum, & violento præditum elatere; quod ab acri humore magis irritatum, vehementer oſcillat, & oſcilliationibus iſtis, fluidorum circulum mille modis turbat; Hinc mille gravia naſcuntur accidentia, ut animadvertimus fusè in libris de elatere, & morbis ſolidorum.

Conſiderabilis etiam eſt apud Hippocratem *de intern. affect.* eryſipelas Pulmonis. In Pulmonis eryſipelate, vomitus adſunt aquoſi, acidique humoris, frequens lipothymia, dolor acutus anteriora, & poſteriora pectoris occupat, ſitis ingens, æger reſpirando nares aperit, veluti equus à curſu delaſſatus, & linguam foris exerit, velut canis æſtate calefactus ab ardore ſolis; rubet facies, jactatio magna per lectum, ſeptimâ die moritur, gravis eſt morbus, & pauci effugiunt mortem, *teſte* Hippocrate.

Sequitur porrò periculoſus Pulmonum morbus, qui dicitur Catharrus ſuffocativus. Oritur hic catharrus præ cæteris à ſtagnatione, & coagulatione ſanguinis repentinâ in Pulmonibus, & circa Præcordia, factâ ob ſuſceptum repentinum frigus, præviâ ſanguinis excandeſcentiâ à motu, igne, uſu rerum calidarum, aut aliis id genus cauſis, vel ob nimiam ingurgitationem cibi, potûſque, ac rerum acidarum. In hoc Catharro adeſt gravedo, & dolor pectoris, ſpirandi difficultas, vox amputata, anxietas, tuſſis, ſtertor, pulſus rarus, tardus, ſpuma ex ore, &c.

Differt hic Catharrus ab Aſthmate, nam ille fit cum maxima, ac deplorabili ſpirandi difficultate: adeſt quoque in eo coryza, capitis gravitas, tuſſis ingens, ſternutatio, & periculum ſuffocationis. Differt ab apoplexia, nam in illo ægerrimè ſpirat patiens, ita ut animam agere videatur: contra in Apoplexia, & ſyncope vix dat indicia vitæ. Spuma oris fit ex impedito circuitu ſanguinis circa pulmones, & inde impedito circuitu lymphæ in ſuperioribus circa faciem, unde hæc foris exire cogitur in formam ſpumæ. Oritur itaque hic catharrus à repentina ſtagnatione ſanguinis circa cor, & pulmones, non verò à pituita depluente à capite, quod affectum in hoc morbo crediderunt antiqui, ſed falsò.

Præſentaneum remedium hujus morbi in paroxyſmo eſt repetita ſanguinis miſſio. Deinde ſperma ceti hyſſopi aquâ calidâ ſolutum, & piſſitando calidiſſimè ſumptum, ferè ut linguam urat. Morbus eſt præceps, unde niſi ſtatim mittatur ſanguis, ille magis coagulatur, & ſtagnat, hinc perit occaſio medendi; Itaque ſanguis minuendus, coagulatio ſolvenda, & ſudor blandus promovendus; hîc omnia ex floribus ſambuci mirabilia ſunt, liquor cornu cervi ſuccinatus detur ad guttas quindecim, nam potenter ſolvit, dummodo detur, quando non adeſt metus incipientis inflammationis, & præceſſit jam phlebotomia ſupra laudata, & miſceatur cum aqua hyſſopi: decoctum bellidis, veronicæ, & alia pectoralia

dentur caliđiſſimè : laudamus decoctum Carlinæ, helenii, hederæ terreſtris, tuſſilaginis; ſuccus bellidis rubræ eſt potens remedium, ſolvens ſanguinem congrumatum in Catharro ſuffocativo, ut plures laudant Authores.

DE LUMBORUM AFFECTIONE IN ACUTIS.

Q*Uæ ex dolore Lumborum cientur hæmorrhagiæ, largæ.* HIPPOCRATES *in Coac.* III. 3.

Quibus ex dolore Lumborum anadrome fit ad caput, torpidæ manus, cardialgiæ, auriumque flatus ſonori, his hæmorrhagiæ largæ fiunt, tum alvi profuſè feruntur, ac mentes perturbatæ ut plurimum. Coac. III. 4. 6.

Quæ ex dolore dorſi principia morborum ducuntur, difficilia ſunt. Coac. III. 6.

Diuturni circa Lumbos ac Ilia, tum qui ad hypochondria prorepunt dolores, cum febre, & cibi faſtidio, ſi indè tranſierit fortis dolor ad caput, crudeliter convulſifico modo necat. Coac. III. 17.

Lumborum dolor nullâ ex causâ manifeſtâ crebrò revertens, ſignum eſt morbi maligni. Coac. III. 23.

Lumborum dolor cum comate anxioſo, peſtiferus. Coac. III. 24.

Quibus Lumborum & Lateris dolor carens evidenti causâ, Icterici fiunt, Coac. III. 28.

Dolorificum in Lumbis malum, quod prorepit ad hypochondia, cum febre, & cibi faſtidio, neque tranſit ad caput, unde crudeliter convulſifico modo necat, ſed velut aduncis unguibus viſcera circumplectitur piſcarii retis modo nominatur γρῖφος; Icteros parit. DURETUS. *fol.* 201.

Similiter Lumborum anadrome facit hydropem, ut magni lienes; vitiorum item lumbarium communicatio cum meſaræo, meſocolo, inteſtinis hydropifica eſſe ſolet. DURETUS *fol.* 329.

Dolorum per Lumbos oberrantium, cum & ſine febre, ad iſchium tranſitus eſſe ſolet. HIPPOCRATES. *in Coac.* 25.

Quibus rectè valentibus hyeme frigus eſt circa Lumbos, atque gravitas levi de cauſa; tum alvus ſubſiſtit infera, & ſupera in officio eſt, convenienter iis vel iſchias, vel renum dolor: dolor vel ſtranguria fortè contingit. HIPPOCRATES. *in Coac.* III. 335.

Dolorifica in Lumbis, mala ſanguifica. HIPPOCRATES *in Coac.* 2.

Dolores Lumborum in iſchiadem, & hæmorrhoides facilè tranſeunt. DURETUS. *Coac.* 2. & 12.

Lumborum dolores ſine cauſa in acutis, terrifici. HIPPOCRATES.

Cervicis dolor terrificus, peſtiferus in delirantibus. HIPPOCRATES.

In longis morbis lethalibus dolor ani, id eſt teneſmodes, vel dyſentericus, mortiferus. HIPPOCRATES. *in Coac.*

Bonum ſi in morbis totum corpus ſit æqualiter calidum. HIPPOCRATES.

Quibus in febribus alvus perpetuò liquida eſt, cura per faſcias, & cerata calida iis applicata, ut pedes calidi permaneant; & ſi calidi ſint, cura ne perfrigerentur ex præcepto HIPPOCRATIS.

Frigus pedum morbos ventris, colicas, & hiſce ſimilia producit, ut ſæpè obſervavi. Bonum eſt ad longam vitam, & ad ſalubriter vivendum vitare frigus, & humiditatem in plantis pedum; inter has, & meſenterium maximus eſt conſenſus, maximus quoque inter eaſdem, & caput, frigus pedum in colicam deſinit, ut ſæpè vidi, &c.

Quibus frigus in pedibus, iis ſolet impetuoſa humorum anadrome, ſive raptus fieri, de loco in locum, in aures, caput, collum, &c. *ex* DURETO.

HIPPOCRATES. *de diebus judic.* deſcribit quemdam morborum delirum, vitio hepatis factum, in quo pedes perpetuò frigidi ſunt. Quod benè notandum.

Scorbuticis, & hypochondriacis ſæpè fiunt dolores Lumborum, qui calculum mentiuntur, ſed calculus non eſt; rheumatiſmi ſpecies eſt, à ſero acri, muriatico, hinc inde vagante dependens: pete ab ægro, ſi dixerit alias partes hujuſmodi quoque dolore vexatas fuiſſe; dic lumborum dolorem eſſe à fluxione vagabundi humoris acris ſalini, non autem à calculo. Viola, ſerum lactis, lac coctum, lenes ex caſſia purgationes in principio juvant. In progreſſu morbi, ſerum cum ſcabioſa coctum, vel cum viperis recens mactatis, curationem perficiunt, & complent; promoto leniter ſudore.

Lumborum dolor ſine cauſa veniens, hæmorrhoidum, vel menſium ſignum eſt,

In Lumbis aliquando afficitur muſculus pſoas, quandoque ren, muſculi externi, & frequenter meſenterium; hunc lumborum dolorem vitio meſenterii in aëre Romano in ægris almæ Vrbis frequentem, & valdè familiarem obſervavi. In hac Urbe nulli morbi tam copioſè regnant, quàm morbi meſenterii ex repletione, congeſtioneque putris cacochyliæ, crudorumque humorum in ejuſdem glandulis pendentes; & quoniam meſenterium forti ligamento alligatur Lumbis in medio eorum, nil mirum ſi meſenterium affectum lumborum morbos mentiatur, Medicique decepti pro falſo Lumborum dolore, & eorumdem calore, præſcriptis emulſionibus, & magnâ copiâ refrigerantium, meſenterii pravos humores adaugent, magiſque refermentant; hinc creſcit, augeturque lumborum falſus dolor, ruuntque ægri in deterius: Ex longa alvi ſup-

preſſione, vel alvo præter mortem retardatâ, ex ſapore linguæ mutato, levi inappetentiâ, gravitate totius corporis, quando certior redditus ſum dolorem Lumborum á repletione meſenterii pendere, clyſteribus, & fomentationibus ventris curationem incipio, deinde purgationibus abſolvo, ita paucos poſt dies dolorem aufero; dolorem quidem non lumbarem, ſed verè meſentericum, quod velim ut ſemper præ oculis habeant Medici, ne decipiantur.

Mala lumborum dolorifica facilè tranſeunt in nephritica, & contrà.

Abſceſſus, & ſuppuratio renis, tandem purè ad exteriora per anadromen communicato, deſinit exteriùs inter muſculos lumborum, & datis de ſe ſignis exteriùs, ferro aperiri poterit & exitus puri procurari. Monitum ex DURETO meo.

DE LUE VENEREA, ET MORBIS GLANDULARUM.

LUe Venereâ ſemel receptâ in corpus, difficulter poſteà deletur ejus caracter; adhibitis ſpecificis miteſcit, ſed non extinguitur: imò poſt triginta, & plures annos ſub ſpecie aliorum Morborum reviviſcit, & Medicos decipit, cauſam morbi ordinariam putantes, cùm revera tamen ab excitato venereo fermento dependeat.

Impotentia Veneris ut plurimùm pendet ab impotentia, & debilitate imaginationis, quâcumque id de cauſâ ſuccedat, metu, pudore, judicii defectu, nimiâ applicatione ad ſtudia, aut ad negotia, ex nativa ſtoliditate mentis, & reliquis id generis. Et qui forti imaginatione præditi ſunt, uti ſunt, qui in arte ſua ſupra cæteros excellunt, & præſtant, & plurimùm luxurioſi, & ad venerem potentes obſervantur; eadem enim ſpirituum vis, & judicium acre reddit, & venerem potentiorem; niſi tamen vis corporis ſtudio, & applicatione frangatur, quo in caſu judicium acre cum Veneris jungitur impotentia.

Sicuti à nimio coitu, effuſo nimiùm ſemine, tabes dorſalis fit in incontinentibus: ita lumborum pinguedo nimia in continentibus ab eodem diù, nimiùmque congeſto circa lumbos; quod ad curationem morborum maximè confert præſcire.

Qui gonorrhœâ laborârunt in juventute, ſolent in ſenectute diro urinæ ardore vexari.

Latentia ulcera inteſtini recti aliquando efficiunt ad venerem impotentiam, ob putrem auram à pure exhalantem, & vaſa ſeminis inficientem, uti obſervavit *Henr. ab* HEENS 4. *lib. obſ.*

Nimius vini, & aquæ vitæ abuſus impotentiam Veneris, paralyſes,

tremores, aliosque capitis morbos parit, qui dimiſſo eodem, facilè ſolent ſanari: Vidimus in aulico Innocentii xij. Pont. M. qui magno brachii tremore ex abuſu aquæ vitæ per plures menſes laboravit, nec ceſſavit malum, niſi ceſſatâ ejus potione; potiſſimùm poſt mortem hujus Pontificis, quæ fuit 27. Septembris 1700. horâ 3. noctis, & die 3. proximi menſis Novembris 1700. ſecuta eſt mors Caroli II. piiſſimi Hiſpaniarum Regis; Cardinalibus in conclavi exiſtentibus pro novi Pontificis electione; quæ maximâ cum celeritate omniumque Cardinalium votis, poſt habitum mortis dicti Regis Nuntium, ſucceſſit 23. Novembris 1700. Româ tantæ mortis novitate nimiùm perterritâ, & afflictâ.

Ad tabem aut hydropem multi deveniunt ex impotentia; Lac humanum potenter ſtimulat Venerem, undè pulchræ Mulieris ubera fugant impotentiam, ex præcepto Etmulleri, aliorumque Medicorum.

Dolor fixus in medio pectoris diù perſeverans ac moleſtè, ſine tuſſi, &c. ſignum eſt luis Gallicæ latentis multis ante annis ab ægris ſuſceptæ, & hoc ſigno ſe ſolùm manifeſtantis.

Si debitis adhibitis remediis aliquis morbus minimè cedat, ſuſpicari ritè poterit de lue gallica, & tunc antigallicis forſan cedet, ut ſæpè obſervavi, &c.

Aliqui timent ſerum lactis, & lac gallicis valdè emunctis, & emaciatis præſcribere, quia ut putant acidum gallicum potenter hæc liquida coagulat, & majorem morbo occaſionem præbet: Aliqui contrà libenter lac dant, abſque ullo coagulationis metu. Quando antecedenti victu ſudorifico, decoctis, ſtufa, litu Mercurii, acidi gallici virulentia infracta, ac perdomita eſt, ægerque nimiùm emaciatus, languet, ac debilis eſt; ipſe uti ſoleo ſero lactis, ſalſato primùm, deindè lacte Aſinæ ſimplici, vel ſalſato, cum fructu: Sed unuſquiſque ſuam conſulat experientiam, quando de lacte dando tractatur.

In febri lenta cum doloribus vagis partium, macie, temperamento acri, & lue gallicâ furente, ſerum lactis ita præſcribo magno cum profectu. ℞. Seri lactis optimè depurati lib 1. plus vel minus; ſalſæ parillæ inciſæ contuſæ ℥. ij circiter, macera per noctem in cineribus fervidis; manè adde coriandrum præparatum, parùm bulliat, coletur, & bibat: Si corpus fuerit pinguiſculum addi poſſunt viperæ: alvus intereà procuretur aperta per intervalla; ſic fac, & proficies,

Acidum venereum virulentum ſæpè intactâ maſſâ ſanguineâ, ſuccum nutritivum, & lympham inquinat, indèque partes nerveas, & glanduloſas, potiſſimùm narium, faucium, inguinum, invadit; & quoniam ſanguis intactus à lue ſupponitur, nil mirum ſi obſervaveris tales gallicos vivaces, vegetos, facie rubicundos, ac veluti nullam interiùs habentes affectionem, ac proinde triumphantes de morbo, ſed ſine ratione, &

falsò

falsò, nam morbum gerunt, & gerunt in lympha, humore viſcido, tardi motûs, & per glandulas continuò tranſeunte, quæ ſingula multò difficilem reddunt curationem, & magis quàm ſi morbi ſedes in ipſo fuerit ſanguine; &c.

Morbi lymphæ ſunt curatu difficillimi, levi de causâ in ſchirros, inflammationes, & incurabilem deſinunt hecticam; lympham enim ſæpè in glandulis ab acido aliquo concretam, difficile eſt poſtea in motum reſtituere; & una ex glandulis tali modo affecta, ſtatim ac facilè trahit alias in conſenſum, & magnis morbis magnam ſtatim præbent occaſionem. Si nimiùm in glandularum morbis ſiccaveris, malum; ſi nimiùm humectaveris, malum, per intervalla itaque diluendum, humectandum, ad alvi vias, vel ſudorem ducendum, & cum prudentia exſiccandum; nimia enim exſiccatio glandulas reddit ſchirrhoſas, undè magnâ opus eſt prudentiâ, & cautione; in repletione glandularum, humectandum, ac diluendum, & quæ diluta ſunt ſtatim purgantibus foris educenda: vel ſi indicatio ſit, etiam ſudoriferis; in hoc curationis ſumma conſiſtit.

Si membrum aliquod paralyſi laboret vitio luis gallicæ, litus mercurii conferre maximè poterit ad eam ſolvendam, licèt Mercurius inimicus ſit nervis. Id uno obſervavi in ægro feliciter propè magnum Palatium Oratoris Veneti, in principio veteris viæ Flaminiæ, ubi deſinit vicus Marforii, idque obſervavi ex præcepto HERCULIS SAXONIÆ *capite de Paralyſi*, qui omnium meliùs de Gallica lue Patavii ſcripſit.

Lues Gallica longâ morâ in parte aliqua debilitat tonum illius, eumque reddit flaccidiorem: Ita vidi Virum ex longâ gonorrhœâ impotentem redditum ad coitum, & alium ex ulcere circa pudenda, pariter redditum impotentem,

Pro varietate conditionis & ſtatûs perſonarum lues gallica variis in locis ſedem figit, eoſque præ aliis vehementiùs moleſtat. Ita Bajuli, ac Plebeii victum labore quæritantes, quoniam articulos continuo labore nimiùm habent debilitatos, ſi gallicâ corripiantur lue, præcipuam in articulis ſedem figit, utpotè partibus in hoc hominum genere maximè debilitatis, undè doloribus articulorum, motûs impotentiâ, ſimilibuſque articulorum morbis maximè afficiuntur. Viris litteratis, ac ſtudioſis, cùm caput longo ſtudio debilitatum ſit, adveniente lue gallicâ, in capite præ cæteris ſedem ponit, capitiſque morbos gallicos continuò affert; Muſici ob exercitatos cantu pulmones; & ob id nimiùm laxatos, lue gallicâ circa pulmones perpetuò ludente divexantur. Mulierculæ verò, atque etiam Matronæ ob vitam ſedentaneam, atque otioſam congeſtis circa meſenterium crudis viſcidiſque ſuccis, laxatoque longâ ibidem morâ meſenterii tono, in illis lues gallica locum ſibi figit in prima regione, vexanturque ſemper hujuſmodi otioſè, atque opiparè viventes gentes, cruditatibus, obſtructionibus, inappetentiâ, pallore vultûs, hecticâ meſentericâ, tabe, hydrope, & ſimilibus ex lue gallica: Ita de reliquis hominum gradibus diſcurras; Hocque noſtrum monitum ante oculos præ cæteris

habendum, cùm ad gallicos curandos vocamur, magnam enim lucem affert benè præſcribendis remediis, ut ſæpè obſervavimus; dictam enim ob cauſam aliquibus præſcribenda ſunt remedia antigallica formâ ſiccâ, aliis humidâ; nonnullos ſudorifera in ſtufa ſicca juvant, nonnullis contrà nocent; & juvant contrà léves decoctiones ſudoriferæ, & balnea tepida; hos ſanant mercuralia potentia, alios vehementiùs affligunt, ſicque de aliis diſcurrendum antigallicis.

Dantur dolores lateris, ex lue gallica, qui ſolo ſanantur mercurii litu & decocto lignorum, noctu vigent, conſuetis remediis non cedunt, undè ad cacoethiam alicujus reconditi humoris recurrendum, & debitis cacoethiæ remediis occurrendum.

Ulcera, & vulnera licèt leviſſima in gallicis difficulter curantur, & facilè corrumpuntur.

Radix bardanæ à pluribus doctiſſimis viris pro magno ſecreto habetur ad curandam luem gallicam.

Qui uncti ſunt Mercurio per longum tempus febre non corripiuntur certâ Poterii experientiâ: & qui laborant in Mercurii fodinis, raro, aut nunquam febricitant, ex certa Etmulleri practici præſtantiſſimi obſervatione, & inter recentiores Practicos prudentiſſimi; quâ de causa hortamur Juvenes, ut ſemper illum habeant præ manibus; profectò enim medullam Veterum, novorumque Practicorum continet, & formulas ſatis utiles remediorum proponit.

Luis Venereæ alexiterium cenſetur hydrargyroſis, benigniora tamen remedia primùm ſunt invocanda: Lues Gallica, ſtruma, & elephas aliquid habent cognatum. Tres has hydras unus alexicacos Hercules hydrargyroſis vincit, & opprimit, optimo Ballonio meo docente. Acutiſſima luis gallicæ ſpicula frangunt debile omnium remediorum rete; franguntur tamen ipſa à forti rete, & alkali nobiliſſimo Mercurii.

Si ægroti corpus repletum ſit viſcidis, craſſis, ac pituitoſis humoribus, cave ne dederis Mercurium intùs, vel extrà, niſi priùs viſciditates illas ſolveris, præparaveris, & repetitis purgationibus eduxeris; aliàs enim occultatus in viſciditatibus illis Mercurius, paulò poſt refermenteſcentibus humoribus, & in motum actis, gravia parit accidentia, caries oſſium, atrophias, glandularum tumores, tremores, continuam ſalivationem, &c.

Lues gallica inter morbos contagioſos recenſetur; coitu, lactatione, oſculatione labiorum ulceratorum, decubitu in eodem lecto communicatur. Et ſi cum gallica Muliere concubueris, licèt poſt concubitum bubones, gonorhœa, & id ſimilia non apparuerint, non perindè tamen credas tibi luem non eſſe communicatam; nam ob fluidorum, ſolidorumque robur repellitur eadem à partibus, retunditurque, ſed ſemel partium dictarum tono relaxato, lues diù in iiſdem latens, redintegratis veluti viribus, tandem ſe manifeſtat, & paratâ ſtrage tyrannidem exercet; bonum eſt igitur Venerem ſemper fugere, ſed magis Venerem impuram; Venus enervat corpus immoderata; moderata verò, ut Celsus ait; exhilarat: juxta illud

Hæc homines necant, Balnea, Vina, Venus.
Hæc homines ſanant, Balnea, Vina, Venus.

Pro varietate complexionum, ac temperamentorum variâ formâ, & modo antigallica præſcribenda ſunt remedia, aliis formâ ſiccâ, aliis humidâ, aliis Mercurius, aliis contrà ſalſæ radix, ſtufa, balneatio quoque in aqua tepida; id eſt mane ſudatorium in ſtufa, veſperi balneatio in tepida. Aliquando balneatio ſola, vel ſudatiuncula, more meo facta ſupra parvam ſediolam, excepto bullientis aquæ, quæ ſub ſediola eſt, vapore à corpore nudo ſupra eadem ſedente, & linteis obvuluto; Denique prout æger emaciatus fuerit, vel pinguiſculus, decoctiones præſcribendæ, vel copioſæ ad morem aquarum Thermalium, vel parcæ, in forma ordinarii decocti ſudoriferi, &c. Familiaris mihi eſt ſequens Decoctio in valdè emaciatis, tabidis, & hecticâ gallicâ jam correptis.

℞. *Salſæ parillæ, ligni ſancti limati, ligni viſci quercini inciſorum & contuſorum, ana, ℥. iij ß. aquæ fontis, libras xxxx. infunde in vaſe terreo vitreato ſuper cineres calidos per 24. horas; tunc adde antimonii crudi, & pumicis crudi contuſorum in petia ſeorſim ligatorum ſecundùm artem, ana ℥. iij ß. bulliant ad tertias, in fine addas cinnamoni contuſi ℥. ß. coletur.* Ex reſiduis fiat ſecunda decoctio, cum eadem aquæ quantitate, eodemque modo, ac prima. Utatur hujuſmodi decoctione patiens Gallicus loco vini in prandio, & cœna; Nec non hauriat ℥. xij plus, vel minus mane, jejuno ſtomacho, & totidem veſperi, nonnullis ante cœnam horis, vel frigidè pro ratione roboris, vel debilitatis ſtomachi. Ante uſum hujus decoctionis purgetur patiens, & ſingulis decem diebus, quibus decoctionem haurit, ſumat veſperi ante cœnam lene aliquod laxativum ad reſerandas primas vias ab impuritatibus, quæ ibidem congeri poſſent ex longo morbo; Per triginta, vel quadraginta dies circiter bibenda eſt decoctio, deinde relinquenda; & ſi velis circa finem alia quoque purgatio inſtituenda ad educendas omnimodè domiti jam morbi reliquias.

Occaſione luis Venereæ plura dicenda mihi eſſent de Gonorrhœa gallica, & de certis, expertiſſimiſque ad eam debellandam remediis, quæ mihi familiaria ſunt in ægris meis, quæque apud me pro ſecreto conſervo; nec non de Ulceribus gallicis penis, pro quibus ritè citòque curandis plura habeo remedia ſummoperè proficua. Sed de his omnibus fusè ſuo tempore dicemus.

DE COLICA.

IN Colica bilioſa ſuccedit frequenter aphonia, & vox rauca, & per totum ferè morbi decurſum durat: hæc vox rauca in febribus à bile ortis apparere quoque ſolet, undè numerari poterit inter diagnoſtica morborum à bile, ſive à ſalino-ſulphureis, & aduſtis maſſæ ſanguineæ particulis.

In Colica pertinaci ſi ſudor copioſus, & univerſalis ſuperveniat, labefactis, & reſolutis viribus, brevi paralyſim expectato.

In ea Colica, in qua inæqualis diſtenſio, & adſtrictio ventris, rigidorumque muſculorum contractio adſint, denotant hæc nervos potiùs quàm inteſtina in eadem affici.

Nihil faciliùs colicæ ſupervenit, quàm paralyſis: cave igitur ne opiata copioſiùs in ea exhibeas; ſolet enim poſt opiata magnus ſudor ſupervenire, & exindè paralyſis.

Antidotum colicæ eſt chamomilla à quacumque demùm cauſa oriatur; multò magis ſi antè ejuſdem uſum, ſudoriferum ex cornu cervi, philoſophico ſtibio diaphoretico & unicornu foſſili pulverato propinetur.

Quando opiatis uteris in colica, ſemper adde caſtoreum, nam & opinecroſim corrigit; & doloribus medetur

Sequentes pilulæ expertiſſimæ mihi ſunt in colica ex viſciditate, craſſitie, & morboſa ciborum, aut humorum aciditate in primis viis, ut tradidit in ſua *Pharmacopea Practica*, nomine ſortita *Bateana*, Regis Angliæ Medicus Primatius *Georgius Bateus*, quæ pilulæ eximiâ præditæ ſunt virtute, ac blandidiſſimam evacuationem promovent; & ad omnium viſcerum nobiliorum corroborationem, & pravorum humorum correctionem in magnos uſus veniunt. Doſis à drachma ſemis, ad ſcrupulos duos horâ ſomni, & mane per dies quatuor in ſingulo menſe ad præſervationem.

℞. *Pulveris Rutæ ſiccæ hortenſis & Salinea Gemmæana drachm. iij, Mellis Hiſpanici deſpumati q. ſ.* ut fiat maſſa, quæ extat probatiſſima in colica curanda.

Sequens pulvis ſit quoque tibi in ſecretis ℞. *Pulveris foliorum ficûs ſylveſtris in terra, non in muro nati drachm. ß. foliorum ulmi pulveratorum ſcrup.* j. miſce, & detur cum brodio, ſtatim enim ſedabit dolorem. Hic idem pulvis in vino albo ſumptus ſpecificus eſt in ſedandis doloribus nephriticis, doſis tamen foliorum ulmi ſuperare debet doſin foliorum ficûs; contra verò in colica.

In colica convulſiva pertinaci, & ſpaſmodicis doloribus ventris ab acri, & erodente materia productis, præſertim ſi aderit ſitis, linguæ ariditas, & calor univerſalis irritis aliis remediis, præſtantius non inveni, quàm ſecare venam brachii, & exindè diluens anodynum chamomilla præ cæteris alteratum præſcribere: poſt ſanguinem miſſum ſæpè vidimus dolores veluti in ovo ſuffocatos, injecta enemata ob ſpaſmodicam fibrarum inteſtinarum contractionem intùs retenta, ſtatim ſolvi, &c. huic arridet illud Spigelii obſervatum; is in diſſectis ſemitertiana extinctorum cadaveribus, qui antea immani ventris dolore, quaſi colicâ excruciati fuerant, inteſtina inflammata, & eryſipelatoſa detexit, quibus in caſibus phlebotomiam omittere, eique purgationem, ut vulgò ſolent, ſubſtituere, nefas eſſet &c.

Dolor colicus ferè ſemper miteſcit in ſemicupio, ideò in doloris pertinacia utere ſemicupio.

Dolores ventris à deambulatione nudis pedibus ſuper frigidum pavi-

mentum facta; appoſitis lateribus calidis plantis pedum ſtatim ſanantur; creſcente namque calore in pedibus, minuitur ſenſim dolor in ventre.

Arcanum quemdam ac inexplicabilem conſenſum obſervavimus inter morbos ventris, & morbos cutis. Dolorem colicum vidimus mutatum in arthriticum: & contra dolores arthriticos per ſupervenientem colicam aut diarrhœam, ſolutos: Hinc quadrat illud HIPPOCRATIS: *Alvi laxitas, cutis denſitas; cutis raritas, alvi denſitas.* Ideò obſervamus in praxi, quod diuturnæ diarrhœæ, irritis aliis, per diaphoretica promptiſſimè ſanari ſoleant.

Excrementa non retineri, dolorem locum mutare, nec non & intermittere, ſalutem brevi promittunt,

Dolor colicus quandoque tranſit in abſceſſum, quandoque in hydropem.

Poſt fæcum, vel flatuum emiſſionem, ſi dolor remittat, bonum, licèt redeat affectus. In colica cum vomitu, ſudore frigido, &c. irritis aliis tinctura ſuccini, & præſentem morbum ſanat, & præcavet à futuro.

Ante uſum opiati ſemper enema injicias. Diaphoretica cum opiatis mixta feliciſſima ſunt in colicis. Malè proſpicies tuis ægrotantibus, niſi rectè diſtinxeris colicam humoralem à convulſiva.

Pectori, & inteſtinis omnia frigida ſunt inimica: caveas igitur ab eis in talium partium affectionibus.

Colica habitualis, & endemica à vini acido præſertim oriunda, ſolis ſanatur ſudoriferis: veſperi tamen interpoſito anodyno remedio; mihi uſualis eſt pilula ex diaſcordio Fracaſtorii & confectione alkermes, vel de hyacintho &c.

Pilulæ Mathæi, vulgò in Anglia dictæ Starkeii, in omnibus doloribus tùm internarum, tùm externarum partium incredibilem prorſus afferunt utilitatem: in doloribus gallicis intermiſcere eiſdem ſoleo mercurium dulcem, & gummi ligni ſancti, ſuperbibendo decoctum noſtrum antivenereum, earum deſcriptionem vide in pharmacopæa Viri Doctiſſimi GEORGII BATÆI *Archiatri Regis Angliæ*, ut modò diximus, pag. *m.* 125. at in hac editione pro munere tibi tradimus. *Cùm enim ſint per quam maximè Diureticæ, Diaphoreticæ, Nephriticæ, Lithontripticæ, & quoque Hydropicæ, Bechicæ, Anodynæ, & Paregoricæ, habentur inſignes. Felici cum ſucceſſu dantur in Febribus omnibus, præcipuè Tertiana, & Quartana; Catarrhis omnibus, Cardialgiis, & Cephalalgiæ, Odontalgiæ, Tuſſi, Crapulis, Arthritidi, Diarrhœis, Dyſſenteriis, Ulceribus, Apoſtematis internis, &c. mirificè ſubveniunt. Doſis a* ℈. ß. ad ℈ j. *ſuperbibendo hauſtum alicujus convenientis liquoris.*

PILULÆ MATHÆI, ALIAS STARKII. ℞. *Opii Thebaici optimè à ſordibus purgati ſubtiliter præp. unc. ij. Radicis Glycirrhizæ Hellebori albi & nigri, ana, unc. ij. Saponis Tartarei unc.* VI. M. *addendo olei terebinthinæ q. ſ. ut fiat maſſa pilularis, quæ toties humectetur dicto oleo, quoties ſicceſcit. Aliqui nolunt helleborum nigrum.*

En quoque tradimus compoſitionem Saponis tartarei, ut nihil deficiat ad optatum Tyronum, & Sophorum, juxta quod habetur apud eundem Auctorem nempe. Batæum *pag. m.* 150. *SAPO TARTAREUS.* ℞. *Salis Tartari (cum*

tartari & nitri ana facti ſ. a.) unc. VI. *Olei Terebenthinæ. unc.* VIII. *ſtent ſimul in vaſe amplo, & loco frigido, humidoque ad menſes aliquot; tandiù ſcilicet (ſæpè interim quotidie agitando, & plus olei, quoties opus fuerit, adjiciendo) uſquedum ſal planè triplum olei abſorbuerit, atque in unam Maſſam (Saponis inſtar) ſpiſſam conſpiraverint homogeneam, nullatenus ſeparandam.* Pro parandis pilulis pacificis, & pilulis Matthæi.

Purgantia quandoque benè cedunt in colica, præſertim ſi nulli adſint vomitus, & febris, denturque in forma liquida. Ipſe uti ſoleo pulvere Cornachini uſque ad drachm. j. & eidem ſuperbibendum impero brodium floribus chamomillæ alteratum &c.

Cùm dolor colicus fixus eſt, & febris adeſt, in abſceſſum terminare ſolet, non ita ſi mutatur de loco in locum.

DE PHRENITIDE.

IN aëre Romano per adhibita Phreniticis veſicantia plures vidimus mortuos, quàm ſanatos, magiſque nocuiſſe, quàm profuiſſe; cæterùm longiorem uſum res hæc magni momenti meretur.

In eodem aëre obſervavimus veſicantia Mulieribus delirantibus admota profuiſſe magis, quàm Viris, & plures ſanatas eſſe.

Dum imminet delirium, vel jam factum eſt, loco veſicantium ſecare ſoleo venam pedis, vel ſalvatellam in alterutra manuum; exindè diluentia ex ſeminibus frigidis, melonis &c. præſcribo, brevique jugulatum vidimus delirium.

Lingua nigra in acutis ferè ſemper poſt ſe trahit delirium.

Delirantibus cum febre acuta, lingua arida; & indiciis magnæ viſcerum inflammationis, ſi applicentur veſicantia, omnes ferè in pejus ruunt, & magna ex parte moriuntur convulſi; Iiſdem è contra ſi venam frontis, vel brachii ſecandam imperaveris, & exindè longa dederis diluentia facillimè ſanabuntur, qua de re vide plura in tract. noſtro *de uſu & abuſu veſicantium.*

In delirio ſi ſuperveniat alvi fluxus, præſertim morbo ad coctionem tendente ſolvit illud; ſæpiùſque vidimus ægros deliros, inquietos, & anxios, diarrhœâ ſuperveniente, ſequenti die in melius abiiſſe.

Cùm igitur obſervaverim pluries alvi fluxum ſolviſſe delirium, ideò naturâ docente, proficuum non ſemel expertus ſum pulverem cornachini ſuperbibendo eidem longa diluentia ex decocto hordei cornucervi limati, ſalis prunellæ aliiſque dulcificantibus, præcipuè ſi nimius viſcerum ardor adſit, & ſuſpicio inflammationis.

Malum, ſi phrenitis mutetur in lethargum, non ita ſi lethargus in phrenitidem.

Febres ardentes ſemper habent urinas tenues, & coloratas: hinc ſi tales urinæ fiant albidiores, tenuioreſque & adſint vigiliæ, oculorum perturbatio, lingua balbutiens, &c. prognoſticare poteris brevi futurum delirium.

Urinæ ſubjugales, id eſt craſſæ, & turbidæ, in acutis morbis, ferè ſemper morbos capitis poſt ſe trahunt: Ideò ſi apparentibus illis æger in ſomnum propendeat, pulſus ſint parvi, & ſimilia coaguli ſigna aderint, futurum lethargum infallibiliter prognoſticato adſtantibus: Si verò cum talibus urinis vigiliæ ſæviant, dolores capitis, linguæ aridæ, & ardores viſcerum, prognoſticato brevi delirium, ut nos pluries fecimus in Xenodochiis per Italiam.

Blandiora acida, & pulveres cinnabarini cum emulſionibus inter interna remedia, omne ferunt punctum in phrenitide ex præcepto WALDSCHMIDII.

Multi dementes,& Maniaci ſanati fuerunt, demergendo eos in aquam, eadem methodo, quâ merguntur Hydrophobici, quorum unica curatio eſt repetita in aquam immerſio; methodum hanc ſanandi mente captos, in Anglia expertus eſt Dominus ROBERTSON maximâ felicitate; ut teſtatur Mercurius Helmontii filius *tract. de homine* §. 29.

DE ASTHMATE.

NIſi rectè diſtinxeris Aſthma convulſivum ab humorali, nunquam ex voto ſuccedet curatio. HIPPOCRATES.

Si difficulter ſpiraverit, venam brachii tundito, etiamſi hydrope laboraverit. HIPPOCRATES. *Epidem.*

Si quis veſperi horâ ſomni, ſed præcipuè poſt tres aut quatuor horas ſomno impenſas, derepentè expergiſcatur ingenti aſthmate, ſive ſuffocatione correptus, atque feneſtras aperiat, liberumque aërem deſideret, pro certo habeto illum hydrope pectoris laborare, multò magis ſi pedes, aut manus tumere inceperint, cum faciei à nativo colore receſſu, & præ cæteris ſi accedat torpor, ſeu incipiens brachii paralyſis; Hujuſmodi brachii torporem in aliis quoque pulmonum morbis, præſertim peripneumonia, obſervamus: Aſthmate laborantibus ſi pleuritis, vel peripneumonia ſupervenerint, ferè ſemper moriuntur.

Aſthmaticis dyſuria ſuperveniens, bonum; ceſſante derepentè dyſuriâ, denuò aſthmate corripiuntur: exindè magis confirmatur, quod pluriès adnotavimus, nempè in morbis pectoris, ſemper ducendum eſſe ad vias urinæ, naturâ id monſtrante; nec non magnum conſenſum eſſe inter tibias, & pectus, pudenda & pectus, morboſque harum partium ad invicem commutari.

Diuretica ex ſalibus lixivialibus, & acidis parata in morbis pectoris non adeò tuta ſunt, nam tuſſim movent, & morbum exaſperant, contra pulvis millepedum, terebinthinata, balſamum peruvianum, decoctum radicum aperientium, ſyrupus de althæa Fernelii &c. urinam potenter movent, nec tenellis pulmonum membranulis infenſa ſunt.

Aſthmaticis, ſi apoſtemata excitentur in cruribus, forſan ſolvetur morbus; RHASES. Ideò juvant cauteria in tibiis.

Acceſſiones Aſthmatis frequentiores ſunt cœlo frigido & humido, præcipuè inter crapulandum.

Aſthma vel à Parentibus, vel ab intemperantia vitæ ſuccedit.

Aſthma in ſenibus perdurat uſque ad mortem, & quandoque in aliis.

Aſthma frequentiùs invadit obeſos, & otio marceſcentes.

Aſthma quandoque in pulmonis inflammationem tranſit; cautus igitur ſis in uſu remediorum nimis volatilium; per hæc enim in tenuibus pulmonum membranulis, & magno ſanguinis gurgite continuò affluentibus, faciliter inflammationem produces.

Aſthmata vehementia quandoque in imminens mortis periculum conjiciunt ægrotum; à morte liberat phlebotomia citiſſimè inſtituta, & ſi neceſſitas urgeat repetita, aut eodem tempore in ambobus brachiis imperata: nec non ſperma ceti à ſcr. j. ad drachm. j. in juſculo valdè calido diſſolutum; poſt quæ liberior evadit reſpiratio: ſperma ceti tamen in eo aſthmate mira præſtat, quod vulgò pituitoſum, & humorale dicunt.

Si cum Aſthmate repletionis, vel catharri citò diſſolventis, vel diſſoluti adſit tuſſis humida, & ſubitò ceſſet, vel ſputum minuatur, remanente ſpirandi difficultate, mors oſtia pulſat. Valescus de Taranta, &c.

Appendix de Aſthmate.

Pulſus inæqualis familiaris eſt Pulmonum morbis quàmplurimis.

Morbi ad crura, & pudenda ſolvunt Aſthmata, tument pedes aſthmate ceſſante.

Si parciùs fluat urina, hydropem præſagias in morbis pectoris: ſicuti notavimus in ægra propè magnum Ærarium ingentis Noſocomii S. Spiritûs ad Molem Pontis Hadrianæi 30. Novembris 1700. quâ conſecratus fuit uti Epiſcopus, Pontifex O. M. Clemens XI. in Baſilica Vaticana à Cardinali Bullionio ſacri Decano Collegii, viro piiſſimo, ac integerrimo, magnâ tunc Populi ad novitatem conſecrandi Pontificis concurrente frequentiâ.

Ex ſcabie retropulſa ſi aſthma fiat, cum ſcabioſo dormiendum eſt, ut ſcabies revocetur; vel urticis cædenda cutis, aliter mortem invadunt ægri; *uti ex puſtulis totum defecantibus corpus accidit Illuſtri Comiti Palatino, & in noſtro Archilyceo Neapolitano Lectori Primario Veſpertino Juris Civilis Percelebérrimo Dominico Auliſio, qui jam dictis intropulſis puſtulis, lenti febriculâ ſtatim correptus, quam per 60. ferè annos nunquam ſenſerit, tandem 14. ejuſdem febris die è vivis inaſpectatu omnium, & lachrymis abiit, & obiit die 29. Januarii 1717. Neapoli annum agens 68. & dies 15. curantibus eum Illuſt. Joanne Baptiſta Balbi, Nicolao Cyrillo (qui etiam deceſſit Kal. Julii 1735.) & aliis complurimis Jatricis, & dicti Archilycei Collegis ſuis.*

In paroxyſmo ſperma ceti cum aqua hyſſopi, vel brodio fervido ſolvit: Omnia fervidè ſumas, ut ſolvas.

Vomitoria juvant in Aſthmate humorali, & ſtomachico, quia ea concuſſione

cuſſione è pulmonibus ejiciuntur viſciditates, & è ſtomachi parietibus cædemmet eraduntur: Sal vitrioli in hoc caſu antecellit; detur à ℈. 1. ad ʒ. 1. plus, vel minus pro ratione ætatis, temperamenti, & virium cum ℥. vj. aquæ hordei, vel juſculi: Repetitis enim vomitionibus ſalubri hoc ſale (quem etiam pro emetico præſcribo, & pro magno antiepileptico in epilepſia puerorum ex ſtomacho, & cruditatum infarctu in primis viis, undè ſemper convulſionum origo in pueris) factis, mundatur ſtomachus ab impuritatibus, ſuccuſſiſque hâc ratione pulmonibus, iidem pariter brevi liberantur à morbo.

Magnam aſthmatum humoralium, crudorumque partem à ſtomacho pendere obſervavi: Hinc uti ſoleo per intervalla, pilulis de hiera cum agarico, cum doſi diatartari Petri Castelli, ad expurgandum ſtomachum; & ſingulo mane cochlear oxymellis ſcillitici edulcoratum cum exigua doſi ſucci malorum apiorum dulcium, ſuperbibendo juſculum cichoreatum cum pauco ligno ſaſſafras coctum, vel ligno aloes ad gr. vj. mundato ſtomacho ad præſervandum à novis inſultibus; potio noſtra ex decoctione ligni Carabacii ſtomachica quotidie danda, vel ſpecies Diarrhodonis Abbatis vel pulvis ſtomachicus Quercetani; Romæ,& in Italia hæc remedia conferunt in noſtris ægris. Parcat itaque inſulſus ille Aquilonaris Medicis Italis, ſi remediis chymicis, ut ipſe vellet, non utuntur in morbis ſingulis: nam Clima calidum Italiæ, ſtomachus debilis Italorum, & ratio vivendi toto cœlo diverſa ab illa ſeptentrionalium, remedia è mineralibus non patitur, ſed è vegetabilibus, & animalibus: Chymiam tamen non ideò ſpernimus, ſed laudamus, & ad ſidera extollimus. Batavos illuſtres Viros, & de re litteraria, ac de re medica maximè meritos, maximo honore proſequimur, eorumque ſplendidas, ac celebres Academias valdè admiramur, ſed inſulſos, ac temerariè inter ipſos ſcribentes contemnimus, & flocci facimus.

Gummi ammoniacum, oxymel ſcilliticum, ſperma ceti, & Julapium Tabaci, quatuor ſunt, quæ in Aſthmate humorali, & ſtomachico cæteris omnibus mirè antecellunt.

In deſperata viſciditate humorum pulmonibus impactorum, maximè tibi laudo Julepum Tabaci. ℞. *Julepi Tabaci* ʒ. ij. *ſyrupi de althæa ſimplici*, ℥. ij. Miſce. ſyrupus de althea addatur magis vel minus ad corrigendam ſummam nauſeam Tabaci, & acrimoniam, ne nimiùm agitet pulmones: quare dulcoretur julepus Tabaci ad arbitrium Medici, & dentur per diem aliquot cochlearia, ſuperbibendo juſculum alteratum cum herbis pectoralibus, hedera terreſtri, veronica, ſcabioſa, &c. & mirè proficiet, ſicuti obſervavi inter cæteros in nobili Muliere ægrotante propè Theatrum, ac Templum Pacis, non longè à foro Agonali, nunc, *Piazza Navona*

Cauteria in tibiis conferre ſolent in gravibus pectoris morbis, juxta illud Divini Senis. *Abſceſſus ad crura in morbis pectoris boni.*

Aliquando tantus eſt viſciditatum apparatus in primis viis & in pulmonibus, ut impoſſibile ſit expectorantibus eas ſolvere, niſi per purgans ali-

quod pectorale, ac ſpecificum pectori, via ſternatur iiſdem. Quare pro magno ſecreto in ſimilibus deſperatis, & graviſſimis caſibus, hoc remedio ſæpè uſus ſum feliciſſimè. ℞. *Gummi ammoniaci albi, & gummoſi* ℨ. j. ß. *diſſolve cum magna diligentia in ſ. q. vini albi ad lenem ignem*, poſtquam debitam acquiſivit cum vino conſiſtentiam, tunc *adde vini albi optimi ad arbitrium, vel* ℥. ij. *circiter: aquæ hyſſopi* ℥. iv. *m. f. p. calidè ſumenda;* In Aſthmate humorali, ſtomachico, catharro ſuffocativo, purgat viſciditates cum profectu, & ſi per ſeceſſum non purgaverit, faciet per tuſſim, & ſcreatum; repete tamen pro neceſſitate. Inter cæteros ægrotantes experientia me docuit in eo qui decumbebat non longè ab Amphitheatro Flavio, & veteri Templo Pacis in foro Romano menſe Maii 1700. Die 20. prædicti Menſis ejuſdem anni, Romam venit Coſmus III. Magnus Etruriæ Dux, occaſione viſendi ſacra loca, cùm eſſet maximus indulgentiarum Annus, iter ſuum agens per mare, ſuis triremibus vectus quæ ad Portum pervenerunt Antiatem noviter extructum ab Innocentio XII. Pont. Max. inter rudera veteris, ac memorandi Portûs; hinc curru ad Urbem ductus, & inter alia, quæ munificentiſſime à Pontifice recepit, ut propiùs, ac manibus Sacras, ac inſignes Reliquias, quæ in Baſilica D. Petri in Vaticano ſervantur, videret tractaretque, quod ſolis Canonicis ejuſdem permiſſum eſt; ſpeciali gratiâ, ac Brevi Pontificio, inter ipſos Canonicos connumeratus eſt, quare albâ indutus, ac inſigni, ſtolâque decoratus ipſas reliquias populo oſtendebat, cujus frequentia à toto Terrarum orbe confluens, maxima in dicto menſe hìc viſa eſt, & quemlibet in admirationem rapiunt Pietatis opera, quæ in hac totius univerſi Domina ſub optimis noſtri ævi Pontificibus exercentur.

Aſthmaticas Mulieres ferè ſemper cum uterinis, mixtis pectoralibus curato.

Aſthma puerperarum, ſi acutus valdè ſit morbus, lethale ſolet eſſe.

Quando pleuritis difficulter expurgatur, & ob difficilem in principio morbi expurgationem, accedente ſtatu, creſcit ingens ſpirandi difficultas, cum ſputi viſciditate, febri majore, inquieta; tunc omni ope curandum ut ſtatim pectus expurgetur, aliter tranſactâ tertiâ, vel quartâ hebdomadâ morbi, idem deſinet in empyema funeſtum; ad quod præcavendum, mihi familiaris eſt uſus foliorum veronicæ recentium.

℞. *Foliorum veronicæ recentis, & foliorum hederæ terreſtris ana pug.* j. *bulliant in ſero lactis optimè depurato, cola, & bibe ſingulo mane, vel loco ſeri, bulliat, ſi velis in juſculo;* & ſi ob nimiam febris acutiem, & inflammatoriam Pulmonum criſpaturam, nolis uti veronicâ, ut pote aliquantum acuti ſaporis, ſolâ utere hederâ terreſtri cum radicibus ſcabioſæ, addito ℈. j. elixirii proprietatis Helmontii per deſtillationem cum aqua Cinnamomi, ſine aloe: & ita mundabis pectus cum ſecuritate in deſperata pleuritide: Romæ ſcribimus, in aëre Romano.

In diuturno, ac deſperato Aſthmate, ſive humorali, ſive convulſivo,

aërem ruſticanum ægrotantibus impero, & potiſſimùm, ut campos habitent, quos arant Bubulci: Debet itaque Aſthmaticus ſequi Bubulcum quando terram arat, & incedere per ſulcum, ſive viam ab aratro recenter in terra factam, & aperto ore reſpirare aërem, ſive halitus nitroſalinos, ac ſulphureos à recente ruptis terræ glebis prodeuntes: tonus Pulmonum, longo morbo relaxatus, nitroſalinâ centralis terræ caloris ſubſtantiâ roboratur, confirmatur, ac reſtituitur; eoque reſtituto, circulus quoque liquidorum per Pulmonum telas in libertatem ponitur, morbuſque profligatur.

Diluentia, ſerum lactis, Viola, Emulſiones ſeminum Melonis, Gelatina cornu cervi, lac in caduco Pulmonum morbo, ſive Aſthmate ſicco, præ cæteris juvant. Saccharata, remediorum copia, purgantia, fugienda tanquam peſtis; nam labefactatis eorum uſu digeſtionibus, cruditatum copia generatur, quæ ſtatim poſt ſe trahit Aſthma ſtomachicum humorale, & hinc duplex Aſthma.

Aſthmate convulſivo laborantes, ſi corpulenti nimiùm ſint, in hydropem pectoris deſinunt; longis enim Pulmonum ſuccuſſionibus, rumpuntur eorum lymphatica: hinc hydrops.

Licèt ſanguinis miſſio paroxyſmum Aſthmatis ſtatim ſanet, frequentes tamen ſanguinis miſſiones, ſanguinis tonum labefactant magis, ac debilitant, & hinc demum morbus deſinit in hydropem univerſalem. Quare corrigenda eſt potiùs cauſa Aſthmatis, quàm frequenti phlebotomia demulcenda.

Aſthmate convulſivo laborantes, meliùs habent æſtate, quàm hyeme.

Si Aſthmati pleuritis veniat, frequenter moriuntur. Docuit æger in foro Boario propè vetus templum Antonini, & Fauſtinæ.

Aſthmata, Dyſuriæ & Arthritides mutantur ad invicem.

Zonam, ſeu faſciam ſtrictam patiuntur Aſthmatici ſupra ventriculum per medietatem, ſeu circumferentiam corporis; à Diaphragmate, non verò à Pulmonibus convulſis ea fit.

DE DIARRHOEA, ET DYSENTERIA.

Diarrhœæ frequenter oriuntur ex mœrore, & animi pathematibus, ſuntque ferè incurabiles, præſertim ſi cauſa mœroris perſtiterit: his ſupervenire ſolet febris erratica, donec tandem atrophiâ conſumpti intereant ægroti.

Sudor diarrhœis ſuperveniens morbum ſiſtit.

Pernicioſæ ſunt diarrhœæ in morbis pectoris, ſuntque etiam infeſtæ puerperis, & infantibus febre malignâ correptis.

Curationem diarrhœæ ne incipias per adſtringentia, nam introduces viſcerum, & inteſtinorum obſtructiones difficilè ſolubiles, quibus tandem ſuccedit hydrops pertinax.

Carnium eſus auget diarrhœas, cave igitur ab iis quantùm poteris.

O 2

Nil magis alvum ſtypticam reddit, quàm uſus veneris, quod etiam cognovit HIPPOCRATES. VII. *Epidem.* AETIUS *lib. IV. cap. VIII.* PAULUS *lib. I. cap. XIII.* aſſerunt alvi profluvia, venere exſiccari. Idem obſervavit AMATUS LUSITANUS *cent.* 11. *obſervat.* 47. Medicis loquor.

Qui ſtudiis, & curis domeſticis vehementer indulgent, ſtiptici fiunt. Inter morbos endemios aëris Romani eſt alvi ſtypticitas.

Maſticando totâ die Cinnamomum, & degluttiendo ſalivam illam, à diarrhœis, & languoribus ſtomachi cum dyſenteria brevi ſanantur.

A purgante medicamento ſolet excitari periculoſa hypercatharſis, ſive ſuperpurgatio; quæ ſubitaneum animi deliquium ſæpè affert: theriacæ ſcrup. j. aut drachm. ß. vino diſſolutæ quantitas ægroto exhibita, ſat celeriter, & feliciter fluxum ſiſtit, ut mirati ſumus in Xenodochio, Sene Medico præſcribente.

In inveteratis alvi fluxibus, dyſenteria, teneſmo, relaxatione ani, &c. excipiatur per inferiora vapor terebinthinæ prunis ardentibus injectæ, & ſanabuntur.

Quando in diarrhœa bilem croceam rubiginis ferri diſſolutæ, aut lateris rubri non abſimilem excernunt patientes, humorem ſane peſtiferum in diarrhœa apparentem, ut ex pluribus ægrotantibus mihi notum eſt, qui omnes perierunt. CHESNAU. *lib. III. cap. VI.*

Bonum ſi diarrhœa iræ ſuperveniat; & ſi hæc non ſuperveniet, febris ſuperveniet.

Obſervavi frequentiſſimè, & etiam ab aliis audivi, quòd in nonnullis morbis præſertim chronicis, ut phthiſi, &c. vel etiam aliis paſſim morbis, ægroti paulò ante mortem corripiuntur ſtimulo fæces ejiciendi, & multi in ipſo actu ejiciendarum fæcum moriuntur. Hoc dignum eſt ut fuſiùs conſideretur.

Dyſentericis vomitus bilioſus in principio, malus eſt. HIPPOCRATES *Coac. Præn. ſect.* 3. *num.* 62.

Qui dyſenteriâ pereunt, omnes ferè ex ſphacelo inteſtinorum pereunt, patet id triduo ſaltem ante mortem, nam extrema frigeſcere incipiunt, pulſus exiles, & inæquales ſunt, ſitis non urget, nec dolor in affecto loco, & nonnulli paucis ante mortem horis in delirium deſinunt.

Dyſenteria ſine febre, ſi aliis remediis non cedat; deveniendum ad uſum aquæ Tetuccianæ ſecundùm artem datæ, & infallibiliter ſanabitur, ut bis, terque mirati ſumus.

Si ab uſu adſtringentium inflatio ventris, vel major in egerendo difficultas, & labor ſuperveniant, rhabarbaro frequentiùs utendum, interpoſitâ tamen mixturâ anodyna ex ſyrupo papaveris rhœados, aqua violarum, requie Nicolai cryſtallo montana, &c. quo pacto ſanabuntur.

Cave in cura dyſenteriæ à nimia remediorum farragine; pauca ſint, & ſimplicia; ideò ſæpiſſimè dyſenterias profligavi ſolo ſero lactis intùs dato, & per clyſteres quoque injecto, multique Auctores pro magno ſecreto habent hoc remedium in dyſentericis; clyſteres pariter copiosè

præſcripti, quandoque exacerbant morbum, & exulceratis inteſtinorum fibris, majorem orgaſmum excitant; dentur igitur rariùs, & in parva copia

Vomitus dyſentericis ſuperveniens, periculoſus eſt.

Si ſingultus accedat, lethale; Si angina, lethale. Si verò accedat difficultas deglutiendi, mortem imminentem prænuncia Adſtantibus.

In lethali dyſenteria ventriculus quoque in conſenſum trahitur, undè tot mala.

Pilulæ de *Caccionde*, quarum baſis eſt terra cathechu, ſunt egregium anti-diſſentericum; ne dentur tamen ſtatim in principio.

Dyſentericis ſi ſuperveniant linguæ inflammatio, & difficultas deglutiendi, actum eſt de ægro.

Si ſtatim poſt dolorem excretio non fiat, ſcito quod inteſtina tenuia ſunt læſa.

Differt dyſenteria à ſanguinis fluxu hæmorrhoidali, in hoc enim ſemper ſanguis præcedit fæces; in dyſenteria verò, vel poſt, vel cum fæcibus excernitur: &c.

Si afficiatur jejunum inteſtinum, lethale eſt; jecur namque vicinum eſt.

Si in dyſenteria adhibueris opiata, & altero mane color oculorum ægri eſt mutatus, certè non ſuperabit morbum; ſi verò color oculorum immutatus remaneat, indicio eſt ægrotum poſſe reconvaleſcere. WALSCHMIDIUS.

In principio ne adhibeas adſtringentia, & ex CRATONIS præcepto ante ſeptimum.

Inter dyſenterica laudamus rhabarbarum toſtum, flores roſarum rubrarum & nucem moſchatam, &c.

Radix ypecacuanha eſt ſpecificum, ac fermè infallibile remedium in fluxibus dyſentericis, aliiſque hæmorrhagiis ſanguineis, colliquationibus humorum, &c. ut nuper mihi retulit Vir Doctiſſimus *Guliel Sherard.* Botanicus, & Medicus Anglicus præſtantiſſimus, dum Româ Germaniam proficiſceretur cum Illuſtriſſimo Comite *de Tondſen*: idem quoque non ita pridem per litteras mihi ſignificavit Vir magni nominis *Jo. Jac. Mangetus Helvetiorum Practicus celeberrimus.* Sed plura hac de Radice vide apud Clariſſimum *Gulielmum Piſonem* Jatrias Doctorem Amſtelodamenſem De Indiæ utriuſque Re Naturali, & Medica lib. II. cap. IX. De Ventris fluxibus p. m. 37. *Unde ad radicem Ipecacuanha, tamquam ad ſacram anchoram, confugiendum, quâ nihil eſt præſtantius, aut tutius, tum in hoc, tum in pleriſque aliis; cum, vel ſine ſanguine, fluxibus compeſcendis, natura excogitavit remedium. Quippe præter quam quod tutò & efficaciter tenaciſſimos quoſque humores per ipſam alvum, ſæpiſſimè autem per vomitum ejiciat, & à parte affecta derivet, vim quoque adſtrictivam poſt ſe relinquit. Non enim vomitus ſolùm ſponte ſuperveniens, ut ait* HIPPOCRATES aphor. 15. lib. 6. *Sed, & arte concitatus ſub eodem* aphor. *comprehendi poteſt. Illud verò hoc modo perficitur* ℞. *radicis Ipecacuanhæ.* ʒ. ij *pone in unc.* IV. *liquoris appropriati coct. vel per noctem macerat, cujus infuſum, cum, vel ſine oxymel. unc. j.*

exhibetur. Poſtridie ſemel atque iterum pro re nata, ſecunda, imò tertia ejus decoctio repetenda; tam quod ægri debiliores eam faciliùs ferant, quâm quod adſtrictoria ejus vis tum magis efficax appareat. Ut & idem cap. x. ejuſdem libri de Teneſmo. *Quando ex ſuperioribus ventris partibus, nempè ventriculo, meſſenterio, & inteſtinis materia cruda delabitur; præter inſeſſiones, & reliqua, quæ anum reſpiciunt, cauſa fovens revulſione per vomitum tollenda, idque uſitatiſſimo, præſtantitiorique illo remedio radice* Ipecacuanha, *&c.* Ita pariter in cap. XII. De dyſſenteria p. m. 40. idem Auctor tradit. *Si quando tamen evacuationi locus erit, radicem* Ipecacuanha *exquiſitiſſimum Naturæ munus cæteris remediis præferre conducit: quamvis ingenuè fatear, plurimos medicaſtros incolas per Cardiaca, &c.* hæc ille. *Ut etiam periculum fecere die 25. Octobris 1722. Neapoli in Divi Didaci Templo vulgò* l'Oſpedaletto *in Germanum Viri Doctiſſimi, & ſcriptis editis perceleberrimi, ac Comitis Palatini noſtri Archilycei, Dominici Auliſii, Fratrem Minoritam Lectorem Seſſanalem, & Exdefinitorem Adm. Rev. P. Franciſcum Antonium à Balneolo, in conſultatione habita, inſtante Nicolao Ferrara Auliſio, ejus Nepote, cui adfuerunt & ipſe, & Medicus ipſius loci Ordinarius, ac Jatrias quoque Magiſtri, Sophi licentiati, & extraordinarii ambo, uſum ipſius jubentes radicis* Joſeph Pennarinus & Joannes Andreas Lizzanus, qui obiit 1732. *Cæteri autem omnes hoc anno 1737. incolumes adhuc ſervantur.*

Appendix ad Dyſenteriam.

Lienoſis dyſenteria ſuperveniens, bona, at ſi longa fuerit, in hydropem & lienteriam tranſit, HIPPOCRATES *in Coacis.*

Pauca ciborum quantitas, & pauca remedia danda, nam quò minus ſolidæ, aut liquidæ ſubſtantiæ per inteſtina tranſit, quæ affecta, afflictaque morbo ſunt, eò minus à cibo, & remediorum farragine afficiuntur. Ideò damnabilis, & ſuperſtitioſus etiam eſt nimius clyſterum abuſus.

Colica, & Dyſenteria mutantur in arthritidem, & contrà.

Alvo liquidâ Venus frigeſcit; ſiccâ lætatur: Venus nimia exſiccat alvum.

Hepar ſerpentum pro momentaneo ſecreto laudatur à LINDANO in Dyſenteria.

Omnes Dyſenteriæ, quæ incipiunt cum nauſea, & deinde ſupervenit vomitus, penè lethales fuerunt, ut ſæpè obſervavi in Noſocomiis Italiæ, & in Urbe Urbium præcipuè.

Dyſenteria in Puerperis non eſt mala, nam lochiorum materiam per vicina loca optimè minuit; cave igitur ne adſtringas, nam per eam lochia expurgantur. Novimus id præ cæteris in muliere in Foro Farneſiorum propè Ædes viri doctiſſimi, & ſcriptis editis celeberrimi Equitis Proſperi Mandoſii Romani, & in alia in via Parionis propè forum Paſquini.

In longa dyſenteria, & teneſmo vapores terebinthinæ prunis ardentibus injectæ, & per anum excepti, nonnullis profecerunt maximoperè.

Gravi Iliaco ſi ſuperveniat alvi fluxus paucis poſt horis morietur, nam ſphacelata ſunt omnia, hinc lethalis fluxus. Et ſi Iliaco tumor ventris veniat, & flatus copioſi pedendo exeant, brevi morietur. Paſſus id eſt æger ſexagenarius apud S. Mariam in Publicolis in Foro Judæorum.

Flatus pedendo emiſſi in dyſenteria ſupervenientes, futuram promittunt ſanitatem, id obſervavi; credo ex Hippocratis præcepto.

DE APOPLEXIA

Apoplexiam diſtinguere oportet in ſanguineam, & pituitoſam. Arcanum in ſanguineis eſt phlebotomia, poſt cujus uſum vidimus ſtatim excitatos ægrotos, & exinde in melius abiiſſe. In Pituitoſis contrà, emeticum, aut purgans vehemens ſtatim præſcriptum utramque paginam adimplent; cæteris præfero pulverem Cornachini, & infuſionem croci metallorum cum vino; ſunt qui apoplexiâ liberati ſunt, hauſto ſingulis menſibus vomitivo ex infuſo prædicto, intelligendo de pituitoſis.

In apoplexia quò magis offenditur reſpiratio, eò fortior eſt morbus, quò minus, eò debilior.

Qui ſemel apoplexiâ correptus, poſtea fit vertiginoſus, novos inſultus expectet.

Si poſt venæ ſectionem reſpiratio fiat liberior, & pulſus quoque benè ſe habeat, ſalutem prædicere poteris.

Injectus clyſter ſi intra unius horæ ſpatium reddatur, bonum; ſi verò prorſus retineatur, malum; indicat enim influxum ſpirituum in fibras inteſtinales à cerebro, ferè impeditum eſſe.

Clyſteres apoplecticis exiguâ quantitate injiciantur, ut ita & retineri, & diutiùs manere poſſint in inteſtinis; dum enim quantitas excedit, iterum effluunt: Verùm ſi in minori copia injiciantur, & etiam tunc effluant, malum; indicat enim totalem partium reſolutionem, undè mors oſtia pulſat.

Febris rarò ſupervenire ſolet apoplexiæ, præſertim pituitoſæ.

Si Catochus in ipſa acceſſione febris intermittentis, aut remittentis ſuperveniat, durante acceſſione, nulla contra eum præſcribantur remedia, nam omnia erunt in perniciem ægrotantis, exceptis frictionibus, & revulſionibus, quæ adhiberi poterunt in acceſſione: finitâ acceſſione deſinit quandoque & catochus; ſi verò non deſierit, ſtatim ſanguis mittendus, aut purgandum pro indicatione utrorumque: ſi verò ſecundò ſupervenerit, mortem affert; neminem enim liberatum vidimus, cui ſecundò catochus ſupervenit, ut notat doctiſſimus Dodonæus ſuis in obſervationibus.

Valesius obſervavit in lethargicis, quod pulſus, qui priùs erat parvus, adveniente lethargo fiebat magnus, & quò creſcebat in magnitudinem pulſus, eò citiùs interibant Ægri. Rhodius quoque in Septalium ait ex Ballonio, quod in omnibus affectibus comatoſis præcipuè lethargo, &

apoplexia, pulſus dum ex parvo fiebat magnus, & ſenſim in magnitudine creſcebat, ægrotantes brevi moriebantur. Hoc idem & nos vidimus Romæ in Vetula anno 1695. quæ apoplectica cùm eſſet quatuor dierum quodam veſperi magnos, & vibrantes pulſus horâ quartâ noctis obſervavi, decimâ verò ejuſdem noctis horâ mortua eſt, qua de re ſeriò monemus Medentes.

Obſervavimus in Xenodochio anno 1694. hyemali tempore Romæ, quod quando apoplexiæ erant graviſſimæ, & jam confirmatæ, veſicantia non admodum conferebant, imò omnes ferè tales ægroti moriebantur.

Spuma oris lethalis eſt in apoplexia. HIPPOCRATES 2. *aph.* 43. & TULPIUS. 1. *obſ. med.* 6. & *Foreſtus* 10. *obſerv.* 74. *in ſchol.* ait: *Cùm apoplexia ſimpliciter toto genere ſit lethalis, lethalior cenſenda, quando cum ſpuma oris fuerit*; hinc RHASES inſpiciens apoplexiam vehementem, dicebat: *quando ſpuma oris circa os apparet, ei non eſt medendum.*

Raró patientes ab apoplexia evadunt, ſine alicujus partis reſolutione, quod ſi omnia membra reſoluta ſint, citò rapiuntur: quidam verò denuò incidunt in apoplexiam.

Apoplexiæ, vel paralyſi generali obnoxii, aut jam iiſdem correpti, flatibus, borborygmis, & inflationibus ventris vehementer moleſtantur, horum ſymptomatum cauſa dependet ab impedito ſpirituum influxu per nervos in inteſtina, & loca adjacentia; redditis enim paralyticis fibris carneis talium partium, & motu eorum tonico ferè abolito, vapores à contentis inteſtinorum exhalantes; necnon & particulæ aëris intermixtæ in molem elevant flatulentam partes ſupradictas, eâdem potiſſimùm ratione, qua videmus in cane, ligato ſexto pari nervorum, ventriculum ſtatim ſummoperè intumeſcere, cujus phænomeni rationem fusè in tract. noſtro *de fibra motrice & morboſa* expoſuimus.

DE DOLORE IN GENERE, CONVULSIONE, ET MOTIBUS CONVULSIVIS.

DOlores qui neque medicamento, neque ſanguinis miſſione, nec alio modo curantur ad ſuppurationem vertuntur. HIPPOCRATES *in Præn.*

Si dolor aliquis firmus cum tumore, & multo calore in hypochondriis ægri, aut in thorace, aut in ſpinali medulla, aut alibi præceſſerit, deinde rigor ſuperveniat, phlegmonem, ac tumorem in ſuppuratum ire ſignificatur, ex JACOTIO comment. ad *lib.* 4. *coac.* HIPPOCRATIS.

Quod ſi in uno aliquo loco firmiter conſtiterit dolor, neque medicamentis expellatur, quocumque loco dolor fuerit, eum lino crudo inurito. HIPPOCRATES *de affect. ſect.* 5. loquens de iſchiade, &c.

Dolores qui ſine ſignis levantur, lethales. HIPPOCRATES *in coac.*

Bezoarticum joviale eſt præſtantiſſimum remedium ad demulcendos furentes partium dolores, & peccantem materiam inſenſibiliter per tranſ-

pirationem educendam ; cave tamen ne dolores ſint podagrici , venerei , aut ſimiles , quorum retenta materies pejora mala excitare poterit : cautus quoque ſis in morbis nervorum . & capitis ; nam ex natura ſua , ſtannum inimicum eſt nervis : contra in affectibus hyſtericis bezoarticum hoc infallibile remedium eſt , ut pluries mirati ſumus.

Dolorum qui in quacumque corporis parte peridiocè exacerbantur , & ſtatâ quâque horâ recurrunt , peccans materies in affecto loco non generatur , ſed aliundè venit : in his caſibus tribus horis ante invaſionem detur lenis potio purgans , & ſanabuntur ; præcipuè ſi imo in ventre hæc fiant.

Doloribus externarum partium , ſi alia non proficiant , ad cauſticum devenias : ipſe uti ſoleo foliis ranunculi , vel mixturâ calcis vivæ , & ſaponis liquidi. Hoc iſchiadicis ſummoperè confert , imò & aliis doloribus juxta illud Hippocratis , *lib. de intern. affect.* §. 19. *& lib. de affect.* §. 30. Si alicubi congregatus fuerit dolor , urito : imò ubicumque alius dolor præter ſplenis incubuerit , urito : ſic enim ſanus fiet.

Frequenti experientiâ conſtat dolores capitis ex affectione ſtomachi productos , partem capitis anteriorem magis afficere : contra ex affectione uteri , verticem , & occiput præcipuè invadere : Pariter Mulieres hyſtericis obnoxiæ affectibus , ſenſum quendam frigoris in vertice capitis pati ſolent ; eſtque hoc præcipuum hyſtericæ paſſionis diagnoſticum.

Si ſimul doloroſus ſit locus , & caro ſubmucoſa , ſeu tabeſcens , hîc uſtio optima eſt. Hippocrates *de articul.* §. 54.

Ter aut quater obſervavi dolores capitis pertinaciſſimos , & ferè ad maniam accedentes , irritis aliis , ſolo pulvere de Gutteta (de quo vide Riverium *cap. de epilepſia*) ad drachm. j. circiter dato , cum brodio alterato floribus primulæ veris , betonicæ , &c. vel cum decocto Thee , &c. feliciter ceſſiſſe.

Balneationes pedum in aqua tepida horâ ſomni optimæ ſunt in capitis doloribus , & gravedine , &c.

Succo extracto ex radice betæ , & per nares fortiter attracto pluries in die , vidi nuper ſtatim ſanatum periculoſiſſimum capitis dolorem Romæ in quadragenario irritis omnibus remediis.

Ad dolores externos , ſpiritus ſalis ammoniaci cum oleo amygdalarum dulcium veteri mixtus breviter , & feliciter proficit : & didici per experientiam , quòd ſpirituoſa cum unctuoſis mixta , doloribus optimè medeantur , non ita ſola tantùm ſpirituoſa.

Inter ſigna mox mox erumpentium variolarum ſunt motus convulſivi : Jdeò quando videbis puerum febri correptum, qui non adhuc variolas paſſus eſt , motibus convulſivis corripi , ardore circa lumbos , &c. prædicito adſtantibus ſequenti die variolarum eruptionem , ut nos pluries fecimus.

Sunt pueri , qui bis , & etiam ter morbillis corripiuntur , ut hiſtoriæ teſtantur , & nos ſemel vidimus Patavii.

Spaſmodicè affecti urinam ferè ſemper reddunt tenuem, claram, & copioſam.

Pulvis de Gutteta ſpecificus eſt in morbis convulſivis, nec non vertigine, cephalæa, gravedine capitis.

Balſamum Paracelſi eſt potentiſſimum remedium ad quaſvis convulſiones vulneribus ſupervenientes, ad puncturas nervorum, &c. & nullus eo carere deberet Chirurgus; vide deſcriptionem apud PARACELSUM in *parva Chirurgia*.

Omnes ferè convulſiones infantum à ſtomacho fiunt, undè ſtatim morbum ſolvunt lenia purgantia; præſertim infuſum rhabarbari.

Urina craſſa, & turbida in morbis convulſivis, bona: tenuis & alba, mala.

In morbis epilepticis, & convulſivis tria ſunt cæteris præſtantiora, cinnabaris nativa, viſcus quercina & ungala alcis.

Infantes quibus cruſtæ ſcabioſæ in capite ſuperveniunt, rarò corripiuntur motibus epilepticis.

Ex abortu Mulieres convulſæ rarò evadunt, ut notavimus; Convulſio quæ phrenitidem ſequitur, lethalis ex AETIO.

Pulvis Cornachini pro purgante in nervorum, & capitis affectibus præcipuus eſt.

Viola eſt ſpecifica in morbis convulſivis, & nervoſis.

Spiritus ſalis ammoniaci coagulat lac infantum in ventriculo, ideò cave ab illo in eorum epilepſia.

Utile eſt obſervare, num ſemper eo tempore, quo Infans corripitur epilepſiâ, matri fluant menſes, necne.

DE TUSSI.

TUſſes diuturnæ teſtium tumore ſolvuntur, & contra. HIPPOCRATES 2. *Epidem. ſect.* 1. Ex hoc magis magiſque confirmatur conſenſus ille occultus inter pudenda & pectus, tibias & pectus, toties à nobis recenſitus.

Tuſſis Infantum ferè ſemper eſſe ſolet à ſtomacho cruditatibus ſcatente, quo in caſu ſemper ſtomacho reſpiciendum, non poſthabitis tamen pectoris remediis.

Tuſſis violenta producere ſolet in pueris herniam, in fœminis abortum, in viris phthiſim, ideò nunquam ſpernenda.

In tuſſi ſicca ex humorum acrimonia, eorumque tenuitate producta uſus lactis præſtantiſſimum eſt remedium; ego uti ſoleo lacte cum jure carnis, vel aqua violarum cocto.

Si tuſſis cum febre pertinaciter afficiat ægrum, & nullis cedat remediis in tabem migrat, etiamſi ſanguis non ſpuatur.

Tuſſis aliis morbis ſuperveniens non curatur, non curatis morbis à quibus pendet.

Quibus in febribus accidit tuſſis à febre non liberantur perfectè, ſi tuſſis adhuc perſeveret.

Tuſſes ſiccas, & gutturis aſperitates inducit conſtitutio temporis aquilonia. HIPPPOCRATES *aph.* 5. *ſect.* 3.

Tuſſis violenta in pulmonibus orta, capiti communicata producere poteſt, ut aliquando obſervavimus, ſubitaneam memoriæ; atque ratiocinii jacturam, nec non paralyſim manuum, & aliorum membrorum. BOYLE *de util. phil. nat.*

Aquâ inter cutim laborantibus tuſſis ſuperveniens, malum; *aphor.* 35. *ſect.* 6.

Tuſſi ſiccæ, irritis aliis, valdè proficuos expertus ſum oculos cancrorum calcinatos ad drachm. ß. exhibitos cum brodio alterato, portulaca, tuſſilagine, & foliis violarum. *At præ cæteris mirabiliter curam præbet cochlear per intervalla propinatum iſtius hydromelitis.* ℞. Aquæ ſtillatitiæ florum aurantiorum, & mellis hiſpanici electi ana, leni calore miſce ac fiat potio, *ut mirati ſumus momento temporis à tali pertinaci tuſſi convaluiſſe D. Fratr. Carolum de Gueguara Eq. Meliten. ac infantem Excellentiſſimi Domini Ducis Bovini* 1713. *Neapolis curante ejuſdem ordinario, & Clariſſimo Petro Graſſano Jatrias Doctore, qui obiit* 17. *Novembris* 1734.

In tuſſi pectorali magis proficiunt medicamenta vulgaria ex herbis pectoralibus parata, quàm nobiles Pharmacopæorum apparatus, ut ſæpè vidimus.

In tuſſi præſertim pectorali, purgantia datam Practicorum fidem non liberant; imò ſi ex aëris inclementia tuſſis contracta fuerit, plus nocent.

Tuſſes pectorales à purgantibus ſolent exaſperari, teſte ETTMULLERO *fol.* 213. Contra concedi poſſunt in tuſſi ſtomachali, & ubi magna ſanguinis cacochymia deprehenditur.

Boli ex butyro recenti cum ſaccharo mixti, & veſperi ſumpti, vehementiſſimas tuſſes catharrales demulcent.

Syrupus de eryſimo Lobelii eſt pariter magni usûs in tuſſi, & raucedine.

In tuſſi convulſiva Infantum decoctio ex muſco arborea, præſertim à quercu pendente, omnium præſtantiſſima eſt, ut nos experti ſumus, monente WILLISIO: valet quoque in aliis morbis convulſivis.

Spiritus cornu cervi contra tuſſes vehementiſſimas mirabilis eſt. BOYLE *de util. phil. natur. fol.* 348.

DE CALCULO, ET PODAGRA.

CAlculus, & Podagra plures interficiunt divites, quàm pauperes, plures Sapientes, quàm fatuos.

Vinum, Venus, Otium, & crapula ſunt primi Parentes calculorum, & podagræ. Aquæ potus, lactis uſus, ſobrietas, & exercitium eiſdem medentur; exindè prodiit ſecretum illud eximium ZECCHII, relatum in

ſuis conſultationibus, nempè hauſtus aquæ calidæ ad lib j. circiter, ſtatim ante prandium factus: Piso, & Alexander multis antè Zecchium annis hoc idem aquæ calidæ remedium comprobârunt, dicentes quod poſt primum excretum calculum nunquam impoſterum alios genitos fuiſſe viderint, uſum hunc aquæ calidæ multo tempore continuantibus.

Omnia remedia podagricis præſcripta inutilia propemodum erunt, niſi vinum, venus, otium, & crapula temperantiùs uſurpentur.

Dolorem lumborum rheumaticum à nephritico per hoc certiſſimum ſignum diſtinguere poteris: Pete ab ægro an dum in terram incurvatur, & exindè erigitur, cum difficultate erigatur, adeò ut per medium quaſi ſcindi videatur; ſi hæc adſint pro certo habeto dolorem illum non eſſe nephriticum, ſed rheumaticum, productum ſcilicet ab acribus, & muriaticis ſalibus per ſeroſum humorem illinc depoſitis.

Ad rheumaticos hos lumborum dolores, potum lactis cocti cum æqua è decoctione Thee, & mane ſumptum ad lib. j. circiter feliciſſimè ſum expertus. Hoc idem remedium podagricis, & calculoſis forſan non obeſſet.

Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt ſigna, doloreſque circa ſpinæ muſculos fiunt, ſiquidem circa loca exteriora fuerint, abſceſſus quoque exteriùs futuros expecta; ſi verò dolores magis circa loca interiora fiunt, etiam abſceſſus expecta futuros interiùs. Hippocrates *ſect. 7. aph. 36.*

Melopeponum comeſtio, & potus aquæ ab illorum pulpa deſtillatæ, podagricos, & calculoſos, vel ſanant, vel maximè ſublevant; dummodò vinum, venus, otium, & crapula prudentiùs adhibeantur.

Millepedes præparati præſentaneum remedium afferunt in urinæ ſuppreſſione, & frangendis calculis, &c.

In fatali urinæ ſuppreſſione ſi reliqua non proficiant, Patiens duobus vel tribus adſtantibus ſuffultus, ac probè tectus, pluries per cubile obambulet; nam hoc pacto multi copioſam reddiderunt urinam, ut teſtatur Sydenham.

Dolores renum à quinque cauſis potiſſimùm fiunt, fluxione ſcilicet (ſive humoris ſeroſo-acris, & eroſivi depoſitione) ulcere, inflammatione, lapide, & abſceſſu.

In nephritide ſenſus ſubitaneus rei pungentis, velut aculei in regione ureteris, ſignum eſt certiſſimum calculi hac parte jam impulſi.

Facto ſemicupio, & præſertim poſtquam dolor quieverit, ſi eadem vehementiâ die ſequenti ſeriùs, aut citiùs revertatur cum vomitu, dolorem eſſe nephriticum pro certo habeto. Chesneau.

Potus aquarum mineralium calculos pellit, & ab iiſdem præſervat: ubi verò hæ in promptu non fuerint, ſubſtitui poterit decoctum ex multo eryngio parùm contuſo factum, quo vinum album diluatur, & copioſè bibatur, ſiquidem hoc remedium potenter ſublevat calculoſos, & podagricos, teſte Chesneau.

Hæmorrhoidum internarum dolores mentiri ſolent dolores calculi in veſica latentis ; hi tamen multò ſunt atrociores & frequentiores quàm illi. In quibuſdam ægrotis calculo veſicæ laborantibus non ſolet contingere urinæ ſuppreſſio , ideò hæc referri non poterit inter ſigna infallibilia calculi veſicæ.

Urina in cujus fundo apparet humor plurimus, apta eſt ad calculi generationem. AVICENNA.

Si frequenter mentulam contrectet patiens , & cùm mingere incipit , deſidendi quoque voluntate teneatur , ſi dum per urbem incedit divaricatis cruribus obambulet , ex tribus hiſce ſignis de calculo veſicæ certior fies.

Potus Thee , & Caffe inter reliqua remedia calculoſis , & podagricis excellunt.

In arthritide vaga ſcorbutica conveniunt omnia ex pino , aqua pinia , eſſentia pini , extractum pini , & ſimilia teſte WALDSCHMIDIO.

In ipſo paroxyſmo doloris nephritici lithontriptica , & aperientia medicamenta obſunt potiùs , quàm proſunt , conferunt contra emollientia , laxantia, & anodyna, quæ doloroſam renum, & partium adjacentium criſpaturam relaxant , demulcent , ut ità calculus ingredi poſſit ureteres , &c.

Nuper arthriticus quidam Romæ excrevit urinam craſſam , & copioſam , quæ paulò poſt in conſiſtentiam gelatinæ coagulata fuit , & ità liber evaſit ab arthritide.

Qui ſæpè vomunt , & alvum lubricam habent , difficiliùs calculo corripiuntur , exindè eſt quod calculoſis , & podagricis ſummum levamen afferat uſus clyſterum , aut lenium purgantium , ut pluries obſervavimus , præſertim Romæ an. 1693. in Podagrico ſeptuagenario , qui ut alvum exoneraret horâ matutinâ à duobus ſervis fulciebatur , quò poſſet ad locum opportunum pervenire : alvo exonerata ſolus regrediebatur in lectum, quia , ut aiebat , liberiores agilioreſque evadebant articuli poſt fæces exoneratas.

Podagra , ſeu Arthritis ferè ſemper incipit à pollice pedis.

Veneri , & Baccho indulgentes ad ſatietatem , impoſſibile eſt , ut arthridite non corripiantur , aut calculoſo morbo.

Podagrici , ſi aliter exerceri non poſſint , exerceantur voce , ſcilicet , vel libros altâ voce legendo , vel cum amicis colloquendo , vel canendo : aſſidua namque locutio , & cantus recenſentur à PLUTARCHO *lib. de tuend. valet.* inter genera exercitii : qua de re vide cap. 13. tract. noſtri *de tarantula.*

Dolor fixus in regione renis , & vomitus continuus ſunt præcipua ſigna doloris renalis à calculo : cætera ſunt dubia , & aliis doloribus ventris communia.

Signum omnium certiſſimum calculi in veſica latentis , eſt ejuſdem

contactus à cathetere factus, reliqua fallunt etiam petitiſſimos.

Aqua deſtillata perſicariæ ſit tibi in ſecretis contra calculos, ut expertus eſt BOYLE.

Sunt qui calculum habent in renibus, nec ullum iiſdem dolorem parit, quod in duobus obſervavi, Bononiæ ſcilicet & Patavii; quorum cadaveribus diſſectis ingentes calculos in renibus vidimus, nec ullis ante vexati fuerunt renum doloribus. Idem notat HOLLERIUS *in praxi cap. de Hydrope*, dicens: in diſſecto cadavere obſervavi renem ſiniſtrum abſumptum, & vomicâ plenum, dexterum autem calculo obſeſſum, & tamen æger non dolebat de calculo: hæc ille.

Hactenus ſtylo brevi, & ſententiis diuturnâ comprobatis obſervatione, ſparſimque diſpoſitis, morborum hiſtoriam delineare curavimus, ut indicaremus Medentibus viam, quâ demum Praxis ad perfectionem poſſit pervenire. Cæterùm innumera commoda à ſparſa hac, & aphoriſtica morborum deſcriptione Medentibus ſuperveniunt.

Primò quidem proponimus eiſdem ſcientiam medicam, fidelem, claram, & prout è naturæ penu educta fuit, quæque eſſe poſſit veluti gloſſa prima, ſive paraphraſis perpetua in dirigendis morborum curationibus.

Secundò vitamus errores illorum, qui methodi ſcientiam, aut morbum aliquem definire cupientes, quamplura naturæ præcepta, in methodum illam non rectè cadentia, aut omittunt, aut detorquent; atque hac ratione veros naturæ ſenſus perturbando, faciunt ut grana, & nuclei ſcientiarum exiliant; arida verò, & inania compendia remaneant.

Tertiò Aphoriſmi hi, ſive ſententiæ contractæ cùm ſint radices veræ, non autem trunci aridi, & adulterini hiſtoriæ morborum, recludunt pariter indicationes veras in curationibus illorum hauriendas, quod traditio methodica afferre vix poterit: in ea ſiquidem cùm in circulum pars altera alteram illuminet, & oſtentet, intellectui potiùs, quàm rei naturæ ſatisfacit.

Quartò effugimus magnam laborum partem, quos impendere ſolemus in poliendis, ornandiſque ſcientiis per ſeveras methodi leges; id eſt in deductione, & connexione partium peragenda, in ſatisfaciendo hypotheſi cui methodus illa ſuperſtruitur, in perquirendo apparatu elegantiarum, illuſtrationum, aliorumque hujuſmodi ad ornatum potiùs, quàm ad utilitatem facientium, iiſque vinculis exiliente, ac elabente prorſus veritate, aridæ ſtringuntur duntaxat, ac deſertiſſimæ nugæ.

Hæc, & alia quamplurima vitantur incommoda per ſententias has ſparſim expoſitas, quæ (tanquam ſpeculum ex metallo, quod imagines tunc repræſentare valet, cùm optimè expolitum fuerit) cùm diuturnam experientiæ limam ſubierint, curandi methodum, juxta genuinam naturæ imaginem nobis repræſentant; Hujus rei teſtem inter cæteros habemus divinum HIPPOCRATEM, Virum ſanè cum prudentiâ quadam doctum,

in experientia, & obſervatione multùm, neque verba, aut methodos captantem, ſed nervos ſcientiæ ſeparantem duntaxat, & proponentem. Hoc idem de morali teſtatur FRANC. BACO *fol.* 153. his verbis: *Sicuti actiones hominum in vita communi ſparguntur, non ordine componuntur,ità magis iiſdem conducunt etiam ſparſa documenta: traditio enim iſta ſcientiarum methodica, cùm artem oſtentet integram, ſecuros illicò reddit homines, quaſi jam ſummam artis adeptos*: hæc ille.

Non canimus ſurdis, reſpondent omnia ſylvæ.

CAPUT X.

De variis Medicinæ ætatibus, ejuſdemque Progreſſibus.

§. I.

DEtectis, examinatiſque præcipuis Praxeos remoris, ad reliqua mox deſcendendum. Et quidem quod ſpectat ad illius ætates, ſive varios ejuſdem progreſſus, ſtatus & declinationes; minus benè opinari de illa poſſemus: dummodò tamen excipiamus felicia illa Græcorum tempora, in quibus floruit, ac penè ſtetit Medicinæ praxis. Græci enim, ſicuti in philoſophiis condendis garruli fuêre, & faſtu quodam in diſputationes effuſo, de rebus naturalibus judicârunt (excepto DEMOCRITO, ejuſque aſſeclis, qui tacitè naturam ſecabant, & ſcholas non aperiebant.) ita contra in Medicina ſtabilienda, promovendaque ſagaces, & verè inventores ſe præſtiterunt; adeò ut hæc una in terris gens ſolidioris Medicinæ gloriam, quodam veluti patrio jure, ſibi adſciverit. Hujus veritatis illuſtre exemplum dedit ſchola Coa, (cujus æternum monumentum ſub nomine operum HIPPOCRATIS hodie ſpectatur) CÆLIUS AURELIANUS, ARETÆUS, aliique Græci per ſubſequentia ad GALENUM tempora; in quibus, vel paulò poſt, cùm pernicioſo barbarorum impetu labefactari cœperit Romanum imperium, non ſolùm Medicina, verùm etiam eximia alia antiquarum artium monumenta penè conciderunt, earùmque clades ad tempora Caroli Magni, necnon uſque ad decimum ſæculum æræ Chriſtianæ perduravit. In tanta igitur temporis Eremo, cùm ſine Duce, & luce erràſſet Medicina, tandem incidit in tubas, & fiſtulas Arabum; qui activam, & maſculam Græcorum Medicinam in quandam ingenii agitationem converterunt, feceruntque ut pueri, qui ad garriendum ſunt prompti, ad generandum inepti: quibus potiſſimùm de cauſis motus eſt clariſſimus FUCHSIUS ut illorum doctrinam funditùs everteret, ſicuti conſtat ex ejus *Inſtitut. lib.* 5. *cap.* 11. *& ultimo*: illiuſque veſtigia ſecutus FERNELIUS, in præfatione ad Regem ſuum, contra Arabes ſic invehitur.

Arabes, ait, *barbarè*, *ſpurcè*, *fœdè in Latium traductos pharmacopæos*, *& circum foraneos potiùs*, *quàm veros Medicos experienteſque genuiſſe*: *cùmque nullis nervis*, *nullis demonſtrationum legibus*, *ſed puris*, *nudiſque verbis ſingula perſequantur*, *multa illos dicere*, *perpauca docere. Vacuandi quoque leges turbidè adeò*, *& inconſtanter ab iis traditas & controverſiarum obſcuritatibus ſic implicitas*, *ut ſæpiùs inter peritiſſimos non facilè conſtet*, *quodnam uſurpandum remedii genus*: hæc ille, & hoc pariter ſit de barbara Academia judicium.

II.

Poſtquam Arabes per annos quamplurimos iniquiſſimè occupatam tenuerunt Medicinam; hæc tandem veluti diuturno jactata naufragio ad Latinos tanquam in portum ſe recepit. Latini verò ſcientiarum jamdudum rudes, quos primò ſors obtulerat libros, arripuerunt, eoſque potiſſimùm Arabes vel ab Arabis adulteratos, depravatoſque. Hæc Arabica lues adeò mentem illorum labefactavit, ut multùm temporis nihil dicerent, aut cogitarent, quod non illorum doctrinam ſaperet; eaque peſtis ad exterorum quoque Academias (præſertim Hiſpanas) permanavit, cùm iis, non aliunde, quàm ab Italia, ſcientiarum lux affulgeret, ab eaque tanquam ab ore tunc temporis penderent. Et ſi rectè introſpiciantur libri, examinenturque ſtudia Medicorum ab XI. ſæculo uſque ad XV. nihil aliud revera erunt, quàm indigeſtæ Arabum, aut Græcorum confarcinationes, commentaria, & gloſſæ in horum veris de Medicina ſenſibus detegendis; & tandem vexatio medicinæ per Theorias, ac per hujuſmodi leviora, magiſque inflata. Primi Itali, inter quos *M.* FABIUS CALVUS, MERCURIALIS, MARTIANUS, SEPTALIUS, &c. eoſque ſecuti Galli, & præ cæteris ex nobili Pariſienſium Academia DURETUS, BALLONIUS, HOLLERIUS, & JACOTIUS, &c. poſt excuſſum Arabicæ ſervitutis jugum, ad reſtituendam priſcam Græcorum de re Medica ſapientiam omni ſtudio contenderunt: eaque in re tantoperè excelluerunt, ut ſi non ſuperâſſe Græcos, ſaltem juxta illorum præſcripta veram medendi viam maniſeſtâſſe judicentur. Diſſeminatâque hac doctrina ad univerſas ferè Europæ Academias, alios pariter doctos Viros tunc temporis excitârunt ad illam magiſque ampliandam, & confirmandam.

III.

Vix hanc tranquillitatem adepta Praxis Medica, novus homo PARACELSUS cum univerſa Chymicorum ſocietate, novas pariter excitavit turbas; & novas exindè remoras praxi Medicæ injecit: paulò poſt HELMONTIUS cum Aſſeclis eaſdem latiùs propagavit, ut ſanè vidiſſes judicia naturæ ad furnos Chymicorum coacta, & captiva. Multùm ſanè præſtiterunt duo hi nobiles Viri in locupletanda praxi Medica per nova remediorum inventa, (quod equidem præcipuum omnium Medicorum eſſe deberet inſtitutum)

&

& in delendis nonnullis praxeos præjudiciis, quæ ab Arabum, & falſorum Interpretum ignorantia in Medicinam irrepſerunt. Sed quando tam Helmontius quàm Paracelsus decreverunt rationem reddere cauſarum, quæ morbos producunt, & phænomenon, quæ illos comitantur, ipſi pariter aut à librorum lectione, aut venaticis furni experimentis præoccupati, de cauſis morbos producentibus, eorumque curatione, judicârunt dumtaxat per hypotheſim philoſophicam trium ſuorum principiorum; abſque eo quod unquam ad praxim deſcenderent, & obſervarent, an progreſſus hiſtorici morborum, nec non motus naturæ in iiſdem tùm promovendis, tùm curandis ad amuſſim reſpondeant præfatis opinionibus, quas mente conceperant, &c. Quamobrem non ſolùm hac de cauſa, tranquillum tunc temporis Medicinæ ſtatum perturbârunt; ſed quos in *Galenica* praxi corrigere voluerunt errores, vel inviti poſtmodum invenêrunt in ſua. Eorum ſiquidem mens fuit, non ſolùm convellere falſam methodum, quâ utebantur *Galenici* in remediis præſcribendis, quæ meritò indigebat correctione, ſed remedia pariter ipſa, phlebotomiam ſcilicet, purgantia, veſicantia, & reliqua hujus generis, è Medicina, tanquam inutilia, & humano generi perniciosa eliminare. Quod ſive inſcitiâ, ſive odio in ſectam contrariam factum fuerit tantam in Medicina confuſionem, tantaque inter Medicos diſſidia, lites, & divortia hac ætate excitavit, ut pro praxi, quæ doceat, quæ inſtruat, quæ corrigat, quæ in viam dirigat, nil aliud aſſequamur quàm ſterilitatem quandam jejunam, macie enectam, contentionum plenam, quæque, & judicii libertatem nobis adimit, & à vera docentis naturæ ſemita quàm longiſſimè repellit.

I V.

Pacatis rumoribus Chymicorum, novi motus contra praxim excitati ſunt à tot novis Philoſophiis, hoc ſæculo excogitatis: Carteſiana, inquam, Democritæa; Mechanica, phyſico-Mechanica, aliiſque innumeris, quarum Conditores, & horum aſſeclæ, cùm Medicinam ne ſalutârint quidem unquam, eidem tamen ſe immiſcere, & de morborum hiſtoria per ſpeculationem inſtituta judicare non dubitârunt. Horum exemplo Medici, facti omninò Philoſophi, (ab abſtractæ ſapientiæ tranquillitate allecti) praxim Medicam, quæ lectulos ægrorum vix, ac ne vix quidem deſerere poteſt, in Philoſophiam contentioſam converterunt. Et quoniam per hos quinquaginta propè annos, in quibus tanti novitatum rumores invaluerunt, pauci admodum ſolidæ, & obſervativæ praxi vacârunt; ideò nemini mirum videri debet, quòd libri Medici per id temporis publici juris facti, & uberrimè conſcripti, nil aliud reverà ſapiant quàm puram, & abſtractam Philoſophiam: naturæ interim judicia fracta jaceant, & depreſſa: ipſaque praxeos principia tantoperè turbata ſint, ut

inter peritiſſimos hodiè non facilè conſtet, quid tenendum, cui credendum, quâ demum viâ progrediendum ſit in abſolvendis morborum curationibus. Si conſideremus igitur praxeos Medicæ ſtatum, eundem profectò commotum, ac prorſus turbatum per inania axiomata, & falſas quaſdam generalitates, aut à ſectis Medicorum diverſis, aut à præpoſteris legibus methodorum, aut ab idolis quibuſdam, & præjudiciis cuilibet Medico familiaribus productas, obſervavimus. Si verò illius ætatem, ex ſupradictis patebit, illam in ipſis adhuc pueritiæ finibus contineri, & parùm admodum temporis inſumptum eſſe in eadem promovenda; nam ſi excipias felicia Græcorum tempora in quibus floruit, ac penè ſuccubuit Medicina, Arabes eandem miſerrimè contriverunt; Latini in melius potiùs, quàm in majus promoverunt.

CAPUT XI.

De Fontibus Theoriæ, & Praxeos.

§. I.

MEdicus jus ſuum in naturam recuperare non poterit, niſi parendo; natura enim parendo vincitur, in praxi per obſervationem, in theoria verò per ſectionem; & cùm theoriæ baſis inhæreat philoſophiæ, ea profectò philoſophia theoriæ medicæ facem præferat, quæ naturam ſecat, & partes ejus debitè ſeparat, prout fecit Democriti Schola, feceruntque hac ætate quamplurimi experimentales Philoſophi; quorum induſtriâ, quàm ingens certitudinis cumulus theoriæ Recentiorum acceſſerit omnibus eſt in confeſſo. Poſtquam igitur notum fuerit, quid obſervando praxis, quid ſecando theoria valeant, tunc mens ambarum ſubſidiis conſtanter inſtructa, indicationes curativas deducat certas, & qualibet duraturas ætate; in quantum ſcilicet rerum ferret inconſtantia, & viciſſitudo.

I I.

Fieri non poteſt, ut idem ſentiant, qui aquam, & qui vinum biberunt: Antiquum hoc adagium non parùm quadrat in Medicos, tàm variis, & inter ſe pugnantibus ſectis hodiè diſtractos: multi enim ex illis tàm veteres quàm novi (ut de Philoſophis ſentit Franc. Baco *fol.* 321.) liquorem biberunt in Medicina crudum, tanquam aquam, vel ſponte ab intellectu manantem, vel per dialecticam, tanquam per rotas ex puteo, hauſtam: Undè nil mirum ſi longè aliter ſentiant ac Hippocrates, ejuſque Aſſeclæ, qui liquorem biberunt, poſteriſque exhibuerunt ex infinitis confectum obſervationum uvis, iiſque maturis, & tempeſtivis, & per racemos quoſdam collectis, ac decerptis, ſubindè in torculari preſſis, ac demum in

vaſe repurgatis, & clarificatis. Cognoverunt enim optimè hi ſagaces Viri, nil prorſus conferre leniendis hominum morbis, opiniones abſtractas, & ſyſtemata mentalia quibus veluti ad columnam induſtria hominum alligatur, in Medicina excogitare, & fingere; ſed ingenium rebus ſubmittere, naturam parendo vincere, & auſterâ prorſus obſervandi patientiâ, ea detegere præcepta, quæ convocatis generalibus Medicorum Comitiis, ab omnibus indiſcriminatim, tanquam certa ſalutis numiſmata recipiantur.

III.

Hactenus Medicina curioſa, & nimia fuit in inanibus, ſtupens, & auſtera in contemplandis, commentandiſque paucorum hominum operibus, luſcioſa, atque hebes in inveſtigandis naturæ, & morborum affectibus. Quamobrem quid mirum, quod antiquis adhuc cohibita finibus, nil certi pronunciare valeat de conſummata morborum hiſtoria, necnon de indicationibus, remediis, & præceptis cuilibet illorum neceſſariis, ſed magis magiſque confundatur, decreſcat, & quaſi hæreat; eidemque à ſpeculationum fumis exaltatæ illud idem accidat, quod ſtatuis Ethnicorum, quæ adorantur, & celebrantur, dum interim nec moventur, nec proficiunt. Contra artes mechanicæ experimenta jactantes, quaſi aurâ vitæ præditæ eſſent, quotidiè creſcant, & perficiantur. His generaliter animadverſis, examinandum ſubinde erit, quid quamtumve tùm Recentiores, tùm Antiqui in theoria, & praxi profecerint; quid quantumve unaquæque illarum conferat ad morbos rectè curandos.

IV.

Theoria *Recentiorum* multò certior eſt theoriâ *Galenicorum*; Illius namque fundamenta jacta ſunt in experimentis ſedulò, & coacervatim factis, è naturalis philoſophiæ penu depromptis, morborumque cauſas, & ſymptomata, non per incertas conjecturas, ſed per mathematicam veritatem, tamquam per radios ſolis delineat, & demonſtrat; quæque olim apud Barbaros barbara evaſerunt, & apud Doctos in dubium revocabantur, nunc clara luce coruſcant, diſcuſſâ ambiguitatis nebulâ. Contrà *Galenicorum* theoria non ſolùm per inanem quæſtionum exercitationem, imbecillos multorum animos à recta praxeos ratione abducit; verùm moleſtâ rerum jam dictarum repetitione, inventionis ſterilitate argutiarumque dialecticarum in rejiciendis, & retorquendis argumentis oſtentatione denſiſſimas ſuæ praxi tenebras obducit, & confuſo, prolixoque illo argumentandi genere, incertas pariter, & obſcuras indicationes in curandis morbis exponit; undè profectò tot abſurda, tantaque diſſidia in ſecta, & ſectatoribus *Galeni* ſemper extiteterunt. Quod ſuperiùs de Theoria *Recentiorum* diximus, hoc idem de ipſorum praxi auguramur in poſterum. Et cùm omnes penè diſciplinæ ſingulari quodam Dei beneficio, ex diuturnis quaſi jactationibus hac ætate conquieſcant, & eximios quæque progreſ-

ſus faciant; neſcio quo fato ſola Medicinæ praxis, antiquis adhuc cohibeatur finibus, tantiſque ſtadiis à theoretica illius parte ſuperetur.

V.

Praxis *Galenicorum* maximis propemodum intervallis *Recentiorum* praxim antecedit. Siquidem ſive diagnoſeos, ſive prognoſeos, ſive curationum, illis theoriarum fæcibus intermixtarum ſolertiam, & pondus conſideremus, ingenti commendatione dignos judicabimus. Hæc majorum noſtrorum in praxi felicitas, non aliundè proveniſſe mihi videtur, quàm ab immortali illa in obſervando patientia, quâ ſingulos hiſtoriæ morborum calculos non timidè, & per vices, ſed ordine gravi, atque maturo expendere decreverunt; Et cùm naturæ atque experientiæ lumen perpetuum ſit, ac conſtans, fieri vix potuit, quin illis ſuperſtructæ obſervationes, per tam longas annorum ſeries, magis magiſque fuerint comprobatæ. Id præ cæteris in Hippocrate obſervamus, qui tanquam Vates inſpiratus, magna prævidens rei Medicæ adventura diſcrimina, ſi tale maturum, & repetitum obſervationum ſtudium negligeretur; primus omnium experientiam continuam, & coacervatam adhibuit, & de natura, naturam potiùs, quàm cogitationes proprias conſuluit; quâ demum viâ, ad veros morborum fontes, Medicos perduxit. Recentiores contra per ſectiones, & experimenta rerum naturalium, aliquam theoriæ certitudinem nacti, putârunt quod hæc eadem theoriarum certitudo redundatura quoque ſit in hiſtoriam, & dogmata morborum curativa, abſque eo, quod hæc novis, & ſibi propriis indigerent exercitationibus: undè non tantùm illam ſolam omni ſtudio excoluerunt; ſed, quod his pejus eſt, de praxi per regulas theoriæ judicando, & utraſque ad invicem confundendo univerſam penè artem conturbârunt, & pernicioſis erroribus, quos hodierna Medicina moleſtè fert, anſam dederunt incredibilem. Theoriæ munus eſt rationem reddere phænomenon in morbis apparentium, antecedentia cum præſentibus rectè comparare, occultas morborum cauſas, & veros cauſarum fontes inveſtigare, aliaque id genus explanare, ut Medicus in determinandis indicationibus apertiùs, nec Empiricorum more progrediatur. Praxeos verò, morborum hiſtoriam abſolvere, de adhibendis remediis, explendiſque indicationibus judicare, graviora quæque curationem morborum ſpectantia per experientiæ leges examinare. Quique his contraria faciet, atque de praxi per regulas theoriæ promiſcuè judicabit, nunquam felices eventus in curandis hominibus expectet. Quamobrem qui ad veterum practicorum, ſcholæ Coæ aſſeclarum, lectionem ſtudiosè ſe contulerit, quique ſingularem illam praxeos vim, quantùm poterit, fuerit imitatus; hunc demum veritati amicum eſſe, certò fatebimur. Urgete igitur hanc tam præclaram occaſionem Juvenes, atque repudiatis malis Suaſoribus, in antiquæ praxeos ſtudia incumbite, à quibus, tanquam ubertimis quibuſdam fontibus, omnis ad nos ſapientiæ pra-

ctiæ promanavit cognitio, & illis profectò nulla alia ſtudia, aut ad uſum uberiora, aut ad laudem commendatiora reperiuntur.

VI.

Quod ſpectat ad alterum argumenti caput, utra magis curationi morborum conferat, theoriane, an praxis? Sciendum eſt antea, nullam hujuſmodi apud priſcos Græcos medicinæ in ſpeculativam, & practicam fuiſſe ſubdiviſionem. Primus JEVAIN Medicus Arabum, vel ſpeculationum jucunditate allectus, vel Praxeos labore in comparanda morborum hiſtoria & obſcuriſſimis eorumdem cauſis inveſtigandis perterrefactus, illam excogitavit; ſed paulò poſt ab ALÇORAZOEN redargutus eſt, ut fusè notat AVERROES *tract.* 1. *part.* 1. *ſuper canticos.* Neque mirum ſi nulla hujus diviſionis mentio fiat in monumentis Scholæ Coæ, & reliquorum Græcorum ad GALENI tempora; nam, ut pluries, & ferè ad nauſeam hoc in opere animadvertimus, pro certo habebant illius ſcholæ Profeſſores, Medicinam, uti ab obſervatione originem habuit, ita & per obſervationem addiſcendam ac ad uſum publicum reducendam fore: quodque nos per leges Theoriæ, id illi ſolâ mentis perſpicacitate longo uſu confirmata peragebant; quâ perpenſis ad amuſſim anteactis de natura, & hiſtoria morborum obſervationibus, & ad ſanandum hominem ſeriò accommodatis, indicationes curativas decernebant. Interea temporis *Empirica* quoque *Secta* caput extulit; hæc abnegatis quibuſlibet theoriis, imò quolibet ratiocinii genere in Medicina, ſolâ in curandis morbis utebatur experientiâ, ſed eâ merè ſtupidâ, non repetitâ, caſu, non ductu inventâ ac prorſus circumforaneâ; cujus de cauſa, tot tantaque abſurda Medicinæ ſupervenerunt, ut actum penè de illa eſſet, niſi GALENUS ſæculo circiter primo Æræ Chriſtianæ, præſentaneo remedio, id eſt inſtitutâ, vel potiùs ſtrenuè ac prudenter confirmatâ *Sectâ Rationali* creſcentium errorum vim cohibuiſſet. Hæc duobus veluti fulcris innitebatur, rationi ſcilicet, & obſervationi: Rationi tamen præcipuæ tunc temporis tribuebantur partes; tum quia verebantur, ne in eos inciderent errores, quos antea reprehenderunt in *Empiricis*, falſo obſervandi genere utentibus; tum etiam quia elegans, & argutum ratiocinium quod Secta illla, & inter cæteros GALENUS præ ſe ferebat, magis alliciebat animos, quàm auſterum, patiens, & repetitum obſervandi genus quod præcipiebat *Schola Coa.* Ab eo igitur tempore aliqualis veluti ſubdiviſio Medicinæ in ratiocinantem, & obſervantem orta eſt, & per ſubſequentes ætates frequentata magis fuit; donec tandem ab Arabibus manifeſtè ſeparata fuit in Speculativam, & Practicam, ſicuti re vera hodie in uſu eſt. Speculationes hæ ſive theoriæ, quoniam ſingulæ alicui philoſophiæ innitebantur, & juxta illius præſcripta decernebant, pro varietate philoſophiarum, variæ quoque ſemper fuerunt, & exinde varia in Praxi Medica conditio, & fortuna.

VALESIUS Vir doctiſſimus præcepta practica hinc inde quamplurima ſuis ſcriptis inſeruit, & plura forſan inſeruiſſet, niſi rerum dialecticarum ſtrenuus aſſertor, & vindex, de hiſtoria, curationeque morborum per contentionum diſciplinam pronunciâſſet. Eodem caractere notandi ſunt ARGENTERIUS, MASSARIAS, MERCATUS, & magna pars Galenicorum, qui per tria ſuperiora ſæcula floruerunt; præ cæteris tamen CAPIVACCIUS, cujus opera ob rationes ſupradictas acriter notavit GASP. HOFMANNUS. Contra feliciter inſtitutâ, ac promotâ hoc ſæculo philoſophiâ naturali & experimentali, eidemque admotâ, & innixâ theoriâ medicâ, quis eſt, qui non fateatur Praxim exindè dilucidè explicatam confirmatamque fuiſſe?

VII.

Poſtquam Medici per Principia geometrico-mechanica, necnon per experimenta Phiſico-mechanica, & chymica corporis animati ſtructuram, & effectus examinare cœperunt; non ſolùm innumera ſuperioribus ſæculis ignota detexerunt, ſed cognoverunt, re vera corpus humanum quoad actiones naturales, nil aliud eſſe, quàm complexum motuum chymico-mechanicorum, à principiis tamen purè mathematicis pendentium. Nam ſi compagem illius attentè quis luſtraverit, inveniet profectò in mandibulis ac dentibus forficem, in ventriculo phialam, in venis, arteriis, cæteriſque canalibus tubulos hydraulicos, in corde embolum, in viſceribus cribrum, ſeu ſecernicula, follem in thorace, vectis potentiam in muſculis, trochleas in angulis oculorum, & ſic de reliquis. Et quamvis Chymici per voces fuſionis, ſublimationis, præcipitationis &c. phænomena rerum naturalium explicent, & ita philoſophiam ſeparatam conſtituant, re vera tamen ea omnia ad vires cunei, æquilibrii, vectis, elateris, & ſimilium mechanices principiorum referri debent. Cùm igitur effectus naturales corporis animati nullâ aliâ viâ faciliùs, clariùſque explicari poſſint, quàm per principia mathematico-experimentalia, quibus ipſamet loquitur natura: putamus pariter effectus ejuſque præternaturales, & morboſos vix alia certiùs, & evidentiùs demonſtraturos, quàm prædicta; adeòque theoriam quæ talibus innititur principiis, eſſe reliquis omnibus certiorem. Si morbi à ſolidis vitiatis duntaxat penderent, certè origines, & cauſæ effectuum morboſorum in eis exiſtentium facillimè per antedicta principia inveſtigarentur, notarenturque: at quoniam major pars illorum fluidis variè affectis originem debet, ideò nil mirum ſi per principia theoterico-philoſophica, veram ac genuinam morborum cauſam inveſtigare unquam poterimus. Quiſquis enim in quacumque hypotheſi & philoſophia vel peritiſſimus, poſt longas meditationes, exercitationeſque inſumptas in invenienda vera natura partium componentium quoſcumque humores; tandem coactus erit fateri, quod minima componentia humorum ſive naturalium, ſive morboſorum corporis humani viventis, nullâ arte, & nullis ſpeculationibus inveniri, ac determinari unquam poterunt;

Et quicquid hac de re Medici aſſerere conantur, nil aliud verè ſunt quàm ignes fatui, qui rei corticem ne quidem attingunt. Quamvis ignota nobis ſit talium humorum vera configuratio, & textura: ad curationem tamen ſufficiet, per experientiam noſſe varios eorundem motuum progreſſus, exitus, & declinationes, qui, utpotè à natura excitati, & directi, veros indicationum fontes nobis adaperiunt, in exhibendis, mutandiſque remediis. Hæc cùm vera ſint, fatebimur ſanè, artem curandorum hominum, ſolo uſu, & exercitatione comparari, adeòque praxim præ theoria (quod fuit alterum ſuperioris argumenti caput) curationi morborum magis conferre. Subtiliori quolibet mathematico ſubtilior eſt natura, ideò quæcumque de Medicina meditatus fueris, pro veris non habeas, niſi priùs ad lydium praxeos lapidem revocaveris; quod ſi repetitâ experientiâ inveneris vera, pro veris ſemper habeto; de bono, aut malo vino judicare non poteris, niſi guſtaveris; perfectus Muſicus non erit, niſi ceciderit: nec Miles ſtrenuus, niſi bella geſſerit. Multa homines in Muſæis excogitant, quæ rationi conſona, ac prorſus certa exiſtimant, ſed quando ad uſum deſcendunt, non ſolùm abſurda, ſed penè impoſſibilia deprehendunt. Contrà quamplurima, (præcipuè ſi de curationibus & remediis loquamur) dum primò proponuntur, inutilia, rationique omninò contraria judicantur; vel quia hypotheſi noſtræ ad amuſſim non quadrant, vel quia probabilem illorum rationem reddere neſcimus: ſi tamen ad praxim & experientiam revocentur, utilia & certa experimur. Subſidia igitur multò ampliora Medicinæ acceſſura fore ſperamus, ſi theoriæ & praxi talia in poſterum utriſque dentur, qualia utriſque debentur.

CAPUT XII.

Methodus ad Tyrones de morborum hypotheſi rectè conſtruenda.

§. I.

QUÆ fundata ſunt in natura, creſcunt, & perficiuntur; quæ verò in opinione, variantur, non augentur. Hoc ultimum accidere potiſſimum in re Medica, quando hypotheſi minus certæ, ac merè opinativæ innititur, quotidie obſervamus. Imò ſi diligenter quiſpiam inquirere velit, quid præ cæteris impediverit, quò minus certum aliquod ſyſtema de re Medica determinari potuerit, non alia de cauſa factum id eſſe inveniet, quàm quod Medici, vires mentis viribus experientiæ debitè accommodare atque adjungere noluerunt; Cesalpinus Italus acutiſſimus primus omnium ſanguinis circulationem detexit, eamque 24. horarum ſpatio

fieri judicavit, ut fusè notat *quæſt. peripat. lib. 5. quæſt.* 4. Quoniam tamen ſolâ mentis acie, ad præclarum hoc pervenit inventum, nec unquam opportunas eidem perficiendo anatomicas obſervationes, rerumque naturalium experimenta adhibuit; ideò nil mirum, quòd & operis argumentum reliquerit imperfectum, & ipſe velut Athleta quidam Dialecticus, mentis viribus duntaxat confiſus, ceciderit in arena. Quod animadvertens Harveus, non ſolùm rationem, ſed experientiam ipſam hac de re conſulere voluit; idcircò tandiù naturam experimentis vexavit, tandiùque ſectionibus anatomicis laceſſivit, donec tandem ad veritatem fatendam coëgerit; & ità præter omnium expectationem ex quadam veluti miſtione rationis, & experientiæ æternum circulationis inventum complevit; quod ſanè tanquam nuncius veritatis trans Alpes, atque trans maria, in omnes denique Medicorum omnium Academias admirabili celeritate penetravit, & ab omnibus indiſcriminatim receptum fuit. Quibus ſanè de cauſis, puto eidem non eventurum, quod ventis ſolet, qui cùm vehementiſſimi, undè oriuntur, ad longinquas tamen regiones fracti ferè, debilitatique perveniunt; ſed quod ingentibus, & peramplis fluminibus, qui cùm ob ortu ipſo magna ſint, perpetuo tamen aucta, & tumefacta progreſſu, eò majores undas volvunt, eò amplioribus feruntur alveis, quò à fontibus ſuis longiùs receſſerunt.

II.

Studia ſunt opinionis, non naturæ, quæ jactârunt hactenus Practicantes; ut reliqua ſileam, præſtò nunc ſit ſola febris, de cujus eſſentia tantæ hoc ſæculo excogitatæ ſunt hypotheſes, ut bilem moverent ſagacioribus. Jacobus Sylvius cùm univerſa Bontekoei ſchola judicavit, calorem non eſſe febris cauſam, ſed effectum, & ſymptoma; pulſumque celerem non eſſe unum ex ſignis indicantibus ſanguinem celeriùs moveri, ſed tardiùs; adeòque febrium omnium eſſentiam in coagulatione, ſive incraſſatione ſanguinis conſtituit; hâc fretus opinione, ſanguinis miſſionem in curatione febrium, necnon remedia calorem temperantia prohibet, laudat contra ſpirituoſa volatilia, aliaque hujuſmodi ſomniatam ſanguinis coagulationem diſſolventia, quæ indifferenter quovis morbi tempore in omnibus febribus præſcribit, ut hypotheſi è cerebro, non ab hiſtoria facti, deductæ ſatisfaceret. Helmontius, & parùm ab eo diſcedens Campanella crediderunt febrem non eſſe morbum, ſed morbi remedium, à natura potiſſimùm excitatum, ut peccantem materiem humoribus confuſam eliminaret; quamobrem decreverunt præcipuum curationis ſcopum in omnibus febribus eò potiſſimum collimare debere, ut ignis hic febrilis augeatur per calefacientia remedia, & naturam, ut aiunt, roborantia, quò faciliùs, citiùſque hoſtem cervicibus ſuis imminentem poſſit deturbare. Henricus Screta Dioclis ſententiam oblivione ferè conſepultam excitans, febres omnes

omnes ab inflammatione viſcerum deducit ; & cùm inflammatio obſtructionem tubulorum, ſive, ut ait, impeditum ſanguinis circuitum præſupponat, idcircò damnatis phlebotomiâ, purgatione, aliiſque nimium ſanguinis ardorem deprimentibus, ſive refrigerantibus remediis, curationem illarum omnium inſtituit per medicamenta diſſolventia, ſpirituoſa, alkalia, volatilia, & hiſce analoga præſuppoſitam viſcerum inflammationem, obſtructionemque reſolventia. Carteſiani Philoſophi ſuis innixi principiis, novam quoque febrium excogitârunt hypotheſim ; putant illi, in naturæ ſtatu materiam ſubtilem veloci curſu maſſam ſanguinis continuò permeare, & recto tramite poros ejus percurrere ; quâ ratione naturales in humoribus fermentationes producit, & fovet ; at ſi contigerit poros illos conturbari, & craſſiori ſubſtantiâ oppleri, materiæ ſubtilis velox, & continuatus tranſitus impeditur ; hinc illa in ingentes concitata agitationes, quò priſtinum, ac liberum per maſſam ſanguinis iter recuperare poſſit, motus excitat in ſanguine vehementiſſimos, quos febrim appellant ; pro cujus abſolvenda curatione, ea remedia neceſſaria judicant, quæ ſpiritu, & tenuitate ſuâ valeant craſſam illam materiem, poros ſanguinis opplentem, & illorum rectitudinem ſubvertentem, diſcutere, ſolvere, & per ſudores, aliaſque naturæ vias eliminare, ut ita materia ſubtilis liberum iter nacta, non impetuosè, ſed leniter, & juxta naturæ leges per humorum ſubſtantiam, & ut aiunt, poroſitatem tranſmeare valeat.

III.

Sylvii de le Boe, Bontekoei, Craanenii, Jones, Piens, aliorumque infinitorum de febribus hypotheſes, quæ ex Tranſalpinis potiſſimùm ad nos devenerunt, omnibus ſunt notæ, nec iiſdem recenſendis fruſtrà tempus impendemus ; nota pariter eſt, & *Galenicorum* de febris eſſentia opinio, qui falſo imbuti præjudicio humores animalium viventium putreſcere poſſe, non dubitârunt aſſerere, quod præcipua febrium pars ab eorumdem putredine originem ſuam deducat ; vulgarique illâ opinione decepti, quod humidum ſit productivum putredinis, ab aquæ potu tantoperè abhorrebant in febribus, ut permitterent ægrotantem in imminens potiùs vitæ periculum delabi, quàm ne minimam aquæ guttam eidem tribuere ; undè plurima in libris numerantur exempla eorum, quibus febre graviter æſtuantibus, cùm aquæ potus omninò interdiceretur, cor, & pulmones arefacti, & prorsùs emarcidi fuerunt poſt obitum detecti. Hiſce adnotatis quilibet animadvertere facile poterit, inter tot novas opiniones, & nova ſæculi cogitata, nec certiorem curandarum febrium methodum habitam, nec illius naturam elucidatam, quin potiùs confuſam magis, ac perturbatam. Febris denique adhuc ardet, adhuc, inquam, & in ſcholis, & in ægrotantium laribus ; ejuſque incendia latiùs propagata ingemuiſſet Orbis, niſi inter tot Scriptores unus hoc ævo præluxiſſet Thomas Sydenhamius,

artis noſtræ ornator, & ornamentum, qui ſepoſitis opinionum commentis ad obſervationes prorſus ſe dedit, & à prima ætate ad extremum uſque ſenium cum natura cohabitavit; qua ratione demum probabiliorem de febrium indole hypotheſim, curationemque patefecit; tantâque ingenii, & doctrinæ laude iiſdem curandis excelluit, ut à conterraneis ſuis Medicus febrium vulgò eſſet nuncupatus; prout ab Anglis peregrinantibus pluries per Italiam audivi.

IV.

Si quis paulò diligenter nonnullas *Recentiorum* hypotheſes, earumque fundamenta examinaverit, fatebitur profectò Auctores illos, vel ad delectationem novo ſpeculandi genere afferendam motos fuiſſe, vel opportunas iiſdem efficiendis leges ignorâſſe. Tot namque hypotheſes (ex his judicari poterit de reliquis) de chylificationis natura hoc ſæculo prodierunt, quot experimenta, aut è furno eduxerunt Chymici, aut è laboratorio naturæ Philoſophi experimentales: utrique ipſorum cùm obſervaſſent, ex mixtione duorum, vel trium corporum prodire tertium quid coloris ſubalbi, non dubitârunt aſſerere, quod eodem propemodum artificio chylus in ventriculo elaboretur, & ad mutationem in ſanguinis naturam diſponatur. Et quod gravius his eſt, indicationes curativas in cruditatibus inappetentiis, aliiſque læſæ chyloſeos malis quæ à diuturnis talium morborum, eorumque ſymptomatum obſervationibus peti debebant, ab exterioribus illis, ac fortuitis dumtaxat rerum experimentis, & mixtionibus petierunt. Sed præterquamquod falſum eſt quod coctiones, ſeparationes, diſſolutiones, aliæque in viſceribus animalium naturales functiones adamuſſim fiant, ac in furno chymico fieri ſolent; hic intempeſtivus tranſitus à duobus vel tribus experimentis cujuſcumque demum generis, ad formanda ſyſtemata generalia, non ſolùm præcludit nobis viam, quæ ad detegendam cujuſlibet rei naturam recta ducit; ſed novis in dies atque novis obruit erroribus in praxi medica exercenda.

V.

Neque quis putet, me malè adverſus hypotheſes affectum, paulò duriùs eaſdem præfato dicendi genere tractâſſe, quod idem eſt, ac in Medicina ratiocinium negare: nam præterquamquod ſtudium illarum, dum naturæ legibus adamuſſim reſpondent, ſemper proſecutus ſum, illudque aliis ſuaſi; ita nihil magis mihi cordi fuit in hoc opere, quàm hypotheſim obſervationi ſtrictiùs quàm antea adjungere, & aliquam inter eas concordiam procurare. Quod verò moleſtus interdum, ac fermè putidus primo hoc libro fuerim, in afferendo de hypotheſibus judicio, effecit id tum nimius Medicorum in iiſdem hoc ſæculo excogitandis abuſus, tum præpoſtera ad curandos morbos eorumdem applicatio. Formica colligit & utitur, ut faciunt *Empirici*, qui hinc inde experimenta venantur, iiſdemque nec obſervatione repetita confirmatis, nec dilucido examinatis

ratiocinio, paulò poſt indiſcriminatim utuntur. Aranea ex ſe omnia fila ſeducit, neque ullam à particularibus materiem petit, ita faciunt Medici ſpeculativi, ac merè ſophiſtici. Apis denique cæteris ſe meliùs gerit: hæc indigeſta è floribus mella colligit, deinde in viſcerum cellulis concoquit, maturat, iiſdemque tandiù inſudat, donec ad integram perfectionem perduxerit. Hoc genus Medicorum apis æmulum deſideratur in arte noſtra; nonnulli namque tantùm abſtrahunt naturam, donec ad materiam potentialem, & informem pervenerint: alii contra cùm nimii ſint in particularibus ſenſui ſubjectis, nec ratione examinatis; tanta rerum confuſione, tantoperè interdum turbantur, ut nonnulla tamquam nimis humilia aſpernentur, nonnulla verò ut nimis ardua pertimeſcant.

VI.

Dum interdum conſidero vim, & effectus imaginationis Auctorum, qui ad novas excogitandas hypotheſes ſunt proclives; obſervo, duabus potiſſimùm de cauſis ad hoc innovandi ſtudium compelli; vel ut aucupentur gloriolam, quâ novi rerum, aut opinionum inventores cumulari ſolent, & qui Auctoribus parebant, ipſi inter Authores recenſeantur; vel potiùs cùm diù lectioni librorum inſudâſſent, ut probabilem aliquam rerum rationem invenirent, nec eam inveniſſent; tunc ad res marte ſuo examinandas, de iiſque rationes reddendas ſe contulerunt. Quæ ſi contingebat, ut illis, vel aliis doctis Viris arriderent; majoris gloriæ avidi, ſuper eas integrum mundi, aut alicujus artis ſyſtema brevi ſtabiliebant. Et quoniam hi homines forti imaginatione ſunt præditi, maximeque abhorrent audire ſervum pecus alienæ opinionis, ſuam mordicùs tenent, cæteriſque omnibus certiorem exiſtimant. Si quid legendo, vel experiundo invenerint, quod vel minimum hypotheſim ſuam confirmat, non ſolùm in ſuas partes trahunt, & hypotheſi variè confarcinant, ſed ſummis laudibus, tanquam rem certiſſimam deprædicant. Cæterum ingens ille amor ſyſtema ſuum æternum ſtabiliendi, ideas mentis mille modis confundit, & objecta rerum talia ſæpiſſimè illis repræſentat, qualia reperire cupiunt, non qualia re vera ſunt.

VII.

Sed ad rem. Hypotheſis ut perpetua ſit, & ſtabilis, neceſſe eſt ut non ab Authoris ſui mente omninò educatur, ſed ab ipſis rebus prodeat, ab obſervationibus, & certis naturæ phænomenis pendeat adamuſſim. Specimen hujus veritatis inter cæteros Philoſophantes nobis exhibent Aſtronomi. Totius Aſtronomiæ cardo eò potiſſimum vertitur, ut ex obſervatis primo corporum cœleſtium phænomenis, intellectus poſteà aſſurgat in theorias, ſive in hypotheſes ad normam Geometriæ accuratè delineatas; quibus animo præconceptis, doctèque examinatis, prædici demùm, & calculo definiri poſſint corporum eorumdem motus, ſitus, atque Syzigyæ. Primò igitur ingentem obſervationum ſeriem ſibi comparant Aſtronomi,

deinde in theorias aſſurgunt, ut probabilem illarum rationem reddant. Et quamvis complura, eaque inter ſe contraria cœli ſyſtemata conſtituerint, *Ptolemaicum* nempè, *Copernicum*, *Tychonicum*, *Semitychonicum*, &c. in aſtrorum tamen prædicendis phænomenis, eorumque motibus ſupputandis, id eſt in prædicendis eclypſibus, aſpectibus variis planetarum &c. ne minimum quidem in prædicenda adamuſſim veritate inter ſe diſcrepant. Hujus rei arcanum ex eo potiſſimùm pendet, quod quilibet Aſtronomorum, quamvis peculiarem aſtrorum theoriam ſuam quiſque animo conceperit, ſingulorum tamen theoriæ ab una eademque corporum cœleſtium conſtanti obſervatione prodierunt; nam quicquid obſervavit unus, obſervavit etiam & alter. Sola ratio (quæ ſub theoriæ nomine venit) cur illa tali modo appareant, & fiant cùm ab hominum voluntate dependeat, varia ſolet eſſe, prout varii ſunt modi concipiendi & ſe explicandi ſingulorum hominum. Idcircò licet in ratione, ſive in theoriis diſcrepent, quoniam tamen ſingulorum ratio iiſdemmet Cœleſtium obſervationibus inhæret; nil mirum ſi in prædicenda veritate concordes inveniantur.

VIII.

Aſtronomorum veſtigiis inhærere deberent Practici in efformandis morborum hypotheſibus. Hoc efficient, ſi priùs idioma didicerint, quo natura loquitur, & modos quibus eadem exprimitur; id eſt longam in obſervandis juvantium, & lædentium eventibus exercitationem. Poſtquam igitur per diuturnas obſervationes innotuerit tale quid in aliquo morbo frequenter, ac perpetuò tali modo ſuccedere; tunc mens aſſurgat ad formandam hypotheſim, eamque ſtabiliendam ſuper prædictos conſtantes naturæ motus in hoc, aliove morbo tum producendo, tum ſanando. Hujus veritatis præter experientiam, aſſertorem habemus Dominum Sydenhamium in affectionis hyſtericæ determinanda hypotheſi. Putat hic hyſteriam produci à fracto, ac penè elanguido ſpirituum tono, cujus de cauſa in efferveſcentias, motuſque inordinatos adacti, hyſtericas convulſiones cum ſociis ſymptomatibus producunt. Hypotheſim hanc non eduxit Vir clariſſimus è phantaſiæ ſinu, ut vulgò ſolent; ſed poſtquam pluries atque pluries obſervavit ſanguinis miſſionem, purgantia, ſyrupos acidos, aliaque hujuſmodi ſanguinis tonum enervantia remedia, nec non mœrorem, vigilias, jejunia, cibos pravi ſucci, ſimileſque cauſas, aut attuliſſe, aut exacerbâſſe hyſteriam. Contra chalybem, theriacam, medicamenta exhilarantia, & ſpirituoſo-oleoſa, equitationem, & longam moram in aëre ruſticano, vina herbis amaricantibus alterata, & ſimilia, eamdem vel eradicâſſe, vel magna ex parte mitigâſſe, non dubitavit aſſerere, ac in hypotheſin aſſurgere, quod hyſteria producatur à fracto, ac penè elanguido ſpirituum tono, & maſsâ ſanguinis, nobiliori, ſive balſamica ſui parte de-

pauperatâ. Ab eademque hypotheſi indicationes curativas petendas eſſe conſtanter affirmavit, & experimentis comprobavit.

IX.

Quoniam præcipuum hypotheſeos munus eſt rationem reddere phænomenon in morbis apparentium, quò mens apertiùs procedere poſſit in hauriendis indicationibus curativis; neceſſe pariter erit, ut eâ innitatur, ſive ut pronunciet per leges principii alicujus generalis, rebus omnibus communis, quodque ſit evidentiſſimum. Tale principium non aliud eſſe poterit, quàm figura & motus. Figura namque talis eſt, qualis verè eſt, ſive percipiatur, ſive non percipiatur à ſenſu; vel eo modo percipiatur quo eſt, vel quovis alio modo percipiatur: Motum pariter cùm ſingula corpora ſuum habeant (quies abſoluta in corporibus non datur) per eumque omnes illorum alterationes; ſive in melius, ſive in deterius producantur; fieri vix poteſt, quin ratiocinia à primariis hiſce duabus corporum paſſionibus pendentia, certiora ſint aliis, principio alicui hærentibus longè diverſo. Patet id in theoria *Recentiorum*, quæ utpotè fundata legibus mechanices figuræ, & motûs, feliciùs, certiùſque phænomena morborum ſolvit, quàm Galenicorum theoria inanibus qualitatum primarum, aut occultarum commentis addicta. Obiter hîc monendum in confirmationem antecedentis, atque etiam præſentis theſis, quod quamvis plures excogitari poſſent circa morborum generationem, curationemque hypotheſes, toto, quod aiunt, cœlo inter ſe diverſæ, & aliquando quaſi per jocum fictæ; dummodò tamen ſingulæ eaſdem jactent ſtabiles & continuatas morborum obſervationes; ſingulæ pariter æquè feliciter morbos curabunt, ſicuti nuper de Aſtronomis in re ſua animadvertimus.

X.

Certum eſt praxim à quadam veluti mixtione rationis, & experientiæ oriri, & per eamdem confirmari: ſed ut tale inſtitutum feliciter, & ſine erroribus progrediatur, neceſſarium præ cæteris eſt, ut altera alterius jus non immeritò ſibi arroget; ſed poteſtas judicandi, & decernendi in morbis, ſolis tribuatur obſervationibus: phænomena morborum ſolvendi, & rationem reddendi apparentium naturæ motuum concedatur hypotheſi. Quod ad me attinet, hypotheſi eòuſque inhæreo quòuſque video naturæ veſtigiis ad amuſſim reſpondere, à quibus, ſi vel minimùm receſſerit, relictâ hypotheſi naturam ſequor optimam ſemper Ducem. Nam cùm ſpecificæ humorum alterationes, depravationeſque in ſingulis morbis, vix ac ne vix quidem penetrari poſſint ab humanæ mentis acie, curationes pariter eorumdem dirigere cogemur, non ad eſſentialem illorum naturam, ſed ad cauſam eorumdem magis generalem, variando ſubinde curandi me-

thodum, vel pro indicio naturæ ſpontaneo, quo in morborum eradicatione illa uti ſolet; vel experientiæ noſtræ repetitæ, quâ demum certiores evadimus, per quod medicationis genus quilibet morbus eliminari debeat. Sciant intereà Tyrones, non aliud dari certius ſignum, hypotheſes, & ratiocinia noſtra eſſe vera, quàm ſi, cùm ad praxim redacta ſunt, curationes morborum juxta illorum præſcripta feliciter ſuccedunt: aliter, nimis eiſdem credendum non erit. Quique hoc neglecto monito in pernicioſos errores incident, magis atque magis ignarum Vulgus excitabunt ad objiciendum nobis ſcomma illud turpiſſimum: *In Medicina decantantur tenebræ, & noctuæ philoſophantur Athenis.*

X I.

Non opinandum, ſed certò, & oſtenſivè ſciendum: Neque diſputandum, ſed experiendum quid natura faciat, aut ferat; & quod ipſi per ſpeculationes attingere non poſſumus, id in Natura impoſſibile non ſupponamus; artis noſtræ infirmitatem in naturæ calumniam vertentes. Sedulò, atque aſſiduè cogitandum nobis eſt, ut novi modi, & novæ leges detegantur pro ſanandis morbis incurabilibus; quorum nonnulli, licèt revera incurabiles ſint, quamplurimi tamen tales ſunt ob noſtrarum virium tenuitatem, non verò ex impoſſibilitate eorumdem; nam ſi pluries ab aliis Medicis curati ſunt, ut hiſtoriæ teſtantur, cur id perpetuò non fiat, non video. Novi modi, novæque leges detegantur, ut rectiùs, faciliùſque ſanentur ii qui vulgò curabiles judicantur: ut vita ad longam ætatem producatur, ſive inveniatur methodus de retardanda ſenectute: ut vera ſanguinis, aliorumque humorum natura, ſive genuina eorumdem componentia tandem aliquando nobis innoteſcant: idque vel per analogiam cum aliis liquoribus, animalibus, aut vegetabilibus, vel per inſpectionem microſcopio factam, ſtatim ac è corpore educuntur, eoſdem ſuper pellucidum vitrum extendendo, vel aliâ analyſi magis conformi: ut reficiantur ægroti in ipſo mortis agone conſtituti: nil enim turpius eſt, quàm dum Medici ægrotum biduo aut triduo ante mortem tanquam incurabilem deſerunt; nec nova, atque nova remediorum genera, uſque ad ultimam vitæ lineam pertentant; nam quouſque anima corpori ineſt, ſemper aliquid ex admirabili arte noſtra utilitatis ſperandum: ut remedia ſpecifica, & cuilibet morbo infallibiliter reſpondentia dignoſcamus; aliaque ſexcenta, quæ deſiderantur adhuc in arte præſtantiſſima: atque ita novis eleemoſynis per manus noſtras humanam familiam dotet rerum Conditor, & Creator Deus.

CAPUT XIII.

Quanti interſit præcepta, ſive certas conſtanteſque regulas ſtabilire, ad quas judicia ſua dirigere queat, in ambiguis morborum eventis hærens, perplexuſque Medicus.

§. I.

QUamvis ex antecedentibus theoriæ, & hypotheſes neceſſariæ ſint in Medicina, tùm ad inveſtigandos morborum effectus, & cauſas, tùm ad methodum rectè dirigendam; quoniam tamen dum ad ægrorum lectulos ſumus, ut de curatione quidpiam decernamus, frequenter expectationem noſtram deludunt; & aliquando quæ circulationi ſanguinis (hypotheſi ſanè omnium certiſſimæ) contraria ſunt, aut videntur, ægrotis utilia deprehenduntur; Idcircò putamus, nil magis in arte noſtra opportunum eſſe, quam nova in dies inveſtigare præceptorum genera, ſive ſententias quaſdam longo uſu, & maturâ confirmatas experientiâ, diagnoſin, prognoſin curationemque morborum ſpectantes: utpotè quæ ob rationes ſuperiùs cap. 2. §. 7. 8. & ſeq. traditas, non ſolùm rarò fallunt, ſed ſtatim, & abſque multis theoriarum ambagibus, veras, perpetuaſque agendorum indicationes nobis manifeſtant. Neque mea hæc opinio commentum eſt animi timidi, ac ferè ſemper dubitabundi, ſed ſcribendi, docendique methodus ab Hippocrate ſuis omnibus in libris, & poſt illum à ſagacioribus quibuſque Practicis conſtanter obſervata. Atque ſi certo non cognoviſſet Vir ille magnus præceptivam hanc methodum, tùm hominibus curandis, tùm confirmandæ Medicinæ, eſſe cæteris omnibus utiliorem, præſtantioremque, eamdem profectò ità mordicùs non retinuiſſet in exercenda praxi ſua, libriſque, ut diximus, conſcribendis. Nos igitur illius veſtigia ſecuti, decrevimus, nonnulla hîc exponere præcepta, quæ vel per optimorum librorum lectionem, vel per repetitam in variis Italiæ Xenodochiis obſervationem nobis certò innotuerunt; ut ita ad illorum exemplar Tyrones nova in dies atque nova præceptorum genera inveſtigare conentur, &c. Sint igitur:

In principiis acutorum morborum ac inflammatoriorum purgandum non eſt præſertim per cathartica vehementiora; Neque dicas multas febres ab adhibito purgante in principio ſtatim jugulari; nam re diligentiùs conſideratâ, tales febres, vel erunt ſynochæ leves, vel meſentericæ à

cibis pravi ſucci copioſiùs ingeſtis, & primis viis adhuc hærentibus productæ, non autem verè acutæ, quæ tam brevi tempore non deſinunt, ſed HIPPOCRATE teſte 14. diebus citiùs aut ſeriùs judicantur. Et quoniam cauſa illarum in principio morbi confuſa eſt ſanguineæ maſſæ, eidemque altè immerſa (quod Antiqui ſtatum cruditatis vocabant) ac per conſequens ad depurationes impar; ſi tunc temporis purgans medicamentum propinaveris, vel educes quæ educenda non erant, vel jugulabis ægrotum, vel quod frequentiùs obſervavi, febrem exacerbabis, & ſi fuerit ſimplex, duplicabis, innumeraque produces ſymptomata, quæ antea vel non erant, vel erant mitiora.

Porrò initiis acutorum non ſolùm purgandum non eſt, ſed neque diaphoretica volatilia, & reliqua hujuſmodi impetum facientia remedia exhibenda; ſanguis enim tum temporis ſat ſuperque inflammatus, imò ad depurationes prorſus impar, ob cruditatem confuſionemque peccantis materiæ illum exagitantis, ab antedictis remediis, magis magiſque irritatur, & excandeſcit; & exindè præceps ruit in caput, aut alia viſcera, in quibus lethales ſtagnationes, vel alia quamplurima producit ſymptomata, quæ ante illorum uſum non apparebant; utpote deliria, vigilias, ſudores non judicantes, anxietates, angores, ſitim, & reliqua hujus generis: ipſe tamen nil frequentius obſervavi poſt purgans, vel aliud nimis impetuoſum remedium initio acutorum præſcriptum, quàm febris exacerbationem, aut reduplicationem.

Inflammatione pleuræ, inteſtinorum, veſicæ &c. laboranti, ſi derepente remiſerit dolor affecti loci, febris verò augeatur cum pulſu intermitenti, ac debili, & reliqua pariter augeantur ſymptomata, pro certo habeto, ſuperventurum paucis horis elapſis delirium, & delirium paulò poſt mortem ipſam excepturam: in gangrænam namque deſiiſſe morbum denotatur.

II.

Pleuritici quibus abſceſſus fiebant ad aures, omnes ſanabantur, ut pluries vidimus.

Qui febrium initiis conatum vomendi habuerunt, & negligentiâ Medici, vel naturæ debilis impotentiâ, non vomuerunt; progrediente morbo graviſſimis correptos diarrhœis ſæpiſſimè vidimus.

Obſtructione viſcerum laborantibus, ſi facies naturalem, & vividum adhuc ſervat colorem, talium hominum curationem ſuſcipito, nam facile ſanabuntur. Si vero facies à naturali ſtatu multùm receſſerit, & pallor cum macie omnia occupaverint, ſi poteris, curationem non ſuſcipias, taliter enim affecti non ſanantur; Uteri tamen cancro affectis aliter ſe res habet: in iis namque faciei color à naturali non recedit, ſed genas perpetuò roſeas habent.

In peripneumonia, ſi febris, tuſſis, & reliqua ſymptomata exacerbentur quintâ die, quò major exacerbatio, eò mors certior ſeptimâ die.

Si ructas acidum abſtine à vino, & ſanaberis; loco vini aquam aniſo, aut cinnamomo alteratam ſumito; ſanatus verò, denuò vinum aſſumas.

I I I.

Iſchiade correptis, eâdem horâ, vel paucis elapſis à prima doloris invaſione, ſi purgans medicamentum dederis (ipſe uti ſoleo ſyrupo de ſpina pontica cum vino) vix abſoluta hac, aut ad ſummum altera, quam propinaveris, purgatione, æger certò ſanabitur: non ità verò, ſi morbus ad plures dies, & menſes fuerit protractus.

In morbis nunquam ab ægro diſcedas, niſi linguam inſpexeris: hæc ſtatum ſanguinis præ aliis ſignis, & apertiùs, & certiùs nobis indicat; reliqua namque ſigna ſæpiſſimè fallunt: hæc aut nunquam aut raró; Et niſi ſapor, color, aliaque linguæ accidentia ad naturalem ſtatum redacta ſint, nunquam ægrum tutum dato adſtantibus, aliter malè conſules nomini tuo.

Quot diebus principium febris duraverit, totidem & augmentum, ſtatus, ac declinàtio; & quale fuerit morbi principium, vehemens nempè, malignum, impetuoſum, vel contra lene, aut benignum, talia quoque erunt, factâ comparatione, alia morbi tempora; unde ex ſolo morbi principio, ſedulò & ſagaciter conſiderato, prognoſticare poteris adſtantibus durationem febris, nec non fauſtum illius, aut infauſtum eventum.

Apparentibus petechiis, nil amplius in primis viis movendum: ſiquidem ipſa etiam enemata, eo tempore ſummoperè ſuſpecta ſunt.

Petechiæ, quò tardiùs, & ferè circa morbi ſtatum erumpunt, eò meliores ſunt: ad criſim enim, & coctionem jam vergit morbus; & tunc cum apparent bezoarticis, & diaphoreticis magis magiſque promovendæ; vitando interea, quantùm fieri poteſt, alvi fluxum: contra ſi appareant in principio morbi, malæ ſunt; inſignem namque ſanguinis fuſionem, diſſolutionemque oſtendunt.

In febribus intermittentibus, ſi ſecundus paroxyſmus erit vehementior primo, tertius verò maximoperè mitis: ſcias febrem circa quartum paroxyſmum totaliter ceſſaturam: Si verè quartus paroxyſmus vehemens fuerit, quintus verò magna eſt parte remiſſior: tùm in ſeptimo paroxyſmo integra febris ſolutio expectanda.

Omnes qui extinguuntur febre aliquâ intermittenti, circa initia paroxyſmi moriuntur, raró autem in augmento, ſtatu, & declinatione.

In febribus intermittentibus urina eſt intensè rubra, & colorem lateritium æmulatur; eſtque urina taliter colorata, ſignum ferè pathognomo-

nicum, maximè familiare talibus febribus: Si urina profunda rubedine tincta ſit, & aëri expoſita ſedimentum lateritium deponit, pro certo habeas, morbum illum, ſub quacumque demum ſpecie appareat, à fermento febrium intermittentium originem ſuam deducere, ut pluries atque pluries obſervavimus.

IV.

Quamplurimis morbi remediorum uſus obeſt potiùs, quàm prodeſt; prodeſt contra motus, & in ruſticano aëre exercitatio. Conſtans eſt doctiſſimorum Medicorum obſervatio, nonnullos morbos pertinaces, & chronicos, præſertim à longo mœrore, & animi pathematibus productos, nullis aliis remediis celeriùs obtemperare, quàm equitationi in aëre ruſticano.

In colica biliosa valdè pertinaci: In phthiſi cum fluxu colliquativo, & reliquis deſperati morbi ſymptomatibus; in affectu, & hyſterico hypochondriaco inveteratis: demum in chronicis morbis, & à viſcerum obſtructione productis, poſt alia incaſſum tentata, non invenitur præſtantius, ac ferè herculeum remedium, quàm exercitium equo vehente factum; primò quidem ad ſtadia, deindè ad multa milliaria, idque horis potiſſimùm matutinis, & apricante Cœlo; prout ſanctè fatetur Vir magni nominis Thomas Sydenhamius; ſed multò ante ipſum Hippocrates *lib. de diæta.* Neque obſtat quod æger ſit nimiùm debilis, & viribus adeò proſtratis ut ne quidem in lecto moveri valeat: ſi quidem in tali caſu exercitium inchoandum primò erit rhedâ ad pauca ſtadia; exindè verò ſenſim ad plura milliaria equitatione abſolvendum. Per hujuſmodi enim exercitium equitando factum, imi ventris viſcera pedetentim ſuccutiuntur (nam omnis equi ſuccuſſio, tota quanta eſt in imum ventrem equitantis terminatur, reliqua verò membra pauciſſimè exercentur) & per repetitas ſuccuſſiones elanguidus, ac prorſus flacceſcens fibrarum tonus reſtituitur; humorum, atque ſpirituum motus, vel imminuti, vel impediti excitantur; & quidquid hinc indè viſciditatis viſcerum glandulis inhæret, amiſſum circulum recuperat: quo pacto reſtitutis, atque poſt diuturnas equitationes exaltatis viſcerum fermentis, non ſolùm coctiones illorum, ſed ipſæ pariter humorum ſeparationes priſtinæ felicitati, ſalubritatique reſtituuntur, & peccans materies, tam longo tempore iiſdem inhærens, per opportunas demum naturæ vias foris eliminatur, &c. Hoc exercitationis arcanum, non eſt quod reticeam Popularibus Urbis Romæ, cujus atmoſphæra Jove humido, & nebuloſo ferè perpetuò ſordeſcens, ac proindè perexiguâ vi elaſticâ gaudens; nil mirum quod ſolidis humani corporis partibus flacceſcentiam, fluidis verò inertiam, ac veluti lentorem quendam afferre ſoleat; quâ quidem de cauſa inter cæteros morbos Almæ hujus Urbis Incolis familiares, tres illi à doctiſſimo Petronio de victu Romanorum deſcripti, præcipuè ferociunt: capiplenium ſcilicet, ſive aſſidua capitis

gravitas, virium laſſitudo, & alvi ſiccitas. Ex quibus omnibus abundè conſtat, in aëre Romano, tam ſolidarum, quàm fluidarum humani corporis partium motus, nimiùm languidos evadere; atque hoc nomine illius incolis, magna ſalutis incommoda ferè perpetuò allaturum, niſi per forinſecus adveniens exercitium, humorum, & ſpirituum motus excitentur, atque augeantur, quo poſſint per canales ſuos liberrimè excurrere, & ità reſtituto utriſque debito tono, coctiones, ſeparationeſque in viſceribus, & reliquis corporis partibus, juxta naturæ leges inſtituantur.

V.

Peſſimum ſignum erit, ſi circa initia ſtatûs morbi, urina rubicunda, & contentorum excrementitiorum copiâ valdè ſatura, ſenſim mutetur in tenuem, & palidam: ſi pulſus evadat celerior, debilis, ac ferè vacillans: denique ſi quidam tendinum ſubſultus, præcipuè dum pulſum ægrotantis tangimus, loquacitas, inſomnia horrenda, & hujuſmodi alia ſuperveniant; Siquidem in tali rerum ſtatu, breviter expectanda erunt funeſta capitis ſymptomata, ut potè deliria, vigiliæ, comata vel etiam aliarum partium mala, ſed præ cæteris febris in malignam mutatio.

Spirituum robur in febribus, ex pulſu certiſſimè, & fideliter ſumi poteſt; undè ſi robuſtus & æqualis ille fuerit, quamvis deliria, convulſiones, tremores, & prava alia generis nervoſi ſymptomata appareant, ſemper benè ſperandum: contrà ſi pulſus fuerit valdè celer, debilis, & vacillans, utut reliqua ſymptomata ſalutem promittant, ſemper timendum, cùm tali namque pulſu mors præ foribus eſſe ſolet.

Omnes febricitantes, quandiù ſputant, extra periculum ut plurimùm ſunt in continuis æquè, ac intermittentibus: lingua ſordida ubique ſuſpecta.

Febris, ſi phænomena illius ſpectes, reliquis morbis eſt notior; ſi conſtitutionem & cauſam, omnium ignotiſſima.

Hydrope pectoris, vel abdominis, vel cachexiâ laborantibus, ſi color faciei rubicundus, ſive mediocriter bonus, derepentè mutetur in luridum, & plumbeum, æger repentinâ morte morietur paucis elapſis diebus, aut menſe ad ſummum.

Filii Magnatum frequentiùs ex inutili remediorum copia, quàm ex vi morbi pereunt, præſertim ſi acutè laboraverint, &c. paucis utaris, & cum prudentia.

VI.

Iliacæ paſſioni ſi ſpontaneus alvi fluxus superveniat, aut acuta febris, brevi morietur æger.

Apoplexiæ, aut epilepſiæ ſi ſuperveniat gutta ſerena, plerumque ſignum mortis eſt, vel vehementiæ morbi, &c.

Iliacæ paſſioni quò fortiora adhibueris remedia, ſive purgantia, ſive

clyſteres magis irritantes, eò magis obſtruetur alvus, ob auctam ab illis fibrarum inteſtinalium criſpaturam, & contractionem; conferunt magis anodyna, emollientia, & diſſolventia.

Si Ileo ſupervenerint urinæ ſuppreſſio, ſtranguria, ſingultus, ventris inflatio, aut convulſiones, malum erit lethale.

Mania cum melancholia talem habet affinitatem, ut non rarò mania in melancholiam tranſeat, & initia melancholiæ frequenter maniacum quid habent, ut obſervavit DODONÆUS Vir doctiſſimus.

Mulieres gonorrhœâ laborantes vel menſtruantes, circulum lividum, ſive plumbeum ſub oculis habent, quod inter diagnoſtica morborum muliebrium reponendum.

Cum pulſu parvo, frequenti, & quaſi vacillante in acutis, & periculoſis morbis, mortuos potiùs, quàm ſanatos vidimus ægros.

Urina ſubjugalis (id eſt Boum urinæ craſſæ & turbidæ ſimilis) quando in acutis febribus, aut morbis apparet, ſemper mala capitis prænunciat: Si eâ apparente pulſus ſint parvi & debiles, æger ad ſomnum inclinet, gravitate capitis afficiatur, &c. ſoporoſos affectus, & præſertim lethargum mox mox ſupervenientem prognoſticato: Contra ſi vigiliæ, capitis dolores, ſitis, linguæ ariditas, ardores viſcerum & ſimilia cum urina vigeant, vel delirium, vel convulſiones, vel alios nervorum morbos jam jam imminentes prædicito. Sicuti urina ſubjugalis mala eſt in acutis, ità contra bona in nonnullis chronicis, utpotè rheumatiſmo, doloribus articulorum, &c.

Tribus horis à prandio ſolent nonnulli affectionibus ſtomachi, ſed præſertim dolore, flatibus, cruditatibus, &c. tentari. Specificum in tali caſu expertus ſum Pulverem ſtomachicum Quercetum ad dragm. ß. cum potu Caffe tunc temporis ſumptum, præſertim in humida corporis, viſcidaque humorum conſtitutione; multò magis ſi Æger intemperantiùs vivat. Tinctura corticis ligni ſaſſaffras cum ſpiritu vini facta, & ad duo cochlearia tunc temporis ſumpta, & etiam in die repetita flatus mirè, ac ferè momento diſcutit. Tinctura hederæ terreſtris cum eodem ſpiritu eadem præſtat.

Oleum menthæ in omnibus ventriculi morbis eſt proficuum.

Febris hectica Gallicorum, quamvis pro deſperata videatur, facillimè tamen tollitur, ablato luis gallicæ ſeminio per ſpecifica eidem opportuna.

Puerperis febri continuâ correptis, ſi ſuperveniat dyſpnœa, ſive difficilis reſpiratio, ſemper periculoſa, nam magna ex parte moriuntur.

Inter ſigna fœtûs mortui in utero ab auctoribus recenſita, certiſſimum, & ferè infallibile eſt teneſmus, ſive crebra voluntas fæces dejiciendi, mulieri ſuperveniens, ut alibi quoque notavimus.

Icteri febribus ſupervenientes ſemper monſtri quid alunt, & rarò illæ ſunt ſine malignitate.

Dulcia malè olent in febribus, cave igitur, quantùm potes, à ſaccharatis in illarum curatione, nam per ea exacerbantur; præſertim ſi hypochondriacis, hyſtericis, & pueris præſcribantur.

In malignis febribus præ cæteris conſiderandi ſunt oculi, lingua, & manus; lingua ſordida, & manus tremulæ in acutis, ſemper periculum portendunt.

In malignis febribus, in quibus à centro ad ambitum corporis noxius humor pellendus eſt, ante expulſionem, reſpiratio laborioſa eſt, & ingentes præcordiorum anxietates adſunt; factâ expulſione paulatim declinant: idque in febribus petechialibus, morbilloſis, varioloſis, ſcarlatinis, & ſimilibus obſervavimus non ſemel.

Bubones quò citiùs in peſte erumpunt, eò meliùs; nam ità internæ partes à veneni labe præſervantur.

Pruritus narium eſt infallibile ſignum ſynochi ſimplicis, nec non lenis mador cutis: *ex* WALDSCHMIDIO.

Obſervavi lypiriam febrim ſuperveniente cholerâ ſtatim, ac prorſus feliciter pluries ceſſiſſe; non itâ apparentibus ſudoribus, aut urinâ: cautè igitur procedendum cum diaphoreticis, & diureticis in tali febrium genere.

Cum petechiis nunquam ſalutarem vidimus ſanguinis hæmorrhagiam, præſertim ſi magnus graviſſimorum ſymptomatum aderit apparatus.

Obſervavi in febribus ex mutatione aëris Romæ, quod quando ſanguinis mittebatur ex brachio, ſtatim ſuccedebat ſopor; non ità, ſi ex pede.

Obſervavimus in Xenodochio, omnes ferè ab acutis morbis evaſiſſe, quorum ſanguini venæ ſectione extracto cruſta alba, atque chyloſa ſupercreſcebat; contrà mortuos, quorum ſanguis valdè rutilans erat, ſive cum ſuperficie nimiùm rubicunda: Romæ æſtivo tempore an. 1693.

Omnes acutas febres per ſanguinis miſſionem curare incipio; ità mihi dictante experientiâ, & ſæpiſſimè obſervavi poſt ſanguinis miſſionem ſuperveniſſe ſudorem cum levamine Patientis.

In malignis febribus, dum ſanguis mittebatur ex brachio, æger in pejus ruebat, & totus morbi impetus ferebatur ad caput, unde paulò poſt deliria, ſopores, &c. contrà miſſo ſanguine ex pede melius habebant: idque obſervavimus Romæ in Xenodochio.

Guttas roſaceas, aliaſque faciei morboſas rubedines, irritis aliis cauterium cruribus affixum ſanat, teſte MERCURIALI *lib. de decoratione*, *cap.* 13. Idque mihi pro magno ſecreto dedit Patavii doctiſſimus illius Urbis Medicus.

In faciei morbis purgantia omnem quoque paginam abſolvunt, ut præter experientiam teſtatur divinus Senex *in Coacis.* Perturbata alvus, ut

pauca ſæpiſſimè ſubducat, delet faciei exanthemata. *Et lib. 2. de diæta* Exinanita alvus humorem ex reliquo quidem corpore univerſo, ex capite autem potiſſimùm ad ſe trahit, cùm incaluit: Vacuatione autem capitis expurgantur oculi, aures, &c. ipſa tamen facies clarior fit, & nitidior: hæc ille.

Febres, quæ cum magna ſyncope, ſingultu, aut vertigine incipiunt, vocantur à Medicis ſyncopales, ſingultuoſæ, & vertiginoſæ: Harum curatio inchoanda ſtatim eſt vomitoriis, nam fomes febrilis in ventriculo latet, humor ſcilicet acris & erodens, qui tunicas ventriculi vellicando & afficiendo, per conſenſum cor, diaphragma, aut caput offendit, unde præfata ſymptomata. Vomitorium in hiſce febribus mihi familiare eſt oleum amygdalarum dulcium cum aqua tepida. Vomitu peracto dilutiſque per eum acribus ſalibus, ſtatim utor teſtaceis, dulcificantibus, & emulſionibus, cum ſero lactis, vel decoctione florum violarum & ità feliciter ſanantur.

In febribus, vel aliis quoque morbis, qui cum magna anxietate incipiunt, ægri inquieti ſunt, loco ſtare neſciunt; hinc indè per lectum agitantur, &c. præfatus acris humor tunicas ventriculi afficiens (undè tot mala) accuſari quoque debet: Unicum remedium in talibus anxietatibus, & inquietudine eſt vomitirum antimoniale, ex croco metallorum cum vino vel aqua tepida, & oxymelle ſcillitico: nam abſoluto vomitu ſtatim liberatos vidimus, multò magis ſi cardialgia, & affectibus ſtomachi ſenſibiliter lædatur patiens: Poſt vomitoria ad præcautionem dari poterit pulvis Marci Cornachini, &c.

Quò febris magis ad ſtatum vergit, eò minus utendum eſt refrigerantibus, ne per ea criſis impediatur; Circa initia verò liberaliùs præſcribenda; nam tunc nimia febrilis caloris acuties, impetus, & orgaſmus, graviſſima minantur mala, niſi per prudenter repetita humectantia, & diluentia leniantur, motuſque ſanguinis ad eam reducatur mediocritatem, quæ abſolvendæ depurationi ſufficiens eſt.

In lethalibus pulmonum morbis cum febre, & ſine febre; fere ſemper circa finem obſervavimus affectiones capitis, ſopores nempè, lethargum, vertigines, oculorum caligines, &c. Eryſipelate faciei laborantes vidi brevi curatos, poſt præſcriptum purgans remedium, ægri naturæ accommodatum; idque in ſecretis erat Medico Patavino mihi amiciſſimo.

Senes alvus adſtricta juvat, Juvenes alvus fluida, ex Celso.

Qui pertinaci raucedine laborant, hectici moriuntur anno vix elapſo, ut bis obſervavimus.

Dolores capitis magna ex parte à ſtomacho fiunt, & ſi hæc ſedulò tibi conſtent, utere ſtomachicis, diætâ, & clyſteribus: Non intelligimus hîc dolores gallicos, & hemicranias inveteratas, quæ aliundè ducunt originem.

VII.

Naturæ monitis parendum; & licèt captum noſtrum fugiant, itidem parendum; ea namque, non per fortuitas, ſed conſtantes & perpetuas leges progreditur. Id ex ſequentibus hiſtoriolis clariùs patebit. Patavii vulneratur mulier ſclopeto minimis globulis onuſto, circa finem coſtarum mendoſarum ſiniſtri lateris: vi ſclopeti fracta fuere oſſicula Balænæ, quæ ſuffulciunt pectoris induſium more muliercularum: in progreſſu curationis vulneris ſuperveniente graviſſimâ tuſſi, varia illorum oſſiculorum ramenta per tuſſim excrevit magna cum adſtantium admiratione; quibus viis id fecerit natura, ignotum eſt. Sanato vulnere, corripitur Patiens intolerabili dolore inter utramque natem; dolorem excepit tumor, & inflammatio, quibus ad ſuppurationem perductis, cùm aperuiſſet lanceolâ affectum locum Chirurgus, præfatos globulos plumbeos thoraci vulnerato inflictos ex diſſecta parte prodire vidimus, magno item Noſtrûm omnium ſtupore, & ità paulò poſt perfectè convaluit Mulier, &c.

Vir eruditus Romæ, injecto ſibi clyſtere ex aqua tepida, hanc in inteſtinis omninò retinet, & paulò poſt per urinam totaliter reddit, abſque eo quod ne gutta quidem per alvum exeat: idque ſæpiùs illi contigit, ut mihi narravit. Huic obſervationi non abſimilis eſt illa Benivenii Florentini *obſervat. rariorum cap. 7.* ubi ait, quod puer duodecim annorum poſtquam per ſeptem dies urinæ ſuppreſſione laborâſſet, eandem demum excrevit per alvum, & ſanavit. Diù inſudârunt Anatomici in detegendis viis, ab inteſtinis ad veſicam recto tramite aquas ducentibus, ſed fruſtra. Bonetus *tom. 2. Medic. ſeptentr. f. 652.* Tranſact. Angl. *om. 4, num. 67. 30. Octobr.* 1670. de his ductibus ſive novis canaliculis mentionem faciunt, ſed non adhuc veritas ex toto patefacta eſt, unde non eis plena fides præſtatur: Cæterùm ſi quis aſſereret talia aquarum itinera per poros vaſorum, & membranarum ad veſicam fieri, prout videmus vi purgantis aquas hydropicorum è cavitate abdominis in inteſtina intravaſari, benène, an malè ſentiret? apud Sapientes judicium eſto.

Vir quadragenarius hæmorrhoïdibus obnoxius, in medio pectoris tumore duro, & prominenti diù conflictatus fuit, & irritis quibuſlibet remediis tum intra, tum extra per novem menſes adhibitis, de ſalute deſperabat: Superveniente derepente fluxu hæmorrhoïdali, ſtatim ac ferè ad ſtuporem evanuit tumor pectoris ſupradictus, & æger convaluit. Hic idem Patiens ob hæmorrhoïdum ſuppreſſionem ſæpè corripitur rubris quibuſdam tumefactionibus in digitis manuum, & irritis quibuſvis remediis diù durant; ſed apparente hæmorrhoïdum fluxu poſtridie evaneſcunt. Plura hîc adducerem exempla de eximia utilitate, quam non obſtante ſanguinis circulatione, apertio venarum hæmorrhoïdalium, præ aliarum venarum apertione, afferre ſolet iis, qui hypochondriorum morbis, doloribus ſcilicet, & caloribus eorundem, gravitate lumborum, flatibus, tenſioni-

bus, borborygmis, aliiſque hujuſmodi naturalium viſcerum; & quàm plurimi vitalium, & animalium laborant; ſed quoniam HIPPOCRATES *lib. de humor. & 6. Epidém.* commoda fluxûs ſanguinis hæmorrhoïdalis his verbis expreſſit, ideò plura dicere ſuperſedebimus: ait igitur HIPPOCRATES. *Qui hæmorroïdibus laborant, ij neque pleuritide, neque peripneumonia, neque ulcere exedente, neque furunculis, neque tuberculis à ciceris ſimilitudine Terminthi dictis, ac forte, nec leprâ, aut vitiliginibus capiuntur.*

VIII.

Si pleuritici non repurgari incipiant quartâ die, ſed febris augeatur cum aliis ſymptomatibus, necnon magna ſpirandi difficultas cum ſtercore ſuperveniat, ſeptimâ die moriuntur: in hiſce pedes tumefieri ſolent ante mortem, & oculi caligant.

Calculum veſicæ adamuſſim mentitur ſcirrhus veſicæ, ut bis in cadaveribus vidimus.

Urina craſſa, & ſedimentoſa, albicans, viſcida, matuliſque adhærens, inter ſigna calculi in veſica non infimum locum obtinet.

Qui aneuriſmate interno laborant, vel ex ſputo ſanguinis vel derepente moriuntur: caveant hi omnes à nimio motu, venere, ira, liquoribus ſpirituoſis, & quicquid ſanguinis motum adauget, ac perturbat; utantur diætâ lacteâ, cibis aliquantum viſcidis; & motu moderato.

Aneuriſmata fiunt à rupta tunica arteriæ. Varices à rupta valvula in venis. Hydatides à ruptis valvulis lymphaticorum.

In omnibus pectoris morbis, ſed præſertim ſputo ſanguinis, & pleuritide, tenuiſſima diæta imperanda, ne ſanguis nimio turgeſcens chylo in tenellas affecti pulmonis partes impetum faciat.

Pulsûs durities ſemper comitatur pleuritidem, mollities verò alios pulmonum morbos: quod tibi ſit inter ſigna diſtinctiva morborum pectoris difficillimè cognoſcibilium.

Quando in periculoſa, & mali moris febre parotis ſupervenit, nec adſint magnus dolor, aut ſuſpicio inflammationis, ſtatim utatur ferro candenti, quo pacto maligna materies ad exteriora magis magiſque protruditur, & per ſuppurationem ejicitur; aliter timendum ne morboſus fomes denuò retrocedat ad nobiliora viſcera, & mortem afferat: Laudat hoc inter cæteros Authores VALESIUS, ipſeque aliquoties obſervavi verum, curante docto Sene Medico Patavii in Xenodochio. Parotis ſi ſymptomaticè oriatur, peſſimum; omnes enim moriuntur, ut præ cæteris obſervavit RIVERIUS: criticè ſi veniat, bona. Symptomaticam dicimus, quando eâ apparente, ſymptomata adhuc vigent, & morbus ne minimum miteſcit, quin potiùs augetur.

Si quis tuſſiendo, alba quædam veluti granula excreaverit, & granula illa compreſſa digitis, ſummoperè fœteant, vomicam pectoris latentem

certò

certò denuntiant, præſertim ſi alia quoque aderint ſigna, hi ruptâ vomicâ ut plurimùm derepentè moriuntur: ut obſervat Forestus.

Omnes aliarum partium ſuppurationes manifeſtantur per rigorem, & febrim ſupervenientes; ſola pulmonum ſuppuratio, id eſt vomica eorundem clanculùm,& ſine prædictis ſignis ſupervenit; quod ſeriò notent Juvenes.

Abſceſſus ad aures, & pedes in vomica pulmonum, boni ſunt *ex* Hippocrate; nam per hæc duo loca, tanquam per duo præcipua emunctoria, ſecreto quodam modo ſolet ea expurgari.

Angina ſæpiſſimè fit à menſium, aut hæmorrhoidum ſuppreſſione, quod ſedulò animadvertendum.

Si angina verè inflammatoria, &, ut vocant, ſanguinea, binâ ſanguinis miſſione non cedat; cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis imperato, & in melius ſtatim abibit, ut pluries vidimus.

Mulierem frequenter anginæ obnoxiam irritis aliis, liberavi excitato cauterio in brachio; imò in morbis circa collum, & faciem proficua ſemper ſunt cauteria, & ſcarificationes ſcapulis, &c.

Anginæ occultæ ſi ſuperveniat dolor lateris, ceſſante magna ex parte circa collum, & fauces dolore, & difficultate tum ſpirandi, tum degluttiendi; anginam converſam eſſe in peripneumoniam ſignificat. Pernicioſa eſt hæc mutatio, nam ægri vel citò moriuntur, vel ſuppurantur. Ut *ex* Hippocrate obſervavit Dodonæus Vir doctiſſ. *ſuis in obſervationibus.*

I X.

In omnibus morbis, ſed præſertim acutis, inflatio abdominis ſuperveniens, ac perſiſtens, imminentem mortem denotat, ut infallibili obſervatione frequenter nobis conſtitit in Xenodochiis per Italiam.

Ægrotantibus ſi frigida lingua obſervetur in acutis, aut aliis lethalibus morbis, paulò poſt ſupervenit mors. Riverius *obſerv. communic. à* Pacuecho *obſ.* 1. Nos etiam idem obſervavimus aliquoties.

Si in morbo aliquo appetitus ſit proſtratus, poſtea verò derepentè ſuperveniat maximus, non præcedente ulla criſi, nec imminutione morbi, paulò poſt morientur Ægri: ſignificat enim cerebri læſionem, & virtutis ſenſitivæ extinctionem: hoc Sennerti monito ipſe prognoſticavi poſt die mortem in puella longo morbo detenta, uti revera evenit.

Quibuſcumque per morbos acutos, vel diuturnos, aut vulnera, aut quemvis alium modum extenuatis, nigra bilis, ac veluti ſanguis niger per inferiora ſuperſederit, poſtridie moriuntur. Hippocrates *ſect.* 4. *aph.* 23. Nos quoque quater hoc prognoſtico mortem ægris denunciavimus in Xenodochio.

Fluxus alvi porracei, ac virides, vel mortem, vel diuturnum morbum ſignificant, ut repetitis vicibus vidimus, & potiſſimùm in acutis.

Si febricitanti tumor magnus in perinæo fiat, iſchuriam, aut alvi ſup-

preſſionem producens, lethale; grangrænabitur enim perinæum, & æger morietur. Tulpius, & Cous. *in Epidem.* Nos pariter bis veritatem hujus prognoſtici mirati ſumus.

Si febricitantes nullo modo dormientes, manentes tamen quieti ſine ulla querela, & nullo modo loquentes, niſi interrogentur; & ſi eis pulſus contrectetur, manus retrahunt tremulas, & ut aiunt, hecticantes omnes moriuntur. Riverius *in obſerv.* Tales ægros ſæpiſſimè in Xenodochio mortuos vidimus, &c. Ideò dum ægri pulſum exploras, ſemper obſerva, an manus illius ſit tremula: nam malum erit grave, &c. & pauci certè ab eo evadent.

In acutis, & perniciosis febribus ſemper inſpice faciem, an receſſerit multùm à ſtatu naturali: ſi nimiùm receſſerit, periculum time in ægro. Pinnæ narium arcuatæ, & veluti elevatæ, cum naſo ſimo, & facie mala periculum mortis portendunt; ut frequenti noſtrâ conſtat obſervatione.

Pulſus intermittens in una pulſatione præſentaneam mortem denunciat. Hoc Galeni præcepto ter, aut quater mortem præſagivimus variis ægrotantibus in Xenodochio acutè laborantibus.

Dum ſanguis mittitur in pleuritide, & non poteſt exire, vel ob ſummum dolorem, vel ob craſſitiem, jube ægro ut vehementer tuſſiat, nam ſtatim exibit. Tulpius, &c.

Nemo Auctorum, quod ſciam, expertus adhuc eſt an china chinæ per clyſteres injecta vim febrifugam communicet corpori: ipſe nuperrimè eandem tentavi in puero quinquenni Romæ; hic duplici tertiana laborans, cùm nulla prorſus remedia per os ſumere voluiſſet, & hac de cauſa in ſtatum ferè deſperatum ſalutis redactus eſſet; injecto mane clyſtere evacuante, poſt elapſum ſemihorium ab hoc, juſſi ut injicerent ſtatim alium clyſterem ex aqua hordei, & drachm. j. chinæ chinæ pulveratæ; eumque repetendo ſingulis diebus, poſt injectum tertium clyſterem ceſſavit omninò febris, & puer præter omnium expectationem priſtinæ ſaluti reſtitutus eſt. Hoc noſtrum tentamen ſtimulos addere poterit aliis Practicantibus, ad confirmandum magis atque magis præſens argumentum.

X.

In pleuritide, & puerperis, tanquam peſtis, fugienda ſunt purgantia.

Præcipui puerperarum morbi à ſuſcepto frigore oriuntur, ab animi paſſionibus, & victu copioſo, ac frigido.

In ardentibus febribus ſal prunellæ ſpecificum eſt.

In anaſarca ſine febre, unicè præſtant ſtuphæ ſiccæ, ſive ſudatoria in lecto ſecundùm artem facta.

Superpurgationem ſive hypercatharſin periculoſam, & copioſam ſtatim ſedat theriaca ad drachm. j. circiter cum vino data, ut experti ſumus ex obſervatione doctiſſimi Dodonæi.

Duo maxima remedia in chronicis obſtructionum morbis, ſunt chalybs & rhabarbarum. Ego ita utor ℞. *Chalybis ſulphurati, vel alterius, gr. xv. rhabarbari pulverati ſcrup. j. M. f. pil. ſ. a.* ſuperbibe brodium amarum, & diureticum, non poſthabitâ interim exercitatione horis matutinis.

Morbi chronici viſcerum naturalium magna ex parte ſanantur equitatione in aëre ruſticano, & locis amœnis, præſertim ſi ex animi paſſionibus dependeant; adminicula namque quæ à remediis petuntur, fruſtranea interdum ſunt, quandoque verò noxia; quod quidem familiare eſſe morbis ex animo curis agitato pendentibus, ſeq. cap. dilucidabimus.

CAPUT XIV.

De Medendis animi Morbis, & inſtituenda eorundem hiſtoria.

§. I.

Omnes homines ſua cura vexat, & ſingulis incumbit dura neceſſitas, per dubios rerum caſus, & amaras humanæ vitæ ſollicitudines, in hoc cœcitatis, ac tenebrarum carcere ætatem penè omnem traducendi. Quæ ſi vera ſunt, verum pariter & illud eſſe, quis non videt; quod ſcilicet magna morborum pars ab eo quod ſingulorum cervicibus impendet. curarum jugo aut producatur, aut foveatur, præſertim in illis, qui fortunâ utuntur lautiori; hi namque, animi potiùs, quàm corporis motibus afficiuntur, eorumdemque corporis morbi, animi morbis frequenter augentur. Etenim ut optimè docet Seneca de tranq. anim. c. x. *Omnis vita ſervitium eſt. Aſſueſcendum itaque conditioni ſuæ, & quamminimum de illa querendum, & quicquid habet circa ſe commodi apprehendendum. Nihil tam acerbum eſt, in quo non æquus animus ſolatium inveniat. Adhibe rationem difficultatibus; poſſunt & dura moliri, & anguſta laxari, & prævia ſcitè ferentes minus premere.* Quamobrem cautos, & diligentes eſſe velim Medicos in interpellandis ægrotis de cauſa occaſionali, præſertim de animi paſſionibus, neque, abſque ullo facto examine, ſingulorum morborum originem à repletionis, & cacochymiæ fabula indiſcriminatim deducant: nam pro varietate cauſarum externarum, & occaſionalium, curatio quoque morbi variè erit dirigenda, ut fusè *lib. 2. cap. de cauſis.* Cæterùm omnes morbos à repletionibus deducere velle, methodumque curativam ad eas ſemper dirigere, uti multi conſueverunt, à rei veritate ſummoperè alienum

puto. Multi, fateor, ob repletiones, in morbos incidunt; ſed multò plures ob animi pathemata, & potiſſimùm ſi, aut Patres familias, aut rei familiaris curâ diſtenti, aut in dignitate conſtituti fuerint, aut in aula vivant; quorum plurimi longè alia cogitant, quàm ſtomachum crapulâ & ebrietatibus quotidiè replere.

II.

Ad majorem hujus argumenti elucidationem tria ſolvenda erunt, ſcilicet, an paſſiones animi agant in corpus, quomodo agant, & quibus mediis curandi ſint morbi ab iiſdem producti. Quod agant, certiſſimum eſt, & quotidianâ conſtat experientiâ. Vidimus an. 1690. dum Venetias navigabamus in Dalmatia Juvenem graviſſimis correptum convulſionibus, propterea quod inſpexerat ſolummodò alium Juvenem, dum epilepſiâ humi contorquebatur. De viribus imaginationis in organa corporis pleni ſunt Authorum libri, ad quos remittimus Lectorem. Multi cæteroquin ſani, & robuſti parcè atque timidè cibum ſumunt ob metum ne in cruditates & exinde in morbos delabantur; cùm revera ob illum ipſum vanum timorem, morboſamque imaginationem, non ſolùm exiguum illum cibum malè digerunt, ſed ob hoc in morbos incidunt: contra Fatui, aliique, ſuæ ſalutis non admodum ſolliciti, quamvis nimiùm repleantur cibis, eoſdem tamen benè digerunt, optimâque fruuntur valetudine; quod præ cæteris obſervamus in Ruſticis & Plebeis, quibus non ità gravis cum affectibus pugna, quique dolorum, curarumque ſenſum quâdam vitæ negligentia ab animo norunt diſpellere. Hypochondriaci, melancholici, quique naturâ ſunt timidi, & inconſtantes, frequentiùs reliquis in morbos incidunt, eò quia affectus animi moderari rectè, aut coercere neſciunt, ut fusè inferiùs examinabimus. Et licet talium hominum morbi primo aſpectu pernicioſi & incurabiles videantur, ſanari tamen ſolent facilè, non quidem per nimiam remediorum copiam, ſed aut per grata amicorum colloquia, aut per honeſta ruris oblectamenta, & equitationes frequentes, aut tandem per vivendi normam à ſagaci Medico inſtitutam. In principio peſtis multi hoc morbo corripiuntur & pereunt, quia tanti mali timore, & publicæ calamitatis anxietate, potiùs quàm contagio eundem contraxerunt: Progreſſu verò ejuſdem repetitâ caſuum obſervatione impavidi, magiſque conſtantes redditi homines, non ità facilè corripiuntur, & ſi corripiuntur, faciliùs liberantur, ut Auctores fide digni obſervârunt. Mulieres ob timidum, & imbecillem illarum ſexum, morbis ex animi pathemate obnoxiæ magis ſunt quàm viri, iiſdemque vehementiùs afficiuntur; ut præ cæteris deducitur ex morbis quos perpetiuntur Puellæ amoris ignibus flagrantes. Chloroſis frequentiſſimus illarum affectus, irritis quibuſcumque medicamentis, ſolo curatur Matrimonio, ut obſervavit doctiſſimus Panarolus, Medicus Romanus. Ex his aliiſque quamplurimis non abs re infertur, dari re vera morbos ab animi paſſionibus productos, & quod

imaginationis vis ſummoperè poſſit in iiſdem tum producendis, tum ſanandis.

III.

Qui laborant animi pathemate, corripi potiſſimùm ſolent morbis ventriculi, ut inter cæteros obſervamus in mœrentibus; qui conqueruntur primò de languore ventriculi, mox verò de inappetentia, oris amaritie, & ſiti circa horas matutinas, cruditatibus acidis, & nidoroſis, flatibus & tenſionibus hypochondriorum, aliiſque læſæ chyloſeos malis. Ab indigeſto, vappidoque præfatis de cauſis chylo maſſa ſanguinis pedetentim inficitur, & pro varia illius labe, varii ſuboriuntur morbi, ſive acuti, ſive chronici, & præſertim obſtructiones viſcerum, ſcorbuticæ, hypocondriacæ affectiones, &c. Studiis operam dantes, iiſdemque paulò acriter incumbentes, ex ventriculo quoque laborare primò incipiunt, ſenſim verò ex ſanguinis maſſa, & partibus ſolidis; neque mirum, nam cùm ob hoc & nimiùm acres, & moleſtas cogitationes magna ſpirituum copia diſſipetur in utriſque, ventriculus iiſdem depauperatus, loco boni chyli, gluten acidum, viſcidum, & indigeſtum generat, & ex eodem talis pariter fit ſanguis, unde demum tot mala? Quamobrem pro corollario ſit, in morbis ab animi pathemate, proſpiciendum præ cæteris eſſe ſtomacho, primiſque coctionibus, nec non in excitandis, exhilarandis, ſpiritibus oppreſſis ac ferè conſopitis: neque indiſcriminatim omnium morborum curatio à purgantibus & phlebotomiis, refrigerantibus, & humectantibus, uti apud multos invaluit uſus, inchoanda.

IV.

Si quis morbus, durante animi paſſione, ægrum corripuerit, ſolet interdum tandiù durare, quandiù ipſa animi paſſio; & potuit in alienæ ſpeciei morbum mutabitur, quàm ægrotantem liberum relinquet. Id præ cæteris obſervavi nuper in muliere quadragenaria; hæc ob graviſſimas animi paſſiones incidit in copioſum ſanguinis ab utero profluvium, à quo evaſit poſt varia remedia per tres menſes adhibita: ſed quoniam per integrum penè annum iiſdemmet animi curis, multòque vehementioribus obnoxia fuit; idcircò poſt ſanatum ſanguinis profluvium, correpta ſtatim eſt fluore uterino interdum albo, interdum verò variegato: fluore hoc ſuppreſſo ſupervenerunt angores cordis, anxietates pectoris, extrema virium reſolutio, macies, inappetentia, ſitis, lenta febris, defluvium capillorum, & ſimilia, quibus, per ſex menſes irritis quibuſlibet remediis, laboravit. Ad cumulum malorum acceſſerunt demum tumores pedum primò, mox verò aſcites, & denique totius corporis leucophlegmatia, quibus per quinque menſes miſerrimè affecta, & animi curis ferè detrita, migravit tandem ad Superos.

Quoniam ſpiritus ab affecta mente ſummoperè turbantur, & afficiuntur, & ferè ſemper diſtracti hinc indè ſunt, nil mirum ſi hac de cauſa me-

dicamentorum quoque vires infringantur, eaque corrumpantur potiùs in ſtomacho (ſpiritibus depauperato) quàm deſideratum levamen ægrotantibus afferant. Vita namque quandiù in perturbatione eſt, remedia nequicquam proficiunt, & licèt ea recipiat, viribus tamen illorum non auſcultat. Morbi igitur ab animi pathemate pendentes, blandè ac leniter tractandi ſunt: à nimia remediorum copia, & vehementia quam maximè abſtinendum. Spirituum cura præ cæteris habenda, atque, ſi oppreſſi fuerint, excitandi; ſi acres, & irritati, demulcendi; ſi aliter affecti, aliter tractandi per remedia cuilibet illorum affectioni opportuna, & præcipuè per cibum optimi ſucci, & vina exhilarantia pro ægroti temperie parciùs aut uberiùs aſſumpto.

V.

Quantùm ad modum mechanicum, quo animi paſſiones morbos producunt, duo difficillima ſolvenda eſſent problemata; primò quidem quomodo, & quantùm humores & corporis temperies agant in animam, ejuſque motus immutent; ſecundò, quomodo & quantùm animi motus immutent corpus, & in illud agant; Sed quoniam præclara quæque ingenia ſingulis ætatibus fruſtra circa hoc fuerunt occupata, & præter Cartesium pauci admodum veriſimile quidpiam attulerunt, putamus nos hiſce arduis prætermiſſis, & ad curationem morborum parùm ſpectantibus, neceſſarium eſſe ea inveſtigare, quæ nudam puramque ſpectant hiſtoriam cujuſcumque animi pathematis, & morborum ab eo productorum; utpotè quæ à paucis in arte noſtra tentata huc uſque ſunt. Deſideramus itaque hiſtoriam morborum ab animi curis provenientium; in qua ſcilicet explicetur qui potiſſimùm morbi à quovis animi motu oriantur, quibus concomitentur ſymptomatibus, quomodo augeantur, & quomodo declinent, quantùm durent, aut in qualis ſpeciei morbum mutari ſoleant, quibus remediis leniantur, quibus exacerbentur, quæ medendi methodus ſingulis opportuna, & ſtabilis detecta ſit, & innumera alia, quæ deſiderantur, ut diximus. Nam ſicuti mœror, nil aliud frequentiùs producit quàm diarrhœas quæ, diù perſiſtente mœroris causâ, evadunt incurabiles, iiſque demum, ſuperveniente febre erratica, & atrophia, ægros è medio tollunt: ad iram pariter diarrhœa ſupervenit, & ſi hæc non ſuperveniet, febris ſuperveniet, dummodo ingens fuerit ira. Mœror & reliqua animi pathemata immediatè producere poſſunt malignas febres, ut obſervamus in obſidione Urbium, quo tempore malignæ febres, in magna copia, magiſque quàm unquam alias periculoſæ graſſantur, idque ſanè ob mœrorem obſeſſorum Hominum, ut putant doctiſſimi ex arte Medica Viri. Sed quantùm dominentur paſſiones, præ cæteris timor, & metus, in naturam fluidorum & ſolidorum noſtri corporis, vidimus in hoc proximo terræmotu, qui ſucceſſit die 14. præſentis menſis Januarii 1703. hora 2. noctis Romæ: quo tempore additiones ad omnia opera noſtra, proximè edenda Lugduni

facimus. Licet hic terræmotus Romæ inſolitus neminem occiderit, nec multùm paſſa ſint ædificia, nihilominus tamen taliter Romanorum mentem perculſit timor, ut hoc menſe plures febre præ timore correpti periêre, mulieres quamplurimæ abortivêre; & qui tunc ægroti in lecto jacebant, morbum exacerbari manifeſtè in iis obſervavimus. Eo die facta fuit conjunctio maxima Martis, Jovis, & Saturni in Ariete. Et ſicuti durantibus animi ſollicitudinibus, morbi qui producuntur, aut difficulter tolluntur, aut in alterius ſpeciei morbos mutantur, ut ſupra adnotavimus; ità quamplurima hujus generis ad hiſtoriam horum morborum ſpectantia facillimè detegerentur.

VI.

Reſtant nunc dicenda nonnulla de curatione illorum. Et quidem in ipſo limine fatendum, illam penè omnem in ægrotantis animo moralibus virtutibus, patientia nempe, fortitudine, prudentia, tranquillitate, & reliquis optimè munito, ac inſtructo repoſitam eſſe: Quod ſi non fiat, omne genus remediorum, omneſque Medicorum conatus inutiles propemodum erunt, ac vani. Quæque in pharmacopiis medicamenta dicuntur exhilarantia, anti-melancholica, cor aut memoriam confortantia, ingenium acuentia, &c. adinventa ſunt potiùs ad quandam veluti pompam artis, quàm ut valeant atras ab animo curas diſpellere, vel jacentem illum attollere. Fateor tamen ea remedia aliquid poſſe contra morbos animi, quæ ſtatum ſanguinis funditùs immutare valent, quæque non ſuperficialiter agunt, ſed fluidarum æquè, ac ſolidarum corporis partium intima quæque loca pervadunt. Inter hæc ſunt balneationes frequentes, delectus ciborum quorumdam particularium, ſive diætæ morbo accommodatæ; Exercitia tempeſtiva: Migratio in exteras Regiones; Venationes in amœnis locis & propè maris littora: Mora diuturnior in aëre ruſticano, frequenteſque in eodem equitationes: Pariter uſus muſices, ſaltationis, & ſimilium, in idem coincidunt; quæ quidem omnia blanda animi oblectatione, morboſam quoque corporis conſtitutionem ſenſim reſtituunt turbatoſque imaginationis motus in priſtinum reducunt. Quoniam verò ſæpé morbi animi oriuntur à nimia animi intentione, & eodem ſemper vitæ tenore, ſerio nempè, negotioſo, & gravi, nullis interpoſitis debitis oblectamentis, & quiete, id tanquam peſtis fugiendum eſt, potiſſimùm ab iis, qui in negotioſa ſunt vita: Hæc autem quoniam optimè animadverſa ſunt à Seneca divini ingenii Viro; audiamus quæ optimus hic civilis vitæ Magiſter ad medelam animorum expertus eſt; ait itaque.

Miſcenda tamen iſta, & alternanda ſunt, ſolitudo & frequentia; Illa nobis faciet hominum deſiderium, hæc noſtri, & erit altera alterius remedium. Odium turbæ ſanabit ſolitudo, tædium ſolitudinis turba; Nec in eâdem intentione æqualiter retinenda mens eſt, ſed ad jocos revocanda. Cum pueris Socrates *ludere non erubeſcebat, &* Cato *laxabat animum vino, curis publicis fatigatum,*

& Scipio *triumphale illud, & militare ſuum corpus movebat ad numeros. Imò ut antiqui Viri ſolebant, inter luſum ac feſta tempora tripudiabant, non facturi detrimentum, etiam ſi ab hoſtibus ſuis ſpectarentur.*

Danda eſt remiſſio animis; meliores, acrioreſque requieti ſurgent: Animorumque impetum aſſiduus labor frangit. Vires recipient paulum reſoluti, ac remiſſi. Naſcitur ex aſſiduitate laborum hebetatio quædam, & languor; Nam animarum & ſomnus refectioni neceſſarius eſt, hunc tamen ſi per diem noctemq ue continues, mors erit. Legum Conditores feſtos inſtituerunt dies, ut ad hilaritatem homines publicè cogerentur, tanquam neceſſarium laboribus interponentes temperamentum. Et magni Viri ſibi menſtruas certis diebus ferias dabant. Quidam omnem diem, otium inter, & curas dividebant. Ita Aſinius Pollio Orator *magnus faciebat, quem nulla res, ultra decimam horam retinuit; nec epiſtolas quidem poſteam horam legebat, ne quid novæ curæ naſceretur, ſed totius diei laſſitudinem duabus horis ponebat.*

Indulgendum eſt animo, & dandum ſubinde otium, quod alimenti loco ſit, ac virium; In ambulationibus apertis vagandum, ut cœlo libero, multo ſpiritu augeat attollatque ſe animus. Aliquando vectatio, iterque, & mutata regio vigorem dabunt, convictuſque, & liberalior potio. Nonnunquam, & uſque ad ebrietatem veniendum, non ut mergat nos, ſed ut deprimat. Eluit enim curas, & ab imo animum movet, & ut morbis quibuſdam, ita triſtitiæ vinum medetur, & liberat animum curarum ſervitio, & aſſerit eum, vegetatque, & audaciorem in omnes conatus facit. Sed *ut libertatis, ita vini ſalubris moderatio eſt. Aliquando enim in exſultationem libertatemque extrahendus eſt animus; triſtiſque ſobrietas removenda pauliper. Nam, ſive Græco Poëtæ credimus, aliquando & inſanire jucundum eſt; ſive* Ariſtoteli, *nullum magnum ingenium: ſine mixtura dementiæ fuit. Non poteſt grande aliquid, & ſupra cæteros loqui, niſi mota mens. Cùm vulgaria & ſolida contempſit, inſtinctuque ſacro ſurrexit excelſior, tunc demum cecinit aliquid grandius ore mortali. Non poteſt ſublime quicquam & in arduo poſitum contingere quamdiu apud ſe eſt. Deſciſcat oportet à ſolito, & efferatur, & mordeat frænos, & rectorem rapiat ſuum, eòque ferat, quò per ſe timuiſſet aſcendere.* Seneca *de tranquillitate anim. cap.* 15.

VII.

Quod autem tota vis curationis in morbis animi, reſideat in animo ipſo, ex ſequentibus, quæ per experientiam innotuerunt, patebit. Aſſerunt docti Viri, plures morbos irritis quibuſcumque medicamentis, ſola demum ægrotantis patientiâ, animique tranquillitate fuiſſe ſuperatos. Hinc eſt, quod qui curis domeſticis ſummoperè diſtenti, aut animi paſſionibus affecti ſunt, ſi corripiuntur morbis, vel difficulter ab iis evadent, vel graviter, ac modis quibuſdam inſolitis afficientur, niſi dictas cauſas vel omninò diſpulerint, vel debitâ tranquillitate fuerint moderati. Idque ab omnibus Medicis notatum velim, dum ſuis ægrotantibus adſident; nam ſi id contingit, remedia nequicquam proſunt, imò fortaſſe nocebunt, ſi

aut

aut vehementia, aut in magna copia præſcripta fuerint. Mulieres quæ formidoloſæ non ſunt, non adeò faciliter fœtum in utero ſignant, nec nimiùm imaginationis affectibus ſubjacent. Vir conſtans, & immotu animo, quique . . . , ... *mediis tranquillus in undis*, ſublime illud & heroicum *NEC SPE, NEC METU*, perpetuò repetit, raro incidit in morbos ex animi pathemate, & ſi incidet, eadem facilitate, quâ circumfuſos humanarum perturbationum tumultus ſuperat, ſuperabit & illos, atque ſanè ſine ulla Medici, aut medicamentorum ope. Contra timidi, molles, delicatuli, iracundi, impatientes, quique animum malè affectibus mancipant, non ſolùm frequentiùs cæteris in morbos incidunt, ſed iiſdem graviùs quàm reliqui ægrotant; ingenſque Medico faceſſunt negotium, eò quia aſſidua illa curarum inter ſe velitantium pugna morbi ſenſum perpetuò refricant, & per continuas ſpirituum turbationes, mille modis ordinariam, debitamque morbi ac ſymptomatum periodum variant, atque perturbant. Porrò multi, quamvis graviter vulnerati fuerint, quoniam tamen patienter, & impavidè ſuſtulerunt vulnera, brevi ac feliciter curati ſunt; dùm alii quamvis leviter vulnerati, ob conceptum exindè horrorem, & ex timiditate deſperationem, paulò poſt perierunt. Nonnulli morbos leviſſimos indignatione, & impatientiâ in diuturnos aut lethales commutant; ità tuſſis ex indignatione, atque ex abuſu tuſſiendi facta, facillimè in phthiſin delabitur: contrà alii morbos re vera graviſſimos ſtrenuè ſuperârunt; non alia prorſus de cauſa quàm quod eoſdem heroicâ animi conſtantiâ, & tranquillitate ſuſceperunt; imò tanquam præcipua corruptionis noſtræ monumenta patienter ſuſtulerunt. Et certè ſi in aliis rebus humanis perferendis divina animi vis, atque conſtantia neceſſaria eſt; in perferendis morbis non neceſſaria tantùm, & utilis profectò eſt, ſed ipſius curationis adjumentum. Conſtantia revera virtus eſt in civili vita præ omnibus aliis magis optanda, nam multa inde fluunt emolumenta, & quamdam veluti venerationem conciliat, ut egregiè docet magiſter meus Seneca, qui *t. 2. epiſt.* 41. ſic ait. *Si hominem videris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter adverſa felicem, in mediis tempeſtatibus placidum, ex ſuperiore loco homines videntem, ex aquo Deos, non ſubibit te veneratio ejus? Nonne dices iſta res major eſt, altiorque quàm ut credi ſimilis huic, in quo eſt corpuſculo, poſſit? Vis iſthuc divina deſcendit; animum excellentem, moderatum, omnia tanquam minora tranſeuntem, quicquid timemus, optamuſque ridentem cœleſtis potentia agitat, non poteſt res tanta ſine adminiculo numinis ſtare. Itaquè majore ſui parte illic eſt, unde deſcendit, &c.* Sed hanc ſupremi numinis in nobis præſentiam idem Seneca eâdem epiſtolâ multò elegantiùs expreſſit his verbis. *Bonus vir ſine Deo nemo eſt. An poteſt aliquis ſupra fortunam, niſi ab illo adjutus exſurgere? Ille dat conſilia magnifica, & erecta. In unoquoque virorum bonorum habitat Deus,*

quis autem Deus, ignoro? O pulchra! ô divina Senecæ verba! Conſtantiam itaque præ cæteris opto in ægris meis ad perferendos morborum inſultus, ſi citiùs, commodiùſque ſanari velint. Conſtantis enim Viri proprium eſt mederi malis, non iraſci, &c.

Ad quos animadvertens idem Seneca meus, taliter loquitur *epiſt.* 67. *Demetrius noſter vitam ſecuram, & ſine ullis fortunæ incurſionibus mare mortuum vocat. Nihil habere ad quod exciteris, ad quod te concites, cujus denuntiatione, & incurſu firmitatem animi tui tentes, ſed in otio inconcuſſo jacere, non eſt tranquillitas, ſed malacia, morbus eſt. Attalus Stoïcus dicere ſolebat. Malo me fortuna in caſtris ſuis, quàm in deliciis habeat. Torqueor, ſed fortiter. Benè eſt: occidor, ſed fortiter: benè eſt. Uror, ſed invictus. Quidni optabile ſit, non quod urit me ignis, ſed quod non vincit? &c.*

Animi igitur ſecuritas, & conſtantia, cæteris aliis præſidiis ad ſalubrem, & longævam vitam præcipuè conducunt: hoc enim proprium eſt rerum humanarum ut nunquam eodem tenore conſiſtant, ſed ſingulis momentis mille ſubjiciantur mutationibus: cujus veritatis optimè gnarus Virgilius cecinit in *Æneid.*

O paſſi graviora, dabit Deus his quoque finem,
Durate: & rebus voſmet ſervate ſecundis.

VIII.

Certum igitur eſt, quod morbi ab animi curis & ſollicitudinibus producti, difficulter cedere medicamentis poterunt, niſi traquilliori reddita mente, & de affectibus jam triumphante, ſpiritus turbulenti & quaſi furentes, priſtinam quietem, & harmoniam nanciſcantur. Idcircò quandò morbus aliquis remediis debitè præſcriptis cedere nolit, inſolitiſque quibuſdam modis, atque à ſui natura valdè remotis progreditur, ſuſpicandum erit de occultis animi paſſionibus, de quibus certior fieri poterit Medicus ab adſtantibus, & amicis ipſiuſmet ægrotantis. Interdum ſuſpicabitur de lue gallica, vel ſi mulieres ſint, de fomite hyſterico; ſi pueri, de vermibus: ſed de his inferiùs *lib.* 2. *cap. de cauſis.* Ex his tanquam per corollarium deducimus, quod qui moleſta quæque patienter ferunt, exercitiis utuntur tempeſtivis, & in victu ſobrii ſunt, difficillimè in morbos incident; & ſi incident, conſuetâ animi tranquillitate & patientiâ, nec non ſagaci remediorum uſu, brevi eoſdem eliminabunt. Deducitur pariter quod Medici, qui animi pathemata in ægris peritè ſuperare noverint, illi morbos eorum, vulgò habitos incurabiles, feliciter eradicabunt. Cæterùm animadvertimus methodum hanc tunc potiſſimùm adhibendam, quandò ægri ſunt mentis compotes, neque gravibus, malignis, acutis, aut cum delirio conjunctis morbis afficiuntur; quod ſi hæc aderint, remediis utendum cuilibet morbo opportunis; ſemper tamen quantùm fieri poſſit, blandè ac leniter tractandi, nam cùm à ſpirituum, humorumque turba-

tionibus tales morbi ut plurimûm oriantur, per fortia medicamenta flammam oleo extinguere tentabimus.

I X.

Conſtat ex antecedentibus, quantùm poſſint animi paſſiones in morbis, tum producendis, tum fovendis; quantùm contra conſtantia, & animi tranquillitas in iiſdem ſuperandis; quoniam verò talia præſidia, non niſi ab ipſo ægrotantis animo magnam partem peti poſſunt, ut fusè probavimus ex SENECA *l. cit. & aliis*; reſtat nunc ut quæ ad Medicum ſpectant, exponamus. Præcipua Medicis ſagacitas, & ſolertia in dirigend ægroto animi paſſionibus laborante, eò potiſſimùm ſpectare debet, ut jacentem ejuſdem animum quibuſvis artibus attollere procuret; idque vel blandis eum leniendo colloquiis, vel gratis recreando medicamentis, fingendo quod talia remedia ſummoperè valeant, ad morbum illius unice eradicandum; vel humanæ mentis præſtantiam, & ſublimitatem deprædicando, quæ vix pati poteſt, ut ſiderea origo ſua ab imperio ſenſuum deprimatur, qui auctores in nobis ſunt confuſæ, & perturbatæ vitæ; vel tandem ſi curis domeſticis domûs, Liberorum, Patriæ, aut Dignitatis graviter obnoxius fuerit, ruris oblectamenta eidem ſuadendo, utpote præcipuum curarum pharmacum, & anodynum. Cæterùm in hujuſmodi ægris curandis præſtare maximoperè debet Medicus, ut quæcumque remedia aut præcepta curationem ſpectantia ægroto proponit, ea tali arte, & intrepidâ dicendi libertate proponat, quâ illum ad patientiam, & tranquillitatem componere, & ad ſummam medicamentis præbendam fidem hortari valeat. Siquidem fateri vix poſſem, quantùm verba Medici dominentur in vitam ægrotantis, ejuſque phantaſiam tranſmutent; Medicus namque in ſermone potens, & artium ſuadendi peritiſſimus, tantam vim dicendi facultate medicamentis ſuis adſtruit, & tantam doctrinæ ſuæ fidem in ægro excitat, ut interdum vel abjectiſſimis remediis difficiles morbos ſuperavit; quod Medici doctiores, ſed in dicendo languidi, molles, ac penè emortui nobilioribus pharmacis præſtare non potuerunt: Hinc etiam fit, ut diverſi Medici, ab iiſdem remediis, non eoſdem experiantur effectus, ſed alii fauſtos, alii infauſtos; ſiquidem alii fidem, & ſpem in ægro excitare optimè norunt, dum alii inefficaces, ac penè elanguidi, illius imaginationem ne quidem attingunt. Inter ſolatia ægrorum animo laborantium magnam vim obtinet Muſica, ut omnibus conſtat. Hinc notandum eſt, quod affert ALEXANDER AB ALEXANDRO *dier. genial. lib. 6. cap.* v. dicens: *Aſclepiadem nulla re magis, quàm ſymphonia, & vocum concentu Phreneticos, mente imminuta, & valetudine animi affectos, reſtituiſſe ad priſtinam ſanitatem, &c.*

CAPUT XV.

Paræneſis ad Medicos de inveſtiganda, & ſtabilienda medendi methodo, Popularibus ſuis præ cæteris accommodata; ubi obiter de natura Aëris Romani, curandiſque Romanorum Morbis.

§. I.

SIcuti pro climatum, & victûs rationum varietate, varia in hominibus oriuntur temperamenta, ita pro varietate temperierum, medendi quoque methodus aliqua ex parte varianda erit; aliter innumeri in praxi medica committentur errores. Quæ cùm vera ſint, ſummoperè miror quarumcumque regionum Medicos negligentes hucuſque fuiſſe in inveſtiganda Medicina indigena, ſive medendi methodo, & medicamentis popularium ſuorum naturæ potiſſimùm convenientibus, nec non in deſcribenda hiſtoria morborum quibus illi frequentiùs obnoxii ſunt; ſed indiſcriminatim iiſdem medeantur per præcepta quædam generalia, & medendi methodum, quæ fortaſſe commoda eſt illis in Regionibus, in quibus Authores ſcripſerunt; ſed incertum an in omnibus. Exactiſſimas Regionum novi Orbis hiſtorias, & hiſtorias naturæ univerſales perficiunt; Hiſtoriam verò regionis, & Patriæ, cui vitam debent, & ſanguinem, nec inveſtigant nec tenent: Trahimur peregrinis, & exoticis; domeſtica verò, & indigena deſpicimus. Una eademque methodus, ſive remedia præſcribendi, ſive diætam inſtituendi ſingulis Regionibus non quadrat, ſed varia variis; aliter enim in morbis curandis tractandi ſunt Itali ſub aduſto climate, & ſobriè viventes; aliter Galli, Hiſpani, Angli, Germani, aliique ſuâ quique utentes aëris temperie, & ſuo quique victûs genere. In Gallia ſutura tendinum vulneratorum, operatio bubonoceles, cura ulcerum chironiorum, &c. feliciter ſuccedunt, ut ab oculatis teſtibus audivimus: contrà in aëre Romano, etiamſi à ſolertiſſimis Chiriatris præfatæ operationes inſtitutæ fuiſſent, in ſummum vitæ diſcrimen conjiciebant ægrotantem: Febres ſemitertianæ, quæ alibi raro in malignas tranſeunt, Romæ magna ex parte ſunt malignæ, vel potiùs valdè periculoſæ, quod & olim GALENO Romæ degenti innotuit.

II.

Quod in Græcia olim, perfectè ſuccederent criſes in acutis morbis, tribuendum potiſſimùm erit inſigni puritati, tenuitatique aëris Græci, &

adjacentis Orientis, qui cùm præditus ſit elatere valdè agili, motus pariter humorum vitalium, quibus aër intermiſcetur, neceſſe eſt ut ſint maximoperè expediti, & agiles, nec ullus externi ambientis contrarius occurſus, conſtantiam legum naturalium iiſdem impreſſarum, ita facilè valeat perturbare. Contra in aëre aqueis, craſſiſque impuritatibus fœdato, qualis eſt Septentrionalium, & ad paludes jacentium Regionum; cùm humores humani corporis maximis quoque afficiantur impuritatibus, ac veluti confundantur debitæ illorum fermentationes à tam fœdo aëris influxu: nil mirum quod illi, dum morbificis imbuuntur particulis, ad debitum criſeos, ſive deſpumationis negotium fere nunquam poſſint pervenire; nam, ut diximus, impreſſæ aëris impuritates, regulares illorum motus perpetuò diſtrahunt, & conturbant. Antedictæ criſium felicitati, præter aeris puritatem, maximè quoque contribuebat excellens Græcorum in medendo prudentia, quibus ſolemne erat naturæ motus habere pro vero indice, & Duce illius viæ, quâ progrediendum eſt in cujuſvis morbi curatione, nec unquam medendi methodum mutabant, niſi per novos naturæ motus admoniti fuiſſent, quid, quando, & quomodo agendum eſſet. Quamobrem, cùm pro axiomate perpetuæ veritatis habuiſſent, naturas eſſe morborum medicatrices, paucis admodum utebantur remediis in acutorum curatione, ne ſcilicet regulares eorundem motus, per incongrua forſan remedia turbarentur, & debiti naturæ conatus impedirentur. Hac methodo in principio tractati nil mirum quod dum ad ſtatum perveniebant, criſibus juxta naturæ leges inſtitutis feliciter ſolverentur; & ita veluti animadverterent Medicos, criſes, dieſque criticos non eſſe chimericum quid, ſed motus quoſdam neceſſitate phyſicâ cuilibet morbo communes, ut potè per quos ad debitum ſolutionis, maturationiſque terminum perveniunt: de cujus rei veritate per experientiam certiores facti Græci, præfatam criſium doctrinam, doctè admodum excoluerunt, & ſtabiliverunt. Sed hodie, cùm omnia turbata ſint in re medica, hæc pariter criſium doctrina non exiſtimatur amplius, tanquam oraculum naturæ docentis, ſed tanquam inane Græcorum commentum deridetur; unde tot tantique in curandis febribus errores, ut fuſe inferiùs *lib.* 2. de criſibus.

III.

Ut res exemplo fiat clarior, exponemus breviter, quæ nos Romæ circa aëris temperiem, & medendi methodum quotidiano uſu experimur. Aër Romanus ſeptem collibus orbis Dominis hodie intercluſus naturâ humidus eſt, & gravis; experimento namque conſtat, quod ſi quis paulò longiùs à frequentia tectorum proceſſerit, quandam Cœli gravitatem, atque intemperiem manifeſto concipiet: Salibus vitriolicis, & aluminoſis potiſſimum abundat, ut ex plantis, quæ in eodem vegetant, mineris aluminis & vitrioli, & aquis ſolum Romanum irrigantibus deducimus. Inſa-

luberrimis Auſtri, Africi, atque Euronoti flatibus obnoxius: Ab æſtivis caloribus interdum tantopere exardeſcit, ut mirum non videatur, ſi Conſulibus L. Valerio Potito, & M. Manlio, peſtilentia orta ſit in agro Romano, ob ſiccitates, & nimios ſolis colores, teſte Livio *lib.* v. His aliiſque de cauſis infra dicendis:Incolæ Urbis temperamento præditi ſunt melancholico, ſubfuſco, & nonnulli ſubpallido cutis colore, habitu corporis macilento potiùs, quàm pingui; levi de cauſa capite afficiuntur, & iis morbis potiſſimùm ſubjacent, quos aëris gravitas ſolet producere, ſicuti ſunt pulmonis vitia, febres malignæ, cachexiæ, pallores vultûs, Incubus, Tabes, & conſimiles. Porrò aër Romanus ſquallidus quoque eſt, & inſalubris, non quidem omnibus in locis, ſed iis potiſſimùm, quæ deficientibus ædificiis, pigro atque immoto aëre ſordeſcunt; multò magis ſi Tiberi adhærent, vel convallium inſtar, montibus obſepiuntur, aut exhalationibus ſubjacent quas veteres parietinæ, cryptæ, & antiquorum ædificiorum rudera emittunt. Ex quo patet Regionem Circi Maximi inter Palatinum, atque Aventinum ſitam, omnemque illum campum qui inter Aventinum, ac Tiberim, portamque Oſtienſem, jacet, planè noxium eſſe & damnabilem. Sed ut rem univerſim definiam: quæcumque loca crebris ædificiis ambiuntur, atque editiora ſunt, in ſeptentrionem, atque orientem ſpectant, & multùm à Tiberi diſtant, ſalubriora; Contra, quæ ſejuncta ſunt, & remota à frequentibus tectis, ſituque ſunt humili, ac maximè in convallibus, tum propiora Tiberi, in meridiem, atque occaſum ſpectantia, minus ſalubriora judicantur; Quibus etiam in locis (quod ſanè mirum) breviſſimi intervalli diſcrimine, hîc aliquantum ſalubris exiſtimatur aër; illic contra noxius, & damnabilis.

IV.

Inſalubritatem hanc urbani aëris, fovet magna ex parte adjacens Latium; quod undequaque coronâ montium circumcingitur, excepto tractu illo, quâ ad mediterraneum vergit, ubi in planitiem deſinit. Vetus enim Latium deſertum fere hodie eſt & ſquallidum; Auſtri flatibus immediatè objicitur, & variis ejuſdem in locis, inſaluberrimus aër obſervatur, utpote circa Oſtiam, & Portum, æſtivo præſertim tempore; quo quidem ſi aliquis in præfatis aliiſque Latii locis pernoctaverit, & exindè Urbem revertatur, corripitur ſtatim malignâ febri quam vulgò, ex mutatione aëris dicunt; eſtque febris hæc ſui generis, ab aliis febribus, alias agnoſcentibus cauſas, ſummoperè differens, tum in methodo curativa, tum in ſymptomatibus eandem concomitantibus; cùm enim coagulationis ſigna in eadem appareant, ideò obſervamus uſum veſicantium, & alexipharmacorum eidem ſummoperè prodeſſe, contra ſanguinis miſſionem eſſe quammaxime pernicioſam. Cibi, qui in Romano ſolo naſcuntur, exigui ſunt nutrimenti: Unde non ſolùm primis viis inſignem fæcum copiam producunt, ſed ipſam ſanguinis maſſam vappidam, & ad motum ineptam red-

dunt. Ob antedictam aëris, humorumque conſtitutionem Incolæ Urbis, non admodum voraci appetitu præditi ſunt; ipſique exteri homines, qui in Patria comeſſationibus, compotationibuſque, abſque ullo, vel exiguo penè ſalutis diſcrimine indulſerunt, ubi Romam venerint, non ſolùm voracem ciborum appetitum, ſenſim imminui obſervant; ſed exulatis omnibus interperantiis, neceſſe eſt, ut conſuetam Urbis ſobrietatem amplectantur, niſi pœnas malorum incurabilium velint perſolvere, &c. Incolæ Urbis ſi lautè prandeant, oportet ut cœnam valdè ſobriam, & quæ ſeptem unciarum pondus vix excedit, inſtituant, & ab uſu carnium veſperi ſummoperè abſtineant, aliter cruditatibus, & pravis humorum collectionibus, anſam dabunt indelebilem. Eiſdem inter cætera conducit exercitatio, horis potiſſimùm matutinis, ac veſpertinis, utpotè in quibus coctio ciborum peracta jam eſt, & ſecretio puri ab impuro jam incipit abſolvi: Experimento namque conſtat, quod ſi poſt lautius prandium non inſtituatur veſperi neceſſaria corporis exercitatio, gravitates capitis, laſſitudines membrorum, labores circa hypochondria, cruditates, mœrores inſueti, & reliqua hujus generis ſupervenient. Cùm igitur aër ob innatam ejus gravitatem parùm conferat ciborum coctioni, humorumque volatilizationi; ideò qui copioſis ciborum ingeſtionibus abſque noxa indulgere cupient, opportet ut, vel multùm exerceantur, vel alvum bis, terque in die ſolutam procurent: Siquidem uſu conſtat, eos præ cæteris optimâ frui valetudine in Urbe, qui & ſobrii ſunt, & alvo ſingulis diebus benè ſecedunt.

V.

Ab Hygiæteticis hiſce obſervatis deſcendendum breviter ad pathologica, id eſt ad ea, quæ ſpeciatim obſervamus in ægris, circa remediorum uſum, & medendi methodum. Incolæ Urbis difficillimè ferunt medicamenta ſpirituoſa, & maximæ activitatis, qualia ſunt ſalia volatilia, ſpiritus, & generaliter medicamenta nimiùm aromatica, aut acria; ab horum uſu, non ſolùm offenditur caput cum doloroſa gravitate, & inſignibus nervorum affectionibus; verùm etiam in ipſis viſceribus naturalibus tenſiones, ardores alvi, ſiccitates, &c. excitantur: Si tamen alicujus morbi natura, talia remedia re vera poſtulaverit; ne præfata incommoda producant, ſolemus ea diluentibus, unctuoſis, aliiſque nimiam illorum activitatem reprimentibus temperare; quo pacto votis Medicorum optimè reſpondent; verbo dicam, remedia ſpirituoſa, quæ aliqua unctuoſitate ſimul pollent, id eſt ſpirituoſo-oleoſa utramque paginam in noſtris ægrotantibus adimplent; Emetica vehementia quammaximè ſuſpecta hîc ſunt; ob gravia quæ indè ſuccedunt ſymptomata; eadem ratione de fortibus purgantibus judicato. Purgantia in forma pilulari exhibita, nec copioſe, nec feliciter ventrem ſolvunt; contra formâ potabili, & mediocri doſi, magnam afferunt utilitatem. Purgantia vim ſuam abſolvere non poterunt

(præſertim ſi pilulis, aut bolo propinentur) niſi incipiente eorundem operatione, diluentia ex quinque, aut ſex libris aquæ nucerinæ vel alterius facile permeabilis, aut ſaltem brodii tenuis frequentes hauſtus propinaveris; diluentia namque purgantibus intermixta, non ſolùm purgationem citò perficiunt, ſed ea omnia inhibent ſymptomata, quæ à ſolis purgantibus produci ſolent, ſitim nempe, tenſiones, & labores hypochondriorum, nauſeam, vigilias ſubſequentes, ardores internos, &c. Hic diluentium uſus, non ſolùm judicatur neceſſarius in purgantium præſcriptione, verum etiam in aliorum quorumlibet remediorum, formâ ſiccâ, & ſpirituosâ indole præditorum; ut ita inhibeantur graves capitis, nervorumque affectiones, quæ exindè ſubſequi frequentiſſimè ſolent. Generaliter quoque obſervamus in curatione morborum, præſertim acutorum, impetum facientium, & ab acrimonia pendentium, cæteris antecellere remedia diluentia, emplaſtica, & gelatinoſa, ſcilicet gelatinam Cornu Cervi, Oleum amygdalarum dulcium recenter expreſſum, emulſiones ſeminum & amygdalarum recentium, ſyrupum violarum, cremores, aliaſque ex hordeo præparationes, diætam lacteam, uſum balnei, &c. remedia pariter ſpitituoſa, ſed oleoſis, aut diluentibus temperata; contra medicamenta volatilia, acria, ſpirituoſa, aromatica, nimiùm ſolventia & magnæ activitatis generaliter obeſſe, quamvis in exigua propinentur quantitate.

VI.

Sed ut rem breviter contrahamus, à nullo remediorum genere, tantam utilitatem percipiunt Urbis Incolæ, quantam ab exercitio, & prudenter repetito lenium purgantium uſu: alvus igitur libera, & exercitatio, præ cæteris commendatur noſtris Popularibus. Quorum omnium non ignarus doctiſſimus Petronius adinvenit electuarium purgans, ab ejus nomine Alexandrinum dictum, quo mira præſtabat in curandis Romanorum morbis. Hic idem Petronius nobile dedit opus elapſo ſæculo *de Victu Rom.* in quo poſtquam aëris, aquarum, alimentorumque hujus climatis varia commoda, & incommoda diligenter adnotaverit, quamplurima alia ſcitu digna, circa medendi methodum, & remediorum uſum in curandis Romanorum morbis propoſuit: aſſeritque ſe diuturnâ edoctum experientiâ obſervâſſe, tres eſſe potiſſimùm morbos, qui Urbis incolas ferè perpetuò afficiunt, ſcilicet continuam quandam capitis gravitatem, ſive, ut ipſe ait, capiplenium: ſecundò membrorum laſſitudinem: tertiò demum alvi ſiccitatem: Ex quibus omnibus ſat ſuperque deducimus, toties repetitam aëris gravitatem craſſitiemque, nec non humorum inertiam, & vappiditatem, ob vitriolicas, & aluminoſas particulas eiſdem nimiùm adjunctas hîc regnare. In curatione vulnerum, atque ulcerum cavendum erit ab uſu unguentaceorum remediorum, per quæ ruunt ſæpè in pejus. Juvant contra balſamica, decoctiones vulnerariæ, ſpiritus vulnerarii, & reliqua hujus generis, quæ partem læſam roborando, & amiſſum fibris tonum reſti-

tuendo

tuendo, cicatrizationem facilitant, &c. Pedum ulcera hîc ſunt ferè incurabilia; vulnera pariter harum partium difficulter ſanantur, præſertim ſi unguentaceis utaris præſidiis: contra ſi capiti tales morbi ſuperveniant, facili negotio ad ſanitatem perveniunt. Ex paucis hiſce in Romano climate factis obſervationibus facilè percipient Medici, quâ viâ progredi debent in detegenda, ſtabiliendaque medendi methodo, Regionum ſuarum Popularibus præ cæteris familiari.

VII.

Pluribus demonſtrare velle hujus hiſtoriæ medicinalis indigenæ neceſſitatem, ſupervacaneum fore arbitror, nam res ipſa clarè loquitur. Et ſanè multi errores quos vel in diætandi ratione, vel in determinanda remediorum quantitate & uſu committimus, non aliundè interdum proveniunt, quàm ex talis hiſtoriæ ignoratione; quicquid alii dicant, qui talium errorum cauſas attribuunt, vel principiis remotiſſimis, vel nullam habentibus analogiam cum morbis productis. Hæc climatum vis in producendis morbis, mutandaque hominum temperie, ipsâ conſtat experientiâ. Generaliter enim nonnullarum Regionum Populi afficiuntur morbis quibuſdam particularibus, qui aliarum Regionum Populares aut nunquam aut raró invadunt. Ita Septentrionales ſcorbuto: Poloni plicâ: Angli rachitide, & ſudore anglico: Græci, Ægyptii, & Syri elephantiaſi: mentagrâ Romani tempore Plinii: in Alpibus bronchocele: ſtrumis Hiſpani, &c. Contrà alii Populi, aut nunquam, aut raró certis quibuſdam morborum generibus ſubjacent: ita Scoti raró febri quartanâ corripiuntur; Hungari morbo comitiali, &c. *teſte* DONIO *fol.* 7. *de reſt. ſalub. Urb.* idque ſanè propter ſpecificas talium climatum conſtitutiones. Porrò nonnullæ gentes certa quædam remedia ferunt, quæ alterius Regionis Incolas forſan è medio tollent. Germani Medici emetica remedia in ſummo habent uſu, eorumque vires in ſingulis depellendis morbis, & publicè, & privatim deprædicant: quia forſan in ſuo climate ferè perpetuo hyemante, & Popularibus nimiùm gulæ indulgentibus felici comprobârunt experientiâ; eadem de cauſa populares illi facilè ferunt medicamenta chymica cujuſlibet activitatis, diætam lautiorem, &c. quæ omnia cùm in Italia, præſertim Romæ, juxta deſcriptam à Germanis methodum pluries tentata fuerint, & ægri voto ſuo, & nos ſpe noſtra, ſæpiùs excidimus. Sicuti Germani, ita & aliarum Regionum Medici jactant remedia quædam generalia, & diætandi genus, à quorum uſu inſigne levamen ſentiunt ſui ægrotantes: ita videmus Hiſpanos jactare ſanguinis miſſionem, Anglos uſum opiatorum, Batavos medicamenta diaphoretica, & ita de reliquis. Neque ſanè ſine ratione talium remediorum uſum deprædicarent, niſi felices ex illis eventus in popularium ſuorum curatione obſervâſſent. At qui indiſcriminatim iiſdem uti vellent in ſuis ægrotantibus, non examinatâ priùs ſui climatis naturâ & qualitatibus, aliiſque infrà dicendis;

quid mirum, ſi effectus ab expectatione ſua longè diverſos in morborum curationibus experientur. Ob hanc eandem climatum, victûſque rationum diverſitatem eveniet fortaſſe, quòd HIPPOCRATIS aphoriſmos, & ſolida illius præcepta non obſervemus interdum vera, ſed modò dubia, modò inconſtantia. Hoc idem de aliorum Auctorum præceptis, atque mon itis dicendum, ſi fortaſſe rectè non contingant in noſtris ægrotis. Ut taceam tot varias, & inter ſe pugnantes medendi methodos quibus utuntur Medici, quibuſque frequentiſſimè talium præceptorum conſtantiam perturbant.

VIII.

Quamobrem cùm tria ſæpiùs recenſita, aër, vitæ genus, & ciborum indoles varia, pro varietate Regionum, totam ferè vim habeant in morborum productione, hortamur ſingulos earum Medicos, ut per diuturnam obſervationem patefaciant medendi methodum Popularibus ſuis præ cæteris opportunam, nec non remediorum genera iiſdem, vel familiaria, vel noxia. Et dum exteræ Regionis libros legunt, in uſum non revocent illorum methodum, niſi priùs cum ſua adamuſſim contulerint, propriiſque obſervationibus reſpondere animadverterint. Denique ſeriò monemus Practicantes, ut in curandis morbis diligenter conſiderent, atque examinent diverſas temporum conſtitutiones, & morbos generales, qui durantibus illis conſtitutionibus, aëriſque influentiis regnant; nam, ut obſervatione doctorum Virorum conſtat, morbi quilibet particulares tunc temporis, ab influentia generali ferè ſemper aliquid contrahunt, periodoſque ſuas, ſive invadendi lædendique modos, quaſi ad illius modulum abſolvunt. Porrò, prout variæ erunt tales temporum influentiæ, ita pariter variam medendi methodum expoſcunt morbi per id temporis ſævientes, ut repetita docet obſervatio.

IX.

Præcipua argumenta, quibus hæc cujuſlibet Regionis hiſtoria complectenda erit, eſſe debent de aëre, aquis, & locis, id eſt de fluviis, lacubus, & fontibus, collibus, planitie, & montibus; ad Orientem vel Occidentem, aliaſve Cæli plagas ſitu; de plantis, & animalibus in patrio ſolo præcipuè provenientibus, nec non de mineralibus, aliiſque telluris effectibus: porrò de moribus, & temperamentis Incolarum, de morbis iiſdem familiaribus, medendique methodo, quâ eliminantur; de medicina indigena, ſive de medicamentis in patrio ſolo naſcentibus, de variis, & præcipuis tempeſtatum influentiis, aliiſque ſexcentis per quæ morborum origines, tum foventur, tum curantur. Qui frigida, & humida loca inhabitant ſunt capitones, obeſo corpore,

labris tumidis, buccis protuberantibus, &c. Quædam Regiones coactæ brevitatis homines producunt, quædam longos, & elatos, quædam gutturoſos, & ſtrumis deformatos: aliæ diſponunt corpora ad phthiſim & tuſſim ferinam, ut in Britannia contingit: aliæ ad peſtem, reliquoſque morbos. Pariter ab hac Regionum diverſitate, non exigua inter homines morum differentia, quantùm ad timiditatem, & audaciam, voluptatem, & dolorem aliaſque animi affectiones ſpectat, obſervatur; quaſi affectus animi, motionis corporeæ affectionem ſubindè conſequatur. Niſi hæc omnia ſibi comparaverint quarumlibet Regionum Medici, vix Populariuṁ ſuorum morbos ad perfectam ſanationem poterunt perducere, quod quidem prævidens Celsus, *præfat. lib de Medicina* ait, *differre pro natura locorum genera Medicinæ, & aliud opus eſſe Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Galliis, &c.*

Finis Libri Primi.

DE

PRAXI MEDICA LIBER II.

CAPUT I.

Quod erit inſtar Prolegomenon ad Librum præſentem.

§. I.

NOSTER in hoc opere ſcopus eò pertinet ut dilucidè cognoſcatur, quantùm momenti in Medicina afferat obſervatio; quare poſt quaſdam generales cauſas, juxtà vires noſtras expoſitas, quæ hujus artis progreſſum retardârunt, (alias præcipuas ſequenti capite referam, ubi proprius erit locus;) neceſſarium ducimus in hoc libro noſtram ſententiam de Praxeos augmento hiſtoriæ ope habito declarare; quæ noſtra quidem ſententia, ſi veritati conſonabit, gaudeo me hanc operam hominibus præſtitiſſe: Sin minus, libenter me corrigi patiar, expetoque ut, quod ego nequivi, alii generi humano proſpiciant. Quoniam verò in conſtituendo alicujus morbi ſyſtemate multa concurrunt, puta *cauſæ*, *ſigna*, *phænomena*, *indicationes*, *remedia*, *&c.* de his omnibus ordinatè loquemur, primùm ab hiſtoria phænomenon incipientes, utpotè in quibus morborum natura re vera ſita eſt: cæterùm clariùs tractaturi, Medicinam in primam, & ſecundam dividendam putamus. Primam dico, meram malorum hiſtoriam ſolâ obſervatione habitam in ipſo ægrorum lectulo, ab ægriſque ipſis indicatam: huic hiſtoriæ nihil opus eſt ſcientiis aliis, librorumque lectione; ſiquidem cùm ſcientiam per ſe, ſive propriam conſtituat, dependeatque ab

obſervatione, & narratione ægrorum, quicquid extrinſecus accedit, eam penitùs confundit incertamque reddit; unde poſtea toties memorati errores oriuntur. Hinc videtur Medicus, hac in re, teſtis officio,qui narrat, non judicat, fungi debere, ac partitè ſingulas res, quantumvis minimas, notare; earum enim aliæ ſtatim ac perceptæ ſunt rectam curandi rationem oſtendunt: aliæ verò lucem quandam duntaxat præbent, quâ ducti facilè rerum magis abſtruſarum naturam inveſtigare poſſumus; unde meritò obſervationes dividi poterunt in luciferas, & fructiferas. In re igitur tam gravi, nempè in inſtituenda hac morborum hiſtoria, non oportet mentem noſtram à rerum nexu, ut Poëtæ faciunt, ſolvere, & qualibet ſpatiari, ſed ingenium rebus ſubmittere, naturam parendo vincere, & idioma, quo ipſa loquitur, diligenter addiſcere. Medicinam ſecundam dico, id omne, quod præter hanc primam in Medicina continetur. Hanc juvant aliæ ſcientiæ, librorum lectio, quodque à noſtris ſcientificum dicitur, methodicum, rationale.

Nec vanam quis putet mentem hanc noſtram, dum cupimus Medico hiſtoriam certam & ſtabilem morborum perſcribere, objiciendo nobis, morbos eſſe quoſdam irregulares naturæ deſtitutæ conatus, morboſam materiam ſine ordine certo, ac lege pellere contendentis. Etenim cùm corpus animatum ſit complexio quædam actionum animalium, vitalium, ac naturalium inter ſe concordium, & à principiis certis, ſubjectiſque naturæ legibus à Deo ordinatis, dependentium; principia iſta omnia, cùm propter vim quandam, aut errorem à ſtatu naturali deflectunt, quos motus edent in priſtinum reditura, edent quidem in ipſo errore ordinatos. Quod ut omiſſis aliis experientiâ conficiamus, res omnes naturales præſertim ex genere plantarum, ſuccorum, fructuum, &c. videmus certo tempore florere, matureſcere, depurare, putreſcere, videmus etiam morbos omnes, præcipuè acutos, certâ quâdam lege augere, ac deficere; Nec poteſt Medicus hunc acutorum curſum & ſtatam periodum per medicamenta declinare, quin morbi aut graviores fiant, aut in alios periculoſiores deſciſcant: quod præ cæteris, accidit in tertianis. Accedit hùc quod cum Majorum noſtrorum,præſertim HIPPOCRATIS, obſervationes veras eſſe comperiamus, fieri id nullo pacto poſſet, ſine certo morborum curſu, & progreſſione; qui igitur hiſce rebus adverſatur, Medicinamque impoſturam eſſe aſſerit, neceſſe eſt ut ipſe ſit impoſtor, deceptorque.

Ad majorem hujus hiſtoriæ claritatem, operæ pretium eſt antiquam morborum in acutos, & chronicos diviſionem tenere. Acutos vocant, qui ſedem in fluidis potiſſimùm habent, & ab effræni eorundem ebullitione pendentes celeriter motus ſuos abſolvunt, & niſi prudenter tractentur, deſinunt tandem, aut in lethales, aut in diuturnos & incurabiles;

Chronicos contrà, qui frequenter à ſolidis vitiatis proveniunt, vel à nimia fluidorum indigeſtione, & craſſitie; qua de re vel tardè admodum ad coctionem perveniunt, vel raró eandem attingunt. Pro diverſo igitur in hiſce morbis ſanguinis ſtatu, diverſa pariter eſſe debebit remediorum materia, nec promiſcuè ſinguli, aut ſpirituoſis, aut aqueis remediis tractandi, ut multi hodie conſueverunt. In acutis cunctatio, & ſagax Medici in agendo judicium magnam vim habent ad ſanationem, & quamvis ſæpiſſimè ſponte ſua ſolvantur, nunc caſu, nunc naturâ favente, nullibi tamen graviores committunt errores Medici, quàm in acutorum curationibus, ut fusè inferiùs. In chronicis contrà, utpotè ab effœta, atque elanguida prorſus ſolidorum, ac fluidorum natura pendentibus, tota vis ſanationis à Medici præſtantia, remediorumque energia dependet, cùm in illis, nec fortuna nec natura magnoperè poſſint.

Denique ſi cuilibet delicatioris palati frequens naturæ in hoc opere mentio diſpliceat, veluti ea confugium ſit ignorantiæ; eidem ego reſpondeo, naturæ nomine non intelligere me ſapiens quoddam phantaſma quàcumque vagans, & conſilio ſingula dirigens, ſed complexum quendam generalem cauſarum naturalium, quæ, licet conſilio deſtituantur, affectus tamen ſuos pariunt juxta leges à ſummo Conditore inditas; atque ita ordinate, ut quaſi ſummo regi conſilio videantur: ſeu intelligere me ætherem, è quo omnis eſt motus; vel tandem complexum accidentium eſſentialium, ſcil. motum, figuram, magnitudinem, ſitum, quietem, à quibus omnes actiones corporeæ animâ dirigente dependent. Hæc igitur eſt illa natura, quam crebro præſenti opere uſurpamus.

CAPUT II.

Manifeſtantur cauſæ nonnullæ præcipuæ, quæ morborum hiſtoriam, ſive Medicinam primam hucuſque retardârunt.

§. I.

Diximus antecedenti capite, nil aliud nos Medicinæ primæ nomine intelligere, quàm exactiſſimam cujuſcumque morbi phænomenon, quæ debitam & naturalem illorum hiſtoriam conſtituunt, deſcriptionem. Sed antequam talis inſtituendæ, atque perficiendæ hiſtoriæ regulas tradamus, inveſtigabimus obiter, quid potiſſimùm cauſæ fuerit, cur eam huc uſque debitè non excoluerint Medici: Et quare factum ſit ut, cùm tot ingentia obſervationum volumina publici juris extent, parùm admodum in eadem profecerimus.

Et primò quidem diſtinuit eos ab experientia rectè facienda ea opinio,

quâ permulti *Recentiores Philoſophi*, nimiùm abſtractionibus mentis tribuentes, putârunt ſenſuum ductum fallaciſſimum, rerumque particularium inquiſitionem infinitum quid eſſe, ac ſine exitu: quod falſum eſſe noverimus, ubi attenderimus acceſſionem factam bonis artibus ſolùm noſtro hoc ſæculo, non niſi ſenſibus & experientiæ deberi. Quodque ſtupeas magis, quàm multa ſunt, quæ caſu docti ſumus; majorem remediorum partem ita inventam ſcimus, plurimaſque res in Medica facultate. Quoad reliqua longum eſſet ſingula inventa numerare; pulverem tormentarium, magnetis in polos converſionem, teleſcopiorum uſum nonne caſus peperit? Quod ſi tantum poteſt caſus; quid eſt cur id ſenſibus ordinatè progredientibus negemus? qui, quamvis errent interdum, errores tamen ſuos & indicant, & corrigunt.

2°. Diſtinuit porrò antiquum odium ſectæ Rationalis in Empiricam, utpote quam vilem, circumforaneam, & litterato Viro prorſus indignam ſemper exiſtimârunt. Quod quidem recta ratione factum eſſet, ſi pro Empirica intelligerent experiundi rationem ſtupidam, erraticam, non repetitam, intellectu non fermentatam, adeòque nil aliud educentem, quàm conceptus erroneos, & placita monſtroſa; non ita ſi Empiricam rationalem, ſive Empiricam factam litteratam, methodo, non caſu, inventam, ab intellectu fœcundatam, & directam, & poſt diuturnam effectuum morborum explorationem ad veritatis culmen perductam; quam mehercule docti viri ſemper laudârunt, & tanquam naturæ conſonam ad majora promoverunt.

3°. Non profecimus admodum in hac hiſtoria, quoniam duce caruimus, qui vel exemplo præiret, vel facem præferret in detegenda, per tot ardua, & incerta viarum, & per totidem morborum differentias, experiundi methodo. Et quamvis primus HIPPOCRATES eandem ſubodoraverit, ſcriptiſque publicis conſignaverit, à Medicis tamen vel recepta non fuit, vel, ob præconceptas illorum opiniones, & falſa idola, in contrariam partem accepta. Medici Rationales quandoque experientiam conſulunt, ſed ab eadem generalia quædam, atque illa nec benè detecta, nec integrè examinata ſumunt, reliqua verò in agitatione mentis reponunt, ut rationi ſuæ accommodent: Empirici licèt experientiam perpetuò jactent, illam tamen nunquam rectè attingunt; nam præterquamquod ſine luce & methodo eandem aggrediuntur, tantam inquiſitionis diuturnitatem non ſuſtinent, quanta explorandis morborum effectibus & exinde præceptis practicis deducendis requiritur; unde nil mirum eſt ſi ex ſtupido, nebuloſo, ac prorſus erroneo experiundi genere, talis quoque Empiricorum praxis oriatur.

Nonnulli paucis experimentis, iiſque anguſtis, & obſcuris eruditi, ſuper ea philoſophiam novam, aut novam Medicinæ theoriam conſtituunt; & ſi quæ ſint, quæ illis adamuſſim non reſpondeant, modis ta-

men admirandis ad eas detorquent, & ſuffulciunt. Hujus generis ſunt Philoſophiæ Chymicorum paucis experimentis furno eductis ſuperſtructæ. Philoſophia GILBERTI de magnetiſmo. Syſtema medicum Ioh. Mayow de nitro aëreo. Denique tot ſyſtemata practica ſuper Alcali, & Acido, Triumviratu humorum primæ regionis; Cardimelech, Microcoſmetore, & ſimilibus fundata.

II.

Multi experientiæ rumores affectant, ſed priùs decernunt, quod mente conceperant, quàm experientiam conſulant, illamque poſtea talibus decretis mirè adſtringunt, atque pro ſuo modulo accommodant. Et prout area phantaſiæ expolita, aut à præjudiciis occupata fuerit, ita de ſuis aliorumque experimentis variè judicant, propriiſque meditationibus, aut obſcurant, aut enervant. Sunt qui Aſtrologiæ, Magiæ, aliiſque ſuperſtitioſis, & captum noſtrum penè effugientibus diſciplinis incumbentes, vera morborum phænomena ſuperſtitioſis illarum traditionibus perturbârunt. Ex his igitur omnibus triplex errorum ſoboles, ſive Medicina falſa triplex, Sophiſtica nempè, Empirica, & Superſtitioſa emanavit.

Porrò licet tam copioſa, & ingentia obſervationum volumina ab Auctoribus congeſta fuerint; hiſtoria tamen prima cujuſcumque morbi parùm exinde perfectionis, & incrementi accedit: Nam in peragendis obſervationibus methodum atque ordinem non adhibuerunt, ſed prout faciunt homines in tenebris, qui omnia confusè palpant, & pertentant, donec caſu rectam viam inveniant, vel prout homines in Eremo, qui à fortuito rerum occurſu conſilium capiunt, ordine interrupto, ac præpoſtero eaſdem hinc inde petentes atque adnotantes; quid mirum quod creperam, non verò conſtantem, & claram effectuum morborum lucem exindè mutuarint, nobiſque communicârint?

2°. Obſervationes illæ ſunt quædam veluti undæ inſtabiles experientiæ vagæ, in tribus, quatuorve ægrotis repetitæ, nec ad centenos atque millenos conſtanti ordine productæ, ut fecit ſchola Coa.

3°. Quamplures licèt obſervationem ſapiant, theoriarum tamen formulis ſunt adeò turbatæ ac confuſæ, ut peritiſſimi quique diſtinguere vix poſſint naturane loquatur, an homo.

4°. Praxis quâ uſi ſunt nonnulli ſpeculativa magis atque hypothetica fuit, quàm ad naturæ methodum comparata. Unde credibile eſt morbos abſolviſſe periodos ſuas, non per leges ſibi inditas naturales, & conſtantes, ſed prout à diverſis illis praxibus variè fuerunt tractati, id eſt, progreſſus, exitus, atque ſymptomata eorundem magis deberi talium Praxium methodis, quàm immutabili, & individuæ eorundem naturæ. Ita qui pleuritidis curationem per purgantia, aut diaphoretica vehementiora incipiunt (methodum ſanè infidam atque infauſtam) quæcumque ſymptomata poſt hæc data remedia ſupervenient, eiſdem tribui magis debebunt, quàm genuinæ,

næ, & individuæ talis morbi naturæ. Quamobrem obſervationes omnes factæ ſuper morbis contraria methodo curatis, inutiles prorſus erunt ad promovendam hiſtoriam naturalem eorundem; utpotè quæ rem aliter ac in ſe eſt, & eſſe deberet; adnotant, & exprimunt.

5°. Ob anteceptam à præfatis hypotheſibus mentem, factum eſt quoque, ut multa ſymptomata eiſdem non rectè quadrantia omitterentur, multa contra eiſdem magis magiſque confirmandis neceſſaria ad libitum fingerentur. Idcircò hiſtoria morborum pura, & exacta, id eſt, prout ab ipſa rei natura profluit, & prout ab ipſo ægroto nobis deſcribitur, inveniri vix poteſt in libris; ſiquidem, ut diximus, morborum deſcriptiones magna ex parte è cerebro Auctoris, non ab obſervatione & facto rei prodierunt; multaque ſymptomata vel ab opinionum licentia, vel ob negligentiam Practicantium talibus morbis adſcribuntur, quæ ne per ſomnium quidem ad eos pertinent, ut quotidianâ conſtat experientiâ. Id quod vel in ſola affectione hypocondriaca manifeſtè deprehenditur, cujus hypotheſis de hepate calido, & ſtomacho frigido ut ſalva eſſet, & conſtans, quanta finxerint *Galenici*, nemo eſt, quem lateat.

III.

Qui de morborum hiſtoria per aliarum ſcientiarum, quibus potiſſimùm delectantur, regulas, atque leges diſſerunt, in peragendis obſervationibus nunquam proficient, & per eas nunquam morborum naturam elucidabunt, ut *cap. 1. præſentis libri* fusè tetigimus. Quantùm obfuerit hiſtoriæ naturali in genere, ejuſdemque incrementis, Platonem Philoſophiæ ſuæ inſeruiſſe Theologiam, ſive de rebus philoſophicis per ideas abſtractas, & theologicas judicâſſe, Aristotelem logicam, &c. inter cæteros longè conqueritur Cl. Verulamius. Ita in re noſtra, cùm elapſo ſæculo dialectices doctrina ſummoperè floruiſſet, Medicique de hiſtoria & curatione morborum, per auſteras illius leges diſſeruiſſent, quantùm à veritate aberrarint, vel exinde liquet, quòd poſt ſuſceptos tam ingentes de re Medica labores, non res novas, aut novarum rerum indicia, ſed quæſtiones ex quæſtionibus, & ex argutiis fallacias inutiliter attulerunt, remque Medicam ad Sophiſtas prorſus relegârunt. Sed quod ad dialecticam ſpectat, hæc licèt in artibus & rebus civilibus, quæ in opinione fundamentum habent, optimè adhibeatur, naturæ tamen ſubtilitatem difficulter attingit, & in hiſtoria naturali ad errores confirmandos potiùs, quàm evellendos conducit. Unde non immeritò D. Gregorius Nyssenus. *Omnibus perſpicuum eſt*, ait, *dialecticas argutias pares in utramque partem vires habere, tam ad everſionem veritatis, quàm ad accuſationem mendacii; quo fit ut ipſam veritatem, quando tali arte profertur, habeamus ſuſpectam ut plurimùm, quaſi iſtius ſolertia mentis noſtræ oculos perſtringat, & à veritate avertat*; hæc ille.

Quamvis multi obſervationum reique Medicæ Scriptores dictis de cauſis parùm contulerint elucidationi, & incremento hiſtoriæ morborum; ſingulis tamen ætatibus, & potiſſimùm hac noſtra, atque antecedenti, non defuerunt nonnulli, qui vel optimo præditi judicio, vel ſub optimis eruditi præceptoribus, vel in legendis HIPPOCRATIS libris de rei veritate admoniti, in peragendis obſervationibus optimè ſe geſſerunt, & per præcepta practica longo uſu confirmata, tum hiſtoriam prædictam, tum praxim ipſam ſummoperè illuſtrârunt. Inter hos recenſeri poſſent DURETUS, HOLLERIUS & JACOTIUS, BALLONIUS, MERCURIALIS Vir doctiſſimus Italus, FORESTUS, ETTMULLERUS, VALLESIUS, (taceo Medicinæ principes HIPPOCRATEM, GALENUM; & qui ex hiſce fontibus aquas hauſerunt, CELSUS, ARETÆUS CAPPADOX, CÆLIUS AURELIANUS, AVICENNA & reliqui innumeri.) MARTIANUS, SYDENHAMIUS, SEPTALIUS, MORTONUS, MANGETUS, VALESCUS DE TARANTA, TULPIUS, NICOLAUS CHESNEAU, RIVERIUS, JODOCUS LOMMIUS, TOZZI, WADCHMIDIUS, aliique hiſce analogi, quos tanquam veros practicantes Juvenibus imitandos ante oculos ponimus.

CAPUT III.

Traduntur regulæ inſtituendi, & promovendi hiſtoriam morborum ab eademque deducendi aphoriſmos curativos.

§. I.

SCholæ Medicæ, quæ floruit apud Coos, ſumma fuit ſemper apud omnes Medicos auctoritas atque exiſtimatio: neque ſanè immeritò; nam ſive rei tractatæ pondus, atque methodum, ſive rerum inventarum copiam ſpectes, ſcholas omnes hac in re ſuperâſſe profectò fatendum. Inter cæteros eximios Viros peperit HIPPOCRATEM ex Aſclepiadeorum familia oriundum, vigeſimum à Jove, decimum octavum ab Æſculapio, & nonum à Rege Criſamide. Hic ſcholæ illius veſtigia ſecutus, in obſervatione fuit multus, in hiſtoria morborum fideliter exactèque delineanda diligentiſſimus, in ſtabiliendis demùm præceptis practicis longo uſu confirmatis ſupra cæteros mortales ſapientiſſimus, ac fermè mirabilis. Methodum hanc præceptivam, aphoriſticam, & gravem, non alia de cauſa ità conſtanter in ſingulis ſuis libris retinuiſſe puto, quam ut nobis tacite ſubindicaret, illam præ cæteris tum augendæ, tùm confirmandæ Medicinæ fore peropportunam. Cæterùm cùm priſci Medicinæ Parentes nobis apertè

non ſignificaverint leges cautioneſque talia determinandi præcepta, neque ingentem obſervationum ſylvam è quibus educta fuerunt, reliquerint, arbitror ſane illos æquè nobiſcum egiſſe, ac ſolent in elevandis Obeliſcis, aut ædificiis conſtruendis Architecti; hi pro talibus perficiendis Operibus ſcalas, trabes, funes, & innumera alia ædificandi adhibent inſtrumenta, opere abſoluto omnia ſubmovent: unde Poſteri licet ædificiorum magnificentiam admirentur, ignorant tamen eiſdem perficiendis adhibita inſtrumenta. Juvenes ſuſpiciunt &admirantur divini opera HIPPOCRATIS, ſed quibus gradibus ad tantam pervenerit ſapientiam, quibuſve inſtrumentis uſus fuerit in ædificio tam nobili conſtruendo, ignorant ac ſtupent. Nos, quoad tenuitati noſtræ licebit, proximis capitibus hæc omnia elucidare conabimur, indicabimuſque vias olim ab HIPPOCRATE in uſu forſan habitas ad promovendam, perficiendamque Medicinam per obſervationes, hiſtoriam & præcepta.

II.

In efficienda alicujus morbi hiſtoria quatuor ſunt potiſſimùm neceſſaria; primò ſcilicet infinita particularium obſervationum acquiſitio; ſecundò earundem diſpoſitio; tertiò maturatio ac digeſtio; quartò demum ex iiſdem abſtractio præceptorum, & axiomatum generalium. Di his omnibus ſigillatim agemus.

Infinita particularium Obſervationum exploratio, & deſcriptio prima baſis eſt hiſtoriæ morbi de quo tractare quis velit. Hanc igitur tentare primò debet ejuſdem Hiſtoriographus, pluresque annos impendere in copioſo obſervationum numero comparando; tuncque nihil cogitet, neque de afferenda ornato dicendi genere Lectoribus delectatione, neque ægrotis utilitate, ſed tantummodò ut tanta particularium copia congeratur, quanta ſufficit ad vera deducenda axiomata, ſtatuendamque ideam claram, naturalem & perfectam ſyſtematis morbi tractati. Obſervationes deſcribat ſtylo rudi, & incompto, id eſt iiſdemmet loquendi formulis quibus ægrotantes nobis ſuas exprimunt affectiones; minima quæque adnotet, quamtumvis vilia, aut inutilia videantur; nihil de ſuo addat, id eſt quod illi vel ſubtilis diſputandi ratio, vel inanis eruditionis ſpecies poſſent ſuppeditare, ſed tanquam Scriba fidelis leges à natura latas diligenter colligat, iiſdemque prorſus modis quibus locuta eſt natura deſcribat; atque ita prorſus ſe gerat, ut fieri ſolet in civilibus, in quibus tunc optima ſunt judicia, cùm minimum licentiæ, aut eloquentiæ Oratorum tribuitur, ſed in teſtibus omnis opera conſumitur; ita judicia quæ de morborum natura proferuntur, tunc optima erunt, cùm ab evidentibus coacervatiſque prodierunt experientiæ teſtimoniis, ac ne minimum ab Auctorum licentia fuerunt alterata, in quorum quidem teſtimoniis libido, & præjudicium prævalent, rerum autem teſtimonia, & reſponſa interdum obſcura, & perplexa, ſed incorrupta ſemper, ac ſincera.

Rude hoc, & incomptum ſcribendarum obſervationum genus, nec non longa mora in iiſdem acquirendis notandiſque, puto quod legentem æquè, ac ſcribentem deterrebunt, eiſque moleſtæ videbuntur, & inutiles. Sciant tamen, talium obſervationum aggregatum eſſe quoddam veluti horreum ſive promptuarium rerum in morbis notatarum, in quo quidem non eſt cum voluptate permanendum, ſed tunc deſcendendum, cùm aliquid, aut ad conſtructionem axiomatum, aut ad curationem morborum hauriendum ſit. Neque quidpiam magis hiſtoriæ naturalis medicæ veritatem, fidelitatemque labefactavit, quàm libido Auctorum in eadem exornanda novis, & elegantibus loquendi formulis, ſubtilibus ſpeculationibus, copioſis Auctorum citationibus, ſimilibuſque Lectorum gratiâ excogitatis. Expedit itaque infantiam Medicinæ ſub hiſtoria, & narrativa caſuum, quaſi nunc primum ea naſcatur, tractare; nam quæ in libris hodiernis, tanquam per nubem, pellucet morborum hiſtoria, eâ indiget expurgatione, quâ Philoſophiam indigere jamdudum notavit Franc. Baco, fol. 48. *Satis ſcimus*, inquit, *haberi hiſtoriam naturalem, varietate gratam, diligentiâ ſæpiùs curioſam; ſi quis tamen ex ea fabulas, & antiquitatem, Auctorum citationes, inanes controverſias, ſuperſtitionem, philologiam denique & ornamenta eximat (quæ ad convivales ſermones, hominumque doctorum noctes potiùs, quàm ad inſtituendam Philoſophiam ſunt accommodata) ad nil magni res recidet.* Hæc ille.

Ad complementum veritatis hiſtoriæ primæ cujuſcumque morbi, neceſſe eſt ut Hiſtoriographus in peragendis obſervationibus, non ſolùm adnotet minima quæque accidentia de die in diem in morbo apparentia, eorumque vehementiam, progreſſum, & exitum in melius, vel deterius; verùm etiam minimas quaſque circumſtantias temporis, & loci, in quo fiunt obſervationes conſtitutionis, anni, cauſarum antecedentium, & præſentium, methodi & remediorum adhibitorum; verbo dicam rerum omnium, quæ morbum antecedunt, concomitantur, & conſequuntur. Nam quæcunque vel minima circumſtantia, quæ negligitur, ſolet totius obſervationis effectum morari, aut perturbare, quin etiam veram hiſtoriæ ſeriem interrumpere. Hæc, inquam, omnia adeò diligenter deſcribenda ſunt, ut ſi quid dubii, aut præter ſpem in aliqua obſervatione ſupervenerit, reticeri, aut ſupprimi non debet (quod ſane vitium commune fere eſt omnibus Obſervationum Scriptoribus) ſed planè & perſpicuè deſcribi titulo MONITI, aut NOTÆ. Veritatem enim aut falſitatem experimentorum, veritas, vel falſitas axiomatum paulò poſt manifeſtabit. Imò quò magis de veritate, integritateque obſervationis conſtet ipſemet obſervandi modus exponendus erit, ut ita liberum ſit hominum judicium, in examinando utrum methodus illa obſervandi fida ſit, vel fallax; necnon ut excitet ingenium eorundem ad inveniendas methodos accuratiores. Denique nil magis conducit hujus hiſtoriæ perfectioni, quàm ut hæc

particularium ſylva valdè abundans ſit & fertilis, nam ita facillimè, & viâ maximè expeditâ tentabitur inquiſitio, & axiomatum conſtructio; ſecus verò ſi ſterilis fuerit, & immatura.

III.

Poſtquam debitum tempus in peragendis obſervationibus inſumpſerit Hiſtoriographus, & per annos quamplures morbi tractandi naturam diligenter examinaverit, & hæc omnia ſcriptis exactè mandaverit; tunc diſpoſitionem aliquam tentare debet, & Empiricam merè ſtupidam ad gradum Litteratum ſenſim promovere. Tales etenim obſervationes, veluti litteræ Alphabeti, licet per ſe inutiles ſint, variè tamen collectæ, & inter ſe collatæ ac diſpoſitæ verum naturæ idioma conſtituunt. Diſpoſitio in eo potiſſimùm conſiſtit, ut res majoris momenti per titulos & locos communes ſeparentur; & quicquid obſervando compertum eſt, collocetur debitè ſub titulo appropriato. v. g. Poſtquam mille vel bis mille obſervationes de Colica fecerit Hiſtoriographus, dividat aggregatum illud obſervationum in ſigna Diagnoſtica & Prognoſtica, conſtantia, & inconſtantia, cauſas varii generis, & variè influentes, conſtitutiones anni tunc temporis prædominantes, ſymptomata morbum perpetuò concomitantia, & eundem paſſim derelinquentia, eventus fauſtos atque infauſtos indicationum in morbis ſumptarum, eventus fauſtos, vel infauſtos remediorum præſcriptorum; fiantque hujuſmodi alii articuli, quos inquiſitionis articulos appellabimus; & quod, in peracta jam hiſtoria, rebus determinato titulo ſignatis accommodatum erit, iiſdem ſubſcribatur, ut ita adhibitis debitis hiſtoriæ ſeparationibus, inductio ad conſtitutionem axiomatum, ſive præceptorum generalium fiat ordinata, & ſine fallaciis.

IV.

Methodus digeſtionis nil aliud ſibi vindicat, quàm ut præfata particularium experientia erratica & indigeſta, factis debitis diviſionibus, & rejectionibus evadat tandem ordinata & digeſta; ſive ut res, quæ dubiæ ſunt fidei, inconſtantes, & communes aliis quæ videntur ſimiles, cautionibus opportunis muniantur, omninò falſæ rejiciantur, & ſic deinceps. Diuretica in morbis pectoris generaliter optima ſunt, rejectis tamen diureticis acidis, quæ noxia & infida, pulmonemque erodentia, ac ſanguinem in eo figentia, ut experientiâ conſtat. China chinæ eſt remedium profectò herculeum in curatione intermittentium; dummodo tamen non detur ſi aderit ſuſpicio inflammationis alicujus viſceris, vel abſceſsûs interni, vel etiam morboſa partis alicujus debilitas, & diſpoſitio; nam talibus in caſibus non tollit, ſed auget febrim, omnemque morboſam materiem in affectum locum deponendo, ac figendo, inflammationes lethales, ac demùm gangrænam producit. Utilis quoque chinæ chinæ uſus in intermittentibus eſt; dummodò tamen non præſcribatur in principio earundem, crudis adhuc exiſtentibus humoribus; interdum namque febrem non tol-

lit, & ſi tollit, paucis interpoſitis diebus denuò redintegrat; & quod his pejus eſt, novos morbos frequenter producit, aſthmata ſcilicet, hydropes, dyſenterias, rheumatiſmum, ſuppreſſionem conſuetarum evacuationum, ſimileſque alios, ut matura Recentiorum experientiâ compertum eſt. Ad demulcendos vehementer partium dolores inſigne remedium eſt bezoarticum joviale, momento namque impetum ſpirituum & ſalium furentium coërcet: cave tamen ne dolores illi podagrici ſint, aut venerei, vel ſimiles quorum detenta materies pejores morbos poſſet excitare: cave pariter ne illud exhibeas in nervorum, & nonnullis gravibus capitis morbis, v. g. apoplexia, paralyſi, &c. quippè quod nervis, & cerebro infidum eſt ac noxium. Eodem prorſus ritu procedendum eſt in muniendis per debitas cautiones rebus majoris momenti hiſtoriam antedictam conſtituentibus v. g. ſignis diagnoſticis, prognoſticis, ſymptomatibus præcipuis, cauſis cujuſcumque generis, &c. Inductio namque quæ fit per ſimplicem enumerationem, nullis additis cautionibus rebus dubiis, & analogiam habentibus cum phenomenis alterius morbi ſub cujus ſpecie illudunt, vel rejectionibus falſarum, & omninò inconſtantium, imperfectè concludit. Contrà inductio laudata, eſt, Verulamio teſte, quædam demonſtrandi forma, quæ ſenſum tuetur, mentem illuſtrat ac perficit in concluſionibus rectè deducendis, naturæ imminet, ac ferè immiſcetur.

V.

Comparatâ jam ſufficienti particularium copiâ, eademque debitè ordinatâ, ſeparatâ, ac digeſtâ, Obſervator demùm judicio ſuo uti, & de conſtituendis præceptis generalibus ſummam & pondus artis revera continentibus cogitare incipiat. Atque ſi alicubi, hîc ſanè opus eſt mente velut igne quodam divino, qui vaſtam hanc, & caliginoſam particularium eremum tam fallaci rerum, ſignorumque ſimilitudine, cauſarum implicatione, viarumque ambiguitate interceptam virtute ſua irradiet; ut ita nos judicium cohibentes & ſuſtinentes, gradatim aſcendentes, & rerum morboſarum, veluti montium juga, unum poſt aliud conſtanti labore ſuperantes, perveniamus tandem maturè ad ſummitates naturæ in quibus & ſtatio ſerena, & verus morborum proſpectus, & ab eodem ad praxim facilis, mollique clivo ducens deſcenſus.

VI.

Præcepta generalia Antiqui nomine aphoriſmi ſignificabant. Hi tanquam indices viæ regiæ & tanquam tabulæ naufragii ſecuræ & ſtabiles in ſuperandis arduis morborum curationibus, nonniſi à Viris doctiſſimis longo ſenio, ſed longiori praxi penè confectis, quique habebant mentem ſatis fixam atque intentam ad differentiarum ſubtilitates obſervandas, in dubitando patientiam, in aſſerendo cunctationem, in diſponendo prudentiam, &c. olim tractabantur. Hodie vel viliſſimus Pharmacopæi ſervulus,

jus in Medicina dicendi per aphoriſmos & ſententias ſibi arrogat. Hodie ab uno vel duobus experimentis tanquam per jocum factis, propoſitiones generaliſſimæ à Medicis decernuntur; quantò id præſtantiſſimæ artis detrimento, Medicorumque dedecore, vel me tacente, quilibet, abundè cognoſcit. Sed ad rem.

Obſervator poſtquam in copioſa obſervationum ſylva ſat ſuperque ſe exercitaverit, & Abecedarium naturæ morborum optimè didicerit, non debet ad maximè generalia advolare, viâ compendiariâ, & præcipiti, ad naturam imperviâ, diſputationibuſque proclivi; ſed aſcendendo, & deſcendendo, maſſam particularium ſufficienter penetrando, ſenſim denique & continenter ad eadem pervenire, ab iiſque poſtea propoſitiones medias & axiomata deducere. Hujuſmodi abſtractiones à particularibus non rectè cognitis, nec debitè examinatis ad generalia modò affirmativa, modò negativa, abundè obſervantur in ſcriptis Recentiorum. Henricus Screta obſervatis aliquoties, in viſceribus nonnullorum maligna, aut inflammatoria febri extinctorum, inflammationibus, & abſceſſibus, non dubitavit aſſerere omne genus febrium à latentibus partium inflammationibus produci. Et quoniam ab eodem fonte hecticarum quoque originem deducit, in his pariter diphoretica & aperientia varii generis perpetuò præſcribit, quo ſuppoſitas latentes inflammationes, abſceſſuſve diſſolveret: verè quidem, dum à talibus cauſis hecticæ fiunt; non ita tamen, dum ab aliis longè diverſis, utpotè ſudoribus nimiis, à gonorhœa ſimplici, & fluore albo, à lactatione nimis in Nutricibus, dyſenteria & diarrhœa, diabete, ſalivatione nimia, pariter diæta, vigiliis nimiis, & exercitationibus, ſimilibuſque producuntur. Quo in caſu non latentes abſceſſus, ut Screta arbitratur, ſed nimia ſucci nutritii ſubtractio hecticas fovet; & prout variæ erunt tales cauſæ, ita curatio hecticarum variare debebit. Plures hujuſmodi intempeſtivas abſtractiones à particularibus, recenſere ſuperſedemus, quippè quæ ſatis obviæ ſunt in libris hodiernis.

Axioma ut ſtabile ſit ac perpetuum, fieri debet ad menſuram particularium, à quibus elicitur; iiſque nec altiùs, nec inferiùs, ſed quantum patitur ipſorum particularium vis, veritas & amplitudo; id eſt nec ita altum ut deſinat in abſtracta, & inania; nec ita anguſtum, ut nulla facta abſtractione in ipſa particularium confuſione, ſtupiditateque hæreamus. Fiat igitur aquarum more quarum aſcenſus in fontibus tantus eſt, quantus fuit deſcenſus è clivo, undè oriuntur. In hujuſmodi abſtractionibus curandum præ cæteris ut mens per continuum ad particularia intuitum à prudentia dirigatur, nec ſibi permittatur, utpotè quæ ex natura ſua facillimè attollitur in abſtracta, mediis rectè non conſideratis. Ad hanc amuſſim facti omninò ſunt Hippocratis Aphoriſmi, præſagia, Coacæ & reliqua ferè divini Senis monumenta, nobiſque pro modulo eſſe debent

in novis atque novis inſtituendis axiomatibus; Quibus hodie ſummoperè redundaret ars noſtra, ſi per ætates jam elapſas naturæ utero adhærens ſaluberrimum obſervationum lac perpetuò ſuxiſſet; ſed quoniam ab utero naturæ avulſa fuit, & in ſcholis diſputationum educata, quid mirum igitur, ſi illam hodie varietatem habeamus non auctam? quid mirum pariter ſi quæ poſt ſcholam Coam Arabes, & nonnulli inter Latinos indocti, ac contenſioſi adjecerunt, nil aliud revera ſunt quàm verba *otioſorum ſenum ad imperitos Juvenes?*

VII.

Cæterùm nil magis ad veritatem axiomatum conducit, quàm exacta ac prorſus auſtera ſymptomatum omnium, utut minimorum, utut vilium, ac penè inutilium, in morbo obſervatorum deſcriptio. Et mehercule nil magis hiſtoriæ morborum perfectionem progreſſuſque retardavit, quàm præpoſterum Medicorum ſtudium in notandis, amplificandiſque iis quæ latè patent; negligendis è contrario, quæ obſcura, aut vilia videntur. Natura nil fruſtra molitur, minimaque ſunt ſæpiùs magnarum rerum initia, & minima quoque ad notitiam grandium nos conducunt. Flatus pedendo emiſſi judicantur motus viles, & nullius ad curationem momenti, & tamen ſi in dyſenteria flatus, qui prius non aderant, per inferiora exire incipiant, brevi ſanitatem promittunt, ut nos aliquoties obſervavimus. Iliaco peſſimè habenti, ſi flatus multi, & fœtidi pedendo erumpant, brevi mortem minantur, quale exemplum vidimus Romæ 1693. in Iliaco ſexagenario. Si Puer frequenter manu ventrem contrectet vermium ibidem latentium indicium eſt. *Quibus circa dentes in febribus quidam lentores naſcuntur, iis fortes fiunt febres.* HIPPOCRATES *ſect.* 4. *aph.* 53. *Nares rubras habentes lubrici ſunt corpore.* HIPPOCRATES Epid. *Sudor multus per ſomnum citra cauſam manifeſtam factus, copioſiore alimento corpus uti ſignificat; quòd ſi cibum non aſſumenti hoc accidat, vacuatione indigere ſignificat.* HIPPOCRATES 4. *aph.* 41. Quamplura hujus generis ſi inter curandum appareant, prætermittuntur à Medicis tanquam inutilia, & exigui momenti, cùm talia re vera non ſint, ſed lucifera æquè ac fructifera, ab iiſque diagnoſes, prognoſes, indicationeſque curativæ æquè benè deducuntur, ac à rebus patentioribus, majoriſque momenti.

CAPUT

CAPUT IV.

De erigendis Academiis promovendæ Praxeos gratiâ.

§. I.

CUm opus antea delineatum ob ingentes labores, multamque meditationem quam ſibi vendicat, non unius, aut paucorum hominum, ſed integri cœtus doctorum Virorum negotium ſit; neceſſarium fore putamus ut Principes in Urbibus ſuis, præſertim celebrioribus, quibuſque ingentia extant Xenodochia, Medicorum Academias promovendæ Praxeos gratia per hiſtoriam obſervationeſque excitent. Non abſimili ratione, qua reliquis hoc ſæculo tum artibus, tum ſcientiis, illorum liberalitate factum videmus. Tale Medicorum Collegium, ſive Academia Practica in duo veluti membra diſtinguenda eſt, quorum alterum legendis libris morborum obſervationes continentibus incumberet; alterum contrà, novas quotidiè inſtitueret, & adnotaret. Et quoad primum (quod vocabimus Membrum litteratum) illorum Auctorum libros ſibi legendos proponat, qui morborum hiſtorias, non paradoxas, non raras, non admirationis movendæ causâ traditas, exponunt; ſed morborum frequenter occurrentium fideliter, & ad vivum delineatas, & in quibus Auctor ille adnotaverit conſtitutionem anni, cauſas morbi antecedentes, ſive occaſionales, ortum, progreſſum, & declinationem ejuſdem, ſymptomata de die in diem ſuccedentia, mutationem ſymptomatis unius ſpeciei in ſymptoma alterius, ſingulis morbi temporibus; Quid boni, aut mali ægroto ſupervenerit, à cujuſlibet novi ſymptomatis adventu, poſt quælibet data remedia, quovis morbi tempore, poſt quamlibet medendi methodum. &c. an ſcilicet ſanitas, vel mors, diuturnitas morbi, vel brevitas, aut potius mutatio illius in morbum ſpeciei longè diverſæ, ac prorſus remotiſſimæ? Unicuique membri hujus litterati Sodali, unus dumtaxat morbus tota ſua vita tranctandus committatur, in quo qudem negotio hac ratione ſe gerat: De pleuritide v. g. tractaturus legat omnes hiſtorias pleuritidum ab Obſervatoribus, aliiſque doctis Medicis deſcriptas, eaſque in manuſcriptum aliquod de induſtria ad id comparatum adnotet. Adnotatas, iterum atque tertiò perlegat; attentè conſideret, & tandem inveſtiget ſequentia. Naturam, ſive ideam morbi in genere, ſigna diagnoſtica, & prognoſtica, monita & præcepta generalia, medendi methodos accuratiores, remedia ſelectiora ac fermè ſpecifica, ſymptomatum, atque morborum mutuas in-

ter ſe tranſmutationes, diuturnitatem vel brevitatem eorundem, naturæ conatus, methodum, & ordinem in expulſione materiæ morboſæ, aliaque magis præcipua, paulò ante, & fuſius *cap. antecedenti* animadverſa; ſingulaque in ſuas claſſes, ſive titulos magis principales diſpertiat, & adnotet, prout etiam *antecedenti capite* ſignificavimus. Ita v. g. percurrendo ſingulas hiſtorias pleuritidum deprehendet Pleuritides ſiccas ac ſine ſputo difficiles eſſe, & perniciofas. Omne ſputum non ſolvens dolorem, malum: ſolvens verò, bonum. Dolores lateris in ſenibus ut plurimum lethales, præſertim quia ob vires jam fractas expurgare nequeunt. Qui purgant in acuta, & nimis inflammatoria pleuritide, tenentur lege Aquilia; ſputum enim ſupprimunt, inflammationem adaugent, viamque ſternunt ad phthiſin, & ſuppurationem. Purgantia in morbis pectoris generaliter noxia, præſertim ſi ii inflammatorii fuerint, utilia è contra diuretica, & ſputum moventia, & balneationes pedum, &c. Sanguinis miſſio repetita, & exindè hauſtus decocti pectoralis, quantum fieri poterit calidè ſorbillati, pleuritides vel pertinaciſſimas, ac ferè ſtrangulatorias brevi ſolvit. Qui laborant alvi fluxu in pleuritide, plerumque intereunt. In pleuritide dolor ut plurimum aſcendit ad jugulum, præcordia, dorſum, &c. Qui ſæpè fit pleuriticus, ſæpè moritur ex pleuritide, vel peripneumonia. Quò citius apparet ſputum in pleuritide, eò citius curatur. In pleuritide maligna tutius erit ſanguinis miſſionem omittere. Potus frigidi multos enecant pleuriticos, utut Medici mortis cauſam aliis occaſionibus attribuant. Hæc aliaque innumera talibus inveniet in hiſtoriis quæ quamvis erraticæ, & indigeſtæ, ſemper tamen continent quidpiam naturæ mineram redolens, ejuſque legibus adamuſſim reſpondens.

Methodum illuſtrandi, amplificandique hiſtoriam morborum per obſervationes è libris petitas ideò tradimus, ne tot è naturæ officinâ eductæ merces, parcius & uberius, prout Auctores illi ſolidioris, aut levioris fuerunt judicii, conſepultæ jacerent, totque congeſti doctiſſimorum Virorum labores ad perpetuam oblivionem damnarentur. Imò cùm vires unius vix ſufficiant tantæ alicujus morbi provinciæ illuſtrandæ, aliis quoque una nobiſcum incumbendum, ut tanquam per Procuratores & Mercatores undique conquirantur, & afferantur infinita particularia. Quod ipſum ſubodoravit etiam GALENUS, expreſſitque ſequentibus verbis de ſubfigur. empir. cap. 9. *Cum etenim*, ait, *unius hominis vita ad omnium inventionem ſufficere nequeat, longi temporis obſervationes hiſtoria colligit, ut ejus beneficio, tanquam ex multis tot ſæculorum hominibus unus efficiatur eruditiſſimus*: hæc ille.

II.

Alterum Academiæ membrum (quod dicemus Practicum) totum ſe in exquirendis de novo, notandiſque morborum obſervationibus collocare debet, & eodem prorſus ritu hac in re ſe gerere, quo membrum littera-

tum ſupradictum, ſcilicet. Quot fuerint membri hujus ſodales totidem morbi ab unoquoque illorum tractandi ſunt. Quomodo facienda ſit morborum hiſtoria per obſervationes ab ægrorum lectulis petendas, & quomodò ab iiſdem deduci debeant aphoriſmi, ſive præcepta generalia ſuperiori capite fusè tetigimus, eòque lectorem remittimus. Sed ut res clarius conſtet, quæ inibi uberius diſputavimus, ſummatim hîc complectemur. Et quoniam hiſtoria morborum in eorundem ſymptomatibus, ſive phænomenis pro tempore apparentibus conſiſtit, debet Hiſtoricus omnes animi vires intendere in iiſdem, utut minimis, ad vivum, ſive prout ſunt, & prout ab ipſo ægro referuntur, delineandis; qua in re quantum peccaverint hucuſque Scriptores, libri illorum apertè fatentur; de morbo enim aliquo tractaturi, libros, & phantaſiam propriam conſulebant, neglectâ prorſus experientiâ & libro naturæ: undè ſymptomata quæ morbis adſcribebant, quid mirum ſi nos in praxi vel non obſervemus, vel potius longè diverſa ab ipſorum opinione. Debet 2. inquirere, ac poſt longas inquiſitiones determinare, quæ ſymptomata ſint conſtantia, ac veluti diagnoſtica perpetua morbi tractandi, eaque diſtinguere à fortuitis, communibus aliis, & pendentibus potius à diverſa medendi methodo, concurſu cauſarum penè infinito, &c. quàm ab ipſa morbi natura. Debet 3. adnotare, quæ indoles, quæ vehementia, qui progreſſus & exitus ſymptomatum, quæ demum unius in aliud mutatio ſingulis morbi temporibus appareat. 4. Quæ facies, quæ vehementia, qui progreſſus & exitus, quæ tandem mutatio in melius vel deterius in ipſo morbo ſuccedant, poſt cujuſcumque ſymptomatis adventum, aut receſſum. 5. Quæ ſymptomata recedant, quæ augeantur à quovis adhibito remedio & à quacumque medendi methodo, quâ uteris ſingulis morbi temporibus. Hæc eadem obſervanda pariter ſunt in ipſo morbo principali, poſt quælibet ſcilicet remedia, & methodum præſcriptam. 6. Quæ ſymptomata comitentur morbum uſque ad finem, & qua vehementia, quovis illius tempore; è contrario quæ brevi illum deſerant, & quo illius tempore. Demum qui eventus obſerventur in morbo, dum illum deſerunt, vel quando iterum regrediuntur. Debet 7. horum omnium inquiſitionem ad centenos atque millenos ægrotantes perducere, ut ita de rei veritate certus omninò fiat, axiomata generalia facilè conſtituat, ipſaque ars Medica, tanquam planta quædam vivax, ac vegeta, ſuiſque inhærens radicibus perpetuò creſcere poſſit & confirmari. Eodem tempore quo phænomenis morborum obſervandis notandiſque incumbit Hiſtoricus; cogitare quoque debet de perficienda ſigillatim hiſtoria cauſarum, ſignorum diagnoſticorum, indicationum ſolidarum, ſive methodi curativæ, remediorum ſpecificorum, aliorumque ad eſſentiam morbi tractandi ſpectantium, de quibus nos inferiùs propriis capitibus diſſeremus: atque hæc erunt topica præcipua, ſive articuli inquiſitionis novorum operum in amplificanda

morborum hiſtoria per phænomena ſua, aliaque recenſita. Qua quidem in re quàm oſcitanter ſe geſſerint Medici, præſertim hoc ſæculo, pluries ac ferè ad nauſeam hoc opere animadvertimus. Undè medicinis illorum apprimè mihi videtur quadrare priſca fabula de Scilla, quæ ſpecioſæ Virginis vultum, pectuſque referebat, circa uterum tamen monſtra latrantia ſuccingebantur. Ita Medicinæ hodiernæ quamplures, aſpectu & apparatu exteriori, non ſolùm ſpecioſæ & plauſibiles videntur, ſed magna de ſe promittunt; cum verò ad uterum illarum, ſive ad partes generationis ventum eſt, nec Praxeos fructus producunt, nec novam lucem inveniendorum fructuum aperiunt, aut indicant, ſed latrantes quæſtiones, horrida opinionum monſtra, rerumque antea inventarum repetitionem ad nauſeam uſque confarciunt. Expertus igitur, fateare? artem enim experientia fecit exemplo monſtrante viam teſte Manilio: Et in Medicina majorem vim habet experientia, quàm ratio; ratio contrà majorem, quàm auctoritas; idque præter morem rerum legalium, in quibus auctoritas, & decreta Patrum pluris habentur, quàm quælibet rationum momenta.

III.

Antequam dicendi finem faciam; præfanda eſſent nonnulla de hujus Academiæ legibus. Sed hæ non multum diverſæ ſunto ab aliis doctorum Virorum cœtibus, præſertim quoad generalia inſtituta. Quod ad particularia id unum præ cæteris monendum puto, ut ſcilicet unicuique Acamiæ tam Practicæ quàm Litteratæ Sodali, unus duntaxat morbus toto ſuæ vitæ ſpatio tractandus modo ſupradicto committatur; poſtulante id potiſſimum rei magnitudine, & neceſſitate. Etenim cùm in comparanda particularium ſylva modiſque recenſitis diſponenda, digerenda, determinandaque multum temporis impendatur, multumque meditationis, prudentiæ, ſedulitatis, judicii, cunctationiſque requiratur; apertè conſtat unius hominis vitam, vix ac ne vix quidem futuram ſatis ad unum duntaxat morbum perfectè illuſtrandum. Undè qui plurium aſſumeret negotium, fieri vix poterit, quin ob anguſtias temporis in turpe vitium incidat ab aliis impunè, indoctè, & inutiliter tranſcribendi, plura ad arbitrium fingendi, oneroſa volumina, quæ artem oſtentant non augent, congerendi; longæque inquiſitionis tædio in eos delabatur errores in quos majores noſtros incidiſſe, pluries hoc opere ſubindicavimus. Quamobrem non abs re factum fuiſſe puto ab Ægyptiis, dum unicuique Medico unum duntaxat morbum curandum præſcribebant.

Statuto tempore, & ſaltem ſemel in menſe convenire ſimul debent Academiæ Sodales, Cenſoribuſque examinandas proponere obſervationes anteactas. Cenſores creantur ex Sodalibus Seniores, doctiores, judicio maturi, & longa praxi exercitatiſſimi. Penes hos jus eſto corrigendi quicquid peccatum fuerit contra leges hiſtoriæ, & methodum eidem per-

ficiendæ præ cæteris opportunam. Reliqua ad amplitudinem ſplendoremque tum Academiæ, tum praxeos pertinentia decernuntur à doctis Viris, qui pro tempore ſimul erunt conventuri.

CAPUT V.

Solvuntur argumenta, quæ nobis objici poſſent.

§. I.

PLura contra hoc noſtrum de hiſtoria morborum inſtitutum objici poſſent à doctis Viris: hoc eſſet præcipuum; Morbi ſunt effectus quidam confuſi, inſtabiles, inordinati, motuſque naturæ deſtitutæ, ac ſe defendere neſcientis; undè qui ordinatam, & ſtabilem de illis abſolvere conaretur hiſtoriam, inanem cum iis, qui Siſiphi ſaxum volvunt, operam luderet. Egregium profectò argumentum, ſed contra experientiam. Nam ſi tentatum jam hoc opus tantâ ſui gloriâ videmus ab HIPPOCRATE, cur ab aliis fieri non poſſit, non video. Porrò quotidiana noſtrum omnium experientiâ nil magis conſtat, quàm morbos æquabilem quandam, certam, & individuam in motibus periodiſque ſuis conſtantiam ſervare; certas pariter in progreſſibus, muturationibuſque regulas. Et ſicuti hæc omnia oriuntur à ſpecifica quadam, & cuilibet propria exaltatione, ſive, ut ita dicam, ſpecificatione humoris peccantis; ita neceſſariò tales ſpecificationes debent habere certos, & individuos invaſionis, maturationiſque modos, unà cum ſymptomatibus eaſdem concomitantibus, toto, quod aiunt, cœlo differentibus à modis invaſionis maturationiſque cum aſſeclis ſymptomatibus aliarum exaltationum humoralium in aliis morbis: ſuntque hæ humorum in morbis nonnullis ſpecificationes ita conſtantes, ut qualemcumque demum partem morbus occupet, & qualemcumque perſonam induat, ſemper tamen manifeſtatur per caracteres quoſdam ſpecificationi ſuæ individuos, ac indivulſos. Exemplo res fiet clarior.

II.

Specificatio illa, ſive determinata humoris, qui tertianam intermittentem producit, affectio, maximè profectò differt à ſpecifica affectione humorum hyſteriam, luem gallicam, reliquoſque morbos producentium. Ex vi ſpecificationis morboſæ humoris tertianarii, tertiana febris tum antiquis, tum noſtris temporibus ita progreditur: incipit cum rigore, & vomitu, mordaci calore urit; 12 horis particularis acceſſio finitur; ſeptenis circuitibus acceſſio univerſalis, ſive totus morbus (dummodò

Medicus non erraverit in methodo.) Purgationem & phlebotomiam in principio reſpuit; acceſſio particularis ſudore ut plurimum terminatur; nonniſi elapſo 14. die febrifuga patitur, urina lateritio colore, ſive impensè rubicundo tingitur, eſtque talis color ſignum ferè pathognomonicum hujus, aliarumque intermittentium, & ſic de reliquis. De hac urina obiter notandum, me repetita didiciſſe obſervatione morbos omnes, in quibus illa apparebit, ſi non omninò, ſaltem magna ex parte, produci à fomite febribus intermittentibus ſpecifica. Nec mea me fefellit opinio; ſæpè namque obſervavi periodicos quoſdam dolores, alioſque morbos periodicè ſe exacerbantes (quaſi eſſent ſoboles febrium periodicarum) præfatam urinam lateritio colore, ſive impensè rubro tinctam, comitem habere; irritiſque aliis remediis per diuretica, incidentia, amaricantia, & febrifuga, prudenter, id eſt tempeſtivè, & cum diureticis, & purgantibus mixta, more febrium intermittentium feliciter curatos eſſe. Quod de tertianarii humoris ſpecificatione diximus, intelligendum quoque de reliquis aliorum morborum; conſtat id clarè in hyſteria.

Hyſteria ſicuti à ſpecifica quadam, ſibique propria humoris exaltatione producitur, ita remediis ſibi præ cæteris familiaribus curatur, invaditque patientem ſymptomatibus ſibi maximè frequentioribus, gulæ ſcilicet ſtrangulatu, paſſionibus cordis, ſenſuum oppreſſione, motibus convulſivis tum abdominis, tum reliquarnm corporis partium, ſenſu frigoris in vertice capitis (quod inter maxima recenſeto hyſtericarum affectionum diagnoſtica) refrigeratione extremorum. Præfata omnia ſuccedunt quando hyſtericus humor hinc inde vagatur, necdum ſedem fixit; at ſi contingat, ut aliqua in parte conſiſtat, morbos producet una cum ſymptomatibus, tali parti præ cæteris eſſentialibus. Ita ſi caput occupaverit, vel apoplexiam, vel dolorem, vel alios capitis morbos ſimulabit: ſi nervorum ſyſtema, motus convulſivos: ſi cor, palpitationes & angores: ſi pulmones, tuſſim, aſthma, & reliquos illius morbos: ſi colon inteſtinum, dolorem colicum pertinaciſſimum: ſi renes aut lumbos, dolorem nephriticum adamuſſim ſimulabit: ſi veſicam, urinæ ſuppreſſionem: ſi ventriculum aut inteſtina, vomitum & diarrhœam, & ſic de reliquis. Quamobrem ſi Medicus valdè ſagax, & doctus non fuerit, neſciveritque cauſam ſpecificam unius morbi ſæpiſſimè ludere ſub perſona alterius longè diverſi, putabit morbos antedictos à cauſis ſibi, vel affectæ parti propriis productos eſſe, præſcriptiſque vulgaribus remediis laterem, ut aiunt, lavabit, ægroſque magnis afficiet incommodis: cùm re vera illi à fomite hyſterico immediatè pendeant, irritiſque quibuſlibet remediis per ſola anti-hyſterica momento temporis curantur. Idem de lue gallica, & reliquis hujuſmodi morbis magis principalibus ſentimus, ut fusè *inferius cap. de cauſis.*

III.

Portò tanta eſt morborum in motibus ſuis conſtantia & ordo, ut non ſolùm in invaſione & progreſſu ordinem ſervent, verùm etiam in declinatione, & exitu. Ideò videmus ex cauſis morboſis maturationem, depurationemque ſuam abſolvere, alias ſpatio horarum, alias dierum, aut menſium, alias annorum: & ſi valida fuerit natura interdum ſponte ſua, & abſque medicis auxiliis deſinere. Ita tertiana exquiſita, teſte Hippocrate & experientia, ſi ſibi permittatur quatuordecim diebus terminabitur: tantum enim temporis inſumit tertianarii humoris ſpecificatio, ut ad depurationem perveniat. Et qualemcumque adhibueris methodum, qualiacumque præſcripſeris remedia, ut ante ſtatutum illud tempus tertianam eradices, irrita erunt omnia: neque mihi objicias uſum febrifugorum, quibus eam veluti in ovo jugulare contendunt rudes Medici: fateor talia interdum ſuccedere. Sed quid? Paucis interjectis diebus, vel ipſa erumpit ferocius, vel ipſius loco quamplures graviſſimi morbi, aſthmata, hydropes, febres lentæ, phthiſes. &c. qua de re experientiam conſulant, & certiores fient; ſed de his fuſius paulò infra. Eadem de cauſa purgationes, & phlebotomiæ pernicioſæ quoque ſunt in principio intermittentium, à quarum uſu, vel duplicantur ſtatim, vel ruunt in pejus, ut quotidianâ, & conſtanti certum eſt experientia. Quod ſi contingat interdum (contingit autem ſæpiſſimè) tertianas exquiſitas ultra quatuordecim dies progredi, & extendi etiam ad menſes; pleuritidem ultra ſeptimum, aut quatuordecim, & ſic de aliis morbis: tribuendum id erit, vel contrariæ medendi methodo, ſcilicet quando per initia purgantibus, phlebotomiis, & diaphoreticis impetuoſis, naturæ curſum in lente ſeparando humore peccante interturbamus, quo in caſu humoris tertianarii ſpecificatio deletur, novaque exoritur, cum novo ſymptomatum apparatu, & novo pariter periodorum ordine, eaque tandiu durabit, donec ſponte ſua impuri humoris ſeparatio ſtatutis naturæ legibus abſolvatur, vel donec incidamus in remedium talem ſpeciem directè extinguens; ex quo quidem fonte ſpecificorum remediorum doctrina emanavit: vel tribuendum erit novis & tunc vigentibus aëris conſtitutionibus, vel graviſſimis in victu erratis, vel tandem cauſis aliis nimium vehementibus, quæ regularem humoris tertianarii motum, ac ſpecificationem perturbare, & proprio ſibi mutationis termino diſtrahere valent.

IV.

Quæ de tertiana diximus, de reliquis quoque morbis, præſertim acutis intelligendum, utpote in quibus præfatæ humorum peccantium maturationes, ſeparationeſque planius abſolvi videntur, quàm in aliis ad chronicos accedentibus. In hoc denique maturandorum morborum negotio eadem prorſus ratione ſe gerit natura, ac in plantarum, animalium cæterarumque rerum productione, maturationeque conſuevit, ordine ſcili-

cet certo, conſtanti, & ex ſuo jure immutabili (niſi forſan à cauſis vehementiſſimis perturbetur, undè monſtra, & abortus) *ut lib.* 1. *cap.* 2. adnotavimus. Et ſicuti animalia, plantæ, &c. ſpecificas ſibique proprias mutationes ſubeunt, conſtanti ordine naſcuntur, & florent; illa Maio menſe, hæc Julio, & ſic deinceps; ſemina & fructus producunt, ac demum intereunt; ita morbi ob ſpecificam ſibique propriam humorum exaltationem ſuas quique periodos conſtanter abſolvunt, propria ſecum ducunt ſymptomata, &c. Pleuritidem quinque ſigna conſtantia comitantur, hydropem, alioſque morbos ſua propria, neque id tantùm noſtra ætate, ſed ab antiquis uſque temporibus, ab ipſis mundi initiis obſervatum eſt in aliis, ut Scriptores teſtantur. Non deſperandum igitur de conſtituenda ſtabili, & exacta morborum hiſtoria ob antedictas objectiones; nam ex probatis, natura in ſingulis rebus ſuis ordine gravi, conſtanti & perpetuo progreditur, & ſi ob cauſas vehementes cogatur recedere, in monſtra, abortus, & errores manifeſtos delabitur, ſed hæc raro.

V.

Ulterius objicere quis poſſet, difficulter talem hiſtoriam abſolvi poſſe, tum propter cauſas & circumſtantias penè infinitas quæ ad producendos morbos concurrunt, tum propter varias medendi methodos quibus curantur. Quoad primum, fatemur non ſemper futuras adeò confuſas & irregulares, ut tandem poſt longas obſervationes, inveſtigare non poſſimus veros morborum motus, progreſſus, atque exitus: aliter nec Hippocratis aphoriſmi præſagia, coacæ, &c. determinari potuiſſent, ſi talis cauſarum confuſio ſingulis in ægris fuiſſet perpetua. Quoad ſecundum, certum eſt vi methodi variam in morbis apparere faciem, & varia pariter ſymptomata, ſed ſymptomata, quæ vocantur ſecundaria, adventitia, & aliis communia, non vero fixa, & characteriſtica; quod ſi etiam hæc, id certò raro fiet. Nam qualemcumque methodum in curanda pleuritide adhibueris dolorem lateris punctorium, ſpirandi difficultatem, pulſum durum, tuſſim aliaque illius characteriſtica delere vix poteris; & ſi delebis aliqua, omnia certè nunquam. Cæterum ut in methodo non erres, nec falſis indicationibus morbos aliter moveri facias, ac revera, & ex propria natura moveri deberent, illos tibi Auctores legendos conſulimus, qui cum natura perpetuò cohabitantes, & majori diligentia quàm ſtrepitu morborum naturam curationemque inveſtigantes, ſolidam, inconcuſſam, & perpetuam medendi methodum decreverunt. Inter Græcos, ſunt Hippocrates, Cælius Aurelanius, Aetius, Aretæus, *&* Galenus, dummodo caſtus ſit à fumis ſpeculationum. Inter Latinos Celsus, & reliqui ſuperius *cap.* 2. laudati. Igitur neque hac de cauſa deſperandum erit de perficienda morborum hiſtoria modo recenſito.

VI.

Ad calcem denique monemus, ſectionem cadaverum morbis denatorum

rum ſummam lucem afferre ad detegendas morborum occultas cauſas, nec non ad perficiendam atque amplificandam hiſtoriam ſupradictam. Cadavera tamen non ſunt obiter atque tumultuariè ſecanda, ut multi conſueverunt, ſed cujus cadaver ſecabis, illius & morbum privata in ſcheda deſcribere antea debes, notando ſcilicet, quæ fuerit morbi cauſa occaſionalis, qui apparatus ſymptomatum, qui progreſſus, & exitus, qui morbi motus, quæ adhibita medendi methodus, & qualis remediorum exitus, & reliqua ſupra deſcripta. Hiſce cognitis ad cadaveris ſectionem ſe accingat, & inquirat morbi ſedem & cauſam, id eſt fluidane an ſolida in productione morbi peccaverint, qua parte morboſa materies lateat, quænam illius natura: quis gradus læſionis in ſolidis deprehendatur, flaccidane ſint, an tenſa; obſtructa, an pervia; convulſa, an aliter affecta; an talis læſio cum aliis partibus, licet remotis, communicet, & reliqua hujus generis, Et ſanè fateor morbos quamplures chronicos atque obſcuros vix ac ne vix quidem certò manifeſtari poſſe, niſi cadaver ſecetur; eorumque hiſtoriam nunquam futuram eſſe perfectam atque integram, niſi ante ſectionem prænotentur paulò ante recenſita; cadavera enim obiter ſecare, nec antecedenter præſcire morbi hiſtoriam, ad ætiologiam atque pathologiam illuſtrandam ne minimum conducit; ſed de his fuſiùs in tractatu noſtro *de fibra motrice, & morboſa*,

---

CAPUT VI.

Specimen Hiſtoriæ primæ in deſcribenda Podagra, ejuſdem Aphoriſmis practicis breviter expreſſum.

§. I.

QUæcumque ſuperius de modo hiſtoriam primam morborum inſtituendi, deducendique ab eadem aphoriſmos practicos ſubindicavimus planius conſtare non poterunt, quàm ſi noſmetipſi ſpecimen aliquod hiſtoricum de certo quolibet morbo tradamus, ad cujus modulum cæteri quique delineari atque abſolvi poterunt. Et quoniam communis hominum querela eſt, podagram plures interficere divites, quàm pauperes, plures Sapientes, quàm fatuos; de illa breviter diſſeremus, quæque nobis obſervando innotuerunt apertè communicabimus, præſertim cùm diſſentientem non habeamus Cl. SYDENHAMIUM, cujus methodo inhæremus.

II.

Podagra, doloroſus articulorum morbus, præ cæteris invadit ſenes,

qui poſtquam meliores vitæ annos mollius, ac delicatius tranſegerint, otio, crapulis, veneri, vino, aliiſque ſpirituoſis liquoribus uberius indulſerint, ingraveſcente jam ætate ab exercitiis deſueſcunt, & vitam omninò otioſam degunt: licet interdum corripiat Juvenes, eoſque graciles. & macilentos, rarò tamen id fit, atque, his potiſſimum de cauſis, ſcilicet vel ob labem hæreditariam, vel quia venereis voluptatibus intemperantius, ac præmaturius indulſerunt, exercitationes ſibi antea familiares omiſerunt: nimium edaces fuerunt, vinum & liquores ſpirituoſos uberius biberunt, exinde ad liquores refrigerantes, humectantes derepentè ſe contulerunt; primæ coctionis munera per ſeveriora litterarum ſtudia, aut graviores animi curas, vexationeſque labefactarunt. Podagræ obnoxii crania habent grandiuſcula, habitum corporis ut plurimum pleniorem, humidum, & laxum; ſalacem & robuſtam corporis conſtitutionem. Dum Senes invadit non ità graviter eos affligit, ſicuti ſolet Viros, aut Juvenes. Pueri, Eunuchi, & Mulieres, aut nunquam, aut rarò podagrâ laborant, Circa æquinoctia, & ſolſtitia generalem paroxyſmum ordinariò renovat; præ cæteris verò ineunte Februario, aut circa Kalendas Martias; Errata in victu, animi pathemata, & cauſæ vehementes latentes paroxiſmum excitant, qui ſicut derepentè fit, & abſque præviis ſignis illum manifeſtantibus, ita brevi deſinit, & præſertim cauſis prædictis omninò ſublatis. Aliquot antè paroxiſmum generalem ſeptimanis, aut diebus, ſenſim corripitur æger apepſiâ, ventriculi cruditate, gravitate corporis, & intumeſcentia ejuſdem quaſi ventoſa, quæ omnia quotidiè ſenſimque augentur, donec tandem erumpat paroxyſmus.

III.

Paroxyſmus autem ita procedere ſolet. Paucis diebus antè illius inſultum, torpor quidam, & veluti flatuum deſcenſus per femorum carnes, cum affectione quaſi ſpaſmodica, præcedunt; pridie paroxyſmum appetitus voracior eſt, ſed præternaturaliter; licet ſanus lecto ſe commiſerit Patiens, circa mediam tamen noctem excitatur à dolore pollicem pedis, ut plurimum, quandoque verò calcaneum, ſuram, aut talum occupante; paulò poſt rigor, horror, & aliqualis veluti febricitatio ſuperveniunt, quæ omnia ſenſim remittunt; dolor verò gradatim creſcit; donec ad ſummam vehementiam circa Solis exortum pervenerit, & oſſicula tarſi, ac metatarſi variè occupaverit, cum ſenſu veluti canis rodentis, aliquando preſſuræ, & coarctationis; quandoque verò veluti dilacerationis talium ligamentorum. Dolor ille, quem Patiens primò expergefactus ſentit, refert eum qui talium oſſium luxationem ſequitur, cum ſenſu quaſi aquæ frigidæ, dolenti loco ſuperaffuſæ. Pars affecta adeò acutum doloris ſenſum nanciſcitur, ut nec leve pondus linteorum, nec fortiorem per cubi-

culum ambulationem ſufferre valeat: tota nox inquieta eſt, corpus; & affecta pars hinc indè per lectum aſſiduè agitantur propter impatientiam doloris, qui ſedari incipit circa horam primam aut ſecundam matutinam, ſerius, vel citius pro materiæ peccantis copia, & craſſitie, quo tempore etiam leni madore perfuſus Patiens ſomno corripitur, à quo evigilans, licet dolorem imminutum habeat, affectam tamen partem tumore occupatam videt. Ante paroxyſmi inſultum nulla inſignis intumeſcentia partis obſervatur, ſed dumtaxat quædam venarum protuberantia affecto loco circumpoſitarum, quæ quidem omnibus paroxyſmi inſultibus familiaris eſt, & ſingulos præcedit; eſtque ſignum veluti characteriſticum jam jam advenientis paroxyſmi podagrici, ut quiſquis obſervare poterit.

IV.

Per duos, aut tres ſubſequentes dies dolor affectum locum vehementer affligit, præſertim die adveſperaſcente, levatur tamen ſub Galli cantu, vel paulò ſupra mediam noctem; ſi verò materia podagræ fuerit copioſior, ad plures dies extenditur dolor magis minuſque intenſus. Elapſis paucis diebus pes ſocius eodem dolore corripitur graviore, aut leviore, breviore, aut diuturniore, prout antea pes alter magis minuſque indoluerit. Pedes modo ſupradicto ſucceſſivè ut plurimum affici ſolent; verumtamen ſi peccans materies abundantior fuerit, ambo pedes eodem tempore doloribus corripiuntur, æquali prorſus vehementia. Primi podagræ paroxyſmi, & quoad invaſionem, & quoad durationem ſibi correſpondere ſolent; ſed poſtquam utrumque pedem vehementius invaſerit podagra, ſequentes paroxyſmi nullam inter ſe proportionem ſervant; hoc tamen in ſingulis obſervavimus, noctu recrudeſcere, mane verò leniri. Habemus in podagra paroxyſmum generalem, & particulares qui univerſalem illum conſtituunt. Particulares, ut diximus, ſingulis diebus recrudeſcunt, hora potiſſimum veſpertina; & poſtquam ægroti per integram noctem exercuerunt patientiam, poſt Galli cantum, aut circa Auroram ſenſim miteſcere incipiunt; in his particularibus paroxyſmis obſervavimus poſteriores, & mitiores, & breviores prioribus quotidie eſſe, donec conſumpta protinus materia podagrica, æger perfectæ ſanitati reſtituatur. Periodus paroxyſmi generalis varia eſt, prout varia erit ætas ægrotantium, diſpoſitio corporis, concurſus cauſarum externarum, & hiſce analoga. Frequenter tamen hoc jure procedit. Dum aggreditur florentes ætate, & rarius podagræ obnoxios, quatuordecim dierum ſpatio generalis paroxyſmus terminatur; dum verò ſenes, & frequenter eadem laborantes, ad duos menſes extenditur: dum tandem vel ætate, vel diuturna hujus affectionis mora penè jam fractos invadit: non recedit, niſi eoſdem ad mediam penè æſtatem miſerrimè fatigaverit.

V.

Urina podagricorum primis quatuordecim diebus rubicundior eſt, de-

ponitque ſedimentum rubrum ac velut arenulare ; immò æger tantummodò tertiam potulentorum aſſumptorum partem per urinam emittit , reliqua intus detinentur : Alvus pariter primis diebus inobediens eſt : Appetitus languet : Sub veſperam rigor per totum corpus oberrat ; & durante paroxyſmo ſingula ferè membra gravitate , & moleſta quadam ſenſatione afficiuntur ; recedente paroxyſmo pars affecta pruritu vehementi corripitur in formam furfuris , ac veluti deſquammatur pes ; morbo jam ſuperato paulatim redeunt appetitus , ſomnus , alvi laxitas , & reliqua perfectæ ſanitatis indicia.

VI.

Dum podagra regulariter procedit , modo antedicto procedit. Contingit tamen ſæpiſſimè, vel propter contrariam medendi methodum, vel diuturnam morbi pertinaciam (cujus de cauſa corporis ſubſtantia in talis morbi naturam quaſi commutatur) regularem illum podagræ progreſſum cum ſuis ſymptomatibus ferè perverti , & podagram ipſam , tum in modo invadendi , tum in ſymptomatibus, quæ eam comitantur , longè diverſam eſſe à ſe ipſa dum regulariter procedit, & naturam impotentem eſſe eidem conſueto more eliminandæ. Pedes itaque , cùm ſint præcipua ſedes materiæ podagricæ , ſi dereliquerit , vel cum iis alias partes invaſerit , ſignum eſt vel in methodo medendi erratum fuiſſe , vel corporis vigorem imminutum eſſe , podagræ verò fomitem ingenter adauctum : quo in caſu reliquas quoque partes invadit, ſcilicet manus , cubitos, genua, & reliqua corporis tum interiora , tum exteriora ſpatia. Irrregulariter itaque procedendo , dum deponit in digitos ſuum fomitem podagra , gradatim eos tumefacit , & poſtquam ſufficienter illorum articulos impleverit , tunc digiti adinſtar paſtinacæ contorquentur , motu privari incipiunt , & demum tophaceæ concretiones in exteriori articulationum ſuperficie manifeſtantur , quæ quidem temporis progreſſu , poſtquam cutem & cuticulam articulorum , acrimonia ſua exederint , apertè ſe exhibent in formam calcis concretæ , aut paſtillorum cornu cervi. Neque digitorum articulis infeſta duntaxat eſt , ſed articulationi cubiti , in qua tumorem ſubalbum excitare ſolet magnitudine ovi gallinacei , qui frequenter inflammatur , aut inſigni rubore ſuffunditur. Dum femoris articulationem invadit , ſimulat moleſtam ſenſationem , veluti ſi ingens pondus appenſum eſſet femori , abſque tamen doloris vehementia ; cùm verò exindè deſcendit ad genu , graviter illud exercet ; nam & dolorem graviſſimum affert, & motum propemodum inhibet, adeò ut ægrotantes, veluti clavo affixi, hinc inde moveri nequeant ; & ſi moventur , indicibiles dolorum cruciatus perſentiunt , cum moleſta totius corporis inquietudine , huic morbo præ cæteris familiari.

VII.

Podagra quæ regulariter procedendo circa finem hyemis , citius , vel ſerius apparebat , paucorumque dierum , vel menſium intervallo paro-

xyſmum generalem abſolvebat; dum irregulariter incedit, altaſque radices in corpore fixerit, per integrum annum affligit patientem, exceptis duobus, aut tribus menſibus æſtatis. Paroxyſmi particulares non amplius 24. horarum ſpatio, adinvicem aut excipiuntur, aut finiuntur, ſed dierum quatuordecim citius, vel ſerius, eoque tempore miſerrimè, & aſſiduè affligunt partem, quam invadunt, præſertim ſi pedes aut genua fuerint. In tanta paroxyſmorum diuturnitate artus contrahi incipiunt, & ad motum ineptiores reddi, & quamvis baculo, aut Adſtantibus ſuffultus per conclave progredi cogatur Patiens, inſigni tamen moleſtia, & dolore hæc omnia exequitur. In hoc morbi ſtatu contingit ſæpiſſimè quod, ſi Patiens aliquantiſper per cubile modo antedicto ſe exercuerit, & pedes hoc pacto firmaverit ſive roboraverit, ne ad fluxiones podagricas recipiendas, ſint adeò proclives, podagrica materies in pedes deponi ſolita, nec per alias vias ſufficienter eliminata, ad interiora viſcera remigrat, lethaleſque ſtagnationes ibidem quàm ſæpiſſimè producit. Interea temporis variis quoque ſymptomatibus obnoxius eſt Patiens, quæ tanquam ſoboles rediviva diuturnitatis podagræ, cervicibus ægrotantis perpetuò impendent, utpotè ſunt dolor, aut tumor hæmorrhoidum, laſſitudines membrorum; Primis diebus paroxyſmi particularis graviſſima inappetentia, ſequentibus verò cruditates cum ructu nidoroſo, ac veluti cibi in ventriculo putrefacti, præſertim ſi patiens, aut paulò uberius, aut difficilioris coctionis alimenta devoraverit; ſemper tamen aliqualis proſtratio appetitus obſervatur. Dorſum, & reliquæ corporis partes moleſto pruritu afficiuntur, præſertim circa horam ſomni. Urina antecedenter pauca, & maximè rubicunda, in hoc morbi ſtatu, & decolor fit & copioſa: imò colore æquè, ac copia æmulatur eam quæ in diabete mingitur.

VIII.

In antedicto pariter morbi ſtatu, æger ſomno expergefactus, horis potiſſimum matutinis, ligamenta oſſium metatarſi vehementer convelli ſentit, ac ſi fortiſſimâ manus compreſſione, coarctationeque afficeretur. Nonnunquam, dum ſomno committitur, derepentè excitatur cum ejulatu, à dolore quaſi clavæ metatarſum confringentis; Interea verò tendines muſculorum, qui tibias ſuffulciunt, ſpaſmo quodam adeò vehementi, & doloroſo corripiuntur, ut vel Stoïcorum patientiam ſuperaret. Morbo adſupremum jam diuturnitatis, afflictioniſque faſtigium perducto, ægroque jam ſeneſcente, paroxyſmi qui ſubſequuntur non amplius ſunt adeò doloroſi, & intolerabiles; tum quia ob ſpirituum deficientiam impotens natura eſt ad extremitates demittendi morboſam materiam, undè in viſceribus remoratur; tum quia ob continuatum materiæ appulſum, inſenſibiles ferè, atque obſtructæ evaſerunt fibræ carneæ, & membraneæ affecti loci; Quamobrem loco doloris ſuperveniunt gravis quædam membrorum

laſſitudo, dolor ventris, & nonnunquam diarrhœa; hiſce apparentibus ſymptomatibus artuum dolores leniuntur; recedentibus verò iterum excitantur, & modò has, modò alias partes invadunt, ægrique patientiam perpetuò exercent, adeò ut non rectius podagræ, quàm iracundiæ, mœſtitiæ, timoris, aliorumque graviorum animi pathematum paroxyſmum diceres, à diuturna enim corporis ægritudine, mens quaſi enervata, à quolibet affectuum motu facillimè laceſſitur, & ſpem ulterius ſufferendi ferè deſpondet. Præfata commutatio morborum articularium in morbos ventris, & contra, familiaris quoque eſt aliis præter podagram affectionibus, ut in hoc opere ſæpius animadvertimus, adeò ut morbi articulorum per medicamenta ventrem moventia, contra ventris morbi per ea quæ ad cutim movent, tanquam per viam regiam, ab ipſa natura indicatam, curari feliciter ſoleant. Pluries obſervavi in nonnullis podagricis, quod cùm derepentè materia podagram efficiens evanuerit ſive retroceſſerit, inciderunt in vehementes ſtomachi dolores, & vomitus bilioſos, exinde vero in icteritiam, à qua brevi evaſerunt, repetito ter, quaterque rhabarbari uſu. Dum primo invadit podagra patientem, ſæviſſimos dolores parit; progreſſu verò ætatis, & diuturnitatis morbi, leniores quidem ſunt, ſed loco dolorum mille malis ſupradictis exercentur ægrotantes; & licet per primos podagræ annos dolores fuerint atrociores, atrocitas tamen illa penſabatur à longa paroxyſmorum intermiſſione, & priſtinæ ſanitatis recuperatione, quod in adulto jam morbo, & ſeneſcente ætate non contingit. Sive ob ſupinum decubitum, ſive ob læſas viſcerum aliarumque partium ſecretiones depurationeſque ſuperfluitatis morboſæ, ſive ob analogiam materiæ podagricæ, & calculoſæ; ægrotantes demum calculo renum corripiuntur, arenulaſque copioſas mictu ejiciunt; atque tunc temporis podagra, & calculus viciſſim excipiuntur, & choream veluti paroxyſmorum ineuntes, dolorum, & perpetuæ ſollicitudinis tragædiam Patienti afferunt; Nonnunquam tamen præter calculum & arenulas, alios quoque veſicæ morbos podagricus ille fomes producit, nempè iſchuriam, dyſuriam, pruritum ſcroti, mictum ſanguineum, & ſimilia; & ſi copioſus fuerit, diuturnam parit inappetentiam, pallorem vultus, pedum tumores, linguæ viſciditatem, interdum cum amaritie, interdum verò cum ſalſedine, aliaque quamplura pro partium diverſitate, prout æger in victu, & ſex rerum nonnaturalium uſu intemperantior fuerit, &c.

IX.

Longum eſſet recenſere præſenti capite uberrimam illam ſymptomatum ſeriem, quæ in variæ ætatis, temperamenti, vitæ generis, &c. ægrotantibus obſervantur, & quæ ad completam podagræ hiſtoriam neceſſariò conducunt. Siquidem hujus loci inſtitutum non aliud eſt, quam breviſſimum quoddam hiſtoriæ primæ ſpecimen proponere, ut Tyrones inſtruantur de modo prima morborum elementa comparandi, ea potiſſimum ſim-

plicitate, & veritate, quâ ab ægrotantibus ipſis cuilibet Medico manifeſtantur. Et ſi quis modulum hunc hiſtoriæ podagricæ ſedulò conſiderabit, videbit ſanè me à legibus, & methodo ſuperius traditis ne minimum declinaſſe, ſed legitimam in obſervando, deſcribendoque ſeveritatem ubique ſuſtinuiſſe. Porrò ut rem demum abſolvam, fœminæ rarò afficiuntur podagra, & ſi afficiuntur, eæ vel Viragines ſunt, & in ſenio conſtitutæ, vel rheumatiſmis, & hyſtericis affectibus præ cæteris obnoxiæ, à quorum morborum fomite dolores articulares ſolent excitari. Pueri quoque, & Adoleſcentes rariſſimè eadem corripiuntur; verumtamen ſi à Patre vehementer podagrico generati fuerint, nil mirum ſi aliquando per ipſa ætatis initia leviter corripiantur, uti ex obſervationibus conſtat. Dum ſanguis podagricorum ob diuturnam viſcerum affectionem, impeditaſque excrementorum debitas ſeparationes, aliaſque cauſas ſuperius recenſitas, ad extremam impuritatem, ac veluti fæculentiam pervenerit, tunc mors Podagricis præ foribus imminet, & per ſupervenientem febrim, aut alium morbum, à podagrica excitatum materia, è medio tolluntur.

X

Cui inteſtinum colon in dextra primo dolebat, articulari morbo correptus quietior erat: poſtquam verò hic curatus fuit, inteſtinum magis dolebat. Cous *lib. de humoribus in fine.* Ex quo arguitur magnus ille conſenſus ab inteſtinis ad ambitum corporis, & contra, toties à nobis in hoc opere repetitus; nec non ab inteſtinis ad urinam juxta illud Hippocratis, *Cholerici, facti dyſurioſi, omnes judicabantur.* Multis antè invaſionem paroxyſmi podagrici ſuperveniunt dolores colici, quibus evaneſcentibus ſtatim manifeſtatur podagra; ideò magis magiſque confirmatur conſenſus prædictus inter glandulas cutis, & glandulas inteſtinorum, &c. *Qui ab alvi profluvio una cum tuſſi multo tempore detinentur, non liberantur, niſi dolores vehementes pedibus inciderint:* Cous *lib. de judicat.* Non ſolùm inter morbos cutis, & inteſtinorum magnus conſenſus, & tranſmutatio adinvicem obſervantur; verùm etiam maximus obſervatur conſenſus inter pectus, & pudenda; inter pectus, & tibias, & ſic deinceps: unde meritò ait Hippocrates, *A dolore forti ad teſtes irruente, tuſſis ſicca ſolvitur.* Cous *lib. 2. epidem. ſect. 5 Si teſtium inflammationi tuſſis ſuperveniat, inflammatio ſolvetur; & contra,* Cous *lib. 2. epidem. ſect. 1. Cum teſtis à tuſſi intumeſcit, memoriam renovat ſocietatis pectoris, mammarum, geniture, & vocis.* Cous *lib. 2. preſag. 67. &c. Abſceſſus qui per vehementes, & periculoſas pulmonias in crura erumpunt, omnes quidem utiles ſunt.* Cous *lib. 2. prognoſt. Hydrocele diſcuſſa, & malè ſanata ſupervenerunt hydropes pectoris.* Meara *hiſtor. Medic. Si habenti ulcus in una ex tibiis, ſordium ſeroſarum fluxu privetur, ac purum, & aridum evadat, deindè lateris, & pectoris dolor è directo tibiæ affectæ ſuperveniat, lethale.* Cous *de morb. popul. lib. 4. in*

principio. Poſt ſanatum ulcus pedum & tibiarum, ſanguinis ſputum ſupervenit. Rhodius *obſ. cent. 2. obſ.* 84. *Ex ulcere inveterato in crure ſiniſtro ab Empirico ſanato ægrotus poſt menſes aliquot pleuritide in ſiniſtro latere correptus fuit, atque indè mortuus eſt, & morbo durante talia ſpuebat, qualia ex ulcere antea prodire ſolebant.* Hildanus *obſerv. medic. chirurg. cent.* 3. *obſ.* 39. Nos quoque in Xenodochio Italiæ Viro ab herpete pedis ſanato, mortem ſuperveniſſe vidimus anno 1691. Ex his igitur omnibus magnus ille conſenſus pectoris, tibiarum, & pudendi ſat ſuperque confirmatur. Sed hæc obiter dicta ſunto, utpotè parum ad hiſtoriam podagræ pertinentia.

ARTICULUS UNICUS

Proponens Aphoriſmos practicos, ab Hiſtoria prima Podagræ eductos.

§. I.

BReviſſimam hanc ſimplicemque accidentium, ſive hiſtoriæ Primæ affectionis podagricæ narrationem, eo potiſſimum nomine tradidimus, ut indicaremus legentibus viam, qua progrediundum eſt, in reliquorum morborum, ipſiuſmet podagricæ affectionis hiſtoria, per novas, & perpetuò multiplicabiles obſervationes locupletanda. Reſtat nunc ut proponamus præcepta generalia, ſive aphoriſmos practicos, qui per repetitas obſervationes in cujuſcumque ætatis, temperamenti, vitæ generis, &c. Patientibus inſtitutas, ex hiſtoria prima podagræ à graviſſimis Auctoribus educti ſunt, quique conſtanti via ad morborum diagnoſim, prognoſim, & curationem nos manuducunt. Sint itaque: Qui pane hordeaceo veſcuntur, raro podagra, aut doloribus articulorum laborant. Dolens podagra, abſtineto à medicamentis anodyno-emollientibus copiosè adhibitis, ſiquidem ex nimio eorum uſu primò generantur tophi in articulis, ad tophos exinde contracturæ talium partium ſuccedunt. Admirandus quidam ac ferè occultus eſt conſenſus inter articulos, & inteſtina, quarum partium morbi viciſſim commutantur, ideò Hippocrates lib. de humoribus ait: *Viro cuidam dolor erat in dextra colli parte, & quando dolor ad articulos diffluebat, dolor colli quietior erat.* Et 6. epidem. 4. 3. habet. *Qui articulari morbo detentus, inteſtini dolore dextra parte vexabatur, levius habebat; ubi verò hic curatus fuit, magis dolebat, &c.* Non ob podagram, ſed quia podagra ad articulos non defluit, moriuntur ægrotantes. Antè podagram, & quandoque poſt eandem jam ſanatam, ſolet ſupervenire tumor pedum œdematoſus, cujus cauſa à fomite materiæ podagricæ dependet; quam quidem na-

tura

tura, legibus ſibi ſoli notis, ac veluti per criſim debitè inſtitutam, ad pedes ſecernit ſub ſpecie tumoris pedum œdematoſi. In hiſce itaque tumoribus pedum antè, aut poſt podagram apparentibus, nullum omninò, nullum, inquam, neque internum neque externum adhibeas remedium, eo potiſſimùm nomine, ut materiam illam à pedibus averteres. Siquidem obſervavimus ſæpiſſimè, poſt exhibita purgantia, diuretica, aut ſudorifica, materiem illam à pedibus ad interiora retroceſſiſſe, & apoplexiam, aſthmata, febres, aut mortem repentinam produxiſſe, idque infallibiter, ſi topica, aut reſolventia, aut alterius generis (ut fieri ſolet) externa remedia œdematoſis pedibus adhibueris. Piaculum igitur erit in hiſce caſibus topica præſcribere, & naturæ curſum perturbare, quæ veluti per criſim, noxiam materiem ad pedes ſecernit: Conducit itaque, in podagrico hoc pedum œdematiſmo, omnia naturæ committere, primis coctionibus proſpicere, diætam, & exercitium inſtituere; hac ſiquidem via feliciter evanuiſſe præfata œdemata ſæpiùs obſervavimus Romæ, & alibi.

II.

Sennertus in praxi tract. *de arthritide cap.* 4. innumera mala recenſet, cùm materia podagræ ſufficienter ad articulos non defluxerit, quem vide, & ſedulo perpende. Dyſenteria ſanat podagram: & aliæ eliquationes valdè proſunt; quæ ad inferas ſedes repunt. Hippocrates 2. *Prorrhet. &c. Qui podagrici fiunt, iis à magno pedis digito ferè ſemper prima vice incipit morbus.* Arthritis mutatur interdum in colicam, & colica in arthritidem. Arthritis ſolet aliquando degenerare in hydropem, & anaſarcam, &c. Ante invaſionem paroxyſmi podagrici, urina, ſudor, ſputum, &c. parciùs procedunt; inappetentia, & laſſitudo aliqualis obſervantur, venæ partis, ad quam mox ventura eſt podagra, intumeſcunt aliquantum, & diſtenduntur, &c. Varices doloribus articulorum ſupervenientes, liberationem ab his promittunt ægrotanti. Senes, & à chronicis morbis convaleſcentes, proclives ſunt in podagram, cùm propter errata ſex rerum nonnaturalium, viſcerum coctiones labefactant atque proſternunt. Ira vehemens ſolet excitare paroxyſmum podagricum graviorem, quàm antea fuerit. Qui ſæpè calcat uvas, aut in recenti muſto balneat pedes, rariſſimè afficitur podagrâ. Qui vehementer exercitantur poſt cibum, in articulorum morbos diſponuntur, & jam factos adaugent. Quamvis podagra cuilibet ætati ſit incommoda, magis tamen eſt incommoda Senibus, iiſque luxurioſis, otioſis, & gulæ nimiùm indulgentibus. *Puer podagrâ non laborat ante uſum veneris*, Hippocrates *ſect.* 6. *aph.* 30. *Eunuchi neque podagrâ laborant, neque calvi fiunt*, Hippocrates *ſect.* 9. *aph.* 28. *&c.* Quod Pueris ſunt exanthemata, Juvenibus hæmorrhagiæ, idem ſunt ſenili ætati articulorum dolores, quibus ſupervenientibus à magnis

morbis liberantur ſenes; contra, ſi non ſuperveniunt, ad magnos morbos diſponunt; idem dic de nonnullis naturis in arthritidem proclivibus. Qui debili ſunt ventriculo,& generandis cruditatibus obnoxio,ab articulari morbo non ſanantur,niſi reſtituto priſtinæ ſanitati ventriculo, &c. Purgantia, & diaphoretica fortiora non ita benè cedunt arthriticis; & quantum diligenti obſervatione colligere potui, optima ſex rerum nonnaturalium inſtituta diæta,nec non remedia ſtomachica omnem abſolvunt paginam in podagricis, & arthriticis. Cùm paroxyſmi podagrici circa æquinoctia, & ſolſtitia exacerbari ſoleant, præſervationem aliquam vel circa diætam, vel blandiora lenientia ægrotantibus tuis antecedenter inſtituito, nam vel jugulabis fomitem jam jam erumpentem, vel mitius procedere facies. Vinum, Venus, & otium podagram faciunt; Sanant verò aquæ potus, lac & exercitium. In morbis articulorum fonticuli maximam opem nonnullis attulerunt. Maturè lectum petant, præſertim hyemali tempore qui podagræ ſunt obnoxii; nocturnæ enim vigiliæ, necnon perturbationes animi, primas coctiones lædunt, & uberrimum fomitem affectioni podagricæ producunt. Plura de hoc morbo generalia præcepta ſuperius *lib. I.* fusè adduximus, quò remittimus Lectorem.

CAPUT VII.

Schedula monitoria de iis, quæ deſiderantur adhuc in arte noſtra.

§. I.

NIhil magis præſtitimus toto hoc opere, quàm ut hortemur Medicos ad ſuſcipiendam tractationem eorum, quæ ſunt gravioris in Medicina momenti, quæque alii, vel tanquam inutilia neglexerunt, vel tanquam ardua timuerunt. Hujuſmodi igitur graviorum, & in arte noſtra adhuc deſideratorum ſeriem, breviter mox, ad clariorem Lectorum intelligentiam, proponemus; reliqua verò quæ deſiderantur, ipſi Lectores ad hanc noſtram ſeriem adjicere poterunt, prout ipſis in mentem venient.

Deſiderantur itaque

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa morborum, & ſymptomatum, à ſolidis dumtaxat vitiatis productorum.

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica & curativa morborum à fluidis dumtaxat vitiatis.

Hiſtoria morborum prout à diverſis cauſis, vel morbis principalibus producuntur.

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica &c. urinarum, & ſtercorum in quolibet morbo.

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica & curativa affectionum linguæ, necnon affectionum, & qualitatum mutatarum cutis, oculorum, & aliorum ſenſuum in quolibet morbo &c.

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa morborum, cum ſociis ſymptomatibus, à quovis animi pathemate pendentium.

Hiſtoria diagnoſeos facilis morborum, & ſymptomatum difficilium.

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa ſingulorum morborum, prout ſunt in variæ ætatis ægrotantibus, varia fortuna, ſeu vitæ ſtatu præditis, vario ſexu diſtinctis, vario victûs genere utentibus, & præſertim paucis illis ante morbi invaſionem diebus, à variis evacuationibus ſuppreſſis, productorum, & ſic de reliquis.

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa utilitatis & noxæ in partibus quibuſdam principalibus, utpotè corde, pectore, capite, nervis, &c. à remediis quibuſdam principalibus frequentiùs uſurpatis, in morborum ferè omnium curatione, qualia ſunt phlebotomia, purgatio, ſudorifera, &c.

Hiſtoria cautionum, & præceptorum utilitatis & noxæ, necnon methodi præſcribendi ſingulorum remediorum; demum cautionum, & præceptorum in affectibus, qui ſupervenire ſolent, dum remedia miſcentur adinvicem.

Hiſtoria invaſionis, progreſſûs, curationis, & exitûs morborum, cum ſociis ſymptomatibus, quovis anni tempore magis familiarium, & ſe exacerbantium, ac ut dicam, periodicorum.

Hiſtoria per ſeriem morborum verè acutorum, verè chronicorum, & verè incurabilium: incurabilium, inquam, vitio ſolidi, & ex impoſſibilitate, non verò vitio fluidi, aut ex ignorantia.

Hiſtoria accidentium omnium, quæ circa mortem Patientis ſingulis in morbis obſervari præ cæteris ſolent.

Hiſtoria cauſarum, quæ hos, & non alios morbos ferè ſemper, aut frequentiùs producunt.

Hiſtoria morborum omnium in quibus ægroti liberum ſenſuum & rationis uſum uſque ad ultimum vitæ ſpiritum exercent, & in quibus illum amittunt multis ante mortem diebus, &c.

Hortatoria ad Medicos in deſcribenda perpetuò hiſtoria, diagnoſtica, prognoſtica, & curativa morborum à novis, & generalibus aëris influentiis, & antecedenti anni temporum ſtatu pendentium.

Hortatoria ad Medicos in deſcribenda hiſtoria naturali ſuarum quique Regionum, id eſt de temperie Incolarum, morbis illorum endemiis;

methodo medendi eidem potiſſimùm accommodata, medicamentis indigenis, & reliquis hujuſmodi Patriæ ſuæ peculiaribus obſervatis.

Hortatoria ad Medicos in inveniendis novis modis ad ſanandos morbos vulgò dictos incurabiles.

Hiſtoria de inveniendis novis modis ad retardandam ſenectutem.

Hiſtoria moborum naſi, oculorum, oris, aurium, ventriculi, hepatis, nervorum, aliarumque hujuſmodi partium magis principalium, ſigillatim.

Atque hæc mihi videntur præcipua, quæ deſiderantur, ut Praxis majora ſuſcipiat incrementa; ſi quæ aliis in mentem venient, præſertim ad reliquas Medicinæ partes ſpectantia, ſupradictis adjicere ne dedignentur.

CAPUT VIII.

De ſignis morborum diagnoſticis & fontibus eorumdem.

§. I.

SIcuti Juriſperitis ex facto jus oritur, ita nobis, à recta morbi cognitione, univerſa curationum argumenta manifeſtantur. In curatione morborum, qui moram aliquam admittunt hoc ordine progredior: Prima die totus ſum in examinando adamuſſim ægro circa cauſas occaſionales, omneſque morbi antecedentes, ac præſentes circumſtantias, quo tempore nihil remediorum impero, ne per illorum uſum forſan incommodum, ordinaria morbi periodus, ſignorumque conſtantia perturbetur, morbuſque aliena facie mihi ſiſtatur, quàm revera deberet; & ſi quid præſcribo, procuro ut illud generale aliquid ſit, & innoxium, imò per obſervationem juvandi, aut lædendi valeat quoque ad indolem morbi aperiendam. Secunda die, diligentiùs conſideratis rebus antedictis, morbi ſpeciem tandem decerno, & exinde remedia opportuna præſcribere incipio. Igitur ſi verum fateri decet; prima baſis curandornm morborum, eſt recta eorumdem cognitio, atque debitum unius ab alio diſcrimen; latent enim velut in alta nocte, prima morborum ſtamina nec arte magiſtra in curationem eorumdem perveniemus, niſi facem præferat ſolida diagnoſis. Calculum veſicæ cognoſcere ac præſagire nonne glorioſum eſt, nonne ad Medici famam & utilitatem commodiſſimum eſt? Ita pariter alios quoſlibet dignoſcere ac præſagire morbos, pænè divinum dixerim.

II.

Inter Græcos, qui poſt Hippocratem praxim Medicam ſolidè locupletarunt, ſolus profectò numerari poterit Cælius Aurelianus; is ſectæ methodicæ Princeps hodiè ſuperſtes, & vindex, tanti fecit Signorum in

curandis morbis neceſſitatem, ut videatur nulli rei tam ſeriò mentem intendiſſe, quàm in detegendis ſignis, & circumſtantiis morbos adinvicem diſtinguentibus, qua quidem in re, cæteros Græcos æquè ac Latinos conſenſu doctorum hominum ſuperavit; illius enim operâ, nil aliud verè ſunt quàm utile ſignorum diagnoſticorum, graviumque præceptorum Seminarium. Imò ſi nonnullos illius titulos diligenter perpenderis, videbis quod per totam talis capituli ſeriem ſe diffundat in deſcribenda exactiſſima ſignorum illius morbi naturâ; de cætero, ne verbum profert. Contra in nonnullis aliis, hiſtoriam morbi magis fideliter, ac veluti penicillo naturæ adumbrat, quàm ullus unquam Auctorum poſt Hippocratem fecerit, ſi Sydenhamium excipias, qui ab Aureliano tranctandorum, deſcribendorumque morborum methodum videtur deſumpſiſſe. Et quamvis poſt ſtabilitam à *Galeno* ſectam rationalem, methodica per plures ætatum ſucceſſiones ferè obmutuerit; præſenti tamen ſæculo iterum reſurgit; coagulatio enim, & diſſolutio fluidorum, tenſio, & flacciditas ſolidorum, quibus morborum omnium originem Recentiores attribuunt, cum Methodicorum ſtricto, & laxo adamuſſim congruunt, quæque hodie à ſagacioribus per Italiam exercetur praxis, tali ſuper ſtrictum, & laxum per mechanices regulas explicatæ hypotheſi innititur, qua de re inſtar omnium legi merentur doctiſſimi Italorum, qui hoc ſæculo Neapoli, Romæ, & Piſis Medicinam ad leges mechanices ſolidè reſtituerunt, quoſque ſuperiùs laudavimus.

III.

Arcana neceſſitatis ſignorum diagnoſticorum ij duntaxat agnoſcunt, qui ad curationem morborum vel complicatorum, vel obſcurè procedentium, vel ſimilitudinem cum aliis morbis habentium vocati, in tanta confuſione ſtatim hærent, & poſt moleſtas vexationes mentis, ab ea veritate longè diſtant, quam putabant jam habere pro comperta, unumque morbum pro alio curantes, catalogum morborum incurabilium in infinitum adaugent. Sed omnes hæ nubes brevi diluuntur, ſi in ſolertiſſimum Auctorem inciderint, qui vera morborum diagnoſtica, ſive diagnoſim facilem morborum difficilium longo uſu didicerit, & candidè legentibus propoſuerit. Fluor albus uterinus, & gonorrhœa gallica adeò ſimilibus concomitantur ſymptomatibus, ut quiſquis Medicorum ferè ſemper decipiatur in illorum diagnoſi, præſertim cùm Mulierculæ verecundiâ perfuſæ gonorrhœam per impurum ſcortum contractam fluoribus uterinis mentiantur. Ne ſuccedant imposterum hæc incommoda, dabo ſignum infallibile tales morbos adinvicem diſtinguendi. Pete à Muliere an ſuperveniente menſtruo Sanguinis fluxu, perſeveret quoque eodem tempore fluor ille albæ materiæ; ſi dicat quod ſic, ſignificato eidem quod morbus, à quo divexatur, ſit gonorrhœa gallica; ſi verò durante menſtruatione fluor albus evaneſ-

cat, & eadem finita denuò regrediatur, pro certo habeas mulierem fluore albo uterino laborare; cætera ſigna fallunt, hoc verò conſtans eſt, & Mulierum dolum apertè deludit. Inter ſigna fœtûs mortui in utero, hæc potiſſima judicantur ab Auctoribus, nempè frigiditas pectinis muliebris, fœtor oris cadavericus, converſio fœtûs hinc indè ad latera, & alia hujus generis, quæ quoniam ſæpiſſimè decipiunt medentes, infallibile omnium recenſet Cælius Aurelianus *cap. de fœt. mort.* Si mulier gravida ingenti conatu fæces evacuandi, id eſt, teneſmo detineatur, alique ſigna etiam aderint, pro infallibili habeto fœtum in utero eſſe mortuum; Hujus aſſerti veritatem ipſe quoque obſervavi, ſemel Patavii, & iterum Romæ. Signa hydropis pectoris valdè obſcura ſunt, & dubia; ſi tamen æger dypſnœâ afficiatur, hora ſomni potiſſimùm ingraveſcente,ita ut poſt paucas horas ſomno impenſas derepentè expergiſcatur,expergefactus ſuffocari ſe ſentiat, feneſtras aperiat, & liberum aërem exoptet, pro certo, & infallibili ſigno habeas ægrum hydrope pectoris laborare, nam & pedes intumeſcent, aliaque ſigna minus conſtantia, aderunt: Et ſi fidem tibi præſtare noluerit, ſubſequens morbi progreſſus, & apertio cadaveris, de ſolida hac veritate eos erudiet. Nullius membri affectiones tam obſcuris adinvicem confunduntur ſignis, quàm morbi pulmonum, undè ſæpiſſimè unum pro alio curare ſolent ignari Practicantes: præ cæteris tamen magnam errandi occaſionem præbet tuberculum pulmonum, de quo Hippocrates *lib. de medic.* hæc habet. *Tubercula equidem pulmonum deprehendere, & diſſolvere poſſe maximè artificioſum habetur, itemque collectiones illorum impedire,* &c. Willisius cap. de vomica pulmonum, diſſerens de tuberculo, ait: *Vitium hoc latet inter initia ita clanculum,ut vix ulla ſui proferat indicia, ſed tota ejus res in inſidiis eſt.* Idem ſentit Tulpius & alii docti Practicantes, qui ferè deſperant de inveniendis ſignis pathognomonicis, ac penè infallibilibus tuberculi pulmonum; præſertim cùm eadem quaſi habeat morboſa pulmonum coſtis adhæſio. Verumtamen, quantùm nos obſervare potuimus, inter conſtantiora ſigna hæc potiſſimùm recenſenda. Tales ægrotantes de cætero benè ſe habentes, difficulter ſpirare incipiunt, difficilis ſpiratio ſenſim augetur, inter ſpirandum non ſtertunt, & nihil expuunt, dolorem quoque in pectore ſentiunt continuum, & dolentem; in locum decumbere non poſſunt, ſicca tuſſi laborant, tandem genæ rubent, febricula ſupervenit, & negotio ad ſuppurationem vergente, alia ſuppurationis ſymptomata accedunt. Duo tamen tanquam pathognomonica crudi, & adhuc incipientis tuberculi ſigna ſunt, tuſſis ſicca, & dolor levis in alterutro pectoris loco, cui arridet illud divini Senis *tex. 63. lib. 1. de morbis; Et quandiu quidem tuberculum adhuc crudius fuerit, dolorem exilem, ac tuſſim ſiccam inducit, &c.* Qui tuberculo pulmonum laborant, ſæpiſſimè derepentè moriuntur, nam ſuppurato tuberculo pus erumpit in trachæam, & ſuffocat. Hinc quò longius à trachæa, & pulmonum centro diſtat, eò

minus periclitantur de ſuffocatione; pus enim in cavitatem pectoris erumpet, aut per urinas eliminabitur. In Tabidis, ſi dolor vehemens lateris derepentè ſuperveniat, brevi delirabunt, febris magna accendetur, & paucis poſt diebus moriuntur. Scias tamen, quod quando dolores illi lateris vehementes in tabidis ſuperveniunt cum aliis præfatis circumſtantiis, ſcias, inquam, talem tabem oriri infallibiliter à connexione præternaturali pulmonum cum coſtis; eamque prognoſticare poteris; idque repetita cadaverum Tabidorum ſectione abundè cognovimus.

IV.

Utinam ſinguli morbi, duo vel tria ſigna infallibilia haberent, prout nuper recenſiti. Utinam, inquam, hanc ſignorum provinciam quovis ſæculo nonnulli ex Medicis locupletare tentaſſent; certè medendi ars à multis jam retrò ſæculis perveniſſet ad ſtatum ſuum, ſaltem quantum patitur Mortalium conditio. At ipſi ſatius duxerunt in ſchola *Galeni* Adverſarium diſputationibus vincere (quas ſubtilius eſt contempſiſſe, quàm ſolvere) quàm in ſchola naturæ, naturam ipſam factis ſuperare, & novis ſignorum explorationibus. Porrò ſi duo morbi, ſub eadem ſpecie poſiti, difficulter curantur (ut paſſim hoc opere ſubindicavimus) niſi ritè ſpecificatio ſingulorum per ſingula opportuna nobis conſtiterit; quantò difficilius ergo ſi ſub ſpecie fuerint remotiſſima, & longè adinvicem diſtincti. Detecto igitur fonte diagnoſtico cujuſcumque morbi, remedia indicationesque curativæ ſtatim manifeſtantur, eodem verò neglecto, aut latente, morbus unius ſpeciei, curatur pro alio ſpeciei ferè remotiſſimæ; qua de cauſa cùm eventus non reſpondeat opinioni præconceptæ, ignari Medici morbos quamplures, tanquam incurabiles, deſerunt, medendi methodum laceſſunt, medicinam incertam eſſe dicunt, dierum criticorum doctrinam irrident, artem prognoſticandi nec addiſcunt, nec tenent; de omnibus denique temerè atque inconſideratè judicant. Doctores Medici, opera invenienda, non argumenta, indicationes novorum operum, non rationes probabiles; ratiocinia enim veſtra ſæpiſſimè cogunt, & capiunt intellectum, rei verò naturam non attingunt,

CAPUT IX.

De cauſis Morborum.

ARTICULUS I.

Prolegomena ad hiſtoriam, diviſionemque cauſarum opportuna.

I.

Poſt abſolutam methodum perficiendi hiſtoriam morborum per phænomena ſua, proximum eſt, ut eamdem inſtituamus per cauſas illos producentes: atque in ipſo orationis veſtibulo animadvertendum eſt, graviter errare Medicos, qui putant, nonnullos morbos eſſe morbos primarios ab iiſdem cauſis ſemper productos, & eamdem medendi methodum ſemper expoſcentes; cùm per repetitas graviſſimorum Medicorum obſervationes certò jam conſtiterit morbos præfatos non eſſe ſemper primarios, & ab iiſdem cauſis; ſed ſecundarios, & à diverſis cauſis pendentes, adeòque tot in ſpecies eſſe diviſibiles, quot ſunt morbi principales, & cauſæ conſtantiores, quæ illos produxerunt; imò ſingulas prædictas, in quas ſubdividuntur, ſpecies, propria, & ipſis ſolis familiaria habere ſymptomata, proprios pariter invaſionis, augmenti, & declinationis modos, medendi denique methodum, ſingulas à reliquis aliis toto cælo diverſam expoſcere. Rem exemplo clariùs aperiemus.

II.

Sit pro exemplo Phthiſis: Hanc ſuperiorum temporum *Galenici* primarium, atque unum ſpecie morbum, ab uno cauſarum fonte ſemper provenientem, deſtillatione ſcilicet humorum à capite ad pulmones, eademque medendi methodo ſemper indigere exiſtimabant; Qua quidem in re quantùm à veritate aberrarint, abundè nobis aperiunt diligentes obſervationes à *Cl.* Mortono, & reliquis Recentioribus publicæ luci expoſitæ. Per eas enim, utpote è naturæ penu eductas, certò conſtat phthiſin ſæpiſſimè eſſe morbum ſecundarium à variis morbis principalibus v. g. lue venerea, ſcorbuto, ictero, chloroſi, aſthmate, ſputo ſanguinis, ulceribus internis, & externis, febribus, melancholia, variolis, hydrope, dyſenteria, animi pathematibus, ſtudiis ſeverioribus, vel aliis innumeris hujus

jus generis occaſionibus pendentem; Et prout à variis hiſce morbis, aut cauſis fovetur phthiſis, ita varia ſecum ducit ſymptomata omninò diverſa à phthiſibus alterius ſpeciei; variam quoque medendi methodum, & remedia à reliquis phthiſeos ſpeciebus longè diſtincta expoſcit; Et niſi phthiſim unius ſpeciei, à phthiſi alterius ſedulò diſtinxeris, ſed medendi methodum, & remedia unius adhibueris præpoſterè phthiſi alterius ſpeciei ferè remotiſſimæ, in evidentem perniciem conjicies ægrotantem, aut magno tui dedecore curationem non perficies.

III.

Quicquid de phthiſi indicavimus, intelligendum quoque erit de reliquis morbis, præſertim chronicis. Et ſanè inter præcipua artis noſtræ deſiderata illud meritò reponimus; ut ſcilicet ſinguli quique morbi in tot ſpecies ſubdiſtinguantur, quot ſunt morbi primarii à quibus foventur, aut cauſæ vehementes conſtanteſque à quibus producuntur; & ſingularum ſpecierum proponantur ſigna characteriſtica cum hiſtoria prima earumdem, nec non medendi methodus cuilibet opportuna, & ſtabilis: Eadem potiſſimùm ratione, quâ id factum videmus à Botanicis, qui ſub generali nomine alicujus plantæ v. g. *Cardui*, plures carduorum ſpecies comprehendunt, ſuntque adeò ſeduli in diſcribendis magnitudine, figura, colore, ſapore, aliiſque plantæ accidentibus, quibus unam cardui ſpeciem ab alia diſtinguant, ut inſigni laudum ornamento digni profectò videantur: contrà Medici morbos nonnullos, qui in tot ſpecies diſtingui deberent, quot ſunt morbi principales, aut cauſæ vehementes à quibus foventur, quia in nonnullis ſymptomatibus ſibi ſimiles videntur, ſub uno generali titulo comprehendunt, eademque medendi methodo in ſingulis utuntur; cùm revera & naturâ diverſi adinvicem ſint, & diverſam medendi methodum expoſcant ſinguli, & ſinguli pariter ſub propriis reponi titulis debeant, prout de cardui ſpeciebus ſuperiùs conſideravimus; quæ omnes licèt ſub uno cardui genere complectantur, ſingulæ tamen tractatum proprium jure quodam exoptant.

IV.

Diligentiam hanc veteres Medici in aliquibus morbis adhibuerunt, in quamplurimis neglexerunt. Morbus ſoporoſus, licet unus genere videatur, in plures tamen ſpecies accuratè illum diſtinxerunt, quales ſunt cataphora, coma vigil, coma ſomnolentum, lethargus, carus, apoplexia, &c. ſinguliſque ſpeciebus ſigna diagnoſtica, & prognoſtica, medendi methodum, aliaque ad complementum illarum hiſtoriæ maximè neceſſaria adſcripſerunt. Pleuritis, & Peripneumonia, quamvis & loco affecto, & cauſa producente, nonnulliſque aliis inter ſe ſimilibus ſymptomatibus, unus idemque genere morbus ſit; à priſcis tamen Medicis in duplicem diſtinctum ſpeciem, duplici titulo, & hiſtoriâ diagnoſeos, prognoſeos, curationiſque cuilibet opportuna inſignitum videmus. Convulſio, quamvis ge-

neralis ſit morbus, in plures quoque ſpecies eundem diſtinguere recentiores æquè, ac Antiqui Medici cenſuerunt; nam præter magnum illud, herculeumque Epilepſiæ malum, dantur tres convulſiones generales, Opiſthotonos, Emproſthotonos, & Tetanos; dantur pariter convulſiones oris, & oculi, Aſthma convulſivum, Colica convulſiva. Hyſteria convulſiva; Convulſiones muſculorum abdominis (quæ licèt oppidò raræ ſint, eaſdem tamen in Quadragenario nuperrimè obſervavimus, cui abdominis muſculi ingenter ſubſiliebant & convellebantur; Sanguine per hæmorrhoidas emiſſo, injectis clyſteribus lactis, & hauſta debita quantitate olei amygdalarum dulcium cum ſyrupo papaveris rhœados in longo brodio diſſolutis, poſtridie convaluit) & complures alii morbi ab internis convulſionibus pendentes, propriis titulis non adhuc ab Auctoribus inſigniti. Omneſque antedictas convulſionum ſpecies, non ſolùm habemus in Auctoribus propriis quaſque titulis diſtinctas, ſed ſingularum pariter diagnoſtica, prognoſtica, & curativa præcepta, hiſtoriamque primam eatenus deſcriptam, quatenus ferebant inculta illa antecedentium ætatum tempora, in quibus Medicina cum reliquis bonis artibus, à tranſalpinis hominibus, labente jam Romano Imperio, vaſtabatur.

V.

Morbus quiſque principalis, quantum ludere ſoleat ſub perſona alterius morbi, ſpeciei ferè remotiſſimæ, quotidie obſervamus in praxi. Hyſteria, non contenta incedere accidentibus ſibi familiaribus, repentina ſcilicet ſenſuum oppreſſione, gulæ ſtrangulatu, ſenſu frigoris in vertice capitis, convulſionibus partium, &c. ſæpiſſimè imponit Medicis ſub ſpecie doloris capitis, apoplexiæ, palpitationis cordis, aliarumque ejuſdem affectionum, tuſſis, aſthmatis, affectionis colicæ aut nephriticæ: vomitûs, & diarrhœæ, tumoris doloriſque tibiarum, ſuppreſſionis urinæ, refrigerationis partium externarum, graviſſimorum dorſi dolorum, & hujuſmodi quamplurium morborum, quorum perſonas induit, & incautos Medicos deriſioni exponit, &c. Nuperrimè ad Nobilem Mulierem diro aſthmate laborantem accerſitus, inveni eam de ſalute penè deſperantem, propterea quod trium menſium intervallo fruſtra curata fuerit à Medico ſuo per remedia ant-aſthmatica; cùm igitur narraſſet ſe affectibus hyſtericis frequenter obnoxiam eſſe, & in præſenti morbi ſtatu ſenſum frigoris in vertice capitis cum aliquali dolore, ferè perpetuo, ſufferre, non dubitavi aſſerere, aſthma illud à fomite hyſterico omninò dependere; quamobrem præſcripto ſale Jovis in aqua meliſſæ, nec non appoſito emplaſtro matricali Mynſicht (cujus compoſitionem ſal Jovis pariter ingreditur) in regione umbilici, paucis interpoſitis diebus perfectè convaluit, &c. Juvenis Romanus per octimeſtre ſpatium gravi, & ſummopere doloroſa ophthalmiâ laborans, doctiſſimorum Medicorum remedia ſemper irrita expertus eſt; cùm ad me veniſſet, ſingulaſque morbi circumſtantias

ſedulò conſideraſſem, ſtatim ſubiit dubitatio de cauſa aliqua vehementi, aut morbo principali, qui ſub opthalmiæ luderet perſona; quamobrem à me interpellatus, an lue gallica quandoque laboraſſet? reſpondit, elapſo octennio malè tractatum fuiſſe à gonorrhœa gallica, à qua poſt duos menſes, adhibitis opportunis remediis, protinus evaſerat: Quoniam verò impuræ hujus luis ſeminia per triginta, & plures annos ſanguini inhærere, ægrotoſque vanâ ſanitatis poſſeſſione illudere ſolent, interimque ſub perſona plurium morborum reviviſcant, & Medicos turpiter decipiant, ſtatim decrevi ophthalmiam hanc gallicam eſſe; exhibitâque longâ potione adinſtar aquarum thermalium decoctionis ſarſæ parillæ, antimonii crudi, &c. poſt decem dies circiter perfectè convaluit. Ex his, aliiſque, quas brevitatis gratiâ ſilemus, hiſtoriis, deduci jure poterit, magnæ utilitatis fore, ut morbi in tot ſpecies dividantur, quot ſunt morbi principales, aut cauſæ vehementes à quibus foventur. Nam ſi nos haberemus exactam, & fidelem hiſtoriam ſignorum prognoſticorum, & diagnoſticorum, methodi curativæ, & præceptorum generalium aſthmatis hyſterici, & ophthalmiæ gallicæ; profectò hi duo morbi non decepiſſent præfatos Medicos ſub perſona aſthmatis ſimplicis, non hyſterici, & ophthalmiæ ſimplicis, non gallicæ, ut putabant. Non inſtitutis verò talibus diviſionibus, & multi exindè ſuborientur errores, & magna confuſio in hiſtoria morborum.

VI.

Quantis erroribus obnoxii fuerunt Veteres, dum Aſthma convulſivum curabant, nec à convulſione fieri ſciebant, donec tandem obſervaverint Recentiores illud, non à viſcido humore pulmonibus impacto, pendere, ſed à convulſione muſculorum thoracis, aut diaphragmatis, vel fibrarum carnearum pulmonibus intermixtarum? qua de cauſa epilepſiam pulmonis vocarunt, & particulari titulo, hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa diſtinxerunt. Iiſdem pariter urgebantur difficultatibus in curatione colicæ convulſivæ, donec primus FERNELIUS 6. *patholog.* 10. detexerit, colicam illam non à frigidis inteſtinorum humoribus, ut aiebant, produci, ſed ab irritatione convulſioneque nervorum meſenterii; eumque purgantibus, clyſteribus, calidiſque remediis magis exacerbari, miteſcere contra antinervinis, dulcificantibus, & merè anodynis. Hoc itaque modo procedendum eſſet ſingulis in morbis, præſertim chronicis, quorum fermentationes ſunt diuturnæ, conſtantioreſque, acutorum contrà breves, & à levioribus cauſis productæ; imò ſub ſpecie morbi principalis ebullitionem ſuam finientes, ut in febribus, anginis, aliiſque hujuſmodi acutis morbis apertè innoteſcit.

ARTICULUS II.

De cauſa Procatarctica, & Proëgumene, ſeu diſpoſitione Corporis.

§. I.

NIhil eſt tam arduum humanæ ſedulitati, quàm inveſtigatio cauſæ illius primoprimæ, & proximæ, quæ ſingulos morbos in actum provocat, & hominem immediatè lædit. Hoc eſt, quod erroribus graviſſimis anſam præbuit incredibilem, ſciſſioneſque ingeniorum, quas Medicina hodierna amarè collachrymatur, excitavit. Nos etenim ſcientiâ intuitivâ deſtituti, cùm mentis acie arcanos morborum motus aſſequi nequeamus, per fidem ſenſuum, & repetitum eorundem uſum, opus hoc abſolvere deberemus; ſed in negotio tanti ponderis, varii variè ſe geſſerunt. Patrum noſtrorum memoriâ Hippocrates, & conterranei *Græci*, tantum tribuerunt efficaciæ ſenſuum in Medicina locupletanda, ut quod de *Democrito* ait Petronius, ætatem inter experimenta conſumpſerint, atque ita per ſolas, eaſque nunquam intermiſſas ſenſuum exercitationes ad intimiorem cauſæ morboſæ cognitionem pervenerunt. Cæterùm, licet iis omnia attingere datum non fuerat, prout apparet ex modulo operis, quod, ſuperata temporum invidia, ad noſtras manus pervenit; eò tamen progreſſi ſunt, ut morborum naturam, quaſi in remoto veritatis confinio conſtitutam, ac velut in crepuſculo tranſlucentem per tenebras, apertè nimis reſeraverint, & amicam veritatis lucem, edomito nubium ſtupore, primi exhibuerint. Reliqua verò Medicorum gens, quæ per ſucceſſiones ætatum contra morbos pugnavit, relicto ſenſu vexavit ingenium, ut illos manuducat ad vera cauſæ morboſæ penetralia; ſed quoniam ingenium in hæc arcana vix pertingere poteſt, niſi conſociam ſenſuum operam adhibuerit; ideò quæcunque de cauſarum morboſarum natura excogitarunt paulò Recentiores Medici, mera ſunt tenebrarum palpatio, atque per varias loquendi formulas morborum veſtes, & cortices variarunt; eſſentiam verò, & cauſam verè cauſantem ne attigerunt quidem.

II.

Ut ordine procedamus, recipienda eſt priſca diviſio cauſarum morboſarum in Procatarcticam, Proëgumene ſive diſpoſitionem Corporis, & Proximam, quâ poſitâ ponitur morbus, & ablatâ aufertur. Cauſæ procatarcticæ, ſive internæ fuerint, ſive externæ, à Medicis quamplurimis flocci ſæpiſſimè habentur, quia producto morbo, vel prorſus recedunt,

vel ab ægrotantibus occultantur, quamobrem omnes illorum conatus dirigunt in conſiderandis, exaltandiſque cauſis proximis, & à criterio ſenſuum remotiſſimis, invita quidem Minerva; nam unuſquiſque noſtrûm indicationes curativas haurire debet à quibuſlibet vel minimis circumſtantiis, & cauſis cujuſlibet generis, maximè cùm continentis indolem acquirunt, morbumque aut ſuſtinent, aut fovent, quemadmodum in chronicis affectibus & periodicè invadentibus obſervamus, qui tam longa mora, & redintegratione ſubſiſtere ſanè nequirent, niſi novo fomite ſenſim accedente, atque vel interna, vel externa de cauſa ſe multiplicante, cauſam illorum immediatam ad actum provocarent; quod dictum eſto generaliter de omnibus morbis fermentativis; nam ipſa etiam corpora inanimata dum fermenteſcunt, præfatis legibus ſubjacent, & ſæpiſſimè externo motore indigent, calore v. g. motu, &c. ut in fermentationes excitentur. Cùm itaque præfatæ tres cauſæ æquè concurrant ſingulæ ad morbum, vel producendum, vel fovendum, quomodo à ſingulis hauriendæ ſint indicationes curativæ in præſenti aperiemus.

III.

Cauſa procatarctica cæteris aliis eſt clarior ſenſui; idque fidenter aſſero, quod ſi in inveſtigandis morborum cauſis, ſedulò non perpendamus, reſpiciamuſque ad cauſam procatarcticam, de curatione eorumdem nunquam benè ſperandum, nam per exteriora hæc, quæ occaſionem dederunt morbo, ad notitiam interiorum viâ compendiariâ, & certiori perveniemus, dummodo tamen exteriora illa integrè fuerint examinata. Si febrim, ex inſolatione, vel hujuſmodi externa cauſa productam, curandam quis ſuſciperet, nulloque habito reſpectu ad cauſas procatarcticas, per præconceptam Recentium Medicorum hypotheſim,non tantùm febres, verùm etiam morbos omnes, ab acido pendere, alcalia volatilia uberiori doſi præſcriberet, ut præſuppoſitum febrile acidum infringeret, & per diaphoreſim eliminaret, nonnè profectò toto erraret cœlo? Cum ebullientis ab accepta inſolatione (vel alia hujus generis incaleſente cauſa) ſanguinis motus componendi potiùs ſint per amica remedia, quàm addendum calcar per furentia alcalia. Apparente igitur pro diverſitate cauſarum procatarcticarum, & antecedentium diverſa facie cauſa immediata, & proxima, in hauriendis indicationibus morborum ad illas ſemper reſpiciendum erit. Aliter enim tractare debemus febrim ab intempeſtivo frigore, aliter à crapula, venere, inſolatione, animi pathematibus, aliiſque cauſis productam.

IV.

Valdè igitur miramur, Medicos hoc ſæculo totos eſſe, ac ferè triumphare in aſſignandis cauſis morborum primo-primis, & proximis, necnon ab indagine noſtra remotiſſimis; quæ verò ſenſibus ſunt obviæ, nobiſque exterius obſervantes morbo dederunt occaſionem, ad examen non revo-

cant: ſed perfunctoriè quoſlibet morbos à qualibet externa cauſa productos, iiſdem legibus aggrediuntur; & veteris diſciplinæ neglectu methodum, prioritatemque cauſarum cœco quodam impetu ſubvertunt. Te latet Lector? qualiſnam ſit, qualiterque ſe habeat textura minima, ac morboſa ſanguinis, dum homo febricitat, dum pleuritide, appoplexiâ, delirio, aliiſque morbis laborat, & quænam ſit cauſa illa primo-prima, & proxima, quæ ſingulos ad actum producit. In morbis enim, ſive acutis, ſive chronicis producendis, viget occultum quid, per humanas ſpeculationes ferè incomprehenſibile & niſi juvantium, & lædentium teſtimonio in illius cognitionem perveniamus, adminicula mentis irrita prorſus experiemur. Ex hac cauſæ immediatæ ignoratione natum eſt, ut alii exiſtiment eam eſſe bilem, alii acidum, alii pituitam cum humorum quaternione, alii materiam ſubtilem, & æthercam, alii alia prorſus inania, quibus indicationes curativas ſuperſtruendo, viam ſapientiæ, quæ curationi morborum ſit conformis, indagare neſciunt, ſed promiſcuâ decernendi licentiâ nervos inquiſitioni humanæ incidentes, ex ovo malo, malum corvum educunt.

V.

Neque quis putet nos hîc ſuſtinere Empyricos, qui cauſas evidentes, & ſubjectas ſenſui perpetuò revolvunt, latentes verò atque internas propemodum deſpiciunt; aut aſſentiri Herophilo, nullam, ut aiunt, morbis cauſam tribuenti; ſed ideò aliquantulum cauſis evidentibus concedere, quia cùm in arte Medica omnia ſint tenebris perfuſa, & judicio Celsi ea ſit ars conjecturalis, cui non reſpondent, non ſolum conjecturæ, ſed nec etiam experientiæ &c. non abs re erit interdum iis pauliſper acquieſcere, quæ ſenſibus palpamus, & cadaverum ſectione elucidamus; ſiquidem hæc omnia cùm certò conſtent, vel rarò, vel non ita graviter illudere poſſunt intellectui, prout ſolent cauſæ internæ, & à criterio ſenſuum remotiſſimæ. Hiſce omnibus aſſentientem habemus doctiſſimum Sydenhamium in præfatione ſui operis talia proferentem. " *Atque ut impoſſibile ſanè eſt, ut Medicus eas morbi cauſas ediſcat, quæ nullum prorſus cum ſenſibus habent commercium, ita, neque eſt neceſſe; abundè enim ſufficit, ut ſciat undè immediatè oritur malum, ejuſque ſymptomata; ut inter hunc morbum, & alium accuratè valeat diſtinguere*; hæc ille. Monemus itaque Practicantes, ut ægros ſuos diligenter examinent circa cognitionem cauſæ procatarcticæ, quæ internam ad actum provocavit, & morboſam fecit; nam ſicuti eâ cognitâ curatio facillimè abſolvitur; ità è cóntra in eadem detegenda, ægrotantes vel incuriâ, vel verecundiâ confunduntur, & confundunt; Nonne inſaniret Medicus qui ardentem febrim à nimia Venere productam, eadem methodo, purgantium, venæ ſectionis &c. aggrederetur, quâ ardentes aliis cauſis ortum debentes aggredi ſolet? Nobilem Virum gravi Iſchiade laborantem nuperrimè curabamus, irritiſque optimis præſidiis deſperabamus de ſalute recuperanda; cùm verò per tran-

ſennam nobis ſubindicaſſet, ſe viginti abhinc annis bubonibus gallicis malè affectum fuiſſe, ſtatim ſuſpicionem dedit iſchiadem à fomite gallico pendere; quamobrem præſcripto decocto ſarſæ parillæ, antimonii crudi, corticis nucum, &c. paucis diebus interjectis à gravi iſchiade perfectè convaluit, non ſine adſtantium ſtupore.

VI.

Cauſa Græcis dicta προηγουμένη, Latinis verò diſpoſitiva, ſive diſpoſitio ſolidarum, & fluidarum corporis partium ad morbum ſuſcipiendum, licet inter cauſas jure recenſeri non poſſet, quoniam ex ſe nihil agit; nihilominus tamen, quia ſæpiſſimè cauſæ procatarcticæ vim ſuam exerere non valent, niſi corpus diſpoſitum fuerit ad impreſſionem illam ſuſcipiendam, ideò Auctores nonnulli talem diſpoſitionem inter cauſas adſcripſerunt, ab eaque indicationes curativas hauriendas, & dirigendas quoque fore judicarunt. Multi cum infecta Muliere concumbunt, ſed ex iis nonnulli dumtaxat inficiuntur. Multi peſte correptis famulantur, ex eorum tamen numero omnes peſte non corripiuntur. Multi in eodem crapulantur convivio, ſed ingluviei pœnas pauci tantùm perſolvunt. Demum quamplures eadem communis cauſa fatigat, omnes tamen in morbum non incurrunt. Ex quibus arguimus cauſam procatarcticam, ſive occaſionalem, interdum vim ſuam corpori non illaturam, niſi in ſolidis, & fluidis antedicta diſpoſitio præceſſerit, quæ cauſam proximam ad actum reducat; diſpoſitio hæc quandoque noſtris ſenſibus obvia eſt, quandoque occulta. Patent ſcorbuticæ diſpoſitiones, patent quoque & hyſtericæ, gallicæ, hypochondriacæ, calculoſæ, epilepticæ, & reliquæ hujus generis per antecedentes morbos nobis manifeſtatæ, quas quidem in morbis de novo invadentibus deſpicere non debemus, ſed habito reſpectu ad illarum naturam, & fomitem, indicationes curativas dirigamus, & ad morbum novum, & ad diſpoſitionem veterem. Latent contra diſpoſitiones quædam cuilibet homini familiares, quas antiqui temperaturas appellabant, diſtinxeruntque in calidas, frigidas, humidas, & ſiccas, eaſque vel ſimplices, vel compoſitas; quæ lato modo ſumptæ, licèt aliquid conferre videantur ad morborum productionem; nihilominus tamen omnia ad præfatas qualitates reducere, ut ſolent *Pſeudo-Galenici* noſtri temporis, res eſt difficilis admodum aleæ plena, atque à ſolidioris Philoſophiæ cultoribus compreſſa, eſt ſufficienter inanis hæc licentia, à præfatis qualitatibus morborum omnium cauſam immediatè deducendi.

VII.

Cæterùm infinitæ ſunt, & inter ſe admodum diverſæ proprietates illæ internæ, quæ ſanguinem ad varios morbos ſuſcipiendos diſponunt; alia enim eſt conſtitutio, quæ ſanguinem ad coagulum, alia quæ ad diſſolutionem, inflammabilitatem, &c. idoneum reddit, alia quæ ad malignam febrim, alia quæ ad ephemeram, & ita ad reliquos morbos diſponit. Ha-

rum diſpoſitionum genuinam indolem minimorumque componentium veram ſtructuram detegere vix datur, per humanas ſpeculationes. Ex anteacta tamen vita, & ſex rerum nonnaturalium uſu, aut abuſu, divinare poterimus generalitatem quandam talium diſpoſitionum, terreæne ſint an acres, acidæ, humidæ, inflammabiles, denſæ, coagulabiles, &c. Qui crapulis indulſit, nec non inſuetis vigiliis, exercitiis, iræ, & hujuſmodi impetuoſis occaſionibus, nonne indicabit ſanguinem ipſius ſummoperè activum, acrem, & inflammabilem? quique per id temporis ſuccedunt morbi, ab exarata diſpoſitione, aut produci, aut foveri, & quæ indicationes in producto morbo ſuſcipiuntur, ad eandem diſpoſitionem reſpicere quoque debere. Antiqui ſigna dederunt primarum, & ſecundarum qualitatum, in corpore excedentium, illudque ad morbos diſponentium, vocabantque intemperies, atque eas, vel cum, vel ſine materia, &c.

VIII.

Quò major, aut diuturnior fuerit præfata diſpoſitio, eò graviores longioreſque erunt morbi ab eadem pendentes. Conſtat id experientiâ illorum, qui crapulis, veneri, vigiliis inſuetis, laboribus intempeſtivis, animi paſſionibus, aliiſque hujuſmodi incommodis ſupra mediocritatem indulgentes, & longiùs, & periculoſiùs ægrotant, quàm qui ſobriè cæteroquin viventes, præfatis erroribus anſam nimiam non præbuerunt. Cognita igitur ex diſcurſu ægrotantis cauſa occaſionali, de inducta per eam in ſolidis, aut fluidis morboſa diſpoſitione, hariolari aliqua poterimus de prædominante qualitate acri ſcilicet, aut acida, viſcida, inflammabili, coagulante aliiſque infinitis; ad quorum omnium majorem elucidationem oportet quoque præſcribere nativam ægrotantis temperiem, calidane ſit, frigida, humida, aut ſicca (retineamus quæſo antiqua nomina, nec litigemus de inanibus) ſive juxta mentem Recentiorum an ſanguis humidis abundet partibus, aut potius terreis, igneis, fixis demum ſeu ad motum inertibus, quæ omnia Antiquorum qualitatibus optimè reſpondent. Eodem temperaturæ nomine, conſiderandæ quoque veniunt partes ſolidæ, flaccidæne ſint, an tenſæ; convulſionibus, an relaxationibus obnoxiæ, cordis impulſui proximæ, an remotæ, uberiori, an pauciori ſanguinis copiâ irrigatæ; fibris carneis, an nervis abundantiores, &c. quæ omnia ad eruendam intimiorem partium diſpoſitionem præ cæteris conferunt, & niſi rectè conſiderentur, innumera damna ab uſu remediorum ſuperveniunt, quæ quidem variè temperanda erunt, prout variæ erunt tales fluidorum, aut ſolidorum temperaturæ, & cauſæ morbi antecedentes, &c.

ARTICULUS III.

De cauſa proxima morborum, necnon de fontibus præcipuis eandem inveſtigandi,

§. I.

IN antecedentibus cauſæ procatarcticæ, & προηγȣμένης naturam expoſuimus, breviter nunc examinanda venit cauſa primoprima, & proxima, qua poſita ponitur morbus, & ablata aufertur. Hæc eſt cauſa illa, pro cujus determinatione, tam acerba vulnera inter Medicos quotidiè refricant, & ſingulorum animi tam fœda diſſenſione commoventur. Quoniam verò per cogitationes noſtras non ità facilè aſſequi poſſumus, quæ intus in nobis geruntur, adminicula petenda erunt à certioribus viis. Viri doctiſſimi, cum diù fruſtra inſudarint in cognoſcenda cauſa proxima, & determinanda natura fermenti peregrini, ſingulos morbos immediatè producentis, decreverunt tandem, dummodò conſtaret quibus indicationibus, & remedio curandus ſit morbus, parum conferre, ſi cauſam illius immediatam, & à ſenſibus remotiſſimam ignoremus. Hujus aſſerti fidem faciunt *Empirici*, qui eruditas *Rationalium Medicorum* ſpeculationes de cauſis morborum proximis ſpernentes, ſæpiſſimè æquè benè morbos ſanant cum ſecretulis ſuis, ac faciunt *Rationales* methodis ſpeculationibuſque accuratioribus. Idem quoque teſtantur morbi epidemici à prava aëris conſtitutione producti, cujus malignum fermentum humoribus afflatum, licèt à nobis nec explorari, nec determinari poſſit, non perindè tamen ſequitur ut ignoremus quoque methodum, quâ morbi ab ignota talium Epidemiarum cauſa primoprima producti eliminari debeant; ſiquidem poſt ſedulam, & prudentem juvantium, & lædentium obſervationem in tales methodos facillimè incidimus. Demùm quis erit ex Medicis modeſti ingenii, qui non fateatur, ſe internam, ſive immediatam morborum cauſam propemodum ignorare; contra verò quotidiè curationem illorum ſuſcipere, & curativa methodo longo uſu comparata feliciter abſolvere?

II.

Hiſce non obſtantibus, plures indicari poſſunt viæ, quæ ad elucidandam ſingulorum morborum cauſam immediatam nos manuducant. Idque primò cognita cauſa procatarctica, & diſpoſitiva, de quibus fusè in antecedentibus; Secundò plures morborum cauſæ immediatæ facillimè manifeſtantur, prout in Hydropicis aqua, in Empyematicis ſanies, in Ne-

phriticis calculus, quibus ablatis, ipſi quoque morbi protinus auferuntur; hæc tamen felicitas ſæpiſſimè non contingit, nam alia cauſa remotior in hydropicis aquam, in Empyematicis ſaniem, in Nephriticis calculum, aliiſque in morbis alias cauſas fovere ſolet, quæ ſpeculationibus noſtris prorſus eſt inaceſſibilis, quo in caſu utendum eſt artificiis mox dicendis. Tertiò ab excretis, & retentis, aliiſque per oculorum fidem ſe manifeſtantibus, utpotè linguæ, oculorum, faciei, aliarumque partium affectionibus. Quartò à juvantibus, & lædentibus, ſive methodo curativa tali morbo appropriata. Quintò indigando naturam eorum quæ juvant, & eorum quæ nocent; quâ cognitâ, facillimè ſenſuum, aut cogitationis operâ, perveniemus ad minima cauſæ immediatæ componentia. Sextò ex mutatione unius morbi in alium, ſpeciei vel ſimilis, vel remotæ. Septimò ex læſione operationum principalium, utpotè pulſu, reſpiratione, robore, aut languore virium, &c. Octavò à ſymptomatibus morbum concomitantibus, eorumque natura, & vi, &c.

III.

Et primò quod ſpectat ad excreta, & retenta; inter ea principem locum obtinent ſtercus, & urina, ſputum, ſudor, vomitus, ſanguis venæ ſectione extractus, color cutis, unguium, oculorum, &c. Quibus principiis componatur urina, abundè nobis patefacit analyſis chymica; præpollent tamen cæteris in naturæ ſtatu ſal indolis ammoniacæ, quod urinam colorat & ponderoſam reddit. In ſtatu verò morboſo tanta forſan eſt ſalium varietas, & mixtio cum ſui, vel alterius generis particulis, quanta morborum. Ex urina igitur magis, aut minus colorata, talium ſalium morbos producentium copiam, vel inopiam arguemus. Qui incidunt in lethalem urinæ ſuppreſſionem, corripiuntur ſtupore mentis, tremore, & rigore univerſali, febre demum, paralyſi, aliiſque nervorum morbis, quorum omnium obſervatione admonemur, quibus morbis producendis idonei ſint urinæ ſales, dum abundant in ſanguine. In acutis morbis, ſi urina derepentè fiat docolor, & tenuis, phrenitidem, morboſque capitis prænunciat; in cognitionem igitur cauſæ primoprimæ talium affectionum perveniemus, ſi noverimus genuinam indolem principiorum urinam conſtituentium; exindè curationem perficiemus ſciendo ex Phyſicis quidnam contrarium ſit talibus principiis. Porrò ſtercoris odor, & color indicabunt naturam cauſæ proximæ, vel potius antecedentis, à qua immediatè derivat proxima. Si flava nimis, vel potius viridia, nigra, &c. fuerint ſtercora, acido-acrium, & vitriolicorum ſalium copiam denotabunt; ſi verò alba; copioſa, aut liquida fuerint, vel inertiam fermenti primarum viarum, vel ſalinarum, & ſulphurearum partium (à quibus ſtercoris odor, & color) majorem quàm par eſt inopiam. Lingua præ cæteris ſubindicabit intimiorem morboſi ſanguinis ſtatum; Si acidus ſapor in ea redundaverit, acidam ſanguinis, vel aliorum humorum, ab eodem derivatorum

conſtitutionem manifeſtabit; Si ſalſus, ſalſam, ſi amarus amaram; Si viſcidus, mucoſus, & inſipidus, talium partium copiam; Si humida lingua fuerit humidam, ſi ſicca ſiccam, & inflammatoriam diatheſin. Demùm pro ſecreto tibi ſit Lector, me certiorem de ſanguini ſtatu indaginem, aliundè non haurire quàm ex lingua; Siquidem cùm ſit congeries infinitarum glandularum, & papillarum nervearum per quas immediatè manifeſtatur morboſum illud in ſanguine ſuperabundans; neque in itinere mutatur, prout in excretis per alia corporis emunctoria contingit; ideò magna fides linguæ affectibus, & mutationibus adhibenda in morborum cognitione, reliqua enim ſigna frequenter fallunt: hæc aut nunquam, aut raro, Cave igitur ne diſcedas ab ægro in cujuſcumque morbi curatione, niſi prius linguam inſpexeris, præſertim ſi de internis inflammationibus ſuſpicio fuerit, quas tibi certiſſimè explorabit lingua, utpotè quæ in minima inflammationum ſuſpicione ſtatim reſiccari incipit; & creſcente inflammatione creſcit pariter & ſiccitas linguæ.

IV.

Sudor, & vomitus iiſdem legibus ſubjacent, quibus urina & fæces; ex illorum itaque colore, odore, copia, &c. explorabimus indolem cauſæ proximæ, aut antecedentis; prout in præfatis duobus excretis fecimus. Sanguis venæ ſectione extractus idem nobis aperiet, ſi rutilans nimiùm fuerit, partium volatilium, inflammabilium, ſi nigricans terrearum, & fixarum copiam indicabit. In omnibus & inflammationibus partium internarum, præſertim acuta pleuritide, obſervavi, ſanguini venæ ſectione extracto, cruſtam quandam albam veluti gelatinoſam in ſuperficie excreſcere, quæ quidem nil aliud eſt quàm nutritia, ſeu chyloſa ſanguinis portio, ob nimiam illius incaleſcentiam, partiumque volatilium copiam, à fœdere reliquæ maſſæ diſſoluta, & in albam illam cruſtam coacta. Quamobrem in curatione talium morborum fermentatio nimia compeſcenda, per repetitas phlebotomias, & per diluentia anodyno-alcalia, ut poſſint hoc pacto rubicundæ, æquè ac nutritiæ ſanguinis partes, amicò vinculo aduniri, diſſolutionibuſque hujuſmodi inflammabilibus anſam omnem præſcindere. Conſiſtentia ſanguinis pateſaciet quoque, quæ in eo ſuperabundent principia; Hectici rutilantem, & difficulter coagulabilem habent ſanguinem; & interea macilenti ſunt, inſomnes, iracundi, &c. ex quibus arguimus acre quid in illorum fluidis excedere. WEPFERUS exercit. de appoplexia fol. 429. ait, *Se in cadaveribus febri continua extinctorum aliquoties, nonnunquam & in malignis, ſanguinem fluidum, nec poſt obitum coagulabilem obſervaſſe*: SIMON PAULI. de febr. malign. §. 2. Notat *ſanguinem phlebotomiâ emiſſum maximè rubicundum, & colore proximè accedentem ad colorem floris Cardinalitii, ſive Trachelii Indici, necnon pauco perfuſum ſero, ſe pluries in ægrotantibus obſervaſſe, qui cùm tali ſanguine ſemper de vita periclitabantur.* Hoc idem in peſte à plurimis notatum eſſe, teſtantur hiſtoriæ Re-

centiorum. Color igitur, conſiſtentia, aliæque educti ſanguinis affectiones ſubindicare nobis poterunt latentem cauſæ proximæ conſtitutionem.

V.

Cùm de natura ſanguinis inciderit ſermo, obiter hîc monemus, quod nemo Medicorum curationem febrium abſolvere feliciter poterit, niſi ante quælibet adhibita remedia, certior factus fuerit de ſtatu ſanguinis febrientis; ſcilicet an ſit nimiùm concitatus, tenuis, inflammabilis, &c. vel contra coagulabilis, lentus, malignus, &c. ſiquidem in tam diverſo ſanguinis ſtatu, diverſæ pariter indicationes curativæ hauriendæ ſunt; aliter enim tractandus erit ſanguis ad diſſolutionem, orgaſmum, & nimiam ebullitionem; aliter ad coagulum, lentorem, malignitatemque accedens: neque profectò per ipſa febrium initia, curatio illarum omnium indifferenter aggredienda eſt per medicamenta purgantia primas, ut aiunt, vias, vel ſanguinem ipſum mundificantia; nam per talem intempeſtivum purgantium uſum, aut reduplicatur febris, aut abit in malignam ſicuti experientur illi ipſi *Galenici*, qui methodum hanc tantoperè deprædicant. Imminentem hyſteriam præ cæteris denunciat color urinæ, paulò ante paroxyſmum ex citrina in aqueam, & tenuem mutatæ. Porrò obſervamus animi pathemate correptis, urinam ex rubicunda deſinere ſtatim in aqueam, & pallidam; nec naturalem colorem recuperare, niſi animi paſſio prorſus receſſerit. Invaſionem paroxyſmi convulſivi, color aqueus antedictus in urina ſemper præcedit; & ſpaſmodicè affecti urinam ferè ſemper reddunt tenuem, claram, & copioſam. Ex quibus obſervatis arguere poſſumus prædictorum morborum fomitem ab urinæ ſalibus ſuppeditari, vel augeri. Cutis per colorem nos animadvertit; ſi alba, pallida, flava, ſubnigra, fuſca, ſimiliſque fuerit, talium quoque partium in viſceribus, aut ſanguine denotabit abundantiam.

VI.

Poſt excreta, & retenta, quarto interim loco ſubodorari poterit indoles cauſæ proximæ, vel antecedentis, à juvantibus & lædentibus, ſive à methodo curativa cuilibet morbo appropriata. Pro exemplo ſint febres intermittentes; Hæ autumnali, aut vernali potiſſimùm tempore ſæviunt, congeſtis in maſſam ſanguinis cruditatibus, vel ob prægreſſæ æſtatis in eſu fructuum, & potu aquarum intemperantiam, vel ob antecedentis hyemis frigora, & inſuetas humiditates. Ab inſtituta ſanguinis miſſione, vel purgatione eorum initiis duplicantur, & in pejus ruunt; ſymptomata quibus comitantur, ſunt: Frigus, laſſitudo, horror, calor mitis, lingua viſcida, ſitis moderata. Medicamenta quæ conferunt, ſunt amara, acria, volatilia, lixivo-alcalia, &c. Quæ nocent, ſyrupi refrigerantes, victus nimiùm humidus, medicamenta viſcida, & inertia, &c. A cibo pravi ſucci, & intemperanter ſumpto exacerbantur paroxyſmi; contra verò per abſtinentiam demulcentur. Si curationem illarum per febrifuga

ſtatim incipies, in quamplurima mala præcipitabis ægrotantem, ut fusè in hoc opere diſſeruimus; hic eſt progreſſus juvantium, & lædentium in Intermittentibus, ex quo manifeſtè deduci poterit cauſam proximam illarum eſſe quid crudum, viſcidum, & coagulabile, ut patet conſideranti, &c. Podagræ, & calculorum præcipui parentes ſunt vinum, venus, & crapula; remedium contrà aquæ potus, lactis uſus, & ſobrietas, ſtomacho tamen præ cæteris reſpiciendum: exindè arguimus cauſam immediatam podagræ eſſe quid acre, terreum, & acutum, cujus pabulum præfata lædentia facillimè ſuppeditant; natura juvantium hoc idem aſſertum confirmat, ſiquidem nil efficaciùs partium acrium, terrearum, & acutarum vim infringere valet quàm lac, & aqua, quæ partibus conſtant lenibus, flexibilibus, & facilè pertranſeuntibus. Hoc examen in ſingulis morbis inſtituendum eſſet, præſertim dum ab occultis quibuſdam cauſis, aut influentiis aëris foventur; adhibitis enim per initia eorum nonnullis remediis, quæ ſine periculo tentari poſſunt, & obſervando juventne, an noceant, brevi certior fies de natura cauſæ immediatæ, ejuſdemque inclinatione per has, vel alias vias è corpore ſecedendi, idque potiſſimùm in morbis occultis, vel per recens invadentem Epidemiam, aut Sporadiam graſſantibus; in quibus vix effugere poſſumus, ut unus, aut alter ex ægrotantibus non periclitetur; donec ſedulo juvantium, & lædentium examine inſtituto, incidamus in medendi methodum talibus morbis congruentem.

VII.

Quintò per examen naturæ juvantium, & lædentium perveniemus in notitiam cauſæ proximæ. Lac ab omnibus laudatur tanquam præcipuum remedium in Hecticis: principia illud componentia ſunt caſeus, butyrum, & ſerum; Caſeus & butyrum in lacte particulis conſtant lenibus, mollibus, alcalino-ſulphureis, &c. igitur particulæ morboſæ ſanguinis Hecticorum, oportet ut ſint contrariæ indolis, nempè acris, acutæ, rigidæ, &c. In febribus intermittentibus præſtant ſummoperè amara, acria, lixivo-alcalia, &c. hæc conſtituuntur particulis rigidis, acutis, ſulphureis, &c. neceſſe itaque eſt, ut particulæ morboſæ talium febrium à viſcida, craſſa, & inerti dependeant materie. In febribus ardentibus conferunt emulſiones ſeminum, potiones uberiores, acida mitiora, & anodyna remedia, quorum particulæ ſunt lenes, pauci impetus, & aqueæ: ergo particulæ febrim ardentem producentes conſtabunt ex volatili, acuta, acri, & impetuoſa ſubſtantia. In plurimis febribus diuturnis, & chronicis nonnullis morbis, magnam afferunt utilitatem medicamenta quædam auſtero amara de genere ferè adſtringentium, utpotè ſunt china chinæ, tormentilla, radix pentaphylli, alumen crudum, chalybeata, cortex fraxini, medicamenta vitriolico-martialia, aliaque hujus generis, quæ adſtringendo operantur. Quæ cùm vera ſint, argui jure poterit antedictas febres ab elanguido, ac penè laxato partium fluidarum ſolidarumque tono, non verò

à decantata viſcerum pendere obſtructione, hinc medicamenta ex genere ſtypticorum, amaricantium, & aliquantiſper ſpirituoſorum roborando, ac ut dicam, ſtrictiores reddendo ſolidas fluidaſque partes, eaſdem optimè diſponunt, ut ſupervenienti fermento æſtuationem febrilem in ſanguine mox mox excitaturo fortiter reſiſtant, & per repetitas circulationes in cribris viſcerum jam roboratis commodè deponant.

VIII.

Ubi ſudor neceſſarius eſt, & irritis quibuſvis remediis non erumpit, mitte ſanguinem, & ſtatim erumpet; præſertim ſi id fiat à nimia humorum copia, & quaſi ſtrangulatione in vaſis. Vir hypocondriacus frequenter corripi ſolet diro aſthmate penè ſuffocante, & derepentè invadente, cum tenſione ventris, & flatibus hinc indè obmurmurantibus; cùm ad ipſum accedo, ſtatim impero S. M. ex brachio, ſanguineque vix educto ceſſant illicò aſtma, tenſio ventris, & imminentis metus ſuffocationis. Multiplici experientia didici colicas convulſivas pertinaciſſimas, & veluti ab orgaſmo ſpirituum productas, poſt inſtitutam V. S. & remedia anodyna maximè diluta, brevi ac feliciter ſanari. Didici pariter apoplexias ſanguineas, id eſt, à ſtrangulatione ſanguinis circa vaſa capitis productas cum faciei rubore, venarum turgentia, &c. nullo alio remedio citius ſanari, quàm per S. M. in ipſo curationis veſtibulo ſtatim inſtitutam; Quique indifferenter omnes apoplexias tum ſanguineas, tum pituitoſas purgantibus, vomitoriis, & ſpirituoſis aggrediuntur, non præmiſſa V.S. in ſanguineis, indigent helleboro. Sexagenariam Mulierem hemiplegia, & linguæ paralyſi correptam, hac methodo poſt triduum feliciter curavi. Evacuatis unciis decem ſanguinis è brachio lateris paralytici, hauſit hanc mixturam.

℞. *Aquæ florum Pœoniæ, & Cardui ſancti, ana, unc.* iij.
Spiritus ſalis Ammoniaci, gutt. xij.
Pulveris Cranii humani, & ſtibii diaphoretici, ana, ſcr. j.
Miſce, fiat Potus.

Totam ſpinam, & medietatem corporis paralyticam fovebam oleo vulpino cum ſpiritu vini mixto, & calidè inuncto. Gargariſma in ore detinebat ex decocto ligni viſci quercini & oxymelle ſcillitico; per hæc remedia triduò vix elapſo à præfato morbo liberata eſt feliciter. Ex omnibus antedictis hiſtoriolis deducimus, morbos præfatos originem deducere à ſtrangulatione, ſive, ut dicam, arctatione humorum, aut ſpirituum in aliqua parte, nullis aliis remediis adeò facilè ſolubili, quàm per S. M. in loco affecto, vel proximiori inſtitutam; cujus inter mirabiles proprietates ea eſt potiſſima, ut ſanguinem vel ſtagnantem, vel ſtagnationi proximum ulterius promoveat, nimis contractum relaxet, & nativæ fluiditati reſtituat; ignis enim vitalis, ſpatio liberiore conceſſo, ventilatur potius, quàm extinguitur, præſertim cùm continuus ſit vehemenſque cordis impulſus, à quo circu-

laris motus ſanguinis fovetur, & producitur. Ex mechanicis igitur, ſive ex ſapientiore mechanicis omnibus experientia, ſtatutum eſto S. M. incipientes humorum ſtagnationes ſolvere, nimiumque illorum orgaſmum momento compeſcere.

IX.

Sextò mutatio unius morbi, in alium ſpeciei, vel ſimilis, vel diverſæ, ſubindicare facilè poterit naturam cauſæ proximæ, cujus rei non ignarus doctiſſimus BALLONIUS *conſil.* 13. hæc habet: HIPPOCRATES *ſucceſſiones morborum conſiderandas eſſe præſcribebat eò quòd in morbis longis multa ſymptomata contingunt, quæ bonis & eruditis Medicis ob ſimilitudinem, & fallaciam imponunt & novi morbi, tanquam ſoboles redivina ex aliis, ſubindè conſequantur, & repullulent*; hactenus celeberrimus BALLONIUS. Arthritis facillimè mutatur in colicam; quare qui cauſam proximam arthritidis noverit, noſcet pariter, & colicæ. Omnes calculoſi facilè fiunt icterici, & è contrà, cognita itaque cauſa proxima unius, facilè patebit, & alterius. Ex ſcabie retropulſa, vel malè curata quamplures infauſti morbi superveniunt, utpotè ſunt ſputum ſanguinis, apoplexia, hydrops, febres longæ, &c. Proficuam hydropis hiſtoriam, à retropulſa ſcabie producti narrat HIPPOCRATES *in Epidemiis* his verbis: *Erat homo quidam Athenis fœdiſſima ſcabie laborans, atque ut ſanaretur acceſſit Milos, ubi calidæ ſunt Thermæ, quarum uſu convaluit à ſcabie, ſed paulò poſt incidit in hydropem, & exindè mortuus eſt.* Sæpiſſimè incidunt in febrem, cœcitatemque, ut expertus eſt SENNERTUS *Prax. part.* 3. *ſect.* 2. *cap.* 44. dicens: *Puer ſcabie linimentis retropulſa in cœcitatem, & febrem incidit, qui accedente epilepſia ſupremum diem obiit.* Scabies Quartanario ſuperveniens bonum, morbus enim quartanarius brevi ſolvetur, & ipſa ſcabies nullis adhibitis remediis ſponte ſua paulò poſt recedet, ut repetita teſtatur experientia. Cui igitur nota erit cauſa proxima morbi antecedentis, nota pariter erit & illius qui eundem ſubſequitur. Ex pruritu, cutis fœditate, victûs ratione, methodo curativa, &c. deducimus cauſam primoprimam, & immediatam ſcabiei eſſe quid acre, muriaticum, viſcido, aut tenui inhærens ſucco; ergo & morbi à malè curata ſcabie emergentes, probabile eſt, ut eidem cauſæ ſuam debeant originem. Plures hujuſmodi apud Scriptores Medicos morborum adinvicem tranſmutationes obſervantur, ad quos remittimus Lectorem.

X.

Septimò ex læſione partium, & operationum principalium certiores fiemus de cauſa morborum proxima, vel antecedenti. Palpitatio cordis ab impedimento aliquo circa cor ferè ſemper provenit; Sectis enim cadaveribus palpitatione cordis in Xenodochio extinctorum pluries obſervavimus in ejus ventriculis, vel locis adjacentibus polypos, aneuriſmata, oſſificationes; grumos ſanguinis ingentes, tartarizationes, vermes, & conſimilia impedimenta; inter quæ elapſo quinquennio obſervavimus in ca-

davere ſexagenarii palpitatione cordis Patavii extincti aneuriſma ingentis magnitudinis in aorta aſcendenti, dum proximè à corde exoritur, & in cavitate aneuriſmatis polypum magnitudinis ovi anſerini. Neque in palpitatione cordis dumtaxat, verùm etiam in aliis pulmonum, & cordis affectibus præfata impedimenta deteximus, aſthmate ſcilicet, pulſûs intermiſſione, & conſimilibus. Obiter hîc notamus, ex repetita cadaverum ſectione nos didiciſſe, antedictos cordis affectus, ſi ab organica cauſa, utpotè polypo, aneuriſmate, &c. dependeant, non per intervalla, ſed continuè ægrotum moleſtare; facies pallido, aut alio colore morboſo ſuffuſa erit, gravibuſque aliis ſymptomatibus hydropi affinibus ſubjicietur Patiens; Si verò fluida materies acrimoniâ, & irritatione peccans eoſdem produxerit, per intervalla tantummodò ægrotantem afficiunt, præſertim dum conſtitutio temporis auſtrina dominatur, aut animi pathemata ſupervenerint; color faciei naturalis eſt, nec admodum vehementibus, aut continuis mulctantur ſymptomatibus; quo loci igitur prima, & repetita luſerunt ſymptomata, ibi morbum adeſſe admonemur. Corpus humanum faſciculus eſt fibrarum variè contextarum, ſibi mutuò reſpondentium, & ab intus ſe movente fluido, veluti elatere quodam, hincindè flexarum; undè quidem provenit conſenſus ille unus, conſpiratio una, & conſentientia omnia Magni Hippocratis. Neque in admirabili prorſus hoc partium conſenſu ſuſtinemus Veterum de vaporibus ſe elevantibus ſententiam à Recentioribus omninò reprobatam, ſed omnem in corpore conſenſum deducimus, vel à vicinitate partium, utpotè inter pleuram, & diaphragma, veſicam, & inteſtinum rectum, &c. vel à communicatione vaſorum, qualis eſt communicatio venarum, arteriarum, nervorum aliorumque vaſorum inter ſe, aut inter partes proximiores, prout inter jecur, & inteſtina per ductum cholidocum, &c. vel tandem à ſimilitudine, & continuitate ſubſtantiæ, qualis eſt ſimilitudo, & continuitas illa generalis, ac profectò mirabilis inter omnes partes membranoſas noſtri corporis, cujus ope incredibilia penè, & captum noſtrum effugientia in operationibus corporis animati ſuccedunt, adeò ut ſæpiſſimè cedere debeamus naturæ renuenti revelari. Conceſſo hoc infallibili partium inter ſe conſenſu, opinor ſanè quod indicia, quæ à partibus paulò remotioribus petuntur, in inveſtiganda morborum cauſâ proximâ, menti noſtræ illudere non poſſint ſub ficta veri ſpecie; ſed quantùm patitur noſtræ inveſtigationis ſedulitas, citius aut ſerius, faciliùs vel difficiliùs perveniemus in cognitionem eorum, quæ in remotioribus, & occultis naturæ confiniis peraguntur, præſertim ſi cauſa morboſa iis in partibus ludat, quæ publico alicui officio ſunt deſtinatæ, utpotè ſunt cor, pulmones, cerebrum cum ſyſtemate nervoſo, &c. quæ dum afficiuntur, ſemper eodem ſymptomatum ordine, & ſpecie procedere ſolent. Hoc potiſſimùm contingit in malignis febribus, quarum fomes modò in animalibus, modò in vitalibus

libus, modò aliis in partibus reſidere ſolet; ejuſque certiores evadent Practicantes per cognitas operationes læſas talibus partibus familiares. Atque hæc dicta ſint de inveſtiganda ſede cauſæ proximæ; de natura verò ejuſdem inveſtiganda conſulantur theſes ſuperiores.

XI.

Octavò à ſymptomatibus morbum concomitantibus, vel antecedentibus, eorumque natura, vi, & modo invaſionis, necnon remiſſione, aut exacerbatione ab aſſumptis remediis, cauſæ proximæ conſtitutionem elucidabimus. Apoplexiâ pituitosâ correpti facie palleſcunt, graviſſimo ſopore corripiuntur, pulſus habent exiles, vomitoriis, & purgantibus optimè cedunt, à ſanguinis miſſione ingraveſcunt, &c. deducendum itaque, eſſe quid viſcidum, pauci impetûs, & valdè craſſum, quod has apoplexias producit; contra in ſanguinea, rubore ſuffunditur facies, vaſa ſanguifera capitis maximè turgent, ſopores non ſunt vehementes, nec pulſus adeò exiles, & à ſecta vena in melius abeunt, à vomitoriis aliiſque impetuoſis ſolent exacerbari: ex hac ſymptomatum ſerie credi facilè poteſt cauſam illarum pendere ab impedito curſu humoris ſanguinei, ſpirituoſi, & conſimilis, in cerebro, aut vaſis circumjacentibus, impetumque ibidem facientis. In colica billioſa contingit ſæpiſſimè aphonia, & vox rauca, duratque interdum per totum morbi ſpatium; hæc eadem vox rauca obſervatur pariter in febribus à bile ortis, quamobrem arguere meritò poſſumus, raucas hujuſmodi voces, & aphonias in acutis, ſimilibuſque morbis ſubindicare nobis cauſam proximam illorum à bile ſive partibus acribus, volatilibus, ſulphureiſque pendere. Iſta aphonia non rarò eſſe ſolet prodromus convulſionum epilepticarum in colica. Dolores nonnunquam obſervantur ſtatâ periodo adinſtar intermittentium invadentes; ſi hæc ſuccedant, pro certo habeas cauſam proximam illorum aliunde advenire, nec in affecto loco generari; irritiſque quibuſvis remediis obſervavi, quod ſi tribus horis ante invaſionem doloris lene purgans exhibeatur, præſertim ſi in imo ventre tragœdiam excitet, brevi feliciterque ſubripietur; imò quicumque alii periodici dolores per repetitas hujuſmodi purgationes protinus recedent.

XII.

Abſceſſus latentes hepatis per intolerabiles cruris, aut ſuræ dolores, nullis remediis cedentes, manifeſtantur. Hujus aſſerti plures Auctores fidem faciunt, ſed inter cæteros Hollerius his verbis. *Mirum fortè; quod nos bis, aut ter obſervavimus, dolores ſuræ intolerabiles in febre, qui neque fotu, neque litu, noque cataplaſmatis ceſſerunt; mortuis verò ægris juſſimus crura & ſuras aperiri novacula, inventumque pus album, pallidum, læve, æquale, ſpatiis inanibus diffuſum & majore vena concluſum: atque ut notaretur locus, undè pus ejuſmodi aperto ventre vomicoſum hepar, & putre inventum eſt.* Hactenus H o l l e r i u s *com. 2. ad libr. 3. Coac. Hippocratis*

fol. 348.Idem pariter obſervarunt Jacotius *in Coac. Hippocratis &* Bauhinus in ſuis obſervationibus, & tabulis anatomicis. Hactenus de modo cauſam morborum proximam inveſtigandi tractavimus, qua quidem in re profectò nobiliſſima, utiliſſimaque præcipua dumtaxat capita pro tenuitate noſtra tetigimus; reliqua verò pro temporis brevitate, aut noſtræ in adultiori ætate, aut poſterorum ſedulitati commiſimus, &c.

CAPUT X.

De indicationibus rectè inſtituendis.

§. I.

DElineatâ morborum hiſtoriâ per phenomena, & cauſas ſuas, proximum eſt ut Hiſtoricus eadem ſedulitate patefaciat medendi methodum, ſive indicationes curativas conſtantes, & à repetita morborum hiſtoria depromptas; & ut candidè fateamur, prima praxeos fundamenta ſunt indicationes, quibus detectis, remedia faciliimè depromuntur è Medicinæ penu; quiſquis enim vel rudiſſimus Pharmacopœi ſervulus certò ſcit rhabarbarum purgare, ſtibium ſudores movere, millepedes urinam, &c. Sed quandonam purgandum, quando ſudores eliciendi, quibuſque cautionibus, hoc altiſſimæ propemodum indaginis eſt, & diuturnum rerum uſum expoſcit; quæ enim profecerunt, ob rectum uſum profecerunt, inquit Medicorum Pater *lib de arte.* Hinc patet, quàm leviter ſe gerant Scriptores, qui libros ſuos remediorum formulis perpetuò conferciunt; de indicationibus verò ne verbum quidem proferentes, & ſi quidpiam exponunt, generale illud eſt, & à moleſta ſpeculationum vertigine potiùs, quàm ex ipſa naturæ plenitudine eductum.

II.

Si quid majori correctione indiget in praxi Medica, juremeritò ſunt indicationes, quæ falſis hodiè Hypotheſibus innixæ, nil aliud nobis exhibent, quàm inania ſpeculationum argumenta. *Galeniſtæ* ab humorum quaternione ſingulorum morborum cauſas deducentes, eandem fabulam in iis curandis ſemper agunt. Nam ad ægrotantem accerſiti primam quæſtionem movent de inveniendo, inter quatuor illos, humore peccante. Poſt multas quæſtiones, argumentationeſque eundem tandem determinant, determinato humore peccante, univerſa illorum ſapientia hiſce potiſſimùm circumſcribitur terminis; ut ſcilicet talis humor præparetur ad exitum, & exinde purgetur; neque hoc ſemel aut bis, ſed pluries atque pluries in eodem morbo fit, & ita veluti in orbem ſingulorum morborum

indicationes explentur. Exemplo rem aperiemus. Ex hypotheſi apud eos infallibili tertianas à bile oriri, univerſus indicationibus ſcopus dirigitur in evacuanda per repetita purgantia bile peccante; obſervavimus tamen nos, quamvis magna bilis copia evacuata fuerit, febrim magis atque magis exacerbari, & ex ſimplici duplicem, ex duplici chronicam, aut lethalem demum evadere. Undè legenti mihi obſervationes *Galenicorum*, duobus abhinc ſæculis productas, mirum quantum me commovit præſtigioſa illorum ſocordia, dum viderem tertianas ſimplices poſt repetita præparantia, & purgantia annuas evaſiſſe, & tanquam incurabiles à Medicis tandem derelictas; idem de quartana aliiſque hujuſmodi chronicis morbis novimus. Sed quàm infirmo ſtarent talo præfatæ indicationes bilem in tertianis evacuandi, duo potiſſimùm evincunt, primò nuperrima corticis peruviani, aliorumque febrifugorum artificialium detectio, quibus prudenter & tempeſtivè datis, febres omnes intermittentes, à quibuſlibet demum cauſis productæ, feliciſſimè eliminantur, nullis in medium productis quæſtionibus præparationis, aut evacuationis humorum. Evincit ſecundò quotidiana noſtrûm omnium experientia, per quam obſervamus febres intermittentes ab exhibitis inter initia purgantibus vel duplicari, vel gravibus exacerbari ſymptomatibus; & ab iiſdem demum repetitis in chronicas, & lethales terminare. Ex præfata tertianarum narratione, judicare quiſque poterit de reliquorum morborum indicationibus, & præjudiciis graviſſimis, à falſa methodo indicationes in morbis hauriendi productis. Hodie nos nullo habito reſpectu ad commentitias quatuor humorum, in morbis omnibus generandis, influentias, quamplures illorum curamus vel leviſſimis remediis, vel abſtinentia à remediis.

III.

Recentiores contra ut hoſce *Galeniſtarum* ſcopulos effugerent, inciderunt in pejores; ſiquidem, quamvis certò ſcirent (exemplo *Galeniſtarum* admoniti) Medicinam ab obſervatione revulſam poliri fortaſſe, & in uſum effingi, ſed nil admodum creſcere, nihilominus tamen ut indulgerent genio hujus ſæculi, à moleſta alcali, aut acidi vertigine morborum omnium cauſas petierunt, eodemque vertiginis filo ſe regentes, ab alcali, aut acido indicationes omnium curativas deduxerunt, atque ignorantes propemodum, quodnam acidum quemcumque morbum producat, & quodnam alcali quemcumque ſubmoveat, ſola univerſalitate contenti ſunt. Horum omnium cogitationes quàm inſtabiles ſint, quotidiana teſtatur experientia, cujus ope cognoſcimus centena eſſe, quæ hominem lædunt; ſinguloſque morbos à præternaturali quadam humorum ſpecificatione cuilibet familiari pendere, nec ad anguſta quatuor humorum, alcali aut acidi ſpatia tantas morborum cauſas redigendas. Nam & amarum, & acre, laxans, aut ſtringens (ſi cum *Methodicis* loquamur) ſive coagulans, & diſſolvens, auſterum, ſalſum, & hujuſmodi centena in jus

quoque vocanda ſunt. Porrò morborum quamplurium nulla alia cauſa eſt, quàm mutatio quædam debitæ, ac naturalis texturæ ſive configurationis partium componentium alicujus humoris, producta vel externa de cauſa, vel ab interna agitatione partium ejuſdem fluidi, aut ſolidi in ſe invicem agentium, cujus ratione novum acquirentes motum, figuram, & ſitum, morborum cauſa evadunt; Et quæcunque præternaturalem illam texturam, ac tonum humorum mutatum, in priſtinum reſtituere valent, ſive calida ſint, ſive frigida, ſive acida, ſive alcalia, vel aliis viribus ſibi invicem contrariis prædita, intus, aut extra exhibita, pro certo habeto morbos illos feliciter propulſatura. Ideò ſæpiſſimè miramur in praxi unum eundemque morbum calidis æquè ac frigidis, & ſibi invicem contrariis tolli medicamentis; tolli quoque ſi methodis pariter contrariis tractetur; aqua ſpadana, teſte Henrico ab Heers, quamvis in promovendis diù ſuppreſſis menſtruis expertiſſima ſit, eorumdem tamen nimium fluxum quovis alio remedio, faciliùs etiam feliciùſque ſiſtit. Idem de aliis remediis aſſerere poſſumus. His omnibus experientiæ argumentis admoniti; magis magiſque impellimur, ut credamus naturas eſſe morborum medicatrices. Et ſicuti bona alimenta æquam vitæ, & interitûs materiem præſtant, ita & iidem humorum motus, qui morbum intulerunt, iidem, inquam, poſt repetitas circulationes, ſponſores ſanitatis, & authores evadunt, niſi ex inordinata nonnullorum Medicorum methodo ordinatus illorum curſus perturbetur. Monemus obiter, quod ſi quis novum ſyſtema fingere vellet, & fingere pariter quod remedia per novas qualitates à phantaſia excogitatas operentur; dico hunc novum Hypotheſiſtam, dum praxi Medicæ ſe accingeret, æquè feliciter ſanaturum, & æquè infeliciter occiſurum ægros, ac alii Medici hypotheſibus, ut putant, ſolidioribus innixi; nam medicamenta ſanant, non hypotheſes; ſanant autem, ut plurimum nullam evacuationem ſenſibilem producendo, ſed amiſſum tonum morboſis fluidis, aut ſolidis reſtituendo.

IV.

Multi morbi ab exigua cauſa producuntur, & exindè in apparatum funeſtum deſinentes abſque ulla ſenſibili evacuatione ſanantur. Tales ſunt morſus viperarum; affectiones violentæ, quas motus aut odor duntaxat navis, vel auræ marinæ inſuetis producit, ut interdum in mortis agonem eoſdem conjiciat; Morbi graviſſimi ſupervenientes à ſolo aſpectu rerum exoſarum; Morbi ab animi paſſionibus producti; & hujuſmodi innumera, quæ producuntur in humano corpore, abſque ullo ingreſſu, vel egreſſu materiæ viſibilis, quæ tanquam cauſa fovens accuſari poſſit, ſed ſolo externorum corporum impulſu, aut vehementi imaginationis affectione. Sicuti plures morbi magni à parva cauſa, quandoque inviſibili, & in corpus non introducta, vel non ſubſiſtente dependent; ita pariter plures ma-

gni morbi momento temporis ſanantur, non per evidentem aliquam evacuationem, ſed per productam dumtaxat novam aliquam mutationem in ſitu, textura, figura, aliiſque qualitatibus humorum morborum producentium; Hujus generis ſunt curationes factæ vel quartanarum, vel aliorum morborum à repentinis terroribus, ab applicatione ſpecificorum remediorum partibus externis, nullamque manifeſtam evacuationem promoventibus, à mutatione aëris ex uno in aliud clima, prout nuperrimè obſervavimus Romæ in Viro noſtro amiciſſimo; hic dum in aëre aut Neapolitano, aut propinquiorum Regni Regionum vitam degit, ſtatim iſchiade, & fluxu hæmorrhoïdum corripitur; irritiſque quibuſvis remediis tunc potiſſimùm, & momento ferè temporis convaleſcit, cùm Terracinam, Latium, vel Romam ipſam attingit. Chinenſes, aliique Indiarum Medici morbos eliminant uſtione per moxam, & acûs punctura; imò febres quaſdam intermittentes ad miraculum ferè eradicant ſola uſtione in Talo facta, teſte WILLH. TEN RHYNE *tract. de arthritide*, Hactenus enarrata exempla abundè nobis indicant, centena eſſe quæ hominem lædunt, & morbos, modis ferè admirandis, vixque à nobis perceptibilibus, tum produci, tum ſanari. *Natura enim* (ut rectè optimus Senex 6. epidem.) *invenit ſibi vias, non ex cogitatione, & inerudita exiſtens, facit quæ expediunt*, ſingulorum igitur cauſas ad quatuor humores, ad alcali, aut acidum coarctare, Medici eſt parum prudentis, atque de rebus extrema ſentientis.

V.

Teſte PLINIO ignota ſunt per quæ vivimus; ſed ſi quid ipſe judicare valeo, ignotiora ſunt per quæ ægrotamus; nam minimum illud primo-primum, & immediatum, quod morbos producit, à nobis profectò eſt incomprehenſibile. Undenam igitur, in tanta rerum aſperitate, hauriendæ ſunt indicationes curativæ in morbis? Fateor, in hiſce anguſtiis ad ſola ſenſuum teſtimonia eſſe refugiendum; id eſt poſtquam diù, & patienter obſervaverimus, quo pacto natura ſe gerat in morbi productione, necnon in concoctione, ſeparationeque humoris peccantis, ſtabiliamus tandem doctrinam eoſdem curandi, naturæ veſtigiis adamuſſim reſpondentem, & præ oculis ſemper habeamus juvantium, & lædentium obſervationem; qua quidem in re ratio à Medicis tantoperè oſtentata oportet ut famuletur Empiricæ, ſed Empiricæ litteraturâ expolitæ, per plures obſervationum proceſſus vexatæ, & mentis lumine actuatæ; adminicula namque quæ à theoria ſumuntur, inflant primò ſpem noſtram, poſtea deſtituunt. Porrò quis eſt, qui non fatebitur, nos poſt tanta hujus ſæculi tum anatomica, tum phyſiologica inventa, ſolidiores curandorum morborum indicationes non acquiſiviſſe? Medicoſque hodie graviùs inter ſe diſſentire, dum de aſſignandis morborum cauſis, & indicationibus curativis interpellantur, quàm ante hoſce novitatum rumores fieri ſolebat? Praxis igitur curandorum morborum per praxim ipſam promovenda eſt; hujus rei teſtis

eſt nobis diligentiſſimus poſt HIPPOCRATEM Obſervator THOMAS SYDENHAMIUS, qui *ſect.* 1. *cap.* 2. de occultis febrium cauſis diſcurrens, ait, *Hoc pro comperto habeo, ex multiplici accuratiſſimarum obſervationum fide, prædictas morborum ſpecies, præſertim continuas, ita toto cœlo differre, ut qua methodo, currente anno, ægrotos liberaveris, eadem ipſa, anno jam vertente, ipſos forſan è medio tolles.* Et paulò poſt ſubjungit. *Proindè niſi ingenti adhibita cautela, intentiſque omnibus animi nervis, vix ac ne vix quidem poſſum efficere, ne unus aut alter eorum, qui ſe primi meæ curæ commiſerint de vita periclitetur, donec inveſtigato morbi genio ad eundem perdomandum recto pede, & intrepidus accedam.* Hæc ille: Fac igitur ut in tanta rerum caligine, & inconſtantia, theoria tua te manuducat ad ſolidè hauriendas indicationes; niſi per cynoſuram obſervationum, quæ varios morborum motus, & inclinationes nobis dumtaxat manifeſtant, genium illorum prius didiceris, & exinde curativas indicationes depromſeris.

VI.

Non ideò in principiis acutorum à purgantibus, & diaphoreticis abſtineo, in intermittentibus quoque à purgantibus in principio me tempero. Non ideò in progreſſu curationis febrium, poſtpoſitâ tantâ remediorum pompâ, totus ſum in obſervando, an excitata febrilis fermentatio nimium torpeat, & in coagulationes diſponatur, vel nimium exardeſcat, & in diſſolutiones viam ſternat, quibus de cauſis coctio, & deſpumatio materiæ peccantis impediuntur; Et ſit nimium torpet, eam excito per ſpirituoſa, & volatilia; ſi contrà nimium æſtuet per fixantia, & humectantia coerceo; & tandiù hæc omnia facio, donec jam certior factus ſim, ſanguinem febrientem tanto motu præditum eſſe, quantus requiritur ad deſpumationes, præcipitationeſque morboſæ materiæ ſuo tempore peragendas, per vias naturæ accommodatas, ſudorem nempè, urinam, ſeceſſum, &c. Non ideò, inquam, hæc & ſimilia in aliis quoque morbis facio, quia ratio, & ex hypotheſi deductæ ſpeculationes mihi hoc dictaverint; ſed quoniam frequens, tum mea, tum celeberrimorum Obſervatorum, experientia me didicit, acutos morbos ab adhibitis in principio purgantibus in pejus ruere, febres intermittentes ſtatim fieri continuas, & ſi purgantia repetantur, diuturnas, & lethales; ſiquidem naturâ duce nunquam vidimus criſes in principiis acutorum ſalutares fuiſſe; *Quæ enim judicant, ne ſtatim appareant,* inquit *Optimus Senex, in Coacis.* Poſtremò febrium curationem certiùs non abſolvi, quàm continendo ſanguinem intra eos limites, ut neque hinc plus æquo gliſcat, neque illinc nimium torpeat; quibus de cauſis coctio, & deſpumatio morboſæ materiæ impediuntur. Hiſce, inquam, experientiæ momentis inſtructus, ad tales indicationes in præfatis morbis hauriendas me compuli.

VII.

Ut rem contrahamus, ſciendum eſt indicationes curativas in morbis,

aliundè certiùs deduci non poſſe, quàm à ſymptomatibus tunc temporis gravioribus, & ſupra reliqua prædominantibus, quippe quæ morbi genium, & gravitatem præ cæteris apertè nobis oſtendunt. Verumtamen, cùm in quolibet morbo quatuor ſint conſideranda, morbus, cauſa morbi, ſymptomata, & vires: Medicus profectò ita horum omnium motus, originem, vim aliaſque adinvicem circumſtantias callere debet, ut de indicationibus nil audeat decernere, niſi quatuor illis attentè conſideratis, & relatis inter ſe, atque urgentiori primum proſpiciat. Fateor denique neminem tam citò, feliciterque indicationes curativas in morbis detecturum fore, quàm qui diuturna edoctus praxi, genios illorum præcipuos, varioſque invadendi, & declinandi modos, iterum atque iterum obſervaverit; multò magis ſi antecedenter ſe exercuerit in lectione librorum præceptis & cautionibus abundantium, quales ſunt nuper laudati, iiſque analogi. Quibus omnibus ſi accedat fœcunda quædam, & maſcula mentis vis, quâ morborum motus antecedentes, præſentes, ſubobſcuri, latè patentes, ſe excipientes, aliique mirabili quadam detegantur ſolertia, de indicationibus profectò ſolidè judicabit.

VIII.

Regulæ mox expoſitæ illis potiſſimùm conducunt morbis, in quibus mora omnis pernicioſa eſt; in iiſque Medici ſagacitas longo morborum uſu, & virtutibus remediorum, tam ſpecificorum, quàm communium, abundanter inſtructa, ineffabili quadam proprietate de rebus pluribus prudenter determinat, atque à minimis quibuſque circumſtantiis medendi rationes citò deſumit, quæ omnia vix intelligi, aut verbis exprimi poſſunt. In chronicis contra, cùm phænomena ſint diuturna, & conſtantiora, non aliundè certiùs deſumi poterunt indicationes quàm à juvantibus, & lædentibus, nec non à ſedula, & fideli eorumdem ætiologia, à ſectione cadaverum morbis denatorum præ cæteris deſumenda. Atque ex antedictis, tanquam per corollarium, deduci poteſt ratio, cur ſæpiſſimè videamus Practicos celeberrimos, poſtquam primò inſpexerint ægrotantem, ejuſque ſymptomata, & affectiones ſenſuum tunc apparentes ſeriò conſideraverint, in cognitionem venire rerum ferè incomprehenſibilium, diagnoſim, prognoſim, & curationem morbi ſpectantium, idque modis quibuſdam ita occultis, ut ſi ab ipſomet Medico rationem inquiras promptæ hujuſmodi perſpicacitatis, explicare profectò tibi neſciverit mirabilem illam vim ſolertiæ in inveniendo, & determinando. Quamobrem medendi methodus, nil aliud revera eſſe mihi videtur, quàm judicium practicum, adæquatum, & ſagax, id eſt, talium omnium ferè mirabilium, & occultorum fontes à conſummata praxi dumtaxat oriri, qua quidem mille rerum differentiæ momento prorſus explanantur, quamvis ſigna morbi varia, incerta, & generalia eſſe ſoleant, &c.

CAPUT XI.

De Remediis ſpecificis, eorumque Hiſtoria.

§. I.

CUm tantum intercedat affinitatis remedia inter & indicationes, de curatione morborum nunquam benè ſperandum, niſi hæc duo arctiori quàm hactenus fœdere proceſſerint. Cæterùm, licèt indicatio abſque remediis, remedia ſine indicatione, mutilum quid ſint; nihilominus tamen, ut fatear, quæ ſentio: *Sola remedia ſanant.* (quæ quidem licèt aliquando nobis videantur ſine indicatione exhibita fuiſſe, eventus tamen de indicatione vera nos abundanter admonet.) Hujus aſſerti fidem, primò faciunt *Empirici*, qui methodos, indicationeſque *Rationalium* ſpernentes, uſu dumtaxat remediorum, ut aiunt, ſpecificorum, quamplures ægrotantium priſtinæ ſanitati feliciter reſtituunt. Secundò, remedia à gnaris æquè ac ignaris Medicis, cum indicatione vera, vel eadem ſæpiſſimè falſa exhibita, fauſtos eventus æquè omnia producunt; Contrà verò ſi indicationes ſine remediis fuerint, fragilitatem mortalitatis, ne minimum quidem levare poterunt: Stet igitur quod diximus. *Sola remedia ſanant.* Doctores Medici? inter deſiderata artis noſtræ reponenda demum erit hiſtoria remediorum, quæ non amœna quædam, & libera ingenii peregrinatio, ſed durus labor, & longo itinere conſumptus patefecerit; Sintque conſtantia, methodo præſcribendi munita, & cuilibet morbo ſpecificè ac fermè infallibiliter reſpondentia; prout eſt in Intermittentibus cortex peruvianus, in dyſenteria ſerum lactis; in Lue gallica mercurius, & ſarſæ radix: In affectione hyſterica ſal, aut bezoarticum Jovis: In doloribus poſt partum tinctura ſuccini cum aqua cinnamomi extracta, & exigua ſyrupi cinamomi quantitate temperata. In ictero flavo ſpiritus ſalis ammoniaci acidus, & ſic deinceps de reliquis ſingulorum morborum ferè ſpecificis remediis, quibus amara mors longiùs, quàm fieri poſſit, detineatur. Quorum ſanè ſpecificorum remediorum, ſi morbi ſinguli unum dumtaxat haberent, apertè conſtaret non fortunâ Medici, ſed remedio & judicio curari, ut optimè expreſſit *divinus Senex* his verbis.

Medicina itaque mihi jam tota inventa eſſe videtur, quæ ſe habet, & quæ docet ſingulas, & conſuetudines, & occaſiones. Qui enim ſic Medicinam novit, minimè fortunam reſpicit, aut expectat; ſed & citra fortunam, & cum fortuna rectè faciet. Conſtans enim, ac firma eſt tota Medicina, & doctrina optima

optimæ in ipſa compoſitæ minimè fortunâ egere videntur. Nam fortuna ſui juris eſt, & nullius ſubeſt imperio, neque optantis eſt ad ipſam pervenire. Scientia verò imperata facere cogitur, & facilè eſt ipſam feliciter aſſequi, ſi quis ſciens uti velit. Deindè verò quid opus eſt Medicinæ fortuna? Si enim Morborum remedia clara ſunt, & manifeſta, ſicuti arbitror, non expectant ſanè fortunam ad Morbos ſanandos, ſiquidem ſunt Medicamenta; ſi verò cum fortuna exhibere ea prodeſt, non magis medicamenta, quàm ea quæ non ſunt medicamenta unà cum fortuna adhibita Morbos ſanabunt. HIPPOCRATES de loc. in hom. n. 58. &c.

II.

Hiſtoricus itaque iiſdem gradibus, quibus morborum, cauſarum, ſymptomatum, indicationumque hiſtoriam illuſtravit, iiſdem, inquam, & illam remediorum abſolvere debet modo ſupradicto; qua quidem in re ſenſuum oracula, necnon juvantium & lædentium obſervationes ſunt conſulendæ, & ab eodem pariter fonte petendæ ſunt cautiones, & præcepta quædam ſtabilia, circa uſum, quantitatem, tempus, aliaſque adhibendorum remediorum conditiones. Quod lac ſit ſpecificum remedium ad ſanguinis acrimoniam compeſcendam, parùm luminis afferre poterit praxi meæ in hoc morbo curando, niſi interea Auctores mihi ſignificaverint methodum, cautiones, & præcepta eidem exhibendo præ cæteris opportuna v. g. Lac tutiùs exhiberi verno, & autumnali tempore, quàm æſtivo, (in quo ejuſdem ſerum proficuum eſt); dum lac exhibetur cavendum ab uſu vini, & acidorum; & ſi acidi humores primis viis redundent, itidem cavendum. Si diarrhœa ex ventriculi cruditate vigeat, abſtinendum pariter ab illius uſu; ægrotis laborantibus nervorum, aut capitis affectibus noxium maximopere eſt lac. Ita nuperrimè, Vir eruditiſſimus, ex copioſo lactis uſu (exulato quolibet alio victûs genere per 20. dies circiter) incidit in graviſſimam oris torturam, cum tenſione dolorifica muſculorum colli, & totius penè corporis; adhibitiſque à me variis remediis poſt duorum menſium intervallum convaluit. Lac nervis, & capiti contrarium eſt; pectori familiare, infimo demum ventri flatuoſum. Ne lac aceſcat in ſtomacho, ſaccharum, aut mel eidem miſceto; Et quamvis aceſcat, non perindè tamen illius uſum ſtatim reprobare oportet; ſed per duos dies teſtacea exhibenda ad abſorbendum acidum, & exinde lac denuò præſcribendum; & ſi denuò aceſcat, viciſſim interponantur teſtacea, nam hoc pacto minus impoſterum aceſcet, & optatum finem ab illius uſu conſequêris. Aſſumpto lacte quieſcendum, vel leniter deambulandum; labor nimius tàm mentis, quàm corporis ab illius uſu cavendus, uti & ſommus; nam his de cauſis, crudum ad caput perveniens, ad varios morbos illud diſponit. Hæc, aliaque monita ſcienda ſunt ante lactis uſum, quæ quidem innotuerunt Practicantibus, non per ingenii vexationem, ſed per diuturnam dumtaxat juvantium, & lædentium obſervationem. Et qui antedictis cautionibus deſtitutus, ad uſum lactis ſe accinge-

ret, æquè peccaret cum iis, qui dubium iter in tenebris aggredi tentarent, atque nec lucem accenderent, nec diurnam lucem expectarent.

III.

Quæcumque de lacte adnotavimus, ſingulis quoque remediis neceſſaria eſſe ſeriò fatemur. Siquidem innumera illa incommoda, quæ ab uſu remediorum ægrotantibus interdum ſupervenire ſolent, non à prava qualitate remedii, ſed aut à falſa indicatione, aut à defectu cautionum, & præceptorum, eidem adhibendo maximè facientium, producuntur. Optima igitur remedia optimis cautionibus confirmata, univerſam curandorum morborum rationem complectuntur; hinc eſt ut Viri eruditionis vulgaris, & merè Empirici remedio aliquo comprobato aut ſolida cautione ſummorum Opinatorum glorioſam oſtentationem aliquando deludant. Remedium purgans plurium morborum domitor eſt; illius tamen imprudens uſus in principiis acutorum, aut repetitus in curatione intermittentium, magno hominum detrimento adhuc apud Medicos viget. Rudis quidam Practicus ad curationem ardentis febris nuper accerſitus in ipſo morbi principio purgans medicamentum exhibuit; æger exindè pejus habuit: poſtpoſitaque ſanguinis miſſione, circa ſeptimum diem denuò purgationem inſtituit, à qua in deploratum ſalutis ſtatum redactus Patiens, decimoquinto morbi die quatuor libras circiter ſanguinis grumefacti alvo ejecit, ac demum migravit in hecticam. Si quis aſſereret, ſanguinem illum indicia nobis præbere, poſtpoſitis purgantibus evacuari debuiſſe in principio per phlebotomias, ſagacioribus remitto decernendum. Menſe Junio anni 1695. Mulier quadragenaria Romæ per ſeſquiannum graviter affecta lenta febri, cum ſcirrho ventriculi, &c. ab uſu chalybis à Medico Sene præſcripti, ſtatim incidit in hydropem, & poſt elapſum menſem mortua eſt. Nonnullis antè mortem diebus inſigni gulæ ſtrangulatu afficiebatur, adeò ut quaſi ſuffocari ſentiret, viamque eſculentis præcluderet: Aperto cadavere totam ventriculi molem ſcirrhoſam inveni, ſcirrhoſum pariter & uterum, & in abdominis cavitate aquæ fœtidiſſimæ, & ſubnigræ non exiguam quantitatem. Longum eſſet recenſere innumera damna, ægrotantibus facta à remediis, dum debita cautione, & præceptis, ab Auctoribus non exponuntur, uti de chalybe in ſcirrhis ventriculi (& forſan aliarum quoque partium) & purgantibus in principio ardentium, ex antedictis hiſtoriolis innoteſcit.

IV.

Diximus ſuperiùs, quemlibet morbum à ſpecifica, & ſibi ſoli propria humorum exaltatione, vel ab exaltatione ſive ſpecificatione morbi principalis, cujus ille eſt ſoboles, pendere, haſque omnes humorum ſpecificationes, ita naturæ legibus ſubjacere, ut reliqua corpora ſublunaria; ſed in quibus potiſſimùm conſiſtat ſpecificatio illa, ſeu minima partium morboſarum mixtio, per quam quilibet morbus in ſpeciem ſibi debitam exal-

tatur, id ſanè me latet; per ſucceſſiones tamen ætatum aperietur forſan à ſolertiſſimis Practicantibus, ſi meditationes ad vitam activam revocaverint, nec theoriam, tanquam filiolam, in deliciis, perpetuo quodam ſtudio exornaverint, praxi omninò neglectâ. Scio tamen morbos, tum chronicos, tum acutos, eum feliciter eliminaturum, qui caſu vel diuturnâ praxi inciderit in remedium per quod morbi ſpecies jugulari, ac velut in ovo extingui valeat. Neque pro hiſce explicandis afferendæ ſunt in medium primæ aut ſecundæ qualitates, ut nonnulli fecerunt; nam præterquamquod eſſentia morbi in talibus qualitatibus non conſiſtit, videmus frequenter morbos quamplures, adhibitis, & calidis, & frigidis, humidis, aliarumque hujuſmodi qualitatum remediis, vix ſubmoveri, niſi demum incidamus in remedium, quod veluti ſpecificè morbum extinguat. Exindè eſt, ut multi morbi, calidi vulgò dicti, calidis curentur remediis, frigidi frigidis, & ſic deinceps; imò & remediis juxta noſtrum cogitandi modum, naturæ humanæ prorſus contrariis; unde videmus paſſim ægrotos fuiſſe ſanatos poſt commiſſos graviſſimos errores, vel in potu, vel in cibis, vel in remediis demum ipſorum naturæ maximè contrariis. Hæc igitur omnia à præfata humorum ſpecificatione, non vero à qualitatibus per contrarietatem agentibus, pendere cenſemus.

V.

Antedicta ſpecificorum remediorum neceſſitas ad morbos chronicos potiſſimùm ſpectare videtur. Hi enim cùm ab indigeſtione quadam, craſſitieque humorum dependeant, & frequentiùs in ſolidis, quàm in fluidis vitium lateat; natura profectò diuturnitate mali oppreſſa ferè, ac deſtituta, coctionem, depurationemque morboſæ materiæ abſolvere vix poterit, niſi exhibeatur remedium aliquod morboſam illam ſpeciem promptè extinguens, vel roboretur natura per medicamenta ſpirituoſa, reſtaurantia, & amaricantia; quibus, quaſi exhilarata, hoſtem cervicibus ſuis diù imminentem tandem excutiat: ideò ſæpiſſimè obſervavi in praxi, methodum Recentiorum per remedia ſpirituoſa, volatilia, & impetum facientia, morbis chronicis ſummoperè conferre, acutis contrà ingenter obeſſe. In his enim, cùm fermentationes ſint celeres, & nimis activæ, nec ſolida vitiata ſint, natura, ſponte ſua, aut per prudenter inſtituta artis adminicula, morboſæ materiæ coctionem, deſpumationemque ſat citò abſolvit, & per debitè procuratas evacuationes morbi ſpeciem extinguit. Si verò acuti morbi ab occultis aëris qualitatibus, vel novis temporum conſtitutionibus originem ſuam habeant; remedia novam illam ſpeciem extinguere valentia, non aliundè certiùs peti poſſunt, quàm à ſedulo, & repetito juvantium, ac lædentium examine: ideò videmus remedia nonnulla certis quibuſdam morborum conſtitutionibus, & Epidemiis prodeſſe; obeſſe contra iiſdem Epidemiis, aliis annorum conſtitutionibus.

VI.

Cùm de acutis morbis incideret ſermo, monendum hîc obiter, graviter errare illos, qui acutos, & inflammatorios morbos remediorum copiâ tandiù afficiunt, donec natura, quò ſe vertat neſcia, & hinc indè, tum à morbi vehementia, tum à remediorum pondere variè diſtracta, tandem cogatur ſuccumbere. Nec mirum, nam morbi acuti, præſertim febres hujus generis, ſæpiſſimè ſponte ſua ſanantur, ut in Pauperibus, & Ruſticis obſervamus; Siquidem ille idem humorum impetus, qui febrim excitavit, ille, inquam, idem eoſdem diſponit ad præcipitationem morboſæ materiæ ſtato coctionis tempore peragendam; atque hæc præcipitatio, cùm ſit ſolius naturæ opus, nullibi ſanè tam graves, & innumeros committunt errores Medici, quàm in curatione febrium prædictarum; perturbato enim, diſtractoque motu illo ordinato naturæ, à repetitis toties, vel abſque methodo exhibitis medicamentis, nec febris minuitur, nec criſis ſtato tempore ſuccedit, ſed Patiens dubio marte colluctatus, vel in perniciem, vel in chronicos morbos delabitur.

VII.

Circa remediorum uſum in acutis, & chronicis morbis, variæ præjudiciorum ſimiolæ Practicantibus obverſantur; in gratiam præſentis argumenti nonnullas recenſebimus. Multi, eo potiſſimùm nomine, tantis utuntur remediis, propterea quod (ſicuti à plurimis non ſine animi mœrore audivi) fieri non poteſt, ut inter tot adhibita remedia unum demùm non reperiatur, quod morbum valeat retundere. En Medicorum ſtupiditatem? quâ permotus, contineri nequeo, quin hîc repetam quod Appius Cœcus Populo Romano pacem cum Pyrrho meditanti increpavit. *Magna patientia*, inquit, *Patres conſcripti, per plures annos cœcitatem meam ſuſtuli; at nunc me ſurdum quoque optaverim, cùm vos tam deformia agitantes conſilia perſentiam, &c.* Nonnulli, ſpecioſas quaſdam, ſed fallaces in remediorum applicatione graduationes conſtituunt, alia dicentes magna, alia verò levia; Et primò, à falsò putatis levioribus incipiunt, deindè ſenſim ad majora, ſi morbus non ceſſerit, aſcendunt. Præſcribunt itaque (præſertim in morbis periculi plenis) primò purgationes, deindè phlebotomias, vel è contrà, enemata injiciunt, ſyrupos adhibent, & tamdiù hæc omnia, veluti in orbem, repetunt, donec obſervaverint, vel non declinare, vel in pejus ruere morbum; & tunc ad remedia, ut aiunt, magna perveniunt, veſicantia nempè copioſa, ſcarificationes, ſinapiſmos, purgantia fortiora, & hujuſmodi quamplura, per quæ, ſi propoſitum ne quidem aſſequi poſſunt, ad expectationem criſis ſe tandem convertunt; nec interea erubeſcunt ab ea natura criſim expectare, quam, tanta remediorum lanienâ, & methodo tam contraria, vehementer perturbarunt.

VIII.

Formulæ remedia præſcribendi mutandæ ſunt, pro varietate tempera-

menti, habitus corporis, ætatis, regionis, cauſarum, antecedentium, &c; medicamenta deobſtruentia, quamvis generaliter omnibus obſtructionibus conveniant, modus tamen eadem exhibendi varius eſſe debet, prout diverſæ erunt circumſtantiæ ſupradictæ; aliis enim prodeſſe ſolet forma ſicca, aliis potabili, aromatica, intus, aut extra exhibita, & ſic deinceps, &c. Nuperrimè curabam Romæ Virum macilentum poſt tertianam duplicem lentâ febriculâ, & tumoribus colli graviter affectum; lingua erat viſcida, alvus adſtricta, vigiliæ aderant cum urina rubicunda, &c. Ab aſſumpto pulvere cachectico ex chalybe ſemel ſulphurato, cinnamomo, & ſaccharo ſimul mixtis, & cum brodio ſumptis, pejus habuit, venterque flatibus diſtendebatur; Quamobrem conſideratis, & ad invicem ſedulò relatis antedictis ſymptomatibus, deobſtruentia ex ſuccis depuratis cichorei, borraginis, & ſonchi propoſui, quibus pluries repetitis optimè convaluit. E contrà alium ægrotantem pariter macilentum, quamvis prædictorum ſuccorum uſu à lenta febri liberaverim; obſervavi tamen quod per eorumdem continuationem in ſudores nocturnos profuſiſſimos incidebat, à quibus demùm evaſit ſuccorum uſu intermiſſo.

IX.

Contra mortis imperium nil valet habitu martio incedere, nec contra morborum violentiam, terrore diſputationum pugnare, *ſola remedia ſanant*: & ubicumque ſcientiæ ſubſtiterit infirmitas, ſola remedia pondus, & majeſtatem ejuſdem reſtituent. Nihil magis igitur intereſſe ſaluti hominum puto, quam ut, per manus Medicorum, nova in dies detegantur remediorum genera, vel jam detecta, ſolidis obſervationum præceptis, efficaciùs muniantur. Phthiſis ab ulcere pulmonum, vulgò pro incurabili derelinquitur, eo quia, ut aiunt, tale ulcus internum eſt, & occultum, nec ut alia externa ulcera mundificari, & à pure abſtergi poteſt; ſed quare non id agunt Medici ut inveſtigent ulceris ſitum, eoque detecto ſectionem inter coſtas inſtituant, ut medicamenta introduci poſſint, rationem ſanè non agnoſco? Elapſo ſeptennio, cùm eſſem Patavii, Vir quidam accepit vulnus in dextra thoracis parte ad pulmonem uſque penetrans; quod vulneris genus, quamvis lethale ſit, Chirurgus tamen ſolertiſſimus ſectionem inter coſtas fecit per longitudinem ferè ſex digitorum, ut ſitum vulnerati pulmonis detegeret; eo igitur detecto per vulneraria ſiringationibus, & turundulis introducta, elapſis duobus menſibus perfectè cicatrizavit. Eamdem propemodum ſedulitatem tentare deberent Practicantes in curando pulmonùm Phthiſicorum ulcere, ne tanto artis dedecore, catalogus morborum incurabilium quotidie in immenſum augeſcat. Doctores Medici? mentis vires aſſiduis cogitationibus, & uſu acuuntur; ſocordiâ verò, & deſperatione franguntur.

X.

Si alicubi, certè in Medicina, multa ſcire oportet, & pauca agere, præſertim dum ad curationem morborum, vel nimis acutorum, vel complicatorum, deſcendimus. Delendumque eſt præjudicium nonnullorum ægrorum, putantium morbos feliciùs non ſanari, quàm per grandia, & copioſa remedia, dum verò facilia, vel minoris impenſæ præſcripta vident, vel dubia mente ſumunt, vel deſpiciunt. Ignarum vulgus! Quanti hominum diuturna morborum tyrannide, & fruſtraneo remediorum eventu delaſſati, cùm naturæ demùm ſe commiſerunt, & anheli pectoris pallorem, & longo ſquallore concretam faciem brevi receſſiſſe obſervarunt; Quanti negligentiæ bono, vel indulgentiæ temeritate ſanarunt, quos docta manus forſan enecuiſſet? Porrò primi Orbis Incolæ qui Artis noſtræ Antiſtites nec conſuluere, nec coluere, quàm ſalubrem duxerint vitam, teſtantur hiſtoriæ. *Parcat igitur ignarum vulgus, parcant & Medici tantis remediorum formulis; nam ſæpiſſimè quies lecti & quies à negotiis, ipſaque demùm à remediis abſtinentia morbum jugulat, quem uſus illorum fruſtraneus magis exacerbaret.*

XI.

Reſtaret demùm Hiſtorico inveſtigandum, quomodò in nobis agant remedia; ſed quoniam res hæc altiſſimæ indaginis eſt, & à ſenſibus remotiſſima; non unius hominis dumtaxat, ſed alicujus generalis Medicorum cœtûs negotium eſſet; Siquidem, ad illuſtrandum præſens argumentum, multa petenda forent à Chymicis, Mechanicis, Anatomicis, Philoſophiæ demùm naturalis, Experimentaliſque principiis, &c. Non diffiteor tamen, poſt repetitas Medicorum cogitationes, & uſum, nonnullorum remediorum effectus clariùs nobis hodie, quàm antea Veteribus conſtare; hoc igitur de ſingulis exoptamus. Cæterùm, cùm tanta ſit hujus negotii difficultas, fatendum naturam taliter ſe gerere cum remediis, qualiter in foveam delapſus cum ligno à ſociis porrecto; Ut egrediatur è fovea, lignum variè dirigit, modò ſcilicet ad dexteram, modò ad ſiniſtram, modò pedibus ſubſternendo, modò parieti figendo, modò manibus fortiter arctando, his demum, aliiſque ſituationibus diſponit, donec foris egrediatur. Remedium à nobis exhibitum, taliter interdum actuat natura, ut eo quandoque utatur in excitandis fermentationibus penè conſopitis, in ſecernendis noxiis humoribus, in deprimendis volatilibus, in reſerandis tenacibus, & ſic pro variis explendis indicationibus, remedium illud arte quadam, ſibi ſoli conſcia, diſponit, &c.

CAPUT XII.

Centaurus. Sive de Paradoxis Recentium Medicorum in deriſione Criſium, Dierum Criticorum, &c.

§. I.

INter reliquos abuſus qui, paucis abhinc annis, creverunt, eſt deriſio criſium, dierum criticorum, motuum morborum, per dies pares, aut impares, aliarumque hujus generis obſervationum, quas priſca Medicorum gens, magno ægrorum commodo, inſtituerat. Hanc Veterum ſedulitatem, duabus potiſſimùm de cauſis, deridet gens nova. Primò ob præconceptam falſam opinionem ex libris, qui tanta copia, contra Veterum ſapientiam, hodiè prodierunt; iis imbuta Lectorum mens, fieri vix poteſt, quin antiqua dogmata, vel falſa putet, vel, genio ad Sæculi guſtum accommodato, turpiſſima deriſione laceſſat, & ſub ficta veri ſpecie, à vero quàm longiſſimè aberret. Secundò methodus curandarum febrium iiſdem familiaris, cùm ſpeculativa ſit, fallax, & pro varietate tum Hypotheſium, tum Medicorum ſemper varia; neceſſe quoque erit ut motus naturæ in producenda criſi, vel impediantur, vel perturbentur; quibus de cauſis criticis naturæ motibus ex voto non ſuccedentibus, ſcientiam illorum tanquam inanem derident. Sed veniamus ad rem, atque ex defenſione veritatis à falſitate, ſcientiam hanc, tanquam præcipuum curandarum febrium fundamentum, priſtino ſplendori reſtituamus. Concedunt itaque illi ipſi deriſores, ſanguinem eſſe de genere liquorum fermentantium, & dum febricitat, vel aliter ægrotat iiſdemmet legibus cruditatis, ebullitionis, & depurationis ſubjici, quibus cæteri liquores fermenteſcibiles; In his liquoribus naturæ lege cautum eſt, ut quiſque, fermentationis, & depurationis ſuæ motus determinatis diebus abſolvat, à qua quidem lege ne minimum eos recedere quotidiè obſervamus. Diverſum enim eſt tempus, quod inſumit muſtum in depuratione perficienda, ab eo quod cereviſia, pomaceum, aliique liquores arte, vel natura producti. Idem de fructibus obſervamus, quorum ſinguli determinato dierum ſpatio ad maturationem perveniunt, & qualecumque demum adhibueris artificium, ut ante ſtatutum à natura tempus, vel fructus, vel liquores alii fermenteſcibiles maturationem abſolvant, fruſtraneum propemodum erit, & vanum, ſiquidem ad corruptionem potiùs, quàm ad maturationem violentia illa diſpones.

II.

Si per eos ſanguis febricitans in pluribus circumſtantiis congruit, cum reliquis fermentantibus liquoribus, cur etiam congruere non debeat in exercenda depuratione, coctioneque peccantis materiæ determinato dierum, aut menſium intervallo, rationem ſanè non video? præſertim cùm Hippocrate & experientiâ teſtibus certum ſit, tertianas ſimplices ſeptenis circuitibus ſponte ſua recedere, Ephemeram 24. horis, Synocham quatuor diebus; acceſſiones febrium particulares ſtatis horis, & ſic deinceps de reliquis morbis, &c. Et adeò conſtans eſt naturæ ordo in perficiendis ſtato tempore humorum peccantium coctionibus, depurationibuſque, ut nonnullæ febres, quantacumque contra eas adhibueris remedia, prorſus cedere nolint, niſi peractum ſit præfixum illud à natura tempus, pro abſolvenda deſpumatione; imò ab adhibitis purgantibus, febrifugis, aliiſque medicamentis intempeſtivè, & imprudenter, non ſolùm exacerbantur, vel duplicantur, ſed ad mortem quoque viam ſternunt, ob maximam in humoribus excitatam confuſionem, regularibus naturæ motionibus penè contrariam, ſicuti in acutis, & intermittentibus febribus pluries obſervavimus.

III.

Hæc ſanguinis febrientis ſtato tempore repurgatio, criſis vocatur, ſolemnis nempè naturæ machina, quà, poſt emenſos cruditatis, & ebullitionis terminos, peccans materies, veluti per inſtitutam deſpumationem, foris eliminatur. In Ruſticis, & qui Medicorum opere non utuntur, jucundo ſanè documento hujuſmodi criſes, ſive deſpumationes peccantis materiæ per ſudores, alvi fluxus, urinam, aliaſque naturæ vias perfici, & motu prorſus ordinato finiri videmus. Quarum omnium non ignarus Hippocrates & Conterranei Græci, adeò religiosè præfatos naturæ deſpumantis motus proſequebantur, ut, in curandis febribus, pauca admodum remediorum genera præſcriberent, ne per illa inopportunè forſan data, moderamen interni Rectoris conturbarent. Hippocrates ipſe in febrium præcipuè acutarum, curatione pauciſſimis utebatur medicamentis; & ſi excipias lene vomitorium, clyſteres, aut ſimile remedium, quod circa initia adhibere cogebatur; in progreſſu morbi ſola ptiſana ad morbi genium variè temperata contentus, & naturæ reliqua commitens; adſidens illius ſpectator, criſim expectabat, ut conſtat ex illius *lib. de diæta acutorum*, &c.

IV.

Quamobrem mirari deſinant Practicantes, ſi hodie, nec frequenter, nec perfectè, ſuccedant criſes, uti olim in Græcia, ſiquidem illi græcarum legum vel ignari, vel obtrectatores, à principio morbi ad declinationem uſque, purgantibus, diaphoreticis, phlebotomiis, ſpirituoſis, aliiſque imprudenter, & intempeſtivè exhibitis medicamentis, ferè conficiunt ægrotantem

trantem; ideò impoſſibile eſt, ut humores, per tam diverſas remediorum ſeditiones diſtracti, ad criticæ deſpumationis negotium ſtato tempore diſponantur; ſed aſſiduis confuſionibus agitati, loco criſeos perfectæ in metaſtaſes præternaturales deſinant, atque hac de cauſa, nec criſeos, nec dierum criticorum, nec aliorum demum naturæ motuum regulas ab Antiquis traditas in febribus obſervabimus. Sed aiunt neceſſarium eſſe evacuantia medicamenta in principio præſcribere, ut ſubducta portione materiæ peccantis minuatur morbus, & natura melius incumbat coctioni reliquæ. Hoc tamen contra experientiam eſt, ſiquidem evacuationes, quæ per initia, & crudo jam exiſtente morbo ſuccedunt frequenter ſuſpectæ ſunt, & periculoſæ; ſuntque, ut ait Hippocrates *judicatoria non decernentia:* nam nec morbi, nec ſymptomatum levamen exindè ſupervenit, ſed major exacerbatio; per irritationem namque fiunt, non per debitam naturæ ſeparationem, idque potiſſimum cùm eradicantia ſunt pharmaca. Si igitur natura nunquam movet in principio morborum materiem crudam tunc, & cum bonis ſuccis confuſam, multòminus ars, ejuſdem interpres & miniſtra, hoc tentare debebit. Quique Medici, vel ignorantia, vel odio ſectæ contrariæ, id tentabunt; quo fortiora, vel purgantia, vel diaphoretica, vel alia hujuſmodi medicamenta exhibuerint, eò majorem inducent in humoribus confuſionem, cujus de cauſa, minima profectò à præfatis medicamentis ſuccedet evacuatio, vel ſi magna, in perniciem erit, ſymptomata augebuntur, & morbus vel in longitudinem, vel in interitum deſinet. Contra ab iiſdem medicamentis, vel minima quantitate datis circa finem coctionis, non ſolùm maxima ſuccedit evacuatio, ſed ea cum levamine ſymptomatum, & Patientis. Verumtamen, ne omnia uno calceo metiamur, fatemur revera dari nonnullas febres, in quibus, nullâ expectata coctione, peccans materies ſtatim eliminanda ſit per ſudores, aliaſque vias naturæ magis accommodatas, tum quia malignitate peccat, & ſanguinem ad fatalem coagulationem diſponit, undè, ex diuturniori ejuſdem in humoribus mora, mors acceleratur; tum quia ab alimentis pravæ qualitatis, aliiſque hujuſmodi cauſis producta forſan fuerit, inter quas numerari poſſunt Epidemiæ contagioſæ, & malignæ, in quibus omnibus cunctatio pernicioſa eſt, ſolent enim celeriter ægrotantem jugulare, &c. Dicunt nonnulli neceſſe eſſe purgantia in principio exhibere, ut educantur cruditates e primis viis ibidem à cibis nimia copia ingeſtis cumulatæ, & inſignem morbo fomitem ſubminiſtrantes. Sciant hi tamen, cruditates primarum viarum ſpontè ſua digeri, vel potius per medicamenta ſtomachica, & fermentorum digeſtivam vim acuentia, & roborantia, non verò per imprudentem catharcticorum uſum, quibus in maſſam ſanguinis magis magiſque inſi-

nuantur, morbumque aut augent, aut fovent; undè ne quidem in hoc caſu purgantia juvant in principio.

V.

Quamvis ordo naturæ, in abſolvendis rerum effectibus, conſtans ſit, & perpetuus, quandoque tamen, ab occurſu contrariorum, adeò interverti ſolet, ut conſtantiam illam ſemper eandem non ſervet, ſed variam pro varietate occurſuum. Veritatem hanc, in criſium negotio præ cæteris obſervavi; ſiquidem cùm elapſis annis per varias Italiæ, & Dalmatarum Urbes peregrinatus eſſem, ſeverioremque hac de re obſervationem inſtituerem, didici tandem quod criſes, licet ſint conſtantes naturæ motus, variare tamen ſoleant, prout variæ ſunt medendi methodi, varia anni tempora, regiones, vitæ genus, temperies ægrorum, & ætates, &c. Brumali tempore ſucci vitales humani corporis, tum ob frigiditatem ambientis, tum etiam ob uſum ciborum craſſioris ſubſtantiæ, lenteſcunt aliquantulum, & ad motum celeriorem ineptiores evadunt, cumulatis interim in maſſa ſanguinis ob impeditam magis tranſpirationem copioſis impuritatibus. In tali ſanguinis ſtatu, & tali pariter anni conſtitutione, accenſæ febres longum temporis intervallum conſumunt, in abſolvenda perfectæ criſeos deſpumatione, imò ob antedictam partium craſſarum, heterogenearumque copiam, inſigni confuſione afficiuntur humores, & hac de cauſa ad deſpumationes naturæ regulares difficulter perveniunt; tunc temporis quoque febres non ita acutæ ſunt, nec ad celerem depurationem faciles, uti ſolent eſſe æſtate. Eadem pariter de cauſa in frigidis, paludoſis, & Septentrionalibus Regionibus raro criſes perfectæ obſervantur, ut Germani, aliarumque frigidarum Regionum Medici abundè teſtantur. His igitur in caſibus, indulgendum aliquantiſper medicamentis paulò calidioribus, digeſtivis, & roborantibus, quibus natura veluti exhilarata, tantum in humoribus excitet motum, quantus requiritur ad depurationem ſtato tempore, & perfectè abſolvendam. Appetente autem Verno, & Æſtivo tempore in Ruſticis, & Pauperculis, Medicorum ope raró utentibus, poſt inſtitutam (ſi oportebat) phlebotomiam, tenuem victum, & diluentia prudenter, & juxta acutiei morbi indigentiam præſcripta, paucis interjectis diebus per ſalutarem ſudoris, urinæ, aut alvi criſim febres illorum acutas, inflammatoriaſque ſolutas vidimus. Vere namque, atque æſtate, cùm ab aucto aëris elatere, auctaque exinde inſenſibili tranſpiratione, humores fiant agiliores, purioreſque; ſcoriæ morboſæ iiſdem confuſæ, ac velut incoctæ celerius quoque extricantur, coquuntur, & per ſubſequentes criſes foris eliminantur. Hoc idem de calidis Regionibus reſpectu frigidarum, de temperamento calido, & juvenili ætate,

reſpectu humidi, ætatiſque ſenilis, & ſic deinceps ſentiendum erit.

VI.

Antedictis pariter de cauſis, in Græcia, & Aſia criſes olim feliciter procedebant; aër enim talibus Regionibus circumfuſus, & orientali plagæ proximus, cùm ingenti præditus ſit puritate, tenuitateque, non ſolum vina, & reliqui telluris fructus perfectam maturationem citò, & feliciter attingunt; verùm etiam ipſa ſanguinis maſſa craſſioribus, & impuris aëris particulis non fædata, ſed ſumma gaudens agilitate, puritateque, à morboſis particulis, quibus febriliter efferveſcit, per inſtitutas naturæ criſes, celerius liberetur, quam non fit in aëre craſſiori, paludoſo, & frigido. Igitur quo Regio erit calidior, anni tempus pariter calidum & aër circumfuſus tenuior, ac purior, eo citius perfectiuſque abſolventur criſes in morbis acutis. Hæc tamen omnia ad criſeos felicitatem fruſtranea erunt, niſi adhibeatur medendi methodus, qua cum Græcis ſuis uſus fuit HIPPOCRATES Medicorum Romulus; hic diuturna edoctus praxi, naturas eſſe morborum, præſertim acutorum, medicatrices, in illorum curatione, poſt præſcripta pauciſſima in principio morbi medicamenta, dum res ad ſtatum tendebat, à remediis prorſus abſtinebat (dummodo tamen morbi genus, & malignitas id permitterent) & omnia naturæ committens, ſecurus criſim expectabat. Hodierni verò Practicantes talium præceptorum, aut obliti, aut contemptores, toto febrilis accenſionis tempore, non ſolùm aſſiduis remediorum formulis penè conficiunt ægrotantem, ſed morbum natura ſua benignum in claſſem chronicorum, aut lethalium redigunt.

VII.

Illæſa, uti opinor, verecundia fateri poſſum, me inflammatorias febres, præſertim varioloſas, poſt ſectam venam (ſi tamen nimius febris ardor, impetus humorum ad caput, aut alia viſcera & aliæ cauſæ hiſce analogæ eundem expoſcerent) tenuem victum præſcriptum, & diluentia prudenter, ac tempeſtivè ordinata, ſæpiùs feliciſſimè curaſſe; neque quiſquam variolis laborans de vita periclitatus eſt, dummodò eumdem præfata methodo tractaverim. Eamdem quoque methodum in reliquis continuis acutiſque adhibeo; talia enim tantaque inter initia præſcribo remedia, qualia quantaque ſufficiunt ut ſanguis febricitans intra debitos fermentationis limites coerceatur; dum verò morbus ad ſtatum vergit, tunc ſedulus ſpectator, naturæ reliqua committo; & ab illius oraculo pendeo, qua progrediundum via mihi ſit, in eliminando peccante humore cocto jam, & deſpumato; vixque fateri poſſum, quam jucunda delectatione per hanc methodum obſervaverim febriles

acceſſiones leniter, & amicè ſeſe excipere, tempora ſua juxta præſcriptos naturæ ordines percurrere; ebullitionem febrilem naturali ordine ſemper procedere, nec furentibus ſymptomatibus, aut intempeſtivis exacerbationibus remediorum perturbari; criſes denique, ſive deſpumationes ſingularum acceſſionum; necnon deſpumationes generales circa finem morbi adamuſſim abſolvi. Contrà verò dum, continuo remediorum uſu naturæ opus perturbabatur omnia in deterius ire conſpiciebam.

Finis Libri Secundi.

GEORGII BAGLIVI

Medic. Theoric. in Romano Archilyc. Prof. Soc. Reg. Lond., Acad. Imp. Leop. &c. Socii,

SPECIMEN

QUATUOR LIBRORUM

DE FIBRA MOTRICE, ET MORBOSA.

In quibus de Solidorum ſtructura, vi, elatere, æquilibrio, uſu, poteſtate, & morbis diſſeretur; Nec non de duræ Matris conſtructione, elatere, æquilibrio, & in ſingula quæque ſolida oſcillatione ſyſtaltica.

Et obiter de Experimentis, ac morbis Salivæ, Bilis & Sanguinis. De ſtatice aëris, & liquidorum per obſervationes barometricas, & hydroſtaticas ad uſum Reſpirationis explicata. De circulatione Sanguinis in Teſtudine, ejuſdemque cordis anatome.

Sacra Sacris hominibus communicanda ; profanis verò nefas , priùs quàm ſcientiæ myſteriis initiati ſint. HIPPOCRATIS Lex num. 3.

Bonus Magiſter experientia eſt : Opus eſt verò , & ipſum periculum facere ; imperientia namque timoris cauſa eſt. ARETÆUS CAPPADOX. lib. 2. c. 2. de morb. acut.

CLEMENTI XI. PONTIFICI MAXIMO.

GEORGIUS BAGLIVUS.

DIVINO ſane conſilio, CLEMENS XI. *Pontifex Maxime, contigit, ut bonæ artes, atque doctrinæ, quæ, vel à ſummis ingeniis vix comprehenduntur ſingulæ, Menti tuæ ſeſe univerſæ præbuerint. Etenim, quia ætate noſtra Litteræ publicæ jam culturâ ità deficiebant, ut paulatim exareſcerent, atque languerent: Summus fuit inter Mortales humanarum, atque divinarum rerum moderator, & arbiter ex omnibus Doctrinarum ſtudiis excitandus, qui, cum ſuprema Sacrorum poteſtate, curam etiam ſuſciperet ſtudiorum; ut ſecundùm res divinas mirabili providentia tua ſeptas, atque munitas, etiam ſcientias, quæ ad divinitatem proximè accedunt, veluti è ſolo erigeres, ac ſinu complexuque tuo foveres. Cujus excelſi operis initium Sanctitati Tuæ fuit inſtituta dudum inſtauratio Romani Archigymnaſii, quo aſſidùa, & quotidiana docendi opera, quam Juris Interpretibus fel. rec. Innocentius XII. injunxerat, etiam rei Medicæ Profeſſoribus imperata, revocare conaris veterem ſplendorem illum, atque Studioſorum frequentiam, qua, ſimul*

cum Urbis gloria, univerſum etiam Italicum nomen apud Tranſalpinos homines miris laudibus attollebatur. Quod ſanè tuum ſapientiſſimum conſilium, cum in Reipublicæ, tum etiam in Eccleſiæ Univerſæ utilitatem auguror eſſe ceſſurum. Etenim undè litteræ, inde etiam ſimul affectiones, & mores arripiuntur. Quamobrem Exteri ad hanc Urbem, doctrinarum causâ confluentes, ex ipſomet Fonte, Religionis unà cum doctrinis pietatem etiam haurient, virtuteſque Romanas, quas domum afferentes Eccleſiæ Catholicæ ditionem, & Sedis Apoſtolicæ gloriam ſcriptis, exempliſque ſuis in ævum amplificabunt. Cui ſanè operi à Te feliciter inchoato, Nos etiam qui in eodem Archigymnaſio Pontificia beneficentiâ fruimur, decet omne noſtrum navare ſtudium, ac non ſolùm præfinitum, atque ſolemnem laborum curſum ſtrenuè obire, ſed etiam tempus vacationis ità traducere, ne noſtrum ſit otium prorsùs ignobile. Quo nomine hanc de Fibra Motrice, nec non de Solidorum Morbis, Vi, Elatere, Æquilibrio, & Reſiſtentia diſſertatiunculam è meis feriarum lucubrationibus nuper ſelectam, in lucem iterùm tradere, & Sanctitati Tuæ ſacrare decrevi; non ut dignum tantâ majeſtate donarium, ſed ut argumentum ſit Exteris ingentis beneficentiæ tuæ, quæ etiam in meum ſterile ingenium depluens, fœtum excitavit artis Medicæ ſtudioſis, neque ut ſpero injucundum, nec prorsùs fortaſſe inutile futurum.

*Et ſanè ſi Exteræ, atque Heterodoxæ gentes ita virtutibus ſuis, incredibili ubique terrarum famâ diffuſis, capiuntur, ut Norimbergæ, vix dùm nuntiato mirabili proximorum comitiorum exitu, Magiſtratûs permiſſu nummus * in Sanctitatis Tuæ cultum fuerit excuſus: quid Nos facere oportet præſenti Virtutum tuarum imagine, ac voce ad æternam felicitatem directos, ac beneficentiâ tuâ enutritos? Meque inter alios ab ea nuper ex minori ad ampliorem docendi gradum, nempè ad Scholam Theoricæ Medicinæ tranſlatum? Quo circa ſi unquam antea, nunc ma-*

* Hoc numiſma Norimbergæ cuſum, ante omnes vidit Autor Romæ apud nobilem, & eruditum Virum Marc. Ant. Sabatinum, & apud ſolertiſſimum Dñ. de Ficoronis.

ximè animus meus ad majora ſtudia capeſſenda prægeſtit, pudetque ſine aliqua ſpe victoriæ, obſequio, & cultu erga Te certare cum Exteris. Nec me tenuitatis meæ cognitio deterret: tantam enim ſpem in benignitate Tua locavi, ut quam mihi gratiam à Te labores mei promereri nequeunt, eam ardore voluntatis, atque animi contentione confidam inituram: Qua ſpe cum hoc munuſculo me ad Sanctitatis Tuæ pedes advolvo, eoſque humillimè, ac venerabundus exoſculor.

Romæ prid. Nonas Novembres MDCCI.

BIBLIOPOLA ROMANUS
LECTORI.

PRodiere nonnulla ex hiſce Opuſculis Peruſiæ elapſo anno Jubilæi 1700. in formam epiſtolæ in 4°. quam Amici ſuaſione Autor noſter conſcripſerat. Et cùm per paucorum haberentur manus, & deſiderarentur à plurimis: tum ea, tum quæ de novo nunc addidit Autor in unum cogere libellum, Typiſque elegantibus dare, commoditati tuæ ſatisfacturus, volui. Specimen hîc habes de Anatome, natura, uſu, effectibus, & morbis ſolidorum, rem profectò incultam hactenùs, nec ad uſum redactam. Et cùm hæc ſolidorum Theoria ab experimentis, & naturæ obſervationibus petita ſit, commodè inſervire poterit pro Theorica Praxi ejuſdem Autoris, è Bibliopolio meo, meiſque impenſis anno 1696. Menſe Novembris primùm emiſsâ. His fruere, & Vale. E Bibliopolio in Foro Paſquini.

DOctum, & valde proficuum hoc Opus, cum adjunctis Diſſertationibus anatomicis, & practicis ad mechanicen redactis, jubente Reverendiſſ. P. Mag. Sacr. Pal. Apoſt. perlegi: Et nihil in eo reperi, quod Fidei repugnet, aut moribus. Ideo luce publicæ dignum exiſtimo.

Romæ Kalendis Novembribus 1701.

Joannes Trullius Medicus Romanus.

Imprimatur,

Si videbitur Reverendiſſ. Patri Mag. Sac. Pal. Apoſt.

Dominicus de Zaulis Epiſc. Verulanus Viceſgerens.

Imprimatur,

Fr. Paulinus Bernardinius Ordinis Prædicatorum Sacr. Palatii Apoſtol. Magiſter.

PRÆFATIO
IN SPECIMEN.
QUATUOR LIBRORUM
DE FIBRA MOTRICE,
ET MORBOSA.

ACERRIMUM judicium Fons ; & caput eſt benè medendi, atque ex multis, quæ ad optimum conſtituendum Medicum requiruntur, ſummum eſt prudens animi ſenſus : quæ veluti quædam eſt brevis & compendiaria via, quâ diſcimus & rectè, atque acriter de medicina judicare, atque in morbis gravibus, & implicitis pauca quidem, ſed tempeſtiva remedia adhibere. Id ſanè non modo diuturnis ſtudiis, ſed etiam præcipua quadam ingenii dote divino beneficio accepta comparatur. Quare nihil Medico eſt bona mente optabilius, cum qua verum à falſo diſtinguere noſcat ; ſine qua aut omninò deflectet à ſigno, aut illud nonniſi ſerò, per labores, & ſtudia attinget. Quamobrem non ſine admiratione obſervaveris, plures Medicos naturali ſolertia deſtitutos, quò plus in arte, atque uſu Medicinæ verſantur, eò longiùs abduci ab eadem, majoribuſque tenebris turpiter involvi. Alios contra felici ſidere natos artem, uſumque, ratione vincentes Medicinæ penitiores receſſus brevi tempore aggredi, & penetrare, rectumque de ea ferre judicium. Quo prædit naturæ beneficio, vel in ipſo ætatis flore oſtendunt, culmen ſibi nullum eſſe imperviùm, & inacceſſum, vanamque reddunt nonnullorum canitiem ob ingenii inopiam, erroribus, & caligine plerumque obrutam & irretitam.

Præterea, cùm ars Medica ex obſervatione, atque ratiocinatione coaleſcat : obſervatione ad conſtituenda præcepta benè medendi, ratiocinatione ad evolvenda morborum phænomena, abſtruſioreſque illorum cauſas inveſtigandas, ut opportuna remedia adhibeantur : qui communis ſalu-

tis, Hominumque utilitatis erit cupidus, de Theorica Medicina ex Geometriæ legibus judicabit: quoniam ex regulis homo, reſque creatæ omnes diſponuntur: in praxi deinde regimen ſumet à diuturna, conſtanti, diligentique obſervatione, qua ſibi via propoſita, neque in Theoretica, neque in praxi multùm aberrabit. Quam ob cauſam intuemur noſtra hac tempeſtate recentiores Medicos de Phænomenis morborum apertè diſſerere, cùm eadem Geometriæ legibus accommodant; nec minus perſpicuè ipſorum curationes dijudicant, cùm firmiter inſiſtunt obſervationis legibus ab HIPPOCRATE detectis, aut àliis qui viam ab HIPPOCRATE indicatam capeſſerunt.

Quoniam igitur paucis admodum à natura tribuitur rectus hic animi ſenſus, acerrimum hoc judicium; cùm res poſtea oſtendat, multorum praxim in hoc unicè conſiſtere, ut partes, morbos, & remedia, verbo tantùm noſcant, re ipſa tamen neſciant. Ut re vera proficere poſſimus, neceſſe eſt, ut quiſquis ille ſit vel cum hominibus eo ſenſu, natura præditis, atque donatis verſetur; vel eorum lectioni ſe tradat, qui ſua integritate judicii, & nativa felicitate veritatem evolverunt. Cùm igitur ipſe longo meæ peregrinationis tempore varia Noſocomia, & Univerſitates Italiæ, Dalmatiæ, &c. perluſtraſſem, ut ingenium in phyſicis experimentis exercerem, libroſque multos recentium, & veterum Medicorum lectitaſſem, undè optimam diagnoſticam, prognoſticam, & curativam aſſequerer, fateor me, ex ea multiplici lectione, parùm utilitatis collegiſſe, quia cùm peculiari quadam diligentia, fide, & methodo explanandæ ſint ſingulæ morborum circumſtantiæ; ut à natura infuſæ, non autem improbo labore acquiſitæ videantur: Hujuſmodi rerum inopia, eorum multos temerè judicantes, & ex quadam audacia medicandi differentes obſervavi: Alios, Theoricæ cum praxeos legibus confundentes, & ex unius legibus naturam alterius æſtimantes: Alios veterum dicta repetentes: Tandem paucos admodum inveni naturæ veſtigiis inſiſtentes boni aliquid proferre; etenim deſtituti firma illa, quæ ad morborum pertexendam hiſtoriam, quæque ad occurrentes difficultates perferendas neceſſaria eſt, patientia, in medio curſu deficientes, aut à naturæ veſtigiis ultrò deflectentes, more aliorum, voluptati ſpeculationum ſeſe conceſſere. In actionum omnium initiis alacritas ingenii ſumma eſt, vires integræ, judicium acutiſſimum; ſed hæc vix ſufficiunt; neceſſe enim eſt, ut eadem animi contentione, ſtudio, diligentia ad finem uſque rem perducamus, perficiamuſque. Profectò certum eſt facilè quempiam errare poſſe in tam multiplici viarum flexu, qui ſeſe offert in contexenda morborum hiſtoria, ſed patiens in obſervando methodus, methodus artium norma, & rationis magiſtra occurrere huic malo poteſt, difficilia expediendo, obſcura declarando, ardua explanando. Multa ſæpè tantùm habent difficultatis diviſa, ut omnem elidant intelligentiam, quæ tamen ſuo ordine diſpoſita fiunt facillima.

ANIMAD-

ANIMADVERSIONES

In Practicen novam.

I.

CUm igitur compererim hac via me nunquam ad optatum exitum fuiſſe perventum, miſſis cæteris libris, totum HIPPOCRATIS me ſtudio tradidi, aliquam benè medendi rationem inde aſſecuturus: Et cùm eum non ſemel relegiſſem, & propè memoriæ mandaſſem, proprio marte volui in Italiæ Noſocomiis dictorum illius periculum facere, nec ſine admiratione deprehendi Doctrinæ illius veritatem; tanquam ex tripode prodeuntem: cognovique illum demum eſſe verum artis Medicæ Ducem, Magiſtrum, & Auſpicem, diuque hanc veritatem expertus liquidò cognovi, rarò illum in Ægrotorum curatione aberraturum, qui omnes HIPPOCRATIS textus memoriâ comprehenderit, deinde noverit illos ſimul componere, compoſitoſque conferre ad curam; in quo certè tota Praxeos ſapientia conſiſtit. Si autem obſtiterit morbus aliquis incurabilis; *Ægroti quippè omnes ſanari non poſſunt, Medicus enim Dei potentiam anteiret, verum dolores ſedare, morbos intercipere, atque obſcurare, Medico fas eſt:* ut ait ARETÆUS *lib.* 1. *diuturn. morb. cap.* 1. exitum ſaltem tunc prævidebit, divinabitque, unde maximum honorem ſuſcipiet. Igitur qui hac ratione HIPPOCRATEM adhibebit, optimè profectò, feliciterque medebitur, etiamſi partes quaſdam alias, & ſpeculativas Medicinæ diviſiones ignoret, quæ ſunt propemodum oſtentationes vanitatis, non peritiæ in medendo. Hæ ſunt deliciæ HIPPOCRATICÆ, Tyrones mei, quarum epulis ſoli fruuntur, & ſaturantur quibus diſcendi ſtudium eſt ab uno HIPPOCRATE, cujus quidem quælibet ſententia veluti ſenatuſconſultum litem componit in arduis morborum curationibus; modo ipſas, ut optimè optimus animadvertit DURETUS *fol.* 203. modo, inquam, ipſas Medici attentiſſimis legerint animis, & intellexerint; uti fore confido, ſi cum benignitate ad diſcendum acceſſerint. Bona enim inter Medicos opinionum diſſenſio eſt, peſſima voluntatum; ſed præſtantiſſima eſt, rerumque omnium ab Ægroto expetendarum præcipua, par Studiorum, & opinionum conſenſio, quæ quidem lucet, ſplendetque in iis potiſſimùm, qui ſapientiæ Hippocraticæ ſtudium diù attentiſſimè coluerunt. Certè cùm HIPPOCRATEM lego, idem occurrit animo, quod SENECÆ in lectione *Q. Sextii* Stoici ſui temporis celeberrimi. Epiſtola enim 64. ſic ait SENECA de *Sextio. Quorundam ſcripta clarum tantummodò nomen habent, cætera exanguia ſunt. Inſiſtunt, diſputant, cavillantur; non faciunt animum, quia non habent. Cùm legeris Sextium, di-*

ces. Vivit, viget, liber eſt, ſupra hominem eſt, dimittit me plenum ingentis fiduciæ: Cùm lego hunc, libet omnes caſus provocare, libet exclamare: Quid ceſſas fortuna, congredere, paratum vides, &c. Hæc profectò adamuſſim omnia mihi reſpondere videntur, cùm HIPPOCRATEM lego. Quod cùm probè cognoviſſet DURETUS, ſic loquitur fol. 267. *Fremant licèt omnes, dicam tamen quod ſentio, majorem ſcientiæ, & praxeos ubertatem comparari à ſtudio Hippocratis uno die, quàm ab iſtis pragmaticis uno ſæculo.* Omnes laudant ARCHIMEDEM, ſed pauci legunt, lectumque intelligunt: Opus HIPPOCRATIS divinum, & admirabile ab omnibus Medicis dicitur, ſed vix è ſexcentis unum reperies, qui ſatis pro merito illud amplectatur. At videri volunt omnes, ne in ſuſpicionem ignorantiæ cadant, ſe habere aphoriſmos ad manum, dum eorum unum, aut alterum præcipitata mente, ut ferè fit, nulloque judicio in medium proferunt. At hi, cùm ad praxim monita, legeſque HIPPOCRATIS volunt conferre, in contrarium tendunt: Etenim cocta, incocta, matura, crudaque ſine diſcrimine habent: naturæ pepaſmos, ſive coctiones, intempeſtivis curationibus interpellant, turbantque; & nutantes adhuc, ac ſpei dubios ægrotantes præcipitant, ſumma in rerum confuſione verſantur: Præter jus, faſque defectis viribus, cruda movent, & ea vacuando nunquam deſiſtunt, donec penitus exhauſti ægrotantes ſuprema obeant. Quibus ego cauſis impulſus, optabam, ſic præſcribi certis legibus medendi rationem, ne Medicis impoſterum, locus impunè peccandi ſupereſſet in hominum detrimentum, & perniciem.

II.

Tyrones Medici, ſtudioſus ipſe utilitatis veſtræ, cui meos dico labores, non abs re iſta prædico; quidquid enim loquor, mihi uſu eſt comprobatum. Unde ad perpetuum vos hortor HIPPOCRATIS ſtudium: ſolus enim oſtendere potuit, quid ſit ſapere, & cum laude in curandis ægris verſari: Ediſcite illum, quæſo, & pro ingenio vobis divina beneficentia tributo ad opus, & praxim illius præcepta redigere ſcitote: confido enim vos nunquam ſpe, atque opinione veſtra fruſtratum iri. Si tam mira ipſe edidit in ægrotis curandis, fundandaque arte noſtra ad præcepta obſervationum circa ægrotantes, ſine novorum inventorum cognitione: multò meliùs vos, tanto poſt ipſum tempore nati, & cum tanta ſtudiorum, quæ diebus viget noſtris, facilitate, ejus veſtigia prementes proficietis, ſed tamen citrà nimiam erga res novas anxietatem, & laborem.

Pauca ſunt curandis morbis neceſſaria remedia, ſi morbus curam recipit; ſi verò fuerit incurabilis, uſu remediorum vires acquiret, ægrotumque conjiciet in diſcrimen; incongruis enim remediis digeſtionis facultas extenuabitur; & comparabitur in dies novus morbo fomes ad ægri detrimentum. Cùm febres aliique morbi in longum protrahuntur tempus, nulla eſt ratio medendi melior quàm Pharmacis abſtinere, adhibito tan-

tum convenienti victu, quo foveatur natura, nec digeſtionis vis attenuetur: ita multos convaluiſſe comperi.

In morbis acutis atque inflammatoriis paucis opus eſt remediis, ſatis enim fuerit viam obſervare diligenter, qua natura exitum tentat, curamque eò perducere, naturæ obſecundando; alioqui ægrotum peſſumdabitis, mutationes enim morborum inſignes, ſeu in melius, deteriuſve ſiant, judicia nominantur, quibus videlicet jus dici ſolet de controverſiis naturæ adverſus morbos.

III.

In Chronicis pauca remedia requiruntur, ejuſque ſint generis quæ parti affectæ conveniant, quaſi Specifica. Semper tamen in morborum diuturnitate conſulendum eſt digeſtionibus, alioquin victu incongruo, atque remediorum copia morbus evadet incurabilis.

In Febribus univerſalibus, id eſt, quæ ipſo de ſanguine ſuſcitantur, non admodum laborandum eſt circa partem affectam, ut inde curativæ deducantur indicationes: Febrium ſiquidem primordia, parteſque affectæ in iiſdem, nobis plerumque latent, & ſi unquam paterent, oportet indicationem dirigere ad conſtitutionem maſſæ ſanguineæ febricitantis, potius quàm ad ſophiſticam ſpeculationem cauſarum proximarum, aut quæ in febribus primoprimæ ſunt, quæ noſtræ aciei minimè ſubjiciuntur. Ideò, ſi primæ viæ ſint obſtructæ, eæque egerendæ, atque expurgandæ fuerint, danda opera, ut febrium fomes tollatur: ſi verò ſanguis febricitans ſit exaltatus, & vehemens, ejus reprimendus eſt impetus; ſi nimis craſſis humoribus irretitus, atque coagulatus, exaltetur, ac diſſolvatur. In hiſce enim tribus præceptis omnium prope illarum febrium cura verſatur, quæ ortum non ducunt ab organi læſione, verùm ab humorum congerie, aut in ipſo ſanguine, aut in primis viis. Et cùm ad criſim natura vergit, aut eas jam exciverit, tum à remediorum copia, tanquam à peſte, cavendum. Ex odore quem ægri ſpirant, ſoleo ſæpè utrum morbus facilis vel difficilis, brevis vel diuturnus, vel alterius generis futurus ſit, judicare.

In ægris qui morituri ſunt, nonnullis ante mortem diebus, ſolet dum pulſum tangimus ab eorum exhalare corpore fœdus quidam ac veluti cadaverinus odor, qualem ſpirant in Templis cadavera, ut ſæpè obſervavi, & velim ut ſeriò animadvertant Medici.

In morbis inappetentia ſignum eſt longi, aut periculoſi morbi, ut ſæpè vidi. Vidi quoque ſingultus frequenter excitatos ex nimio ſtibii diaphoretici abuſu. Pulvis Cornachini feliciùs adhibetur in corporibus laxiori fibrarum compage præditis, quàm duriori, ut non infrequenter animadverti. De morbis pulmonum, etiam ſi peritus in arte ſis, vel cenſearis, noli cum jactantia practicè de illis diſſerere, vel facilem promittere curationem. Acuti namque, licet curabiles ſint, derepente tamen ægrum jugulant, Medico ſtupente ac ne cogitante: Chronici verò dere-

pente quoque necant, curatuque difficillimi ſunt; & ſi curantur, non ab ignaris, ſed ab acerrimo præditis judicio curantur. Quæ præcepta ideò hîc inſerenda, deſcribendaque duximus, quia eadem in praxi vera eſſe comperimus; Idcircò Juvenes hortor ad alia invenienda, ut praxis Medica, quæ jam miſerè languet, opprimitur, & populis ferè riſui eſt, novis obſervationibus, & novorum operum explorationibus, majeſtate quâ decet, conſtituatur, & ornetur; nec non etiam ut Medicus ipſe non amplius Græcis vocabulis armatus, non carnifex, ſed humanæ ſalutis Reſtitutor, & Cuſtos cenſeatur. Majores noſtri, quos hodie *Galenicos* nuncupant, multa invenerunt, plura tamen inveniſſent, niſi multa, quæ adhuc ignorabant, ſe ſcire putaviſſent. Si enim à *Galenicorum* medicina lac illud obſervationum demas, quod in incunabulis ipſis Græcia dedit; reliqua ſunt erroribus, & præjudiciis ita ſuperſtructa, ut omninò immutanda videantur.

IV.

Humana vita nutritur, & coaleſcit ſpiritali aura, quæ anatomico cultro haudquaquam ſubjicitur. Minimum quoddam, quoddam, inquam, minimum, unde morbi ortum accipiunt integrè percipi neque intelligentia poteſt comprehendi, eòque minus redigi in poteſtatem anatomicæ artis; atque ſi alicubi, certè in exploranda cauſa morborum primoprima, & proxima *Virgilianum illud* adprimè quadrat.

Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas,
Atque metus omnes, & inexorabile fatum
Subjecit pedibus, ſtrepitumque Acherontis avari.

Incumbendum eſt igitur, & obediendum præceptis divini Senis totidem, ſed nunquam ſatis repetitis; aliiſque, quæ ab Aretæo, antiquioribuſque *Galenicis* practicis tantùm, & Obſervatoribus accepimus, ex iiſque regenda morboſorum cura, ut in tuto locentur. Quamvis non deſint, qui omni prorſus antiquitate contempta, irriſaque conſtantia Textuum Hippocratis, per abuſum quendam inſpecta urina, pulſuque perfunctoriè explorato, tamen compoſito benè vultu, totoque corpore ad ſummam hypocriſim, vanitatem ambagibus refertiſſimam pro veritate oſtentant; Hanc nihilominus audaciam infelix morborum exitus ut plurimùm detegit, aperitque.

V.

Qui Medicinæ ſe dedit, ſi optimæ praxis eſſe velit ſtudioſus, non erit diſtrahendus vanis quibuſdam Doctrinis, & artibus, ab ea prorſus alienis. Cùm enim ſumma ſit hujus difficultas artis, curari nequeunt morbi, niſi Medicus ſuam omnem defigat mentem in expendendis minimis circumſtantiis, retinendiſque Textubus Hippocratis, iiſdemque, ut ſupra retuli, comparandis, componendiſque, & ad morbos referendis. Quique id negligit, ac proprio ſenſu ductus, ſcientias, eruditioneſque alias impensè conſectatur, rectè prædicandi, feliciterque curandi fiduciam omni-

ninò deponat. Mens enim aliis cogitationibus abducta, vacare nequiverit morbis, quorum curatio totam abſorbet hominis mentem. Imò non ſine admiratione cognoverit vetulum aliquando, rudemque Medicum vix latinam callentem linguam, prudentem verò ac diligentem, & in HIPPOCRATIS operibus verſatum, efficacis alicujus remedii uſu, opportuna ac tempeſtiva prognoſi, nihil ad ægroti curam deſideraturum ex eruditorum Medicorum ætatis noſtræ varietate doctrinarum, linguarumque peritia. Quid Medico, Tyrones mei, diſputare confert de veſtibus priſcorum Arcadum, de ſcuto Achillis, de Pileo Senum veterumque Brachmanum, ſimilibuſque nugis, quibus tumet animus, non proficit; ſi moritur interim æger, de cujus morbo tam concinna, tàm eleganti conſultatione nuperrimè diſſeruit; Doctores Medici! perampla ſunt Medicinæ ſpatia, major animus, vita brevior, tempus pretioſius, quàm ut in ſterilibus hiſce, & nunquam profuturis, tempus impendamus.

ANIMADVERSIONES

In Theoricen veterem.

I.

SEd miſſa tantiſper neceſſitate benè medendi ex obſervationum legibus, & Coi ſenis præceptis: res monet, ut meum Lectori ſenſum aperiam ſuper hiſce tractationibus, quas ſum editurus, cauſamque proferam, quæ me ad hoc opus adegit, quod praxi à me menſe Novembri 1696. editæ pro Theoria deſerviet.

Inter cæteras verò cauſas potiſſimam fuiſſe ſtudium de Juventute benè merendi, ipſorumque & publicæ utilitatis bono, viam ingredi paucis hactenus tentatam, de Solidorum natura, vi, & poteſtate producendis in morbis, animadvertendi plura & explicandi, ut ex iis quæ mox dicemus, clarè conſtabit.

Dum igitur meo more HIPPOCRATEM aſſiduè percurrerem, obſervavi in morborum curis ipſum nihil magis præcipere, quàm Balnea, Frictiones, Exercitationes, Unctiones, Uſtiones, Inciſiones partium uſque ad oſſa, Ablutiones, Capitis purgationes per ſternutatoria, ejuſdem lotiones, Vellicationes, Succuſſiones, ac hujus generis remedia in ſolidis corporis humani partibus vim ſuam exercentia, quoniam iis proximè adhibentur, non autem in fluidis, niſi ſolidorum ope: nondum rationem horum aſſequebar. Mihique ſæpenumero cogitanti, quorſum morbo in fluidis exiſtente ſæpiuſque latente, admoventur remedia iſta, quæ aut vix conveniunt fluidis, aut tantùm ope ſolidorum quibus imprimuntur. Per os

etiam, ſi Helleborum excipias, & frequentem ſeri uſum, & lactis in morbis plurimis, pauca alia remedia adhibebat. Noſtriſque temporibus, veluti exemplo ſuo ducti Indi, & Orientales, ferè omnes curant morbos uſtionibus, & acuum puncturis, teſte Domino TEN RHYNE, & Doctiſſimo ALPINO *lib. de Medic. Ægipt.* Hiſque cogitationibus implicitus, ſuſpicari cœpi, optimum illum Senem, arcanam aliquam foviſſe in animo ſpeculationem de ſolidis; quam Poſteris aperire abſtinuit: quoniam de morbis, vi & poteſtate ſolidorum curſim aliquid attigit; atque ad eam ſpeculationem præfata remedia conformaſſe. Et quia in antiquis, recentioribuſque ſcriptoribus de cauſis morborum tractantibus vix aliquid mihi de ſolidis occurrit, ſed tantum innumeræ circa fluida nugæ, & ſomnia ſeſe obtulerant: Mecum conſtitui in hac ariditate materiei, nondum noſtris Doctoribus familiaris, meo marte uſum obſervare, vim, & poteſtatem ſolidorum in corpore viventi, tùm ſano, tùm morboſo, idque per experimenta fibræ motricis viventium animalium; & potiſſimùm patienti, conſtantique obſervatione circa ſymptomata ægrotantium. Illud enim mihi in animo firmiter hæret, aliter detegi non poſſe uſum, vim, & poteſtatem ſolidorum unius partis, niſi notatis & obſervatis accidentibus, quæ ibi deprehenduntur, cùm morbo eſt affecta: nemo ſiquidem noverit melius uſum atque ſtructuram unius viſceris, niſi cum à morbo, veluti ſcirrho, aut obſtructione, fuerit vitiata; deſcriptiſque antea morbi ſymptomatibus, viſcus deinde, ſecto cadavere, diligenter examinetur.

II.

Hac igitur opinione ductus, me totum tradidi ſymptomatibus malorum obſervandis, taliumque ægrotorum cadaveribus aperiendis; mirumque in modum mihi perſuaſi, majorem propè eſſe ſolidorum quàm fluidorum in procreandis morbis poteſtatem; ſummamque eſſe quamplurium Medicorum negligentiam, qui adhuc tam grave negotium, ſine debita animadverſione, prætermiſerunt. Cùmque maxima pars morborum ab immodica gula proficiſcatur, erroribuſque in ſex rebus non naturalibus: ſicubi errores hujuſmodi non præceſſerint, & in corpus incidimus ſani temperamenti cui ſuperveniant morbi extraordinarii, dolores nempè, fluxiones, convulſiones, calores interni &c. qui præſcriptis ex communi indicatione remediis minimè cedunt: plerumque id ſolidi alicujus potius vitio, quàm fluidi adſcribendum exiſtimavi. Cujus rei veritatem ex inſtituta cura illius ſolidi, quod morboſum ſuſpicabar, agnovi: præcipuè cùm nullum ſe mihi offerret ſignum fluidi nervei, fluidi lymphatici, ulliuſve fluidi vitioſi; nec ſignum digeſtionum læſarum, nullaque ſuſpicio morborum hæreditariorum, aliorumve ſubalternorum ex principalibus pendentium. Id evenit Ægro decumbenti propè Thermas Philippi, quarum rudera adhuc conſpiciuntur circa ædem divi Matthæi in Merula. Is æger gravibus, & longis meſenterii doloribus cruciatus, irritis omni-

bus remediis periit 6. Maii 1696. (Qua die Innocentius XII. Summus Pontifex petiit Centumcellas, ubi Navigantium beneficio aquæductus Trajanis aquis apponi juſſerat. Hoc autem anno 1702. menſe Novembris dicti aquæductus perfecti jam ſunt & abſoluti.) In ejus Ægroti cadavere Meſenterium invenimus aridum, ſiccum, durum, & quaſi emunctum, & ſine alicujus viſceris læſione; nihilominus Æger edebat, dormiebat, ſanumque colorem præ ſe ferebat, ac vix ullo bonæ valetudinis ſigno, carebat. Macer verò erat naturâ, ſiccuſque, plurimumque foris, & extra urbem itineris peragebat: Itaque morbum illum ſolidi potiùs, quàm fluidi cauſam habuiſſe duximus, cùm parum differret à morbo illius mulieris, quæ ex calculo renis interiit, cujus Hiſtoriam infra deſcribemus. Imò ſi exteriùs callus, qui non eſt, niſi ſcirrhoſa durities Fibræ cutaneæ, ab nullo præcedentis fluidi vitio producta, gravia parit accidentia, dolores aliquando, inflammationes, quandoque, ſi male habeatur, etiam mortem: cur non & interius pars obdurata, calloſa, & criſpata, propter depoſitionem ſalium, aut materiarum tartarearum, creare non quiverit eadem, au diverſa accidentia vitio ſolidi, perinde atque callus? & ſicuti callus curatur ſolis balneis illum lenientibus, ita curari poterunt præfati morbi uſu balneorum, & diluentium, quibus contractæ fibræ relaxentur.

III.

Nulla re verò melius cognoverimus vim, & poteſtatem ſolidorum, quàm capitis vulneribus obſervatis. Qui vulnus capite gerit ſanus creditur, & ſine aliqua læſione ſucci nervei, acidorum fictitiorum, aliarumque commentitiarum molecularum in fluidis. Inibi ſæpè obſervatur maſſa, id eſt medullaris pars cerebri putrida, ſanieque plena, cùm tamen Æger nulla patiatur accidentia Lethargi, delirii, convulſionum, aut ſimilium. Idque obſervavi die 20. Aprilis 1697. qua præfatus optimus Pontifex Neptunum conceſſit mediocri, ſed gravi comitatu viſurus Antii portum, ſuo juſſu in veteris ruderibus reſtitutum. Habitabat æger propè templum olim Fauſtinæ, nunc D. Laurentii in Miranda in Foro Romano, propè forum, & Baſilicam Cæſaris: huic capite laboranti non parùm detraximus cerebri putridi, poſteaque convaluit perfectè: nec nunquam correptus eſt convulſionibus, gravibuſque capitis morbis; meninges enim minimè fuerant graviter tentatæ. His tamen transfixis, inflammatis, aut ſanie interſperſis, continuò plurima oriuntur mortalia accidentia. Ideò vulnera muſculorum temporalium, qui ſuperius pericranio teguntur, (quod productio eſt duræ matris) plerumque gravia, plerumque lethalia. Quamobrem dum in noſtratibus Noſocomiis in capitis vulneribus meninges tactas, au vitiatas adſpicerem, illico accedere obſervabam motus convulſivos; deliria, tremores, &c. Animadvertens, quod ſi capite vulneratis lethargi avertendi cauſâ veſicantia adhibebantur, eos confeſtim

peſſum ire: uti ſuperioribus annis tradidi, cùm de veſicantibus agerem. Cùm ex mea opinione delirium ex meningum inflammationibus oriatur, idque mihi ex tot reſecatis cadaveribus conſtet, non miror veſicantium uſum nocere potiùs, quàm prodeſſe delirantibus; uti ibidem adnotavimus. Cùm enim delirium procedat à ſolido meningum irritatarum, criſpatarum, & inflammatarum; cantharidum ſal acutum, & cauſticum eo divertens, magis irritat, augetque delirium. In eodem opuſculo animadverti veſicantia magis obeſſe viris, quàm fœminis delirantibus, eò quod mulierum fibra mollior eſt, & flexibilior, & criſpationi minus idonea quàm hominis cujus fibra eſt dura atque tenſior. Adeoque ſi delirium ab inflammatoria irritatione, criſpatura, & contractione duræ Matris procedit, nihil tollendo eidem magis aptum, magiſque utile deprehendi, quàm emiſſo, ſi opus fuerit, ſanguine ex ſalvatella aut pedibus, balnea tepida, & emollientia Ventri, Pedibus, & Palmis adhibere. Laxatis enim productiſque fibris in partibus madefactis, ex mechanica neceſſitate conſenſus, & legum impulſus, laxari oportet, atque leniri, producique fibras interiores contractas, criſpatas, & quaſi inflammatas, ita ut liber pateat tranſitus fluidis, proindeque minuatur delirium. Hanc fomentorum utilitatem ſum in me expertus Bononiæ menſe Januario anni 1692. ætatis meæ anno 23. cùm graviſſimè acuta febri, morboque capitis cum delirio ægrotarem.

IV.

Interim quod fibra interior meningum ſic affecta, criſpet, convellat, contrahatque univerſum ſyſtema membranarum, & partes, ac viſcera omnia, quæ fiunt ex membranis, quibus dura mater, à qua originem trahunt, imperat, atque dominatur; id apertè colligitur ex accidentibus, quæ obſervantur, vel imminente, vel ab actuali delirio: qualia ſunt Hypochondria introrſum pergentia, ideo pluries HIPPOCRATES docet; *Hypochondria ſuſpenſa delirium ſignificare.* Item bulbus oculorum immobilis, & quaſi ſaxeus, lingua balbutiens, & plerumque tumeſcens, aridaque & ſicca; totumque corpus veluti tenſum, parumque flexile. Præterea ſemper præit gravis capitis dolor, ſuppreſſis tunc etiam ordinariis excrementis. Dum æger delirat, filtra omnia glandularum parum ſegregant. Imò liquidò mihi conſtat, quod ſi capitis dolori adjungatur diminutio ſegregationis humorum in ſuis filtris; v. g. urinæ, ſudoris, ſalivæ, fæcum, tunc delirium adſtare præ foribus. Præcipuè id evenit, ſi Medici utantur immodicè Diaphoreticis, & Alexipharmacis igneis, ac vehementioribus, obtundendæ ut ii prædicant, malignitati deſtinatis; quæ plerumque commentitia eſt, & falſa; ita ut multos non ea malignitas, ſed remedia, illius cauſa propinata, in gravius malum mortemque dejiciant. *Prudenti pauca.*

Omnia igitur præfata accidentia in delirantibus oriuntur ex externa criſpatura, & convulſione inflammatoria duræ Matris, quæ ſic affecta conſenſum poſt ſe trahit omnium partium à ſe procedentium. Idque mihi maximè

ximè divinus perſuadet *Hippocrates*, qui pluribus in locis inculcat, Alvi fluxum ſupervenientem in morbis capitis ſemper bonum, quod in dies verum ego experior: ſemper videlicet eſſe bonum, ratione ſigni, & cauſæ; cauſæ nempè, quia educitur portio morboſæ materiei; ratione ſigni, indicat enim laxari jam, molleſcere, & elongari ſolida interna tenſa, criſpata, & convulſa, liberumque præberi tranſitum fluidis filtrandis. Quoties inſpexi capitis morbos, veluti dolores, vertigines, convulſiones uſu ſalium volatilium, caſtoreorum, ſpirituum cephalicorum, igneorum in præceps ire, reddique incurabiles? Cùm enim hi morbi non à commentitiis Medicorum acidis gignantur, ſed à ſolido tenſiori, & criſpato, ſicco, & convulſo: iis remediis criſpaturæ augentur, morbique in deterius ruunt.

Referam ergo quod menſe Aprili 1701. (die decima hujus menſis optimus Pontifex Clemens XI. equo inſidens, incredibili concurſu populi è Baſilica D. Petri ad Lateranenſem conceſſit, capturus de more, atque ſolemniter ſupremi Epiſcopatûs poſſeſſionem) in quodam Presbytero accola Rupis Tarpeiæ in Capitolio obſervavi. Is ſtaturâ exiguus, ſubniger, ſiccus, deditiſſimus ſtudiis Forenſibus, & in corporis, ac mentis motibus aſſiduus, menſe Auguſto ſuperioris anni, magno æſtu graſſante, capitis doloribus corripiebatur, validiſſimoque ligamine in nucha, accedentibus motibus convulſivis, & convulſionibus per omnes partes, ita ut aliquando redderetur immobilis, gravis, aphonus, & ob debilitatem concideret: initioque hujus morbi ſingulis propè diebus hiſce vexabatur accidentibus. In hoc ſtatu præſcripſerant Medici pulveres cephalicos, ſpiritus, extracta calida, vinum cum ſalvia, extractum Hellebori, ſimiliaque vulgaribus Medicis conſueta: quibus redditus fuit protenſus, & ita toto corpore durus ac rigidus, ut vix à trunco differret. Hoc in ſtatu meam arceſſivit opem. Hiſque diligenter expenſis, morbumque oriri à criſpatura, & ſiccitate ſolidi certò deducens, & præter recenſitos errores Medicorum plurimum ægro obeſſe autumans naturalem tenſionem, fibræque validitatem, quæ ſingulis quaſi momentis curſum liquidorum intercipiens, motuſque retardans eorum; mutato inter ſolidum, & fluidum æquilibrio cauſam morbo præbebat: Juſſi, præmiſſa hac indicatione, ægro per 40. dies continuos Balnea univerſalia aquæ dulcis tepidæ; & totidem Aquæ Nucerinæ magna copia hauriendæ, ut eam per ſeceſſum redderet, aut per urinam, admixto interdum Syrupo violaceo, interdum maceratione ſeminum lini, aut radicum Altheæ. Quibus remediis perfectè convaluit. Curavi ſimiliter ægrum pari morbo laborantem ad ſepta Agrippæ, hodie *Arco della Ciambella*; aliumque ad Hortos Lucullianos vulgò *S. Andrea delle Fratte*: & tandem mulierem, quæ habitabat circa clivum Virbium, qua nunc aſcendimus ad Monaſterium S. Petri ad Vincula.

V.

Tandem, ut prolegomena noſtra concludam, quæ veluti aditus ſunt

ad breve hoc ſpecimen quatuor librorum de Fibra Motrice, & Morboſa. Cùm à primis annis, quibus animum ad Medicinam appuli, ſemper ſolidum præcipuè ſpectaſſem, ejuſque vim, & Elaterem & poteſtatem in fluida: ne temerè aggrederer obſcuram adeò rem, atque difficilem, ſermonem de ea inſtitui cum variis in Italia Medicis, ut conſilium ab iis acciperem, atque explorarem, ceſſurumnè ſit noſtrum opus in publicam utilitatem, & in artis noſtræ incrementum: ſed quoniam veteri more omnes fluidum accuſantes inveni, ab eoque ducentes omnium originem morborum; mecum conſtitui hoc argumentum proprio marte capeſſere, atque ad exitum producere.

Hoc verò te ſcire cupio, Lector, me ſtatim in adventu ad Urbem anno 1692. familiaritatem iniiſſe cum D. Trionfetto Collega noſtro, & Domino Pacchiono, cui potiſſimùm, ex multis colloquiis, haſce meas cogitationes probari animadverti. Unde cùm in Noſocomio Conſolationis Medicus eſſet ipſe ſecundarius, mihique per eum crebrò obſervationum facultas fieret: ſæpius ſimul de experimentis à me factis ſumus collocuti: eaque ex reſecatis cadaveribus, morborum obſervationibus, & variorum animalium inſpectione confirmavimus. Indeque domi quiſque ſecum aſſidua meditatione atque comprobatione opus penè abſolvimus. Quod amicus præfatus commentus eſt, id in lucem publicam brevi proferetur, me præſertim incitante, atque aſſiduè urgente.

Quod attinet ad lucubrationes noſtras; memoriâ tibi Lector eſt repetendum, in prima noſtræ praxeos editione, ad extremum operis me ibidem promiſiſſe ſpecimen de ſolidis, ſub nomine Fibræ Motricis, & Morboſæ, neque prius fidem meam liberare potuiſſe per meas occupationes in praxi, & in Theatro Anatomico Romani Archigymnaſii: Cùm autem id opus à paucis tactum, à nemine verò integrè peractum, aſſidua morborum obſervatione, & diuturnis anatomes exercitationibus indigeat; cùmque ex rationibus nuper indicatis integrum opus perficere nequiverim: volui hoc ſpecimine occurrere expectationi tuæ, meque memorem promiſſorum demonſtrare. Perficietur interea opus, cui in dies mentem concedo.

In quatuor dividitur libros; duo pertinebunt ad ſolida corporis ſani, duo verò ad ſolida corporis ægrotantis.

In primo libro de Fibra Motrice ſana examinabimus fibram per ſe ipſam, ſine fluido circumfluente. Dividetur in multa capitula; quorum quodlibet trahet poſt ſe paragraphos quamplures, atque etiam nonnulla corollaria, poſtulata, & propoſitiones ex eodem capitulo deductas. In primis capitulis diſſeremus de Fibræ origine, ſtructura, diviſione, progreſſu, ipſiuſque modo ſe dividendi in carneam & membraneam: & quomodo ex fibris carneis progrediantur omnes muſculi, & fibræ muſculares, quæ per viſcera interſperſæ inveniuntur. Quomodò membranæ ab ſe producant vaſa, viſcera, telas membranoſas, & quidquid albarum partium nomine comprehendi-

mus. Cùmque muſculares ad motum regularem dirigantur, membranoſæ ad ſenſum, & ad motus oſcillationem; rationem perſcrutabimur, quomodo hæc duo fibrarum genera in partibus producendis munera ſua conjungant; ſenſus, & motus æqualitate, atque proportione ad vitam neceſſaria, & quomodo ex ea æqualitate mutata plurimi fluant morbi: Atque ex ordine, fibræ ſtructuram detegere pluribus modis curabimus, & primò quidem ope Microſcopii: deindè per analogiam in variis Animalibus, volatilibus, Quadrupedibus, & inſectis, præſertim piſcibus. Item per infuſionem ejuſdem in variis, plurimiſque liquoribus diverſæ naturæ; mineralis nempè, & vegetabilis, ac diligenter effectus deſcribentur, qui ſeſe oſtenderint, ut adhibeantur ad morborum cognitionem, curam, & Prognoſim. Poſtea breviſſimè tractabitur de origine omnium partium Fibræ carneæ, & membraneæ, de Vi earum, Tono, & Reſiſtentia: motu contractivo, aut oſcillatione continua: de duobus primordiis horum motuum, quæ ſunt dura mater per fibras membranoſas, & cor per carnoſas, id eſt per ſanguinem inter eas variè currentem: Æquilibrium inter duo ſolida; inter utraque, & fluidum univerſale, & particularia ex univerſali prodeuntia, ut mox videbis, Lector, in libri ſpecimine.

Secundo Libro conſiderabimus Fibram cum fluido, quod penes ſe fluit, non ſanguineo modo, verùm & nerveo, lymphatico aliiſque fluidis peculiaribus ab univerſali derivantibus. Et ſicuti in primo Libro ſolidum ſeorſim ſpectabitur: ita & in ſecundo inſpicietur fluidum etiam ſeparatim, ſine mixtione legum ſolidi. Et ante declarationem curſus, & æquilibrii liquidorum deſcripta breviter ſtructurâ cordis, inveſtigabitur illius vis in impellendis continenter liquidis in orbem. Sed quia hæc mira cordis vis non tam oritur ex occulta facultate, aut robore cordis pulſifico, nec tam à ſua ſtructura, & firmitate fibrarum ipſius, quàm ab æquilibrio, & proportione omnium ſolidorum, & liquidorum ad cor, & ad vim ſui motus, ut reddatur facilior vis ejus in aſſiduis, quas edit motionibus: hoc eſt proportione ſolidorum in recipiendo, & impellendo fluido, quo fluere debet: In ſitu debito cujuſque ſolidi, ſive ſit viſcus, ſive glandula, ut recipiat fluidum cum definitis impetûs gradibus. Proportione liquidi ad ipſum cor, hoc eſt quantitate neceſſaria liquidi univerſalis, & peculiaris, quæ ſunt impellenda: fluiditate, & contactu minimo, neceſſarioque omnium particularum cujuſcumque liquidi: Fluxu, & refluxu æquilibritatis, & in proportionem redactis in unoquoque; tàm reſpectu ſui, quàm reſpectu cordis: Quibus omnibus, aut ſingulis parumper tactis, aut mutatis, mutata, turbataque etiam ſtatim cernitur vis, & motio cordis in impellendo ſanguine, ut in quotidianis morborum ſymptomatibus obſervamus: ita ut non tam ſit mirabilis cordis motio, & vis, quàm eſt mirabile æquilibrium ſolidorum omnium, & liquidorum ad illud: unde oritur validum, & perenne robur cordis in liquidis impellendis. Quæ

omnia non tàm explicantur, & deteguntur ſeveris Geometriæ legibus, quàm prudenti obſervatione motuum in partibus, cùm aliquo morbo quatiuntur. Itaque in homine febricitante obſervare eſt muſculos ad motum ineptos, & prorſus languidos; contra verò ſanguinem rapidiſſimum, & vehementem; unde arguimus: quantum ſanguini accedit in Febri, tantùm recedere à muſculis, & aliis partibus. Et ſi ante morbum brachio tollebat quinquaginta libras, poſt morbum non tollet, niſi viginti. Plus illud, quod deeſt muſculis, ab ipſo abſorbetur ſanguine. Unde ab obſervatione infirmorum corporum deprehendetur proprietas, & uſus ſolidorum, & liquidorum in corpore noſtro. *Toto hoc lib.* 2. breviter attingentur plurimi, differenteſque motus liquidorum; Projectionis nempè, Progreſſionis, Inclinationis, Aſcenſus, & Deſcenſus, Horizontalis, &c. atque ex ordine alii motus, quibus liquida alia ſunt obnoxia, & quidquid fluidum ſolido conjunctum ad utilitatem animati corporis adfert.

Sicuti primis duobus libris patebit natura Fibræ ſeorſum, & cum fluido in ſtatu naturali; idem fiet & in ſtatu morboſo. Duabus præcipuis affectionibus fibra laborat; aut nimia Tenſione, aut nimia Remiſſione, ſive laxitate, ac flacciditate. Propterea ex duobus reliquis libris unus continebit morboſam tenſionem fibræ, vitio vel ſuo, vel fluidi: Alter verò flacciditatem vitio ſui, aut fluidi. Et quoniam tenſio plerumque obſervatur in morbis acutis, & flacciditas in chronicis: tertio libro percurrentur omnes cauſæ, effectus, Proprietates, Curationes, & Prognoſes in morbis acutis, atque inflammationibus in genere cum præceptis & ſuis cautionibus, continua, diligentique obſervatione collectis. Quartus liber, & ultimus complectetur cauſas, effectus, proprietates, curationes, & prognoſes chronicorum longis obſervationibus expenſas, ſinguloſque hujuſmodi morbos diligenter examinabimus, quando producuntur vitio fluidi tantum, & quando vitio ſolidi tantùm: de quo opportunæ cautiones, ſigna, obſervationibus, atque rationibus approbata præbebuntur: Prout ad præſentem Octobris menſem anno 1701. quo ſcribimus à nobis factum eſt, nec ceſſabitur impoſterum, niſi difficillimum hoc argumentum numeris omnibus abſolvamus. Quæ ſi faſtidioſis minus placeant, palma eſt in medio poſita, & relictus bene agendi locus. Si bonis, & candidis non diſplicent, hanc ſolam noſtri laboris mercedem volumus. Quare ſit.

SPECIMEN
LIBRI PRIMI
DE FIBRA MOTRICE.

CAPUT I.

De Fibrarum Origine, & Diviſione.

CORPUS humanum inſtar circuli eſt, quod principio caret, & fine. In tot partium plexibus, multiplicitate, varioque, ac penè incredibili earumdem progreſſu, difficile eſt certum reperire principium, ex quo ſingula ſuam ducant originem. Iſtius rei conſcius HIPPOCRATES magnus cenſebat non extare tale principium, verùm partes à partibus oriri, illaſque in alias deſinere. Scripſit ſiquidem *lib. de loc. in hom. num.* 1. & alibi. *Mihi quidem videtur principium corporis nullum eſſe, ſed omnia ſimiliter principium, & omnia Finis, circulo enim deſcripto principium non invenitur.* Idem repetit *lib. de oſſibus num.* 17. diſſerens de venis, ipſarumque productione. Et quamvis, quod ſpectat ſtructuram, id verum eſſe arbitror: attamen ſi motum partium reſpiciam, ejuſdem origo, proceſſus, & finis latiſſimè patent. Etenim, cùm hominis vita conflata ſit ex aſſiduo, regulari, & æquilibrato ſolidorum, & fluidorum motu, ideò ne is invertatur, duo obtinuit principia moventia; Cor nempè, duaſque cerebri membranas, quæ ob præcipuam, quâ conſtant, ſtructuram ad inſtar alterius cordis, vel ex MAYOW opinione, alterius Daphragmatis, ſunt origo, & centrum oſcillatorii motus nervorum, membranarum, aliarumque partium, quæ ex membranis componuntur, ut inferiùs diſſeremus.

Quoniam verò hac ætate magna pars hominum experiri ingenium nititur: nihilque eſt adeò impervium de quo judicium ferre non ſtudeat: co-

natum, & induſtriam demonſtrans, tùm in abditis explorandis, tùm in rebus obſcuris illuſtrandis. Idcircò, quod apud reliquos plurimum valet, apud me peræque valebit deſiderium. Iſthæc partium principia adeò implicita, atque obſcura perquirere, ac diſcutere aſſumam, ut verum earumdem fontem, vel ſaltem veritati conſonum dignoſcerem. Origo igitur, & diviſio Fibrarum ab obſervato humano corpuſculo primis diebus, vel primis à generatione menſibus patefiet. Proinde in hoc capite examini ſubjiciemus, quæ AQUAPENDENS in Italia ante HARVÆUM, cæteroſque Recentiores in ovis incubatis atque in animalium generatione horatim, dietim, & ab initio conceptionis, uſque ad partum primus animadvertit. Sed ante ipſum primus omnium HIPPOCRATES magnus *lib. de natura pueri num.* 38. *fol.* 18. docuit modum quomodo gallinæ ova fovenda, ſubtrahenda, & confringenda ſint ad pulli generationem inveſtigandam, & cum humana conferendam: legatur hic aureus HIPPOCRATIS locus, nam lectu dignus eſt. Ea poſtmodum revocabimus ad trutinam, quæ HARVÆUS, aliique Recentiores, & apud nos, & extra Italiam de hujuſmodi argumento diſſeruerunt: ut analogicè ab inſectis, aliiſque animalibus originem, diviſionem, & incrementum humanarum partium poſſimus dijudicare. Simpliciſſimorum profectò organorum ſtructura in omnibus penè Animantibus una eſt, eaque ſimillima. Hinc videtur neceſſarium eſſe ab experimentis circa animalia, rem primò ordiri; ut inde aditus pateat ad viſcerum hominis cognitionem illorumque functiones, & uſum. Et licèt ultima quædam minima partium oculus detegere reverà non poſſit: ex comparata tamen cæterorum animalium ſectione, variiſque experimentis, univerſam machinæ ſtruſturam ex Fibris mirè contextam mente quodammodo aſſequemur. In rebus enim arduis neceſſe eſt aliquando ut ea mentis operatione utamur, quam vulgares Philoſophi abſtractionem appellant, per quam res involutæ, & perdifficiles, proprietatibus ipſorum ſigillatim expenſis, nullo habito reſpectu ad cætera, omnes tandem clarè, & gradatim menti inſeruntur.

Itaque ut originem, & diviſionem Fibrarum aſſequamur, abortum humanum, poſt paucas à generatione hebdomadas, vel menſes ejectum, inveſtigabimus, ut colore, conſiſtentia, plexuque multiplici accuratè ſpectato, de iiſdem in homine adulto aptiùs indè judicemus. Unde ex obſervatione circa animalium generationem, & ex reſecato humano fœtu abortivo deducitur; quod ubi ovum fœcundum in uterum receptum eſt; incipit illud ſenſim augeri, humores ab utero tranſudante, intrà ſuas membranas recipiendo, & antequam fœtûs lineamenta conſpiciantur, bullam pellucidam inſtar cryſtalli exhibet: In qua bulla humor continetur inſtar albuminis ovi, & in eo humore nubecula quædam opaca conſpicitur, quæ paulò poſt in confuſa quædam fœtûs lineamenta deſinit. Et quantum in corpuſculis per abortum rejectis diſtingue-

re licet; apparet poſt quinque, aut ſex à conceptione hebdomadas delineatio capitis, reſpectu ad totum corpuſculum, ingentis certè magnitudinis; nec non delineatio ſpinæ dorſi, inſtar carinæ incurvæ, & colli filo non craſſioris. Quæ omnia vix formicam excedunt, & innatant humori in ovo contento. Poſtea his adjiciuntur Pectoris, Abdominis, & extremorum lineamenta. Apparent ſenſim in facie ocelli, loco Naſi, & oris albæ lineæ. Cerebrum mucoſum. Cranium ex membrana coriacea. Viſcera abdominis, & pectoris vix dignoſcuntur. Atque ideò totius hominis, aliorumque animalium machina primis his diebus mollis eſt, & lactis in modum fluida. Senſim indurari omnia incipiunt, & ſingulæ partes, ſuo quæquæ loco diſtributæ, per repetitas fluidorum circulationes, diſtinctæ magis, ac circumſcriptæ, de die in diem, manifeſtantur. Loco oſſiculorum carpi, & metacarpi indigeſtæ cartilagines obſervantur; imò ſingula quæque totius corporis oſſicula in fibras veluti membraneas facilè diſtinguuntur, quæ oſſium fibræ deſinunt in tendines, demum terminantur in muſculos, quos componunt. Et ita quædam partes in prima ætatula magis ſunt conſpicuæ, quædam diverſa ſe produnt facie, ac ætate adulta.

Examinato itaque fœtu in rudimentis humanitatis, perpenſiſque aliis animantibus, ex *Recentiorum* tam Noſtrarium, quàm exterorum, placitis, & inventis: decernemus hoc capite univerſas humani corporis fibras ad duo genera, Membranearum unum; alterum verò carnearum, ſive Muſcularium reduci. Membraneæ ortum habent à cerebro junctim cum pia, & dura Matre; Carneæ à tendinibus, tendines ab oſſibus: Et ut à ſimpliciſſimis organorum partibus ordiamur, clarè demonſtrabimus ſingulas quaſque partes, præter muſculos, tendines & oſſa, nihil aliud eſſe, quàm propagines, & productiones meningum cerebri, ejuſque medullæ, quæ variis circulis, plexibus, & expanſionibus, queis hinc inde in humano corpore ludunt, producunt viſcera, vaſa, ſaccos membranoſos; cæteraſque partes, præter muſculos, oſſa, & tendines. Demonſtrabimus etiam muſculos eſſe productiones tendinum, tendines verò productiones oſſium: nam ſicuti ex innumeris fibrarum ſtratis muſculi componuntur, ita ex variis fibrarum ſtratis oſſa ipſa conflantur: in marmoream tamen duritiem concreſcunt per depoſitionem partium ſalino-terrearum maſſæ ſanguinis inter ipſarum ſpatia. Et ideò contingit quod ſi dictæ partes ſalino-terreæ nimium à natura ſua mutentur, & ab ea declinent, ipſorum etiam oſſium duritiem, & naturam mutari, & ex duris mollia, ac penè membranea evadere, cujus rei exemplum extat apud FERNELIUM de *abditis rerum cauſ. lib.* 2. *cap.* 9. his verbis. *Quod Ruellius non ita pridem litteris mandavit, id ipſi vidimus in milite; in quo oſſa crurum, brachiorum, & femorum ex morbo tam mollia, & flexibilia evaſerunt, ut ad modum ceræ facilè ſequerentur quocunque torqueres.* Apud FORESTUM *lib.* 17. *obſerv.* 15. SEN-

NERI. *inſtit. lib.* 2. *part.* 1. *cap.* 4. apud quos deſcripta etiam eſt curatio mollefactorum oſſium, uſu balneorum aluminoſorum naturalium, ſimiliumque adſtringentium.

Oſſa abſceſſu corripi, & ſuppurari teſtatur ALEXANDER BENEDICTUS *hiſt. corp. hum. lib.* 1. *c.* 6. DODONÆUS *annot in obſerv.* BENIVENII *cap.* 18. peſtis quæ oſſa invadebat, & tertia die interficiebat, notata eſt à MERCURIALI. Ipſe quoque vidi mulierem propè Thermas Neronis, ſupra quarum veſtigia domus eſt hodie Medicæorum in foro Agonali; in qua frequenter tubercula in oſſe menti apparebant; imò durante menſtrua purgatione tumeſcebant oſſa claviculárum, eaque deſinente evaneſcebant. Tumorem oſſium claviculæ notavi quoque in muliere paupercula in Circo maximo, vallis eſt nunc, hortorumque planities Aventinum inter, & Palatinum; Quando verò partes hujuſmodi ſalino-terreæ in ſanguine abundantes nimium inter oſſis laminas deponunt, cryſtallizantur, & acriores evadunt: oſſa facili cauſa rumpuntur, quod familiare Gallicis eſt, Scorbuticis, &c. Et ob varium hunc ſalium maſſæ ſanguineæ ſtatum inter partes ſtagnantium, variam ipſis conſiſtentiam inducunt. Ita membranæ deſinunt in cartilagines, hæ in oſſa: & contrà oſſa ob aliam ſanguinis conſtitutionem, mucilaginis in modum molleſcunt. Tendines oſſei fiunt, ut plures teſtantur Authores. Et quid aliud eſt os, quod in corde cervi reperitur, quàm portio aut arteriæ pulmonalis, aut aortæ oſſefacta?

Ab omnibus hujuſmodi obſervationibus, atque ab experimentis, ſuper fœtu humano, aliorumque animalium generatione, totidem expenſis, hoc capite conſtabit, duo ſuperiùs enarrata fibrarum carnearum, & membranacearum genera, duo etiam diverſa partium ſyſtemata efformare: & in ſingulo eorum ſingularem eſſe ad partes conſenſum, alterius ab altero diſſimilem: idque ratione ſimilitudinis ſubſtantiæ, & continuitatis fibrarum inter viſcera, vaſa, glandulas, parteſque quæ ſunt propagines membranacearum fibrarum; & inter oſſa, tendines, & muſculos, parteſque ex muſcularibus fibris compactas; Præſertim ratione Principii moventis unicuique ſyſtemati deſtinati. Fibris enim carneis cor cum ſanguine: membranaceis meninges cum cerebro, deſtinatas eſſe explicabimus, quod ad morbos ſolidorum à fluidis ritè diſtinguendos, dignoſcendos, curandos, & de iiſdem præſagiendum, quantum conferet, ſequentibus capitibus in modum compendii declarabitur. Cùm itaque corporis noſtri ſolidum, vaſorum contextum credamus; nam ex fibris, glandulis, & vaſis tota machina conſtructa eſt: totius machinæ artificium in ſolo vaſorum ad ſe invicem, & fluentium in iis humorum reſpectu, ac conſenſione conſiſtit. Viſcera cum vaſis unum, & idem eſſe crediderim in ſubſtantia: ea enim vaſorum extremitatibus ita ſunt continuata, ut uvæ botrus ſuo petiolo: & ſicuti acinus uvæ à ſuo petiolo, cujus continuatio eſt in tota ſubſtantia, non differt: ita pariter viſcera, viſcerumque glandulas, &

glandulas

glandulas aliarum partium, à membranacea vaſorum, quorum productiones ſunt, naturâ minimè differre affirmaverim.

Explicatis his de Fibrarum origine, & diviſione generali; circa finem dicemus de Fibrarum differentiis, quæ ſuperveniunt à diverſitate ætatis, temperamenti, ſexûs, vitæ rationis, climatis, & vario ſex rerum non naturalium uſu, ac abuſu. Molliores ſunt in mulieribus, quàm viris; in Pueris, quàm Adultis; in Gallis, quàm in Italis; in Italis quàm Hiſpanis, Africanis, &c. Aliæ ſunt duræ, criſpæ, tenſæ, vividæ, tenaces; aliæ ignavæ, fragiles, languidæ, laxæ, ac ferè mucilagineæ; quæque ex peculiari ſingularum differentiarum affectione oriuntur bona, vel mala; & quidam veluti characteres operationum animalium, vitalium, & naturalium in corpore animato, id diligenter inveſtigare, ac explicare curabimus.

CAPUT II.

De variis modis Fibrarum ſtructuram inveſtigandi.

Cum igitur in primo capite abundè tractaverimus de Fibrarum origine atque diviſione; congruum eſt in ſecundo demonſtrare ſtructuram, ac minima, quæ in illarum compage occurrunt. Quod ut aſſequamur, plures ſemitas inveſtigabimus: primò ſecando fibras animalium, quæ fame, data opera, interierunt; quorum fibræ cùm ſint exangues, fluidique omninò expertes, minimam compagem nobis clarè oſtendunt. Ita hoc anno 1701. in Anatomico Theatro minimam ſtructuram Fibrarum tùm muſcularium, tùm membranoſarum, in Gallina, & Cane, & Cuniculo, quæ fame perierant, luculenter oſtendi: Quorum animalium ſic eſurie pereuntium caro cultri inciſionibus faciliter ſuccumbit, & unguibus propè, vel acu poteſt præparari. Porrò injectis in aquam, ad ſeparandum fluidum ſanguinem, ut macerentur, Fibris, atque addito poſtmodum parum aceti, quo Fibrarum filula duriora evaderent, & acûs aut unguium tactum valerent ſuſtinere; ſuper vitrum illas juſſeram diſtendere, ut textura deinde faciliùs ope miſcroſcopii pateſceret: Attamen in ſecandis muſculis dictorum animalium obſervavi ſemper quod innumeri nervorum rami ſuper illorum Fibras obliquè ſemper excurrunt, & obliquè etiam ſuper eadem ſanguinea vaſa. Ut Fibrarum ſtamina, & faciles ſeparationes evidenter nobis contingant: non ſolùm fame enecare animalia bonum eſt, verùm etiam ligatis vaſis colli, veluti ſuffocatione eadem interficere, ad Fibræ ſtructuram detegendam, & minima quæque fila à ſe invicem diducenda, ut ſæpè mihi obſervanti optimè ſucceſſit.

Facilis etiam erit negotii, ſtructuram, robur, uſumque Fibræ agnoſcere, eamdem in liquoribus diſparis naturæ infundendo. Hoc igitur ſecundo Capite explanandas amplectemur obſervationes, & Fibræ effectus maceratæ in Vino, Oleo, Lacte, Aqua, Spiritu Vini, Aceto, Aqua ſana, Nitroſa, Aluminoſa, Ammoniacali, Vitriolica, Aqua forti, & Aqua Regia, Lixivio è cineribus diverſarum Plantarum compacto: ut poſt infuſionem hujuſmodi, Color, Conſiſtentia, Odor, Friabilitas, Tenacitas, Structura, aliaque poſſint deduci, quæ ad partium uſum, & ad Diagnoſtica, Prognoſtica, morborumque curam poſſint denique conferre.

At quandoquidem natura, in rebus producendis eodem ordine, eademque methodo ſimpliciſſima procedit in ſingulis; ideò ad perquirendam genuinam Fibræ ſtructuram, non abs re judicaverim obſervationes primò, in cujuſque generis animalibus perficere; poſtmodum per analogiam, & gradatim aſcendendo ad hominis Fibram devenire; ſic enim faciliùs de hac poſſemus inconcuſſum ferre judicium. Siquidem inquiſitionis via infinitis penè ſemitis patet, ab omni parte tentandum, & mille modis inveſtiganda quælibet pars eſt. Cautè ſecandum; attentè experiundum: omnia in ſtatu naturali quantum fieri poteſt obſervanda; nec enucleandæ parti certum, determinatumque tempus aſſignetur. Sæpiùs annus integer, aliquando plurium annorum ſeries conſumenda in inveniundis, quæ partium hiſtoriam illuſtrent.

Hac ratione, ut minima capillorum, pilorumque, quæ difficulter contrectari queunt, ſtructura mihi innoteſceret; ſuſcepi equidem ſuperioribus annis Erinaceorum, atque Hyſtricis ſpinas ad examen revocare; nam cùm hæ quandam pilorum hirſutorum, atque obduratorum ſpeciem præ ſe gerant, analogicè ab iis ad pilorum ſtructuram perveniri poteſt. Et ſicuti Hyſtricis ſpinæ habent in radice quendam veluti bulbum in ſubjecta pinguedine implantatum, in quo ſuccus nutritius ſpinarum præparatur: ſic pariter unumquemque pilum habere in altero fine radicem bulboſam, præfatæ non abſimilem, & in pinguedine, veluti in amico, & alimentitio Solo implantatam, per quam ad totum pilum alimentitius ſuccus tranſmittitur, evidenter deprehendi. Qua de re ſuo tempore nonnulla dicemus. Pariformiter, ut ſtructuram dignoſcamus Fibrarum cujuſque partis; determinata quædam animalia ſecare oportet; & inde per inductiones ad humana divertere. Idcircò ſi quis anatomiæ ſubjiciet cerebrum Leporis, vel Piſcis Thynni; talem profectò in hac anatome deprehendet Fibrarum congeriem, qualem nullibi aptius, nec apertius. Advertendo generaliter, quod in Piſcibus, cùm Fibræ cerebri ſint ſolidiores, quàm Quadrupedum; ideò ad experimenta conficienda, magis conſonum erit, eaſdem adhibere.

Verumtamen, ut Fibræ carneæ ſtructura faciliùs poſſit animadverti, in-

ter cæteras carnes, Leoninam ad id aptiorem fore exiſtimo. Propterea, cùm annis ſuperioribus, me Venetiis mora faciente, eveniſſet, ut Hyſtrionis cujuſdam Leo tempore Bacchanalium interiret, experimentum de hujuſmodi carnibus facere ſuſcipiens; obſervavi in Fibra muſculari adeſſe quandam criſpaturam ita evidentem, & claram, quæ in aliis animalibus haud ita facilè manifeſtatur; & uniuſcujuſque Fibræ filula adeò ſolida erant, ut nonniſi aliqua adhibita vi avelli poſſent, ac ſcindi. Imò arefacta poſtmodum Fibra, talem conſiſtentiam ac duritiem acquiſivit, ut fidibus Cytharæ, compactis ex animalium inteſtinis, propè ſimilis evaderet.

Itaque ex ſtructura Fibræ horum animalium, fortiſſimis viribus præditorum, analogicus ad illam hominis fieri poſſet ſermo, & methodus inſtitui, quæ ad occulta detegenda conducat. Et quemadmodum in hujuſmodi animalibus magna vis oritur, non à fluido ſolummodo vitali, verùm etiam à particulari ſtructura, criſpatura, & Fibræ validitate, ita robur quod in Bajulo potiùs, quàm in delicatiori Viro reſidet, non à ſolis oritur fluidis, quæ ſunt inepta in hujus generis hominibus, utpotè è miſerabilibus cibis compacta, verùm etiam à Fibra muſculari, quæ exercitio tenſior reddita, magiſque criſpata, evadit exinde fortior, atque aptior ad ſuſtinendum impulſum.

Igitur neceſſarium ducerem ſtructuram Piſcium conſiderare, & obſervare, an qui velocitate præ cæteris pollent, ut Delphinus, Thynnus, Xiphias &c. duriores obtineant fibras, criſpas, & diſſimiles à Piſcibus tardioris motûs. Et pari via in Animalibus terreſtribus incedere: etenim cùm reſecaſſem carnes Leporis, Cervi, Damæ &c. valdè rubras eaſdem inveni, ac duriores, quàm in aliis quadrupedibus: videlicet Ovis, Canis, Vaccæ, & aliorum plerumque animalium, quæ ſunt pinguiora præfatis, iiſque minus velociter currunt. Aves pariter montanæ, & reliquæ ſylveſtres, quæ in continuo ſunt volatu, carnes habent macilentas magis, fibraſque duriores, quàm gallinæ, anates & volucres domeſticæ motus tardioris, in quibus & major pinguedo, & laxior fibrarum tonus. Idem dic de Piſcibus &c. Jure itaque poſſem deducere velocitatem iſtiuſmodi, non tam ab eorum fluido vitali, quàm à particulari quadam ſolidorum ſtructura pendere. Neque id in Junioribus dumtaxat, ſed promiſcuè in omnibus animalibus tum maribus, tum fœminis, tum ſpecie differentibus experiri debemus. Gradatim poſtea ab aliis circumſtantiis Fibrarum in animalibus obſervatis ad humanas argumentandum: uti etiam an partes illæ, quæ aſſiduè, & majori vi agitantur habent tenaciorem ſtructuram, quàm quæ rariùs, & vi longè minori, &c.

CAPUT III.

De Partibus, quæ fiunt ex Fibra Carnea, & iis quæ fiunt ex Membranea.

IN duobus quæ præmittuntur capitibus, Fibram, prout Fibra eſt examinavimus. Eamdem nunc tanquam radicem, & principium Partium inſpiciemus. Duæ in humano corpore partes ſunt, quæ Origine, Uſu, & ſtructura inter ſe differunt; Fibræ ſcilicet Muſculares, & Membranoſæ. Cùm autem à continua ſolidarum fluidarumque partium motione vita Hominis pendeat: tertium hoc caput dirigetur propemodum ad oſtendendum, comprobandumque Fibras motrices carneas, ſeu muſculares, originem ſuam ex Fibris tendineis, iſtas verò ex oſſeis deducere: Omnes enim una, eademque continuatio ſunt, nec aliunde oritur inter eas differentia, quàm ab earum uſu, cujus ratione muſculus mollis eſt, ruber & plenus ſanguine, ut variare motum poſſit, & diverſimodè ſeſe corripere, vel extendere cùm à ſe abigit, vel ad ſe oſſa attrahit. Oſſa verò quæ ad inſtar ſtabilis fundamenti, ac baſis inſervire debebant partibus: neceſſarium quoque fuit, ut à muſcularibus fibris, quarum productio ſunt, & continuatio, marmorea quaſi duritie, & conſiſtentia differrent. Cùm igitur Fibræ motrices, ſeu muſculares inſtrumenta ſint regularis, & ordinati motus; Spectabimus primò, quibus in locis exiguo maximè numero inveniantur; ſcilicet ubi tantilla vi motrice opus ſit. Deinde ubi frequentiores ſe produnt: tum in faſciculos hîc minores, illic majores coactæ, & juxta ſe invicem poſitæ carnoſa ſtrata conficiunt. Et ita gradatim procedemus ad muſculos, qui ſunt ingentes faſciculorum moventium faſces, quemadmodum funis ex pluribus conglomeratus eſt funiculis. Porrò à ſimpliciſſimæ ſtructuræ muſculis ad compoſitiſſimos gradatim iterùm tranſeundo, exhibere oportet, quæ diverſa ſit eorum, pro diverſitate motûs, fabrica: hîc carne brevi, illic longâ, hîc ſitu recto, illic ſpirali. Qua ratione nunc bini, nunc terni: & ſi porrò diverſa etiam ſtructura, ut ut junctis agant viribus, copulentur. Præterea quomodo tendines, quandoque cartilagines, & ſæpè ligamenta conſtituant. Examinatis hoc modo fibris carneis, quæ muſculos componunt, eaſdem poſtea in partibus membranoſis ſeſe inſerentes, atque implicantes, in inteſtinis ſcilicet, in veſicis, in vaſis ſanguineis, variiſque aliis in partibus per Anatomicos recenſitis perpendemus: hoc eſt duplicem motum, qui dictis in partibus, alius à membranoſis, alius à muſcularibus fibris pendet; nec non cauſam propter

quam natura eum conſtituit, & ejuſdem inter ſeſe Æquilibrium deſtinavit, diligentiſſimo examini ſubjiciemus. Qui enim ſimpliciter membranas conſiderat, uſum omnes unum habere credet; At qui eas ad vaſorum concavitatem efformandam ordinatas eſſe cognoverit, præter membranoſam earum naturam, & munus poſtquam vaſa produxerint; alteram ab eis naturam aſſumi, alterumque illis munus ſuperaddi fatebitur: Vaſa itaque omnia, quæ ſunt quidam ex fibris carneis, & membranoſis contextus, & conſequenter duorum motuum mixtio; duobus primariis motoribus, cordi inquam, & duræ Matri ſubjecta, abſolutum, & ab aliis partibus, quæ ſubordinatæ vocantur, minime dependens ſyſtema conſtare videntur, ac propterea matura inſpectione, & examine ſuper omnes temporis huc uſque elapſi Anatomicos vaſorum natura, & uſus illuſtrandus: Quinimò ob ſemper conicam eorumdem figuram, & ob mirabilem fibrarum ſenſitivarum, atque motricium mixtionem, motus in fluidis, impulſuſque adeò reconditos à vaſis excitari experiundo, ac meditando cognoſcemus; qui cùm cordis impulſibus nihil habeant communicationis, & commercii.

Et hoc quoad partes à fibrâ carneâ productas. Quoad illas verò à membranea; quiſquis omnes corporis tunicas membranoſas, earumque, nec non glandularum, viſcerum, vaſorum, & cujuſcumque partis, quæ carnea ſive rubra non eſt, ſtructuram, colorem, continuationem, uſumque attentè perſpexerit, eas partes omnes nil aliud eſſe, quàm duarum meningum, fibrarumque medullarium cerebri productionem, & continuationem, invitus etiam, fatebitur. Ut reliqua taceam, pro exemplo ſit nunc par vagum nervorum, omnium latius expanſum; nervus paris vagi, tàm copiosè per univerſum corpus propagatur, ut ferè omnes partes ejuſdem ramis gaudeant; Hoc autem proprium eſt etiam omnium nervorum, ut extendantur in ingentem latitudinem, & magnas efficiant membranas, licet truncus nervi ſit ſummè tenuis; omnium enim præcipua ratio eſt in ingentem amplitudinem ſeſe ſemper expandendi. Præterea, cùm juxtà nonnullorum opinionem, nil aliud viſcera ſint, quàm veſicularum, glandularum, & vaſorum aggregatio: glandulæ verò ipſæ ex membranoſis telis ſint complexio, vaſaque omnia membranarum propagatio, & extenſio: monſtrabit hoc tertium caput; quomodo nervi pullulantes, & in membranas innumeras ſeſe expandentes primùm telas majores, ſacculorum inſtar producant; puta Peritoneum; mox alias ex illis, & alias, donec partium, quas vocamus albas, incipiat conſtructio, & compoſitio. Sic ex peritonæo meſenterium, omnes viſcerum naturalium membranas, ureteres, exteriores uteri tunicas, & lata ejus ligamenta oriri fatentur Anatomici. Sic etiam cæteræ telæ membranoſæ, in alias ſubdividuntur, quæ in plures mox veſiculas ſe coarctantes, glandulas pariunt, & viſcera, & ulterius magis contractæ, contortæque vaſorum ſeriem conflant. His

per anatomica experimenta, phyſicaſque demonſtrationes probatis, partes ſingulas, quæ oſſa, muſculus, & Tendo non ſunt, originem ſuam ex cerebro, meningibus, nervorumque propaginibus deducere concludemus; & jure originis, officii, conſensûs, & ſocietatis, & ſyſtema diverſum facere ab illo oſſium, tendinum, & muſculorum; qui jure originis, officii, conſensûs, & ſocietatis aliud etiam ſyſtema à præfato omnimodè differens conſtituunt. Quæ ſingula, & ſingulorum motus, motuumque variæ inclinationes, & uſus cùm ſatis perſpecta fuerint, & cognita, magno erunt in praxi adjumento, difficiles deprehendere morbos, eorum effectus prædicere, & radicitùs extirpare volenti.

CAPUT IV.

De Origine motûs Solidorum.

HActenus corporis partes ſolidas juxta earum originem, ac diviſionem deſcripſimus: Eas nunc motu exercitas, & in actu impellendi fluida ſcrutabimur. Quamquam cerebrum omnium corporis animati motionum Dominum eſſe, ac Principem certum ſit, cùm & cor ipſum per tranſmiſſam ab illo irradiationem moveatur; nihilominus tamen quoniam videmus regularis, & ordinatæ motionis Inſtrumenta, nempè muſculos, tranſmiſſa licet è capite neceſſaria irradiatione, ad actum motus pervenire non poſſe, niſi per ſanguinem, cordis etiam irradiatio concurrat, & contrà; duos eſſe Principes omnium partium motores, Cerebrum nempe, & Cor, probare curabimus. Eo tempore, quo movetur muſculus, nulla fit in pulſu mutatio; ergo nulla & in corde. Quare fluidum à corde tranſmiſſum, fluidum eſt quod ad motum concurrit ſine quo muſculus ſe movere non poſſet; non eſt tamen fluidum motionem ultimo, ac ritè determinans: quod munus, vel à meningibus, vel à fluido quodam ab iis continua oſcillatione expreſſo præſtatur. At quoniam ſingulas in partes ad regularem motum deſtinatas fluidum ſanguineum, ac fluidum nerveum aſſiduè concurrunt, eo quia aſſiduè pulſant meninges, & cor, à quibus prædicta fluida exprimuntur: motus naturalis, & voluntarii diſcrimen non oritur ex eo, quod dicta liquida in dictas partes aliter influant, quàm ſolent in partes ſubditas voluntatis imperio, verùm ex differenti ſtructura partium naturaliter, & ſine voluntatis arbitrio ſeſe moventium, quales cor, diaphragma, inteſtina, & ſphincteres ſunt, ut in hoc capite ſatis ſuperque monſtrabitur.

Motuum omnium Principium, & fons licèt cerebrum eſſe videatur, ut ex vulneribus, morbiſque Capitis ſanè colligitur, per eos enim motri-

ces actiones ſummè alterantur ; utque ex animi paſſionibus fit, à quibus liquidorum, ſolidorumque omnium motiones ſupra modum turbantur, utque ex aliis multis rationibus, pro hac ſententia certantibus videre eſt; In hoc tamen capite probare cogimur, quod ſupremum omnes movendi partes imperium, quamvis cerebro datum ſit, immediata tamen Poteſtas partim ad ipſum ſpectet, partim ad Cor.

Oſtendemus itaque cor, ob liquidum in partes ſanguineas, atque carnoſas ab eo immediatè expreſſum, particularem ſuper iis poteſtatem, & à cerebro independentem habere : Contra quoque cerebro ob proprium liquidum, & propter originem quam partibus membranoſis præbet, præcipuam ſuper iis poteſtatem, tam jure originis, quàm jure motûs, & nutritionis eidem competere crediderim. Et cùm duo hæc partium genera à duobus diverſis pendeant motoribus, quod ſeriò animadvertendum erit; earum altera, cum ſuo motore ſyſtema ab altera diverſum conſtituit. Quod verum eſſe primò per nutritionem probabimus ; omnes enim Recentiores arbitrantur, quod partes ſanguineæ ſanguine augmentantur, & conſervantur ; ſpermaticæ verò, ſive membranoſæ ſucco albo, nerveo, ac nutritio. Probabimus ſecundò per diverſam morborum naturam, qui hujuſmodi in partibus omninò diverſis generantur. Quandoque enim ſanguineas partes vitiabunt morbi, nil reſpondentes morbis inter albas, & membranoſas partes naſcentibus. Morbi, qui nerveis, & membranoſis in partibus fiunt, graves, periculoſi, & difficillimæ curationis ſunt, & ferè ſemper capiti conſentientes ; & quod ſanè mirum, atque notatu dignum, nulla tunc temporis in partibus ſanguineis, in ipſo ſanguine, & in corde apparente mutatione. Porrò vulnera, ulcera, tumores, & alia, partes nerveas, ac membranoſas gravantia difficillimè ſanantur, diverſa à partibus ſanguineis, & carnoſis remedia expoſcunt, in gangrænas facilè deſinunt ; & cùm longum in tempus protrahuntur ; morbi partium nervearum mutantur, ſive trahunt ſecum in afflictionem partes carnoſas, vel contra. Quare ſæpè in capitis percuſſionibus, puncturis, atque vulneribus, rigores, tremores, vertigines, gravitates, aliaque id generis ad partes membranoſas ſpectantia obſervabimus : abſque eo quod ulla fiat in pulſu, in ſanguine, & in partibus carnoſis mutatio. Sic etiam carnoſas aliquando partes afficient morbi cum membranoſis minimè conſentientes ; Quod quidem non fieret, ſi omnibus abſolutè in partibus ſolum cor, vel ſolum cerebrum imperaret. Quamobrem ſicuti hæc, & alia viſcera hinc inde appenſa, & collocata ſunt ad recipiendum varium cordis influxum, id eſt ſanguinem currentem cum tanto, & non alio gradu, ſive momento celeritatis, & impetûs, ad ſecretiones varias liquidorum ritè peragendas ; Ita muſculi hinc inde variè diſtributi, & appenſi ſunt ad recipiendum varium influxum pro motu. Ita demum tam viſcera, quàm muſculi in ſuis quæque locis ordinata, & affixa

fuerunt, ad variam irradiationem à cerebro recipiendam. In hoc igitur capite, immediatum cordis imperium tam occaſione motûs, quàm occaſione nutritionis, & conſensûs ſupra partes carnoſas extendi; Illud autem cerebri ſupra membranoſas, & ex iis compacta viſcera; Supremum verò, & univerſale ſuper omnes, ſolius cerebri eſſe, idque non tantùm per tranſmiſſionem fluidi alicujus, quantum per continuatam oſcillationem ſuarum meningum ad ſingulas partes protenſarum concludemus.

CAPUT V.

De comparatione motûs cordis, & duræ matris. Ubi de duræ matris ſtructura, elatere, reſiſtentia, impulſu, & poteſtate in ſolida, & fluida corporis animati. Item de membranarum motu ſyſtaltico, & reflexivo.

EGimus jam de animati corporis machina à ſolido, fluidoque compoſita, cui duos dedimus principales motores, cor ſcilicet, & duram matrem. Nunc quanta iiſdem ſit motoribus Vis, reſiſtentia, & æquilibrium, ſive proportio motûs, & reſiſtentiæ inter ipſos, & inter partes, tam ſolidas, quàm fluidas ſcrutabimur; Nec non, num ſit major vis cordis ſupra vim duræ matris, vel contra. Et quoniam recentiores Anatomici, quoties de corde locuti ſunt, diligenter expoſuerunt quanta ſit vis, & reſiſtentia cordis, fluida in circulum promoventis, prout inter cæteros apud Borellum noſtrum videre eſt in aureo tractatu *De motu animalium*. Nos parùm in hoc divagabimur, totum ferè ſermonis noſtri curſum dirigentes ad examinandum alterum majus animati corporis Mobile, ſcilicet duram matrem, à cujus motu motum cordis pendere, illique ſubordinatum omninò eſſe, pene auderemus aſſerere. D. Pacchionus cùm eſſet Medicus ſecundarius in Noſocomio Conſolationis, plura ſæpè mecum anatomica experimenta exercebat, tum ſuper animalibus vivis, tum ſuper Hominum cadaveribus, ut ſolidorum corporis animati materiam nobiſcum unà illuſtraret, ut ſupra retuli in prolegomenis: factis itaque experimentis quamplurimis ſuper cerebro, & dura matre, ſæpè aſſeruit, duram matrem non eſſe telam membranoſam ſimplicem, ſed ex tribus diverſis fibrarum ordinibus compoſitam; quorum alter ſuper alterum magno artificio extenditur, ac interſecantur adinvicem, horumque ordinum alter in ejus parte convexa, reliqui duo in ejuſdem concava obſervantur. Inſuper in parte interna, ſeu concava, quæ directè cerebrum tangit,

git, & cerebellum, quoſdam obtinuit dura meninx lacertos fibroſos, ac valdè fortes, & ſolidos, qui varias illius in partes expanduntur, præcipuè in latera, & in partem anteriorem, ac poſteriorem falcis meſſoriæ: omneſque Fibrarum ordines deſinunt in ſeptis, quæ falx gignit, præcipuè in illis, quæ cerebrum à cerebello dividunt, & aliis majoribus, quæ cerebrum bifariam ſecant. Tota hæc Fibrarum, & lacertorum ſeries valdè differt ab ea brutorum, in quibus difficiliùs etiam deprehenditur: Hominum enim cerebrum ſupra cætera penè animalia, habita partium proportione, maximum, & amplum; præ illis quoque tam rata, & evidenti Fibrarum, lacertorumque duræ meningis indigebat compage, ob varias, & multiplices ſenſationes, quæ in ipſo præ Brutis debebant abſolvi. Nec aliquis objiciat, quod D. D. Willis, & Moyow prædictas in dura matre fibras primi oſtenderint; ac proinde quod hæc aſſertio utilis certè, & corporum diſſectionibus comprobata nova non ſit, nec multùm conſideranda. Nam quicumque Willis, & Moyow Opera legerit, videbit ſanè prædictas Fibras ab iis detectas fuiſſe, at neque Fibrarum, neque Lacertorum originem, progreſſumque oſtendi, & declarari, prout præfatus noſter amicus quamcitò publicæ luci exponet. Et nos etiam quamprimum publicè dabimus cum figuris lacertos fibraſque varias meningis duræ ad vivum exprimentibus: necnon innumera experimenta terebrationis vertebrarum ſpinæ in animalibus vivis, & varia infuſione liquidorum per ſiringam in cavitatem ſpinalis medullæ, ut indè notentur effectus, qui naſcentur à vellicatis meningibus ſpinalis medullæ per dictos liquores acres, dulces, ſpirituoſos, acidos, &c. per quæ ſyſtema noſtrum de ſolidis magis confirmabitur.

Conſideratis itaque in dura matre particulari hac fibrarum, lacertorumque ſtructurâ, quæ tota, uti cordis fibræ, ad conſtringendum, exprimendumque facta videtur, nec non ejus ſinibus, cavitatibus, & modo, quo cerebrum amplexatur, ac ſtringit; proinde ſequitur, quod ipſa jure quodam dici poteſt cor cerebri villis membranoſis compoſitum, qui villi cùm criſpantur, & contrahuntur, totum id, quod poſitum eſt eis ad contractum, exprimunt, atque conſtringunt; ac propterea cerebri cor eam vocabimus, potiùs quàm Diaphragma cum D. Moyow, ſicuti refert idem *cap. 4. de Spir. animal.* Quòd autem nos movet, ut eam cor cerebri nominemus, præter allatas ejus ſtructuræ conſiderationes; præ cæteris eſt continuus ille, fortiſque motus ſyſtoles, ac diaſtoles, qui nudis etiam oculis, & ſatis evidenter in ea conſpicitur, deque ipſius mechanice, & analogia cum motu cordis pluribus, validiſque rationibus, & experimentis ſuo tempore diſſeremus. Qui tamen velit hac de re certior fieri, partem anteriorem cranii in puero recens nato inſpiciat, atque conſideret; ejus enim oſſa cùm maximè mollia ſint, applicata ſuper eis vola manus vehementem, ac ordinatum ſyſtolis atque diaſtolis motum ibidem, qui

à dura matre ſubſiſtente excitatur, obſervabit. Summa tamen cum admiratione elapſis annis hujuſmodi pulſationem nos vidimus in puero hydrocephalo recens nato, in vinea ad portam Latinam in Celiolo, nunc S. Johannis ante Portam Latinam, quo loci dicunt fuiſſe templum honoris, & virtutis à Marcello erectum tempore belli Gallici. Quo puero viſo ſtatim ſuſpicari cœpimus, quod dura mater fortes eos, atque ordinatos motus, non efficeret per arterias, quæ in ipſa diſſeminatæ ſunt, verùm per ſuam præcipuam texturam, quæ cum textura cordis æmulatione contendit. Nam examinato præfato triplici ordine fibrarum duræ meningis humanæ diù maceratæ in aqua, earumque varia inter ſe prope ſepta interſecatione, totam hanc fibrarum vim ad conſtringendum ſe ac criſpandum (uti cordis triplicis ordinis fibræ) factam eſſe, oſcillationemque hanc ad longinqua quæque ſpatia propagandam eſſe fatebimur. Quicumque autem clarius Syſtolen, ac Diaſtolen duræ Matris per totam ejus ſubſtantiam optat percipere, obſervet, quæſo, capitis vulnera, quæ cum fractura cranii ad cerebrum penetrant, quemadmodum & nos in pluribus Italiæ Noſocomiis obſervavimus; & videbit univerſam duræ matris molem à vulnere detectam undequaque pulſare æqualiter, ac fortiter, non verò in iis ramulis, atque ſulcis tantùm, qui à parvis arteriis per eam diſſeminatis excavantur, quod non contingeret ſi duræ matris motus à parvis illis penderet arteriis: Et ſi vulneri motus convulſivi ſuperveniant, in hoc caſu inexplicabile dictu quàm fortis & evidens per totam duræ matris molem pulſatio appareat ſuis ritè intervallis ſpatiiſque diſtincta, ut revera cor pulſans videre credideris, prout elapſis annis doctiſſimus, & amiciſſimus noſter D. Matthæus Pallillius nobiſcum inſpexit in homine capitis vulnus habente, qui decumbebat ad Templum Bellonæ, nunc Domus eſt Monialium S. Franciſcæ Romanæ ad radices Capitolii ex parte, quæ reſpicit Domum profeſſam Societatis Jeſu: nec non in vetula vulnerata ad Oratorium Divi Marcelli Via Quirinali, quæ reſpicit Flaminiam. Et quia neceſſitudo, quæ inter nos, eumdemque D. Pallillium virum integrum, optimumque interceſſit, ſummoperè ſemper crevit, ex quo ipſum Papiæ, ubi erat Medicus, cognovi, varias fecimus unà experientias ſuper animalibus, variaſque obſervationes ſuper vulneratis in capite, ut certò perciperemus duræ matris ſtructuram, uſum, elaterem, ac poteſtatem ſupra ſolida, & fluida corporis; atque etiam, ut ſcrutaremur naturam morborum in ſolidis, de quibus frequentia inter nos erant colloquia.

Sed ut evidentiùs hos duræ matris ita ordinatos motus deprehenderem, plura feci ſuper ovibus recens natis experimenta, illarum cranium ſubtiliſſimo cultro attollens, ubi non ſolùm ordinatam, atque continuam ſeriem pulſationum ſpectabam in dura matre; ſed etiam diverſimode illam acubus tenuiſſimis pungendo, acreſque liquores in eam inſtillando, utiliſſimas inde obſervationes deducebam, quarum plures idem D.

Pallillius elapſis menſibus mecum perſpexit. Si dura mater à dextera pungeretur, in omnibus ferè partibus convulſivi motus excitabantur, in ea præcipuè vehementiſſimi, in qua ipſa pungebatur: ſic etiam ſi pungeretur à læva. Generaliter tamen labefactato poſt puncturam meningis tono, confuſio incredibilis in partibus omnibus infernis tam ſentientibus, quàm ſe moventibus naſcebatur, primo quidem in capite, deinde in reliquis. Alia quamplurima experimenta in hujuſmodi Animalibus fecimus (valdè enim ad id accommodata ſunt, cùm eorum crania tenerrima omninò ſint, facilèque cultro attolluntur, pauca ſanguinis affuſione ſuccedente, cum pauca etiam Animalis moleſtia; in grandioribus duriori cranio præditis facta terebratione melius peragentur experimenta infuſionis liquorum, puncturæ acuum, &c.) duram Matrem pungendo ferro, tùm ſimplici, tùm cadenti, ut clariùs perciperemus ejus vim, & imperium, quod ſuper omnes partes, ac pene ſuper ipſum cor habet, prout alibi dicemus: Ex hujuſmodi obſervationibus conſequenter deduximus, quod ſicuti dura mater cranio ſuſpenſa cerebrum peculiari ſuarum fibrarum artificio amplectitur, ſtringitque, & in duas æquales partes ipſum dividit; ſic etiam credimus, quod hæc diviſio in cerebro ipſo non deſinit, ſed per totum quoque corpus continuata ſit. Et ex hoc fortaſſe principio oriuntur celebres illi partium conſenſus è directo, toties ab Hippocrate memorati: Inde etiam Paralyſes, dimidium corporis tam exactè occupantes, ut aliquando dimidium vultûs, dimidiumque cranii tantummodò occupent: Inde demum convulſiones, quæ in hominibus graviter capite vulneratis excitantur in corporis partibus, quæ directè vulneri reſpondent. De hoc autem plura dicemus in ſequentibus capitibus; ubi de conſenſu partium tractabitur. Examinata in opere magno duræ matris ſtructura, variiſque obſervationibus, & experimentis ſuper ea expoſitis; veluti per quæſita procedemus in inveſtigando, & explicando, quis è duobus motibus, cordis nempè, ac duræ matris, fortior ſit, majoriſque reſiſtentiæ, nec non uter eorum ſit altero præpotentior. Et inſuper quâ mechanice dura mater moveatur: Unde ſuum habeat impulſum, & quem ad finem tam regularem ſyſtoles, ac diaſtoles motionem proſequatur. Ulterius an duræ matris ſyſtalticus motus jure originis, conſenſus, & continuationis propagetur quoque per partes membranoſas ad viſcera, glandulas, veſicas, ſimileſque partes, à membranis, ac per conſequens à dura piaque meninge originem ducentes. Et ſi propagatur, ulterius inquirendum quam ob cauſam ſingulæ hujuſmodi partes occultè ſyſtolizant, ac ut ita dicam, diaſtolizant; aliaque id genus plura perquirentur, quæ ad æquilibrium, & proportionem inter hos duos motus, & ſua principia moventia pertinebunt; additis, ac demonſtratis etiam effectibus inde naſcentibus, & præceptis, quæ pro Diagnoſtica, Prognoſtica, & curativa morborum deduci poterunt.

Quoad primum, variis duræ meningis adhæſionibus cum cranio & cerebro explicatis, diſtinctoque ipſius motu in naturalem, atque morboſum, naturalem dicemus, illam eſſe regularem ſyſtoles, ac diaſtoles functionem, ſive oſcillationem conſtrictoriam per quam fluidum nerveum exprimit, & in fibras cerebri medullares inſinuat: morboſum verò dicemus eſſe, cùm violentas ob cauſas, turbata ſuarum partium ſtructura, elatere, & reſiſtentia, pro regularibus & ordinatis motibus irregulares, atque violentos producit; horumque irregularium motuum cauſa, fluidi quoque nervei expreſſio & curſus irregularis erit ac turbatus, & hinc maniæ, deliria, vigiliæ, dolores capitis, vertigines, Epilepſiæ, debilitates, torpores, melancholiæ, & his ſimilia naſcentur; quæ omnia produci potiùs à ſolidis, & præcipuè à vitio duræ matris, quæ ſolidorum membraneorum primaria origo, & fons eſt, quàm à mille ſomniatis, & fictis fluidorum vitiis demonſtrabimus. Eam proinde ſequemur ſententiam, quod ſcilicet duræ matris motus, motu cordis ferè præpotentior ſit, atque eo forſan vehementior, quod per obſervationem morborum ac ſymptomatum partes hujuſmodi occupantium, aliaſque experiundi vias clarè conſtabit.

Et primò quidem, vulnera cordis mortalia, non quia cor vulneratum, eſt uti pars, & membrum vitalia principia producens, ſed uti pars, quæ debebat fluida vitalia in gyrum impellere: diſſolutâ enim vaſorum, cavitatumque cordis texturâ, quæ recipere, & expellere fluida vitalia debent, conſequenter ceſſare etiam debet in ipſis fluidis motus, ac proinde vita. Itaque cordis vulnera, & morbi lethales ſunt, non tantùm ob cordis præſtantiam, quantùm ob fluida, quæ debent ab ipſo impelli, quæquæ noſtrum eſſe vitale, ac nutritium conſtituunt; contra verò cùm dura mater vel puncta, vel vulnerata eſt, ſive inflammata, aut alio modo læſa, accidentia, quæ exinde fiunt, ab accidentibus cordis ſunt valdè diverſa, nam & ſolidi vitio magis fiunt, quàm fluidi, & eorum læſio tota conſiſtit in impetu, vi magna, agitatione, irritationeque; ſicuti ſunt convulſiones, motus convulſivi, deliria, jactationes, &c. quas affectiones, non videtur veriſimile, ut poſſit producere fluidum nerveum acidum; vel imaginariis imbutum particulis, ſed peculiares eſſe ipſius ſolidi. Nam dura mater, ratione ſuæ ſtructuræ, cùm tota ſit in naturæ ſtatu; vis, elater, impetus, tenſio, & niſus; in morboſo quoque talis eſſe debebit: ſed cum gradibus virium, & activitatis tantò ſuperioribus, quantò morbus erit vehementior. Quodque de cerebri meningibus dicimus, idem quoque de nervorum meningibus ſupponimus, quibus punctis, vel aliter affectis paſſiones pene ſuperioribus ſimiles oriuntur: quod varie punctis, reſectis, affectiſque vivorum animalium nervis curiosè obſervavi; taliſque viget in nervorum meningibus tenſio, & vis, ut iis forfice reſectis, tanta celeritate reſecti fines contrahantur, &

occultentur inter muſculos vivi animalis, ut vix credatur, cogita ergo quid fieri debet de meninge intra cranium? Plures autem cerebri, nervorumque, quoad ſenſum & motum, affectiones à varia meningum læſione, varioque earum ſtatu pendere, ab experimentis circa eas in animalibus vivis à me factis, & ab obſervatione ſymptomatum in morbis capitis, mihi eſt comprobatum.

Canem moloſſum vivum debitè ligavi cum amico meo D. PALLILLIO Viro ſincero, & moribus verè Romanis prædito. Separavi diligenter cutem & muſculos dorſales propè dorſi vertebras: denudatâ unâ ex vertebris, terebravi eam maxima cum diligentia quouſque terebrando perveni ad cavitatem ſpinalis medullæ ſuis meningibus involutæ. Hoc facto ſolvimus canem, ut videremus an poſſet incedere; incedebat itaque ut prius, ſaltabat, ac benè ſe movebat. Denuò itaque ipſum ligavimus, ſed tali modo, ut liberè moveri ſe poſſet hinc inde poſt experimenta quæ meditabamur. Foramen terebrationis in vertebra erat tantæ capacitatis, ut ſiringæ foramen intrudi commode poſſet. Puncta per acum meninge ſpinalis medullæ in loco terebrato, canis ſtatim, fortiter, ac per totum convellebatur; deinde paulò poſt quieſcebat. Siringato ſpiritu vini tepido velocius reſpirabat, leviter veluti horrebat per totum, ac veluti paulò poſt ſomno corripiebatur. At quando in majori copia liquor hic injiciebatur tepidus, tremebat fortiùs, ſed cum hilaritate.

Poſt duas horas, ſiringatione injiciebamus guttas aliquot ſpiritûs nitri ſoluti cum pauca aqua: tremebat vehementiùs, ejulabat, torquebatur; ſtupore primò corripiebatur, deinde motibus convulſivis, modò in partibus ſuperioribus, modò in inferioribus, prout acidus liquor modò partes ſuperiores, modò inferiores ſpinalis medullæ, magis vel minùs alluebat, ac vellicabat. Comedit interea fruſtula panis ea nocte, & mane ſequenti ſtupidus videbatur, ſed magis expeditos motus peragebat parte poſteriori, quàm anteriori corporis. Mane igitur ſiringâ injecimus ſpiritum nitri purum in majore copia. Statim horrendi ululatus, ventris intumeſcentia, aliquando vomitus, aliquando ſpuma ex ore, motus convulſivi ingentes, lamentatio & ululatus magnus: factis aliis ſiringationibus debita ſemper ſed pauca cum liquoris præfati quantitate, creſcentibus ſenſim convulſionibus, derepente obiit, & rigidus ſtatim evaſit veluti truncus.

In aliis canibus terebravimus vertebras colli. In aliis vertebras ultimas verſus os ſacrum, & pro varia ſiringatione liquorum, modò ſpirituoſorum, modò acrium, & acidorum, varia ſubnaſcebantur accidentia tremoris, convulſionis, paralyſis, &c. modò in partibus circa caput, & pectus; modò in partibus circa viſcera naturalia. In catulo terebrato in vertebra tertia colli, factâ ſiringatione decocti vitrioli in ſpinalem medullam, eoque injecto valde calido, ne dicam fervido, ſtatim periit convulſus. In pecude muſculum

coxæ diligenter cum eodem Domino Pallillio à reliquis vicinis ſeparavi, pauca tantùm non ſeparata ejuſdem portione, per quam poſſit vicinis adhærere: abſciſſis hinc inde tendinibus hujus muſculi, eoque leni contactu adhærente muſculo vicino, obſervavi ſeparatum muſculum, licet abſciſſi ſint tendines, obſcurè moveri, contrahi, ſuas fibras criſpari, & oſcillare, ſed obſcurè. En quomodo per elaterem proprium, per vim in fibris elaſticam innatam moventur muſculi? Id etiam tentari poterit in Anate viva, aliiſque volatilibus, vel quadrupedibus.

Factis itaque variis terebrationibus in vertebris ſpinalis medullæ canis, ſuis, leporis, pecudis, &c. obſervavimus quod ſpirituoſa & leniter aromatica, licèt levem tremorem pariant, ſtatim poſt ſiringationem, paulò tamen poſt animal hilariter magiſque vividè ſe gerit. At inſtillatis acidis liquoribus ſtatim tremores, convulſiones, ululatus, tumores abdominis, vomitus, ſtupores, paralyſes, ad motum impotentiæ, urinæ, aut fæcum copioſæ excretiones, aliquando totales eorum ſuppreſſiones, & hiſce ſimilia pro varietate læſionis, & punctionis meningum ſpinalis medullæ oriuntur: Quod unuſquiſque experiri poterit, & ſi terebrationem in cranio fecerit, quamplura hiſce ſimilia per variam liquorum in meninges cerebri infuſionem ac ſiringationem incredibili cum voluptate obſervabit.

Cùm igitur moveatur cor per irradiationem, & influxum à capite in illud per nervos, mediante fluido nerveo, vel ſolidi meningum oſcillatione, nullo, vel ſi mavis pauco, interveniente fluido tranſmiſſum: Si dura, aut pia meninx, vel partes, quæ ab ipſis ducunt originem, vehementibus, gravibuſque morbis laborent, neceſſe etiam eſt, ut cor, uti earum elateri, influxui, & poteſtati ſubordinatum, in eamdem quoque afflictionem trahatur, ejuſdemque indicia in pulſu extendat. Pulſus ſerrinus, ac durus ſemper indicat vitium in partibus membranoſis, ac nerveis, valdè autem periculoſus erit, ſi cum periculoſis conjungantur accidentibus: in doloribus capitis vehementibus, & doloribus aliarum partium membranoſarum pulſus fiunt parvi, & penè imperceptibiles, qui Medicum ne terreant; nam familiares ſunt parvi pulſus in talibus doloribus. In pluribus Ægris pleuritide laborantibus obſervavi ſæpe pulſum manûs poſitæ à latere partis affectæ, ſemper ferè eſſe parvum & exiguum, ut nuper vidi in duobus ægris propè Collegium Anglorum, non longè à Palatio, & Foro Farneſiorum. In rigore febrium, pulſus contrahi quotidie obſervamus: in variis Capitis morbis, & variis animi operationibus, quæ in cerebro fiunt, variè quoque omnibus momentis alterari pulſum conſpicimus. Quæ ſingula meningum ſupra cor imperium clarè oſtendunt; At contra alterato motû cordis, non ſemper in conſenſum trahitur caput, ut in febribus videre eſt quamplurimis, ſimilibuſque morbis.

Neque temporis, qua premor, anguſtia patitur, ut longior ſim in pro-

bando per variorum accidentium in morbis obſervatorum examen, duræ matris magnam eſſe vim, & penè incredibilem elaterem, ejuſdemque ſupra fluida, quæ cor impellit, & ſupra cor ipſum, ſummum eſſe imperium; cùm hæc opportuniori tempore certiùs probata habebuntur. Inde oriuntur morbi penè admirandi ob varias animi, & imaginationis affectiones; Paralyſes univerſales vitio affectionis hyſtericæ, relatæ à Boyle *de util. phil. nat. f.* 254. Tympanitides univerſales ob vulnus Partium nervoſarum ex Domino Willis *tom.* 2. *fol.* 145. aliique id generis affectus, qui ſolidorum ſupra fluida ingentem poteſtatem oſtendunt.

Præterea, ut cor majori promptitudine, & facilitate movere ſe poſſit, ac reſiſtentiam tot ſolidorum ſuperare, per quos ſanguinem circumire facit, multa concurrunt; quæ hujuſmodi motum adjuvant facilemque reddunt: ea ſunt aëris preſſio continua in pulmonibus, qui ſua circumpulſione ſanguinis curſum ſummoperè promovent, & ita incredibiliter adjuvant cor, ut exigua ferè vi poſſit ſanguinem è ſuis ſinubus ad remotaquæque ſpatia prolicere. Facilem quoque eum reddunt figura vaſorum conica; venarum valvulæ; continua muſculorum contractio in motibus quotidianis, aliæque plures cauſæ ab Harvæo, Borellllo, Cole, Bellino, reliquiſque Scriptoribus recenſitæ. Quæ omnia cordis motionem adjuvantia, cùm duræ matri deficiant, dum ipſa fluidum nerveum per fiſtulas cerebri exprimit, & in omnes corporis partes propellit fortiter, ac promovet, proindè certò ſequitur, quod ea majores debet ſuperare reſiſtentias, quàm ipſum cor, & conſequenter quod major ſit impetus, elater & vis duræ matris, quàm cordis. Accedit ad hoc, quod vires & elater meningis occupantur in comprimendo conſtringendoque ſolido, nempe cerebro; cordis verò in fluido exprimendo, nempè ſanguine: adeoque majores reſiſtentiæ ſuperandæ ſunt meningi quàm cordi, unde major vis illi, quàm huic tribuenda. At cùm hujuſmodi argumenta penitùs nova ſint, & ſupra vulgarem Medicorum captum; non audemus hîc deciſivam ſententiam favore duræ matris, potiùs quàm cordis proferre; eam tamen proferendam ſuo tempore reſervamus, cùm maturiùs à ratione, & experientia conſilium ſuſceperimus.

Gradatim mox duræ matris motum, deinde motûs cauſam, tertiò finem, ad quem fuit ordinatus, atque inſtitutus, examinabimus. Conſiderata mirabili duræ matris ſtructura ſuperiùs breviter indicata, æquo nos animo ſentire non poſſumus vulgarem Anatomicorum opinionem putantium duram matrem, non in alium finem factam eſſe, quàm ut cerebrum tegat, & ab externis defendat injuriis; nam cùm huic obeundo muneri ſolidum craſſumque os cranii ſufficiat; eam nobilioribus, magiſque neceſſariis deſtinatam eſſe uſibus aperiemus.

Pulſat itaque dura mater alternis ſyſtoles, & diaſtoles ictibus. Et quoniam cor in tantum movetur in quantum à cerebro tranſmiſſum influxum

excipit, problema poſſemus hìc novum quidem, ſed audax proponere, num ſcilicet ſyſtoles, & diaſtoles motus, quem habet cor, à ſyſtole ac diaſtole duræ matris pendeat; an verò aliam ob cauſam in ipſo corde exiſtentem peragatur. Audax, inquam, eſt hoc Problema, ſed quia multùm à probabilitate non diſtat, alibi de eo latè tractabimus.

Ut benè dura mater moveri poſſet, à ſtabili fixoque termino pendere, atque eidem inhærere debebat, quemadmodum muſculi oſſibus, cor per ſuum ligamentum mediaſtino, &c. Annexa igitur eſt dura mater per Fibras innumeras, quas à ſe mittit, parti ſuperiori cranii, hoc eſt ſuturis, quæ in ejuſdem cranii ſuprema parte obſervantur: hæ fibræ ſuturas ſuperantes membranam pericranium dictam producunt, quæ cum dura matre una eademque continuatio eſt. Nec tantùm ſuturis adhæret, verùm etiam hinc inde variis in locis leniter alligatur cranio per peculiaria quædam filula quæ è convexa ſui parte enaſcuntur, cranioque inſeruntur. Hoc modo dura mater baſi ſolidæ Cranii annexa, elateris ad inſtar, nunc ſeſe contrahens, nunc relaxans regulares ſyſtoles, ac diaſtoles motus in cerebro perpetuat. Hi motus fiunt in ipſo penè momento, ac tempore, quo fiunt motus cordis; in vulneratis enim capite, in quibus dura mater detecta apparebat, admota cordi Patientis dextera, obſervabam ipſo eodem tempore, quo cor ad manum pulſabat, pulſare quoque duram matrem in cerebro; nec ullum temporis intervallum potuimus inter utriuſque pulſationem agnoſcere: Sed hæc melius vivis ſectionibus, & experimentis circa animalia illuſtranda. Præterea dura mater cerebrum dividit binas in partes, dexteram, & ſiniſtram, & dividendo ſinus varios efformat, per quos ſanguinem recipit à circulationibus refluum. Qui duræ matris motum in animalibus vivis ſcrutabitur, obſervabit eam dum ſyſtolizat, ac diaſtolizat, tota ſua mole eodem tempore ſyſtolizare, ac diaſtolizare, non verò per partes ad partes. Atque inde ut ad inveniendam cauſam motûs duræ matris deſcendamus: communiter putant omnes eam pulſare ob arterias, quæ per ipſam propagantur. Alii credunt id fieri à nervis ad eam forſan recurrentibus. Demum probabilius mihi videtur pulſationem illam pendere à peculiari ſuarum partium conſtructione, & admirabili elatere in ſuis Fibris repoſito, nec non peculiari æquilibrio fluidorum per eam circulantium cum dictis ejus elaſticis fibrillis.

Arteriæ, quæ per duram matrem diſtributæ obſervantur, ſunt duo vel tres ramuli à dextera, totidemque à læva illius parte, earumque curſus in dura matre exſiccata, facillimè etiam dignoſcitur. Illarum origo ab inferioribus ejus lateribus eſt parvique rami ſurſum aſcendentes in medio ejus ſegmento, quæ prope adnectitur cranio, deſinunt. Fortis illa, & univerſalis duræ matris pulſatio, quæ in vivis animalibus conſpicitur, in pueris recens natis, & in capite vulneratis impoſſibile eſt, ut pendere poſſit à minimis illis arteriis leviter pulſantibus, neque pulſatio univerſalis

eſſet, ſed tantùm in illis parvis ſulcis, quos arteriæ per duram matrem progredientes producunt: Quare cauſa pulſûs duræ matris in tota ejus mole, & propria ejus ſubſtantia eſt, nec ab extra quæſita.

Quod motus iſte à nervis dependeat, qui à cerebro, vel à ſpinali medulla prodeuntes, in duræ matris ſubſtantiam recurrant, falſum etiam eſt; nam iſti nervi recurrentes à nemine hactenus viſi ſunt, & à nemine deſcripti.

Conſideratâ igitur mirabili texturâ trium ordinum Fibrarum, & Lacertorum in dura matre noviſſimè expoſitorum, fateri proinde debemus quod prædictæ partes ob particularem elaterem, nexumque, cordis nexui penè conſimilem, continuò criſpentur, & ad perpetuam contractionem nitantur, ea ratione, quâ videmus Horologium ſine ullo liquidi impulſu, ſed tantùm ob particularem rotarum, fuſorum, elateris, aliarumque partium ſolidarum conſtructionem & rectos ordinatoſque motus abſolvere, & perpetuare. Ita in humano corpore, excitato ſemel à partibus prolificis ſpermatis elaſtico motu in ſolidis, & fluidis fœtûs, ob æquilibrium quod fluida inter, & ſolida intercedit, nec non ob continuum occurſum fluidorum in ſolida, & ſolidorum in fluida, niſum conatumque ſuum ſemel inceptum dictus elater præfatis in partibus perpetuat: maximè verò in ſolidis majori reſiſtentia præditis, & à quibus moventur fluida, & omnium maximè in iis ſolidis, quæ peculiari compage ad perpetuandum elaterem, eumque aliis imprimendum prædita ſunt, ſicuti eſt cor, & dura meninx. Et quoniam ab æquilibrio, & proportione motûs dictarum partium perpetuatio elateris in majoribus, corde, inquam, & meninge dura pendet, mutato, vel aliter affecto æquilibrio, mutatur afficiturque elater. Multùm quoque conferet ad inveſtigandam cauſam motûs duræ matris, fluidi nervei motum conſiderare. Fluidum hoc perpetua duræ matris circumpulſione per nervos expreſſum ad partes, à partibus ad cerebrum per refluentia vaſa non redit, uti facit ſanguis per venas ad cor, ſed in iis remanet, diſperditur, & hoſpitatur: qua mora non ſolùm vigorem, tonum, & elaterem in eis producere credibile eſt, ſed occultam quandam ad ſyſtolem, & diaſtolem inclinationem, promptiſſimamque ad ſe movendum facilitatem. Et quoniam dura mater cum partibus mobilibus ſupradictis una eademque continuatio eſt: hujus continuationis cauſa fieri poteſt, ut veluti undulando, motus partium occulti, ſyſtaltici, ſive ſucceſſivi reflectantur, ac veluti reſiliant in duram matrem, ab hac denuò in eas ob continuam hujuſmodi motûs fluctuationem: nec non ob æquilibrium ſive proportionem motûs ſucceſſivi à dura matre ad partes, & reflexivi ab iſtis ad illam, continuus contractionis niſus, & elater in dura matre naſcantur, abſque eo quod huic actioni multùm contribuant duræ matris arteriæ, aut nervi ad ipſam recurrentes, ut multi credunt. Et hac de cauſa, ob mutatum ſcilicet æquilibrium inter motum reflexivum in

partibus ſupradictis ſæpè contingit, ut motus convulſivi in partibus excitati ſenſim deſinant in caput: quandoque verò à capite incipientes propagentur in partes: Ita certè Æger à GALENO relatus, à pollice pedis epilepticum inſultum incipere ſibi, & excitari aſſerebat.

Poſtquam rationibus, & experimentis cauſa motûs duræ matris firmata fuerit, finem, ad quem motus iſte ordinatus eſt, perquiremus. Neminem latet, quod arteriæ cervicales, & carotides, cùm ad corticales cerebri glandulas, poſt infinitas penè ramificationes perveniunt, ſint adeo exiles, parvæ, motuque deſtitutæ, ut vix conſpiciantur: glandulæ minimæ corticales cerebri, more aliarum corporis glandularum, deſtinatæ ſunt ſeparando fluido nerveo à ſanguine, & inde ad partes per excretoria vaſa deducendo, omnia vaſa excretoria glandularum corticalium ſimul juncta, medullarem cerebri partem formant; idemque cerebrum in varios ramos ſe dividens, & expandens tùm intra, tùm extra caput, per medullam ſpinalem producit nervos, qui fluidi nervei, jam filtrati, canales ſunt. Igitur qui cerebri Anatomen callet, optimè noverit, quod momentum celeritatis, & impetûs, quo fluit ſanguis in minimis mæandris glandularum corticalium, adeò inſenſibile ſit, tantillaque vi præditum, ut minimum conferre poſſit ad impellendum quocumque impetu fluidum nerveum jam ſeparatum, & à vaſis excretoriis combibitum. Contra verò, cùm dicti fluidi in nervis, & partibus motus velociſſimus ſit, atque adinſtar radiorum lucis momentaneus; hujus fluidi motorem, & compreſſorem exquirere, ac explorare tenemur; Illam vicelicet partem, in cujus poteſtate eſt, per viſcera atque per membra tantum fluidi interius tranſmittere, quantum naturæ, & æquilibrii leges requirunt, & quantum voluntatis imperium atque partium neceſſitas poſtulant.

Munus itaque hujuſmodi, ob ſtructuram, ſitum, variamque inſinuationem, & complicationem, nec non progreſſum, & ſoliditatem meningum, eis, & præcipuè duræ matri jure meritoque tribuendum. Sicuti enim cor, inſtar machinæ compreſſoriæ, exprimit, & ad remotas partes, juxta ſingularum neceſſitatem, cum debito celeritatis momento, propellit ſanguinem. Ita dura mater, alterum quaſi cor ſolidum, validumque, & per cerebri ſubſtantiam intus foriſque miro artificio propagata, ad inſtar fortiſſimi elateris, & compreſſoriæ machinæ, à Glandulis corticalibus dum fluidum nerveum continuò exprimit, & in medullares cerebri partes inſinuando, impreſſo velociſſimo motu, ictu oculi omnes in partes tranſmittit. Quare homines, prout duram matrem ſortiti ſunt, valido, vel debili præditam elatere, magis, vel minus reſiſtentem; ab hoc ejus vario in ſingulis motu, fluidum nerveum majori vel minori cum impetu exprimitur, & ad partes propellitur, hacque de cauſa infinitæ, ac ſingulis peculiares naſcuntur in hominibus, quoad ſenſum, & motum, proprietates, & quoad reliquas etiam naturæ functiones, ipſorumque temperamenta.

Præterea, cùm proprium cerebri, meningum, & nervorum officium ſit, eſſe inſtrumenta ſenſûs, & motûs, non tantum ob fluidum nerveum ab eis ſeparatum, delatumque per partes, quantum ob eorum raram, & particularem texturam, cujus cauſâ variè ſe dividentes, & expandentes, producunt viſcera, omneſque partes, telis membranoſis compoſitas; Et cùm actio ſenſûs, & motûs in incredibili, atque promptiſſima celeritate conſiſtat, iſta celeritas nunquam obtineretur, niſi fluidum nerveum, ſive ſpiritus animales, per quos, veluti per mediatores, animus impreſſiones corporis recipit, ſubtiles, adinſtar radiorum lucis, eſſent, ac tenues: cujus ſubtilitatis cauſâ, ne continuas in partibus confuſiones moverent, natura eos ſolido, molli, cavo, & appropriato concluſit, quod ordinatis ſyſtoles ac diaſtoles ictibus moveretur, eamdemque motionis regulam in fluido, quod in ſinu habet, imprimeret. Solidum hoc meninges ſunt, quæ à magna cerebri mole ad omnes uſque minimas corporis partes nervos comitantur, ac proinde medulla cerebri in duabus quaſi vaginis clauſa ſemper apparet in longa nervorum propagatione.

Addita igitur ſubtilitati, ac velocitati fluidi nervei, impreſſione continua, quam illi duræ meninges ſua perpetua ſyſtole, atque diaſtole impertiunt; ab hac duorum motuum mixtione, tertius oritur motus velociſſimus certè, ſed ordinatus. Et ita illa ipſa ſyſtole, ac diaſtole, quæ continuò in meningibus viget, ſenſim per nervos propagatur in omnes partes, quas membranoſas vocamus; eaſque hujuſmodi perpetuo motu ſyſtaltico præditas quoque eſſe probabiliter credendum.

Qua occcaſione in medium produci poſſet poſtulatum, ſive quæſitum, utile quidem, ſed valdè obſcurum; an ſcilicet eodem tempore, quo ſyſtolizat & diaſtolizat dura meninx, ſyſtolizent quoque & diaſtolizent reliquæ partes, quæ ab ea originem ducunt, eidemque ſubordinantur, an verò differenti tempore, ut contingit in corde, cum appenſis eidem arteriis? Qua de re omninò certè nova, & abſtruſa, integrum perfectumque judicium ferre ante non poſſumus, niſi ratione, & experientia maturè conſultis.

Porrò, ex vario duræ matris tono, robore, ac vigore, variè dirigi fluidorum curſum in ſubjectis partibus, & variè etiam oſcillare ſolida ipſa; quotidiana morborum obſervatione in Noſocomiis, unuſquiſque certior reddi poteſt. Quare dum caput laborat vel vulnere, vel dolore, vel torpore, ſtatim animum adhibe ad mutationes, quæ in inferioribus partibus ſuccedunt. Sic propè Templum Telluris, nunc S. Pantaleonis in Suburra intra Carinas, ædificatum in area domûs Caſſii, cognovi Vetulam ſeptuagenariam diro aſthmate cum tuſſi continua laborantem: hæc quoties ambabus manibus fortiter comprimit verticem capitis, toties ceſſant ſtatim, pro tempore quo durat compreſſio, & aſthma & tuſſis catharroſa; ſtatim verò ac manus aufert, iidem morbi denuò redeunt, & ſi pluries

in die id faciat, pluries in die eadem ſuccedunt; An forſan ea forti manuum compreſſione premitur, roboraturque pericranium, & ſucceſſivè dura mater ejuſdem origo? qua ratione, addito robore, & tono duræ matri, melius diriguntur liquidorum motus in partibus inferioribus, ſicque ſtatim aſthma, tuſſiſque ceſſant: alia probabilior ratio reddi certè non poteſt.

Quæcùm vera ſint, non ſunt profectò irridendi veteres, quando in variis id generis morbis adhibent, applicantque capiti cerata roborantia, fluxiones cohibentia, & refrænantia, ut ipſi aiunt, humorum ad inferiora affluxum: nam ob rationem à nobis ſupra allatam, roborato pericranio per hujuſmodi externa, ſucceſſivè roboratur dura mater, cujus eſt propagatio, unde morbus miteſcat neceſſe eſt: nam ſicuti læſis muſculis temporalibus fiunt vulnera lethalia, communicata, mediante pericranio, duræ matri læſione: ita ſi communicatur affectio, communicari etiam debet effectus exterius applicatorum remediorum. Hoc vidi in Sene ſexagenario ad Templum Carmentæ, nunc S. Catherinæ ſub rupe Tarpeia: qui fluxionibus oculorum obnoxius, appoſitis ceratis roborantibus in ſuperiori parte frontis, ſtatim liberatur.

Hiſce obſervationibus affinis eſt ea, quam feci in quadragenario capite vulnerato. Decumbit hic prope Templum Veneris Victricis, nunc S. Mariæ in Crypta picta, vicinum Pompeii Theatro, elapſis duobus menſibus convaluit ab accepto gravi vulnere capitis: poſt illud tempus, licèt ſanus in omnibus ſit, perpetuâ tamen laborat coryzâ, ſive catharro, qui nullis hactenus cedere vult remediis. Nonne hîc credendum eſt, vi vulneris læſum in ea parte eſſe tonum, robur, ac elaterem duræ matris, qua de cauſa, cùm regere non poſſit debitè fluidorum motum, qui naribus proſpiciunt, exinde ſub catharri forma foras prolabuntur.

Magnam itaque eſſe poteſtatem meningum ad ſolida, & fluida ſingularum partium variè dirigenda, præter obſervationes morborum, & rationes anatomicas à nobis adductas, confirmant hiſtoriæ plures eorum, qui ſine cerebro naſcuntur, & vivunt; vivunt tamen, quia licet medulla cerebri non adſit, adſunt tamen binæ meninges, quarum præcipuum munus eſt motus infernis in partibus producere, varièque dirigere. Hujus generis eſt hiſtoria puellæ ſine cerebro natæ, relata in *Zodiaco medico gallico anno 3. obſerv. 3.* Hæc vixit per quinque dies; nata eſt cum tumore capitis, conſiſtentiæ & flaccidæ & fluidæ circa ſuturam coronalem, quæ hiare videbatur ſecto capite, in tota ejus capacitate nihil inventum eſt, quàm aqua limpidiſſima contenta à meningibus: medullæ verò cerebri nihil. Hæc igitur puella intra, & extra uterum vixit, ſine ſpirituum animalium ope, quia medulla cerebri non aderat: ergo ſolæ meninges perpetua ſua oſcillatione, fluidorum, ſolidorumque motum infernis in partibus conſervabant, ac dirigebant; id eſt actione, ſive colliſione ſolidi

in ſolidum, ſine ſpiritibus animalibus, qui non aderant.

Multò tamen mirabilior eſt hiſtoria pueri qui tribus annis ſine cerebro vixit, deſcripta à ZACUTO LUSITANO *tom.* 2. *praxis medicæ mirabilis lib.* 1. *obſerv.* 5. his verbis: *Decennis puer percuſſus eſt cum enſe in parte poſteriore capitis, paſſus eſt vulnus ſatis magnum cum inciſione oſſis, velaminum, & deperditione ſubſtantiæ cerebri: nam hæc exivit quantitate nucis juglandis. Curatus convaluit citra noxam. Sed poſt tres annos hydrocephalo correptus moritur. Apertum caput ſine cerebro inventum eſt. Dura meninx duplicata apparuit: habebat in ſe aquam limpidiſſimam boni odoris, & guſtata ab adſtantibus inſipidi ſaporis*: hæc ille. Sed de miris effectibus in partibus inferioribus factis à capitis vulneribus, vide MARCELLUM DONATUM *l.* 5. *hiſt. mirab. c.* 4. VALLERIOLAM *l.* 4. *obſ.* 9. 10. SCHENCKIUM *l.* 1. *obſ. de cap. vulnu.* ALEX. BENEDICTUM *l.* 4. *Anatom. c.* 24. alioſque: Ex quorum obſervatione, ingens meningum poteſtas, in ſolida æque, ac fluida corporis animati apertè demonſtratur. Et licet in dictis ægris cerebri medulla inventa non ſit, & vixerunt: fuerunt tamen inventæ meninges, quæ motuum origines ſunt ex probatis.

Hoc unum tamen obiter animadverto, duos poſſe concedi motus in hujuſmodi partibus, alterum nempe à meningibus ad partes, alterum verò ab his ad meninges: primum vocarem ſyſtalticum, ſeu ſucceſſivum; alterum contraſyſtalticum reflexivum. Ut Animi imperium momento ferè perveniat ad partes; fluidum nerveum, & meninges recipiunt impreſſiones illius directionis, quam determinat Animus, & ad partes per motum ſyſtalticum ſupradictum tranſmittunt. Contrà vero, ut impreſſiones, in externis ſenſibus ab externis objectis factæ, ab animo percipiantur, neceſſe eſt, ut per fluidum nerveum à ſenſibus perveniant ad cerebrum, nec non per ipſas meninges, quæ in partibus ſenſibilibus expanduntur, & hoc fieri oportet per alium motum à primo diverſum, quem nos reflexivum vocamus, quia veluti reflectendo; à partibus ad primum mobile duræ matris, momento temporis propagatur. Ut autem inter hos duos motus, videlicet inter animi commercium cum ſenſibus, & contrà, nulla oriatur confuſio, duas putamus meninges à natura productas, quarum altera deſtinata ſit ad recipiendas impreſſiones animi imperantis, eaſdemque ad ſenſus deferendas; altera verò ad recipiendas partium impreſſiones, in illis factas, ab objectis externis & celerrimè in cerebrum, principem animi ſedem, transferendas. Quod an verum ſit, determinatè aſſerere non audeo, ſcio tamen ab omnibus Anatomicis exiſtimari ſedem ſenſûs eſſe in membranis, ſedem motûs in muſculis fibriſque muſcularibus. Ex quo veluti per corollarium deduci poſſet: dari revera motum ſyſtalticum à meningibus ad partes, & à partibus ad meninges. Utque liberum ſit commercium inter caput, & partes, concipi debet inter hos duos motus æquilibrium: certa videlicet proportio impetûs, reſiſtentiæ,

ut alter alterum non ſuperet, nec deſtruat, ſed promoveat & adjuvet. Quod æquilibrium quando mutatur, ſive turbatur, varios capitis morbos, variaque in operationibus ſenſûs, & motûs mala producit. Sed ut hujuſmodi materies, omninò penè nova, ac difficilis, digeri melius poſſit, atque illuſtrari; quæ dubia in ea ſunt, & ſummè obſcura veluti per corollaria ex antecedentibus deducta, & poſtulata particularia in medium proponentur, debitum examen ſubitura. Neque quis putet nos, dum magnam vim ſolidis in agendo tribuimus, ſuam fluidis denegare, aut nimiùm extenuare, quod quidem nunquam in mentem venit, ſed maturius deſiderare in Medicis judicium, ut quando de ſanis, vel morboſis corporis animati effectibus diſſerunt, agendi vim ſemper non adſcribant, uti conſueverunt fluidis, verùm utriſque ſuam, & de ſolidis aliquando diſcurrant, in quibus ſæpè vis, & anima morbi.

COROLLARIA ET POSTULATA.

I.

OMNES partes, quæ membranoſæ non ſunt, ſicuti ſunt oſſa, & muſculi, membranam tamen propriam obtinuerunt, non quidem ut illis ad inſtar involucri inſerviret; oſſa enim dura, & muſculi fortiter contexti membranâ non indigent, ut ab illa muniantur. Sed eis data eſt, ad uſus nobiliores, magiſque neceſſarios, de quibus plura ſuperius, cùm de motu partium ſyſtaltico diſſereremus. Ex quo patet duræ matris imperium, & poteſtatem ſuper omnibus ſolidis, tum membranoſis ab ipſa originem trahentibus, tum differenti natura præditis, ſummum eſſe ac pene incredibilem. Porro ſicuti meningum morbi acuti ſunt, graves, difficileſque, ita & membranarum, quæ à cerebri, vel nervorum meningibus ortum omnes accipiunt; Neque ſint adeò ſimplices Medici, ut credant, membranas partibus tantummodo involvendis deſtinatas eſſe. Ad oſcillandum perpetuò, & occultè; ad promovenda liquida, & æquilibranda, uſuſque meliores fabrefacit eas Omnipotens.

II.

Inter proprietates membranarum conſiderabilis illa eſt, quod ſcilicet quælibet membrana multiplicatur facilè, & ſubdividitur in alias membranas, hæ in alias ad remotas quaſque partes. Ex membranis nova fieri poſſunt vaſa, novæ partium figuræ, & formæ quæ ante non erant. In tumoribus, ulceribus, atque vulneribus, hujuſmodi admiranda quotidie conſpicimus.

III.

Membranæ vel immediatè oriuntur à nervis, vel à vicinis membranis:

Inter membranas omnes, & ex membranis compacta viſcera, conſenſus unus, conſpiratio una, & omnia conſentientia.

IV.

Solum ſyſtema membranarum ſentit, ipſique nervi ſunt adeo acuti ſenſus, non ob medullarem ſui ſubſtantiam, ſed ob membranas, quibus involvuntur.

V.

Membranarum morbos magna ex parte periodicos obſervavi; cephalalgiæ exactè periodicæ frequenter ſunt: ſedes earum in meningibus eſt, acutiſſimo præditis ſenſu. Pulſat interius in cephalalgiis caput, non ob arterias, ut vulgo creditum; ſed ob duram meningem, cujus elatere, tono, ſuaque diaſtole, ac ſyſtole à naturali ſtatu recedentibus, cephalalgiæ, maniæ, vigiliæ, epilepſiæ, aliique capitis morbi oriuntur. Colicæ convulſivæ aliique partium interni dolores exactè periodici paſſim videntur.

VI.

Oſteochnopos Hippocratis, ſive oſſium dolor in acutis, mala capitis convulſiva, & alia portendit; portendit autem ob membranam oſſium affectam. A meningibus ad partes, à partibus ad meninges incredibilis eſt conſenſus; incredibiles motuum permutationes.

VII.

Dura meninx maximus humani corporis elater eſt. Sua perpetua oſcillatione ſecretiones fluidorum variè promovet, variè dirigit: Solidis imperat, & fluidis: ſingularum partium motus, quia ab ipſa impulſum accipiunt, ab ejuſdem quoque legibus pendent.

VIII.

Pro vario cerebri, & meningum ſtatu, varia eſt facies, & ſtatus varius in viſceribus, aliiſque partibus, quoad digeſtiones, nutritiones, ſeparationes etiam, progreſſioneſque liquidorum. Hujus veritatem rei experimur in epilepticis, maniacis, apoplecticis, diù vigilantibus, ſtudioque, & curis domeſticis, nimiùm abſtractis, in quibus mille in functionibus naturalibus mutationes ſolius ſolidi meningæi vitio latè patent.

IX.

In tribus apoplecticis, quos ſecui, duram matrem cranio hærentem inveni: An adhæſio illa apoplexiæ cauſa fuit?

X.

Willisius ait, ſe plura Fatuorum, Stultorumque cerebra ſecuiſſe, nec diverſitatem ullam inveniſſe inter fatuorum, atque ſanorum cerebrum. Debuerat inveſtigare, & examinare in illis ſtatum meningum, nam differentiam inveniſſet. Maniæ, epilepſiæ, dolorum capitis, ſternutationis, melancholiæ, & ſimilium morborum ſedes in meningibus, à na-

turali ſtatu recedentibus eſt. Maniacos duos ſecui Neapoli in Noſocomio Incurabilium toto Orbe celeberrimo ; duram matrem ad inſtar tabulæ duram , ac penè exſiccatam detexi.

XI.

Si quis diceret , nullos dari ſpiritus animales , nec fluidum nerveum , an motus , à nobis ſupra deſcripti , propagari poſſent , & peragi per ſolas tunicas nervorum , pro ſenſu excitando ? Ita ut tota vis , & actio meningum & partium ab iis productarum , ipſæque ſenſuum functiones fiant per impreſſionem , & colliſionem ſolidi cum ſolido , nulla interveniente fluidi miſtione : Verumne diceret ? De hoc vide hiſtorias ad hanc rem facientes paulo ante deſcriptas in hoc eodem capite. Et poſtquam legeris , judica de veritate.

XII.

An cor magis indigeat dura Matre , vel contra : Et utraharum partium ſit alia alii magis ſubjecta ? Et an motus cordis pendeat à motu duræ matris , an contra ?

XIII.

Quoniam dura mater eſt ferè præcipua motus liquidorum , & ſolidorum corporis animati domina , & quaſi ſupra ipſum cor habet imperium , prout ex animi paſſionibus manifeſtè cognoſcimus : Quæritur , an dictus motus duræ meningis ſit ex parte naturalis , ex parte voluntarius , id eſt mixtus , ſicuti eſt motus organorum reſpirationi inſervientium ; Ita ut poſſimus juxta voluntatis imperium , vel prout affectus pro tempore in nobis regnantes exigant , motum ejus variè intendere , varièque relaxare ad majorem , vel minorem liquidi nervei copiam exprimendam , propellendamque. Quam ob cauſam in ira , ob vehementiſſimam duræ meningis oſcillationem , maxima in copia , ac vehementiſſimè eliciantur ſpiritus , liquida omnia turbentur , & ſolida oſcillent vehementius ; hinc rubor oculorum , & faciei , ſpuma oris , motus furibundi , & impatientia in omnibus. Contrario verò modo ſe res habeat in amore , benevolentia , aliiſque affectibus , ob contrarium duræ meningis ſtatum. Atque ita pro varia meningum contractione , relaxationeve , varii motus & varia facies in liquidis ac ſolidis corporis animati enaſcantur.

EXPERIMENTA.

Ut me certiorem reddam magnarum virium poteſtatis quam habet dura mater ſupra fluida corporis animati , & ſupra ſolida , imò ſupra ipſum cor , nonnulla experimenta feci in vivis canibus , ad id cum veritate demonſtrandum , & obſervatione confirmandum : Eadem experimenta inſerviebant ad inveniendum quantus ſit arcus ſanguinis currentis prope

vaſa

vaſa cordis, & per vaſa à corde longè remota: id eſt quantum velocitatis momentum in utroque ſanguine currente, tum reſpectu ſui, tum facta comparatione ad invicem. Cujus rei, ut aliquid ſpecimen habeatur, unum duntaxat referam experimemtum, quo uſus ſum ad meam opinionem confirmandam.

Sumpſi duos canes moloſſos ejuſdem magnitudinis, & virium æqualium, benè paſtos per integrum menſem. Ambobus denudavi arteriam cruralem: Sed alteri, more meo terebravi cranium (ut faciunt Chirurgi in vulneribus capitis cum fractura, aut depreſſione cranii) donec denudata apparet dura meninx. Alteri verò non terebravi cranium; ſed inciſionem cum ſecante cultro feci in coſtis è directo ſupra cor poſitis, factoque parvo foramine, per illud poſſem pungere cor, cùm mihi placuerit. Canibus ad tabulam ligatis, & ita præparatis, ordinavi ut eodem tempore, à duobus Chirurgis, ambobus canibus, lanceolâ aperiantur arteriæ crurales, unicuique ſua arteria. Sanguis qui magno cum impetu ex arteria utriuſque exivit, fecit arcum altitudinis quatuor aut quinque palmorum circiter, & tantæ altitudinis duravit per breve ſpatium: tunc applicatâ ſpongiâ aquâ madidâ obturabamus arteriam. Hoc facto pungebam cani terebrato duram meningem; & alteri ſecto prope cor pungebam cor ipſum: in actu puncturæ ablatâ ſpongia, ſanguis proſiliebat eum impetu, cum hoc tamen diſcrimine, quod longè majorem arcum, & peripheriam faciebat ſanguis canis, cui pungebatur dura meninx, quàm ille cui pungebatur immediatè cor ipſum; quò frequentiores, & vehementiores erant puncturæ cordis, & duræ matris, eò arcus erant altiores, & frequentiores ſanguinis exitus: & ita continuavimus donec canes extincti ſunt. Ex quo præ cæteris deducitur maximam eſſe poteſtatem & vim oſcillatoriam meningum in ſolida vaſorum & in fluida vaſis contenta, ne dicam ſupra ipſum cor, ut adductis variis hujus generis experimentis ſuo tempore, & forſan brevi typis publicis demonſtrabo, &c.

De Motu Meningum, et Oscillatione Solidorum *Epiſtola.*

Philippo Hecquet *Medico illuſtri.*

Georgius Baglivus *Medicus.*

Epiſtolam tuam 20. Junii Pariſiis ad nos datam per publicum Pariſienſem Tabellarium nuper accepi. Scribis amicum quendam tuum Romæ morantem eam mihi traditurum, ſed non ejus curâ ad me venit, verùm caſu, & nobis ne cogitantibus quidem apud Tabellarium inventa eſt:

de quo te monere volui, ne fidas impoſterum epiſtolas, niſi probatæ fidei hominibus. Alteram quam nobis inſcripſiſſe dicis, non accepi; quod ſi accepiſſem, injurius profectò urbanitati eſſem tuæ, niſi reſpondiſſem. Sed quod pertinet ad hanc quam nuper habui; ſummas primum tibi gratias refero, *optime* HECQUET, quod tam benè de me, ſcriptiſque meis, loquaris, & ea tanquam neceſſaria ad benè medendum plurimi facias; quod quidem nunquam me aſſecuturum ſperabam; non ſolùm quia rem difficilem ac perobſcuram, & ante non tractatam, id eſt ſyſtema de ſolidis meningæis fibrarumque oſcillationibus, & variis effectibus ſcribere aggreſſus ſum; ſed quod me magis urgebat, rem contra omnium ferè Medicorum vota exponendam mihi eſſe cogitabam; unde ſæpe (quod rebus novis familiare) non gratiarum actiones, ſed æmulationes, odia, ac mille permoleſtæ contentiones, quas in me jam prævideo, colliguntur: deinde valdè gaudeo non ſolùm tibi, verùm etiam aliis eruditiſſimis Galliæ Medicis, doctiſque Viris idem noſtrum de fibra motrice ſyſtema plurimùm arridere, atque ad praxim curandorum morborum reduci. Unum tantummodo eſt, ut innuis, quod difficilè percipiunt nonnulli inter vos; ſcilicet undè meningibus tanta vis, & unde ſui motûs principia trahat dura meninx, quod ut paulo clariùs explicem, expoſcis.

Cui quidem difficultati ut ſatisfaciam, Vir clariſſime, ſcias me *in præfatione operis de Fibra Motrice*, cùm ſatis præviderem hujus generis objectiones, nonnulla dixiſſe de hoc argumento, cùm de motu cordis diſſererem; cujus ingentem vim, non tantùm ducebam à ſpiritibus, nervorumque irradiatione, quantùm à peculiari ſuarum fibrarum compage, & mira proportione motûs, ac reſiſtentiæ vaſorum, & liquidorum omnium ad cor; cordiſque ad vaſa, & liquida; quibus de cauſis ingentes ad perpetuandos ſuos motus vires acquirit. Idem prorſus cap. 5. lib. 1. diſſerentes de magna vi, & promptitudine duræ matris ad oſcillandum, aliis rationibus, & experimentis de eadem confirmavimus. Corpus enim hominum taliter fabrefactum eſt, ut ſingulæ quæque partes alteræ alterarum ope indigeant, & invicem ſuos motus aut promoveant, aut retardent: eadem penè ratione, qua fieri videmus in horologio, in quo, licet ſingulæ partes dirigantur à motu primi moventis, id eſt à maximo horologii elatere; hoc tamen primum movens à peculiari ſingularum diſpoſitione, compage, & proportione reſiſtentiarum ad ipſum, ſuos motus trahit, dirigit, ac perpetuat; & hinc ob minimam læſionem alicujus minimæ partis horologii ſtatim turbatur, aut perit motus in primo movente: In corpore autem animato tam exactum eſt hoc æquilibrium motûs, & reſiſtentiarum inter ſolida, & liquida, ut æquè, ac neceſſariò ſingula ſingulorum ope ad ſe movendum indigeant. Undenam, quæſo, poſt hæmorrhagias copioſas tam ſponte venit convulſio, niſi quia educta nimia ſanguinis copia, qua ſolidorum oſcillatio moderabatur, hæc ſtatim innata vi elateris potenter oſcillant,

Sed hiſce miſſis, dicamus aliquid de meningibus; quod præcipuum hujus epiſtolæ caput eſt. Et ſanè, cùm dura meninx nervorum, ſit productio duræ meningis cerebri, iidem effectus qui nervorum in meninge quoquomodo affecta obſervantur; etiam in ea cerebri fieri poſſe pro certo ſtatuimus. In Operibus omnibus noſtris quæ nunc recuduntur Lugduni à D. Aniſſonio, plura deſcripſimus experimenta facta in vivis animalibus, terebrando ipſorum vertebras, factaque terebratione pungebamus meningem ſpinalis medullæ; eamdemque, variis liquoribus ſiringatione injectis, irritantes, vellicantes, relaxantes ac variè afficientes innumera ſcitu digna animadvertimus; quam quidem experiundi methodum in meninge cerebri tentavimus etiam, iidemque effectus ſecuti ſunt, qui viſi fuêre in meninge ſpinalis medullæ. Nam punctâ durâ matre cerebri fit convulſio, tremor, &c. gangrænatâ eâdem per cauſtica remedia, paralyticæ ac ſtupidæ fiunt infernæ partes, affectæ meningi è directo reſpondentes: & quod ſane mirum, cerebri ſubſtantia, ſub dura matre gangrænata immediatè jacens, nullo modo nigra erat, aut gangrænata; Ex quo experimento,in vivis animalibus facto,deduci poſſet,convulſiones ac paralyſes, membranarum potius affectiones eſſe, quàm medullaris cerebri ſubſtantiæ. Sic pariter puncta,ac eodem modo affecta meninge ſpinalis medullæ, eadem penè accidentia obſervantur in ipſa, & in partibus eidem è directo, vel alio modo reſpondentibus. Injecto oleo amygdalarum dulcium in terebrata parte ſpinalis medullæ, ſtupores, torporeſque in viſceribus & partibus è directo ſuccedunt, ob laxitatem ab oleo inductam in nervorum principio: idem prorſus ſuccedit in animalibus affuſo oleo in meninge cerebri.

Puncto nervo, irritato, reſecto, ſtatim ſuperveniunt rigores, tremores, contractiones partium, convulſiones, tenſiones ingentes, &c. Idem fit cerebri meninge iiſdem modis affecta; ex his argui poſſet magnam eſſe hiſce in partibus vim ad oſcillandum, ſive innatum habere elaterem à peculiari ipſorum compage pendentem, quæ aliis in partibus, ob diverſam compagem, non invenitur. Quare cùm tenſio, elater, ſive ad oſcillandum perpetua propenſio nervorum,pendeat ab oſcillatione duræ menengis; certè dari debet æquilibrium ſive proportio, & conſenſio inter oſcillationes principii, & partium ab eodem pendentium; ratione cujus perpetuæ oſcillationis à principio ad partes, & ab his ad illud, ſequitur motus reflexionis à partibus ad principium, & ſucceſſionis, ſive propagationis ab eo ad partes. Quod clarè, & evidenter adnotamus in convulſionibus, quæ à partibus cerebro communicantur illudque trahunt in conſenſum; in affectis enim locis,cum vividior ſit oſcillatio in membranis, & nervis eorum, oſcillatione à cerebro in eos propagata; neceſſe eſt ut oſcillatio reflexiva à parte affecta ad cerebrum utpote potentior, ejuſdem ſucceſſivam turbet, obſcuret, atque ad normam morboſarum diſponat,

& hinc convulſiones in partibus cœptæ deſinant in cerebrum: Contrà verò cum cerebro affecto trahuntur partes in conſenſum. Quæ de convulſione diximus, dici quoque poſſunt de aliis nervorum morbis, torpore, paralyſi, dolore in genere, variiſque affectibus flatulentis, in hypochondriacis, ſcorbuticis, hyſtericis.

Ex his, aliiſque obſervationibus infinitis factis circa morbos nervorum, & cerebri, & experimentis in vivis animalibus, ſtabilitur primò adeſſe in meninge cerebri, & ſucceſſivè, in omnibus ſuis propagationibus, per ſingulas partes, ingentem vim elaſticam; ſive vim innatam ad ſe tendendum, ad oſcillandum, ad ſe criſpandum, ita ut à levi contactu ſolidi aut fluidi in eam facto, facilè excitetur, moveatur, undulet, impreſſumque motum ferè in infinitum multiplicet. Excitato igitur in primordiis generationis debito motu ſingulis in partibus, eumdem ſingulæ perpetuant, magis, minuſve vehementem, pro varia earumdem ſtructura, & diſpoſitione ad ſe movendum. Ita dura mater impreſſum ſibi motum in generationis primordiis, ratione peculiaris ſuarum fibrarum ſtructuræ, fibris cordis non multùm diſſimilis: ut nuper publicè demonſtravit amicus noſter Dominus Pacchionus, atque Willisii, & Mayow, de iiſdem fibris opinionem illuſtravit; ex contactu liquidorum per eam, vel penè eam circulantium, mirum in modum auget, multiplicat, ac rara circulatione, & æquilibrio, tenſionem quam cum ſuis habet propaginibus, perpetuat.

Theſim hanc, de motu meningis innato, & à primordiis impreſſo, plurimi difficulter capiunt, eò quia credunt, ut vulgare docet axioma, quicquid movetur ab alio ſemper moveri. Quod quidem principium, licèt verum ſit, non eſt tamen rigoroſè applicandum ad res cunctas, non adhibitis debitis cautionibus in philoſophando valdè neceſſariis. Nam ſi conſideres naturam motûs in rebus creatis, conſtat certè alias impulſu aliarum ita moveri, ut origine, & ſucceſſione motûs conſiderata, fateamur neceſſe eſt moveri ſingulos impulſu generali cauſæ alicujus primo-primæ, & univerſalis, ſive illa ſit æther juxta *Carteſianos*; ſive alia cauſa, ut alii opinantur Philoſophi; & in hoc caſu, quicquid movetur ab alio moveri facilè concederem. Sed quoniam præter Motorem hujuſmodi generalem, ſingulis rebus à primordiis mundi inditus eſt à Summo Opifice motus proprius, nullaque datur quies poſitiva in iiſdem; tunc ſingulæ quæque res, juxta motus innati leges, varios effectus abſolvunt ab univerſali Motore independentes. Innatum hujuſmodi motum ſingulis ineſſe corporibus, præter Cartesii auctoritatem, ex ſtatices principiis facilè didici; obſervatione enim, & experientia circa res ſtaticas factas, certò animadverti, corpus in motum poſitum, quantum amittit de ſuo motu, tantum numero imprimere in illud in quod incurrit, ut videre eſt apud Borellum in aureo libro *de vi Percuſſionis*, Cartesium, Galileum, alioſque Recentiores; apud quos fusè de hoc diſputatur. Conſervatur autem hujuſmodi

motus à ſingulis, donec ab agente contrario non deſtruatur, & poſt deſtructionem, novæ formæ novorum corporum oriantur. Et ſanè ſi alicubi, in hac motûs materia præ cæteris, ob dictorum ignorationem ſæpè cauſam pro effectu ſumimus, & effectum pro cauſa. Plura ſunt in rerum natura quorum effectus ſunt certi & evidentes, licet genuinam cauſam ignoremus. Sæpe motum videmus, & cauſam moventem non cognoſcimus. Quis motum in planetis, & ſideribus negaverit, quis negaverit effectus ab illorum motu pendentes, nemo certè? & tamen nemo hactenus cauſam illorum moventem cognovit: quod ſi veneris ad motum impreſſum ſingulis in primordiis mundi, ſoluta ſtatim eſt lis; motûſque cauſa reddita ſtatim manifeſta.

His de motu præmiſſi in genere, ad motum meningis in ſpecie deſcendendum. Et quidem ab obſervatione facta circa morbos capitis, & vulnera meningum, nervorum, ac membranarum, nec non factis experimentis in vivis animalibus circa eaſdem partes, clarè deduco, meninges cum univerſa earum propagatione per nervos, membranas, & viſcera, eſſe quid tenſum, valdè ſenſibile, ad oſcillationem promptiſſimum, verbo dicam elaſticum, cujus elaſticæ virtutis cauſâ, dura meninx leviter tacta à qualibet cauſa ingenter movetur, criſpatur, impreſſumque motum in infinitum adauget, ac perpetuat. Sed, inquies: quis hunc motum in ea immediatè excitat? aërne circumfuſus reſpiratione tractus? ſpiritusne per nervos ad eam recurrentes tranſmiſſi? an potius ſanguis arteriarum pulſatione per eam diſcurrens? Aut denique reflexio motûs à partibus membranoſis ad cerebrum? cujus æquilibrati reflexivi à partibus dictis ad caput, & ſucceſſivi à capite ad partes motûs causâ, dura meninx, veluti vividiſſimus corporis elater, perpetuo oſcillet, & moveatur; ſuaque oſcillatione liquidorum omnium ac ſolidorum motiones promovet ac dirigit: durante namque dolore acuto obſervamus in praxi, ſupprimi aliquando, quandoque verò retardari liquidorum ſecretiones, doloreque ſoluto relaxari eaſdem & ſolvi: Quænam igitur ex his cauſis innatum meningis elaterem perpetuò excitet ac promoveat; utrum una tantum ex illis, an verò ſingulæ ſimul, in libertate tua pono ut judices? Quod ad me attinet à præfato æquilibrio motûs ſolidorum ſucceſſivi, & reflexivi, perpetuam meningis ad motum promptitudinem pendere, apertè quamprimum demonſtrabo, lucique publicæ conſignabitur. Sunt qui nervos à quinto pari prodeuntes, & in meningem duram ſeſe diſtribuentes obſervarunt, ut narrat in ſua anatome eruditiſſimus Munnicks, & alii; eos ipſe diù licet quæſiverim, nondum tamen invenire potui, & propterea non audeo cauſam motûs meningæi in iiſdem ſtatuere, niſi certior ac ſolidior experientia me melius erudierit: multo magis quod capere vix poſſim, meningem duram, quæ nervorum omnium ſyſtema inveſtit, motûſque oſcillationes imprimit in

ſingulis, ipſa deinde parvulo nervo ſua ipſius veſtito ſubſtantia indigeat ad ſe movendum motumque diù perpetuandum.

Quod ſi quis dixerit aërem reſpiratione tractum, aliquid conferre ad motum meningis, ut olim ſubindicavit GALENUS lib. *de reſpirationis utilitate* cap. 5. circa finem; & lib. *de Dogmatibus Hippocratis & Platonis*, benè ne, an malè dixerit, tu judices Vir clariſſime. Quanta ſit poteſtas, atque vis aëris ad liquidorum motus in reſpiratione promovendos, fusè probavi in tractatu *de Statice aëris & liquidorum ad uſum reſpirationis*, & evidentiſſimè ex ſequenti experimento, pluries à me facto publicè, ac privatim cum amicis, deducitur. Sume canem moloſſum, & more conſueto ad tabulam liga; tunc in gutture foramen diligenti ſectione excita; ſectioniſque foramini cannulam applica, ita fabrefactam, ut aër motu labiorum ad libitum inſufflari poſſit in pulmones. Deinde ſcindenti cultro coſtas omnes cum ſuis muſculis per longum ſeca, ac adinvicem ſepara, ut pectus, ope ipſorum, moveri amplius non poſſit. His ita accommodatis, aërem per intervalla per cannam inſufflato, & videbis, quouſque aërem immittis, canem commodè vivere, atque ne minimum ejulare, nec moveri violenter; ſed ſtatim ac privatur hujuſmodi aëris artificiali, per cannulam inflatione, ſtatim corripi motibus convulſivis per totum, difficillima, ac penè ſuffocante reſpiratione, & mille gravibus accidentibus, quæ ſingula momento ferè quieſcunt, aëre per cannulam in pulmones iterùm inſufflato. Canis ita affectus per duas vivit horas, ac victurus per plures, niſi experimenti tædium à longiori obſervatione nos removeret. Quod ſi vis aëris in promovendo liquidorum per pulmones motu tanta poteſt, ac efficit; cur ſuſpicari non poſſumus, eumdem ad meningis motum aliquid etiam conferre, ſive id elaſtica vi faciat, ſive alia nobis occulta mechanica? cùm quotidie obſervemus caput pro diverſitate climatum, atque aërum diverſæ naturæ, id eſt diverſi ponderis & elateris variè affici, & modo ad morbos diſponi, modo ad deperditam revocari ſanitatem.

Sed cùm ipſe multum tribuam innato elateri meningum, ad ſe movendum promptiſſimè, motuſque impreſſos in ingens multiplicandos, ac perpetuandos; nolim quis credat à me gratis id aſſeri, & ſine ullo fundamento; nam ſi deeſſent rationes ad id probandum, ſola experimenta, & effectus circa meningem obſervati, cogerent nos ad credendum, talibus in partibus, ob peculiarem ipſarum compagem, vim ineſſe elaſticam & ingentem promptitudinem ad oſcillandum. Et ſane, cur hujuſmodi vim negare debeam ſolidis noſtris, ſi clarè obſervatur in aliis rerum naturalium ſolidis? Recentiores penè omnes vim elaſticam concedunt ſpiritibus, aliiſque liquidis corporis animati: quod ſi rei fluidæ, evanidæ & ex partibus inter ſe contiguis conflatæ eam tribuunt; cur ſolidis fibrarum particulis mirè

inter ſe contextis, ac continuis, maximeque reſiſtentibus non eſt etiam tribuenda? Porrò quid obſtat, quod ſolida noſtri corporis proprio ſive innato, atque etiam majori momento motus, quàm non eſt momentum liquidorum, & moveant ſeipſa, & moveant quoque fluida ad contactum eorum currentia? atque ab his nil aliud acquirant, quàm exiguum ad incipiendas motiones impulſum, qui quidem impulſus, à fluidis excitatus in ſolida, licèt exiguus ſit, in his tamen, ob rationes ſupradictas innati elateris, & miræ continuitatis ac reſiſtentiæ ſuarum particularum, creſcit ac penè incredibiliter multiplicatur, ut in 1. *libro de Fibra Motrice,* ratione,& experimentis demonſtravimus, & de ſanguine per arterias meningum diſcurrente ſuſpicari certò poſſe prædiximus. Quid facit movere cor ranæ æſtivo tempore in fruſtula ſectum, per mediam ferè horam? Quid lacertæ caudam; quid exenteratam viperam? & alia id generis infinita, niſi ad elaſticam ſuarum fibrarum oſcillationem recurras? Rana exenterata, & omnibus extractis viſceribus, ac ipſo corde avulſo movetur, ſaltat, & etiam natat: unde tanta motûs energia, niſi ad vim fibræ refugias; quæ de vi ſpirituum elaſtica dicuntur, gratis dicuntur? Quod facit, ut enſis incurvatur, aliaque ſolida, & elaſtica corpora vi preſſa, & incurvata in priſtinum ſponte ſua reſtituantur, idem facit ut fibræ preſſæ, ac externo impulſu oſcillantes, preſſione ceſſante, priorem figuram acquirant; quem reſtitutionis actum, vim elaſticam nuncupamus.

Ab effectibus, & obſervatione accidentium in morbis nervorum, & membranarum facta, deduco, ut ſupra monebam, magnam eſſe hiſce in partibus vim ad oſcillandum ſive innatam elaſticen, de qua fusè diſſerui *lib.* 1. *de Fibra Motrice*, nec non de experimentis circa meningem cerebri, ac ſpinalis medullæ à me peractis. Unde vis illa incredibilis in maniacis, ſi hujuſmodi innatam vim ad oſcillandum negaveris? Rana corde, & viſceribus extractis vivit, movetur, ſaltat; vis igitur meningum cerebri, & ſpinalis medullæ multò potentior eſt vi cordis: hoc in caſu nullus ſanguis ad cerebrum currit, nulli ſpiritus inde gignuntur; & tamen rana vivit, movetur, & ſaltat, quod quidem, non ab imaginaria ſpirituum inſitorum virtute pendet, ſed à conſueta & innata fibrarum oſcillatione. Ab affectione morboſa alicujus partis ſatis clarè deduco, quis ejuſdem ſit uſus, ſtructura, & energia motûs, cùm ſana eſt. Vis igitur, atque poteſtas motûs meningum, multò ſuperior, ac potentior eſt, vi & energiâ motûs cordis; quod certè, præter antedictas obſervationes, animi pathemata ſatis apertè probant: iis namque vigentibus, quantumvis pulſus, reſpiratio, ac omnes penè corporis functiones mutentur, unicuique ſatis compertum eſt: animi autem affectio per meninges à cerebro in inferiora propagatur.

Neque ſolùm hæc ingens vis ac poteſtàs meningum in cerebro tantùm circumſcribitur, ſed latè propagatur per ſpinalem medullam, & ſingulas

membranas partium, ab ejus, aut nervorum meninge propagatas: quod ſequenti experimento apertè declaratur. Canis ad tabulam ligati denudabis cultro vertebras dorſi, unam earum perforabis terebrâ, donec perveneris ad ſpinalem medullam: tunc punge ipſam, irrita, ac affice acu, vel acribus liquoribus ſiringatione injectis, & videbis animal ſtatim tremere, convelli, concuti per totum, & præſertim in partibus reſpondentibus ſpinæ è directo affectæ. Si verò poſt hæc irritantia experimenta, & inde natas ſpaſmodicas affectiones, oleum, aut aliud quid pingue ſiringando injicias in cavitatem ſpinalis medullæ per foramen terebratione factum; confeſtim obſervabis idem animal concidere, relaxari, ac torpere, imò ferè paralyticum evadere, potiſſimùm illis in partibus, quæ meningi ſpinalis medullæ oleo relaxatæ è directo ponuntur: en quomodo, ex relaxatione aut irritatione minimæ partis meningis ſpinalis medullæ, gravia, atque lethalia oriuntur accidentia, quæ ſolidis magis, quàm ſpiritibus animalibus originem ſuam debent. Cùm igitur tot, tantæque reſiſtentiæ ſuperandæ ſint duræ meningi, & ſuperandæ in ſolidis, & in fluidis, quales non ſunt ab ipſo corde ſuperandæ, cujus vires circa impellendum fluidum tantummodò occupantur; uti ex ſyſtemate noſtro eluceſcit; certè vim meningum, & cerebri ſupra totum corpus majorem eſſe viribus, & poteſtate cordis pro certo ſupponimus.

Habes, *optime* HECQUET, quid ipſe ſentiam de vi, & poteſtate ſolidorum ex legibus elateris, & motûs inſiti quibuſcumque corporibus à primordiis mundi, & generationis ſingularum. Vim elaſticam in corporibus nemo ſanæ mentis negaverit; ſed cur corpora vim elaſticam exerceant, cur fibræ ad elaſtices leges motus ſuos perpetuant; id mecum philoſophari non deſinant Medici veſtri, mihi opem ferendo, conſilio, obſervatione, experiundi patientiâ, & judicii acumine; non verò altercandi, atque contendendi pravo ac maleſano more; quo non augentur, ſed decreſcunt ſcientiarum vires. Altiora petenda ſunt nobis, æquilibrium ſolidorum, & fluidorum inquirendum eſt in morbis, ut inde certæ ac ſtabiles indicationes curativæ deducantur.

Quæ ad me ſcribis circa morbos meſenterii, & apparatum primarum viarum ad morbos progignendos, tractata jam ſunt à me peculiari Diſſertatione, operibus noſtris, quæ nunc recuduntur Lugduni à Domino Aniſſonio de re litteraria optimè merito, adjuncta; in qua quicquid hac de re petis, facilè percipies. Quod ad me attinet, magni facio Medicos qui meſenterii ſtatum, naturam, apparatum ante morborum curationem examinant ac ſeriò perpendunt. Qui hoc benè perpenderit, ô quàm benè curaverit! Sapienti pauca.

Feſtinanter ad te ſcribo, & acceptâ epiſtolâ tuâ ſtatim reſpondeo: Plura tamen ſcriberem, ſed occupationes praxeos permoleſtæ impediunt ne id faciam: Singulorum ægrorum, qui ſe meæ curæ committunt, hiſtoriam

quotidie

quotidiè ac patientia penè incredibili deſcribo ; ut juxta promiſſa à me facta, ex hiſce hiſtoriis, & notationibus naturæ morborum, ſtabilis ac certa eorumdem diagnoſis, prognoſis atque curatio ſtabiliatur. Vale, Vir optime, & me tibi perpetuò addictiſſimum crede. Romæ, Kalendis Auguſti 1703.

CAPUT VI.

De Æquilibrio Solidorum cum Solidis, Solidorum cum Liquidis, & Liquidorum inter ſe, hujuſque Æquilibrii vi, poteſtate, uſu, & cognitione, Medicis ſummoperè neceſſaria, ad benè medendum.

TOtum ferè præcedens caput conſumpſimus in perquirenda, ſcrutandaque potentia, & vi duorum principum corporis animati mobilium, ſcilicet duræ matris, & cordis ; nec non in ſuorum motuum per omnes partes propagatione detegenda. Præſens verò ad examinandum, cognoſcendumque æquilibrium ſolida inter & ſolida tam homogenea, quàm heterogenea ; interque ſolida, & liquida ; ac demùm inter liquida & liquida dirigemus omninò atque impendemus. Nec à nobis in hac materia æquilibrium juxta ejus ſtrictiores leges, utque à Mechanicis, atque Hydraulicis ſumitur, accipietur ; at æquilibrium dicemus, proportionem quamdam inter motum duræ matris, & motum cordis, inter motum oſcillationis villorum, ſeu ſolidorum membranoſorum unius partis cum ſolidis membranoſis alterius ; inter motum ſucceſſivum, ſive oſcillatorium villorum membranoſorum cum motu villorum carnoſorum ; inter fibras perpetuò ſe contrahentes, & inter fluida, ad contactum fibrarum currentia ; Denique inter fluida, & fluida tum homogenea, tum heterogenea per diverſos canales, variiſque motus inclinationibus decurrentia : in quibus omnibus vitale noſtrum eſſe, nec non temperamentorum, complexionumque diverſitas, & naturarum varietas conſiſtit : major enim morborum pars, eorumque frequentior cauſa oritur à mutata, ſive variè affecta fluidorum, ſolidorumque, quæ ſe invicem impellunt, & impelluntur, proportione, ut habebimus inferiùs.

Neminem latet, quod ſicut cor, & ſanguis cum omnibus partibus proportionata ſunt : ita quoque, ipſa vaſa ſanguinea ad cor, & ad ſanguinem proportionata eſſe debere à nemine negatur. Ideòque, cùm certa ſit proportio, ſive æquilibrium inter cor, quod impellit, fluidumque, quod

impellitur, & vaſa, quæ fluidum portant; ſi mutetur hoc æquilibrium, ita ut majori, ac frequentiori impetu cor impellat, quàm ferre poſſit liquidi moles, fluiditas, & reſiſtentia, vel ipſorum vaſorum diameter, reſiſtentia, figura, & longitudo ſuſtineant; maxima ſtatim orietur in functionibus animati corporis turbatio, morbiſque quàm plurimis occaſio invadendi concedetur.

Certa hæc inter cor, ſanguinem, & vaſa proportio, ad detegendas quoque ſolida inter & ſolida, interque ſolida & liquida, ac inter liquida, & liquida proportiones, magno nobis eſſe poterit adjumento; & ſicuti tota circulationis vis atque natura in debita proportione motûs, & reſiſtentiæ inter cor & ſanguinem, & vaſa reſidet. Ita quoque noſtrarum omnium operationum animalium, vitalium, & naturalium eſſentia in æqua conſiſtere debet proportione motûs, & reſiſtentiæ inter duram matrem, & cor (quæ duo ſunt primaria ſolidorum, & liquidorum omnium mobilia) inter ſolida carnoſa, & membranoſa; inter hæc duo ſolida, quæ continuò oſcillant, ac veluti ſyſtolizant; & inter liquida, quæ currunt ad contactum, & à ſolidis propelluntur; ac demum inter liquida per varia canalium genera diſcurrentia. Naturalis, ac debitæ inter has omnes partes proportionis Idea nobis eſſe poterit ſani Hominis corpus, in quo, utpote ſano, animales operationes vitalibus, vitales naturalibus ritè, rectèque reſpondent, ſingulæque ſingulis harmonicè concurrentes & omnes penitùs à proportione motûs, & reſiſtentiæ ſolida inter, & liquida dependentes (pro animalis operatione, non actus intellectûs, ſed cerebri functiones organicas, ſenſus ſcilicet, & motus intelligo) perfectam corporis ſanitatem conſtituunt. Ergo mutatæ, & præternaturalis hujuſmodi proportionis ideam ſatis ſuperque morboſum corpus oſtendet. Quoniam verò in præfatione, & animadverſionibus diximus, ad benè percipiendum alicujus partis uſum, ſtructuram, & effectus, optimam eſſe methodum, certumque conſilium, eamdem morbo affectam conſiderare: ſic etiam ad cognoſcendam mutatam inter ſolida, & ſolida, interque ſolida & fluida, necnon fluida inter & fluida proportionem; cùm hæc omnia in morboſo ſtatu ſunt, tunc conſiderare conferet; nam tunc ideam recti, quæ in ſtatu ſalubri eſt, capiemus.

Ut tamen à duobus primis mobilibus, corde ſcilicet, & dura matre incipiamus: indubitabile planè, ac certum eſt, quod à mutua cordis cum cerebro conſenſione tota ſenſûs, motûſque ratio dependeat; cor enim ſanguinem ad cerebrum, cerebrum verò fluidum nerveum ad cordis motum perenni rivo deſtillant: Utque ſanguis à corde ad cerebrum, & à cerebro ad cor fluidum nerveum cum æquilibrio impellantur; tanto ferè impetu cor ſurſum illum expellere debet, quanto deorſum dura mater fluidum nerveum impellit (habita tamen intima, & naturali, tùm fluidorum, tùm primorum hujuſmodi mobilium debita proportione uniuſcujuſ-

que ad ſe ipſum) quod ſi cordis vigor, & impetus major ſit reſiſtentiâ Meningum talem in ſeſe impetum excipientium; ſtatim oritur in capite turbatio, & confuſio, tam in curſu liquidorum per ipſum prætereuntium, quàm in elatere, & Tono duræ Matris, quo ipſa deorſum fluidum nerveum partes in omnes effundit, atque propellit. Hac de cauſa ſæpe contingit in praxi, ut homines, qui caput parvum, vel debilem meningum ſortiti ſunt à natura tonum, licet reliquo corpore fortes, Athletici vegeti, florideque vivant, naturaliter tamen obnoxii ſunt catharris, coryzæ, doloribus, affectibuſque capitis, ſurditati, ſimilibuſque morbis. Et quoniam à naturali dictarum partium improportione pendent, quantacumque ſæpe adhibentur remedia, raro proficiunt, imò magis lædunt, quemadmodum duobus abhinc annis nos, & amicus noſter D. Mathæus Pallilius experti ſumus in Fabro Ferrario, qui ægrotabat propè Templum S. Mariæ Ægyptiacæ nationis Syrochaldæorum, & Armenorum, quo loci fuiſſe olim templum Fortunæ Virilis, vel Baſilicam Caii, & Lucii, Antiquitatis ſcrutatores exiſtimant. Faber iſte, habita ratione magnæ, ac ferè Athleticæ molis corporis, parvum caput obtinuit; & licèt ſobriè viveret, vitaleſque atque naturales functiones commodè obiret, capitis tamen debilitate, catharris, oculorum affectione, levi ſurditate, ferè perpetuò laborabat. Superveniente demum catharro ſuffocante, cum inflammatoria pulmonum affectione periit. Cadavere aperto, cerebrum, ac præ cæteris meninges omninò flaccidas invenimus, ut vix ob laxitatem reſecari poſſent, reliqua verò in ſtatu ſalubri. A meningum nativa debilitate præfatos morbos originem habuiſſe crediderim.

In hujuſmodi caſibus, quoniam cordis motus duræ matris reſiſtentiam ſuperat, inde fit, ut fluida, quæ ab ipſa, æquali motu, verſus cor repelli debent, non æquali, ſed longè minori repellantur; quamobrem cùm eidem in refluxu ad partes faciendo ſubordinata non ſint, dicta liquida, hinc, illinc, & quò non debent, excurrunt, celeritate improportionata partibus, circùm quas pererrant, & in forma catharri, coryzæ vel alterius morbi foras ſecernuntur. Hac de cauſa fatui, ſtolidæque mentis homines, morbis frequenter gravibus laborare, & ferè ſemper ægram vitam traducere obſervantur: etenim cùm duræ matris tonum, & elaterem naturâ debilem nimis habeant, & relaxatum, facilè cor aſſiduis preſſionibus duræ matris, & ipſiuſmet cerebri reſiſtentiam excedit; undè, & depravata fluidi nervei fit ſeparatio, & incongruus ejuſdem per omnes partes impulſus. Et ſicuti à duræ matris læſione, punctura, aut irritatione oriuntur vomitus, aut motus convulſivi in viſceribus, & membris eo quod illius ſpaſmi inferioribus partibus eidem ſubordinatis, ſtatim communicantur; ſic ab ejuſdem flacciditate, & relaxatione ſequitur ut partibus inferioribus, eique ſubordinatis ſimilia quoque flacciditatis, relaxationiſque damna contingant, quibus mutata inter fluidorum curſum, &

ſol dorum preſſionem proportione, ſive æquilibrio pluribus morbis occaſioi præbeatur.

Hîc tamen animadvertendum capitis magnitudinem, vel parvitatem, non à vultûs magnitudine colligi debere; multi namque homines prægrandem faciem habere ſolent, parvum verò caput: ſed ab ipſius capitis circumferentia, & mole, quæ à magna fronte incipit, ſuprà verticem tendit, & in occipite deſinit. A capitis igitur parvitate, duræ pariter matris parvitas arguetur, & conſequenter ejus improportio, ac debilitas in reſiſtendo motibus cordis, eadem longè majoribus viribus prædĭti, majoriſque reſiſtentiæ. Porrò quoad motus, qui in cerebro, vel à ſenſibus, vel à mente cogitante imprimuntur, ſciendum eſt cerebrum tot determinatè motibus recipiundis capax eſſe, & non amplius: Et pro varia capitis magnitudine, varia in hominibus capacitas naſcitur ad motus copioſiores, vel pauciores recipiendos. Quare ſi plures motus in ipſum venerint, quàm capax illud ſit, animus confuſè ſenſuum impreſſiones percipiet, & confuſè pariter de rebus judicabit.

At ſi contingat, ut naturaliter dura mater forti textura ſit prædita ejuſque fibræ nimum intentæ criſpatæque, tunc illius motus, cordis motibus vehementiores erunt, iiſdemque magis reſiſtentes, qua ratione mutato inter hæc duo mobilia æquilibrio, & proportione, certè cor reſiſtentiâ debilius, vehementioribus duræ matris preſſionibus cedet; ſanguiniſque in gyrum expreſſio meningum preſſionibus magis, quàm oſcillationi villorum cordis ſubordinata erit. Homines, qui tam fortem duram matrem à natura ſortiuntur, acutos plurimùm ſenſus habere ſolent; ſicco plerumque capite, ac velociſſima cogitatione ſunt prædĭti, nec nimiùm ſomnolenti, & ob quamcumque mentis agitationem, levemque affectum mille pulſûs turbationibus ſubjacent, & exindè inordinatæ liquidorum ſeparationes, atque expreſſiones in inferioribus partibus enaſcuntur.

Hac de cauſa videmus in acutis affectibus, quando nimiùm criſpatur nimiùmque oſcillat dura meninx, oriri vigilias continuas, & pertinaces, quæ ferè ſemper parvos depreſſoſque pulſus producunt, à ſuperata cordis reſiſtentia pendentes: talibuſque vigiliis frequenter ſupervenit delirium ac delirio lethargus. Neque mirum, nam quoties in delirium vigiliæ deſinunt, fortiſſimum eſſe elaterem indicant, fortemque criſpaturam in dura matre, quæ hujuſmodi de cauſa, reſiſtentiam liquidorum pene ipſam circulantium ſuperando, eorundem curſum per cerebrum, perque propriam ſubſtantiam paulatim retardat, & impedit, ac proinde viam ſternit inflammatorio meningum affectui, in quo delirii vis atque natura conſiſtit. Et ſi creſcent duræ matris reſiſtentiæ, ob ſuppoſitas vehementes oſcillationes, ſupra reſiſtentiam cordis ſe moventis & ſupra liquida per cerebrum circulantia, tunc impedietur magis li-

quidorum circulus, deliriumque deſinet in coma, & lethargum.

Hoc rerum ordine, per morborum obſervationes, perque facta, & facienda in animalibus vivis experimenta, proportionem motûs, & æquilibrium, nec non reſiſtentiam inter duram matrem, & cor detegemus omninò, atque illuſtrabimus. Eademque pariter methodo, ſolida ſubalterna, & duobus primis mobilibus ſubordinata, tractabimus. Reſiſtentiam & æquilibrium inter ſolida membranoſa, & membranoſa, inter membranoſa, & carnoſa; interque hæc ipſa & liquida, ad eorum contactum circulantia explorare quoque curabimus: noſtra quippe ſententia eſt, impetum, & reſiſtentiam ſolidorum membranoſorum, impetum, & reſiſtentiam ſolidorum carnoſorum ſupra modum ſuperare, atque excedere; Et hoc, præ cæteris, perſuadet nobis obſervatio practica, & infallibilis. Ea eſt, quod poſt graves, atque profuſas ſanguinis hæmorrhagias, ſive ex naribus, ſive ex aliis corporis partibus, convulſiones, ſeu motus convulſivi cæteris aliis accidentibus citiùs apparent; de quo etiam ab Hippocrate in ſuis perſæpè operibus ſermo fit. Quicunque periculum velit de hoc facere, animalis venam aperiat, ut ſanguis liberè per eam poſſit effluere; quando ſanguis magna in copia effuſus eſt, ſtatim incipiunt convulſiones, & quò magis ejuſdem creſcit effuſio, creſcunt pariter convulſiones, quæ circa vitæ finem ſunt vehementiſſimæ, prout cum Amicis obſervavimus. Hujus phænomeni ratio eſt, quod ſolidum membranoſum, & ſucceſſivè omnium ſolidorum membranoſorum origo, & fons dura mater; cùm ſanguis ad contactum fibræ carneæ diſcurrit, duas tunc debent ſuperare reſiſtentias, eas nempè fibræ carneæ, & alias ſanguinis ad contactum currentis; qua de cauſa ſolidorum membranoſorum vehemens vividuſque, ut ſuperius probavimus, motus à duplici hac reſiſtentia æquilibratur: cùm verò, ob largam ſanguinis effuſionem, ſolido muſculari deficit preſſio, & elater, qui ei miniſtrabatur à ſanguine circulante ad contactum; prout faciunt moleculæ, ſive parvuli cunei aquæ quâ magnus funis imbutus, & ſaturatus, vigorem ab illa acquirit, & reſiſtentiam, ad ſuperandam quamlibet potentiam quieſcentem; Tunc ſolidum membranoſum, fortiſſimo elatere à natura donatum, ſolidi carnei reſiſtentiam, omnem exuperat, motuſque in illo irregulares ac vehementes, quos convulſivos dicimus, excitat, ſuoque ſub imperio, & poteſtate ponit tunc motus omnes, ſolidorum æque ac fluidorum. Et hinc ferè contingit ut graciles homines, raramque ſanguinis texturam ſortiti, levem ob cauſam in febribus, aliiſque morbis convulſiones, & convulſivos motus patiantur. Ex hiſce experimentis colligi poteſt, quidnam internos dolores, & convulſiones in variis morbis, motuſque viſcerum convulſivos producat, necnon quâ ratione poſt motus vehementes corporis, ac inſolitos; & poſt immoderatam venerem convulſiones ſuccedant, & quare frequenter dolores capitis diuturni deſinant in tremores perpetuos partium, aut in con-

vulſiones. Quæ quoniam in mutato æquilibrio motus, & reſiſtentiæ inter duo ſolida ſupradicta conſiſtunt: puto non benè diſſerere Medicos, qui acidum fibras pungens, ac vellicans, convulſionum cauſam accuſant, & extollunt. Ægri enim, qui convelluntur, ne minimam quidem convulſo in membro puncturam poſt convulſiones, vel ante ſentiunt; ſed tantùm involuntarias motiones partium, quas laſſitudo magna, ac debilitas præcedere, & ſequi frequenter ſolet.

Cùm in capitibus, quæ præmittuntur, dixerimus, duram, & piam matrem duas eſſe partes primas, ex quibus ſuam ducunt originem membranæ omnes, & à membranis viſcera, glandulæ, vaſa, omniaque ſolida, quæ carnoſa non ſunt; necnon motum oſcillatorium, ſive ſyſtalticum duræ matris, jure conſenſûs, & continuationis partium membranoſarum, villis omnibus membranoſis ſeſe communicare; exinde veluti per Corollarium deduci poteſt, ſolida membranoſa, quò magis à dura matre, vel à majoribus nervorum plexibus diſtant, eò minus habere oſcillationis prædictæ, præcipuè ſi membrana major in alias membranas ſubalternas ad producenda vaſa, glandulas, veſiculas, &c. multiplicetur. Quare pro majori, vel minori eorum diſtantia à primo mobili, nempe à dura matre; diſtantia quoque à trium majorum plexuum nervorum, cervicalis, cardiaci, & meſenterici; denique pro majori vel minori complicatione diviſioneque, quam ſolida membranoſa in partibus componendis patiuntur; qua de cauſa in ipſis debilitatur, ac deficit impreſſa oſcillatio, proportionem motûs, & reſiſtentiæ membranoſa inter ſolida, hoc in capite demonſtrare ac inveſtigare arbitramur. Et ſicuti ſanguis quò magis à corde recedit, eò debilior redditur impetus ab eodem receptus, & hinc in vaſis capillaribus ſanguinis curſus pene inſenſibilis; Idem quoque de motu ſolidis membranoſis à dura matre eorum domina & parte producente impreſſo poteſt judicium proferri.

Æquilibrio motûs, & reſiſtentiæ inter ſolida homogenea, ſcilicet inter ſolida, nempè inter villos membranoſos demonſtrato, æquilibrium poſtea inter heterogenea ſolida, nempe inter villos carnoſos, & membranoſos explicabimus. Veritas eſt ſanè accepta apud omnes Medicos, ſanguinem ad muſculorum motum maximè concurrere. Præter elaterem, quem fibra carnea, ob præcipuam ſuam ſtructuram, ſibi proprium obtinuit, alius à ſanguine ad ejus contactum currente, ſuperadditur, prout infra in tractatu *de morbis ſolidorum*. Motum igitur, ac reſiſtentiam fibræ carneæ deducemus ab ejus tono, & particulari ſtructura, à motione ſanguinis, qui per ipſam excurrit, & à motu cordis, ipſum ſanguinem impellentis: ex quibus omnibus motibus colligemus demùm proportionem, & æquilibrium quod naturaliter inter villos carnoſos, & villos membranoſos conſiſtit, & viget, quo mutato, inter functiones viſcerum, atque partium, diſſidia & morbi excitantur.

Sed ut magis conſtet hujus æquilibrii ſolida inter & fluida veritas, & quod ſanguis ſummoperè concurrit ad motum muſculorum, inter cæteras obſervationes ſufficere poſſunt, quæ petuntur ab internis aneuriſmatibus. Obſervavi enim in iis qui laborant interno aneuriſmate ex ea parte in qua eſt aneuriſma, ſive ea pars cui arteria aneuriſmate laborans reſpondet ac proſpicit, frequenter formicatione, torpore, impotentia ad motum, ac demum paralyſi laborat: non alia de cauſa, niſi ob impeditum liberum ſanguinis circuitum per eam, & denegata ea ſanguinis quantitate quæ ex naturæ, & æquilibrii lege eidem deſtinata eſt. Ita nuper vidi in puella 22. annorum prope ædes Burgheſiorum ad ripam Tiberis in Campo Martio hæc adamuſſim vera fuiſſe. Paſſa eſt per duos annos ingentem cordis palpitationem, vertigines, frequentes syncopes, ſpirandi difficultates, inæqualitatem pulſûs, & alia hujuſmodi, aneuriſma prope cor indicantia. Gravida evaſit, & abortivit 6. menſe. Poſt abortum correpta eſt morbo acuto pulmonum cum febre, tuſſi vehementiſſima, orthophnœa, & maximo pedum tumore, potiſſimùm pedis ſiniſtri. Creſcente morbo, & creſcentibus dictis ſymptomatibus, circa ſextum diem derepente corripitur hemiplegia ſive paralyſi totius medietatis ſiniſtræ partis corporis, & maximo tumore œdematoſo amborum pedum, creſcente tunc difficillima reſpiratione & tuſſi horrenda cum genis rubris, febre, &c. Pro modulo quo ſanguis per phlebotomiam minuebatur, ſanguinis impetus per remedia diluentia deprimebatur, & acuties pulmonum phlegmonica miteſcebat, & ita liberior circuitus reſtituebatur ſanguini: pro eodem modulo motus reſtituebatur paralyticæ parti, pedeſque detumeſcebant, & reliqua pariter miteſcebant accidentia, donec libertas motûs paralyticis membris reſtituta omninò fuit; & de paralyſi, ac pedum tumore benè nunc ſe habet, ſed alia aneuriſmatis ſymptomata adhuc perdurant.

Ex hac obſervatione, & mille aliis id generis, clarè conſtat, quantùm ſanguis conferat ad motum ſolidorum. Ex aliis contra, quantum ſolida ad motum fluidorum; pro ſolidorum namque varia irritatione, ſiccitate, indignatione, vel contraria affectione, fluidorum curſus variè dirigitur, turbatur, minuitur, detinetur, &c. ut in doloribus præ cæteris obſervamus, ut infrà evidenter demonſtrabimus. Cauſidicus quinquagenarius, calculis obnoxius, intemperantiæ deditus, fœtor oris veluti vitriolicus manifeſtè nares adſtantium feriens, per duos annos per intervalla gravi dolore circa lumbum dextrum vexatur, qui fiebat partim à calculis deſcendentibus, partim à ſalibus vitriolicis muſculos lumbares pungentibus, hypochondria erant mollia (decumbit æger ad ædem S. Mariæ Montium Suburram verſus:) irritis plurimis remediis, doloris cauſâ præſcriptis maloque creſcente incidit in fluxum ſanguinis nigri, vitriolici, fœtidiſſimi; hunc fluxum dixi ipſe fuiſſe factum, ob ſanguinem diuturnitate doloris & fibrarum ingentes criſpaturas dictis in partibus remoratum, & coactum,

atque adeo bonum fuiſſe ut exiret : nonnullæ libræ exiere , debitiſque remediis exhibitis ægrum ſanavi.

Alius æger ad forum Cæſaris Dictatoris poſt Templum Pacis , & Fauſtinæ hoc tempore magna ex parte in hortos mutatum , ſimili penè corripitur , per plures menſes durante morbo : doloribus nempe crudeliſſimis circa dextrum lumbum ; erat quoque melancholico-hypochondriacus : irritis omnibus remediis , quæ præſcripſere Medici , obiit derepente : rogavi eos ut aperiretur cadaver. Aperto cadavere ſex circiter ſanguinis libræ inventæ ſunt circa muſculos lumbares , ſanguinis nempe nigri , fœtidi , & inter muſculorum ſpatia partim extravaſati , partim concreti. Si huic ægro , uti ſuperiori , poſt dolores ſuperveniſſet ſanguinis fluxus per alvum , forſan ſanatus eſſet. Nam ut rectè monet divinus Senex , *Dolorifica lumborum mala ſanguiflua.* Et in prognoſt. ait , *Dolores qui nullis cedunt remediis , deſinunt in ſuppurationes* Etenim dolorificâ fibrarum criſpaturâ fluidorum circulus impeditur , unde ſtagnante ſanguine alicubi , neceſſe eſt ut in pus vertatur.

Melancholici , ac hypochondriaci frequenter doloribus hinc inde vexantur : pendent illi à ſale acri ſcorbutico , rodente ; cave ne dederis calida remedia : nam morbum augebis. Juvant ſerum lactis , ſcabioſa , ſucci herbarum , deſtillata ex ſuccis herbarum , & lenia purgantia per intervalla præſcripta , ut in nonnullis obſervavi , & ſi ſuſpicio ſit gallicæ luis , poterit dari ſerum lactis , ſalſa parilla , maceratum , aut ebullitum.

Qui ſanguinem nigrum , fœtidum , concretum , evacuant per alvum , ſi dextrum hypochondrium fuerit durum , tumidum , ac doloroſum , facies citrina , certò moriuntur. Ita obiit nuper æger in Campo martio prope ædes Medicæas : Et alius propè forum Nervæ poſt Templum S. Adriani. Si mollia ſint hypochondria , ſanari poterunt. Ego enim vidi urinas nigras , fœtidas , ac penè ſanguineas , quæ ad inſtar criſis ægrum liberant à morbis capitis. Ita ſanguis niger per alvi fluxum liberare poteſt à morbis meſenterii , præcipuè dolorificis , uti & lumborum.

Proportione motûs , & reſiſtentiæ inter ſolida homogenea , & heterogenea adnotata , ad proportionem ſolidorum cum fluidis , & fluidorum inter ſe detegendam , exponendamque progrediemur. Quoniam verò ferè omnes Itali , & Angli , aliique inſignes Doctores abundè hoc ſæculo de fluidorum vitalium motu , & legibus ſcripſerunt , de circulatione ejuſdemque effectibus tractantes , paucis nos proportionem , & æquilibrium inter liquida explebimus , quando multis non eſt opus. Sed ſubnectamus obiter nonnulla Poſtulata atque Corollaria ad præſentem materiam pertinentia.

COROLLA-

COROLLARIA ET POSTULATA.

I.

PLeuritides ſiccæ, Aſthmata ſicca, hydropes ſicci, ſolidorum vitio magis, quàm fluidorum oriuntur: vitio inquam ſolidi irritati, criſpati, intenti. Et licet ſolidum progreſſu temporis in conſenſionem trahat fluidum, in curatione tamen ſemper major habenda ratio ſolidi, quàm fluidi. Tonus fluidorum ſemel amiſſus, facilè reſtituitur; ſolidorum verò difficulter, vel rarò.

II.

Ad ſanguinem in omnes partes ritè diſtribuendum, uterque cordis ventriculus, tum ſinûs capacitate, tum pulſûs rythmo inter ſe convenire debent: vaſorum quoque omnium ad ventriculos cordis mutua analogia, & exacta commenſuratio eſt; Et ſanguis omni ſyſtole ejectus Aortæ ramis omnibus proportionatur; quare ſi aliqua de cauſa, ſanguinis curſus alicubi impediatur, neceſſe eſt, ut locum quærat, & vim faciat ſanguis ſuccedens in partes vicinas, aut remotas; ſed quoniam ſanguis toto corpori juſta menſurâ proportionatus eſt, & ſingulis partibus debita proportione deſtinatus, ab iis majori copia, propter ſpatii, & reſiſtentiæ defectum excipi non poteſt. Quare neceſſe eſt, ut mole, moraque indebita retentus in ſolidis, ipſorum tonum lædat, enervet, variiſque morbis producendis occaſionem præbeat. Ita qui nimiùm ſanguinei ſunt, & facie rubicundi, in convulſivos morbos ætatis progreſſu incidunt. Hinc quoque plurium aliorum morborum origo. Mulieres nimiùm ſanguineæ, calidæ, & rubicundæ doloribus uteri atrociſſimis circa tempus menſtruationis, vel quolibet alio tempore ob dictam cauſam quatiuntur. Qui ſanguine nimiùm turgent vel naturaliter, vel copioſo victu, convulſionibus primò, paulatim corripiuntur torpore partium, denique apoplexia, vel capitis gravitate. Contra quibus ſanguis nimiùm deficit, vel hæmorrhagiâ copioſâ, vel aliis inanitionibus pariter convelluntur. En quomodo debita eſſe debet liquidi ad ſolidum proportio, tum in quantitate, tum in motu; quod ſi exceſſerit, convulſiones, aliique nervorum, capitiſque morbi oriuntur.

III.

Sicuti ſanguis modo ſupradicto proportionatus eſt cordi, vaſis omnibus, partibus ſingulis; & contra cor, vaſa, & partes ad ſanguinem; ita fluidum nerveum proportionatum eſt duræ matri, nervis, & partibus

Et contra partes, nervi, & dura mater fluido nerveo. Qua proportione mutata, varii in hominibus defectus circa ſenſum, ac motum oriuntur, prout infrà dicemus.

IV.

Quando ſolidum alicubi ſuperat reſiſtentiam fluidi nimiâ criſpaturâ, ſiccitate, irritatione, ac tenſione; ſi fortia dederis Diuretica, Purgantia, aut Diaphoretica, quò vehementiora hæc erunt, eò magis creſcet irritatio, criſpatura, tenſio, &c. in ſolidis, & magis magiſque impedietur fluidorum curſus per partes. Hac de cauſa ex abuſu purgantium in hydrope ſicco, creſcit magis pedum, ventriſque tumor. Ob eandem Aſthma ſiccum deſinit in hydropem pectoris. Sicca Pleuritis in inflammatoriam totius pulmonis affectionem. In animi pathematibus, affectibuſque hyſtericis, & convulſivis urinæ albæ eos antecedunt, & conſequuntur. In febribus lymphaticis, meſentericis, ex infarctu cacochyliæ in meſenterio ortis, & ob id nimiùm irritato ſolidorum meſentericorum elatere, ſi teſtaceis, & china chinæ nimiùm, & intempeſtivè, ac imprudenter abutaris, ut ſæpè vidi apud imperitos Medicos, morbos capitis, parotides, lethales viſcerum inflammationes expectato. Per analogiam de aliis morbis, & morborum ſucceſſionibus diſcurrito.

V.

Morbi partium in ſubſtantia, & compage ſimilium, mutantur adinvicem: glandularum in glandulas, membranarum in membranas, & ſic deinceps.

VI.

Quoniam mutua eſt ſolidum inter, & fluidum, circa motum, & reſiſtentiam communicatio: laxata compage fluidorum, laxatur per conſenſum illa ſolidorum. Intenta contrà, intenditur & illa: Ideo laxata ſanguinis compage per ſanguinis miſſionem in Aſthmate flatulento, ceſſat Aſthma, quoniam ſucceſſivè laxantur intentæ fibræ, in quibus vis, & anima morbi erat. Per ſanguinis quoque miſſionem eadem ratione curſus fluidorum, & libertas oſcillationis ſolidorum frequenter reſtituitur.

VII.

Qua mechanice ſolidum irritatum in dolore dentium ſuperat reſiſtentiam fluidi, tumoremque maxillarum producit, eadem in internis viſceribus dolorificæ affectionis vi, & elatere ſolidorum vitiato turbatoque, fluidorum curſus variè intercipiuntur, & perturbantur. Et ſicuti fruſtra adhibentur remedia ad ſolvendum genarum tumorem, & in libertatem ponenda liquida intercepta, niſi curatio tota ad ſolidum dirigatur, in quo morbi vis, & poteſtas reſidet: ita in internis morbis fruſtra laboras fluidis exaltandis, ſolvendiſque per volatilia medicamenta, niſi mentem habeas ad ſolidum, quod morboſum eſt, quodque fluidum trahit in conſenſum. In hydrope ſicco ventris, quò magis purgaveris, vel copioſa

dederis diuretica ; eo magis tumores pedum , & abdominis creſcere obſervabis. Laxandum prius eſt ſolidum nimiùm criſpatum , deinde remedia danda ſunt. Ideo ſæpe hydropes ſicci circa finem hydropes humidos poſt ſe trahunt.

VIII.

Medicamenta purgantia , & diuretica , & aperientia nimiùm acria , quæ reſerandis viſcerum vaſis præſcribuntur , ſi morbus à ſolidis , non à fluidis inceperit , non reſerant vias , ſed magis intercludunt. Creſcit enim per talia remedia criſpatura, & oſcillatio in ſolidis, majorque ſolidorum ſupra fluida reſiſtentia , reſque deſinit in cancros , ſcirrhos , lethaleſque viſcerum obſtructiones. Quod ſæpè experimur poſt partum difficilem , diuturnas menſium , lochiorumque ſuppreſſiones : & ſic de reliquis liquidorum ſuppreſſionibus , ſolidi vitio productis , diſcurrendum.

IX.

Fluidum vitale impellens in ſolidum pelliceum , ſive in canales pelliceo-conicos vaſorum ; ſi centrum morboſæ oſcillationis in vaſe aliquo inveniat , ſtatim , & vehementer turbatur , intercipitur , varièque afficitur ; ſi verò in fibris , ad quarum contactum circulat , non ita.

X.

Cerebrum , & meninges Senum , qui acriter ſtudiis incumbunt , quique curis , & vigiliis ſupra modum obnoxii fuere , ſicca , arida , & dura poſt mortem inveniuntur ; laxa contrà , & nimia lympha madentia in otioſis , ſomno , luxuque abutentibus. Quod ſeriò animadvertendum ad ſolidorum morbos rectè dignoſcendos , curandoſque.

XI.

Liquores , qui in vaſis varii generis , ſed inter ſe communicantibus , id eſt libero exiſtente alterius in alterum commeatu , continentur ; tunc in æquilibrio poſiti eſſe dicuntur , cùm in certa , determinataque altitudine conſiſtunt , cùmque nec aſcendunt , nec deſcendunt. Datam hanc liquidorum æquilibrationem in ſanguine debemus inquirere, in eo enim plures concurrunt motus , projectionis , progreſſionis , inclinationis , horizontales , aſcenſus , deſcenſus , &c.

XII.

Quoniam liquidorum particulæ arctam inter ſe connexionem non habent , nec puncto in uno ſingularum gravitas vigere , aut colligi poteſt , ut in ſolidis evenit ; & ideò per ſe gravitatis centrum non habere liquida crediderim. Poteſt tamen in eo concipi centrum gravitatis , ratione vaſis continentis , quo fit , ut liquidum contentum habeat aliquatenus rationem , & vim ſolidi ad gravitandum , & tota liquidi gravitas vigeat in quolibet puncto axis gravitatis , aut ſaltem in extremitate inferiori illius , aut potius in parte baſis , ad quam deſinit axis gravitatis liquidi contenti , &c.

CAPUT VII.

De variis fibrarum effectibus ; & primò de magna vi , elatere , & reſiſtentia ſolidorum.

CUm ea que præmiſimus capita, alterum ex altero veluti per corollarium deducta ſint, ut ita clarius intelligatur inter ſolida, & liquida corporis animati æquilibrium, & proportio, de qua breviter *in capite antecedenti* diſſeruimus, & in qua indolis in hominibus, temperamentorumque varietas conſiſtit, nec non multorum morborum origo, & cauſa; res quidem nunquam Medicis cordi habita, nec hactenus in practicem redacta. Præſenti in capite vires ſolidorum inſitæ, ſive propriæ; deinde fluidorum propriæ; demùm ſingulorum conjunctæ perpendendæ ſunt, quò magis conſtet cuinam illorum major ſit reſiſtentia & vis; an ſolido ſupra fluidum, vel contra; an verò æqualis utriſque. Diximus paulò ante, hæc capita breve eſſe ſpecimen illorum, quæ poſtea in opere magno de ſolidis corporis animati dabuntur. Et ideo nimiùm prolixi nunc eſſe non poſſumus, in examinandis, certòque determinandis tribus præfatis ſolidorum, fluidorum, eorumdemque ſimul unitorum viribus ac reſiſtentiis; multò magis quod ſecundus liber de fibra motrice inſcriptus, proprietates, & effectus fluidi à ſolido differentes conſiderabit; ſicuti liber iſte effectus, & proprietates ſolidi à fluido differentes conſiderat. Quare præſenti capite perpendenda erit vis, & reſiſtentia ſolidi innata, id eſt ſolidi cum fluido non conjuncti; ut indè quiſque concludere poſſit, utrum illorum, alterum ſuperet viribus, & reſiſtentiâ.

Certum eſt apud omnes Medicos, cor per fortiſſimam ſuarum fibrarum conſtrictionem, remotiſſimas in partes impellere ſanguinem, & pro debiliori aut vehementiori ejuſdem impulſu, ſanguis majori, vel minori celeritate, ac impetu excurrit. In hac igitur actione, ſolidum, nempè cor, fluido imperat; & hoc ad ſolidi leges recipiendas (ita poſtulante corporis animati naturâ) promptiſſimum eſt: ſed quoniam parvum membrum, quale cor eſt, ſua vi, quæ determinata eſt, tantum nequit impetum in ſanguine imprimere, quanto hic indiget, ut ſuperare omninò poſſit tot reſiſtentias partium per quas perpetuò fluit refluitque; providit naturæ genius, ut omnes fibræ omneſque earum minimæ, veluti totidem infiniti vectes multiplicati, inſenſibili ſuo motu ſyſtaltico, ſive oſcillatorio premerent perpetuò fluidum currens, & quaſi eſſent in ſubſidium & levamen cordis factæ, ad ulteriora ſemper urgerent. Quod verum eſſe mani-

feſtè oſtendit utilitas, quam ab aſſidua motione corporis, & à quotidiana exercitatione percipimus; & contrà damnum ingens, quod in otioſa, & ſedentaria vita experimur: Liquidum enim, per continuas fibrarum muſcularium preſſiones, ſuum feliciter curſum per partes perpetuat, & verſùs cor magis magiſque urgetur, ut ab eo novum motum atque impetum ad vitam neceſſarium acquirat. Quæ preſſiones, cùm in otioſis & ſedentariis, vel deficiant, vel non ita vividæ ſint: neceſſe eſt ut fluidum, quod ad contactum fibrarum circulat, tardiori gradu progrediatur, atque hinc per fibrarum ſpatia hærendo, corpus ad Hydropes, cachexias, tumoreſque pedum diſponat, & inde etiam alvi ſiccitates, congenitarum evacuationum ſuppreſſiones & alia quamplurima mala ſuccedent.

Ex his colligendum eſt, quod fluidorum motus cor excitat, & dirigit; partium verò fibræ eoſdem adjuvant, ac promovent; ac proinde majorem eſſe poſſe vim in ſolido ad impellendum, quàm in fluido ad reſiſtendum.

Sed aliquis objiciet; Certum eſt ſolidum cordis omnia liquida in gyrum pellere, & hac ratione liquida ſolidorum poteſtati eſſe magis obnoxia, quàm contra; ſed verum etiam eſt cor moveri à liquido, nempè à fluido nerveo, in ipſum per nervos perpetuò inſtillato, ac proinde fluidi ſupra ſolidum poteſtatem majorem eſſe, quàm contra. Cui quidem objectioni reſpondere ante non poſſum, niſi tale fluidum nerveum mihi primò oſtendat Adverſarius. Ecquis illud unquam vidit, vel experimentis probavit. Re vera dari ab effectibus deduci poteſt, ſed igneum illud eſſe, ſulphureum, nitro-ſalinum & impetuoſum adinſtar pulveris pyrii nemo prudens audacter aſſeret: quamobrem prudentius ſe gerant impoſterum Medici, qui ad nauſeam uſque ingentem vim, activitatem, & poteſtatem ſpiritibus, & fluido nerveo adſcribunt.

Si enim corporis motus fierent per magnum impetum exploſionemque continuam, quam ſpiritus in partibus excitant, ut à nitroſo bellici tormenti pulvere fieri ſolet; homines continuas, & vehementes pro naturalibus motibus convulſiones paterentur. Cùm igitur vera hujus liquidi natura ignota nobis adhuc ſit, & ignota quoque quantitas, quam ſingulis momentis, cerebrum tranſmittit ad cor; neque demùm magna vis, quæ illi tribuitur clarè innoteſcat; non poteſt certò aſſeri exiguam liquidi nervei, per nervos ad cor devenientis quantitatem, villorum cordis reſiſtentiam ſuperare nimiùm, atque excedere; ſicuti certò aſſeri poſſet, quod fluidum ſanguineum ad cor perveniens preſſionibus cordis ſubjicitur, à vivido ſuarum fibrarum elatere, & reſiſtentia ſuperatur, & ad remotas quaſque partes propellitur; ac proindè elaterem, & preſſionem fibrarum impellentium potentiorem eſſe reſiſtentiâ fluidi impellendi. Præterea ſi ranæ, viperæ, vel ſimilis animalis cor recens avulſum obſervaveris, pulſare illud per non exiguum tempus conſpicies: & ſi in fruſta ſcindas,

ſciſſæ quoque particulæ, æſtivo potiſſimùm tempore, ordinatè pulſabunt: quæ in extincto corde motiones, non fluido nerveo, ſed ab innato ſuarum fibrarum elatere excitantur, & foventur. Fluidorum verò motus circularis, quoniam totus à ſolidorum motu pendet, ſtatim, ac extra vaſa ſunt, deficiente in illis tali motu, corrumpuntur ſtatim & putreſcunt. Quare ſicuti fluida deſtinata ſunt ad nutritionem, aliaſque vitæ functiones, ita ſolida ad motiones in fluidis excitandas, & perpetuandas facta eſſe credendum; quæ quidem ſolidorum vis, non tantùm pendet à fluido ea irrigante, ut hactenus exiſtimarunt, quantùm à peculiari & innata ſuorum minimorum compage, elatere, & reſiſtentia.

In hac de viribus ſolidorum conjectura, plura me confirmant, quæ circa corporis animati functiones quotidie meditor. Et primò conſideremus Ruſticum, aut Bajulum, & in eis conſideremus nimiam fortitudinem & ſummas vires in ſuſtinendis laboribus. Ruſticus pane vinoque utitur miſerrimo, herbis veſcitur, cibiſque miſerrimæ nutritionis paucique ſpiritûs.

Ex hujuſmodi cibo, & potu, per chymicam deſtillationem, plurimum aquæ, ac terræ, minimum verò ſpiritûs, ſaliſve volatilis elicitur; Sanguis igitur inde genitus aquâ, terrâque plurimâ, pauco verò ſpiritu conſtabit; At quoniam tota vis motuum in partibus, juxta communem opinionem à ſpirituoſis, & volatilibus liquidorum particulis pendet; certè Ruſtici ipſarum defectu, languidi, debiles, & ad labores inepti eſſe deberent: ſed contrarium experientia oſtendit, nam ſupra reliquos homines lautiori cibo utentes, fortiſſimi ſunt, laborumque patientiſſimi. Robur itaque ipſorum, non à liquidis oritur, ſed à ſolidis, quorum fibræ aſſidua exercitatione roborantur, tenduntur, criſpantur, & elater nimiùm intenditur, hiſque de cauſis ſolida ita exercitatione intenta fluidis ad contactum circulantibus magnos vividoſque motus communicant, hinc vires in hujuſmodi corporibus ingentes. Contra in divitibus, & lautiori cibo utentibus, licet ſanguis ſpirituoſis abundet particulis, quibus ad ſuſtinendos labores aptior, quàm in Ruſticis, eſſe poſſet: exercitationis tamen defectu, laxiori reddita ſolidorum compage, perit quoque in eis energia & vis, quam in impellendis fluidis exercet, & inde ad motum & ad labores ineptitudo exoritur. Hac de cauſa ictus pugni, qui honeſtum civem, & delicatum ſummoperè læderet, inter Bajulos voluptatis, ac ferè mutuæ benevolentiæ ſignum eſt; quod forti ſuarum fibrarum elateri maximè tribuendum, per quam cuilibet externo objecto maximè reſiſtunt. Non igitur à fluido vitali ex aqua, & herbis elicito, in Ruſtica gente, ingentes illæ vires, & robur producuntur, ſed ab aucto per exercitationem fibrarum elatere, & indè nata oſcillatione. Veteres Græcorum, atque Romanorum Athletæ, necnon Gladiatores qui peculiari victu, tenui nempe ac diæta veluti pythagoricâ, utebantur; undenam quæſo tantam vim atque

robur acquirebant; certè non à fluido vitali nimiùm ſpirituoſo, nam tenuiter veſcebantur, ut doctè ſatis oſtendit doctiſſimus & illuſtris Mercurialis Italiæ gemma in aureis ſuis libris *de Gymnaſtica*: ergo à magna vi, elatere, intentione, roboreque ac criſpatura fibrarum, quam continua acquirebant exercitatione. Ad quod reſpiciens Celsus, Latinus verè Hippocrates, in præfatione ſui operis ait. *Ignavia corpus hebetat, labor verò confirmat; illa maturam ſenectutem, hic verò longam adoleſcentiam reddit, &c.*

Hac etiam de cauſa, nempe, ob nimis validum, fortemque elaterem, & criſpaturam ſolidorum in Ruſticis, aliiſque nimio labore exercitatis hominibus, ſæpè evenit, æſtivo præſertim tempore, ut acutis, & inflammatoriis laborent morbis, quales ſunt pleuritides ſiccæ, pulmoniæ, aſthmata ſicca, &c. & ab illis difficillimè liberentur. Cujus rei conſcius ſenex magnus, *Sect. 2. coac. 45. comment. 1. Hollerii* ſic loquitur. *Exercitata, ac denſa corpora citius à pleuriticis, & pulmonariis morbis intereunt, quàm otioſa, &c.* Exercitata namque corpora, cùm habeant ſolidum nimis durum, tenſum, atque criſpatum, fluidorum curſum, inflammata in parte, magis intercipiunt, & ita inflammationem adaugent; In inflammatoriis enim affectibus, laxitas tùm in ſolidis, tum in fluidis neceſſaria eſt; Et ſi non adſit, à Medico per debita remedia procuranda, in hoc enim unicè tota vis curationis conſiſtit. Ad rem facit, animadvertere hîc loci, quòd ſi Medicus in hominem incidat, calida, ſiccaque temperie, ac nimis valida fortique fibrarum textura præditum, quæ fluidum in ſuo motu retardare ſolet, aut liberum eidem circulum non permittit; & ratione alicujus morbi indigeat æger purgantibus, diaphoreticis, aut alio hujuſmodi medicamine, quod liquida maximè agitet, debet ſemper illi præmitti aliud remedium, quod ſolidum naturâ ſuâ nimiùm criſpatum, nimiùmque tenſum reſpiciat, ut eo paulum relaxato, liberiùs excurrat liquidum, à purgante, vel diaphoretico agitatum, & ad novos majoreſque motus provocatum. Quare nos in his caſibus ante purgans, vel ante diaphoreticum, dulce amygdalarum oleum, vel potiùs Juſculum malvâ, violis, lini ſeminibus, aliiſque hujuſmodi temperatum exhibemus, & ob eandem rationem in internis partium doloribus, in quibus ſolidum nimis irritatum nimiſque criſpatum ſupponitur, purgantia, & diaphoretica cum opiatis miſcemus; opiata namque ſolidorum criſpaturam relaxant, qua relaxata meliùs opus ſuum abſolvunt purgantia. Quod antem particularis ſolidorum ſtructura faciat, ut ea pro varietate ſtructuræ uniuſcujuſque variè reſiſtant in ſuis motibus, funium experimenta abundè nos docent; aliam enim reſiſtentiam, & vim habent funes, lino, cannabe, ſericoque; aliam verò lana, Animalium inteſtinis, ramis arborum, ferroque contexti. Ita quoque ſolida noſtri corporis, pro peculiari ſingulorum ſtructura, elaterem, & vim habent ſingula differentem, & à fluido valdè diverſam, eoque, ut ſupra probatum, ſuperiorem. Et ſicuti animalium pelles, & chartæ coriaceæ igni admotæ

contrahuntur modo longè diverſo ac contrahitur tela, vel papyrus ob diverſam minimorum ſingula componentium ſtructuram: ita quoque fluida noſtra vitalia per fibras currentia, aliam in membranoſis, aliam in carnoſis, aliam in oſſeis impreſſionem faciunt. Et ex varia hujuſmodi impreſſione varii in hominum, ſive ſanis, ſive morboſis, functionibus oriuntur affectus.

Quanta ſit porrò neceſſitas conſiderandi ſolidum in cognitione, curationeque morborum, anno proximè elapſo experti ſumus in Juvene, qui decumbebat in Foro Columnæ Trajani, non longè à Balneis Pauli, quorum veſtigia adhuc etiam ſuperſunt in Palatio propè Monaſterium S. Catherinæ Senenſis. Hic Juvenis raram adeò, ac delicatam fibrarum texturam habebat; Et ſi quis circa collum, vel axillas paulo durius vehementiuſque ipſum tractaret, ſtatim veluti in ſyncopem incidebat, & vago totius corporis horrore antè corripiebatur. Et ſi hæc fibris exteriùs in cute ſuccedunt, cur negabimus eadem quoque interiùs in illis fieri à fluidis circulantibus? Atque adeò in morborum curationibus fluidi æquè, ac ſolidi habendam rationem eſſe: nec vires fluidorum tantopere evehendæ, ſicuti hactenùs à Medicis factum videmus, ſpreta ſolidorum conſideratione. Ita ſi præſcripſeris ægro diaphoreticum, ut fluida in novos vehementeſque motus ponat; fibra verò ægrotantis ſit naturalirer vel ex morbo intenta nimiùm, ac criſpata, nec facilè cedat fluido, in motum poſito majorem, imò eidem reſiſtat: videbis tunc à fluido magnam vim fieri viſceribus partibuſque internis, & pro partium, per quas tranſit, diverſitate, diverſa oriri ſymptomata, dolores, inquam, deliria, vigilias, convulſiones, &c. Hæc omnia frequenter in praxi obſervavimus, quando in acutis, & inflammatoriis morbis, in quibus nimiam ſolidorum criſpaturam ſupponimus, purgantia, diaphoretica, & ſpirituoſa remedia intempeſtivè, id eſt crudo adhuc exiſtente morbo, nec debita in ſolidis laxitate procurata, præſcribuntur. Quare in pleuritide numquam ſputum expectare oportet, niſi procurata prius ſolidorum, & fluidorum inflammatæ partis per debita remedia laxitate. Quod de pleuritide dicimus, de omnibus Acutis faciendum intelligimus.

Et revera, quod ſolido major, quàm fluido vis inſit, & reſiſtentia; non aliundè clariùs deducitur, nec profectò clariùs demonſtratur, quàm à poſteriori, ut aiunt, ſive ab effectibus; Nam per ſtrictiſſimas geometricæ demonſtrationis leges, neque hoc, neque aliæ corporis functiones à nobis certò percipientur. Siquidem ignota nobis omninò eſt natura flammæ vitalis, quæ ardet in ſanguine, Vaſorum omnium ignotæ diametri & productiones; ignoti demùm, ut alia multa taceam, differentes liquidorum per ſingulas partes motus, in quibus vita conſiſtit, nec ad exactam Geometrarum demonſtrationem poſſunt reduci. Ab effectibus experimur, quod delirium à fortiſſimo duræ matris elatere producatur, quia nullo

remedio

remedio vidimus illud ſedari citiùs, quàm fomento aquæ tepidæ pedibus, ventri, & volis manuum per ſpongias facto. Qua ratione relaxatis dictarum partium fibris, jure conſenſionis relaxantur quoque criſpatæ, & nimiùm intentæ duræ matris fibræ, ſicque minuitur delirium, quod uſu veſicantium,& internorum remediorum ſæpè exacerbatur, & augetur. Ob hanc quoque nimiam, ab antecedenti morbo factam, fibrarum criſpaturam ſuccedit, ut poſt moleſta pedum eryſipelata naſcantur œdemata diuturna, & incommoda; quæ vix cedunt remediis intus ſumptis, ſed tantummodò fomentationibus herbæ alicujus vulnerariæ, & mollientis, ut nuper ſum expertus in muliere propè templum S. Hieronymi nationis Sclavorum, & Dalmatarum ad ripam Tiberis, non longè ab Auguſti Mauſolæo. Sic etiam lethargi, qui in acutis, & inflammatoriis morbis obſervantur, & præcipuè acceſſionum initio, non tantùm producuntur à ſanguine ſtagnante in cerebro ob coagulum, quod in ſinu habet, quantùm ab inflammatoria fibrarum criſpatura in meningibus; cujus cauſâ liquidorum curſus per cerebrum retardatur, unde ſopores & comata. Porrò cùm major ſit elater, & intentio fibrarum cerebri in hoc caſu, quàm vis undulationum fibrarum à ſenſibus ad cerebrum propagatarum, tales undulationes, utpotè debiliores, vix ab animo percipiunt; hinc torpor, & alienatio mentis.

Sed quàm ingens ſit vis, & poteſtas ſolidorum ſupra fluida, didici proximè elapſo menſe Septembris hujus anni 1701. quo ſcribimus, in Ægro 40. ann. decumbente ad Ædem Lauretanam in Foro Trajani. Athleticus hic erat, & valdè robuſtus. Febri corripitur vehementiſſima, cum horrore, & ſpirandi difficultate; Quotidiè creſcebat morbus, urgebantque motus convulſivi vehementes; Fruſtraque præſcriptis innumeris ab ejus Medico remediis, repentè, horrendis motibus convulſivis correptus, miſerrimè interiit. Secto cadavere cum Viro amiciſſimo D. Godefrido Ostercampio, inter Arcades *Teleſio*, nulla penè pinguedo inventa eſt ſub univerſa cute; ſed ejus loco, pelliculæ tenues complicatæ; Fibræque muſlorum ita erant duræ, aridæ, atque tenſæ, ut vix optimis cultris ſecari poſſent; quod quidem rarò obſervavi in humanis cadaveribus. Inteſtina erant ſummoperè laxa, & flaccida, & undequaque veluti innatabant in pinguedine fuſa, & oleum olivarum condenſatum referente; nimiùm quoque plicata, & in ſuis naturalibus gyris turbata eadem obſervavimus, ita ut penè ad oculum appareret, motum periſtalticum fuiſſe mutatum. Eadem inteſtina parti poſteriori corporis, & coſtis ſpuriis fortiſſimè adhærebant. Moles hepatis ingens,& veſicula fellis ſolito major, bileque turgida. Fibræ carneæ diaphragmatis nimiùm duræ, ac tenſæ. Pulmones hærebant fortiter coſtis; ſubſtantia eorum flaccidiſſima, & nigra. Duo polypi ingentes: & carnoſi inventi ſunt, alter in aortæ foramine ad oſtia cordis, alter priori minor in vena cava ad alterum oſtium cordis: Polypi calida loti valdè carnoſi apparuere, cum pauca hinc inde pinguedine. Ex his certò conſtat, mor-

bum omninò fuiſſe vitio ſolidi productum ; fuſaque univerſa cutis pinguedo à vehementiſſimis fibrarum carnearum convulſionibus (ut muſculi ventriculorum avium fundere ac convertere contractionibus ſuis cibos ſolent) tota in abdominis depluit cavitatem, in eaque, veluti in oleo, natabant inteſtina.

Nos igitur, in hujuſmodi cadavere, reſpicientes ad maximam fibrarum duritiem, quam in omnibus ejus muſculis obſervavimus, nihil proinde miramur, ſi ſubſecuti ſunt motus convulſivi adeò vehementes, ut non modò totam ejus pinguedinem liquefecerint, verùm etiam Patientem penè ſubitò jugularint. Atque in hac obſervatione confirmati credimus, vim incredibilem, & horrendam, quam Maniaci habent, non ab acido vehementer pungente, ut Recentiores ſomniant, ſed à maxima fibrarum exſiccatione produci, cujus ratione portentoſum acquirunt elaterem, qui reſiſtentiam quamcunque finitam ſuperandi; vim acquirit, eandemque conſervat. Quæ quidem veriſimilia eſſe ſtructura corporis Maniacorum certò nos docet.

Hujuſmodi homines plerumque ſicci ſunt, nigris capillis præditi, cutis colore ſubnigro, naturaliter impatientes, volubiles, & ad operationes promptiſſimi; quæ ſingula maximum in ſolidis indicant elaterem. Quare veluti per analogiam, ab his morbis, ad inveſtigandam aliorum, vitio ſolidi pendentium, naturam jure quodam procedemus.

Præterea potentia ſolidi ſuprà fluidum deducitur etiam à forti, ſolidaque fibrarum ſtructura in Animalibus quamplurimis. Magnum Leonis robur & vis, non tantùm ab illius fluido dependet, quantùm à fortiſſima fibrarum textura, & admirabili minimorum filorum criſpatura, quam nos elapſis annis 1691. ut ſupra indicatum eſt, Venetiis vidimus. Pariter vigor ille magnus, quem uſu Gymnaſticæ, & quotidianæ exercitationis acquirunt Homines, non oritur ex eo, quod fluidum vitale, à vilibus licet elicitum cibis, naturam ſuam mutet in melius; cibi enim aquei aqueum ſanguinem gignunt; ſed quia uſu Gymnaſticæ, fibra vigorem, tonum, elaterem acquirit majorem, cujus ope ferè ſponte ſua, vel pauca liquidi interveniente quantitate, magnæ reſiſtentiæ motus producit. Hanc ſolidi poteſtatem, & vim in commutanda natura fluidi, arborum Inſitiones apertè oſtendunt; ſi enim ceraſo pyrum inſeras, inſitio producet fructus arboris, unde reciſa, non verò cui fuerit inſita, quamvis per arboris truncum idem alimenti genus excurrat. Sic etiam à mirabili muſculi univerſalis cutanei ſtructura in Hyſtrice manifeſtè deprehendimus, ejus fibras totidem quaſi parvos Arcus eſſe, vel minimos fortiſſimi elateris vectes, qui quando tenduntur, ſpicula magno cum impetu vibrant, & jaculant undequaque. Hujuſmodi occaſione nacta referam, quæ cum amiciſſimo ſolertiſſimoque Domino Ostercampio in hyſtricis dorſali muſculo obſervavi. Muſculus dorſalis hyſtricis, ab aliis dorſalibus tenuiſſima reti-

formi membrana ſeparatur, ut quaquaverſum ingentem vim exercere liberè poſſit: Præterea valdè denſus, & ſolidus eſt, paniculoque carnoſo tenui interveniente membranæ adhæret. Ejus fibræ, quod ſeriò monendum, valdè craſſam, denſam, ſolidamque obtinent conſiſtentiam, unde vis ingens in jaculandis ſpinis exoritur: ad ſpinarum bulbos ex interiori cutis parte fibræ nerveæ tranſverſales ſolidæque deſinunt, & aliquantum obliquè veluti ſerpendo ad eas perveniunt; cujus equidem novitate rei valdè delectabatur quoque doctiſſimus MELCHIOR DOUZAIDANS *Excellentiſ. Principis de Lobcovvitz Præceptor, & noſter amiciſſimus.* Unde juſta de cauſa homines debilem fibrarum texturam ſortiti, vel fortem, ſed motu continuo non exercitam, ſemper ferè debiles ſunt: licèt cibis valdè nutritiis, & ſpirituoſis plurimùm ſaginentur. Nam vis & energia motuum, non pendet omninò à fluido nimium ſpirituoſo nimiumque igneo, ſed à valido ſolidorum elatere, fortique textura.

Hinc etiam eſt quod Teſtudo, quæ in Indiis, juxta BOYLEI ſententiam, magna adæquat Animalia, quamvis habeat ſanguinem actu frigidum, ac proindè ineptum ad nitroſulphureas exploſiones concipiendas; tamen motus ſuos perfectè obit, oſſeique corticis ingens pondus, motionibus ſuis facillimè ſuperat, imò obſervante Domino REDI, ut refert eruditiſſimus FANTONUS *diſſert. anatom. de cerebro.* Teſtudo, cui extractum fuit cerebrum, ſex menſium ſpatio vixit, ſenſu, motuque ſuperſtite: ſpinalem medullam in hoc caſu cerebri forſan vices geſſiſſe crediderim. Porrò mira agilitas celeritaſque in inſectis, minimiſque id genus animalculis herba paſtis, ſatis nota, non ab eorum liquidis, viſcidis certè, ac glutinoſis, ſed à vivido ſolidorum elatere producitur.

Sed ſuprà omne exemplum, poteſtatem ſolidi in fluidum ſatis manifeſtant graviſſima illa, periculoſa, ac repentina accidentia, quæ producit in renibus calculus ad veſicam deſcendens; ſcirrhus uteri aliarumque partium, & id genus quamplures ſolidorum morbi. Dicunt hujuſmodi Ægrotantes, ſe dormire velle, ſed revera non poſſe; ſe cibos appetere, veſci tamen non poſſe: verbo dicam ipſimet ægrotantes animadvertunt morbum, ſolidi magis quàm fluidi vitio, oriri. Et quid aliud quæſo eſt, quod multis in locis memorat Senex magnus: *Plures Mulierum morbos ab utero inverſo pendere*, niſi merum ſolidi, ſive fibrarum uteri vitium, quæ ſemel nimiùm criſpatæ rarò priſtinam recuperant mollitiem. Et ab hujuſmodi morboſa criſpatura quotidianæ menſtruorum, lochiorumque, &c. ſuppreſſiones perſæpè oriuntur, quod à pluribus hodie Medicis nunquam certè obſervatur. Ingentem ſolidi potentiam, ac vim in commutanda fluidorum natura, eorundemque curſu variè intercipiendo, ſatis ſuperque cognovimus in Sculptore decumbente non longè à Collegio Nazareno. Sexagenarius hic erat, & ſupramodum macer, ac tenuis; magnum ſculpebat marmor pro ingenti ſtatua, qua de cauſa diutiſſimè gelido ſuper

ſaxo pedibus ſteterat. Quia verò raram, ac delicatam fibrarum texturam obtinebat, doloribus colicis graviſſimè cœpit torqueri. Neglectus ab eo morbus, mox adeò crevit, ut diſſoluta, ac perdita naturali œconomia, ob fortiſſimam criſpaturam à ſaxi frigore, &c. per plantas pedum in meſenterio contractam, inappetentia ſupervenit, necnon vigiliæ, febris: ac demum macies penè hectica cum vultûs pallore. Improprio remediorum uſu, lactis nempè, chalybis, &c. ruebat in deterius. Quare nos, his omnibus ritè conſideratis, ægrotique Medicum allocuti, judicavimus morbum originem habuiſſe à marmoris frigore, per plantas pedum ad meſenterium uſque propagato, ubi magnâ productâ criſpaturâ graviſſimis occaſionem dedit accidentibus. Quibus ut mederemur, ſemicupia aquæ tepidæ per totum ventrem ſingulo mane, veſperi ante cœnam Balnea aquæ calidæ pedibus præſcripſimus. Alternis diebus Clyſterem emollientem: Aquam Chinæ pro potu, conditum ſtomachicum cum Juſculo citrato, & cichoreato ſingulo mane. Per hæc remedia inducta debita, ac naturali laxitate in ſolidis meſenterii à pedum frigore nimiùm criſpatis, eductaque per lenes purgationes putri cacochylia ob dictas criſpaturas ibidem diù impacta concretaque, brevi ac feliciter convaluit.

Quare ſicuti parvæ ſtatuæ arte factæ varios, atque admirandos motus manuum, pedum, capitis, totiuſque corporis ſine ullo fluidi impulſu, ſed tantummodò ob peculiarem ſolidorum compagem, & variam inter ſe connexionem rotarum, ſcilicet elateris, cylindrorum &c. prout fit etiam in horologiis, abſolvunt: Cur arbitrari quoque non poſſumus, quod humanæ fibræ ſint totidem veluti parvi vectes multiplicati, qui vel ad minimum fluidi impulſum, talem motionis impetum acquirant, qui per partiùm continuationem mirum in modum creſcat ſemper, & momento propagetur. Ac propterea vis illa ingens, ac pene admirabilis ſolidorum ſe moventium conſiſtat magis in peculiari compage ſuorum cylindrorum, fuſorum, rotarum, ut ita dicam, quàm in ſumma activitate, quæ ſpiritibus animalibus gratis, & ſine certa experientia tribuitur. Fateor ſanè quod fluidum nerveum primum impulſum, ſive inſtinctum ad motum producat; ſed vis ingens, quæ in obeundis motibus neceſſaria eſt, à peculiari fibrarum mechaniſmo pendet, perpetuatur, & creſcit. Et quoniam fluidum nerveum à ſolido meningæo exprimitur, major quoque eſſe debebit vis & reſiſtentia meningum ad illud, quàm contrà: ſicuti major etiam eſt vis & reſiſtentia cordis ad ſanguinem quem impellit, quàm contra.

Præterea pulſatis ſolidis (ut explicari poſſet exemplo fidium cytharæ) multò velociùs propagabitur undulatio motûs, quàm ſi alicujus liquidi currentis linea pulſetur, quod ob firmam adhæſionem particularum in ſolidis contingit. Quare pulſatâ fibrâ ſenſuum ab externis objectis, celeriùs pertinget ad cerebrum impreſſio motûs, per continuationem ſuorum minimorum quàm per continuationem minimorum liquidi intra ſe, vel ponè

ſe currentis : ac propterea functiones ſenſuum faciliùs explicari poterunt per oſcillationem, colliſionemque velociſſimam ſolidi cum ſolido, quàm per undulationem fluidi in ſolidum vim facientis. Clarè namque conſtat quod ſolidum cordis, arteriarum, ſimiliumque partium in motum concitat fluida, ac perpetuò propellit; ſed clarè non conſtat quid moveat cor, quid arterias, quid reliqua ſolida? Niſi dicerem excitato ſemel in primordiis generationis elatere, & oſcillatione in ſolidis, perpetuare hanc ad vitæ finem, & pro varia partium neceſſitate augeri per ſimplicem contactum, & colliſionem ſolidi cum ſolido. Colliſionem tamen adjuvante & elaterem excitante fluido ponè minima ſolidorum filula currente, ut in madefacto fune pondera elevante contingit; Si hæc nimiùm paradoxa videantur facilè corrigi patiar. Pariter ingenitam eſſe fibris vim ad oſcillandum, eamque peculiari ſtructuræ ſuorum minimorum deberi magis, quàm fluido nerveo per nervos derivato, conjicere cœpi ex reſectione muſculorum in vivis animalibus. Sume anatem, hœdum vel id genus animalia magis quieta, quàm ſunt canes: Seca diligenter muſculum femoris cum lanceola barbitonſorum, donec à reliquis vicinis benè fuerit ſeparatus, ſuiſque tendinibus adhuc hæreat vivo animali: videbis quod immotis tendinibus, fibræ in medio muſculi vivido motu agitantur, oſcillant, ac continuò criſpantur; Et in centro muſculi orta oſcillatio undatim ac velociſſimè deſinit motu quodam veluti tremulo, ac verticoſo in tendines.

COROLLARIA ET POSTULATA.

I.

Energia percuſſionis ſuperare poteſt quamcumque finitam reſiſtentiam quieſcentem, & nullus eſt motus ita ſimplex, ut plures in motus componentes reſolvi non poſſit.

II.

Sicuti morbi ſolidorum, à fluidis vitioſis producti ſanari nequeunt, niſi ſanato priùs fluido: ita contra fluidorum morbi vitio ſolidorum facti non curantur, niſi ſolidis ante curatis.

III.

In ſolida corporis animati cadit centrum virium, centrmm æquilibrii, & centrum gravitatis, ſicuti in ſolida non animata, iiſdemque legibus ſubjacent. Et ſicuti in centro virium maxima eſt percuſſio, ex probatis noſtris mechanicorum; ita in centro oſcillationum in corpore animato maxima eſt vis, maxima actio. Et in hoc recondita morborum plurium, præſertim qui inflammatorii ſunt, natura reſidet. Paucis nota, à Paucis probata.

IV.

Elater, ſeu vis elaſtica corporis ea eſt, qua corpus, externa vi à figura ſua detruſum, in priſtinam figuram ſe ipſum reſtituere nititur. Dari hanc vim nemo negat, nam preſſa corpora evidenter reſurgunt, corporaque ſuo niſu reſtituta ab ſe alia abigere ſemper nituntur. Pro diverſitate ſolididatis partium in corporibus, diverſus eſt etiam elater.

V.

Jure poſſumus à morbo alicujus partis, ad morbum alterius analogicè diſſerere. Ita ſi Atonia, ſive debilis fibrarum ventriculi reſiſtentia producit ſtatim poſt paſtum ingentes flatus, tenſiones, borborygmos, ut cibi, veluti in vacuam lagenam decidere videantur, & incocti per inteſtina ſecedant; quod fit ob parvam moram, quam ii in ſtomacho, præfatæ ſuarum fibrarum flacciditatis cauſâ, faciunt; Sic etiam Atonia aliarum partium ſimiles producit effectus: & inde oritur tabes totius corporis ex labefactato ſyſtemate nervorum cutis, unde naſcitur Phthiſis nervoſa: Tabes in paralyticis partibus, &c. & ubi ſunt hujuſmodi Atoniæ, aqueorum remediorum uſus ſit moderatus, uti & oleoſorum.

VI.

Quod in veſica urinaria eſt Iſchuria, Dyſuria, & Stranguria, id in cerebro eſt lethargus, vigilia, & delirium: Id in aliis partibus ſunt vel ſuppreſſæ, vel nimiæ, vel depravatæ fluidorum, vitio ſui, vel ſolidi, ſeparationes. Quare analogicè poſſumus à morbo ad morbum diſcurrere, ſicuti analogicè Anatomici ab Animalium viſceribus ad Hominum viſcera, viſcerumque functiones, argumentati ſunt ſæculo proximè elapſo XVII. rerum novarum, ſcientiarumque feraciſſimo.

VII.

Quando dura mater ob vehementes animi cogitationes, Affectus, & Pathemata nimiùm convellitur, criſpaturque, fluidorum ſecretiones infernis in partibus dimittuntur, vel turbantur. Ideò in talibus Hominibus pedes frigidi obſervantur, Caput calidiſſimum, Alvus ſtiptica eſt; Saliva parcè fluit: malè digerunt, & minus appetunt, &c. Facies extenuatur, quæ faciei levis ac momentanea exſiccatio, ac veluti macies poſt acres nimiaſque cogitationes dicta de cauſa apparet: poſt cibum verò, & ſomnum ſolvitur, & evaneſcit. Quæ omnia vitio ſolidi eveniunt. Id præteritis animadverti Kalendis Juliis præſentis anni 1701. in Juvene ægrotante in campo Martio ad ædes Medicæas. Convulſionibus ferè epilepticis obnoxius erat, paroxyſmorum inſultus incipiebant propriè in nucha, & circa latera maxillarum: dicebat ſe eò loci derepente fortiter comprimi adinſtar vehementiſſimæ ligaturæ. Si ligatura ſive paroxyſmus erat levis momenti, oriebatur ſtatim univerſalis ad motum impotentia, oris reſiccatio, linguæ ad interiora retractio, bombilus aurium, obſcuritas viſûs, verbo

dicam, ſenſu & motu, ictu oculi, privabatur per totum, ſed leviter. At ſi fortiter invadebat paroxyſmus à nucha ſemper incipiens, primò ipſum, clauſis repentè faucibus, veluti ſtrangulabat, deinde confuſis in cerebro animi operationibus, motu, ſenſuque per totum privabat: laſſitudine incredibili per plures dies, poſt ſuperatum inſultum remanente. En ſpecimen ſolidi meningæi præternaturaliter oſcillantis. Quæ omnia facilè reſpondent experimentis ſuperiùs relatis *cap.* v. factiſque in canibus, terebratâ vertebrâ dorſi, vel colli, injectoque per ſiringam, acri, acidoque liquore in cavitatem ſpinalis medullæ: quæ dictis liquoribus variè irritata, ſymptomata hiſce non diſſimilia producebat, ut ibi retulimus.

CAPUT VIII.

De motu Syſtaltico, ſive de Oſcillatione, & vi contractili Solidorum

EA ergo quæ ſuperius attigimus, argumento eſſe poſſunt luculentiſſimo, praxim hanc noſtram, quam inſtituimus ad materiam ſolidorum corporis animati illuſtrandam, eò præcipuè ſpectare, ut praxim potius Medicinam adjuvemus, & morborum naturam indicemus, quàm ut theoricarum ſpeculationum vanitatibus, & pompæ deſerviamus; quæ quidem, cùm quid ad uſum redigere oportet, exiguo ſanè, imo nullo eſſe ſolet emolumento. Cùm itaque, hoc in capite, de motu innato, ſive de vi contractionis fibræ mihi ſit diſſerendum, illud unum obnixè curabo, ut ad examen tantum revocem contractionem illam, quæ ſtructuræ ſuæ vi ſolummodo efficitur, non autem cerebri impellente energia, & voluntatis imperio adnitente; & ut apertiùs loquar, vi ſcilicet innata; non autem ſuperaddita. Quæ quidem vis ſuperaddita, cùm mirè ob rei obſcuritatem, difficultatemque ingenia torqueat, & ſeſe probè non permittat intelligi, indè orta eſt opinionum multiplex illa varietas; quomodò ſcilicet fibra, & muſculus moveantur ſucco nerveo ſuperaddito, & momento temporis per phantaſiam tranſmiſſo. Sed quoniam hac de re inferiùs diſputavimus in diſſertatione de anatome fibræ, de morbis & reſiſtentia ſolidorum, cum adjunctis variis experimentis, Peruſiæ anno elapſo 1700. publicæ luci primò data, ne longior ſim, ea rurſus repetere ſuperſedebo. Satis erit ſi unico tantùm obtutu Lector inferiùs inſpexerit, quæ in dicta diſſertatione adſcripſimus, ex quibus procul dubio vim contractionis fibræ, apertè, & dilucidè explicatam agnoſcet, necnon & noſtram de muſculorum motu opinionem. Nam re vera, licèt ſolidum nullo ſit omninò per ſe motu præ-

ditum; nihilominus tamen, ratione diverſæ partium ſtructuræ, tum majoris; tum minoris reſiſtentiæ capax eſt; & dato, ut tale, vel aliud ſolidum in motum ponatur, majorem idcircò minoremve motionis vim, juxta componentium partium diverſitates aſſequeretur. Ferreæ enim virgæ commotæ, longè alius impetus, & longè alia reſiſtentia eſt, quàm vel ligneæ, vel plumbeæ. Hoc quoque pacto, cùm ſolidum noſtrum æquilibratum ſit cum fluido, quod illud aſſiduè circumfluit; impetus ille, exiguus licèt, & minimus, quem fluidum ſolido impartitur, iis quidem rationibus quas ſuperiùs expoſuimus, mirum in modum augetur, diùtiùſque perdurat. Vide eâ de re Borellum in aureo libro *de vi percuſſionis.*

Sed ut certa methodo procedamus, & ut in materia valdè utili, & captu difficillima, nobis non deſit perſpicuitas; inveſtigabimus primò vim contractionis à ſtructura, & fibræ tono præcipuè promanantem. Secundò argumenta deducemus ex jugi, perpetuaque oſcillatione duræ matris. Tertiò ex liquidorum curſu ad contactum; Effecta denique, quæ ab hujuſmodi perenni contractione producantur, non abs re fuerit recenſere.

In quolibet ergo corpore, reſiſtentia præcipuè exoritur à ſtructura minimorum componentium; quæ, quò ſolidiora, eò reſiſtentia major. Aër ipſe, qui fluxus videtur, evanidus, intractabilis, nihilominus à ſuis minimis ſuam habet reſiſtentiam; & illa reſonabilis Echo per aërem mirificè ludens, quid niſi ſuorum minimorum contractiva reverberatio, à corpore nimirum extraneo? Haud aliter vis reſiſtentiæ, & contractionis, ſive reverberationis cujuſdam peculiaris in fibra à minimis ſolidis, & tenacibus eam componentibus naſcitur; qui ſunt veluti totidem vectes minimi uniti, & multiplicati, immenſarum virium capaces, dum ad motum ab externo corpore excitantur; & ex tot minimis infinitis vectibus ad motum concurrentibus, grandis illa efficitur muſculorum vis, & potentia in ſublevandis grandibus cujuſcumque generis ponderibus. Propenſio verò continua ad oſcillationem naſcitur ab æquilibrio ſuo cum fluido ad contactum decurrente, & ab inceſſantibus oſcillationibus quas duæ meninges, & præſertim dura validiſſimè efficiunt. Carneam ergo fibram, ſive membraneam, ſemper ad contractionem niti minime eſt ambigendum; cùm omnem dubitandi locum ademerint, qui ea de re præclarè ſcripſerunt doctiſſimi viri Borellus, & amicus noſter Dominus Cole, Lowerus, Harvæus, Bellinus aliique non pauci. Unde autem eveniat, quod fibra aſſiduè contrahatur, hoc erit in capite latiùs, & fuſiùs inquirendum.

Ut autem unicuique liceat animadvertere, quam in corporis animati operationibus, præcipuè verò in muſculorum motu, admirabilis extiterit divinus Artifex, ſat erit avem, aut quidpiam ex quadrupedibus ſibi ſumere, & muſculum aliquem coxendicis cultro præacuto diligenter detegere, ibique egregiam illam vim contractionis in muſculo obſervare, quamvis animal ad ea experimenta delectum; nullatenus moveatur. Mihi

verò

verò pluries in anate, cùm unum quempiam de muſculis coxendicis detexiſſem, repentè vis illa contractionis aſſidua mirificè innotuit; quam quidem vim, in medio muſculi, ſuam tantùm exercere energiam identidém obſervavi, cum nihilominus immoti omninò tendines permanerent. Undè apertè ſatis colligere datum eſt, principium motûs in medio muſculi incipere, in tendines autem deſinere. Quod ſi per acum trajecto filo muſculum adeò comprehenderis, ut muſculi ventrem valeas colligare, tunc videbis, vel adſtricto nodo, contractiones toto in muſculo ceſſare, atque langueſcere, vel pauliſper relaxato, ad priſtinum rurſus motum redire. Ex quo clarè patet, ut diximus, principium motûs, de muſculi medio ortum ducere, deſinere verò in tendines.

Continuus hic ad contractionem niſus, quando non eſt à muſculo alicujus partis antagoniſta ſive contrapondio impeditus, evidenter etiam oculis percipitur ac demonſtratur; talis eſt motus periſtalticus inteſtinorum, conſtrictorius ſphincterum, & ſic de aliis partibus, quæ cùm non extenduntur aut dilatantur à fluidis vel currentibus, vel in eis contentis, ſponte ſua perpetuò ad conſtrictionem tendunt, ſemperque quodammodo corrugantur: ſicuti ſuccedit in utero poſt fœtum emiſſum; in ſtomacho poſt cibos concoctos, & expulſos: in veſicis poſt ejectam urinam, aut bilem ex ipſarum cavitatibus; & eadem ratio viget in aliis quoque partibus, quæ ad propellendas, vel in ſe ad tempus determinatum retinendas liquidas ſubſtantias ſunt deſtinatæ; ſed de certitudine hujus contractionis plura inferiùs *in diſſertatione de anatome fibræ*, ſtatim poſt ſpecimen horum quatuor librorum habebis.

Eas igitur rationes omnes atque Geometricas obſervationes, quas doctiſſimus Borellus in ſuo *de vi percuſſionis* libro in medium attulit, ad comprobandum, quod varia illa motûs incrementa, quæ in ſolidorum corporum percuſſione dignoſcuntur, non aliunde dependeant, quàm à varia gravitate, ac minimorum componentium ſtructura; eas, inquam, rationes non incongruè transferre poſſumus ad ſolida membranoſa, ac muſcularia corporis animati, atque uno eodemque argumento, veluti baſi firmiſſimæ, inniti, ad vim illam oſtendendam, quâ ſolida, de quibus loquimur, ad contractionem feruntur, æquilibrio ſcilicet quo præponderantur cum liquidis, perpetuò ad illorum contactum concurrentibus, ut ſuo tempore planum facere decrevimus, anatomicis experimentis in animantibus, & morborum practicis obſervationibus.

Præter igitur inclinationem illam, quâ fibræ, ob præcipuam earum ſtructuram, ad contractionem feruntur, alia quoque eſt longè major atque animadverſione dignior, ea ſcilicet, quæ validè imprimitur, exoriturque ab oſcillatione meningum, præcipuè verò duræ Matris. Primis quidem hujus libri capitibus illud enuntiavimus, duram, & piam matrem, cùm deorſum per omnes corporis partes expanduntur, viſcera producere, glandulas, vaſa, atque omnes omnium partium telas, quas vocamus mem-

branoſas. Cùm autem eæ omnes partes ſint revera duræ tantùm matris continuata productio ; ex legibus percuſſionum à Borello traditis,neceſſe eſt continuum oſcillationis motum , qui in dura matre obſervatur , non in ea tantùm , veluti limitibus , ſeptum contineri , ſed deorſum expandi per partes omnes , quæ ab illa, veluti principio, originem deduxerunt, adeò ut partes , ut ita dixerim , ſubjectæ primariæ partis imperio ; regis ad exemplum , oſcillent quoque perpetuò , & ad contractionem nitantur ; idque faciant ob continuationem ſolidi potiùs , quàm fluidi , quod dicunt nerveum , & animale. Quoniam verò nervi quoque ipſi , maximâ copiâ , per omnes muſculos , expanduntur , & præcipuè membranam efformant, qua eorum quilibet involvitur : fibræ etiam carnoſæ oſcillationem ſuam , ſive oſcillationis inſtinctum, ab oſcillatione duræ matris nervorum, per eos expanſorum, trahunt , ac perpetuant. In aliud itaque tempus repoſitis argumentis ad veritatem hanc confirmandam , ea quæ dicimus , in quotidiana praxi , ſive in morborum obſervationibus abundè ſatis innoteſcunt. Diximus enim ſupra , medullares cerebri fibras obtuſo eſſe ſenſu præditas ; & è contrario fibras meningum acutiſſimo. Quapropter in capitis vulneribus animadvertere eſt , cùm cerebri pars medullaris pungitur , ægrotum non exhorreſcere , non excitari , non concuti , immotis quidem totius corporis partibus. Sed ſi pungatur vel dura vel pia mater ; illicò totum corpus repentino gravique horrore concutitur , ſuccedentibus ſubinde motibus involuntariis & convulſivis. Ergo ſi ex motu meningum pertubato , turbati quoque motus in partibus exoriuntur , debent quoque ex earumdem regulari motu , motus in partibus effici regulares ; atque illud per continuationem ſolidi potiùs , quàm per expreſſionem , & liquidi tranſmiſſionem,ut ante dicebamus. Expreſſio namque , ſive tranſmiſſio liquidi ad efficiendos motus partium voluntatis imperio ſubordinatos, deſtinata magis eſſe videtur , quàm ad occultam quandam in partibus oſcillationem producendam ; quam quidem continuatione ſolidi potiùs quàm impetu , & actione fluidi perpetuari,nunc quidem exiſtimare incipimus ; ſed apertè adhuc non deliberamus.

Prætereà , ut ſuperiùs admonuimus , cùm capitis dolor , mania , delirium , melancholia , ſimileſque capitis affectus à varia piæ matris affectione producantur , ex eo veluti fonte varii motus vel ad exceſſum exuberant , vel notabili remiſſione deficiunt in partibus inferioribus tunc , quando uno quolibet prædictorum morborum genere læditur dura mater. Unde videre eſt pertinaces capitis dolores in cœcitatem deſinere , in brachiorum ſive totius corporis tremorem , apoplexiam , atque alia id genus non pauca ; prout morboſa , & violenta duræ matris oſcillatio in capitis dolore , morboſas ac violentas oſcillationes communicat , per ſupradictam ſolidi continuationem , ex noſtra ſententia , his modò corporis partibus , modò illis. Ita Maniæ , quoniam duræ ma-

tris elater mirum in modum & ad extremum quaſi gradum excrevit, violentos adeò motus in partibus excitant, ut eo morbo correpti adeò validos, & enormes quandoque ferantur in niſus, ut humanas prorſus vires excedere videantur. Itidem variè vitiato duræ matris elatere, neceſſe eſt, ut ſi qui ſunt ægri melancholici, ſtupidi, vigiles, vertigine laborantes, atque aliis non diſſimilibus morbis; quorum ſedes in meningibus; neceſſe, inquam, eſt, ut varii quoque motus in partibus inferioribus producantur, vel nimia tarditate lenteſcentes, vel velocitate nimia præceleres, vel denique à naturali ſtatu, & à conſueta fibrarum oſcillatione longè diſſimiles.

Præter cauſas recenſitas, continuus niſus ſolidorum ad contractionem pendet quoque à preſſione minimorum cujuſcumque liquidi currentium ad contactum fibrarum carnearum. Quomodo verò minima liquidorum in hac oſcillationis functione ſe gerant, funis madefacti exemplo doctè ſatis demonſtravit BORELLUS *propoſitione xx de motu animal.* in quo minimas aquæ guttulas cunei vices gerendo, & ſe inſinuando inter filorum ſpatia, preſſione ſua filorum contractionem, ac per conſequens majorem vim producere in elevandis ponderibus probavit, ac per leges virium percuſſionis clarè determinavit; Noſque inferius in diſſertatione poſt ſpecimen, ex legibus ſcytalarum hoc idem obiter quoque adnotavimus; ſed hac de re fuſiùs in ſecundo libro, in quo ſingulas fluidorum corporis animati currentium proprietates ad examen revocare curabimus, & hujuſmodi ſolidorum oſcillationem, à fluidis productam, explicare conabimur.

Poſtremò inquirendum erit, & pro viribus explicandum, ad quem finem hujuſmodi ſolidorum continua oſcillatio fuerit inſtituta; qui quidem alius eſſe non poteſt, quàm ad liquidorum curſum faciliùs promovendum, quæ ſolo exigui muſculi niſu, qualis eſt cor, ad longè remotiores partes, & per canaliculos humanam aciem effugientes, ac tenuiſſimos, detrudi non potuiſſent, niſi eorum niſus, perpetua oſcillatione ſolidorum, per quæ decurrere debebant, validiùs impelleretur. Hoc poſito principio, elateris, & oſcillationis continuæ ſolidorum, eæ omnes facilè corruunt opiniones, quæ ad hæc uſque tempora prodiere, circa imaginaria viſcerum fermenta, facultates eorum coquentes vel expellentes, archeos, cardimelechos, atque alia hujuſmodi futilia, inania, de ſeparationibus, præcipitationibus, filtrationibus, & ſi quæ ſunt alia iis conſimilia. Etenim dato motu liquidi cum datis gradibus celeritatis, & impetûs; dato quoque gradu ſive momento preſſionis, & reſiſtentiæ ſolidi ad datum liquidum currens per quodlibet viſcus; ex data hac, atque æquilibrata utriuſque pro naturæ legibus motione, naſcuntur variæ in variis partibus ac viſceribus filtrationes, ſeparationes, præcipitationes aliæque liquidorum functiones; cùm ea in re nullo modo ſit neceſſe ad imaginaria illa confugere, de quibus ſupra locuti ſumus, ad abſolvendas, & perficiendas hujuſmodi fluidorum ſolidorumque functiones.

Hæc verò ſolidorum vis, ad liquida per continuam oſcillationem detrudenda, nullo alio modo lucidiùs & evidentiùs poteſt innoteſcere, quàm frequenti ſymptomatum in morbis obſervatione. Ita in febribus, quæ ab interna viſcerum inflammatione pendent, potiſſimùm quas eryſipelatoſa ventriculi inflammatio producit, ſemper extremitates, & externæ corporis partes frigidæ obſervantur; criſpatis enim vehementer ſolidis partis inflammatæ, per conſenſum vaſa, fibræque aliarum corporis partium criſpantur, fluidorumque curſum intercipiunt, undè frigus. Cui obſervationi quadrat opinio Dureti in coac. fol. 201. de dolore lumborum. *Dolor lumborum, ſi tranſit ad caput, convulſifico modo, crudeliter necat; ſi verò aduncis veluti unguibus viſcera circumplectitur, piſcarii retis modo, quod nominatur Griphus, inflammationes icteroſque parit:* Irritatis ab acri humore præcordiis, & potiſſimùm ventriculi tunicis, communicatâ reliquis partibus doloroſâ criſpaturâ, ſupprimuntur ſtatim ſudoris ſecretiones, & aliorum quoque liquidorum; quam ob cauſam, in dolorificis hujuſmodi internorum viſcerum inflammationibus, ſtultum eſt, vel ſudores expectare, vel promovere velle, niſi mollitâ priùs, per debita remedia, inflammatoriâ ſolidorum criſpaturâ: Quique diaphoreticis vehementibus ſudores elicere cupiunt, non eliciunt, ſed magis auctâ ſolidorum criſpaturâ, inflammationem ad gangræniſmum diſponunt.

Vigentibus nimiis doloribus alicubi, pulſus parvi fiunt, ſudor ſupprimitur, & aliæ quoque ſupprimuntur momento temporis evacuationes, vehementiſſimæ ſolidorum criſpationis cauſâ. Partibus obſtructione, ſcirrho, vel aliâ hujuſmodi morboſâ criſpaturâ, laborantibus, ſi fit, ut vaſa contrahendo ſe, & criſpando in conſenſum veniant, ſtatim pulſus parvi ſuccedunt, quos parvos pulſus in internis viſcerum obſtructionibus quotidie obſervamus, fiuntque tales, ſolidi magis, quàm fluidi culpâ; & præbeant, quantùm velint, Medici volatillia remedia ad ſanguinem, ut aiunt, viſcidum attenuandum, pulſus non attolluntur, ſed deprimuntur magis, aucta ſcil. per talia inutilia remedia in ſolidis morboſa criſpatura. De morbis verò ſolidorum vitio ingruentibus quædam veluti ſpecimina, exhibentem habes Hippocratem 3. *de morb. num.* 1. quando agit de cerebri repletione doloroſa, de cerebri corruptione, inflammatione, de ſyderatis &c. *Lochia ob nimios dolores poſt partum ſtatim ſupprimuntur, nec non ob dolorem mammarum, nec fluent, niſi priùs dolor ceſſaverit*, id eſt lenita ſolidorum morboſa oſcillatione: ob hanc cauſam renibus dolore vexatis urinæ fluxus frequenter intercipitur. Hujus mechanices optimè conſcius divinus ſenex quandam torporis ſpeciem à longo inceſſu productam, aquæ frigidæ lotione celerrimè curat *de morb. virginum. num.* 2. *fol.* 92. Mulieres nonnullæ magnum in corpore calorem ferè continuò ſentiunt, præſertim hyſtericæ, hypochondriacæ, &c. criſpatis enim interna de cauſa viſcerum fibris, fluidorum curſus tardè per ea procedunt,

& ita caloris ſenſum in mulieribus producunt. In actu fluxus menſtrui, ſi frigida mergantur pedes, vel hauriat frigidæ cyathos mulier, aut pedes refrigerentur, menſtruatio confeſtim intercipitur; Hanc ob rationem ſub rigore febrili, menſtrua quoque ſiſtuntur. Id obſervare licuit in puella ægrotante ad forum Archinonium, nunc S. Nicolai in Archionibus propè Hortos Pontificios Quirinales; cui atrociſſimis uteri doloribus vexatæ, licèt duodecies Chirurgus lanceolâ venam incidiſſet, ne minima quidem ſanguinis gutta prodibat: doloribus durantibus, ne fœces quidem aut urina profluebant; rebus omnino deſperatis, balneum aquæ tepidæ, me jubente, ingreſſa eſt, laxatâque per eam vehementiſſimâ fibrarum vaſorumque ferè omnium criſpaturâ, pertuſâ in balneo venâ pedis à Chirurgo, ſanguis magno cum impetu exivit, & infelix virgo veluti ab orci faucibus erepta ſtatim convaluit. Ex iis ergo aliiſque innumeris licèt conſimilibus obſervationibus unicuique dabitur illud pro certo inferre, fluidorum motum omninò dirigi à perpetua ſolidorum oſcillatione; nec non longè majus eſſe momentum preſſionis ſolidorum, quàm reſiſtentiæ fluidorum, ex quo ſequitur quod major etiam ſit vis, atque poteſtas ſolidorum ad fluida, quàm contra.

Atque hîc notandum eſt, alicujus partis fibram, quò magis exercueris, eo majorem exinde vigorem, & elaterem concipere, & liquidorum, quæ ſunt ad contactum, major inde fiet expreſſio. Hinc obſervare licet, eos qui aplomachiâ (*Italis arte della ſcherma*) vel pneumaticâ pilâ in ſphæreſterio (*Gioco del Pallone*) ſe exercent, manu quidem dextera validiores omninò eſſe, quàm ſiniſtra; imò & dextera non tantùm validior eſt, ſed & craſſior: Atque illud me audiviſſe memini à nobili juvene Romani Seminarii Convictore, cùm à duodecimo ætatis anno uſque ad decimum octavum, ſemel aut bis in hebdomada, ſeſe pilâ luſoria maxima (*Italis gioco del pallone*) exercere quàm laborioſiſſimè conſueviſſet, illud accidiſſet ut dexterum illi brachium, tum validitate, tum craſſitie, per eam ſcilicet ſexennii exercitationem, ſiniſtrum longe excederet; Fortior quoque fuit corporis pars dextera, quæ ad trigeſimum uſque ætatis annum eo in robore perſeveravit. Qua propter mirandum non eſt, antiquos Athletas, aſſidua luctæ exercitatione, eò virium deveniſſe, ut portento perſimiles, auderent, non tantùm aggredi, ſed ipſos etiam Urſos & Leones conficere. Actio itaque præcipua muſculi eſt motus & tenſio, id eſt fibræ carneæ, ut agant, contrahi debent, tendi, indurari, magiſque validæ evadere: Ita videmus conſtrictis fortiter dentibus muſculos temporales evidenter tendi, indurari & ſolidiores reddi. Idem in motu cordis, in viviſectionibus, magis apertè conſpicimus. A varia hujuſmodi fibrarum, vaſorum, muſculorumque tenſione, varia quoque liquidorum in partibus ſuccedit ſecretio, variæque in partibus motiones. Diaphragma tenditur, minuiturque in circumferentia, & ob id coſtas ad inferiora rapit. Cor dum tenditur, in mole minuitur, & con-

ſtringitur; hinc ſtatim ſequitur liquidi excretio. Fibra enim carnea corrugante ſe, & conſtringente, elicitur fluidum vaſis circumpoſiti, vel quia fibra planum mutat, vel diametrum; ſunt enim hi duo modi, quibus ipſa conſtringit. Sicuti enim fibra, per exercitationem ſuo in elatere validior, ac fortior efficitur, ita cùm in eam morborum cohors invehitur, laxior fit, antiquum tonum amittit, & ad morbum proclivior fit. Ideò complures quotannis pleuritide, opthalmia, angina, aut alio id genus morbo laborant, quia ab antiquo morbo laxiori reddita pulmonum, tonſillarum, & oculorum compage, novo morbo certa præbetur occaſio. Quique frequenter pleuriticus fit, phthiſicus moritur; frequenti enim ſpaſmate pulmonum fibræ flaccidæ omninò redditæ, ad phthiſim certò ſternunt viam: Atque ea de cauſa catharri, dyſenteriæ, aliique morbi periodici. Incontinentia quoque urinæ prodit, quando ob nimiam veſicæ diſtentionem ab urina retenta, læditur ac perit fibrarum veſicæ tenſio, & robur. Atque idem analogicè judicium eſto de aliis morbis internis, ſolidorum vitio manantibus.

In hac de ſolidis animatis obſervatione animadvertendum etiam eſt, fibrarum motus cuidam veluti aſſuetudini, & deſuetudini quandoque deſervire, ac obnoxios eſſe; & ſi quis clyſteribus aſſueſcat, vix poſtea ſine clyſteribus fæces egeret. Si quis à veneris uſu longo tempore deſueſcat, incidet in veneris impotentiam. Quapropter, & illud quoque notabile eſt, quaſdam animati corporis functiones, ſtatis quibuſdam horis, & temporibus peragi ſolitas, ut ſunt vigiliæ, ſomnus, prandium, cœna, & his ſimilia, difficile quidem, ob ſolidorum fluidorumque ad determinata illa tempora aſſuetudinem, ab ea, ut ita dixerim, fluctuatione atque oſcillatione dimoveri, quam longa aſſuetudo tranſtulit in naturam. Quod & HIPPOCRATES apertè dignoſcens *lib. de vict. acut. num.* 23. *mutatio*, inquit, *lecti de duro in molle, ex cibis malis in bonos*, *corpori noxam affert.* Sed ex iis quæ diximus deducta quædam Corollaria, ſive Poſtulata libet apponere.

COROLLARIA, ET POSTULATA.

I.

UBi oſcillatio morboſa, eò inclinant omnia oſcillando ſolida, & fluida etiam, ſed per conſenſum ſolidorum; Quare contraria oſcillatio procuranda à Medico, non quidem per ſyrupos, & nuvigendula præſcripta, ſive receptulas potiuncularum, ut rudes indoctique faciunt, aliud enim facere neſciunt, ſed pro diverſitate oſcillationis, & partium in quibus eſt, varia methodo ab affecto loco eam divertere; muſica, ſaltatione, vena-

tione, navigatione, lucta, nimio ſomno, vel nimia vigilia, ciborum repletione, vel inanitione; ciborum boni ſucci; vel tenuis ac penè ruſtici uſu nimio, vel moderato; nimia quiete, vel exercitatione, nimia ruſticatione, vociferatione, plurium menſium, aut annorum itinere; amicorum grata converſatione, balneis, & mille hujuſmodi prudenti Medico abundè notis. Binas mulieres ob hyſteriam vehementiſſimè affectas, vigiles, & innumeris laceſſitas ſymptomatibus ſola geſtatione currûs per plures menſes; & hominem nobilem, ac alium divitem hypochondriacè affectos ac penè deſperatos, equitatione ſuper aſinum in aëre ruſticano facta perfectè ſanavi.

II.

Ob hanc cauſam, ſi caput dolore vehementer oſcillat, fruſtra corriges imaginarium, & ſomniatum acidum, per vulgaria teſtacea nullius momenti remedia, niſi contrariam excitaveris oſcillationem, balneatione pedum calida, purgatione ad alvum, & ſic deinceps. Et ſi capitis dolori, ſtomachi, vel aliarum partium novus morbus ſuperveniat, è capite oſcillatio doloroſa in partem de novo affectam deſinit, priorque morbus noviter advenienti cedit. Hac regula de ſingulis quibuſque morbis diſcurras.

III.

Strictum & laxum in fluidis æque ac ſolidis viget, & morborum vera cauſa eſt, quæ quidem mechanica vis contrahendi ſcilicet, & relaxandi, adeò naturæ ſuis in operationibus communis eſt, ut illam imitati homines in rerum civilium praxi, locum proverbio fecerint, *Arcum frangit intenſio.*

IV.

Fibrarum genus à calidis æquè ac frigidis contrahitur, & fortiter criſpatur: Calida verò & frigida & inſueta ſint, & vehementia. Hinc illæ ſternutationes, catharri, &c. ab inſueto vehementique frigore. Hinc varii dolores fluxioneſque, ab inſuetis caloribus.

PROPOSITIONES.

PROPOSITIO I.

Motus ſanguinis, aut aliorum liquidorum verſus aliquam partem inclinans, in contrariam diverti poteſt, à venæ ſectione, purgatione, vomitu, clyſtere, & ſimilibus.

UT taceam rationes mechanicas theoreticas, quæ in aliis Authoribus inveniuntur, ſolùm producam obſervationes practicas, noſtras has theſes, vel corollaria confirmantes.

Et primò quidem in petechiis, & malignis ad cutem efflorefcentiis, ſi actu efflorefcentiæ ſanguis mittatur, ad interiora denuò recurrit humor cum pernicie ægrotantis. Empyematicis dato purgante præter rationem, à pulmonibus ad alvum divertit morbus, & diarrhœa incurabilis necat ægrum. Exſiccantur variolæ in cute alvo nimiùm ſoluta, unde demum ſuccedit diarrhœa colliquativa, ut in puero in foro Theatri Marcelli, nunc Platea Montanaria ad pontem Cælium; Et in alio prope ædem S. Caroli Mediolanenſium in Flaminia, & in Muliere ad Templum Bergomenſium, juxta Collegium Romanum. Aliis contrà diarrhœa cum variolis in principio non nocet, quia forſan nimius tunc adeſt apparatus pravorum humorum, & ingluviei nimiùm congeſtæ in meſenterio, ut ſæpe monui. Quâ de causâ, diarrhœa, quoniam minuit dictum apparatum, ac per conſequens morbi fomitem futurum, non nocet. Porrò fluidis verſùs aliquam partem tendentibus, liquidorum, licèt remotorum, curſus ordinarii; aut tardiùs progrediuntur, aut ad eam currere coguntur. Quod claro exemplo videmus in pleuritide, & ſuppuratis: Donec alvus adſtricta eſt, expurgant per os feliciter; ſed alvo vel nimiùm lubricata, aut excalefacta, & omnia deorſum trahente, ſuperveniente diarrhœa, ſputum ſupprimitur. Quod ſi pars ante morbum debilis ſit, laxioriſque fibrarum toni, fluida ibidem ſuum focum, ſeu ſedem figent; Eſt enim Naturâ ſic comparatum, teſte DURETO *coac* 100. ut ſi pars aliqua in vitio ſit ante morbum, in ea ſe morbi acuti primario, & ſecundario foco obfirment. Luget id adhuc ſcriba quadragenarius in Campo Martio verſùs Collegium Clementinum, & alius in Foro Piſcium, ac vir probus amicus noſter (niſi enim probi ſint, amicos nobis eos nolumus) via Gabina intra Cælium, & Cæliolum.

PRO-

PROPOSITIO II.

Ad fluidorum debitas ſecretiones determinatus in iis motus requiritur.

QUando ſanguis præter rationem velociùs aut tardiùs currit, evacuationes neceſſariæ tardiùs quoque, aut velociùs procedunt, aut omninò ſiſtuntur. Sic in Puerperis, ſuperveniente ardente febri, lochia ſupprimuntur, nec redeunt, niſi remiſſo calore febris. Lac in mammis, pus in ulceribus, & reliquæ ordinariæ evacuationes, nec non ſudoris, ſeceſſus, ſputi, &c. eadem febris ardore durante ſilent. Hinc videmus in HIPPOCRATE 3. *epid.* quod phrenetici erant ſoporiferi, potiſſimùm in augmento febris: Quoniam vi vehementiſſimæ circulationis ſanguinis æſtuantis, turbatur debita ſecretio liquidi nervei in cerebro, hinc ſopor. Docuit id etiam nos ægra quinquagenaria in Via ſuburrana à Foro Trajani, ad ædem nunc Sanctæ Agathæ.

PROPOSITIO III.

Fluida ſupra & infra neſciunt, ſed undequaque currunt indifferenter, prout hinc inde impelluntur.

PRo vario ſtimulo qui viget in ſolidis, liquida variè currunt ad ipſorum contactum. Hac ratione vidimus in Aurifabro, dicit ETMULLERUS, *tom.* 1. *prax. fol.* 257. laborante aſcite, & tumore pedum aquoſo, ſcroti, aliarumque partium inferiorum, quoties eidem ſupervenit eryſipelas, vel corripitur magna iracundia, aut pleuritide notha cum magno æſtu, rigore, &c. ſtatim evaneſcit omnis tumor dictis in partibus; morbiſque recedentibus, de novo redit. Se habent fluida reſpectu ſui motus merè paſſivè, ſupra, & infra per ſe neſciunt, ſed per vim impellentem cordis. Cor eſt mobile, & agens: Ideò quando vis iſta in corde debilitatur, ſanguis proprio pondere, majori in copia deorſum fertur; Et cùm ex inferioribus ad ſuperiora difficiliùs circulet, ſerum in iis copioſiùs deponitur, concreſcit, facitque tumores œdematoſos, hydropes, & ſimilia, hinc inde, prout variæ ſunt partes in quas deponit. Quod dicimus de vi cordis oſcillante reſpectu ad univerſam molem ſanguinis, idem intelligimus de qualibet fibra oſcillante reſpectu ad minimam molem liquidi penes illam currentis. Mulieri in vico Fabrorumferrariorum ad Ædes S. Andreæ de valle PP. Theatinorum, acrimoniâ ſcorbuticâ laboranti, quoties urget dolor in cauterio pedis, libera eſt à familiari dolore in planta pedis è directo, & quando urget in hac, ceſſat in cauterio. Su-

tori quoque decumbenti viâ novâ à Velabro inter Capitolium, & Palatium ducens in forum, cùm oculus doloroſa rubedine laborat, benè ſe habet ab ulceroſa excoriatione digitorum pedis: contra his affectis, oculus valet.

PROPOSITIO IV.

Proprium eſt ſanguinis circulantis, quando tardiori motu procedit, ut ſerum ab ejus ſinu ſecernatur majori, vel minori copia, prout motus erit magis, vel minus retardatus.

HUjus theſis debita cognitio, mirum eſt, quantùm conferat ad morborum quamplurium cognitionem debitam, curationemque. Veritas ejus infinitis patet experimentis. Ligatâ venâ cavâ Canis vivi infra cor, vel ligatâ unâ ex jugularibus copioſum videbis elici ſerum in partibus vicinis. Ex hoc fonte naſcuntur anaſarcæ univerſales, vel particulares, ob tardiorem ſanguinis motum in ſimilibus temperamentis. Poſt nimiùm profuſas hæmorrhagias alvi fiunt liquidæ: Debiliori enim reddita ſanguinis compage, ejuſque motu tardiori, copioſum proſilit ſerum ad alvum, hinc Diarrhœa. Hac etiam de cauſa, in conſtitutis prope mortem, è fluidorum ſinu in cavitates partium ſeroſitates nimiæ deponuntur: Plus enim affertur ſanguinis ad partes, quàm ab iiſdem defertur ad cor primum mobile. Tardior quoque in moribundis eſt ſanguinis motus: Idcircò copioſa lympha in mortuis obſervatur in pericardio, in cavitatibus cerebri, pectoris, abdominis; quam putant nonnulli fuiſſe mortis cauſam, cùm revera paucis ante mortem horis ibidem fuit congeſta.

Lymphæ ſedes in membranis: Membranæ ſunt filtrum lymphæ; Lymphæ morbi, ac membranarum ſunt difficiles, longi, & ſi malè curentur paucos poſt dies jugulant ægrum, ut vidi in paupere Agricola non procul à via cava, & Thermis Antonianis in Aventino, ubi vetus erat Templum Bonæ Deæ ſubſanaxæ; nec non in Vetula in Campo Eſquilino juxta Mecenatis hortos, qui erant inter aggeres Tarquinii, & Urbis Mœnia, ubi etiam Virgilii Domus erat. De lymphæ morbis vide optimè ETTMULLERUM *t.* 1. *praxeos*, *fol.* 335. ubi ait à lympha acri, aut acida, aut copioſa oriri catharros. Ab eadem morboſa, & in ſuo motu impedita, hydropes, maximè ſi lymphatica rumpantur, aut hydatidibus afficiantur. Hinc ubi ſunt catharri, ibi ſtatim ſuſpicandum eſt lympham peccare: Ea enim ſola ſedes catharrorum eſt. Ab aſſumpto frigore, vel impedita tranſpiratione, plorat lympha in coryza, ſternuatione, tuſſi, catharro, &c. Unde membranæ vocari poſſunt telæ pituitariæ, quæ, quando longo catharrorum curſu nimiùm laxantur, iidem curari non poterunt, niſi reſtituant tonus laxa-

tis fibrillis. Lignum ſaſſafras remedium ad id præſtantiſſimum eſt. Catharri ex lympha acri, tenui, noctu potiſſimùm affligunt, ex craſſa indifferenter. Noctu affligebatur Catharroſus ex lympha acri, intra Viminalem, & hortulorum collem degens prope pilam dictam Tiburtinam, ubi olim Martialis Domus erat; ex eodem *lib. 5. & lib 6.*

CAPUT IX.

De mira propagatione oſcillationis fibrarum, ejuſdemque inter ipſas continua permutatione ad remotas quaſque partes.

INcredibile profectò eſt, quantùm conferat hujus capitis explicatio, ad Medicinæ Practicen conſequendam, quantamque præferat lucem cognitioni, curationique morborum, præcipuè, qui ſine ulla evacuatione materiæ ſanantur; ſed relaxando ſolida nimis criſpata, & intenta, criſpando eadem nimis relaxata, quibus duobus ſolidorum vitiis, fluidorum natura & curſus mirum in modum pervertuntur & turbantur; unde morbis quamplurimis invadendi occaſio ſuccreſcit, quos Medici vulgares fluidis immediatè tribuunt, cùm re vera à ſolidis naſcantur, à quibus primam invadendi cauſam habuere, ſicuti certior fiet Medicus, qui æquo ſinceroque animo breve hoc de Mechanice ſolidorum judicium, ad illuſtrandam Hiſtoriam, naturamque morborum exaratum perleget. Jam præmiſimus antea oſcillationem ſolidorum deſtinatam fuiſſe ad fluida in gyrum impellendas; parvus enim muſculus cordis, cujuſque exigua vis non eſſet ſatis ad ea trajicienda in obliquas, & remotas corporis partes, niſi ſingula corporis ſolida, ſua perenni motione ſyſtaltica continuum illi auxilium præſtarent. Ut id ſolida faciant, ſua habere debent fibras, æquali, & naturali tono præditas, non autem nimis intentas, nimiſve relaxatas, neque alio modo affectas; deinde inter partium fibras, tum carnoſas, tum membranoſas, liberum debet eſſe commercium, nec morbis, nec externis cauſis interruptum: Pariter inter eaſdem debitum reſiſtentiæ, & impetûs æquilibrium requiritur; hoc eſt, cùm una oſcillat, fluidumque ad contactum pellit, altera ejuſdem, vel diverſi generis fibra remota, vel vicina oſcillationi, tanta debet proportione motûs, & reſiſtentiæ oſcillationem recipere, quantâ indiget pars, aut viſcera, à quibus producitur: contrarium ſi quando evenerit, ſtatim in curſu liquidorum mutatio, & conſequenter morborum occaſio multiplicata orietur.

At, quod magis notandum, cùm fluida impelli, & trajici debeant à ſolidis, major proinde, ac ſuperior eorumdem vis, & preſſio eſſe debet, quàm liquidorum reſiſtentia, cujuſcumque energiæ, & virium ſupponan-

tur eſſe liquida à recentioribus Medicis, liquida, liquida ipſa in morborum productione ſemper accuſantibus. Poſtrema hæc propoſitio, baſis eſt cui nititur ratio atque cauſa promptæ, ac facillimæ celeritatis oſcillationis ſolidorum, ſive vi morbi, ſive juxta naturæ leges oſcillent, nec non facilis mutationis oſcillationum ex fibris in fibras, tum homogeneas, tum heterogeneas.

Unicuique nota eſt celeritas, quâ impreſſio, in ſenſibus ab externis objectis facta, momento penè temporis communicatur cerebro, principali animi domicilio. Celeritas hæc à Medicis tota adſcribitur ſubtilitati ſpirituum, & ipſorum nitro ſulphureæ naturæ; Quibus miſſis vel leviter tactis, utpotè non adhuc certò conſtantibus in Medicina, totum hoc caput impendemus in probando per rationes & experimenta, quod eadem oſcillationis celeritas, quæ in fibris ſenſuum ab externorum objectorum impreſſione fieri obſervatur, ſuccedere quoque debeat in fibris internis tam membranoſis, quàm carnoſis, cùm tanguntur aut vellicantur ab humoribus, ponè eas currentibus. Hujuſque oſcillationis mira celeritas, & propagatio fit magis effectus ſolidi, quàm liquidi, aut irritantis, aut ad contactum ſolidorum currentis.

Evidenter patet corpus ſolidum continuum, partibus duris & reſiſtentibus compoſitum, eſſe magis aptum conſervandi, propagandique motum ſibi impreſſum, quàm moles fluida clauſa intra canales, & compoſita minimis contiguis, mollibus, & obnoxiis mille turbationibus & mille reflexionibus inter ſe ipſa, & ad latera vaſis in quo, quovis momento, percurrunt. Fibra igitur oſcillans, & motû exercita, majori celeritate motum ſuum ad remotas partes propagabit, quàm linea cujuſcumque fluidi ad motum concitata. Eamdem ob cauſam motus ſemel impreſſus in fibra, à cauſis ſive externis, ſive internis, diutiùs durabit, quàm cùm in fluidis imprimitur. Binæ hæ theſes, cùm benè perceptæ ſunt, & æquo, rectoque animo examinatæ, mirum eſt quantam genuinæ morborum curationi lucem anteferant. Nec aliquis ultrò hìc ingerat, quod vis animalium ſpirituum, flammæque vitalis ſanguinis quamcumque maximam fibræ reſiſtentiam ſuperet longe, atque excedat; Nam ſolum piſcium exemplum eos redarguit falſitatis. Sanguis & fluida vitalia piſcium actu frigida ſunt, ſicuti teſtitudinis recens mactatæ ſanguis; Vnde vix percipio quomodò eorum ſanguis & fluidum nerveum tantam nitri & ſulphuris energiam habere poſſint, quanta exemplo pulveris pyrii in eliſione ſclopetorum eiſdem tribuitur: quid nitro & ſulphuri cum actuali horum liquidorum frigiditate?

Quare cùm grandia piſcium corpora velociſſimos vehementeſque motus ſubeant, & pro data proportione molis corporis parvo donentur cerebro, nec liquida ignea, ſpirituoſa, ac ſubtilia obtineant, ſed viſcida, fri-

gida, ac difficilè mobilia; niſi recurramus ad grande fibrarum robur innatum, ad tonum proprium, per quem motus ſibi à fluidis impreſſos in ingens augent, atque multiplicant, prædictorum motuum velocitatem explicare nunquam poterimus.

Neque eſt neceſſe, ut aliis exemplis, rationibus, aut experimentis oſtendam Medicinæ Tyronibus, quantò ſit major reſiſtentia ſolidorum ſupra fluida, & quàm exactè liquidorum motus, conſtantibus legibus motuum ſolidorum in corpore animato ſubjiciantur; cùm hæc quotidiana praxis ſatis ſuperque oſtendat, & doceat. Ita pulvis cornachini valdè noxius eſt hominibus fibrâ ſiccâ, durâ, aridâve præditis; non ita mollem, teneram, albamque habentibus: In illis enim, cùm fibra elaterem, ac repercuſſionem vividam, & nimiùm potentem obtineat, accedentibus vividiſſimis oſcillationibus cornachini pulveris, vel alterius purgantis acris, nimiùmque fundentis, loco purgationis corporis, majorem alvi adſtrictionem habebimus, imò creſcentibus intùs per fibras viſcerum naturalium purgantis oſcillationibus, prout quandoque nos obſervavimus, dolores parit vehementiſſimos, flatus, ventris tumores tympaniticos, ſuppreſſiones urinæ, & his ſimilia, quæ ſunt effectus ſolidi potiùs quàm fluidi, quia hujuſmodi purgantia acria, & pungentia agunt irritando, & pungendo ſolidum, quo irritato, & puncto exprimitur fluidum ei ad contactum diſcurrens. Et ſi fibris vis aliqua à nimiis humectantibus, vel exſiccantibus inferatur, multò difficiliùs tollitur, quàm ſi ea inferatur fluidis. Sic nuper experti ſumus in Juvene, cui nimio rerum ſalitarum, & victus prorſus exſiccantis uſu, taliter alvus exſiccata fuit, ut difficillimè ſolveretur, adhibitis quibuſcumque humidis cibis, & oleribus. At cùm in ſuſpicionem veniſſem ventris ſtypticitatem, non vitio fluidi, ſed fibrarum inteſtinalium ferè convulſarum, & exſiccatarum ob antedictam diætam procedere, uſu butyri recentis in formam boli cum ſaccharo præſcripti, perque dies multos aſſumpti, nec non balneis aquæ tepidæ per totum ventrem, priſtinam lubricitatem recuperavit.

Plureſque hujuſmodi exſiccationes alvi vitio ſolidi obſervabit Tyro in praxi. Ad quam quidem ſolidorum ſuper fluida poteſtatem reſpiciens Hippocrates, inquit *in lib.* de natura Pueri: *Mulieribus, quæ denſo ſunt corpore, tardiùs apparet, gignitùrque lac; Iis verò, quæ rarum corporis habitum habent, citiùs.*

Hinc homines piloſi, nigri, hirſuti, fibráque dura, forti, & valdè ſicca præditi fortes naturâ ſunt, ſed graviſſimis morbis obnoxii, quia in iis fluida ſupra motum concitantur ad motum à ſolidis, & hinc cùm impetus ſolidi reſiſtentia fluidi potentior ſit, fluidum per partes morari atque hærere cogitur, ac propterea ad coagulationem concretioneſque diſponi; unde morbi plurimi naſcuntur à ſolidorum vi-

tio immediatè pendentes: quicquid aliter ſentiant Medici, fluida ſemper accuſantes.

Igitur ob ſoliditatem, ſtrictamque adhæſionem minimorum cujuſlibet fibræ, motus in ipſa impreſſus à cauſis vel internis, vel externis, momento temporis in remotas partes propagatur, receptumque impetum hinc inde fibris partium homogeneis, vel heterogeneis, & fluidis ad contactum, communicare non ceſſat, niſi ipſa ceſſante impreſſione. Iiſdem de cauſis hæc propagationis celeritas haberi nequit per fluida, utpotè conflata minimis mollibus, laxis, nec inter ſe ſtrictè continuatis, ſicuti minima ſolidorum. Sed ut clariùs intelligatur hæc veritas, atque vis ſolidorum ſupra fluida, prænotare nonnulla juvabit quæ circa venenorum corrodentium naturam obſervantur. Aſſumpto mercurio ſublimato, arſenico, adamante pulverato &c. ſtatim poſt deglutitionem dolores corporis atrociſſimos, ſitim ingentem, extremorum frigus, ſudores gelidos, ſincopes & mille id genus accidentia ſatis nota pariunt. Et nemo ſanæ mentis negat hujuſmodi venena immediatè, ac primò agere in ſolida; deindè in fluida, ratione qualitatis manifeſtæ, non autem occultæ, agunt, ſcilicet radendo ea, exſiccando, convellendo, criſpando, pungendo; quare momento temporis communicata à fibris ſtomachi ad fibras ſingularum partium vehementiſſima oſcillatione, & venenifera criſpatura, confeſtim dolores, vomitus, ſitis, ſudores frigidi, tumores corporis, liquidorumque currentium ſubitaneæ concretiones oriuntur, & ſæpè mors ſupervenit derepentè. Quare ſi ſublimatum, vitrum, arſenicum, &c. immediatè, ac evidenter agendo in ſolida tales effectus gignunt, ſicuti nos duobus abhinc annis in noſtra defenſione medico legali pro Muliere de propinato accuſata veneno typis publicis manifeſtavimus, & alii fusè tractant Doctores; atque ſi valet analogia de morbo ad morbum: certè dato agente vel cauſâ minoris activitatis, ac virium, quæ agat eodem modo in ſolida corporis animati, ſicuti venenum pungendo ea, vellicando, criſpando, ejuſdem quoque naturæ effectus, licèt minoris activitatis, producere debebit. Et ſicuti pro curatione veneni, tota indicatio dirigitur ad compeſcendam horrendam criſpaturam ſolidorum per olea, balnea, fotus, decoctiones emollientes, &c. nulla tunc habita ratione fluidorum; ſic etiam pro curatione oſcillationis morboſæ, in fibris inductæ, ab exigua portione fluidi acris, acuti, & corrodentis; ſi dicta oſcillatio in ingens creverit ob vividum, ac fortem elaterem ſolidorum quo naturaliter ſit præditus Patiens, certè tunc indicationes ad curandum ſolidum dirigendæ ſunt; effectus enim morboſi, qui poſtea in fluidis naſcentur, omnes à ſolido criſpato, tenſo, & convulſo procedent; ac propterea debebit illud Medicus relaxare, & mollire per balnea, fotus, unctiones, olea intus, foriſque, herbas anodynas, & emollientes, ac ſimilia.

Iſta celeritas propagationis oſcillationum fibrarum, præter allatum veneni exemplum, probatur etiam innumeris obſervationibus practicis. Qui ulcera in cruribus, aliiſve in partibus gerunt, ſi generoſum biberint vinum, eodem vix ingeſto plaga inflammatur, ob ſolidorum oſcillationem à ſtomacho partibus, & præcipuè ulceroſæ, communicatam. Si in eamdem parùm ſucci limonis, aceti, alteriuſve pungentis remedii inſtillaveris, momento temporis vagus horror totum penè corpus invadit. In febribus ſyncopalibus; vertiginoſis, & ſingultuoſis, quarum cauſa eſt acre quid corroſivum tunicis ſtomachi impactum, eaſdem criſpando, ac vellicando, graviſſima mala producit, communicata capiti, cordi, vel diaphragmati vehementi, ac morboſa oſcillatione, unicum remedium eſt emeticum ex oleo amydalarum dulcium quod & fibras criſpatas laxat, & acre cicurat, lenitque.

Si quis nudis pedibus ſuper marmoreum ambulet pavimentum, ſtatim ventris doloribus torquebitur; quæ ſingula, ut infinita id generis exempla taceam, facilè contingunt, communicata celeriter vehementi fibrarum oſcillatione à parte in qua centrum eſt oſcillationis ad partes remotiſſimas. Eadem ratione loqui poſſumus de morboſis oſcillationibus internis à partibus ad partes vi cauſæ morboſæ productis. Atque ſi muſicus vi cantûs Cyathum è vitro rumpet, quando illius tonum prænoſcens, ſupra ipſum cantaverit, idque ob oſcillationem à motu labiorum in aëre impreſſam, quantò vehementiores magiſque celeres erunt oſcillationes impreſſæ in fibra; quæ eſt corpus ſolidum continuatum, & ab aëris corpore longè diverſum?

Neque preſens caput omninò impendemus ad celerem propagationem oſcillationum fibrarum oſtendendam; verùm etiam, ad probandam earum mutationem ſive ſucceſſionem de fibra in fibram, ſcilicet de carnoſa in carnoſam, de hac in membranoſam, de membranoſa vaſorum ad membranoſam glandularum, viſcerum, cutis; & contra à ſingulis harum ad alias inter ſe mutuò, notatis ſimul effectibus ex hujuſmodi ſucceſſione oſcillationum naſcentibus.

Hujus generis eſt oſcillatio doloroſa, à centro oſcillationis loci dolentis ad remotas partes communicata. Quare ſæpè obſervavi in calculoſis pulſum manûs, reni affecto reſpondentis, parvum eſſe depreſſumque, communicata doloroſa oſcillatione contractioneque à renibus ad vaſa à directo. In nephritide quoque, qua parte eſt calculus, eadem ſuccedit in capite hemicrania, ut vidi in Sene ad forum Farneſiorum, quà reſpicit ripam Tyberis. Et in pleuritide pulſus ex parte lateris affecti, in quo eſt centrum oſcillationis inflammatoriæ, depreſſus magis obſervatur, quàm ex parte ſani. Idem forſan ſuccedit in doloribus aliarum partium. Et quando dolores ſunt vehementiſſimi, tunc fortiſſima criſpatura com-

municatur ſyſtemati nervorum, muſculorum, vel vaſorum; & inde oriuntur poſt dolores, convulſivi motus, vel paralyſes, vel abſceſſus, tales ſunt paralyſes ſupervenientes dolori colico, convulſiones doloribus capitis, & cerebri inflammationibus (de quibus, aliiſque cerebri, & meningum morbis, videant Medici noſtri temporis, vanitatibus ſpeculationum additi, HIPPOCRATEM magnum 3. *de morb. num.* 1.) abſceſſus ſupervenientes diuturnis, ac difficillimis partium doloribus, & ideò pulſus parvus in maximis doloribus, neminem deterreat; familiaris enim eis eſt, oriturque vitio ſolidi vaſorum, fibrarumque irritati, criſpatique, non verò fluidi. Obſervatur etiam hæc permutatio oſcillationis à fibris membranoſis in membranoſas, vel in carnoſas, & contra in aliis quotidie morbis. Ita poſt dolores partûs excitantur colicæ, ſive inteſtinorum dolores, communicatis criſpaturis ab utero ad inteſtina. Erumpentibus dentibus in pueris lactentibus gravia ſuccedunt accidentia vitio ſolidi tantummodò: ſolidi nempè gingivarum irritati, puncti, criſpatique, à quibus ad inteſtina oſcillatione producta, graves oriuntur diarrhœæ; quæ ſi non venerint, pejora veniunt mala, febris, vigiliæ, vomitus. Dolentibus mammis poſt partum lactis causâ, lochia ſupprimuntur frequentiſſimè; remittente mammarum dolore, lochia libertati reſtituuntur, incipientibus ſpaſmodicis oſcillationibus in Meſenterio in hyſtericis, ſi ſucceſſivè cerebro communicentur, excitant in eo vertigines, vel dolores, ſopores, aliaſque ſimiles affectiones; & quando oſcillationes cerebro communicatæ ſunt vehementes, tunc à cerebro ſenſim ad externas partes oſcillando propagantur, hac de cauſa forti hyſteriæ ſuperveniunt convulſiones, epilepſiæ, &c. partui quoque difficili epilepſia ſupervenit, quæ toties repetit, quoties ægra conatum repetit parturiendi. Quando plexus meſenterii convulſionibus afficiuntur, omnes internæ abdominis partes pariter convelluntur; tales ſunt convulſiones infantum, & puerorum, quæ ex abdomine, putris congeſtæ cacochyliæ cauſâ, ferè ſemper excitantur, & ad cerebrum parteſque externas denique tranſeunt. Quando hujuſmodi fibrarum oſcillationes leves ſunt, ægroti eas vapores vagantes, & aſcendentes vocant; re tamen vera vapores non ſunt, ſed oſcillationes ſpaſmodicæ fibrarum, quæ à centro oſcillationis, remotas propagatæ in partes, ſub vaporum ſpecie Patienti illudunt. Ex his certò deduci poſſet quod licet in centro oſcillationis cauſa morbi ſit fluidum irritans; in progreſſu tamen oſcillationum, apparentia ac ſupervenientia mala, ſunt ſolidorum, non fluidorum effectus. Omnes proinde morbi, remotis, ſaniſque partibus ſupervenientes ob oſcillationes propagatas, ac permutatas de ſolido in ſolidum, ſanari debent juxta leges ſolidi curativa, à nobis ſupra indicatas, & explicatas.

In hoc præterea negotio propagationis oſcillationum de fibra in fibram

fibram, unum inſuper monendum reſtat practicæ nimiùm utile, ac neceſſarium. Nempe oſcillatio fibræ ab internis corporis partibus cœpta, & ab humoribus per partes circulantibus excitata, ne functionibus partium, & progreſſui liquidorum, impedimento ſit, debet æquali reſiſtentia recipi à fibris quæ ſunt in habitu corporis. Et contra in fibris habitus corporis cœpta, æquali internarum excipi, & abſolvi: ſi contrarium eveniat, morbi ſtatim exinde naſcentur.

Evidens hujus rei in ſternutatione habemus exemplum. Sternutatio eſt affectio convulſiva meningum, præſertim duræ. Illi præ cæteris ſternutant, quibus interiùs fibræ nimiùm oſcillant ab humorum acrimonia irritatæ. Fibræ igitur internæ, ab acri & pungente materia ad oſcillationem concitatæ, oſcillationes ſuas undequaque ad habitum uſque corporis propagant; Si fibræ corporis habitûs molles laxæque debitè ſint, dictarumque oſcillationum undas cum debita reſiſtentia in ſe recipiant, nec iiſdem contranitantur, nulli tunc violenti ſolidorum aut fluidorum motus ſuccedent. At ſi fibræ externæ potiſſimùm capitis, ipſæ quoque criſpentur, nimiùmque oſcillent ob frigus, aut calorem externum; tunc omnis undulatio externa fibrarum ad interiora reflectitur, deſinitque ad centrum oſcillationum internarum, quod in dura matre conſiſtere ſupponimus, ibique convulſivis veluti motibus excitatis ſub ſpecie ſternutationis acrem materiem oſcillationis cauſam foris propellit, ac detrudit: Atque hanc ob cauſam poſt nimium ſuſceptum frigus, nimiumque calorem ſtatim ſternutamus; quique tunc nimiùm ſternutant, acres in eis abundare humores certò manifeſtant; Et ſi callis pedum laborantes poſt levem motum dolore nimio corripiuntur, acrium quoque abundantiam humorum iiſdem ineſſe oſtendunt. Hujus etiam mecanices cauſa, inæqualis nempe impetus, & reſiſtentiæ inter fibras, ſæpè ſuccedit, ut exiſtente alicubi dolore, non ibidem, ſed in parte longè remota excitentur tumores, inflammationes, abſceſſus, &c. id eſt vel in parte, in qua terminus eſt fibræ dolore criſpatæ, & oſcillantis, vel in alia quæ ob peculiarem tonum, reſiſtentiam habet ſuperiorem atque validiorem impetu fibræ oſcillantis. Ita obſervavi in cadavere à me ſecto, non longè ab æde S. Mariæ Populi in Via Flaminia, quò loci ſepulchra olim erant magnæ Domus Domitiorum, & Neronis, extantque ipſorum rudera quamplurima: vidi, inquam, calculum magnum in renibus; Et quod ſanè mirum de nullo renum dolore conqueſtus eſt patiens, ſed tantummodo de gravi ac vehementiſſimo genuum. Pariter anno 1700. propè arcus Milliarios Aureliani in via ſaluſtrica à poſteriori parte Collis Pincii, ſive hortulorum, cadaver aperui mulieris, quæ atrociſſimis uteri doloribus extincta, & utero poſt mortem examinato, nihil in eo morboſi reperi, ſed tantùm in emulgente dextera abſceſſum, in quâ nullum unquam doloris indicium præbuit, &c.

PROPOSITIONES.

PROPOSITIO I.

Determinata ſanguinis, & liquidorum quantitas eſſe debet in quolibet temperamento, nec magis, nec minus.

QUantitas liquidorum determinata eſt in quolibet temperamento, debet enim eſſe proportionata, & æquilibrata cum corde impellente, & cum partibus per quas pellitur: ſi excedat, vel deficiat, ſtatim mutatio naſcitur in œconomia corporis animati. Hac de cauſa quando excedit, & proinde ſolidorum ſuperat reſiſtentiam, uti ſuccedit in ſucciplenis, & ſanguineis, natura per hæmorrhoidas, vel per narium hæmorrhagiam eundem minuit. Mulieres ſanguineæ, & virilis naturæ poſt 50. ætatis annum, cùm menſtrua eiſdem naturæ lege ceſſant, menſtruis hæmorrhoidibus per plures annos ſubjacent; Multæ, eâdem de cauſa, bis in menſe menſtruant, quod patitur virilis animi fœmina habitans in Carinis, ubi olim Domus M. Manilii Juriſconſulti celebris, & prudentis Oratoris fuit, teſte *Cicerone* in paradoxis. Porrò ſuppreſſis conſuetis excretionibus, vaſa ſuperfluis ſuccis nimiùm replentur, hinc ſequitur tardior eorum motus, & per conſequens incraſſatio, pluribuſque morbis multiplex occaſio. Hac forſan ratione HIPPOCRATES *de vict. acut. n.* 21. *& n.* 58. memorat vaſa nimiùm vacua, aut nimiùm plena ſanitati obeſſe.

Quibus brachium, aut crus caſu aliquo reſcinditur, in ſequentibus vitæ annis ſolent eſſe obnoxii hæmorrhagiæ, dyſenteriæ, & niſi victum minuant, nimiæ pinguedini, quia ſanguis, qui in nutritionem reſciſſi membri impendi debebat, recirculat ad reliquas, quibus, cùm improportionatus ſit, foris ut exeat oportet per hæmorrhagiam, aut deſinat in pinguedinem. Pinguis evaſit Pauper Miles Pontificius, qui contra Turcas pugnavit cum Venetis in nupero bello Peloponeſiaco, cruribus in eodem bello reſciſſis. Degit nunc ad portam Turrionis, quæ ducebat ad ſcholam Saxonum, & Longobardorum propè Campum ſanctum. Mulieres, cùm circa decimum quintum annum creſcere deficiant, ſanguis redundans, per menſtrua tunc apparentia exoneratur. Juvenes nimiùm ſanguinei, niſi hæmorrhagiis in Juventute ſubleventur, corripiuntur febribus, fiſtulis ani, pectoris inflammationibus, & mille id genus, nec non ſputo ſanguinis, quibus viis redundans à nutritione ſanguis exoneratur; qui idem ſanguis, quoniam in pueris in nutritionem impenditur, dictis malis non ſubjacent. Ex eodem fonte veniunt profuſæ hæmorrhagiæ poſt cibos lautiores,

vel potiones liquidorum potentium. Cùm igitur ventriculi cordis, & ſanguis omnibus vaſis commenſurati ſint, ſi pars aliqua marceſcat, deficiat aut exſiccetur, ſanguis iſti prius deſtinatus, in alias impellitur, earumque vaſa nimiùm dilatando, incrementum eiſdem affert; vel foris prodit, ſi vaſorum ſuperet reſiſtentiam.

PROPOSITIO II.

Peccans ſanguis ſuperfluus non eſt ſiſtendus, ſed ſinendus ut fluat, quò Natura velit.

INfinita apud Auctores funeſta legimus exempla intempeſtivè ſuppreſſi in aliqua parte morboſi ſanguinis, vel alterius liquoris; Nam cùm pleno alveo per ea feratur loca, & jam ſolutus ſit à compage reliqui ſanguinis boni, neceſſe eſt ut effluat quò primùm cœpit fluere, aliter retrocedendo interiora verſus, vim facit incredibilem. Sic Juveni, propè Collegium Matthæum in Quirinalis radice, ubi ſunt Viridaria Pontificis, hæmorrhagiâ laboranti, ſuppreſſo ſanguine per cucurbitulas ſpleni applicatas, ibidem ſecuta eſt inflammatio. Viro, propè Collegium Urbanum de propaganda fide in Foro Hiſpanico ad radices Pincii, ſuppreſsâ hæmorrhoidum evacuatione, ſecuta eſt Apoplexia lethalis. Mictus ſanguinis periodicus, ac menſtruus incautè ſuppreſſus, lethalis fuit ex SALMUTH. *hiſt.* 47. *cent.* 3. prout videre eſt apud ETTMULLERUM *t.* 1. *prax. fol.* 109. ubi plura hujus generis mirabilia recenſentur exempla. Ulcera imprudenter clauſa, mille mala pernicioſa pariunt. Hinc ſæpè ſuccedit, quod fluidum licèt excrementitium, ſi per vias ſibi proprias evacuari non poteſt, locum ſibi faciat per vicinas. Ob id Monialis Pontavina per ſex menſes iſchuriâ laborans vixit commodè, quia quotidie ſudabat in abdomine, teſte ETTMULLERO *t.* 1. *prax. fol.* 314. Et ex BENIVENII obſervatione Puer iſchuriâ vexatus, urinam per alvum educebat. Menſtrua ſuppreſſa viam ſibi faciunt per alvum, vel vias vicinas.

PROPOSITIO III.

Strictum, & laxum fluidis æque ac ſolidis competit in corpore animato.

IN toto opere de fibra motrice pluribus argumentis, veritatem hanc probavimus, ut majori nunc explicatione non indigeat. Hinc in malignis ex colliquatione, quoniam nimiùm laxatur liquidorum compages,

acida ex citro, ribes, acetoſa, & ſimilia, conſiſtentiam fluidis dando, mirè in talibus proficiunt febribus, &c. Ipſe feliciter uti ſoleo Romæ aqua cordiali frigida *Saxoniæ*, cujus vires in febribus acutis, inflammatoriis, colliquatis, ſunt profectò egregiæ, ut præ cæteris nuperrimè vidimus propè ædem Divi Ludovici Gallorum in Agonali ad Thermas Neronis, in Virgine acutè febricitante ex febri colliquativa, &c. & Mercatore, qui decumbebat propè Templum S. Caroli de Catinariis in via quæ ducit ad Campum Floræ, & Theatrum Pompeii Magni: Demùm in puero in Campo Agonio inter vallem Martiam, & circum Flaminium, ubi nunc commune forum rerum venalium.

PROPOSITIO IV.

Non obſtante continuo liquidorum circulo, dantur tamen revulſiones, & derivationes humorum in curatione morborum.

HUjus Theſis veritas quotidiana curandis in ægris experientiâ confirmatur, garriant quicquid velint nonnulli delicatuli ex ſchola hypotheſiſtarum. Sed præter experientiam D. BELLINUS amicus noſter rationibus mechanico-geometricis, idem evidentiſſimè demonſtravit *in libris de miſſione ſanguinis* ad ægrorum ſalutem maximè neceſſariis. Infinita afferri poſſent exempla ad hanc rem firmandam, ſed ne tædio ſimus legentibus, ſufficiat caſus Doct. LINDANI de venæ ſectione in ophthalmia relatus ab ETTMULLERO *tom.* I. *prax. fol.* 299. quo revulſionis, ac derivationis evidentia, ac utilitas clarè ſatis comprobatur, &c. ſi menſes inſtant, vena brachii ſecanda, & fluent; ſi iiſdem fluentibus eadem ſecetur, ſupprimentur: non ſupprimentur autem ſi ſecetur ſaphæna. In partu difficili ſecta vena brachii, fœtus exit, & in iſchuria, eadem ſecta urinam profluere facit, teſte FORESTO, Viro experimento, & practico, ob id potiſſimùm celebri, quia tota vita cum Natura cohabitavit: & ab ejus oraculo pendens, obſervationes morborum, & debita præcepta iiſdem curandis neceſſaria, & opportuna, patientiſſimè conflavit. Legendæ igitur ſunt ejuſdem obſervationes, valdè enim fructiferæ ſunt.

PROPOSITIO V.

Sanguinis motus impeditus in aliquo ſurculo, vicinus omnem illam liquidi molem excipit, & ad altiora propellit.

IDeò ſpleneticis familiares videmus vomitus ſanguinis. Sentiunt enim hi pulſationes magnas circa ſplenem, quod ſignificat interceptum ibidem eſſe ſanguinis motum in vaſis; Unde hæc tandem aperiuntur in cavitatem ſtomachi: eâdem de cauſa, poſt pulſationem vaſorum in temporibus, ſupervenit narium hæmorrhagia. In gravidis ſuccedit inflatio crurum circa ultimum menſem, & fœtu emiſſo evaneſcit. Hæmorrhoides, & varices in gravidis circa finem, eâdem de cauſa apparent, à compreſſis nempè vaſis magnis abdominis ab utero pleno.

Sed intercepti alicubi ſanguinis motus, & ob id in remotiores vim facientis in praxi quotidiè habemus infinita exempla. Ita in doloribus præcordiorum cum tumore vel tenſione in acutis, ſanguis è naribus fluit *teſte* HIPPOCRATE *lib. prænot. n.* 6. Idem notat. *n.* 8. *l. c.* de capite, manu, &c. frigidis, ventre exiſtente calido: ibidem vide, *l. c. num* 8. Quando caput, manus, & pedes ſunt frigidi, & præcordia calida, eſt malum. Idem *n.* 15. *l. c.* dicit quod in ſuppuratione pulmonum pectus eſt calidiſſimum, manus verò, caput, & pedes frigidi. *Quibus in præcordiorum dextra, aut ſiniſtra parte tenditur aliquid in febre, cum dolore capitis: Idque neque cum dolore præcordiorum, neque cum inflammatione, ſanguis naribus fluet*: HIPPOCRATES *lib. pr ænot.* 25. Idem repetit 1. *prædict. n.* 21. *& l. c. p.* 24. ait. *Præcordii diſtenſio abſceſſus ad aures parit*: Sed plura vide apud DURETUM *fol.* 19. *n.* 60. de affectibus ex diſtenſione hypochondriorum in acutis; Quibus ſanguis è naribus fluit, licet alioquin ſani eſſe videntur, hos ſplenem in tumorem elevatum habere comperies, vel caput dolere, vel utrumque, HIPPOCRATES 2. *prædict. n.* 41. Ibidem n. 47. diſcurrit de morbo articulari, facto ex impedito ordinario fluxu ſanguinis è naribus. Quando enim ſanguis copiosè effluit per nares in ſcorbuticis, tunc ingentes adſunt obſtructiones in viſceribus, & ideò ſanguis eorum anfractus pertranſire nequit, quin vario obice hinc, & circa interiores corporis partes anguſtatus, neceſſe habeat verſus externam ſuperficiem copioſiùs deferri, & ſæpè quâ datâ portâ exire; adeòque anguſtia loci compenſetur per celeritatem motûs, & aliquando tanta vis eſt criſpaturæ, & clauſionis alicujus villi aut vaſis, ut impediat circulum liquidi alicujus in toto corpore. Talis eſt univerſalis tumor, ac veluti tympanitis totius corporis factus ex punctura vulneris teſte WILLISIO, *t.* 2. *fol.* 145. Tales ſunt ſanguinis copioſi fluxus per alvum, & vomitum ex jecore vel alio viſcere, intento nimiùm, obſtructo,

ſcirrhoſo, &c. ut nuper vidimus in ægro Sexagenario, decumbente propè Forum Holitorium, quod inter Capitolium, & Theatrum Marcelli quondam fuit, & etiam nunc eſt, diciturque vulgò Platea Montanaria, &c. æger hic amicus erat viri doctiſſimi, & noſtri amiciſſimi *Raphaëlis Fabretti* ob edita magnæ laudis opera ab omnibus Bonis valdè æſtimati. Opus verò inſcriptionum antiquorum nuper editum Romæ eſt omnium laudatiſſimum. Cùmque ipſe plura centena numiſmata in muſæo meo habeam, frequenter optimus Sehex *Fabrettus* domi meæ erat, deque iis incredibili cum eruditione diſſerebat: potiſſimùm de Nummo M. Antonii & Cleopatræ, in cujus oppoſita parte currus eſt à quatuor equis marinis tractus, & currui inſidens M. Antonius in habitu Apollinis cum lyra; propè eum Cleopatra, & ſub eis puer fræna regens equorum: propè currum duæ ſunt litteræ græcæ Δ & Σ id eſt Delta & Sigma inſcriptæ. Et in peripheria nummi id inſpicitur, *L. Bibulus M. F. Præ. Hip.* Noſtro hujuſmodi nummo ſummopere delectabatur Vir ille magnus, rarumque dicebat, ac magni pretii. Poſt ejus obitum ſequens inſcriptio inventa eſt propè Portum, & cùm medica ſit, nec ab eo deſcripta, Eruditorum gratiâ, placuit eandem hîc apponere.

D. M.
L. CAESENNI CRESCENTIS MEDICI.
Q. VIX. ANN. XXX.

CAPUT X.

De conſenſu ſolidorum, jure originis, vicinitatis, uſûs, & communicationis officii, &c.

QUamvis nonnulli credant, detecta ſanguinis circulatione, certos, & particulares conſenſus, ſive communicationes partium inter ſe nullo modo dari, quia ſanguis æquè circulando per ſingulas ſingulis momentis, omnia conſensûs jura excludit; & quaſi ad opinionem hanc confirmandam maximè faciat HIPPOCRATIS ſententia *lib. de alim.* cum de origine partium diſſerens aſſeruit: *In humano corpore confluxus eſt unus, conſpiratio una, & omnia conſentientia:* Nihilominus tamen, qui ſeriò in praxi obſervat motus, & progreſſiones malorum, fatebitur certè, partes inter & partes, occultum quendam, ac reconditum adeſſe conſenſum, cujus ratione, ſicuti in naturæ functionibus obeundis ſibi invicem communicant, ita pariter per neſcio quid occultum morbos ſibi communes ſæpè faciunt peculiares quædam partes inter ſe: nam centies ferè vidi partem ad partem conſtanti lege metaſtaſim morbi facere, & ab eadem in primam conſtanti lege reverti.

De hoc igitur conſenſu præſenti capite tractaturi, omninò quidem non

redarguemus veterem opinionem putantium partes, mediantibus quoque fluidis, univerſaliter conſentire: ſed probare curabimus, partes quaſdam cum partibus peculiarem habere conſenſum, ratione ſolidi, idque forſan ratione peculiaris, & homogeneæ ſtructuræ, originis, nexûs, finis, progreſſioniſque inter ſolida fibrarum. Quare ſi contingat, ut à fluido currente tangatur fibra, quæ jure originis conſentit cum remota alicujus viſceris, aut partis, vellicatio à fluido facta ad illam quoque perveniet, & effectus, qui indè naſcentur, communes erunt ambabus. Et ut evidenter pateat hujuſmodi de conſenſu ſolidorum tractationem, ſolidæ obſervationum, & experimentorum baſi hærere, veritates practicas quamplures in medium proferam, per quas certitudo rei manifeſta evadit, & clara. Quo facto concludemus hanc inter ſolida peculiarem, ut ita dicam, ſympathiam, ſive conſenſionem, quatuor potiſſimûm de cauſis fieri, jure nempe originis, vicinitatis, usûs & communicationis officii.

Caput cum ventre, & venter cum capite peculiariter conſentiunt; ventre pleno, caput repletur; ſoluto, ſolvitur: pleno capite, venter in officio turbatur: ſoluto capite, reſtituitur; & quod replebat caput, ut benè ſolvatur, per alvum ſolvi debet. Internæ pectoris partes cum pudendis conſentiunt, pudenda contra cum pectore. Tuſſes moleſtæ, Aſthmata, vel alii pectoris morbi in morbos Scroti, & viarum Urinæ deſinunt. Morbi ſcroti & viarum urinæ in morbos pectoris mutantur: Sicuti purgantia in morbis capitis ſummoperè proficiunt, ita diuretica in morbis pectoris. Cutis quoque cum alvo conſentit; Alvus cum cute; morbi cutis, ut dolores artuum, fœdæ, ac pruriginoſæ ejuſdem maculæ, in alvi morbos ſolvuntur; Alvi affectiones, ut diarrhœæ, colicæ, &c. in cutis affectiones migrant, & per cutis vias, nempè per diaphoreſim, ſanantur frequentiſſimè. Ita in febribus anxioſis, quas malignum parit fermentum, ventriculi, & inteſtinorum vias obſidens, & vehementes undique oſcillationes excitans. Ægri inquieti ſunt, jactabundi, loco ſtare neſciunt, & toto penè tempore, quo hujuſmodi affectiones durant, in variolis, ne minima quidem puſtula exit in cute, nec ſudoris gutta proſilit in iis, & alvo ob dictam cauſam veluti contracta, convulſaque, univerſum cutis ſyſtema convellitur quoque per occultum conſenſum, contrahiturque: jecore affecto dolores ad jugulum è directo fiunt, tuſſes inanes, ſpirandique difficultates; Imò hydropes, qui ex morboſo jecore pendent, vehementiſſimam, ſed inanem tuſſim conjunctam habent, quæ in aliis hydropum ſpeciebus vix, aut rarò apparet: Qua de re videatur HIPPOCRATES *lib. prænot. num.* 8. *&c.* Conſenſum partium è directo in morbis quotidiè obſervamus, de quo diſcurrit optimè Senex magnus pluribus in locis; ſed potiſſimùm 6. *epid. ſect.* 2. *fol.* 144. *E directo, & laterum, & Præcordiorum intentiones, & ſplenis elevationes, & è naribus eruptiones, & aures è directo. Horum plurima etiam ad oculos. Utrum igitur omnia? aut quæ quidem ex infernis ſurſum, ea directo: Qualia ſunt quæ juxta maxillas, aut circa oculum, aut aurem? quæ*

verò ex ſupernis deorſum non è directo? Atqui, & anginoſi rubores, & laterum dolores è directo, aut etiam, quæ infra hepar ſunt, & ſupernis diſtributa velut in teſtes, ac varices? conſideranda ſunt hæc, quò & unde, & propter quid: Expectare oportet è directo diſtentionem ſecundùm ventrem utplurimum, &c. Ibidem vide reliqua HIPPOCRATE digna. Idem quoque differens de partium conſenſibus ſupra infra, infra ſupra, &c. 1. *prædict. num,* 18. *fol.* 170. aſſerit. *Sanguinis eruptiones in naribus è contrario malæ, veluti ſi in ſplene magno ex dextra nare fluant: Et circa præcordia eodem modo ſe res habet, & cum ſudore hoc pejus.* Et in coac 31. *cum comment. doctiſſimi* DURETI *de pleuritide agens*, ait: *Quibus peripneumonicis tota lingua fit alba & aſpera: pulmonis ambæ partes inflammantur; quibus autem dimidia, tantum illa pars quæ ſpectatur: & quibus ad unam claviculam dolor eſt, una ſupera pulmonis ala ægrotat: quibus autem ad ambas claviculas dolor urget, ambæ ſuperæ pulmonis alæ laborant: & quibus circa mediam coſtam, ibi & media: quibus autem circa ſeptum tranſverſum, infera quoque ibi; at verò quibus dimidia pars tota pulmonis obſeſſa eſt phlegmone, omnia quæ adjacent ei parti, laborant.*

Quæ quidem omnia, ut alia quamplura taceam, ſatis ſuperque oſtendunt, quod inter partes, & partes, ſit iſte certus conſenſus, cujus causâ ſicuti morbi partium pecularirer inter ſe mutantur, & communicant: ita quoque, & functiones earum naturales peculiariter ſibi invicem conſentire crediderim.

Dictum eſt antè partes conſentire quatuor præcipuè modis; primò ratione originis, uti ſunt partes membranoſæ, & ex membranarum telis compacta viſcera, quæ omnia remotam à meningibus trahunt originem; carnoſæ cum carnoſis, & ſic deinceps. Deinde cauſa vicinitatis, ſicuti conſentiunt ductus choledochi cum duodeno, qui cùm in principio intermittentium, more aliarum partium, rigorifera oſcillatione convelluntur, bile in duodenum vicinumque ſtomachum expreſſa, bilioſi vomitus naſcuntur, quos videntes GALENICI bilem intermittentium cauſam credidere, ſed falsò; Uterus cum veſica, veſica cum inteſtino recto, &c. Tertiò ratione uſûs, uti fit inter renes, & veſicam, inter ſtomachum, & inteſtina; Inter vaſa, & vaſa partium, &c. Quartò demùm ratione communicationis officii, ſicuti inter jecur, & veſicam fellis; Inter ſtomachum, & inteſtina; Inter renem, & renem; oculum, & oculum, & ſic de aliis partibus, quæ commune habent officium in aliqua functione peragenda.

Quoad originem, & præcipuè partium membranoſarum, hæ ſingulæ à piâ, & dura matre dependent. Pia, & dura mater bifariam cerebrum ſecant in partem, nempè dextram, & ſiniſtram. Neque in ſolo cerebro hujuſmodi exacta diviſio deſinit, ſed ad infernas quaſque partes extenditur, & hinc paralyſes illæ medietatem corporis exactè occupantes oriuntur. En itaque habes primum conſenſum partium *è directo* ab HIPPOCRATE indicatum, atque illum ob communem originem, communemque diviſionem in cerebro ipſarum radice; porrò eædem meninges ſequendo vias cerebri in ſpinalem

ſpinalem medullam producti, hanc quoque binas in partes æqualiter partiuntur, atque triginta nervorum paria hinc inde dimittunt. Et en ſecundam habes cauſam conſenſûs partium è directo jure communis originis diviſioniſque. Quamobrem ſi paralyſes univerſales in partibus è directo fieri poſſunt, quia nervi è directo, atque in prima communique læduntur origine; cur negabimus dari poſſe conſenſum inter partes, quia oſcillatio alicujus fibræ originem parti è ſe longè remotæ præbentis, in hanc omninò deſinit, & deſinendo liquorum per eam circulantium curſum turbat, morbiſque invadendi occaſionem præbet: putaverim itaque hujuſmodi remotas inter partes conſenſum, vi, & irritatione ſolidi potiùs, quàm projectione, progreſſioneque liquidi produci. Et ſi quando liquidi vitio fiat, fiet profectò, vel ratione vicinitatis, vel quia morbi cauſa generaliter circulat in omnibus. Ita vertigines, & epilepſiæ, & variæ cordis, atque pectoris affectiones per conſenſum partium inferiorum, non fiunt quidem per vapores aſcendentes, ut falsò creditum eſt hactenus, ſed illarum partium Spaſmis cerebro communicatis, in eo fluidorum curſum turbant, unde vertigo. Hujuſmodi ſpaſmodicas oſcillationes explicant ægri per fumos aſcendentes, per vapores aſcendentes: verum nec fumi, nec vapores ſunt, ſed ſpaſmodicæ fibrarum oſcillationes, à partibus in partes leniter progredientes. Omnia cerebri undecumque afflicti mala cum ſtomacho facilè communicant, idque vel generis ſimilitudine, vel jure ſocietatis. Ob eandem fibrarum oſcillantium continuationem quidam quoties tuſſiunt, mingunt. Cognovi ægrotum Romæ palpebrarum doloroſa excoriatione laborantem, quoties caſu pilum aliquem earum duriùs tractabat, vago horrore per totam corporis medietatem oculo reſpondentem corripi, ac perfundi.

Sic etiam multi ſibi ventrem quandoque lubricant uſu tabaci, vel ore in fumi formam ſucti, vel tracti, ut moris eſt, per nares; communicatis nempè oſcillationibus ab ore, & naribus tabaco irritatis ad inteſtina. In nephritide calculoſa interdum adeſt hemicrania ea parte capitis, quæ dolenti reni è directo reſpondet; ſtupor quoque crurum è directo, retractio teſticuli è directo eamdem ob cauſam fiunt. In calculo veſicæ adeſt in glande penis dolor, pruritus, & irritatio continua, quod inter pathognomonica, ac certiſſima calculi veſicæ ſigna eſt, ut in quatuor obſervavi, quibus lithotomia celebrata fuit. Dolores iſchii, dolores lumborum ex infarctu congeſtióneque pravorum, crudorumque humorum in meſenterio orti, ad genua, & ultimos digitos protenduntur. In his, aliiſque id genus caſibus habentur communicationes, ſeu converſiones malorum è partibus in partes ob irritationem ſolidi magis, quàm ob fluidi metaſtaſim, ac tranſmiſſionem. Quæ ſi exteriùs fieri videmus, cur negabimus eadem mechanicè, & interiùs poſſe quoque contingere in productione ſucceſſioneque morborum?

Conſenſus hi inter partes membranoſas ratione originis, fiunt ob continuationem fibrarum ejuſdem texturæ, toni, elateris, aliarumque qualitatum ſuo generi familiarium, & prout impreſſio ab agente contrario facta, fibrarum ſeriem, aut cumulum afficit, quæ cum pluribus aliis, vel cum paucis tantùm conſentiunt; ita conſenſus oriuntur, vel per univerſum ſyſtema partium eidem conſentientium, vel per medietatem tantùm, magis minuſve. Hac de cauſa, dum febrilis horror, aut frigus univerſam cutim convellit, tunc oleum deſtillatum Caryophyllorum Epigaſtricæ regioni illitum, remiſſionem horroris procurat undequaque. Plantarum pedum mirus, cum toto ſyſtemate nervoſo, & membranoſis partibus, conſenſus eſt: Nam ſupra frigidum ambulantibus pavimentum, aut alvum laxari, aut inteſtina torqueri contingit; caput per pediluvia lenitur. Si ſub ſudorum effluvio, manus vel pedes nudentur, & frigori exponantur, ſtatim minuitur, vel ſupprimitur ſudor, prout rarioris, aut denſioris texturæ fuerit patiens; quique difficilè ſudant, oppoſito plantis pedum latere calefacto, mirificè ſudor illis promovetur. Iſtæ, aliæque hujuſmodi partes, quia univerſo conſentiunt ſyſtemati, univerſum etiam eis ſyſtema conſentit, quoad prognoſticum verò in malis ex pedum frigore & affectionibus faciendum, videatur Senex magnus *de victu acut. num.* 10. *num.* 30. *num.* 42. & 43. ubi ait. : *Quibus in febribus perpetuò alvus liquida eſt, his præcipuè pedes calefaciens, & ceratis integens, & faſciis obvolvens, animum adverte, ut ne ſint reliquo corpore frigidiores; ſi vero calidi ſunt, nullum adhibe calefactorium, ſed conſerva ne perfrigerentur.* Vide quoque *num.* 45. *reliqua, & num.* 5. *de dieb. judic.* refert peculiarem jecoris morbum, in quo pedes ferè ſemper frigidi ſunt. Cognoſco Romæ Nobilem Virum naturâ ſiccum, & fuſco cutis colore præditum ætat. anni 40. qui frequenter coryzâ, & catharris corripitur. Et quando ſibi pedes derepentè, & ſine cauſa refrigerari ſentit, infallibiliter paulò poſt catharrus cum coryza, & capitis dolore ſupervenit. Quare rogo Lectorem, ut hos HIPPOCRATIS Textus attentè conſideret, & inde diſcat, quàm neceſſaria ſit hæc de conſenſu partium tractatio.

At ſi inter fibras tactas, laceſſitas, aut irritatas, non eſt univerſalis, ob univerſalem inter ſingulas communicationem, conſenſio, ſed eædem in ſua progreſſione hinc inde deſinendo, viſcera, glandulas, aliaſque partes producant; tunc non univerſales, ſed particulares tantùm oriuntur conſenſiones. Semper tamen juxtà communem ſolidorum legem tacta extremitate alicujus fibræ, alterum ejuſdem extremum ſtatim debet conſentire. Et ſi nimiùm in producenda parte aliqua circumſcriptæ fuerint fibræ, nec cum vicinis partibus multùm communicantes, conſenſio inter ipſas circumſcripta quoque erit in tali duntaxat viſcere: hac forſan de cauſa rigores, & horrores, qui futuras ſuppurationes prænunciant in partibus, in pulmonibus, vel à tuberculo, vel à vomica, vel alia ſuppuratis de-

cauſa, aut nunquam, aut rarò obſervantur; quia forſan rigoriferæ oſcillationes in pulmonibus à pure productæ in ipſis deſinunt pulmonibus, nec ad extra propagantur. Porrò ob peculiares fibrarum progreſſiones unioneſque peculiares oriuntur conſenſus. In contuſionibus cranii, & læſionibus meningum, ſi ſeptimo, vel undecimo die gravis ſupervenit ophthalmia, ſignum mortis imminentis. In collectione puris, in cavitate capitis aliquando ſuccedunt vomitus, nauſea, aliquando ad jecur metaſtaſi facta, jecur ſuppurat frequenter in capitis vulneribus, & contuſionibus. Ex gravi capitis percuſſione, impotentia ad Venerem. Phthiſi ſupervenit tumor Teſtium. Succus ſempervivi Scroto illitus ſiſtit hæmorrhagiam narium. Acetum quoque eiſdem illitum ebrietatem, & narium quoque hæmorrhagiam tollit. A remedio primis viis hærente noxius humor, licet in remotis partibus lateat, corrigi, & emendari poteſt. Si etiam in vehementibus animi paſſionibus, prout ab agitatione ſpirituum in cerebro, aliqua ex ejus fibris tangitur, partes inferiores tali fibræ reſpondentes ſtatim conſentiunt, & ob hujuſmodi mutuam ipſarum oſcillationem fluidorum curſus perturbantur variè, & agitantur. Ita hæmorrhagiæ narium ſubito terrore ſanantur. Gaudium, & ira menſes promovent: pavor, & mœſtitia ſtringunt; verecundia partum reddit difficilem. Mulieres gravidæ territæ, verecundæ, poſt partum lochia ſibi ſupprimunt. Uteri laxitas ſolo terrore ſanata fuit.

Similes conſenſus univerſales, & particulares inter partes membranoſas, & membranoſas; inter carnoſas, & carnoſas, interque alias ratione communis originis, & ſimilitudinis in ſubſtantia, præſenti capite fusè explicabuntur; diſſeretur pariter de tribus reliquis Conſenſibus inter partes ratione vicinitatis, uſûs, & communicationis officii, ſive fiant per contactus, & oſcillationes ſolidi cum ſolido, ſive per tranſmiſſionem fluidi, ſive demùm per utrumque.

Quoad conſenſus per tranſmiſſionem fluidi, oſtendemus fluida hinc indè in variis ac determinatis corporis partibus, ac filtris ſecerni, quia unicuique fluido varia, ac determinata gravitas ineſt, cujus gravitatis cauſâ coguntur ſingula, ex legibus ſtatices, ſtatutis in locis depurari. Exemplo ſit ſtercus, & urina, quæ quoniam cæteris liquidis ſunt graviora, ſuaque gravitate circulationem retardarent, humoribuſque progredientibus magno eſſent impedimento; natura, ipſorum providens gravitati, voluit, ut in parte cæteris magis declivi, & prope duo majora corporis orificia ſecernerentur, ut ſtatim ac ſecreta ſunt, foris propellantur; aliter enim ſi remotioribus in locis ſeparari debuiſſent, corporis functionibus, ſuo per partes progreſſu, maximè nocerent, non ſolùm heterogeneâ ſuâ naturâ, ſed multò magis ſua majori gravitate. Nam ſicuti cibi pondere proprio, dùm in ventriculo ſunt, ejuſdem tunicas variè comprimunt, ac complicant, & hujuſmodi compreſſione fluidorum curſum per illius vaſa variè mutant, & afficiunt, unde variæ circa digeſtiones oriuntur mutationes; Ita humo-

res, & excrementa ſui generis alicubi congeſta ſolo pondere mille affectiones in liquidorum curſu poterunt producere. Et ideò, quando magnus eſt hujuſmodi gravium, terreorum, viſcidorumque excrementorum in primis viis glanduliſque meſenterii cumulus, liquidorum curſum, vicinarumque partium functiones adeò perturbat, ut plerumque febres quas meſentericas voco, graves, longas, & difficillimæ curationis producat: Quæ quidem præ cæteris hac in Urbe regnant, neque eas curamus nos chimeris teſtaceorum, quæ acida imaginaria, & ficta abſorbeant; ſed noſtra peculiari methodo, ad quam magno tandem labore, & patientiſſima obſervatione pervenimus, ſicuti palam faciemus in peculiari tractatu de febribus, morbiſque meſentericis Romanorum. Quàm pauci meſentericas febres curare, aut dignoſcere ſciunt! Felicem ægrum, qui inciderit in Medicum febres, morboſque meſenterii benè curantem! Tyrones mei, non teſtaceis, non peſſimo ſanè, ac peſtifero chinæ chinæ abuſu, non futilibus ex chalybe remediis, non hauſtibus olei amigdalarum dulcium quod neſcio quo fato ſingulis penè in morbis à Noſtratibus hodie adhibetur (Tyrones mei præ oculis ſemper habete, *ut ne quid nimis*) eas curabitis, ſed ſolida nimiùm intenta laxando, nimiùm laxata intendendo, liquida nimiùm concreta ſolvendo, ac per intervalla purgando, intus & extra varia remedia adhibendo, ut Auditores mei quotidie vident. Qui hæc benè noverit, benè curare noverit. Quod de ſtercoris, & urinæ ſecretione diximus, de aliorum quoque liquidorum, bilis, ſalivæ, &c. ſecretione, ex variis legibus gravitatis ſingulorum, dicendum.

Inter conſenſus qui fiunt ratione ſolidi, notabilis eſt, qui ſingula inter vaſa reperitur; arterias, inquam, & arterias; venas, & venas; inter utraſque ſimul, ac demum inter cætera vaſa univerſalia, & particularia. Cùm enim vaſa compacta ſint telis membranoſis, circum quas fibræ carnoſæ circulares, ſive ſpirales variè ludunt, eaſque miro artificio amplectuntur, vocari quodammodo poſſent muſculi cavi, peculiari motu, & ab eo cordis, atque aliarum partium valdè diverſè, donati. Unde quando dictæ earum fibræ, vel nimiùm oſcillant vel nimiùm relaxantur, particularis hic vaſorum motus, vel tardior erit, vel frequentior. Et exindè major minorve in contento liquido impreſſa celeritas obſervabitur, à motu, & impreſſione à corde, vel aliis partibus facta nimiùm diverſa. Ab hac fortaſſe pendent origine varia illa pulſuum diſcrimina, quæ ab Antiquis vocabantur differentiæ pulſuum ratione inſtrumenti, uti ſuo tempore nos etiam planum faciemus.

COROLLARIA, ET POSTULATA.

I.

AD calcem hujus capitis ad inſtar Corollarii notanda venit particularis quædam ſolidorum indoles & proprietas: ea eſt quod fibræ noſtri corporis ita ſunt naturâ comparatæ, ut ad libitum Hominis, vel ob peculiarem fluidorum propè ipſas currentium diſpoſitionem, variè afficiantur, duriores fiant, vel molliores; hinc inde variè diſtorqueantur, ſomno accommodentur, & vigiliis, vitæ ſedentariæ, vel laborioſæ, horis prandendi, vel cœnandi determinatis, omni demùm vitæ generi, ita accommodentur, ut ſi velis poſt tranſactum aliquod tempus ab eo ſtatu ad contrarium fibras revocare, profectò vel difficulter, vel nonniſi cum aliquo ſalutis diſcrimine, id aſſequêris. Porrò quandam veluti peculiarem conſuetudinem, ac deſuetudinem acquirunt. Ita, ſi quis per multos menſes incurvatum ſemper brachium teneret, fibræ brachii ob illam conſuetudinem, ita incurvatæ perſiſtent, ut vix incurvatio illa tolli poſſit. Aſſueſcunt itaque fibræ cuilibet actioni corporis, & à qualibet deſueſcunt, ut qui aſſueſcit noctu determinatâ horâ mingere, determinatâ horâ ſomno excitabitur ad mingendum. Qui aſſueſcunt ad determinatam horam dormire, tali hora excitabuntur, ni turbetur hæc conſuetudo ab aliqua ex ſex rebus non naturalibus. Quorum conſcius HIPPOCRATES *de rat. vict. in acut. num.* 15. plura recenſet mala, quæ ſuccedunt, ſi conſuetudo, prandii determinatâ horâ faciendi, mutetur in contrarium, vel ſi ciborum uſus mutetur ex malis in bonos, vel contra. *Et loc. cit. num.* 23. damna quoque refert mutationis lecti è duro in molle, è molli in durum; quorum plura certè curioſiſſima repetit divinus Senex, *loc. cit. num.* 24. Adeò ut nos ejus exemplo ducti magna cum diligentia ſingula, quæ ad ſanitatem ſpectant notare debeamus, & animadvertere; docet enim præ cæteris 6. epidem. *Nihil temerè credendum, nihilque negligendum.*

II.

Sed hîc contra me obmurmurantem video medicum, & in me his verbis invehentem. Quàm minimè mathematicè inſtructus eſt hic Autor ſolidorum! quàm parcus in afferendis geometricis demonſtrationibus ac legibus pro ardua ſolidorum provincia illuſtranda! Cui quidem reſpondeo, me in hoc de ſolidis ſpecimine, ad ampliandam praxim directo, non uti rigoroſis legibus demonſtrationum, quia morborum origo, progreſſus, & eventus omnes hujuſmodi ſpeculativas demonſtrationes flocci-

faciunt, ac ſpernunt ; ſed animo præconceptis, ac benè perceptis, generalibus quibuſdam Mathematices principiis ad hanc rem opportunis ; regulas geometriæ obſervationi certæ affectionum fibrarum, non verò contra, obſervationem geometricæ accommodare in animo ſemper habuiſſe. Vanæ ſunt omnes hujuſmodi demonſtrationes ab extra petitæ, & ad functiones partium ſanas, vel morboſas adhibitæ. Præſcire ante debemus veros canalium diametros, eorundem progreſſus, fineſque varios, vim certam cordis impellentis, certamque fluidorum ac ſolidorum reſiſtentiam, & mille alia id genus, ut demonſtrationes ab extra petitas partium functionibus rectè accommodare poſſimus : ſed quoniam hæc ſcitu difficillima ſunt, neceſſe eſt ut in practices negotio Geometria famuletur Obſervationi.

III.

Quamcumque moleſtiam inducunt medicamenta acria, ſpirituoſa, vel alterius generis, in lingua dum ſore detinentur, eamdem quoque pariunt internis in partibus per quas progrediuntur, irritando nempè, urendo, conſtringendo, exprimendo, & mille modis linguam, & liquida vicina afficiendo. Unde per analogiam ab hujuſmodi externis obſervationibus diſcurrere poteris de remediorum effectibus in partibus internis.

IV.

Sæpè diximus ſolida, motum ſibi impreſſum à fluidis, non ſolùm diù multùmque conſervare, ſed vim impreſſi motûs in ingens augeri, ac multiplicari in ipſis ; quod quidem ſuccedit ob firmam ſuorum minimorum inter ſe adhæſionem continuitatemque, & perennem liquidorum ponè ea currentium contactum ac colliſionem. Specimen aucti impetus ſolidorum à levi impulſu fluidorum pungentium vel irritantium habes in doloribus, & ipſorum ſymptomatibus, in horrendis convulſionbus ſimilibuſque morbis. Et mirum eſt quàm facilè multa morborum phænomena per hanc mechanicen explicantur.

ALIÆ PROPOSITIONES.

PROP. I.

In Juvenibus humores ut plurimùm faciunt impetum ſuperiora verſùs, in Senibus verò verſùs inferiora.

PEndet id, ſi licet opinari, ex laxitate nimia ſolidorum, & fluidorum in Senibus ; contra verò ex nimia vi, tenſione, & elatere eorumdem in Juvenibus ; Hac de cauſa ait DURETUS *in coac. fol. 66. & 69.* quod febres ardentes in Juvenibus ſolvuntur per hæmorrhagiam narium, in ſenibus per dyſenteriam ; ſed ut hæc certò obſervientur in praxi, ſicuti re-

vera obſervari debent, jubente ſic Naturæ lege, animus omni cura ſolvendus eſt, ut liberè hinc inde diffluere poſſint ſpiritus, & irradiare partes ſingulas, juxta Naturæ ordinem: Nam animo curis, ſtudiis, & mille aliis caußis vitæ civilis, agitato, turbatoque, liquidorum omnium curſus mille modis turbantur, agitanturque, effluunt hinc inde furibundè, quà fluere non debent.

PROPOSITIO II.

Fluida, & ſolida ex repetitis actibus, & conſuetudine hominis, peculiarem acquirunt Naturam.

SI ii qui aſſueſcunt frequenti venæ ſectioni, aut purgationi, omiſerint hujuſmodi remedia, intempeſtivè incident in morbos, ut innumeris authorum patet exemplis. Notavimus hoc in ægro ad Templum Fortis Fortunæ, nunc S. Coſmatis in Janiculo in hortis Cæſaris Dictatoris, quos ipſe populo Romano legaverat, ut narrat Tacitus; Et notavimus in Juvene ad Templum Herculis in Ara maxima, nunc S. Mariæ in Coſmedin poſt Muros ſcholæ græcæ: Atque in Piſtore ad vetus Silvani Templum, nunc S. Agathæ, ſub Viminali in via ſuburrana. Qui nimiæ exercitationi aſſueſcunt, ſi intempeſtivè quieverint, dyſenteriis, aut articulorum doloribus corripi ſolent. Qui aſſueſcunt determinatâ noctis horâ mingere, eâdem infallibiliter excitantur ad mingendum qualibet nocte. Pariter qui aſſueſcit ſomnum trahere ad murmur aquæ ſalientis, vel alicujus Artificis propè domum ſuam tintinnabula, vel alia inſtrumenta exercentis, ſi domum mutaverit, in qua dicta non adſint murmura, difficulter ſomnum capiet, & non niſi magna cum moleſtia, nempe donec deſueſcat omninò à murmure præfato, &c.

PROPOSITIO III.

Intercepto motu liquidi in aliqua parte, intercipitur & vicinæ; ſoluto, ſolvitur.

AD remediorum præſcriptiones maximè juvat hujus Theſis cognitio, & veritas. Motus unius liquidi, ex motu alterius mutatur, variè dirigitur, turbatur, deſinit, augetur; quod niſi ritè cognoſcamus, obſcurè procedemus in curando. Senex, propè palatium olim Chriſtinæ Suedorum Reginæ, heroici animi fœminæ, in Via Lungariæ, quæ ducit ad Vaticanum ſub Janiculo colle, Numæ Regis, & Statii Cæcilii Poëtæ ſepulchris celebrato. Dicitur nunc corrupto vocabulo Collis Montorius; in hunc ſeceſſiſſe aliquando Plebem Romanam, & à Quinto Hortenſio,

Dictatore revocatam ſcribit *Plinius lib.* 16. Præfatus itaque ſenex ſæpè laborat alvi ſuppreſſione diuturna, quando diuturna eſt hæmorrhoidum ſuppreſſio: Pro modulo quo exit ſanguis ex hæmorrhoidibus, exeunt fæces ex inteſtinis. Repletâ nimiùm veſicâ, ab urina tota nocte ibidem congeſta, potiſſimùm longis noctibus hyemalibus, mane ſi flatus velis pedendo emittere, non poteris; tenſio enim fibrarum veſicæ vicino communicatur inteſtino: hinc oritur difficultas emittendorum flatuum, & fæcum, niſi eadem remittatur, emiſſâ primùm urinâ. Innumera in praxi id generis exempla unuſquiſque per ſe poterit obſervare.

PROPOSITIO IV.

Si fluvius currendo cum decem gradibus celeritatis, unum vel duos gradus amittat, lentiùſque procedat, ſtatim incipit deponere impuritates ſuas ad fundum, vel ad latera alvei. Et quò magis amittit de ſua celeritate, eò majorem facit depoſitionem. Hæc explicata ad ſanguinem currentem maximè conferunt ad benè præſcribendas purgationes, diuretica, ſudorifera, &c. cocta vel cruda exiſtente materia, ſanguine velociùs, vel tardiùs currente.

PROPOSITIO V.

Separatio, ac derivatio inæqualiter liquidorum per canales corporis mixtim fluentium, fit per compoſitionem duorum motuum, quorum alter movet per longitudinem canalis, alter eodem tempore quaquaverſus ad latera.

PROPOSITIO VI.

Inæqualiter autem liquidis alicubi quieſcentibus mixtim in corpore, & à communi aliquâ cauſâ compreſſis, priùs exprimitur quod eſt liquidius.

PROPOSITIO VII.

Moles fluidæ effuſæ per aliquos tubulos eadem velocitate, eodemque tempore, eamdem proportionem inter ſe habent, quam orificia, ſive diametri fiſtularum, per quas tranſeunt.

PROPOSITIO VIII.

Nonnulla afferuntur, de mechanica ſecretione liquidorum in corpore animato.

SEcretio hujus, vel alterius liquoris in hoc vel alio viſcere, pendet primariò à majori, vel minori velocitate quâ ſanguis ad hoc, vel illud viſcus appellit: id eſt à majori, vel minori propinquitate partium ad cor, & impetum primum ſanguinis à corde impreſſum: propter quam majorem, vel minorem partium ad cor propinquitatem, majorem vel minorem in eis velocitatem ſanguis conſervat; ſervata tamen proportione arteriarum afferentium, & venarum deferentium. Variè igitur hinc inde diſperſa, ac diſpoſita ſunt viſcerum filtra, ut varium ſingula ſanguinis impetum recipiant, ad varia liquida ſecernenda: Ideò propè cor nullum eſt poſitum filtrum, quia ſanguis, cùm ibidem velociſſimè currat, nulla fieri poſſet ſecretio. Id clarè patet in ſecretione bilis in Jecore: nam non ſine myſterio, Natura voluit, ut ſanguis, qui ad hepar ducitur, per venam portæ univerſus ducatur, licèt parvus cœliacæ ramus aliquid etiam ferat. Adeoque hîc vena portæ gerat vicem arteriæ; Qui quidem portæ ſanguis, utpote refluus à vicinis viſceribus, valdè lento, valdèque remiſſo motu procedit: hæcque motûs retardatio neceſſaria fuit, ut partes bilis, quæ naturâ ſuâ lentæ, oleoſæ, viſcidæ ſunt, ac proinde tardi motus, tardiori quoque circulatione ad mutuum contactum veniant, & ita facilè in hepatis filtro ſecernantur. Porrò ſanguis è cœliaca in portas per viſcera exoneratus, exoneratur in vaſa majoris orificii, ac diametri, ac proinde maximè debet amittere de ſuo motu, quantò major eſt diameter vaſis majoris ad minorem,

Pariter ut ſecernantur ſpiritus in Cerebro, ſitum illum in eminentia obtinuit cerebrum, & illam admirabilem vaſorum rectitudinem, & amplitudinem à corde ſtatim ad ipſum; Quæ rectitudo, vicinitas; & amplitudo vaſorum cordis ad Cerebrum neceſſaria fuit, ut ſpiritus, & non alia liquida, in eo ſecernantur. Idem dic de ſitu renum, ad quos ſanguis maxima vaſorum rectitudine, vicinitate, amplitudineque pervenit: Quæ ſingula, ſanguinis, cum maxima velocitate ad renes, appulſum denotant, eamdemque neceſſariam, ut ſerum ſalinum, & non aliud liquidum ibidem filtretur. Exemplum hujus rei ſatis clarum habemus in flumine. Flumen quando aquis nimiùm turget, & velociſſimè currit, trahit ſecum lapides majores, minores, trabes, ligna, paleas; ſed ſtatim ac velocitas incipit minui, incipiunt ſtatim ad ripam fluminis deponi lapides majores, deinde minores, denique ligna, paleæ, lutum, &c. Ita ſanguis pro varia

ejus velocitate per varia viſcerum filtra, varias hinc indè deponit ſubſtantias, ex probatis, &c.

Neque ſolùm neceſſaria eſt ad ſecretiones determinata fluidi volocitas, ſed determinata ejuſdem figura, & moles, ſeu commenſurabilitas particulæ ſecernendæ cum poris filtri. Ex GALILEO enim, cùm non detur figura ſine mole, nec moles ſine figura; non ſolùm figura debita, ſed moles, ſeu commenſurabilitas inter porum filtri, & particulam ſecernendam, neceſſaria eſt. Et in noſtra ſententia commenſurabilitas magis, quàm figura: nam cùm partes membranoſæ ſint flaccidæ, & diſtenſiles, pori earum facilè mutantur à fluido nimiùm impellente; Adeoque mutatâ figurâ pori, plures aliæ diverſi generis particulæ per eam ſecernerentur: quod non ſuccederet ita facilè in commenſurabilitate, id eſt quando diameter particulæ ſecernendæ æqualis eſt diametro pori ſecernentis.

Tertiò ſupponimus neceſſarium eſſe, ut humor ſecernendus per hoc, vel illud filtrum, præexiſtat in fluido univerſali, veluti unitus, & aptus ad ſecernendum: non diſſimili ritu quo videmus, quod materia morboſa coqui prius debet, ut deinde debitè ſecernatur: Coctio autem nil aliud eſt, niſi ſeparatio, ſive extricatio morboſæ materiei à ſana, cum qua veluti confusè innatando ac levi contactu circulando, ad minimum alicujus purgantis, vel alterius remedii ſtimulum ſtatim cedit, obedit, & quâ datâ portâ, ſanam relinquendo, foris protruditur, ac educitur, &c.

En brevem notitiam Mechanices ſecretionis liquidorum in ſuis filtris in corpore animato.

Poſſumus conſiderare hoc eſſe inter ſolida, & fluida corpora diſcrimen; quod ſolidorum particulæ, cùm ſibi invicem hæreant, poſſunt ſupra unum alterumve punctum, plures gravitare, etiam quæ in latitudinem expanſæ ſunt, ut patet in vecte ab axe ſuſtento. Fluidæ verò partes, cùm ſibi invicem non adhæreant propter lubricitatem, quæ fortè à curvitate ſuperficierum procedit, non poſſunt ſupra unum, vel alterum punctum plures gravitare; etiam quæ in latitudinem expanſæ ſunt. Quæ verò perpendiculariter ſunt protenſæ, quoniam à lateralibus coercentur, nec diffluunt, cùm innitantur ſubjectis, eaſdem gravitant: Et quoniam ab ipſis lateralibus coercentur à defluxu, in ipſas quoque premunt, & invicem premuntur. Tantumque eſt hujus lateralis preſſionis momentum, quantum gravitatis corporum ipſis innitentium, &c.

CAPUT XI.

De irritatione ſolidorum, ſive de ſtimulis, & variis ſtimulorum effectibus.

QUàm ingens ſit ſolidorum ſupra fluida poteſtas, & vis, ab irritatione ſolidorum, ejuſdemque effectibus manifeſtè deducitur. Utque externas cauſas irritantes præteream; ſi quis animum advertat ad dolorem, quando partem aliquam vehementer affligit, videbit ſtatim, doloris causâ, turbari univerſum ſyſtema ſolidorum, & fluidorum in parte dolente, & conſenſione quadam in partibus etiam remotis; ita ut ſi magnus fuerit dolor, magna etiam erit & turbatio; partes enim frigore corripientur, attenuabitur pulſus, ſupprimentur curſus, & evacuationes liquidorum, criſpatâque univerſâ ferè ſolidorum machinâ, vicinum morti animal exiſtimabitur, niſi dolorifica ſolidorum criſpatura per debita leniatur medicamenta. Ita in infantibus, quorum fibræ ſunt admodum teneræ, ac delicatæ, quando erumpens ex alveolis dens, gingivas irritando, viam ſibi foris parat, communicata à gingivis ad partes quaſque remotas oſcillatoria irritatione; imò pro diverſitate partium, quibus dicta irritatio communicatur, & pro diverſo modo, quo fluida, ad contactum fibrarum irritatarum excurrentia, afficit, pueri in eruptione dentium alvi fluxu corripiuntur, vel convulſionbus; genua eiſdem intumeſcunt, nec detumeſcunt niſi diarrhœa ſuperveniente; copioſa fluit ſaliva, ſtertor viget, adeſt febricula cum vigiliis, variiſque aliis accidentibus, quæ ſola parit ſolidorum irritatio, à gingivis ad remotas quaſque partes communicata, nec ceſſant niſi ceſſante irritatione.

Frequens hæc fibrarum criſpatura, quam ſolidorum irritationem voco, ab internis, aut ab externis, à naturalibus, vel à morboſis cauſis producitur. Certum quidem eſt, fluida ad contactum ſolidorum currentia, in hoc curſu ſuis tangere minimis minima fibrarum, hujuſque contactus cauſa fit, ut inſenſibiliter fibræ minimæ undulent, oſcillent, ſive criſpentur. Si fluidorum minima angulos, & circumferentiam juxta naturæ leges habeant, & momentum ſui curſus naturæ ſubordinatum ſit, irritatio in ſolidis facta erit naturalis. Et ſi minima nimis acuta fuerint, ſalina, terrea, pungentia, acria, piperina, & majori cum celeritate excurrant, irritatio inde nata creſcet, ut ita dicam, in infinitum: hoc enim proprium eſt ſolidorum corporis animati, ut motus eiſdem impreſſus à fluidis, ratione peculiaris elateris, & ſuorum ſtructuræ minimorum, quæ

ſunt veluti totidem vectes multiplicati immenſarum virium capaces, ſibi invicem fortiter hærentes, nimiùm augeatur, & incredibiliter acceleretur; quique motus vel affectio brevis ante ſolebat eſſe, vel mitis in fluidis, communicata ſolidis, diuturna evadit, gravis, & curatu difficilis. Semel enim pro ſemper dictum eſto, ſolidorum morbos graves eſſe curatuque difficiles: Et cùm noſtrorum ſolidorum vis ac reſiſtentia, ea fluidorum potentior ſit impreſſio certè ſolidorum communicata fluidis major proindè erit, magiſque ſenſibilis: prætereà quoniam liquida currentia, vel intra ſolida concava vaſorum, vel ad contactum fibrarum currunt, profectò, quando hæc ſolida oſcillant, criſpantur, vel alio modo afficiuntur, incredibilis, atque repentina mutatio in curſu liquidorum ſuccedet; hujuſque mutationis cauſa ipſa quoque liquidi natura afficietur ſummoperè, ac forſan mutabitur in pejus.

Præſenti igitur in capite explicabuntur effectus ſinguli, quos ſolidum irritatum, ſive oſcillans producit in fluidis, oſcillationis centro proximis, vel ab eodem remotis. Inter proprietates ſolidi oſcillantis, ſive ſtimuli, præcipua eſt, quod momento temporis, & remotiſſimas quaſque in partes vim ſuam propaget, & latè extendat: deindè agit eodem tempore in omnia ſolida æque ac fluida, magis vel minus, prout vehemens, aut lenis fuerit ſtimuli vis, & potentia. Stimuli, aut ſimplices ſunt, aut compoſiti: Simplices dico, quando cauſa irritans vim ſuam in cute tantùm exercet, nec portio ſtimuli intra fluida ingreditur, ſicuti ſunt frictiones, uſtiones, puncturæ &c. Compoſitos contra, quando cauſa irritans criſpat, vellicatque ſolida, & eodem tempore ingrediens in ſanguinem, fundit illum, ſolvit, dimovet, excitat; uti faciunt veſicantia, ſinapiſmi, & id genus alia. Poſteriores prioribus vehementiores ſunt, celeriùs agunt, & omnia ſolida, ſimul ac fluida, eodem tempore exagitant.

Porrò irritatio, vel univerſalis eſt, vel particularis: hoc eſt, vel univerſum ſyſtema fibrarum concutit, vel alicujus partis tantùm, ejuſque peculiaris vis, atque actio in hoc potiſſimùm conſiſtit, ut fluida, per vim majoris impreſſionis, in motum antecedenti velociorem, vividioremque ponantur: dummodò tamen iiſdem inſit debita diſpoſitio ad currendum, & irritanti ſolido cedendum, nec non ut ſeparentur in cribris partium, & ramorum ramis ad ultima minima; aliter fluidum, non ſolùm majori cum celeritate non curret, ſed quieſcet magis, & hinc inde coagulatum detinebitur. Inſuper cœptam oſcillationem aliqua in parte ſequi debent irritationes aliarum partium, vel proximarum, vel remotarum, ut fluidum ab oſcillatione motum, proſequatur iter in remotiſſimas.

At ſi oſcillatio, ab irritante producta, circumferebatur tantummodo in parte oſcillante, nec undæ propagari poſſint ad longinquas, ob impedimenta quæ invenerint, fluidum in majorem motum poſitum, cùm progredi dicta de cauſa ad ulteriora non poſſit, in oſcillante parte hærebit magno

cum ægrotantis diſcrimine. Qua de cauſa ſæpè fit, ut poſt irritationem vehementem ſolidorum, vel tumores in partibus, vel liquidorum ſolutiones ſequantur, prout irritatio fuerit ſive univerſalis, ſive particularis, & liquidorum diſpoſitio ad excurrendum minor, vel major.

Igitur inter ſolidum oſcillans, & liquidum currens, debitum eſſe debet æquilibrium, & proportio in imprimendo impetu, & in eodem contrà recipiendo; quod ſi alterum ab altero ſuperetur, vel liquidorum concretiones, vel contrà ſolutiones nimiæ naſcentur, variæque circa ſolida ipſa affectiones: cujus equidem rei quaſi conſcius eſſet doctiſſimus Duretus, ſic ait fol. 337. *Cerebrum epileptitum contrahit eas partes, quæ juſſu noſtro moventur, nempè muſculos. Reſolvit verò quæ ſua ſponte, & independenter à nobis, ut ventriculus, inteſtina, &c.*

Ob hanc improportionem, inter ſolidum oſcillans, & fluidum ab oſcillatione motum, & in majores undas poſitum, ſuccedit, ut vehementibus doloribus ſuperveniant demùm imflammationes. Ob vehementem colicam paralyſes, & artuum contracturæ naſcantur. Quibus lien, aut jecur ſcirrho vel alia de cauſa obſtructum eſt, ij difficulter ſudant in morbis, non tantùm ob humorum viſciditatem, ut vulgò creditur, quantùm quia ob obſtructionem, intentis, criſpatiſque vicinis viſceri fibris, trahitur in conſenſum cutis, criſpatiſque ejuſdem fibris, ſudoris excretio impeditur. Eadem quoque de cauſa in talibus viſcerum veris, non verò imaginariis, & fictis, obſtructionibus (quales ſunt quas Medici vulgò ſomniant, cùm morbus aliquis viſcerum naturalium pertinax eſt, ut in longum protrahitur) urinæ paucæ ſunt, & albæ. Quando nimia fibrarum criſpatura, & irritatio adeſt cum magno impetu ſpirituum, ſecretiones humorum in partibus minuuntur, vel abolentur, tunc datis opiatis, & anodynis criſpaturam laxantibus, ſecretiones reſtituuntur; ob nimiam enim irritationem, ac ſtimulum, fibra quaſi intenditur, induratur, ac veluti immobilis evadit, unde impeditæ fluidorum ſecretiones. Ita in pleuritide ex diſtento nimiùm latere ob inflammatoriam criſpaturam, negataque ejus fibris laxitate, ſputum difficilè educitur, parcè fluit urina, ſudor, &c. qua de re optimè diſſerentem ad uſum practicum, optimum videas Duretum *in coac. Hippoc. fol.* 249. & 292. & *melius fol.* 300. *Coac. Hippo.* 63. In vehementibus articulorum doloribus alvus ſupprimitur. In ventris quoque duris cruciatibus urina ſiſtitur, ſpaſmodica fibrarum diſtenſione à parte ad partes communicata; exiſtente calculo in renibus, motu, quem facit deſcendendo per ureteres ad veſicam, irritatis, criſpatiſque vicinarum partium fibris, fæcum, & urinæ ſecretiones ſiſtuntur. Tota igitur curatio dirigenda eſt, ac impendenda in tollenda morboſa irritatione, & criſpatura renum per balnea, per oleoſa, anodyna, & laxantia remedia; nam eà ablatâ, impeditæ tolluntur liquidorum ſecretiones. Quinimò ſæpè obſervavimus, quod ſi calculus poſt decem vel quindecim dies non deſcenderit ad

veſicam, imprudenti diureticorum uſu, & nimia remediorum præſcriptione, ut vulgò faciunt Medici, aucta in dolente renum loco majori oſcillatione, magis magiſque figitur ibidem calculus, & multò difficiliùs educitur; quo in caſu, crede mihi Lector, unicum remedium eſt abſtinere à remediis; nam ſola quiete calculus tandem proſiliet. Idem eſto judicium in difficili lotiorum, menſtruorum &c. ſuppreſſione; quò plura dederis aperientia, eò creſcet magis ſuppreſſio. In Iliaca affectione quæ oritur à forti criſpatura fibrarum inteſtinalium ab ano ad gulam, pauca juvare ſolent remedia ex claſſe anadinorum & ſtomachicorum, nocent contra clyſteres acres, remediorumque ingens copia. Revera igitur dolores omnes nephritici, dolores ante, & poſt partum, hyſterici, quique inſtantibus menſtruis purgationibus ſuccedunt, à ſpaſmodica fibrarum oſcillatione pendent, totiuſque curationis ſcopus dirigi ſtatim debet in ea primò tollenda per fotus, balnea, & anodyna laxantia remedia, deinde fluido peccanti incumbendum. Et ſi contrario modo procedatur, plurium Auctor erit Medicus difficilium, lethaliumque concretionum liquidorum in parte affecta.

Sæpè tamen intentio hæc, ingenſque fibrarum veluti induratio, pendere ſolet à nimio impetu, orgaſmo, & acrimonia fluidorum, quo caſu laxata ſanguinis compage per phlebotomiam, laxatur quoque intentio, duritiesque ſolidorum: Ea ratione qua, cum mane ſomno expergiſcimur, & veſicam urinâ plenam habemus, ſi qui flatus exire velint ex inteſtinis, exire non poſſunt, vel ſaltem cum magna difficultate; diſtentis enim ab urinæ copia veſicæ fibris, diſtenſio vicinis communicatur inteſtinis, & hinc difficilis flatuum exitus redditur; ſed pro ratione, quâ prodit urina è veſica, & hac de cauſa ejus fibræ ante nimiùm diſtentæ laxantur, vicinæ pariter inteſtinorum fibræ laxantur; & eodem tempore flatus & urina magno cum impetu egrediuntur. Cui forſan mechanicæ reſpiciens Hippocrates, & providere volens nimiæ ſolidorum intentioni ob fluidum in vicina loca interceptum, venæ ſectionem laudat, ut per eam laxitas in ſolidis neceſſaria procuretur *Ventoſitatem flatuoſam venæ ſectione ſiſtito*. 2. *Epid. ſect.* 5. *fol.* 132. *Quicumque derepente voce deſtituuntur, ſi ſine febre fuerint, venam ſecato. In hydrope quoque flatuoſo ſanguinem mittito. de vict. acut. num.* 62. *fol.* 159. Hujuſmodi etiam ſunt urinæ ſuppreſſiones, quæ ſanguinis miſſione ſolvuntur; ſuppreſſiones lochiorum, menſtruorum, &c. Novi hominem cui ex hæmorrhoidum ſuppreſſione, alvus ſupprimebatur, fæceſque difficulter prodibant; ſolutis hæmorrhoidibus, ſtatim etiam ſolvebatur alvus.

Præmiſſo, abſolutoque generali examine naturæ ſtimulorum, ſeu irritationis ſolidorum, breviter deſcendemus ad naturam, uſumque practicum irritantium cauſarum, & ſtimulantium, nec non ad explicandam mechanicem, quâ eæ utuntur, ut ad majorem oſcillationem excitent

fluida, & liquida: Has inter cauſas irritantes externas enumerari ſolent veſicantia, ſinapiſmi, fricationes, cucurbitulæ ſimplices, & ſcarificatæ, balnea, cauteria, uſtiones, acûs puncturæ, &c. Inter internas primariæ ſunt purgantia, diuretica, diaphoretica, aliaque remedia, quæ agunt irritando ſolidum, vel fundendo liquidum. Præ cæteris tamen animadvertendum præcepta, & leges ſtimulorum ad uſum practicum per ſtimulantia remedia reduci non debere, niſi ante habeatur ratio ſtructuræ ſolidorum ipſius ægrotantis, an nempè præditus ſit fibris duris, aridis, ſiccis, nimiùm intentis; an contrà laxis, teneris, albis, flaccidiſque, pro quarum varietate rerum varii ſtimulorum effectus in corporibus naſcentur; In earumque certa conſideratione, & examine tota curandorum morborum ratio, & judicium conſiſtit. Ita ſunt, qui ob nimium fibrarum ſenſum & mollitiem facilè ſyncopizant, & reſolvuntur: facilè quoque, ob nimium ſenſum, ſive fibrarum ariditatem capitis dolore laborant, in quo caſu quoniam dolor ſolidi vitio potiùs, quàm fluidi oritur, ad narcotica libenter veniendum; nam tutò applicari poſſunt, quoniam non aliud debent efficere, quàm obtundere nimium fibrarum ſenſum. Pariter, qui magis ſenſibiles fibras obtinuere, catharris, fluxionibuſque vitio ſolidi ſunt magis obnoxii, ut inter cæteros Pueri. Et quibus hectica inteſtinorum intemperies, flatuum procreatrix, naturaliter eſt, ob dictam fibrarum ſenſationem doloribus lumborum & ilei alvique extrema ſiccitate facilè corripiuntur, & facilè in Hydropem ſiccum, Tympanitem cum atrociſſimis doloribus, & horrenda viſcerum tenſione terminantur; quarum affectionum occaſio, & cauſa, licet ab extra venire poſſit, augetur tam ſummoperè morbus ob nimiam eamque naturalem fibrarum ſenſationem vividumque elaterem. Quare non erit negligenda imposterum à Medicis, prout hactenus factum eſt cognitio atque doctrina ſolidorum cujuſcumque corporis ægrotantis, ut rectè morborum cura incipiatur, hoc eſt, ut remedia ad rationem ſolidi, & fluidi ritè dirigantur.

In hoc igitur Capite explicabitur, quomodo ſolidum irritatum, & oſcillans momento temporis oſcillationes ſuas propagat ad remota, & vicina loca: quomodo acceleratur fluidorum motus univerſalis, & particularis; & quidquid ſtagnabat quomodo circulum reaſſumat, quidquid erat in circulo, quomodo mutet contactum minimorum ſuorum, & ex mutatione, nova facies amica naturæ oriatur in fluidis. Et ſicuti ſpaſmus, & oſcillatio fibrarum in parte aliqua per ligaturam ibi factam ſiſtitur, & impeditur ne aſcendat in cerebrum, ita quod exteriùs faciunt ligaturæ, quomodo interius per medicamenta id exequi valeamus, ſedulò inquirendum. Ad hanc rem illuſtrandam maximè faciunt admirabiles curationes morborum, quæ ſuccedunt cum vi alicujus medicamenti vehemens in omnibus ſolidis inducitur oſcillatio, per quam reſtituta circuli libertate plu-

ribus in fluidis alicubi hærentibus, vel malè circulantibus, mutatoque in melius ſuorum minimorum contactu, ægri præter omnium expectationem brevi ſanantur. Ita æger ad forum Judæorum per multos annos paſſus eſt pondus cum dolore in regione ſtomachi; irritis quibuſcumque remediis, à Chymico præſcriptus fuit pulvis Emeticus violentus, cujus uſu excitatis horridis doloribus ſtomachi, & partium adjacentium, vomuit paulò poſt ingentem copiam viſcidorum, & graveolentium humorum, & per ſeceſſum quoque ejecit, dieque ſequenti convaluit. Mulier quoque ad Montem citatorium, quò loci pulcherrimum, ac peramplum ſex ab hinc annis extructum eſt magnæ Curiæ ædificium, graviſſimo capitis dolore per annos quamplures affecta, præſcripto pulvere à Chymico, potentiſſimè vomuit, & ſanavit ſtatim, licèt gravida eſſet ſeptem menſium. De quibus omnibus, aliiſque pluribus irritationis ſolidorum effectibus, ſuo tempore latiùs diſſeremus, &c.

CAPUT XII.

De laxitate ſolidorum, & variis ejuſdem effectibus

EX iis quæ antecedenti capite dicta ſunt, & dicentur in præſenti, evidenter deduci poteſt magnam eſſe ſolidorum ſupra fluida vim ac poteſtatem: utpote quorum perpetua hæc indigent ope, ut propellantur, & circulent. Et quoniam paulò ante recenſuimus damna fluido advenientia à ſolido nimis irritato, criſpato, & tenſo; ea nunc ſcrutari debebimus, quæ eidem inferuntur à ſolido nimiùm relaxato, flaccidoque. Dato enim eodem cordis motu naturali, ac ordinato in homine v. g. ſano, & datis iiſdem gradibus, ac momentis celeritatis in fluido univerſali, ipſi in naturæ ſtatu familiaribus: ſi tamen ſanguis currens per corpus cum dato motu cordis, & data celeritate ſua incidat in partem, cujus fibræ interna vel externa de cauſa laxæ ſint nimis, flaccidæque; ſtatim mutari atque turbari ſuum videbis curſum in eadem; reſtagnare ibidem, ſecerni impropriè, derivari, quò derivare non debet, everſoque ſui motus ordine, ac periodo, vel difficulter ad vitæ fontem recirculare, vel hærere flaccida in parte in qua hærere non debet: quo in caſu reſtagnatio fluidi fit magis culpâ ſolidi prementis, laxi, flaccidique, quàm fluidi circulantis. Quæ cùm vera ſint, verum etiam erit quod ſi detur homo naturaliter prædìtus fibris alicubi aliquantùm relaxatis flaccidiſque, ibidem quoque fluidorum circulum paulò tardiorem eſſe debere difficilioremque; ſi undique

que, ac per totum corpus, ſingulis quoque in partibus circulus liquidorum gradu tardiori progredietur, omneſque ſecretiones liquidorum particularium dirigentur à curſu univerſalium propulſorum à fibra, debiliore prædita tono, ac elatere. Undè magni momenti ad praxim medicam eſt inveſtigatio naturæ ſolidorum, eorumque virium, & poteſtatis. Nec ſine ratione ad *methodicam* ſectam ſtricti, & laxi reducitur opinio PYTHAGORÆ; qui omnia ex numeris, atque ex tenſione componebat. Ita ut ubi tenſio, ibi vita, ubi relaxatio, ibi mors: nam cùm tenſa res eſt, ſi tangatur, conſentiunt reliquæ; ſin flaccida, ne quidem. Quare PYTHAGORAS philoſophorum magiſter unicum rerum principium ponebat, *Superius inferius unum*, id eſt omnia conſentiunt ob tenſionem.

Specimen hujuſmodi affectionum in ſolidis nobis exhibent pueri, ac ſenes, quorum vitia ætati ſuæ familiaria à ſolido minùs ad vitam apto magna ex parte dependent. In Pueris quidem ob fibrarum immaturitatem ſive connaturalem laxitatem. In ſenibus ob maturitatem nimiam, atque indè natam pro vario temperamenti, ac fluidorum ſtatu cujuſcumque hominis, vel criſpaturam ariditatemque excedentem, vel relaxationem, & Atoniam ob longum fluidorum per eas curſum, ac ferè attritionem; ea ratione qua veſtes longo uſu attritæ flacceſcunt, & relaxantur. Et quoniam in ipſis univerſum ferè ſolidorum ſyſtema atonum, flaccidumque eſt, Senes, ac Pueruli quaſi ſemiparalytici, & ad motum inepti, obſervantur; fluxionibus, catharris, ſimilibuſque ex laxitate morbis nimiùm obnoxii: Quare cùm ii curandi nobis occurrunt, ſemper habenda ratio ſolidorum eſt, nec lubricè de ipſorum morbis prognoſticandum, niſi conſideratâ priùs ſolidorum naturâ, & ſtatu in unoquoque. Ita virium reſolutio in acutis fit, ut optimè optimus docet DURETUS, optimuſque MARTIANUS Medicus Romanus, & HIPPOCRATIS commentatorum poſt DURETUM facilè Princeps, fit, inquam, à quadam veluti Paralyſi totius corporis, quæ principio morbi ſymptoma eſt madefacti, & inebriati nervorum principii, progreſſu verò effœti, & relaxati, mortemque in propinquo eſſe teſtatur; ſicuti etiam & niger vomitus à viſcerum reſolutione pendet, mortemque brevi in pernicioſis morbis minatur. At ſi id generis morbi ſenibus vel pueris ſuperveniunt, quorum ſolida flacciditate laborantia, fluidorum circulum tardiorem, vireſque proinde minus vegetas, reddunt, prognoſticum mortis moderari tunc debet, & aliquid tribui nativæ horum patientium relaxationi, ac debilitati.

Sed, ut clariùs percipiantur effectus, quos producit in fluido laxitas ſolidorum, narrationes aliquot caſuum, obſervationum particularium, non abs re hîc erit recenſere, & noſtræ orationis filum inde certò deducere. Sicuti à tono ventriculi languido & laxo, appetitus & digeſtio proſternuntur, ac pervertuntur, ſputatio oritur, & nauſea, venter lubricus fit, & id genus alia ex laxitate ſymptomata accedunt, ita à tono languido, &

relaxato fibrarum in habitu corporis, ſucci nutritii aſſimilatio, debituſque curſus perturbantur, naſciturque phthiſis, quam dicimus nervoſam, ſive phthiſim in habitu corporis, ob tonum everſum ſolidorum, in qua quidem curanda, neque lactea, neque humectantia præſcribenda, ſed chalibeata, antiſcorbutica, cephalica, & amara, idque generis alia quæ amiſſum tonum reſtituant, & laxitatem tollant. Lienteria interdum fit ob nimiam pylori laxitatem, & aliarum partium ventriculi irritationem nimiam.

Epiphora ſive laxitas glandularum oculi, ſeroſam facit lacrymationem, irritiſque aliis juvant adſtringentia vulneraria, quæ tonum reſtituant. A fibrarum nimia laxitate in tubulis renum, ſive atonia renum, lethales urinæ ſuppreſſiones ſæpè oriuntur. Verus quoque Diabetes aliquando ſuccedit ob laxitatem viarum ab inteſtinis ad renes, curaturque per adſtringentia, & aromatica; palmam refert in hoc caſu uſus pilularum de caccionde, quarum baſis Catechu: Durante ſomno fibræ laxantur, & flacceſcunt, unde ſudor noctu ſponte manat Phthiſicis, qui ceſſat ferè frequenter mane ægro evigilante; Iſchuria ſive urinæ ſuppreſſio contingit ob torporem fibrarum veſicæ: curatur per acria ſuppoſitoria, clyſteres ſtimulantes, & ſimilia, quæ fibras vicinas jure conſenſionis ad motum excitant. Urinæ incontinentia, ex paralyſi ſphincteris, ſive nimia fibrarum laxitate in Pueris, & Senibus. In Pueris curatur annis creſcentibus, & fibra maturitatem acquirente, & ſi creſcentibus annis non credit malum, incurabile prædicito, nervina & antiparalytica juvant: In malignis, & acutis incontinentia ſæpè apparet inebriato nervorum principio.

Plura lymphæ vitia à ſola glandularum laxitate fiunt, atque dependent & Medici ſibi fingunt mille obſtructiones, & mille falſas obſtructionum chymeras: Id in meſenterio quotidie obſervo; Quando illi pallorem levis momenti in vultu vident, qui languidi ſtomachi, viarumque inteſtinalium laxatarum comes eſt indivulſus, putant ab obſtructione fieri; mille ſtatim inutilia dant remedia, ex chalybe, ex amaris omnis generis, & mille id genus inutiliter præſcriptis, cùm morbus ſola maſticatione cinnamomi, vel ſeminum citri, vel potione caffe, roboratis per hæc fibris laxatis, non verò, ut ipſi putant, obſtructis, promptè tolli potuerit; quæque non aderant obſtructiones, remediorum uſus producit. Hydrocephali oriuntur in infantibus recens natis à nimia fibrarum cerebri laxitate, ob longam moram infantis in utero capite prono, dum vim facit, ut foris exeat in partu difficiliori. A nimio, & continuo dolore elaxatur tonus partium, ut fit in podagra; hanc ob cauſam in Podagricis luxationes tandem articulorum ſuccedunt ob fibrarum relaxationem. A Tympani atonia ſurditas. A laxitate retinæ cœcitas, ſenibus familiaris. Guſtus abolitus, & odoratus ob fibrarum naſi, & linguæ relaxatam tonum. Nimio Veneris abuſui laxatis pudendorum partibus impotentia ſuccedit. Laxatis ſeminalibus veſiculis Gonorrhœa: Gonorrhœa notha, ſeu catharralis ex laxitate

vaginæ uteri. Luxationes ex laxitate fibrarum. Ejus quoque laxitatis cauſâ, nimium pinguedinis incrementum ſupervenit in adipoſis. Ani procidentia ex laxitate; ex nimia pulmonum laxitate ſæpè oriuntur Phthiſes. A laxitate fibrarum ſuperioris orificii ventriculi nauſea, & vomitus. Fibrarum veſicæ laxitas in Pueris veſicæ calculum producit, quia nequit ingentem viſciditatum copiam, quâ Pueri ſcatent, oſcillando propulſare. Hinc hærentes ibidem diù, ac indebitè, veſicæ calculum, pueris familiarem, pariunt. A nimia fibrarum flacciditate oriuntur convulſiones in infantibus, quæ inoffenſo vitæ, & victûs genere, fibris in pubertate durefactis, ſpontè ſanantur. Quidam ob naturalem Pulmonum mollitiem & laxitatem ſanguinem ſpuunt. De hoc corporis habitus te certum fortaſſe reddit, Ex hiſce omnibus, aliiſque pluribus factis, ſeu obſervationibus, manifeſtè colligitur, quàm neceſſaria ſit Medico cognitio ſtatûs ſolidorum in quovis morbo. Qua de re nemo antiquorum melius ſcripſit Cælio Aureliano Viro doctiſſimo: Is diligenter admonet quomodo curare debemus, ut ſolida in debito, & naturali tono contineantur, ne flacceſcant, unde plurium origo malorum. Sic igitur loquitur. *Oportet præterea ſingulas partes in paſſione conſtitutas, ſuis ac naturalibus motibus admonere, ut ſupercilium, levando, & deponendo, palpebram concludendo, ac diſcludendo, linguam producendo, atque conducendo: hæc ſunt ægrotantibus imperanda. Hortandi etiam locutionem tentare, quod ſi minimè facere potuerint, ex omni parte officio linguæ ceſſante, erunt ſuadendi, ut animo concepta volvant, quæ proferre non poſſunt. Sæpe enim quæ loqui volentes mente perceperint, in alto formans ſpiritus, accepto motu rumpit in vocem.* lib. 2. chronic. morb. cap. 1. de Paralyſi. Plato quoque *tertio de Repub.* habet *Herodicum Selymbrianum* medicinam pædagogicam inſtituiſſe, quæ victu, & exercitiis, ad rem accommodatis, valetudinem corporum confirmaret, & redderet. Exercitatio quoque vocis debito cantu, vel aſſidua lectione, vel gratis amicorum colloquiis, & converſatione ad plures conducit morbos, ut fusè monet Hippocrates 3. *diæt. n.* 16. & multò melius *de inſomniis num.* 3. & Plutarchus *de tuenda valetudine* circa medium; qua re egimus nos in libello noſtro *de Tarentula* circa finem. Sicuti vocis exercitatio conducit nonnullis pulmonum, & capitis morbis, ita globulorum luſus calculo, & renibus. Sagittatio pulmonibus, & thoraci; Lenis deambulatio ventriculo; Equitatio capiti, & meſenterio. Nec ſemper in malorum curationibus, ægri ſtomachus ſyrupis, atque conſervis ſatiandus eſt, & implendus; regularis enim vivendi modus, debituſque ſex rerum non naturalium uſus & ordo, citius multò morbum ſæpè ſanant, quàm Pharmacopolarum centeni pulveres. Aliquibus enim in morbis, vita ducenda in aquis, ut ſanentur; aliis mare, & longa confert navigatio, venatio, ruſticatio, ambulatio. Iter longum per montana, vel per campeſtria, aliis muſica, vel ſaltatio; Paucis verò, dum longo morbo tenentur, imprudentiſſimus remediorum abuſus conferre poterit.

Ita in Colica pertinaci conducit iter aliquod, ut corpus plurium dierum equitatione, excitetur, fibræque meſenterii longo dolore relaxatæ priſtinas reaſſumant oſcillationes ad morboſas impuritates è meſenterii ſinu eradicandas, expellendaſque, quæ quidem oſcillationes expectari vix poterunt à diverſi generis remediorum acervo, quæ longis in morbis ad nauſeam uſque præſcribuntur.

Sed quantis, & quàm gravibus morbis conferat cantus, & vociferatio doctè ſatis & utiliter explicavit doctiſſimus MERCURIALIS his verbis. *Vociferationis multæ ſunt ſpecies, potiſſimùm verò vociferatio, cantus, lectio, ſermones, riſus, atque fletus. Vociferationis itaque prima conditio ab* ANTYLLO, PLUTARCHO, PAULLO, AETIO, & AVICENNA, *adſcripta eſt, quod thoracem atque vocalia inſtrumenta perbellè exercet; & teſte* AVERROE *naturalem calorem auget, purgat, firmat, atque attenuat; ſolidas corporis partes, robuſtas, puras, & offenſæ minimè obnoxias reddit: colorem quoque cutis decorat* ADDIT AVICENNA. *Quæ ſi ita ſe habent, certè iis, qui humiditate occupatas interiores partes, quique corporis habitum frigefactum habent, vociferatio generoſum præſidium eſt: quemadmodum iſtis prædictis rationibus eam ab* ANTYLLO, CÆLIO AURELIANO & AETIO *commendatam ſcimus ſtomachicis, vomentibus, acidum ructantibus, ægrè concoquentibus, cibos faſtidientibus, atrophiâ laborantibus, languidis, cachecticis, hydropicis, aſthmaticis, orthopnoïcis, phthiſicis diuturno pectoris aut ſepti dolore vexatis, apoſtemata in thorace rupta habentibus, difficilè parturientibus, quartanariis, pituitoſis, convaleſcentibus ferè omnibus, &c. Ideo* GALENUS 8. *de med. loc. c.* 4. *Stomacho laborantibus, unctiones, exercitia, vociferationes per expertum artificem adhibitas commendat. Quantum verò muſica, & cantus pluribus curandis morbis conferant, docuere* SOCRATES, PYTHAGORAS, CÆLIUS AURELIANUS, DEMOCRITUS, *& omnes antiqui.* MERCURIALIS *de gymnaſtica lib.* 6. *cap.* 5. Ubi plura digna videri poterunt. Ibidem quoque plura aurea leguntur de effectibus, & exercitatione lecti penſilis, cunarum, navis, venationis, equitationis, natationis, deambulationis, balneationis & mille id generis. Unde ſummopere laudo uſum balneorum publicorum, quæ paucis abhinc annis aperta ſunt in Urbe ad publicam utilitatem; inter celebriora verò eſt illud in capite Viæ novæ quæ ab hortis Quirinalibus ducit ad forum Hiſpanicum: nec non aliud in Vico Fabrorum Ferrariorum ad ædem S. Andreæ de Valle; & aliud in Via Julia ad novos carceres, aliaque minoris famæ. Ad corporis munditiem, & ſalubritatem hic renovatus in Urbe balneorum uſus laude profectò digniſſimus eſt. Plures ad ea mitto ex meis ægrotantibus; alii ut laventur, alii ut ſtrigili pelliceo fortiter fricentur; alii ut primò paulum ſudent in ſtufa balnei, deinde balneum tepidæ ſtatim ingrediantur, & ſic hæc, atque alia id generis, pro morborum, & temperamentorum varietate eiſdem impero.

Hîc denique animadvertendum, partes corporis, licet longa quiete de-

bilitentur , & relaxentur , exercitio verò roborentur , ac vigeant ; nihilominus tamen , ſi vehemens fuerit , ac longior exercitatio , ſolidorum tonus à ſuo declinat robore , fibræque quaſi attritæ relaxantur. Quare homines , ſi diù multùmque equitaverint , plurimos corripi à diuturnis articulorum doloribus , maximè verò coxendicum ac pedum obſervamus , imò ad coitum fiunt etiam impotentes, ſicuti doctè ſatis monet HIPPOCRATES *de aër. aq. & loc. num.* 52. Si quis ſtomacho debilis pronus die ſcripſerit , cum incidit in morbum in pectore , graviter ægrotabit. Et ſi continuis , ac vehementibus quibuſdam aſſuetus exercitiis intempeſtivè omninò quieſcat , & vitæ otioſæ tradatur , dyſenteria , atque podagra corripietur , ut idem docet Medicinæ Parens *de nat. hum. num.* 23. Et GALENUS *com. in* 4. *lib.* HIPPOCRATIS *de articulis.* Atque de aliis id genus laxitatibus ſolidorum , earumque differentiis , quibus morbi plures debentur , tractabimus.

SPECIMEN
Trium Reliquorum Librorum,
DE FIBRA MOTRICE
ET MORBOSA

PROPOSITUM mihi erat, cùm aggrediebar ſpecimen de Fibra Motrice, eodem ordine, quo primum librum molitus fueram, tres ſequentes proſequi: inſerendo unicuique duodecim ſaltem capita, quæ indicium in præſens aperirent eorum, quæ Operi magno ſunt reſervata; prout ſuperiùs in fine Præfationis jam innui. Verùm, cùm libellum ſic compactum Bibliopolæ conceſſiſſem, illius impatientiâ, & ſollicitatione factum eſt, ut tempus mihi deficeret accommodum, & opportunum pro abſolvendo ordine incepto, adeò ut poſteriores libros, ad normam prioris, redigere non potuerim, & fuerim coactus primum quàm celeriter Typis committere, reliquis ne quidem tactis.

Nihilominùs ut Lector compendium nonnullum capitum accipiat, uti valdè utilium ad curationes morborum, quæ in duobus Libris de *Fibra Morboſa* erunt deſcribenda: non gravabor breviter eadem ad formam indicis exponere. Illud præ cæteris, cui titilum poſui *de Morborum ſucceſſionibus*, continet argumentum omninò recens, & nunquam, quantum ipſe noverim, à Medicis tactum, aut examinatum. Oportet verò, ut qui rectè velit percipere materiam de ſolidis, & liquidis corporis animati tractantem; apponat ſibi præ oculis opera, quæ edidit doctiſſimus BORELLUS, Romanæ Academiæ nobile ſydus; is enim de proprietatibus liquidorum in genere plura ſcripſit in aureo libro *de motionibus naturalibus à gravitate pendentibus*; de vi autem ſolidorum, in libro *de vi percuſſionis in ſolidis, & in fluidis projectis à ſolidis*: ubi modus expenditur conſiderandi ſolidum ſeorſim à fluido, fluidum ſeorſim à ſolido, & utraque ſimul. Adeoque quidquid præclariſſimus Auctor de ſolidis in genere pro-

poſuit, id interim ſedulus Lector ad ſolida corporis animati aptabit : donec meas hac de re meditationes integras ſuſcipiat.

CAPUT I.

De Morborum Succeſſionibus.

ARgumentum de morborum ſucceſſionibus, ſive converſionibus, mutationis ſcilicet unius morbi in alium, novum omninò eſt; nec quemquam adhuc legi Auctorem, qui de illo intimè diſſeruerit. Si tamen nunc temporis apud Noſtrates, vel apud exteros quiſquam eſt, qui de eodem tractare eſt aggreſſus, illum oro enixè ut me de ſuſcepta provincia certiorem faciat: libenter ſiquidem à propoſitis laboribus diſcedam; anxiuſque cunctabor alienam de hac re mentem excipere: eòque ardentiùs, quò opus tantoperè Medicinæ neceſſarium in ſolitudinem video eſſe redactum.

Neminem profectò fugit, quod in praxi medica, quam quinque abhinc annis publici juris feceram, Medicinam diviſi, in primam, & ſecundam. Priori adſcribebam morborum hiſtoriam, alteri omne id quod ultra Hiſtoriam concurrit ad Medicinæ peritiam. Cujus, ut compos omninò eſſem, mentem elapſis annis affatim obſervationibus tradidi, tam in Italiæ Noſocomiis, quàm in praxi novenni jam tempore Romæ exercita. Verùm in pertexenda ad meam methodum morborum Hiſtoria, obſervabam quoſdam morbos, aliquando alterius morbi faciem induere, aliquando iterum regredi ad priorem ſtatum, & aliquando leges aſſumpti morbi conſtanter retinere, poſteaque evaneſcere. Obſervabam etiam ante præfatas mutationes ſigna quædam in iis partibus, ubi novam ſedem figebant, vel ſigna morbi, in quem mutabantur, & quod quandoque in melius quandoque in deterius, mutatio ſuccedebat. Cùm itaque ab hiſce obſervationibus, non parum in curationibus, & in diagnoſi, & Prognoſi profeciſſem, conſtitui hanc materiam de ſucceſſionibus morborum attentiùs ſcrutari, & abundiùs excolere. Interim, cum nova in dies mihi accederet occaſio diſcendi, tandem adverti, quod obſervationes, præcepta, judicia, animadverſiones, &c. ſuper hujuſmodi re adeò creverant, ut valerent novum, magnumque tractatum efformare. Equidem non intelligo hîc loci leves, & parvi momenti ſucceſſiones enumerare, ſed illas quæ frequentiſſimè occurrunt, & ſuccedendi progreſſum, ac normam conſtantem ſervant. Prout ſunt mutationes Phthiſeos in tormina ventris, & è contra, & ſic aliæ innumeræ. Et quoniam ſæpè accidit, quod rudè vulgus Medicos criminetur, & incuſet, tanquam auctores ſupervenientis mali, non abs re ducerem, ut iidem non modo converſiones præſagire, verùm

etiam curationem opportunam prævidere noſcant. Etenim, cùm recens morbus fataliter turbare, ægroſque ſoleat in deterius trahere, prout in gravibus morbis evenire animadverti : Medicus tunc ſucceſſiones prænunciare, ac utilia præmittere debebit.

Diſſeretur igitur in hoc tractatu, de ſucceſſionibus morborum; de eorum natura, ſignis, prognoſi, facilitate, & difficultate curationis, de ſucceſſionibus acutorum in chronicos, chronicorum in acutos. De ſucceſſionibus in melius, & de illis in pejus. De modis ſucceſſurum morbum prævidendi, & jam ſuperventum curandi, & de aliis hujuſcemodi argumentis multùm Praxi Medicæ conducentibus.

Quærendum quoque erit, an bonum ſit refluere humorem à robuſtis partibus ad infirmas (cujuſmodi eſt univerſus corporis habitus) an contra ab infirmis ad robuſtas. Nam robuſtis ineſt vis quædam vernacula & color vegetus, tonuſque vividus, quo ſe vindicent, ac tueantur. Coctione, digeſtioneque id præſtabunt. Quæ opinio eſt Hippocratis l. 2. de nat. hum. *Qui morbi*, ait Hippocrates *ab imbecillibus partibus ad fortiores remeaverint, ii ſolutu ſunt faciliores. Influxus enim facilè à robore excludentur.* Galenus verò mavult legere pro *excludentur*, *abſumentur*. Nam ſi excluſio fit, nonniſi diſpendio, & noxa partium imbecilliorum, in qua refluxurus eſt humor fieri poterit. Quidam nomine partium fortiorum intelligi volunt partes principes : at melius eſt à partibus præcipuis in minus præcipuas humores repere. Nam cur (ait Galenus monente hîc Ballonio l. c.) ſæpè viſi ſunt interire, quibus ſucci in dolore articulorum in artus delati, deinde repulſi in partem principem pervenerint, & una ſalutis ſpes erat, ſi iidem ipſi humores ad artus revocarentur.

Ne autem incongrua, inutilis, & mei arbitrii res iſthæc alicubi videatur; cogor pro mea defenſione teſtimonia à Magiſtris noſtræ artis ſumere, qui quotidie meis manibus teruntur : ſcilicet à medicinæ parente Hippocrate, à Martiano, Mercuriali, Dureto, Ballonio, Aretæo, Hollerio, Jacotio, atque ab aliis nonnullis hujuſmodi ſucci; quorum auctoritates colligere, & inferiùs exponere decrevi : unde poſſit unuſquiſque concipere, quàm congrua, quàm utilis, quàm ſalutaris futura erit materies, cui illuſtrandæ, atque abſolvendæ, animum adjicio. Medici enim, qui pro vita hominum quotidie certant, id ſibi propoſitum habere debent, ut à morbis gloriam accipiant, cùm vim eorundem, ubicumque inclinant, fregerint : in hoc uno Sapientes, ac potentes, cùm reddunt hominibus incolumitatem, redditamque conſervant.

§. I.

Morbos ad invicem converti; & viciſſim tranſmutari paſſim legimus in operibus Magni Hippocratis. Quicquid tamen hac de re monet, obiter id facit, non autem ex profeſſo. Et licet obiter moneat, clare tament exinde

patet

dè patet magnum illum Senem hoc argumentum valdè proficuum exiſtimaſſe, ad praxim medicam, tum augendam tum illuſtrandam, morboſque ritè prævidendos, ac curandos. Morbos invicem converti, obiter loquitur *de morb. mulier l. 1. num. 45. 46. 62. 87. 92. Altera enim pars ad alteram delegat in corpore ubi ſingulis, pluſquam oportet, affuerit, & continere non potuerint l. c. num. 87. Cùm vero à ſplene, aut hepate, aut pituita alba, aut dyſenteria in hydropem tranſitus fit; conducit quidem per eadem curare; Effugiunt autem non valdè: Nam in morbis, cùm alter alteri ſuccedit, plerumque occidit, cùm enim corpori, à præſenti morbo debilitato, alius acceſſerit, præ imbecillitate perit, priuſquam poſterior morbus deſinat.* HIPPOCRATES *de affectionibus, num.* 23. *A quibus morbis ad quales tranſitus inveſtigare oportet* HIPPOCRATES 1. *de morb. num.* 1. Tranſitus autem fit in his ex pleuritide in febrem ardentem, ex phrenitide in peripneumoniam. Verùm ex peripneumonia febris ardens non fit. Ad dyſenteriam teneſmus tranſit, & à dyſenteria, lienteria, ſive lævitas inteſtinorum ſequitur, ex lienteria in aquam inter cutem tranſitus fit. Et ex pituita alba, in aquam inter cutem. Et ex peripneumonia ac pleuritide, in pectoris ſuppurationem. Mala porrò ſupra mala fieri neceſſe eſt: veluti ſi rigor corripuerit, ardor igneus ſupervenit, & ſi nervus diſſectus fuerit convulſionem facit, & ut diſſectus neque coaleſcat, & fortiter inflammetur: Et ſi cerebrum concuſſum fuerit, ac doluerit ejus qui percuſſus ſit, neceſſe eſt è veſtigio mutum fieri, & neque videre, neque audire. Si verò ſauciatum fuerit, febrem neceſſe eſt ſupervenire, & bilis vomitum, & aliquam corporis partem ſyderatam fieri ac perire. Si verò omentum exciderit, neceſſe eſt putrefieri. Et ſi ſanguis ex vulnere, aut vena effluxerit in ſupernum ventriculum, neceſſe eſt, ipſum in pus converti, &c. HIPPOCRATES *de morbis num.* 3. Ex ardente febri deſinit in pulmoniam frequentiſſimè; phrenitis, pleuritis, & pulmonia eodem modo curandæ: 3. *de morbis num.* 20. Porrò judicari in morbis eſt, cum morbi augeſcunt, aut marceſcunt, aut in alium morbum tranſeunt, aut deſinunt. HIPPOCRATES *de affect. num.* 8.

§. II.

Conſiderandum quomodo morbos gerant, à quibus, quæ figuræ, ad quos locos converſi ſunt. HIPPOCRATES 6. *epid. ſect.* 7. Melancholia mutatur in epilepſiam, & contra, 6. *epid. ſect.* 7. Morbi partium è directo poſitarum, dextræ cum dextris, ſiniſtræ cum ſiniſtris, infrà ſupra, & contrà, convertuntur, & conſentiunt adinvicem, & invicem mutantur: de quo vide ferè divinè diſſerentem divinum Senem 6. *epid. ſect.* 2.

Dyſenteria malè curata convertitur ad tertianas, varicem, teſtem, crura, coxam. HIPPOCRATES *de vict. acu. num.* 54. Podagra mutatur in dyſenteriam, & alias infernas eliquationes per quas ſanatur. HIPPOCRATES 2. *prædict. num.* 30. Dyſenteria à variis magnis morbis liberat, quos vide 2. *prædict. num.* 30. Cui inteſtinum in dextra parte dolebat, & arti-

culari morbo correptus eſt, erat quietior; poſtquam hic curatus fuit, magis dolebat. HIPPOCRATES 6. *epid. ſect.* 4. Colici, & diſenterici non rarò fiunt arthritici DURETUS *f.* 223. Dyſenteria, quæ intempeſtivè ſiſtitur abſceſſum facit ad viſcera, vel articulos; cruenta ad viſcera, bilioſa ad articulos, quæ converſio certa eſt; & evidens. HIPPOCRATES *coac.* 1. *de dyſent.* DURETUS. *f.* 343. Eadem eſt de cauſa phthiſeos, & diſenteriæ, eadem & lienteriæ ab auſtrina tempeſtate. HIPPOCRATES, 3. *epid. par.* 3. DURETUS *f.* 346. *&* 353. Id etiam nos bis terque vidimus, & ab amiciſſimo medico ſibi contigiſſe in praxi audivimus. Si purgantis remedii uſu phthiſis ad inteſtina convertatur ſub ſpecie torminum ventris, & diarrhœæ, ferè non erit amplius in poteſtate Medici talem ſiſtere diarrhœam; nam ad oſcillationem illam omnia colliquando ruunt liquida, hinc mors, ſicuti pluries per Italiam obſervavi. HIPPOCRATES *auctor eſt eundem eſſe fontem phthiſeos, atque torminum alvi* DURETUS *f.* 346.

Dyſenteriam bis mutatam vidi in ulcera pedum & manuum fœda, &c. ſemel in quartanam diuturnam. Dyſenteria deſinit in volvulum ex noſtra obſervatione Romæ. Dyſenteria bilioſa intempeſtivè ſanata deſinit in abſceſſum ad articulos, per progreſſum ab inteſtinis ad dyſenteriam, ab hoc ad nervos lumborum, qui deſinunt ad femur, & ultra. DURETUS *f.* 363. Et pituita alba fit hydrops. Ab alvi profluvio dyſenteria, à dyſenteria lævitas inteſtinorum. Ex corruptione, abſceſſus oſſis. Ex ſanguinis vomitu tabes, & puris purgatio ſurſum. Ex tabe fluxus ex capite; Ex fluxu, alvi profluvium; Ex alvi profluvio ſuppreſſio purgationis ſurſum verſus; Ex ſuppreſſione mors. HIPPOCRATES hæc omnia complexus eſt *ſect.* 7. *ab aphoriſmo* 74. *ad aph.* 78.

Ab angina detento tumor in pectore accedens bonum, foras enim vertitur morbus. HIPPOCRATES *ſect.* 7. *aphor.* 49. Quæ febres mutari ſoleant in abſceſſum vide HIPPOCRATEM *lib. prænot. num.* 24. Ardens mutatur in epialam, & lypiriam. HIPPOCRATES *de judicat. n.* 4. In quos morbos mutetur inſania vide HIPPOCRATEM *de judicat. n.* 10. In quos febris ardens *c. l. num.* 11. In quos diarrhœa, *l. c. num.* 11. In quos capitis dolor *l. c. num.* 11. Dolores capitis ex vento, & frigore, &c. liberant gravedines ſupervenientes, ſternuationes, muci in naribus ſponte facti, ſin minus coactè. HIPPOCRATES 2. *prædict. num.* 36. Lienes tumidi, ſi illis non veniant ſanguinis eruptiones, & oris graveolentia, deſinunt in ulcera prava tibiarum, & nigras cicatrices. HIPPOCRATES 2. *prædict. num.* 42.

§ III.

Omnes morbi qui aliorum ſucceſſione veniunt per propagationem aut per tranſlationem, ſunt prioribus moleſtiores. DURETUS *Coac.* 22. *f.* 13. *&* *f.* 191. Quin etiam ab omni tranſitu, & progreſſu facilis fit ad eas partes recurſus, atque reverſio, unde morbifica vis primùm manavit, ſiquidem in illis partibus impreſſa manent veteris mali veſtigia. DURETUS *f.* 54. Si cui ſalſuginoſa ſputa, unaque tuſſis quieſcunt, iis totum corpus, vel uti exan-

thematis obſitum, rubet, ac tandem aſperitate fit rigidum jam jam futura morte ex HIPPOCRATE DURETUS *f.* 65. Ad lethargum ſuccedere ſolet peripneumonia lethalis, & vomica pulmonum DURETUS *f.* 76. In fine pulmoniarum, aliorumque quamplurium pectoris malorum comatoſos videbis affectus, ſicuti nobis contigit obſervare Romæ. Autumnus abundat. Quartanis non ſolùm incipientibus, ſed ex abſceſſu aliorum morborum per tranſitum in quartanam. DURETUS *f.* 79. Peccans materies, quando à venis ad genus muſculoſum convertitur, id eſt intus foras in febribus affert vacationem febris per convulſionem ſupervenientem; Si ad panniculum carnoſum, & cutim, rigorem. Si ad nervos, tremorem; & delirium. DURETUS *f.* 84. A capite & cerebro tranſitus eſt per progreſſum vel tranſitum ad aures, quæ ſi dolore, inflammatione &c. corripiantur dictam ob cauſam, mortem ſæpè inferunt, DURETUS. *f.* 106.

De morbis ex conſenſione partium nonnulla obiter, ſed doctè monet doctiſſimus BALLONIUS HIPPOCRATIS genius *lib.* 1. *ephem. & epid. f.* 81. In ſuppuratione pulmonis non expurgata, hypochondrii tenſio ſuperveniens opinionem facit abſceſſùs cruralis, DURETUS *f.* 111. Morborum naturam, & cauſas tenere, eſt hoc ſane aliquid vel potius multum. At ſucceſſiones morborum, quò ſe illi vertant, velut è ſpecula prævidere, profectò eſt Artificis fulgore ſuo utentis, arteſque infra ſe poſitas prægravantis, DURETUS 115. *agens de parotide. In* HIPPOCRATIS 1. *epid. hiſt.* 2. legitur multis poſt diuturnitatem ophthalmiæ fluentis ſub æſtatem factam eſſe lienteriam, teneſmum, diarrhœam, bilioſorum, tenuium, mutorum, crudorum, mordacium, nonnullis aquoſorum, DURETUS *f.* 128. Quartana ſanat epilepſiam, Tertiana exhaurit, & ſiſtit catharrum. Eadem adoleſcentes facit incrementis augeſcere. Si quis ebrius repentè obmuteſcat, repentè moritur, niſi ſuperveniente febre vocem recipiat. Febris ſanat convulſionem, contra convulſio ad febrim, mala. Apoplexia, ſuperveniente lenta febre, mortifera, DURETUS *fol.* 129. *ex* HIPPOCRATE. Sicuti coryza, ſive catharrus, iſque ferinus, & ſternutatio, ſive ante pulmonis mala regnarit, ſive iis jam ortis ſupervenerit, ipſos pulmonarios in diſcrimen vitæ adducit, facitque ut ſpes in anguſto ſit reſtituendæ ſalutis: Ita cephalalgia firmiter fixa, quæ lippitudinem vel anteivit, vel conſecuta eſt, periculum cœcitatis affert, DURETUS *f.* 130.

§. VI.

Abſceſſuum iſchiadicorum ſucceſſio eſſe ſolet in febribus, quæ tritæophiæ dicuntur, DURETUS *f.* 180. Eſt autem tranſitus naturæ magiſterio ſuſceptus, & ad optatum finem perductus, primigeniorum morborum tutiſſimus Medicus. Secùs eſt de ſympathia, ſive illa jus habeat vicinitatis, & ſocietatis, ſive etiam veniat per propagationem cauſæ morboſæ, manente adhuc primigenio morbo, & foco, DURETUS *f.* 19. Alia mala ſunt per ſympathiam, alia per tranſitum; nulla autem ſympathica mala priora exolvunt, DURETUS *f.* 191. Vomitus diarrhœam ſiſtit, DURETUS *f.* 191 *ex*

Hippocrate *ſect. 6. aph.* 16. Ut lumborum gibbera à tuberculo nata varicibus, & diſenteria per tranſitum humoris morbifici feliciter exolvuntur, non autem alvi profluxio per ſympathiam concitato, Duretus *f.* 192. *&* 262. *&* 350. Prior concitatio humoris in morbo eſt ſæpè humoris mitificabilis: palindrome verò ſeu recurſus conjunctam ſemper habet ferocitatem humoris qui refluit, Duretus *f.* 235. A pulmone ad crura, ab his ad pulmones faciles refluxus, Idem *f.* 242. vide ibidē plura notatu digniſſima. Omnis humorum metaſtaſis; quæ liberam non habet excluſionem, ibi morbum facit, ubi ſubſiſtit: Ita ſanguis nimiùm bilioſus, ſi caput ferat, nec per hæmorrhagiam exit, paraphorica parit in cerebro mala. In pulmone de curſu ſubſiſtens perineumoniam facit, Duretus *f.* 258. Facilis eſt tranſitus pleuritidis in pulmoniam, ab hac in phrenitidem, Idem *f.* 264. Dolor iſchiadicus, & ſurditas mutuas habent viciſſitudines ut in Heropyto. Idem *f.* 267 Prudentiæ ſtudium exercere debet medicus, ac tanquam è ſpecula futuras tempeſtates ex morborum ſucceſſionibus prævidere, Duretus *f.* 268. Ubi te docet anginæ in pulmoniam ſucceſſiones, converſioneſque. Ratum eſt illud quod omnis humorum anadrome, ſeu recurſus ibi morbum facit, ubi ſubſiſtit, caſuſque infert partis obſeſſæ, humoriſque morbifici proprios. Duretus *f.* 269. Idem animadvertit *l. c. paucis poſt verſibus,* agens de xumorum palindrome.

Pleuritidi ſuperveniens perineumonia, mala eſt; huic phrenitis, mala quoque, quoniam in utriuſque morbi ſucceſſione, metaſtaſis fit humoris indomiti efferi, fractis jam viribus, à morbo primigenio in partem nobiliorem, cujus afflictio calamitoſior eſt, quàm ejus unde per metaſtaſim exorta ſucceſſio eſt. Et nemo inficias iverit quin materia primigenii morbi ſit mitior quàm ſecundarii per metaſtaſim nati, non per diadochen. Et tolerabilior eſt morbus validis quàm effœtis ægri viribus, Duretus *f.* 270. Perraró fit ut duæ certæ partes in univerſo corpore pariter, ſimiliterque ſint infirmæ, Idem, *f.* 272. ex *Galeno.*

§. V.

Catharri ſereni prolapſus, & ubi inſederit, & unde, & quâ exierit ſæpè inſanabilem morbum facit, Duretus *f.* 292. Magni lienis magna eſt cum jecore ſympathia jure ſocietatis, & vicinitatis; atque ut officiorum inter ſe communicatio eſt, ſic vitiorum etiam. Eſt enim ſimilis partium ſyntimoria, per quam mutuas tradunt operas ad ſalutem, vel interitum, Duretus *f.* 329. Similiter lumborum anadrome facit hydropem ut magni lienes. Vitiorum item lumbarium communicatio cum meſaræo, meſocolo, & inteſtinis hydropifica eſſe ſolet, Idem *f.* 329. E morbis qui alter ſupervenit alteri non raró mortiferè habet ægrum, *Ex* Hippocrate Duretus *f.* 331. Nulla enim, quæ per ſympathiam incidunt ſymptomata, levationem afferunt primigeniorum morborum, Duretus *f.* 331. Maximè repentini ſunt morbi ſyncope, & qui neque urinam, neque ſtercus egerere poſſunt & qui ſuffocantur; & ſi mulierem patientem, aut fauciatam li-

berare oportet, & hujuſmodi. Hæ ſunt repentinæ mutationes, & paulò poſt non ſufficiunt, plerique enim paulò poſt pereunt, Hippocrates 1. *de morb. num.* 4. Cum omnis, qui per ſe incipit, gravis eſt hydrops, tum verò graviſſimus qui morbo alteri, tam acuto, quàm vetuſto ſupervenit, imprimiſque quartanæ omnium vetuſtiſſimæ, Duretus *f.* 232.

Earum, quæ per ſympathiam oriuntur afflictionum, nulla omninò eſt quæ primigenia mala exolvat. Omnia autem *Ta epigenomena*, veniunt per ſympathiam, cùm ſcilicet priore morbo, non ſolum ſuperſtite, ſed multùm adaucto, novus quidam alter accedit, non autem ſuccedit, ut fieri ſolet in *metaptoſi*, Duretus *f.* 335. *Vide reliqua.* Unde homines ſunt Ileoſi, non rarò etiam fiunt ſtrangurioſi, & contra, Idem *f.* 336. Omnia cerebri undecunque afflicti mala, cum ſtomacho, facilè ſocietatem ineunt, idque vel una generis ſimilitudine, Idem *f.* 338. Abſceſſus crurum in peripneumonia ſi regrediantur à crure, eò reflectunt, unde prius venerunt. quod propriè eſt *palindromen*, Idem *f.* 342. Omnium enim, quæ per *épigèneſim* ad ſympathiam adducuntur, nihil eſt quod primigenii mali levationem afferat, vel contra ſymptomatum graviorum acceſſionem. Ita vomitus bilioſus initio dyſenteriæ eſt ejus amplificatio, Duretus *f.* 352. Facilis eſt tranſitus atrophiæ in cachexiam: præſertim cùm perennitas eſt cacochymiæ, *f.* 352. Perrarò accidit ut ambæ partes à catharro in fauces affligantur pariter, ſimiliterque; unius afflictio, vindex alterius eſſe ſolet; ſicuti in ructu acido, rarò pleuritis accidit, niſi tanta ſit catharri feritas & propagatio, ut ambas partes æquè invadat, & occupet, Duretus *f.* 354.

§. VI.

Stranguriæ ileus ſuperveniens ſeptimo die occidit, niſi, ſuperveniente febre, urina fluxerit cumulatè, Hippocrates *co.* 8. *de morb. veſic.* Duretus 364. Ut nihil melius bona criſi, ita nil pejus & mortiferum magis, quàm prava metaſtaſis, vel egreſſionis progreſſus ad *épigéneſim*. Bona eſt criſis inſaniæ per *matàtopſim* timoris melancholici, non autem phrenitidis; Bona eſt criſis, proruptus ſudor à febre, qui reſtituto cerebro ſomnum conciliat ſuaviſſimum, atque graviſſimum. Prava *metaſtaſis* raucitas cum tuſſi oborta. Peſſima *épigèneſis* convulſio eſt inſaniæ conſectaria, Duretus *f.* 378. Nephritis in ſui contagionem, atque ſympathiam lumbos adducit, & dolorifica lumborum mala evadunt nephritica, quando humor tranſit ad renes ſicut à renibus tranſit ad lumbos. Sic empyema renum in lumbos expreſſum ipſos intumere facit, Duretus *f.* 384. Livores pejores ſunt in acutis quàm nigredines, illæ namq. ſemper veniunt è malis per mala, proptereaque ſemper eſt malum. In nigredine verò verendum de palindrome, & gangræna, Duretus *f.* 395. Nulla enim ſympathia, nec propagatio, quàm *épigèneſin* Græci vocant, levationem affert primigenii morbi, à quo enaſcitur. Ergo vomitio bilioſa, quæ cietur à vulnere capitis cum ipſa ſympathia, quæ tantum ca-

dit in eos morbos qui inter magnos eximii ſunt, mala eſt, tum verò peſſima humoris qualitate, & vomendi modo. Affluit bilis in alvum à trumate, non quidem oſſis pertuſi, cujus nulla eſt cum alvo ſympathia, nec gentilitia in generis ſimilitudine, nec jure vicinitatis aut ſocietatis, DURETUS 421. Mala orta è malis, graviſſima inferunt mala, quæ ſunt veluti ſoboles quædam tum phlegmones tum qualitatis malignæ, & partium oppreſſarum. Hinc mala febris ex indomita cholera. Idem, 469. Sympathia eſt inter pulmones, & mammas, imò & idiopathia, ideò facilis ex illis ad mammas metaſtaſis Idem, 477. Collectio menſtruorum, quæ foras non exit per uterum, ſed febris ardore ſurſum tranſmiſſa ibi morbum facit ubi ſubſiſtit. Facit autem in mammis eò tranſmiſſa, unde nulla levatio eſt primum obortæ febris, ſicuti morborum omnium nulla eſſe ſolet ab iis, quæ incidunt per ſympathiam. Eſt autem ſympathia in mulieribus, mammarum dolor à febre, qui ut ſcribit HIPPOCRATES 2. *epid. part.* 1. memoriam renovat ſocietatis mammarum, vocis & genitalium. Mammæ & uterus jure ſocietatis mutuo ſe afficiunt, mutuaſque tradunt operas mulierum rebus tam bonis, quàm malis, DURETUS 483. Quarumdam partium affectiones ab aliis excipiuntur, partim labore, partim gravitate, partim etiam certis quibuſdam præſidiis, ſunt etiam certis quibuſdam ſocietates inter ſe unde hæc fiunt, DURETUS 483. HIPPOCRATES 2. *epid. part.* 3.

§. VII.

Quicumque morbi per conſenſum, & communicationem fiunt, eorum nullus ſolvit eos morbos qui præceſſere, niſi fortè materia transferatur aliò; & tandem materiæ abſentia diatheſeos occaſio, & proinde morbi tollatur. Pauci morbi chronici fiunt per conſenſum, & abſque loco affecto *ex* GALENO BALLONIUS *epid.* 82. HIPPOCRATES ſucceſſiones morborum conſiderandas eſſe præſcribebat, eò quod in longis morbis multa ſymptomata contingunt, quæ bonis, & eruditis medicis ob ſimilitudinem, & fallaciam imponunt, & novi morbi tanquam ſoboles rediviva ex aliis ſubinde conſequantur, & repullulent, BALLONIUS *Conſil.* 13. Qui ex lethargicis evadunt, pectore ſuppurati fiunt *ex* HIPPOCRATE *in coac.* BALLONIUS *epid. f.* 135. de converſionibus tranſmutationibuſque pulmoniæ in lethargum, & contrà, & de pulmonia lethargica, vide mirabiliter *Senem magnum* 3. *de morbis*, *n.* 5. *& in initio*: Et BALLONIUM *l. c.* 135. JACOTIUM *in coac. f.* 768. 776. *&c.* Medicus in febribus, etiam eſſentialibus, debet habere curam pulmonum, & aliarum partium, quæ fovent morbum vetere pejorem. Hinc ſucceſſiones morborum; & prout variarum affectionum ſedes, hinc variæ criſes. BALLONIUS *epid. f.* 197.

Timendæ ſunt morborum ſucceſſiones Idem 205. de ſucceſſionibus dolorum, hypochondriacos vexantium in cancrum ſimileſque ex acrimonia morbos, vide BALLONIUM *l. c.* 223. Aliquando morbum non facit multus humor congeſtus, ſed neſcio quæ vis maligna, & virus quoddam declarat

ſubita mutatio, & tranſitus morbi in alium, BALLONIUS. *epid.* 232. Quartana mutatur in rheumatiſmum, ſcabiem, & fœda ulcera, BALLONIUS *de rheumatiſmo f.* 168. Succeſſiones morborum pro nihilo non ſunt habendæ; ut divinus ſenex monuit, dum ait, pro quibus qui morbi ſuccedunt: nam quartanarũ Ilias lienum imbecillitatem conſequitur, BALLONIUS 1. *de morb. mul. f.* 70. Quæ juvant pectori, juvant renibus, nam mutantur adinvicem hi morbi, ſæpiſſimè me docuere Noſocomia Italiæ, & Praxis Romana.

Omnis acceſſio gravis mali, ad grave malum lethalis eſt, uti hydrops poſt acutos morbos, febres acutæ ex aurium dolore, &c. *ex* HIPPOCRATE JACOTIUS *in coac. f.* 199. Quicumque ſervantur ex lethargicis, ut plurimum ſuppurati fiunt ex HIPPOCRATE. Hæc ſuppuratio non ita tuta; nam grave malum, gravi malo accedit. HOLLERIUS *coac. f.* 215. Ad cognoſcendum melius, quomodo morbi ad invicem ſuccedant, ſcire juvat quod abſceſſus ex HIPPOCRATE triplici modo fiunt. 1. per materiæ prolapſum ex parte in partem. 2. per ſeceſſiones extra corpus v. g. Dyſenteriæ ſpecie. 3. per metaſtaſim, ſive tranſitum alterius morbi in alterum, id probè tenendum. Eorum affectuum, qui ex ſeceſſu humorum ab una parte in aliam gignuntur, duplex eſt differentia: alii enim priorem morbum tollunt, quomodo HIPPOCRATES ſcribit ſpinæ tuberculum dyſenteriâ curari, & febrem ſtranguriâ. Alii verò qui ex contagione, & mali communicatione exiſtunt, priora mala non modo non imminuunt, ſed & augent, & aucta eſſe demonſtrant; ſicuti dolor capitis anginæ ſuperveniens, ceſſatio doloris in pleuritide ſine judicatione, & abſceſſu, quorum loco oculi perturbantur, & ſigna delirii accedunt, JACOTIUS *coac. f.* 711.

§. VIII.

Morborum mutatio univerſim duplex eſt, ſcil. metaſtaſis, in qua morbo priore ceſſante, novus exoritur. 2. Epiginomen, cùm ad morbum novus morbus accedit, de qua ſic ait Senex magnus: *Si qua mala ſupra mala neceſſariò evenerint, ejus rei cauſam qui ignorant, Medicum arguunt. Ita peſſima eſt mutatio pleuritidis in pulmoniam, non è contra,* Et GALENUS 6. *epid. ſect.* 6. *dicit.* Ut quartana ſanat epilepſiam, febris convulſionem, vel etiam catharrum, aſthma, &c: Sic ophthalmiam diarrhœa, lienteriam ructus acidus, pleuritis pulmoniam, & phrænitis lethargum: At contra, nec in lethargum phrenitis, nec pleuritis in pulmoniam benè commutantur. Et HIPPOCRATES *lib. de morbis* ait omnium partium nobilium morbos, qui vel celeriter revertuntur, vel aliis ſuperveniunt, plerumque interficere. Ideo 7. *aph.* 11. *&* 5. *aph.* 10. notat. A pleuritide pulmoniam malum eſſe, & ab angina pulmoniam intra ſeptimum diem mortem, vel ſuppurationem afferre JACOTIUS *coac. f.* 786. Axioma *Hippocraticum* eſt, ex locis aliis in alios morborum viciſſitudines fieri, & ſucceſſiones, humoribus, qui ipſos efficiunt, tranſlatis, ſive propter robur partis aliò regerantur, ſive propter gravitatem, ſive propter aliam cauſam ut medicamentum acre, & mordens, aut frictionem, aut calorem, &c. ſive, propter com-

munem partium naturam, ut teſtium, atque uteri cum pectore, & mammi. Jacotius *coac. f.* 836. Icterus frequentiſſimè mutatur in tympanitidem. Tartareæ, & calculoſæ bis concretiones affectioneſque in ſuis organis, Tympaniticæ ſunt ut ferè decies obſervavi. Morbi dentium in mobos oculorum mutantur, & contra; utilis eſt cognitu hæc mutatio, ut mihi utilis fuit. Panaritium index eſt pruritûs cutis, & futuræ ſcabiei. Sæpè febres longas intermittentes per ſpirituoſa, & volatilia remedia in continuas mutare conatus ſum; ad hoc ut continuitate celerius refermenteſcat & digeratur peccans materies, quod longa febris per periodos intermiſſione longo poſt tempore aſſequeremur. Sed audiamus Magnum Virum Aretæum. *Multis in hydropem podagra conceſſit, quibuſdam in aſthma, hæc verò ſucceſſio medicabilis, atque inevitabilis eſt.* Aretæus *de morb. artic. fol.* 38. *Exiguosquoque morbos majores excipiunt, cùmque priores dtſcrimine vacarent, eorum ſoboles pernicioſa exoritur.* Idem *f.* 63. Hydrops ſiccus ventris, hydrops ſiccus pulmonum ſive aſthma convulſivum. Mola uteri convulſiva ſive hydrops ſiccus, & vanus uteri non benè adhuc à medicis cognitus, nec examinatus. Icteriæ convulſivæ adinvicem convertuntur. Singulorum idem ſtatus eædem penè ſingulis indicationes, remedia, & id genus alia: ſpaſmodicè irritatæ fibræ gravia hæc mala pariunt, ut ſæpe vidi: in principio fluidum irritans morbum producit: In progreſſu, & ſtatu in ſolidis irritatis, intentis, criſpatis unicè conſiſtit, liquidorum curſum mille modis turbantibus. His ita prælibatis facilè Lector concipiet quàm neceſſaria ſit praxeos incrementis nova hæc, nec hactenus tractata, de Morborum ſucceſſionibus, diſputatio, cui abſolvendæ licèt impares meas exiſtimem vires, diligentiâ tamen, & patientiâ quæ ad id maximè, & ad ardua quæque ſuperanda requiruntur, argumento pares fortaſſe non deerunt. Et licèt rem ob argumenti magnitudinem, & difficultatem abſolvere prorſus, ac numeris omnibus tractare non poterimus, ſufficiet ſaltem indicaſſe viam; nam revera, ut Poëtæ verbis utar, *In magnis voluiſſe ſat eſt.*

CAPUT II.

De Præſagiorum originibus, uſu, methodo, & certitudine.

QUi benè callet Hippocratem felix erit in prognoſi, aliter minimè. Qui textus Hippocratis memoriâ ritè mandaverit, deinde componere ſimul, & ad curationem determinare noverit, feliciter curare, & præſagire noverit; aliter minimè. Si tamen ad Hippocratis ſtudium non accedat nativa mentis perſpicacitas, & judicii integritas, quò celeriter . & rectè de morbo ſtatuamus, difficulter, vel rarò aſſequemur finem.

Cognitio verò eorum quæ recenter inventa ſunt in Medicina, non parum luminis afferet ad liberam, expeditamque prognoſim, & ad reddendam

dam cauſam illius, quod non licebat *Galenicis*, utpotè deceptis ab hypotheſibus facultatum, qualitatum, & ſimilium. Hoc igitur in capitulo demonſtrabitur quantum ad prognoſin conferant HIPPOCRATIS opera, quantùm ingenium nativum, & quantùm lumina ex aliis Medicinæ partibus venientia. Itemque aliquantiſper diſputabitur adverſus eos qui prognoſeos artem nullam agnoſcunt.

CAPUT III.

De conſtitutionibus annorum, & temporum, aëriſque influxibus inveſtigandis, ac perdiſcendis, ad morbos dignoſcendos, & curandos.

CUm ferè perpetuò præ manibus mihi ſit HIPPOCRATES, animadverto nulli rei ipſum tantoperè incubuiſſe, quàm in obſervandis conſtitutionibus aëris cujuſque temporis, quæ quantam vim habeant in novis producendis morbis, vel in mutanda, eorum qui ordinariò regnant, natura, quotidiana, ac patientiſſima praxis, & diligens circa minima morborum obſervatio abundè me docent. Unde Senex magnus *lib. de diebus judic. num.* 1. circa id præcipuè ſcriptum reliquit. *Plerumque enim hominis natura Univerſi poteſtatem non ſuperat.* Etenim cujuſcumque generis morbi, feruntur earum conſtitutionum curſu, quæ ſuo tempore regnant. Medici contra noſtrorum temporum nihil magis negligunt ac ſpernunt, quàm obſervationem cujuſque conſtitutionis. Oritur igitur earum varietas aut à vario ſiderum, præſertim verò lunæ, quæ concentrica telluri eſt, aſpectu, & influxu, ut autumant Aſtrologi, aut ab intempeſtivis caloris, frigoriſque vicibus, inſenſibilem tranſpirationem variè turbantibus: aut à natura flantium ventorum, & halituum terræ, è venis, cryptiſque ſubterraneis exhalantium. Denique in horum aliquo, aut pluribus verſantur, quod perſpicuè hîc examinandum ſuſpiciemus.

CAPUT IV.

De Morbis Incurabilibus, ex ignorantia Medicorum, & ex Impoſſibilitate naturæ.

MOrborum incurabilium ſeries noſtris temporibus in infinitum excurrit: non quia revera ſint incurabiles, ſed quia Medentes fallaci, vanaque methodo utuntur. Unde, quò in poſterum, morbi qui revera incurabiles ſunt, diſtinguantur ab iis, qui propter Medicorum imperitiam curâ deſtituuntur, ſtudebimus hoc in capitulo errores detegere Medicorum, quibus ducti morbos eos incurabiles pronunciant, qui ſpe curationis minimè carent: quales ſunt quamplures meſenterii morbi pro incurabilibus habiti, à me tamen maximâ adhibitâ diligentiâ, ac patientiâ non ſemel curati; ut præ cæteris nuper mecum obſervarunt Auditores mei in ægro decumbente in Vico Pavonis ad Pontem Hadrianæum, nunc arcis Sancti Angeli. Experimentis itaque, & rationibus, Medicos ad benè ſperandum, & nunquam in quolibet, vel lethali morbo deſperandum; ſed novas ſemper vias ad benè medendum inveſtigandas hortabimur. Atque ad extremum, appendicem dabimus morborum verè incurabilium, quales fuerint inter alios aneuriſmata interna; etſi ne quidem hæc incurabilia revera ſunt: exemplo enim conſtat, aneuriſmatis latera procedentibus temporibus oſſea, ac ferè cartilaginea evaſiſſe, & ægrum convaluiſſe; quod amicus fide dignus mihi narravit ſe obſervaſſe in cadavere maxima cum admiratione.

Et quando incidimus in morbos vel omninò incurabiles, vel cognitu, curatuque difficiles, nihil magis curandum, quàm ut à nimia remediorum vel inutilium, vel minus proficuorum copia abſtineamus: eorum namque uſu ſuperfluo, ô quàm graves oriuntur in ægrotantibus affectiones, & morbis antiquis, medicorum culpâ, novi acervantur! Quod quidem prænoſcens BALLONIUS *de arthritide* optimè monet; quod *dum in rebus abditis, de remediis decertatur, quantùm detrimenti genus humanum capiat, nemo ambigit. Melius foret*, ait ille; *homines tanti non emere, aut ſuorum Medicorum incuriam, aut ignorantiam; hinc tollitur ea fiducia & alacritas, quæ in homine perito elucet; hinc impotentia in medendo, & temeraria audacia: quarum illa ab ipſa timiditate, hæc ab ignorantia proficiſcitur. Et hoc dolendum, quod aut nil proficitur, aut quod, cùm deliberationi, & conſilio locus ſit, graviter peccatur. Tale peccatum nulla excuſatione aut elevatur, aut eluitur: hoc autem Medicum ſollicitare debet, non tam ut proſit, quàm ut non obſit. Non quin in utroque enitendum ſit, ſed turpius eſt videri*

nocuiſſe, quàm non profuiſſe. Quid agas ſi res latent? Excogitanda remedia, ut in ea rerum difficultate, quia nil dum ſtatuitur, dum læſio, dolorisque exacerbatio abeſt, innocens officium appareat; ac morbi cognitio remedium ſuum inſinuat. In hac igitur rerum, morborumque difficultate, ut citatus ait Ballonius, ægro ſufficiat, ægro inquam jam miſero ſua ex morbo calamitas, nec ad eam nova calamitatis acceſſic ex ignoratione Medici fieri debet; ignorantia quippe Medici ægro ipſi alter eſt morbus. Cæterùm dum morbos arduos, difficileſque videmus, non debemus eos admirari, ad ipſorum aſpectum horrere, & præ admiratione eos intactos relinquere. *Admirari morbos*, ait Ballonius, *non autem curare, hominis eſt ſua arte, & ingenio abutentis; dumque divina animi vis voluptaria, illecebriſque plena admiratione retinetur, melior pars artis medicæ inculta jacet; hinc pro ubere fructu, nil inde redit, niſi caſſum quiddam, & inani vocis ſono decoratum. Morborum*, ut idem laudatus Ballonius cit. loc. concludit, *aliàs difficilis, alias facilis eſt cognitio, aliàs in utroque ambigit. Et cùm veritas partim facilè, partim ægrè cognoſcatur, cauſa ejus rei, non tam à rebus, quàm à nobis pendet. Nam animus noſter, ad ea etiam, quæ clara ſunt, eodem modo affectus eſt, quo noctuarum oculi ad lumen diurnum: Etſi laboris fuga in has ignorantiæ tenebras nos, alioqui rerum à communi ſenſu remotarum capaces, adegit. Et cùm multi morbi vel naturâ ſuâ, vel errore noſtro incogniti adhuc latuerint, Methodicorum, & Empiricorum inſtrumenta in multis architectandis in manum ſumimus*, &c.

CAPUT V.

De Morborum Occaſionibus.

Cauſæ morborum primò primæ, & proximæ, de quarum certa cognitione tantopere gloriantur, & ſuperbiunt vulgares Medici, omninò penè ignotæ nobis ſunt. Ideò prudens Medicus gnarus difficultatum, & obſcuritatis artis ſuæ, indicationem curativam arripiet, ex levi quolibet ſigno, aut judicio à morbo prodeunte. Curandi verò rationem colligere debet ab occaſionibus, quæ ægrotum impulerunt in morbum. Qui hiſce innitetur, vix unquam aberrabit, ſicuti ſuo tempore indicabimus.

Vix credi poteſt, quanto ſtudio, quantaque induſtria indigeant Medici in illis exquirendis cauſis, quæ morbo occaſionem dederunt: Ideò Ægri patienter, & ſigillatim aperire eaſdem debent pro deſumendis indicationibus curativis morbi, rectèque dirigendis remediis. Neceſſarium necne id ſit, alii ab experientia de hoc abundè reddentur inſtructi. Ego tamen

quotidiè experior conducere mihi pluris ad feliciter medendum, morbi occaſionem inquirere, quàm recurrere ad cauſas primo-primas, de quibus, uſque ad nauſeam plures, libri ſcatent, futiliter nihilominus, & ineptè. Authores enim, pro quodam uſitato more, aliorum authorum ſcripta emungentes, ingerunt in ſuis operibus tot nugas, totidemque ineptias ſuper cauſis primo primis, ut ſtomachum meherclè, & faſtidium mihi pariant, & crambem recoquentes, nullam præbent anſam felicium utiliumque curationum. Quidam homines parùm, aut nihil incommodi percipiunt, cùm mens nimiùm adſtrahitur, vel ob domeſticas curas, vel ob maximas res gerendas, & ſuſtinendas, vel ob graves ſtudiorum exercitationes. Alii contrà, vel minimam mentis abſtractionem moleſtiſſimè ferunt, & ob id turbari corporis ſyſtema, caputque caloribus repleri ſibi ſentiunt: & ſi quid diutiùs animo verſaverint, ſtatim labefactatæ digeſtionis damna pati incipiunt, deinde & alios morbos; qui à chylo pravè digeſto pravèque ſanguefacto proveniunt. Felicem Medicum, qui hoc benè cognoverit; cognoverit enim veram radicem malorum meſenterii, hypochondriorum, dentium, fœtoris oris, ſaporum linguæ depravatorum, &c. in iis, quorum corpus non eſt æquilibratum cum animi viribus, ac potentiis, ſed inferiorum virium eſt, minuſque reſiſtens. Hac de cauſa, ex gravi mentis abſtractione, promanat ſanitas ærumnoſa: cauſa occaſionalis eſt mentis nimia vis, & imperium in fibras corporis, quæ in hujuſmodi caſibus ſunt levioris reſiſtentiæ. Nec opem, aut ſalutaria remedia Medicus afferre poterit, niſi Æger ſibimet remedium præſtiterit, animique morbo animus ipſe erectus, ac reſiſtens medelam attulerit.

Ne autem nos humana lædant, irridenda ea ſunt, ac ſpernenda, omnibus enim vanitas ineſt: Ac proinde cogitandum quæ vana ſunt, lædere non poſſe fortia, ſolida, ſempiterna, immortalia, ſicuti eſt animus noſter: Quid igitur mentis afflictione corporis morbos advocare? Non eſt id Viri fortis, non animum habentis injuriarum neſcium & incapacem; animus enim, utpotè immortalis, à lubricis hiſce, volucribus, & volubilibus, quæ in humana ſunt vita, minimè lædi poteſt: quod ſi afflictione lædatur, remedium à ſe ipſo petat: Ad quod apprimè quadrant, quæ monet immortalis memoriæ Seneca meus, meus Magiſter, quemque ſemper præ manibus habeo, habeo quoque ſemper & Ciceronem. Sic igitur ait Seneca. *Utrumque infeſtum eſt tranquillitati, & nihil mutare poſſe, & nihil pati. Utique animus ab omnibus externis in ſe revocandus eſt: ſibi confidat, ſe gaudeat, ſua ſuſpiciat, recedat quantum poteſt ab alienis, & ſe ſibi applicet; damna non ſentiat, & ipſamet adverſa interpretetur benignè,* de tranquillit. cap. 13.

Porrò medelam morborum animi peti debere ab animo ipſo ſapientiâ inſtructo, idem Seneca meus nobiliùs docet, dum ait. *Præterea nihil injuſtum juſtitia pati poteſt, quia non coeunt contraria; injuria autem non poteſt fieri niſi injuſtè, ergo ſapienti injuria non poteſt fieri. Nec eſt quod mireris, ſi*

nemo poteſt illi injuriam facere, nec prodeſſe quidem quicquam poteſt: & ſapienti nihil deeſt quod accipere poſſit loco muneris, & malus nihil poteſt tribuere Sapienti. Habere enim prius debet, quàm dare: nihil aut habet, quod ad ſe transferri Sapiens gaviſurus ſit. Non poteſt ergo quiſquam aut nocere Sapienti, aut prodeſſe. Quemadmodum divina nec juvari deſiderant, nec lædi poſſunt. Sapiens autem vicinus, proximuſque Diis conſiſtit, excepta mortalitate Deo ſimilis.[a] *Ad illa nitens, pergenſque excelſa, ordinata, intrepida, æquali, & concordi curſu fluentia, ſecura, benigna, bono publico natus, & ſibi, & aliis ſalutaris nihil humile concupiſcet, nihil flebit qui rationi innixus per humanos caſus divino incedet animo*: de Conſtantia Sapientis cap. 8.

Quæ de cauſis occaſionalibus circa debiliores fibras hîc loci adduximus, protrahi debent ad alias quantumvis minimas, quas unuſquiſque à diverſo vivendi inſtituto, diverſas perpetitur, ex diverſitate gradûs, ſtatûs, & conditionis: diſſimiles enim ſunt cauſæ, quæ morbo occaſionem dant in plebeio homine, ab illis, quæ in nobili, aut ſtudiis exercitato viro; in milite, nauta, mercatore, & ſic per ſingulos perſonarum gradus procedendo. Pro quarum diverſitate, diverſæ ſunt cauſæ occaſionales; & diverſæ pariter medendi rationes ſive curativæ indicationes eſſe debebunt.

CAPUT VI.

De Vita ſalubri ad centum, & plures annos producenda.

LOngitudo vitæ non pendet tantùm à bono corporis habitu, ſed etiam ex optimo uſu ſex rerum nonnaturalium, quæ ſi rectè dirigantur, diù vivemus, & incolumes. Somni, & vigiliarum horas benè diſtribuere. Aëre ad neceſſitatem corporis uti. Potum victumque ſumere, modo plus, modo minus, pro ætate, ac temperamento, & pro negotioſa, vel otioſa vita quam ducimus. Ambulare, & quieſcere pro cibi quantitate, & prout corpore macilentiores erimus, aut pinguiores. Noſcere ſe ipſum, & ſcire affectibus imperare, eoſque redigere in poteſtatem rationis. Hæc ſi quis moderetur ſapienter, diù vivet, & raro egebit Medico. Hac igitur methodo præcepta, & leges ad diù, ſaneque vivendum detegere curabimus.

CAPUT VII.

De Apparatu, & diſpoſitione humorum ad morbos ſuſcipiendos: ſive de parvis magnorum morborum initiis.

IN dies obſervamus, ex levi qualibet cauſa, ex tenui acûs punctura, ex inciſione calli, lethales oriri morbos. Et quia id, non ex cauſa externa procedit, utpotè admodum exigua, ſed ex interno humorum apparatu ſive gallico, ſive ſcorbutico, nec non hyſterico, epileptico, hæmorrhoidali, cacochyliæ diù congeſtæ, ac putris, & ſimilium: pro quorum diverſitate ſanguis ad varia morborum genera diſponitur. Propterea periti Medici cura erit, apparatum illum inveſtigare, atque expendere, eòque referre indicationes, ut vulgò ſolent, cùm tractant de primarum viarum apparatu. Igitur hoc in capitulo explicabitur quidquid ad inveſtigandum, & præoccupandum ſpectat, atque ad ſubmovendum apparatum in ægroto vigentem. Quando parvi morbi ſtatim in magnos ſine cauſa deſinunt, vel difficulter ſanantur, latentis apparatus indicium hoc eſto.

Ad quod reſpiciens HIPPOCRATES 1. de diæta, ait, *Morbi ſenſim fiunt, ac generantur, derepentè verò adoriuntur*, &c. Revera enim ſanitas, ut idem monet HIPPOCRATES 3. de diæta conſiſtit in ſymmetria quadam, & proportione ciborum, & laboris: quare ſi cibus laborem ſuperet, facilis eſt in morbum caſus. Hinc enim ſenſim ſequitur plethora; & ſenſim etiam cacochymia; Et cùm hæ adſunt repletiones, corpus non amplius admittit alimentum, nequit enim, quia incapax eſt corpus. Vetus enim excrementum partium, ſeu vetus alimentum non admittit novum alimentum, niſi vetus primò digeſtum fuerit, conſumptumque: quod ſi ſupra vetus, non adhuc coctum, conſumptumque, addas novos cibos; quid facies? produces certè ſtatim varia febrium genera, oppreſſiones, deſtillationes, internas phlogoſes, &c. horumque omnium ſigna præcedunt: nempè laſſitudines ſpontaneæ, vigiliæ, leves inappetentiæ, &c.

At dices, ſi adeſt hujuſmodi pravorum humorum apparatus: quomodo fit ut corpus malè habeat, laſſitudo adſit, ſanguis impurus, & corruptus ſit: Febris tamen per illud tempus non oriatur; ſed multò poſt? Ad quod quidem reſpondendum cum BALLONIO *lib. de rheumatiſmo*, quod iſtiuſmodi ſanitatis, & morbi magna adſit latitudo. Unde videmus etiam iſtos tam impuris præditos humoribus, cùm perendie benè habere videantur, cœnent, bibant, cantent, deinde omnia agant, quæ & ſani, repentè, veluti mutata ſorte ægrotare, & vehementiſſimè, imò magno omnium ſtupore, è vivis eripi, ut prius conſtet eos interiiſſe, quàm ægrotare. Sed

de his, & de proportione ciborum, & laboris ad ſalutem neceſſaria, legatur aureus liber divini Senis de Diæta. Penu enim ampliſſimum eſt quilibet HIPPOCRATIS liber, ex quo multa depromi poſſunt, quæ maximè ad cognitionem morborum, eorumque therapiam pertinebunt.

Omnium hujuſmodi apparatuum in humoribus certa præbere ſigna opportebit. Apparatus in primis viis, læſarumque digeſtionum indicia lingua monſtrat cum ſapore depravato, ut plurimùm amaro, vel ingrato, inappetentia, affectiones circa hypochondria, potiſſimùm aliquot horis poſt prandium, digeſtione penè peracta, &c. Scorbutici apparatus ſigna præ cæteris gingivæ oſtendunt, laxæ enim ſunt, eroſæ, tumidæ, luridæ, nimiùm rubicundæ, cum ingrato fœtore oris, adinſtar muriæ putrefactæ. Salſugo in ore adeſt, alvi ſiccitas, in urina veluti rubræ arenulæ, dolores vagi, & acuti per intervalla, modò has, modò alias occupant partes. Hac ratione ſigna danda Gallici, hyſterici, epileptici, hæmorrhoidalis, & alterius generis apparatus, ut noviter advenientium morborum certa ratio atque curatio debita poſſit adminiſtrari: & multò magis parva magnorum morborum initia, & incrementa prævideri.

CAPUT VIII.

De Patientia Ægroti, & Medici ad benè curandum ſummopere neceſſaria.

HOc capite monebimus non modò Ægrotos, qui poſſe fieri ſibi promittunt, ut infra paucos dies viribus, & incolumitati reſtituantur; verùm & nonnullos Medicorum, qui, abſque eo quod debitæ humorum coctioni proſpiciant, curationes expediunt, vel fatali uſu chinæchinæ, vel purgantibus indebito tempore præbitis, vel aliis incongruis remediis. Exinde emergunt poſtea morbi, quos vocant incurabiles; quibus multoties remedium præcluſit impatientia ægroti, vel Medici, multoties & propinquorum, aut adſtantium; quamvis diutinæ, maturæque curationi aliunde ceſſiſſent: ut clarè demonſtrabimus.

CAPUT IX.

De Ciborum delectu, ſive de methodo curandi morbos quamplures per opportunum Ciborum genus, ſine ope Remediorum.

ANimadvertes in Praxi aliquos Ægros fluxionibus, & diuturnis morbis obnoxios, tempore Quadrageſimali convaleſcere. Paſchate iterum ob eſum carnium langueſcere. Obſervabis etiam quoſdam morbos ab obſoleto eſu caulium, leguminum, olerum, piſcium, aliorumque ciborum hujuſmodi evaneſcere, cibis verò boni ſucci exacerbari, & creſcere. Qua de re adducor caput inſtituere *de Ciborum delectu.* Hiſtoriam nempè texendo, quando iſtiuſmodi ciborum uſus ſoleat juvare; eruendo poſtmodum præcepta Praxi opportuna, & evertendo morem, & conſuetudinem vulgarium Medicorum, qui alia ratione curare morbos neſciunt, quàm ſatiando ſtomachum ſyrupis, conſervis, & mille nugivendulis pulvericus. TYRONES MEI, QUAMPAUCIS REMEDIIS CURANTUR MORBI? QUAMPLURES E' VITA TOLLIT REMEDIORUM FARRAGO? Norunt id viri celebres HARRIS Londini; HOTTONUS in BELGIO; LE CLERC, MANGETUS, CHENAUD apud Genevenſes, SCHROECHIUS Auguſtæ, & amiciſſimus clariſſimuſque LANZONUS. Et nuper hac de re multum conqueſtus ſum Romæ cum JOANNE INGLIS Medico Anglo doctiſſimo ac celeberrimo, cujus humanitate frui per plures dies licuit. Depravatæ verò huic conſuetudini magnam occaſionem dedere Medici, qui nunc vernaculâ ſuâ linguâ omnia typis mandant; & Vetulas docent, è culina cum ipſis etiam Medicinæ Principibus arroganter diſputare, & de mille receptulis delirare. Reipublicæ Medicæ, & litterariæ lingua Romana eſto. Per eam jura dicuntur in Medicina, & populum arcent à ſcientiarum myſteriis. Quid gallica. Quid anglica, Quid germanica lingua, medicinæ Sacra in vulgus proferre juvant?

Sacra ſacris hominibus communicanda: profanis verò nefas priuſquam ſcientiæ miſteriis ſint initiati, ait divinus Senex noſter *de lege num.* 3. Huic itaque legi obediundum eſt; nec ita lubricè, atque cum tanta facilitate, admirabilis noſtræ artis arcana in vulgus ignarum propalanda, & lingua vernacula Mulierculas diſcere, diſputare; & Impoſtores noſtris gladiis diſcere nos confodere. Ecquid ad Mulierculas typis dare Secreta, cum nec minus ipſis de medicamine præbendo verba facere quodammodo debeatis? cum ipſis unâ veniunt indocti, & populares homines. At quid mirum? ſi hodie Medicum hunc, Sacramque artem per ora omnium tam valdè videmus ipſi nos profanari ac illudi &c.

CAPUT

CAPUT X.

De Morbis Venereorum.

PLurimùm confert in curatione morborum exquirere, caſtè, necne, vixerit æger. Etenim diſpar temperamentum, naturamque, cælibes viri à conjugatis ſortiuntur. In prioribus ſemen, quod recirculat à vaſis ſeminalibus in ſanguinem, magnam vim eidem addit, & nimiùm excitat ſuas partes volatiles: hinc robur magnum oritur, & ob nimiam fluidorum volatilitatem oriuntur in ſolidis intentiones, criſpaturæ, ſiccitates, &c. Hinc flatus ſub hypochondriis. Hinc alia id generis quamplurima. Contra verò in conjugatis, aliiſque venerem exercentibus, ob deficientiam ſeminis, quod recirculet, ſanguis evadit vappidior, debiliorque; perindeque & liquida à ſanguine promanantia. Unde ob diſparem liquidorum naturam oportet ut morborum facies variæ quoque ſint utriſque; ideoque indicationes curativas ad diſſimilem ſanguinis ſtatum dirigamus, ut fusè hoc in capite tractabitur.

Aliquando, ut ſæpè vidi, gonorrhœâ corripiuntur etiam homines cum muliere non infecta coeuntes. Id autem contingit in eis, quorum ſanguis particulis acribus, ſalinis, ſcorbuticis vel alterius generis abundat; unde nimio concubitûs æſtu, univerſa penè liquida in motum concitatiorem poſita, undulando inclinant ad locum in quo major eſt oſcillatio: quæ quoniam eſt circa vaſa ſeminalia in inguine; ſi concubitus vehemens fuerit, ac repetitus; ſingulæ partes, acres, ſalinæquæ, tunc excitatæ, & in motum poſitæ deponi circa pudenda incipient; ſemelque incepta depoſitione, veluti unda ſequente undam, aliæ quæ remanent in liquidis, circulando ibidem deponentur, & ſic fluxus perennitatem producent, quæ gonorrhœa gallica videtur eſſe, ſed revera non eſt, quia cum muliere non infecta ſupponitur concubitus. Idem quoque de bubonibus dubitari poterit, ac etiam de penis ulceribus, eandem ob rationem. Quo in caſu incumbendum magis eſt remediis acrimoniam ſalinam, vel alterius generis corrigentibus, quàm falsò ſuppoſitæ gallicæ affectioni dicatis, quorum ſuperfluo ac indebito uſu, acriori reddita ſalina vel ſcorbutica materie, fluxus gonorrhœæ copioſior fit, ac diuturnior, magiſque pertinax ac indomitus evadit. Quod ipſe prænoſcens, materiam corrigo *juſculis cum ſeminibus melonum contuſis, & radice althea in taleolas inciſæ ebullitis, biſque in die calidè datis, adhibita per intervalla leni purgatione ex caſſia, & diatartaro Petri Caſtelli cum granis xx circiter maſſæ pilularum de hiera cum agarico, addendo aliquando ſpecies diamargariti frigidi;* Sicque

ſpurias hujuſmodi gonorrhœas ex falſò ſuppoſita gallica infectione natas, eliminare ſoleo: in quibus ſuſpecta ſunt antigallica remedia; nam in ipſis veris gonorrhœis gallicis, uſu decoctorum ſalſæ, & ſimilium, fluxus redditur copioſior, fuſa nimiùm ſolutaque ante tempus materie. In gonorrhœis enim, ſinguliſque veſicæ, atque uteri catharris, ſive fluoribus, ipſis quoque calculoſis, & urinæ affectionibus, ad alvum ſemper ducendum. A veſica ad alvum tutiſſima via eſt, qui hoc benè noverit, quàm benè curaverit!

CAPUT XI.

De occultis, & lethalibus viſcerum Varicibus, Aneuriſmatibus & Hydatidibus.

QUod in arteriis ſunt Aneuriſmata, id in venis ſunt Varices, in lymphaticis Hydatides, (quibus, cum magno inhonore Medicorum, mulierculæ nomen dedere *la Benedetta*) & inter morbos ſolidorum iſti ſunt non levis momenti, ſternunt ſiquidem viam quam pluribus malis internis, quorum cauſa, cùm revera in vaſis reſideat, liquidis tamen vulgò, ut moris eſt, adſcribitur. Quot hydropes ortum accipiunt ab Hydatidibus lymphaticorum Hepatis, vel partium vicinarum? Quot ſævi dolores? quot obitus repentini proveniunt ab occultis aneuriſmatibus, & à varicibus partium? ut cadaverum inciſiones latè manifeſtant, & tamen Medici, aut rarò, aut nunquam ad id mentem advertunt. Indicationes igitur, prognoſes, & curationes talium morborum hoc capite colligemus.

CAPUT XII.

De mutando aëre in longis, & difficilibus morbis.

PUtat vulgus, quod Medici mutationem aëris in longis, & difficilibus morbis indicant, non ad valetudinem, & levamen; ſed pro remediorum inſcitia, & quod aliud facere neſciant. Etſi tamen in hac opinione aliquando non erret: nihilominus plures etiam morbi ſtatim ac incipiunt aëris mutatione, id eſt, puriſſimo campeſtris, & montani aëris nitro, ac elatere ſtatim indigent, quia per aëris mutationem tantummodo removentur. Præſertim ſi ægroti gravibus negotiis operiantur, adeò ut tempus

quieti, ſomno, & comeſtioni congruum, iiſdem in urbe deficiat: tunc enim, per aëris mutationem, conſopito curarum ſtimulo, mens, & corpus, tonum, roburque ſalutare reſumunt. His accedit, quod aër ruſticanus, quia ventorum flabro magis purgatur, abundet itidem puriori nitro, quàm urbanus, ubi mephitis, fumus, fœtores, cloacæ conſpurcant nitrum aëreum. Proinde nonnullis aër marinus, aliis montanus, aliis campeſter, ob morborum diverſitatem ſummoperè prodeſt: quia ſanguis ſingulorum, in uno potiùs, quàm alio aëre, æquilibrium ſibi debitum invenit & acquirit: Prout hoc capite ſigillatim aſſeremus. Et plura vide inferius de reſpiratione, ubi de aëris pondere tractamus.

Nihil magis confert aſthmaticis, quàm debita equitatio, & mora in aëre ruſticano. Aër montanus, campeſtris, & marinus juvant; varius tamen eſſe debet pro varietate aſthmatis, & temperamenti ægri. Nonnullis montanus, aliis campeſtris, aliis denique marinus. Ipſe conſulo, ut æger meus aſthmaticus arva colat, & ferè tota die ſequatur bubulcum terram arantem: & ambulet ſuper ſulcos, ſive viam illam ab aratro recens factam, & continuò reſpiret atque hauriat aërem à recens ruptis glebis exhalantem, qui, quoniam plenus eſt nitro, aliiſque ſalibus à centrali calore telluris cohobatis ac exaltatis, pulmonum relaxatas roborat telas, eiſdemque impactas viſciditates reſolvit, ac per vias naturæ magis amicas educit; Aſthmata curantur hac ratione, & à novis inſultibus præſervantur patientes, dummodo tamen debitâ utantur diætâ, & debitè conſulant ſex res nonnaturales: æger qui decumbit ad Forum Boarium in Velabro inter Palatinum montem, ſcholam græcam, & Janum quadrifrontem (ubi nunc Templum S. Georgii) aſthmate ad phthiſin vergente laborat, irritis pluribus remediis conceſſit Neptunum & novum portum Antiatem ſuper rudera veteris à mortuo Pontifice nuper extructum, 30. circiter ab Urbe lapide: quando ibi degit, & marinum reſpirat aërem, morbo mitiùs cruciatur, ac penè paulò poſt ſanus evadit. At ſi relicto aëre marino, ad vicinos ſe transferat campos, ſtatim & ſine mora aſthmate, aliiſque ſymptomatibus miſerè corripitur, & tamdiù moleſtatur, donec marinum aërem denuò inviſat. En quanti juvat hiſtoriam mutandi aëris in morbis plurimis conficere ad ægrorum ſolatium? Certè terra vulgaris eſt plena nitro, & recens effoſſa, ac odorata recreat ſpiritus, & ſedat efferveſcentias morboſas noſtrorum fluidorum, & ad longævitatem odorata juvat ex Verulamio. Curioſa quoque ſunt, quæ de vulgari terra narrat Ettmullerus t. 2. f. 319. his Verbis. *Colonienſis Philoſophus paravit ex terra vulgari ſpiritum, & ex hoc rurſum terram aliquam; ex qua poſtea varia vegetabilia, & animalia fuere nata; pro probando Panſpermia, ſeu ſeminum congerie in terra vulgari, &c.*

CAPUT XIII.

De Febribus Meſentericis, opus novum, non à lectione librorum, ſed ab obſervatione Naturæ petitum.

CUm febres quaſdam Romæ mederer, vulgari uſu Teſtaceorum, antiacidorum, diluentium, & oleoſorum, obſervaveram, quod radicem eædem à meſenterio trahentes, deterius periculum ſubibant, nihil juvante remediorum vi, & creſcente ſemper, ac concreſcente in dies putri cacochylia in meſenterio, diù ibidem congeſta, maximè verò in Pueris, & opiparè viventibus, deſinebant in Hecticam, præſertim ſi præſcribebatur damnabilis uſus chinæchinæ: cujus pulvis, ſtiptica ſua vi, humorum circuitus regulares, & ordinatos, in quibus vera eorum coctio conſiſtit, retardat, ac omninò perturbat. Unde marte proprio, patienti nempè, & longa obſervatione, accurataque meditatione, cognovi tandem Febres, quas voco meſentericas Romanorum, & infantium, fomentis, balneationibus, repetitis purgationibus, & demum educta omni cacochylia, ſero lactis cichoreato, vel deſtillato aliquo ex ſuccis aperientibus curari magis debere, quàm exitiali Teſtaceorum, pulverumque abſorbentium abuſu: uti hoc capite dicemus.

Ego certe vix capere poſſum, quomodo Medici, indiſcriminatim, ad omnes morbos, pulveres teſtaceorum & alcalicos, ut vocant abſorbentes, præbeant, qui non aliud revera ſunt quàm terra inutilis, & caput mortuum mixtorum. Cùm certum ſit, ſtomachum noſtrum in ſtatu ſano vix digerere eos poſſe, quoniam difficulter in ſubſtantiam noſtri vertuntur; quantò minus in Morboſo, in quo vix juſcula tenuia digeruntur. Quare fieri debet, ut quando meſenterium putri cacochylia nimiùm repletum eſt, ponderoſi, nulliuſque activitatis ac motûs hi pulveres, non ſolum cacochyliam non movebunt, nec corrigent; ſed cum eadem ſeſe miſcentes, magis magiſque concreſcere, indurari, hærere in glandulis eandem facient; & ſtatim ad febrem lentam, quàm facillimè in hecticam „ deſinere ſæpè vidi, Patientem diſponunt. Juvat magis herbis ſtomachicis, „ leniter amaris, & aperientibus curationem inchoare, quæ cacochyliam „ ſolvere, movere, ac digerere valent; ſicque præparatam ſingulis diebus „ apozemate leniter purgante, clyſteribus repetitis, fomentationibus ven„tris ad exitum quàm celeriter ſollicitare: quod ex tempore ſi non feceris, „ de curatione nil boni ſperaveris: & ſi poſt imprudenter adhibita teſtacea, „ febre minimè cedente, chinamchinæ dederis (ut fataliter plurimi faciunt)

„ ventre adhuc humoribus onuſto, tria expectato, aut inflammationem ; „ aut lentam ac diuturnam febrim, aut mortem. Obſerva benè, & ſi falſa „ dixero, me redarguas. Romæ ſcribo, in aëre Romano.

Pluries certè in hoc opere damnavimus chinam chinæ : id eſt non damnavimus remedium, ſed abuſum Medicorum, in eodem ſingulis penè in febribus, ne dicam morbis, præſcribendo, indiſcriminatim quoque, quolibet morbi tempore, nullis expectatis coctionibus, nec corpore benè purgato ; quæ ſingula correctione indigere, ipſimet chinæ chinæ Fautores mecum fateantur neceſſe eſt. Quod ad me attinet : Ipſe ſcribo in Urbe Roma, in aëre Romano : Hìc non ita felices eventus è china chinæ experimur, ſicuti aliis in regionibus, alii experiuntur ; eorumque experientiæ credimus & methodum laudamus : quia in ſuo climate, verè ac fideliter, (uti credo) obſervantes, nobis certè vera ſcribere debent : agitur enim de pelle humana.

Chinam chinæ dare corpore impuro, id eſt in principiis morborum, nullis præcedentibus ſignis coctionis, & corpore non purgato, piaculum eſt in aëre Romano : methodus damnabilis ac pernicioſa. Dicunt multi dandam eſſe, ut impetus ſymptomatum, tunc furentium, coërceatur, ac refrænetur ; ut inde æger ſymptomatum ſopitâ vi, diutiùs poſſit morbo reſiſtere. At ſi tu loco frænandorum ſymptomatum, pravos humores per chinam chinæ in aliquo viſcere figes, ac concludas, & ita internam parias inflammationem, ut frequentiſſimè obſervavi ; nonne tu culpandus eris ? Nonne tu reus necis, lege Aquilia puniendus ? Quomodocumque ſe res habeat, unuſquiſque abundat ſenſu ſuo ; nullius methodum vitupero, ſed ab omnibus diſco. Hoc certum eſt, me raró uti china chinæ; nam ægri mei raró eâ indigent. Febricitantes meos curo per leges coctionum ac criſium ab Hippocrate meo mihi demonſtratas:coctum humorem per intervalla purgo, aut per alias elimino vias ; ſicque tempus & patientia mea curationem feliciter abſolvunt, coctum humorem debito tempore purgando : Et quod magis intereſt raró cum recidiva : quam recidivam ſingulis momentis ab uſu chinæ chinæ expectato. Itaque, ſi quandoque eâ utor, utor ſanè in fine morbi, corpore jam purgato, & ſine ulla viſceris læſione ; & ea indicatione utor, ut tonum, vim, ac robur det ac reſtituat ſolidis ac fluidis longo morbo relaxatis, inertibus, vappidis ; in ægris humidi, craſſique corporis habitûs. Hac igitur ratione eam præſcribo,

℞, *Salis ammoniaci* ℈ j. *chinæ chinæ pulveratæ* ʒ. j. *circiter,* fiant pilulæ capiendæ initio paroxyſmi, quoties urget neceſſitas.

Sal ammoniacum eſt antifebrile maximum ; china chinæ amaritie ſua ſtiptica eidem juncta, evadit infallibile apud me febrifugum, à me excogitatum, & expertum.

At ſi me fallat hoc remedium ; certè non fallet aliud ex floribus camomillæ peculiariter paratum. Mi Lector, hoc febrifugum ex floribus camo-

millæ eſt arcamum maximum ad febres intermittentes, nunquam fallit; eſtque princeps omnium febrifugorum; quartanam nuperrimè eodem profligavi: Et ſuo tempore illud publicæ luci dabimus.

CAPUT XIV.

De Methodo curandi morbos Muſicâ, Saltatione, Equitatione, Navigatione, Venatione, Ruſticatione, debitoque ſex Rerum nonnaturalium uſu, ſine inutili Remediorum acervo. Ubi etiam de Diæta Pythagoreorum.

REgula erat apud Græcos Medicinæ Patres, præſcripto moderamine in ſex rebus nonnaturalibus, Medicinam in morborum curatione ut plurimùm exercere. Noviſſimè, abjectâ veterum normâ, ſyrupis, aliiſque ſaccharatis indultum iri video: Doleo ſummoperè ægrotis, aſſiduis, ſed inutilibus remediis fatigatis. Quotidiè evenit, morbos quoſdam capitis muſicâ, alios morbos ruſticatione, alios navigatione, alios venatione, alios ſaltatione, vel equitatione, vel peregrinatione deſinere, qui antea nulli medicamini cedebant. Cùm itaque nobis in animo ſit Praxis munus extendere, novoſque curandi modos addicere, aut veteres reſtituere: examinabimus hoc capite, quomodo morbi uſu præfatorum tollantur, ac deſinant.

Quare, cùm frequentiſſimè obſervemus in praxi, curari morbos poſt ſuſceptum iter, navigationem, venationem, muſicam auditam, vel exercitam; quod longo remediorum uſu conſequi nullo modo potuimus, non eſt id à Medico ſpernendum, ſed inveſtigandum quare talia exercitationum genera ſanare morbos voluiſſent: & quod caſu evenit, novis factis obſervationibus, in artis præcepta primò, deinde ad uſum redigere. Hujuſmodi enim rebus Veterum benè vivendi norma conſtabat, & præ cæteris ea, quam vocant *diætam Pythagoreorum*; ſingulæ enim diei horæ ita diſtributæ erant, & victu ita accommodatæ gymnaſticè, ut quilibet vel negotioſus homo, nihil à negotioſa vita detrimenti caperet: Hinc admirabilis illa longævitas, hinc ſalubris, & athleticus corporis habitus, nec tam frequentes incurabilium morborum ſeries, quales magno artis dedecore hodie divagantur. Cauſa quoque, quâ vetitum erat *Pythagoreis* animalium carnibus veſci, non inde nata ſolummodo eſt, ne talium animalium mores, & ideas imbibamus: ſed quia olera, fructuſque terræ, talem in ſanguine temperiem, dulcedinem, atque ſimplicitatem inducunt, quæ difficulter vel in morbos ſolvitur fermentatione, æſtu, & ebullitione, vel an-

ſam præbet animi affectibus, iræ, concupiſcentiæ, aliiſque; ut excitentur, nimiumque ferveant, ac ferociant; unde rebus ita benè compoſitis, temperatiſque, nec partibus corporis à frequenti morborum mentis, corporiſque invaſione, nimiùm labefactatis, vitæ ſtamina ad centum ferè annos magna cum ſalubritate producebantur: præter hæc alia quoque aderant id generis apud ipſos, ad beatè, ſaneque vivendum præſidia, de quibus plura videnda apud LAERTIUM, ejuſque exſcriptorem SUIDAM, PORPHYRIUM, JAMBLICHUM, & Anonymum, qui omnes PYTHAGORÆ vitam conſcripſerunt: nec non apud DIDYMUM in libro de *Philoſophia Pythagorica* apud CLEMENTEM ALEXANDRINUM: ut decem abhinc circiter annis legere mihi licuit Florentiæ apud amiciſſimum, celeberrimumque MAGLIABECCHIUM meum. Unus tamen inſtar omnium legendus ſemper erit, ac memoriâ mittendus ſapientiſſimus, & profundæ vir eruditionis AUGUSTINUS STEUCHIUS in immortalibus ſuis libris *de Perenni Philoſophia*; quibus ad veram pietatis philoſophiam manuducimur, & hæc terrena dediſcimus libentiſſimè.

Porrò varium vitæ genus maximè in uſu fuiſſe apud Antiquos ad longè, ſalubriterque vivendum, vel ex ipſo diſcere licet SENECA meo, & CELSO. Nihil enim peſtilentius eſt, nihil ad ſalutem pernicioſius in hominibus negotioſis, aulicis, curis publicis vel privatis fatigatis tota die, ſtudio deditis, quàm in eadem intentione, laboreque continuo, detinere mentem, nullam eidem laxitatem, debitamque hilaritatem concedendo; qua de re ſic loquitur SENECA.

Miſcenda tamen iſta, & alternanda ſunt ſolitudo, & frequentia; Illa nobis facit hominum deſiderium, hæc noſtri, & erit altera alterius remedium: Odium turbæ ſanabit ſolitudo, tædium ſolitudinis turba; Nec in eâdem intentione æqualiter retinenda mens eſt, ſed ad jocos revocanda. Cum pueris Socrates *ludere non erubeſcebat, &* Cato *laxabat animum vino, curis publicis fatigatum: &* Scipio *triumphale illud & militare ſuum corpus movebat ad numeros. Imo, ut antiqui Viri ſolebant; inter luſum, ac feſta tempora tripudiabant, non facturi detrimentum, etiamſi ab hoſtibus ſuis ſpectarentur.*

Danda eſt remiſſio animis, meliores, acrioreſque requieti ſurgent; Animorumque impetum aſſiduus labor frangit. Vires recipient paulum reſoluti, ac remiſſi. Naſcitur ex aſſiduitate laborum hebetatio quædam, & languor. Nam & ſomnus refectioni neceſſarius eſt; hunc tamen, ſi per diem, noctemque continues, mors erit. Legum Conditores feſtos inſtituerunt dies, ut ad hilaritatem homines publicè cogerentur, tanquam neceſſarium laboribus interponentes temperamentum. Et magni Viri ſibi menſtruas certis diebus ferias dabant. Quidam omnem diem otium inter, & curas dividebant; Ita Aſinius Pollio *Orator magnus faciebat, quem nulla res ultrà decimam horam retinuit, ne Epiſtolas quidem poſt eam horam legebat, ne quid novæ curæ naſceretur, ſed totius diei laſſitudinem duabus illis horis ponebat.*

Indulgendum eſt animo, & dandum ſubinde otium, quod alimenti loco ſit, ac virium. In ambulationibus apertis vagandum, ut cœlo libero, & multo ſpiritu augeat, attollatque ſe animus. Aliquando vectatio, iterque, & mutata Regio vigorem dabunt, convictuſque, & liberalior potio: Nonnunquam, & uſque ad ebrietatem veniendum, non ut mergat Nos, ſed ut deprimat. Eluit enim curas, & ab imo animum movet, & ut morbis quibuſdam, ita triſtitiæ, vinum medetur, & liberat animum curarum ſervitio, & aſſerit eum, urgetque, & audaciorem ad omnes conatus facit; ſed ut libertatis, ita vini ſalubris moderatio eſt. Aliquando enim in exultationem, libertatemque extrahendus eſt animus, triſtiſque ſobrietas removenda pauliſper. Nam ſivè Græco Poëtæ credimus, aliquando, & inſanire jucundum eſt, ſive Aristoteli *nullum magnum ingenium ſine mixtura dementiæ fuit. Non poteſt grande aliquid, & ſupra cæteros loqui niſi mota mens. Cùm vulgaria, & ſolida contempſit, inſtinctuque ſacro ſurrexit excelſior; tunc demum cecinit aliquid grandius ore mortali. Non poteſt ſublime quicquam, & in arduo poſitum contingere, quandiù apud ſe eſt. Deſciſcat oportet à ſolito, & efferatur, & mordeat fræNos, & rectorem rapiat ſuum, eòque ferat, quò per ſe timuiſſet aſcendere.* Seneca de tranquill. anim. cap. 15.

Negotioſis itaque hominibus, & ſtudio deditis, ſingulis diebus debita hilaritas animorumque laxitas juxta Senecæ præceptum concedenda: quod ſi monitum hoc poſthabeant, flaccique faciant, mille morborum generibus, hac ſolum de cauſa, obnoxii erunt: Et undè quæſo tot affectiones hypochondriacæ, ſcorbuticæ, mortes repentinæ, aliique innumeri morbi his diebus in negotioſis hominibus oriuntur, quàm à negata animis, curarum onere preſſis, debita, commodaque laxitate? Ad quod reſpiciens Celsus ſic ait lib. 1. cap. 1. *Sanus Homo, qui & benè valet, & ſuæ ſpontis eſt, nullis obligare ſe legibus debet; ac neque Medico, neque Jatrolipta egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus: modò ruri eſſe, modò in Urbe, ſæpiuſque in agro; navigare, venari, quieſcere interdum, ſed frequenter ſe exercere, ſiquidem ignavia corpus hebetat, labor firmat: illa maturam ſenectutem, hic longam adoleſcentiam reddit. Prodeſt etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti; modò ungi, modò idipſum negligere: nullum cibi genus fugere, quo populus utatur. Interdum in convictu eſſe, interdum ab eo ſe retrahere: modò plus juſto, modò non amplius aſſumere: Bis die potius, quàm ſemel cibum capere; & ſemper quamplurimum, dummodò hunc concoquat. Sed ut hujus generis exercitationes, cibique neceſſarii ſunt; ſic athletici ſupervacui. Nam & intermiſſus propter civiles aliquas neceſſitates ordo exercitationis corpus affligit, & ea corpora, quæ more eorum repleta ſunt, celerrimè & ſeneſcunt, & ægrotant. Concubitus verò neque nimis concupiſcendus, neque nimis pertimeſcendus eſt. Rarus, corpus excitat, frequens ſolvit. Cùm autem frequens, non numero ſit, ſed naturâ, ratione ætatis, & corporis, ſcire licet eum non inutilem eſſe, quem corporis neque languor, neque dolor ſequitur. Idem interdiu pejor, tutior noctu. Ita tamen ſi neque illum cibus, neque hunc cum vigilia labor ſtatim ſequitur. Hæc firmis ſervanda*

ſervanda ſunt; cavendumque ne in ſecunda valetudine, adverſa præſidia conſumantur. Hæc Celsus, loc. cit.

CAPUT XV.

De Anatome, Natura, & uſu Pinguedinis, & morbis ab eadem pendentibus.

FAllitur qui putat pinguedinem per corpus protendi, præſertim per meſenterium, quod ejus centrum eſt, nulla alia de cauſa, niſi ad tutandas partes internas ab aëre externo. Pinguedo fortè inſervit, ad ſeparandum ſingulare quoddam oleum, illudque ſenſim in ſanguinem inferendum, ut conſiſtentiam, & neceſſariam dulcedinem ſanguis aſſequatur: vel refrænandorum ſalium gratiâ, vel conſtituendis primordiis bilem componentibus. Ex inciſione cadaverum obſervavi, pro morborum chronicorum, vel acutorum diverſitate, diſſimilem etiam pinguedinis ſtatum eſſe in odore, colore, copiaque, &c. In iis qui calculis intereunt, omentum pinguedine abundat; non ita aliæ partes quæ nimiùm emunctæ obſervantur. Quaſi certè calculi, qui generantur ob copiam partium ſalinarum, & inopiam oleoſarum, neceſſariò tunc generari debeant. Eo quòd obſtructis vaſis pinguedinoſis in omento, non trajicitur in ſanguinem pinguedo, cicurandis ſalibus dicata: ideo ſalia facilè concreſcunt in lapidem, pinguedine in omento remanente. Hoc caput igitur hujuſcemodi morbis providebit.

CAPUT XVI.

De natura, & uſu Salivæ, ejuſdemque morbis.

SApor corporis humani ſaliva eſt: liquor certè omnium in humano corpore utiliſſimus, viriumque, & activitatis incredibilis. Primarium eſt chylificationis menſtruum: & aſſiduo ſuo in ventriculum, & inteſtina deſcenſu fibras eorum, blanda ſalſugine, & lixiviali natura, roborat, contrahit, abſtergitque ſordes, eidem à reſiduis coctionum hærentes, ac propemodum impactas. Ideo de recta, vel prava digeſtione ſtatim certior fies per linguæ ſaporem; quem ſi mutatum deprehendes, ægrum leviter ac malè chylificare aſſeres. Conſiderando igitur ſalivæ copiam aſſiduò in ſtomachum prolabentem, ejuſque uſum in chylificationibus, indubiè adno-

tabo, quibus in morbis ſapor linguæ mutatur, ut eorum originem in ſtomacho, aut alibi reſiſtere valeam certò ſtatuere. De quibus infra in peculiari diſſertatione partim tractavimus.

CAPUT XVII.

De uſu, & abuſu diluentium, & oleoſorum, quæ nunc, apud Noſtrates, maxime adminiſtrantur.

OB imperitiam huc uſque ſolidorum, redactam fuiſſe arbitror Praxim Medicam, ad exhibendum per os in ſingulis penè morbis oleum amygdalarum dulcium, vel dietim propinandas amphoras aquæ Nucerianæ. Qua utilitate id factum ſit, cuiquam ſolidorum perito patebit. Oleoſis, & aqueis ſolida laxantur, & flacceſcunt, ut difficulter reſtitui poſſint; fluidorumque curſus hac de cauſa tardus reddatur. Hinc ſæpiſſimè Apoplexiæ, hinc obitus repentini, qui hodie, magis, quam antea, ſunt frequentes in Vrbe, maximè pendent, aut ab abuſu aquæ gelidæ vario odorum artificio conflatæ, quibus Romanæ officinæ tantopere abundant; vel potiſſimùm à medendi methodo per aquea, & oleoſa ſingulis in morbis copioſè præſcripta. Laxata propterea fluidorum, ſolidorumque compage, facilè via ſternitur ad lethales concretiones, coagulationeſque liquidorum. Unde mors repentina. Hæc omnia hoc capite pro virili tradere conabimur.

Antequam diluentia, aut oleoſa præbeantur, conſiderandus diligentiſſimè erit ventriculi, & digeſtionum ſtatus, & natura: quæ his remediis ſtatim proſternuntur, ſi vel minima in eis adfuerit debilitas, nec ita facilè impoſterum reſtaurantur. Facilè tibi concedo ſalia ſanguinis per aquæ potum dilui, ſed dilui non debent cum jactura digeſtionum, ac triumviratus, in quibus ſalubris, & longæ vitæ ſtamina unicè nectuntur. Stomacho prius proſpice, deinde utere tuis diluentibus. Sed vereor ne Surdis canamus.

Sed ut clariùs conſtent, quæ in hoc de ſolidis ſpecimine aſſuerimus, obſervationes, & experimenta ad id maximè pertinentia, atque à nobis diligenter peracta, ut de morbis ſolidorum hiſtoria magnum ſumat incrementum, deſcribere viſum eſt. Hæc ſingula elapſo anno 1700. typis edita fuere Peruſiæ ab amiciſſimo Domino Pascolo, cujus hortatu, & ſuaſione ſcripta fuere: nunc verò hac ſecunda editione re melius digeſta, ordinataque, ſinguliſque experimentis in quatuor diſſertationes diſtributis. In prima ſtatim agemus de Anatome fibrarum, de Motu Muſculorum, & de morbis Solidorum, &c.

Sint itaque,

GEORGII BAGLIVI
DISSERTATONES
VARIÆ,

In Medico eſſe debet pecuniæ contemptus, pudor, modeſtia in veſtitu, judicium, lenitas, urbanitas, mundities, recta elocutio, ſuperſtitionis averſatio, & præſtantia ſumma. Inſunt quoque in Medicina, quæ requiruntur ad coercendam intemperantiam, inſcitiam, avaritiam, concupiſcentiam, rapinaſque, ac impudentiam.

HIPPOCRATES de Decenti ornatu num. 5.

DISSERTATIO I.

DE ANATOME FIBRARUM, DE MOTU MUSCULORUM, AC DE MORBIS SOLIDORUM.

Ubi etiam de duræ matris elatere, oſcillatione perpetua, & de ſolidorum ſupra fluida corporis animati majori vi, majori impetu, & longè majori reſiſtentia.

ASSIDUIS Ægrorum curis, & occupationibus factum eſt meis, ornatiſſime PASCOLI, ut tibi, à me per Amicos ac per litteras, Obſervationes aliquot anatomicas flagitanti, non ante hanc diem ſatisfecerim. Nunc cùm res ita tuliſſet, ut in Theatro Anatomico meis opinionibus comprobandis plura in Corporis humani ſtructura ſint obſervata; facilè inducor, ut ea tibi impertiam, veritatis ſolertiùs indagandæ cauſâ, ut quæ à me ſunt inchoata, ea tuis oculis ſubjecta feliciùs abſolvantur: cùm non modò ingenio, atque peritia rerum, ſed litterario etiam otio fortaſſe magis abundes, quæ cùm mihi deſint, eam à me lucem accipere non potuerunt quam à ſtudiis tuis, in publicam utilitatem, habebunt, ut delata in eorum manus, qui praxim exercent, morborum curam maximè juvent; ſine quo fructu labor omnis Anatomicorum, ſtudiaque humani corporis fruſtrà ſuſcipiuntur.

Commentarios meos *de Praxi Medica*, quod evolvis libenter, amicè facis; Laudes tamen, quas in me contuliſti, vix accipere debeo, nam bonis viris, Artiumque liberalium ſcientiâ claris, quidem placere velim, cùm eo tamen, ut nolim quemquam nimis eſſe in mea laude liberalem. Tu autem in tuis litteris ea mihi tribuis, quæ, non modò ſi agnoſcam, ſed propemodùm ſi optem, modeſtè parùm agere mihi videar, ac propterea judicium de me tuum, officium potiùs quàm ſententiam eſſe exiſtimem,

Quamobrem gratiam habeo tibi, quam debeo maximam, nec deſpero futurum, ut quo in te ſum animo, re ipſa aliquando perſpicias. Et ſi parùm optatis meis fortuna reſponderit, memoriâ ſaltem, perpetuoque erga te ſtudio, non officiis modo erga me tuis, ſed eximiæ humanitati debito, cumulatè mihi ſatisfaciam. Ego enim te, Pascoli, ex eleganti, quem de Theorice febrium vernaculo ſermone inſcripſiſti libro, jam pridem cœti colere; mea tibi voluntas non patuit, amicis tamen, quid de te ſentirem, ſæpè in ſermonibus declaravi. Et ſanè, ut benevolentiam tibi meam præſens præſenti patefacerem, libenter *Peruſiam* excurrerem, ſed quoniam multa obſtant, ne id facere poſſim, officium quod abſens abſenti præſtare nunc valeam, literæ ſint, amoris in te mei perpetuum monimentum. Ut autem accedam ad experimenta per te expetita, ea tibi nunc ordine, ac methodo, quâ fuere in anatomico Theatro Auditoribus explicata, deſcribam.

Theatrum Anatomicum Romani Archilycei Kalendis Martiis apertum fuit hoc Anno maximo Jubilæi MDCC. Quod ex Majorum inſtituto primo die Lunæ poſt primum diem Dominicum Quadragenarii Jejunii quotannis facere conſuevimus. In cadavere Viri 30. annorum ætatis ex Noſocomio S. Spiritus in Theatrum delato, curioſa quædam, & notatu digna obſervavimus. In eo dexter ſolummodò ren in dextera lumborum regione inventus eſt; deficiebat ſiniſter, ejuſdemque lateris ureter, vaſa emulgentia, ſpermatica, veſicula ſeminalis pariter deficiebant; Non erat ſolito major, ut ſiniſtri partes, & officium ſuppleret; prout quatuor abhinc annis videre contigit in cadavere hominis, non longe à Domo Capitolii reſecto, in quo unicus ren aderat in medio lumborum poſitus, ſed ingens, & amplus, ut duos penè magnitudine ſua æquaret; ab ejuſdemque lateribus ureteres orti in veſicam deſinebant.

Prælectionum ordine ſervato, poſtquam die Lunæ mane de quatuor univerſalibus membranis abundè diſſeruimus, veſperi (bis enim quotidiè ad explicandas res anatomicas Theatrum ingredimur) de muſculis obtigit tractatio; qua occaſione, demonſtratis qui abdomini ſerviunt, noſtram de motu muſculorum ſententiam, re quidem ardua, & difficili in medium produximus: in qua rite explicanda tria nobis ad examen revocare viſum eſt. Primùm, quænam ſit fibrarum cujuſque generis conſtructio, & in muſculis, partibuſque componendis artificium. Secundò, quomodò illi ex noſtra opinione per trochleoſtatices, ſive potiùs per ſcytalæ, & axis in Peritrochio regulas moveantur. Denique præcipuas fibrarum affectiones, quibus eæ, in ſalubri, atque morboſo ſtatu corporis, obnoxiæ fiunt, adnotare. De quibus ut te reddam certiorem, ſicuti nuper à me poſtulaſti per litteras, experimenta primùm detegendæ fibrarum ſtructuræ facta proponam.

Fibrarum ſtructura, quoniam inveſtigari vix poteſt, niſi facta prius in

debitis liquoribus maceratione, ideò, ut fibram carneam humanam diligentiùs examinarem, infudi primò eam in aqua communi, mox in ſpiritu vini, demùm in aqua aceto temperata, atque hæc peregi quouſque deleta omni rubedine partes ejus ſegregari commodè poterant. Tunc fibra ſuper vitrum explicata, acubus hinc inde magna cum cura, & diligentia, componentia ſua ſeparare cœpi, factiſque variis cum microſcopio quatuor lentium obſervationibus, deprehendi, ſicuti muſculus fibrarum carnearum faſciculus eſt, ita quamlibet fibram carneam ex plurimis, ac penè infinitis aliis fibrillis in faſciculum contractis componi, ut in ſerico filo conſpicimus; quæ fibrillæ, quamcumque figuram obtineant lacerti, parallelæ ſemper ſibique mutuò unitæ procedunt; ſuntque ita copioſæ, ſubtiles, tenueſque, ut impoſſibile ſit numerare ſingulas, vel nudis oculis obſervare. Has tranſverſim ſecant aliæ fibrillæ ſibi quoque mutuò parallelæ, quæ pares angulos cum utroque tendine conſtituunt, & ad id potiſſimùm factas crediderim, ut carnearum rectarum nimiam in muſculorum motu dilationem impediant, atque hujuſmodi veluti frænulis moderentur.

Diverſo mechaniſmo à fibra carnea conſtructa eſt membranea. Fibram membraneam humanam per dies aliquot in prædictis liquoribus maceravi, donec debitè emollita ab acubus explicari commodè poterat. Quo facto, ſuper vitrum expanſam acubus accuratè diſtrahere, & quatuor lentium microſcopio luminis Solis obverſo obſervare pluries volui, quouſque inveni ipſam conflatam eſſe ex infinitis aliis ſubtiliſſimis filulis, quæ uniuſmodi non ſunt, neque parallelo, rectoque ordine progrediuntur, unita, ut carnea, ſed irregulari, inæquali, & frequenter veluti reſciſſo, ut in arborum foliis, vel madida papyro microſcopio conſpicimus. Filula hæc ſubtilia magis ſunt, quàm ea carnearum, & ſi fibram in oleo amygdalarum dulcium parùm coxeris, commodior fiet obſervatio.

Præter hanc diverſam filorum conſtructionem carnea ingenti ſanguinis copia proluitur, à quo rubicundus in ea color: partes enim ſingulæ ſuâ naturâ albæ ſunt, rubent verò à ſanguine circumfluente. Nam ſi carneam aquâ tepidâ ſæpe proluas, aut aquâ maceres, muſculum ex rubicundo colore in album deſinere videbis. Nonnulli putant, ruborem muſculorum pendere à tomento, ut aiunt, ſanguineo, ſive peculiari parenchymate, quod fibrarum ſpatiis interpoſitum, & adhærens, prima ſit, atque præcipua in motu muſculorum contractionis cauſa: AQUAPENDENS, qui opinionem hanc excogitavit primus, vel defendit, *in aureo de muſculorum fabrica commentario*, parenchymatis, ſive tomenti ſupradicti à fibris ſeparationem maceratione, coctione, deraſioneque doctè ſatis, & eleganter deſcripſit. Quæ quidem opinio, licèt mihi nequaquam placeat, cùm tomentum illud parenchyma ſui generis, à ſanguine prorsùs diverſum, non conſtituat, ſed ipſemet ſanguis inter fibrarum ſpatia congelatus, & in ſo-

lidum corpus grumefactione coactus tomentum AQUAPENDENTIS repræſentet, puto tamen cum eo, & MOLINETO *diſſert. anat. pathol. l.* 3. c. 1. muſculorum perpetuos ad contractionem conatus à ſanguineo tomento præcipuè, atque immediatè pendere. Carneæ namque fibræ, quæ ante corrugatæ, contractæque cernebantur, abluto per macerationem ſanguine, in unum coguntur corpus, itaque ita duræ evadunt, ut corrugari poſtea, atque flecti nequaquam poſſint, & vix à ſui tendinis natura differre videntur.

Quoniam verò muſculorum fabricam tria præ cæteris ingrediuntur, nervus, fibræ illorum albæ parallelæ, & tomentum ſanguineum; operæ pretium nunc eſt, ut in hiſce tribus reconditam, ac penè difficilem ſuorum motuum cauſam inquiramus. Quod præſtare non poterimus, niſi prius muſculorum ex fibris conſtructionem, & peculiarem mechaniſmum juxta LOWERI, STENONISQUE obſervationes delineemus.

Fibræ carneæ, ut deteximus, ex aliis ſubtiliſſimis filulis componuntur, quorum binæ extremitates tendineæ ſunt, quæque cum corpore fibræ minimè planum rectum; ſed quælibet angulum cum altera alternantem efficiunt. Porrò in plures ordines, ac veluti ſtrata diſponuntur, quorum quilibet ordo parallelogrammum obliquangulum, aut rhomboidem efformat, & plura parallelogrammata ſibi invicem juncta parallelopipedem, quem muſculum ſimplicem vocant, conſtitunt, quo ordine naturam in omnium penè muſculorum conſtructione procedere, frequenter STENO obſervavit.

Contra LOWERUS exiſtimat, omnes muſculos, non uno, ſed duplici ventre præditos eſſe, nec caput, & caudam habere, ut opinabantur Antiqui, ſed duos tendines ſibi oppoſitos, fibraſque muſculares, non una, & continua ſerie à capite ad caudam progredi, ut hactenus creditum, ſed oppoſitas in partes niti, ſicuti in libro *De motu Cordis* explicavit. Poſita hac ſtuctura, putat, muſculos non moveri ſpirituum inflatione, ſed utriuſque ventris fibrarum, quæ oppoſitos in tendines abeunt, contractione, & duplicis tendinis adductione; nam ut quiſque muſculus duplex eſt quodammodo, ita duplici motu per fibras in diverſa ſe nitentes loca adducitur, & annexa ſibi oſſa vel membra ſecum trahit, non ſecùs ac duo homines junctis dextris in mutuum ruunt amplexum; ſeque arctiùs ſtringunt. Cùmque duo unius muſculi motus, ab oppoſitis cœpti terminis, in commune deſinant centrum, adverſam potiùs contractionem fibrarum, quam muſculorum inflationem, expanſionemque à ſpiritibus factam motus omnes producere arbitratur; nam re vera muſculus in actu motus non intumeſcit, nec amplior fit, ſed ut in corde videmus, conſtringitur, & induratur, immotiſque tendinibus, ſolæ fibræ carneæ moventur, & angulos mutant, ut in ſcala portatili contingit, in qua latera eadem ſemper ſunt, angulis exiſtentibus modò acutioribus, modò amplioribus. Ideò credendum

credendum, vim omnem motivam, non tantùm pendere à ſpiritibus, & cerebro molli, vel nervorum propaginibus per muſculos diſtributis, quos vehementiſſimis motibus obeundis impares judicamus, quantùm à peculiari fibrarum ſtructura, fibris cordis analoga, & ingenti ac ferè recondito ipſarum elatere, & magna quoque ſolidorum ſupra fluida in viventibus reſiſtentia & impulſu, unde fibræ, funiculorum ad inſtar contractæ, contortæque, motuum omnium, quomodocumque vehementium, capaces evadunt.

Cognitum etiam eſt, Stenonem, ad motum muſculorum, nullam admittere potentiam, ſuperadditam, à cerebro provenientem, ſed motum omnem peragi per duas potentias contrarias, quarum altera ſit pondus trahens deorſum tendinem, altera contractiva fibrarum vis, quæ agit trahendo obliquè ſursùm idem pondus; quæ quidem opinio, tanquàm minùs rationi conveniens, convellitur à Borello *part.* 1. *mot. animal. cap.* 2. ubi probat moveri muſculos per ſanguinis, & ſpirituum debitam mixtionem, & concurſum.

His ita explicatis, quæ ad fibrarum, muſculorumque compagem pertinent, neceſſarium eſt attingere nonnulla, quæ ad motum illorum ex noſtra ſententia conferre videbimus. Et quidem, examinatâ ſæpè diligenter ipſorum fabricâ, & ingenti ſanguinis copiâ fibris undique circumfusâ, quæ non nutritioni ſolùm, ſed nobilioribus uſibus deſtinata eſt, aſſerere cœpi, præcipuam, ne dicam totam vim motûs, ſive potentiam moventem muſculos, in ipſis reſidere muſculis, id eſt in peculiari fibrarum artificio, earumque cum ſanguineo tomento proportionata mixtione, & impulſu. ſpiritus verò fluentes per nervos, nihil aliud, quàm determinationem ad motum, præſtare. Ad quod credendum, præter alia me movet conſtans, & perpetua naturæ lex, quæ methodo ſimplici, atque facili, & veluti per analogiam, rebus in omnibus tùm producendis, tùm conſervandis procedit.

Quod præ cæteris in motu cordis, facta comparatione cum aliorum muſculorum motibus, experimur. Cor muſculus eſt, ex triplici fibrarum ſerie mirabili artificio compactus; movetur autem non ampliando, & dilatando, ſed contrahendo ſe, & indurando, ut ſectione vivorum animalium conſpicimus; Et quod magis mirum, ſi cor Ranæ recens ex aqua ſumptæ, & reſectæ æſtivo tempore obſerves, per ſemihoram pulſare videbis; imò, ſi ſcindatur in partes, ipſæ partes ſciſſæ repetitos ſyſtolis, atque diaſtolis motus abſolvent. Et quoniam tunc nulla vis, à ſpiritibus, & cerebro avulſo, & in particulas reſecto, cordi communicatur, vim omnem moventem, à fibris dumtaxat productam eſſe exiſtimo, quæ in mortuo etiam animali, durante impulſu ante impreſſo, alternas contractionis vices perpetuant: Quamobrem, ſi cor muſculus eſt, & movetur contractione quadam, tenſione, ac repetita fibrarum oſcillatione, & magnam vim motus non tantùm à rara ſpirituum compage, molique cerebro, quantùm à

peculiari fibrarum mechaniſmo recognoſcit, quid obſtat quòd ad leges motûs cordis, omnium quoque muſculorum motus explicemus?

Fibras vi quadam innata, à minimis ſolidis maſſæ ſanguineæ eas prementibus, producta, perpetuò oſcillari, & criſpare ſe, multa confirmant. Et primò, ſi carneam fibram, ab animali vivo reſectam, microſcopio inſpicias, evidenter ſe contrahere obſervabis. Muſculum recens ab animali avulſum ſi per medium ſecueris, extrema ſecta ſtatim contrahentur, quod in viva Anate quiſque poterit experiri. Autopſia quoque probatur, continua fibrarum ad contractionem propenſio, in vermiculari inteſtinorum motu à ſubſtrata carnea tunica; Uteri poſt partum inſigni corrugatione, Veſicæ poſt emiſſam urinam; ex impulſu cordis in circularem ſanguinem facto; in perpetua ſphincterum contractione, qui non ſua ſponte, ſed à fluidis vim facientibus aperiuntur: demùm in glandulis, quæ fibrarum ope expreſſionem continuam liquidorum promovent, & perindè ac ſi eſſent tot minima corcula, hinc indè per partes in cordis ſupplementum poſita, circulationem eorum facilem reddunt, & expeditam.

Vidimus, quomodò cordis, & quadam veluti analogia, omnium penè muſculorum, motus fiant, potiùs contractione, tenſioneque fibrarum, quàm earum ab effervеſcentibus ſpiritibus inflatione: reliquum eſt, ut breviter nunc inveſtigemus, quid re vera ſit, quod immediatè in fibris contractionem, ſive criſpaturam producat. Et quoniam ſolummodò inter fibrarum ſpatia, magna ſanguinis copia invenitur, quæ conſiderata partis parvitate, impoſſibile eſt ut tota nutritioni impendatur, eam criſpandis fibris ſolidi vicem gerendo inſervire exiſtimo. Circà quod duas opiniones à me excogitatas, dubioque, & hærenti animo in Theatro propoſitas, nunc tibi examinandas ſubmitto. Dato cordis ſanguiniſque continuo, & nunquam ceſſante motu, ſupponit prima, fibras carneas majores, earumque fibrillas minimas, penè infinitas eſſe totidem vectes, vel funiculos, quorum ſingula puncta ſuper circulantis ſanguinis guttulas, veluti ſuper totidem trochleas tracta, & ſemicirculariter mota, ſuperveniente ſpirituum determinatione ad motum, magnam vim in tendineis extremitatibus producant. Quam ob cauſam, fieri videmus, quod, muſculis plùs vel minùs agentibus, motus ſanguinis per eos augeatur vel minuatur. Et Bajuli, in gravioribus geſtandis ponderibus, expirationis intentione, indè nata circulantis ſanguinis alteratione, magnam vim ſupervenire muſculis experiuntur. Cùm igitur per infinitas veluti trochleas, ſive minimos vectes, à minimis ſolidis ſanguineis circulando prementibus, moveantur fibræ, potentiæ moventis vis ob innumerabiles earum ſeries, ferè in immenſum creſcit; adeò ut mirum non ſit, ſi minima licèt ſpirituum ſuperaddita vis non ſolùm determinet motum, verùm promoveat, & augeat: quod in mechanicis præſtare valent vectes breves multiplicati immenſarum virium. Pancratium infinitæ potentiæ Simonis Stevini. Machinæ rotis, & tympanis dentatis conſtruc-

tæ. Gloſſocomum Schotti, quo talenti potentia moveri poſſet terraqueus globus, etiam ſi aureus foret, ut refert *Curſ. Mathem. lib. 15. mechanic.* Si tanta poteſt ars, ut exigua vi graviſſima ſublevet, & circumferat pondera, cur id negabimus naturæ, ad cujus modulum principia, fineſque ſuos dirigit ipſa, & abſolvit?

Sanguinem circulantem præcipuas habere partes ad motum muſculorum, ingens ipſius circa fibras copia ad credendum nos impellit. Movet etiam experimentum Stenonis, qui, acu curvâ per ſpinam dorſi in cane trajecta, ejus arteriam magnam ſupra vertebras filo ſtrictè ligavit, factoque vinculo, poſteriores artus movere amplius animal non potuit, impedita ibidem fluidi univerſalis circulatione. Cor etiam à Rana avulſum, & in partes reſectum æſtivo tempore ad ſemihoram pulſat, nulla ſuperveniente ſpirituum à cerebro irradiatione, ſed omne id, durante adhuc fibrarum oſcillatione à ſanguine facta, à minimis ſolidis ſanguineis calore ambientis excitatis producitur. Porrò quotidie obſervamus mulieres chloroſi affectas, hypochondriacos, ſcorbuticos & chronicis laborantes morbis, quoniam illorum ſanguis vappidus, crudus, acidis, viſcidiſque particulis refertus eſt, ac propterea difficilè mobilis, fibriſque criſpandis ineptus, perpetuò laborare laſſitudine, & ad motum impotentiâ; certo argumento, ſanguinem præ aliis liquidis ad motum maximas partes obtinere.

Hanc autem veritatem præ cæteris expertus ſum in iis, qui laborant interno partium aneuriſmate. Etenim ex ea parte, in qua eſt aneuriſma, ſive ea pars, cui arteria aneuriſmate laborans reſpondet ac proſpicit frequenter, formicatione, torpore, impotentiâ ad motum ac demum paralyſi laborat, non alia de cauſa, niſi ob impeditum liberum ſanguinis circuitum per eam, ob ſuppoſitum arteriæ aneuriſma. Ita nuper vidi in puella 22. ann. ad ædes Burgheſiorum ad ripam Tiberis hæc vera adamuſſim fuiſſe. Paſſa eſt per duos annos ingentem cordis palpitationem, vertigines, frequentes ſyncopes, ſpirandi difficultates, inæqualitatem pulsûs, & alia hujuſmodi, aneuriſma prope cor indicantia. Gravida evaſit, & abortivit 6. menſe. Poſt abortum correpta eſt morbo acuto pulmonum cum febre, tuſſi vehementiſſima, orthopnæâ, & maximo pedum tumore, potiſſimùm pedis ſiniſtri: Creſcente morbo, & creſcentibus dictis ſymptomatibus circa ſextum derepente corripitur hemiplegiâ, ſive paralyſi totius medietatis ſiniſtræ partis corporis, & maximo tumore œdematoſo, creſcente tunc difficillima reſpiratione, & tuſſi horrenda cum genis rubris, febre, &c. pro modulo quo ſanguis per phlebotomiam minuebatur, ſanguinis impetus deprimebatur, & acuties phlegmonica pulmonum miteſcebat, & ita liberior circuitus reſtituebatur ſanguini, pro eodem modulo motus reſtituebatur paralyticæ parti, pedeſque detumeſcebant, & reliqua pariter miteſcebant accidentia, manetque nunc in motu partis libero: ſed tuſſis, & alia aneuriſmatis prope cor ſigna adhuc perdurant.

Nec mireris ſanguinem ſolidi vices gerere in motu muſculorum ; nam tota illius maſſa , congeries re vera eſt,& aggregatum ſolidorum corporum in aqueo menſtruo ſolutorum , & natantium ; ſulphuris , inquam , ſalium varii generis , terræ , globulorum rubrorum , ſtriarum nutritiarum , & mille aliarum particularum , quas ab aëre , foſſilibus , & vegetabilibus continuò haurit , & in ſinu fovet. Unde igni appoſitus ſanguis , evaporatâ paucâ aquæ copiâ , ſtatim in durum corpus concreſcit.

In prima ſententia probatum eſt , fibrarum funiculos , ſuper ſanguinis guttulas , veluti ſuper totidem trochleas tractos , magnam vim in motu acquirere. At quoniam in mechanicis videmus trochleas in abſolvendis motibus fixo hærere principio , nec perenni impulſu hinc inde excurrere , ut ſanguinis guttulæ per fibrarum ſpatia ; ut hoc vitetur abſurdum , cogitavimus , ſanguinem ſcytalarum ad inſtar moveri circa fibras , iiſdemque ſuum impulſum continuò communicare.

Scytalæ , ſive cylindri lignei , quos vulgò vocant *i Curuli* , duplicis ſunt generis , rotatæ , & ſimplices. Rotatæ dicuntur *Ariſtotelis* , ſimplices *Pappi* , earumque vires ad leges axis in peritrochio reducuntur. Sit itaque ,

I. Figura.

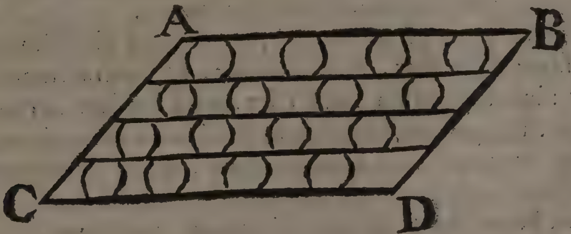

In qua horizontis planum A B : ſcytalæ duæ non rotatæ C D : pondus impoſitum E tangens illas in punctis F , G ; Scytalæ verò tangentes planum in punctis H I. Pellatur à potentia quapiam pondus E ad anteriora , rotabuntur quoque ſcytalæ ad anteriora , & pars quædam ſcytalæ , in qua fit contactus , aſcendet in G , alia deſcendet in I , quia nihil motum impedit ; nulla namque ponderis , nulla ſcytalarum , nulla demùm plani horizontalis invicem offenſio ſuccedit. Indè redditur quoque ratio , cur faciliùs geſtentur onera per ſcytalas , quàm per currus ; nam rotæ curruum duas ſuperare debent reſiſtentias ; nempe contactum axis , circa quem volvuntur , & plani horizontalis : contra ſcytalæ contactum plani horizontalis ſolummodò. Præterea cùm ſcytalarum centra ab horizontis plano æqualiter diſtent , pondus horizonti æquidiſtanter , ac veluti undulando ,

ſive per ſubſultus movebitur, ejuſque gravitatis centrum in quocumque motu nequaquàm elevabitur. Et ſi vectes addantur ſcytalis, ingentia quæque pondera validiſſimè tunc à ſcytalis propellentur.

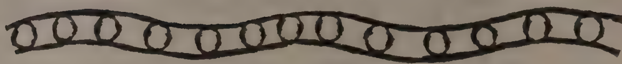
His notatis, ſupponimus, ſanguinis maſſam, per fibrarum muſcularium ſpatia trajectam, ex infinitis minimis globulis ſolidis componi, qui ſcytalarum ad inſtar per illa ſpatia volvuntur. Et quia velociter currunt, impreſſo illis à corde pulſante vehementiſſimo impetu, neceſſe eſt, ut fibrarum fila ad contactum globulorum currentium premantur, & undulando veluti criſpentur: quæ criſpatura, quoniam maximè ſenſibilis eſt in medio muſculi, ubi ſanguis velociùs currit, ſequitur inde, ut extrema fibrarum ſingularum verſus medium contrahantur, breviora fiant, & appoſita ſublevent oſſa. Cui quidem velociori ſanguinis progreſſui per media muſculorum ſpatia, in quibus nulla fieri debebat ſecretio, ut providus naturæ genius proſpiceret, vaſorum per muſculos productorum diametros non multùm inæquales ordinavit, nec vaſorum ramos nimiùm multiplicari, utpote quæ currentis ſanguinis velocitatem ſummoperè minuerent, ac retardarent, ut in viſceribus contingit, in quibus, quoniam ad ſecretiones tardior ſanguinis motus requirebatur, vaſa inæqualibus diametris in infinitos penè ramos multiplicata, & contorta diſtribuit. Quæ ut meliùs intelligantur concipiemus in 2. figura,

II. Figura.

muſculum ſimplicem, & in eo fibras A B C D, &c. ac per media ſpatia globulos ſanguinis currentes, & à continuo cordis impetu propulſos. Ibi duplex globulorum contactus in ſuperiori, & inferiori fibra, ac per conſequens duplex preſſio, ſeu undulatio conſpicitur. Atque ſi globuli currentes ejuſdem fuerint diametri ut in 2. figura, tunc undulatio erit lenis, & æqualis, & pauca extremorum contractio: Si verò mutentur diametri, ſtatim oritur inæqualitas undulationum in fibris, tenſio major in medio, majorque extremorum contractio, ut in 3. figura.

III. Figura.

Denique ſi maxima contingat diametrorum in globulis inæqualitas, & ex rotundis evadant ſphæroidæi, ſeu ovales, aut variis præditi figuris, tùnc cum majori diametro tangunt fibram A B, hæc magis tenditur: criſpatur, & inæqualis redditur, cum minori, deprimitur, & concidit, & ex majoribùs hiſce undulationibus major vis, tenſio, majorque extremorum decurtatio ſuccedit, ut videre eſt in 4. figura.

Motus globulorum per fibras facilis eſt, & expeditus; nam cùm eos ſupponamus ſphæricos, contactus illorum cum fibra minimus erit, & momentaneus (ut contactus rotæ cum plano horizontali) qualem nulla figura, quæ conciperetur, poſſet efficere, ac per conſequens ex minimo contactu maxima facilitas, velocitaſque motûs reſultat, quia minimum eſt impedimentum, quod ſuperari debet; Et ideò faciliùs, ut diximus, pondera moventur per ſcytalas, quàm per currus.

Hactenus examinatum eſt, quomodò, ex contactu globulorum ſanguinis currentium, fibræ criſpentur, contrahantur, & contractione ſua annexas partes elevent: inveſtigandum nunc eſſet, quid fluidum nervorum conferat ad hoc opus. De qua re admodùm difficili, ut aliqua dicam, puto illud ad lacertorum motum nihil aliud præſtare, quàm mutationem contactuum in globulis ſanguineis inducendo, ultimam ad motum determinationem afferre; Nam cùm ſit ſummopere tenue, elaſticum, & radiis lucis affine, incredibili celeritate à phantaſia impulſum, cum ſanguine muſculi jam jam movendi miſcetur, & quadam elaſtica irradiatione, cum proportione tamen, & æquilibrio, minima ejus mutat, & alterat, mutataque minimorum figurâ, mutantur etiam diametri: Et ita interpoſitas fibras diametrorum finibus alterando, premendo, urgendo, criſpaturam tenſionemque in medio muſculi producunt, indeque oritur extremorum decurtatio, & appenſorum ponderum elatio. Oritur etiam continuus niſus ad contractionem, ob quem muſculi ſponte ſua perpetuò moverentur, niſi antagoniſta contrarii vim coërceret, & æquilibraret, qua vi per ſuperadditos ſuperata ſpiritus, ſtatim pars movetur, elevatque pondera.

Ideò fibræ, quæ antagoniſtas non habent, uti carneæ ſpirales inteſtinorum, circulares ſphincterum, heliceæ cordis, nobis invitis, nec advertentibus, perpetuò moventur. Et audeam aſſerere, ſingulis in partibus, carneis æquè ac membraneis, ob reconditam nec adhuc benè cognitam, ſed profectò peculiarem Fibrarum ſtructuram & elaterem à Fluidis minimè pendentem, nec non etiam ob circumfluentes humores, adeſſe ſubobſcurum, & penè continuum ſyſtolis, & diaſtolis motum; qui quidem membranoſis in partibus ab oſcillatione continua, motuque duræ matris veluti elaſtico dependet; ab ea namque motus omnes partium membranoſarum, & partium quæ fiunt ex membranis, ſicuti ſunt viſcera, glandulæ, veſiculæ, vaſa, &c. ex noſtra ſententia originem ferè ducunt varièque diriguntur; prout explicavimus in 4. *libro de Fibra Mortice & Morboſa*, cum de Solidorum morbis, de vitiato ipſorum elatere, de Solidorum cum ſolidis homogeneis, & heterogeneis, & cum ipſis quoque Fluidis æquilibrio, & reſiſtentia à naturali ſtatu mutatis, undè morbi progignuntur innumerabiles, diſſeremus. In carneis contra, à perpetua & regulari arcûs cordis ad peripheriam corporis, & ſingulas ejus partes, mediantibus arteriis, & fluido in eis contento, vibratione, & impulſu. Evidens tamen, ac regularis obſervatur magis in carneis. Qua de cauſa partes, quas ad motum regularem, & ordinatum abſolvendum natura deſtinavit, carneis fibris in rete expanſis munivit: quod quidem muſculoſum rete in pulmonibus, liene, trachæa, folliculo fellis, ureteribus, tunica oculorum choroidea, arteriis, & venis, glandulis, in ipſa demùm teſtium tunica, aliiſque partibus, peculiari motui, vel ſecretioni dicatis obſervamus. Celeritas verò, quæ in moventibus muſculis apparet, non ſolùm pendet à celeri ſanguinis per eos curſu, ut ex eorum rubore in actu motus deducimus, & celerrima, ac penè imperceptibili ſpirituum elaſtica irradiatione, verùm etiam à peculiari ipſorum cum oſſibus connexione: moventur enim, & elevant pondera per vectem ſecundi generis, in qua hypomochleon propè potentiam poſitum eſt; unde ex legibus mechanices facilè, expeditè, parva vi, & ſine magno inſtrumentorum apparatu, motus ſuos neceſſe eſt ut peragant, & abſolvant.

Quæ quidem omnia, licèt aliquo modo veriſimilia eſſe videantur, adhuc tamen difficilis nodus reſtat ſolvendus: quomodo ſpiritus cum ſanguine concurrendo, minima ejus mutent, fermentandone, an explodendo ſe, vel aliis mille modis ab Auctoribus excogitatis afficiendo: quæ proportio motûs, & reſiſtentiæ ſit inter liquidum nervorum, & ſanguinem per canales ſuos currentia. De quibus quæſitum ſemper eſt à Medicis magni nominis, minimè tamen adhuc planè videtur explicata deliberatio. Horum, & ſimilium explanatio difficilis redditur, non ſolùm, quia nos latet quomodò mens agat in ſpiritus, eoſque ad motum per nervos dirigat, ac determinet, verùm etiam, quod nemo adhuc quæſivit, & examinavit,

quænam ſit proportio motûs, & gravitatis inter ſe minimorum quodlibet liquidum corporis animati componentium; quæ proportio motûs, & gravitatis inter ſingula liquida per canales ſuos fluentia: quæ niſi rectè teneantur, quamplurium phænomenon motûs muſculorum, ardua, ne dicam impoſſibilis, erit explanatio.

Ad motum enim muſculorum rectè peragendum duo neceſſaria videntur eſſe, primùm determinata ſanguinis quantitas in ejus fibris, ejuſdemque determinata velocitas. Nam ſicuti in horologio excedens,vel deficiens appenſum pondus horologii motum impedit, & retardat; ita deficiens, vel abundans ſanguinis quantitas, velocitaſque in muſculis, illorum motui maximo erit impedimento. Alterum eſt proportio debita motûs & reſiſtentiæ ſingulorum liquidorum per canales ſuos currentium, quorum alterum ſi turbetur, muſculorum quoque motus inæqualis & turbatus inde orietur. Id magna ex parte experimur verum in febribus. Homo febri correptus, licèt ſanguis velociùs per muſculos ejus currat, minus tamen virium in eis obtinet, minoriſque gravitatis pondus attollit, quàm non efficit dum ſanus eſt; quia ſcilicèt æquilibrium, & proportio inter motum liquidorum currentium mutata eſt, ac turbata, omniſque motûs velocitas abſorpta eſt è ſanguine febriente, in quem centrum gravitatis liquidorum omnium currit, & inclinat. Et ob hanc curſûs, & inclinationis liquidorum turbationem, non ſolùm fluidum nervorum indebitè ſecernitur, & indebitè fluit, refluitque, ſed etiam omnia penè liquida: ideò in vigore febrium, in quo declinat motus muſculorum, declinat, vel deficit etiam ſeparatio lactis in mammis, ſaniei in ulceribus, & cauteriis, ſalivæ, ſudoris, urinæ, & ſic deinceps aliorum liquidorum in aliis corporis partibus. Quamobrem, quoniam fluida aſcendunt, & deſcendunt, moventur, ſeparantur, & currunt hinc indè ob innatam gravitatem ſuarum partium; graves enim premunt leviores, hæ coguntur aſcendere, & ita viciſſim gravitatis cauſâ, & per quaſdam ſtateræ, ſive bylancis imaginariæ leges, varios effectus in ſuis motibus abſolvunt. Certè niſi quis rectè quæſiverit proportionem hanc motûs, & gravitatis inter componentia minima cujuſlibet liquidi, & inter ſingula liquida per canales ſuos currentia, nec non æquilibrium inter fluida corporis animati currentia, & ſolida quæ reſiſtunt, vel contra quæ impellunt, & contranituntur; ac demum inter ſolida, & ſolida tum homogenea, ut membranas inter & membranas, & ex membranis compacta viſcera, tum heterogenea ut inter fibras carneas, & membranoſas; difficilem profectò problematum mechanices motus muſculorum ſolutionem experietur. Et quod hîc dicimus de centro gravitatis liquidorum currentium per canales ſuos; licèt hæc aliquo modo centrum gravitatis non habeant, cùm minimæ illorum particulæ firmam inter ſe connexionem non obtineant, atque adeò ſingularum gravitas in uno colligi puncto, in eoque totam vim exercere nequeat: nihilominus tamen quando liquidum

intra

intra canales continetur, concipere jure poſſumus gravitatis centrum in liquido ratione canalis continentis, qua de cauſa liquidum contentum vim habeat, & rationem ſolidi corporis ad gravitandum, & tota liquidi gravitas vigeat in quolibet puncto axis gravitatis, aut ſaltem in parte illius inferna, aut potius in parte baſis in quam deſinit axis gravitatis liquidi contenti. Et ſicuti ſupponimus aërem, veluti per columnas, ſuperiorem gravitate in inferiorem; ita in liquidis conſiderandæ ſunt veluti columnæ ex materia ejuſdem liquidi, quæ ſingulæ ſua baſi æqualibus fundi vaſis continentis partibus innixæ deorſùm vim faciunt, & ſic fundum vaſis premunt, ſuoque niſu æquali, inter ſe ſunt in æquilibrio: major eſt autem deorſum niſus juxtà rationem gravitatis, quæ major eſt in longiore, ſeu altiore, quàm in breviori, ſive magis depreſſa columna, eadem ſuppoſita vaſis craſſitie. Quare ſi aliquæ ex columnulis aqueis breviores fiant diminutione facta liquidi in ejus parte ſuperiori, columnulæ circumpoſitæ deprimuntur, columnaſque truncatas cogunt ut aſcendant. Et ideò fit, ut ſi ex altero ſyphonis crure aquæ pars detrahatur, aqua in altero crure contenta deſcendet, & ſurſum protrudet aquam diminutam, quæ ob factam diminutionem levior evaſit abſolutè, & per conſequens minus valida ad reſiſtendum. Plures hujus generis obſervationes clarè demonſtrant liquida in vaſis contenta centrum gravitatis habere, & ob id ſubjacere legibus centri gravitatis Solidorum. Ex pluribus quoque experimentis ab Auctoribus factis, deducitur liquida, ſecundùm altitudinem, non verò ſecundùm latitudinem, gravitare; nam in cruribus ſyphonis, craſſitie, ſive diametro, inæqualibus, aqua, vel alterius generis liquores ſub eodem parallelo conſiſtunt in æquilibrio.

Sed relictis multis argumentis, quibus hæc de lacertorum motibus confirmari poſſet opinio, reliqua jam perſequamur, quæ ad illorum affectiones pertinere ſignificavimus, & ita tertiam argumenti à Nobis propoſiti partem compleamus.

Duæ ſunt maximè ſenſibiles, & omnium ferè primæ fibrarum affectiones, tenſio illarum, & laxitas: quæ ſi debitos intra naturæ terminos contineantur, ſalus indè reſultabit; ſi modum excedant, multiplex morborum genus ingraveſcet, ut *in quatuor libris de fibra motrice, & morboſa* fusè differuimus. Præcipuus tamen, ac veluti innatus fibrarum effectus, ſive actio, contractio eſt, à qua fluidorum motus promovetur, & dirigitur. Contractio tamen illa, licèt ſingulis fibris ratione peculiaris ſingularum ſtructuræ naturalis ſit; aliquo tamen modo membranoſarum ab oſcillatione continua, & elatere duræ matris fovetur, augetur, vel dirigitur; carnearum verò ab æquilibratis oſcillationibus cordis per arterias & ſanguinem in eas propagatis. Et quando ea in debito naturæ ſtatu fuerit, nos tonum partis vocabimus, cùm ab eo receſſerit, laxitatem, ſive atoniam partium dicemus, vel juxta aliorum opinionem robur partium æquale, &

inæquale. Perpetuus hic fibrarum ad contractionem niſus ad vitam omninò neceſſarius erat; nam cùm ea in mutua ſolidorum cum fluidis actione, reactioneque, nec non ſingulorum ad ſingula æquilibrio conſiſtat, circulantes humores difficulter ad vitæ fontem regrederentur, niſi ſolida, connuatis contractionibus, ſive alternis, ut ita dicam, ſyſtoles, & diaſtoles partium ictibus, urgerent illos, & impellerent: qua ratione aucto in ſolidis motu, viciſſim ille fluidorum augetur, ut in currentibus, & exercitatis experimur. Fibræ enim in nobis perpetuò oſcillant & moventur, licet talem motum mente non percipiamus; quis enim motum cordis, diaphragmatis, inteſtinorum, &c. animadvertit, vel animo concipit? & tamen partes illæ in continuo ſunt motu, & agitatione. Et ut quotidiana atque patienter facta morborum obſervatione, & experimentis anatomicis mihi conſtat, major eſt Solidorum ad fluida reſiſtentia, & vis, quàm contra. Quæ Solidorum vis ingens in Viventibus, ut reliqua taceam ad confirmandam noſtram ſententiam maximè utilia, per analogiam demonſtrari poteſt facta comparatione cum ſtupenda & incredibili vi motûs cordis. Duæ ſunt reſiſtentiæ quas ſuperare debet cor, ut diſcurrit BORELLUS *part.* 2. *cap.* 5. *pag.* 76. *mot. anim.* Prima, ut arteriæ repleantur ſanguine uſque ad turgentiam, quæ non eſt minor pondere librarum 18000. 2ª. ut ab arteriis exeat idem ſanguis à corde propulſus, quæ ſecunda vis eſſe debet ingens; nam ſuperandæ ſunt infinitæ reſiſtentiæ muſculorum, viſcerum, glandularum, & partium omnium per quas trajicitur ſanguis, & ſuperandæ profectò vi ſola & impulſu fibrarum emboli cordis. At ſi unica ſolum in pulſatione teſte *cit.* BORELLO cor ſuperat tam vaſtam reſiſtentiam majorem librarum 135000. cum in una hora millies, & amplius cor pulſet, ergo in una hora potentia cordis ſuperat reſiſtentiam 135000000. & ſpatio unius ſolius diei ſuperat reſiſtentiam majorem librarum 314000000. Tota autem vis motiva cordis conjici, & explorari poteſt ex comparatione cum potentia muſculorum maſticationi inſervientium, *eodem teſte loc. cit.* Admirabilis profectò eſt tam ingens vis emboli cordis ac ferè incredibilis, niſi adeſſet energia percuſſionis, quæ naturâ ſuâ ſuperare poteſt quamcumque finitam reſiſtentiam quieſcentem. Quare ſi cordis muſculus trium ordinum fibrarum peculiari adinvicem nexu, & recondita ſingularum fibrarum mechanica conſtructione incredibiliter fluidorum omnium reſiſtentiam ſuperat, & fluida per motum eiſdem impreſſum in ſolida reſiliunt, & contranituntur; profectò fibræ ſingularum partium, quæ à fibris cordis in ſtructura minima filorum minimè differunt; eandem ſupra fluida ad contactum ipſorum circulantia ſuperiorem reſiſtentiam habere debent, & exercere; Et cùm fluida à ſolidis pellántur, ſive ſint partes fluidi refluentis, ſive ſuccedentis, majus certè momentum erit preſſionis ſolidorum, quàm reſiſtentiæ liquidorum, multò magis quod ſolida difficilius reflectantur, quàm fluida. Major hæc ſolidorum ſupra fluida vis, &

reſiſtentia, non tantùm pendet à peculiari, & recondita fibrarum ſtructura, ac mechanice hactenus neglecta, nec ſatis quæſita; quantum ab æquilibrata vibratione duræ matris & cordis in ſolida ſui generis, membranea inquam, & carnea.

Et ut ego ſentio, multorum morborum cauſæ veræ, ſed obſcuræ, difficiles, & à Medicis minus diligenter quæſitæ in hoc ſolidorum vitiato tono, elatere, ſtructura, mutatoque Solidorum ad liquida; & liquidorum ad ſolida æquilibrio reſidens magis, quàm in mille ſomniatis acidis, & mille fictis humorum moleculis, quas innovandi cacoethe noſtris temporibus adinvenit. Doctores medici, Solidorum natura, Solidorumque morbi, quos per negligentiam noſtram intactos adhuc luget Medicina, examinandi ſunt nobis, ac perpendendi; nec amplius legentium delectationi in ſcribendo, ſed Medicæ praxeos incrementis, in obſervandis iis quæ hactenus latuere, quæque Majores noſtri vel ob deſidiam, vel ob rei difficultatem præteriere, omni ope incumbendum.

Tonus fibrarum ſupradictus primam perfectionem incipit acquirere anno ætatis decimoquarto; quo tempore, fibris debitam ſoliditatem, & conſiſtentiam nactis, poriſque partium confirmatis, fluidorum ſeparatione non ſolùm augentur, ſed promptiùs, faciliùſque peraguntur. Pili undique erumpunt per cutim, & è ſuis glomis in bulbo reconditis per vehementiores fluidorum circulationes, & Solidorum magis vividas oſcillationes evoluti, tanquàm microcoſmi plantæ vegetando foras emergunt: ſuppreſſa uſque ad illud tempus ſeminis elaboratio feliciter inchoat; & prima in temperamentis mutatio manifeſtatur, quam ſingulis ſeptem annis fieri philoſophorum omnium ſapientiſſimus docuit Pythagoras. Cùm ante illam ætatem pueri ſegnes, ac debiles, ſtolidi, ac penè inſulſi, & innumeris obnoxii morbis vivant, ob quandam veluti immaturitatem fibrarum earumdemque nimiam mollitiem, & laxitatem.

Ob variam quoque fibrarum duritiem, ac robur, maxima mutatio & diverſitas naſcitur in temperamentis, in ſexu, & in vario vitæ ſtatu; ætateque creſcente, varia in animi, corporiſque operationibus vis, & perfectio. Hinc mulieres, & pueri, quoniam ipſorum fibræ, & potiſſimùm cerebri, laxæ nimis, & molles ſunt, ad inveniendam, docendamque veritatem impares omninò judicantur. Eorum cogitationes, & conſilia, varia, inſtabilia, volubilia, experimur, ut ex iis nihil reſultet, præter vanitatem. Animi paſſionibus levi de cauſa dejiciuntur, & proſternuntur, deſperant facilè, & lugent, à rebus ſenſibilibus, & curioſis libenter trahuntur, & afficiuntur: & ſi fit, ut errent, errores magni momenti non ſunt. Mulieres quoque, ob antedictam fibrarum mollitiem rerum ſenſibilium peritæ ſunt, ut elegantiæ in loquendo, diligentiæ in veſtitu; exquiſito demùm ſaporis, odoriſque ſenſu, & moleſto ceremoniarum uſu ad nauſeam uſque excellunt.

His omninò contraria viri, ætateque conſiſtentes faciunt; quorum mens quoniam ab anno 30. ad 40. perfectionem ſuam, fibris partium ad debitam ſoliditatem, maturitatemque perductis, attingit, ſingulari quadam ingenii ratione, atque conſilio judicant de rebus, ac deliberant. Et quoniam mens à rebus ſenſibilibus, & externis ab operibus ſuis non diſtrahitur, ad inveſtigandam, docendamque veritatem cæteris ſunt præſtantiores. Dolores, & voluptates in ea ætate minus agunt, minuſque animi paſſionibus, vel nequam hominum conviciis terrentur, aut commoventur; quin potiùs ipſis, ut robuſti animi, magnæque conſtantiæ Virum decet, obviam animosè, & fortiter eunt,

Tù ne cede malis, ſed contra audentior ito,
Quàm tua te fortuna ſinet.

Et quoniam, ut rectè monet Seneca meus *c.* 32. *lib.* 6. *quæſt. natu- lium*, non aliundè venit animo robur, quàm à bonis artibus, & à contemplatione naturæ: profectò qui ſapiens revera eſt, eſſe etiam debet fortis animo, & conſtans; nam alterum ſine altero conſiſtere non poteſt; Quique talis re vera eſt, ut Beatus ille Horatianus,

Nec excitatur claſſico truci,
Nec horret iratum mare,
Forumque vitat, & ſuperbia Civium
Potentiorum limina.

Et quando in animi ſecuritate, virtute parta, vitam beatam ponunt, nihil ea ætate timere poſſunt præter affectus violentos, qui raro movebuntur, ſi diligenter vitetur occaſio: nam fibræ ſolidæ jam, & maturæ, circulantibus fluidis ab imaginatione motis, & turbatis, magna vi reſiſtunt, & in ea re agunt pari cum impetu, & energia.

Viſum eſt hactenus quomodo mens pro vario fibrarum, quibus veluti inſtrumentis ad operandum utitur, ſtatu, per varia ſexuum, ætatum, & temperamentorum diſcrimina variè operetur, & agat: & creſcentibus illis, atque maturitatem paulatim acquirentibus, ipſa etiam quaſi creſcere, aut matureſcere videatur, cùm re vera eadem ſemper ſit, conſtans, & immutabilis. Immutabilis inquam; & immortalis; revera enim ut optimè dicit Ovidius 3. *de arte amandi.*

Eſt Deus in nobis, ſunt & commercia cœli,
Sedibus æthereis ſpiritus ille venit.

Reſtat nunc ut varias earum in morbis, vel proximis ad morbos diſpoſitionibus affectiones perpendamus, quod intelligi difficulter, aut expli-

cari poterit, niſi ante examinemus, quomodò externorum ſenſuum motiones per nervos in cerebrum deſinant, animumque de impreſſionibus externis animadvertant; Et contrà quomodò animus pulſatis chordis quæ in cerebro ſunt, per ſpiritus, & nervos ad externos ſenſus vim ſuam propaget, & producat, quod magnam lucem morborum curationi per fibrarum mechanicen ex noſtra ſententia afferre explicabimus.

Ad cujus rei clariorem intelligentiam, ſciendum primò, nonnullos eſſe, qui ratione, & experientiâ freti arbitrantur, partes omnes à cerebro ſuam originem ducere, & ſingularum telas ab eo primùm ordiri. Atque adeò, humanum corpus nihil aliud reverà eſſe, quàm membranearum fibrarum faſciculum, quæ à cerebro, & nervis propagatæ, & modò in membranarum telas expanſæ, modo in oſſa induratæ, productæ in vaſa, contractæ in glandulas, & viſcera, & muſculos, & à fluido per eas currente, veluti ab elatere quodam, agitatæ, corporis animati machinam conſtituunt. Quod à rei veritate non multùm aberrare fatebitur, qui vel minimùm in re anatomica fuerit exercitatus. Quibus verò auxiliis partes tam diverſæ conſerventur, ac recreentur, quæque ex numero ſex rerum non naturalium ſingulis proficiant, ſolidè ſatis docteque divinus ſenex expreſſit *6. epid. Sect. 5. f. 145.* his verbis. *Labor articulis, & carnibus, cibus & ſomnus viſceribus. Animi deambulatio, cogitatio eſt, &c.*

Sciendum porrò ex anatomicis cerebrum admirandam eſſe infinitarum chordarum, quas perforatas ſupponimus, compagem; quæ fluidum ſummoperè ſpirituoſum, tenue, clarum, & lucis radiis affine, in cerebri cortice ſeparatum in ſe recipiunt & per ſingulas quaſque partes traducunt. Fluidum hoc in ſe perpetuo, ac fermè rectilineo eſt motu, & pro vario ipſius per fibras curſu, vel regreſſu, cum majori, vel minori impetu, copia & celeritate eas modò laxat, modò intendit: Et ita ſenſuum, animique in ſe recipiendo impreſſiones, hinc inde, prout neceſſitas tulerit, tranſmittit.

His ita animadverſis, cerebri, aliarumque partium, quæ ab eo facilè oriuntur, chordæ bifariam moventur. Vel per extremum, quod extra cerebrum in ſenſibus, aut internis viſceribus eſt; & tunc pulſatis ſenſibus ab externis objectis, vel à fluidis per ea circulantibus, pulſatio ſtatim propagatur ad chordarum originem, nempè ad cerebrum, & inde naſcitur animi de rebus judicatio. Vel per extremum, quod eſt in cerebro, & ita pulſationes, oſcillationeſque ab animo mediis ſpiritibus extremitati illi impreſſæ, externis in partibus momento temporis manifeſtantur. Et quid ille velit, non ſolùm ex oratione, vultu, & oculis, qui ſunt indices animi, paulò certiores, verùm etiam ex varia externorum ſenſuum mutatione in colore, figura, motu &c. facilè intelligimus. Imò de hominum natura, & inclinationibus per obſervationem dumtaxat motionum quæ in externis ſenſibus apparent plures docti viri certiores redduntur. Atque hac ratione

per ſimplicem contactum, & impulſum functiones ſenſuum abſolvuntur. Impreſſus namque tremor, ut in chordis muſicis debitè intentis apparet, ad chordarum originem, vel finem deſinit: Et dum vigiles ſumus, ac ſani, earum alterum extremum moveri nequit, quin extremum oppoſitum ſtatim moveatur, & conſentiat ob perpetuam illarum intentionem.

Deſcripta breviter mechancice motus ſenſuum, redeamus nunc ad propoſitam de fibrarum affectionibus diſputationem. Fibra pro varia hominum ætate vitæ ſtatu, conditione, nec non locorum, temporum, & temperamentorum diverſitate varia, mille modis mutatur, & afficitur, eoſque diverſis temporibus ad morbos penè innumeros diſponit. Per Infantiam ſunt molles, flexibiles, & delicatæ; creſcente ætate magis aridæ, duræque; in decrepita exſiccatæ prorsùs, minuſque flexiles evadunt: Et ob varium hunc fibrarum ſtatum, qui per ætatis, vitæque curſum manifeſtatur, ut cuique ætati ſua peculiaris eſt ſanitas, ita ſuæ ſunt moleſtiæ, ſuus morbus. Unde hi in pueros, illi in adultos, alii in ſenes, & decrepitos, in Proceres, humilemque plebem alii auctoritate HIPPOCRATIS, ſævire conſueverunt. Pueri tamen, & ſenes cæteris ad morbos ſunt magis proclives: illi ob fibrarum laxitatem nimiam, mollitiemque; hi ob extremam ſiccitatem, & ariditatem. Vivere enim noſtrum ſicceſcere eſt: Et major pars corporum curis, vino, venere, ætatis, & annorum curſu ſquallet primò, deindè ſucceſcit. Ideò apparuit ſæpè & conſtitit certis ſignis, eos celeriùs ſeneſcere, qui magnis ſpirituum, humorumque per intemperantiam impenſis factis, fibras rore ſuo orbatas ad celeres rugas, ad immaturam nempè ſenectutem diſponunt. Quales rugas & ariditates extra in cute ſenum videmus, tales quoque internis in partibus ſupponere cum ratione poſſumus, prout obſervavi nuper in homine octogenario appoplexiâ mortuo in quo vaſa cerebri dura, tumida, & varicoſa deprehendimus: & dum ſecarent cerebrum, manifeſta durities cultro percipiebatur. In nonagenario, naturali ferè morte extincto, cor durum & exſiccatum adinſtar tabulæ inveni, quod cultro vix poterat ſcindi, imò pilis hinc indè veſtitum erat, ut quatuor abhinc annis admirati ſumus cum amicis in Urbe. Ob naturalem hanc fibrarum in ſenibus reſiccationem, deficiente in illis vivida oſcillatione, & in fluidis elaſtico motu, ac fermentatione, varii humores inter ipſarum ſpatia congeruntur, qui ſtagnando ibidem, nec manentes ampliùs ſub poteſtate circulantis ſanguinis, catharros, articulorum dolores, tumoreſque, laſſitudinem, virium debilitatem, vigilias, inappetentiam, alvi ſiccitatem, & quàm plures alios moleſtos morbos producunt. Et ſæpè, licet non multum periculoſis afficiantur morbis, virium tamen languore, qui à Solidorum reſiccatione, fluidorumque vappiditate pendet, nec non ab ætatis miſeria oppreſſi difficulter liberantur.

Quoniam verò ſenſationes per contactum, & impulſionem fibrarum fieri animadvertimus, dum hæ nimiùm reſiccantur, ſenſus impreſſiones

objectorum vix percipiunt, vel ſi percipiant, ad cerebri ſedem difficulter, vel tardè admodum propagant. Qua de cauſa in ſenibus interni, & externi ſenſus debiles ſunt, ac languidi; ætateque confecta, memoria perit, ratio hebeſcit, & à puerorum natura parum differre decrepiti obſervantur: qui pariter in extremo vitæ ſtadio, quoniam tenor, & vis naturæ, partiumque omnium compages paulatim ſolvitur, ob quandam naturæ maturitatem magis, quàm ſuffocationem moriuntur.

Ex his deduci jure poterit, remedia ad vitam longuam, & re vera eſſe, & talia dici debere, quæ in humano corpore elaterem cum rotis, & rotas cum elatere, mollia, laxa, & facilè flexibilia conſervare valent. Cujus rei non ignari primi Medicinæ Parentes, nihil magis in morborum curatione, præſervationeque procurabant, quàm ut balneorum, fotuum, lotionum, unctionum, frictionum, & omnis generis exercitationum uſu, debitus in ſolidis ſervaretur tonus, & mollities, ne impedimento eſſent circulantibus fluidis; & contrà, ne fluida, nimio impetu, acrimoniâ, tenuitate, velocitateque præternaturali, morboſas ariditates, tenſiones, & criſpaturas in ſolidis inducerent; mellis, lactis, olerum, fructuumque eſu, & omnimoda vini, atque carnis abſtinentia in naturali quadam dulcedine ea perpetuò conſervabant. Quo fiebat, ut non ſolùm proſpera ſemper uterentur valetudine, ſed ad centum & plures annos dulcem vitam protraherent, ut olim pythagorei Philoſophorum omnium Principes, hujuſque diætæ primi Auctores fecerunt: Quorum balneum ex ligno cedrio pro retardanda ſenectute, leniendiſque artuum morbis adhibitum, & odoroſa cedria pice temperatum incredibile quantum mihi arrideat: multa enim ad hoc in tota citro latent arcana, & multa in herbis ad citri naturam accedentibus, ut meliſſa, thymis citratis, cedrelate, quæ cedriam dat picem, &c. *ſed ſapienti pauca.*

Sicuti fibra in debito tenſionis, laxitatiſque gradu poſita, corporis animati effectus rectè, atque ordinatè procedunt; ita præternaturaliter, & morboſè, eadem vel nimis laxa, v.l nimis intenta. „ Quod cùm pauci ani-
„ madvertant Medici, nil mirum, ſi maximos errores in morborum cura-
„ tione quotidie committant. Videbis enim frequenter eos, non examinato
„ Solidorum ſtatu, morborum cauſam tribuere, ut hodie mos invaluit,
„ acidis fictis, & ſomniatis, commentitiis viſcerum obſtructionibus, hu-
„ morum copiæ vel ridiculis eorum qualitatibus (tantùm antecepta poteſt
„ opinio, tantum fingendi, opinandique, quæ hodie juvenum Medicorum
„ invaſit mentem, puerilis, & effuſa libido) quas nec in orbe Lunæ quis
„ inveniet: cùm in Solidorum duntaxat laxitate, vel tenſione nimia, poſi-
„ tam eam eſſe ratione, & experientiâ confirmetur.

Falſas hujuſmodi opiniones, & ſuperſtitiones penè aniles imperitia genuit anatomicæ, & mechanicæ; Errori verò occaſionem dedit Medicorum ſocordia, dixerim, an negligentia, quâ factum eſt, ut ab Hippocratis

Dictatoris legibus, ac ſententia deſciſcerent: cujus divinos Commentarios ſi legiſſent, uti legere debent, ac memoriæ mandare, in tantis tenebris erroris, & inſcitiæ, immortalis famæ Senex clariſſimum illis lumen prætuliſſet. Qui, quoniam magnam in morbis Solidorum rationem habuit, de nullo remediorum genere meminit frequentiùs, quàm de balneationibus, lotionibus, embrocationibus, frictionibus, unctionibus, ſuccuſſionibus, ſacculis exſiccantibus, vel humectantibus, uſtionibus, divulſionibus, & cujuſlibet modi exercitationibus, quæ omnia immediatè agunt in ſolida, in iiſque impreſſione facta, ipſorum, & fluidorum per ea circulantium vitium corrigunt, & ſanant,, Non enim promiſcuè curandi morbi
,, ſunt per anti-acida, ut hodie faciunt Medici, per ingentes aquarum potiones, vel quodpiam univerſale remedium à chymiæ nebulonibus venditatum, quod fluidis corrigendis dicatum eſt, & ſolida, in quibus vis, & anima morbi reſidet, ne minimùm attingit. Sed facto prius ſolidorum, & fluidorum examine, ab utro ipſorum morbus pendeat inveſtigandum, reque perſpecta, ei quod læſum fuerit medendum.

A neglecto ſolidorum ſtudio in morbis curandis, plures apud Medicos erroneas, & falſas opiniones vigere hodie non ſine animi mœrore video.
,, Sunt enim qui morbis in omnibus, tùm acutis, cùm chronicis, copioſas aquarum potiones, frequenteſque ſanguinis miſſiones præſcribunt: eo conſilio, ut ſalinas ſanguinis partes diluant, & ſegregent, ejuſdemque fervorem moderentur. Quæ quidem optima ratione fierent, ſi ardens, & acuta febris cum magna ſalinarum, & acrium partium in primis viis, & ipſomet ſanguine redundantia, Patientem moleſtaret, ad quas proluendas frequentem aquarum potum, ut hodiè apud Medicos invaluit uſus, utilem, ac neceſſarium judico. At ſi hæc non fuerit, ſed contra quampluribus in viſceribus & fluidis cumulatarum cruditatum ſuſpicio, à quibus oriatur, & foveatur morbus; tunc aquas indiſcriminatim propinare, eſt ægrum Medici manibus morti tradere, vel ad longos & incurabiles morbos diſponere: potiſſimùm ſi talia fierent intermittentibus in febribus, quæ à congeſtis primarum viarum cruditatibus, laxoque ipſarum tono dependent: quæque ex pernicioſo hoc aquarum copioſo potu, & ſanguinis evacuatione, quoniam laxaretur magis ſolidorum, fluidorumque compages, vel augeſcerent nimium, vel ex ſimplici duplices aut continuæ evaderent; & ſi Medicus tali methodo pertinaciter inhæreat, in chronicas, aut lethales deſituras videbit. Quod etiam experturos fore judico hos ipſos Medicos, qui præfatam methodum ad nauſeam uſque in celebri Urbe Italiæ extollunt hodie, & adhibent. Amara namque lixivo-alcalia, chalybeata, & alia hujuſmodi præſcribenda potiùs ſunt, utpote quæ amiſſum ſolidorum tonum reſtituunt, viſcidaſque cruditates ſolvunt, & per vias naturæ magis accommodatas deducunt.

Eodem modo, ſi quis curandam ſuſcipiat mulierem menſtruorum ſup-

preſſione laborantem, eamque macilentam, ſiccam, facie rubicundam, colore fuſco, craſi ſanguinis, ſulphureo, & calido, ut aiunt, temperamento præditam; nec ullam habendo ſolidorum rationem, eidem propinet amara remedia, acria, aperientia, volatilia, & id genus alia, quæ ſomniatam viſciditatem ſanguinis venas obſtruentem ſolvere poſſint; tali methodo non ſolùm non promovebit interceptum fluxum, ſed magis magiſque impediet, imò longo dictorum remediorum uſu, cancros, ſcirrhos, lethaleſque uteri tumores producet. Suppreſſiones enim menſium, in ſimilibus mulierum temperamentis, ſolidi magis, quàm fluidi vitio oriuntur: ſolidi inquam ſicci, irritati, conſtricti, criſpati, & convulſivi, fluidorum curſum ob fibrarum dumtaxat nimiam reſiccationem impedientis. In quo caſu non acria, & volatilia remedia juvant, ſed anodyna, emollientia, humectantia, balneationes nempè, lotiones pedum, calida fomenta, emollientia utero, emulſiones ſeminum, decoctiones radicis altheæ, & ſeminis lini copiosè per os ſumptæ, oleum amygdalarum dulcium, gelatina cornu Cervi & ſimilia, quæ fibrarum irritationem, à qua ſuppreſſio fit, molliendo, laxandoque, curſum liberum humoribus per uteri vias præbent, & omnimodè tollunt ſuppreſſionem. Et ſi ante hujuſmodi remedia ſanguis mittatur, ea magis celeriuſque conferre, experientia ſæpè docuit.

Ob idem ſolidorum ſtudium his temporibus prætermiſſum, Medici in celeberrima & amœniſſima Italiæ Urbe lapſi ſunt in errorem ab antecedenti longè diverſum. Hi nimiùm HELMONTIO addicti, chronicorum æquè atque acutorum morborum originem ab acido variè affecto deducunt; ad quod corrigendum omnibus in morbis indiſcriminatim exhibent ſalia volatilia, ſpiritus, tincturas omnis generis, alcalia, aliaque hujus naturæ remedia, quæ fictis, & ſomniatis acidis retundendis ſunt dicata. Sed hi doctiſſimi Viri, qui cæteroqui chymiæ peritiſſimi jactantur, multùm à rei veritate aberrant. Et ſi legiſſent magnum HIPPOCRATEM, uti legere debent, abſtractis hujuſmodi opinionibus, ita mordicùs non adhæſiſſent; ait enim ille 6. epid. ſect. 2. fol. 144. *Nihil temerè affirmandum; nihil contemnendum. Contraria paulatim facta acceſſione adhibenda ſunt, & interquieſcendum.* Nam examinatis ritè accidentibus, & natura chronicorum morborum, fieri vix poteſt, quin fateamur, eos ab acida primarum viarum cacochylia produci, adeòque per alcalia, & volatilia ſupradicta, ut ipſi volunt, corrigi & emendari debere. At ſi loqui velimus de acutis, omninò contrarium ſentiendum eſt; nam ſicuti ſal acidum regnat, & dominatur in chronicis, ita urinoſum, & acre in acutis, & inflammatoriis affectibus, ut ipſorum, & ſymptomatum eos conſequentium indoles abundè nos docet: hæc enim duo ſalia præ cæteris peccant, dum maſſa ſanguinis à naturali ſtatu declinat, & prout alterum ipſorum ſupra alterum dominium in fluidis obtinuerit, ita longarum, vel acutarum affectionum moleſtiæ pullulant, & vigent. Cùm igitur acre, acutum, urinoſum, acu-

tos, & inflammatorios morbos pariat, nemo niſi fatuus alcalia, ſpiritus, ſalia volatilia, & id genus antiacida præſcribet, quorum uſu acriori, magiſque impetuoſo reddito ſanguine, ſitis, & linguæ ariditas, vigiliæ, capitis dolores, calores per totum, anxietates, deliria, aliaque acutorum familiaria ſymptomata magis magiſque ferocient. Quæ omnia miteſcere hæ Helmontii Simiolæ videbunt, præſcriptis emulſionibus, aquarum potione debita, acidis vegetabilium, anodynis, & emollientibus remediis; nam non fictum, & commentitium acidum acutos gignit, ſed acre, & urinoſum, cui corrigendo præſtantius pharmacum anodynis, & emollientibus non datur. Sanguinis enim maſſâ acribus, & urinoſis efferveſcens particulis, circulando per ſolidas partes, irritat eas, pungit, criſpat, convellit, quæ ita conſtrictæ impedimento ſunt circulantibus fluidis, variaque producendo ſymptomata, ipſæ quoque veniunt in læſionis conſortium. Quamobrem in acutis, non ſolùm ad fluida corrigenda reſpiciendum eſt, verùm etiam ad ſolida, quorum vitium ab efferveſcentibus fluidis inductum, aliquandò omnes ad ſe trahit indicationes, ut in deliriis, convulſionibus, & ariditatibus partium in acutis videre contingit; quæ lotionibus, fotubus, & anodynis remediis curari magis expoſcunt, quàm mille inutilibus per os aſſumptis. Semper enim in curatione morborum obſervandum eſt, an mutatum ſit ſolida inter, & fluida æquilibrium, & mutatum, an ſolidi magis, quàm fluidi, vel potiùs utriuſque vitio, ac defectu. Quod niſi rectè teneant, & examinent noſtri temporis Medici, qui curandis in morbis nullam ferè ſolidorum rationem habent, felices curationum eventus rarò expectent.

Taceo hîc demùm abuſum non parvi momenti quamplurium magni nominis Medicorum per Italiam, qui nulla ratione adhibita ſolidorum affectionem in morbis inveſtigandi, quibus nos utpotè majori reſiſtentia, robore, & elatere præditis, quàm fluida non ſunt, quorum progreſſivus motus ſolidis omninò debetur, magnam partem, occaſionemque producendis in morbis tribuimus, ad omnes promiſcuè laudant *oleum amygdalarum dulcium, gelatinam, cornu Cervi, lac, ſerum lactis, & oculos cancrorum,* ac veluti in orbem eundo, hæc iterum, & denuò per ſingula morborum tum acutorum, tum chronicorum tempora, ad corrigendam, ut aiunt, ipſorum minus dulcem naturam propinant; quid autem per hanc dulcedinem intelligant, ignorant. Dum interea relaxato nimiùm, & enervato ſolidorum tono, imprudenti hoc laxantium, & præſertim olei per os uſu, ad longos & incurabiles affectus Patientem diſponunt.

Ita nuper vidi nobilem Virum, ventriculi languore, febriculâ, & ictero flavo laborantem, copioſo olei amygdalarum dulcium moderandi caloris gratiâ à Medico imperato potu, proximum fuiſſe, ut incideret in hydropem; niſi loco hujus ſtatim ſubſtituiſſem infuſionem rhabarbari & aliquandò decoctionem ex radice helenii, & marrubii albi, quandoque de-

coctionem ex fragaria, chelidonio majore & carduo benedicto quibus, utpotè appropriatis remediis, alvo, & urinâ liberè ſolutis, convaluit.

Paulò longiores fuimus, quòd magni referat ſcire quis fibrarum ſtatus in morbis ſingulis fuerit, ut curatio rectè peragatur: laxusne nimis an intentus: An fluidum ſui, vel ſolidi culpâ hæreat alicubi: Et ſi ſolidi, an laxati, vel contra criſpati, & contracti? quod à majore Medicorum parte, non ſine ingenti ægrotorum damno, ſpretum, vel neglectum videmus, quodque niſi ad unguem teneatur, Circumforaneorum, & Circulatorum exemplo miſeros mortales curatione noſtra tumultuaria, ac temeraria obruemus, ac opprimemus, ut *in* 4. *Libro de fibra motrice, & morboſa, & in libro de morbis ſolidorum* Medicos fusè monuimus.

Neque quis has fibrarum affectiones internis in partibus concipere melius, & indè curativas indicationes deducere poterit, niſi ea in externis perſpexerit, & examinaverit. In externa cute rugas, ariditates, convulſiones, laxitates, criſpaturas, & id generis affectus, ab iiſque producta accidentia quotidie obſervavimus. Et quoniam eadem partium compage interna quoque viſcera conſtant, in illis etiam eadem prorsùs mechanice talia fieri poſſe credendum. Quod ſufficiet probare mechanicè productione tumorum ex dolore dentium. In dolore dentis, quoniam vi doloris fibræ partium vicinarum prætermodum tenduntur, criſpantur, convelluntur, ſtatim mutatur æquilibrium inter fluidum circulans, & ſolidum propellens; fluidaque ad contactum criſpatarum fibrarum circulantia paulatim hærere incipiunt, quouſque congeſtâ humorum quantitate, quam pars regere nequeat, in tumorem demum attollatur. Ob eandem rationem in intenſo pedis, aut crurum dolore, inguinum glandulæ intumeſcunt, communicata iiſdem dolorifica criſpatura curſum fluidis cohibente. Et frequenter propè doloroſos tumores, alii vicinis in partibus ob eundem mechaniſmum excitantur. Quæ in externis partibus à criſpatura, variaque fibrarum affectione fieri videmus accidentia; eadem in internis quoque produci experimur, & non multùm diverſa methodo curanda eſſe arbitramur. Ita poſt vehementes inteſtinorum, aut abdominis dolores, icteri, paralyſes, tumores, abſceſſuſque in viſceribus ſuperveniunt: fluidorum curſu in affectis partibus ob communicatam dolorificam criſpaturam intercepto. Pariter ſi extremitas nervi, quæ vas ſanguineum magnum circumdat; aut in glandulam, vel aliam deſinit partem, convellatur, fluidorum impedita circulatione, in tumorem ſtatim elevatur pars, ut quotidiè contingit, ſi viſcerum internis convulſionibus, (quas ægroti dolores internos vocant) animi paſſionibus, variiſque nervorum affectibus torqueantur Patientes.

Quod ut clariùs intelligatur, narrabo breviter accidentia à criſpatura calculi renum producta, à quibus per analogiam ad alios morbos argumentandum. Duobus abhinc annis Romæ nobilis Mulier. 40. ann. ætat.

derepente corripitur dolore renis ſiniſtri cum vomitu, & urinæ ſuppreſſione. Omnia ſigna calculi renum ab HIPPOCRATE *in coac.* deſcripta aderant : variis exhibitis remediis, nihil levabatur. Interea dolor renum creſcebat, urina prorſus ſuppreſſa; circa hypochondria ſentire ſe dicebat fortiſſimam ligaturam ſummoperè doloroſam, perindè ac ſi funibus eſſet conſtricta. Reſpirabat veluti ſingultiendo. Convulſiones internæ frequentes. Tinnitus aurium in principio. Inappetentia maxima. Sapor oris peſſimus. Nulla, vel levis febricula. Circa ſeptimum omnia in deterius. Venter tumere cœpit. Ab umbilico ad coſtas mendoſas circa ſtomachum peſſimè habebat, canes ibi eſſe rodentes, & lacerantes aſſerebat. Nona die peſſimè in omnibus. Tumores pedum, reſpiratio ſingultuoſa. Remediis variis nihil proficientibus; ſapor linguæ omninò malus, inquieta, anxia. Sedere magis, quàm decumbere cupiebat. Bis terque geſtata curru per Urbem pejus habuit. Irritis balneis, & quibuſlibet remediis, die morbi undecima obiit miſerrimè; vehementiſſimis motibus convulſivis paulò ante mortem correpta, cum quibus periit ferè ſingultiendo. Pulſus ante mortem parvi, & quædam veluti ſtrangulatoria criſpatura circa ſtomachum, & œſophagum. Secto cadavere, calculus magnitudine digiti pollicis incurvatus, & partim in pelvi, partim in principio ureteris exiſtens, in dextero rene inventus eſt; cùm tamen dolor, quod ſanè mirum, & obſervatione dignum eſt, ſiniſtrum dumtaxat renem moleſtaret. Reliquis in partibus nihil morboſum obſervavimus. Atque hæc eſt vera morbi hiſtoria & exitus, me ſcribente, dictante verò, atque loquente natura. Hæc notare volui, ut indè diſcant Tyrones quanta, & quantum gravia producat accidentia, & mortem ipſam, ſola criſpatura renum à calculo facta, & ſingulis quibuſque partibus communicata, & quanta ſit vis, reſiſtentia, atque poteſtas ſolidorum, dum externa vi criſpantur, ad fluidorum curſum intercipiendum, & inde varios producendos morbos à ſolidis dumtaxat vitiatis pendentes, ut in præſenti vidimus hiſtoria. Et ſicuti impoſſibile eſt curare exteriùs tumorem à doloroſa fibrarum contractione productum, niſi ea priùs per anodyna, fomentationes, balneationeſque tollatur; ita quoque interiùs interceptos, vi doloris, fluidorum curſus, & indè natos tumores ſolvere antea non poterimus, niſi lenitâ primò per oleoſa, anodyna, & humectantia intùs, extraque adhibita, vehementi fibrarum criſpaturâ.

Neque ſolùm ob eorum nimiam contractionem tumores naſcuntur, verùm etiam ob laxitatem excedentem, quæ tumores vulgò frigidos, & indolentes, fibræ, non fluidi culpâ, parere ſolet. Quorum tumorum curatio per ea inſtituitur remedia, quæ tonum, ſoliditatem, & amiſſum partis robur reſtituendo, humorum impeditum curſum promovent, facilemque reddunt, & expeditum: uti ſunt amara, aromatica, amaro-ſtringentia, & chalybeata, quibus Veteres in ſtrumarum, & indolentium tumo-

rum curatione, licèt hac mechanicè deſtituti, optimo cum eventu utebantur. Et nos quoque his temporibus eadem in chronicis viſcerum naturalium affectionibus, quas à laxato ſolidorum tono oriri putamus, non diſſimili ſucceſſu præſcribimus: chalybeata namque, præſertim purus chalybs in ſubtiliſſimum pollinem redactus, & ad VIII. vel plura grana datus (chalybs enim quò magis arte ſolvitur, eò infirmior redditur ſua virtus) præterquam quòd acidum imbibunt, laxitatem partium tollunt, in qua frequenter vis, & anima morbi reſidet in chronicis. Laxitas, ſive atonia partium efficit aliquando, ut tumores, doloreſque periodici oriantur; diſtentis enim divulſiſque longo morbo illarum fibris, ſolutaque ſolidorum compage, paulatim ibidem congeri, & hærere incipiunt ſucci; & quando in ingentem copiam creverunt, ut à parte recipi atque regi nequeant, ſub ſpecie dolorum, tumorumque, ſtatutis periodis, ægrotantem affligunt. Credendum itaque, bifariam tumores produci, vel vitio fluidi, cujus turbata craſis à craſſis, acidis, viſcidiſque, vel acribus, acutis, & ſalinis particulis in eo redundantibus, circulationi ineptum reddit, vel fibrarum ſuccorum curſum oſcillatione ſua promoventium culpâ, dum vel nimis intentæ, contractæque, vel laxæ contra, indolentes, ac veluti paralyticæ evadunt. Quæ niſi ſedulò examinentur in morbis, ipſorum curationem nunquam recta cum ratione fieri poſſe putamus.

Sed ut quamplurium affectionum, quas in fibris producunt humores peregrinis, morboſiſque ſalibus pleni, me reddam certiorem, carnes variorum Animalium in diverſis liquoribus infundendo, effectus, & accidentia, quæ poſt infuſionem apparebant, ſedulò notavi, ac deſcripſi, atque *in 4. lib. de fibra motrice, ac morboſa*, pro confirmanda morborum curatione per regulas mechanices, ſingula ſuo ordine inſerui. Horum experimentorum, ut aliquod ſpecimen habeatur, tria dumtaxat, quæ ad rem noſtram faciunt, ex longa illa ſerie excerpta, hîc proponere non verebor.

Sal commune in aceto coctum liquori ſtipticam qualitatem attulit, ſapore inter acidum, & amarum medio. Carnem hœdi in hoc liquore infuſam ſenſibiles mutationes ſubiiſſe obſervavi. In externa ſuperficie parùm erat rubicunda, interiùs alba. Fibrarum craſſities, & contractio erat multò major, quàm in ſtatu naturali, non ita tamen ſolidæ, craſſæque, ſicuti cum vitrioli infuſione ſucceſſit. Diſtincti apparebant fibrarum faſciculi, earundemque ſeries magis circumpſcriptæ, ut ſingulæ ferè poſſent facilè numerari.

Aqua communis cocta cùm alumine crudo, lacteo colore tincta eſt. In hac maceravi 20. dierum ſpatio hœdi carnem, & exiguam quantitatem aluminis crudi pulverati ſuperaddidi. Tunc eam ſedulò examinando deprehendi, naturalem colorem non amiſiſſe. Erat nimiùm flaccida, laxaque ea parte, quæ liquoris ſuperficiem reſpiciebat, ubi minor ſoluti aluminis

quantitas aderat. Ibidem tingebatur quoque hinc indè colore minii non multùm rutilantis. Et ibi etiam fibræ nimis craſſæ, magis albæ, & ſeorſim diſtinctæ conſpiciebantur. Contra verò fibræ fundo vaſis vicinæ, ubi major ſoluti aluminis copia, flaveſcebant, magis duræ, magiſque conjunctæ cernebantur.

Aqua communis cum vitriolo Romano pulverato ebullita colorem flavum intenſum acquiſivit. In ea infudi per 20. dies fruſtulum carnis Agni, quibus elapſis per medium ſecui, parſque interna obſcuro colore, externa verò flavo ad rubrum tendente tingebatur. Carneæ fibræ ſummoperè duræ evaſerunt, & magis quàm in aliis aliorum liquorum carnibus obſervaveram: earum ſeries, ſive faſciculi facillimè ſeparabantur, & diſtincti adinvicem erant. Aliqualis fermentatio in hoc, & aluminoſo liquore in actu infuſionis, macerationiſque apparuit, quod factum non eſt cum liquore aceti ſalſo, ſive muriatico. Alumen tamen cæteris liquoribus affecit carnem majori labe, magiſque corrupit. Ex quibus deduci poteſt, quomodò ſalinæ particulæ in ſanguine redundantes ſolidas partes variè labefactent, ex quarum varia conſtitutione chronicorum, acutorumque morborum idea certior, atque clarior poterit deſumi. Sed his, quæ de fibra promiſimus, paulò longiùs deſcriptis, exponamus nunc breviter nonnulla experimenta, quæ circa ſalivam, bilem, & ſanguinem in Anatomico Theatro ſunt pertractata, & primò.

DISSERTATIO II.

DE EXPERIMENTIS

Circa Salivam, ejuſdemque natura, uſu, & morbis.

SEcunda die, poſtquàm apertum fuit Theatrum anatomicum, de ore, ventriculo, & inteſtinis diſſerentes, plura, quæ ante meditati fuimus, de natura, uſu, & morbis ſalivæ diſputavimus, adjectis quoque nonnullis experimentis, quæ ad inveſtigandam ſolertiùs ipſius naturam, ejuſdemque ſal eliciendum conferre videbantur. Hæc nunc tibi, quàm potero breviſſimè, curioſitati tuæ ſatisfacturus, deſcribam.

Salivam, ob inſignes ſuas, ac penè innumerabiles virtutes, quas in nobis fundendo, ſolvendo, abſtergendo, ac celeriter penetrando producit, quæque paucis notæ, & à paucis, quantùm debet, explicatæ ſunt, primarium chylificationis menſtruum ſæpè in Theatro pronunciavimus. Qui enim ingentem glandularum, ſecernendæ ſalivæ dicatarum, tonſillarium

nempè, maxillarium, parotidum, jugularium, thyroidæarum, buccalium, palatinarum, & œſophagæarum numerum, & maximam lymphæ ſalivalis copiam ab eis in ventriculum ſingulis momentis exoneratam, ſeriò conſiderat; multò nobilioribus uſibus quàm ori humectando, deſtinatam eſſe animadvertit. Sicuti igitur, dum in naturæ ſtatu eſt, quamplures optimos effectus in ſolvendis, digerendiſque humoribus parit, ut indè principem locum inter omnia corporis animati menſtrua meruerit: ita contrà, dum ab eo, morboſis imbuta particulis, recedit, fons eſt, & origo morborum innumerabilium.

Quare ſæpè expertus ſum, eos qui proximi ſunt, ut in febrem, vel gravem viſcerum, & præcipuè naturalium affectum incidant, plures ante dies nulla in parte evidentiùs, quàm in lingua, futuræ affectionis ſigna percipere: in qua, loco naturalis ſaporis, amarum, viſcidum, acidum, aut ſalſum, præſertim circa horas matutinas, cum magna virium laſſitudine, & inappetentia obſervant; quibus paulatim accedunt alia ingruentis mali ſymptomata, donec tandem ipſe morbus erumpat. Certo indicio hujuſmodi affectuum cauſam, vel à vitiata pendere ſaliva, vel eam læſæ chylificationis & indè nati morbi primum eſſe, ac præcipuum ſignum. Neque ſolum ſaporem, verùm etiam colorem linguæ mutatum morborum initio cernimus: nam ex naturali rubro, in fuſcum, viſcido nigrum, flavum cum ſiccitate, & aſperitate mutatur, ut in libro *de Salivæ morbis* fusè diſſeruimus.

Ex halitu pariter oris, ſpirantis odorem vitrioli, aluminis, cibi corrupti, vel aliorum hujuſmodi odorum malè ferentium nares, ego frequentiſſimè in cognitionem venio peccantis lymphæ, & peccantis interni humorum apparatûs, ſcorbutici, meſenterici, ſtomachici, &c. Et frequenter ex odore halitûs oris ægrotantium aut ſanorum, vel curativas indicationes in morbis jam factis deſumo, vel futuros morbos, eorumque eventus, veluti ex alta ſpecula, prævideo: conſiderato tamen univerſo corporis ſtatu, & cauſis quamplurimis in idem conſpirantibus.

His de cauſis ſummoperè mihi arridet opinio putantium, morbos epidemicos, & contagioſos, mediante ſaliva ab infecto aëre conſpurcata, communicari: cui pariter experientia ſuffragatur. Nam in hujuſmodi affectibus ex contagione, ægrotantes ſtatim, atque primò, conqueri incipiunt de nauſea, ſapore linguæ mutato, & ad vomitum propenſione; primaque contagioſorum malorum ſymptomata circa ventriculum, & hypochondria per anxietates, vomitus cardialgias, calores viſcerum, &c. manifeſtantur. Et quoniam eadem eſt tunica, quæ os, œſophagum, & ventriculum interna ex parte veſtit; præter ſalivam, illa etiam ſummoperè facit, ut magnus ſit conſenſus linguam inter, & ventriculum, ipſorumque morbi, & morborum cauſæ facilè, & ad invicem mutentur. Quar illi, qui peſtilentium curationi inſerviunt, ſi velint eſſe à contagio ime

munes, procurent, quantùm poſſunt, ut nunquam ſalivam deglutiant; cum qua morboſi, ac peregrini ſales infecti aëris, intimè mixti in ventriculo, vires ſuas explicant, & morbum, niſi valida fuerit ægri natura, neceſſariò inducunt: & ut magis præſerventur à labe, detineant ore juniperum, fruſtulum citri, offam panis aceto ſambucino, calendulato, vel ſimili madefactam, & alia id genus ex claſſe acidorum vegetabilium, quæ acres, & peregrinos aëris ſales retundunt, atque coercent.

Longum hîc eſſet recenſere velle innumeros affectus, qui à vitiata ſaliva producuntur, vel invadendi occaſionem ab eadem acquirunt: quorumque aliquos libenter deſcriberem, niſi tædium prolixa oratione me tibi certò allaturum creciderim. Liceat ſolummodò animadvertere, morboſam ſalivam cum talis naturæ pancreatico, vel aliarum glandularum ſucco junctam, febres lymphaticas lentas cum acri calore, circa veſpertinas horas ſe exacerbante, producere; accedente iiſdem appetitu dejecto, capitis gravitate veluti ſoporoſa, ſapore linguæ depravato matutino tempore cum ejuſdem viſciditate, ac dentium ſpurcitie, & quodam fœtore oris, quæ certè præternaturalem ſalivæ cum ſanguine fermentationem ſignificant: malo creſcente, creſcunt etiam dicta ſymptomata, & hypochondriorum tenſiones, calores, laſſitudines totius, &c. Hujuſmodi Febres (quæ hodie ob nimium gelidarum potionum abuſum, quibus innumerabiles abundant officinæ, præ cæteris in Urbe regnant, & ex centum, & quadraginta Incolarum Urbis millibus, dupla ferè pars, dum ægrotat hiſce febribus ægrotat) ſi malè tractentur à Medicis indebita methodo, nec correctioni lymphæ ſalivalis per ſaſſofraſſata, thymum citratum, epithymum, radicem Helenii, corticem citri, limonum, malorum aurantiorum, ſal ammoniacum depuratum, &c. operam dantibus, facilè tranſeunt in hecticas, in meſentericas occultas, difficiles, & lethales, quod etiam ſubodoravit olim Fernelius. Et ſi nimio aquarum, juriſque potu, & imprudenti olei amygdalarum dulcium ſimiliumque laxantium abuſu, ſolidorum, fluidorumque compages, atque tonus magis relaxetur, prout hodie mos apud Noſtrates invaluit, de recuperanda ſalute ferè deſperandum, vel ſanè magna cum difficultate. Et mirum non ſit, ſi noſtris temporibus, ob intemperantiam rerum gelidarum, & depravatam per aquas, olea, & jura carnium, ſingulis in morbis præſcripta, medendi methodum, majorem copiam hydropum pectoris, & abdominis, tumorum pedum, diuturnarum febrium cum palloribus vultûs, cachexiarum, & morborum ventriculi, & hiſce ultimis ſex annis apoplexiarum, mortium repentinarum, & aſthmatum ſuffocantium, quàm unquam antea obſervemus. Intenſa enim, ac penè glacialis liquorum variè conditorum frigiditas, quos Aulicorum profuſa voluptas produxit, repentina torpedine membra ligat, humorum curſum retardat, & ad morbos difficillimos diſponit. Quia verò cæteris humoribus

bus lympha ob tardiorem ſui motum , & conſiſtentiam gelatinæ ſimilem coagulationi prona magis eſt ; dum ſemel concreſcit, difficillimè per medicamenta ſolvitur , & irritis quibuſlibet auxiliis breve poſt tempus patientem jugulat. Obſervavi in morbis ex lympha viſcida ægros ſibi videri benè ſe habere ; torpidi tamen ſunt , & impotentes ad motum , color faciei naturali ſimilis , nares non multùm emungunt : parcè vel minimè ſpuunt , & quod ſpuunt viſcidum eſt adinſtar ichtiocollæ. Inapppetentia moleſta. Urina varia , modò naturalis , modò aquæ ſimilis. Somnus gravis , alvus ſtiptica , febres lentæ cum pauco calore ; nilque juvantibus remediis, cum his ſymptomatibus paulatim tendunt ad mortem , ut nuper evenit Seni , qui habitabat propè Jeſuitarum Collegium ad radices Capitolii.

Sed ut reliqua ſileam , quanti fecerit magnus Medicinæ Parens , linguæ, & ſalivæ obſervationem ad rectè dignoſcendum , & præſagiendum in morbis , videatur ipſe in aureis ſuis operibus , ſed præſertim *De diebus judic. num.* 2. *&* 8. *De glandulis ; In Aphoriſmis , Præſagiis , Coacis ; De humoribus , De Humidorum uſu , & reliquis.* Et ab eo diſcant elegantes & ſpeculativi noſtrorum temporum Medici , indicationes curativas in morbis , non à cogitationibus fortuitis , & indigeſtis , nulla maturitate conſi.ti , nullâ probatis experientiâ ; ſed ab obſervationbus naturæ petere ; cujus motus certi ſunt , conſtantes & perpetui , iiſque fundata praxis medica impoſſibile mihi videtur , ut fallat, & à veritatis ſcopo aberret , ſicuti fuſè diſputavimus *in duobus libris noſtræ praxeos* 1696. Menſe Novembris publicæ luci hac in Urbe primò datis , doctorumque Virorum judicio probatis. Nunquam igitur ab ægro diſcedant Medici , niſi priùs linguam inſpiciant , utpotè quæ lymphæ , ſanguiniſque ſtatum certiùs quàm alia ſigna nobis oſtendit. Bona lingua , ſemper bonum indicat : mala ſemper ſuſpecta , ſemper timenda ; multò magis ſi viſcida fuerit , arida , ſpurca , malique ſaporis ; quæ ſingula vitiatam lymphæ naturam denotant : cujus morbi occulti ſunt , longi , maligni ; & curatu difficiles , ob tardum hujuſce humoris motum , ejuſdemque difficilem diſſolutionem ; quando ab acidis , & peregrinis ſalibus concreſcit , ac coagulatur. Hinc notatu dignum eſt , quod ſæpè obſervavi , chronicos viſcerum naturalium affectus , quibuſcumque bonis ſignis apparentibus , quæ alioquin ſalutem ſpondere poſſent , nunquam ſanatos fuiſſe , niſi quando ſapor , color, & reliqua linguæ accidentia ad naturalem ſtatum reducebantur ; quod ſedulò notent Tyrones in curatione morborum ventriculi , qui Medicorum patientiam , magis quàm alii , moleſtant , & torquent.

Obſervavi quoque , quando morbi ſedes in lympha lymphaticorum , & glandularum eſt , urinam ferè naturalem eſſe , cum debita coctione , & naturali ſedimento , non ita quando in ſanguine ſedes eſt. In iiſdem etiam ex lympha morbis , color faciei vividus , & naturalis , ſomnus, motus , appetitus , & reliquæ id genus functiones ritè ſe habent ; contrà ſi ſanguis etiam affectus fuerit. Pariter gingivarum , & dentium inſpectione de ſali-

væ, lymphæ, ſanguiniſque ſtatu certiores facilè reddimur. Gingivæ laxæ, tumidæ, oneroſæ, nimiùm rubicundæ, cum dentium viſciditate, & ſpurcitie, ſcorbuticam, vel alio modo affectam lympham, ſalivamque ſignificant. Ad corrigendam lymphæ acrimoniam, ejuſdemque ſcorbuticam diſſolutionem, nec non ad ſtomachum roborandum, & juvandam digeſtionem, magno utor cum profectu, potione calida, ex decoctione ligni Carabaccii, nuper ad nos ex Indiis delati; cujus utilem, & arcanam deſcriptionem pro humanitate ſua mihi nuper tradidit Vir doctiſſimus eruditiſſimuſque *D. Godefridus Gaſpar Oſterchampius* Viennenſis, Excellentiſſimi Principis Abb. de Lobkowitz magnæ ſpei Adoleſcentis, & avitæ virtutis æmuli, Noſtrique Amiciſſimi Archiater. Carabaccium caryophyllis ſimilem ſaporem habet, ſed valdè temperatum, ac planè graviſſimum, colorem verò illi Caffe, vel cinnamomi valdè affinem.

At redeuntes in viam è qua divertimus, dum de præcipuis ſalivæ uſibus ſuperiùs diſſerebamus; inutile futurum puto, hîc multis probare velle, ſalivam liquorem eſſe abſtergentem, ſolventem, & mitè penetrantem, cùm ipſius effectus apud vulgus notiſſimi ſint: ulcera mundificat; furunculos, omniſque generis tumores ſolvit, mercurium extinguit, maſſam farinaceam fermentat, aliaſque plures, à docto ſatis & erudito medico Tackio deſcriptas virtutes poſſidet: ut meritò dici poſſit humanæ naturæ ſapo, ob ſaponarias abſtergentes facultates, raras, occultas, arte vix parabiles, & paucis notas. Impoſſibile namque videtur conficere poſſe liquorem, qui, ſalivæ adinſtar, diverſi generis eſculenta peculiari artificio in ſuum primum ens, ac veluti florem totius mixti redigat, ut in ſanguinem poſtea mutari commodè valeant. Comparari tamen aliqua ratione poteſt liquori Alchaeſt, qui, ſi Chymicis præſtanda fides, corpora in minima, & ſua prima entia reſolvit: vel aquæ forti, quæ ſicuti tota ferè ſpiritus nitri eſt, & per ipſum metalla omnia diſſolvit; ita ſaliva ob nitro-ſalinam quam habet ſubſtantiam, variæ naturæ cibos incidendo, abſtergendo, & penetrando digerit, ac ſolvit.

Saliva enim à ſale nomen ſumpſit, quia ſalis magna copia abundat; ſuumque ſal chylo, & ſanguini communicando, eo mediante fermentationes omnes vitales promovet, & excitat, vitamque ipſam conſervat, ac fovet. Unde qualis ſaliva, talis chylus, talis etiam ſanguis. Stamina itaque vitæ longæ aut brevis in ipſo ſanguine ſunt. Sanæ, aut morboſæ in ventriculo, & ſaliva.

Neque ſal illud vulgaris eſt naturæ, ſed de Univerſali participat, & in ſe continet intenſam rubedinem, lucemque vitalem in ſanguinem mutandam, ac dirigendam. Quamobrem ſummoperè decipiuntur, qui ſalivam pro inutili excremento habentes, ferè continuò ſpuunt, & ita magno cum vitæ diſcrimine ventriculum, hoc naturali, & maximè neceſſario ſapone, privant, quo non ſolùm ejuſdem ſordes mundantur, & diluuntur, verùm quamplurimæ ipſius plicæ blanda ſalivæ ſalugine confirmantur, &

in debito tono, ſive neceſſaria criſpatura, contractioneque continentur, lymphæ gaſtricæ fermentatitiæ ſales acuuntur, & excitantur, aliique plures effectus optimi à deſcendente ſaliva producuntur. Ut non mirer, ſi tales homines ex abuſu ſpuendi, ſtomacho ſint debiles, languidi, inappetentia, & alvi ſiccitate laborent, imò etiam pallore vultûs, & urinæ cruditate: quorum nonnulla vidi in Puella propè Suburram: in Presbitero juvene ad forum Piſcium: in alio ad Templum Pacis propè forum agonale: & in erudito viro in Vico Rotundæ, ſive Pantheon Agrippæ ex voluntario ptyalyſmo in maraſmum ferè redacto. Hoc tamen intelligendum velim de ſaliva ſanorum, non autem ſi ſcorbutica, gallica, aut ſimili lue laboraverint ægrotantes: in quo caſu, quoniam ipſa ſaliva morboſa eſt, ſi frequenti ſputatione nimiùm eliciatur, ad ſalutem potiùs ipſorum erit, quàm perniciem. Qui plura velit de ſaliva, donec nos noſtra demus, legat *Paracelſum*, *Ludovicum de Comitibus inter veros Adeptos maximum virum*, *Helmontium*, *Cabalam Chimicam*, *Baſilium Valentinum*, alioſque, apud quos inveniet ſalivam liquorem eſſe de univerſali menſtruo participantem: ſive potius elici ex ſaliva menſtruum ferè univerſale, corpora in ſuum ens redigens; nec non ſal volatile, & fixum magis uſibus ad rem chymicam deſtinatum; ſed longa dies meliora feret.

Cùm igitur exiſtimem ſalivam liquorem eſſe ſolventem, cui par in natura rerum non invenitur, inſipidum ut videtur, ſed mirè penetrantem, ex nonnullis experimentis, quæ circa ipſam elapſis annis feci, pauca duntaxat hîc proponam, quæ præſenti confirmando argumento conferre arbitramur.

Saliva cum ſolutione Mercurii ſublimati, & Jovis mixta, cæruleum colorem ad album tendentem acquiſivit. Aqua fortis cum jejuni hominis ſaliva idem prorsùs effecit. Sal Cardui ſancti, abſinthii, tamariſci, & id genus lixiva ſalia ſubalbum ſalivæ ſedimentum in fundo vaſis deponunt, cui liquor ſupernatat limpidiſſimus.

Deſtillata ſaliva juvenis ſani, ac jejuni relinquit in fundo ſalino acidum ſedimentum in parva copia. Et liquor limpidus, qui ab ea deſtillando prodit, mercurio ſublimato, & aquæ forti adjunctus, nec fermentationem, nec ullam in colore mutationem ſubit.

Salivæ jejuni hominis, & ſani libras ſex præmiſſa plurium dierum putrefactione deſtillari feci, leni calore ad alembici ſummitatem liquor aſcendebat, quo caloris gradu aqua communis deſtillando non aſcendit. Peracta deſtillatione, remanſit in fundo ſal ſubalbum, paulùm acre, & linguam feriens, quale hoc anno in publico Theatro deguſtarunt Auditores. Ex quibus, aliiſque brevitatis gratiâ prætermiſſis, experimentis, inducor, ut credam, ſalivam continere in ſe ſal nitro-ſalinum univerſali ſali analogum ob eximias, ac prorsùs mirabiles ſuas vires, quas ſolvendo, fundendo, abſtergendo, & licet inſipida videatur, potenter penetrando in fermentatione ciborum, purificatione chyli, ejuſdemque

in ſanguinem mutatione, coctioneque abſolvit, &c.

Quatuor abhinc annis deſtillavi nivem, ex eaque magnam copiam ſalis nigri deſtillatione eduxi: nigrum hoc nivis ſal verum nitri ſaporem habet, & parùm differentem à ſapore ſalis à ſaliva deſtillati, & in Theatro anatomico anno Jubilæi 1700. demonſtrati. Sal pluviæ, & ſal grandinis deſtillando eliciti, nitri quoque ſaporem habent: major tamen copia è nive, quàm è pluvia, & grandine extrahitur. Crediderim itaque ſalivam abundare ſale nitro, ſalino, univerſali ſali valdè analogo, & maxima ſolvente virtute prædito; & qualis ſalivæ natura, & ſtatus erit in corpore, tales erunt aliorum liquidorum; nam ſaliva primarium chalificationis menſtruum eſt ex noſtra opinione. Et ſicuti ſaliva acida, amara, ſalſa, dulcis alteriuſve ſaporis in ore manifeſtatur, tales quoque ſpiritus erunt in cerebro; tales humores in aliis filtris, ſi in iiſdem eadem cauſa uti in ſaliva regnaverit. At modo nonnulla alia de Salivæ uſu, vi, efficacia, & conſideratione addemus, ne pagina hæc fruſtrà teratur.

Hac ſaliva qui carent, vix poſſunt cibos deglutire, quod præter rationes experimentis ſatis compertum eſt. Cùm enim cibos aquoſitate ſua diluit, & vias, quas tranſire debent, lubricas reddit pro faciliori deſcenſu alimentorum verſus ventriculum. Si autem vellemus ſalivam inſpicere hominis jejuni, & ſitientis, cum ventriculus vacuus eſt, tunc enim reperiemus eam fortiorem & penetrantiorem exiſtere: è contra verò hominis immediatè poſt paſtum ſine dubio minus efficacem ipſam inveniemus, quatenus tunc temporis os ſcatet multis particulis pinguibus, oleoſis, ramoſis, quæ particulas ſuas ſalinas involvunt; ut habeant ſeſe non aliter ac gladius vaginâ tectus, ac proinde neſciæ pungere, incidere, poros aperire, quales uſus ipſi ſalivæ omnes Antiqui, & Recentiores Sapientes Anatomici attribuerunt.

Sic cum homo ſitit, tunc parum aquæ ejus ſalivæ admixtum eſt, ac proinde ſaliva exiſtit fortior, quatenus ſalſior; ac magnam ineſſe ei vim penetrandi, ex effectis demonſtrari poterit. Saliva enim modò recenſita hominis jejuni humores diſcutit, ſi ea inungatur pars affecta; hoc autem fieri non poſſet, niſi ipſi ineſſet magna penetrandi vis, atque conſtaret particulis, quæ poros partium aperire valent, ut materia hærens in poris liberè in auras poſſit abire per inſenſibilem tranſpirationem. Tales autem particulæ nonnullæ aliæ eſſe poterunt, quæ ſcindendo aut pungendo ſibi viam parant ad penetrandum, quàm ſalinæ. Imò quod magis eſt, experimur in multis, qui jejuni exiſtentes, & ſalivam in lapidem conjicientes, quod relinquatur macula in lapide, quæ difficulter inde removetur, quod arguit ejus magnam penetrandi vim, & quod poros lapidis ſubeat ſuis ſpiculis ſalinis.

Sic ab eventu, & effectis apertè probatum manet, ſalivam non eſſe liquidum aliquod corpus, quod plane inefficax eſt, ſed ipſam neceſſariò debere conſtare ex aliis particulis, quas modò recenſuimus, ita ut ſa-

liva non ſolùm faciat ad faciliorem linguæ motionem, nec tantum ad deglutionem facilitandam, ſed ipſam habere alios in œconomia noſtra uſus, præter quos notavimus, ſe cibum maſticatum incidere, & attenuare, cum eoque delabi ad ventriculum, ibique partem fermenti conſtituere ad cibos in cremorem, & chylum concoquendos, parandoſque: Nempe Anatomicus hujus temporis expertiſſimus in ea eſt opinione, ut Salivam ſolam agnoſcat pro fermento ventriculi, eamque iſta omnia peragere, ſed hæc ſententia non parùm continet difficultatis.

DISSERTATIO III.

DE EXPERIMENTIS

Circa Bilem, ejuſdemque naturâ, uſu, & morbis.

Bilis humani corporis Balſamum, humorumque condimentum per analyſim chymicam examinata, quatuor principiis conſtare creditur, Sale fixo, & volatili, ſulphure, & phlegmate: quorum duo, ſal fixum, & ſulphur dominantur cæteris, ſuntque partes præcipuæ, quæ ipſam componunt. Deſtilla bilem blando igne, prodibit ſtatim phlegma, remanente in fundo reſina denſa, & facilè inflammabili: aucto igne aſcendit ſal volatile acre in debita quantitate; quod in inferiori parte vaſis in formam offæ obſcuræ, acerrimi ſaporis, odoriſque penetrantis, magnam copiam ſalis fixi, acris lixivi poſt ſe relinquit. Adſunt ergò in ea ſalis volatilis, & phlegmatis debita quantitas, magna ſalis fixi, & ſulphuris, ſive reſinæ denſæ, & inflammabilis.

Hæc bilis principia per experientiam quoque facilè patent. Nam cùm à Pictoribus pro ſolvendis coloribus, & à mulierculis pro veſtium abſtergendis maculis uſurpetur; vim hanc ſolventem, & abſtergentem à ſale acri lixivo in ſaponariam indolem, ex mixtione cum ſulphurea reſina, evecto, pendere pro certo habendum: cujus ſalis particulæ ſub olei, ſeu ſulphuris tegmine, in bile deliteſcentes ex facili illius cum aqua commixtione clarè quoque manifeſtantur. Oleoſa enim corpora conſortium aquæ non patiuntur, niſi ſalinarum partium interveniente concurſu, & unione, ut in præfata bilis cum aqua ſolutione facillimè apparet.

Magnam quoque partem alcali acris lixivi in ea eſſe ex ipſius cum acidis fermentatione deducitur. Cum acidis, & præſertim mineralium, effervеſcit paululùm, & nimiùm in colore mutatur. Mixto ſpiritu vitrioli, nitri, ſulphuris, ebullit parùm, & plus, vel minùs virideſcit, depoſito acri ſedimento in fundo cum remiſſione ſuæ amaritiei. Contrà verò alcalia volatilia magis tenuem magiſque claram eam reddunt cum incre-

mento coloris flavo-citrini. Et quando bilis colorem mutat in excrementis, ſignum in ea redundare acidum. Intensè viridis intenſam aciditatem ſignificat, quæ viriditas ſi ſtatim initio morborum appareat cum nimio fœtore, morbum fore diuturnum, vel lethalem experientiâ didici in ægro nobili prope Forum Fontis Trevii ad radices Quirinalis. In puero ægrotante ad Forum Hiſpanicum in extremitate Collis Pincii. In Vetula prope Ædes Mediceas in Campo Martio, & prope alias Mediceas Ædes non longè ab Archilyceo Romano in foro Agonali. Non ita ſi appareat in pueris lactantibus, quorum fæces, ob acidam lactis corruptionem, facilè videſcunt, nec gravia mala præſagiunt, ut ſucceſſit lactanti puero non procul à Ponte Molis Hadriani, ubi nunc Caſtrum S. Angeli. In alio circa Montem Citatorium, quò loci, Curia Romæ decus, quinque abhinc annis ſupra ædes Ludoviſias, cœptas olim, ſed non abſolutas, erecta eſt. Et in duobus aliis ad latus Noſocomii Stultorum in Foro Columnæ Antoninæ non longe à Telonii ædificio, in quo mercium vectigalia ſolvuntur, quatuor jam elapſis annis ſupra rudera columbarum porticûs Antonini extructo, &c.

Bilis, conſideratis ſuis partibus, ejuſdemque origine, progreſſu, & ingreſſu in inteſtina, videtur eſſe facta in gratiam chyli; adeò ut, ſi chylus per inteſtina non deſcenderet, nullus bilis in iiſdem uſus eſſet, & nulla ibidem mora, aut curſus. Quare fit, ut quando in ea indebito tempore, & magnâ copiâ, profluit, non concurrente tunc ſuo reagente, chylo ſcilicet crudo, impuro, & ſubacido, variè lædat ventriculum, & inteſtina, falſos exhalando vapores, qui nauſeam, ſputationem, vertiginem, præcordiorum anxietatem, varioſque capitis, & ſtomachi morbos producunt, quod etiam aliquo modo experimur, cum prandendi, aut cœnandi conſuetum tempus præterierit.

Chylus ex alimentis vi ſalivæ, & fermenti gaſtrici elicitus, dum per Pylorum in duodeni cavitatem deſcendit, ſubacidus, crudus, veluti caſeoſus, & impuris abundans partibus obſervatur. Et ſi ita crudus in ſanguinem deferretur, fluidorum compagem, puritatemque variè lædendo, perpetua incommoda æconomiæ corporis animati minaretur. Quod ne contingat, bilis liquorem ſummus Opifex conflavit, quæ per modum conditura, vi ſua balſamica, perficiat chylum, & in puriſſimum rorem commutet. Bilis enim, quoniam particulis ſalinis, ſulphureis, lixivo-acribus, & volatilibus conſtat, cum chylo ſubacido, ac ferè caſeoſo (major namque pars fermentantium corporum, præſertim vegetabilium, crudum veluti acorem exhalat) acidoque pancreatis ſucco ſtatim efferveſcit, miſcetur ad minima, & efferveſcendo totum ſal acidum chyli retundit; cumque intimè conjuncta in alcali volatile naturæ amicum tranſmutat. Eodem tempore bilis particulæ, veluti totidem parvi cunei, viſcidiores chyli partes ſcindunt, divellunt, & hinc indè ſegregando magis fluidas reddunt; ut præcipitatis hac ratione fæculentis ſuis partibus ad inferiora, purus ipſe, ac veluti flos, & eſſentia ciborum per lacteas in regium ſan-

guinis flumen propellatur. Hinc, quando bilis vel deficit, vel morbi cauſa fluxus ejus in inteſtina impeditur, ne chylus fraudetur hoc balſamo, ſoleo ſtatim ante prandium maſticationem rhabarbari præſcribere, qui paulò ante cibum deſcendens, bilis vicem gerat in eodem ſolvendo, ac depurando, quod animadvertant cum fructu Tyrones, ut nos præter alios vidimus in mercatore ad Forum Judæorum ex parte Pontis Ceſtii, & Inſulæ Tiberinæ S. Bartholomæi, ubi antiquitùs celebre templum erat Æſculapio dicatum. In puero propè porticum Octaviæ, ubi nunc S. Maria in porticu. Et in Presbytero erudito ad Thermas Olimpiades, ſupra quarum rudera Domus eſt hodie Monialium S. Laurentii in Panis-perna.

Si numerare hîc vellem ingentem morborum ſeriem, qui à depravata chyli in duodeno purificatione pendent; nunquam profectò dicendi finem facerem: nam præter chronicos affectus, qui penè omnes ab hoc fonte, & à morboſo primarum viarum acido, oriuntur, innumeri viſcerum naturalium acuti morbi cum lumborum, & hypochondriorum pravis accidentibus, uti, & omnes ferè cutis, & quamplures aliarum partium affectiones, quas obſtructiones vocant Medici, principium indè ſuum cognoſcunt. Pauca dumtaxat notare ſufficiat, quæ à morboſa bile, læſaque cum chylo fermentatione producta ſæpè vidimus.

Experientiâ didici, pueros lenta febricula cum macie, ſiti, inappetentia, pallore vultûs, tenſione, caloreque hypochondriorum, & alvo nunc lubrica, nunc adſtricta laborantes, uſu remediorum, quæ ſtomachica dicunt, aromatica, & deobſtruentia pejus habuiſſe; præfatiſque ſymptomatibus acceſſiſſe ſudores nocturnos, majorem maciem, & magis acrem febris calorem; ac ferè proximos fuiſſe, ut maraſmo corripiantur. Purgantia Medici præſcribere non audebant, ne per ea, ut ipſi putant, ventriculi calor digerens, & facultas coquens debiliores redditi, novis humoribus cumulandis occaſionem aliquam præbeant. Ipſe tamen perpenſâ ſedulò naturâ bilis, ejuſdemque commixtione cum chylo, nec non ſupradictis examinatis ſymptomatibus, cogitare cœpi, an forſan illorum, febriſque cauſa, non tantùm ſit ſuppoſita ventriculi debilitas, quantùm amurcoſa bilis, acris, viſcida, & circa jecur, vicinaſque partes coacta, & in motu impedita; quæ longa ibidem mora acrior reddita, & cum putri cacochylia ebulliens, ſalſos vapores exhalando, accidentia circa ventriculum primò, & ſenſim affuſa ſanguini febrem cum ſociis ſymptomatibus producat, atque adeò loco ſtomachicorum, & deobſtruentium danda potiùs eſſe remedia bilem diluendo temperantia, & per alvum ſubducentia, habita quoque ratione ſolidorum ab ejuſdem ebullitionibus nimiùm criſpatorum, & ita fluidorum curſum inducta tenſione intercipientium. Cui indicationi ut ſatisfacerem, ſequentem potionem præſcribebam.

℞. *Radicum Graminis, Fragariæ, Cuſcutæ, agrimoniæ, Trifolii, Acetoſæ ſive foliorum alleluia, ana quantum ſatis; fiat decoctum cujus in* ℥. vj. *diſſolve Infuſionis Rhabarbari* ℥ ß. *Syrupi Roſarum ſolutivi, vel Caſſiæ, quantum ſatis; Miſce, fiat Potio alternis diebus ab ægroto propinanda.*

Hoc remedio ingens copia fœtidæ, & cretaceæ materiei profluebat, cum febris, & accidentium ferè ſubitanea remiſſione. Cui hæc potio ob ingratum ſaporem, aliamve cauſam, quam fingere ſibi ſolent pueruli, non placet, ſubſtitui poterit alia *ex decoctionæ ſenæ, tartari & epithymi* cum floribus cordialibus vel ſerum lactis tamarindatum, & rhabarb. vel ſimilibus quibus ſubducta amurcoſa, & cretacea bile cum cacochylia, breve poſt tempus convaleſcebant. Ad quorum faciliorem evacuationem decoctionibus emollientibus, & temperantibus, vel lacte, fovebantur mane tepidè, jecur, & viſcera, ut laxatis fibris, longa bilis irritatione criſpatis, noxiorum humorum fluxus promptior reddatur. Sæpè enim perperam intùs dantur remedia, niſi habita ſolidorum ratione, per externa quoque obviam eamus morbo, ut ſuperius *de fibra motrice & morboſa* animadvertimus, &c.

Cùm de potionibus vegetabilium ſermo ſit, hîc obiter notandum remedia ex vegetabilibus parata, cæteris omnibus in curatione morborum, in Urbis incolis, antecellere, & præſtare magis, quàm ſecreta mineralium è chymiæ furnis petita; quæ ſive climatis natura, ſive peculiaris Incolarum Urbis temperies, ea reſpuat, nunquam, aut raro ſuccedunt ex voto. Quod etiam ſæpè ſe expertum teſtatur Vir doctiſſimus, amiciſſimuſque JOAN. BAPT. TRIUMPHETTUS Botanices in Rom. Archylic. Profeſſor, & Botanicorum ætate noſtra facilè princeps, cujus indefeſſâ diligentiâ Archilyceum noſtrum gloriatur ſe habere hortum Medicum, cui par in tota Europa vix invenitur; nam ſupra ſex plantarum millia in eo aluntur, & vegetant, quarum pars major exoticæ ſunt ex Indiis, Africa, Europa, & Oriente ad nos magna cum impenſa delatæ. Nec ſolùm in acutis, verùm etiam in chronicis morbis remedia ex vegetabilium genere hîc ſummoperè conferunt. Ita nuper Virum 40. ann. ætat. hydrope pectoris cum ingenti pedum, femorum, faciei, & manuum tumore, maxima ſpirandi difficultate, febre, vigiliis, &c. laborantem, adhibitis fruſtrà innumeris è claſſe mineralium remediis, per annum circiter, à Medicis Urbis deſperatum, ſola decoctione nonnullarum plantarum, & peculiari præparatione oximellis ſcillitici, educto per urina copioſo ſero, menſis ſpatio perfectè ſanavimus cum ſolertiſſimo, doctiſſimoque Practico MATTHÆO PALILLIO Viro optimis moribus prædito, & ob id mihi amiciſſimo, conjunctiſſimoque. Ægrotus hic religioſus Presbiter eſt, Sacriſta Virginum Veſtalium S. Cæciliæ ad Ripam Tiberis, ubi ſex abhinc annis novum Telonium conſtructum eſt, ſive Ædificium, quò merces per Tiberim advectæ vectigalia Principi perſolvunt.

Quæ ſuperiùs de lenta puerorum febricula diximus, breviter quoque animadvertenda ſunt in curatione icteri, cujus cauſam putant eſſe interceptum bilis curſum, vel impeditam ejus in jecore ſecretionem. Alia namque methodo uti debemus in curatione icteri à bile viſcida, amurcoſa, & inerti circa jecur impacta: alia verò ab eadem, dum

copia

copia peccat, & acrimonia. In primo caſu tartarea, quibus concretio bilis ſolvitur, & amiſſa reſtituitur fluiditas, maximè utilia deprehendi.

℞. tartari bononienſis unc. ß. *aquæ tetucii unc.* vj. *bulliant ad tertias, tunc adde ſyrupi florum perſicorum unc.* IV. *Miſce, fiat potio.*

Et poſt duas horas more Urbis Medicorum conſueto, per intervalla ſuperbibe totum œnophorum aquæ tetucianæ; dummodò non adſit febris: in quo caſu, loco illius, ſumi poterit aqua quævis diuretica, vel mineralis, ſed temperata, nec ſale communi abundans, ut *tetuciana*. Diluta plurium dierum ſpatio hiſce remediis, & educta bile; ad roborandum tonum partium, quæ longa humoris inter fibrarum ſpatia ſtagnatione, relaxari ſolent, & morbo redeundi occaſionem præbent; nec non ad reliquias bilis corrigendas, detur ſingulo mane tinctura martis tartarea ad ʒ. j. juxta deſcriptionem LEMERI in jure cum cichoreo, agrimonia, abſinthio pontico &c. ebullitis. Vel potio aquæ chalybeatæ Fontis Jani in Valle Spoletina. At in Ictero à copia bilis, tenuitate, & acrimonia, utendum diureticis, diluentibus, nitratis, & ſimilibus, quæ illam temperare, ejuſdemque impeditum curſum ſolvere valent, prout vidimus in icterico, juxtâ plateam Paſquini, quâ tendimus ad Cancellariam Apoſtolicam, cui, loco ſanguinis, è naribus, & è cucurbitulis ſcarificatis aqua flava ſolummodò prodibat. In alio propè Theatrum Pompei Magni, ubi nunc Campus Floræ. Et in ſexagenario habitante circa ædes Theatri Marcelli Nepotis Auguſti; ſupra cujus ruinas nunc eſt magna Domus Sabellorum, &c. In omnibus autem Icteris, etiam illis, qui vitio dumtaxat ſolidi oriuntur, criſpatura nempè, irritationeque ductuum biliferorum à doloribus ventris frequenter producta ſupponendum ſemper, vel bilis ſecretionem læſam in hepate adeſſe, vel ibidem curſum ejus impeditum. Quare ſæpè contingit, ut ſi diuturni fuerint, ex indebita bilis mora in ſuis locis, calculi veſicæ felleæ naſcantur: quandoque verò hujuſmodi calculi icteros longos, & incurabiles gignunt: ſanari enim ſolent, ſed paulò poſt recidivant, quare cum icteros videris pertinaces, vel ſanatos, ſed recidivantes, pro certò habeas, eos à calculo veſicæ felleæ progigni, ac proindè incurabiles prædicito, quod Cadaverum ſectiones te docebunt. Quod etiam confirmare poſſum obſervatione, quam in doctiſſimo Præſule menſe Januarii proximè elapſi 1701. feci. Hic per annos aliquot ante mortem faciei nonnihil pallido-citrinus erat, potiſſimùm in albo oculorum. Anno circiter ante obitum, dolorem vehementiſſimum, ac ferè continuum, nulliſque cedentem remediis in brachio dextero, quod elevare, aut circumferre vix poterat, paſſus eſt. Pruritus frequens per totam cutim. Derepentè correptus fuit ſemel dolore in dextera lumborum regione, qui fuit ita crudelis, & atrox ut omninò patientiam humanam ſuperabat; debitè tamen à me præſcriptis remediis ceſſit. Sobriè vivebat Patiens, licet pinguis eſſet; Statura eidem mediocris, & quoad reliquum corpus benè diſpoſitus. Curis publicis, & Juris utriuſque ſtudio quaſi continuo, nimiùm

opprimebatur, hiſque de cauſis nimiùm ſibi de ſalute detrahebat Quare die 18. Januarii 1701. primâ noctis horâ apoplexiâ derepente correptus, ipſo momento interiit.

Aperto cadavere inveni duram matrem ſtrictè ſatis cranio ex omni parte adhærentem. Sanguis in maxima copia ruptis cerebri vaſis intra ventriculos, & univerſa cranii cavitate fluitabat ſatis niger, & grumefactioni proximus, penetratiſque ſuturis pericranium quoque inundavit, quod rubicundum obſervavimus. Ingens pinguedinis moles in regione naturali, & omento. In veſica fellis duo erant calculi, alter magnitudine ovi columbini, alter verò paulò minor; ambo tamen duri, nigri, & ſcintillas veluti emittentes; quaſi eſſent congeries nigri ſalis cryſtallizati. Pauca bilis, eaque nigra adinſtar picis in veſica fellis. Color oculorum, & faciei continuò citrinus. Dolores brachii dextri, & dexteræ lumborum regionis ſupra deſcripti; pruritus per cutim, ipſa denique apoplexia originem fortaſſe debent latentibus in fellea veſica calculis. Cur enim dexteras corporis partes ſemper occuparunt dolores, nunquam ſiniſtras? & cur brachii dolores ita perennes niſi à latentibus in dextro hypochondrio calculis vicinas partes irritantibus, & dolorificas criſpaturas ad partes è directo poſitas producentibus? Nam & in dolore renum à calculo, ſtupor cruris, & elevatio teſticuli è directo obſervantur.

Sectis Cadaveribus, calculorum concretiones pluribus in locis obſervamus; frequentiſſimè tamen in veſica fellis, & urinaria. In veſica fellis faciliùs, & levi quaque de cauſa coguntur: nam cum analyſi chymica conſtet, duo eſſe, quæ calculum componunt, principia, ſal acre muriaticum ſanguinis, & acido-viſcidam mucaginem primæ digeſtionis vitio factam: certè bilis, quoniam dicto ſale ſummoperè abundat, ſi ob cacochyliam acido-viſcida mucago eidem addatur, brevi concreſcent in calculum, ea ratione, quâ quis ex intemperantia vini, & lactis diù, ſimulque ingurgitati, brevi tophos, calculoſque patietur. Ex quibus reddi poteſt ratio, cur exiſtentibus calculis in veſica fellea, germinent quoque in urinaria, & contra: Cur Icterici calculoſi ſint; & calculo obnoxii ictero facilè afficiantur. Et qui ſemel calculoſus eſt, niſi fuerit in ſex rebus non naturalibus temperatiſſimus, nec ſanguinem per debita remedia, potiſſimùm per aquas minerales acidulas, & chalybeatas, præſertim Anticulenſes & Fontis Jani Spoletinas quibus hodie utimur, optimè repurgaverit, novos expectet calculos, qui ſi fuerint in veſica, ſigna ipſorum difficilia ſunt, obſcura, & vix humana mente inveſtigabilia, ut mirum non ſit, ſi Medicos deriſioni obnoxios frequenter reddant, quod obiter moneo, ut cauti ſint Medici in pronunciandis veſicæ calculis, quia ſigna illorum etiam expertiſſimos fallunt.

Porrò qui veſicæ calculo laborant pallidi ſunt, languidi, laſſi, ac veluti impotentes ad motum, cum affectibus capitis quaſi vertiginoſis, ejuſdemque debilitate. Idque duplici, ut credimus, de cauſa, Primò quia ob

vehementiſſimum dolorem, centrum gravitatis fluidorum penè omnium inclinat ad inferas partes circa veſicam, in quibus ſtimulus potens, vis, & criſpatura ſolidorum ſummoperè viget; qua ratione ſuperiores partes corporis, humorum debito, & æquilibrato curſu deſtitutæ, pallent, & albent, & ob id etiam univerſalis languor artus corripit, caputque vertigine, ac debilitate vexatur. Secundò, cum bilis heterogeneis, impuriſque particulis abundet, inepta evadit, ut chylum ſolvat, diluat, & ſanguificationis rudimenta eidem impertiat, quamobrem ex crudo, indigeſtoque chylo, talis quoque fit ſanguis, indeque albedo, & pallor: Ideò ſæpè calculoſis icteri veniunt; & circa finem intermittentium, ob ſuccorum debilitatem ab antecedenti febre productam, iidem quoque regnant; ſicuti videre contigit in puella, propè circum Flaminium, ubi nunc Templum S. Catharinæ Reſtionum, & Domus Mathæiorum; quæ poſt longam intermittentem 24. Decembris 1699. (qua die Emanuel Cardinalis Buglionus pro Innocentio XII. Pontifice graviter tunc ægrotante, & pro Cardinali Cibo Decano ferè nonagenario Portam Sanctam Vaticanam aperuit, cujus apertionis à Cardinale quopiam factæ nullum ante extabat exemplum) moleſto correpta ictero, non ante liberata eſt, quàm proximè Kalendas Martias ann. Jubilæi magni 1700.

Sed ut redeamus ad bilis uſum, miſcetur quoque cum chylo; ut primam eidem pro ſanguificatione diſpoſitionem, beneficio olei, ſeu ſulphuris ſui tingentis, communicet; quod in ſe rubini inſtar nitet, in bile verò inſtar rubicundæ auri tincturæ, ſub flavo cortice reconditæ, flaveſcit. Cœpta hæc in chylo pro ſanguificatione tinctura inviſibilis in eo eſt, cùm retundatur, ac veluti obvolvatur ab acido gaſtrico, & pancreatico in eodem adhuc latentibus: ſed per repetitas ſanguinis circulationes, aciditate retuſa, & abſorpta, rubineus chyli color, ſub acidi tegmine latens, in ſanguine tandem, manifeſtatur. Docet enim chymia liquores ſanguine rubicundiores, affuſis acidis, lacteſcere, & albos evadere: qua ratione, nil mirum ſi ob inertiam, vel defectum bilis, cùm prima ſanguificationis principia acquirere nequeat in inteſtinis chylus, ineptus omninò evadat, ut in ſanguinem mutetur.

Denique bilis à quacumque putrefactione chylum præſervat, quod enim in condiendis cadaveribus eſt aloe, id in arcenda chyli, humorumque corruptione, bilis eſt. Cùm enim eliciatur ille ex cibis diverſæ naturæ animalium, vegetabilium, &c. facilè putreſcentium, niſi cum eo miſceretur bilis; quæ acri ſua vi, laxiva, reſino ſulphurea putridum omnem acorem extinguit, & naſcentes morboſas fermentationes coërcet; ob longam, aut indebitam in inteſtinis moram, non ſolùm promptè corrumperetur, ſed corruptis ferax principiis, ſanguineæ maſſæ affuſus, morbos innumerabiles quotidiè produceret. Ita obſtructa bilis via in inteſtina, ſtatim in his vermes pullulant in puerili ætate; nam nihil magis inimicum eſt vermibus, quàm amarum; quod, ſolo abſinthio in formam cataplaſma-

tis umbilico ; vel ubi dolorem in ventre ſentiunt pueri appoſito , verum expertus ſum in puero propè Mauſolæum Auguſti , ubi Templum eſt hodie S. Rochi , & in alio ad Collem Hortulorum , ſive Pincium circa Hortos Saluſtii , qui magna indè vermium copiam excreverunt. Idem vidi in muliere ægrotante juxtà Circum Floræ Ruſticæ , vocant hodie Plateam Grimanam , cujus vermium hiſtoriam deſcripſi hoc anno in Epiſtola de lumbricis latis ad D. Andry, Medicum Pariſienſem datam , quam cum Libro ſuo de lumbricis edidit Pariſiis 1700.

Nec ſolùm vermes ob bilis inertiam , aut defectum , verùm etiam ex îndè nata chyli putrilagine , ejuſdemque circa Jecur , & Meſenterium unà cum bile congeſtione , fermentationeque , graves , & acutæ febres oriuntur cum magno ſtercorum fœtore, capitiſque affectibus , levi delirio, & lethargia ; quæ capitis accidentia cum pravo excrementorum odore : cum in principio febrium , & aliquando , ſi male tractentur , etiam circa finem , obſervo , ſtatim ſuſpicor chyli , biliſque acidam , fracidamque in primis viis putrilaginem , à qua tetri vapores ſyſtemati nervorum , & capitis communicati , præfata cum febre ſymptomata producunt , certiorque de his factus , ſtatim præſcribo purgans *ex decocto tartari, caſſiæ cum fiſtula, & epithymi* , *&c. cum ſolutione ſyrupi roſarum ſolutivi* , *&c.* cujus uſu evacuata ingenti copia fœdorum ſtercorum , delirium , febris , & ſingula penè accidentia vel remittunt , vel , ſi morbus diù protractus fuerit, omninò ceſſant, prout obſervarunt nuper mecum Auditores mei in erudito Viro ad Ædes veteres Pomponii Attici , & Balnei Agrippinæ, vocant nunc Vicum ſerpentum , & S. Vitalis. Et quatuor abhinc menſibus in homine 50. ann. ægrotante ad manſiones Veteres Militum Albanorum à Tullo Victorum , quò loci ſunt hodie Templum , & Collegium S. Mariæ de Vallicella PP. Oratorii S. Philippi Nerii , & aliis pluribus , quos ſilemus. Ut autem præfati effectus bilis clariùs intelligantur , accedamus ad experimenta.

EXPERIMENTA.

I.

NOn eſt hîc animus experimenta deſcribere Idibus Martiis circa bilem humanam , caninam , & hœdinam in Theatro facta , quorum effectus , cùm de die in diem , mente rebus aliis intenta , notari commodè non potuerunt , manca illa eſſent , & imperfecta. Sed ea quæ de bile vervecina magna cum diligentia domi peregi. Bilem itaque vervecinam in varios cyathos 13. Kalendas Apriles mane auſtrino tempore diviſi. Ingratus , ac veluti urinoſo-fracidus illius odor feriebat caput cum levi dolore , & irritatione in gutture. Color bilis clarus , & color tabaci ſimilis. Digiti , qui bilem tractabant , nitidi , ac terſi cum corrugata cuticula evaſerunt , ut fieri ſolet cum eos ſapone abluimus.

Cum Spiritu Vini rectificato mixta bilis , in actu mixtionis nulla fer-

mentatio. Poſt 24. horas idem color fuſcus. In claro liquore fuſco natabant confusè alba filula, & in fundo ſedimentum farinaceum. Eadem, ac ferè aucta amarities. Tertio die eadem. Addita aqua communi fuſcus color clarior fiebat. Die 12. odor gratus, liquor clarus, color fuſcus. In fundo ſedimentum.

II.

Oleum tartari affuſum bili, nil attulit novi in mixtione. Elapſis 24. horis color ad fuſcum obſcurum tendebat: liquor omninò limpidus, & clarus. In fundo ſedimentum paucum album. Odor veluti ovorum nimis toſtorum. Eadem, imò intenſior amarities. Tertia die eadem, addita aqua communi nil novi. Die 12. odor veluti calcis, paucum in fundo ſedimentum; liquor ſupernatans clarus, color leviter viridis.

III.

Sal abſinthii pulveratum aſperſum bili nullam in principio mutationem produxit. Poſt 24. horas ſal nullo modo diſſolutum jacebat in fundo, reliquus liquor aliquantùm clarus. Color colori tabaci obſcuro ſimilis. Idem bilis odor urinoſus, fracidus, eadem amarities, ſed paulò poſt acrior, & nimiùm aucta, parùm guſtata à me ſtatim vehementem præ amaritie movebat vomitum. Adjecta aqua communi color mutatur in flavo-obſcurum. Die tertio poſt aquam affuſam fœtor aliquis. Idem color. In fundo vaſis ſal non adhuc ſolutum, & uſque ad 15, diem eadem phænomena cum ſale in fundo.

IV.

Alumen crudum pulveratum in actu mixtionis nihil attulit notatu dignum. Secunda die maxima turbatio in liquore. Color liquoris obſcurus, in ſuperficie verò clara viriditas. In fundo viſcida, denſa, ac cinerea offa reſidebat. Odor qualem ſaliti piſces ſpirant. Amarities remiſſa. Tertia die eadem in omnibus. Mixta aqua communi ſtatim butyraceum colorem acquiſivit. Die 12. liquor clarus. Idem odor. In fundo ſedimentum fuſcum.

V.

Cum aqua cinnanomi poſt 24. horas in fundo ſedimentum albo-cinereum. Liquor ſupernatans clarus, coloris fuſci, ſed non multùm obſcuri. Odor erat aquæ cinnamomi, quæ urinoſo-fracidum vervecinæ bilis odorem ſuperaverat. Amarities grata guſtui, nec adeò acuta, ſicuti cum ſale abſinthii obſervavi. Tertia die eadem in omnibus. Affuſa aqua communi, nulla coloris mutatio. Odor tamen gratiſſimus. Die 12. turbatio, & malus odor.

VI.

Tinctura Cantharidum ſuper cineres calidos aqua ſimplici elicita, & bili mixta, in mixtionis principio nullam ſubiit mutationem. Secunda die in fundo paucam ſedimenti tenuis farinacei copiam depoſuit. Liquor ſupernatans clarus erat, & coloris tabaci. Odor ingratus, qualem ebuli fœ-

lia contrita exhalant. Amarities non multum ingrata. Tertio die eadem: Poſt additam aquam communem nil novi. Die 12. turbatio in omnibus, color veluti rubicundo-fœculentus cum inſuavi odore.

VII.

Cum ſpiritu ſalis acidi vulgaris ſtatim fermentatio, & mutatio coloris in obſcurè flavum. Secunda die color intensè viridis, & in fundo veluti farina craſſa albo. Odor ingratus, qualem ſaliti piſces præ ſe ferunt. Ingrata amarities, quæ parum guſtata veluti vomitum ciebat. Tertia die eadem in ſingulis. Mixta aqua communi clarior liquor ad album tendebat. Die 15. idem odor, ſed paulò remiſſus. In fundo, viride ſedimentum, liquor ſupernatans clarus, & viridis.

VIII.

Spiritus Cornu Cervi bili junctus ſtatim mutavit colorem in flavum, eleganter clarum, licèt aliquantùm obſcurum. Nullum in fundo ſedimentum. Odor ſpiritûs bilis odorem obſcurabat Amarities grata ſicuti penè cum aqua cinnamomi apparuit. Tertia die idem bilis color, claritas, & odor uſque ad octavum, tunc affuſa aqua communi omnia clariora fiebant. Die 25. poſtquam nempè aquam addidimus, turbatio, confuſio, color vitellinus, & odor ingratus.

IX.

Cum ſpiritu ſalis ammoniaci poſt 18. horas color elegantiſſimus adinſtar rubini undique clarus. Odor ſalis ammoniaci bilem odore ſuperabat: Sapor cum grata amaritie, ut factum eſt cum aqua cinnamomi & ſpiritu Cornu Cervi. Tertio die eadem. Color magis obſcurus, & hæc uſque ad decimum diem. Quo tempore ex mixtione aquæ ſimplicis acquiſivit colorem vini albi clarum, & elegantem. Poſt hæc, ob aquam ſuperadditam, turbatio, confuſio, & odor inſuavis.

X.

Cum ſpiritu nitri ſtatim mutatio coloris in vitellinum cum levi fermentatione. Secunda die color intensè viridis, & magis quàm cum ſpiritu vitrioli. Odor ingratus acidus.

In fundo offa alba craſſa. Liquor ſuperior viridis; & aliquantùm clarus, limpiduſque; ſapor acido-amarus. Tertio die eadem in ſingulis. Aqua communi ſupperaddita, intenſa viriditas remittebat. Die 12. ſedimentum copioſum, cui ſupernatabat liquor clarus, ſed nimiùm viridis. Idem color.

XI.

Cum ſpiritu vitrioli confeſtim colorem mutavit in vitellinum (ſæpè diximus colorem bilis vervecinæ fuiſſe fuſcum, quod denuò moneo) cum exigua ebullitione. Secunda die magna turbatio in omnibus: filamenta craſſa confusè natabant in liquore. Color undique viridis ad cæruleum inclinans. Odor veluti piſcium ſalitorum. Sapor omninò acidus. Tertia die eadem in omnibus. Acidum potenter feriebat nares.

XII.

Cum aqua forti mixta bilis, ſtatim bullæ, quæ ſtatim virideſcebant; cum tela veluti cærulea natante. Poſt 24. horas odor acutiſſimus acidum ſpirans. Confuſio magna. In fundo ſedimentum craſſum farinaceum. In medio liquor aliquantùm clarus. In ſuperficie craſſa veluti mucilago innatabat coloris albo-cinerei cum ſpuma, & bullis ad latera vaſis. Die tertia eadem. Odorem tamen referebat veluti lactis acidi, & corrupti. Die 12. eadem.

XIII.

Cum aceto ſtatim mutatus color in vitellinum omninò craſſum. Secunda die ſedimentum depoſuit in fundo craſſum farinaceum. Liquor ſupernatans coloris ſubviridis, ſed turbidi. Odor urinoſo-fracidus, ut ſolent ſaliti piſces exhalare. Amarities retuſa Tertio die eadem uſque ad 15.

XIV.

Cum aqua com. mixta bilis ſtatim color ex obſcuro fuſco mutatus in flavum, non ita tamen pellucidum; acuties odoris bilis eadem, ac quaſi intenſior. Poſt 24. horas idem color urinoſo-fracidus. Color parùm virideſcebat. Affuſa pauca aquæ novæ quantitate, idem viridis color, amarities ſummoperè remiſſa. Tertia die turbatio in liquore, in ſuperficie erat veluti tela, ut in corruptis rebus fieri ſolet, & ingens fœtor.

XV.

Cum vino albo temperatè dulci ſucceſſit confeſtim turbatio in bile, & mutatio coloris in flavo-turbidum; acrimonia bilis nares feriens ſtatim temperata. Poſt 24. horas ingratus bilis odor deſiit. In fundo depoſuit veluti farinam albam, liquor ſupernatans flavus, clarus, & intensè amarus. Die 3. eadem; nullus fœtor. Decima-ſecunda fœtor, & turbatio maxima in omnibus, &c.

XVI.

EXPERIMENTA VARIA.

IN Theatro anatomico nigra bilis Cadaveris hominis eo die reſecti, affuſa aqua cinnamomi ſtatim flava evaſit abſque ulla fermentatione, & ad tertium ita duravit.

Ejuſdem Cadaveris fellea bilis addito ſpiritu vitrioli ærugineum acquiſivit colorem, & ferè ad atramentum accedentem.

Bilis vituli recens mactati, cum ſpiritu vitrioli, ex flava viridis ſtatim facta eſt, & ita ad tertium permanſit. Minus viridis cum ſpiritu nitri. Cum oleo tartari eadem bilis concreta fuit magna ex parte in offam albam, quæ in reliquo liquore hinc indè veluti divulſa innatabat.

Bubula bilis ex mixtione olei tartari per deliquium concreſcebat in coagulum veluti fibroſum cum ſpuma, eodem permanente colore.

Bubula quoque bilis mixto mercurio ſublimato illicò coagulatur cum obſcura viriditate, & viriditatem creſcentem vidi.

Bubula bilis cum ſpiritu vitrioli, magna antecedente ſpuma, coagulatur in viridem maſſam, aciditate integra manente, & viriditate. Poſt 24. horas viride, & craſſum ſedimentum in fundo. Idem ſapor.

CONCLUSIO
Ab Experimentis deducta.

SEd hîc audio obmurmurantem Medicum, quid hæ bilis ſteriles, & nudæ obſervationes ad rectè medendum? Quid hæc liquorum anatome languenti homini utilitatis feret? Horum, quæ mihi forſan objicientur, vetus etiam cantilena fuit quamplurium Medicorum contra experimentorum per infuſoriam in vivis animalibus Auctores, quaſi ea ad pompam artis potiùs, & inanem curioſitatem, quàm ad commodum aliquod indè capiendum, facta eſſent. Ac ſicuti ipſi ſpretis id genus convitiis, alacriter ſe dederunt inveſtigandæ partium, per multiplicem liquorum infuſoriam, ſtructuræ, eandemque magno cum labore pertractantes, totius corporis veram compagem, & genuinos partium uſus, magno cum Medicinæ incremento, detexerunt; ita futurum ſpero, ut ſi quis animum dederit anatomicæ humorum inveſtigationi, per variorum liquorum infuſionem, argumento ſanè à paucis animadverſo, & examinato, eum magnam lucem curationi morborum allaturum, ingentemque ob id ſibi laudem ab univerſa poſteritate reportaturum exiſtimo. Magna enim morborum pars, cùm ſedem in fluidis habeat, examen, quod circa ipſa peragetur, chymia vel infuſoria duce, fieri non poteſt, ut in curationis morborum utilitatem non redundet.

Qui enim curationi, praxique dant operam, rectè ſciunt, indicationes curativas, peti non ſolùm à cauſis magnis, & patentibus, verùm etiam à minimis quibuſque circunſtantiis, & occaſionibus, & vilibus etiam accidentibus, quæ ſi ſpernantur, vis & anima morbi ſpernitur, & per conſequens occaſio rectè medendi. Nec ſolùm morbi naturam, ſed occaſiones ejus, ad benè medendum noſſe oportet. Sola linguæ ariditas cum flavedine latentes veſicæ vel aliorum viſcerum inflammationes aliquandò detegit, quas alià ſigna vix manifeſtant. Solus humorum color quandoque ſufficit, ut in cognitionem veniamus morbi, ejuſdemque cauſæ, & eo duce curativas indicationes dirigamus.

In tertiò experimento ſal abſinthii bili mixtum ſemper fundo cyathi hæſit, nec ſolvi unquam potuit: & tantam ex eo bilis amaritiem acquiſivit, ut leniter guſtata vomitum præ amaritudine cieret. Ex hoc quis non deduceret, exiguam aquæ portionem adeſſe in bile, & ideò ſal abſinthii ſolvere non potuiſſe. Et bilis virtutem nihil magis acuere, aut augere, quàm ſalia lixivialia plantarum, & amaras plantas, quæ partibus ſuis acribus, fundentibus, debilia, & languida bilis principia reſtituunt. Ac proinde in

morbis

morbis chronicis viſcerum naturalium, in quibus acidum, & acido-viſcida cacochylia ob inertiam bilis, vel ejuſdem inopiam regnat, & indè humorum concretiones naſcuntur, cæteris præſtare remediis ſalia plantarum fixa, & herbas eodem ſale abundantes, quibus reſtituta bilis temperie, confectio, ac depuratio chyli meliùs perficietur, & præcludetur occaſio novis cumulandis humoribus, vel jam cumulatis, ſtagnandi, hærendique in viſceribus.

In decimo, & aliis experimentis, quæ cum acidis facta ſunt, bilis maximam mutationem in colore & tota ſubſtantia ſubiit, quaſi nihil magis inimicum ſit bili, quàm acidum. Et ſi hæc exterius contingunt bili, cur negabimus etiam in humano corpore ab acidis peccantibus eadem fieri poſſe? atque adeò, cùm excrementa videmus nimiùm in colore mutata, & ad viridem, æruginoſum, &c. accedere, id ab acido maligno vitriolico corrodente factum eſſe credamus cui retundendo curativas indicationes dirigere ne moremur. Ipſe contra hujuſmodi potentia acida utor cryſtallo montana præparata cum bezoar. occidentali, cum profectu. Et quoniam acidum purgantibus non cedit, niſi corrigatur, eo correcto purgationem inſtituo, ne mora pejus malum inducat. Ubi igitur regnat acidum, ibi inopia bilis eſt, vel maxima mutatio in tota ejus ſubſtantia. In experimentis cum aqua cinnamomi & ſpiritibus factis, bilis color elegantior, & nulla in ea corruptio, quaſi concluderemus in bile magnam partem eſſe alcali volatilis, quod dum in illa viget, nunquam bilis colorem mutat in pejus, ſed conſtanter optimum ſervat. Contra ſi alcali depreſſo corrumpatur, confeſtim mutatio in colore fit. Hæc itaque humorum per infuſoriam anatome manuducere nos poteſt ad cognitionem ſalium, qui regnant in iiſdem; quibus perſpectis curatio, & præſagium morbi commodiùs peragentur. Et incredibile quantùm intacta hæc Medicæ artis provincia utilitatis feret, ſi diligenter, magnaque cum patientia excolatur. Atque hîc finem habeat experimentorum bilis hiſtoria, quam humanitas tua ferè è manibus extorſit: nunc ad reſpirationem, & experimenta ſanguinis, quæ paucis abſolvam, properemus.

DISSERTATO IV.

DE EXPERIMENTIS CIRCA SANGUINEM.

Ubi obiter de Reſpiratione, & Somno. De Statice aëris, & liquidorum, per obſervationes barometricas, & hydroſtaticas, ad uſum reſpirationis, explicata. De Circulatione Sanguinis in teſtudine, ejuſdemque Cordis Anatome.

QUoniam reſpiratio, in gratiam ſanguinis facta eſſe videtur, rem gratam, & maximè neceſſariam, me facturum credo, ſi antequàm experimenta circa ſanguinem peracta deſcribam, nonnulla breviter de Reſpiratione attingam, utpotè cujus inveſtigatio indicare nobis poterit cauſam, quæ ipſum per pulmonum ſubſtantiam impellit, ſecernitque.

Reſpiratio eſt actio, ſive vis Animalis, ita recondita, & abſtruſa, ut qualibet ætate, felicia quæque Medicorum ingenia fatigaverit, cùm de illa diſſerere voluerunt. Et difficultatem indè natam eſſe nonnulli putant, quòd in ea explicanda, cauſam ab effectu, effectum ab inſtrumentis, non rectè diſtinxerunt; ſed promiſcuè inſtrumentum pro cauſa, & cauſam pro effectu ſumentes, ac confundentes, erroribus, & confuſioni occaſionem dediſſe exiſtimantur. Muſculi namque pectorales, intercoſtales, diaphragma, ac reliqui reſpirationi dicati, pro cauſa reſpirationis ſumebantur; cùm re vera nil aliud ſint, quàm mera inſtrumenta inſervientia cauſæ cuidam generali, ſive neceſſitati, quæ homines, animalia, & vegetabilia ad hauriendum aërem cogit; Atque adeò eos, quodammodò ad pulmonis motum, moveri, pulmones ad motum aëris in ipſorum cavitates impulſi, ac ſe expandentis. Porrò reſpirationem neceſſariam eſſe, ut cordis incendium refrigeret, fuligines expellantur, nitrum aëris ſeparetur in pulmonibus, & ſanguini miſceatur, demùm ut aër ingrediatur in ſanguinem, &c. hi ſunt effectus reſpirationis ſecundarii, nec confundendi cum cauſa univerſali, viventibus, & vegetabilibus communi, in ducendo, hauriendoque.

Atque cùm de reſpiratione, & arcana ipſius mechanice tractationem habeamus, eadem difficultas in ea explicanda notari ſolet, quæ in examinanda natura ſomni ſolet contingere. Quando diſſeritur de ſomno,

magna ex parte ejus cauſa quæritur in cerebro, & in eodem determinatur; rarò inveſtigatur cauſa quædam univerſalis, ac remota in ſolidis, ac fluidis latens, ſomnumque inducens; & hac ratione hîc quoque cauſa cum effectu confunditur. Ad quorum clariorem intelligentiam ſciendum eſt, quòd ſicuti ſapientiſſimus rerum Conditor alternas diei, ac noctis vices produxit, ut per diem motu, calore, & irraditatione Solis, tanquàm cauſæ cujuſdam generalis, res creatæ in motum ponantur, quo ſingulæ ſuos quæque effectus parere poſſint; per noctem verò à motu aliquantùm quieſcat, ne ſi continuus eſſet, diſſolutionem compagis, corruptionemque pariat. Ita homo, cujus ſtructura corporis, ut in ſalubri ſtatu permaneat, motum continuum cum quiete interpoſita requirit; diem vigiliis, & exercitationi, ad humores excitandos, noctem quieti, & ſomno, ad eoſdem, ſi nimiùm effrænes fuerint, demulcendos, debet impendere: neque cauſam, quæ ipſum ad dormiendum invitat, inveſtigare poterimus, niſi ante vigilantem eundem conſideremus. Homo, dum vigilat, in perpetuo eſt motu, currit hinc indè, recurritque, membra variò circumfert, & magna ex parte erectus, ac perpendicularis manet. In erecto, ac perpendiculari corporis ſitu, quoniam humores ab inferioribus partibus ad ſuperiores, id eſt ad vitæ fontem cor, aſcendere debent, aſcendunt quidem, ſed contra vim innatæ ſuæ gravitatis eos ad inferiora ſemper pellentis; coguntur quoque hinc indè per muſculos, viſcera, viaſque partium obliquas, & curvas variè trajici, ac filtrari. Quibus innatæ ſuæ gravitati contrariis motibus, debiliori reddita ipſorum compage, minorem vim in ſolida faciunt, quorum intenſio, & robur à fluidorum vivida vibratione, impulſioneque dependet. Hac de cauſa paulatim relaxari quoque incipiunt ſolidæ partes, ex quo fit, ut, paucis horis ante ſomnum experiamur primò laſſitudinem, ſive quandam membrorum relaxationem; paulò poſt debiliori ſenſim reddita fluidorum, ſolidorumque compage, univerſalem torporem, cum palpebrarum concidentia; denique ſenſuum omnium intermiſſionem, quàm vulgò ſomnum dicimus. Quæ quidem omnia contingunt, ut veluti cogant animal ad mutandum ſitum corporis erectum, incommodum, ac penè violentum humorum progreſſui, in horizontalem, & planum, veluti neceſſarium ad reſtituendum ſolidis, & fluidis amiſſum, ob laxatam compagem, robur; undè qui diutiùs, ac vehementer laborant, & exercentur, longiùs quoque, profundiùſque dormiunt. Qua de cauſa nec commodè, nec cum levamine capere ſomnum poſſumus, niſi corpore in longum, & horizontaliter diſtento, ac ſtrato. Ob eandem quoque ſolidorum, ac fluidorum laxiorem texturam, pueri, & pituoſi homines ſunt magis ad ſomnum proclives, quàm adulti, & bilioſi.

Qui mechanices ignarus non eſt, certò ſcit, fluida in ſitu horizontali, commodiùs, celeriùs, & juxtà inclinationem innatæ ſuæ gravitatis per-

currere, quàm in elevato, aut obliquo. Ideò decubitus horizontalis in lecto, ſtatutis diei horis, neceſſarius fuit, ut fluida per aliquod tempus, in ſua libertate poſita, nec ab externo motu, aut interno, ab animi facultatibus impreſſo, diſtracta, poſſint per partes progredi cum tanto gradu celeritatis, ac impetu, quantum ab impulſu cordis receperunt, & quantum ſua cujuſque gravitas, motuſque internus fermentativus expoſcit. Et in hoc ſtatu tandiù manere debent, donec tàm fluidum generale, quàm particularia fluida, ad talem pervenêre motûs determinationem, quæ ad ſecretiones ſingulis in partibus peragendas neceſſaria eſt, ſive quouſque per ſomnum, ſitumque corporis horizontalem, debita humoribus reſtituta compage, ac tono, illorum centrum gravitatis, dictis de cauſis turbatum ad naturale æquilibrium perducatur. Quo facto, poſitiſque humoribus in æquilibrio, acquiſitoque à ſingulis proprio gravitatis centro, animal expergiſcitur, ſitumque horizontalem in rectum denuò commutat. Et ſi in dicto ſitu horizontali, poſt ſomnum inutili jam, ac minus neceſſario, magis quàm par eſt, perſiſtere quiſpiam vellet, turbato ob indebitam quietem humorum curſu, centroque gravitatis, varios in morbos delaberetur; nam æque noxius eſt ſomnus abundans, ac labor excedens.

His poſitis, reddi poteſt ratio, cur effectus ſomni in cerebro potiſſimùm, & magis, quàm in aliis partibus obſerventur, ac veluti abſolvantur. Nam cùm omnium molliſſimum ſit, quia ſingulorum centrum eſſe debebat ſenſuum, nil mirum ſi laxiori, ut diximus, reddita fluidorum compage, ibidem magis, quàm alibi hæreant, tardiùſque progrediantur, unde gravedo quædam capitis, ſenſuum omnium ſilentium, & torpor, quem ſomnum vocamus. Quare ſingula, quæ fluidorum compagem laxant, turbationemque in fluidis inferunt, ſomnum producere ſolent, ſicuti ſunt morboſæ cauſæ in lethargicis febribus, & affectibus, vinum, repletio cibi, & potûs: è quibus novum liquidum elicitum, ſanguinique intromiſſum, turbationem in tota fluidorum molle, laxitatemque inducunt, & hinc ſtatim à paſtu ſomnolentia. Ex quibus concludendum cauſam, quæ nos ad dormiendum cogit, non tantùm in cerebro, quantùm in ſolidis, ac fluidis, quærendam eſſe, ac inveſtigandam, quorum laxato tono, torpor, membrorum concidentia, neceſſitas decumbendi in horizontali ſitu, & id genus alia contingunt, quæ ſomnum antecedunt, vel conſequuntur.

Explicata cauſa ſomni, & ab effectu debitè diſtincta, eadem methodo procedendum erit in examine reſpirationis. Qua in re tria ſunt priùs diſtinguenda, cauſa nempè, effectus, & inſtrumenta, deindè de uſu diſſerendum. Et quod pertinet ad inſtrumenta, muſculos intercoſtales, diaphragma, pulmones, &c. libenter ab iis deſcribendis abſtineo, cùm ab omnibus Anatomicis fusè ſatis explicentur: nec arduis ſolvendis quæſtionibus tempus perdam, num pulmones ad motum thoracis, vel contra

moveantur, & dirigantur variè, utpotè quibus Medicorum libri quàm pleniſſimi ſunt, ſed tantummodò inveſtigationi cauſæ incumbam, quæ animalia, & vegetabilia ad trahendum aërem impellit, & cogit.

Si rectè perpendatur aëris moles, gravitas, ac circumpulſio, conſtabit cauſam univerſalem, quæ Viventia, ac vegetabilia ad illum ſugendum, hauriendumque per proprias fiſtulas cogit, ſolum atque unicum aërem eſſe. Etenim cum aër gravis ſit, & inferior prematur à ſuperiori, qui preſſus eſt, eò cogitur ingredi, ubi minorem invenit reſiſtentiam, quam quidem in trachæis plantarum, & animalium eſſe mox probabimus. Quæ ſi vera ſunt, credere poſſumus moveri thoracem, & reſpirationis inſtrumenta; quia compreſſus aër, & ingreſſum in pulmones ſibi procurans, facit, ut hi locum cedant, & ad motum aëris ingredientis pariter moveantur; non verò, uti putant nonnulli, moveri primò thoracem, & vicinum aërem pellere, ut pulmones ingrediatur. Neque quis dicat motum thoracis, utpotè motum aliquantùm voluntarium, non pendere ab impulſu aëris introeuntis, ſed ab arbitrio hominis reſpirantis, qui ſi reſpirare nolit, thorax non movebitur, & aër non ingredietur. Siquidem hæc experientiæ repugnant: nam non reſpirando, poterit vim facere gravitanti aëri ne ingrediatur, ſed per breve tempus, quippè compreſſus aër coget eum, velit nolit, ut reſpiret. Qua ratione certum quodammodo videtur, ſi aër non adeſſet, neque reſpirationis inſtrumenta neceſſaria futura, ut ferè contingit infanti in utero, qui cùm natet in aquis uteri, & vivat vitam piſcium, nullamque ab externo aëre preſſionem patiatur, pulmo, & reſpirationis inſtrumenta, paulùm otioſa, in eo obſervantur. Pulmones fœtûs mortui in utero matris, ſi extrahantur, & in aquam ponantur, petunt fundum; mortui verò extra uterum, & aquæ injecti, innatant in ea. Quod ſignum ad infanticidia detegenda eſt evidentiſſimum.

Verùm quod præcipuè ſpectat ad aëris naturam, & pondus. Aër non eſt poſitivè levis, ut Veteres putarunt; nullum enim corpus eſt poſitivè leve, ſed habito reſpectu ad alia corpora. Omnia enim corpora gravitant, & ob gravitationem hanc, & impulſum inter ipſa, alia coguntur aſcendere, alia deſcendere, ut in bilance contingit. Aërem gravitare primus omnium detexit Galileus; qui cùm vidiſſet aquam in hydraulicis ſuctione altiùs non attolli pedibus 34. circiter, pendere id à gravitate aëris, non à ficta & ridicula vacui fuga, variis experimentis comprobavit. Ejuſque veſtigia ſecutus Torricellius rem magis illuſtravit, perfecitque experimentis circa hydrargyrum in vitreo tubo clauſum factis, notatiſque in *Diario Acad. Florent.* Deinceps alii docti viri, & celebres *Academiæ, Romana, Londinenſis, Pariſienſis*, ac reliquæ, hoc idem clariùs demonſtrarunt, ſed omnium meliùs, accuratiùſque Boyleus, qui non ſolùm gravitatem in aëre, ſed elaterem, nec aërem tantùm, ſed flammam etiam gravitare explicavit.

Duæ igitur præcipuæ aëris affectiones ſunt, gravitas, & vis elaſtica.

Gravitas à natura ſua, & preſſione ſuper incumbentis, vis elaſtica à preſſione dumtaxat dependet; partes enim compreſſæ majorem ſemper, ac priſtinum, quem amiſerunt, ſitum omni ope recuperare conantur. Et ut quælibet aëris pars ſuam habet gravitatem, quæ, factis experimentis, ferè eſt milleſima ejuſdem molis aquæ, ſic tota aëris moles ſuum habet pondus, quod tamen finitum eſt, cùm moles aëris finita ſit, ſed gravius eſt in montium radicibus, quàm in eorumdem jugis, graviùs in infima Palatiorum parte, quàm in ſuprema, ut barometro experimur. Pauca inter innumera, hîc deſcribam experimenta, aëris gravitatem probantia. Et primò ſi ſumatur tubus vitreus mercurio plenus, cum ſubjecto vaſe mercurium quoque continente, ponaturque in machina pneumatica, paulatim, ac extrahitur aër, paulatim ad inferiora concidit mercurius è tubo, quia deficit preſſio aëris in ſubjectum in vaſe mercurium; ſed aëre denuò per gradus intromiſſo, ſubjectumque premente mercurium, mercurius in tubo ſtatim aſcendit. Follium quoque experimento gravitas aëris demonſtratur, Folles enim, clauſis omnibus foraminulis, diduci non poſſunt, quòd eorum dilatationi moles incumbentis aëris reſiſtit, & obſtat, quæ vinci non poteſt, niſi vis ingens adhibeatur: Eamdem gravitatem ſatis probant quæ vulgò dicuntur de ſyphonibus injectoriis; de carnis intra cucurbitulas medicas in tumorem elevatione; de impedito exitu aquæ è foraminibus vaſis, cujus amplum foramen, per quod patet preſſioni cylindrorum aëris gravitantium locus, claudatur; de difficillima, ac penè ſuffocatoria reſpiratione in altiſſimis montium Peruanorum jugis, teſte Josepho a Costa; & in cacumine montis Olymphi, obſervante Aristotele, & id genus infinitis, quæ brevitatis gratiâ prætermitto.

In aëre tamen gravitatem ineſſe, eamque determinatam, determinatus aſcenſus aquæ, & hydrargyri in ſuis tubis, cæteris evidentiùs patefacit. Aqua, ut primus omnium notavit Galileus *Italiæ decus*, intra antlias aſpirantes eò altiùs aſcendit, quò major adhibetur vis, ſed nuſquam attollitur ſupra altitudinem 34. pedum plus minus: pro varia tamen aëris temperie, varia quoque liquorum elevatio cernitur, quando levis eſt aër, ut æſtate, vix ultra pedes 32. aſcendit; quandò gravis, ut hyeme, ad pedes 35. circiter. Neque ob vacui fugam altiùs non attollitur, ſed quia, cùm vis, quæ, aquam premendo ſurſum, eam tollit, non alia ſit, quàm pondus columnæ aëris, quæ antliæ ipſi latitudine æqualis eſt, & pondus aëris finitum ſit, eò uſque aquam intra antliam evehet, donec fiat quoddam veluti æquilibrium aquæ elevatæ, & columnæ aëris incumbentis. Preſſio ergò aëris incumbentis æquipollet preſſioni, ſive altitudini aquæ pedum 34. circiter majori vel minori, ſervata ſemper proportione ſpecificæ gravitatis liquorum, & aëris, pro varia ejuſdem, in diverſis annorum, & temporum conſtitutionibus, quoad gravitatem, & levitatem, natura. Et ſi tubus longior fiat, ut porrigatur ad altitudinem pe-

dum 40. tùm aër cedere cogitur, & aqua ad 34. pedum altitudinem circumcirca ſuſpenſa manebit, reliquum verò tubi, id eſt ſex pedes vacui erunt. Certo argumento, non metu vacui, ſed ſolo aëris incumbentis pondere, aquam in tubis tandiù ſuſpenſam manere, donec aëris gravitas aquæ gravitatem non vincat. Et ſi ob fugam vacui fieri hæc putentur, cur aqua altiùs 34. pedum attolli nequit in antliis, cur 34. pedum altiùs manere non poteſt.

Sicuti aqua non aſcendit altiùs pedibus 34. ita mercurius unciis 29. id eſt digitis 28. 29. 30. circiter pro varia conſtitutione aëris ; eſt enim mercurius quatuordecuplo aqua gravius. Atque ſi tubi vitrei, quem barometrum vocant, altitudo perpendicularis ſuperficieì hydrargyri infra in vaſe contenti, major ſit digitis 29. hydrargyrus ſuſpendetur in tubo, nec decidet, idque non ob vacui motum ; ſed quia pondus aëris incumbentis æquipollet ponderi digitorum hydrargyri plus minus 29. ſuſtineturque à contrapondio aëris externi prementis hydrargyrum vaſis ſubjecti; natura quippe ſuis in rebus ſemper affectat æquilibrium. Subſidebit tamen aliquantum hydrargyrus tubi, parte aliqua ſubtùs effluente, donec perveniat ad altitudinem unciarum 29. pondus namque hydrargyri, cum aqua ejuſdem molis comparatum rationem habet 14. ad 1. ut ferè unus hydrargyri digitus 14. aquæ digitis æquiponderet, quæ ſingula nos movent, ut credamus effectus, motuſque corporum, qui ad fugam vacui referri ſolent, ex aëris pondere, & elementorum veluti æquilibrio, proficiſci.

Occurrit nunc difficile ſolvendum problema, cur flante borea, & cœlo ſereno, aër gravior ſit, quàm auſtro flante, & calida conſtitutione, ut barometro expertum eſt & relatum à doctis Viris ; nam in tubo aſcendit vigente borea mercurius, deſcendit contra in auſtrali temporis ſtatu, quod idem in machinis hydraulicis per aquæ aſcenſum, ac deſcenſum manifeſtatur. Horum ratio eſt, vel quia flante Auſtro pars quædam craſſi aëris in pluvias, aut nubes concreſcit, quas halitus è terra ſublati ſuſtinent, & ita pondus minuunt; vel potiùs, quia boreali tempore aër fit denſior, magis compactus, magiſque gravis propter vapores, halituſque terræ cum eo mixtos, & in unum ferè corpus concretos, & indè major naſcitur in aëre gravitas. Ideò flante borea aſperior, ac veluti unduloſus: optico tubo, ob majorem gravitatem atmoſphæræ, obſervatur aër, quàm auſtro ; monteſque nivibus pleni eminùs non ità diſtinctè ſereno cœlo cernuntur, ut ſolent nubilo. His accedit quod Aquilo dum ſpirat, ruit deorſum, & materiam infra fert, contra Auſter rarefaciendo eandem ſupra attollit.

Horum ut certior fierem, varias cum barometro obſervationes Romæ peregi, in varia aëris conſtitutione, & vidi imminente Auſtro, quaſi aër magis rarefiat, minuſque ponderet, mercurium in tubo inſenſibiliter de-

primi , elevati contra in frigidum mutata conſtitutione. Attolli quoque ad radices alicujus Collis , deprimi in ſummitate , quod etiam in ſummo , & imo altiſſimorum palatiorum expertus ſum. Ita in eodem aëris quoad gravitatem , ſtatu , aliam deprehendi hydrargyri altitudinem in cacumine Collis Vaticani , quem dicunt Montem Marium (quo loci fuit 40. abhinc annis Villula docti Viri Jani Nicii Erithræi , nunc eſt Ædes ſacra religioſorum Hominum ab eo fundata , ſuaque oſſa ibidem quieſcunt) aliam in imo , minorem illic , majorem hîc. Minorem quoque in ſummitate turris Capitolinæ , in qua pulſatur æs Campanum quod raucos vocat Cauſidicos ; majorem in foro Romano propè Columnas veteris porticûs Templi Concordiæ , propter breviorem illic , quàm hîc gravitantis aëris cylindrum , levioremque preſſionem. Sed qua proportione creſcat , & decreſcat ſingulis momentis , res eſt longioris , magiſque accuratæ indaginis.

Præter innatam gravitatem , habet quoque aër ſuperadditam à ſuperincumbente Luna , & ſi conjectari licet , etiam à Syderibus. De Luna nemo dubitat , nam cùm ſit corpus grave , & opacum , habeatque centrum gravitatis commune cum centro gravitatis telluris , premit immediatè ſubjectum aëra , atque æthera; & hac continua preſſione, varios, ac prorsùs admirabiles effectus in ſublunaribus producit : præ cæteris verò æſtum marinum , ſive certam , ratamque fluxuum, ac refluxuum marinorum periodum , qui ita accommodatè Lunæ motus ſequuntur , ut credendum ſit Lunæ mariſque motum , vel ab altero alterum , vel à communi quopiam principio gubernari , quod explicatu non erit difficile hoc ſæculo , quo primus magnus Galileus principia mechanica difficultatibus philoſophicis ſolvendis adhibuit , & mundana corpora , eorumque motus ad Statices principia , legeſque dirigi , & abſolvi probavit. Taceo hîc , quæ idem Galileus circa uniformitatem motûs Lunæ , & maris ex theoria motus diurni , atque annui globi terraquei deduxit , cùm hæc veritati catholicæ religionis non conſonent.

Qua ratione Lunæ corpus ſubjectum æthera premendo gravitatem aëris auget , varioſque in rebus ſublunaribus effectus producit , eadem reliqua quæque ſidera in hæc inferiora influere ſi quis aſſereret , puto non multum à rei veritate aberraturum. Siquidem cùm ſidus quodlibet de genere corporum ſit , gravitet , & ſuſpendatur in æthere , hunc forſan premit , tremulamque infinitorum ſiderum preſſionem ad atmoſphæram uſque noſtram propagari crediderim. Neque obſtat lucida eſſe , levia , & ignea ; nam flamma quoque tenuis eſt , & lucida , & tamen gravitat , ut de ponderabilitate flammæ docuit Boyleus. Atque ſi vera ſunt , quæ de ſiderum influxu dicuntur , ſola preſſione , atque irridiatione influere putarem , quibus quidem innumeros effectus in atmoſphæra noſtra pariunt , varias nempe anniorum , temporum , & morborum conſtitutiones , varias quoque

in

in meteoris impreſſiones, & quamplurimas in viventibus, ac vegetabilibus mutationes. Quorum non ignarus HIPPOCRATES magnus in morbis difficilibus, quique debitè præſcriptis remediis non cedunt, ad poteſtatem Cœli reſpiciendum eſſe conſuluit; ait quippe lib. de diebus judic. num. 1. *Plerumque enim hominis natura Univerſi poteſtatem non ſuperat, &c.* Et quod ſæpè animadvertit ipſe, ut obſervemus an aliquid divinum in morbis inſit: Pro divino certè nihil aliud intelligo, quàm occultam, ac omninò reconditam ſuperiorum cum inferioribus connexionem, & Univerſi in ſublunaria poteſtatem. Et probabile videtur, corpora per aëra vagantia, vi talium infinitarum preſſionum, alia cogi ut aſcendant, alia ut deſcendant, & invicem variè miſceantur; ut bullæ vitreæ ſolent, quæ in aqua tubo vitreo concluſa natantes, attollente ſe, aut deprimente digito foramini tubi applicito, ipſæ quoque modò attolluntur, modò deprimuntur.

At ſive preſſione, ſive lucis propagatione influant ſidera, hujuſmodi influxuum operationes plurimis in rebus obſervantur, nec ſolùm à Botanicis, & Pharmacopæis in plantarum genere, & à Philoſophis in animalibus, & mineralibus, ſed à Practicis quoque in morborum curationibus. Capitis vulnera, Plurium Medicorum obſervatione, periculoſa magis ſunt in plenilunio, quàm in novilunio, quia in hoc cerebrum magis ſubſidet, in illo turget, fitque cranio vicinius. Luna ſilente morbi graviores fiunt; quod præ cæteris in calculoſis obſervarunt Medici, & in aliis morbis varii varia detexerunt, quæ ſiderum in res naturales influxum evidentiſſimè probant. Quamobrem agendi, & patiendi ratio à quodam corporum celeſtium influxu eſt, & conſtat quantùm hæc inferiora ſuperiorum impreſſiones experiantur; præſertim cùm qualitates quædam interjaceant, quibus mediis ſupera cum inferis conſentiunt, quæ cauſa eſt cur corpora noſtra aëris qualitates, ejuſque mutationes facilè experiantur, & unà cum corporibus mutari corporis conditionem obſervemus, & quale aëris pondus, aliæquæ qualitates, tales eſſe quoque noſtrorum humorum motus, ſeparationeſque. Cæteris tamen ſideribus magis patentes influxus producit Luna, quod etiam ipſe quatuor abhinc annis admiratus ſum in erudito Juvene ad Mauſolæum Auguſti decumbente, ubi Templum eſt hodie S. Rochi, qui cum laboraret fiſtulâ ſtercoraceâ in inteſtino Colo propè jecoris regionem, creſcente Luna ingens ſtercorum humorumque copia per illos dies è fiſtula prodibat, quæ paulatim eadem decreſcente minuebatur; cujus rei ita certam habebat experientiam ægrotus, ut de Lunæ quadraturis & periodis, ſola humoris per fiſtulam excreti obſervatione, ritè judicaret.

Dicam quoque, quod de Lunæ motibus ab erudito Presbytero, Syro Damaſceno, in maritimis itineribus, & in re nautica verſatiſſimo, audivi; eam nempè, veluti dies critici ſolent ſtatutis, determinatiſque periodis in hæc inferiora influere, mutationeſque temporum producere. Qua in re ſic

procedendum eſſe me docuit. Poſt duas, vel tres horas à facto novilunio; vide quæ temporis conſtitutio, qui venti tunc regnent, & qualem conſtitutionem, ventoſque dictis horis obſervaveris, tales durabunt ad tertium diem Lunæ, ſcilicet ad dictam horam, quâ factum eſt novilunium. Si tertio non mutetur, durabit ad quintum circa dictam horam; ſi neque quinto ad ſeptimum, à 7. ad 9. à 9. ad 11. ab 11. ad 13. ab hoc ad 15. inde ad 17. hinc ad 19. à 19. ad 21. ab hoc ad 23. ad 25. ab hoc demùm ad 27. finem lunaris periodi. Si quid circa mutationem ventorum, aut temporis, aut eorum durationem evenire debet, dictis diebus, & ordine recenſito eventurum pro certa, & infallibili Nautarum experientia confirmavit Vir optimus; mutationeſque majores, ac magis ſenſibiles in quadraturis Lunæ futuras aſſerunt. Quæ ſi certa ſunt, rationem periodorum regularium, & ordinatarum in diebus criticis pro inperſcrutabili hactenus habitam, exploratam nunc habebimus, & ferè patefactam.

Conſtat ex antedictis, aërem naturâ ſuâ eſſe gravem: oportet ergo ut partes ejus ſuperiores gravitent in inferiores; hæ in proximè ſubjectas, & ita continua ſerie uſque ad atmoſphæram, & aërem, quem inſpiramus, & hac ratione elateri aëris, vim undequaque ſeſe dilatandi, atque expandendi, gravitati partium incumbentium æquipollentem communicent, parteſque aëris, quem reſpiramus, ſuperioribus compreſſæ magis ſint, magiſque gravitantes.

Vis elaſtica, ſive potentia innata aëris ad majora ſpatia ſeſe expandendi, immediatè pendet ab ejus gravitate, & compreſſione. Hanc vim elaſticam dari infinitis experimentis inter cæteros probavit Boyleus, ut eſſet puerile eandem negare, vel multis hîc probare velle. Imò multorum in aëre obſervatorum phænomenon certa ratio aſſignari vix poſſet, niſi vis adeſſet elaſtica, & præſertim, quando gravitas aëris nil agere poteſt, ut in experimentis quæ fiunt in vaſe clauſo, in quo perit tota vis, ac preſſio cylindrorum aëris incumbentium. Verùm ſi gravitas antecedens in aëre non adeſſet, neque etiam vis elaſtica daretur, quæ tota pendet à preſſione aëris ſuperioris. Quilibet enim elater quomodocumque fortis, niſi comprimatur, nil agit, cùm tota ejus vis conſiſtat in conatu reſtituendi ſeſe in ſitum, è quo depulſus eſt.

Quanta ſit gravitas, & dilatatio, quarum capax eſt aër, non eſt facile determinare. Magnam eſſe plurimis experimentis probavit primò Galileus, deindè Torricellius, & reliqui docti Viri. Boyleus expertus eſt aërem, abſque calore ſola vi ſua elaſtica, ſe dilataſſe in locum priſtino majorem vicibus primò novem, deindè vicibus 31. mox plus quam 60. ulteriùs vicibus 152. quæ dupla eſt expanſionis *Merſennianæ* vi caloris promotæ; imò majoris dilatationis capacem fore, ſi ſpatium adeſſet, quo dilatatus aër recipiatur, ut docuit in experimentis phyſico-mechanicis de aëris elatere. Idem Boyle in experimentis de mira aëris rarefactione dictam ex-

panſionem aliis mediis multò magis promovit ad vices nempè 8000. ſola vi ſua elaſtica, non caloris ope. Et experimento aliter inſtituto pervenit ad vices 10000. ſeu plus quàm decies millecuplum loci, quem prius occupaverat, imò ad locum occupandum vicibus 13769. majorem.

Præter obſervationes Boylei conſtat in ingenioſis experimentis Academiæ Florentinæ, aërem beneficio experimenti *Torricelliani* expanſum eſſe in molem priſtinâ majorem ſaltem ad 173. & in multò majorem eſſe dilatatarum, ſi quis hujuſmodi obſervationes promovere continuo cuperet. Mersennus inter experimenta ſclopeti pneumatici, à quo globus plumbeus vi compreſſi aëris projicitur, ut à pulvere pyrio projici ſolet, non in majorem, quàm partem quindecimam ejus quem priùs occuparat loci, potuit comprimere. Idem prorsùs Societas Regia Londinenſis uſu machinæ compreſſivæ obſervavit. Quomodo, & quantum comprimatur, ac dilatetur aër ab externo calore, & frigore, innumeris experimentis notum fecit Boyleus *in tractatu de aëris à frigore condenſatione*, ubi videmus aëris à frigore compreſſionem arte factam in ſpatium à priore diverſum fuiſſe, ut 147. ad 158. plus minus. Hæc autem vis aëris elaſtica id habet cum aliis corporibus elaſticis commune, ut vim ſemper obtineat æqualem preſſioni, quam ſuſtinet ab aëre incumbente: ſi major detur preſſio, major quoque vis elaſtica ſuccedet, aëriſque in ſtatu ordinario elater cenſendus eſt æqualis ponderi totius aëris incumbentis quem ſuſtinet.

Ex his colligimus ſtatum, naturamque aëris quem inſpiramus, non eſſe ſimplicem, ſed alteratam, id eſt gravem, & elaſticam, quibus qualitatibus mirum in modum in res ſublunares agit, & præſertim in impellendis vel æquilibrandis liquoribus animalium, media reſpiratione, & vegetabilium ſimplici circumpulſione. Et niſi aër compreſſus eſſet, nulla foret in eo vis elaſtica, quæ quidem certa eſt, & tota pendet ab aëris compreſſione in ampliorem ſitum ſeſe reſtituere conantis; compreſſio verò ab ingenti atmoſphæræ altitudine, ſecundùm quam vis premendi debet æſtimari. Sed ad quantum ſpatium, ſi omnis tolleretur compreſſio, ſe dilataret aër, quæſitum eſt hactenus, ſed non omninò explicatum. Hoc certum eſt, ſi utramque ſummæ rarefactionis, ſummæque condenſationis aëris, ſupra quam eſt in ſtatu apud nos ordinario, rationem perpendamus: Cùm ſpatium, quod occupat aër ſic dilatatus, ſit ad ſpatium, quod occupat aër quem ordinariò reſpiramus, ut 13769. ad 1. atque quod aër ordinarius occupat ad ſpatium, quod ſic compreſſus, ſit, ut 40. ad 1. Erit ſpatium ſic dilatati ad ſpatium ejuſdem ſic compreſſi, ut 13769. x. 40 id eſt, ut 550760. ad 1. ſeu ut quinquies centena millia ad 1. Quæ ſatis indicant uſum aëris in reſpiratione, ſive vi elaſtica, ſive gravitate propria operetur, & agat in humores per pulmonum ſubſtantiam circulantes, vel in ipſos pulmonum parietes, & vaſa, eſſe maximum, & ſatis eviden-

tem; ſimplicique machanice æquilibrationis, & impulſus, reſpirationis munus peragi, & abſolvi, ſicuti etiam in plantarum ſuccis contingit.

Præthereà totam vim, quæ nos ad reſpirandum, & reliqua quæque animalia, ac vegetabilia ad hauriendum aërem cogit, in ſimplici aëris mechaniſmo poſitam eſſe ex legibus *centri gravitatis* in genere, & liquidorum in ſpecie deducitur. Sic ſi ſupponamus duas moles aëris æqualis magnitudis, ſed inæqualis gravitatis ad motum diſpoſitas, certum eſt eam ſe primò moturam quæ gravior eſt alterâ; quoniam primum punctum corporis, quod movetur, eſt centrum gravitatis, quod accedere conatur ad centrum gravitatis commune, id eſt telluris; centrique gravitatis motum tota moti corporis moles conſequitur; ut obſervamus in ſagitta projecta, cujus ferrea cuſpis ſuperiori aëris parti objecta eſt, dum aſcendit; contra verò dum deſcendit terram verſus inclinat, quia in ea, utpotè magis gravi, centrum reſidet gravitatis. Idem prorsùs contingit in bilance aſcedente, vel deſcendente, prout in alterutra ex partibus majoris, vel minoris gravitatis pondus collocatur.

Cùm igitur centrum gravitatis duorum liquidorum æqualis molis, ſed diverſi ponderis, ſit in parte, quæ gravior eſt; neceſſariò conſequi debet, ut aër externus, qui gravior eſt interno, ex antedictis, mechanica vi ac neceſſitate, & nobis nec animadvertentibus, primus ingrediatur in pulmones, foriſque extrudat internum minus gravem, minuſque reſiſtentem; ſicque mutuæ inſpirationis, expirationiſque vices abſolvantur; atque adeò thoracem cum vicinis partibus inſtrumenta tantummodò eſſe, non cauſam reſpirationis.

Inſuper aërem ingredi, & egredi à pulmonibus poſſe, immoto thorace, patet obſervatione doctiſſimi Marci Aurelii Severini de reſpiratione Piſcium, cujus præcipua verba ſunt hæc. *Sciendum eſt, quod pluries avem grandem aquis amicam, dictam Querquetulam, ſecando, in ea non inveni pulmonem, ſed loco ejus cochleam inſtar limacis duram, ſed tranſpiratiorem, quâ aërem inſpirat, & reſpirat abſque motu pectoris, &c.* Severinus *de reſpirat. Piſcium diſput. 1. anthir. part. 2. fol. 22. ad finem.*

Aëris denique extremè rarefacti ad aërem, quem ordinariò reſpiramus, magnam, ac penè incredibilem rationem eſſe, atque proportionem ferè unius ad mille, evincitur per guttas vitreas matehmaticas, de quarum, admirando phænomeno plures docti Viri diſſeruerunt. Ipſeque cum nuper nonnullas habuiſſem Venetiis Romam mihi tranſmiſſas à doctiſſimo, & celeberrimo Medico Conſtantinopolitano Israele Conigliano, de illis publicè experimentum feci cum eruditiſſimo, ſagaciſſimoque Domino Quartaronio, & in publico Theatro anatomico Romano.

Poſt explicatam ſummam vim aëris elaſticam, arte, & experimentis detectam, reſtaret dicendum aliquid de determinata ejuſdem gravitate, ſed

quoniam id fuſè probatum eſt à Galileo, & reliquis Autoribus, qui de experimentis ad vacui fugam tractarunt, libenter abſtineo. Addam ſolummodò ad majorem hujus rei claritatem nonnulla, quæ ſpectant ad proportionem, quæ eſt inter pondus aquæ, & pondus hydrargyri in uſu experimentorum ad fugam vacui. Pondus aquæ ad pondus hydrargyri æqualis magnitudinis eſt ut 1. ad 14. numero rotundo, ſive ex accurata obſervatione Boylei 13 $\frac{3}{4}$ circiter, vel ut aſſerit Marinus Ghetaldus *Raguſinus* Conterraneus noſter in *Archimede promoto*, ut 1. ad 13 $\frac{4}{7}$ quo cylindrus aquæ æquipollet externi aëris preſſioni requiritur, ut altior ſit cylindro hydrargyri æquipollente vicibus 14. ſaltem 13 $\frac{3}{4}$ aut 13 $\frac{4}{7}$ prout hæc, aut illa proportio ſit accuratior, atque adeò quæ poſita eſt altitudo hydrargyri à gravitate aëris producta unciarum, ſive digitorum 29. in aqua erit pedum plus minus 33. ſive ut Boyle obſervavit maximam altitudinem aquæ ſuctione elevatæ ſupra ſuperficiem infra ſtagnantis aquæ fuiſſe pedum 33. & unciarum 6. hoc eſt pedum 33 $\frac{1}{2}$ quo tempore altitudo hydrargyri propter atmoſphæræ æquipondium ſuſpenſi fuit unciarum 29. $\frac{3}{4}$ proximè, quæ ſanè hydrargyri altitudo per 13 $\frac{3}{4}$ multiplicata exhibet uncias 402. circiter; hoc eſt pedes 33. cum ſex unciis, ſicuti etiam ex Boyleo monuit doctiſſimus Jo. Wallis *Oper. mathemat. tom.* 1. cujus Viri ſcripta omnia ad me nuper ex Anglia venere.

Quos effectus producit aëris gravitas in hydrargyro, & aquæ tubo concluſi, eoſdem, & multò majores in corporibus omnibus ſublunaribus, præſertim verò animalibus, & vegetabilibus. Nam ſicuti in machina pneumatica, hydrargyrum tubo ſuſpenſum, aëre exſucto, ſenſim deſcendit, intromiſſo eodem, aſcendit; hoc idem etiam in aliis corporibus in aëre vagantibus, vel eodem indigentibus contingere poſſe affirmaverim. Partes enim hujus Univerſi, cùm ita ſint à Deo inter ſe devinctæ, ut ſibi mutuò communicare ſuos motus poſſint: certas huic communicationi, ex qua omnes ſingularum rerum mutationes pendent, præfixit leges, quæ nullo modo poſſunt violari. Vis autem omnis corporis ſive agat, ſive reſiſtat, in eo poſita eſt, ut, quantum poteſt, in eo ſtatu in quo exiſtit perſeveret, ſive quieſcat, ſive moveatur; ac vis illa præcipuè ex mole, aut maſſa corporis, & celeritate motûs æſtimari debet; nec motus propriè eſt motui contrarius, ſed quies motui adverſatur, celeritas tarditati, determinatio alteri determinationi. Quantùm verò corpus ex aliorum occurſu motum ſuum augeat vel minuat, aut ſuam mutet determinationem, ut ad certas determinationes, aut calculos redigere poſſimus, duriſſima corpora mutuò inter ſe conferri oportere Cartesius exiſtimat, & à legibus duriſſimorum ad mollium leges argui debet affirmat.

Sed circa leges motûs à Cartesio traditas, ſciendum eſt, nonnullos ex recentioribus dubias, ac penè falſas exiſtimare; probabiles contra quas

Henricus Regius deſcripſit. Re vera namque Cartesius non rectè diſtinxit inter corpus flexibile, & vi elaſtica præditum, & aliud quod ſupponit infinitè ſolidum, adeòque inflexibile, quod etiam reflexionis capax facit. Arbitror enim ipſe, corpora in tantum reflecti, in quantum flexibilia ſunt, ac per conſequens corpus infinitè ſolidum nullius capax eſſe reflexionis. Quare, ſi dentur duo corpora inflexibilia æqualia, quæ æqualibus viribus cum ſuis centris gravitatis currendo collidantur, & impellantur ad invicem, dico ibidem remanſura immobilia ubi collidentur, nec reflecti. Porrò ſi eadem ſolida corpora lateribus ſuis, ac veluti obliquè collidantur, quod erit in ſiniſtra parte non reflectetur ad ſiniſtram, nec quod in dextra ad dextram, ſed contrà; poſtquam quod ex ſiniſtra parte eſt, ſe parùm revolverit, juxta ſuperficiem alterius declinabit ad dextram, & ibidem progredietur curſum ſuum, eodemque modo faciet quod in dextra ſupponitur. Ulterius, ſi alterum ex hiſce corporibus ſupponatur ſphæricum; & obliquè cadat ſupra planum infinitè ſolidum, motum ſuum continuabit, ſe volvendo ſupra dictum planum, majori, vel minori celeritate, prout angulus incidentiæ erit major, aut minor. Demùm, non ſolùm in corporibus duris, verùm etiam in flexibilibus, accidit, ut corpus, antequam reflectatur, volvatur parùm ſupra planum, aut ſupra corpus, in quod incidit, & deindè reflectatur.

His ſuppoſitis, & clarè demonſtrata aëris gravitate, & elaſtica vi, non erit difficile nunc cauſam, & uſum reſpirationis, per ſolam aëris ingredientis, fluidorumque per pulmones circulantium mechanicem, explicare. Cauſa, quæ cogit aërem, ut ingrediatur, eſt ipſa ſui gravitas, & preſſio partium ejuſdem ſuperiorum facta in inferiores, cujus continuæ preſſionis cauſa fit, ut ipſe ingrediatur facillimè in ea loca, in quibus minorem invenit reſiſtentiam, & locum capaciorem ſeſe inſinuandi, & expandendi. Capaciſſimam cavitatem reperit in trachæa, & pulmonum ſubſtantia, & præter capacitatem, inſignem quoque calorem, unde neceſſe eſt, ut per leges antecedentium experimentorum, ipſe mirum in modum rareſcat, magnam vim elaſticam acquirat, & in majus ſpatium dilatatus vicinas partes premat, extendat, & quod ad contactum ipſarum eſt, promoveat, & propellat. Porrò quoniam aër, quò majorem vim elaſticam acquirit, eò minus reſiſtit, ut per experimenta probatum eſt ſuperius, fit indè, ut aëri de novo ingredienti cedat, & locum det, atque ab eo magis gravi, minuſque elaſtico propulſus, foras exeat per expirationem, Undè concipiendum pulmones poſitos eſſe veluti in æquilibrio duplicis aëris interni, & externi, quod quandiù juxta naturæ ordinem eſt, nihil indè noxæ Animali ſupervenit; quippè dum qui intus eſt aër, pari vi per elaterem ſuum extrorſum nititur, quâ externus gravitate ſua nititur introrſum, nulla læſio in reſpirando ſuccedit. Quando verò vel pulmonum aërem recipientium, vel vaſorum humores vehentium, aut ipſorum hu-

morum culpâ, vel etiam externis aëris affectione infinitis imbuti corpuſculis contingit, ut hæc duo aëra malè invicem æquilibrentur, & alterius ab altero ſuperentur reſiſtentiæ, ſtatim oritur læſio in reſpiratione. Ob id etiam fit, ut preſſio, & impulſus ab interno aëre in pulmones, & vicina loca per elaſticam vim ſuam factus, ea non offendat, nec rumpat, propter æquipollentem preſſionem ab externo aëre in eadem exterius factam, qui pari cum energia interni vim moderatur, & ſuſtinet. Quod confirmatur experimento Boylei, qui obſervavit, ſæpiſſimè poſito brachio intra machinam pneumaticam, aëre exſucto, ortos fuiſſe dolores vehementiſſimos, quia deficiebat externi aëris æquipollens preſſio, quæ intus in brachio factam ſuſtineret. Ita pariter, quoniam tota vis, & actio, quam aër in pulmonibus abſolvit, vi elaſtica id facit, & ob calorem, quem ibidem reperit, ea creſceret in immenſum pulmonibuſque vim faceret: proviſum eſt à natura, ut novi aëris ſupervenientis pondere vis elaſtica veteris coerceatur, & vetus aër noviter ingredienti locum concedat, ſicque alternæ vices inſpirationis, & expirationis peregantur. Vim aëris elaſticam ab ejus pondere, aut preſſione minui, vel augeri probatum eſt ſuperius experimento Schol. Burgund. *tom. 3. c. de experimentis ad fugam vacui*, de veſica ligata, & flaccida, quæ à radice montis ad altiſſimum ejuſdem culmen tranſlata, ſenſim turgebat, & diſtendebatur, aëre intus contento ab externi preſſione liberato, in amplius ſpatium ſe expandente; & denuò ſenſim flacceſcebat, à jugo montis ad radicem deportata. Quod etiam frequenter contingit veſicæ in machina pneumatica, in qua ſi ponatur ligata, & flaccida, exſucto paulatim aëre, incipit extendi, donec tandem rumpatur.

Quæ ſingulæ rationes, & experimenta abundè nos docent effectus, quos producit aër in pulmones ingreſſus, ſola vi elaſtica gravitateque ſua abſolvere, reſpirationemque alternis preſſionis, expanſioniſque aëris vicibus promoveri. Et videtur probabile, motum thoracis ab inflatis aëre pulmonibus pendere, thoracemque dilatari, ut locum det pulmonibus aëre ſe expandentibus; nam primò ſuccedit aëris ingreſſus, deindè dilatatio thoracis. Et nos nolentes volentes reſpirare cogimur aërem, qui preſſus ab atmoſphæra incumbente, ſuaque natura gravis, in pulmones, minoris reſiſtentiæ locum, ingreditur, & animali non animadvertente, ut fit in ſomno, aër exit, & ingreditur, gravitateque ſua & elaſtica vi, fluidis ibidem circulantibus novum motum imprimit, novumque impulſum. Thorax verò ad dilatationem pulmonum hac ratione attollitur. Coſtæ cum vertebris, & ſterno ità committuntur, ut parallellogrammum efficiant; dum verò eriguntur, quadratam acquirunt figuram, unde major dilatatis pulmonibus locus. Sucto enim aëre, pectus attollitur, coſtæ eriguntur, atque eæ dorſo, ac ſterno ad perpendiculum magis inſiſtunt, [illegible]

dilatatio. Ubi verò coſtæ ſua ſponte, & proprio pondere decidunt, tum pectus fit anguſtius, conciditque & pulmo, ſicque inſpirationis, expirationiſque motus peraguntur. Diaphragma quoque in inſpiratione deprimitur, undè major fit pectoris dilatandis pulmonibus capacitas, quæ minuitur, cùm diaphragma in expiratione ſurſùm elevatur.

Eadem igitur cauſa, quæ aquam in hydraulicis, & mercurium in barometro, ad determinatum locum propellit, circulationemque, & motum ſuccorum in plantis promovet, eadem, inquam, & humorum per pulmones circulantium curſum perpetuat. Exſucto enim, exempli gratiâ, aëre in E, ſeu potiùs loco facto in ſugentis thorace dilatato, quo recipiatur aliundè protruſus aër; ſubjectum fluidum ab aëris extra incumbentis preſſione in ſyphonem protruditur in C. & protrudetur eo uſque donec æquilibretur liquidum cum aëre extra premente in hydrargyro ad altitudinem unciarum, ſive digitorum fere 29. in aqua pedum 34. circiter, & ſic pro proportione aliorum liquorum. Sed in omnibus eadem communis cauſa, aër nempè operatur, & agit; nam quæ ſuctione fieri videntur, pulſione re vera fiunt ab aëre extra gravitante. Suctione in antliis, & hydraulicis machinis, nil aliud agente, quàm ut locus paretur, recipiendo aëri preſſione pulſo. Hoc unum diſcrimen eſt inter motum impreſſum ſanguini per pulmones circulanti, à gravitate, & vi elaſtica aëris, & impreſſum liquidis contentis in tubis: quod hæc non niſi ad determinatam altitudinem aſcendunt, nec alium ſuſtinent impulſum, quàm illum, quem ab aëre ponderante recipiunt: contra ſanguis, quoniam impulſum maximum habet à corde, cujus cauſa circulare cogitur, & variè hinc indè urgetur; quando nimiùm remotus eſt à primo mobili, id eſt ab arcu vibrante cordis, uti eſt ſanguis, qui ab omnibus partibus refluus in pulmones inſinuatur, difficulter ad cor reverteretur, & circulationis terminum attingeret, niſi ab alia cauſa in pulmonibus ipſis propelleretur, ac promoveretur, quod ab aëre fieri probavimus: ſed quomodò id faciat aër inveſtiganda eſt proportio gravitatis inter aërem, & aquam, quæ factis experimentis ferè eſt milleſima ejuſdem molis aquæ, habitaque proportione gravitatis aquæ & ſanguinis (ſexta parte circiter magis ponderaſſe aquam, quàm ſanguinem vitulinum recens emiſſum, & ejuſdem molis obſervavi; ſed incertus adhuc ſum de hac re) invenietur arithmeticè quantùm ponderat aër in pulmones ingrediens, quantâque vi fluida per ipſos circulantia impellat.

Quamobrem ut proximè deveniamus ad uſum aëris pulmonici, nec cordi ventilando, nec fuliginibus pellendis, nec aliis id genus uſibus excogitatis ab Auctoribus, inſervire ſuperius diximus, cùm hi ſint effectus ſecundarii, ſi re vera dentur, non primarii, aëris ingredientis. Difficilè quoque inducor ut credam, univerſam aëris molem, quam inſpiramus, ingredi in ſanguinem, cum eoque ad partes ſingulas propagari, ejuſdem æſtui

æſtui temperando. Nam ſi tanta moles aëris ſingulis hauſtibus medio ſanguine per corpus diſtribueretur, ob inſignem calorem, quem in partibus reperiret aër, ſummoperè elaſticus evaderet, & turbaret potiùs, atque impediret ſanguinis circulum, ac fermentationem, quàm promoveret. Probabile etiam eſt, molem liquidam copioſam, & gravem aëris mixtam cum mole liquida ſanguinis, ſe facilè æquilibraturas: proprium enim eſt naturæ corporum fluidorum, ut ſimul mixta ſe æquilibrent, ratione diverſæ ſuæ gravitatis, factaque æquilibratione non amplius moveantur ut aquæ cum oleo contingit. Id etiam manifeſtè patet in plantis, in quibus circulatio fluidi nutritii non pendet à mole fluida aëris cum eo mixti, ſed ab aëre per trachæas reſpiratorias currente, & ad latera premente fiſtulas nutritias, vel ab atmoſphæræ gravitate, ſoliſque actione ſuccos terræ fermentante, & ad ſuperiora promovente, ut promovetur liquor thermometri, applicata inferiùs manu calida. Qua de cauſa ſuccedit quod ſi ramus arboris reſcindatur, ut exteriori moli aëris aditus pateat, vicinæ reſciſſioni partes marceſcant ob turbationem ab externo aëre factam ſucco nutritio ibidem circulanti, ejuſque motum impediente. Et ideo natura validiſſimo cortice munivit plantarum ſemina, plantam ipſam, hominem, & animalia denſiſſima pelle, ne tam facilis ſit aditus aëri in partes fluidas eorum.

Rationi magis conſonum eſt aërem, qui gravitate ſua preſſus, in pulmones, nobis ne advertentibus quidem, imò dormientibus, ingreditur, ad nihil aliud inſervire, quàm ut ſanguinem per eos circulantem elaſtica vi ſua ibidem magis aucta, & etiam gravitate ſua augeat, propellat, dimoveat, & torpidum jam, ac motui ineptum, ad cordis fontem vivida circumpulſione perducat. Porrò ſanguinem ab omnibus partibus refluum, & à dextro cordis ventriculo per pulmones trajectum vappidum eſſe, languidum, & circulationi ineptum, eſt ita certum, & à recentioribus confirmatum, ut ſuperfluum putem, id nunc multis probare. Et quoniam tali ſanguini miſcetur quoque chylus, & lympha à ſingulis quibuſque partibus reflua, eumdem magis incraſſant, ac per conſequens magis torpidum, atque vix mobilem reddunt. Quare ut per ingentem pulmonum molem pertranſire poſſit, & ad ſiniſtrum cordis thalamum pervenire, valido, fortique impellente, & nunquam ceſſaturo indigebat, quod non niſi aër, vi elaſtica, gravitateque ſua, poterat abſolvere.

Reſpirationem autem præ cæteris inſervire ad circulationem liquidorum perpetuandam, varièque dirigendam, ex obſervatione, quam nunc referam, evidentiſſimè colligitur.

Cauſidicus illuſtris in montis Citatorii Curia octo ab hinc annis extructa, altus, valdè carnoſus, facie rubicundus, ſtudiis, Curiæque negotiis, omnibus penè horis, occupatus, laboravit per novem annos polypo

in nare ſiniſtra, cujus de cauſa difficilè ſpirabat, & aërem difficulter hauriebat: interea benè dormiebat, comedebat, alvo ſecedebat, & ad reliqua benè ſe habebat: ſolummodo venter ſenſim in dies mole creſcebat, & pedes quoque maximopere intumeſcebant: facilè ſudabat ad quemlibet vel leviſſimum motum: ſpirabat interim difficilè dum progrediebatur per Urbem, quia præ cæteris polypus nari reſpirationem impediebat. Venter itaque in dies intumeſcebat, uti & pedes. Tandem per manum ſolertis Chirurgi cum forcipe Aquapendentis extirpari ſibi fecit polypum, & libera reſpiratione acquiſita, (mirum dictu) viginti dierum ſpatio, venter latitudine duorum palmorum, cum Amicorum admiratione, detumuit, & pedes quoque paucos poſt dies omninò detumuere, & convaluit. Facies ægri erat rubicunda, & naturalis: ergo tumor ventris non erat vitio obſtructionum in viſceribus, ſed vitio tardioris motus ſanguinis per abdomen: tarditatem producebat negatus aëris liber ingreſſus in pulmones, vitio præfati polypi, negatoque aëris ingreſſu, non fiebat tanta preſſio in liquidis pulmonum, quanta neceſſaria erat in ea mole corporis ad benè ſaneque vivendum; unde ex tardiori motu ſanguinis, & tumores pedum, & moles magna ventris naſcebantur: quæ ſtatim evanuere, cùm totalis libertas aëris reſtituta fuit, ut pulmones ingrederetur.

Neque ſolùm propellendo ſanguini deſtinata eſt reſpiratio; verùm etiam ut hujus magni follis motibus tota fluidorum moles, ſolidorumque compages in vivida veluti vibratione permaneat, quò faciliùs, feliciùſque animales functiones abſolvantur, promptiùſque villi carnei muſculorum preſſionibus cordis, per arterias, & currentem in eis ſanguinem, propagatis; villi verò membranei continuis oſcillationibus, vibrationibuſque duræ matris, quam nos veluti alterum cor, principium, & centrum motionum membranoſis in partibus ſupponimus, cedant ac obtemperent. Preſſione diaphragmatis circulus liquidorum in naturalibus viſceribus, præ cæteris meſenterio excitetur, & augeatur, quippe niſi ea eſſet, difficilè per tot infinitos vaſorum meandros percolarentur. Sed præter innumeras obſervationes ab Auctoribus relatas, quibus aëris ad circulationem promovendam primarius uſus demonſtratur, mea me experientia in hac opinione magis, magiſque confirmat. Vidi enim quatuor abhinc annis Juvenem, qui decumbebat ad Vineam inter Amphitheatrum Flavium, & Arcum Conſtantini Magni in abdomine circa dextrum inguen vulneratum, ſola reſpiratione ſanguinis è vulnere egreſſum variè moderaſſe, ſuppreſſa namque reſpiratione, ſupprimebatur & ſanguis; laxatâ, ipſius etiam curſus laxabatur. Ad promovendam ſanguinis circulationem primariò factam eſſe reſpirationem, nec non in auxilium cordis, id eſt ad minuendos labores, & ingentem vim, quæ neceſſaria ipſi eſſet ad circulandos humores, clarè ac evidenter demonſtratur, non ſolùm ex ſitu cordis in

pulmonum medio, vaſorum diſpoſitione, aëris in eos preſſione, aliiſque hujuſmodi, quæ Phyſiologi docent, verùm etiam ex ipſa cordis mole; nam nullo modo parvus muſculus, qualis eſt cor, centum annorum ſpatio, quo quiſque protrahere vitam poteſt, ſanguinis circulationem velociter, & interruptè perpetuaret, niſi pulmones, follium adinſtar, concurrente aëris gravitate, & vi elaſtica, continuò premerent illum, & urgerent; & ita veluti manus darent, atque auxilium vicino cordi, ut ad modum emboli, humores, nunquam ceſſante curſu, protruderet.

Sed objiciet aliquis. In motu corporis paulò vehementi creſcit ſpirandi difficultas, frequentiſque reſpirationis neceſſitas, licet eadem inſit in aëre gravitas, idemque pondus; non igitur à gravitate aëris immediatè pendet reſpirandi neceſſitas, ſed ab ipſo thorace per muſculos ſuos dilatante ſe, & comprimente.

Reſpondemus, frequentem in citato curſu ſpirandi neceſſitatem, pendere à mutato æquilibrio, ſive alterna reſiſtentia, inter aërem gravitantem, ac prementem, & inter fluida per pulmones circulantia; nam tunc, cùm majus ſit momentum curſus fluidorum momento preſſionis aëris; neceſſe eſt ut inter hæc duo liquida oriatur turbatio, reſiſtentia inæqualis, & ita vis fiat pulmonibus, atque inſtrumentis reſpirationis, à quibus demùm oritur frequens, mutatus, aut inæqualis ordo reſpirationis, turbatuſque aëris egreſſus & ingreſſus per pulmonum telas. Ob hanc pariter humorum per eos circulantium majorem vel minorem craſſitiem, tenuitatem, velocitatem, aut alias affectiones morboſas, vel naturales, ſuccedit ut ex hominibus, alii ſalubriùs degant in aëre tenui & magis levi, alii in gravi magiſque craſſo, prout variè aër, cum circulantibus humoribus premendo æquilibratur, & cum pulmonum telis colliditur. Ob eandem quoque rationem, nec non ob variam inſtrumentorum reſpirationis læſionem, variæ ſpirandi difficultates in ſanis æquè ac ægrotantibus oriuntur. Et aliquando, quod mirum eſt, homines obeſi craſſis viſcidiſque repleti humoribus, meliùs ſe habent in aëre gravi craſſoque, quàm tenui, quia forſan ille cùm majori elatere ſit præditus, ob majus ſui pondus magis premat humores in pulmonibus, facilem & expeditum circulum ſive curſum ipſorum reddit, unde major reſpirandi facilitas & obeſorum ſalubrior vita. Qua de re ſola conſulenda eſt experientia.

Reliquos uſus reſpirationi aſſignatos, ſuperiùſque reprobatos hîc ampliùs non commemoro, ne tempus perdam inutilibus. Quæ enim dicuntur de fuliginibus à temperato corde exeuntibus, non videntur eſſe fuliginoſæ materies, ſed aër egrediens, & à novo ſubingrediente expulſus in formam vaporum, ut ſuccedit in machina pneumatica, cujus exterior ſuperficies, dum aër exhauritur, veluti nebula obfuſcatur, & ob egredientem aërem tanquam rore madeſcit. Quod verò ſpectat ad nitrum aëris per pulmones filtratum, quid fieret de tanta nitri quantitate, ſi ſingulis mo-

mentis, diu noctuque, in ſanguinem ingrederetur? Certè obrueret vitalem flammam magna ſui copia; multò magis cùm non ſit in poteſtate noſtra, dum nimiùm redundat, ejuſdem ingreſſum impedire. Portionem aliquam ſalium aëris filtrari per ſolidas pulmonum partes, & ſanguini commiſceri concederem in gratiam eorum, qui talem tuentur opinionem, ſed totam nitri quantitatem omninò nego. Crederem potiùs, ut ſuperiùs quoque de ſaliva monui, aëris ſalia, fundi, & imbibi à ſaliva, ac lympha oris, utpotè menſtruo proprio, ac peculiari ſalium, & ita per ventriculum in ſanguinem traduci, quod quidem menſtruum in pulmonibus non invenio, & licèt limpha in pulmonibus quoque reperiatur, quoniam tamen cum ſanguine confuſa eſt, inepta evadit ſalibus aëris ſolvendis, & imbibendis, ſed videatur tractatio de ſaliva ſuperiùs tradita.

Qua mechanice aër per gravitatem, & vi elaſticam ſuam, fluidorum curſum in hominibus per pulmones promovet, eadem in reliquis animalibus, volatilibus, inſectis, & omni genere viventium; nam omnibus eadem, & communis eſt aëris neceſſitas. Eadem quoque ratione trachæas plantarum reſpiratorias in Italia primùm hoc ſæculo detectas ingreſſus aër, fluidorum circulum in plantis perpetuat, & excitat, ut videre eſt apud Borellum *de motu animalium* Romanæ Academiæ fulgentiſſimum ſidus.

Ad finem hujus tractationis, dicendum breviter, cur nonnulla animalia, licèt aëre indigeant, ſine aëris tamen uſu commodè vivant, ut Ranæ, & idgenus amphibia. Quod à particulari pulmonum mechaniſmo, & fluidorum ad eos proportione peculiari, id eſt peculiari æquilibrio, & reſiſtentia, pendere teſtudinis anatome, quam decem ab hinc annis Patavii feci, eruditoque juveni Medico Pariſino communicavi, ſatis evidenter me docuit.

Teſtudinem nemoralem ingentis magnitudinis (quæ Venetias ex Dalmatia feruntur, & interdum centum circiter, ut audivi, libras pendent, & apud Indos inter magna ſatis animalia numerantur, teſte, Boyleo *de util. phil. rat. exper.*) ſumpſi; aliter ſi parva fuerit teſtudo impoſſibile erit anatomen rectè, atque perfectè inſtituere; ejuſque nares, os, & partes adjacentes linteo, xilocolla oblinito obturavi, ne pateat aditus aëri, & vidi ſine aëre vixiſſe per viginti, & plures dies. Cur autem tandiu ſine aëre vixerit, ob ſequentes rationes factum eſſe exiſtimo. Quod teſtudinis cor diu protrudere ſanguinem poſſit abſque reſpirationis ope, non pendet id à ſolidiori ſuarum fibrarum compage, ſed ab aliis cauſis, quæ in homine, atque aliis animalibus, non reperiuntur. Conſiderata enim ſanguinis qualitate, quam propellere debet cor; conſiderato quoque ſpatio quod percurrit, & velocitatis gradu, quo curſus abſolvitur, patebit ob has dumtaxat rationes fieri, ut cor teſtudinis, abſque reſpirationis beneficio, ſanguinem diu circulare poſſit, non verò à vi majore ipſius, aut ſoli-

diori fibrarum tono, quem aliis in animalibus reperire neſciamus. Sed examinemus nunc vim, ſtructuramque ventriculorum cordis, molem pulmonum, vaſorum diſpoſitionem, & curſum ſanguinis in teſtudine. In ejus corde tres cavitates, ac veluti ventriculi obſervantur. Dexter ſeparatur à ſiniſtro per parietem carneum, qui verſus cordis baſim habet foramen ſimile foramini ovali fœtûs, ſed neſcio an ejuſdem uſus, ejuſdemque revera ſtructuræ, & perforatur à pluribus foraminulis, quibus dicti duo ventriculi communicant. Medius ventriculus, qui minor eſt ſupradictis, communicat cum dextro ventriculo, per foramen ferè ita latum, quanta eſt tota ſui cavitas, & revera mihi videtur eſſe idemmet dexter ventriculus elongatus, à quo nonniſi per quandam veluti conſtrictionem diſtinguitur. Cùm communicent ad invicem hi tres ventriculi, pro uno tantum habendi probabiliter ſunt, nàm omnium ferè vires in unum conſpirant. Vaſorum diſpoſito talis eſt. Ventriculus ſiniſter nullam emittit arteriam, ſed recipit ſolummodò venæ pulmonalis truncum, quæ deſinit in auriculam ſiniſtram. Medius producit arteriam pulmonis, nec ulla vena in ipſum ingreditur. Dexter denique originem dat trunco aortæ, & arteriæ, quæ in fœtu vicem gerit communicationis inter arteriam pulmonicam, & aortam deſcendentem, & recipit truncum venæ cavæ, quæ deſinit in dextram cordis auriculam. Medius ergò ventriculus inſervit ut ſanguinem in pulmones impellat, ex his trajicitur in ſiniſtrum, ex hoc in dextrum, & univerſum corpus. Undè omnes hi ventriculi, in agendo alter ab altero pendent, omneſque cordis vires ſimul concurrunt, ut ſanguis à dextro ventriculo per ſingulas quaſque partes circuletur.

Examinata vaſorum diſtributione, perpendamus tamen curſum ſanguinis. Secto teſtudinis ſterno quod hoc anno 1701. pluries fecimus publicè in Theatro anatomico, vivit ipſa per aliquod intervallum; & per microſcopium, vel nudis oculis, liquidorum circulus in ſuis vaſis cum cordis vibrationibus notari poteſt. Sanguis dum exit à *dextro* ventriculo dividitur in duas partes. Portio major ingreditur in aortam, & in arteriam communicationis, & facta per totum corpus, exceptis pulmonibus circulatione, per venam cavam in *dextrum* ventriculum, qui terminus eſt ſuæ circulationis, deſinit, ſiniſtrumque ventriculum non attingit. Reliqua ſanguinis pars è dextro ventriculo intrat in medium, inde in arteriam pulmonicam, ac per pulmones diſtribuitur, è pulmonibus per pulmonicam venam regreditur in ſiniſtrum ventriculum, ubi non inveniens arterioſa vaſa, ut egredi poſſit, cogitur per foramina parietis carnoſi deſinere in dextrum ventriculum, indè circulum inchoavit; & ita per ſolos pulmones curſum ſuum perpetuat.

Ex quibus concludendum, vires omnes cordis teſtudinis unitas eſſe, ac deſtinatas, ut ſanguinem à dextro ventriculo in ſingulas partes protru-

dant, & ut à ſingulis in eumdem revertatur. Quod non fit in corde hominis, in quo foramina in pariete carnoſo non adſunt, ejuſdemque ventriculi alter ab altero diſtinctè agunt. Contra in teſtudine, tres ventriculi unicè agunt, & in unum finem. Secundò quantitas ſanguinis humani à corde propellendi eſt ingens, & ſpatium longiſſimum; in teſtudine exigua ſanguinis copia, & ſpatium breve. Tertiò pulmones teſtudinis, data proportione corporis, multò majores ſunt illis hominum, nam tertiam partem corporis teſtudinis ipſi ſoli occupant, ſicuti publicè in theatro demonſtravimus, cùm in homine vix decimam. Hujuſmodi magnos, & oblongos pulmones, habita ratione molis corporis, vidi quoque hoc anno in vipera, in Anatomico Theatro diſſecta; tales quoque, ac multiplices obſervantur in bombyce, aliiſque inſectis; quas ob cauſas ſuccedit forſan, ut vivere poſſint hæc animalia per aliquod tempus in vaſe clauſa abſque ſuffocationis periculo.

Auricula dextra cordis duplo major eſt ſiniſtrâ, & in illa ingens funiculus vaſorum afferentium, & deferentium inſertus obſervatur.

Renes habita ratione molis corporis ſunt valdè magni, forſan quia præter urinam ſecernere debent laticem qui per tranſpirationem eliminandus eſt, ſed eliminari nequit ob oſſeam teſtudinis ſuperficiem.

Jecur eſt etiam ingens, & in lobos diſtinctum, & ab eo prodiens ductus choledocus evidenter in inteſtina exoneratur. Teſtes medietate minores renibus ſunt, rotundi tamen & flavi.

Hæ ſingulæ circumſtantiæ efficiunt, ut cor teſtudinis curſum circulatem ſanguinis diu promovere poſſit ſine reſpirationis ope: nam vires omnium ventriculorum unitæ ſunt, & in unum conſentiunt, paucamque ſanguinis copiam expellunt. Et tandem omnis ſanguis una circulatione iter ſuum per totum corpus abſolvit, licèt lentè procedat. Hominis verò cor, licèt robuſtum ſit, nihilominùs tamen habito reſpectu ad modum quo ſanguinem propellit ad ingentem quantitatem per pulmones tranſeuntem, ad ſpatium, & velocitatem, quâ percurrit, impoſſibile eſt, ut abſque reſpirationis beneficio poſſit illum ad remotas quaſque partes impellere, & hinc reddi poteſt ratio cur teſtudines, & amphibia animalia, licèt aëre indigeant, ſine aëre tamen per aliquod tempus vivant, fluidorumque circulationes in iis rectè peragantur, de quibus fusè hoc anno 1701. Menſe Februarii in anatomico Theatro diſſerui, cum teſtudinem cultro anatomico ſecarem, ejuſque cordis & viſcerum ſtructuram publicè exponerem, ad meam de Reſpiratione ſententiam validè confirmandam.

Plures dici poſſent de teſtudinis anatome, ejuſdemque partibus publicè in Theatro examinatis; potiſſimùm de comparatione circulationis ſanguinis teſtudinis ad comparationem circulationis ejuſdem in fœtu humano in uteri cavitatibus concluſo: nec non de diſpoſitione vaſorum, &

ventriculorum cordis in fœtu; de communicatione foraminis ovalis cum cordis cavitatibus, hujuſque foraminis ad vaſa cordis, pulmonum peculiari diſpoſitione, reſpectu, ac proportione; & pulmonum denique uſu in circulandis, trajiciendiſque fœtûs humoribus: quæ res hoc anno magnas ſuſcitavit lites Pariſiis inter celebres illius Univerſitatis Anatomicos, utinam ſine Anatomices dedecore, ac Medicinæ detrimento, audio enim alios pugnare rationibus, alios contrà experimentis; ſed ab iis deſcribendis libenter abſtineo, nam nec tempus ſuppetit, nec epiſtolæ brevitas orationis prolixitatem requirit

Plura quoque dicerentur de aëris pondere, ejuſdemque cum liquidis æquilibrio, quæ ſatis ejus in pulmones ingredientis uſum, ac poteſtatem illuſtrant. Sufficiat tantum circa finem animadvertere, quod cùm nos in fluida aëris mole vivere debeamus, corpuſque noſtrum, & noſtri pulmones taliter fabrefacti ſint, ut ſingulæ totius machinæ partes ad aërem, & aër ad ſingulas accommodetur, ac veluti proportionetur, in tractatione de reſpiratione, niſi aërem ritè perpendant, ac examinent Medici, de illa nunquam optimè judicabunt, &c.

EXPERIMENTA

Circa Sanguinem.

Experimenta, quæ ſequuntur, alia in Theatro anatomico, alia Domi apud me peracta ſunt: quare ut clariùs percipiantur decrevi, abſque multis verborum ambagibus, eodem ordine, eademque brevitate deſcribere ſingula, quâ per experiundi methodum nobis innnotuere, ut ita unuſquiſque deducat concluſiones curandis morbis proprias, & neceſſarias.

I.

Sanguinem Vitulinum recens è vena exeuntem pro ſingulis ſumpſimus experimentis. Spiritus Cornu Cervi cum ſanguine Vitulino, calente adhuc, mixtus parùm fermentavit cum ſpumæ magna elevatione: fluiditas in ſanguine eadem, ut ante: 2. die odor Spiritûs Cornu Cervi cum fluiditate eadem, ſpumoſus, ut priùs Coloris inter rubrum, & nigrum, conſiſtentiæ mellis. Uſque ad 8. diem eadem in omnibus.

II.

Oleum tartari ſanguini affuſum ferè nullam excitavit fermentationem: Fluiditas major, quàm cum Spiritu Cornu Cervi. Color roſeus obſcurus. Secunda die eadem: 5. die conſiſtentia mellis. Color obſcurus, nullus fœtor. Idem oleum tartari cum ſanguine Canis è vena jugulari recens educto mixtum eadem produxit phænomena cum fluiditate, & nulla coloris mutatione.

III.

Oculi cancrorum cum aceto deſtillato irrorati ferè ſtatim coagulationem in ſanguine induxerunt cum aliqua fermentatione. Colore elegantiſſimè purpurinus, ac rutilans. Secunda die nihil novi. 5. die odor ingratus, color niger, & quædam veluti aranearum tela cinerei coloris in ſuperficie.

IV.

Spiritus vini in actu mixtionis quandam veluti undulationem cum leni fermentatione effecit, cum nulla tunc temporis coagulatione. Sed refrigerato ſanguine in ſolidam conſiſtentiam concretus eſt, & ita permanſit ad tertium abſque ulla mutatione in meliùs, vel deteriùs. Odor gratiſſimus; color obſcurus inſtar tabaci. Uſque ad 5. idem odor, eadem in omnibus ſine corruptione. Cum ſanguine canis mixtus fluiditatem per aliquod tempus conſervavit, deindè concretus eſt. Color non fuit ita rutilus uti fit à ſale abſinthii.

V.

Alumen crudum pulveriſatum ſtatim ſanguinem congelavit. Color obſcuro-lividus, ferè nulla fermentatio. In ſuperficie bullæ, quæ ſtatim rumpebantur. Secunda die eadem. Quintâ color lividus cum totali conſiſtentia, ac duritie. Idem ingratus odor. Eadem cum ſanguine canis contigerunt.

VI.

Pulvis cantharidum nigredinem illicò induxit, & indè coagulatio ſecuta eſt cum nulla antecedente fermentatione; 2. die eadem; 5. odor ingratiſſimus cum corruptione, & ad inſtar aranearum telæ fuligo in ſuperficie. Tinctura cantharidum cum ſanguine canis mixta fluiditatem per exiguum tempus conſervavit, ſed cum omnimoda coloris mutatione, poſtea coagulatus eſt.

VII.

Per Spiritum nitri nigerrimus confeſtim evaſit cum magna coagulatione. Die ſequenti, colore tabaci tingitur cum conſiſtentia mellis. Odor ingratus, veluti piſcium rancidorum; 5. die major durities in liquore. Eadem in omnibus cum majore corruptione. Cum ſpiritu nitri ſanguis canis nigrefactus eſt, & coagulatus, minùs tamen, quàm cum ſpiritu vitrioli.

VIII.

Cum aqua cinnamomi nulla fermentatio. Leniter concretus eſt ad conſiſtentiam tremulam gelatinæ. Color naturali ſimilis, ſed non ita rutilus, iſti cum oculis cancrorum; 2. die eadem in ſingulis, eadem quoque uſque ad 9. cum odore gratiſſimo, & ſine corruptione. Sanguis canis cum aqua cinnamomi fluidus, & rubicundus evaſit; ſed deindè in conſiſtentia mutatus.

IX.

Spiritus ſalis ammoniaci nullam produxit fermentationem; fluiditatem tamen conſervavit. Color idem obſcuro-rubicundus: odor acutus nares feriens.

feriens. Secunda die eadem fluiditas, color idem, & odor; 5. die conſiſtentia gelatinæ ſimilis, color ut ſupra, odor gratus.

X.

Per Spiritum vitrioli coagulatio cum efferveſcentia ſtatim nata eſt. Nigredo obſcura, odor ingratus. Secunda die odor ingratus fracidus, major conſiſtentia, & color tabaci obſcuri. Eadem uſque ad 6. cum odore ingratiſſimo, & majori corruptione. Cum eodem ſpiritu ſanguis canis ſtatim concretus eſt cum maxima nigredine.

XI.

Sal abſinthii pulveratum cum ſanguine mixtum, confeſtim ab hoc abſorptum fuit, ſecum eſt in eo actu levis grumefactio, deindè fluidus evaſit. Colorem ſummoperè rubicundum acquiſivit, ſine ulla fermentatione in actu mixtionis. Secunda die eadem fluiditas, & color vividus, ac rutilus, & ſupernatabat portio ſeri pauca flavedine tincti. 3. die major conſiſtentia in ſanguine. Idem color cum odore grato. Serum cum ſolita fluiditate. 5. die conſiſtentia ſolidior, color niger, odor inſuavis cum exigua lividitate in ſuperficie. Cum ſanguine canis eadem obſervata ſunt cum colore vivido, & fluiditate.

XII.

Infuſoria in Jugularem Canis.

Cani juveni ad tabulam ligato infudimus in Theatro Anatomico, Auditoribus pleno, 7. Martii 1700. ſpiritus vitrioli debitam quantitatem, in jugularem ſiniſtram. Statim moveri fortiter, ac conqueri cœpit animal cum ululatu ingenti, & poſt vehementes corporis concuſſiones periit ſemiquadrante horæ vix elapſo. Cadavere reſecto univerſam pulmonum molem nigerrimam, & omninò exſiccatam vidimus; idque in interna, ac externa ejus parte. Sanguis in pulmonum vaſis erat omninò concretus, ſed ad inſtar carbonis nigrefactus. Pars colli, quâ factum eſt experimentum denigrata, ac ferè ſphacelo correpta apparuit, &c.

Conſtat ex his quantùm acida inimica ſint ſanguini, & quantùm immutent ejuſdem compagem. Contrà verò alcalia, non amica tantùm, ſed ejuſdem naturæ ferè affinia, uti obſervatum eſt ſuperiùs infuſione oculorum cancri, aquæ cinnamomi, ſpiritus cornu cervi, olei tartari, &c. Et cùm duo ſint in ſanguine prima, ac præcipua principia, acidum, & urinoſum, prout hoc, aut illud in eo dominium obtinent, univerſa maſſa ſimili natura inficitur, ſed acidum regnat, & autor eſt chronicorum morborum; urinoſum verò acutorum, quod ſummoperè ſcire convenit ad morbos rectè dignoſcendos, & curandos.

Atque hæc ſunt, amiciſſime Pascoli, quæ de rebus anatomicis, te ſuadente, in mentem venerunt. A quibus quidem libenter abſtinuiſſem, cùm raptim, & indiligenter ſcripta ſint, niſi humanitas tua, veluti per vim, ea extorſiſſet. Scis enim quàm ſevera ſit hodie Librorum omnium examinatio; quàm ſint, ubi quid ſcribimus, ambigua cavenda, ne qua omninò ſecùs interpretandi, trahendique in deteriorem partem occaſio præbeatur. Neque mireris ſi tardiùs quàm deſtinaveram ad te mittuntur; nam occupationes obſtiterunt, quæ diem quandoque totum eripiunt à mane ad veſperam. Quod etiam ſi non ſcriberem, tamen opinari tuæ prudentiæ, & humanitatis eſſet. Opuſculi tui quamprimùm edendi exemplar unum, iterùm atque iterùm rogo, ut tranſmittas Academiæ Phyſiocriticæ Senenſium, potiſſimùm verò Pirrho Mariæ Gabriellio eruditiſſimo Viro, cui, & univerſæ Academiæ ſummoperè debeo, quod me in nobiliſſimum cœtum ſuum nuper aggregarunt, & de te, ac ſtudiis tuis optimè ſentiunt. Opus noſtrum *de ſolidis, & ſolidorum morbis* quàm primum expecta. Ibi plura de origine motûs ſolidorum à cerebro, & meningibus, de illorum æquilibrio, uſu, & poteſtate, & elatere, rationibus, & experimentis comprobata habebis. Antonium Magliabecchium celeberrimum Virum, & utriuſque noſtrûm amiciſſimum meo nomine peramanter ſalutes, ſi Florentiam ſcribenti occaſio detur. Sed longiùs progredior. Ama me, & tibi perſuade, te mihi eſſe in animo aſſiduum. Saluti conſule, & vale. Romæ prid. Idus Julias anno Jubilæ. 1700.

GEORGII BAGLIVI
CANONES
DE
MEDICINA SOLIDORUM
AD RECTUM STATICES USUM.

AD VIRUM AMPLISSIMUM

JO. FRANCISCUM
MAUROCENUM,

Oratorem Venetorum apud CLEMENTEM XI. *Pont. Max.*

GEORGII BAGLIVI
AD
JO. FRANCISCUM
MAUROCENUM,

Oratorem Venetorum apud CLEMENTEM XI. *Pont. Max.*

PRÆFATIO.

CUM multæ, ac variæ rationes ſint, MAUROCENE Orator Ampliſſime, *quibus populi, & Urbes longè aliis præcellere, maximamque inter alias gloriam conſequi poſſunt: tum duæ præcipuè in ampliſſimo & laudis, & dignitatis gradu illas locare conſueverunt; res nempè à Civibus præclarè bello geſtæ; & Scientiarum decus egregiè, atque cum utilitate publicâ ab iiſdem aſſertum. Hinc de Patriâ præſtantiſſimorum Virorum inter plurimos populos contentio, ac pugna orta fuit ſæpè numero: & humilis ignotarum Urbium conditio unius Civis amplitudine, nobilitatis, & gloriæ ſplendorem ſibi comparavit. Quæ cùm ita ſe habeant, quantùm aliis præeſſe ſummo jure debet Itala Tellus, armis, & litteris florentiſſima, cujuſque ingentem famam felicitate, ac virtute ſuorum partam, univerſæ Terrarum Orbis Civitates æquare nunquam, aut minuere potuerunt.*

Atque, ut de Viris litterarum gloriâ claris aliqua dicamus, potiſſimùm qui noſtris temporibus de re medicâ, & Philoſophicâ ſcripſere; cuinam compertum non eſt ingenium BERNARDINI TELESII, *&* M. AURELII SEVERINI, *veræ Philoſophiæ, Medicinæ, atque Chirurgiæ Reſtauratorum? Cui non conſtant exercitationes, arduique labores* MERCURIALIS, MARTIANI, FICINI, BENEVENUTI, PATRITII, *aliorumque optimis diſciplinis eruditorum pro* PLATONIS, PYTHAGOREORUMQUE *ſententiis in priſtinum reſtituendis? Et quod primum eſt, neminem latent inventa* GALILÆI *Philoſophorum ætatis noſtræ Principis; qui, ut veterem in litteris Italiæ gloriam tueretur, & confirmaret, res Mathematicas, Aſtronomiam potiſſimùm, & Mechanicem exornando, philoſophandi methodum illam Græcorum, qui Philoſophiam cum Mathematicis conjunxerunt diſciplinis; primus omnium revocavit, aliiſque facem præbuit inveſtigandi interiores naturæ latebras, atque omne Immenſum mente, & animo peragrandi. Ut modò prætaream* CAVALERIUM, TORRICELLIUM, *& qui ætate noſtrâ floruere* BORELLUM, MALPIGHIUM, REDIUM, BELLINUM, *alioſque, quorum ope Phyſices ſcientia, & Ars medica novis inventis fuit exornata. Quare, cùm ea ad mentem revoco, quæ in homine, vel aliis corporibus comperta ſunt, facilè in eam adducor ſententiam, Italos nempè, magnâ ex parte illa propriis ingenii viribus adinveniſſe, atque illuſtraſſe. Etenim, ut de uno tantùm loquar, ſanguinis tranſitum ex dextro cordis ventriculo in ſiniſtrum per pulmones, ducentis penè ab hinc annis primùm aperuit* REALDUS COLUMBUS *immortalis famæ in Romano Archilycæo Anatomicus, primuſque circulum ſanguinis ſubindicavit, quanquam nonnulli* CÆSALPINO, *& alii* SARPIO *id adſcribant. Huic rei accedunt quam plurima elapſo ſæculo detecta ingenio, & ſedulitate Virorum illuſtrium* BARTHOLOMÆI EUSTACHII *in Archilycæo noſtro olim Anatomici præſtantiſſimi*, FALLOPII, AQUAPENDENTIS, *aliorumque, quos animus hìc non eſt recenſere.*

Verùm meo judicio, majorem fortaſſe gloriam, atque famam ſibi, & Italiæ comparavit SANCTORIUS SANCTORIUS, *Juſtinopolitanus, qui mirum, & inauditum in re medica Philoſophandi modum inferens, ætate illâ incultâ, corporis motus ad Trutinæ*

pondus metitus eſt, & definivit. Hic, quoniam ſcitè callebat hominum vitam, curriculum eſſe, atque perennem fluxum materiei, varias ex PYTHAGORÆ *mente formas ſubeuntis, rem voluit experimento comprobare, inſenſibilemque tranſpirationem ad Trutinam perpendi poſſe primus omnium animadvertit; & exindè veras morborum origines, ac certa ſalubris, & inſalubris vitæ principia magna cum hominum utilitate determinavit. Ortus eſt anno circiter* 1560. *Juſtinopoli in poſtrema Italiæ Provincia, ad inclita Adriatici maris littora, nobili Urbe, Viriſque illuſtribus clara: inter quos ea jure meritò recenſet* ANDREAM *Græcis in litteris peritiſſimum, qui* HOMERUM, THEOCRITUM, ARISTOPHANEM *in latinum convertit ſermonem: &* MUTIUM, *qui* OCHINUM, VERGERIUM, CENTURIATORES, *alioſque heterodoxos oppugnavit, atque contrivit.* SANCTORIO *autem, inter tot laudes, quibus præfulget, hæc una ſufficeret, natum eſſe ſub feliciſſimâ Venetorum ditione, qui nempe terrâ, marique, belli atque pacis temporibus ſummos inter Principes clari, rationem Libertatis, & Imperii ita ſedulò cuſtodiunt, ut animorum magnitudine, & liberalium artium patrocinio, Athenienſem ſimul & Romanam Reſpublicas Civium virtute exæquatas, imperii diuturnitate ſuperaverint. Nec laudum poſtrema fuerit, Auctorem noſtrum floruiſſe Patavii in Archilycæo inter cætera celeberrimo, ubi medicam artem magna cum ſui nominis celebritate, & auditorum frequentiâ docuit, atque immortalem Statices librum exaravit. Hunc ego, cum ſæpè Medicinæ Tyronibus ex Cathedra commendaverim hoc anno; cùmque illum diligenter quæſierint, nec datum fuerit invenire: forte venit ad me Bibliopola Romanus, plurium Doctorum Virorum, qui* SANCTORIUM *deſiderabant, petitionibus laceſſitus, meque rogavit, ut ejus Staticæ, quam Typis committere cupiebat, aliquid ex meo ſyſtemate de Solidis, ſive de fibra motrice, & morboſâ adjungerem, noviſque notationibus exornarem, quibus poſſet hæc nova editio reliquis elegantior prodire, & locupletior. Ad quod obeundum muneris, cùm imparem me agnoſcerem, tum ob ingenii tenuitatem, tum ob incredibiles, quibus diſtringor, occupationes, diù renui; donec Bibliopolæ precibus, &*

medicinæ Tyronum Romani Archilycæi motus, ac tandem victus, paucorum dierum intervallo horiſque pomeridianis hoſce Canones de Medicinâ Solidorum deſcribere, & SANCTORII Staticæ, cum quâ ſyſtema noſtrum de Solidis conſenſionem habet non modicam, apponere non repugnavi. Hæc autem omnia cur tuo nomini nuncuparem, MAUROCENE ampliſſime, *fecit tuorum in me beneficiorum jucunda recordatio; quæ quanta ſint, & quàm ſingularis tua erga me benevolentia, & voluntas, cùm de me honorificè loquaris, & ſentias, nemini ferè ignotum eſt. Quamobrem, ut cunctis itidem innoteſcat, non apud ingratum, atque immemorem, beneficia tua eſſe locata, publico hoc monumento tibi gratias agendas eſſe exiſtimavi. Debuiſſem, ut fieri in ſimilibus aſſolet, tuas in laudes excurrere, ſed quis ego, qui tantam provinciam aggredi valeam? Quippe nos in te non illud ſuſpicimus tantum clariſſimum trium Reginarum* Maurocenarum *decus, & celeberrimam tot Avorum gloriam ubique terrarum illuſtrem. Verùm, quæ propria tua laus eſt, ſummam civilibus in rebus prudentiam, pulcherrimis ſcientiarum ſtudiis admixtam. Gravitatem præthereà tantæ comitati, atque humanitati conjunctam; miram in arduis quibuſcumque dexteritatem, ingenium ad omnia felix, integritatem quoque, munificentiam, cæteraſque ſingulares animi tui dotes, quibus omnium ſententiâ, non familiæ tuæ tantùm, ſed Perpetuæ Venetorum Reipublicæ ſplendorem & decus addis; factus Noſtrorum amor, deliciæ Bonorum omnium. Sed tuas nunc laudes aliis relinquo, quibus meliores dicendi ſuppetunt vires: Meis & ego aliquando ſcriptis, ſi potero, latè, & peramanter dicturus. Interim ut hæc tibi noſtra, ex aliquali ſigno, voluntas comperta ſit, præclaram edo ſub tuo nomine* SANCTORII *Staticem, cum noſtris de medicinâ Solidorum Theorematis; quæ, me tacente, omnes apud ætates loquentur, quid de te ſenſerim, & quanti te exiſtimaverim, ac ſupra cunctos ævi noſtri Viros coluerim. Neque hæc velim dicta putes à me, dum mihi tecum eſt oratio: nam quid te abſente, & nondum tibi notus de te dicerem, teſtem habeo præ cæteris* JUSTUM FONTANINUM *Virum eruditione præclarum, tibique ſatis probatum, qui tunc quoque me audiebat; mecumque modo lubens,*

&

& ſæpius de te laudando, & prædicando contendit. Accipe igitur, optime MAUROCENE, *eâ, quâ omnium tibi corda devincis, humanitate, hoc* SANCTORIANI, *noſtrique libelli munus, cui ſi locum tribues, eos inter libros, qui tuis ab oculis abeſſe non ſolent, vigebit apud te aliqua noſtri memoria: quoties illos circumſpicies, toties animo tibi occurram: tacitus ſæpè tecum loquar, meque de tuis eſſe familiaribus unum, de iis maximè, qui tuo honori ſerviunt, exiſtimabis. Vale decus Italiæ, & inclytæ Venetorum Reipublicæ. Romæ prid. Nonas Quintiles* 1704.

GEORGII BAGLIVI
CANONES
DE
MEDICINA SOLIDORUM
AD RECTUM STATICES USUM.

CANON I.

STATICEN corporis habere, ſine Statice mentis, ad benè medendum, beneque vivendum eſt inutile; æquilibrium inter mentem, & corpus, à Medico inveniendum: mentis, per Staticen Philiſophiæ moralis; corporis, per *Sanctorii* Staticen. Quippe in horum æquilibrio ſanitas, & vita.

II.

Animi motiones, corporis motus variè afficiunt, & mutant in melius, vel deterius: ut nobis magnus teſtis eſt SANCTORIUS. Quare qui Staticen motionum animi per moralis Philoſophiæ canones, ad Staticen motuum corporis *Sanctorianam* dirigere, atque accommodare non noverit, diù & ſalubriter vivere non noverit.

III.

Qui mente agit ſupra vires corporis, ægrotat corpore, animoque, ob moleſtam morboſi corporis diuturnitatem, indignato animo tandem ægrotabit: Hinc melancholici, maniaci, impatientes, iracundi, ſimilibuſque animi affectionibus laborantes evadunt, qui ſupra vires, temperiemque corporis, animum nimis abſtrahunt cogitatione. At verum etiam eſt, mentem, affectus corporis per Staticen moralis Philoſophiæ corrigere, atque moderari poſſe, ſi velit, & ſciverit. Quanta autem ſit

poteſtas, & vis animi motuum, in perſpiratione variè turbanda, ex ſequentibus Sanctorii aphoriſmis certò conſtabit.

Duo ſunt exercitia, alterum corporis, & alterum animi; corporis, evacuat ſenſibilia excrementa; animi, inſenſibilia magis, & præcipuè cordis, & cerebri, ubi ſedet animus. lib. 5. aph. 14.

Nimia animi quies magis prohibet tranſpirationem, quàm nimia corporis, lib. 5. aph. 15.

Exercitium animi & corporis violentum, reddit corpora levioris ponderis, efficit velocem ſenectutem, & mortem præmaturam minatur: citius enim ex Philoſopho moriuntur exercitati, quàm non exercitati. l. c. aph. 19.

IV.

Mirantur multi Medicos intemperatè vivere, tamen ſanè vivere. Staticen Sanctorii in uſum ex rerum non naturalium quotidie adhibent, & ſanè vivunt. Quæ artis arcana in inſanum pandere vulgus, nefas eſt; nam Medicis hodie minor quàm par eſt reverentia, & minora meritis præmia. Quod ad me attinet, certè ſemper

Odi profanum vulgus, & arceo.

V.

Sicuti conſervatio ſanitatis inſtituitur detractione eorum quæ exuberant, & eorum additione quæ deficiunt, habita cognitione per Staticen occulti perſpirabilis unicujuſque; Ita & morborum curatio per eaſdem dirigetur regulas, ſive de proximis, ſive de procatarcticis eorundem cauſis diſſeratur.

VI.

Mirantur multi ſobrios, & temperatos homines, nec diutiùs cæteris vivere, nec ſalubriter, imò ſæpe vitâ tolli derepente. Sanctorii Staticen ignorant, nec ſalutis navim in continua ſex rerum non naturalium tempeſtate poſitam per ſolida ejuſdem præcepta regunt optimè, ac ducunt; hinc mors præpropera, vel inſalubris vita. Quod Medicis tam facilè non contingit, quia Statices ſunt periti.

VII.

Fallitur ignarum vulgus, ſi credit æſtate morbos vehementiùs lædere, atque vagari frequentiùs ob nimiam in eſu fructuum intemperantiam. Ægrotant potiùs homines, quia inſenſibilem tranſpirationem, æſtate copioſiorem, aurâ frigidâ, diu vel noctu incautè ſumptâ, repentè deprimunt, atque coërcent: hinc ſtatim febres, catharri, tuſſes, diarrhœæ, aliique per æſtatem morbi. Quod vulgus ignarum, & Medici rudes cauſis longè remotis tribuunt, quia Statices imperiti.

VIII.

Notitia ſolidorum variè oſcillantium, & liquidorum vario motu currentium per corpus animatum, ad doctrinam Statices ritè percipiendam maximè confert.

Ooo 2

I X.

Si Sanctorio doctrina circulationis nota fuiſſet, quàm minori incommodo, ac feliciori auſu Staticen ſuam conſcripſiſſet!

X.

Statice Sanctorii, & circulatio ſanguinis Harvejana ſunt duo poli, quibus univerſa regitur veræ Medicinæ moles, hiſce inventis reſtituta, & confirmata: reliqua potiùs illam exornant, quàm augent, præcipuè quando de oraculo naturæ pronunciata non ſunt.

X I.

Qui benè noverit æquilibrium inter ſolida oſcillantia, & liquida currentia, morbos quamplures rectè curare noverit. Quique inſenſibilis tranſpirationis modum, & quantitatem cum aliorum excrementorum fluxu, atque copiâ ritè comparare, & æquilibrium, proportionemque invenire ſciverit, tutò vel in difficillimis morbis remedia præſcribet.

X I I.

Aër Romanus ſua vitriolico-aluminosâ naturâ noxius eſt ſtomacho, & pulmonibus: Pulmones inficit immediato contactu per reſpirationem: Stomachum verò per ſalivam in ipſum ex palatinis, & aliis ex ore glandulis deſtillantem.

X I I I.

Ob id Romani præ aliis populis pulmonum, & ſtomachi morbis frequenter, & graviter afficiuntur. Stomacho ſunt debiles, non benè digerunt, nec nimiùm voraces ſunt; dentium viſciditate atque immunditie, aëris vitio laborant. Ex iiſque ſic affectis, aut ſtomachi debilitas arguitur hoc in aëre familiaris; aut ſi fortis ille ſit, neglectâ dentium curâ in ipſorum nitore conſervando, atque tuendo. Dentium curam habeto ut benè digeras, & diù vivas: Laxatis dentibus, laxantur & Chyloſeos Officinæ: hinc mille malorum occaſiones.

X I V.

Qui quotidie ſordidos, viſcidoſque dentes habent, licèt eos quotidie abſtergeant, ii ut plurimùm ſunt ſtomacho debiles, malè digerunt, ore fœtent; poſt prandium capite dolent, mœſti ſunt, atque debiles: & ſi ſtudiis, atque negotiis eo tempore dent operam, iraſcuntur, impatientes fiunt, capiplenio cum dolore corripiuntur; ad venerem minus proclives ſunt: generaliter enim ſtomacho debiles, venerei non ſunt, imò potiùs frigidi, & impotentes. Debiles quoque ſtomachò, naturâ ſunt ſomnolenti; mane vix evigilant, imò nunquam ſomno ſatiarentur matutino, potiſſimùm quando veſperi replentur victu copioſiore. Sunt pariter debiles, languidique corpore, facie aliquantum pallidi, & quod primum eſt, maxime ſomnolenti: & ſi non dormiant quantum ſtomachi debilitas poſtulat, peſſimè habent, morbiſ-

que quamplurimis fiunt obnoxii. Sinendi itaque ſunt ut dormiant, præcipuè ſi pueri ſint, aut juvenes. Hæc omnia cum dentium immunditie, & viſciditate conjuncta videbis. Potionibus Caffè, Thè, Chocolatæ, ſimilibuſque liquidis ſtomachum recreantibus, ſtatim veluti in ſe redeunt, & ſanantur, delatâ malorum nubeculâ, culpâ ſtomachi in caput delatâ. Frequentiſſimum id eſt in negotiosâ Urbis vitâ, ſive aëris, ſive aulicæ vitæ culpâ.

XV.

Qui nitidos dentes habent, & ore benè olent, benè etiam chylum præparant in ventriculo. Exemplo ſint canes, quorum dentes nitidi ac elegantes, & voracitas incredibilis, ob præpotentem acidi gaſtrici vim, & ob id optimam chyloſin. O quantæ ducuntur inde ad morbos benè curandos indicationes!

XVI.

Qui munditiem, & nitorem dentium curæ habent, gingivas obtinent ſolidas, & hac de causâ incredibilem dentium fortitudinem, quorum robur à gingivarum robore pendet, & firmo iiſdem coalitu. Cadunt enim dentes, relaxatâ gingivâ, aut erosâ. Laxatur ab immunditie, & inquinatione dentium. Eroditur autem ab acrimonia ſalina liquidorum currentium ad contactum.

XVII.

Qui rebus calidis, dulcibuſque nimiùm utuntur, & acido-acri ſunt temperamento facilè, & ante tempus laxitate dentium afficiuntur. Baccho, Veneri, rebuſque acidis, atque ſalinis nimiùm indulgentes, quàm malè dentibus ægrotant, oriſque fœtore! Nitor, & mundities dentium, aut ſobrietatis indicium eſt, aut bonæ chyloſeos, aut debitæ in munditia conſervanda diligentiæ.

XVIII.

Animi paſſiones diuturnæ, negotia gravia, curæ moleſtæ, ſtudia poſt paſtum, & vehementes animi contentiones, inquinationem dentium pariunt primò, deinde laxitatem eorundem, cariem, dolorem &c. Dictis de cauſis ſtomachi vis in digeſtione peragenda labefactatur, hujuſque in ſtomacho affectionis indicia per ſaporem linguæ mutatum, ſordidam dentium viſciditatem, gingivarum laxitatem, oriſque fœtorem manifeſtantur. Si vis de digeſtione uniuſcujuſque optimè diſſerere, reſpice dentes. Nitor, & elegantia ipſorum, bonam; inquinatio, & labes malam ſignificant chylificationem. Non negaverim tamen, inquinationem illam ſæpè naſci à neglecta dentium cura: quæ revera à quovis urbano homine poſt ciborum uſum atque poſt ſomnum negligi non debet; ne culpâ ruptorum, & ſordidorum dentium in malas incidamus digeſtiones: pri-

ma enim digeſtio in ore fit, & primum, ac princeps digeſtionum menſtruum ex opinione noſtra, ſaliva eſt; Saliva nobile liquidum potenter ſolvens, penè dicam anima ſtomachi, anima digeſtionum.

XIX.

Uſu calidorum, acrium, aromaticorum, calli pedum ſummoperè dolent, & exacerbantur: Et quando hi ſine cauſa dolent, ſignificant latentem apparatum regnare in liquidis, acrium, acutarum, pungentium, ſalinarumque particularum. Regnant autem acria hæc in ſanguine, vel ob uſum antecedentem acrium eſculentorum, & potulentorum, vel ob ſucci nutritii atque ſpirituum in ſanguine inopiam, conſumptionemque, veneris cauſâ, aut nimiæ exercitationis mentis, vel corporis, vel quod frequenter ſuccedit, culpâ prohibitæ tranſpirationis. Quod de callorum dolore monui, dicas pariter de dolore dentium repentè orto ſine cauſa. De catharro, ac ſternutatione ob exiguum ſuſceptum frigus, vel auram nocturnam. Hæc nos experientia docet, & continua animadverſio naturæ, atque notatio. Et ſicuti ex naturæ motionibus ars conficitur, ita ex iis, quæ in arte recte, maleve fiunt, conveniens, aut inutilis naturæ motus intelligi poteſt.

XX.

Mors naturalis venit ob ariditatem, exſiccationemque ſolidorum, & ſalſedinem, atque vappiditatem liquidorum. Solidis medetur balneum tepidæ; liquidis verò inſenſibilis tranſpiratio, & cibus boni ſucci ſobriè ſumptus, atque quantùm naturæ tenor in ſenectute relaxatus, expoſcit.

XXI.

Via regia eſt à cuti ad alvum, ab alvo ad cutim: mutuæ ſunt & humorum & morborum per eas ſucceſſiones. Torminoſa ventris deſinunt in dolorifica articulorum, & è contra. A veſica ad alvum, ab alvo ad veſicam ſunt pariter ſucceſſiones, commutationeſque; hîc tamen ob vicinitatem, illic verò ob liquidorum omnium generalem quandam, & communem per univerſalia illa filtra deſpumationem. Hinc optimè HIPPOCRATES magnus 6. epid. ſect. 3. & alibi: *Alvi laxitas, cutis denſitas: cutis raritas, alvi conſtrictio.*

XXII.

Qui nimiùm replentur cibis, ſi poſtea benè dormiant, benèque per ſomnum tranſpirent non ità facilè ob nimiam repletionem ægrotabunt, ſicuti ægrotarent ſi non dormierint, & non tranſpiraverint. Inter cæteros exemplo ſint Medici, quorum vita perpetua eſt militia, mortis imagine perpetuò afflicta: vivunt tamen ſine morbis, quia ſomni, & tranſpirationis

curam habent continuam ; ſomni ad benè digerendum ; tranſpirationis verò ad excrementa digeſtionum benè deſpumanda.

XXIII.

Qui otioſam, vel negotioſam vitam cum Statice SANCTORII ritè accommodare ſciverit, rarò ægrotabit, & ſecurus erit longævitatis: Moleſta quidem hæc Medica vita eſt; ſed quantùm dulcis, ſancte Deus, & immortalis!

XXIV.

Quæ de acido, & alcali, de archæis, de nitro-aëreo, de acido pancreatis morborum domino, ſimilibuſque hypotheſibus garriunt Medici, ſunt cognitiones nimis abſtractæ, & generales ad morborum naturam inveſtigandam, & removendam. Quæ verò ex *Statice Sanctoriana* liquidorum, excrementorumque, nec non ex æquilibrio ſolida inter & liquida, aliiſque fibrarum affectibus petuntur, è naturæ libris prodeunt, ejuſdemque oraculo confirmantur.

XXV.

Fruſtra curas chronicos, aut acutos morbos per purgantia, diaphoretica, diuretica, aliaque id generis, niſi ſolidorum, & liquidorum naturam ad rectum ordinem reducas. In chronicis fibrarum laxitas in priſtinam reſtituenda ſoliditatem: in acutis verò criſpatura, & ariditas earumdem, quibus liquidorum curſus variè intercipitur, atque turbatur. In utriſque enim liquida promptè current, ſi ſolida ſint intenta, quantùm neceſſe eſt. Si tamen culpâ ſui liquidum non currit, eidem tantummodò medendum.

XXVI.

Dogma generale: *Qui malè digerunt, malè tranſpirant.* Perſpiratio inſenſibilis excrementum eſt tertiæ coctionis. Quare ſi benè non fiat prima coctio in ſtomacho, nec etiam bona erit tertia in partibus: errata enim primæ digeſtionis non corriguntur à ſecunda, & tertia. Duo itaque præ aliis ſunt Medico cognitu neceſſaria, primò accurata methodus curandi febres: deinde doctrina ſolida de curandis ventriculi, & proximi meſenterii morbis; Quæ ſi negligantur, vel oſcitanter, aut leviter tractentur: Dî boni quàm fœcunda errorum ſoboles inde naſcitur, & peſſimorum morborum periculoſæ naſcuntur ſucceſſiones!

XXVII.

Qui rigida, & indebita diæta inſulsè utuntur, incidunt in morbos, in quos per extremè tenuem victum incidere non poſſe credebant. Stoma-

chus enim plenus, & vacuus æquè minuunt perſpirationem: plenus eam divertit per ciborum corruptionem; vacuus eam trahit oſcillando, ut impleatur: eadem ratione quâ vomitus perſpirationem impedit, aut divertit, trahendo ad interiora perſpirabile. Quis hæc crediderit, niſi Sanctorii Statice nos hæc doceret? Quare æquè noxius eſt nimius cibus, ac extrema diæta; ſed magis hæc, quia partes defraudat debita reſtauratione, in quâ conſiſtit vita.

XXVIII.

Perſpectam habere velle mechanicen, quâ agunt medicamenta in curatione morborum, difficile eſt, niſi habeatur notitia Statices Solidorum, & Liquidorum, cognitioque æquilibrii, virium, & reſiſtentiarum inter ipſa; nam quæ de primis remediorum qualitatibus circumferuntur in Scholis, figmenta ſunt. Vis, & poteſtas remediorum in motu, figura, & pondere ſuorum minimorum reſidet magis, quàm in pompa qualitatum, & jejuna, atque arida ipſarum activitate. Quod etiam de rerum generatione, corruptioneque hoc anno 1704. Auditoribus ex cathedra in hoc Archylicæo dictavimus.

XXIX.

Non benè conveniunt ſimul indicationes irritandi eodem tempore ſolidum, & laxandi liquidum, ut faciunt ſcioli Medentes; eodem tempore veſicantia, fricationes, ſinapiſmos, uſtiones candenti ferro, vellicationeſque præſcribendo in ſolidis, & potentia diaphoretica, emetica, aut purgantia in liquidis. Hæ binæ vividæ, atque potentes oſcillationes in utriſque diſponunt rem ad ſtrangulationem, concretionem, ſuppreſſionemque liquidi, morbique incrementum magis, quàm declinationem ejuſdem. Æquilibrium, & proportio intercedere debet inter ſolida ad oſcillandum, & liquida ad undulandum. Utraque eodem tempore in extremo gradu conſiſtere nequeunt ſine vitæ diſcrimine. Dictum id eſto pro apoplexiis, catharris ſuffocativis, ſcirrhis viſcerum, falſa gravidatione, ſive mola uteri convulſiva, interniſque chronicorum morborum circa viſcera concretionibus: in quibus Dî boni, & quanta, & quàm vehementia intùs, foriſque imprudenter eodem tempore propinant remedia ſcioli Medentes.

XXX.

Quantùm doleo, quando video Medicos violentis acutiſque diureticis urinam movere velle in chronicis, aliiſque ex infarctu meſenterii, obſtructiſque viſceribus, productis morbis; urinam tamen non venire, ſed magis ſupprimi, & ſi venit, ejicitur quod ejici non debet, imò cum ægrotantis incommodo. Cùm ipſe urinam moveam copioſè, in hi caſibus (taceo de morbis qui ſedem habent in ſanguinis maſſa, in quibus

juvare poterunt Diuretica) non Diureticis, ſed purgantibus, ex pilulis, electuariis, & apozematibus ſolutivis per intervalla datis, & mihi notis. Quod de urina dico, de ſudore quoque, aliiſque evacuationibus ſentio. Libertas in curſu liquidorum, debitaque in ſolidis laxitas ad ſecretiones liquidorum neceſſariæ ſunt primò, deinde noxiorum evacuatio. Quique horum ignarus eſt, veram praxeos cognitionem ignorat. Et ſi quis dixerit, crediſne Diureticis, Baglive? Credis quantum Medicorum vulgus? Reſpondeam, minimè. Quare non? Reſpondeam, ipſe ſcio, & opportuno tempore aperiam. Et ſi quis obſtinatè crediderit Diureticis, more quo vulgus Medicorum tumultuariè, & oſcitanter iiſdem credit; & more pecudum, non quà eundum, ſed quà itur, in morbis ea indiſcriminatim præſcribit, ignorantiæ Medici pœnas luet miſer ægrotus. *Sapienti pauca.*

XXXI.

Qui Staticem Solidorum oſcillantium, & Liquidorum currentium, vel traditam ab aliis, vel à nobis in libris *de Medicina Solidorum*, ſive *de Fibra Motrice, & Morboſa* explicatam poſſidet: ipſam SANCTORII Staticem, atque clavem plurium difficillimorum morborum naturam reſerandi, tollendique poſſidet. Rectè itaque ſcripſit Divinus Senex lib. de Diebus Judic. n. 1. *Magnam artis partem eſſe arbitror de his, quæ rectè ſcripta ſunt, poſſe conſiderationem facere, ac judicare; qui enim hoc novit, & his utitur, non videtur mihi in arte multùm falli poſſe.*

XXXII.

Quid confert populares quaſdam, & vanas inſani vulgi regulas ad vivendum ſalubriter tenere, atque ad amuſſim obſervare? Uti eſt aquam bibere magis, quàm vinum poſt ficus. Ficus nominare calidos, melones frigidos. Lactucam, & id generis olera aceto, & oleo condita, in fine potiùs, quàm inter initia paſtûs, edere; ſimileſque nugas memoriâ tenere. Si ſolida immortalis Statices præcepta per ſex rerum nonnaturalium examen demonſtrata, & confirmata rectè non teneas? Illa ſunt figmenta vulgi delirantis, verbaque otioſorum Senum ad imperitos Juvenes; hæc autem naturæ docentis oracula, ſuorum librorum perpetui characteres.

XXXIII.

Æſtate ſudore madere, & auram frigidam captare, peſtis eſt. Manant vi caloris æſtivi copioſa ad cutim effluvia, & omnia liquida ad ipſam undulant impetu: aura frigida ſuperveniente ſiſtuntur, & ad interiora reflectuntur; hujuſque perpetui refluxus causâ ſtatim veniunt febres, aut catharri, laſſitudines, diarrhœæ, eryſipelata, & mille morbi graves, qui per æſtatem vagantur. Præthereà qui æſtate nimiùm ardent propter externum calorem, vel minùs, aut impatienter calorem æſtivum ferunt: aut plenitudine humorum laborant, aut calido præditi ſunt tempe-

ramento : qui verò temperatè ſe habent , & calorem ferunt, contrariam prædictis naturam obtinent , & contrariam ad morbos diſpoſitionem.

XXXIV.

Æſtate fructuum eſus , & tuendæ inſenſibilis tranſpirationis neglecta cura , ſunt cauſa malorum : ſed major peſtis ab inſenſibili tranſpiratione ſuppreſſa per auram frigidam noctu diuque captam. Quod profanum vulgus, Ganeones , & inſipidulæ mulierculæ credere vix poſſunt ; credent tamen cùm ſentient morbi flagellum.

XXXV.

Qui ſunt valetudinarii , ſanitate infelices, aſthmatici , & naturâ debiles ob morbum , æſtate beneficio copioſioris tranſpirationis, ſalubriùs vivunt : hyeme verò vix incipiente ſtatim ægrotant tranſpiratione cohibita. Hyeme ad præſervandum , præter ſobrietatem , tenuitatemque victûs , purgationes mediocres per intervalla juvabunt , æſtatiſque tranſpirationem compenſabunt. Hac etiam de cauſa ſcabies , morbique cutis quamplurimi circa ſolſtitia hyemis incipiunt , aut vigent.

XXXVI.

Si autumno vigeat apparatus calidorum , ſalinorum , & acrium humorum , deinde ſupervenit hyems frigida , & nimiùm aquilonaris ; hyeme , vel circa ver , vagabuntur morbi pectoris acuti , ſcabies, opthalmiæ , febriculæ catharroſæ , ſimileſque , vel alii affectus , citiùs , aut tardiùs , prout æger complexione validus erit , aut debilis , magis , minuſve ſobrius , & viſceris alicujus intemperie affectus , vel non.

XXXVII.

Qui ſobriè non vivunt , cibiſque mali ſucci nimiùm utuntur , debitamque ſalutis curam quotidie non adhibent , ac denique liberæ & copioſæ tranſpirationis beneficium non obtinent , ob cutim naturaliter nimis denſam , nec facilem ad ſudandum : ſi morbis corripiantur , vel lethaliter ægrotant , vel chronicè. Imbibitâ namque maſsâ ſanguinis, loco boni chyli , vitioſis excrementis , hoc ipſo , apparatus naſcitur funeſtorum malorum : quique Medicorum id non benè norunt , non benè mederi norunt. Quàm difficile eſt , & moleſtum mederi hominibus intemperatè viventibus : quàm gravibus, diriſque malis, dùm ægrotant , corripiuntur ! Quantùm timeo in ipſorum curatione , & quàm libenter curam ipſorum non ſuſciperem !

XXXVIII.

Coctio humorum in laxitate debita ſolidorum , & liquidorum conſiſtit : cruditas verò in contractione , ac veluti confuſione ſtrangulationeque eorumdem. Teſtis horum eſt dira pleuritis , crudelis colica , febris nimiùm ardens. Si ſolida in his ad laxitatem non venerint , & liquida ad lenitatem , ac veluti laxitatem deſpumationis, numquam benè ſpera. In magno humorum apparatu ſemper time , nam ægri moriuntur inopina-

tè, licet exiguis, ac veluti benignis febribus laborent. Horum exempla ſcripta ſunt à me quamplurima.

XXXIX.

Quantum exardeo, cùm video Medicos indicationes omnes, ad corrigendam in morbis, & dulcificandam, ut aiunt, peccantem materiam, dirigere; at de correcto humore foris eliminando numquam cogitare! Quo præcepto ſpreto, aut neglecto, morbi omnes peſſima veniunt ſucceſſione; quos poſt longum uſum alcalium, teſtaceorumque, nec non chinæ chinæ, cui credulum Medicorum vulgus nimiùm confidit, non adhibitis per intervalla purgationibus, culpâ methodi, non naturæ, oriri videmus.

XL.

In liquidis animati corporis, manifeſtè obſervatur Mechanice chymica digeſtionum, coctionum, fermentationum, deſpumationum, exaltationum, præcipitationum. In ſolidis autem, Mechanice cunei, vectis, elateris, funependuli, projectionum, reſiſtentiæ, & oſcillationis. In utriſque verò ſimul junctis certò patent regulæ æquilibrii, proportionis, centri gravitatis, reſiſtentiarum, preſſionum, projectionum; quæ ſingula ad morbos per SANCTORII Staticen, perque Medicinam Solidorum fibræ motricis, & morboſæ curandos, & explicandos quàm bellè accommodentur, eſt incredibile: imò ſi vera fateamur, utilius certe, quàm per vulgarium figmenta hypotheſeon de cardimelecho, de archæo, de acido, & alcali, & de mille Chymiſtarum hypotheſibus, quibus tantoperè triumphant, & gloriantur vulgares Medici. Dî boni, quàm remota eſt morborum natura ab hiſce nugis!

XLI.

Æquilibrium ſolidorum, & liquidorum, diviſio fibrarum in ſyſtema carnearum, & membranearum; vis, origo, effectus, oſcillatio, & Mechanice ſolidorum corporis animati; de quibus, pluribus ab hinc annis in Theatro Anatomico Romano, & ex Cathedra in Archilycæo diſputavi primus, & tandem ſub titulo fibræ motricis, & morboſæ, in praxi noſtra novem ante annos edita promiſſæ, publici juris feci, ad aſſequendam SANCTORII *Staticen*, & reconditas morborum indicationes eruendas præ aliis hypotheſibus utiliores, clarioreſque videntur. Et ſi noſtras homuncio Medicus garrire non deſinat, quæ garrit, quæque no ſcimus, ac de quibus ipſum in litteris ad Pariſienſes monuimus, reſponſiones noſtras cum caſtigationibus debitis habebit quàm citiſſimè, & acerrimè.

XLII.

Primarum digeſtionum excrementa per alvum ducuntur, ſecundarum per urinas, ultimarum per inſenſibilem tranſpirationem. Inter has admirabilis eſt proportio, & æquilibrium; dum altera ex egeſtionibus,

vel ſupprimitur, vel minuitur, copioſiori fluxu alterius debet compenſari. Quod ſi non fiat, mutato, turbatoque æquilibrio, morbi veniunt. Hinc arcanæ fluunt, ac veræ, ad morborum originem inveſtigandam, curandamque, indicationes.

XLIII.

Optimè dixit HIPPOCRATES magnus lib. de Diebus Judicat. n. 1. *Plerumque hominis natura univerſi poteſtatem non ſuperat.* Quod verè dictum eſt ab illuſtri Medicinæ Dictatore, quia revera vivit homo in aëre elaſtico, ponderoſo, reſiſtentiarum, & impetûs capace, influxibuſque caloris, & frigoris, ſimiliumque qualitatum ſingulis momentis obnoxio; & ob id difficile eſt ei in tam vario aëreo liquido, vitam ſine labe ducere, ejuſdemque ſuperare poteſtatem, niſi ſummam adhibeat diligentiam uſu *Statices Sanctorianæ* inſenſibilem ponderandi tranſpirationem, eandemque ad tam perennes, & inæquales aëris mutationes ita accommodandi, ne aut nimiùm cohibita morbos pariat, aut nimiùm ſoluta, vires ſolvat, vitamque, morboſque gignat prioribus contrarios, ſæpè verò occultos, graves, malignos, & quorum aliquando ignoramus naturam, quia ab occulto aëris influxu pendent; & de epidemicis malis vera hæc magis ſunt, quàm de vulgaribus, & frequenter vagantibus. Quod dico contra vulgus inſanum; qui perpetuò hæc garrit contra Medicos. Febris maligna fuit, Medicus eam non cognovit, & æger mortuus eſt. Hæc eſt quotidiana per Urbem fabula, dum ægri moriuntur. O vulgus ſtultiſſimum! Ecquid tu Judex eſſe poteris in quæſtionibus, & oraculis artis, quam non poſſides? Ecquid credis dari has febres malignas ab Orbe Lunæ in haſce terras depulſas? Falleris. Nam iſtæ malignitates febriles ex occultis Scholarūm qualitatibus petitæ non dantur: ſed Philoſophia chymico-mechanica experimentali teſte ex manifeſtis acidi coagulantis, & acris diſſolventis, aut inflammatorii qualitatibus, vel potiùs ſubſtantiis deducuntur: quo ex fonte omnium origo malignarum. Ac proinde in fictis hiſce malignitatibus febrium, ac malorum, de quibus garrit vulgus, reſpiciendum magis eſſe ad cauſam febris, quàm ad febrim ipſam certò crediderim.

XLIV.

Quid juvat eruditionis pompa? Quid elegantia ſermonis, & fucus? Quid lunatica methodus curandi morbos per ſecreta Ciniflonum ab Orbe ſtellato, & ab Orbe Solis petita? Quid inanis plurium ſcientiarum, atque linguarum oſtentatio in Medico? Si perſpectam non habet arcanam, reconditamque vim motuum ſolidorum, & liquidorum, æquilibrium inter ipſa; unde origo vitæ ſalubris, & inſalubris; nec non fundamentum *Statices Sanctorianæ*? Quam multi ab hoc ſecuro veræ praxeos portu diſtant adhuc, & in tempeſtuoſo errorum, falſarumque

hypotheſeon pelago jactantur miſerrimè, magno ægrotantium detrimento! *Prudenti pauca.*

XLV.

Coctio in morbis, non tantùm conſiſtit in deſpumatione morboſæ materiei, ejuſdemque à bonis liquidis ſeparatione; verùm etiam in debita laxitate canalium, & fibrarum oſcillantium, ſi morbi ſint acuti; ſi autem chronici in tono earundem naturali, & intentione elateris debita. In acutis namque criſpatura, & potens oſcillatio viget in ſolidis; in chronicis vero laxitas, & atonia. Sæpe hujuſmodi laxitas, & atonia morboſa deſinit in tabem viſcerum, ſive hectico-cachecticam eorum intemperiem, culpâ ſolidi magis, quàm liquidi. O quàm reconditæ ſunt, & occultæ hujuſmodi viſcerum tabes! O quàm pauci Medici eas dignoſcunt, & quàm pauci curare ſciunt! Diuturnæ hypochondriorum, ſcorbutorum, hyſteriarum, morborumque meſenterii affectiones in eas deſinunt, emortuo in fibris, ob morborum diuturnitatem, elatere, & æquali robore: hinc macies, febriculæ purulentæ, laſſitudines, ſincopes frequentes, inappetentiæ, tandem ſoluto naturæ tenore mortes veniunt. De tabe viſcerum peculiari diſſertatione tractabimus quamprimum, potiſſimùm in libro de *Medicina Agonizantium*, in quo Medicos hortamur, & novâ noſtrâ methodo docemus atque monemus quomodo ſubvenire debeant ægrotis in ultimo agone conſtitutis; ut, ſi poſſibile ſit, ex divina arte noſtra ſalutem valeant recuperare. Semper enim nova perquirenda ſunt, ſemperque cogitandum de juvandis ægrotis in ipſo etiam agone, & ultima rerum deſperatione. Qui hæc neglexerit, veros indicationum fontes neglexerit.

XLVI.

Ex Statices *Sanctorianis* experimentis vomitus ſummopere impedit tranſpirationem, quia retrahit ad interiora tranſpirabile. Si facit id potens oſcillatio fibrarum ſtomachicarum per vomitum, evacuando foris materiam: quantò magis idem efficiet oſcillatio vehemens, vel inflammatoria, vel dolorifica aliorum viſcerum cum febre, vel ſine ea, ad quas oſcillationes non ſuccedunt evacuationes materiei, ut in vomitu? Imo à corporis habitu retractis ad interiora liquidis, & ad oſcillantem locum vim facientibus, concreſcunt ibidem, ardent, æſtuant, atque ad tumores, ſcirrhos, inflammationeſque diſponunt ægrotantem. Ars tamen, ab affectis in oſcillatione locis, evacuando divertere poteſt materiem per veſicantia, cauteria, ſinapiſmos, ſcarificationes, & ſtimulos omnis generis; quæ quidem non ſunt *Galeniſtarum* figmenta, aut ſomnia, ut *Helmontiſtæ* arbitrantur; ſed naturæ docentis, ac præmonentis oracula, & voces.

XLVII.

Præter externum frigus, duo ſunt, quæ præ cæteris tranſpirationem

turbant, & ad interiora retrahunt: unda liquidorum velociter currentium, & unda ſolidorum fortiter oſcillantium verſus aliquam partem; proinde diarrhœæ, dolores interni, morbi interni diuturni, vehementer & nimium diſtrahunt perſpirationem; imò etiam omne id quod æquilibrium turbat inter fluxum, & refluxum liquidorum, & inter ſolidum oſcillans, ac liquidum currens.

XLVIII.

In hoc te exerceto, ut cognoſcas in morbis an æquilibrium mutatum inter ſolidum oſcillans, & liquidum currens, ſit culpa liquidi, aut ſolidi, vel utriuſque ſimul. An æquilibrium mutatum, in ordinem redigendum ſit per remedia externa, fricationes nempè, balnea, unctiones, uſtiones, exercitationes, muſicen, navigationem, venationem, tripudiationem, peregrinationem, amicorum ſuavem & gratam converſationem, perpetua ruris, ſive campeſtris atque montani aëris oblectamenta, diuturnam equitationem, perpetuam cum ruſticis terram arantibus conſuetudinem ad reſpirandum nobile nitrum, è telluris magnæ matris viſceribus vomere ruptis recenter exhalans, ſtimulantia univerſalia, vel particularia; an verò per remedia interna, an per utraque ſimul. Quæ qui rectè tenet, veras morborum quamplurium indicationes curativas poſſidet, aliter minimè.

XLIX.

Diſcrimen eſt inter Leges Staticas ſolidorum, & liquidorum pro vario diſcrimine morborum; ſtatim ac ægrotat homo, tenor legum Staticarum turbatur ſtatim, atque mutatur, & varia ſors naſcitur, tam in perſpiratione inſenſibili, quàm in excrementis aliorum filtrorum. In chronicis ſolida, & liquida undulant, & oſcillant ad viſcus, in quo vis eſt, & anima morbi; nam ferè ſemper in chronicis organi læſio adeſt, & ſi non eſt, diuturnitate mali tandem ſuccedit. In acutis, quoniam oſcillatio ſolidorum & undulatio liquidorum eſt vehemens, & univerſalis, prout altera ex hiſce ſuperaverit alteram, varia pariter naſcitur conditio inter leges Staticas ſecernendorum tàm ſenſibilium, quàm inſenſibilium; & hinc ex acutis, alii ſolvuntur per criſin excrementorum graviorum per alvum, alii minus gravium per urinam; alii denique tenuium, ac volatilium per inſenſibilem tranſpirationem.

L.

Quantum doleo, magne HIPPOCRATES, tuque conditor artis inclyte ÆSCULAPI, cùm video Medicos ſtatim ac obſervant mulierculas menſtruorum corripi ſuppreſſione, & inde ventre intumeſcere, ac ad molam ventoſam uteri, ſive hydropem ſiccum ejuſdem, ſive vulgò falſam gravidita-

tem pervenire: ſtatim inſtituta pluries maleſana, & à nobis minus probata ſanguinis miſſione, eiſdem diu præſcribere amara, calida, aperientia, myrrhata, caſtoreata, & alia id generis, quæ ſanguinis menſtruum fluxum promoveant: donec tandem augeſcente magis, quàm declinante malo, res deſinat in cancros, ſcirrhos, aliaque difficilia uteri mala. Doleo quidem, nam hæc adhibent indiſcriminatim in omnibus mulierculis, & omnibus penè ipſarum morbis, nullo ante facto examine, an iracunda ſit mulier, an placidis prædita moribus; an arida, ſiccaque, an verò mollis, & ſucci plena; an morbis animi laboret, necne: Quinam ſit elater in ſolidis, quæ acrimonia in liquidis, quod æquilibrium in utriſque. Quo facto examine à nobis, eiſque curatis, more quo hydropes ſiccos ventris curare ſolemus, per emollientia, criſpaturam mulcentia, indignationem liquidorum lenientia, aliaque nobis nota, & uſu probata; & ventrem detumeſcere, & menſtrua fluere videmus, ipſaſque ægras ſtupentibus adſtantibus ſanitatem recuperare. Felicem Medicum qui reconditas morborum ſucceſſiones noverit, & Abecedarium naturæ per analogiſmum loquentis optimè didicerit! Qui hæc non habet, non credat ſe clavem habere curandorum morborum.

LI.

Libera tranſpiratio debilem facit corporis conſtitutionem, ſed ſalubritate compenſatur: difficilior contra robuſtiorem naturam, ſed ad morbos procliviorem. Hæc omnia complexus eſt medicinæ Dictator HIPPOCRATES his aureis verbis lib. de morbis: *Quibus corpus probè tranſpirat, ii imbecilliores, & ſalubriores exiſtunt, prompteque ad ſanitatem reſtituuntur. Quibus corpus malè tranſpirat, ii priuſquam ægrotent robuſtiores, cùm verò in morbos inciderint, difficiliùs reſtituuntur:* Miror ſane quomodo SANCTORIUS hanc duplicem de tranſpiratione ſententiam neque citarit, neque ſe vidiſſe ſaltem aſſeruerit. Vel cùm idem divinus Senex ait 6. epid. ſect. 3. *Cutis raritas alvi conſtipationem efficit, cutis coarctatio carnium auctionem; ventris torpor omnium conturbationem, & vaſorum impuritatem.* Sed ex dictis fiat Epilogus legum Medicarum.

EPILOGUS
LEGUM MEDICARUM.

LII.

IN Theorices quæſtionibus agitandis *Sanctoriani*, & *Harvæjani*; at in veris ſenſibus practices, & naturæ morborum eruendis *Hippocratici*, & *Duretiani* præferuntor.

LIII.

Sophiſtarum captionibus abſtinento, curandi leges ab HIPPOCRATE Dictatore petunto. Contra perſpectam veritatem ingenium ne contendunto.

LIV.

Verbis perſpicuis communibuſque loquendi formulis à natura morborum dictatis utuntor. Atque dum ratio cum oraculo naturæ pateſcit, de argumentorum forma, ſophiſtarum exemplo, ne laboranto.

LV.

Prius in theſibus, quæ, in natura per ægrorum morbos loquente, & per ſymptomatum characteres ſe pandente, fundamentum habent, deinde in hypotheſibus exercentor.

LVI.

Argumentum ſatis exploſum ne regerunto, neve obſtinanto, ac ſi diutius contendere libeſcit, aliunde petunto.

LVII.

Objectionibus reſponſione ſolida renituntor; ſi deſit, honeſtiùs tacento.

LVIII.

Si legum medicarum repugnantia nulla ſûat, communes medicinæ regulas opponunto: ſi nec eſcint, primò vetuſtum jus ex HIPPOCRATE, deinde dogmaticas, & rationales ſententias à Græcis, Arabibus, & Latinis Medicis mutuantor.

LIX.

Penes HIPPOCRATEM ſumma poteſtas eſto. Ad eumdem cuilibet provocare jus eſto. Et ſi quid in his legibus obſcurum, perplexumve fiet: communi HIPPOCRATICORUM, conſultis peritioribus inter Medicos, more Majorum interpretandi, ſupplendique jus eſto, & in perpetuas Medicinæ tabulas redigitor.

LX.

Qui ſecus faxint, nec in Theorice *Sanctoriani* ſint, & *Harvæjani* ad leges mechanicas ſolidi, & liquidi: In Practice *Hippocratici*, & *Duretiani*, Blaterones habentor: Doctorum cœtibus excluduntor, erroribuſque ſuis perpetuò torquentor.

FINIS.

GEORGII

GEORGII BAGLIVI
DISSERTATIO V.

De Morborum & Naturæ Analogiſmo.
De Vegetatione Lapidum.
De Terræmotu Romano, ac Urbium adjacentium anno 1703.

Ad Jo. FRANCISCUM MAUROCENUM Virum ampliſſimum, atque Oratorem Venetorum Apud CLEMENTEM XI. Pont. Max.

Nec non DISSERTATIO varii Argumenti,

Potiſſimùm verò de progreſſione Romani terræmotûs anno MDCCIII. ad annum MDCCV.

De Syſtemate, & uſu motûs ſolidorum in corpore animato.

De Vegetatione lapidum, & analogiſmo circulationis maris ad circulationem ſanguinis.

Ad PETRUM HOTTON Medicum Doctiſſimum.

Illa nunc quæ in terræmotibus ad confirmationem animorum pertinent, dicamus, quos magis noſtrâ refert fortiores fieri, quàm doctiores; ſed alterum ſine altero non fit. Non enim aliunde venit animo robur, quàm à bonis artibus, & à contemplatione Naturæ.

SENECA de Terræmotu cap. 32.

JO. FRANCISCO MAUROCENO
SENATORI AMPLISSIMO
GEORGIUS BAGLIVUS.

CUm pro ſingulari tuâ erga ſtudioſos omnes benevolentiâ, & liberalitate factum ſit, Jo. FRANCISCE MAUROCENE *Decus Patriæ*, ut tecum ego, tum de Litteris, tum de aliis permultis rebus, privatos ſermones ſæpiſſimè contulerim, propterea mearum partium eſſe duxeram, memoriam, quam debeo tibi pro gratiâ hujuſmodi præſtare, eam & coram teſtari, & publici juris facere, nec qua id ratione aſſequerer viam huc uſque inveneram. Accidit autem nuperrimè, quod cùm ſenſum tibi meum aperiiſſem ſuper vegetatione, ac nutritione Lapidum; quodque adductus eram, ut crederem Lapides more Plantarum nutriri, ac vegetare; tu, quæ tua humanitas eſt, huic meæ opinioni adhærere, eamque probare viſus es. Et quamquam nihil me de tali argumento publicè conſtituturum fuiſſe affirmaſſem, ne audacter id feciſſe putarer: tamen tuis conſiliis audaciæ notam evaſurus, iis eiſdem Typis, quibus nunc denuò in Galliis opera mea omnia vulgantur, ſpecimen ejuſdem argumenti adjicere, te cohortante, ſum aggreſſus. Cui accuratè firmando, cùm mentem, hiſce diebus, quibus Roma magno Civium terrore, & plures vicinæ Urbes horrendo terræmotu quatiuntur, appoſuiſſem, eò uſque actum eſſe comperi, ut diſſertatiunculæ formam obtinuerit. Quamobrem ſi me tua authoritas ad illum ſcribendum, evulgandumque impulit, jure tibi id dicendum exiſtimo, quod apud te quodammodo notum eſt, tuiſque conſiliis probatum, & confirmatum. Nemo enim aptiùs de hac re ferre judicium valebit, ſi te unum excipiam, quem pro uberrimo ſapientiæ, atque eruditionis penu, ſingulari quadam gemmarum, & pretioſorum lapidum notitiâ ornatiſſimum eſſe cognoſco. Commendationem idcirco omnium accipiet hæc diſſertatio, tùm quia Nobiliſſimo Viro eſt nuncupata, tùm quia tuarum virtutum præſtantiam, Litterarum amorem, in Doctos, ac Litteratos munificentiam, omnes homines ſuſcipiunt, & celebrant. Nec digniùs in

hominum manus obvenire poterat, niſi tuum Nomen eidem fuiſſet adjectum. Siquidem incredibilis illa ſapientia, & ſumma generis nobilitas, quibus apprimè apud Venetorum Rempublicam es commendatus, & primoribus muniis obeundis unicè delectus, apertè comprobant, data tibi hæc fuiſſe à Deo, quò conſiliorum copiâ, & maturitate Rempublicam juvares, & quò ſtudioſorum tuendorum exemplar Principibus Viris præberes. Et quamvis multi nobilitatem generis ex Proavorum honoribus, non autem ex proprio ſplendore oſtendant: Tu verò *Maurocenam* tuam Familiam, non tàm Imaginibus, & ſtatuis, quàm Proavorum gloriâ ubique clariſſimam, virtutibus per manus traditis, acceptiſque à Majoribus, prorogas potiſſimùm tuis meritis, & rectè factis amplificas. Unde ob incrementum Gloriæ tuæ, ſeri Nepotes in te præcipuè, tanquàm in excelſam, atque illuſtrem Familiæ *Maurocenæ* ſpeculam, oculos dirigentes, dignitatem non exiguam ex tui imitatione ſibi comparabunt. Si autem à modeſtiâ tuâ impetrare valerem, ut laudum tuarum cumulum enumerare, & ea hîc dicere ſigillatim poſſem, quæ de te ſentio, perpetuum certè de te monumentum in hac diſſertatione peragerem; ſed quoniam vetitum hoc mihi quodammodo eſt; ideò ſat erit proferre, quod is, cujus fidei, atque prudentiæ Veneti Senatus Arcana traduntur; Is qui apud Clementem X I. Pontificem Optimum max. apud quem Oratoris munere fungitur, gratiâ multum pollet; gratiâ, inquam, veræ virtutis opinione quæſitâ, cujus judicio optimus Pater plurimùm defert difficilibus hiſce, & Europæ luctuoſis, Italiæ verò noſtræ calamitoſiſſimis temporibus; is denique qui graviſſimis negotiis detentus, reliquum tempus artium maximarum cognitioni, jacentibus litteris ſublevandis, & litteratorum colloquiis impendit, non cum aliis eſt conferendus, ſed cæteris omnibus ſummis viris anteponendus: cui quò ſimilior aliquis, eò glorioſior haberi debet. Neque putes mihi ſpem fore in te efferendo, ſive grati erga te animi teſtimonium poſteritati tradere, ſive ab annorum oblivione te vindicare. Quamvis enim multi effecerint, ut quorum nomina perire nollent, eorumdem in ſuis ſcriptis meminerint: prout *Attico* accidiſſe advertit Seneca Epiſt. 21. *Nomen* Attici *perire* Ciceronis *Epiſtolæ non ſinunt, nihil illi profuiſſet gener* Agrippa, *&* Tiberius *progener*, *&* Druſus Cæſar *pronepos: inter tam magna nomina taceretur, niſi* Cicero *illum applicuiſſet.* Idque teſtatur MARO his verſibus.

Fortunati ambo, ſi quid mea carmina poſſunt:
Nulla dies unquam memori vos eximet ævo,
Dum domus Æneæ Capitoli immobile Saxum,
Accolet, imperiumque Pater Romanus habebit.

Tu tamen altiùs multò, longiùſque evolans, nullâ exterius laude opus habes pro immortali gloria conſequenda. Siquidem admirationi omnibus eſt tua prudentia cum eloquio conjuncta, gravitas cum comitate ſociata,

ſapientia ab humanitate ſtipata, & copulata cum moderatione nobilitas; adeòque ex hac tantarum virtutum præſtantia tuum Nomen, quod nunc Romæ, hoc eſt in publico terrarum Orbis Domicilio, omnium plauſibus excipitur, nulla impoſterùm obſcuratura erit oblivio. Meum itaque de te benemerendi animum conſiderabis, & eam in partem accipies, quam ſumma vel mea in te obſervantia, vel tua erga me benevolentia poſtulat.

De Morborum, & Naturæ Analogiſmo.

INter ſæcula, quæ ab Orbe condito memoranda fuerunt, noſtra hæc ſæcula potiorem ſibi exigunt admirationem; tum quia talia hiſce temporibus evenerunt, quæ aliàs nunquam; tum præcipuè, quia ita ſe ſcientiæ, ac bonæ artes nunc evexerunt, ut de incremento ulterius deſperent Si quis enim ad inventa, & cultum reſpiciat, nec coli amplius ſcientias, nec amplius adinveniri poſſe pro iiſdem augendis fatebitur. Via tamen, quam nonnulli tentaverunt, ut increbreſcerent, vocatur à Philoſophis analogiſmus, ſive argumentatio à ſimili. Id apertè conſtat in anatome, in Chymia, in Botanica, Mechanica, & Meteoris, aliiſque innumeris artibus, ac ſcientiis, quæ nec aliter adauctæ ſunt, nec aliter illuſtratæ. Proinde eamdem mihi viam eruendæ veritatis causâ proponens, in novo hoc tractatu, eodem etiam modo, incedendum mihi eſſe putavi ſuper Naturâ, Curatione, Diagnoſi, & Prognoſi morborum; id eſt in inveſtiganda alicujus morbi natura, cauſa, aut curatione, per analogiam ratiocinari, ac procedere poſſumus ab aliquo morbo manifeſto, & apparente, cum quo occultus ſimilitudinem aliquam haberet. Certum ſiquidem eſt, quod in cunctis operibus ſuis analogicè Natura procedit: ſive *ſuperius inferius unum* ex PYTHAGORA; nec plures, ſed unus eſt modus procedendi, & differentia, quæ intercedit inter corpora, oritur ex diverſis illorum formis, propter quas diſſimilia ſunt corpora in operationibus, quamvis unica ſit omnium cauſa. Unde egregiè monet SENECA Epiſt. 65. *Omnis Ars imitatio eſt Naturæ, itaque quod de univerſo dicebam, ad hæc transfer, quæ ab homine facienda ſunt.*

Cujus argumenti ut exemplar apponam, non abs re fuerit conſiderare Pleuritidem. Dum Pleuritis generatur, generatio ejuſmodi eſt, qualis eſt generatio inflammationis aliarum partium. Adeo ut ſicuti in curatione Pleuritidis Medicus plenè debet adjicere animum ad procurandam laxitatem debitam in parte inflammata, & laxitatem pariter in fluidis morboſis, ut exinde faciliùs ad exitum promoveantur. Ita pariter in aliis omnibus inflammationibus per anodyna, & diluentia, ſolidorum laxitas procuranda primò eſt, nec non libertas, laxitaſque fluidorum, ut debito tempore per-

vias magis familiares naturæ, ac per leges coctionum hujuſmodi mala eliminentur; Et ſicuti noxium eſt exhibere in pleuritide ſpirituoſa, volatilia, acria, atque urentia, potiſſimùm quando nimia in fluidis viſciditas, cruditas, & apparatus tenacium humorum in pulmonibus non regnat, quæ tunc expoſcerent remedia magis ſpirituoſa, mixta tamen diluentibus; quia in fluidis, & ſolidis vis, intenſio, & criſpatura creſcerent: ob eamdem etiam rationem in aliis internis inflammationibus hujuſmodi remedia exhibenda nimiùm non erunt; Et ſi cauſa viſciditatis, cruditatiſque humorum exhibenda ſit, miſcenda tunc ſpirituoſa cum julepis pectoralibus: uti ego facio miſcendo ℈. 1. vel minus ſpiritus fuliginis vel cornu cervi cum ℥. iij. ſyrupi ſcabioſæ & pauca aqua tuſſilaginis & cochleatim exhibendo in pleuritide, quæ provenit ex nimia humorum viſciditate cum pauca tamen ariditate, inflammatione, criſpaturaque partium affectarum; Quod ſi hæc adſint, emulſiones ſeminum cardui ſancti, ſperma ceti, gelatina cornu cervi & his ſimilia præſcribenda. Quare à pari, à Pleuritidis generandæ ejuſque curandæ modo procedendum eſt analogicè ad generationem, curandique methodum aliarum inflammationum in viſceribus, quoad purgationem, ſanguinis miſſionem, remedia debita, & morbi eventum: habito tamen ſemper reſpectu ad peculiarem cujuſlibet partis naturam, ſitum, uſum, ſtructuram, conſenſum cum aliis, &c. quæ mutationem non levem afferre ſolent in natura inflammationum, dum iis corripiuntur ægroti.

Et ut brevitati ſtudeam, eâdem ratione quâ de Pleuritide diximus comparata ad alias inflammationes, diſſeri poteſt analogicè de aliis morbis, unicus nempe ad alium. Ita in theoria, modoque procedendi dolorum generaliter Colica mutatur in paralyſim, dolores humeri deſinunt in Lumbaginem, & è contra. Rheumatiſmus, & arthritis in paralyſes incurabiles. Dolores, qui neque purgatione, neque ſanguinis miſſione, neque alio modo cedunt, in ſuppurationem deſinunt ex Hippocratis ſententia. Unde ex his, de dolore ad dolorem facilè, id eſt analogicè diſſerere poſſumus, quoad generandi, curandique modum, eorumque eventum. Criſpatura ſolidorum in ſingulis regnat; ea demulcenda eſt.

Scorbutici, Melancholici, Gallici, torquentur ſæpe doloribus ſæviſſimis variis in partibus, & pro varietate characteris trium horum morborum variè curandi ſunt. Gallici cum antigallicis, ſcorbutici cum antiſcorbuticis; Melancholici cum ſero lactis, ſuccis herbarum, & his ſimilibus attemperantibus demulcendi: ſi contrariæ indolis remedia in melancholicis dederis, ægrum jugulabis. Unde in præſcribendis remediis ad dolores, præter criſpaturam, intenſionem, irritationemque ſolidorum, quæ ſingulis doloribus communes ſunt, habenda eſt ratio characteris morbi alicujus generalis, à quo dolores foveantur, aliter cura vana, & trita erit. Melancholicos doloribus vagis dirè excruciatos vidi; & quando de-

coctis exſiccantibus, aut ſudatione in ſtufis ſiccis curatio peragebatur, in deterius ire obſervabam: juvari contrà ſummoperè ſero lactis ſimplici, vel viperinato, ſuccis depuratis ſonchi, borraginis, cichorei, &c. deſtillatis refrigerantibus, longâ potione aquæ nucerianæ ſalſa parillæ alteratæ, & ſimilibus.

Hyſteria cum hypochondriaca quàm analogicè inter ſe procedant, quoad generationis, & quoad curandi modum, penè exactè, atque ſimili ritu, & ordine; Recentiores apertè probarunt, & docuerunt; pariter Aſthma ſiccum, Hydrops ſiccus, Mola uteri convulſiva, ſive hydrops ſiccus uteri ex noſtra ſententia, nonne analogicè pariter, uti ſuperiores, procedunt in omnibus? Ideò analogicè ab iſtis morbis convulſivis ad alios convulſivos, quoad generandi, curandique modum, & quoad eventus procedendum.

Mictus ſanguineus, id eſt ſanguinis nigri vitriolici, & adinſtar atramenti valdè obſcuri, & nigri, criticus ſolet eſſe, & aliorum morborum liberator, nempe capitis, & pectoris, ut in nonnullis ſenibus obſervavi, potiſſimùm in Sene ad Clivum Quirinalis, non longè ab Hortis Palatii Mazarinorum; & ſi quis ſtringeret hujuſmodi fluxum, ut pote fluxum ſanguinis atri, peſſimi, peſtiferi, & vitriolum manifeſtè redolentis, in evidens mortis diſcrimen conjiceret patientem, ut etiam obſervavi. Ita fluxus ſanguinis atri, nigri, vitriolacei, fœtidi, peſtiferi per alvum effluens, criticus ſolet eſſe, & liberator plurium morborum ventris, dolorum diuturnorum circa lumbos, & ſimilium: Dummodò tamen non ſint dura, obſtructa, & intenta hypochondria, præcipuè dextrum, in quo caſu lethalis eſt hic ſanguinis fluxus niger, ac fœtidus, ut Divinus Senex animadvertit; & ego nuper vidi in Sene ex jecore duro laborante in Campo Martio prope Ædes Mediceas, cui mortem palàm prædiximus, quia Hippocrates ita jubet; Quare in mollibus hypochondriis ſanguinis fluxus per alvum, ſanguinis nempe nigri, vitriolacei, fœtidi, non eſt ſtatim ſiſtendus, ſed ſinendum ut fluat, donec veluti per criſim viſcera naturalia liberentur, ut de cruenta urina ſupra diximus. Id feliciter hac ratione vidi ſucceſſiſſe nuper in quinquagenario ad ſuburram prope ædes S. Mariæ in Montibus, ſanguinem nigrum, fœtidum, & verè vitriolicum ejiciente per alvum, dolente tunc dextro hypochondrio per plures menſes, ſed Jecore molli, nec obſtructo; uſu ſeri lactis cum hedera terreſtri recenti & radice ſcabioſæ recenti cocti, ac plures per dies uſurpati, à dictis crudeliſſimis doloribus lumbi dexteri, & à ſanguinis nigri, fœtidi, & verè vitriolici fluxu liberatus eſt feliciſſimè. Ex hujuſmodi doloribus dexteri lumbi pertinaciſſimis, & diris, durantibus per totum triennium, obiit derepente Vir melancholicus, & hypochondriacus in campo agonio inter vallem Martiam, & circum Flaminium.

In Cadavere obſervavimus plures libras ſanguinis concreti, congelati,

fœtidi circa omnes muſculos lumbi dexteri, & qui in ſuperiori ægroto feliciter excretus fuit per alvum, illumque liberavit à morbo; huic ſecundo quoniam intus remanſit, mortem intulit repentinam, ob diuturnos dolores, fibris dictarum partium, omninò criſpatis, convulſis, ac penè exſiccatis, hinc ſtrangulatâ fluidorum circulatione, mors ſucceſſit repentina.

Quare ut rem concludamus, in hoc tractatu de Morborum analogiſmo, plura repetemus, quæ diximus in tractatu de conſenſu ſolidorum jure originis, vicinitatis, uſûs, & communicationis officii. Nam ſummè conferunt ad argumentandum analogicè, & cum certitudine de morbo ad morbum. Analogia autem explicabit quomodo morbi, qui ſunt naturâ iidem, partibus verò læſis differentes, ſymbolizant ad invicem in modo procedendi, in ſymptomatibus eos concomitantibus, in cura, & remediorum eventu, & demùm in prognoſi, & quod ab altero ad alterum tuta poſſit fieri argumentatio quoad omnia antè recenſita. Neque ſolùm in morbis naturâ iiſdem, ſed in pluribus naturâ diverſis, pro peculiari quadam læſione, quam in fluidis inducunt, utriſque penè ſimilem, per analogiam ab altero ad alterum recta fieri poſſit argumentatio, ad curandum eoſdem methodo penè eâdem, iiſdemque remediis, ut ſuo tempore explicabimus; & in lue gallica cum ſcorbuto comparata id quotidie verum experimur. In Rheumatiſmo inflammatorio ad Pleuritidem merè inflammatoriam comparato. Vagatur enim Romæ rheumatiſmi, ſive dolorum univerſaliter vagantium ſpecies, quæ revera ab inflammatoria ſanguinis diatheſi dependet: Nec alia ratione curatur, quàm repetitâ ſanguinis miſſione; ſanguis enim venâ emiſſus cruſtam albam gelatinæ non abſimilem in ſuperficie habet, & ferè ſimilem albæ cruſtæ in Pleuriticorum ſanguine frequenter apparentis. Ideò repetitâ ſanguinis miſſione, victu, ſive ptiſanâ hordeaceâ, avenaceâ, & juſculis ſem. melon. ebullitis, denique diluentibus, & anodynis, ut in pleuritide mihi uſu venit, talem curo inflammatorium rheumatiſmum, ut dicam ſuo tempore. Et quando, in declinatione morbi, vires ob tenuiſſimum victum, & curam evacuantem ſunt nimiùm proſtratæ, acuties tamen aliqua morbi, nec non acrimonia inflammatoria adhuc viget; tunc ſumo flavedinem ſubtilem corticis limonum in fruſtula reſectam, eamque bullio leniter cum aqua fontis; & hujuſmodi aquæ citratæ calidæ præbeo bibendos ægro tot cyathos, quot velit; dummodò poſſit ſtomachus regere. Hâc enim copioſa potione refræno ſalium acrimoniam, vires reſtauro, & fluxiles reddo humores, ut in ſuis philtris faciliùs, citiùſque repurgentur. Hanc potionem aquæ citratæ frequenter præſcribo Romanis noſtris loco Caffe, aut Chocolatæ & facio ut aliquot cyathos ejuſdem valdè calidæ quotidie ſorbeant; nam calidâ ſtomachum exhilaro, cortice verò ſive flavedine calidæ incoctâ reſtauro, & corroboro. Caffe enim, ſi nimium potetur, officit nervis, Chocolata nimia, ſanguini & capiti, ut fusè diſſeruimus in praxi noſtra

ſuperiùs

ſuperiùs ubi de morbis : Cyathos itaque calidæ citratæ quotidie ſorbere ſaluberrimum eſt. Sed uti hujus ita & aliarum potionum uſus nimius, ſive abuſus pernicioſiſſimus judicatur, &c.

De Vegetatione Lapidum.

Atque ne recedam à propoſita mihi ratione differendi per analogiam de Naturæ effectibus in novo hoc, nec à quopiam adhuc exculto, de vegetatione lapidum argumento; id pro virium mearum tenuitate demonſtrare, ac probare enitar. Quamobrem ſi quis ingenii acumine, ac aſſiduo labore, ad Naturæ effectus perſcrutandos, juxta triplex illius Regnum, Animale ſcilicet, Vegetabile, ac Minerale, mentem attollat, Naturam ſanè analogicè operari, æqualitate pari in his omnibus, ac ita facili, atque placido modo, uſque ad admirationem obſervabit. Quiſnam credidiſſet Plantas reſpirare, earumque liquores circulare eodem modo, quo liquores circulant in animalibus? Attamen ex tot, tantiſque Recentiorum experimentis id ſatis deducitur, nec in dubium revocatur; etenim id omnium primus perdoctè noſtra in Italia MALPIGHIUS, experientiâ demonſtravit. Animalia quæque, ac Vegetabilium genus omne ab ovo naſci, quis unquam putaſſet? hoc tamen tali evidentia in ipſamet Italia, & tali ſoliditate comprobatum eſt, ac illuſtratum, ut non abſque imperitiæ, ac temeritatis nota, hujuſmodi veritatem aliquis improbaverit. Imò ſatis patet Naturam eodem uti artificio in producendis à Plantarum ovo, (nimirum ab illarum ſemine) futuris plantis, quo ipſa utitur in efficiendo, ut ab ovo Avis naſcatur, ut Author præcitatus, & quamplurimi illius veſtigia ſequentes nuper obſervarunt.

Quare multò ſatius eſt tempus impendere in Naturæ operibus ſcrutandis, unde utilitas aliqua emanat, quàm inanibus ſe exercere. Hinc optimè ait SENECA quæſt. nat. lib. 3. in præfat. *Conſumpſere ſe quidam, dum acta Regum externorum componunt, quæque paſſi invicem, auſique ſunt populi. Quantò ſatius eſt ſua mala extinguere, quàm aliena poſteris tradere? Quantò potiùs Deorum opera, quàm Philippi, aut Alexandri latrocinia celebrare? cæterorumque, qui exitio gentium clari, non minores fuere peſtes mortalium, quàm inundatio, quâ planum omne perfuſum eſt; quàm conflagratio, quâ magna pars animantium exaruit? Quantò ſatius, quid faciendum, quàm quid factum ſit quærere. Itaque in ſecundis nemo confidat, in adverſis nemo deficiat, alternæ ſunt vires rerum. Magna iſta, quia parvi ſumus, credimus. Multis rebus, non ex naturâ ſuâ, ſed ex humilitate noſtra, magnitudo eſt, &c.* Hucuſque ille.

His ita præmiſſis, ac veris exiſtentibus, cùm nemo hoc ſæculo, ob tot adinventa, & nova experimenta feliciſſimo, animadvertiſſet ad conſide-

randam generationem, nutritionem, ac vegetationem lapidum; Ideo præſentis hujus noſtræ lucubrationis hic erit finis, & hic unicè noſter ſcopus. Elapſis ante annis per varias Italiæ regiones iter faciens plura de lapidum vegetatione meditabar, & plura in itineribus per montes, & potiſſimùm Florentiæ, de eadem obſervabam, ac ſedulò adnotabam. Plurima tamen obſervare, ac diſcere Romæ datum eſt, decem his annis quibus hîc moror; Ubi cùm incredibilis Marmorum, lapidumque omnis generis copia præ aliis Regionibus proſtet; pro locupletando hujuſmodi Argumento, Nobis obſervandi, ac perſcrutandi res ſanè curioſas, ſcituque dignas in his, illuſtrium, nobiliorumque Virorum Muſæis, atque Marmorum, Gemmarum, ac magnæ æſtimationis lapidum Gazophylaciis modus non defuit; Imò aliquando, ne dicam ſæpiſſimè, officinas lapicidarum Urbis, ubi innumeræ ſunt, luſtravi, ut lapidum differentias, & naturam animadverterem, ac de illis cum Artificibus quicquid praxi, & uſu ipſi noverint, diſſererem. Cum ipſis quoque Statuariis, Cæmentariis, & Lapicidis frequenter locutus, plura ab iiſdem didici, quæ hujuſmodi materiam illuſtrant. Neque hujuſmodi indagine contentus, Tibur petii, ut obſervarem Latomias Marmoris Tiburtini, vulgò *Travertino*, albi, ac duri: Petii quoque Marini Oppidum duodecimo ab Urbe lapide, ut ibidem lapidis cujuſdam nigricantis, vulgò *Peperino*, lapidicinas adnotarem. Denique quicquid dictis in locis, & in lapidicinis ſuburbanis, in quibus lapis excavatur tophaceus, obſervatione, & experientia lapicidarum addiſcere potui; ſatis ſuperque me movent, ut credam lapides in ſuis Matricibus nutriri, creſcere, ac vegetare.

At quia ex obſervatione centenorum propè marmorum, Saxorum, Gemmarum, aliorumque pretioſorum lapidum inter ſe differentium, ſuper quibus animadvertere mihi Romæ occaſio fuit, deducimus de hujuſmodi materia planè diſſeri non poſſe, niſi prius ritè diſtinguantur lapides, Saxa, Marmora, Gemmæ, aliaque hujus generis, & in ſuas claſſes ordinatè reducantur. Neque huic argumento ſatisfieri poſſe exiſtimo brevi tractatione, & tumultuaria obſervatione, ſed laboribus aſſiduis, ac multorum annorum exploratione, quibus faciendis, cùm impar omninò ſim, ob graves, quibus quotidie premor, occupationes, tùm etiam ob brevitatem huic diſſertationi neceſſariam; ideò ſtatim ad præfatorum probationem deveniendum eſt.

Superiùs innuimus, quod ut exactè de hac materia tractetur, obſervationibus eſſet incumbendum; verùm ne tædium propter innumeras, quas adhuc peregimus, obſervationes Lectoribus offeramus, ſatis erat nonnullas, imò illas adducere, quibus coactus fui opinari, lapides illos, quos duriori ſubſtantia præditos reſpicimus, eoſdem antea aquam fuiſſe, poſtea principiorum ſalinorum, terreorumque concurſu, ac unione tranſmutatos eſſe in Lapidem; adeòque, ſi anteà teneri erant, ac molles, com-

modiùs vegetare poterant, ac creſcere, dùm adhuc ſuæ Matrici, veluti utero ſuo, adhærebant; non tamen poſtquam ab ea reſciſſi ſunt: idque obſervationes, & experimenta ſequentia abundè comprobant.

OBSERVATIONES.

I.

Plaſma rariſſimum propè Urbem ad Portam Oſtienſem noviſſimè repertum, ex quo ſingularis ſtructuræ Menſulæ confectæ ſunt. Plaſma hoc, ſive Figmentum, Marmoris ſpeciem habet, ex quatuor pretioſis lapidibus, Smaragdo nimirùm, Amethyſto, Onyche, & Agatâ compoſitam: & quanquam color ille viridis tranſparens, verè non ſit ſmaragdus, ob qualitates autem, quas præ ſe fert, vel matrix, vel ſpecies ſmaragdi videtur, cùm duritiem, coloremque ſmaragdo ſimilem gerat, & conſervet; idem & de Amethyſto, & de Onyche cum ſua duritie aſſerimus; Agata etiam in hujuſmodi compage, licet in minori quantitate ſit, quàm alii lapides pretioſi, perfectiſſima tamen eſt; & quamvis Amethyſtus, ac ſmaragdus tranſparentes, ac perlucidi ſint, Onyx tamen obſcura videtur. Accidit autem quod, cùm rari pretioſi, ac omninò inter ſe diverſi quatuor hujuſmodi lapides molles, atque teneri in ſuis reperirentur Matricibus, principio ſalino, ac bitumineo coagulante ſimul conſtricti, hujuſmodi Plaſma, aut figmentum produxere, cujus apud me nonnulla conſervantur fragmenta.

II.

Marmor Tiburtinum, vulgò *Travertino*, Tibure in Villa Hadriani ad viam Latinam excavatur: ex hujuſmodi Lapide, Romani antiquitùs, & Principes elapſis temporibus, ædificia innumera admirandæ molis conſtruxerunt: potiſſima ſunt Amphitheatrum Flavium, & ſpecioſiſſima Vaticana Baſilica; & quotidiè pro conſtruendis Urbis ædificiis ingens hujus Marmoris copia, tum Romam, tum vicinas ad Urbes advehitur. Unde ergo materies tanta, niſi vegetaret? Ideoque Lapidicinæ, quæ ducentis, ſive quadringentis abhinc annis exhauſtæ erant, nimiùmque profundæ, nunc publicam viam, ſubtus jam lapide vegetatò, adæquant. Hoc idem aſſeri communiter ab ipſis lapicidis, ſive foſſoribus audivimus; cùm anno elapſo experimenti gratiâ Tibur adivimus, ibi eorum opiniones, atque experientias accepturi, eoſdem de hoc marmore collocuti ſumus, atque ibidem multa extranea corpora, ferrum, videlicet, antiquorum foſſorum & conchylia lapidi immixta, ac prope lapidefacta obſervavimus.

III.

In montibus Piciniſci lapidicina eſt Alabaſtri, & aſſerunt lapicidæ, quod marmoris hujus venæ magis, minuſve coloratæ fiunt à tellure, per quam aquæ à locis vicinis filtrantur, & ab ea varietatem coloris ſuſcipiunt. Præterea ab hujuſmodi Alabaſtri corticibus, in quibus aquarum guttæ, uti in Cryſtallo montana, lapidefactæ, & conglaciatæ obſervantur, illud primum tenerum, ac molle fuiſſe deducitur, imò in illo corpora extranea etiam reperiuntur adinſtar Tubi conglaciati; hinc ſi molle, ac tenerum in ſuis primordiis fuit hoc Alabaſtrum, ut ex corporibus extraneis in eo lapidefactis deducimus, cur vegetare etiam, ac creſcere continuò non poteſt?

IV.

Subniger lapis, coloriſque cineritii, minus tamen durus, quàm Tiburtinum marmor, duodecimo ab Urbe Lapide, & præcipuè Marini, olim Villa Marii dicta, excavatur, & vulgo dicitur *Peperino*. Viſendi causâ lapidicinas hujuſmodi, Marinum, Caſtrum Gandulfum, ac Albanum paucis abhinc menſibus acceſſimus; ibique nobis foſſores, ac Latomi retulerunt, creſcere, & vegetare lapides illos ſibi videri; nam præter rationes, ac obſervationes ſuperiùs in lapidicinis Tiburtinis adductas, iidem retulerunt foſſores, & lapicidæ Marinenſes Albani, aliique vicinorum oppidorum, quod poſtquam ad debitam profunditatem excavarunt lapides in hujuſmodi foveis, ne inutiles, & otioſæ impoſterum ſint, replent illa fragmentis ejuſdem lapidis poſt ſciſſionem remanentibus, terrâque ſuperadditâ, & ſato arundinum ſemine, atque radicibus Arundinetum efficiunt, quo pro fulciendis vitibus utuntur. Elapſis centum, vel ducentis circiter annis arundinetum reſecant, & obſervant foveam jam eſſe repletam, & lapidem ſubtùs jam vegetaſſe, & creviſſe; unde hi novi lapides ad uſum denuò revocantur, & jam repletæ foveæ, ſcindendo denuò exhauriuntur.

V.

Lycii in clariſſima, & nobili Urbe Apuliæ in Salentinis, quæ me à pueritia ſuo in ſinu fovit, & aluit, cuique omnia mea debeo, lapis albus, ac ita tener excavatur, ut Cæmentarii in illo pertractando, & lævigando utuntur iiſdem inſtrumentis, quibus fabri lignarii in Tabulis lævigandis: adhibitus poſteà ad tecta, ac ædificia conſtruenda, tantùm dureſcit, ut marmoris diritiei penè aſſimiletur. In excavando hoc lapide inveniuntur in eodem frequenter Cochleæ, ferri moleculæ, teſtæ conchyliorum & marinorum animalium, aliaque hujuſmodi. Cùm ergo omnes penè incolæ illius Provinciæ ad ædificia, delubra, & ſacella conſtruenda illo utuntur lapide: certè niſi vegetaret, conſumptus adhuc eſſet.

VI.

Inter domeſticas memorias quas Urſinæ familiæ Principes à majoribus conſcriptas adſervant, adnotatum eſt, quod è quadam ſulphurariâ ducentis abhinc annis ſulphur effoſſum fuit; quo ſpatio temporis elapſo, & concreto ſenſim, ac vegetato ſulphure, fovea paucis ante annis vicinos æquabat campos; adeo ut nunc denuò ſulphur ab ea excavatur; idque idem de ferro, de Alumine ſciſſili, hujuſmodi materiei effoſſores adſeverant. Si vegetare, & creſcere ita quotidie obſervamus, cur idem in lapidibus evenire negabimus?

VII.

Lapis Cochlearis dictus, in Sicilia reperitur, & propè mare excavatur; eſt cineritii coloris, & quodammodo pellucidus adinſtar matricis margaritiferæ, qui cùm in fruſta ſecatur cochleis interſectis abundat, à quibus nomen accepit ſuum; & niſi mollis antea fuiſſet, ejuſmodi cochleis non ſcateret. Et ſi mollis antè fuit, cur vegetare non poteſt, matrici ſuæ adhuc adhærendo?

VIII.

In Muſeo Viri nobilis Marci Antonii Sabbatini noſtrûm amiciſſimi, ac celebris rerum antiquarum ſcrutatoris, inter alia, quæ in eodem admiratione digna ſervantur, Onychem vidimus, pellucidum, & diaphanum habentem corpus, cum nonnullis arborum folliculis in medio inſertis. Quæ gemma cùm naturâ ſuâ duriſſima ſit, niſi antea mollis fuiſſet, utique folia illa in ſe non contineret. Pariter apud eundem amiciſſimum Virum aſſervatur dens Elephantis pondere, & magnitudine admirabilis, pendit enim libras 300. circiter, longus verò eſt palmos ferè 18. Repertus eſt anno 1698. in ipſa Tophacei lapidis ſubſtantia in quadam Tophi lapidicina extra Portam Oſtienſem ad Baſilicam Divi Pauli. Calcinatus penè nunc eſt, ac albus, eoque utor ipſe pro Diaphoretico magnarum virium in malignis febribus: ad abſorbendum acidum nil invenio præſtantius: ex hoc clarè deducitur Tophacei lapidis materiem mollem ante fuiſſe, deinde creviſſe, ac vegetaſſe, aliter extraneum hoc corpus includere non potuiſſet.

IX.

In cryſtallo montana extranea corpora ſæpiùs inſunt: prout ſunt aquarum guttæ, lapilli, grana argenti, corpuſcula flavi coloris, & ſimilia, idque abundè excepi in eodem Muſeo Domini Sabbatini.

Ab Jaſpide cùm rubris maculis, qui appellatur heliotropium, nonne apertè deducitur fuiſſe antea mollem, ac teneram, poſteaque duram evaſiſſe?

X.

Elapſis annis in Sicilia, inter fodiendum, genus novum lapidis repertum eſt fermè admirabilis, ac pretioſi. Lapis hic evidenter in externa parte

obſervatur eſſe compoſitus ex foliis, & ſtratis lapideis, uti foliati obſervantur lapides Bezoar, calculus humanus, &c. Interiùs verò per totam ejus ſubſtantiam ab Artifice lævigatam, videtur eſſe veluti quædam gelatina argentea lucida, ac nitida, in qua auri, & argenti ramenta aliorumque lapidum pretioſorum fragmenta confusè inter ſe mixta grato propemodùm ſpectaculo conſpiciuntur, & ſi Solis radiis admoveatur veluti Iris, *mille trahit varios adverſo Sole colores*, quo carmine explicatum habeas ſuum merè incredibilem aſpectum. In ſupradicto Muſæo fruſtra quædam adſervantur: in Muſæo autem Columnenſium Principum duæ ſunt Menſulæ, ſive Tabulæ marmoreæ ex hoc lapide confectæ: & niſi mollis antea hic lapis fuiſſet, tam diverſæ naturæ corpora profectò non contineret.

XI.

Obſervavi lapidem ex dimidio Pyropo, & alteram medietatem à ſapphyro in eademmet matrice compactum, ac lapidem ex Amethyſto, & Topazio etiam in eadem matrice compactum, & ſimul concretum in unum corpus. Vidi itidem parvum Adamantem roſacei coloris, qui rarus eſt, & pretioſus. Jaſpidem multicolorem & variis lapillis coloratis compactam vidi, & ipſius conſtructionem examinando, deprehendi eſſe revera congeriem plurium lapillorum in unum corpus à ſucco aliquo bitumineo coagulatam, & concretam.

Lapis aquilinus naturâ ſuâ durus eſt, & intùs extranea corpora adſervat: hinc auribus admotus, atque concuſſus aliqualem ſonitum edit. De hoc lapide referunt, quod renibus Mulierum parturientium ligatus partum acceleret. Lapides, vulgò Ceraunii, omnes penè perforati ſunt. Denique in eodem Domini SABBATINI Muſæo vidi carbones, hominum, & animalium dentes, ac lignum ingentis magnitudinis, omninò lapidefacta. Rami quoque arborum, ac arbores integræ petrefactæ obſervantur. Corallia ſunt mollia in fundo maris, ſtatim ac extrahuntur dureſcunt. Idem de ſuccino aſſerunt: Idem etiam in diem de calculis humanis obſervamus; molles enim ſunt dum extrahuntur à corpore, deinde marmoream duritiem acquirunt. In Icterico, obſtructionibus laborante, & calculo veſicæ defuncto, in veſica fellis tres flavos calculos valdè molles obſervavimus, cùm elapſis menſibus cadaver viâ Aventinâ ſecuimus; poſt nonnullos autem dies iidem calculi duriſſimi evaſerunt.

XII.

Interamnii Urbe celebri in Umbria lacus eſt, vulgo *Piè di Luco* ſive Pedelucanus, in quem duo exigua flumina, Velinus, & Nares, vulgò *Nera* ſe exonerant. Hujuſmodi fluminum, & lacus aquæ, fluxu, atque exitu impedito, ob canales limo, vel aliâ materie repletos inundant omnes agros prope Reate, & Interamnium cum ingenti Incolarum damno; cui incommodo ut providerent antiqui Romani duas excitarunt foveas,

ſive Caveas in vivo lapide, dictas Curinas à *Curio Conſule* forsàn, vel Viarum Curatore: per quas dato exitu, & curſu dictis aquis, hæ in ſummitate vicini montis perductæ, per altitudinem ferè medii milliaris, grato ſpectaculo, decidunt in Planitiem Interamnii prope Oppidum, vulgò *Papignio* tribus milliariis ab Interamnio Reate verſus diſtans, & in Tiberim, ni fallor, per occulta viarum tandem decurrunt. Longitudo dictarum Cavearum erat medii ferè milliaris, latitudo, ac profunditas viginti quatuor palmorum ex utraque parte ſigillatim. Tempore Clementis VIII. Pont. max. ex omnibus lateribus, ac profunditate cavearum, vegetato ob longum annorum curſum, & augmentato lapide, aquis recipiendis, ac vehendis incapaces evaſerunt; nam ad planum telluris jam repletæ videbantur. Quâ de causâ ut futuris inundationibus proſpiceret Pontifex, novam excitari foveam juſſit longitudinis medii milliaris, & latitudinis, ac profunditatis ſupradictæ, ab ejus nomine dictam Clementinam, in qua cum evidenter vegetent, & creſcant latera lapidea, ferreis inſtrumentis, ſtatuto quoque tempore, à Foſſoribus reſcinduntur augmentatæ partes, aliter longâ morâ nimiùm vegetato lapide, etiam hæc clauderetur Fovea.

XIII.

Omnis itaque generatio penè ex fluidis proficiſcitur, ne Gemmis quidem, nec lapidibus exceptis. Sic res lapideſcunt cùm partes lapidificæ in aqua minutim exſolvuntur. Sic aliquando ſilices, lapillos pellucidos ex ſucco puriori, & percolato coaleſcentes intùs concludunt, interdum aliis ſuccreſcunt, aut plures velut ex eadem matrice aſſurgunt: ut in iis foſſilibus, quæ fluores appellantur. Nec ferè aliter gemmæ formantur, quàm ſales ipſi ex variis lamellis; nec dubium eſt, quin hæ tenuiſſimæ lamellæ ex ſucco paulatim concreſcente, ferè ut in talco, aut in cryſtallis vitrioli accidit, prodierint. Color Gemmarum quoniam pendet à ſulphure mineralium eas tingente, ideò gemmæ penè omnes, ignis vi ſuis coloribus plerumque exuuntur.

XIV.

Simili ratione cryſtallorum fruſta interdùm guttam aquæ pellucidæ intùs continent. Sic in duriſſimis Indiarum lapidibus, gemmæ aliquando deliteſcunt. Quoniam verò ſubſtantiæ duræ ita exquiſitè miſceri non poſſunt, niſi antea fluidæ eſſent, Matricem lapidum ac Gemmarum fluidam ante fuiſſe exiſtimamus. Quid enim iiſdem figuris gemmas ubique circumſcribit, niſi conſtans, vegetus, & ubique regnans ſpiritus rationibus ſeminariis prægnans? Neque enim figuram ſuam à loco tanquam à vaſe mutuantur: cùm plures ex una ſuccreſcunt radice, vel in eadem matrice ut grana in ſpica continentur, ut vidi nuper in matrice ſmaragdi apud præfatum eruditiſſimum ac nobilem SABBATINUM: creſcunt enim in ſuis Fodinis Gemmæ, & aliæ aliis decedentibus ſuccedunt. Pariter Dominus BOYLE

narrat ſe vidiſſe lapidem cryſtallo ſimilem, & exquiſitè figuratum, qui circà filum ramoſum argenteum concreverat; Imò etiam habere domi ſerpentem in lapidem converſum.

XV.

Tempore maximi, & memorabilis incendii Veſuviani anno 1631. plura notatu digna obſervata ſunt, & typis data ab ABB. BRACCINO *lib. de incendio Veſuviano.* Et primò quidem homines ab igne conſumpti inventi ſunt, illæſis tamen veſtimentis. 2. Ad littus maris cadaver hominis inventum eſt, in quo femur alterum erat omninò lapidefactum, alterum verò nequaquam. Lapidefactæ quoque inventæ ſunt ſub Veſuvii cineribus Ficus paſſæ, capſulá ligneâ clauſæ. Veſuvius ardens per ſubterraneas ſpecus abſorpſit ingentes aquas maris, eaſque paulò poſt, littore exſiccato, evomuit in vicinos agros, quos ingenti pariter innundatione devaſtavit.

Declinato poſt menſis ſpatium incendio in ſummitate montis idem BRACCINUS invenit conchylia, aligam, teſtas conchyliorum & plura marina corpora marinis aquis abſorpta, & per ſpecus ſubterraneas ad ſummitatem denique deducta: qua de re fusè Dominus BULIFONIUS amicus noſter peculiari libello de *Veſuvio* diſcurrit.

CONCLUSIO.

EX his, veluti per corollarium, deduco ſequentes propoſitiones à Doctiſſimo STENONE in libro *de ſolido intra ſolidum contento* fusè probatas, ac demonſtratas: Et quidem,

Si corpus ſolidum alio corpore ſolido undique ambitur, illud ex iis primò induratur quod in mutuo contactu ſuæ ſuperficiei proprietates exprimit: ideò in illis terris ſive ſaxis, quæ undique circumdant, & continent cryſtallos, marcaſitas, teſtas, & oſſa animalium, plantas, &c. jam tùm induruiſſe illa corpora infero, quo tempore terrarum, ſaxorumque illa continentium, materia adhuc fluida erat: adeoque marcaſitas primùm productas fuiſſe, deinde lapides, quibus includuntur, tandem venas mineralium, quæ lapidum fiſſuras replent.

Si Cryſtallus Cryſtallo, ſelenites ſelenitidi, Marcaſita Marcaſitæ quadam ſui parte includitur, jam tùm induruiſſe contenta illa corpora, quando corporum continentium pars etiamnum fluida erat, arbitramur.

Creſcit corpus, dum particulis ejus novæ apponuntur particulæ ab externo fluido ſecretæ: fit autem appoſitio hæc, vel à fluido externo immediatè, vel mediante fluido interno, uno, vel pluribus.

Quæ ab externo fluido immediatè apponuntur ſolido; in quibuſdam proprio pondere versùs fundum delabuntur, ut in ſedimentis, & corporibus factis ex ſedimentis ſupra ſedimenta cadentibus, uti ſunt agri, &

terræ

terræ novæ ex fluminum ſedimentis, ac depoſitione factæ, &c. In aliis à fluido penetrante ſolidis versùs ſolidum determinatè, vel undique apponuntur ſolido, ut in Incruſtationibus: vel certis duntaxat ſuperficiei ſolidæ locis, ut in illis corporibus quæ fila, ramos, & angulata corpora exhibent. Hîc obiter notandum, continuari dictos modos interdùm, donec totum aliquod ſpatium illis impleatur; undè repletiones oriuntur, quæ modò ſimplices ſunt, modò è cruſtis, modò è ſedimentis, modò ex angulatis corporibus, modò ex variis variè inter ſe mixtis componuntur.

Quæ particulæ, mediante interno fluido, apponuntur ſolido, vel fibrarum figuram aſſumunt (dùm partim in longitudinem extenſæ fibrillæ, deductis poris apponuntur, partim in fibrillarum interſtitiis in novæ fibrillæ figuram à permeante fluido diſponuntur) vel ſimplices repletiones conſtituunt, è quibus duobus generibus partium Animalia, atque Plantæ componuntur.

Quare ſi libuerit ſolida, ſolidis naturaliter incluſa, prædictâ methodo in certas claſſes redigere, erunt eorum quædam producta per appoſitionem ab externo fluido, quæ referuntur, vel ad ſedimenta, ut ſunt ſtrata variarum terrarum, Collium, Montium, &c. vel ad incruſtationes, ut Achates, Onyx, Calcedonius, Ærites, Lapis Bezoar, &c. Vel ad fila, ut Amiantus, Alumen plumoſum, varia genera filorum, quæ in fiſſuris lapidum deprehenduntur; vel ad ramos, ut illæ plantarum figuræ, quæ in rimis lapidum conſpiciuntur, nec niſi ſuperficiales ſunt. Vel ad angulata corpora ut Cryſtalli montium, angulata corpora ferri, & æris, cubi marcaſitæ, adamantes, amethyſtus, &c. Vel ad repletiones, ut omnis generis variegata marmora, granita, Dentiotides, conchylia, lapidea, cryſtallina, plantæ metallicæ, & hujuſce generis plurima corpora conſumptorum corporum loca implentia, &c. Et hæc ad mentem Stenonis ſuprà laudati, &c.

Ab omnibus hujuſmodi obſervationibus concluditur, quod ſicut Gemmæ, ac Lapides pretioſi duriſſimi, primùm teneri, & molles erant, ac poſtea eam obtinuerunt duritiem, quam nunc obſervamus; ità etiam per analogiam dici poſſet, idem evenire aliis omnibus lapidibus, quibus in ædificiis conſtruendis utimur.

Hanc veritatem ut quivis apertè excipiat, explicanda eſt nobis cauſa duritiei, ac etiam modus, quo lapides vegetare, & creſcere exiſtimamus.

Variæ, ac innumeræ Philoſophorum opiniones ſunt circa Marmorum lapidumque duritiem, & ſi eas recenſere velimus, longius profectò quàm par eſt oratio excreſceret. Aſſerimus igitur, duo ſimul concurrere ex noſtra ſententia, ad lapidum compoſitionem, tenax ſcilicet lutum, & ſuccum lapidificum: lutum reperitur, ubi terræ copia adeſt: ſuccus verò ubi magis exuberant aquæ. Hic tamen ſuccus lapidificus aliud non eſt,

quàm aqua ipſa ſaxeis ramentis turgida, ac gravida, quæ quandiù liquida eſt, aquæ formam demonſtrat: cùm verò induratur, lapidis formam exhibet, ac repræſentat. Poſito hoc vulgarium lapidum materiali principio, cauſa adinvenienda eſt, quâ ipſi lapides duri ſolidique evadunt.

In experimentis, quæ in diem fiunt circa res naturales, tria obſervamus eſſe principia, atque cauſas, quæ corporibus marmoream, aut lapideam duritiem communicant; *Humor*, ſcilicet *bitumineus*, conglutinativus, ac pinguedine plenus, aliud *Sal*, tertium verò, *Succus*, aut *aura lapidifica*; quæ mollia momento aſtringit, ita ut lapides duriſſimi fiant. Sed an hic ſuccus lapidificus ad peculiare quoddam ſalis genus reduci poſſit, qui de naturâ ſuâ corpora mollia ipſo contactu dura reddit, & marmorea: rem ità revera eſſe poſſe, ego planè crediderim.

Quod ſpectat ad partem bitumineam, ac conglutinantem, equidem obſervavi in pluribus, diverſiſque pretioſis lapidibus, ut in Jaſpide, atque in ſimilibus verſicoloribus; inter utrumque colorem, id eſt inter minima componentia hujuſmodi marmorum diverſicolorum adeſſe neſcio quid tertium bituminei coloris, & conſiſtentiæ, quod minima illa ligat, nectit, indurat, conſolidat. Id autem cuilibet oſtendere poſſumus in pretioſo, ac raro plaſmate, cujus nonnulla fragmenta apud me ſervantur, ac etiam in Siculis, atque Cyrneis Jaſpidibus, in marmore verſicolore, & ſimilibus: adeò ut poſt plures ſuper hujuſmodi lapidibus accuratè factas obſervationes, concludendum putem illorum duritiem oriri ab humore, vel aura bituminoſa coagulante, ſubterraneis ab ignibus exhalante, & ſecundùm diverſas terræ ſubterraneæ matrices, per quas exhalatio ipſa tranſit, diverſimodè illa nectitur, ac condenſatur in marmor: Color verò hujuſmodi variè coloratorum marmorum, pendet à varietate ſulphuris mineralium, per quæ dicta principia, terra bituminoſa, tranſeunt, unde tincturam accipiunt ſuam; eâdem prorsùs ratione, quâ tinguntur ipſæmet Gemmæ: ſuccus enim, aqueus, limpidus, tranſeundo per mineras ſubterraneas concurrente principio ſalino, figitur, & concreſcit in lapideam Gemmarum duritiem, variè coloratam, pro varietate Mineralium, per quæ tranſit, ut infrà dicemus.

Imò ut latiùs eluceſcat hæc veritas, non abs re putavimus referre experimenta, quæ faciliùs poſſent eandem comprobare; ſi quis ſumpſerit pulverem ex lapillis pluvialibus detritum, ille idem pulvis lapideſcet, ſicubi reſinæ fuſæ incoquitur; ſic etiam Lithocolla, ſeu lapideſcens gluten ex calce, & adipe ſuillo, vel ovi albumine effingitur; Ideòque multi ex his lapidibus, dum ſub terra ſunt, molles ſunt; ſtatim verò, ac aërem vident, indureſcunt, ſicuti in hominum calculis accidit, ac in ovorum putaminibus. Poſito itaque hoc principio, ſi calor ſubterraneus alicujus regionis ſit nimiùm urens, atque excedens, & impetuoſus, adeò ut continuâ liquiditate permanere faciat bitumen, hac de cauſâ nulla fieri pote-

rit ex arena, aut terra, lapidum concretio, ſicuti fieret ſi ſolutum bitumen intervallum aliquod frigoris haberet, ut concreſcat; ideò in Lybiæ, Arabiæque regionibus, hujuſmodi conglutinantis ſucci defectu, nulli ex arenis illis fieri poſſunt lapides; & quamvis immenſos habeat Lybia campos, attamen, aut rari, aut nulli ſunt ibidem lapides; porrò quis neſcit ſuccinum, gagatem, & alia bituminoſa in lapides concreſcere? Et hæc quoad primum ex principiis, quod duritiem corporibus impertitur.

Sequitur nunc conſiderandum aliud lapidefactionis principium, nempè *Sal:* cujus tanta eſt in indurandis, conſolidandiſque corporibus poteſtas, ut magna Philoſophorum pars principium coagulativum corporum ſal eſſe credat. Quare majori abundans ſalis quantitate, eò durius, inter alia corpora, corpus efficitur; Huic tamen ſententiæ multi adverſantur, ut Duhamel, &c. Quomodocumque ſit, quamplurimorum lapidum indurativum principium, ſalem eſſe certum eſt; hinc materies ſalis omninò expers, numquam certè lapideſcet; etenim aquæ, ac terræ ſimul mixtis, niſi ſuperaddas ſalem, non lapidem, ſed lutum habebis. Ob experientias igitur factas circa lapides duros, ædificiorum uſui deſervientes, ut eſt Marmor Tiburtinum, ac Marmora alia alba, hos à principio purè ſalino duritiem, ac ſoliditatem accipere credimus, id eſt ab eo ſale, qui magna in copia in centro terræ reperitur, ut inferiùs aſſerere ſpondemus. Et ut dureſcant lapides iſti, non eſt opus humore bituminoſo, quo marmora verſicolorata ſupradicta dureſcere animadvertimus. Ac ideò in Sicilia, atque in Regno Neapolitano, ac in aliis Italiæ regionibus, verſicolorum Marmorum caveæ, magis quàm alibi reperiuntur, quia ibidem ſubterraneus ignis, quo flagrat tota Italia, bitumen fundit, terramque ligat, atque dicti bituminis causâ in marmor indurat. Nec mirum ſi hâc de causâ ad radices Montium ignivomorum, uti Veſuvius eſt & Ætna, &c. colligatur in mari bituminoſum oleum, vulgò dictum *Petroleum* magnarum virium apud Noſtrates remedium. At quod præcipuè ſpectat ad ſalem, certum eſt terram omni ſale ſpoliatam, numquam lapideſcere. Sal terram cum aqua conſociat, & utriuſque commune vinculum eſt, invicem ſibi auxilia præbent; nam terra ſalem retinet ne in aquam exſolvatur, ſal terræ corpuſcula coercet, ne in minutum delabantur pulverem. Ulterius quid dicemus de Conchyliorum Muricinorum duritie, ac de duritie lapidea ſalis gemmei, & foſſilis; quæ cùm quodammodo ſal antea eſſent, poſt modum in duritiem concreverunt; imò etiam ligna, quò magis ſolida ſunt, eò majori ſalis copiâ abundant, ſic plurimum nitri è Quercu, Fago, Guaiaco &c. elicitur; & quoniam duplex eſt ſal, volatilis ſcilicet, & fixus; crediderimus ſale volatili corpora penetrari, ac ſolvi; fixo verò adſtringi, uniri, atque indurari.

Porrò quæ dicunt de ſpiritu lapidifico, qui quæcumque obvia, etiam ſi ſint ligna, herbæ, &c. veluti ex aſpectu Gorgonis, in lapidem indurat;

multo ſale abundare hujuſmodi ſpiritum eſt credendum ; atque per illum corpora qualitate , ac naturâ , (ut obſervationibus enarratis demonſtravimus) indurari, & conſtringi. In Arvernia teſte DUHAMELIO *lib. cit.* amnis eſt , cujus alveus lapideus ſenſim intumeſcit , eò quia aquæ germine lapidifico fœtæ dureſcunt ; ita multæ Arbores in Germania inveniuntur in Cotes mutatæ. Pariter è Rhodano , aliiſque fluminibus eruuntur enſes , ſoleæ, ligna,carbones, ac omnia, quæ in eum immerguntur, jam in lapides converſa : in Montibus potiſſimùm , & fluviis occultis ille regnat ſpiritus. Ideò rarò in campis , qui nimis diſtant à Montibus , ac fluminibus , magna lapidum copia invenitur ; Unde ergo tot emerſere lapides , ut ait DUHAMELIUS,quibus Herculei Campi , quos *Crautiam* vocant prope Arelatem,tecti ſunt ? Putat GASSENDUS hanc lapidum portentoſam congeriem in Campis illis non aliunde , quàm ex Rhodani , vel Druentinæ exundatione , & longa aquarum reſtagnatione prodiiſſe : indicio eſt , quod in extremis veluti marginibus lapilli minutiſſimi , in medio majores jaceant; Quemadmodum Sal in Catino exolutus, ubi aqua leni calore exhalata ſit, majora in medio , minora in extremis grana deponit. Porrò Arbores in Bohemia inveniuntur in lapides converſæ. Calculi in veſica , ac in partibus aliorum animalium , lamellatim omnes incruſtantur , & lamellatim quoque Jaſpis rara , & pretioſa in Sicilia inventa , quam incruſtatam eſſe egomet vidi apud amiciſſimum SABBATINUM in Muſæo ſuo pretioſo , & refertiſſimo rebus raris , ac verè Regalibus. Probaturi itaque ſalem fixum ex principiis indurativis lapidum unum eſſe , innumeras adduceremus obſervationes , ac quàm plurimorum Authorum teſtimonia , ſed ne prolixus fiam , maximè recenſendo ea quæ aliàs ab aliis Authoribus ſcripta ſunt ; libenter id omitto , atque ad explicandam noſtram de marmorum , lapidumque vegetatione ſententiam deſcendo.

Sed antequam de lapidum vegetatione dicamus , ſciendum eoſdem in quatuor genera dividi , id eſt in lapides propriè dictos , Saxa , Marmora , & Gemmas. Lapides , vel ex arena compinguntur , ut Cotes , vel lamellatim creſcunt , ut lapis ſpecularis , aut talcus , vel contuſi in fruſta comminuuntur , ut ſilices , & Marmora. Alii ex viventibus , alii ex non viventibus eruuntur , alii certam obtinent figuram , alii incertam , alii in nidis avium. Quidam in ventribus , & partibus animalium : Alii in renibus Draconum , ſerpentum , reptilium , & beſtiarum , ut monet Doctiſſimus CAMILLUS LEONARDUS Medicus Piſaurenſis in eruditiſſimo libro *De gemmis* , ut inferiùs narrabimus.

Lapides eorum matricibus inhærentes , & non adhuc à lapicidis exciſos , creſcere , vegetare , ac nutriri evidentiſſimè obſervavimus in Marmorum Latomiis Tiburtinis , atque in Peperinorum Lapidicinis Oppidi Marini , & Caveis Tophacei Lapidis ad Mœnia Urbis , ac in Latio Solo , aliiſque in locis , & quamvis tot ſæcula jam ab Urbe condita elapſa ſint ,

& ſemper excavatum eſt, & adhuc excavatur conſtruendorum causâ tot ædificiorum, tàm pro veteri, quàm pro nova Roma, at nondùm materiei finis, & ſemper effoditur in iiſdemmet, vel parùm diſſitis locis, in quibus bis mille ab hinc annis ſemper effodiebatur pro Romanis, vicinarumque Urbium ædificiis: certe concludendum eſt, lapides hujuſmodi vegetare. Multò magis quod Caveæ illæ, quæ centenis, ac millenis ante annis profundæ erant: nunc viam publicam æquant, & in eodem penè ſunt horizontali plano. Quodque de iſtis caveis verum eſt, id aliis in omnibus totius Orbis obſervari crediderim. Hoc idem obſervatur in foveis Lapidis Tophi propè Romam; in foveis *Latii Pulveris Puteolani*, vulgò *Pozzolana*, qui cum calce ad ædificiorum conſtructionem miſcetur. In ſulphurariis, ſive mineris ſulphuris, aluminiſque in Latio, quæ poſt elapſum certum annorum ſpatium, denuò replentur; ſic minerâ ſulphurariâ Urſinorum Principum ducentorum annorum ſpatio elapſo excavatâ, nunc denuò effoditur ab ea novum, ac jam vegetatum ſulphur.

Celebris rerum Indicarum ſcriptor ſuadere conatur in terra, in qua ſemel effoſſi ſunt Adamantes, certo annorum ſpatio renaſci, ut notat Steno *de ſolido intra ſolid. fol.* 49. Obſervatur etiam in fodinis lapidum piperinorum in agro Marinenſi, quod Incolæ fragmenta lapidea à ſectione reſidua in foveam denuò immittunt, & ſuper ea arundinum radices injiciunt. Elapſis aliquot centenis annis, vegetato jam ſubtus lapide, & foveâ ferè complanatâ cum plano horizontali vicini agri, aut viæ publicæ, novos denuò effodiunt lapides, nec ampliùs fragmenta adſunt, ſed lapides integri, jam vegetati, & cum fragmentis dictis commixti; ad quod forſan reſpicientes Avicenna, & Albertus Magnus Lapidum generationi quamdam plaſticam vim inhærere ſunt opinati, quæ producat, ut ita dicam, hanc vegetabilium ſpeciem ſolidorum, ac marmoreorum, &c. ac ſanè lapides arbores eſſe duras, & marmoreas ſui generis, quæ Corallium inſtar creſcant, nutriantur, ac vegetent. Quæ quidem vis plaſtica, materiam nacta aptam, ſimiles ubique terrarum lapides gignit, quaſi lapides, inſtar plantarum vel animalium, vi ſeminariâ, & formatrice donentur, & ob ſeminariam hanc vim aliquo modo lapis lapidem producat, nec non creſcat, ac vegetet; & idem Albertus Magnus vim plaſticam hujuſmodi vocat etiam ſpiritum mineralem; hunc autem ſpiritum, ut notat Duhamel *lib. cit.* acutum eſſe, penetrantem, & ſalſum neceſſe eſt, ut cæmenti inſtar ſtringat, & compaginet; imò ſpiritum illum nitroſum infuſum eſſe in omni natura; ità ut in eo ſit procreandi vis, & cauſa gignendi; eſt quippè vi prolifica, ac ſui aſſimilatrice præditus; nonnunquam inſtar halitûs effunditur, quo faciliùs corporum meatus ſubeat; interdum pinguis eſt, ac ſulphureus, qui bituminoſa, & oleoſa corpora citiùs permeat; ſæpius humori aqueo inſidet, ut terreſtrem materiem ex omni parte penetret; ſed niſi acutus, & ſalſus ſit, nec mixtionem exquiſitam perficiet, nec poterit materiam per-

vadere, aut comprehendere: hactenus Duhamel *lib cit.* Neque ſolùm citati magni Viri vim hanc plaſticam lapidibus, & Matallis tribuunt, ſed plures alii quorum nomina hîc recenſere nolo, nam cuilibet obvia ſunt. Inter cæteros autem Sendivogius vir doctiſſimus in XII. tractatibus novi luminis Chymici fusè probat omnia metalla ex quadam veluti ſeminariâ ſeu plaſticâ virtute progigni.

Augurellus verò *lib.* 1.*Chryſopœiæ* ſequendo veſtigia Divi Augustini *lib. de Trinitate* ait revera dari vim plaſticam rebus in omnibus creatis, & ſingulis ineſſe occultum inſtinctum ſeſe multiplicandi, quod his verbis demonſtrat. *Natura eſt vis quædam rebus inſita ex ſimilibus ſimilia procreandi, vel natura eſt ignis inviſibilis, vel igneus quidam vigor, aut ſpiritus omnibus rebus creatis inſitus, quo cunctæ res ſe multiplicant. Hanc naturam in omnibus rebus corporeis poſuit divus* Augustinus *l. c. de Trinitate dicens. Omnibus rebus corporeis ſeminariæ quædam rationes inſunt; quæ cùm ipſis data fuerit opportunitas, prorumpunt in cauſas debitas, & ſpecies ſuis modis, & finibus, &c.*

Hanc eandem vim plaſticam rebus omnibus innatam, potiſſimum verò lapidibus, & metallis fusè ſatis oſtendit, & probat inter alios Petrus Bonus Lombardus Ferrarienſis in Margarita pretioſa. Theatr. Chimic. volum. 5. fol. 709. his verbis. *Semen plantarum eſt hermaphroditum, & etiam metallorum in ſeminibus; quia non ſunt corpora mobilia localiter: principio intrinſeco conjunxit natura ex eis ſimul marem & fœminam. Ita quod in quolibet ſemine eſt conjuncta, & indiſtincta virtus maris, & fœminæ ad generationem faciendam. Sic ſimiliter, & propter eandem cauſam conjunxit in mineris metallorum argentum vivum ad faciendam generatiomem ipſorum. Ideò mineræ omnium metallorum ſunt neceſſariò mixtæ ex ſulphure, & argento vivo vulgi, cùm ſint ſimul ibi generata, mixta & coagulata.* Hæc ille, &c.

Sed ut more noſtro de ſingulis rebus, id eſt de cauſis earum, & effectibus analogicè diſſeramus. Sicuti rerum creatarum omnium generatio, ac conſervatio in peculiari quodam motu omnibus corporibus debito ſecundùm uniuſcujuſque diverſam naturam conſiſtit, & corruptio in ipſiuſmet motûs ceſſatione; quâ de causâ corpus neceſſariò mutari debet, aſſumendo aliam formam, ſpeciem, atque naturam; ita etiam, ut ab alto repetamus Lapidum generationem, ac vegetationem, neceſſe eſt ut mentis aciem dirigam ad communem quandam cauſam, quæ & fluminibus originem, & lapidibus vegetationem nutritionemque præbet; quæque in continuo motu, & circulatione exiſtens admiranda parit in ſubterraneis phænomena: hanc autem eſſe Mare, ſi dixero, forſan non multùm à veritate receſſero. Hiſtorici penè omnes à mundi creatione ad noſtra hæc tempora ſexaginta duo circiter ſæcula numerant: toto hoc tempore infinita orbis flumina in Mare intrarunt, Mare autem non redundat: redundare deberet, etenim finitum eſt, ſuiſque ſeptum limitibus: quoniam verò non redundat, credendum eſt aquas Maris circulare, ac per ſubterra-

neos ſpecus filtrari, donec ad telluris ſuperficiem regrediantur, undè ortum habuere. Hic enim perpetuus motus, ſi communis eſt omnibus rebus creatis, ut indè fiant variæ earum generationes, corruptioneſque: Mari quoque, & aquis ſubterraneis ineſſe debere, ut in telluris centro variæ generationis, corruptioniſque metamorphoſes producantur, certò credendum. Huic meæ opinioni cùm apprimè faveant SENECÆ verba, ea hîc apponere placuit: Sic itaque ille *q. n. l. 3. c. 6. Primùm ergo quæramus quomodo ad continuandos fluminum curſus terra ſufficiat, unde tantum aquarum exeat. Miramur quod acceſſionem fluminum maria non ſentiant. Æquè mirandum eſt, quod detrimenta exeuntium terra non ſentit. Quid eſt quod illam ſic implevit, ut præbere tantùm ex recondito poſſit, ac ſubindè ſuppleat? Quamcumque rationem reddiderimus de flumine, eadem erit rivorum, & fontium. Quidam judicant terram quicquid emiſit rursùs accipere, & ob id maria non creſcere, quia, quod influxit, non in ſuum vertunt, ſed protinus reddunt. Occulto enim itinere ſubit terras Mare, & palam ſupra eas venit, ſecretò revertitur; colaturque in tranſitu idem Mare. Quod etiam per multiplices terrarum anfractus verberatum amaritudinem deponit, & ſaporis pravitatem in tanta ſoli varietate exuit, & in ſinceram, ac dulcem aquam mutatur, &c.*

In ſæculo proximè elapſo compertum eſt à magno GALILÆO aërem eſſe gravem, & inferiorem premi à ſuperiori, & ob id elaſticum eſſe. Hujuſque preſſionis continuæ causâ varia oriri phænomena in ſublunaribus, ut fusè probatum eſt ab omnibus Philoſophis. Quare ſi aër, qui multò levior eſt aquis, magis fluxilis, ac tenuis, gravitati ſubjicitur, & ſuperior revera gravitat in inferiorem: quantò magis dicendum id erit de aquis, de quarum gravitate, & gravitatis effectibus variis cùm multa diſputata ſint ab hydraulices ſcriptoribus, ea ſingula accommodari poſſe, ac debere ad immenſas Oceani aquas non abs re affirmaverim. Debet ergò aqua marina ſuperior gravitare in inferiorem, quæ quò magis proxima fundo erit, eò magis preſſa erit, quia major aquæ moles ſuperincumbit; & quoniam à ſuperveniemtibus fluminibus nova Moles, ac per conſequens nova preſſio continuò producitur, certè, niſi aqua fundi maris, maximè preſſa, circularet, mare ab ortu Mundi ad noſtra hæc tempora, neceſſariò redundaſſet. Circulat itaque mare, & ad perpetuandum circuitum hunc, quatuor concurrunt preſſiones, ſeu pondera. Primò nempè pondus aquarum Maris, deinde fluminum advenientium, tertiò Aëris ſuperincumbentis: quartò demùm preſſio corporis lunaris, quæ cæteris aliis ſenſibilior in mari obſervatur.

Sed ut clariùs pateant, quæ de hoc motu Maris dicemus: Sciendum eſt, quod Maris motus generalis (de particularibus, qui à ventis unicuique Regioni propriis proveniunt, non loquor) duplex eſt, unus continuus ab ortu in occaſum, alter verò veluti compoſitus ex contrariis motibus; hicque æſtus reciprocus, ſive fluxus & refluxus maris appellatur: hic

ſecundus, ſive fluxus, & refluxus, quo Mare duodecim ferè horarum ſpatio ad eadem littora fluit, & refluit, ex primo motu generali ſic pendet, ut nihil revera ſit, niſi affectio quædam, aut modus, ſicuti optimè judicat VARENIUS in ſua Geographia.

Motus itaque primus ſive generalis Maris eſt ab Oriente ad Occidentem penè ubique, ſed maximè in Zona torrida inter Tropicos ſe prodit, ibique eſt adeò validus, ut alii motus,aut venti eum non impediant. Hinc navigantes ab India in Africam, vel ab Africa in Braſiliam, longè celeriùs promoventur, quàm ſi ab Africa in Indiam, è Braſilia in Africam remeent. Sic ubi freta, ſeu Maris anguſtiæ ab Ortu in Occaſum porriguntur, ut fretum Magellanicum, per quod ex Oceano Atlantico in Oceanum pacificum patet iter, tùm motus ille maris eſt incitatior. Idque in plurimis Americæ, & Indiæ locis contingere, imò & hunc motum in Septentrionali Oceano eſſe conſpicuum idem obſervavit VARENIUS. Nam Oceanum Tartaricum per fretum novæ Zemblæ, & fretum Vaigas Ferri, ex copioſa glacie, quam Oceanus Tartaricus ejicit in Fretum novæ Zemblæ, & ex ipſo Maris motu obſervatur; ſic ad littora Septentrionalia Americæ in mari pacifico motus fit versùs fretum Anian, item à Japonia versùs Sinas, & ubique ferè: & ſi aliquando inconſpicuus eſt, à ventis id provenire certò fatentur.

Denique in Fretis quæ ab Oriente in Occidentem diriguntur, mare intumeſcit ſex horarum ſpatio, tùm aliquantulum in eodem ſtatu permanet, nimirùm per duodecim horæ minuta, deinde eodem temporis ſpatio detumeſcit: ſed continenter ab Oriente in Occidentem delabitur per freti orificium, nunquam remeat in contrarias partes; idque obſervatur in Freto Magellanico, atque in Canalibus inter Maldivas Inſulas; in Freto Manilienſi Javæ, & aliis in locis frequentiſſimè: & hæc quoad brevem notitiam primarii motûs Oceani, & ſecundarii ab eodem pendentis.

His ita præmiſſis; Recentiores penè omnes pro certo credunt fluxûs, refluxûſque Maris, ac Marinorum æſtuum cauſam eſſe lunam, prout magis, minuſve Apogæa, aut Perigæa, ac prout nobis propinquior ſit, vel à nobis remotior. Atque adeò quæ ſit cauſa hujus intumeſcentiæ, aut detumeſcentiæ maris, & cur certis temporibus, aut locis ita ſit adſtricta, ut fere intra viginti quatuor horas mare ad idem littus bis accedat, & ab eo bis recedat. Cur in Noviluniis, ac Pleniluniis, longè ſit major, aut minor, quàm in quadraturis; cur Lunæ motum adeò religiosè conſequitur, & tamen in Æquinoctiis aquæ multò magis intumeſcant. Hæc ſingula pene omnes cum GALILÆO, CARTESIO, cæteriſque recentioribus fatentur à Luna pendere; etenim magna eſt inter Lunæ, & Oceani motum connexio. Cùm enim Luna ad noſtrum Meridianum non redeat niſi poſt viginti quatuor horas, & quinquaginta minuta, eodem prorsùs temporis ſpatio

æſtus

æſtus redit; adeò ut ſi æſtus hodie horâ ſextâ incipiat, cras poſt horam ſextam, & quinquaginta minuta revertetur: Vix tanta inter res naturales occurrit neceſſitudo, quin una alterius ſit cauſa, idque ob perpetuum quendam, ac generalem omnium circuitum. Cùm igitur Maris æſtus reciprocus cum Lunari motu adeò ſit colligatus, vix negare poſſumus, quin Luna eum moderetur motum.

Itaque ubi præ motu diurno orbium longiùs à nobis recedit Luna, tunc aër ex iis anguſtiis expeditus, Oceanum non ampliùs premit, & aquæ ultro relabuntur. Bis uno quoque die æſtus recurrit marinus, quod idem terræ punctum ad illius Cœli anguſtias motu diurno revertatur, juxta Scholæ Burgundiæ ſententian, quæ motum telluris tuetur, ab Eccleſia tamen Romana damnatum, cui me ſubſcribo, pro eaque ſanguinem, ſi occaſio dabitur, effundam. Vel ipſius lunæ motus juxta noſtram opinionem, ſenis ferè horis mane fluit, ſenis itidem refluit. Æſtus porrò marinus ſingulis diebus unâ ferè horâ tardiùs recurrit. Sic Dominus Richer in Inſulis Braſiliæ vicinis hæc præ cæteris obſervavit circa marinos æſtus: Nempè in ea Regione, quæ propè Flumen Amazonum, & Inſulam *la Cayenne*, non minùs ſtatis horis æſtum recurrere, quàm ad Galliæ littora in pleniluniis nimirùm, & noviluniis circa horam à meridie quartam: adeò ut illud principii loco haberi non oporteat, tùm æſtum eſſe maximum cùm luna ad Meridianum loci perveniat. Secundò eo loci mare ad ſex pedum altitudinem, cum æſtus ſunt maximi, intumeſcere, quod ex palo infixo per integrum annum fuit obſervatum. Circa æquinoctia æſtus eſſe maximos, cùm tamen differentia vix ſex digitorum exiſtat. Porrò æſtus eſſe maximos, non ipſis interluniis, aut pleniluniis, ſed tertio die à novilunio, aut plenilunio quod ab aliis fuit etiam obſervatum: aut certè his diebus eadem perſtat maris intumeſcentia; imò & creſcit; ferè ut ſolis æſtus tertiâ à meridie horâ major eſt quàm in ipſa meridie: ſed plura de hiſce videantur apud Authores. &c.

Cùm denique Cœlum lunare figuram habeat ovali proximam, & nobis ea propior ſit circa novilunia, & plenilunia, tùmque majores ſint anguſtiæ, quàm in Quadratis aſpectibus, hinc fit, ut in pleniluniis, & interluniis major ſit tùm aëris, tùm Oceani preſſio, majorque adeò æſtus. Quamquam fortè id non adeò pendet ex corpore Lunæ tantùm, quantùm ex ipſius Lunæ orbita, quæ figuræ eſt ellipticæ, ut apud recentiores fusè eſt diſputatum.

Omnium hujuſmodi preſſionum cauſa, nempe maris ſuperioris in inferius, fluminum ingredientium, aëris demum, ac Lunæ ſuperincumbentium, aquæ fundi maris, & laterales coguntur ingredi poros terræ, cui ſunt contiguæ. Et ſanè non video quid obſtet quominùs aqua marina eadem facilitate terram ſubeat, quâ fluminum aqua terram pervadit arenoſam, vel alterius generis. Neque huic filtrationi, ſive preſſioni maris per terræ

poros obſtare poteſt pondus ſalinæ partis, quæ in eo eſt: cùm majori mole incumbentis aquæ preſſa, faciliùs terram penetrat, & circulum ad telluris ſuperficiem perpetuat: & quoniam preſſiones ſunt continuæ, continui quoque eſſe debent ingreſſus aquæ marinæ in poros telluris; cùmque preſſio preſſionem conſequatur, nulla vel ſaltem pauca interpoſita mora; aqua ante preſſa cogitur ultrò progredi à ſubſequenti; Donec tandem urgente ſemper à poſterioribus novâ preſſione, ad telluris ſuperficiem, aqua primùm preſſa emergat, & per eam, vel ſub forma fontium, fluminum, lacuum, aut paludum, in mare denuò revertatur, ut circulum perpetuet: Quæ verò ad ſuperficiem telluris emergere ac pervenire nequeunt aquæ, in ſubterraneis exiſtentes locis, puteis originem præbent, lapidibus, & vegetabilibus incrementum, & reliquis ſubterraneis generationibus aptam generationi materiem.

Neque quis dicat originem fluminum ab aquis pluvialibus, & ſolutis montium nivibus pendere: his enim de cauſis augentur flumina, non verò prima exindè ducunt principia, aut originem. Ad quod quidem confirmandum, ut reliqua ſileam, ſufficiat Senecæ mei unicum dumtaxat teſtimonium, ille igitur in *natural. quæſt. lib. VI. cap. VII.* ita diſertè loquitur: *Per omnem terram multa aquarum genera decurrunt. Alicubi perpetui amnes, quorum navigabilis, etiam ſine adjutorio imbrium, magnitudo eſt. Hinc Nilus per æſtatem ingentes aquas vehit: hinc Danubius ac Rhenus. Adjice nunc potentiſſimos lacus, & ſtagna populis inter ſe ignotis circumdata, & inacceſſibiles navigio paludes, nec ipſius inter ſe pervias, quibus incoluntur. Deinde tot fontes, tot capita fluminum, ſubitos, & ex occulto amnes vomentia; tot deinde ad tempus collectos torrentium impetus, quorum vires quàm repentinæ, quàm breves, omnis hæc aquarum, quæ exterius apparent, etiam intra terram Natura, facieſque eſt. Illic quoque aliæ vaſto curſu deferuntur, & in præceps volutæ cadunt, aliæ languidiores in vadis referuntur & leniter, ac quiete fluunt; neque eſt diù probandum, ibi multas aquas eſſe, ubi amnes ſunt; neque enim ſufficeret tellus ad tot flumina edenda, niſi ex repoſito, multoque refunderet, &c.* Ac idem Seneca *loc. cit. cap.* 8. circa idem argumentum differens, ſic ſequitur; *Unde enim iſta prorumpunt, unde ad nos veniunt, niſi quòd origo humoris incluſa eſt? Age, cùm vides interruptum Tigrim in medio itineris ſiccari, & non univerſum averti, ſed paulatim, non apparentibus damnis minui primùm, deinde conſumi, quò illum putas abire, niſi in obſcuro terrarum; utique cum videas emergere iterùm non minorem eo qui prior fluxerat? Quid cùm vides Alpheum celebratum Poëtis in Achaia mergi, & in Sicilia rursùs transjecto mari effundere amœniſſimum fontem Arethuſam? Neſcis inter opiniones quibus narratur Nili æſtivi inundatio & hanc eſſe à terra, illum erumpere, & augeri non ſupernis aquis, ſed ex intimo redditis?* Huc uſque egregiè noſter Seneca. Qua de re cùm multò clariùs tractet *qu. nat. lib.* 3. *c.* 10. ſingula ejuſdem verba cedro digna apponamus:

ait itaque. *Habes primam aquarum ſub terra naſcentium cauſam : Adjicias etiam, quod fiant omnia ex omnibus. Ex aqua fit aër. Ex aëre aqua. Ignis ex aëre. Ex igne aër. Quare ergo non terra fieri poteſt ex aqua, & ex terra aqua? Quæ ſi in alia mutabilis eſt, & in aquam : imò maximè in hanc. Utraque cognata res eſt, utraque gravis, utraque denſa, utraque in extremum mundi compulſa? Ex aqua terra fit. Cur non aqua fiat è terra? At magna flumina ſunt, cùm videris quanta ſunt : Rursùs ex quanto prodeant aſpice. Miraris cùm labantur aſſiduè, quædam verò concitata rapiantur, quæ præſto ſit illis ſemper aqua nova? Nihil deficit quod in ſe redit : omnium Elementorum alterni recurſus ſunt : Quicquid alteri perit in alterum tranſit : & Natura partes ſuas, velut in ponderibus conſtitutas, examinat, ne portionum æquitate turbatâ, mundus præponderet. Omnia in nobis ſunt. Non tantùm aër in ignem tranſit, ſed numquam ſine igne eſt. Detrahe illi calorem, rigeſcet, ſtabit, indurabitur. Tranſit aër in aquam, ſed non ſine aqua : & aërem, & aquam facit terra : ſed non magis unquam ſine aqua, quàm ſine aëre : ideò facilior invicem tranſitus eſt, quia illis in quæ tranſeundum eſt, jam mixta eſt : habet ergo terra humorem, hunc exprimit : habet aër, hunc umbra hiberni frigoris denſat in aquam : ipſa quoque mutabilis eſt in humorem cum natura ſua utitur, &c.* Hæc ille, &c.

Quare ſi circuitus hic aquarum non daretur, tot phænomena, quæ in imo terræ, ac Naturæ centro obſervantur, explicari vix poſſent. Porrò, ut reliqua taceam, ſi paulò profundiùs terram fodias; nonne ſtatim aquas proſilire cùm impetu è viſceribus terræ videbis? Quid hujuſmodi aquis commercii eſt cum imbribus? Neque multum me movent rationes putantium flumina ortum ducere à pluviis, & ſolutis nivibus, quodque fontes à fluminibus naſcantur : nam fusè refelluntur ab Authore Schol. Burgund. *t. 5. phyſic. de font. origine.* Quia revera fontes vivi in altiſſimis montium jugis, non aliunde poſſunt originem ducere, quàm ex circuitu aquarum maris, ex noſtra ſententia; neque illud negari poteſt fontes nonnullos è mari oriri, quod ſalſedo ipſa in fontibus, & puteis mari vicinis oſtendit.

Sunt alii fontes, qui æſtuante mari effluunt, recedente decreſcunt. Hujuſmodi fontes teſte citato Authore, necnon & putei in Gallia ſunt propè Cadomum, Burdegalam, & ubique paſſim in littoribus Africæ; in India propè Coromandelium putei omnes ſunt ſalſi. In Inſula Sancti Vincentii : Fontes in Peruviano littore itidem, & lacus ſalſi occurrunt : Sed ne à tam longinquis Regionibus exempla petamus, ſufficiat aſſerere ſalſedinem puteorum ferè omnium Provinciæ noſtræ Lycienſis, & maximè Tarenti, cujus etiam putei creſcunt, & decreſcunt mare intumeſcente, & detumeſcente, & ſanè non video quid obſtet, quominus aqua marina eâdem facilitate terræ poros ſubeat, quâ fluminum aqua terram arenoſam pervadit, ut fontibus propè flumina poſitis originem præbeat. Neque pondus aquæ ſalſæ, mari obſtare poteſt, ne aſcendat, & permeet terræ

poros : nam hoc idem facilem reddit illius aſcenſum, ac inſinuationem in vicinos terræ poros, quia à ſuperincumbentis mole preſſæ inferiores aquæ maris, neceſſe eſt, ut viam ſibi inveniant in proxima tellure, ut de aëris gravitate ex recentiorum obſervatione diximus. Illud etiam attentiùs conſideranti patebit, eam eſſe montium ſtructuram, ut in iis reſectis diverſi ordines terræ argilloſæ variè diſpoſiti appareant; tum huic incumbit terra aut arenoſa, aut topho ſimilis, plerumque non ſolida, ſed à lapidibus coagmentatis ſic compoſita, ut ſubeunti aëri, ſubeuntibus aquis, ignibus ſubterraneis, &c. locum præbeant. Multæ interim ſpecus, plures ſubterranei Canales variis modis argilloſam, & firmam terram penetrant. Sic infima terræ pars, quæ rivis, & fluviis ſubjicitur, ferè ſemper eſt argilloſa, & pinguis, cui aut tophus, aut arenoſa terra incumbit.

Quare haud mirum eſt, THALETEM Mileſium tam varios effectus ab aquis produci videntem in rebus generandis, credidiſſe aquam eſſe omnium rerum principium: ideò SENECA de hujuſmodi re THALETEM diſſerentem reſpiciens, ait *quæſt. nat. lib. VI. cap. VI. In aqua cauſam eſſe terræ motuum ait* THALES *Mileſius; totamque terram ſubjecto judicat humore portari, & innatare, ſive illud Oceanum vocas, ſive magnum mare, ſive alterius Naturæ ſimplicem adhuc aquam, & humidum Elementum; hac, inquit, undâ ſuſtinetur orbis, veluti aliquod grande navigium, & grave, his aquis, quas premit :* Hæc SENECA.

Non immeritò igitur concedi poteſt hîc aquarum per terræ viſcera circuitus, ut plura in ſubterraneis generationum, corruptionumque phænomena abſolvantur. Ab hoc principio pendet puteorum, fontiumque origo; eadem ſemper, ac determinata aquarum in puteis altitudo, ſive ab iis extrahantur aquæ, ſive non. Conſenſus, & communicatio *Puteorum* cum aquis vicini fluminis, ut quotidie in Tiberis inundatione obſervamus: patuitque nuper mihi in ultimis inundationibus magnis Tiberis, quarum prima fuit 23. Decembris 1702. altera 4. Januarii 1703. poſt ingentes & continuas pluvias per quatuor menſes factas.

Quibus præmiſſis neceſſe eſt, ut ſi in terræ radicibus mutationes fieri concedere velimus, aſſignemus Motorem quemdam univerſalem, qui excitet ſingulas, & ad varias ſuſcipiendas formas diſponat; eadem pene ſimilitudine, ac mechanice, quâ ſanguis à Corde Motore impulſus, atque per partium poros filtratus, antequam ad ſuum principium, à quo emanavit, perveniat, quot, & qualia parit phænomena in toto corpore animato, vel Tyroni medico notum eſt. Et radii è centro lucis Solaris propulſi, & hinc inde propagati, nonne corporum ſublunarium pene omnium generationem, corruptionemque perpetuant?

Tota igitur terra eſt ferè aquis imbuta; Ideò dum terram profundè effodimus, ſiccitatem ad ſummum uſque ad viginti pedes invenimus, deinde ſæpe aut arena, aut argilla, aut Marga humidior occurrit, ac

denique aqua à topho, vel lapidoſa terra plerumque erumpit.

Itaque Aquæ Maris, dum per terræ percolantur poros, paulatim ſpoliantur ſale, quem è ſubterraneis ſalinis fodinis acceptum habent, non verò à calore Solis, ut olim putarunt; & eadem ferè mechanice ſuo Sale ſpoliantur, quâ eaſdem Maris aquas per diverſa vaſa tophacei lapidis, unum deſuper aliud poſita filtrari, ac proindè ſalſedinem per lapidis poros deponendo, dulces effici videmus; ità aquæ illæ per varias matrices, per tot cæca vada, perque tot ſubterraneas fodinas tranſeuntes, & igneis, ac bituminoſis principiis occurrentes, ibidem, ſingula, quæ ſub terris ſunt phænomena, ingenerant: Et cùm lapides, Gemmæ, ac dura Marmora ſint compoſitum, aut mixtum aliquod vel ex aqua, & ſale, ut fit in Gemmis, vel ex aqua, & terra magis, minuſve pura, addito ſale, qui figat, ut in lapidibus, & marmoribus contingit: certè aquæ marinæ circulantes per telluris poros modo præfato, ſi incidant in Matricem Lapideam, parte aqueâ ſuâ præbent materiam, parte ſalinâ verò ſoliditatem, firmitatemque, ſive ut ita dicam, coagulationem, donec tandem materies in durum lapidem concreſcat. Sicque lapidum generatio abſolvitur, &c.

Duplicem ineſſe ſalem in aqua marina plurimis experimentis Recentiores probarunt. Primus ſulphureus quodammodo dici poteſt, quod acrior ſit, & multùm de ignis natura participat: unde cum ſale tartari, & aliis hujus generis magnam habet cognationem. Atque is in ſale vulgari plurimus eſt, qui ex aqua marina in foſſulas excavatas derivante, calore Solis æſtivo primùm in lamellas, tùm in cubos concreſcit. Quod reliquum eſt aquæ ſalſæ dum coquitur, aliud ſalis genus ſuppeditat, quod non tàm facilè concreſcit, ac primum, idque habet amaram ſtipticitatem vitriolico ſapori non abſimilem, hinc mercurialis dici poteſt, eò quòd acidis ſalibus ſit vicinior: hinc aqua marina, poſtquam ſalis genus primum, quo vulgò utimur, præbuit, ſalem tartari deliquio, ſeu in aëre humido ſolutum turbat, & coagulat, ut ſales acidi, quod non efficit ſal communis in aqua diſſolutus: & in ipſo ſale communi ſalis mercurialis ineſſe, iidem Recentiores evidenter comprobarunt, &c.

Hac ratione generatus lapis neceſſariò creſcere, & vegetare debet cum radicibus ſuis, ſuæque Matrici inhæret: nam cùm lapides omnes primùm molles, ac teneri fuerint, ut ſuprà demonſtratum, cùmque continuus, & nunquam intermiſſus aquarum circuitus per loca ſubterranea ſit, evidenter ſequitur, poſſe Lapides adinſtar Plantarum, creſcere, ac vegetare; quia re vera Lapidum pori permeabiles ſunt, & facilem præbent curſum aquis, quæ per ipſorum ſubſtantiam percolantur, ſic aqua in Lapidicinis poſt diuturnos imbres ubertim extillat, etiamſi in medio collis aut rupis Lapidicina eſt. Sed ut, veluti ad oculum, demonſtremus lapidum materiem mollem primùm fuiſſe, eorumque poros ſuis in Matricibus eſſe permeabiles: liceat hîc exponere Naturæ, ac aquarum miraculum,

quod Tarenti vidimus: Tarentum olim Magnæ Græciæ, ac Japygiæ caput, nunc in noſtra Lycienſi Provincia illuſtris Urbs eſt: jacet penè tota in medio maris Jonii, & ſenis quibuſque horis fluxui, ac refluxui obnoxium eſt mare, quod Urbem alluit. Nullibi certè per totam Europam piſcium omnis generis, & potiſſimùm Conchyliorum teſtaceorumque tanta varietas occurrit, quàm ibi: Sed quod ad rem facit noſtram: Mœnia Urbis fundamentum habent in maris littore, in quo incolæ, lucri causâ, peculiarem lapidem excavant; nam intra dicti lapidis ſubſtantiam genus quoddam Conchyliorum reconditum eſt, dictum *Dactylus Marinus*, longitudinis digiti indicis, vivus, guſtui gratiſſimus, iiſdemque incolis uſui quotidiano: ſi lapidem extra inſpexeris, nihil intùs latere diceres, at ſecto eodem, ſtatim occurrunt plura hujus generis Conchylia viva: Itaque niſi lapidis materies ante conchylii generationem mollis fuiſſet, niſi pori in eadem adeſſent, nec generari potuiſſent conchylia, nec genita nutriri, & creſcere: Idem lapidis genus, cum iiſdem marinis fructibus, invenitur etiam Gaëtæ, Urbe ad litus maris Mediterranei, non longè à Neapoli Romam versùs, &c. Sicuti Corallia creſcunt, ac vegetant in maris fundo, ut perſpicuè adnotavimus in Inſulis ſex milliaribus à Portu Tarentino diſſitis, ſuntque veluti Arbores lapidificæ ſui generis, creſcunt pariter fermè, non diſſimilibus modis Adamantes ſuis in Fodinis: imò Cryſtallus, Granata, & aliæ forſan Gemmæ, cùm vegetant, vel plures ex una ſuccreſcunt radices, vel in eadem Matrice, ut grana in ſpica continentur, & ſæpè bulboſis diſtinguuntur radicibus. Creſcunt certè in ſuis Fodinis Gemmæ, imò aliæ aliis decedentibus ſuccedunt: hoc tamen vidimus in Granata, Jaſpide, ac Amethyſto, & aliis, quæ in Muſæo ſervantur, adeſſe debitæ craſſitiei Matricem, ſive ſtratum cui paulatim ſuccreſcit Amethyſtus; & ita aliæ Gemmæ ſuis propriis quæque ſtratis, ſive matricibus accreſcunt. Sed an creſcant per alimentum intùs ſuſceptum, an verò per appoſitionem partis ad partem, ſive incruſtationem, hoc difficilius eſt explicatu. Probabilius hoc ſecundum nonnulli putant, nam quæ ex ſucco lapideſcunt, præfato modo creſcere, & augeri obſervamus in lapidibus, qui in Animalibus fiunt, & lapidificis hujus generis corporibus: Sic gypſum novi fluoris acceſſu intumeſcere, monet Duhamelius, & è Gypſi mineris oſſa humana erui teſtatur *lib. 2. cap. 6. de Foſſilibus.*

Lapides autem ex principio aqueo ſalino concreſcere putant omnes Chymici cum Helmontio *in tract. mixtionis figmentum.* Quod evidenter patere in Gemmis docet Ettmullerus *in Regno minerali cap.* 4. Nam Gemmæ, ut ipſe ait, ſicuti repræſentant naturalem Glaciem, ita etiam ſe demonſtrant, ab aqua ſimplici per principium ſalinum concretas fuiſſe, ac coagulatas. Lapides reliqui, quorum aqua, ex qua coagulantur, non eſt adeò pura, neque defæcata, ſed particulis heterogeneis, terreſtribuſque fœta, non ſunt adeo perſpicui, ſuntque craſſioris conſiſtentiæ, ac ideò

majoris ponderis: Et *loco cit.* HELMONTIUS probat omnes lapides, vitra, atque Gemmas artificialiter in aquam ſimplicem, ac elementarem reduci poſſe; id quod etiam lapidum concretiones demonſtrant in ſpecubus terraneis, in quos ex montibus aqua per meatus, rimas & fiſſuras petræ extillat, quæ aqua coagulatur in lapidem, qui vocatur lapis aquam ſtillans, & talis eſt conſiſtentiæ quaſi ſit fabrefactus ex ſilice; ſed qui plura experimenta, per quæ lapides ex aqua fieri evidenter probatur, addiſcere velit, videat CONRADUM CONRADI *in medulla deſtillatoria lib.* 1. *tract.* 10.

Hoc ergo principium noſtrum, aqueum, ſecundùm ſubterranearum partium diverſitatem, per quas tranſit, ita varia corpora, diverſoſque lapides, duritiei, coloriſque diſſimiles producit. Color ille varius Marmori accidit ex vario metallico ente, quod ſubtus terram adeſt, & eâdem de causâ quâ Gemma tingitur, hâc eâdem marmora, ac diverſi pretioſi lapides coloreſcunt: Et ex hâc variâ tincturâ, ac diverſo colore infertur, uti credendum eſt, lapides antea molles fuiſſe, ac vegetare, & poſtea indureſcere ut ſuperiùs demonſtratum.

Et quidem quod ad Gemmas ſpectat, hoc verum eſt, ut benè notat KOESLERUS *cent.* 5. *proceſſ.* 2. & ETTMULLERUS *loc. cit.* quod operentur, & varios effectus in nobis producant, beneficio ſulphuris metallici, à quo principio metallico tincturam, & colorem habent ſuum: Aqua namque ſalina ſupradicta, ſi limpida ac pura ſit, & coaguletur, abit in Cryſtallos; ſi verò per loca metallica tranſeat, in quibùs reſidet ens primum metallicum in forma liquida exiſtens, illud aqua ſalina abſorbet, ſecum abducit, & primum ens metallicum coagulat, à quo Gemmæ ſuum habent colorem, & virtutem radioſam, ac amuleticam, ut ex ſulphure metallico; ſic. v. g. Cryſtallus, & Adamas colorem nullum habent, quoniam nullo ſulphure metallico ſunt coagulati. Rutilantes verò Gemmæ, ut Carbunculus, Pyropus, Granata ſuum acquirunt colorem ex ente metallico Auri, adeò ut in his Gemmis ſit Auri, vel ſulphuris ſolaris tinctura: Ex argento colorem, & tincturam ſaphyrus habet, & colore cæruleo foveri ſolet. Smaragdus, & Chryſolitus, quibus color viridis eſt, illum à ſulphure Antimonii, ſeu Cupri obtinent, quod in ſe fovet ſulphur viride. Topazius, & Hyacinthus ſubrubicundam, ex fodina & principio Martis, ſive ferri, flavum, ac rubeſcentem colorem habentis, tincturam acquirunt, & ſic de aliis Gemmarum coloribus, quos à principio metallico obtinent, diſcurrendum.

Ab hoc fundamento pendent productiones Gemmarum artificialium, vitri varii coloris, &c. Quæque huc uſque de Gemmarum lapidumque pretioſorum colore, duritieque diximus, ad marmora, commodè ratiocinando, accommodare poſſumus, & analogicè ab altero ad alterum diſcurrere.

His ita animadverſis, inquirendum nunc reſtat, an lapides nutriantur, ac vegetent per alimentum intùs ſuſceptum, an verò per appoſitionem partium ad partes, & quandam veluti incruſtationem, quod quidem difficile eſt, determinatur. Communiter enim credunt creſcere lapideas ſubſtantias per additionem partis ad partem, ad differentiam animalium, ac vegetabilium, quæ per intùs ſuſceptionem alimenti nutriuntur: ſed ut meum hîc ſenſum aperiam: augmentum, quod fieri dicitur per juxta-poſitionem materiæ in lapidibus, &c. fit per adhæſionem particularum aliis particulis, quibus configurantur: Eâdem omninò ratione augmentum, quod fit per intùs ſuſceptionem in animalibus, & vegetabilibus, nil aliud revera eſt niſi juxta-poſitio particularum alimenti ad partes nutriendas in locum deperditarum: Ita ut ſingula per juxta-poſitionem creſcant, cum hoc tamen diſcrimine, quod in plantis, & animalibus particulæ nutriendæ per canales ſuos regulari ordine diſtribuuntur: In lapidibus verò, cùm hujuſmodi canales forſan non adſint, tranſmittitur, impelliturque nutritius humor per poroſitates, & cœcos ipſorum ductus, & ita nutritiam juxtapoſitionem abſolvit: quæ quidem licet nobis obſcura, & difficilia videantur, Naturæ tamen plana ſunt, aperta, & facilia. Ea enim, ut nos putamus, modo ſimplici, facili, & analogicè in triplici ſuo regno animali, vegetabili, & minerali, procedit.

Hinc Divinus noſter Hippocrates in *lib. 1. de Diæt. n. 5.* diſſerens de Naturæ in ſingulis ſuis operibus producendis æquabilitate, facilitate, & analogia univerſali in omnibus ſic ait. *Seorſum autem omnia, & Divina, & humana, ſursùm, ac deorsùm viciſſitudinem habent, ac tranſeunt: Dies & nox ad ſummum & minimum, ſic & luna ad ſummum, & minimum, rurſus hæc, & non hæc, Lux Jovi, tenebræ orco, lux orco, tenebræ Jovi accedunt, & invicem mutantur: Et quæ quidem faciunt, non ſciunt, quæ verò faciunt, ſcire ſibi videntur, & quæ quidem vident, non cognoſcunt: Attamen omnia ipſis fiunt per divinam neceſſitatem, & quæ volunt, & quæ non volunt; accedentibus autem illis huc, his verò illuc, & inter ſe mixtis unumquodque deſtinatum fatum explet, & ad majus, & ad minus:* hæc ille: Quæ quidem omnia, & præſertim, quæ pertinent ad Lapidum vegetationem, nutritionemque, licèt nobis adhuc obſcura, ac penè creditu difficilia, nihilominus tamen, ut benè monet Seneca *qu. nat. lib. 7. cap. 25.* agens de Cometis: *Veniet tempus, ait, quo poſteri noſtri tàm aperta nos neſciſſe mirentur. Veniet tempus, quo iſta, quæ nunc latent, in lucem dies extrahat, & longioris ævi diligentia: Ad inquiſitionem tantorum ætas una non ſufficit, ut tota Cœlo vacet:* Idem quoque Seneca de difficili naturæ rerum contemplatione tractans, ait *epiſt.* 64. *Mihi certè temporis multum auferre ſolet contemplatio ipſa ſapientiæ, non aliter illam intueor obſtupefactus, quàm ipſum interim mundum, quem ſæpè tanquam ſpectator novus video. Veneror itaque inventa ſapientiæ, inventorèſque adire tanquam multorum hæreditatem juvat. Sed agamus*

bonum

bonum Patrem familiæ, faciamus ampliora, quæ accepimus, major iſta hereditas à me ad poſteros tranſeat. Multùm adhuc reſtat operis, multùmque reſtabit, nec ulli nato poſt mille ſæcula præcludetur occaſio aliquid adhuc adjiciendi.

Diximus antè, immediatum nutritionis actum, tàm in animalibus, & vegetabilibus, quàm in lapidibus, & mineralibus, fieri per juxtapoſitionem particulæ nutritiæ: in ſingulis namque, ut nutriantur, juxta ponitur alimentum parti nutriendæ. Quod autem in animalibus & vegetabilibus per canales proprios feratur alimentum, in Lapidibus verò per poros ad poros; id parùm obſtat, nec nos removet à credendo lapides nutriri revera, ac vegetare. Neque impedit hanc alimenti filtrationem, & progreſſum per lapidum ſubſtantiam, lapidum durities. Nam ut ſuprà notavimus Lapides poroſi ſunt; Lapides in ſuis Matricibus molliores ſunt, quàm in externa Montium ſuperficie, quam nos videmus.

Lapides omnes, Gemmæ, & ſimilia mollia primùm fuere, deindè induraverunt per cauſas ſupra recenſitas: de qua primæva lapidum mollitie plura ſunt dicta in principio hujus Diſſertationis in ſerie obſervationum ibi adductarum. Et ſicuti Plantæ, & animalia pro varietate ipſorum, varia habent, & organa, & ſuccos nutritios, & nutriendi modum; & tandem determinatum incrementum. Ita lapides pro varietate ipſorum, idem quoque obtinent; variè nempè creſcunt, augentur, & variè vegetant. Neque incrementum ipſorum eſt infinitum, ſed determinatum, & fixum, ſicuti animalia, & vegetabilia, licet perpetuò nutriantur, determinatum tamen habent incrementum à Naturæ legibus, iiſdem inditum, & impreſſum. Undè non eſt timendum, ne montes ob perpetuam ſucci nutritii juxta poſitionem excreſcant in immenſum: Cujus rei ſpecimen egregium affert nobis SENECA *l. 3. qu. nat. c.* 15. hic verbis. *Placet Naturæ, regi terram, & quidem ad noſtrorum corporum exemplar, in quibus & venæ ſunt, & arteriæ, illæ ſanguinis, hæ ſpiritûs receptacula. In terra quoque ſunt aliæ itinera, per quæ aquæ; & alia, per quæ ſpiritus currit: Adeoque illam ad ſimilitudinem humanorum corporum natura formavit, ut majores quoque noſtri aquarum venas in Terra appellaverint. Sed quemadmodum in nobis non tantùm ſanguis eſt, ſed multa genera humoris, alia neceſſarii, alia corrupti, ac paulò pinguioris ... ita in terra ſunt humoris genera complura, bitumina, metalla, infinita aquarum genera, &c. Cæterùm, in noſtris Corporibus ut ita in Terra ſæpè humores vitia concipiunt &c.* Et paulo poſt idem SENECA *c.* 16. ſic concludit. *Et quid hoc mirum eſt cùm videas ordinem rerum, & Naturam per conſtituta, & perpetua procedere. Sunt & ſub terra minùs nota nobis jura naturæ, ſed non minùs certa: Crede infra, quicquid vides ſupra, &c.*

Neque credendum lapides abundè perpetuòque nutriri, ut Plantæ, & Animalia: nam ignes ſubterranei multùm fortaſſe tribuunt iiſdem conſumendis, uti & infinitæ aliæ diverſorum corporum ſubterraneorum generationes, nutritioneſque, mineralium, nempè metallo-

rum, &c. hinc deficiente materia, non eſt timendum, ut in infinitum excreſcant.

Lapides verò, quos duros videmus nos, molles in ſua primæva origine fuiſſe, præ cæteris ad credendum ducimur, ab obſervatione extraneorum corporum, quæ in media illorum ſubſtantia reperiuntur, uti frequenter ſunt Conchylia, ferrum, mineralia, lapides alterius Naturæ, & ſimilia, quæ non in lapidibus tantùm propè maris littora adſunt; ſed in altis montium jugis & intra ſubſtantiam lapidum, repertorum in altiſſimis eorum ſummitatibus. Quis eò tranſtulit Conchylia? Quis in lapidum ſubſtantiam immerſit? Niſi ii molles anteà fuerint, & à ſpiritu ſalino, quo lapidis materies figebatur, & indurabatur, quicquid eidem mixtum tunc erat, pariter indurabatur. Quod ſi hæc non arrideant: Dicamus igitur Naturam ſive ſpiritum, qui cuncta permeat, nuſquam ceſſare juxta Ideas ſibi impreſſas, vel ſeminarias rationes, quæ nihil ſunt, quàm Idearum veſtigia, Conchylia è ſucco lapideſcente effingere, ubicumque inveniatur diſpoſitio, qua de re ſolidè,& accuratè tractando CAMILLUS LEONARDUS Medicus Piſaurenſis in aureo libro de Gemmis *lib.* 1. *cap.* 5. ſic ait: *Noſtris temporibus in partibus Galliæ Ciſalpinæ lapis magnæ quantitatis ex nubibus cecidit:* PLINIUS *quoque lib.* 1. *cap.* 60. *ſcribit* ANAXAGORAM *prædixiſſe ſaxum caſurum à Sole, & revera cecidiſſe in partem Thraciæ ad Egos flumen, & erat magnitudine currùs coloriſque adusti: Nec miramur ſi* ARISTOTELES *dicat lib. Mineralium, ferrum ex aëre cecidiſſe notabilis magnitudinis. Multoties in aquis maxima virtus adeſt in producendo lapide, non proprium hoc aquarum eſſe, ſed quia per loca mineralia fluunt, ipſorumque mineralium virtutes aſſumunt, ſicuti videmus aquas balneorum acquirere caliditatem, & ſi aliquid in ea injicitur in lapidem convertitur, ut refert* ALBERTUS MAGNUS, *& in locis Thermarum omnia circumquaque lapidefacta invenimus: Sed ne extra petamus exempla: Nonne propè Civitatem tuam, Magnanime Cæſar Borgia, in Capriolo Fonte hoc manifeſtè apparet, cùm ex ſuarum aquarum curſu, quæ in ſe Fodinam habent, omnes aquæductus lapideſcant, & ita repleantur, ut aquæ fluere nequeant?* ARISTOTELES *lib. cit. mineralium ſcribit, quod vis virtutis mineralis interdùm tanta ſit, ut aquam in lapidem vertat, omneque in ea contentum, ac ideò in multis lapidibus inveniuntur Animalium, Aquatilium partes, & alia in lapides converſa: Et* ALBERTUS MAGNUS *refert de Arbore inventa in litore maris omninò lapidefacta cum nido, & avibus in ea contentis, &c.* Hactenus CAMILLUS LEONARDUS *loc. cit.* Doctiſſimus hic Medicus Piſaurenſis ſcripſit librum hunc de Gemmis anno 1516. & Venetiis edidit, dicavitque Cæſari Borgiæ Glorioſiſſimo Duci Romandiolæ; Ludovicus Dolce hoc idem opus è Latino in Etruſcum idioma tranſtulit, & ſuppreſſo veri Authoris nomine, ſuum appoſuit, & ſub proprio nomine, ac ſi ipſe verus eſſet Auctor, Venetiis edidit anno 1565. ô turpe plagium! ô deteſtabile furtum! ô Calamitatem deplorandam Litterariæ Reipublicæ! Quæ

quidem calamitas, ne dicam peſtis, cùm noſtris etiam temporibus vigeat, utile admodum eſſet, ſi quis Plagiariorum hiſtoriam texeret: & veris Authoribus ſua opera reſtitueret.

Si autem de hiſce phænomenis, per antedictas rationes ſpiritûs univerſalis, diſſerere nolimus, cur credere non liceat, quod per ſubterraneas ſpecus, cum maris fundo communicantes, Conchylia, Piſces, & alia id generis marina corpora abſorbeantur, quæ per occultas terræ vias, ac hiatus maximos, hinc indè delata, & cùm ſubterraneorum corporum Matricibus variè mixta, ac indurata, tandem ad telluris ſuperficiem ad juga montium deveniant. Abſorberi à ſubterraneis ſpecubus poſſe marinas aquas & marina corpora, & hinc indè deportari, teſtis eſt Veſuvius mons in Campania, qui anno 1631. cùm maximè flagraſſet, marinas aquas, quæ ad radices Montis ſunt, abſorpſit, littore per aliquot mille paſſus exſiccato, deindè eas ferventes ſuperiori ſui parte evomuit cum maximo Nemorum, camporumque diſcrimine: Poſtquam flagrare, ac ſævire deſiit Veſuvius, in ſummitate ipſius inventæ ſunt teſtæ conchyliorum omnis generis, herbæ marinæ, & marina corpora quamplurima, quæ per ſubterraneas ſpecus à flagrante monte in ſummitatem ejus delata fuerunt, ut fusè refert Abb. Braccinus *tract. de Veſuvii incendio anni* 1631. quo tempore fuit ipſe horum omnium teſtis ocularis. Si talia ibidem fieri potuere, cur etiam, & alibi non poſſunt non video.

Credi denique poteſt terram vi, & impetu ignium centralium frequenter tremere, magnis motibus concuti, & versùs maris dehiſcere, ejuſque aquas abſorbere cum marinis corporibus, conchyliis nempè ac piſcibus, & modò præcitato, iiſdem hinc indè per varias Matricum ſpecies delatis, variè intra lapidum indurentur ſubſtantiam: Quare nil mirum ſi dicat Seneca, quod in Caria cùm talis poſt *terræmotum exiliiſſet unda, perierint omnes, qui piſces illos comederant, quos ignoto antè eum diem Cœlo novus amnis, & repentè è terra eruptus oſtenderat, &c.*

De Terræmotu Romano, & Urbium adjacentium anno 1703.

Cum de terræmotu hîc inciderit ſermo, nec non de vi ejuſdem, in trajiciendis marinis corporibus per ſubterraneas ſpecus ad montium ſummitates, rem gratam Lectoribus me facturum putavi, ſi deplorabilem, & calamitoſiſſimun terræmotum his diebus Romæ, ac per univerſam ferè Italiam auditum, memoriæ, & poſteritati tradam: Quod antequàm faciamus de ſubterraneis ignibus, tanquam primaria eorum cauſa, nonnulla breviter ſubnectenda cenſemus, adhærendo præ cæteris opinioni Senecæ, qui hac de re ſolidè ſatis, & eruditè tractavit.

Terræmotuum autem impetu effectus enarratos evenire, egregiè his

verbis idem SENECA confirmat. *Quæramus ergo quid ſit , quod terram ab infimo moveat ... cur modò tremat , modò luxata ſubſidat , nunc in partes diviſa diſcedat : & aliàs intervallum ruinæ ſuæ diù ſervet , aliàs citò comprimat : nunc amnes notæ magnitudinis introrsùm abſorbeat , nunc novos exprimat , aperiat aliquando aquarum calentium venas , aliquando refrigeret , igneſque nonnunquam per aliquod ignotum antea montis , aut rupis foramen emittat , aliquando notos , & per ſæcula nobiles ignes comprimat. Mille miracula movet , faciemque mutat locis , & defert montes , ſubrigit plana , valles extuberat , & novas in profundo inſulas erigit.* qu. nat. lib. 6. cap. 4.

Ac proindè in telluris centro communicationes eſſe incredibiles inter ignes ſubterraneos , aquas , ac alia ſubmarina , aſſerendum eſt , cujus rei non ignarus GASSENDUS *in vita Peireſcii* ait ; quod revera ignes ſubterranei per venas ſubterraneas adinſtar aquarum longius ſerpant , & ſibi invicem communicent ; imò refert eodem tempore incendium in Semo Æthiopum Monte , anno 1631. contigiſſe , quo contigit Veſuvii in Campania ; quod Campanum incendium omni ævo memorabile erit , nam cineres Conſtantinopolim uſque pervenere , ut fusè notat ABBAS BRACCINUS de Veſuvio : itaut Veſuvius cum Ætna , hic cum Syria , hæc cum Arabia Felice , iſta demùm cum Semo Monte communicent : ſive ſeries quædam incurvatarum rupium canales faciant , ſive ipſi ignes ſibi vias aperiant : Eruptione ignium Montes creari viſi ſunt , ut Puteolanus , quem modernum vocant anno 1538. ſic Theraſia Inſula inter Cycladas circa SENECÆ tempora emerſit. Interdùm terræmotu flumina ſiccantur , nova erumpunt , quod lapſu terræ , vel conſueti meatus , & alvei occludantur , vel novi aperiantur. Cùmque ſubterranea tellus tàm immaniter à ſuis ignibus & combuſtibili mineralium materie ardeat , & perpetuò conſumatur : aliquando demùm in aliam faciem mutandum iri globum hunc terraqueum divinè ſatis explicat CICERO cùm de mundi viciſſitudinibus tractando , ſic loquitur in ſomn. Scipionis*: Ipſi autem qui de nobis loquentur , quandiu loquentur ? Quin etiam ſi cupiat proles illa futurorum hominum , deinceps laudes uniuſcujuſque noſtrum à Patribus acceptas poſteris prodere , tamen propter eluviones , exuſtioneſque terrarum , quas accidere tempore certo , neceſſe eſt , non modo ne æternam , ſed ne diuturnam quidem gloriam aſſequi poſſumus :* Præter Ciceronem, SENECA magis ad rem noſtram ſic diſcurrit. Qu. nat. lib. 3. cap. 13. *Dicimus enim ignem eſſe , qui occupet mundum , & in ſe cuncta convertat. Hunc evanidum conſidere , & nihil relinqui aliud in rerum natura , igne extincto , quàm humorem. In hoc futuri mundi ſpem latere credas. Ita ignis exitus mundi eſt , aqua primordium.*

Plurium quoque veterum Philoſophorum opinio fuit aquam , & ignem principia eſſe rerum omnium. Inter hos Princeps eſt HIPPOCRATES noſter , qui *lib.* 1. de diæta *n.* 4. docet ; *hominem igne , & aquâ conſtare* , deindè ſubdit : *Ignis omnia per omnia movere poteſt , aqua omnia per omnia nutrire.*

& lib. cit. n. 5. ait : *Equidem nullum omninò corpus perit, neque fit quod prius non erat, verùm permixta, & diſcreta alterantur.* Et *lib. cit. n.* 42. concludit, *generari, & perire idem ſunt.*

Neque ſolùm id arbitrati ſunt circa rerum originem : verùm etiam manifeſtè ſtatuerunt Mundum aquâ, & igne, ſive diluvio, & fatali incendio in aliam faciem invertendum eſſe. Quod more ſolito egregiè depinxit noſter Seneca; audiamus eum loquentem *l. 3. q. c.* 27. *Sed monet me locus ut quæram, cùm fatalis dies diluvii venerit, in quem modum magna pars terrarum undis obruatur. Utrum id Oceani viribus fiat, & externum in nos pelagus exurgat; an crebri ſine intermiſſione imbres, & eliſa æſtate hyems pertinax immenſam vim aquarum ruptis nubibus deruat. An flumina tellus largiùs fundat, aperiatque fontes novos : aut non ſit una tanto malo cauſa, ſed omnis ratio conſentiat, & ſimul imbres cadant, flumina increſcant, maria ſedibus ſuis excita percurrant, & omnia uno agmine ad exitium generis humani incumbant. Ita eſt. Nihil difficile eſt naturæ, ubi in finem ſui properat... ſubitò ad ruinam toto impetu venit. ... Urbes conſtituit ætas, hora diſſolvit. Momento fit cinis, diù ſylva. Magna tutela ſtant, ac vigent omnia; citò, ac repentè diſſiliunt, &c.* Idem argumentum apertiùs proſequitur paulò infrà c. 28. his verbis. *Per centena millia quibuſdam locis maris æſtus excurrit innoxius, & ordinem ſervat. Ad menſuram enim, creſcit, utrumque decreſcit. At illo tempore Diluvii ſolutis legibus, ſine modo fertur. Qua ratione inquis? Eâdem, quâ conflagratio mundi futura eſt. Utrumque fit, cùm Deo viſum, ordiri meliora, vetera finiri : Aqua & ignis terrenis dominantur. Ex his ortus, & ex his interitus eſt. Ergo quandoque placuere res novæ mundo, ſic in nos mare emittitur deſuper, ut ignis fervor, cùm aliud genus exitii placuit.* Hæc tandem omnia divinè penè complexus idem Seneca, finem Mundi ſic divinatur *l. c. cap.* 30. *Nec ea ſemper licentia undis erit in Diluvio univerſali. Sed peracto exitio generis humani, extinctiſque pariter feris, in quarum ingenia homines tranſierant, iterùm aquas terra ſorbebit. Natura pelagus ſtare coget, aut intrà terminos ſuos furere : & rejectus è noſtris ſedibus in ſua ſecreta pelletur Oceanus; & antiquus ordo revocabitur. Omne ex integro animal generabitur, dabiturque terris homo inſcius ſcelerum, & melioribus auſpiciis natus. Sed illis quoque innocentia non durabit, niſi dum novi ſunt. Citò nequitia ſubrepit : Virtus difficilis inventu eſt, rectorem, ducemque deſiderat : Etiam ſine magiſtro vitia diſcuntur :* Hæc ille.

Communicant itaque ignes ſubterranei inter ſe, & per flumina ignium ſubterranea montes ignivomi commercium inter ſe habent, ut ex Gassendo, Seneca, & pluribus aliis Philoſophis conſtat evidenter : Et terræmotuum cauſam eſſe ignem ſubterraneum, diù coërcitum, concluſum, & vi erumpere extra nitentem, vel ex eo deducere licet, quod primò tremuit terra, deindè aliquot poſt dies mons ignes vomit, fulgurat, tonat, donec accenſus ignis, qui terræmotum produxit, deferveat; ut vidimus Nos

ipſi in magno Neapolitano terræmotu 5. Junii, vigiliâ Pentecoſtes anno 1688. Veſuvius per plures ante menſes, & annos ſiluit, nec cum impetu flammas vomebat. Secundo poſt terræmotum die, maximo cum impetu, tonare, fulgurare, ignes, flammas, ſaxa, cineres projicere cœpit, ac perduravit per quindecim, ac plures dies, deindeque quievit: Et Neapoli nuper ſcriptum eſt, Veſuvium diù quietum, & tacitum, poſt terræmotum hunc Romanum, majori in copia fumum, cinereſque,&c. vomere,murmurare, ac tonare, &c. Et raro terræ motus ſuccedunt, quin terra, in terræmotûs loco aperta ignes, ſulphura, & ſimilia combuſtibilia vomat, aut exhalet: Et eadem ratione, quâ communicant inter ſe per ignes ſubterraneos montes ignivomi, ac in diſſitis Regionibus eodem tempore vehementiùs exardeſcunt, eâdem, inquam,concluſis, coarctatiſque diù, ac nimiùm iiſdem ignibus variis in Regionibus: Et eodem tempore erumpentibus cùm vi terræ motum eodem tempore in valdè diſſitis locis efficiunt. Sic eâdem hora, quâ gravis terræmotus his diebus Romæ auditus eſt nempè die 14. Januarii, & 2. Februarii 1703. eâdem auditus fuit Neapoli, Aquilæ, Nurſiæ,Venetiis,Tridenti, Mediolani, ac penè per totam Italiam, ut infrà ſigillatim narrabimus. Pariter anno 1688. Venetorum, & toti Æmiliæ Regioni validum impreſſit metum, ſolitus grandi ſævire malo terræmotus: Qui eodem tempore nempè 5. Junii 1688. ipſâ vigiliâ Pentecoſtes horâ 22. per lata plurimarum urbium ſpatia maxime ſenſibilis, duo præſertim Romandiolæ oppida Tiberiacum, vulgò *Bagnacavallo*, & Cottineolam ruinæ penè integrè oppreſſit: Et Neapolim ipſam, (me ibidem tunc temporis Medicinæ addiſcendæ causâ commorante) vehementer terruit, ubi repentina excuſſione, Palatia, Templa & Domus benè multæ attritæ ſunt, cum non levi popularium excidio. Sed majori adhuc damno Beneventum in Campania, & Smyrna in minori Aſia, duæ Urbes ferè integræ eodem terræmotu Neapolitano exciderunt, &c.

Anno 1694. eo die quo maximus fuit per totam Siciliam, & vicinam Calabriam terræmotus, & ſolo æquata fuit nobilis Urbs Catania, dicunt tremuiſſe etiam Limam, primariam Urbem in India Occidentali.

Quo tempore Raguſium, clariſſima Dalmatiæ Urbs, ſuper ruinas veteris Epidauri conſtructa, ubi celebre olim erat Æſculapio Templum; eodem etiam tota Græcia quatiebatur. Cujus rei teſtis eſt Illuſtriſſimus SEBASTIANUS Viſitator Apoſtolicus per Græciam, qui deſcribens ſuum iter per Dalmatiam ſic loquitur *cap.* 10. *fol.* 125. quæ placuit latinè invertere. *Cùm degebam in Inſula Mili ad Mare Ægeum, auditi ſunt triduò crebri terræmotus, & eodem tempore, quo alii vehementiores perdiderant penitùs pulchram Urbem Raguſium, id eſt ſexta die Aprilis* 1667. *pulſabant Græci campanas ſuarum Eccleſiarum, ſupplicantium agmina habebantur, ſed fruſtra; ideò curabant, ut idem à Latinis fieret: Etenim perdiù ſemper obſervaverunt, quod ita impetrabant citiùs veniam à Deo, & gratiam evadendi à terræmotibus. Vidi Raguſium*

paucis ante menſibus quàm terræmotus illam perdidiſſet. Obtinet Raguſium parvum portum, ſed tutum, fortemque: eſt ad mare valida Arx ad monticuli ſummitatem poſita. Urbs valde pulchra, & dives eſt, & quamquam maneat ſub Turcarum unguibus, multa tamen libertate potitur, ſolvens illis annuum vectigal: Cœtus Nobilium Togam induit Venetorum ad inſtar Nobilium. Obtinet hæc Urbs duo amœniſſima loca, vulgò dicta Omble, & Gravoſa, in quibus ſunt Nobilium deliciæ, ut vix invideant celebrioribus Italiæ: hæc ille loco cit.

Ad unum penè omnes Philoſophi credunt dari ignem ſubterraneum, ſive ut dicunt centralem, in terræ gremio ardentem, cui generationem mineralium, effluxus omnes ſubterraneos, ſulphuris, bituminis, aluminis, carbonum foſſilium procreationem, ipſos denique terræmotus, thermarumque originem referunt acceptam. Dari revera talem ignem ipſi Montes ignivomi ſatis apertè oſtendunt. In Italia Veſuvius, & Ætna perpetuò ardent; & hujaſmodi Regiones, præ aliis Italiæ, obnoxiæ ſunt frequentibus terræmotibus. In Hecla Iſlandiæ monte continui ſunt ignes, qui cùm exitu libero careant, ſonos edunt triſtes, & lamentationibus ſimiles. Multos alios refert Varenius in ſua Geographia generali. Ut montem in Java Inſula, qui anno 1586. cùm antea non arſiſſet, primùm diſruptus eſt, excitato terræmotu, & flagrantis ſulphuris eruptione: adeò ut decem millia hominum in agris perierint. Mons in Sumatra-Inſula Ætnæ ſimilis fumum, & flammas vomit. Omitto alios Montes ignivomos è Maffæo, & rerum Indicarum ſcriptoribus adnotatos, ut in Moluccis Inſulis, in Philippinis, Japonia, in Peruvia quoque, & variis Americæ jugis, in quibus, potiſſimùm verò in Urbe Lima, frequentes ſunt terræmotus, ob montium ignivomorum copiam, & ingentes Auri, Argentique fodinas.

Quare ut proximè ad cauſam terræmotuum deveniamus, (ut tot à Seneca recenſitas opiniones reticeam) ea certè nulla alia eſſe poterit, niſi ignis ſubterraneus, plus ſolito accenſus, nimiùm à ſubterraneis cauſis intra ſua vaſa, ſive propriarum ſpecuum latera, coarctatus: Unde niſi facto impetu, & fractis hinc inde ſingulis quæ obicem ponunt, foris non erumpit, nec erumpit niſi ſub ſpecie terræmotûs. Et quod in terra tremor eſt, id in nube tonitrum, teſte Plinio, nam in terræ fremitu ſolet,

Sub pedibus mugire ſolum, & juga celſa moveri.

Ideò nullibi frequentiores ſunt terræmotus, quàm in locis, quæ Montibus ignivomis ſunt viciniora: Quare Sicilia, Calabria, & Campania frequenter tremunt: & ſæpè priùs tremunt, quàm flammæ ex iiſdem erumpunt: Ut nos vidimus in terræmotu Neapolitano anno 1688.

Quoniam verò inter montes ignivomos Europæ maximè celebris eſt Veſuvius noſter in Campania, qui quando exardeſcit ſubtus, frequentium Italiæ terræmotuum cauſa eſt: de illo nunc, ejuſdemque præcipuis incendiis, potiſſimùm illius omnium maximi, & memorabilis, quod accidit anno 1631. breviter nonnulla dicemus.

Veſuvius octo circiter milliariis diſtat Neapoli; de illo ex antiquis DION, PROCOPIUS,& PLINIUS ſcribunt; ex Recentioribus CLUVERIUS,*lib.* 4. *cap.*3. *n.* 13. *&c.* & præ cæteris ABBAS BRACCINUS *lib.* de Veſuvii incendio anno 1631. cujus anni incendium fuit omnium maximum, & omni ætate memorabile: Altitudo montis ante hoc incendium anni 1631. inventa fuit paſſuum Geometricorum 1231. Peracto incendio inventa eſt minor paſſuum 241 $\frac{1}{3}$ ita ut igne conſumpta fuit altitudo 241 $\frac{1}{3}$ paſſuum. A nato Chriſto uſque ad annum 1631. numerantur ſeptemdecim memorabilia incendia à præfato BRACCINO.

Secunda eruptio Veſuvii fuit calamitoſiſſima anno Chriſti 81. fuitque memorabilis ob mortem PLINII ſecundi, qui tunc ibidem cineribus oppreſſus interiit: ut ejus nepos *in epiſtola ad Tacitum* fusè memorat: Et apud DIONEM *lib.* de Veſuvii conflagratione anno 81. hæc ſcripta reperiuntur: *Hæc autem ſimul ac facta ſunt, eructabat immenſus cinis, occupabat enim terram, mare, & aëra. Lædebantur homines, ſcilicet, regiones, & pecora; piſces præterea, aves, &c. abſumebat. Inſuper duæ Civitates conflagrarunt Herculaneum, & Pompeiopolim. Herculaneum verò, & Pompeios, ſedente in theatro populo, oblimavit. Tantus fuit cinis, ut non ſolùm Romam, uſque ad Africam, Syriam, Ægyptumque penetraret*; hæc ille.

SUETONIUS quoque de hujuſmodi conflagratione ſub Imperio Titi Veſpaſiani ſic loquitur in Tito cap. 8. *Quædam ſub eo fortuita, ac triſtia acciderunt, ut conflagratio Veſuvii in Campania & incendium Romæ. Curatores reſtituendæ Campaniæ è Conſularium numero ſorte duxit. Bona oppreſſorum in Veſuvio, quorum hæredes non extabant, reſtitutioni afflictarum Civitatum attribuit, &c.* Omnium autem eruptionum Veſuvii memorabilium hæc ſeries eſt, ab Authoribus excerpta. Nempè annis Chriſti 81. 202. 305. 427. 473. Horum duorum cineres Conſtantinopolim, & Lybiam pervenere: annis 512. 538. 683. 879. 993. 1036. 1049. 1138. 1139. 1500. Denique ultima omnium maxima, & pernicioſiſſima anno 1631. Cujus hæc eſt ſeries hiſtorica. Anno 1629. in voraginem Veſuvii Medicus quidam deſcendit referente BRACCINO *l. cit.* & invenit tres foveas, primam repletam aquâ ſalsâ, alteram aquâ bulliente inſipidâ, tertiam aquâ tepidâ amarâ, & mordicante; quod phænomenon raró viſum in hoc monte, præſagium erat graviſſimorum periculorum. Anno 1631. die 10. Decembris ab Incolis Veſuvii murmur ingens in ſummitate montis ſentiebatur, quod præter terrorem, ſomnum impediebat. Vorago Montis, quæ profunda erat, paucis illis diebus creſcere, ejus tellus tumefieri, & elevari cœpit: donec pervenit ad planum horizontale verticis. Tunc temporis clauſis omnibus foraminibus igni ſubtus erumpenti. Die 26. Decembris anno 1631. multò ante ortum Solis, terra tremere cœpit primò, poſt terræ tremorem bombilus ita horrendus in ſummitate montis percipiebatur, ut in longinquis etiam Regionibus auditus fuerit: Denique poſt terræ tre-

mores

mores, fragores ac horrendos mugitus, ruptus fuit mons pluribus in partibus ſuæ voraginis cum vehementiſſima emiſſione lapidum ignitorum, cineris, pulveris, fluminum ignitorum, bituminis, cum tanto terrore, & excidio vicinarum Urbium, ut extremus mundi dies videretur. Tantaque cineris copia eructabatur, ut Conſtantinopolim uſque perveniret. Hujuſmodi terræmotus antè eruptionem, alioſque effectus ſuo tempore obſervatos deſcribit Plinius lib. 6. cap. 16. dicens. *Nam crebris, vaſtiſque tremoribus tecta nutabant, & quaſi emota ſedibus ſuis, nunc huc, nunc illuc abire, aut referri videbantur, &c.* & Dio. loc. cit. ſic refert. *Sonitus à Cavernis ſubterraneis, tonitruis perſimiles, ſupernè verò, & mugire videbantur, mare verò fremebat, & Cœlum reſonabat, poſt hæc fragor immenſus, ceu concidentium montium audiebatur, &c.* Lapides ignitos, quos ejiciebat mons, fuiſſe referunt magnitudinis integræ domûs, aut cubiculi: ſequenti die Decembris 17. horâ 16. poſtquam hæc accidebant, exſiccato per plures paſſus littore Neapolitano, marinas aquas abſorpſit mons, & ferventes evomere per vicina loca obſervatus eſt, damno omnium incredibili; incendioque peracto, teſtæ Conchyliorum & alia marina corpora in montis cacumine reperta ſunt: manifeſto indicio flumina illa ferventium aquarum à monte emiſſa, mare fuiſſe, per ſubterraneas ſpecus abſorptum. Hoc incendio dicunt quinque hominum millia periiſſe, partim igne, & ſuffocatione cinerum, partim verò aquarum ferventium marinarum à monte emiſſarum: At damnum omnium aſcendiſſe ad viginti Milliones ſcutatorum: Ac tanta fuit cineris, terræque quantitas à monte ejaculata ad radices ejuſdem in maris littore, ut ferè per medium milliare receſſerit mare, & ubi mare tunc erat, nunc ſunt fertiles campi, &c. ſub Veſuvio.

Poſt nonnullos dies deflagrato igne quievit mons, ſiluitque uſque ad annum 1660. tunc cœpit denuò mugire, tonare, fulgurare cum timore Incolarum. Deinde ſequentibus annis 1682. 1685. 1688. & 1689. & tandem anno 1694. vel cum terræmotu, vel ſine eo flagravit, arſitque, ſed profectò non magno cum Incolarum incommodo: Poſt hunc terræmotum Romanum diù tacitus Veſuvius, ardet nunc ac fumat, & cùm igni patefacta ſit via, Dei munere à terræmotibus omninò nos liberatos Romæ putamus, &c.

Ignes itaque ſubterraneos, accenſos, diùque coërcitos, eſſe terræmotuum cauſam, ex præfatis abundè deducitur: fomes autem hujus ignis ſulphur eſt, & plura genera bituminum, rerumque facilè ardentium. Nam revera Puteorum aquæ ante terræ fremitum ſulphureo odore plerumque inficiuntur: Et rari ſunt terræmotus, quos non ſubſequantur hiatus terræ, & fœdæ ſulphurum, aut ignium, exhalationes. In hoc terræmotu Romano plures Urbis Incolæ Viri graves, & fide digni mihi narrarunt, ſe nocte præcedente terræmotum diei ſecundæ Februarii manifeſtè perſenſiſſe in

aëre inſolitum ſulphuris odorem, potiſſimùm Vir doctus, qui degit in Viminali prope Baſilicam S. Mariæ Majoris. Et quoniam Montes hujuſmodi ignivomi in Anglia, Hollandia, Dania pluribuſque Germaniæ locis, in ipſa denique Gallia forſan non adſunt; hâc de causâ hujuſmodi Regiones raro ſubjiciuntur terræmotibus. Et ſi tremunt aliquando, tremor levis eſt, oriturque ab eâdem causâ, igne nempè accenſo ſubterraneo: nam ibidem adſunt thermæ calidæ, quarum origo ignis eſt ſubterraneus.

Poſt terræmotus, eâdem de causâ frequenter ſuccedunt Peſtilentiæ, vel Morbi graves, & Epidemici, imò nova, & inaudita morborum genera, ut narrat SENECA *quæſt. nat. lib. 6. cap.* 27. idque, ob veneniferos variorum mineralium, ac bituminum halitus, à terræ cavernis per illius fragorem erumpentes, noſtrumque aërem inquinantes.

Pro varietate accenſionis ignis ſubterranei in terræ cavernis, variæ terræmotuum differentiæ oriuntur. Alii eodem tempore in diſſitis trans mare regnis ſentiuntur, uti fuit terræmotus Siciliæ cum everſione Cataniæ anno 1694. quo eodem die in America auditum fuiſſe tradunt: anno 1688. quo tremuit Neapolis, tremuit quoque, & diruta penè fuit Smyrna in Aſia minori; ideò non reſpondet eventibus id, quod SENECA *loc. cit.* refert; Raro, ſcilicet, terræmotum ad ducenta extendi milliaria, &c.

Diverſæ autem ſunt terræmotuum ſpecies, ratione diverſi modi, quo quatitur terra, ſive ratione diverſi effectûs inde naſcentis: Quinque numerantur ab ARISTOTELE, PLINIO, & aliis. Quando enim ignis ſubterraneus accenſus interioris antri, ſive ſpecus terræ, fornicem ſursùm ejaculat, ut fit in bellicis cuniculis, (*vulgò les Mines*,) adeò ut adinſtar Arteriæ pulſantis erigatur, & ſubſidat, tunc terræmotus inde factus vocatur ab ARISTOTELE *Pulſus*. Cùm verò dictæ Cavernæ latera accenſum ignem veluti captivum detinentia alternatim, & ſubſultim vibrantur, *Tremor*, tunc dicitur, qui non ita pernicioſus eſt ædificiis, quia inclinata citò reſtituuntur: Nec ita vehemens eſt talis terræmotus, quia accenſus ignis, neque ita potens eſt, neque ita copioſus. Denique quando terra tremens hinc inde æqualiter non libratur, ut loco ſuo celeriter reſtituatur, *Inclinatio* tunc dicitur, ædificiis maximè moleſta, & pernicioſa: nam parietes, & tecta extra perpendiculum ſuſpenſa collabuntur. Inclinatio itaque cæteris terræmotibus eſt longe periculoſior cùm terra tremat, ſive potiùs nutet navigii more: Niſi enim motus ex altera parte inclinata reſtituat, ruina ſtatim ſequitur. Primus Terræmotus Romanus 14. Januarii mox elapſi fuit ex genere tremoris. Secundus verò nempe 2. Februarii præſentis quo ſcribo, fuit ex genere inclinationis, nam parietes abſque magno tremore, id eſt domus ipſæ navigii more undulabant: Et ideò ſingulis penè vertigo ſuborta eſt Romæ in actu terræmotus, aliquibus vomitus, plurimis capitis gravitas, & ſenſuum turbatio, quæ adhuc in nonnullis durat. Hic ſe-

cundus fuit duplo vehementior priori, & cum majori ædificiorum damno; nam plurima eorum, his diebus, magna cum celeritate, trabibus ſuffulciuntur, ne cadant: Eodem die ſecundi terræmotus tremuit fortiter Urbs Aquila in Samnio, & ferè tota ſolo æquata eſt, ac diruta. Et certè miraculo eſt adſcribendum, Dominam Orbis eo die non cecidiſſe.

Poſt terræmotum varii naſcuntur effectus in Globo terraqueo: Nam pro magnitudine Cavernarum, in quibus accenditur ſubterraneus ignis & pro vehementia ignis accenſi, aliquando urbes integræ abſorbentur, nullo ſui veſtigio relicto: ita duas nobiles urbes Helicen, & Burin terræmotus abſorpſit, & ubi illæ erant, mare nunc eſt: teſte Seneca *lib. 6. quæſt. nat. cap.* 32. quod caput ad fortitudinem animi in terræmotibus acquirendam, eſt fermè lectu digniſſimum. Interdum accidit ut ignis accenſus in vorticem actus terræ loca commutet, transferat in remota, quod ultimo Neronis anno contigiſſe Plinius refert. Porrò terræmotu flumina abſorbentur, & pereunt, interdum nova emergunt: Montes ad invicem divelluntur, ac diſcedunt; hinc aiunt, teſte Seneca, Oſſam Montem olim cohæſiſſe Olympo, deinde terrarum motu receſſiſſe, & ſciſſam unius montis magnitudinem in duas. Tunc etiam effugiſſe Peneum, qui Paludes, quibus laborabat Theſſalia, ſiccavit, abductis in ſe, quæ ſine exitu ſtagnaverunt, aquis. Ladon flumen inter Helin, & Magalempolin medius eſt, quem terræmotus effudit. Sic eodem teſte Seneca, Hiſpanias ab Africa, Siciliam ab Italia, terræmotus diviſit: Terræ camporum concidunt, aperiuntur, & in lacus deſinunt. Viæ publicæ aperiuntur, & imperviæ evadunt, ut contigit in via publica Aquilam versùs in terræmotu ultimo 2. Februarii. Hæc, & alia innumera poſt terræmotum eveniunt, quæ ſatis indicant cauſam eorum non eſſe ſuperficialem, ſed ſub ipſis Montium radicibus, ſub ipſo maris fundo: Nam & mare tunc tremit, & Regna integra navigii more nutant hinc inde. Putaſne id fieri poſſe ab aura terræ ſuperficiei vicina? Ne quidem; ab imo res eſt.

Et cùm terræmotuum vi variè globi terraquei loca afficiantur, & mutentur: facilè aſſentior opinioni Doctiſſimi Stenonii lib. de *ſolido intra ſolidum* fol. 33. putantis 1. Montes omnes hodiernos non extitiſſe à principio rerum, curſuque, & inundatione fluminum, ex eorum ſedimento novas in mari terras fieri, quæ antea non erant. Ad Lavinia littora venit Æneas, & ubi olim littus erat, nunc campi ſunt à Lavinio ad mare hodiernum per duodecim circiter milliaria. 2. Poſſe everti montes, transferri agros ex uno latere in alterum per mediam viam publicam; elevari, & deprimi cacumina montium; aperiri terras, iterùmque claudi, & id generis alia contingere, quæ in hiſtoriarum lectione pro fabulis habentur, ſed fabulæ non ſunt: atque adeò non ita fabuloſum eſſe Plinium, ut multi credunt, dùm multa narrat, quorum nulla apud Nos hodie ſuperſunt veſtigia. 3. Denique quod ob inſignes mutationes, quæ quatuor mille

abhinc annis in Globo terraqueo contigerunt ob multiplices terræ motus, è terris erumpentes ignes, fluminum, & marium exundationes, errent ſummoperè illi, qui in ſcriptis antiquorum multos errores accuſant, quod varia ibidem occurrant, quæ in hodierna Geographia non inveniuntur: inveniri tamen non poſſunt ob terrarum facies varias, & mutationes dictis de cauſis productas: ſic Fabuloſam non putat maris Mediterranei ab Oceano ſeparationem, tranſitum è mari Mediterraneo in mare Rubrum; Inſulæ Atlantidis ſubmerſionem: Variorum denique locorum in itineribus Bacchi, Triptolemi, Ulyſſis, Æneæ, aliorumque deſcriptionem veram, quamvis hodiernæ Geographiæ non reſpondentem, &c. ut ſileam tot alias mutationes ab Authoribus recenſitas.

Domeſticum hujus veritatis exemplum habemus in Fluvio Clitumni; Amœniſſimus Clitumini fons, & fluvius oritur in Umbria, Spoletum inter & Fulginium, ad radices collis, in quo Caſtrum eſt Campellum, ditionis perantiquæ, & Illuſtris domûs Campellorum Spoletinorum. De amœnitate hujus loci, & fluminis teſtimonia plura ſunt apud PROPERTIUM *lib.* 2. *eleg.* 19. SILIUM ITALICUM *lib.* 8. STATIUM *lib.* 1. *Syl. carm.* 4. VIRGILIUM *Georg. lib.* 2. *verſ.* 146. ſed præ cæteris apud PLINIUM JUNIOREM *epiſt.* 8. *lib.* 8. & SUETONIUM in Caligula. Tempore PLINII tanta erat aquæ copia in hoc fluvio, ut facilè ſuſtinere poſſet binas Cymbas onerarias. Terræmotu verò memorabili anno 446. quo per ſex menſes Conſtantinopolis, & penè totus orbis quatiebatur, ut narrat NICEPHORUS *hiſt. lib.* 14. *cap.* 46. magnam ſuarum aquarum partem amiſit, ut pluribus rationibus probat BERNARDINUS Vir celebris ex Comitibus Campellorum, *hiſt. Spoletinæ tom.* 1. *lib.* 7. *fol.* 223. At terræmotu anni 1695. quo Balneoregium Civitas Provinciæ Patrimonii dirutum fuit cum pluribus vicinis oppidis, tremuitque tota penè Gallia Ciſalpina, quamplures amiſſas aquas recuperavit. In Memoria verò præfati maximi Terræmotus Conſtantinopolitani propè Caſtrum Campellum extat adhuc ſacra ædicula, in cujus vertice leguntur nunc etiam potentiſſimi illi ad leniendam iram Dei verſiculi è Cœlo teſte BARONIO delati: *Sanctus Deus: Sanctus Fortis: Sanctus & immortalis miſerere Nobis.* Uti nuper mihi narravit Vir doctiſſimus, & Proavorum memoriâ Illuſtris FRANCISCUS MARIA CAMPELLUS ex Comitibus Campellorum, in Curia Advocatus, & amicitiæ jure mihi conjunctiſſimus.

Sed ut denuò redeamus ad cauſes generales terræmotuum, certè ignes ſubterranei accenſi, & cum impetu erumpentes, cauſa illorum ſunt, & vis eorum à profundo venit; Venit ignis ſub ipſo Maris fundo: & ideò Montes ignivomi ſub maris fundo per flumina ignium ſubmarina communicant inter ſe: Et ſæpè, quando ardet, tonat, fulgurat Veſuvius in Campania, Fulgurat, tonat, cineres eodemmet tempore vomit Ætna in Sicilia: Refert quoque PEIRESCHIUS, à GASSENDO citatus *lib.* 5. quòd anno 1643. accenſo monte Semo Æthiopiæ, eodem prorsùs tempore Veſu-

vius, Vulcanus, & Ætna flammas cum ſtrepitu vomebant. Strabo pariter ſcribit Veſuvium eodem tempore eructaſſe cineres per Italiam, quo Semus Æthiopiæ mons per Syriam, & Ægyptum. Vigiliâ Pentecoſtes 5. Junii 1688. quâ Neapolis teræ motu quatiebatur, in Sicilia ſuper rupes Æolias, & ſuper Vulcani jugum viſa eſt denſa nubes, quæ flammæ, & fumi conglomerationem arguebat, ut Siciliâ Neapolim tunc ſcriptum fuit. Quare communicant Montes ignivomi per canales igneos ſubmarinos, ut citati putant Authores. Nec mirum videatur, ſi ſubterranei ignes ex imo maris in medio maris eruperint anno 1650. propè Santerinium Inſulam in mari Ægeo, cum maxima cinerum, ſaxorum, & fumi eruptione: quibus, & animalia, & homines oppreſſi periere quamplurimi, ut refert Petrus Riccardus in Epiſtola ad Kircherum, relata ab eodem in *Mundo ſubterraneo.*

Stet igitur quod diximus cauſam terræmotuum, accenſos eſſe ignes ſubterraneos, ne dicam ſubmarinos, quorum conflagratio, donec duraverit, terra tremere non ceſſabit. Sed ad Romani terræmotus hiſtoriam deveniamus, & ad ea, quæ horrendo hoc terræmotu acciderunt in Samnio, Regni Neapolitani Provincia, ditioni Eccleſiaſticæ finitima, quæ ſanè luctuoſa ſunt, & omni ævo deplorabilia. Age igitur ordiamur infelicem hiſtoriam.

Hiſtoria Romani Terræmotus, & Urbium adjacentium anno infeliciſſimo 1703.

Nunquam *Urbs Roma tremuit, ut non futuri alicujus eventus id eſſet prænuntium*: Inquit Plinius lib. 2. cap. 84. Ita ſanè quod Orbis domina, & Imperatrix Roma, ſiderum Colonia, ſacrarium fidei, ac fundamentum his diebus tam fortiter tremuerit, non aliud prænunciat, Quirites, quàm ulciſcentis Numinis iram: Quod autem impetu tam gravi nova Sion non ceciderit, ingens fuit Dei Optimi Maximi beneficium, peculiari oratione à Chryſoſtomo expreſſum: *Protegam Urbem hanc propter David ſervum meum, & Aaron Sanctum meum*: Cujus certè promiſſionis, niſi Deus his diebus eſſet recordatus, conciſum Orbis caput vidiſſemus: Quamobrem ipſe, qui teſtis horum omnium fui, quamquam præ lachrymis, mœrore, horroreque meo, & Civium, vix calamum regat manus, cùm adhuc terra tremat: Attamen ne poſteros lateat hæc publica lachrymabilis calamitas, ejuſque promptum Dei munere remedium, cui *de magnis periculis liberati magnificè gratias agimus*, Machab. lib. 2. cap. 1. breviter ſingula deſcribendi anſam arripio.

Hyems anni 1702. temperata fuit, ſerena, ac placida, veluti ver ſolet, ac ferè menſem per totum Februarii perduravit. Circa Kalendas Mar-

tias cœperunt pluviæ, & durarunt magna in copia uſque ad finem Junii: ita ut vulgus diceret erraſſe conſtitutiones anni, atque ver non fuiſſe ver, ſed Hyemem; nam verè ningebat, & grandinabat, & cum frigore pluebat. Circa Kalendas Julias ejuſdem anni 1702. Cœlo reddito ſereno, ſucceſſit æſtas calida, ſicca, & nimiùm urens, nulliſque madida pluviis, uſque ad X. Kalendas Novembres: Quare præ ſiccitate omnia, ac ipſæmet vineæ penè arſere: Tremuit hac æſtate vehementer Beneventum in Campania, & à frequentibus proximè elapſis terræmotibus vix reſtitutum, ferè totum concidit. Hac igitur æſtate regnarunt Romæ morbilli, & variolæ quaſi epidemicæ; nam plura puerorum millia periere. Erant variolæ penè omnes confluentes, & incipiebant cum alvi fluxu, quamplurimis quibus ego medebar, alvi fluxus ſalutaris magis erat, quàm pernicioſus: ſed quibus ſpirandi difficultas ſuperveniebat, ferè omnes peribant, non ita verò cùm diarrhœa primis diebus adveniebat, ut obſervavi in plurimis. Regnarunt pariter tertianæ duplices cum apparatu humorum in primis viis, id eſt Febres nobis dictæ meſentericæ, Ardentes, Eryſipelata faciei, & aliarum partium. Dolores capitis ſine febre: Apoplexiæ, morteſque repentinæ, quæ decem abhinc annis redditæ ſunt familiares. Denique febres quamplurimæ capitis dolorem conjunctum habebant: ut taceam alia morborum ſporadicorum genera, quæ tota æſtate calida nimiùm, & ſicca viguerunt.

Paulò antè Kalendas Novembres 1702. cœperunt flare auſtri, & pluviæ ingentes cadere: Auſtri, & pluviæ ferè continuæ à dicto tempore perdurarunt uſque ad præſentem Februarii menſem, quo ſcribimus, cum maximo Camporum damno. Die 18. Octobris, id eſt die Feſto S. Lucæ ejuſdem anni, horâ 14. circiter auditus eſt Romæ levis terræmotus: Ipſe, quoniam ſolus in cubili eram, facilè animadverti terræmotum fuiſſe, quem animadverterunt & alii, qui non erant diſtracti à negotiis: fuitque Cœlo ſereno, nondum cœptis prædictis pluviis. Eodem die terræmotus idem auditus fuit Nurſiæ celebri Urbe in Sabinis, & ob id potiſſimùm celebriori, quod in ea Divus Benedictus natus ſit.

Quoniam à Kalendis Novembribus uſque ad Kalendas Januarias ferè quotidie pluviæ, flantibus ſemper Auſtris, magna in copia, & ſine intermiſſione ceciderunt, Tiberis nimiùm aquis tumens, inundavit Romam die 23. Decembris anni prædicti 1702. Magna fuit inundatio, nam viæ Urſi, Lungariæ, Vaticana, Flaminia propè ædes Caëtanas Oratoris Cæſarei apud S. Laurentium in Lucina; In loco ubi degunt Judæi, & aliæ non multùm à Tiberi diſſitæ viæ, campi denique, qui adjacent Moli Hadrianæ, ſive Caſtri S. Angeli, aquis omninò pleni erant. Forum ad Pantheum Agrippæ ferè totum ſub aquis jacebat. Duravit per duos dies cum non levi Civium damno, & ſalutis diſcrimine. Graſſabantur tunc capitis mala, catharri, mortes repentinæ, ſive apoplexiæ, quæ proximis his annis ut

ſuprà diximus, quaſi erant epidemicæ. Durantibus pluviis inundavit denuò Tiberis circa nonas Januarias anni præſentis 1703. ſed quoniam non magni momenti fuit, non multùm in hac inundatione deſcribenda immorabimur. Eodem tempore referunt tremuiſſe Barcinonam in Catalaunia, ſed levi terræ concuſſione.

Sub novi anni 1703. ingreſſum, Auſtri adhuc flabant: & ſemper cum pluviis ferè quotidianis conjuncti: Cùm derepentè die 14. Januarii, horâ ſecundâ circiter noctis, Roma fortiter tremuit: Civeſque deterriti hoc novo ſpectaculo, plures ex iis, qui nobiles ſunt, ea nocte per campos, & apertas plateas in rhedis dormiere. Pluviæ ingentes eo die cecidere cum ventis nimiùm furentibus: Et paulò ante terræmotum præceſſit ventus furibundus; deinde ſucceſſit domorum ſuccuſſio. Fuit hic terræmotus de genere eorum, quem dicunt tremorem, ſeu ſuccuſſionem, & duravit tantùm temporis, quantùm impenditur ad binas ſalutationes angelicas recitandas; totâ illâ nocte furebant venti, & pluvia: mane luceſcente audivimus nullum cecidiſſe ædificium, neque unum quidem periiſſe Civem. Catenæ ferreæ, quibus fulciebatur magna Domus, & Aula Capitolii ruptæ fuerunt ea nocte vi terræmotûs: & quamplurima ædificia rimas in muris paſſa ſunt: Die 16. ejuſdem menſis, horâ 21. denuò tremuit leviter Roma.

Dùm hæc Romæ acciderant, nunciatum eſt, eodem die eademque hora ſecunda noctis, Nurſiam in Sabinis tremuiſſe, & ſolo æquatam, ac dirutam fuiſſe: Diruta etiam ibidem penè ſunt oppida duo, Caſcia, & Leoneſſa, Spoletum verò, Camerinum, Civitas Regalis, Aquilia in Samnio, Mons Regalis, Borbonæ, Cummoli, & Matricis oppida, & innumera oppida, atque Urbes à Latio uſque ad Sabinos, Picentes, Pelignos, Samnites, Brutios, Lucanos, fortiter tremuere cum non levi ædificiorum damno. Dictus terræmotus, eodem tempore, ſed quaſi inſenſibiliter, auditus eſt Neapoli, Venetiis, Tridenti; Die 18. ejuſdem menſis Mantuæ, & Mediolani, & circà fines Galliæ Ciſalpinæ. Pariter anno 1328. 1. Decembris, horâ 1. noctis terræmotu diruta fuit Nurſia, quo quinque hominum millia periere, & oppida vicina quamplurima quaſſata fuere, ut referunt *Tarcag. Hiſt. Mund. Villan. hiſt. ſuor. temp. Surdus in diſcurſ. Gerardaccius Hiſt. Bononien.* &c. A die 24. Januarii uſque ad 25. pluit ſemper cum auſtris, caput gravantibus, ut tot inter calamitates, & pluvias penè tæderet vitæ noſtræ. Tunc derepentè iiſdem ceſſantibus, & Aquilone ſuperveniente cum frigore, & gelu; diù deſiderata, & ſuſpirata in Cœlo apparuit ſerenitas, duravitque ferè per quindecim dies. Indicto his diebus Jubilæo univerſali, & ſatis amplo à Piiſſimo, Sanctiſſimoque Paſtore noſtro Clemente XI. ne Roma ob contumaciam criminum evertatur, ut Sion, ſed pœnitentiâ ſtet incolumis ut Ninive: *Roma enim civitas eſt Religionibus dedita, ſemperque Deorum indulgentiam piè merita*: prout etiam

ab Ethnico Plinio memoratum fuit *Paneg. ad Trajan.* Cùm cives quotidie in operibus pietatis exercerentur, ac penè ſecuri viverent de præterita calamitate: en quod repentino tacta fulmine Roma, id eſt die 2. Februarii horâ 18. graviori, vehementiorique concuſſa terræmotu, parum abfuit quin procumberet, & Poſteris Dominam Gentium lapidum acervus indicaret. Cœlo ridente, & ſereno quatiebatur Roma: Quirites inopinato percuſſi malo, mœſti, pallidi, trementes, horrore pleni, & calamitati Urbis Deo dilectiſſimæ illachrymantes, in fora, plateas, campos, vicinas villas, turmatim confugiebant: ibidemque per plures dies ſub Tabulatis, vel ex tela cereis pigmentis oblinita factis domibus, ſive potiùs ſpeluncis, aut Paſtorum tuguriis dormiere.

Poſt duos dies nunciatum eſt, eâdem die, eademque horâ tremuiſſe ſingula ſupradicta loca, & in ædificiis peſſimè conflicta: ita ut Spoletum, aliæque Urbes eidem vicinæ vix habitabiles ſint, niſi ſingula ædificia trabibus ſuffulciantur. In hoc tamen ſecundo terræmotu, cæteris aliis graviora, ac penè funeſta damna paſſa eſt Aquila urbs apud Samnites celeberrima in Regno Neapolitano ſeptuageſimo circiter ab urbe lapide. Nobilis illa urbs eâdem horâ tota penè concidit, & ferè tria millia Civium à ruinis oppreſſa ſunt. Oppida circum eam innumera tremuerunt quoque & alia ex illis diruta, alia ob ædificiorum rimas, & ruina vix commoda habitationi judicantur: ſecundus hic terræmotus eâdem prorsùs horâ auditus eſt Neapoli penè inſenſibiliter: auditus quoque leviter Venetiis, & vicinis urbibus Galliæ Ciſalpinæ, aſſeruntque apertum paulò poſt eſſe ſulphuris foramen, ſive hiatus terræ ſulphureos in monte non procul à Tridento; alii verò dicunt in lacu Veronæ: Ex his concludendum, centrum primi terræmotus, ſive primi ignis accenſi in cuniculis terræ centralibus, fuiſſe in Nurſia, Caſcia, & Leoniſſa in Sabinis, quæ oppida conciderunt; Secundi verò in Aquila urbe apud Samnites, quæ pariter tota ſolo conciſa eſt, adeòque Romam, reliquaſque urbes per conſenſum dictarum tremuiſſe; Aquilâ Romam ſcriptum eſt, ibidem tota hac hyeme pluvias cecidiſſe copioſas, quibus inundationes paſſa eſt multis ante annis non obſervatas, cum damno incredibili agrorum, riparum, fluminum, Pontium, Molendinorum, &c. Deindè tremuit Aquila die 14. Januarii horâ ſecundâ noctis 1703. denuò tremuit die 16. horâ 21. cum majori tamen damno; Tandem tertiò tremuit fortiſſimè die 2. Februarii horâ 18. jam pulſatâ, & brevi momento tota corruit cum innumeris Oppidis, & Pagis adjacentibus, potiſſimùm verò Pizzoli, la Barete, Ariſchia, Scoppita, Paganica, Tempera, Onda, S. Gregorii, S. Euſani, & Campanæ oppida cum excidio, luctu, calamitateque omni ævo deplorabili; nam ferè hominum viginti millia his terræmotibus mortua numerantur, &c.

Quoniam verò hujuſmodi calamitates, & clades rarò feriunt urbem:

&

& ſi Roma caderet, non ſine lachrymis totius terrarum orbis caderet, quia centrum caderet Univerſi; quid hiſce duobus terræmotibus hîc acciderit, quid illorum prænuntium fuerit, quid impoſterùm ſignificent breviter enarrabimus. Primus terræmotus, quem præceſſerunt plurima ſupra relata, fuit levior ſecundo, atque ex eorum genere, quem vocant tremorem, ſeu ſuccuſſionem, aut fragorem. A primo ad ſecundum terra per dierum intervalla leviter tremebat, ſed die 16. tremuit paulò vehementiùs. Die 2. Februarii, horâ 18. jam pulſatâ, flante Aquilone, & Cœlo ſereno vehementer ſupervenit terræmotus, qui utpotè inopinatus, horrore, timoreque maximo Urbem replevit. Sol antea ſerenus, ſtatim poſt terræmotum leviter obnubilatus, ac ferè ſanguineo rubore perfuſus eſt, duravitque per duas circiter horas, quibus magis urebat, & exagitabat capita. Fuit hic ſecundus de numero eorum, quem dicunt undulationem: nam parietes, ædificia, turres, ac domus undulabant hinc inde ad latera, ut navis ſolet, ſine magno fragore, & ſine ſtrepitu. Singulis penè civibus vertigo primùm oborta eſt, & maxima capitis repletio, aliquibus vomitus, aut moleſtia ſtomachi, deinde ſtatim ex undulatione domorum animadverterunt vertiginem à terræmotu eſſe, ut præcipuè mihi accidit in Baſilica SS. duodecim Apoſtolorum viâ Quirinali, cujus Baſilicæ campanariam Turrim altam nimis, ac ſolidam, undulare hinc indè ad latera vidimus, ut arbores ſolent vento motæ; nec deſiit undulatio, niſi elapſo ſemiquadrante horæ circiter. In actu terræmotûs ſingulis penè vertigo primùm ſupervenit, deindè tum eo die, tum ſequentibus caput repletum, dolens, turbatum, confuſum, cum ſenſu præcipuè rei cujuſdam fortiter conſtringentis circa tempora ſingulis remanſit, ita ut plurimi adhuc de capite conquerantur, & plures apoplexiâ tacti derepentè moriantur. Ob hanc forſan cauſam factum eſt, quod refert Seneca quæſt. nat. lib. 6. c. 1. *Nunquam viſam fuiſſe tantam ſtultorum, atque fatuorum quantitatem, quantam eo anno, quo terræmotu cecidit illuſtris Urbs Pompeios in Campania nonis* Februariis, *Regulo, & Virginio Conſulibus, Nerone imperante*. Mentem autem ſummoperè, & modo incredibili percuti his cladibus idem Seneca lib. 6. cap. 29. animadvertit dicens: *Nec uſquam plura exempla Vaticinantium invenies, quàm ubi formido mentes religioni mixta percuſſit*. Ob metum terræmotûs, criſpatâ fortiter vi imaginationis durâ meninge, ſingulæ partium fibræ vehementiſſimè criſpantur, & ob id in vultu Civium mœror, pallor, facies attonita, & valdè exſiccata, aut emuncta obſervatur: Mortui præ timore plures. Mulieres innumeræ abortum paſſæ ſunt. Et innumeris, ne dicam omnibus, menſtrua vel ſuppreſſa ſunt, vel prodeunt difficulter. Sunt quæ diris tumoribus ventris, & doloribus uterinis ob nimiam ſolidorum intenſionem, ac criſpaturam vehementer divexantur. Denique pro varietate ſtatûs, gradûs, conditionis, & temperamenti Incolarum, ita illi mille variis corripiuntur affectibus, nempè ſtomachi, ca-

pitis, torturâ oris, pectoris inflammatione, & mille id generis, quæ pavor, & publica Urbium clades parere ſolet. Taceo hîc mille incommoda, quæ patiuntur Cives, tum ob moram in Campis, & apertis locis, qua de causâ intempeſtivis frigoris, & caloris viciſſitudinibus obnoxii redduntur; unde plurium origo malorum; tum ob domorum quaſſationes: tum ob continuum mœrorem, quem vicinarum Urbium, terræmotu preſſarum, calamitas omnibus parit. Unde nil mirum ſi dicat Seneca poſt graves terræmotus oriri ſæpè peſtilentiam, ſæpè verò inſolita, gravia, Epidemica, & difficilia morborum genera: idque non ſolùm ob præfata incommoda, propter quæ etiam in obſidione Urbium epidemicos graſſari morbos obſervamus, verùm etiam ob halitus malignos, arſenicales, ac veneficos, qui è terræ abyſſis ignitis, mortiferis, ac veneniferis prodeuntes, purum hunc, liquidumque, quem reſpiramus, aërem maculant & inquinant: & ob id ſexcentarum ovium gregem ſtatim poſt terræmotum Pompeianum in Campania extinctum eſſe narrat Seneca *lib.6.cap.27.* Die 3. Februarii horâ circiter 21. denuò leviter ſuccuſſa eſt Urbs: ab illa die uſque ad 25. quâ ſcribo ferè quotidie terra, licet leviter, ſemel, bis, aut pluries tremuit.

Habent ſuam cauſam naturalem terræmotus: Quare ut de iis eorumque natura, certi aliquid ſtatuamus, notanda ſunt ſingula, quæ ante, & poſt terræmotum, in rebus naturalibus obſervavimus. Tota hæc hyems, ut diximus, pluvioſa eſt, & auſtris obnoxia continuis: Bis Tiberis inundavit: Homo vivus propè Cloacam S. Spiritûs in Saſſia, apertâ derepentè tellure abſorptus fuit elapſo Decembri 1702. & maximâ diligentiâ quæſitus juſſu Magiſtratus, repertus nunquam fuit. In Latio pluribus in locis hujuſmodi hiatus ſive foveæ profundæ in terra factæ ſunt, ut plures Tritici mercatores mihi narrarunt. Mures magna in copia per domos his temporibus aberrabant. Anno 1687. Menſe Martii levis fuit terræmotus Neapoli nocturno tempore, quo ibidem ipſe morabar; fuit forſan prænuncius maximi illius qui die 5. Junii, vigiliâ Pentecoſtes anno 1688. Neapolim peſſimè tractavit, ſtratis humi pluribus magnis ædificiis, & præ cæteris alto, & magnifico hemiſphærio Templi Domûs Profeſſæ Jeſuitarum cum morte Civium quamplurimorum. Anno 1702. die 18. Octobris horâ 14. circiter Roma, & Nurſia primò, ſed leviter, tremuere: Et hic primus tremor, index forſan fuit ſecundi vehementiſſimi Diei 14. Januarii 1703. quo Nurſia tota ſolo cecidit, & Roma in ædificiis mulctata eſt: index quoque calamitoſiſſimi, ac omnium vehementiſſimi illius, qui die 2. Februarii 1703. horâ 18. Aquilam in Samnio proſtravit humi cum oppidis innumeris, eidem vicinis: Romam, Urbeſque propinquas, & innumeros Pagos in ædificiis maximè offendit. Poſt terræmotum Neapolitanum, uſque ad quadrageſimum diem, pluries terra, ſed leviſſimè, tremuit: Poſt hos Romanos terra quotidie, præſertim 15. Februarii

horâ 7. noctis dùm eſſem in ſuburbano, Roma tremuit, etiam Reate Urbs in Sabinis, non longè ab Aquila, quatuor abhinc diebus, vehementer tremuit cum aliqua ædificiorum ruina. Et cum de Reate ſermo acciderit, curioſum eſt, quod de hac Urbe narrat Plinius. *lib.2.cap.94.* nempe in ejus agro adeſſe terram, quæ perpetuò tremit: quod his verbis expreſſit: *Quædam terræ ad ingreſſum ſtatim tremunt. ſicut in agro Gabienſi non procul ab Urbe Roma jugera fermè ducenta equitantium curſu: ſimiliter in agro Reatino, in quo etiam adſunt inſulæ ſuperfluctuantes in aquis:* Hæc ille l. cit. & c. *95.* &c. Ante Neapolitanum, Veſuvius per plures ante annos ſiluit: Secundo poſt terræmotum die tonare, murmurare, fulgurare cœpit, ſplendere noctu, flammas, ignitoſque cineres vomere: Eo igitur die cum duobus amicis ad Pontem Magdalenæ, qui quinque circiter milliariis à Veſuvio diſtat, conceſſimus: & noctu obſcuro Cœlo hæc obſervavimus. In ſummitate montis, undè flammæ erumpunt, tota nocte ſplendorem igneum, ad album tendentem notabamus: Noctu per intervalla, primò leviter, tremebat terra, deinde ſtatim ſubſequebatur fragor, ſive eliſio Tormento bellico ſimilis, quâ mons in ingentem altitudinem, modò emittebat cineres ignitos, modò ingentis, & incredibilis magnitudinis ignita ſaxa quæ dum elevabantur per aëra, adeò ignita, lucida erant, ut viderentur eſſe ſideribus ſimilia: tunc decidebant ad latera montis, & undulando ad radicem ejuſdem perveniebant: Modò poſt tonitru, ſive eliſionem, rivos ignis, ſive bituminis ardentis vomebat, qui per dorſum montis deſcendebant, & præ nauſeoſo ſulphuris odore, vix reſpirare poteramus. Aliquando murmurabat Mons adinſtar mœrentis, ac lamentantis Urſi: per decem circiter dies, hæc, & ſimilia in eo poſt terræmotum evenerunt, tuncque quievit omninò. Ante terræmotum Romanum, dicunt Veſuvium multo tempore quieviſſe, & nunc relatum eſt ab Amicis poſt hunc noſtrum terræmotum fumare, flammaſque elidere.

Quæ autem his diebus Romæ acciderint narrandum. Ante primum terræmotum plurimi ingentem capitis dolorem, & noctu inſolitum ſulphuris odorem, ſive ut ipſi dicebant terebinthinæ ardentis, perſenſerunt. Poſt primum terræmotum 14. Januarii ferè in omnibus puteis mutatio obſervata eſt; Puteus cujuſdam Civis Romani ad radices S. Silveſtri in Quirinali hæc attulit novi: crevit aqua ferè ad decem palmos, & frequenter bullas ad ſuperficiem emittebat, ut ſolet aqua dum in vaſe ebullit: in ſapore parùm mutata eſt, ſed erat ſolito turbidior; ita elevata remanſit poſt ſecundum terræmotum uſque ad diem 10. Februarii, tunc decrevit ad priſtinam altitudinem, & deſiit bullas emittere. Aqua putei Domûs P. P. Somaſchorum ad ædes Cæſarinas viâ S. Andræ de Valle poſt primum terræmotum crevit ad duos palmos circiter, & amplius: Quatuor autem horis ante ſecundum terræmotum diei 2. Februarii ex limpida evaſit lactea cum odore inſuavi, & ſapore mutato, & uſque ad diem 15. Februarii,

quo terra adhuc tremit, licèt inſenſibiliter, priſtinam non obtinuit claritudinem, ſed lacteus exiguus color perſeverat, qualis obſervatur in aquis thermalibus ſulphureis, vel mixturis ſulphureis apud Pharmacopolas: Lacte etiam, & odore inſolito imbuta, evaſit aqua in puteo domûs amici noſtri viâ felici, quæ ducit ad quatuor fontes in Quirinali. Aqua putei domûs viæ Marforiæ ad radices Capitolii turbida ante terræmotus ſemper erat, poſt hos limpida, & clariſſima adhuc eſt. Cellæ vinariæ, pluribus in locis, ſulphuris, ſive terebinthinæ odorem emittebant: Vinum in doliis & œnophoris vitreis cum oleo in ſuperficie repoſitum turbatum eſt: Magna foramina cloacarum Urbis in actu terræmotûs, vehementem ventum, ſive halitum emittebant: In cellis ſubterraneis non longè à foro Judæorum, in quibus mulierculæ Urbis lintea lavant, rumor ingens auditus primò eſt, deindè ſtatim exſiccatus fons, & loco aquæ è foramine fontis ſibilus, ac ventus ingrati odoris per 24. horas exivit, & tunc guttatim aqua ſupervenit, id in quamplurimis fontibus obſervatum eſt: Puteis in quampluribus aqua aut turbabatur, aut extraneum ſaporem, aut inſolitum odorem habebat. Ante ſecundum terræmotum manifeſtum ſulphuris odorem perſenſit circa mediam noctem Vir religioſus in Viminali non longè à Baſilica S. Mariæ Majoris: Et quotidie eundem odorem quamplurimi in urbe perſentiunt. Eodem momento ſecundi terræmotus referunt mare latinum ad Tiberis oſtia propè portum per paucos paſſus à littore receſſiſſe & terræmotu finito ſtatim rediiſſe: Eodem quoque terræmotûs momento Tiberis aquæ propè oſtium ejuſdem ad mare depreſſæ in alveo ſunt, & paulò poſt denuò elatæ. Motus undulationis in ſecundo terræmotu diei 2. Februarii, non ſolùm Romæ, ſed Aquilæ præ cæteris in Samnio, vehementiſſimus obſervatus eſt: & ibidem plures domus in campis, apertâ terrâ, à fundamentis everſæ, & prorsùs humi ſtratæ ſunt: Quique homines in plateis erant manifeſtè undulabant hinc indè.

In villa S. Joannis propè civitatem Regalem in Samnitibus è terra fumus ſulphuris ignitus nunc exhalare incipit: & pluribus in locis, ubi fuerunt hi terræmotus, ſulphuris odores perſentiuntur.

Die tertia Februarii, id eſt, poſt ſecundum terræmotum, duo agricolæ camporum foſſores, cùm terræ fodiendæ incumberent, tam fœdus ingrati, ſulphureique odoris halitus exhalabat, ab ea recens effoſſa, ut capitis dolore, gravitate, ac vertigine correpti, domum ſtatim reverti neceſſarium eis fuerit: idque ſibi accidiſſe in agris extra portam latinam, ſanctè affirmarunt.

Reate celebris Urbs in Sabinis vicinos habet binos montes cum intermedia valle, hæc priùs ſicca, nunc poſt terræmotum plurimâ à montibus prædictis terrâ præcipitatâ in eam, ita inundat aquis, ut penè in lacum mutata ſit.

Aquilæ, Nurſiæ, aliiſque in locis Umbriæ, & Samnii in quibus fuit

tærræmotus, paſſim tellus in rimas diſciſſa obſervatur, ex quarum nonnulli ſulphuris, ac bituminum mali odores exhalant: & Aquilâ Viri fide digniſſimi ſcribunt; pluribus in locis, ex aperta poſt terræmotum terra ſulphur, & ignem exhalare.

In Samnio caveæ extant in campis igneum ſulphur emittentes, & adhuc ſub terra frequenter veluti ſclopetorum eliſiones ſentiuntur: Nuper hujuſmodi eliſionem ſub terra perſenſit Vir religioſus in colle ad ædem S. Balbinæ, Romæ.

Atque hæc circa effectus naturales his diebus obſervatos præfatis in locis, quibus hæc dira accedit calamitas, dùm viginti & plura hominum millia in iiſdem periere ſub ruinis: Longum eſſet hîc recenſere effectus ſingulos à terræmotu productos in ædificiis, fontibus, puteis, cloacis, & villis Urbis; nam innumeri ſunt ac varii: Romæ, licèt ea fortiter tremuerit, nullum tamen cecidit ædificium, & nemo mortuus ſub ruinis: Domus tamen innumeræ labefactatæ ſunt, & ferè bis mille uſque ad hanc diem, trabibus ſubſtentantur, ne corruant: In actu terræmotûs, ingentes, & altæ Eccleſiarum teſtudines lapideæ tremebant, & undulabant hinc inde: Fornices Eccleſiarum, potiſſimùm Eccleſiæ S. Auguſtini, in medio leviter ſeparabantur, & iterùm connectebantur: ædificia deductis angulis moveri, iterùmque componi, & ſtringi viſa ſunt, ut præ cæteris factum eſt in angulo externo Palatii Oratoris Veneti ad S. Marcum, in fine Flaminiæ. Inter ædificia Ubis hæc præ cæteris rimas, & damna paſſa ſunt Teſtudines ſeu hæmiſphæria Eccleſiarum S. Andreæ propè collegium Urbanum de propaganda fide, S. Mariæ in Vallicella, Templi Domûs Profeſſæ PP. Jeſuitarum, S. Laurentii, & Damaſi, in cujus fornice ingens ferrea catena rupta eſt; Demùm Archivium Curiæ in Monte citatorio, & alia quamplurima Urbis palatia, ac ædificia.

Cùm plures his diebus Authores legerim, qui de terræmotibus aliquid memoriæ conſignarunt, animadverti ante, & poſt terræmotum, inter alias res naturales in aquis manifeſtata fuiſſe eorum ſigna: id eſt præceſſiſſe ingentes inundationes aquarum ex pluviis, turbationem aquarum puteaſium cum ingrato, inſolitoque odore; inſolitam maris ſine ventorum agitatione intumeſcentiam: denique turbationem ac tumeſcentiam fluminum. Sic in maximo illo terræmotu Ferrariæ anno 1570. Padus, nobile flumen Italiæ, pluribus antè diebus, maximoperè, cum aquarum ingenti turbatione, intumuit; Sicque in aliis fluminibus idem notatum eſt ab Authoribus quamplurimis non vulgaris notæ: Ac ſæpè poſt terræmotum annonæ caritates, & peſtillentiæ ſucceſſerunt tùm Romæ, tùm alibi.

Et ut graviorum terræmotuum quibus Roma poſt Chriſtum natum vexata fuit notitia brevis habeatur, eos nunc referam quambreviſſimè. Anno 1. quo natus eſt Chriſtus 2. 3. & 7. Roma tremuit. *Paul Morig. l.* 7. Anno Chriſti 15. *Seth. opuſc. chronolog.* anno 20. quo Theatrum arſit.

Pompei : *Morig. lib.* 7. Anno 27. quo Amphitheatrum corruit Fidenæ *Sabellus lib. chron. ann.* 7. In morte Chriſti tremuit terra. *S. Matth. cap.* 27. *verſ.* 51. anno Chriſti 53. & 65. Romæ, Neapoli, per totam Italiam : anno 85. tempore S. Cleti Papæ ferè tota corruit Roma, imò pejus anno 94. teſte *Bardi. Chronol.* Anno 110. Romæ terræmotus fuit, & uſque ad Antiochiam, ubi Cæſar Trajanus tunc morabatur, pervenit, *teſte Dione.* Anno 117. 139. 141. terræmotus, & Cometæ fuere, *Bozz. de ſig. Eccle. Diet.* 2. *c.* 3. Anno 148. intumuit nimiùm Tiberis, tremuit terra; mare mediterraneum uſque ad montium ſummitates aquas jaciebat ex *Dione* : Annis denique 173. 174. 223. 258. 336. & 344. 349. ſed 382. cum horrendo Comete : 477. perduravit 40. diebus 586. cum inundatione Tiberis, & horrenda peſtilentia. 677. 790. Conſtantinopoli & 789. Romæ : 800. tempore Caroli Magni dùm eſſet Spoleti menſe Aprilis horâ 2. noctis : 896. 911. 1000. 1004. ſed. 1005. duraverunt à Januario ad Martium : 1100. 1116. 1143. 1189. ſed 1231. horrendi fuere per omnes Alpes ſpatio menſis cum turbatione, & fœtore aquarum fontium : 1292. 1321. quo anno Venetiæ quaſi ſubmerſæ fuerunt : 1328. quando Nurſia, ut jam innuimus, tota corruit : Anno 1348. omnium terræmotuum Romæ fuit vehementiſſimus ſedente Clemente VI. Pont. Max. ut refert *Bzovius annal. eccleſ. tract.* 14. *ad annum.* 1348. *n.* 16. deſtructam Neapolim, ac penè Romam, per totam divagatus eſt Europam, ita ut iſto gravior non ſit auditus ab orbe condito, teſte *S. Antonino lib.* 3. *Chronol.* Pariter anno 1350. fuit etiam horribilis Romæ ex *Goutola. Hiſt. profan. deciſ.* 5. *lect.* 14. Anno 1353. 1355. &c. Ultimus Romæ terræmotus, iſque graviſſimus, fuit 17. Martii 1403. ſedente Bonifacio IX. His igitur annis ſupra relatis, nempè poſt Chriſtum natum auditi ſunt Romæ terræmotus cum malis ſignis, vel antecedentibus vel ſubſequentibus, referunt *Bardi Chronol. Girard. Bzovius, Baronius, Nicephorus, Sethus, Ricciolus, & alii :* Taceo alios terræmotus ante natum Chriſtum, de quibus apud *Livium*, *Obſequentem*, & alios : Poſt annum 1403. licèt aliquando tremuerit Roma, leviſſimus fuit motus, ac per levem conſenſum Urbium adjacentium. Præſens tamen terræmotus, de quo nunc ſcribimus, inter vehementes, & valdè graves, eſt profectò connumerandus.

Sed quod damni paſſi non ſumus, ut aliæ Urbes, ita vehementer in ædificiis, vereor ſummopere ne patiamur in ſalute; nam poſt terræmotus ſolent morbi graves epidemici, & quandoque peſtilentes (Quod Deus avertat) regnare, ut Seneca aliique referunt : idque ob fœdos, venenoſos, ac peſtiferos è ſubterraneis ſpecubus, ac mineris exeuntes, per terræ concuſſionem, vapores. Ad quod præcavendum iiſdem remediis, eâdemque methodo utendum, quam in arcenda peſte adhibemus, ut in Medicorum libris abundè innoteſcit.

Et cùm de mineralibus hîc inciderit ſermo, ipſe in ea ſum opinione, omnia penè remedia ex mineralibus petita eſſe minimè tuta, ne dicam, veneſica: Sulphur namque in omnibus mineralibus & metallis eſt veneficum: excepto ſulphure auri, & argenti inter metalla perfecta, & ferri, inter imperfecta: hocque ſulphur, ex auro, & argento, elicere poſſe difficillimum eſt, quicquid alii credant: Præter innatum ſulphur veneficum, acquirunt ea aliud longè pejus à menſtruis rodentibus, quibus ſolvuntur: Et dulcores eâ quantùm velis, loturâ, vel alio artificio, nunquam deponunt venenoſitatem, ideò noxia ſunt, & damnabilia id generis remedia: Et ſi aliquando boni effectus ex iis obſervantur, irritationi ipſorum, ſive caſui, non verò præſtantiæ, ac utilitati adſcribendum: Quare Batavus ille, de quo ad nos ſcripſit Palillius noſter, ſi artificium aliquod habet ſeparandi ſulphur veneficum à metallis, & extinguendi partem ejus arſenicalem, habebit certè clavem lapidis Philoſophici, & pro tam ingenti beneficio habebit ſibi perpetuò omnes orbis incolas obſtinctos.

Ex ſupradictis itaque deduci poteſt, aquas ſubterraneas, præſertim puteorum, quando mutantur in colore, odore, ſapore, & altitudine, quam ſervabant ad vas, in quo continentur, indicio eſſe poſſe eorum, quæ futura ſunt circa terræ tremorem: nam inter affectus naturales in Urbe animadverſos, hic aquarum putealium eſt omnium præcipuus, memoriâ dignus, cujus rei curam etiam habuiſſe Antiquos docet Plinius lib. 2. cap. 79. his verbis. *Perhibetur, & Pherecydis Pythagoræi alia conjectatio, ſed & illa divina hauſtu aquæ è puteo præſenſiſſe, ac prædixiſſe ibi terræmotum: Quæ ſi vera ſunt, quantùm à Deo tandem videri poſſunt tales diſtare dùm vivunt &c.* Neapoli quoque familiaris, ac popularis eſt hæc obſervatio guſtu ac odore aquæ putealis futurum terræ tremorem in locis circa Veſuvium prænoſcere, ut Incolæ fide digni referunt, Anaximander Mileſius Lacedæmoniis terræmotum prædixit teſte Plinio l. cit. idem paulò infrà, nempe cap. 81. hæc ſigna recenſet futurorum terræmotuum dùm ait: *Navigantes quoquo ſentiunt, non dubiâ conjecturâ, terræmotum, ſine flatu ſcilicet intumeſcente maris fluctu ſubito, aut quatiente ictu. Intremunt verò, & in navibus poſita æquè, quàm in ædificiis, crepituque prænuntiant. Quin & volucres non impavidæ ſedentes ſentiunt. Eſt & in Cœlo ſignum, præceditque motu futuro, aut interdiù, aut paulò poſt occaſum ſereno, tenuis ceu lanea nubes in longum porrecta ſpatium. Et & in Puteis turbidior aqua, nec ſine odoris tædio, &c.* Et idem Plinius l. cit. cap. 80. idem proſequitur argumentum, dicens. *Noctu ſæpius, quàm interdiù, fiunt terræmotus. Maximi autem exiſtunt matutini, & veſpertini, ſed propinqua luce crebri. Interdiu autem circa meridiem fiunt, & Solis, Lunæque defectu, quoniam tempeſtates tunc ſopiuntur. Præcipuè verò cum ſequitur imbrem æſtus, imbervè æſtum, &c.*

Meminit ſuperiùs Plinius laneæ oblongæ nubis, ſive trabis cœleſtis, quam futurorum terræmotuum prænunciam dicit; Trabs hujuſmodi cœ-

leſtis viſa eſt Romæ anno 1702. 2. Martii in ſigno Cete à doctiſſimo amiciſſimoque *Præſule* Bianchino, & à pluribus aliis; coloris erat pallido-obſcuri, & tenuiſſima adinſtar veli, ut vix percipi potuiſſet, duravitque per paucos dies.

Dominus Cassini celebris Aſtronomus Italus anno 1668. principio Martii hoc idem phænomenon, ferè perſimile trabi Cœleſti, in eodem ſigno Cete obſervavit, pluresque alii in aliis locis, & in Africa idem perſpexerunt, ut narratur in Diario Litteratorum Romæ anno 1669. & 1670. Dominus Cassini in opuſculo edito tunc Bononiæ citat Aristotelis locum, in quo deſcribit ſimile phænomenon trabis cœleſtis in eodem ſigno Cete initio veris obſervatum.

Anno 1702. 20. Aprilis viſus eſt Romæ Cometes in ſigno Aquilæ, & Sagittæ; Germaniæ quoque ferè eodem die, vel ſequente in dictis ſignis fuit obſervatus, ut citatus mihi retulit eruditiſimus Bianchinus, quem in hoc libro ſuperiùs laudavi.

Iſta terræmotuum procella animos Romanorum fortiter exagitaverat: & hæc una in iſta Civitate fabula erat quotidie.

Luctus ubique, pavorque, & plurima mortis imago.

Igitur non abs re erit narrare caſum, qui tertia die Februarii præteritis acerbitatibus adjunctus fuit. Ante meridiem hujus diei ferebatur hinc indè ſermo, quod fatale exitium omnibus inſtabat, & quod antiquiſſimæ Urbi ingruebat ruina. Media nocte ejuſdem diei perditi quidam, & ſceleſtiſſimi homines Vicos, & Compita auſi ſunt percurrere, & omnes penè domorum fores pulſare; incolaſque, vix præ metu quieſcentes, excutere, & à ſomno excitare: quibus improviſo impetu tremefactis, & tunc optimo quoquam peſſima omnia metuente, volitantium hùc illùc hominum & publicis timoribus bacchantium hæ voces audiebantur, oraculum eſſe editum à ſummo Pontifice, quod horâ decima ejus noctis univerſa Urbs eſſet peritura, quodque ultimus Incolis adſtaret dies: proinde fuiſſe ab eodem ſanctè decretum, ut omnes in apertum illicò decederent, & ſuæ quiſque conſuleret ſecuritati: Romani, intempeſtivis hujuſmodi vocibus perterriti, & incerti, ignarique quid facerent, trepidare primùm, deinde ſtupentes, ac pallidi ad Fora, ad Compita, & quâ locus apertior erat fugere cœperunt: Plebs, prout eſt ad credulitatem pronior, prior diffugit: alii poſtmodum aliorum ordinum homines, vitio gentis humanæ, non quod faciendum erat, ſed quod alios facere videbant, ſine ordine, & ſine conſilio, effugium captavere: ita ut ex Incolis vix Tertia pars domi remanſerit. In hujuſmodi fuga quis terror, quæ vitæ ſollicitudo, quæ concurſatio fuit.

Hæc facies Trojæ cùm caperetur erat.

Fuerunt qui vitæ tantùm memores, aliarumque rerum omninò immemores, recluſa domorum oſtia reliquere. Quidam vix induſio,

SOCIE... DU DEPT DE LA ...

& ſolo palliolo tecti ad fora præcipites abibant.

Non apta profugo veſtis, opiſve fuit.

Nonnulli inter fugiendum filios, quos comites ærumnarum ducebant, inæquali paſſu incedentes, ut celeriùs ſequerentur miſerabili voce ſollicitabant: Alii confectum ſenio patrem ne ruinâ opprimeretur, vel manu traxêre, vel humeris peramanter impoſuêre; illud forſan Æneæ uſurpantes

Jam jam nulla mora eſt, ſequor, & qua ducitis adſum,
Di Patrii ſervate domum, ſervate Nepotem,
Veſtrum hoc augurium, veſtroque in numine Troja eſt.
Cedo equidem, nec, Nate, tibi comes ire recuſo:
Ergo age care Pater, cervici imponere noſtræ,
Ipſe ſubibo humeris, nec me labor iſte gravabit:
Quo res cumque cadent, unum, & commune periclum,
Una ſalus ambobus erit --------

Reliqui, qui Capitolium, qui delubra, qui antiquiſſima, ut religioſiſſima Templa, & ſublimia tecta retroſpiciebant, putavere non ampliùs unius horæ abeſſe ab horum omnium deſolatione; ideoque denunciatæ cladi commiſerantes infeſtam tantæ Urbi ſortem obnixè imprecabantur. Mulieres, cùm in apertum jam eſſet deventum, ſparſis turpiter crinibus, & cum clamore, & gemitu pectora ferientes, edebant cum lachrymis ad Deum preces, & infantulos, quos ſecum detulerant, à mammis avertentes, illos ad Cœlum tendere non deſinebant, Divinam opem trementi ore imploraturæ: Hoc unum ſingulæ depoſcebant, ut ſcilicet iram, ſuis debitam ſceleribus, ſaltem ab infantum, & humilium innocentia averteret: Undique preces, undique comploratitiones, undique ſuſpiria. Hæc inter pericula concuſſis mentibus, & excidium expectantibus, fatigabat quempiam amara cogitatio, quem in locum, aut quam in urbem eſſet ſeſe & familiam ſuam recepturus.

Horror ubique animos ſimul ipſa ſilentia terrent.

Ubi autem delata hæc fuerunt ad urbis Præfectum, is idem pro ſpectata, quam apprimè in gubernando adhibet, ſedulitate, juſſit illicò, ut miles, & ſatelles vias circuiret, & muniret domos, ne perditi aliqui homines in tectis jam deſertis graſſarentur. Populo interea renunciatum fuit, latronum ſtudio, non Pontificis oraculo, voces illas prodiiſſe: adeoque intercepto ſtatim ſpiritu, metuque excuſſo, domum ſuam quiſque reverſus eſt: Et quamvis plura oſtia patentia remanſere, nemo in rebus ſuis quicquam detrimenti accepit. Mirum tamen eſt, quòd auctores confuſionis hujuſmodi detecti adhuc non ſint, etſi per Magiſtratum diligentiſſimè perquiſiti; ideòque non ſolùm apud Plebem, verùm & apud plures cordatiſſimos viros opinio eſt, non hominum, ſed dæmonum operâ, per-

turbationem hujuſmodi partam fuiſſe: etenim eâdem nocte, & eâdem ferè hora, non tam in ſuburbiis, quàm in oppidis ab urbe per multa milliaria diſſitis, vox imminentem ruinam denuncians, audita fuit. Ne autem talis in tanta Civitate eventus, &

. . . . Illius triſtiſſima noctis imago

admirationem poſteris afferat; non abs re erit ſimilem caſum hîc adnectere, qui Conſtantinopoli poſt maximum ibi terræmotum ſucceſſit, quem refert Baronius his verbis. *Noctis initio viſa eſt ignea columna, primò parva, deindè paulatim creſcebat, donec toti urbi ingens terribiliter immineret. Videbatur horrenda flamma pendere, nec odor ſulphureus deerat. Omnes ad Eccleſiam confugiebant, Baptiſmum quiſque extorquebat, à quo poterat, non ſolùm in Eccleſia, ſed etiam per domos, per vicos, ac plateas ſalus ſacramenti exigebatur, ut fugeretur ira, non præſens utique, ſed futura: attamen poſt magnam illam tribulationem, ubi exhibuit Deus finem verbis ſuis, & revelationi ſervi ſui cœpit ut creverat minui nubes, paulatimque conſumpta eſt.*

Populus ſecurus paululùm factus iterùm audivit omninò eſſe migrandum, quod Civitas eſſet proximo ſabbato peritura. Migravit cum Imperatore tota Civitas, nemo in domo remanſit, nemo domum clauſit, longè recedens è mœnibus, & dulcia tecta reſpiciens, relictis cariſſimis ſedibus voce miſerabili valefecit. Et aliquot millibus tanta illa multitudo progreſſa, uno tamen loco fundendis ad Deum orationibus congregata, magnum fumum ſubitò vidit, & vocem magnam emiſit ad Deum: Tandemque tranquillitate conſpecta, miſit qui renunciarent ſollicitè, quæ prædicta fuerant hora tranſacta, & renunciantibus, quod ſalva univerſa mœnia, & tecta conſiſterent; omnes cum ingenti gratulatione redierunt. Nemo de domo ſua quicquam perdidit patente, ſed omnis homo, ſicut dimiſit, invenit, &c. Hæc Baronius ad ann. 396. tempore Siricii Papæ anno ſecundo, & duodecimo Arcadii, & Honorii Imp. ex *Marcello*, & *Proſpero in Chronic.*

Hujus generis timorem panicum ſucceſſiſſe Faventiæ ann. 1592 terræmotûs causâ clarè oſtendit Ludovicus Zuccolus *dialogo de Terrore Panico*; ubi de pluribus hujuſmodi, urbium, aut exercituum terroribus repentinis, eorumque cauſis, doctè ſatis & eruditè diſcurrit.

Hujus pariter infeliciſſimæ noſtræ noctis imaginem ad vivum delineatam habebis in Tacito *lib.* xv. *annalium* ab exceſſu divi Auguſti; cùm Neronis juſſu conflagrabat, ardebatque Roma; Populo, & Quiritibus ea flammarum nocte miſerè oppreſſis, & terrefactis, ut apud eundem Tacitum unuſquiſque conſpiciet.

Sed dùm hæc agebantur in terris, quid eodem tempore fieret in Cœlo planetarum, anno novo, initio ſæculi infeliciſſimi, memoriæ & poſteritati conſignemus: Anno 1702. die 17. Maii Saturnus cum Jove conjunctus partialiter, & plures menſes ita conjuncti remanſerunt, ac re-

trogradi. Hoc eodem anno 1702. 2. Martii viſa eſt Romæ cœleſtis trabs in ſigno Cete, & 20. Aprilis Cometes in ſigno Aquilæ, & Sagittæ, ut ſupra retulimus. Cometas ſæpè prenuncios eſſe terræmotuum teſtis inter alios eſt ARISTOTELES in terræmotu Achaiæ urbis celeberrimæ. Idem *lib.* 2. *meteor. c.* 7. tenuem nubem ſive oblongam nebuloſam trabem in occaſu ſolis viſam, inter eorundem futura ſigna recenſet.

Die 14. Januarii 1703. fuit conjunctio Martis cum Saturno: tremuitque tunc validè terra, donec Mars pervenit ad Jovem. Die 2. Februarii fuit æquidiſtantia Saturni, & Martis à Jove intra ſphæram orbis ſingulorum trium, & obſeſſio Jovis in medio à duobus maleficis in prima facie Arietis ſigni malefici, & domûs Martis; eoque die vehemens ſubſecutus eſt terræmotus, & in locis præcitatis Conjunctio trium omnium fuit partialis inter 19. Januarii, & 2. Februarii, qua die potiſſimùm ſinguli tres in æquidiſtantia obſervantur circa meridiem.

Hic fuit trium ſuperiorum Planetarum his diebus aſpectus, & celebris, ne dicam, memorabilis, initio ſæculi infeliciſſimi, tot ante annis prævisa conjunctio: Aſtrorum periti multa circa hujuſmodi conjunctionis, eorumque eventus fabulantur: Sed minùs certè, nam Pater luminum, *qui dedit vocem ſuam, & mota eſt terra*; quique Cœlum movet, & ſidera, ſolus futuri temporis certos eventus prævidet. Cùmque Aſtrologia judiciaria ab Eccleſia Romana, (pro qua ſi libuerit vitam dare, non recuſavero) damnata ſit, in hiſce recenſendis non ampliùs immoremur.

Sed ut exacta, ac fidelis habeatur notitia eorum, quæ his terræmotibus acciderunt in Samnio, Regni Neapolitani Provincia, ditioni Eccleſiaſticæ finitima, nec non in urbibus, & oppidis Eccleſiaſticæ ditioni ſubjectis, decrevimus hîc addere epiſtolas, ac narrationes hiſtoricas hac de re à Regiis Miniſtris, & juſſu publico ſcriptas, ac Romam ad Principes viros tranſmiſſas.

Exemplar Epiſtolæ Romam miſſæ Excellentiſſimo Duci de Uzeda Oratori Catholico à Miniſtro Hiſpano, quem Prorex Neapolis Aquilam dimiſerat ad damna exploranda terræmotuum præteritorum causâ producta, ab Italico ſermone à nobis latinè fideliter redditæ.

NObilis, dives, & vetus urbs *Aquila*, caput provinciæ Samnii, quæ ob magnifica templa, & ſublimia Palatia, ob Nobilium numerum, & divitias inter cæteras Regni Neapolitani urbes illuſtrior erat, tota jam

ruta eſt, ſolo æquata, nec aliud extat in eadem, quàm facies templi Divi Bernardini, & exteriores Caſtri munitiones, cùm reliqua ædificia jam conciderint. Multi homines periêre, & numerantur bis mille, & quingenti; ducenti, & ampliùs vulnerati: Magna copia mobilium, divitiarum, annonæ, animalium ſub ruina remanſere.

Oppidum *Paganica* nuncupatum, dirutum eſt, & ſolo æquatum, adeo ut inhabitabile ſit redditum; ſeptuaginta homines periêre, & nonnulli vulnerati fuêre cum jactura ſuppellectilium, divitiarum, annonæ, & animalium.

Pagi, & Oppida omnia quæ ſubſunt juriſdictioni Aquilæ, aſcendentia ad numerum 36. penitùs ſunt diruta, ac everſa, cùm funere mille hominum, & amplius, & quadringentorum circiter vulneratorum, cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Oppidum *de Ariſchia*, cujus incolæ erant bis mille, omninò dirutum ac everſum, redditum eſt inhabitabile, cùm omnia ædificia conciderint. Periêre quadringenti homines, centum vulnerari fuere cum magna jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium. Incolæ, qui antea erant divites, poſt terræmotum miſeri evaſêre.

Oppidum *del Colle*, quod incolebant bis centum familiæ, totum corruit, & omnes penè incolæ periêre; paucique illi, qui ſuperſtites fuerunt, vulneribus ſunt affecti, cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & majoris partis animantium, quæ poſſidebant. Mons quidam nuncupatus *del Grillo*, qui erat in territorio dicti oppidi, ſeſe detruſit & occultavit, nec ampliùs mons eſt, ſed planities; & fons, qui erat in vertice alterius montis propè præfatum *del Grillo* ad planitiem deſcendit longè à dicto vertice: Porrò ex duobus parvis montibus inter fines ejuſdem oppidi *del Colle* poſt terræmotum unus factus eſt. Tellus ibidem ſciſſa eſt per duo circiter milliaria, & in conſpectu pecuariorum quaſdam pecudes abſorpſit.

Oppidum *de Pizzoli* majori ex parte corruit, & domus, quæ adhuc extant, ſunt inhabitabiles: periêre ducenti homines, viginti fuerunt vulnerati. Mons in dicto oppido nuncupatus *Rutigliano* ſciſſus eſt, & impervius redditus. Propè Moletrinam dicti oppidi, ubi tenuis quidam amnis delabitur, duæ voragines apertæ ſunt quarum alterutra lata eſt ſexaginta paſſus, & exindè vehementer tunc effluxit aqua, & adhuc effluit cum impetu, & elevatur in aëra ad altitudinem populi, ſulphurea eſt, ſulphurei ac coloris lactei, & lapides in magna copia ejecti ſunt, & præfatæ voragines adhuc etiam ejuſmodi aquam ejiciunt cum magno fragore.

In terræmotu 2. Februarii oppidum *montis Regalis*, & vicini campi, erumpentibus derepentè novis aquis è tellure, ferè ad cubiti altitudinem inundati fuere. Aquæ erant ſaporis ſalſuginoſi.

Inter Villas Luculli, & Tigilli aperta eſt nimiùm tellus, fumat, ful-

guratque ut mons ignivomus, ſed poſt paucos dies omnia evanuere. Ibidem novus lacus emerſit, & quotidie dilatatur cum maximo incolarum timore.

Oppidum *de Alberete*, ubi degebant centum familiæ, dirutum integrè eſt, nec incoli poteſt: perierunt centum homines, vulnerati ſunt viginti cum jactura totius annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Pagus *de Sancta Polina*, ubi degebant centum quinquaginta familiæ, dirutus omninò eſt, & ſolo æquatus: periêre octuaginta homines, & plures alii vulnerati fuere cum magna jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Oppidum *Montis Regalis*, quod incolebant ſexcentenæ familiæ, & ſub cujus Juriſdictione erant alii 36. pagi, & oppida, ubi habitabant ſex millia hominum, omnia hæc diruta ſunt, & ſolo æquata, nec domus una extat, quæ coli poſſit: periêre quingenti homines, fuerunt vulnerati centum quinquaginta cum incredibili jactura annonæ, divitiarum, ſuppellectilium, & animantium.

Oppidum *Civitatis Regalis*, ubi degebant centum quinquaginta familiæ corruit integrè, & ſolo eſt æquatum cum nonnullis oppidis, ac pagis ſuæ Juriſdictionis, & interitu quingentorum hominum, ac quinquaginta vulneratorum. In locis hujuſmodi, dùm ædes ruebant, accenſus in eiſdem eſt ignis, qui gravius damnum peperit, cùm jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium. Inter fines ejuſdem oppidi ſciſſa eſt tellus ſpatio unius milliaris cum dimidio.

Oppidum *de Matrice* cum aliis nonaginta pagis, & oppidis ſuæ juriſdictionis, cum magna horum parte, corruit cum interitu ducentorum hominum, centum & ampliùs vulneratorum, & magna jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Oppidum *de Remoli*, ubi degebant tercentum familiæ, totum penè corruit, ita etiam quatuordecim pagi, & oppida ſuæ juriſdictionis magna ex parte ſunt diruta: Periêre tercentum homines, vulnerati ſunt ſexaginta cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Oppidum *della Leoneſſa*, ubi degebant quadringentæ familiæ, ita fuit concuſſum, ac dirutum, ut omnes muri ædium fuerint contriti, adeò ut non extet murus altitudinis quatuor palmorum: cùm omnes domus vehementiſſima vi terræmotûs à fundamentis avulſæ fuerint. Eademque ruina evenit viginti Pagis ſuæ Juriſdictionis: Periêre mille homines, & quamplures fuêre vulnerati, cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & plurium animantium. Ibidemque obſervandæ dantur res horrorem incutientes: cùm quingentæ, & quadraginta duæ domus numeratæ ſint, quæ fuerunt everſæ, & à fundamentis evulſæ, ita ut earum fundamenta, nunc tecti locum ſibi vindicent, id eſt quod anteà fundamentum domûs erat, nunc ordine mutato, avulſis fundamentis, pro tecto inſervit, quod maximâ cum commiſeratione reſpicitur.

Oppidum nuncupatum *della Poſta*, quod incolebant mille, & ſexcenti homines, integrè corruit, & inhabitabile nunc eſt: Periêre quingenti, & quatuor homines, vulnerati fuerunt centum; cùm jactura annonæ, ſuppellectilium, animantium, & in viâ dicti oppidi conſpiciuntur lapides magnæ molis, qui à montibus cecidére: Atque etiam ad radices cujuſdam montis effluxit noviter lacus, cujus effluxus adhuc perdurat. In culmine alterius montis aderat quædam planities, quæ longitudinem quadrantis milliaris occupabat: planities hæc poſt terræmotum in talem deſedit profunditatem ut vix conſpici poſſit; & ubi planities erat, nunc abyſſus eſt.

Oppidum *de Antrodoco*, ubi degebant mille, & octingenti homines, quorum tercentum periêre, quinquaginta vulnerati fuerunt, penitùs corruit, ac ſolo æquatum eſt.

Oppidum *de Barbone*, ubi aderant ducentæ, & triginta quinque familiæ, magnâ in parte dirutum eſt, cum interitu ſeptuaginta hominum, & nonnullorum animantium.

Oppidum *de Barghetto*, quod centum colebant familiæ, dimidium corruit cum interitu triginta hominum, & nonnullorum vulneratorum, cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & nonnullorum animantium.

Oppidum vulgò *Civita Ducale* in domibus aliquantiſper labefactatum eſt, quarum quatuor cecidêre.

Oppidum nuncupatum *Pendenza* ſolo æquatum cum interitu paucorum hominum.

Oppidum *Sancti Angeli* dictum, magnâ ex parte in domibus labefactatum eſt, cum exiguo hominum damno.

Oppidum de *Lungano*, ubi incolebant centum quinquaginta familiæ, integrè dirutum eſt, cum interitu centum quinquaginta hominum, ac nonnullorum vulneratorum: cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Ex quibus, calculo facto, deducitur, quod homines qui periêre in præfata provincia Samnii in hoc regno, excedunt numerum ſex millium; vulnerati, & membris capti, ac debilitati ſuperant numerum quatuor millium, & quinquaginta: damnum ab hujuſmodi terræmotu illatum tanti ponderis eſt, ut computetur attingere valorem bis centies, & centenorum millium *id eſt* 12. *millionum ducatorum*.

Ex Campis Aquilanis in Samnio 30. Februarii 1703.

Series Urbium, Oppidorum, & Pagorum, tam in Samnio Regni Neapolis, quàm in locis ditioni Pontificiæ ſubditis, quæ præteritis terræmotibus damna, & ruinas paſſa ſunt, excerpta ex diario Neapolitano, juſſu Proregis typis dato à Buliſonio Bibliopola anno 1703. Neapoli.

ANtequam hujuſmodi locorum ſeriem in diario Biblopola præfatus expoſuiſſet, plura de terræmotu Aquilæ in provincia Samnii retulit, quæ quoniam clariùs, & diſtinctiùs à nobis in antecedenti deſcriptione expoſita ſunt, non eſt viſum ea denuò hîc repetere: ſed tantummodò hæc ſequentia addere, à diario prædicto excerpta, ſcilicet:

In Samnio poſt terræmotum, qui accidit 14. Januarii tellus dietim tremebat ita frequenter, & cum fragoribus ſubterraneis, tàm horridis & formidandis, ut viſum fuerit univerſum orbem corruere debuiſſe - - - - Tantis, ac talibus ærumnis adjungitur etiam per aliquod tempus defeciſſe inibi aquam: eamdem infelicitatem paſſa ſunt innumera alia loca Samniticæ provinciæ, in qua nil aliud reſpicitur, quàm lapidum acervus, & muri ruinam minitantes. Refert quidam Pater Capucinus ipſummet vidiſſe tempore terræmotûs, inter Fanum, & Montem Regalem, moveri motu vehementi quatuor montes, magnæ molis lapides cadere, & paulò poſt aperiri horribilem voraginem ignis inter hujuſmodi montes: exindè inter Montem Regalem, Fanum, eorumque Pagos exurgere tria magna flumina efformantia in planitie illorum agrorum lacum quemdam: poſtmodum aquam horâ vigeſimâ tertiâ diei ſtatim evanuiſſe.

Nomina Urbium, & locorum.

	Defuncti.
Aquila diruta.	2400
Albeto diruta	38
Aventinum redditum inhabitabile.	45
Aliema inhabitabilis.	30
Anaſcelli, Tuſci & Ognata.	50
Apriedo.	12
Albanetum ſolo æquatum.	16
Abaretum cum ſuis Pagis.	
Andridocum labefactatum.	
Antone ſolo æquata.	80
Arguato labefactata.	15
Ariſchia penè diruta.	350
Biſglieti penè diruta.	
Bagno labefactata.	
Boſchetto omninò ſub ruinis.	
Buſſi labefactata	
Barbone cum ſuis ſuburbiis ſub ruinis.	
Belforte diruta.	13
Belvedere omninò diruta & ferè omnes ejus habitantes mortui.	

Defuncti.

Buta ſolo æquata, ac evulſa à fundamentis, ita ut cadavera è ſepulchris vis terræmotus foras ejecit. 12
Bacugno diruta & à fundamentis everſa. 150
Bareſe labefactata.
Camerinum labefactata.
Caſanova graviter labefactata.
Cerretum labefactata.
Caſtrum vetus inhabitabile redditum.
Caſcia cum ſuis Pagis penitùs everſa, ſolùm extat Monaſterium Monialium S. Luciæ. 60
Civita di Caſcia diruta. 20
Coronelle 12
Caſtrum novum. 150
Chiavano. 30
Campana.
Caſtrum S. Joannis inhabitabile redditum.
Creſela.
Colle pecchi everſa. 35
Cuttumola everſa. 4
Civitas Realis; terræmotus perduravit per dimidium horæ, quapropter à fundamentis everſa eſt & Conventus P. P. S. Franciſci minimè dignoſcitur ubi extabat, nec amplius quàm decem homines à ruinis evaſere. 1600
Cagnanum cum ſuis Pagis.
Cummoli diruta. 15
Sanctus Euphanius & Foglianum penè dirutum.
Foſſum Montis regalis omninò everſum. 7
Fulgineum.
Fanum ex parte dirutum, ubi perduravit terræmotus penè per quadrantem horæ. 12

Defuncti.

S. Gregorii Oppidum Intrium. 12
Leoniſſa majori ex parte diruta. 60
In ſuis Pagis. 400
Lementana.
Monte ſantum.
Meccale diruta.
Montebuſum dirut. 13
Monteglianum everſum. 168
Monte leone, omnia quaſi Templa diruta. 7
Maranum omninò everſ.
Mons Regalis dirutus, & à fundamentis everſus. 80
Ejus Pagi omnes corruere, & numerus defunctorum ignoratur.
Matrix penè diruta. 25
Maſſiuci.
Maſcione integrè dirut.
Marazzum ſolo æquatum.
Nurſia in Sabinis ſolo æquata. 1700
Ochricchio dirut. 17
Onda.
Ognata.
Opagna dirut. 10
Orvano dirut. 19
Pons Cereti integrè penè everſus. 15
Le Preci reddit. inhabitabil.
Poſta reddit. inhabitabil. 30
Pizzoli omninò dirut. 550
Paganica. 40
Poloſcina dirut.
Quitena.
Rolla Quitena, & Creſſerazzum.
Rocchetta à fundamentis everſ. 15
Riedi de Poggio dirut. 40
Reate labefactatum.
Spoletum valdè damnificatum.
Solanum Monte ſanct. & Ceretum corruere, & ſunt inhabitab.

Defuncti

Defuncti.		*Defuncti.*	
Saſſa dirut.		Tuſchi.	
Savelli ſolo æquat.	6	Terzone dirut.	60
Scopita.		Tuſcio dirut.	15
Sala diruta.	7	Votruria dirut.	
Sangioveſcale dirut.	20	Valcala ſemidirut.	30
Sanvito everſ.	30	Villa S. Angeli.	
Sanctus Hugo ſolo æquat.	15	Vendoli inhabit.	5
Tudianum inhabitabil.	4	Vico.	40
Truſchi dirut.	60	Volcino inhabit.	8
Taſſo penè dirut.	30	Valbanbuni dirut.	25
Tremezzo dirut.	12	Valleranum damnificatum, &c.	
Tempara.		Uſigno dirut. &c.	
Trignanum.	30		

Series Urbium, Pagorum, & Oppidorum Ditionis Eccleſiaſticæ in Umbria & Sabinis, quæ his terræmotibus, aut diruta ſunt, aut ferè devaſtata an. 1703.

DE Terræmotu Nurſiæ, aliorumque Oppidorum in Sabinis ſub Ditione Pontificia, plura diximus ſuperiùs; at quoniam Commiſſarius Apoſtolicus à Summo Pontifice miſſus ad exploranda damna, quæ dictis in locis, attulit terræmotus, nuper de illis longam, ac veram texuit epiſtolam ad Optimum Principem noſtrum datam; ex eadem viſum eſt nobis nonnulla excerpere, quæ ad hiſtoriam terræmotuum conferre putamus.

Nurſia, Italis *Norcia.* Urbs olim Epiſcopalis Umbriæ, quæ & Sabinis tribuitur, ſedet in monte, ubi lacus, & non longè Antrum Sibyllæ, ad amnem *Freddaram* dictum. Sedet, inquam, intra montes, & ad radices Apennini 6. mill. à Confinio Marchiæ Anconitanæ diſtat, 13. mill. à Reate. Eſtque ferè media inter Aquilam ad ortum, & Spoletum ad Occaſum. Ab Aquila in Samnitibus diſtat 30. milliariis; à Spoleto 28. Patria fuit S. Benedicti Monachorum in Occidente Parentis. Lithotomi Itali, vulgò Nurſini, ſive *Norcini* dicti, ab hac urbe penè omnes originem trahunt, & varia per Italiæ loca, potiſſimùm Romæ, ſparſi ſunt; peritiâ enim ſecandi calculoſos, caſtrandi pueros, oculorum pannos ſivè nubeculas tollendi, quam à Patribus, veluti jure hæreditario, acceptam habent cæteros antecellunt.

Nurſia itaque terræmotu 14. Januarii horâ 2. noctis 1703. diruta omninò eſt, & ſolo æquata, & lapidum horridus acervus antiquæ urbis ſitum oſtendit. *Caſcia* ingens oppidum non longè à Nurſia, paulò minùs quàm totum dirutum eſt, ac fermè redditum inhabitabile. Mons dictus

Alvagnano, qui propè *Caſciam* ſedet, hujuſmodi terræmotu apertus eſt, & ruptus per longitudinem mille, & quingentorum paſſuum; latitudinis verò 32. palmorum circiter;& ex fiſſuris hujuſmodi exhalat fœtor, veluti ſulphureus. Non longè ab hoc monte jacet alius, qui dicitur *Monte Corvo*, Mons Corvus, omnium Italiæ montium altiſſimus in Confinio Regni Neapolitani, & ob ingentem altitudinem dictus *Magnum Italiæ Saxum*: hic etiam mons dicto terræmotu apertus eſt; at ſecundo terræmotu, quo corruit Aquila, corruit etiam altera ex duabus ejus ingentibus ſummitatibus: Et ab Oppido *Poſta*, ad Oppidum *Antrodoco* ferè quotidie cadunt ingentia Saxa è vicinis montibus. In pluribus quoque Comitatus Narſiæ locis, voragines non exiguæ apertæ ſunt, & terra per agrorum planitiem in pluribus aperta. Terræmotu anni 1328. quo diruta fuit Nurſia periere 5000. Cives: præſenti verò menſis Januarii, octingenti circiter vel ad ſummum mille.

Præter Nurſiam in Sabinis urbem, dicto terræmotu 14. Januarii ingens damnum paſſum eſt magnum Oppidum *Caſcia*, Patria B. Ritæ, Oppidum inquam in Umbria, versùs Appenninum, & confinia Regni Neapolitani inter Reate, & Nurſiam intra Colles. Mortui in Oppido Caſciæ, & ſuo Comitatu, circiter 680. Sed ut clarior pagorum Oppidorumque notitia habeatur, ſingula hîc ſubnectemus, addito numero mortuorum in ſingulis.

	Mortui.		*Mortui.*
Spoletum Urbs celebris in Umbria maximè læſum in ædificiis, quæ ſingula trabibus ſuffulta.		*Trognano*, opp. dirutum. m.	69
Caſcia ingens Oppidum in Umbria ferè dirutum, ac redditum inhabitabile, mortui in eo.	49	*Buda* opp. dirut. m.	32
Metignano. Oppidum dirutum, mort.	121	*Villa S. Silveſtro*, pag. ferè dirut. m.	44
Colle S. Stefani, & *Serviglio* oppida diruta. m.	22	*Chiavano*, opp. dirut. m.	60
Santa Trinità. Pagus dirut. m.	3	*Caſtel. S. Giovanni*, oppidum cum omnibus pagis dirut. m.	17
Opagna, *Tremezo*, & *Caſcina*, pagi diruti, mort.	46	*Palmaiolo*, Burgus Caſciæ læſus, mortui.	1
Civita Caſtello, opp. dirut. m.	13	*Puco*, opp. concuſſum.	
Trevi, opp. dirut. m.	20	*Fogliano*, opp. ſemidirutum. m.	17
Colle marino, opp. dirut. m.	2	*Aventino*, opp. dirutum. m.	95
Manigi, opp. dirut. m.	15	*S. Georgii*, oppidum ſemidirutum.	
Coronella, opp. ferè dirut. m.	18	*Sogna*, opp. ſemidirut.	
		Col. Forcella, opp. ſemidir.	
		Suidi, Burgus Caſciæ dirut. m.	32
		Reala, & *Porrena*, opp. Patria B. Ritæ ſemidirut.	

Mortui.

Uſigni pag. ſemiditur.
Poggio domo, pagus ſemidir.
Caſtrum di Rocca Porrena dirut. mortui. 7
Caſtrum di Muccia Fora, pag. dirut. m. 1
Caſtrum di Colle, *Dragone*, dirut. m. 3
Ceraſola, opp. ſemidir. m. 5
Piandoli, pag. dirutum.
Ocoſce, pag. dirut. m. 3
Atri, opp. ferè dirutum. m. 1
Caſtell. Poggio, ſemidirut.
Caſtrum paterno, dirutum omnino.
Gioppiedi, opp. dirut. m. 11

Et hic eſt numerus oppidorum, & Pagorum Caſciæ, ejuſque Comitatus dirutorum his terræmotibus cum morte 700. circiter hominum: ſequitur Nurſia, & ejus Comitatus in Umbria.

Ponte, oppidum ſpoletinum ferè dirutum, mortui. 11
Cerretum oppidum cum ſex Pagis ſuis ferè dirutum; mortui. 1
Triponzo, oppidum Comitatus Nurſiæ dirut. m. 2
Belforte pagus dirut. m. 9
Corone, *& Caſtrum* Vetus dirut.
Lementana dirut. m. 50
Alaſcione integrè dirut.
Creſela dirut.
Le Preci, ſemidirut. m. 1
Poggio di Valle ſemidirut.
Ancaranno, opp. ſemidirut.
Monteleone, opp. dirut. m. 8
Ruſcio & Terrabe, pagi diruti. m. 46
Campi, Caſtrum ſemidirut.
Saccoveſe, *Orvano*, *Caſtrum*, *Croce*.
Fomatre. Pagi valdè moti;

Mortui.

Rioffredo pag. dirut.
Roſenna pag. ſemidirut.
Biſelli dirut. m. 4
Fonſivo, opp. dirut. m. 62
Le Gegne, pag. ſemid. m. 3
Serevalle, opp. dirut. m. 3
Monte Buſo, opp. dirut. m. 13
Paggio de Croce Collazzone, pagi læſi.
Montaglione, opp. dirut. m. 11
Bocanolſi, pag. dirutus. m. 2
Tudiano, pag. dirutus.
Abbete, pag. dirut. m. 36
Argentelli, dirut. m. 1
Agriano, *Villa Aliena*, pag. dirut. m. 3
Aventita, opp. dirut. m. 32
Villa del Colle, pag. dirut.
Belvedere, pag. dirut. m. 7
Ochricchio, opp. dirut. m. 17
Piediripa, opp. dirut. m. 1
Villa di Papoli, ſemidirut.
Caſtrum S. Mariæ, dirut. m. 15
Villa S. Andreæ, dirut. m. 2
Caſtrum S. Marci, dirut. m. 53
Villa di Savelli, opp. dirut. m. 83
Villa Reganelli, dirut. m. 27
Villa Valcadara, dirut. m. 30
Villa di Fraſcano, dirut. m. 17
Villa Vetturia, ſemidirut.
S. Pellegrino, opp. ſemidirut.
Caſtelluccio, opp. læſum.
Arquata, oppidum magnum, cum ſuis Villis ſemidirut. m. 15
Rochette, opp. Spoletanum ſemidirut. m. 15
Villa Hortoſcite, oppidi præfati Rochette, ſemidirut.
Urbs Nurſia, tribus circiter hominum millibus componitur. Mortui ſub ruinis terræmotus 800.

In ſuo Comitatu, mortui 587. *Oppidum Caſciæ*, cum ſuo comitatu innumerat mortuos ſub ruinis 680. | Damnum allatum domibus, animalibus, & ſupellectilibus eſt incredibile, &c.

A Cive Aquilano, qui à ruinis terræmotus ſuperſtes Romam venit, audivi his diebus, quod adeò erat horrendus terræmotus Aquilæ, ut illi qui erant in campis, ſi arborem aliquam amplexabantur, ne caderent, repellerentur fortiter ab eadem vi terræmotus etiam agitata ut humi proſtrati degere coacti ſint. Narravit pariter quod à die 2. Februarii uſque ad 25. Terra ferè centum, & ſexaginta vicibus tremuit, licèt leviter. Plures à terræmotu ſuperſtites, ſolo timore, & horrore maximæ calamitatis exanimes evadebant, ac præ ſolo timore ferè derepentè moriebantur, ut narravit.

Poſt terræmotum Aquilanum, cùm omnia tuta videbantur eſſe Nurſiæ, nam tremor ferè deſierat circa 15. Februarii, excepta leviſſima aliqua ſuccuſſione, quæ noctu ſentiebatur: en derepentè nuncius venit Romam his diebus, quod ſcilicet Nurſia novo correpta terræmotu, & graviori, quàm duo antecedentes, miſerè denuò devaſtata eſt, & omninò labefactata.

Die igitur 25. Februarii pluit cum ingenti, & impetuoſo vento ferè per totam diem. Quibus ceſſantibus circa mediam noctis horam terra tunc leviter tremuit; Horâ tertiâ tremuit fortiſſimè (uti tremuerat 14. Januarii, & 2. Februarii) & duravit tremor ſpatio recitationis ſalutationis Angelicæ. Horâ 4. noctis iterùm tremuit. Horâ 5. iterum breviter, ſed fortiſſimè. Horâ 6. denuò bis, licet leviter. Horâ 9. noctis juxta horologium Italicum bis de novo tremuit. Ab horâ 9. uſque ad ortum Solis terra erat in continua trepidatione, & tunc quievit. Nihil damni attulit hominibus; nam omnes vivunt in Campis ſub Tabulatis, Tuguriis Paſtorum, & more militum ſub Tentoriis ex panno lineo cera obiinito ad pluvias arcendas.

Quotidie Romam nuncius venit urbes finitimas adhuc etiam tremere, tremoremque veluti vagando modo hanc, modo illam corripere. Eugubium urbs celebris in Umbria, Patria Magni Viri *Auguſti Steuchii Epiſcopi Kiſami*, qui floruit temporibus *Leonis* X. *Pontificis doctiſſimi*, & *Patris Litteratorum immortali memoria digni*; quique *Steuchius* opus aureum compoſuit *de perenni Philoſophia*, magno mihi ſolatio dùm ipſum lego: Urbs hæc tremuit fortiter his diebus. Tremuit pariter Peruſia urbs; & ferè quotidie urbes & oppida circumcirca poſita alternatim tremunt: Romæ verò poſt illum vehementem tremorem diei 2. Februarii, vehemens alius, aut ſaltem valdè ſenſibilis non eſt auditus, niſi poſtridie ad dictum terræmotum, ut ſuprà narravimus, &c.

Cùm hactenus plura dicta ſint de naturâ, cauſis & effectibus terræmotuum, non abs re erit obiter nonnulla notare, quæ remedii loco ſint ad arcendam hujuſmodi miſerandam calamitatem: ſed quoniam penè puerile videtur remedium præſcribere contra vim, quæ ſingula reſpuit remedia, ejuſque læſionis tempus, ac momenta occulta ſunt, & incognita, quique fugiendo mortem vitare credunt, fugâ mortem ſollicitant, non pigebit tamen referre, quæ de remediis contra terræmotum PLINIUS, & SENECA magiſter meus diſputarunt. Verba PLINII *l.* 2. c. 82. ſunt hæc. *Sed & in terræmotibus eſt remedium quale cloacæ, & crebri ſpecus præbent: conceptum enim ſpiritum exhalant, quod in certis notatur oppidis, minùs quippe quatiuntur, quæ crebris ad eluviem cuniculis cavata ſunt; multoque ſunt tutiora in iiſdem illis, quæ pendent, ſicut Neapoli intelligitur, parte ejus, quæ ſolida eſt, ad tales caſus obnoxia. Tutiſſimi ſunt ædificiorum fornices, non anguloſi quoque parietes, poſteſque alterno pulſui renitentes: Et latere terreno facti parietes minore noxâ quatiuntur: Magna differentia eſt & in ipſo genere motûs: pluribus ſiquidem modis quatitur. Tutiſſimum eſt cùm vibrat criſpante ædificiorum crepitu, & cùm intumeſcit aſſurgens, alternoque motu reſidet: innoxium, & cum concurrentia tecta contrario ictu arietant, quoniam alter motus alteri renititur. Undantis inclinatio, & fluctus more quædam volutio infeſta eſt, aut cùm in unam partem totus ſe motus impellit. Deſinunt autem tremores cùm ventus emerſit: ſin verò duravere, non ante quadraginta dies ſiſtuntur, plerumque tardiùs, utpotè cum quidam anno, & bienni ſpatio duraverint*: hæc ille.

Si fugâ vitari non poterit terræmotus, tunc omnium remediorum ultimum, ac tutius eſt ad portas conclavium confugere, poſitas, præſertim in muris majoribus, & ſolidioribus domûs; nam primò cadunt tabulata, ſivè pavimenta domûs ob trabes, quæ ſtatim à ſuis exeunt foraminibus; deinde cadunt parietes: ſi tamen vehementiſſimus fuerit motus, mors erit inevitabilis; ſi levior, tabulatis quaſſatis, & proſtratis, ſub portis, aut feneſtris domorum, forſan eſſe poterit aliquod refugium. Ex præfatis PLINII verbis deducere licet Romam in terræmotu minoribus damnis obnoxiam eſſe, quàm alias urbes: nam ſpecus ſubterraneas, cloacas, cellas vinarias habet infinitas, per quas vis eorumdem poterit retundi. E lateribus terreis compactæ ſunt domus, & cum aqua, & calce Puteolanus pulvis (vulgò *Pozzolana*) rubri coloris, qui in Latii campis quotidie effoditur, præbent gluten lateribus & lapidibus ad domorum conſtructionem uniendis, incredibilis ſoliditatis, & reſiſtentiæ: Et ob id obſervantur hîc rudera ædificiorum bis mille ab hinc annis conſtructorum. Porrò dicunt authores Ægyptum raró aut nunquam tremere, quia limoſa eſt ejuſdem tellus, ob annuas Nili inundationes, quæ limum ferunt infinitum; & cùm limoſa ſit ea tellus, facilè cedit trementi terræ, nec renititur, ſicuti renituntur Montes, & corpora ſolida; ob

quam renitentiam , major oritur concuſſio , major impetùs , ac per conſequens major ædificiorum ruina. Totam Latii planitiem factam eſſe à limo ducto per aquarum decurſum è vicinis montibus , & fluminibus in hujuſmodi partes infernas uſque ad maris littóra , doctè ſatis probat Medicus , & Anatomicus celebris STENO in lib. de *ſolido intra ſolidum* ; Nonne (ut ipſe ait) Æneas ter , aut quater ab hinc mille annis venit ad littora Urbis Lavinii , & tamen Lavinium à maris diſtat nunc decem , & pluribus milliariis ? Nonne portus Trajani ad littus maris fuit , & nunc ab eo diſtat per mille , & quingentos paſſus ? Quare ſi urbs fundamento limoſo hæret , ut urbes Ægypti , eandem ſortem cum Ægypto in terræmotibus pati debere credendum eſt , id eſt aut rarò concuti , aut ſi quatiatur , cum exiguo Civium damno : uti his ultimis terræmotibus obſervavimus in Urbe , &c.

Sed ut ipſe , qui hujuſmodi calamitatibus , præſens nunc Romæ ſum , & olim fui Neapoli , atque ruinas vidi Raguſii in Dalmatia , horrendo terræmotu diruti , quæ ſentio dicam : puto certè , nullum aliud præſtantius , ac ſecurius dari refugium in his caſibus , quàm ſpem in ſolo Deo Optimo Max. figere : Fuga pernicioſa eſt , pernicioſior mora ,

Una ſalus victis nullam ſperare ſalutem.

Ad quem ergo in illo agone confugiendum , niſi ad Deum vivum,& verum Jeſum Chriſtum ; cujus veritatis optimè gnari ipſimet Ethnici à Diis petebant remedia contra hoc malum : *ſi quando* , inquit ALEXANDER ab ALEXANDRO c. 27. lib. 5. & RHODIGINUS c. 27. 30. *Si quando Romæ terra quaſſata fuiſſet , ſupplicatio in triduum decernebatur , feriis à Prætore indictis , præeuntibus Decemviris , eoque die terræmotum nemo pronunciabat , tanquam fœdum , & abominandum quodpiam ; nec Dei nomen , cui ſacrum fiebat , edebatur , quod Pontificum libris traditum non eſſet , cujus Dei nutu , imperiove terra moveretur , &c.* Quare ſi omni timori præcluſum eſt remedium, & omnis præcluſa fuga : heroïcum certè, ac verè Chriſtianum erit, nullum timere tertæmotum : quandoquidem teſte SENECA lib. 6. c. 2. *Sine remedio timor ſtultus eſt : ratio terrorem prudentibus excutit , &c.* Nemo autem conſtantiùs terræmotûs timorem contemnet , quàm qui Deum timet , ad Deum fugit : Optimè enim idem SENECA Epiſt. 41. ad id reſpiciens ait. *Bonus vir ſine Deo nemo eſt : An poteſt aliquis ſupra fortunam , niſi ab illo adjutus , exſurgere ? Ille dat conſilia magnifica , & erecta. In unoquoque virorum bonorum habitat Deus , qui autem Deus , incertum , &c.*

Denique , ut reliqua ſileam , quæ in graviſſimis hiſce calamitatibus ad animum confirmandum remedia & præcepta ab Authoribus traduntur ; ea adnotare ſufficiat , quæ nobis SENECA noſter Stoïcæ Sectæ Princeps proponit , utpotè omnium utiliora : ſic itaque loquitur lib. 6 quæſt. nat. c. 1. de Terræmotu. *Quam latebram proſpicimus,quod auxilium, ſi orbis ipſe ruinas agitat, diſcedit,ac titubat : In peſtilentia mutare ſedes licet : Nul-*

lum malum ſine effugio eſt. Nunquam fulmina populos percuſſerunt. Peſtilens cœlum exhauſit Urbes, non abſtulit. Solum terræmotus malum latiſſimè patet, inevitabile, avidum, publicè noxium: Non enim domos ſolùm, aut familias, aut urbes ſingulas haurit, ſed gentes totas, regioneſque ſubvertit, & modo ruinis operit, modò in aliam voraginem condit; ac ne id quidem relinquit, ex quo appareat ſaltem fuiſſe: Nec deſunt, qui hoc genus mortis magis timeant, quo in obruptum cum ſedibus ſuis eunt, & è vivorum numero vivi auferuntur, tanquam non omne fatum ad eumdem terminum veniat. Hoc habet inter cætera juſtitiæ ſuæ natura præcipuum, quod cùm ad exitum ventum eſt, omnes in æquo ſumus. Nihil itaque intereſt, utrum me lapis unus elidat, an monte toto premar; utrùm ſupra me onus domûs veniat, an totus terrarum orbis caput meum abſcondat. Proinde magnum ſumamus animum adversùs iſtam cladem, quæ nec evitari poteſt, nec provideri. Deſinamus audire iſtos, qui Campaniâ nuper relictâ, poſt deſtructam terræmotu celebrem Pompeios urbem, dicunt ſe nunquam ad illam regionem reverſuros. Quis enim illis promittet melioribus fundamentis hoc, aut illud ſtare ſolum? Omnia ejuſdem ſortis ſunt, & ſi nondùm mota, tamen mobilia. Et quemadmodum in Urbibus magnis, nunc hæc domus, nunc illa ſuſpenditur, ita in hoc terrarum orbe, nunc facit vitium hæc pars, nunc illa, &c.

Et cùm in terræmotuum clade mors ferè inevitabilis ſit, conſtantis viri eſt in eo agone mortem non timere, ſed animam hortari, ut exeat è corpuſculo, in quo per multa ſæcula non illi immorandum; quod egregiè equidem idem Seneca expreſſit his verbis lib. cit. c. 32. *Qui mortem contempſerit, ſecurus videbit maria turbari, etiam ſi eorum æſtus aliquâ perturbatione mundi totum in terras verterit oceanum. Frangatur licet Cœlum, & ignes ſuos in exitum omnium, in primis ſuum, miſceat, ſecurus aſpiciet ruptis compagibus dehiſcentem terram, & ſtabit ſuper illam voraginem intrepidus, & fortaſſe quò debet cadere, deſiliet: Quid ad me quàm ſint magna quibus pereo? Ipſum perire non eſt magnum. Proindè ſi volumus tranquillè degere, & ipſis Diis de felicitate controverſiam facere, anima in expedito eſt habenda:* Quicquid *ipſam petierit, ſivè ipſa terrarum ruina. Quid aliud debeo, quàm exeuntem hortari animam, & cum bonis omnibus emittere? Anima vade fortiter, vade feliciter. Nihil dubitaveris reddere: Non de te, ſed de tempore eſt quæſtio. Facis quod quandoque faciendum eſt: Nec rogaveris, nec timueris, nec te velut in aliquod malum exuram, tuleris retrò. Rerum Natura te, quæ genuit, expectat, locus melior, ac tutior. Illic non tremunt terræ, nec inter ſe venti cum magno nubium fragore concurrunt, non incendia regiones urbeſque vaſtant, non peſtilentia, non arma contraria, diſpoſita vexillis, & in mutuam perniciem multorum millium par furor. Iſtud leve eſt, quid timemus? Grave eſt, potius ſemel incidat, quàm ſemper impendeat. Ego autem perire timeam, cùm tremens terra antè me ipſa pereat, & in injuriam noſtram, non ſine ſua venit. Helicen, & Burim Urbes celebres in ſinu Corin-*

ibiaco totas mare abſorpſit: ego verò de uno timeam corpuſculo? Ego recuſem mei finem? cùm ſciam me ſine fine non eſſe? Imò cùm ſciam omnia eſſe finita? Ego ultimum ſuſpirium timeam? Moriendum eſt. Quando? Quid tua? Mors naturæ lex eſt, tributum, & officium mortalium, malorumque omnium remedium eſt: Quare, Lucili, omnibus omiſſis hoc unum meditare, ne mortis nomen reformides: Effice illam tibi cogitatione multa familiarem, ut ſi ita fuerit, poſſis illi vel obviam exire........... Si cadendum eſt, cadam orbe concuſſo, non quia fas eſt optare publicam calamitatem, ſed quia ingens ſolatium mortis eſt, terram quandoque videre mortalem, &c.

Hæc ſunt, Jo. FRANCISCE MAUROCENE, quæ de Lapidum vegetatione &c. his diebus à me ſunt conſcripta, quibus imminentem lapidum ruinam mens terræmotuum causâ metuebat. Qualiacumque fuerint, ea pro ſingulari benignitate lubens accipe: tibique hanc Diſſertationem inſcribi permitte, ut extet meum aliquod de excelſis tuis virtutibus judicium: Etenim quotieſcumque animum, oculoſque ad te converto, conſpicere mihi videor *Franciſcum Maurocenum* Peloponeſiacum, Ducem Venetiarum, affinem tuum, maximi animi, atque altiſſimi conſilii virum, cui ob Peloponeſum ſub Reipublicæ poteſtatem redactam, adhuc viventi ſtatuam Senatus decrevit; cujuſque tu Familiam, & unà cum Familia virtutem, cùm nunc apprimè referas, futurum ſpero, ut dignitatibus eidem par evadas. Quod unum adhuc ſummâ omnium opinione, ac ſpe de te, deque tuâ admirabili ſapientia expectatur. Vale Amor Italiæ, & litteratorum præſidium. Romæ pridie Kalendas Martias. Anno infeliciſſimo 1703.

SERIES

Magis notabilium obſervatorum hoc anno 1703. durantibus Terræmotibus in Latio, & finitimis Umbriæ Regionibus.

1. PEr 30. aut 40. dies continuos obſervatus fuit terræmotus quidam periodicus, iſque fortis, ac vehemens, qui quidem hoc anno 1703. horâ nonâ Italicâ noctu ſuccedebat.

2. Cùm aër erat ſerenus Februario, & Martio menſe, ſed plenus quadam veluti caligine calida, qualis Æſtivo tempore obſervari ſolet, paulo poſt vehemens ſuperveniebat Terræmotus.

3. Quando apparebant in cœlo nubeculæ quædam oblongæ, tenues, ſubrubræ, futurum minabantur vehementem terræmotum.

4. Luna igneo accenſa colore, & fuſco, & undique circumdata circulo plumbeo, indicabat eâ nocte futurum terræmotum, atque etiam die ſequenti.

5. In ſingulis Lunæ aſpectibus, ſeu quadraturis, potiſſimùm in plenitudine ejuſdem, ſeu totali oppoſitione cum Sole, certò ſuccedebant Terræmotus, & frequenter paulùm præcedebant ipſos aſpectus.

6. Quin

6. Quin etiam frequentiſſimè ſentiebatur ſub terrâ bombilus quidam, ſive ſonitus, veluti bombardarum, qui præcedebat, & comitabatur Terræmotum.

7. Sæpe ſentiebatur hic bombilus ſubterraneus in montanis locis, nec eodem tempore in campeſtribus ſuccedebat Terræmotus.

8. Vehementiſſimus Terræmotus diei ſecundæ Februarii hujus anni 1703. qui perduravit ſpatio binæ ſalutationis Angelicæ, in principio fuit per *ſucceſſionem*, ſubſiliente terrâ ſuprà infrà, infrà ſuprà; in fine verò per *inclinationem* ad latera nempe, ſive undulando, moventibus ſe ædificiis cum ipsâ tellure.

9. Reliqui verò qui inde ſecuti ſunt, non erant mixti, ſed aut per ſucceſſionem, aut per inclinationem, &c.

DISSERTATIONES

De Terræmotibus factæ ſub altitudine polari graduum 42. *in Latio & finitimis Regionibus, ſuper Aëre, Sole, Luna & Animantibus.*

PRimò obſervatum eſt, horribiliores, & validiores Terræmotus tunc evaſiſſe, cùm Cœlum ad Orientem, & Meridiem albis, ac oblongis nubeculis ad inſtar Galaxiæ obtectum erat.

Signum infallibile Terræmotûs, non tamen illicò ſucceſſuri, erant lineæ priùs albæ, poſtmodùm rubræ ad inſtar carbonum ardentium, quæ in occaſu Solis ad Orientem, & Occidentem conſpiciebantur, & tunc evadebant violaceæ, deinde obſcuræ.

Sol oriens inter duos globos igneos, diſtantes ab eodem per duos cubitos, lucis valdè inferioris, qui duabus horis perdurarunt, mox evanuerunt, fuit indicium plurium Terræmotûs concuſſionum.

Sol circumdatus magno quodam circo, lato duobus cubitis, prænunciavit continuatum ferè terræmotum, etenim tunc à duabus horis italicis uſque ad undecimam propè, ſemper Terra tremuit.

Infuſcatio Solis cum lineis quibuſdam albis fuit ſignum proximi vehementis Terræmotus die ſecunda Februarii Dominicâ Palmarum, & Paſchatis hoc anno 1703.

Lineæ nigræ, oblongæ, quæ ab Aquilone ad Meridiem extendebantur, ſignum dedere indubium Terræmotûs.

Pallor lunæ cùm luce veluti amiſsâ, & lineis albis admixtus brevi Terræmotum indicavit.

Unus, duo, vel tres circuli propè lunam pallentem obſervati Terræmotum præſagivere. In quo illud notabile eſt, quod præfati circuli quò propiùs lunæ accedebant, tunc citiùs ſuccedebant Terræmotus; non ita brevi, cùm ab eadem diſtabant.

Sibilus ingens, nec unquam auditus ventorum, & improviſa eorumdem ceſſatio proximum Terræmotum minatus eſt.

Sereno cœlo, & aëre placido aliquando, noctu præſertim, reboatus auditi fuere ad inſtar bombardarum exploſarum, quibus ſuccedebant venti validiſſimi.

Stridor Gallinarum, & Anſerum, tam diù, quàm noctu, & nimia avium in caveis pervolitatio, fremitus Equorum, Boum, aliorum Quadrupedum, niſuſque illorum ad evadenda ligamina, ac extemporaneus canum latratus, futuri Terræmotus ſignum fuerunt: nec non etiam Columbarum à columbariis diſceſſus, diutinuſque per aëra volatus, veluti ſi non fiderent ruituris tectis ſuperimponi.

Sæpiſſimè terræ tremorem præcedebat fremitus quidam ventorum, abſque eo quòd ne folium arborum moveretur.

Iſtæ ſunt tutiores obſervationes, quamvis aliquando obſervaverim, quod aquam turbidam, & veluti ſeroſam è puteis hauriendo, fuit Terræmotûs ſignum.

A die ſecunda Februarii uſque ad dimidium Maii, ubi aquæ in puteis turbidæ erant, ibidem ferè quotidiè terra tremebat. Aquæ poſtmodum clariores evaſere.

Singula hæc obſervata ſunt à peritiſſimis, & fide dignis viris Spoleti, Nurſiæ, Interamnii, & reliquis Umbriæ Urbibus, aliiſque Latio, & Romæ finitimis, in quibus viguerunt hoc anno, & adhuc etiam vigent Terræmotus, nobiſque amicè communicata, ut Lugdunum mittamus Operibus noſtris ab Aniſſonio optimè merito de re litteraria Viro inſerenda, plura in poſterum daturi, quando deſinent Terræmotus, quos etiam hâc æſtate perſentimus; anno nempè 1703. & ad implorandum Dei auxilium præter innumera pietatis opera, quæ ab Incolis exercentur; juſſu Summi Pontificis horâ unâ & mediâ noctis, pulſatis omnium Eccleſiarum Urbis campanis, omnes genuflectuntur, & miſſis ad Deum precibus, ardenter petunt ut per miſericordiam ſuam ab terræmotuum flagello nos liberet, atque præſervet, &c.

GEORGII BAGLIVI
DISSERTATIO
VARII ARGUMENTI.

Potiſſimùm verò de progreſſione Romani terræ-motus ab anno MDCCIII. ad annum MDCCV.

De Syſtemate, & uſu motus Solidorum in corpore animato.

De Vegetatione lapidum, & analogiſmo circulationis maris ad circulationem ſanguinis.

Ad PETRUM HOTTON, *Medicum Doctiſſimum.*

Neque ſimili modo in omnibus cauſa requirenda, ſed eſt in quibuſdam ſatis, ſi benè demonſtratum fuerit, quod ſint: id quod etiam in principiis ipſis còntigit: Quod autem ſit aliquid, primum, ac principium quoddam eſt. Ex principiis verò alia ſunt quæ inductione, alia quæ ſenſu, nonnulla quæ aſſuetudine quadam, alia quæ alio quodammodo conſiderantur.

ARISTOTELES Ethicor. lib. 1. artic. 2. teſt. 10.

PETRO HOTTONO

Medico Illuſtri in Academia Leidenſi,

GEORGIUS BAGLIVUS

Medicus in Academia Romana.

SCRIPSISTI ad me ſæpè, HOTTONE, ut ſi quid mihi ſupereſſet otii, à quotidianis curandorum ægrorum ſtudiique medici occupationibus, illud in diſcribendâ eorum, quæ ab anno MDCCIII. ad annum MDCCV. occaſione Romani, vicinarumque Urbium terræmotus, circa rerum naturalium effectus contigerunt, hiſtoriâ libenter impendam. Ad quod obeundum muneris, licèt anguſtiæ temporis, & moleſtæ praxeos cura, me removeant, tamen ut tibi morem geram, cui ob ſummam erga me fidem ac benevolentiam ſummopere debeo, facilè profecto aggredi rem, & breviter de ſingulis te monere his diebus decrevi. At quoniam per temporis, quo hiſce in regionibus perdurarunt terræmotus, ad præſentem uſque diem, multa mihi experiri contigit, ac meditari circa Solidorum corporis animati vim, poteſtatem, & uſum, juxta Syſtema noſtrum de Solidis, & multa quoque circa curioſum de vegetatione lapidum argumentum; non inutile putavi eadem huic adjungere Diſſertationi, majoriſque claritatis gratiâ eandem tres in partes dividere. In quarum prima ea, quæ ad progreſſionem Romani terræmotus à Kalendis Martiis anni MDCCIII. ad Kal. Martias anni MDCCV. pertinent, dilucidè enarrabimus. Secunda verò complectetur plurima de Solidis animati corporis eorumque effectibus, ac uſu, ad bene vivendum, morboſque curandos, ſive ad illuſtrandam medicinæ theoricen ac practicen. Ultima demum aget de iis, quæ ad vegetationem lapidum ſpectant, varioſque ſubmarinorum & ſubterraneorum effectus; maximè verò de analogiſmo circulationis maris ad circulationem motuſque ſanguinis in microcoſmo. Quæ ſi tibi arridere cognoverim, me profectò, impenſi laboris & adhibitæ in iiſdem diligentiæ, non pœnitebit. Sit itaque,

CAPUT I.

De progreſſione Romani terræmotus à Kalendis Martiis anni MDCCIII. ad Kal. Martias anni MDCCV. cum Hiſtoria morborum, & Epidemiæ conſtitutionis, quæ his annis regnavit Romæ, & Hiſtoria quamplurium naturæ effectuum per id temporis ibidem obſervatorum.

QUæcumque ſcripta ſunt à nobis de Romano, vicinarumque urbium terræmotu anno infeliciſſimo MDCCIII. ea continent tantummodo hiſtoriam duorum menſium Januarii, & Februarii; quæ verò dictis in locis ab eo tempore ad hanc diem contigerunt, HOTTONE ſuaviſſime, breviter enarrabimus. A magno terræmotu diei 14. Januarii & 2. Februarii anni MDCCIII. Romæ alius vehemens, ac periculoſus non eſt auditus, ſi excipias momentaneum aliquem tremorem, ac pene inſenſibilem uſque ad diem 18. Aprilis ejuſdem anni: quo die dum Paſcha celebrabatur mane horâ 13. circiter Italicâ terra tremuit, ſed non ita vehementer, ut ante bis fecerat, verùm cum civium mœrore, terroreque. Denique die 25. Maii horâ quintâ noctis, id eſt 5. ab occaſu ſolis dicto anno ultimus auditus eſt terræmotus, iſque profectò vehemens, ſuccutiens, & ferè accedens ad illum diei 2. Februarii MDCCIII. ut ipſe, qui domi eram, & ſervus præ metu jam fugere cœperat, obſervavi. Ab hoc tempore uſque ad præſentem Januarii menſem anni MDCCV. non eſt alius, ſaltem vehemens atque publicus, Romæ obſervatus terræmotus.

In vicinis verò Latii locis, nec non apud Sabinos, Marſos, Samnites, alioſque Regni Neapolitani conterminos Incolas, apud quos ingentia damna bini magni terræmotus produxerunt, non ita ſe res habet: nam plures ex illis adhuc etiam tremunt, imò vehementer, & cum civium, domorumque detrimento. Circa Interamnium, Spoletum, vicinaſque iiſdem urbes, etiamnum terræmotus durant, ac ferè continui ſunt: & die 20. Maii MDCCIV. duo vehementes ibidem ſuccutierunt terram cum non exiguo incolarum terrore: vehementiſſimus verò fuit Spoleti viciniſque locis die Feſto S. Petri horâ 23. anno MDCCIII. Imò plura etiam loca, quæ in hiſtoria noſtra terræmotûs numeravimus, uſque ad præſentem Februarii menſem MDCCV. adhuc tremunt, nec quieta terra eſt. Auditus quoque eſt aliquibus in locis terræmotus die 2. Julii MDCCIII. In portu Genuæ mare receſſit à littore per horæ ſpatium, non exiguâ diſtantiâ; poſt quem receſſum leviter tremuit Genua, & Carmaniola in Pedemontanis. Die 13. Mai MDCCIII. horâ 17. fuit iterùm Genuæ terræ-

motus. Circa ſeptimum Decembris diem MDCCIV. prope mediam noctem tremuit Bononia, & Florentia. Menſe Januarii hujus anni MDCCV. die 20. horâ quartâ noctis ſequentis ab occcaſu Solis facta eſt conjunctio media Martis, & Saturni in grad. 29. min. 38. Arietis; qua nocte levis eſt auditus Romæ terræmotus à plurimis civibus, potiſſimùm horâ 9. ab occaſu Solis. Ab eo tempore uſque ad præſentem diem 31. Januarii, quo ſcribo, nunciatum eſt, Neapolim bis fortiter tremuiſſe, fortiter etiam atque pluries Spoletum, & loca vicina: Ariminum, atque alias urbes Italiæ. Venetiis Romam ſcriptum eſt, hac hebdomada ultima Januarii urbem & caſtrum S. Mauræ Inſulæ in Epiro, quam Latini dicunt Laucadiam ſeu Neritum fortiter tremuiſſe elapſis menſibus cum non levi damno & civium, & domorum. An aliæ vicinæ ibidem urbes tremuerint, ignotum adhuc eſt.

Hìc autem cùm inciderit ſermo de nuperrimo terræmotu Neapolitano, non inutile reputavimus hiſtoriolam ſubnectere maximi terræmotus Neapolitani anni MDCLXXXVIII. Anno MDCLXXXVII. menſe, ni fallor, Aprilis noctu leviter tremuit Neapolis ac ſine damno urbis. Anno autem MDCLXXXVIII. die Sabbati quinto Junii, Vigiliâ Pentecoſtes, horâ 21. Italicâ, quo ipſe ibidem degebam, fortiter ac vehementiſſimè tremuit cum magno domorum, & civium damno pulcherrima Urbium, amœniſſimaque Neapolis. Collegium Jeſuitarum vulgò *Gieſu novo* maximam paſſum eſt ruinam, ejuſdemque Eccleſiæ pulcherrimus, ac maximus fornix, à Lanfranco egregiè depictus, totus omninò corruit, & univerſa Eccleſia ferè fuit fracta ac devaſtata: mortui in ea plures ſunt. Cecidit pariter vetuſtiſſimus arcus Templi Caſtoris & Pollucis, qui erat in atrio Templi SS. Apoſtolorum PP. Theatinorum; ubi cùm forum ſit rerum venalium, plures à ruinis fuere opreſſi. Eccleſiæ S. Dominici Majoris, & aliæ PP. Carmelitarum Diſcalceatorum, S. Gaudioſi Monialium, S. Martini Carthuſianorum ad caſtrum S. Elmi, & aliæ innumeræ ruinas ac rimas paſſæ ſunt. Palatia ac domus infinitæ rimis, fiſſuris, ac ruinis vexatæ fuere; adeo ut paucos poſt dies tota urbs trabibus ſuffulta apparuerit. Die ſequenti denuò tremuit Neapolis horâ 9. domuſque debiliores ruinas paſſæ ſunt. Ab eo die tremores terræ per intervalla ſunt auditi ferme per duos menſes; at ſine urbis damno. In Urbe Vico, ſexdecim millliariis Neapoli diſtante, mons apertus eſt. Beneventum eodem die 5. Junii, eademque hora 21. ferè totum eſt dirutum. Cerretum, Madalona, oppida ſatis ampla, domus Carafenſium omnino diruta. Civitas Arriani, Mirabella, aliaque quamplura circum Neapolim loca maximè læſa ſunt, atque vaſtata. Veſuvius, ante tacitus ac ſilens, flammas vomere, mugire, & ſtrepere poſt terræmotum cœpit, ſicque lachrymabilis pulcherrimæ urbium caſus, vicinorumque locorum, finem habuit memorabilem.

Et hæc eſt deplorabilis hiſtoria omnium terræmotuum, qui à menſe

Januarii anni MDCCIII. ad Kal. Martias anni MDCCV. his in regionibus ſunt pervagati ; nec adhuc ipſorum eſt finis , nam plura loca etiamnum tremunt , celebriſque urbs Spoletum poſt 20. diem Januarii hujus anni tremuit fortiſſimè. Quando autem omnium finis erit ultimus , ſoli Deo , qui facit terram tremere voce ſua , notum eſt ac perſpectum. Reliquum eſt autem , quod ad rem Medicam pertinet , ut breviter narremus , quæ hoc terræ motuum tempore , circa conſtitutiones aëris , morbos multigenos , varioſque naturæ effectus , apud nos contigerunt.

Tempus Vernum anni MDCCIII. ferè totum fuit auſtrale , & pluvium cum moderato frigore ; æſtas verò ſicca , & in calore temperata. Fructus omnes telluris hoc anno uberiores quàm aliis ante annis fuerunt, Triticum , oleum , vinum ſummopere abundarunt : quod ſeriò omnes animadvertimus quaſi interiore telluris parte à terræmotibus veluti cribrata , ignis ejus centralis , & nitrum congenitum veluti exaltata , ac cohobata ad fructuum fertilitatem maximè contribuerint.

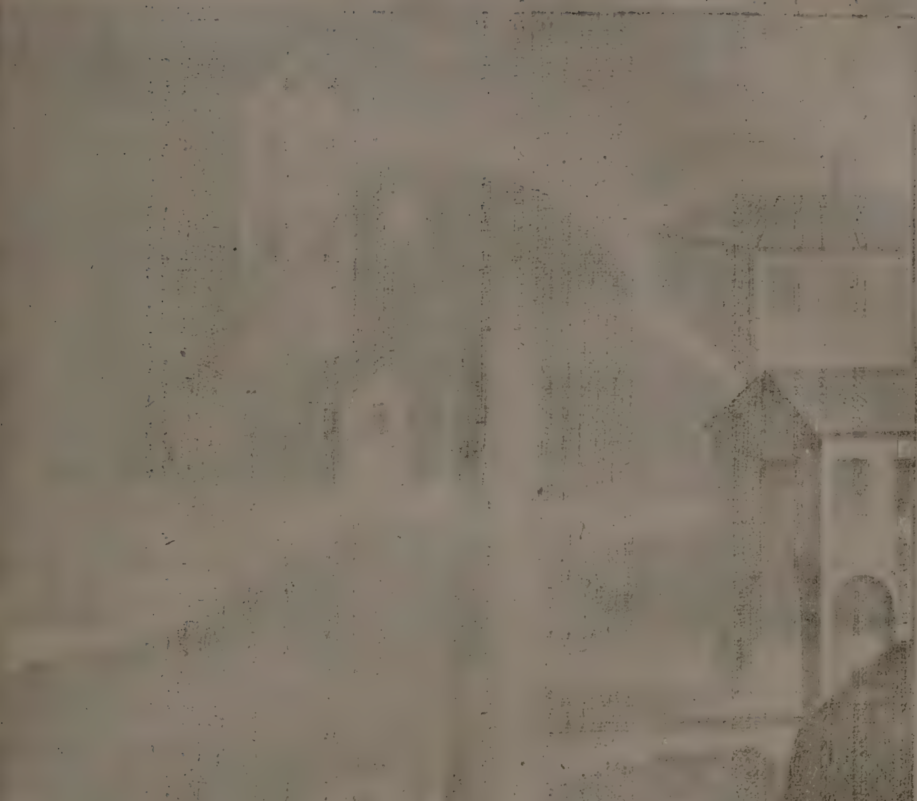
Morbi qui toto anno MDCCIII. ferè ſtatim poſt terræmotus , regnarunt , fuere præ cæteris Ophthalmiæ , Scabies , Herpetes ſpurii , Febres meſentericæ , ac duplices tertianæ Romæ incolis familiares ; & circa autumnum ingens numerus variolarum : plurimæ quoque Apoplexiæ , morteſque repentinæ , quæ nonnullis abhinc annis , redditæ ſunt familiares , & quaſi quotidianæ. Quod verò animadverſione dignum fuit , incipiente vere anni MDCCIII. cœperunt quoque affectus pruriginoſi, ſcabioſi, herpetici cum puſtulis , cruſtis, & cutis fœditatibus , ophthalmiæ quoque , ſimileſque affectiones ſalino-acres & calidæ tanta in copia , ut pauci numerarentur in urbe qui tali labe eſſent immunes. Ad placandam iram Dei in hiſce terræmotuum calamitatibus , omnes omnium ordinum , ætatum , & conditionum homines , etiam cum aliquali ſalutis diſcrimine , jejunium quadrageſimale peregerunt ; qua occaſione imbibita ſingulorum maſſa ſanguinis ſale acri , muriatico , & fæculento ex ſalitis piſcibus , oleribus , & fœdo leguminum , boletorum , caſtaneorum, ficuum ſiccorum ſimiliumque melancholicorum uſu elicito , nemini mirum , ſi ad hujuſmodi ſcabioſam epidemiam magnam dederit occaſionem. Non negaverim tamen , exhalationes veneficas acres , è tellure , terræmotuum cauſâ emanatas , fuiſſe præcipuas occaſiones , ut incolarum Romæ ſanguis , acrimoniâ ſalinâ exacerbatus , in fœdam cutis pruriginem finierit. His accedit mœror , pavor & horror in ſingulis civibus ob publicam calamitatem conceptus , necnon ob privatum cujuſlibet tum vitæ , tum rei familiaris diſcrimen , vel diſcriminis metum : quæ ſingula , quantum corrumpere atque turbare ſanguinis maſſam valeant , teſtes ſunt morbi innumeri qui in obſidione urbium , vel peſtilentiæ tempore , ob ſimplicem metum , aut publicum horrorem , magnâ copiâ , & modis lædendi inſolitis , vagantur , & regnant.

Autumno ejuſdem anni MDCCIII. cœperunt varioſæ, & morbilli, regnaruntque copiosè: erant autem non valdè graves, nec mali moris, confluebant tamen; & licèt plurimis ſuperveniret diarrhœa, bona erat, nec periculoſa, quod etiam aliàs obſervavi in variolis: unde in apparatu pravorum humorum cum variolis, ſi diarrhœa venit, non ſemper noxia eſt, ac moleſta. Sed quando variolis ſupervenit ſpirandi difficultas, ſemper mala eſt: qua de cauſa nihil magis obſervo hiſce in morbis, quàm reſpirationem: bona enim reſpiratio ſemper bonum indicat: cùm verò ipſa lædi incipit, reddique difficilior, ſemper time: nam tunc variolarum materies, oſcillatione naturæ contraria ruit inclinatque ad pulmones: in quibus, facta metaſtaſi, morbique ſede firmata, ſtrangulat, ſuffocatque. Id autem obſervavi anno MDCCIV. menſe Auguſti, quo novus portus ad ripam Tiberis vulgò *Ripette* ad Mauſolæum Auguſti, & ædem S. Hieronymi nationis Sclavorum, & Dalmatarum magnificè extructus eſt, & in nobilem à fundamentis molem exornatus à viarum Curatoribus, & Præfectis riparum Tiberis; vidi, inquam, in puero ſeptem annorum ætatis, laborante variolis, cui ob earumdem ad interiora raptum, ac regreſſum, ſive repentinam exſiccationem, lethalis penè ſpirandi difficultas ſupervenit, cum magno ſalutis diſcrimine. Ut materies denuò, ac citiſſimè ad cutis ambitum revocaretur, oſcillatione morbo contrariâ; juſſi ſtatim ut totum ferè corpus lanceolâ ſcarificetur, & appoſitis cucurbitulis hinc inde ſanguis educatur ad libras duas; quo educto involutus fuit puer linteis calidis, diſpoſituſque ad dormiendum. Manè tota cutis oblinita eſt Oleo Amygdalarum dulcium mixto cum Spiritu Salis Ammoniaci, ad procurandam quàm citò ab interioribus ad exteriora varioloſæ materiei eruptionem, ac recurſum, uti evenit feliciter; erumpentibus namque denuò variolis copiosè & benè, imminuta ſtatim eſt ſpirandi difficultas, & puer optimè convaluit. Multi acu aurea variolas pungunt, ut educatur pus, ne longiori mora nimium rodat cutim, & turpes poſt ſe, atque moleſtas foveas relinquat. Quod de variolis ad interiora recurrentibus, moxque per artem ad exteriora revocatis, notavimus, intelligi quoque poterit de petechiis, aliiſque papulis cutaneis in malignis febribus, eadem nempe methodo ſcarificationum, & unctionum curari.

Anno MDCCIII. menſe Novembris flare cœperunt auſtri cum pluvia, & ſubſequens hyems non multum frigida fuit, ſed æqualis quoad temperiem caloris & frigoris; inclinavit tamen ferè ſemper ad auſtrum. Ver totum anni MDCCIV. fuit pluvium quaſi ad Kal. Julias, quamvis antecedens hyems & temperata eſſet & non multum imbribus madida. Æſtas anni MDCCIV. à Kal. Juliis ad Nonas Octobres perpetuò ſicca fuit & ſine pluviis, verùm non exurens nimium & ardens. A nonis Octobribus uſque ad præſentem Februarii menſem quo ſcribimus, ingentes, con-

tinuæ, ac copioſæ ceciderunt pluviæ, flantibus ſemper auſtris, ipſaque hyems novi anni MDCCV. non multùm rigida eſt, nec gelu exaſperata; pluviæ tamen adhuc durant, maximè poſt conjunctionem Saturni & Martis in Ariete 20. Januarii factam, ut ſupra notavimus: quando autem pluviarum finis erit, ignotum. Toto hoc anno MDCCIV. uſque ad præſentem Februarium durarunt in finitimis regionibus terræmotus, nec adhuc terra quieta eſt. Quod ad morbos attinet proximè elapſi anni, ſporadice ipſi regnarunt, morteſque repentinæ quamplures Romæ incolas corripuerunt; regnarunt febres, meſentericæ mihi dictæ, quàm plurimæ, huic climati maximè familiares; quibus mea methodo obviam ivi feliciter, adhibitis fomentationibus ventris, nec non juſculis digerentibus, ex cichoreo ſcilicet, ſemine citri, radice graminis, aliiſque intybaceis ſimul coctis, purgantibus per intervalla, materie jam digeſta & cocta, propinatis, tenui victu inſtituto, relegatiſque maleſanis teſtaceis, pulveraceis, & hujuſmodi nugivendulis alcalicis calcinatis ac fixis, utpotè nimium noxiis in ſimili febrium genere, ut in operibus noſtris fusè animadverti: & quantum cuperem, ut ignota hæc meſentericarum febrium provincia, & arcana methodus eaſdem curandi magis magiſque excolatur, illuſtretur, perficiaturque, ne tali alcalium uſu, & barbara & damnabili Chinæ Chinæ propinatione, plures in Orcum, vel in incurabiles morbos præcipitentur. Sed veniet forſan clara dies, quæ veritatem hanc poſteris aperiet, nec me ſomnia, & fabulas hominibus venditaſſe mani feſtabit

Memorabilis pariter fuit annus MDCCIII. ob inſigne, ac Cæſareum Latinæ Majeſtatis monumentum Romæ primo detectum. Ejuſdem enim anni menſe Novembri, magna cum litteratorum lætitia, reperta eſt Columna Antonina, omnibus ante ſæculis ignota, in hortis Collegii PP. Presbyterorum vulgò *della Miſſione;* quod quidem Collegium, ſive domus Patrum Miſſionis poſitum eſt ad latus dextrum magnæ Curiæ montis Citatorii, octo circiter abhinc annis ab Innocentio XII. P. M. extructæ, ea potiſſimùm parte, quâ deſcendimus ad vicinum Monaſterium Virginum Veſtalium Campi Martii, & veteres domus Mediceorum. Hujuſmodi igitur perantiqua, & nobilis columna unico atque integro marmore conſtat, coloris variegati & rubris maculis intermixti, quod marmoris genus, quo etiam obeliſci conflantur, Syenitem Latini vocant, quod à Syene celebri Urbe Thebaidos veniat, teſte Plinio *lib. 36. c. 8.* Ratione ſuæ longitudinis, & craſſitiei omnium Urbis columnarum eſt maxima, earum nempe quæ unico conſtant marmore; nam binæ cochlides Trajani, & M. Aurelii Antonini, utpotè ex variis marmorum fragmentis coagmentatæ, hîc non numerantur. Alta itaque eſt nova hæc columna pedibus L. ſivè palmis Romanis LXVI. circiter. Imi ſcapi craſſities conſtat pedibus VI. ambitus verò pedibus XX. & ultra. Nobili gaudet ſtylobate ex Pario marmore

Meridies

Columna

In Campo Martio detecta hoc anno MDCCIII. *quam Imp. Antonino Pio initio illius Principatus tanquam Felicitatis typum a S.P.Q.R. dicatam, ipſo deinde mortuo, Marcus, et Lucius Augg. eius conſecrationis symbolis ornari curarunt.*

Ex Diſſert. proxime edenda I. Vignolii

unico, & integro, egregiè confecto; nam omni ex parte inculptus eſt eleganter, latitudo ejus undequaque eſt pedum XII. altitudo verò XI. In ſtylobatis priori facie occaſum æſtivum verſus, uncialibus litteris ære olim obductis hæc apparet inſcriptio.

DIVO ANTONINO AUGUSTO
PIO, ANTONINUS AUGUSTUS
ET VERUS AUGUSTUS FILII.

In parte verò altera, quæ reſpicit Orientem, ejuſdem Antonini Pii conſecratio anaglyphicè deſignatur. Denique in aliis duabus lateralibus ſtylobatis partibus funebris equitum, ac peditum decurſio exponitur. Sed ecce Tibi ipſius Columnæ iconem ex Clariſſimi *Vignolii* libro mox memorando deſumptam.

Uſque ad ann. MDCCIII. creditum fuit, fruſtum hujuſmodi columnæ, quod extra ruinas eminebat, eſſe fragmentum veteris columnæ Citatoriæ, quam quidem falſitatem veritas facti nunc manifeſtat. Ubi eſt hodie extructa magna Curia Citatoria & ipſa Domus ac Collegium PP. Miſſionis & plures aliæ vicinæ domus, erat antiquitùs, imò meo tempore, altus collis ſive monticulus factus ex aggere terræ eodem, arte & incuriâ incolarum veterum comportata, & ſenſim in collem prædictum congeſta. Complanari cœpit idem collis, primò à Ludoviſianis Principibus, cùm ingens hoc palatium exſtruere cœperunt; mox ab Innocentio XII. cùm idem in uſum Curiæ fabrefactum & commutatum fuit; nunc denique magna ex parte ad planitiem viæ publicæ redactus eſt monticulus, occaſione, qua Patres Miſſionis ſuum finiunt perficiuntque collegium. Magna telluris copia dicti collis Citatorii tempore Innocentii XII. fuit delata in vineam quandam nimium profundam à læva parte, ſtatim extra portam Populi ſive Flaminiam, ut vinea ſic repleta Tiberis inundationibus poſſet reſiſtere. Hujus autem columnæ, in dicto terræ aggere per plura ſæcula ſepultæ, eminebant tantummodo in hortis P P. Miſſionis palmi viginti circiter; reliqua verò cum ſuo ſtylobate columna, ſub terræ ruinis incognita jacebat, & oppreſſa. Juſſu igitur ſummi Pontificis, omnis circumcirca columnam terra ablata eſt, atque univerſa detecta nunc nobilis columna. Poſita eſt in eadem altitudine plani horizontalis veteris Campi Martii, quâ poſitam videmus illuſtrem Columnam Cochlidem M. Aurelii Antonini in foro columnæ juxta viam Flaminiam. Sed quoniam præſens via publica, propè novam hanc columnam, eſt multò altior quàm ante erat, ob antecedentium ætatum ruinas, ideo ferè tertia pars novæ columnæ, ſuo cum ſtylobate infrà planum horizontale præſentis viæ publicæ profundè poſita apparet.

Ne tamen hoc illuſtre majeſtatis Romanæ trophæum, omnibus ignotum ſæculis, in ignotis ſqualidiſque hortorum locis jaceret in poſte-

rum, juſſu pariter optimi Pontificis noſtri extructum eſt ab Architectis ligneum caſtellum, ut è ſede ſua evellatur columna, & in vicinum magnæ Curiæ forum transferatur. Quare die 15. Octobris MDCCIV. hora 18. primùm poſt tot ſæcula, ſede ſua evelli cœpit, ſed parùm, quoniam una ex ſuperiorbus trabibus caſtelli lignei rupta eſt. At rebus fractis & ante non bene diſpoſitis, in meliorem formam redactis, die 18. ejuſdem Octobris hora circiter 21. præſentibus ad tanti operis novitatem Maria Caſimira Vidua Poloniæ Regina, plurimis S. R. E. Cardinalibus, Oratoribus Principum, Cæſareo nempe, Hiſpano, Venetorum & inſigni numero Principum, Magnatum, Præſulum, & ipſo flore Romanæ nobilitatis utriuſque ſexus, magna cum pompa, populique lætitia, iterum ſede ſua extrahi, atque evelli cœpit: Sed cùm binæ ſuperiores caſtelli trabes, magno cum fragore iterùm rumperentur, & caſtelli moles ad anteriora inclinaret (ut ipſe quoque, qui penè vicinus caſtello eram, animadverti,) ob magnum avulſæ jam ac per aëra ſuſpenſæ columnæ pondus, ordinatum fuit Architectis, ut abſtineant ab opere, ne cum ſpectatorum damno ac diſcrimine, columna cum ligneo caſtello rueret ac præcipitaret. Quare ad præſentem Februarii menſem MDCCV. eodem adhuc loci nobile hoc marmor jacet, & ſperamus fore ut quamprimum, plurium illuſtrium Mathematicorum Urbis ad id vocatorum conſilio, atque diligentia, in ampliorem, nobilioremque locum transferatur.

Hac detecta columna in cognitionem venimus columnam magnam, Cochlidem non eſſe Antonini Pii, ſed Marci Aurelii Antonini ejuſdem filii; in qua ejuſdem Aurelii Antonini filii, non Antonini Pii patris, bellum Germanicum exprimitur: quæ cùm oculis pateant, neſcio quo pacto omnes ad hanc uſque diem Antiquarii decepti ſint, credentes columnam Cochlidem in via Flaminia Antonini Pii patris eſſe, non Aurelii Antonini filii, cùm bellum contra Germanos Pius Pater non geſſerit. Felicitati itaque noſtrorum temporum tribuendum eſt, tam gravem errorem, nova hac vera Antonini Pii patris columna detecta, deletum jam eſſe atque exſtirpatum, quoniam inſcriptio ſupradicta, in ſtylobate poſita, ſatis apertè veritatem manifeſtat. Nova hæc Antonini Pii patris columna eodem vivente erecta fuit à Senatu in ſignum felicitatis ſui Imperii, ac veluti in trophæum maximarum virtutum, quibus ornabatur clementiſſimus hic, ſapientiſſimuſque Imperator. Sed quo anno imperii ejus facta hæc ſint, non clare conſtat. Eadem tamen nobis quamprimum manifeſtabit D. Vignolius noſter amiciſſimus in peculiari libello & erudito de hujuſmodi columna, qui jam ſub prælo ſudat: ubi apparet occaſione nummi ærei ſecundæ magnitudinis, cuſi in honorem Antonini patris, columnam, vivente ipſo, à Senatu eidem fuiſſe dedicatam: nam in parte anteriore nummi radiatum Antonini caput apparet, cum hiſce verbis circumſcriptis Antoninus, Aug. Pius. PP. Tr. P. Cos. III. in poſteriore verò

columna hæc nuper reperta cum verbis ſequentibus. Felicitas Aug, S. C. Cujus nummi perrari, & nobilis, ectipus ex *Muſeo Foucaultiano* in Galliis Romam nuper miſſus eſt: Alius ſimilis cum columna nummus percuſſus eſt à Nicæenſibus in Bithynia ad decus ejuſdem Imperatoris, prout notatur à Vaillantio inter Græca numiſmata *pap.* 44. Et ex primo dicto nummo, licet certus hujus columnæ conſecrationis erectioniſque annus elici nequeat, cum tribunitia in eo poteſtas non numeretur; atque inter III. & IV. Antonini Pii Conſulatum quinque jam anni effluxerint, in quorum intervallo adhuc pro more Cos III. nominabatur: abundè tamen evincitur quindecim aut viginti prope annos ante illius mortem à Senatu eidem fuiſſe dicatam; Viginti enim à tertio ejuſdem Conſulatu nondum finito, & quindecim à IV. deſignatione, ad illius vitæ finem uſque numerantur. Mortuo verò Antonino Pio patre eadem columna à filiis M. Aurelio & Vero in ſymbolum conſecrationis, & apotheoſeos optimo patri fuit dedicata & poſt ipſum obitum in ſtylobate exſculpta apotheoſis, decurſio funebris equitum, peditumque &c. Nam ipſimet Architecti dicunt nobis figuras apotheoſeos &c. ſculptas fuiſſe, erecta jam, ſuoque ſitu collocata columna: de quo admirando marmore, aliiſque æternæ Urbis egregiis & excelſis monumentis, ſæpe cum ſtupore & incredibili jucunditate diſſerimus in amica Tamburide, villula ſcilicet noſtra litteraria, cum viris verè amicis & litteratis Montio, Passioneo, Fontanino, Vignolio, Bencinio, Cariophilo aliiſque, & ſæpe ad undas Tibridis grande Virgilii elogium de Urbe repetimus hoc verſiculo,

Imperium Terris, animos æquavit Olympo.

Hi autem intimi amici mei, cujus naturæ ſint, quæque ſingulorum merita, & in re litteraria judicium ac prudentia; præter publica Urbis teſtimonia, & famam longè latèque per Europam de ipſis diſſeminatam; plura ipſorum opera, quæ vel jam ſub prælo ſudant, vel proximè publicam videbunt lucem ſatis manifeſtant. Eorum autem opera ordine recenſebo.

Justi Fontanini *Forojulienſis in Rom. Archilyceo Eloquent. Prof. Vindiciæ antiquorum diplomatum contra* Bartholomæi Germonii *diſceptationem, de veteribus Regum Francorum diplomatibus, & arte ſecernendi antiqua diplomata vera à falſis, libri duo. Romæ* MDCCV.

Eſt autem Fontaninus noſter Bibliothecarius Viri ampliſſimi ſapientiſſimique *Renati Cardinalis Imperialis*, bonarum artium fautoris & litteratorum verè Patris, ac Mæcenatis, quem obſequii, & honoris cauſâ hîc nomino.

Francisci Dominici Bencini *Melitenſis in Collegio de Propaganda fide Theol. Prof. & Bibliothecæ Præfecti, Doctor Eccleſiaſticus Gentium Hebræorum, & Chriſtianorum.*

Blaſius Cariophilus in lucem proferet Prophetas majores ex Exemplis Ori-

genis exſcriptos cum Obelis, & Aſteriſcis. Opus deſideratum à Clariſſimis viris Mabillonio, Monteſauconio, aliiſque: Innumeras præterea ſuper his Theodotionis, Symmachi, & Aquilæ lectiones. Item opuſculum Græcum Hippolyti Epiſcopi Portuenſis in ſomnium Nabuchodonoſor.

Hæc omnia ille cura & vigilantia eruditiſſimi Principis Marci Antonii Burgheſii, cujus fidei ſe tradidit, ab humaniſſimo Principe Auguſto Ghiſio impetravit.

De Eccleſia nuper detecta ad radices Montis Palatini diſſertatio DOMINICI PASSIONEI *Foroſempronienſis. Cui accedit Opuſculum* MAFFÆI VEGGII *de Baſilica Vaticana, olim ab* ALLATIO *in Symmictis, Promiſſum Romæ.*

Qui ſanè omnes amici noſtri, ſuaviſſime, doctiſſimeque HOTTONE, te maximi faciunt & præcipuè PASSIONEUS Abbas in cujus inſtructiſſima Bibliotheca frequenter convenire ſolemus, de rebus litterariis acturi.

In via Appia intra Urbis mœnia propè portam Capenam in vinea familiæ Moronæ, detectum his diebus eſt amplum & ſatis nobile ſepulchretum familiæ *Paſſienæ*, olim in Urbe celeberrimæ, & effoſſæ ibidem ſunt plurimæ, ac ferè centenæ inſcriptiones elegantiſſimæ, nec ante viſæ, ac nonnullæ Græcæ, cum cubiculis ſubterraneis à fabro depictis, & columbariis, ubi repoſiti ſuis urnis ſunt cineres combuſtorum oſſium ejuſdem gentis: quæ modo ſibi depingi curat idem PASSIONEUS noſter. Inſcriptiones autem brevi mittentur à nobis & FONTANINO noſtro ad veſtrum celeberrimum CUPERUM, cujus eruditiſſimas epiſtolas de re litteraria magna cum voluptate legere ſolemus in amœniſſima Tamburidos noſtræ villula litteraria à nobis inſtituta, de qua ſuperius meminimus: deque his omnibus CUPERUM eruditiſſimum certiorem reddere ne dedigneris. En inſcriptionem unam ex ſepulchreto Paſſienæ familiæ.

DIS MANIBUS.
DIUPPANEUS QUI
EUPREPES. STERISSAE F.
DACUS. V. A. XVIII.
OPTVMUS SANCTISSIMUS.
PIENTISSIMUS FIDELISSIMUS
SUB HOC TITULO SITUS EST
P. ATILIUS PHILETUS
KARISSIMO SUO B. M. FECIT.

Non minus memorabilis fuit annus MDCCIII. propter terræmotuum calamitates, ac ob publica gaudia pro detecta Antonini patris columna conſecrationis, quàm fuit notabilis ſequens annus MDCCIV. Romæ propter obitum inclyti, & magni viri HENRICI NORISII Cardinalis ſtupendæ, potiſſimum in re antiquaria, eruditionis. De quo egregio viro noſtri amantiſſimo cùm inciderit ſermo, Reipublicæ litterariæ

rem non ingratam me facturum putavi, ſi de ultima ipſius ægritudine, ejuſdemque vita,& cadaveris ſectione nonnulla breviter attingam.Erat altus ſtaturâ,macilentus,ſive habitu corporis mediocriter ſiccus, magna fronte, longa facie, & gravi præditus, colore cutis ad fuſcum accedente, cum fibra carnis arida ſiccaque: ab ineunte ætate ſtudiis deditus, potiſſimùm ultimis vitæ annis, quibus admiranda opera de *Epochis Syro-Macedonum*, aliaqua multa & ſatis nota laudataque abſolvit. Cùm de Epochis Syro Macedonum & Ægyptiorum mentio occurrat, obiter te moneo egregium ac perrarum nummum Muſæi noſtri, de quo in operibus noſtris locutus ante fui, cuſum eſſe in honorem M. Antonii & Cleopatræ à L. Bibulo M. F. Præf. Binæ autem litteræ Græcæ, quæ ſub curru triumphali equorum marinorum ſculptæ ſunt, delta nempe, & ſigma, Δ. Σ. nil aliud denotant quàm Epocham peculiarem Ægyptiorum, atque Syrorum. Quem autem annum delta, & ſigma mei nummi indigitent, ſtudioſi antiquitatis percipient facilè ex libro de Epochis Syro-Macedonum laudati Norisii, qui uti & Fabrettus amicus noſter, dum eſſent in vivis, tali nummo, maximè ob ejus raritatem, delectabantur. Ejus autem ectypum hîc tibi delineatum mitto, ut orbi litterato patefiat.

Ex Muſæo Georgij Baglivi Medici Romani.

Amiciſſimus itaque noſter Norisius, ex familia ſive cœtu religioſo ſanctiſſimi patris Auguſtini,Cardinalis creatus ab Innocentio XII.P.M. die 12 Decembris anno CIↃIↃCXCV. optimaque corporis conſtitutione præditus,continuis penè 40.annis vitam duxit incolumen,ut mihi ſæ e narrabat, & ſingulo mane Chocolatæ potione utebatur. In victu ſobrius erat,& ad exercitationem facilis,immotus animo, ipſaque ſuperior fortunâ. Verùm neſcio quo malo fato, vel falſa Aſtrologorum prædictione,proclivis erat in victu,ad uſum rerum ſalitarum,cibos exſiccantes, res calidas, & potum exiguum, metu hydropis, in quem ſe facilè

lapſurum aſſerebat, ſi contrario vivendi genere, & ad humidum inclinante uteretur. Sed quæ infelix & miſera mortalium conditio eſt! exſiccante victu in morbum incidit, quo præcaveri à tali morbo meditabatur: Incidit quidem in hydropem, ſed ſiccum, & tympanitem, qui uſu calidorum, & exſiccantium ſponte venit, humidis verò tollitur, aut præcavetur. Sed cùm Medicus non fuerit doctiſſimus vir, nemini mirum, ſi ex falſa aliqua Aſtrologorum prædictione in morbum, quem metuebat, non inciderit, ſed eidem contrarium.

Age tamen fatalem ejuſdem morbum, quæque ipſum præceſſerunt, quamplurima deſcribamus; quæ tibi non injucunda futura, Hottone ſuaviſſime, pro certo habeo, quoniam de homine loquor qui Te maximè laudabat, tuam excolebat doctrinam in Medicis rebus phyſiciſque, tuiſque litteris mirum in modum delectabatur.

Nobilis Noriſius Veronæ natus, & quamplurimis vitæ annis optima præditus valetudine, circa annum MDCXCIX. laborare cœpit fluxione falſa oculorum, ſive opthalmia ſicca, & rodente, ac inflammatoria, qua fuit moleſtè afflictus plurium menſium intervallo; donec tandem uſu topicorum intempeſtivè cohibita fluxione à rudi Profeſſore, non educta prius, per lenia purgantia, ſeroſa acri meſenterii, viſcerumque naturalium colluvie, à qua facilè pendent, foventurque oculorum id generis mala, morbus repentè ceſſit, & vir Doctiſſimus magna cum ſui lætitia(ſed falſa & infelici lætitia) ab ophthalmia plurium menſium liber evaſit. Sed paucum poſt tempus, anno nempe MDCC. ex improviſo correptus fuit dolore ventris torminoſo circa umbilicum, quo in dies magis magiſque ſe exacerbante, in flatulentum atque manifeſtum umbilici tumorem deſiit. Hujuſmodi autem malum, ut erat naturâ fortis, flocci fecit, diſſimulavit, neminique communicavit, uſque ad annum MDCCIII. quo temporis intervallo, à noxiis cibis non abſtinebat, imò præfato victus genere ſicco, calidoque, dictis de cauſis, libentius utebatur, metu fatalis hydropis humidi, in quem ſe caſurum ſæpè pronunciabat. Interea quoque nihil remediorum ſumpſit, nec Medico dictam ægrotationem confidit; ſed ſtudiis, ut ante, acriter dabat operam, curiſque publicis, atque negotiis Eccleſiæ, adjunctique ſibi muneris, ſanè graviſſimis ferè perpetuò occupabatur: donec tandem creſcente ſenſim malo, & labefactatâ ſenſim naturâ, cùm diſſimulare amplius non potuit ægrotationem, Medicorum opem imploravit anno MDCCIII. Majo menſe; quo tempore correptus fuit vehementibus circa umbilicum doloribus, cum tympanitica ventris inflatione, quibus acceſſit inappetentia, alvi ſiccitas, febricula per intervalla, nec non ſpirandi difficultas, vigiliæ, murmur ventris, & hypochondriorum rugitus adinſtar tympani bellici percuſſi. Tumor pedum paulò ante mortem tantummodo apparuit: quod familiare pluribus tympanitide affectis ſæpè obſervavi, quibus non à principio tument pedes, ſed circa vitæ finẽ;

quod

quod ſeriò notandum. Plura ad tollendam hujuſmodi tympaniticam affectionem præſcripta fuere remedia, ſed fruſtra, nam remediis magis ſæviebat, & recrudeſcebat morbus, juxta divini Senis ſententiam in aphoriſmis ſect. 4. aph. XL. *Quibus tormina, & circa umbilicum dolores fortes ſunt, qui remediis non cedunt, in hydropem ſiccum deſinunt.*

Quare ad extremum confirmata tympanitide, viribuſque diuturnitate mali proſtratis, deſiit tandem in aſcitem; quæ familiaris & ordinaria eſt tympanitidum ſucceſſio, ut fuit multò ante prænunciatum. His & aliis quamplurimis accidentibus miſerè vexatus, & laceſſitus per decem integros menſes, magnam ac verè catholicam animi fortitudinem, in illis ſufferendis, & in expectanda atque ſpernenda morte, conſtantiam, & robur mentis incredibile demonſtravit. Denique fractis naturæ viribus, ejuſdemque tenore ferè relaxato propter inſuperabilem morbi vehementiam, mente tamen integra, paucarum horarum agone periit ingens Norisius: flos litteratorum Italiæ occubuit die 23. Februarii horâ 15. matutina anno MDCCIV. ætatis verò ſuæ anno 72. cum menſibus ſex. Mortuo magno viro, quis mœror eſſet in Urbe æterna, de qua tam benè meritus fuit ſcriptis ſuis immortalibus æternitati conſecratis, quæ triſtitia, quæque lachrymæ in vultibus Romanorum, præcipuè verò bonorum, & eruditorum hominum altioriſque Ordinis procerum, in me denique ipſo, ob veterem Norisii erga me fidem, benevolentiam, & familiaritatem, dictu eſt incredibile. Poteris tamen ex te ipſo cognoſcere, Hottone *ſuaviſſime*, qui tantopere carus eras Norisio, quique per epiſtolas frequentes, ejuſdem erga te benevolentiam facilè conjiciebas.

Aperto cadavere, in cavitate abdominis inventæ ſunt ſexaginta circiter libræ ſeri, ſive lymphæ, naturalis coloris, nec fœtidæ, in qua fere natabant viſcera. Omentum quaſi totum conſumptum. Exterior inteſtinorum facies aliquantum nigra. Jecur quaſi naturale, exiguum tamen, & cum ſuis acinis glanduloſis in ſuperficie apparentibus. In veſicula fellis pauca nigræ bilis quantitas, & calculus ponderis unius drachmæ, &c. Pancreas obſtructum, & morboſum. Vaſa emulgentia non exiguè obſtructa. Pulmonum color ad nigrum vergebat. In cerebro ſerum aderat ſub pia matre, vaſaque ſanguinea ejus nimium turgebant. Reliqua in ſtatu naturali.

Ex quibus omnibus apertè deducitur, morbum primam originem vitio ſolidorum contraxiſſe: vitio nempe meſenterii criſpati, exſiccati, irritati, indignati, & muria acidoſalina, undique per ſuas glandulas, ac vicina vaſcula, repleti; idque ob antecedentem victum ſalinum, exſiccantem, exiguas potiones, aliaque ſupra recenſita. Sic onuſto ſalibus, & acrimoniâ meſenterio, cum adnexis glandulis, cùm res ad extremum plenitudinis ſalium ibidem deveniſſet, cœpit primò erumpere fatalis morbus ſub ophthalmiæ ſiccæ, atque acris ſpecie, qua imprudenter à nonnullis cohibita, nec benè purgato tunc temporis meſenterio, & alvo mollita, ut oppor-

tunum & maximè neceſſarium erat, cum opthalmiæ per alvi fluxum ſanentur ex præcepto magni Dictatoris noſtri; ſucceſſerunt paulo poſt dolores lumborum, & umbilici: moxque, creſcente malo, & dicta de acrimonia exſiccatis, criſpatis, intentis, atque tabefactis meſenterii ſolidis, ad malorum cumulum, & per ordinariam, atque fatalem metamorphoſin dira ſupervenit tympanitis. Quibus de cauſis, inducto portentoſo elatere, ſub ſpecie flatûs, ut vulgus dicit, (ſed flatus non eſt, verùm intentio ſolidi, & exſiccatio) in ſolidis menſenterii, vicinarumque partium, vaſa pariter, quæ fluida vehunt, contrahi, torqueri, diſtrahi, & rumpi incipiunt: cùm verò rumpuntur vaſa, potiſſimùm magis fragilia, uti ſunt lymphatica, lympha ſive ſerum in abdominis cavitatem ſenſim, ac lentè depluit, abdomen tumefacit, & ſic tandem debita ſucceſſione ad tympanitidem, paulo ante mortem lethiferus ſupervenit aſcites hydrops: Atque hic eſt omnibus ætatibus deplorabilis caſus, ac vitæ finis Henrici Noriſii Veronenſis S. R. E. ampliſſimi Cardinalis, cui tertio ab obitu die more Majorum, celebratæ ſunt exequiæ, & pompa funebris in Templo D. Auguſtini ad Collegium Germanicum, tanta cum populi frequentia, & tanto omnium mœrore, atque luctu, ut videretur re vera litterarum & bonarum artium pater periiſſe. Cadaver ſacro & Pontificali habitu veſtitum, & triplici capſa, altera plumbea cum inſcriptione, altera ex cupreſſo, & ultima ex vulgari ligno, ampliſſimorum Cardinalium more clauſum, in ejuſdem templi Sacello S. Monicæ dicto, ad determinatum tempus repoſitum eſt, quouſque marmoreum monumentum cum magni Viri ſtatua peractum abſolutumque fuerit, in quo tandem tumulatum, reſurrectionem expectabit.

Hac occaſione, qua de Noriſio diſſerimus, non alienum erit à præſentis argumenti tractatione, præfari quoque nonnulla de nobiliſſimo doctiſſimoque Cardinali Sfondrato Mediolanenſi; qui uti erat Noriſio meritis, & virtute non impar, ita pariter non impar in honore purpuræ, quam ambo conſecuti ſunt à Sanctiſſimo & litterarum amantiſſimo Pontifice Innocentio XII. pauperum parente, bonarum artium fautore, & Bullæ in Nepotiſmum primo Autore. Nobiliſſimus itaque Cardinalis Coeleſtinus Sfondratus ob ſummam ſuam pietatem, doctrinam, & inſignia erga ſedem Apoſtolicam merita, difficilibus illis de Regalia cum Clero Gallicano contentione temporibus, quibus aureos de Regalia libros conſcripſit, ex Abbate, & Principe S. Galli apud Helvetios, die 12. Decembris anno MDCXCV. ab Innocentio XII. P. M. Cardinalis fuit renuntiatus: quo quidem honore accepto, paulo poſt Romam venit, magno cum applauſu Bonorum omnium, ſummique Pontificis, atque totius Urbis lætitiâ incredibili. Quo tempore in ſuo Principatu S. Galli vixit, non infelici uſus eſt valetudine. In Urbe tamen, vel culpa aëris, vel negotioſæ vitæ, ob impoſitum ſibi novum, & grave munus Eccleſiæ Dei;

vel tandem, quia veteris diuque in viſceribus latentis morbi ſemina, occaſione Romani aëris, curarumque novarum, recruduerunt ac pullularunt, ſtatim ab ejus adventu ægrotare cœpit, & ferè quotidie in deterius ruere. Frequentibus diarrhœis correptus primò fuit, & iiſdem uſque ad vitæ finem ſemper fuit divexatus. Naturalis faciei color mutatus eſt in plumbeum, ac veluti cadavericum. Oculi ſanguine veluti concreto turgidi, atquè ſuffuſi. Fœtor oris peſtilens, ac pene cadavericus: cujus de cauſa odoriferas aquas, linteolo exceptas, manibus ſemper ad odorandum habebat. Morbo cum diarrhœa quotidie ſe exacerbante ſyncope pluries in die corripiebatur. Inappetentia, vigiliæ, febricula, macies, languor totius corporis, aliaque id generis ſenſim creſcebant mala. Nihil magis appetebat, quàm piſces ſalitos, *ſtaleces* dictos, quibus in menſa ſingulis diebus utebatur. Duobus ante mortem menſibus cochlear argenteum ſibi familiare in menſa ad ingerenda cibaria, ob peſtiferum ac veluti veneniferum oris & linguæ habitum evaſit nigrum & violaceum; & quacumque diligentia adhibita, niger argenti color abſtergi, atque deleri impoſterum non potuit: quod notandum à Medicis in hujus generis malorum curatione. In ſeceſſu Urbano Caſtri Gandulfi XV. ab Urbe lapide, amœnitate illius collis ad meridiem poſiti, ad quem Latina nobilitas vere & autumno convolat ruſticationis gratiâ, nec non frequenti exercitatione in amœniſſimis ejuſdem ſeceſſus villis, uſu denique aëris puri, montani, optimo pleni nitro, morbus & plurima ejus accidentia maximè remiſerunt, & recuperandæ ſanitatis ſpem non mediocrem manifeſtarunt. Sed paulo poſtquàm rediit Romam, morbo iterum atque pejus exacerbato cum narratis accidentibus, potiſſimùm inappetentiâ incredibili, tumore ventris ac pedum, oriſque fœtore fere horrido & inſuavi; quibus, fractis naturæ viribus, & morbo de eadem jam triumphante, pius, doctus, & non ſine ſanctitatis odore (ut publica vox erat) ampliſſimus Cardinalis Coelestinus Sfondratus placidè obdormivit in Domino die 4. Septembris, poſt quartam noctis horàm, anno MDCXCVI. ætatis verò ſuæ anno LII. & menſibus VI. in ædibus PP. Jeſuitarum S. Andreæ in Quirinali, quò amœnitatis loci puriorique aëris gratiâ, ex domo ſua quæ poſita erat apud S. Ludovicum Gallorum, ſeceſſerat.

Aperto cadavere laminæ cranii erant valdè tenues, & alicubi una erat, ſed tenuis ac veluti diaphana. In capite & pectore nihil novi repertum. In aperti abdominis cavitate, ſana, ac penè inculpata viſcera natabant in aqua ponderis duodecim circiter librarum. Omentum erat valdè contractum, & alicubi flaccidum ac putre. Fellea cyſtis nimiùm turgida bile, quoniam ejuſdem progreſſio ac exitus in duodenum impediebatur à callo, & duritie calloſa in meatus cyſtici cavitate reperta. Mortis verò cauſa reperta eſt in inteſtino Colon, ſiniſtra nempe ipſius parte, quæ lienem, ſiniſtrumque reſpicit renem. Ibidem ab externa parte notabilis

magnitudinis tumor ſine pravo colore, aut odore apparuit: ſecto tamen inteſtino repertus eſt interiùs tumor cancroſus, ex eorum genere, quos M. Aurelius Severinus libro *de rara Abſceſſuum natura* vocat *Micoſarcos* ſive carnem ex mucis compactam genitamque. Hærebat hic tumor validè interiori tunicæ inteſtini, atque adinſtar placentæ uterinæ in inteſtini cavitate extendebatur, exteriùs erat conſperſus glandulis veluti moralibus, colore niger, figurâ inæqualis, alicubi durus, & alicubi mollis, odore fœtidus, horridus ac peſtilens, ob peſtilentem materiem ibidem concretam, cujus aura maligna incautè tracta per nares effecit, ut duo Aulici ſectioni cadaveris adſidentes in ſyncopen inciderent: & ab eadem fœtor oris cadavericus pendebat in viro nobiliſſimo. Cùmque morbus circa lienem eſſet, non mirum ſi multi ex Medicis lienis morbum crediderunt. His peractis, & cadavere balſamis, & aromatibus more magnatum condito, magnificè & pompâ verè regali ſepultus fuit illuſtris Heros Eccleſiæ in Templo S. Cæciliæ ad ripam Tiberis prope Majorum cineres, à quibus id Templum egregiè fuit ornatum, atque ditatum: & horâ quintâ noctis datus ſepulturæ finis magno cum adſtantium mœrore & meo, qui ultimus à monumento Sancti Viri ea nocte diſceſſi.

Atque hic eſt epilogus ac veluti compendium magis notabilium, quæ ultimis hiſce annis acciderunt Romæ, maximè verò quæ ſpectant ad hiſtoriam effectuſque terræmotuum, hîc & in vicinis locis, obſervatorum ab anno infeliciſſimo MDCCIII. ad præſentem Martii menſem anni MDCCV. Et quamvis Roma quieta ſit ab ultima ſuccuſſione terræ diei 25. Maii anni MDCCIII. vicina tamen loca adhuc tremunt, & proximè elapſo Januarii menſe Spoletum fortiter tremuit cum aliis vicinis locis, ut ſupra narravimus, nec adhuc terra conquievit. Qua de cauſa ad iram placandam Dei magna contra hominum ſcelera, præter quotidiana pietatis opera, quæ in Urbe ab incolis exercentur, juſſu ſummi Pontificis ab anni MDCCIII. menſe Februarii ad præſentem Martii MDCCV. veſperi hora una & media noctis italica omnium Eccleſiarum Urbis campanæ per horæ quadrantem pulſantur, ut incolæ omnes genu flectant & preces fundant Altiſſimo, pro impetranda venia ſcelerum, & horrenda terræmotuum calamitate tandem à nobis arcenda, atque delenda. Imò ut poſteris pateat præſens Dei auxilium in terræmotu maximo diei 2. Februarii anni MDCCIII. quo celebratur feſtum Purificationis Matris Dei, peculiari lege decretum eſt à ſummo Pontifice, ut impoſterum in Urbe prima die Februarii jejunent incolæ in memoriam, & honorem S. Virginis, more celebrium jejuniorum, & ſub pœna peccati ad jejunium teneantur.

CAPUT II.

In quo plura proponuntur, quæ ſpectant ad principem duræ matris Oſcillationem, novis probata obſervationibus, meditationibuſque. Et plurima quæ pertinent ad Syſtema *noſtrum* de Solidis, *eorundemque vim, poteſtatem, elaterem, æquilibrium, oſcillationemque ſanam & morboſam, ad benè medendum & præſagiendum.*

POſtquam in ſuperiori capite te monui, HOTTONE, circa terræmotus Latii, & vicinarum urbium, cum variis Naturæ effectibus eo tempore apud nos obſervatis: reliquum eſt ut proximè tecum diſſeram, breviterque perpendam nonnulla, quæ, ad confirmandum ſyſtema noſtrum de Solidis, ſummopere neceſſaria exiſtimamus, quæque nova meditatione, novaque morborum, & naturæ obſervatione in cognitionem nuper noſtram pervenerunt. Et primò quidem, multi objiciunt, duræ matris motum in externa atque convexa, cranioque proxima ejus parte, non apparere ita validum ac fortem, ut poſſit univerſum ſubjectarum membranarum ſyſtema ad oſcillationem ſyſtalticam, ut ipſe loquor, impellere continuò, cogere, variaſque ac pene admirandas motûs leges eidem imprimere, & ſingula regere ad nutum: ac propterea fictum eſſe noſtrum ſyſtema, nec debitè à nobis probatum. Objiciunt porrò ligata jugulari ceſſare motum duræ matris in externa parte, tamen animal vivere per aliquod temporis intervallum. Quæ ſanè argumenta, quamvis prima facie valida videantur, à nobis tamen facilè diluuntur.

Et quod pertinet ad ultimum de ligata jugulari, ceſſat quidem ligata jugulari, vel potius ceſſare videtur motus in externa parte meningis duræ, minuſque ſenſibilis quàm ante ligaturam obſervatur. Nam cùm vita pendeat à motu partium, motus verò ab æquilibrio ſolidorum cum liquidis, & è contra; nemini mirum, ſi intercepto curſu liquidi in aliqua parte, mutatio ſtatim naſcatur in motu ſolidorum, vel liquidorum, aut omnium, aut particularium tantùm, eadem ratione, quâ ſi ligetur aliqua ex arteriis ſupra vel infra cor, cordis motum turbari ſtatim, aut ceſſare, aut imminui obſervabimus. Sed, quod caput reſponſionis ad preſens argumentum eſt, quodque ab Adverſariis maximè notandum, in vulneribus capitis, in terebratione cranii, in jugularis ligatura, ſimilibuſque caſibus, licèt externè ferè inſenſibilis appareat duræ meningis motus; non perinde tamen credendum tam debilem atque inſenſibilem eſſe quoque in centro cerebri, & ipſius meningis centro. Nam verus meningis ſyſtalticus, atque compreſſivus motus, non in externa ejus ſuperficie viget, ſed in centro ejus ac medio circa falcem meſſoriam, & omnia ejus ſepta, ubi validis donatur

lacertis ad ſe fortiter quaquaverſum conſtringendum dura meninx, ibique, adinſtar alterius cordis, pulſat perenniter, ac ſyſtoliſat uſque ad ultimum vitæ finem. Quare ſi verus ſyſtalticus meningis motus in centro cerebri, & ipſius meningis medio eſt, motus diaſtoles ſive reſtitutionis eſſe debebit in parte ejus externa, cranio proxima, atque convexa, quam nos oculis animadvertimus. Hic autem reſtitutionis motus, cùm ſit motus relaxationis fibrarum ante intentarum per conſtrictionem, ut in corde contingit, non debet eſſe, nec debet apparere validus, fortis, violentus, ac maximè ſenſibilis, ſed placidus, lenis ac remiſſus, qualis revera in externa meningis parte obſervatur; unde violentos motus Adverſarii ibidem non expectent, ſed ultro quærant in centro meningis, ubi verus ejus motus, ſive origo ſyſtaltici ac proprii ſui motus perpetuatur, & viget. Ob id ea, ſub falce meſſoria, viciniſque locis ac ſeptis, ad hujuſmodi fortè obeundam compreſſionem, & ad exprimendum è cerebri tubulis, quod exprimere debet, ſive ad undulandum ſolidum membraneum qua undulare & oſcillare debet, ad minima quæque microcoſmi loca, ſolidior magis eſt, durior, & craſſior, & validioribus quàm alibi donata lacertis, ac fibris (utpote in ſiniſtro cordis ventriculo obſervamus) potiſſimùm in cerebelli fine prope ſpinalis medullæ originem, & egreſſum, quod meningem duram ſecanti facilè apparebit. Dico igitur, vim motus majorem, ſive primum validumque duræ meningis motum, eſſe in centro ejuſdem circa falcem, & ſepta: quo motu perpetuas oſcillationis contractioniſque viciſſitudines abſolvit, eaſque ad minima quæque corporis animati loca per nervos & ex nervis productas protenſaſque membranas omnes partium, prolicit, propagatque: motum verò extra apparentem prope cranium, eſſe motum reſtrictionis ſive laxitatis, & diaſtoles fibrarum, ante per contractionem intentarum: ideo hic placidus ac pene inſenſibilis obſervatur & eſt, ille verò in centro cerebri validus eſt & fortis, ac maximè compreſſivus, quia quaquaverſum è cerebro exprimere debebat vel liquidum nerveum, vel ſpirituoſum quid & æmulum radiorum lucis, vel, ſi opinari velim ipſe, undulationem oſcillationemque ſolidi in ſolidum à cerebri centro in minimas quaſque corporis particulas ad vitæ functiones obeundas propagare. Quare deſinant mirari Adverſarii, ſi in externa parte meningis tam placidum, atque remiſſum motum animadvertant: ſiquidem miſſo tantiſper cerebro, in corde veritatem hanc ad oculum obſervamus, in quo motus ſyſtoles ſive conſtrictionis validus eſt, ac fortis, quia & legibus projectionum ad ſingulas partes pellere debebat liquidum vitale ſanguineum: diaſtoles verò remiſſus eſt & inſenſibilis, quia non eſt verus motus, ſed reſtitutio fibrarum ante contractum in priſtinum ſitum: & hac de cauſa meningem cor cerebri vel diaphragma nobis placuit appellare. Ob id divinus Senex veluti conſcius hujus ſyſtematis *in lib. de Oſſibus* pronunciavit. *Colorum mutationes fiunt, corde ſtringente venas, & laxante,*

laxante fiunt colores rubicundi, ſtringente pallidi, &c Quare ſi cordi poteſtas ſtringendi, atque laxandi vaſa etiam ab Hippocrate tribuitur, ſicque colorum mutationes producendi; quantò magis tribui debet in meningibus & nervis, quorum poteſtas, vis, imperium, celeritaſque in ſuis motibus peragendis magis ampla ſunt, magiſque expedita, parteſque ſingulæ eorum involucris, membranaceis nempe, donentur: ipſaque tympani auris membrana, ut nuper detectum eſt, ex interna ſui parte dura veſtitur meninge; parte verò externa, propagatione cutis membranea meatus auditorii. Et ob id dolores aurium, inflammationeſque ex interna parte crudeles eſſe ſolent, horrendi, atque lethales, ſi vehementes fuerint, uniuſque diei ſpatio interimunt ac jugulant; tracto ſtatim in conſenſum cerebro per dictam meningis in auribus propagationem. Atque hæc habeant Adverſarii pro reſponſione ad allata ſuperiùs argumenta.

Has autem alternas atque manifeſtas in vivis animalibus duræ meningis motiones, uſuſque ipſarum primus omnium animadvertit Realdus Columbus in Romano Archilycæo ducentis pene abhinc annis Anatomicus famæ immortalis *lib.* 14. *de Re Anatomica*, ubi ſic diſcurrit. *Quintus adſit in promptu canis, ut rem admirabilem, neque omnibus obviam contempleris: Thoracem cultro, ut diximus, ocyus aperi, corque apprehendito: miniſter verò tuus diligens, atque expertus, mira celeritate acu craſſa & contorta quam manibus gerebat, in qua contortum filum immiſſum eſt, quatuor cordis vaſa arcte colliget; deinde cor abſcindat, eodemque tempore vincula abſcindantur, quibus crura quatuor juncta erant, & in pedes projiciatur. Canem abſque corde vociferari audies, progredi videbis; qua re nihil magis admirabile conſpicari poteris, & hac re viſa deſinas adeo obſtinatè in omnia* Aristotelis *verba jurare, qui, licèt magnus fuerit Philoſophus, ſcire tamen omnia ſolus nullo pacto potuit. In ſexto præterea cane aliud, ne pigeat, cernito. Cranio namque excoriato ejus partem frangere celerrimè poteris, membraniſque duris inciſis cerebri motum contemplari: quod quidem cerebrum ita movetur, ut ipſum cor moveri omnes fatentur, motu ſcilicet dilatationis & conſtrictionis: neque aliter fieri poterat ob animalium ſpirituum generationem, quam cerebro acceptam, ferunt omnes pene tum Philoſophi, tum Medici.* Hactenus Columbus *lib.* 14. *de viva ſectione* in fine. Ex quibus, aliiſque quàm plurimis rationibus, à nobis aliàs productis, apertè deducitur, motum ordinatum ſyſtoles & diaſtoles in cerebro, non tantùm pondere ab exiguis, minimiſque arteriis duræ meningis, ut hactenus falsò creditum, quantum ab ejuſdem innato & ſyſtaltico fibrarum elatere, & oſcillatoria ſoliditate, conſtrictioneque totius corporis meningis. Enim verò ſi canem vivum ſecueris, videbis jecur aliaque viſcera non pulſare, licèt habeant arterias, pulſare tamen cerebrum, non quidem ob arterias, ſed peculiare fibrarum mechaniſmum, & elaterem ab helicea earum figura pendentem.

Expedito ſic breviter cerebro & meningibus, earundemque in centro

cerebri prima, valida, atque ſyſtaltica motione examinata & confirmata, ad reliqua corporis ſolida & grande ipſorum imperium, vim, poteſtatem, elaterem, & cum liquidis æquilibrium, ac ſupra liquida ipſa dominium breviter deſcendamus: dicamuſque aliqua nuper à nobis obſervata & in editis jam libris non deſcripta. Et ſanè, ut vera fateamur, incredibilem ſolidorum vim in morbis producendis & in vitæ functionibus perpetuandis, non didicimus primò ac præcipuè nos anatomicis obſervationibus, ut aliquis forſan crediderit, ſed potiſſimum diligenti, accurata, patientique obſervatione progreſſionis, ſucceſſionis, & eventus morborum pene omnium, qui quotidie mihi occurrunt curandi. Et, ut reliqua ſileam, quæ multa profectò ſunt, notent quæſo quantum turbatur œconomia corporis animati & æquilibrium ſolidorum cum liquidis in colliſione calculi cum lateribus pelvis renalis qua includitur; id eſt in colliſione ſolidi cum ſolido. Ibidem totus morbus ſolidi eſt, à ſolido calculoſo irritati, criſpati, convulſi, intenti, & quicquid affectionis & incommodi hac de cauſa liquidis ſupervenit, ab antedicta ſolidorum criſpatura dependet, neque liquidis mederi commodè poteris, niſi ſolidis ante curatis, per balneationes, fotus, olea, hydrelæa, aliaque id generis, quæ doloroſam, vi calculi renum, criſpaturam demulcent, relaxant, molliuntque. Quomodo genarum tumorem, inflammationemque in odontalgia ſolves per diaphoretica, niſi affecti dentis dolorificam irritationem ante mitigaveris, & curaveris?

Hanc ſolidorum in progignendis, curandiſque morbis poteſtatem, præter antedicta facilè concipies in aneuriſmate arteriarum, varicibus venarum, hydatidibus lymphaticorum, in ſputo ſanguinis ex rupto pulmonis canaliculo, in delirio cum affectionibus horrendis convulſivis conjuncto, potiſſimum ſi ex infarctu pendeant meſenterii, in variis morbis Chirurgiæ ſubjectis, qui magna ex parte ſolidorum vitio aut gignuntur, aut foventur, aliiſque quamplurimis id generis, in quibus, ſumma vis ſolidorum malè affectorum clarè manifeſtatur & quantum ipſa valeant ac poſſint, tam in ſalubri, quàm in morboſa corporis conſtitutione, quantumque ipſorum ſupra fluida ſit imperium. Et ſanè ſi aër, corpus fluidum, evanidum, minimæque reſiſtentiæ, quando à ſolido corpore pulſatur, progrediendo vel per tubam Stentorophonicam, vel per internam aurem noſtram, novam ac novam ſemper acquirit reſonantiam, undulationem, & Echo; cur etiam fibra noſtra, ab objectis morboſis, vel aliis, variè pulſata, pulſationem illam & augere, & perpetuare, & ad remota corporis loca momento temporis protrudere non poterit? Cùm longè majoris reſiſtentiæ ac ſoliditatis ſit, quàm aër: quod quidem ex legibus percuſſionum ſatis mirabiliter demonſtravit Borellus noſter in aureo libro de *Vi percuſſionis*: ubi præ cæteris exemplum affert de clavo percuſſo. Clavo enim, ſi eidem debitè appendantur centum libræ ponderis, ne minimum quidem ingredietur in

ſubjectam

ſubjectam tabulam ligneam: ſi verò percutiatur à malleo ponderis duarum librarum tantùm, ſtatim ingredietur in tabulam, eamque ex vi percuſſionis penetrabit. En familiare exemplum de viribus percuſſionum.

Ex vi autem fibrarum percuſſarum, vel ab objectis externis, vel aliis de cauſis morboſis, variæ in ipſis naſcuntur oſcillationes niſus, contranitentiæ, colliſiones; & ex his omnibus varii effectus in curſu liquidorum, eorumque cum ſolidis æquilibrio, & mutua motuum communicatione, effectuſque ut plurimum rari, ſtupendi ac penè incredibiles, quique fruſtra tribui ſolent liquidis, cùm ab unica ſolidorum culpa dependeant. Sic nuper ægrotus, ad nova horrea his diebus conſtructa, juxta hortos monaſterii S. Bernardi ad thermas Diocletianas via Quirinali ſive Pia, crudelibus doloribus in ſiniſtro rene vi calculi divexatus, pluribuſque fruſtra adhibitis remediis, ceſſit tandem dolor facto clyſtere ex juſculo carnis, & oleo amygdalarum dulcium. Quod verò admiratione ac animadverſione dignum eſt, clyſter per ſex horas in ventre manſit, tandem totus per urinam ſeceſſit, nihilque per alvum: & in urinæ ſuperficie oleum clyſteris innatabat: æger autem quinquagenarius erat, calculiſque obnoxius. Quomodo, quaque de cauſa, quibuſque viis injectus clyſter ex inteſtinis in veſicam derivarit, mihi ſanè ignotum. An dolorifica ſiniſtri renis criſpatura, ſolidorumque potens, & inſueta oſcillatio ad id aliquid contribuere potuerint, eruditis examinandum relinquo. Fibræ nimium intentæ, criſpatæ, æqualibus viribus, & æqualibus contranitentiis in duabus partibus inter ſe, vel diſſitis, vel vicinis, faciunt, ut fibræ intermediæ, & intermedia hiſce contranitentiis viſcera, & partes nimium intendantur, criſpentur, turbentur, tandemque rumpantur, & mille mala liquidis ad contractum currentibus ſuperveniant, ægerque pereat. Sic frequentiſſimè obſervavi in pueris & infantibus convulſione affectis, ſi venter nimium intumeſcat, intendatur, & durior evadat, moriuntur. Impoſſibile enim eſt, ut ventre infra criſpato & intento, ac tumido; cerebro verò ob convulſiones eodem tempore in ſuperioribus intento, contracto, convulſoque, intermedia hiſce contranitentis viſcera non rumpantur, crepent & ſtrangulando mortem afferant. Cerebro convulſionibus affecto, venter mollis obedire debet, ſurſumque trahi, ut ita cerebrum poſt intenſionem convulſivam relaxetur. Si verò durus ipſe convulſuſque venter progrediendo ſurſum non obediat, in medio ſtrangulantur & ſolida & liquida, morſque ſupervenit: quare mortem prædicito pueris, ſi convulſionibus gravibus durus intentuſque venter ſuperveniat. Quod præ cæteris vidi nuper in puero ſeptenni in foro Mattheiorum prope celebris architecturæ fontem nuper reſtauratum, potiſſimùm die 14. Februarii anno MDCCV. quo diſceſſit Româ Germaniam, ut dicitur, Maria Caſimira vidua Poloniæ Regina. Hoc analogicè applicari poterit ad alias partes

vel convulſione, vel inflammatione, vel alia de cauſa intentas, criſpataſque. Ejuſmodi pariter contranitentiæ cauſa, ſuccedit in diro, & crudeli aſthmate, quamdiu in periculo eſt æger, ejuſdem pedes non intumeſcere; quia vi aſthmaticæ oſcillationis pulmonum & pectoris, omnia liquida vim faciunt, ac remoram circa locum oſcillantem, ideo pedes non tument; cùm verò tumere incipiunt, ſignum eſt relaxari jam in pectore oſcillatoriam aſthmatis criſpaturam, proindeque humores circulum reaſſumere; ac ob id in aſthmaticis ſalubrior eſt pedum tumefactio, quàm ſiccitas.

Sed quàm portentoſus ſit elater ſolidorum, cùm extrema oſcillatione & criſpatura torquentur, & quàm incredibiles inde naſcantur effectus, in animati corporis machina, ex ſolo hydrope ſicco licet addiſcere, quod fusè de Eminentiſſimi Norisii tympanitide ſupra tetigimus. Invadit magnus & crudelis hic ſolidorum morbus, homines præ cæteris ſiccos, avidos, aduſtos, iracundos, alvo ſicca laborantes, nimium exercitatos, & intempeſtivè, poſt abuſum rerum calidarum, ſalinarum, acrium, volatilium, poſt ardentem aliquam febrim, nimias vigilias, nimiam veneris exercitationem, aliaque id generis, quæ corpus ordinariò exſiccant. Incipit morbus à doloribus circa lumbos, & umbilicum, ut olim etiam notavit Dictator noſter; pedes frequenter non intumeſcunt, niſi paucis ante mortem diebus, vel hebdomadis, cùm tympanitidi aſcites ſupervenit, ut in ipſo obſervavimus Norisio. Creſcentibus in dies doloribus, nec remittente morbo, creſcit ſenſim arcus & intenſio elaſtica potentiſſima fibrarum abdominis, ſub ſpecie tumoris ventris flatulenti; non quod flatus ſit cauſa morbi, ut Antiqui crediderunt, ſed fibra intenta, criſpataque & portentosè oſcillans, quæ, cùm tangitur, reſonat, ut intenta vel reſiccata tympani pellis. Calidis remediis, purgantibus, ſudoriferis, quæque agunt exſiccando, malum exacerbatur vehementiſſimè, & vires acquirit eundo: contra remediis humidis, anodynis, demulcentibus, balneatione, ſero, & lacte, potione aquarum copioſa miteſcit & ſæpè ſanatur, ac cedit. Si verò ſpreta remediorum vi, dolores, & fibrarum intenſiones quotidie creſcant, ſuperveniunt vigiliæ, inappetentia, febricula, alvi ſiccitas, ſitis, &c. Tandem dolorum diuturnitate, ſolidorumque longa criſpatura, ſenſim quoque criſpatur, contrahitur, exſiccaturque vaſorum ſyſtema, potiſſimùm per abdominis longitudinem, & hinc ruptis, vel apertis lymphaticis, lymphaque depluente in abdominis cavitatem, ſicco hydropi ante mortem ſupervenit aſcites lethalis, ut ſupra de Norisio narravimus. In hujuſmodi caſibus malum incipit à ſolido, progreſſione verò ejuſdem, tracto in conſenſum liquido, mutatoque æquilibrio motuum inter ipſa, peccat etiam & liquidum. In curatione tamen reſpiciendum ſemper erit ad ſolida, quæ ſanè poſt mortem in meſenterio, & vicinis locis arida, ta-

bida, ſicca, & emunčta inveniuntur, quod in pluribus tympanitide mortuis obſervavit etiam BALLONIUS.

Huic malo analogus eſt, nec in lædendo multum diſſimilis, morbus crudelis, horridus, & lachrymabilis dolor ventris, quem dicunt Colicam convulſivam. Occidit paucarum horarum intervallo, vires incredibiles acquirit eundo, pauci ipſum effugiunt, niſi in doctiſſimum, & in ſolidorum natura peritiſſimum inciderint Medicum. Corripit ſanguineos, aduſtoſque homines, intemperatè viventes, in venere immorderatos, bilioſos, pendetque ab enormi infarctu pravorum humorum in primis viis, infarctu, copia, & exaltatione incredibili bilis in jecinore: cujus exaltationis & acrimoniæ bilioſo ſalinæ causâ criſpari, convelli, contrahique fibræ jecinoris incipiunt, quandoque fibræ inteſtinorum vicinarumque partium, communicataque vicinis locis dolorificâ criſpaturâ res tandem deſinit in Colicam convulſivam. In hac dolores crudeliſſimè totum abdomen invadunt, ventris tumor, intenſio, duritieſque tanta ſupervenit, ut ne quidem digito tangi poſſit venter, ſed adinſtar tympani bellici tenſus, intentuſque, doloribus, veluti tot canibus, miſerrimè laceratur: creſcentibus doloribus, ſitis, vigiliæ, inappetentiæ, ſingultus, febricula, motus convulſivi, vomitus, & ad mortem re properante, iliaca paſſio cum ſtercoris vomitu ſuperveniunt, quâ pereunt miſerrimè, & crudeliter. Uſu remediorum calidorum, quæ in vulgari colica exhibentur, indignatur morbus, exacerbaturque vehementiſſimè, & ſtatim ruit in deterius. Si purgans dederis medicamentum initio morbi, & in actu crudeliſſimorum dolorum, ſtatim jugulabis ægrotantem. Clyſteres injecti nocent maximopere. Nam præterquam quod, ab inteſtinorum fiſtula indignata, convulſaque, foris potenter repelluntur, uſu ipſorum creſcit dolor, venterque intumeſcit magis, & dolorificus evadit: flatus nec unus pedendo, ſive per inferiora prodit, ſed omnia veluti fatali nodo, & adinſtar unci ferrei conſtricta ſunt naturalia viſcera. Pauci Medici crudelem hunc morbum curare ſciunt: curare verò neſcient, niſi ritè cognitâ ſolidorum naturâ. Quamvis enim pendeat ipſe frequenter à liquidis corruptis, & putri viſcerum cacochylia; ſolidaque enormiter & crudeliter oſcillent à liquidis indignata & criſpata; tamen initio morbi crudeliſſimi, initio horrendorum dolorum, tota indicatio curativa dirigi debet medendo ſolido, & laxando nempe quamcitiſſimè ſolidum criſpatum oleis, balneis ſivè ſemicupiis, anodynis, gelatina Cornu Cervi, & quod magis urget, citiſſima ſanguinis miſſione ex pede, vel hæmorrhoidibus, vel aliis ex locis. Nihil enim citiùs criſpatum ſyſtema ſolidorum, atque vaſorum relaxat, mollit, linitque, quàm ſanguinis miſſio, ut peculiari hiſtoriola paulò infra confirmabimus. Sed quod magis notandum, initio dolorum, tanquam peſtis, fugiendum eſt purgans

remedium, fugiendi clyſteres, & uſus calidorum. Hæc omnia expertus loquor, eaque obſervatione magis didici, quàm librorum lectione, quod ſequentibus hiſtoriolis patebit.

Elapſo anno MDCCIII. adoleſcens ſanguineus, roſeis genis præditus, in uſu calidorum, potiſſimùm ſpiritûs vini, chocolatæ, vini generoſi, dulcium cibariorum, &c. intemperans, per plures dies doloribus circa umbilicum torqueri cœpit; ſpreto autem malo, repentè ſupervenit horrenda Colica convulſiva, cum ventris tumore & dolore incredibili, ut ne induſium quidem ſupra ventrem ſuſtinere poſſet. Vi doloris, vertigines, ſitis, ſyncopes leves, aliaque ſupra recenſita ſupervenerunt, clyſteres non admittebat alvus, ſed rejiciebat, & ferè animam agebat infelix ægrotus, unicus matris filius. In hoc rerum diſcrimine, ſtatim præſcripſi ſanguinis miſſionem ex pede, & dolor tunc aliquantulum ceſſit: fotus emollientes ex herbis mollientibus cum hydræleo coctis, ventri frequenter adhibebantur. Oleum Amygdalarum dulcium recens extractum ſine igne per os datum, victus tenuiſſimus, ex juſculis nempe, amygdalis & ſeminibus melonum contuſis, ſimul coctis, & percolatis, gelatina Cornu Cervi valde ſuavis per intervalla data. Bis in die ingrediebatur ſemicupium ex hydrelæo cum herbis mollientibus cocto. Horum uſu remediorum, uſque ad quintum diem, quo tempore fui veluti adſidens ſpectator morbi, & Miniſter Naturæ, nil novi ſupervenit, ſed omnia in ſtatu paulò meliori. Nec purgantia, nec clyſteres uſque ad ſextum diem præſcripſi: tamen nulla ſpes ſalutis affulgebat. Circa ſextum, cùm eſſet æger in ſemicupio, flatus, qui per inferiora nunquam apparuere, tunc primo auditi ſunt foris erumpere cum levamine patientis. Ex noviter apparentibus flatibus, didici criſpaturam lethalem inteſtinorum miteſcere, mulceri, & relaxari, & ſalutis ſpem promittere, uti revera evenit; nam veſperi in ſemicupio, & vehementiores flatus & primæ ſtercorum cacationes apparuerunt: ſigna evidentia lethalem viſcerum criſpationis nodum relaxari, elongari, mulceri. Clyſteres die octava primò injecimus ex Oleo Amygdalarum dulcium recenti, vitello ovi, & aqua hordei, qui ingentem, ac horrendè fœtentem materiem varii coloris eduxerunt. Laxato itaque circa decimum, dictorum ope remediorum, ſolido viſcerum, inteſtinorumque indignato, contracto, convulſoque, indicationes tunc omnes dirigebamus ad liquidum, putrem nempe viſcerum cacochyliam, cujus cauſa & culpa enormiter, atque fataliter criſpatum fuit ſolidum prædictarum partium, initioque morbi educi non poterat, non laxato prius mitigatoque ſolido indignato. Tunc igitur per clyſteres frequentes, purgantia appropriata, apozemata ſolutivo-anodina, aquas thermales Villenſes, Lucenſes, aliaque id generis eductis ingenti copia pravis humoribus horrendè fœtentibus, optimè convaluit optimus adoleſcens, qui decumbebat in poſteriori Area Baſilicæ S. Marci, quà tendimus in Capitolium.

Eodem crudeli morbo, iiſdemque de cauſis laborantem illuſtrem in urbe Juriſperitum nuper feliciter curavi præfata noſtra methodo: nempe ſanguinis miſſione per hæmorrhoidas, ſemicupiis, aliiſque remediis, & methodo ſupra recenſita. Ætatis erat X L. annorum circiter, facie pallidus veluti aurigine jecinoroſus, facilè iracundus, ſtudiis maximè deditus; & in omnibus ſex rebus non naturalibus maximè temperatus. Cùm eſſet liberatus à fatali colica convulſiva, eductaque fuit ingens pravorum, fœtentiumque humorum copia, in dextro hypochondrio, id eſt in jecore, tactu manifeſtatus eſt tumor, ſive jecinoris pleni, malèque affecti indicium: cui bellando malo hodie incumbimus.

Hiſce pariter diebus Virginem pulcherrimam XXIII. annorum ætatis, celeberrimi Pictoris octuagenarii noſtri amiciſſimi fauſtam felicemque filiam, cujus nomen reticeo, crudeli hoc malo repentè affectam atque correptam eadem methodo ſanavi, ſive, quod eſt incredibile, ſola ſanguinis miſſione ex pede; nam quo tempore exibat ſanguis ex aperta vena, eodem prorſus tempore flatus infiniti emittebantur per alvum pedendo. Vomebat quoque & diarrhœâ eo actu correpta fuit, vixque finito ſanguinis exitu, flatu, vomitu, & diarrhœâ propter apertam venam ſupervenientibus, ſtatim liberata eſt à doloribus, & non multo poſt ab aliis accidentibus, corruptis humoribus ac fœtentibus copioſe expurgatis. En quomodo ſanguinis miſſio, momento temporis laxat, ſolvitque criſpatum, irritatum, indignatumque ſyſtema ſolidorum, vel doloris vel inflammationis culpâ. Sic ſæpè vidi nimium dolentes pleuritides, nulliſque remediis cedentem dolorem ſtatim ſolutum eſſe applicata dolenti lateri cucurbitula ſcarificata paucoque ſanguine educto: quo facto & ſputum, & ſudores, & alia liquida in libertatem poſita apparuere. Spongia aquâ calida madens & imbibita in pleuriticis, ſi pluries in die ante os detineatur, & aura calida inſpiretur, fere pro ſecreto ſolvit dolorificam inflammatæ pleuræ, pulmonumque criſpaturam. Ex his aliiſque id generis exemplis, prudens doctuſque medicus facilè dignoſcet, quàm magnum vitæ diſcrimen pendeat ab indignatis, criſpatis, exſiccatis, contractiſque ſolidis, ut in morbis citatis, in mola convulſiva, ſimilibuſque ſolidorum affectibus notavimus. Nec mirabitur quiſpiam, ſi multa tribuam ipſe ſolidis, & magis quàm alii omnes ante me fecerunt Medici. Nam quotidiana experientia & patiens, diligenſque morborum notatio atque animadverſio, ad id credendum me veluti impellunt, & cogunt. Non excludo tamen fluidorum poteſtatem, ut aliàs diximus, nam vita in utrorumque mixtione & æquilibrio poſita eſt: & à præfatorum morborum curatione, quàm utiles, veluti per analogiſmum, deduci poterunt indicationes curativæ ad alios morbos ſingulis in partibus curandos, atque tollendos.

Robur autem omne, vel major ex parte, in movenda animalis machina, pendere magis ab elatere, tono, & energia minimorum, quibus, veluti

multiplicatis vectibus carneis, fibra quælibet, potiſſimùm carnea, componitur, quàm à ſomniata lucta liquidi nervei nitro-ſulphurei, inter cætera experimenta nos anatomica monet obſervatio, facta in prægrandi, & maximæ molis piſce vulgò dicto *Requien*. Hìc eſt incola maris Oceani præcipuè ab inſulis Fortunatis ad lineam æquinoctialem, & paſſim in toto Barbarico Oceano invenitur. Tantæ magnitudinis eſt, ut ſæpe integra hominum devorata cadavera in ejus ventre reperiantur. Vires ac robur habet incredibile, maximè verò in cauda. Caro ejus duriſſima eſt, lignea ac inſipida, ac præ duritie vix dentibus frangi, aut maſticari poteſt. Sed, quod magis admirandum, quodque maximè facit ad rem noſtram, necato animali, & cauda reſciſſa, nec non reſciſſo capite, corde, omnibuſque viſceribus, truncus cadaveris tam fortiter & tam vehementer per longum temporis intervallum agitatur, convellitur, concutiturque, ut tres vel robuſtiſſimi homines vix illum detinere queant. Undenam, quæſo, demortuo trunco, tam grande robur, ſine liquidis, ſine ſpiritibus, ſineque viſceribus, ſi fibris innatum elaterem & portentoſam oſcillationem denegaveris. Id nuper peculiari ad ſummum Pontificem epiſtola, typis hodie publicata, ſcripſit illuſtris Præſul *Carolus Thomas Maillard de Tournon* Patriarcha Antiochenus, Viſitator Apoſtolicus, cum facultate Legati à Latere ad regna Chinenſium & Indiæ Orientalis à Summo Pontifice miſſus. Scripſit autem è *Pondicerio* in tractu Coromandel Indiæ Orientalis die 6. Novembris MDCCIII. Româ verò Orientem verſus diſceſſerat die 4. Julii MDCCII. per Hiſpaniam & Canarias Inſulas cum pluribus religioſis Presbiteris, vulgò dictis Miſſionariis, ad inveſtiganda ſingula, quæ de Catholicis circa Confucii cultum apud Sinas manentibus Romæ obmurmurabantur, quæque longas lites apud S. Sedem longo tempore pepererunt. In eadem epiſtola nuper, ut dicebam, typis data refertur adeſſe parvulos piſces in eodem mari, in quo vivit *Requien* piſcis, qui ad ſuperficiem maris turmatim volitant ut aves, ob idque à nautis piſces volantes appellantur. Refertur pariter homines longa navigatione reddi ſcorbuticos, illorumque ſcorbutum, irritis aliis remediis, ſtatim ſanari, cùm relicto mari, ad terram veniunt, terrenumque aërem reſpirant & ducunt.

Potentiſſimi fibrarum elateris & innatæ energiæ in movendis animalium corporibus, domeſticum habemus exemplum Romæ hoc Decembris menſe anni MDCCIV. in Juvene Anglo, cui nomen *Richardus Goy* ætatis annorum XXVIII. quique natus eſt in Inſula Thanet in Comitatu Ken, non multis Londino milliariis, atque ob incredibiles, quas poſſidet, vires, Samſonis Angli vulgò nomen obtinuit. Columnam marmoream duodecim palmorum longitudinis & diametri unius palmi cum ſemiſſe, fune circa lumbos bene complicato, elevat cum facilitate, ſola vi lumborum; Duo equi quibus ipſe forti fune alligatur circa lumbos benè munito & intorto, licèt fuſtibus percutiantur ut velociter currant, ipſum humi

ſedentem ne loco quidem dimovere valent. Tabulam ſive ſcamnum ligneum, quindecim & amplius palmorum longitudinis dentibus fortiter prehendit,& prehenſum dentibus altè elevat, & tandem quà vult projicit. Plura hujus generis certè admiranda virium exempla nuper præbuit Romæ magna cum populi frequentia & admiratione, majori tamen cum utilitate ſui, atque lucro non exiguo. Altus eſt corporis ſtaturâ, quadratus ac veluti athleticus, flavis capillis, muſculorum verò duritie, potiſſimùm circa articulos, admirabili præditus: ita ut, ſi quis eum contrectet prope articulationem femoris cum tibia in poſteriori eorum parte, marmor aut ferrum contrectare, non verò carnem, videatur. Hujuſmodi vires à puero ſibi ſenſim creſcere animadvertit. Soror ejus, aliique conſanguinei ratione virium multa etiam efficiunt admiranda. Ex hac rara & incredibili fibrarum, potiſſimùm circa genu, & in aliis quoque muſculis, duritie, facilè concludo robur ejus ingens non tantùm à liquidis nitro ſulphureis pendere, quantum ab innato fibrarum robore, criſpatura, tenſioneque elaſtica, quæ continuo athletices & exercitationis circa ſtaticam uſu multò fortior redditur atque potentior cùm de reliquis, quæ ſpectant ad victum, ſobrius ſit, & in uſu vini generoſi moderatus, moderatus pariter in uſu calidorum, à quibus vires in debilibus augeri obſervamus, aut credimus. Quod verò præ cæteris ad vinum pertinet, domi meæ mihi nuper narravit uſu vini generoſi, vel potius abuſu debiliorem ſe ſentire, quàm cum eodem aut abſtinet, aut utitur temperatè. En quomodo, ad præconceptam fibrarum intenſionem, fortemque ac ſyſtalticam earum oſcillationem, ſingula motûs phænomena debitè accommodantur, ac diriguntur.

Pateat itaque, quod hactenus probavimus, ſummam eſſe ſolidorum poteſtatem in efficiendis, perpetuandiſque motibus, tum ſanis, tum morboſis corporis animatis: non denegando tamen ſuam liquidis, quæ pariter magna eſt, & ſummum inter ſingula intercedit æquilibrium. Verum ſiquidem eſt ſolida variè contrahi, aut relaxari, prout liquidum, quod illis fluit ad contactum, fuerit acre, ſalinum, urens, vel contra oleoſum, aqueum, mucilagineum &c. Nam quod piper,aromatica, ſalina aut acria, vel contra oleum, aqua, lac &c. faciunt in fibris oris & gulæ, eaſdem criſpando, aut laxando, idem efficiunt, atque perpetuant per univerſam vaſorum, viſcerum, partiumque longitudinem, per quas fluunt circulando, idque tamdiu præſtant, donec talis ipſorum virtus coërcita fuerit,vel in alienam mutata naturam per Medicamenta; quodquæ hæc in ore efficiunt, per univerſam quoque vaſorum corporis propaginem, fibrarumque ſeriem efficiunt; ex quo de medicamentorum viribus, & utilitate plures quàm utiles deduci poſſent concluſiones. Acria, ſpirituoſa, aromatica &c. fundunt & fermentant liquida; criſpant verò, ſtrangulantque ſolida: unde malorum origo quamplurium: in quorum curatione, ſolidis æque,

ac liquidis proſpiciendum. Sic nuper muliercula ætatis annorum XXXV. calido prædita temperamento, ob nimiam humorum acrimoniam, in lepræ Græcorum ſpeciem incidit, cum ingenti menſium ſuppreſſione per multum temporis intervallum: uſu decoctionis ſudoriferæ, à Medico præſcriptæ abiit in deterius: ulcera in pedibus cum febricula apparuere. Ipſe conſului ut unoquoque mane plures aquæ libras cum ſyrupo violarum hauriret, & duceret per urinas, interjectis per intervalla purgantibus ſyrupis. Horum uſu remediorum, victuſque humectantis & dulcificantis ope, duorum menſium ſpatio perfecte convaluit, curationeque finita apparuere menſtrua magna in copia, laxatis uſu aqueorum ſolidis, quæ ante potenter criſpabantur, ab acrimonia ſalina liquidorum vitalium, & dicta de criſpatura menſtruorum fluxum impediebant: quod animadvertant ii, qui ſingulas menſtruorum ſuppreſſiones Myrrhatis, acribus, ſalinis, acutiſque aperire contendunt: nullo facto examine temperamenti, ætatis, corporis habitus, toni fibrarum, morborum animi, ſimiliumque, quæ ad medendum benè, ſcitu credimus neceſſaria: quæque menſtrua aperire volunt Medici per indebita remedia, ſupprimunt magis, coarctantque, atque in ſcirrhos cancroſque uteri & mille ejuſdem mala præcipitant infelices mulierculas. Habitat hæc miliercula apud novam columnam Conſecrationis Antonini Pii patris anno MDCCIII. detectam in Campo Martio ad latus magnæ Curiæ Montis Citatorii, ut diſputavimus.

Ex quibus clarè deducitur ſuam etiam ineſſe fluidis poteſtatem in lædendo, quod certe nunquam negavimus. Sed Medicos monebamus, ut in curatione morborum ad ſolida quoque reſpiciant, quibus in offendendo maxima vis ineſt & energia: eoque magis, quod fluida morboſa, facilè corrigi poterunt, per remedia intus data, contra verò ſolida vel vi morbi, vel ætatis, aut temperamenti, aliiſque de cauſis affecta, exſiccataque difficiliùs reſtituuntur. De qua ſolidorum natura & uſu in vita animalium perpetuanda, ut certiores reddamur, obſervanda quotidie eſt ægrorum omnium varia cutis, totiuſque corporis habitus ad duritiem, aut mollitiem propenſio, & inde variæ deduci concluſiones poſſunt, ad ritè applicanda remedia, morboſque curandos: & ita procedendo per varias hominum ætates, ætatum ſingularum cutim, corporiſque habitum adnotare decet. Ita nuper obſervabam cutim ſenis XCV. annorum ætatis. Habebat in facie rugas morbidas, æquales, non multò elevatas, & quodam veluti oleo leniter per totam faciem oblinitas: color in genis erat tenuiter roſeus: odor oris non fœtens, ſed ſuavis, color palati rubens valdè, ac veluti ſcarlatinus. An in omnibus longævis talis ſtatus cutis reperiatur, obſervatione continua eſt addiſcendum. De his verò pene divinè diſſerentem, ac de ſtricto & laxo ſolidorum diſputantem, unum inter omnes antepono, CÆLIUM AURELIANUM Siccenſem Africanum vetuſtiſſimum Methodicum, quem ſemper præ manibus habere debent Medici, cùm diagnoſim

gnoſim, hiſtoriamque morborum, atque per ſtrictum & laxum curationem admirabiliter tractet, utiliterque. Hæc autem ſolidorum ſupra fluida vis, atque energia ex doctrina virium percuſſionis evidenter deducitur atque probatur, ut libri Borelli *de vi percuſſionis* apertè manifeſtant. Certè enim niſi moveatur cor, pulſare non poterunt arteriæ, etiamſi in iis contineatur ſanguis. Cor verò pulſat, quamvis in ejus ventriculis ſanguis non adſit, ut in viviſectionibus apertè demonſtratur. Primas itaque obtinere videtur ſolidum ſupra fluidum, quàm contra. Sed de his plura aliàs animadvertimus.

CAPUT III.

In quo plura examinantur, quæ pertinent ad Vegetationem lapidum, & Analogiſmum circulationis maris per viſcera terræ ad circulationem ſanguinis per viſcera microcoſmi.

IN opuſculo de vegetatione lapidum, quem typis dedimus, ratione & experimentis probavimus, duo eſſe principia, quæ ad generationem lapidum concurrunt, partem nempè aqueo terream unam, alteram verò ſalinam. Aqueo terrea, vel aquea ſimplex eſt principium conſtitutivum, ſive materiale, ſalina verò coagulans & duritiem inducens: quod præ cæteris in lapidibus, & albis marmoribus evidenter obſervamus. Marmora verò variorum colorum, licèt principium materiale aquam agnoſcant, ut albi lapides, colorem tamen acquirunt à ſulphure metallico diverſi generis mineralium, aut ſubterranei, vel ſubmarini boli: duritiem verò à peculiari bitumine congelante, & durefaciente adinſtar Ichthyocollæ, ut ibidem fusè demonſtravimus. Noſtram hanc hypotheſin firmabat obſervatio multigena, à nobis, aliiſque facta Auctoribus, circa lapides quos ferè omnes, in matricibus ſuis & prima ipſorum origine, molles eſſe infallibili exeperimento evincitur. Atque in hujus rei confirmationem plures in ea tractatione obſervationes congeſſimus, & plura quoque experimenta, quibus ſequentia nunc adjungimus, quæ ad hanc uſque diem nobis contigit inveſtigare, ac perficere.

Et primò quidem, omnia marmora, & lapides, dum eruuntur, molliora ſunt in ſua matrice, quàm progreſſu temporis à matrice reſciſſa & in uſum adhibita: excepto lapide Porphyrite, qui ejuſdem duritiei eſt, non ſolùm cum matrici adhæret, verùm etiam cùm ab ea reſciſſus eſt. Secundò ex obſervatione Lapicidarum in lapidicinis Tiburtinis albi lapidis Tiburtini conſtat, quod ſi hujuſmodi lapis eruatur ad radices montis in plano horizontali vicinorum camporum XX. aut XXX. palmis ſub terra eſſe admodum mollem ac friabilem; & ſi paulo profundiùs excavando

pergas, aquam ſenſim erumpere, ac tranſudare videbis, & majorem ſemper in inferioribus eſſe lapidum mollitiem. Si verò lapides fodias, ſive novam caveam incipias, circa montis medietatem, vel ſummitatem verſus, profundiùs excavare poteris lapidum copiam, eoſque duriores, nec erumpentes aquas tam facilè invenies, niſi cùm fodiendo deſcendas ad profunditatem XXX. palmorum circiter, infra planum horizontale campi ad radices montis poſiti. Hoc idem Tiburtinum marmor, molle fuiſſe in primæva ſui origine, manifeſtè deprehendimus anno MDCCIII. in ingenti marmore, ex quo facta eſt ſtatua ſancti Epiſcopi. In ſuperiori parte dictæ ſtatuæ concluſa & ingenita inventa ſunt quatuor magna ferri fruſta ponderis ſex librarum circiter, quibus veteres Lapicidæ ad fodiendos lapides utebantur: cùmque in lapidicina remanſerint, creſcente ſenſim ac vegetante lapide circumcirca, in eo concluſa fuere: binaque dicti ferri fruſta apud nos conſervamus. Dicto anno MDCCIII. ſtatuæ omnes marmoreæ, ſupra reliquas porticus areæ S. Petri Baſilicæ, juſſu ſummi Pontificis completæ ſunt, aliiſque adjunctæ, quæ ab Alexandro VII. in area maxima dicti templi ſupra peramplas columnarum, magnificaſque porticus ab eo extructas fuere collocatæ. Hæc verò fruſta ferri inventa ſunt in ſtatua S. Epiſcopi ex parte dextera cum Baſilicam aſcendimus, & ab amico Sculptore mihi communicata.

In provincia Umbriæ ditionis Eccleſiaſticæ, celebris eſt aqua Nùceria, ita dicta, quod non longè ab urbe Nuceria nobili fluviolo excurrit. Aqua eſt magnarum virium in morbis curandis, & humoribus acribus ad dulcedinem reducendis. Fundus aquæ albo bolo, ſive candidâ terrâ conſtat, ex qua peculiari artificio elicitur verum argentum, ſed magna cùm impenſa, ut fide digni ſacerdotes, & oculati teſtes mihi narrarunt. Eam igitur aquam per argenti mineras excurrere probabile eſt; hinc eximia ſua virtus. A minerabilibus itaque imprimi poſſe matricibus lapidum radios ſuorum entium, qui poſtea in lapidibus vigeant, & ſeſe manifeſtent, ex hoc & aliis id generis experimentis, manifeſtò demonſtratur.

A mercatoribus, qui per Indiam peregrinati ſunt, audivi terram, in qua vegetant adamantes, ſeptem annorum ſpatio quietam relinqui, quibus elapſis adamantes jam productos denuò effodiunt.

Alabaſtrum Corogninum vulgò *della Majella* in Regno Neapolitano Samnium verſus, recens effoſſum, ſi percutiatur fortiter, picis odore nares ferit, ex quo confirmatur noſtra opinio, alba marmora & lapides à principio ſalino indurari, & concreſcere, marmora verò variorum colorum à bitumineo adinſtar ichthyocollæ.

A matricibus lapidum vulgarium, veluti per analogiſmum, argumentari poteris ad lapides humanos, qui etiam in ſua primæva origine molles ſunt, ac adinſtar cepæ, foliati. Ac præter ea, quæ attulimus in citato tractatu, nuper relatum eſt, ſecto lapide veſicæ in matrona Fanenſi in me-

dio lapidis inventam eſſe ferream acum, quam tribus ante annis deglutierat. Qua verò via, quove artificio, acus deglutita à ſtomacho ad veſicam permearit, ſpeculentur viri in re medica eruditi. Probabile eſt acum fuiſſe veluti primum ſtratum, ac veluti centrum, cui primùm hærere cœperunt prima lapidis ſtamina, noviſque advenientibus, aucta in lapidem ſenſim abiere. In liene viri religioſi ex familia Franciſcana Venetiis inventus eſt nuper oſſiculus ſpongioſus ponderis undecim drachmarum; qui re vera nil aliud eſt, quàm mollis portio membranea lienis, ob ſalium adventum, & criſtaliſationem, in oſſeam ſive lapideam duritiem commutata.

Ex his, & plurimis aliis id generis experimentis quæ adduci poſſent, concluditur lapidum materiem mollem ante fuiſſe, potiſſimùm in matricibus ſuis, deindè ſenſim acceſſione ſalis, vel bituminoſæ ichthyocollæ indureſcere, adeoque lapides matricibus ſuis hærentes vegetare, nutriri & creſcere. Ad quod obeundum muneris, circulationem aquarum maris per viſcera telluris ibidem deſignavimus & argumentis probavimus. Concha maxima telluris, qua univerſa maris aqua continetur, infinita non eſt, ſed limitibus concluſa ſuis. Undè cùm tot perampla flumina multis abhinc millenis annis in illam ingrediantur, nec redundat; neceſſariò deducitur marinam aquam per viſcera telluris circulare. Ad circulandum autem cogit ipſam 1. pondus proprium, & aquarum advenientium, preſſioque continua ſuperiorum in inferiores. 2. Pondus ſalis ingeniti. 3. Pondus aëris ſuperincumbentis. 4. Demùm preſſio globi Lunaris qui mari terræque concentricus eſt. Harum omnium preſſionum de causâ aquæ maris inferiores coguntur ſuperare reſiſtentiam pororum telluris, ſicque per viſcera terrarum filtrari, donec depoſito ſale, ubi debent ipſum deponere, ipſæ tandem in formam aquæ dulcis ad planum horizontale telluris aſcendant, & in fluminum, rivulorumque formam, in mare denuò decurrant.

Sed ut hujuſmodi circuitus aquarum per viſcera terræ, atque aſcenſus ad planum horizontale ejuſdem, imò ſupra planum ipſum, facilè concipiatur, ſciendum eſt pondus aquæ dulcis ad aquam maris ſalſam, eſſe ut 8 ad 9. vel, ut alii volunt, ut 50. ad 51. atque adeo aquam dulcem eſſe ſalſâ leviorem. Quod ex obſervatione doctiſſimi *Cavalerii* certò determinatur. Etenim ſi in fiſtulam vitream duorum crurum aquam dulcem injicias primò, & mox aquam ſalſam, dulcis aſcendet ſenſim ad ſuperiora; aqua verò ſalſa, cùm eſt ad libellam in altero crure, aqua ſalſa reſpectu dulcis ſe detinet infra libellam ejuſdem. Quod cùm verum ſit aqua maris inferior, preſſa à ſuperiori, penetrat dictis de cauſis, viſcera terræ, atque perenni per eam filtratione, nutritionem impertitur, vegetationem, atque incrementum gemmis, lapidibus, mineralibus, aliiſque ſubterraneis. Quæ verò ab hiſce muneribus & uſibus ſuperflua eſt

aqua maris, depoſito ſale in inferioribus ac lateralibus, ſenſim per venas & intercapedines lapidum, terrarumque, aſcendit ad planum horizontale telluris, & ad libellam maris; ſicque in formam fluminum, fontium, aut rivulorum jugiter ac perenniter in mare recirculat, ut denuò filtretur; portio verò, ratione peculiaris impetus ſubterranei, & contrictionis pororum lapidum terrarumque, per quas ſubit, aſcendit ſupra libellam maris per milliaris ſpatium ad colles & montes, datque originem fontibus vivis in montium ſummitatibus: idque ratione proportionis aquæ dulcis ad ſalſam modo ſupradicto. Atque adeo, veluti per compendium, dico aquam maris deſcendere per viſcera telluris, quam friabilem & arenoſam ſuppono, filtrando autem ſe per eam, incidit in marmoream duritiem lapideamque ſubterraneam terrarum, quam cùm facilè pervadere nequeat, nec per lineam perpendicularem deſcendere, cùmque continuò preſſa ſit à ſuperioribus perenniterque advenientibus aquis, angulum efformat, percurritque per lineam parallellam ad Horizontem, uſquequo exeat à perpendiculo totius aquæ maris, veniatque ſub plano telluris detectæ ab aquis; ſicque percurrendo ſenſim elevatur, quouſque perveniat ad lineam horizontalem, quæ tranſit per ſuperficiem aquæ maris. Et quando ſalſa eſſet talis aqua, ut illa maris, cùm pervenit ad lineam horizontalem prædictam, inibi quieſceret, nec altius attolleretur, quia ad libellam maris perducta eſt. Salſa tamen non eſt; quia ſalinam partem in terræ viſceribus depoſuit, proindeque levior reddita ibidem non quieſcit, ſed altius progrediendo, ac ſuperando lapidum montiumque venas, ac interſtitia, tandem aſcendit ſupra maris libellam per milliare & ultra, atque ſic ſub rivulorum figura deſcendendo in mare, circulum perpetuat.

En quomodo ferè ad evidentiam mathematicam circulus aquarum maris per viſcera terræ comprobatur. Et quadam veluti mechanice non impropria, nec ſpernenda, varii motus maris, variis motibus ſanguinis in corpore animato reſpondent. Quatuor in mari motus obſervant auctores. Primus eſt ab oriente in occidentem, ſecundus à ſeptentrione in meridiem, tertius fluxus ac refluxus communis omni mari, ultimus filtrationis per terræ viſcera modo ſupradicto, ad circulationem aquarum perpetuandam. Sic quodammodo in ſanguine quadruplex hic motus obſervatur. Primus ab oriente cordis in occidentem partium inferiorum, ad quas, præter motum impreſſum, currit motu innato gravitatis; ſecundus à ſeptentrionalibus brachiorum & lateralibus pectoris partibus ad meridiem cordis, motu quaſi horizontali; tertius, fluxus ac refluxus communis omni ſanguini ſupra & infra, & ad quaſcumque partes progredienti; ultimus filtrationis per viſcera & variarum filtra glandularum, ut poſt filtrationem, abſoluta humorum deputatione, nutritioneque partium, ſanguis denuò ad cor circulando veniat, unde primi motus habuit

originem. Qui motus ſinguli ſanguinis, ſingulis maris motibus ſupradictis, quadam peculiari mechanice, analogicè, licet remotè, reſpondent. Sicque in perenni motu poſitus ſanguis, vitæ, motuſque munia perpetuat, & à qualibet putrefactione, quam ſtagnando acquireret, immunis evadit.

Nec ſolùm analogiſmus evidens eſt, inter curſus varios liquidorum microcoſmi, & mundi magni, verùm etiam in variis liquidorum productionibus novis, fermentationibus; meteororum phaſibus, mixtionibus infinitis ſalium, ſulphurum, terrarum, aquarum, ſpirituumque. Solis enim calore variæ naſcuntur fermentationes in terris & aëre, & inde variæ ac perennes generationes, corruptioneſque. In ſubterraneis quoque, vi caloris centralis, variæ pariter ſubterraneorum generationes, ac diſſolutiones, & inde variæ terrarum facies, tam in centro, quàm in ſuperficie fiunt, & uſque ad orbis terrarum durationem ſuccedent: quod in Theoria ſacra telluris demonſtravit C. Burnetus, ſed multo ante ipſum Franciscus Patritius admirabilis ac portentoſi vir ingenii in aureis ſuis operibus. Natus eſt Cliſſæ in Dalmatia hic Doctiſſimus Vir, floruitque tempore Clementis VIII. Pont. Max. in hoc Archilycæo publicus Profeſſor Philoſophiæ.

Atque ſic variarum fermentationem gratiâ, in terræ viſceribus, ac in ejuſdem ſuperficie, variæ naſcuntur productiones rerum, ac metamorphoſes, tam in animalium, quàm in vegetabilium ac mineralium genere. Et pro varia vaporum exhalatione à terræ ſuperficie, variæ oriuntur in nobis quoad ſalutem & morbos, mutationes; & variæ quoque in meteorologicis in aëre. Et quoad mutationes præ cæteris attinet, notabilis eſt illa quæ noſtris temporibus in plurimis Italiæ locis regnat ac viget: id eſt prava aëris conſtitutio menſibus æſtivis, propter quam morbi, febreſque malignæ & graves, vulgò ex aëris mutatione dictæ, naſcuntur, idque potiſſimùm in urbe, in Latio, finitimiſque eidem locis, Neapoli & proxima Campania, in Apulia, aliiſque nonnullis Italiæ: in quibus ſi quis, æſtivo tempore, incautè pernoctaverit, geratque pravum humorum apparatum in viſceribus, maligna febre ex aëris mutatione corripitur, quæ, tum invadendi modo, tum curationis methodo ab aliis malignis maximè differt. Cauſam hujus pravæ conſtitutionis aëris, temporibus priſcis ignotæ & inauditæ, tribuunt multi pravæ ac peculiari aëris diatheſi. Ipſe tamen crediderim pendere ipſam, à putridis, malignis, corruptiſque vaporibus à lino & cannabe exhalantibus, cùm eo tempore aqua macerantur in magnis terræ foveis, ut ad maturationem, perfectionemque redigantur. Peſtiferi enim ſunt tales corrupti maceratione lini exhalantes vapores, & vi caloris Solis in aëra tracti. Cujus veritatis domeſtica exempla habentur plurimis in urbibus; in quibus, cùm linariæ caveæ remotis ex locis in ſuburbia ductæ eſſent, morbi ſtatim ex aëris mutatione nati ſunt: quod in urbe Hiſpaniæ nuper eveniſſe narravit doctiſſimus Præſul, qui nuper ex

Hiſpaniâ Romam venit, idemque etiam Puteoli eadem de cauſa accidiſſe. Cùm verò antiquitùs, ex lino telæ & linteamina non texerentur in uſum domeſticum neque etiam linum macerabatur: ac proinde nec pravi ac peſtiferi vapores aëra inficiebant, qui malignos parerent morbos, nobis familiares his temporibus, ob lini uſum, macerationemque in aquis ſupradictam. Sed cur in Italia tantùm, & in nonnullis ſolummodo Italiæ locis, non verò in Tranſalpinis, talis mutatio aëris æſtate obſervetur, licèt ubique gentium linum maceretur, & in uſum civilem ducatur? Crediderim pendere id, à majori, vel minori climatis caliditate, aut frigiditate. Nam ſicuti hyeme, in ſuſpectis Italiæ locis, nullus eſt metus febrium ex mutatione aëris, quia frigus depreſſos tenet, coërcitos, enervatoſque vapores maleficos; ita in Septentrionalibus ob dictam cauſam minor eſt eorum activitas, quia majus ibidem frigus, quàm in Italia, propter quod deprimuntur, ne lædant. Apud nos verò, vi ardentis caloris Solis, ad extremum activitatis gradum exaltati vapores in veneniferam degenerant naturam: ſicuti Tarantulæ in Apulia, æſtate tantummodo veneniferæ ſunt ob eandem rationem. Et hæc ſanè magna eſt Romæ infelicitas, ut ardente Syrio, metu febrium ex aëris mutatione, veluti compedibus ligati detineamur in urbe, nec in ſuburbanis villis poſſimus ruſticare: quia ex villa in qua quis pernoctaverit, ſi urbem paulo poſt regrediatur, facilè corripietur maligno morbo ex aëris mutatione. Et impoſſibile in Latio eſt æſtatis tempore neceſſarium fatigatis mentibus levamen ruſticationis uſu procurare: quod ad longè atque ſalubriter vivendum occupatis hominibus eſt tantoperè neceſſarium. In eadem namque intentione, numquam retinenda mens eſt; ſed, ut docet Seneca, ſæpè ad jocos & hilaritatem revocanda. Et revera mihi optimè arridet, quod de Scævola narrat Valerius Maximus. *L. Mutius Scævola Augur, ut in rebus ſeriis Scævolam, ita in ſcurrilibus hominem agebat, quem rerum natura continui laboris patientem eſſe non ſinit.*

Atque hæc ſunt, Hottone amiciſſime, quæ mihi diſſerenda tecum erant de variis naturæ effectibus, quos obſervare potui in Urbe ab anno MDCCIII. ad præſentes III. Idus Martias: Tibique denuò repetam magnam æſtimationem, quam ſapientiſſimus noſter Cardinalis Norisius de tuis in re litteraria meritis ſemper habebat. Reliquum eſt, ut me amare pergas. Vale.

Romæ III. Idus Martias 1705.

Poſt conſcriptam hanc diſſertationem, Columna Antonini Pii juſſu ſummi Pontificis evulſa eſt ſuo loco, & in vicinum forum Curiæ Montis Citatorii delata, ut ſplendidiori loco erigatur quàm primùm. Id autem factum die Veneris XXV. *Septembris anni* CIↃ.IↃ.CCV.

GEORGII BAGLIVI

DISSERTATIO VI.

De Anatome, Morſu, & Effectibus

TARANTULÆ.

Non fingendum, aut excogitandum, ſed inveniendum quid natura faciat, aut ferat. Bacon.

EMINENTISS. PRINCIPI HIERONYMO CASANATE CARDINALI,

GEORGIUS BAGLIVUS S. P.

MULTA ſunt, HIERONYME, Cardinalis Altiſſime, eaque ſingula permagni ponderis, quæ me non invitent ſolummodò, ſed etiam impellant, ut iſtum mei litterarii laboris, ſtudiique partum, tuis ſub auſpiciis, Tuoque inſcriptum nomine, prodire velim. Et primùm quidem animum addit, multiplex ille tam variæ eruditionis theſaurus, quem intra mentis tuæ penetralia, tum ingenii perſpicacia, tum ſtudii aſſiduitas cumulavit. Neque enim verendum eſt, ne vile doctiſſimo Principi videatur iſtud qualecumque eſt ſervitutis ergà Te meæ, devotioniſque monumentum; quippè qui optimè noverim, doctrinarum, ac virtutis merces, contrà quam externis, & vulgaribus accidere ſolet, pretioſiores, carioreſque ibi eſſe, ubi harum major ſit copia: quin potiùs certam in ſpem adduci me poſſe, eò lubentiùs à te exceptum iri munuſculum, quò hujuſmodi opum ſis locupletior. Harum tuæ menti, divitiarum imago quædam, ac ſimilitudo eſt dives illa, ac Perſica magis Gaza æſtimabilis, cujuſque generis librorum ſuppellex, ſolerti delectu, & indefeſſa conquiſitione collecta, in quam ſi pervenire,

LECTORI.

QUicumque *de Tarantula* ſcripſerunt, vel ex alienis dictis ſcripſerunt, vel plurima ad arbitrium finxerunt; nemo illorum noſtram vidit Apuliam, in qua præfatum Animalculum venenoſam labem potiſſimum exerit, ſi unum excipias *Epiphanium Ferdinandum* Apulum, qui in ſuis Obſervationibus practicis nonnullas olim Tarantatorum hiſtorias deſcripſit. Cùm igitur hæc provincia intacta ferè eſſet, nec niſi generalia quædam, & confuſa innoteſcerent, libenter duobus antè annis inſtitui de ea ſcribere, præſertim cùm Vir magni nominis, & celeberrimus Helvetiorum Practicus Jo. JACOBUS MANGETUS humaniſſimis litteris hortatus ſit ad hanc tractationem, quam inſerere velle dicebat ſuæ Bibliothecæ Medico-practicæ; aiens multum conducere poſſe ad Inſectorum hiſtoriam, naturamque univerſim venenorum. Quare ut, & Viro huic eximio, & Reipublicæ litterariæ, rem gratam facerem, ab eo uſque tempore tumultuaria quædam, indigeſtaque perſcripſi. Nunc verò melius re conſideratâ, ac ordinatâ, tractatuque aucto, ante oculos tuos pono, Lector, tuum judicium expectaturus. Videbis, meo more, me nihil ab obſervando, praxique diſcedere, quibus in omni re ſemper primas tribuo. Quod ſi interdùm in reddenda ratione effectuum Tarantulæ, ac remediorum, quibus ejus veneno occurritur, veluti humi jacui, nec multum ratiocinandi evectus ſum, tribue id innato meo timori, ne rectum naturæ filum, ratiocinio meo, aut parùm docto, aut parùm concinno, ſucciderem; unde multi ſunt orti errores in Medicina, quod quiſque facilè videre poteſt, ſi eos legat Auctores, qui huic obnoxii ſunt præjudicio. Examinatâ veneni Tarantulini naturâ, quamque cum aliis morbis habet analogiâ, multa, ex mechanica muſices, venenorum, & ſaltationis doctrina, utilitateque, hinc indè expoſuimus. De ovis Oſtrearum detectis, & examinatis, & de genuina lapidis ſerpentini, vulgò *Cobra de Capelo*, in extrahendis venenis, natura breviter quoque tractavimus. Quæ, qualiacumque ſint, doctorum Virorum judicio ſubmittimus, ut ſedulò inquirant an benè dixerim.

Romæ, Idibus Novemb. 1695.

Biſceglia
Bari
Monopoli
MARE ADRIATICVM
Conuerſano
Punglíano
PVGLIA
Grauina
Matera
Mottula
Taranto
Ostunio
S.Vito
Brindeſi
Lecce
fig. 1
OTRAN
TO
Oria
Noia
Nardo
Otranto
Gallipoli
Aleſsano
S.Maria
Genosa
MARE
TAR ANTVLA
IONIVM
2
b a a b
5
3
b
a
a
b
Ouarium
4

CAPUT I.

Etymon Nominis, & Differentia Tarantularum.

TARENTUM, antiquiſſima magnæ Græciæ Urbs, eſt ad Jonium mare, à qua denominari dicitur Tarantula, animalculum de genere Araneorum, veneniferum; quos ſemel momordit, impreſſi veneni ſeminia nunquam amplius delentur impoſterum, ſed ſingulis annis, reviviſcendo, ingentem malorum ſeriem poſt ſe trahunt, futuram ſanè patientibus permoleſtam, niſi, in debitum ſalutis pignus, ſaltationes, & choreas, ſtato tempore inſtituant. Vocatur Tarantula, non quia Tarenti hoc animal virulentius ſit, quàm in reliquis Apuliæ Regionibus; ſed forſan quia Græcorum, & Romanorum temporibus, Civitas illa cæteris erat, aut frequentior, aut nobilior, & ideò exiſtentibus ibidem majori numero ægrotis hoc veneno laborantibus, nomen exindè animalculum deſumpſiſſe non inficiarer. Aranei nomen commune eſt omnibus Phalangiis, Tarantulis, & Tetragnathis. PLINIUS *lib.* 29. *c* 4. octo ſpecies Araneorum numerat; AVICENNA *lib.* 4. *fen.* V. *tract.* 5. *cap.* 5. duodecim. Idem *cap.* 9. 10. *&* 11. quatuor alias deſcribit. Sed hac de re legi merentur ALDROVANDUS, & doctiſſimus LISTER *tract. de Aran.* aliique ſupra laudati Auctores. Nos majoris claritatis gratiâ, dividemus Araneos in Octonoculos, & Binoculos, qui adinvicem differunt, magnitudine, ſubſtantiâ, colore, pedibus, aculeis, oculorum numero &c.

Tarantula eſt de genere Araneorum Octonoculorum, eamque mox ſedulò, & laconicè deſcribemus. Et quamvis præſens hiſtoria parùm utilitatis afferre videatur ægris, reique medicæ, propterea quod ſolis Apuliæ incolis neceſſaria ſit; nihilominùs tamen ardua venenatorum morborum Provincia, magnam exindè lucem exhibebit; relatis adinvicem ſymptomatibus veneni Tarantulini, cum ſymptomatibus aliorum venenorum, ut impoſterùm diagnoſis, prognoſis, & cura venenorum ſolidior habeatur. Hydrophobia, licet ſit effectus veneni canini, eandem tamen PETRUS BORELLUS in homine abſque ullo canis morſu, ſed ob peculiarem humorum exaltationem, caninæ rabiei non abſimilem, productam vidit, ut notat *cent.* 3. *obſ.* 38. SALMUTH. quoque, abſque prævio canis morſu, eandem in mali-

gnis febribus obſervavit, in quibus, dum apparet, futuram mortem prænunciat, ut videre eſt apud eundem *cent.* 2. *obſ.* 52. Ex antiquis CÆLIUS AURELIANUS *lib. 3. acut. paſſ.* hydrophobiam pariter ex ſe productam deſcribit. Ità pariter venenum Tarantulæ nonnullis ſtipatur ſymptomatibus, quæ analogiam inſignem habent cum melancholiæ, chloroſeos, & ſimilium morborum ſymptomatibus. Mania; & Dementia, quamvis morbi ſint, longè differentes ab hydrophobia, curantur tamen feliciſſimè per repetitam ægrotantis in aquam immerſionem, ut fieri ſolet de hydrophobis; ſicuti expertus pluries eſt Medicus Anglus celeberrimus, teſte HELMONTIO Filio *tract. de homine*, §. 29. *f.* 33.

CAPUT II.

De Natura, & Situ Regionum, in quibus naſcitur Tarantula.

QUam hodie denominamus Apuliam, antiquiores noſtri Græci magnam Græciam appellabant, & generali nomine Japygiam, eamque ſubdividebant in Dauniam, Peucetiam, & Meſſapiam, à Daunio, Peucetio, & Japygio Lycaonis filiis, qui Apuliæ olim imperarunt. Priſca Daunia vocatur hodie Capitanenſis Provincia, quæ triplici Flumine alluitur; Frentone ſcilicet, Cerbalo, & Aufido; ad cujus dextram ripam adhuc obſervantur nonnulla inſignis Cannarum Oppidi rudera, quò loci memorabilis illa, & cœlo Latino penè exitialis pugna, Pœnos inter & Romanos peracta fuit. Antiqua Peucetia dicitur nunc Barenſis Provincia. Demùm vetus Meſſapia, Lycienſis ſive Aletina Provincia denominatur. Tota Regio prædictarum Provinciarum omninò plana eſt, ſi Garganum Montem, qui in Daunia aſſurgit, excipias, in qua pariter provincia, tria nuper recenſita, quamvis perexigua, flumina decurrunt. In Gargano Monte naſcitur manna purgans officinarum, & vulgò dicitur *manna montis*; naſcuntur pariter & inſignes aliæ herbæ medicinales, quibus, utpotè activioribus, omnia ferè Italorum Pharmacopolia utuntur. Ab Aufido flumine (vulgò *Fiume d'Offanto*) uſque ad Promontorium Salentinum, ſive S. Mariæ ad Leucas, quo ſanè tractu Barenſis, & Lycienſis Provinciæ comprehenduntur, mirabilis propemodum planities, ad centum, & viginti circiter milliaria ſe extendens obſervatur, & nulla ibidem flumina, paucique aquarum rivuli percurrunt, ſed omnia æſtivi Jovis caloribus vehementer aduruntur.

Regio prædicta Orientem reſpicit, ventiſque orientalibus, & aquilo-

naribus obnoxia eſt : æſtate illic imbres rariſſimi ; quâ de re , imò etiam ob viciniam Orientis , exurentiſſimis caloribus Solis uritur Apulia ; unde Populares illi coguntur reſpirare aërem , quaſi ab ardenti clibano efflantem. Solet tamen Lycii , & adjacentibus Oris ſpirare paulò ante , vel poſt meridiem , ab Adriatico veniens Favonius , qui aliquantulum ardentis Jovis calores lenit ac demulcet. Huic climatis temperiei analoga eſt illa Incolarum ; generaliter enim Populares illi ſunt aduſti temperamenti , nigris capillis , ſubfuſco , quandoque ſubpallido cutis colore præditi , macilenti , impatientes , iracundi , inſomnes , magno mentis acumine præditi , ad diſcurſum veloces , ad operationes promptiſſimi. Obnoxii potiſſimùm ſunt ardentiſſimis febribus , phrenitidi , pleuritidi , dementiæ , aliiſque morbis inflammatoriis : tantaque caloris eſt illis in Regionibus activitas , ut plurimos viderim in ſummam impatientiam , atque in dementiam actos.

Quamvis prædictis incommodis obnoxia ſit Apulia , incredibili tamen telluris ubertate , ſalubritate aëris puri , ſicci , aperti , nullo ſtagnantium aquarum ſquallore infecti , amœnitate maris , piſcium denique , & carnium cujuſlibet generis affluentia , nulli prorſus Italiæ Regioni cedit. Et verum fateor , me nullibi per Italiam , Dalmatiam , &c. ſuaviorem odorem , ſaporemque in fructibus obſervaſſe , quàm in Apulia. Vina illic penè omnia ſunt nigra , & adeò flagrantia , ac potentia , ut potius pro balſamo ad vulnera , quàm pro deliciis ad convivia inſervire videantur. Apulia Barenſis triticum , & amygdalas magnâ copiâ producit , & hoc nomine vulgò dicitur magnum horreum Italiæ , ac Regionum adjacentium. Apulia Lycienſis oleo , vino , & tritico ſummoperè abundat , & oleum illud primum locum obtinet inter omnia Italiæ olea , & ad exteras quaſque Regiones tranſvehitur. Platanus , Populus , & hujuſmodi arbores umbriferæ , deliciis potiſſimùm inſervientes , raro vegetant iis in locis ; ſed per campos oliva , vitis , & triticum , per arva verò inculta roſmarinus , ſalvia , pulegium , & thymus uberrimè effloreſcunt , ſuntque ordinaria Animantium paſcua.

Hac in regione , præfata hominum , climatis , & telluris temperie prædita , cujuſque geographiam , prima exhibet Figura naſcitur Tarantula , animalculum frigoris impatiens , & hyemante cœlo ſub terra ſe occultans , quo tempore nullis veſcitur alimentis. Neapoli elapſo decennio plures clauſimus in phiala terrâ ſemiplena , prout ab Apulia venerunt , & ita abſque cibo vixerunt per menſem , & amplius.

Licet inſectum hoc incommodum ſit hominibus , aliiſque animalibus ; illi tamen incommodum magis eſt aliud animalculum Veſpæ non abſimile , in dorſo variegati coloris , in ventre verò nigricantis , quod Tarantulas , cæteroſque Araneos avidè quærit , occidit , & depaſcitur. Verumtamen mirabilius eſt obſervatu , Tarantulas ipſas adeò eſſe inter ſe hoſti-

les, ut ſi in aliquo vaſe decem v. g. vivæ ponantur, eouſque ad invicem occiduntur, donec una dumtaxat viva remaneat, ut ſæpè Apuliæ, & Neapoli experti fuimus; imò ſi duæ ſolummodò vivæ in aliquo vaſe claudantur, altera alteram interficit, & comedit brevi temporis intervallo.

Hyemante cœlo, ſuis in ſpecubus, latent Tarantulæ; per initia verò æſtatis ab iiſdem prodeunt, arva incolunt, & inſidias ſtruunt viatoribus. Ruricolæ noſtri, quando eas captare volunt, ad illarum latibula accedunt, tenuiſque avenaceæ fiſtulæ ſonum, apum murmuri non abſimilem, modulantur; quo audito foras exit Tarantula, ut muſcas, vel alia hujuſmodi inſecta, quorum murmur eſſe putat, captet; captatur tamen ipſa à ruſtico inſidiatore. Si tenui vibice motum, & gratum ſibilum efficias, & exinde vibicis apicem ad oram latibuli apponas, confeſtim videbis Tarantulam è ſpecu prodeuntem, ſuper vibicem aſcendere, qua ratione etiam à Popularibus illis capiuntur.

CAPUT III.

Anatome Tarantulæ.

TArantula eſt de genere Araneorum, ſeu Phalangiorum; eamque in ſecunda & tertia figura accuratiſſimè, & ad vivum delineatam invenies. Octo pedes habet, quatuor ſcilicet hinc indè ad latera, & ſinguli pedes terna internodia: duo anteriores pedes ſunt minores cæteris ſex, & hæc magnitudinis pedum diverſitas omnibus ferè Araneis familiaris eſt; nam modò anteriores poſterioribus, modò hi anterioribus longiores ſunt: idque putarem factum à ſummo Opifice, tùm ad agilitatem, tùm etiam ad commodum telas variè conficiendi.

Tarantulæ Apulæ magnitudo æquat, vel ſuperat magnitudinem glandis, eſtque ferè illius magnitudinis quam exhibent figuræ ſecunda, & tertia. Corpus illius dividitur in duas partes principaliores, thoracem ſcilicet, & ventrem, quæ, quamvis abinvicem ſejuncta videantur, tenui tamen ligamento, ſeu nodulo thorax ventri unitur: Caput à thorace, & humeris nullo diſtinguitur ſegmento, ſed una eademque ſunt continuatio. In capite primo occurrit os, à quo duo tela prodeunt ſimilia forcipi hamato *aa*; quorum apex acutiſſimus eſt, & hac ratione facillimè in cutim penetrant, ſuntque quaſi duo veneni emiſſaria; ſubſtantia telorum cruſtacea eſt, ac friabilis, & in maribus Tarantulis firmiora ſunt, atque acutiora; in fœminis contra obtuſiora, & laxiora. Hos forcipes accuratè delineatos vide in *Micrographia* PHILIPPI BONANNI. Poſt tela, ſeu forcipes, occurrunt duo parvula

parvula cornua ſeu antennæ duæ *b. b.* quæ propè illos oriuntur, duoque habent internodia; extremus harum antennarum apex in maribus latior eſt, & craſſior, in fœminis contra acutior, & ſubtilior, ut patet in figuris; antennas has continuò ac ſtrenuè hinc indè movent, præcipuè cùm propinquiores ſunt prædæ.

In capite octo oculi obſervantur, quod familiare eſt ſingulis Phalangiis, & Araneis majoribus, qui fila texunt, ſicuti noſtra Tarantula; contra qui binoculi ſunt, fila non texunt, quantum hactenus obſervare potui, & ab Octonoculis differunt, magnitudine, figura, ſubſtantia, membrorum proportione, &c. Oculi læves ſunt, &lucidi, nec monticulis, ſive tuberculis exaſperati, ut in aliis Inſectis obſervavimus. Quatuor oculi majores ſunt, & duo hinc indè ad latera capitis ſituantur, abſque miſcroſcopii ope facilè viſibiles; reliqui quatuor minores ſunt, & linea parallela ſub primis diſpoſiti, & vix niſi per microſcopium obſervabiles; ſingulos tamen in figuris Tarantularum deſcripſimus, ut videre eſt: oculorum color quandoque niger, quandoque ſubcæruleus. Sed quare hæc oculorum multiplicitas in Tarantula cæteriſque Araneis octonoculis, qui fila texunt, à Summo Opifice conſtituta ſit, me ſanè latet, niſi aſſerendum eſſet, plures oculos, faciliori texendorum retium commodo, aliquid conferre; nam binoculi, qui fila non texunt, tanta oculorum copia non gaudent, ut diximus. Octonoculi Aranei alvum habent, quæ non exigua inciſura à pectore dividitur, & in ano nonnullæ eminentiæ quaſi appendices obſervantur, quæ ſunt veluti emiſſaria filorum texendis retibus neceſſariorum.

Tarantula piloſum animal eſt, pilique inſigniter prominent per univerſam corporis peripheriam. Color externus corporis varius eſt, nonnullæ enim æmulantur colorem coturnicum, aliæ cinericium, vel ſubalbum, aliæ ſubnigrum adinſtar coloris pulicum: ſunt demùm quæ maculis hinc inde ſtellatis conſperguntur. Tarantula coturnicei, vel ſubalbidi coloris ventrem habet rotundum, os parvum; ſtellata verò dorſum acutius. Cutis illarum mollis eſt, in maribus tamen durior, ſed ad cruſtaceam ſubſtantiam non accedit.

De viſceribus Tarantulæ hìc ſuperſedeo diſcurrere, nam præ friabilitate, & mollitie eorumdem, detegi vix poteſt minima ſtructura; meditor tamen eadem in aliquam ſubſtipticam aquam infundere, ut conſolidatis parumper partibus, ſectioni poſſint reſiſtere. Hoockius *in ſua Microg. obſerv. 47.* affirmat de Araneo longipede, illum marino cancro ſimilem eſſe, & interna viſcera, viſceribus cancri marini non diſſimilia, ſe deprehenſurum, ſi fragilior illorum ſubſtantia ſectionem admiſiſſet. Inter viſcera interna numerari quoque poterunt filorum conceptacula, qualia in bombycibus obſervarunt nuper Itali, & de illis fusè diſcurrit doctiſſimus Redi *de gener. inſectorum lat. edit. fol. 177.* ubi pariter de filo Aranearum

multa ſcitu digna adducit. Notandum hîc obiter Araneos octonoculos excrementa ſemper ejicere liquida, contra binoculos ſemper ſolida: quamvis utrique muſcis, & aliis hujuſmodi inſectulis veſcantur.

CAPUT IV.

Vaſa Seminalia, Ovum, & Generatio Tarantulæ exponuntur, ubi obiter nonnulla de Ovis Oſtrearum, & de Semine in genere.

SIcuti animantia cætera, ita pariter & Tarantula, ex ovo ſuam ducit originem, & per ovum ſpeciei propagationem perpetuat. Mas, & fœmina in Tarantularum ſpecie mutuo gaudent conſortio, & vaſa ſeminis proportionata habent; Fœmina ſcilicet ovarium, mas verò organa prolificum ſpiritum generantia, imò & penem, qui exurgit ex media commiſſura thoracis, & ventris, eſtque nigricans, intortus, & forma referens muſcæ aculeum, ut obſervavit quoque in Araneis MARC. AURELIUS SEVERINUS decus magnum Italorum, & Calabriæ, & fusè notat *in ſua Zootomia.* Mares obſervantur minores fœminis, ſicciorique ſtructura præditi, ut videre eſt in figuris; illæ verò pedes habent longiores, & ad motum promptiores, reliqua ad exteriorem ſtructuram ſpectantia habent communia.

Hæc animalcula coeunt appetente Junio menſe, quo tempore animalia penè omnia prolifici ſeminis turgentiam perpetiuntur. De coïtu Aranearum in genere hæc habet ARISTOTELES lib. 5. hiſt. animal. cap. 8. *Cùm fœmina deductam araneam traxerit, mas eandem mutuò trahit, quod ubi ſæpius fecerint, coeunt, & averſis clunibus copulantur; nam propter alvum orbiculatam, modus hic coeundi iis convenit:* Hæc ille. An ita averſè, an verò os ori jungendo coeant Tarantulæ, adhuc obſervatione non didici. Si gravida ſecetur Tarantula, invenitur in ea ovarium ex folliculis ovulorum plenis coagmentatum. Circa æſtatis initia hæc ova fœcundari incipiunt & tunc temporis ventre turgido apparet Tarantula, qualem in tertia figura delineamus: (ſecunda namque figura Tarantulam marem repræſentat) poſt elapſos aliquot à fœcundatione dies, ovulorum folliculum parturit, ejuſque figuram num 4. deſcripſimus.

Folliculus hic, ſive ovulorum congeries, quam parturit Tarantula, coloris eſt cœleſtis, ad differentiam ovarii cochlearum, quod ſubflavi, ac veluti ſplendentis coloris eſt. Poſtquam peperit antedictum folliculum, arctè illum amplectitur ut in figura tertia apparet; & ita amplexum per 12. 15. aut 20. continuos dies detinet, & exindè in campis deſerit, quo-

uſque demum ab ulteriori Solis actuatione maturata ovula excludantur. Tarantula parit ova, modo quo cæteræ araneæ, eorumque emiſſarium propè alvum ſituatur, quod etiam ALDROVANDUS vidit *de inſect. fol. 625.* ubi hæc habet. *Obſervavi ſub captæ araneæ alvo magnum ovorum cumulum adeò exiguorum, ut atomis liceat comparare; erant autem candida, & digito compreſſa crepitum edebant.*

Non evadit fœcunda Tarantula, niſi peracto anno, vel biennio ad ſummum ſuæ ætatis, quo tempore ad perfectam magnitudinem, fœcunditati opportunam perveniſſe creditur. Tempore coïtus, & fœcundationis mas cùm fœmina dulce ducunt conſortium, idque tandiù faciunt, donec fœmina partui proxima fuerit, tunc verò marem non amplius obſervamus, utut fœmina, toto æſtatis tempore, plures ovulorum folliculos pariat.

Folliculus ovulorum ſupradictus, figura, & magnitudine lupino ſimilis eſt, prout figura quarta repræſentat. Si per medium ſecetur, invenitur intus ingens ovulorum copia, ita ut centenos & amplius, quandoque obſervaverimus. Ovula prædicta ordinatè diſpoſita inter ſe ſunt, invicemque uniuntur tenuiſſimis quibuſdam, & flaccidis filulis, imo muco quodam ſui generis. Hanc ovulorum maſſam per medium ſectam quinta figura exhibet. Ovula prædicta, ſeorſim ſumpta, magnitudinis ſunt grani milii, quandoque ſeminum papaveris albi, ſuntque undequaque rotunda; exterior illorum membrana tenuiſſima eſt, & friabilis, intra cujus ſinum prima araneorum ſtamina reconduntur, ab ulteriori Solis actuatione mox mox manifeſtanda. A primo ovulorum partu, ad perfectam uſque eorumdem excluſionem, maturationemque plures dies intercedunt, quandoque viginti, quandoque verò triginta in æſtuoſo Apuliæ ſolo, citiùs, vel tardiùs, prout Tarantula campeſtrem, aut montanam Apuliæ regionem inhabitarit.

Cùm de ovulis inſectorum inciderit ſermo, non abs re erit pauca de ovis Oſtrearum exponere, utpotè quarum propagatio obſcura adhuc eſt apud Philoſophantes. In advectis elapſo Maio Neapoli Romam vivis Oſtreis, dum contemplarer lac inter illarum cavitatem fluitans, & obſervationes acutiori microſcopio pluries repeterem, deprehendi tandem, lac illud nil aliud eſſe, quàm congeriem minutiſſimorum ovulorum, ſeu minutiſſimarum oſtreolarum ſucco cuidam mucaginoſo, ac velut reſinoſo confuſarum; imò ſi ſuper vitrum extendatur lac illud, & lumini fortiori objiciatur, deinde microſcopio obſervetur, quædam motus oſcillatio, ac partium lactis hinc indè progreſſus deprehendetur, quaſi progreſſiones illæ eſſent futuri animantis prima motûs inchoamenta. De motibus hiſce vividiſſimis in aliis animalium ſeminibus à Medico in Italia celeberrimo obſervatis, plura dicere ſuperſedeo, ne caſtas Lectorum aures offendam.

Lac pariter recens è capra emulſum, ſuper vitrum extenſum, & microſ-

copio obſervatum repræſentat quoque infinitam minimorum globulorum copiam, hinc indè agiliter ſe moventium: motum hunc agiliſſimum in globulis obſervavi quoque ſecunda, & tertia ab emulſione die, dummodo tamen aciditatem, aut corruptionem lac non contraxerit: Et ſi lacti parum aquæ miſceatur, diſtinctior ille motus apparebit. Obſervationes has faciebam microſcopio trium lentium ita compoſito, ut res obſervandæ lumini commodè objici poſſent, & ità diligentiùs, acutiùſque intueri.

Sed ad oſtrearum lac redeamus, quod ſuperiùs diximus nil aliud eſſe, quàm congeriem infinitorum ovulorum, ſeu minimarum oſtreolarum, mucagini ſeu reſinoſo cuidam ſucco confuſarum, ut in magnis viviſque oſtreis obſervavimus. Ad quid tamen inſerviat album illud, ac mucoſum gluten ovulis interſperſum, ipſe profectò neſcirem, niſi aſſererem, factum eſſe ab authore naturæ, ut non ſolùm blandum quendam, ac veluti balſamicum madorem tenellis oſtrearum fœturis conciliet, quo poſſint celeriùs maturari, verùm etiam ut minimas illas fœturas jam à matre emiſſas, ſcopulis firmet, & agglutinet, ad hoc, ut & ventorum, & maris incurſibus potenter reſiſtant, & per conciliatam firmitudinem ad debita perducantur incrementa.

CAPUT V.

De morſu Tarantulæ.

NEc cuilibet Regioni, nec quovis anni tempore, venenifera eſt Tarantula, ſed Apuliæ duntaxat, atque æſtivo tempore, præſertim urente canicula; Hyeme ſi mordet, non offendit, imò quod mirum eſt, Tarantulæ illæ, quæ montes ad Apuliam terminantes incolunt, ſi mordent, ne quidem offendunt quocumque demùm tempore mordeant. Noxiæ igitur ſunt, quæ Apuliæ campos accolunt, & potiſſimùm æſtivo tempore, quia tunc ab urentiſſimis Solis radiis venenum illarum exaltatur, & hinc in rabiem actæ quoſcumque ſibi obvios impetunt. Non ſolùm hominibus, ſed aliis quoque animalibus noxiæ ſunt Tarantulæ, quod etiam adnotavit Ælianus *lib.* 1. *cap.* 8. ubi ait cervis eſſe pernicioſas, quibus hedera pro medela eſt, & niſi eam brevi comederint, moriuntur. Ictus illarum graviores putantur à Noſtratibus eo tempore, quo coëunt, ideſt circà initia æſtatis, exaltato ſcilicet veneno, & ob veneris, & æſtivi caloris orgaſmum, ſicuti de aliis etiam veneniferis animalibus vulgò circumfertur: nihilominus tamen, tàm concubitûs tempore, quàm per æſtatis decurſum, venenoſus ſummoperè eſt illarum morſus.

In Apulia Barenſi meſſores frequentiùs ab iis mordentur; illic enim, vaſtiſſima, & oculo meherclè gratiſſima, camporum planities ſpectatur, præſertim dum tritico univerſa luxuriat; Et cùm rariores, ac ferè nullæ arbores ibidem creſcant (tellus namque omnis tritico ſeritur) arva illa omnia torrentur, ac veluti inflammantur à Solaribus radiis, & hac de cauſa Tarantulæ, in majorem rabiem actæ, & caloris impetu laceſſitæ, rabidiùs meſſores, & viatores mordent. Earumque morſibus meſſores potiſſimùm obnoxii ſunt; nam Tarantula vel per ſulcorum ſqualorem, vel per tritici fiſtulas progrediens, manibus, vel pedibus occurrendo veneniferum morſum infligit: quamobrem meſſores ocreolis pedes veſtiunt, ut à morſibus tutiores evadant.

Communiter credunt viperam non mordere, niſi irritatam, prout in circumforaneis obſervamus, qui à morſibus illarum immunes ſunt, propterea quod dexterrimè, & ſine vi eaſdem tractant. Super hoc aſſertum fundata eſt opinio *Domini* CHARRAS de veneno viperæ, putantis nullum in ea venenum latere, ſed totam veneni vim conſiſtere in ſpiritibus viperæ inflammatis, & excandeſcentibus ob vim eidem illatam, ſpirituſque ita inflammati ac in virulentam indolem exaltati, dum animalium humoribus inſeruntur, univerſam illam funeſtorum ſymptomatum procellam confeſtim producunt. Sed cùm ſolida Viri doctiſſimi *Domini* REDI noſtri amiciſſimi experimenta contrariùm evincant, æqui rerum æſtimatores litem hanc dirimant, & in neutram partem propendendo, inconcuſſam veritatem ſtabiliant.

An eadem quæſtio movenda ſit de veneno Tarantulæ, judicio acriores decernant: Hoc unum ſcio per autopſiam; Tarantulam, vigilantes æquè ac dormientes, irritatam, vel non irritatam, ſemper modere, & ſemper veneniferam labem afferre; Pariter morsûs tempore eructat exiguum, vixque perceptibilem liquorem, qui venenumne ſit, an potius inflammatorum, venenatorumque ſpirituum vehiculum, me ſanè latet. Experientiâ quoque popularium noſtrorum conſtat, non ſolùm exitiales eſſe Tarantularum ictus, verùm etiam exitiales futuros liquores, in quibus illa fuerit ſuffocata; quod etiam confirmat oculatus teſtis EPIPHANIUS FERDINANDUS *cap. 2. obſerv.* 81. In quo caſu corruit opinio omnis de ſpiritibus inflammatis; nam quilibet illorum impetus in liquoribus prædictis extinguitur; igitur in ſolidiori ſubjecto, veneni Tarantulini indolem latere aſſerendum erit.

Qui morſi ſunt à Tarantula, ſentiunt ictum non abſimilem, ei quem apis, aut formica infligit. Ab ictu pars circumſcribitur parvo circulo livido, vel flavo, vel nigro, aut alterius hujuſmodi coloris. Dolor ſupervenit vehementiſſimus, quandoque loca doloris ſtupor, atque hujuſmodi ſymptomata varia ſunt, pro vario Tarantulæ colore, magnitudine, veneni exaltatione temperie ægri, & conſimilibus, quæ clariùs

patere non poterunt, niſi deſcribendo nonnullas ægrorum hiſtorias, ut paulò infrà fiet.

CAPUT VI.

Morbi, & ſymptomata morſum conſequentia deſcribuntur.

UNdequaque infelix eſt humana vita, infelicior tamen, ſi morbis, infeliciſſima ſi venenis affligatur, prout experimur in veneno Tarantulæ, quod indole, cæteris venenis inſueta, dum ſemel contagio ſuo corpus afflarit, vel immediatè Patientem enecat, ſi præſto non fuerit muſica, & opportunus remediorum uſus; vel ſi hæc præſto ſint, non perindè tamen venenum omninò extinguitur, ſed in fluidis adeò altè illius veſtigia imprimuntur, ut ſingulis annis, & potiſſimùm tribus æſtatis menſibus veluti reviviſcat, & niſi anniverſaria illa reviviſcentia, choreis, antidotiſque pro tempore demulceatur, toto illo anno ægrotantes innumeris affectionibus graviter divexantur.

Dormientes, & incautos, utplurimùm mordent Tarantulæ; Demorſi ſi vigilant, ſentiunt ictum, veluti à formica, aut ape inflictum. Demorſa pars quandoque dolore, quandoque ſtupore inſigni prehenditur, circulo livido, nigro, aut ſubflavo ſtatim coloratur; paulò poſt in tumorem doloroſum attollitur, qui poſt inſtitutam muſicam, & remediorum uſum ſpontè cum aliis recedit ſymptomatibus.

Paucis elapſis horis à morſu, Patientes ingenti cordis angore, gravi mœſtitia, ſed graviori ſpirandi difficultate, primò corripiuntur, mœſta voce conqueruntur, oculis turbatis incipiunt, & interpellati ab adſtantibus ubinam doleant, vel nihil reſpondent, vel affectam cordis regionem, manu pectori appoſita, demonſtrant, quaſi cor præ cæteris afficiatur.

Symptomata hæc frequentiùs in Tarantatis prima morbi invaſione obſervantur, non ſunt tamen perpetua, & ſingulis ægrotantibus communia; imò nec à ſingulis Tarantulis producuntur, ſed varia pro varia Tarantularum natura, ægri temperie, calore æſtivo magis minuſve adurente; Noſtrates namque obſervarunt Tarantulas borealem Apuliæ regionem magis incolentes, ſæviores eſſe, & ab iis demorſos gravioribus corripi ſymptomatibus, imò variis delectari coloribus, præcipuè rubro, viridi, cæruleo, &c. rarò autem nigricanti. Et ſi adſtantes incedant veſtibus eo colore diffuſis, qui Tarantatis ingratus eſt, neceſſe eſt ut ab illorum ſa-

pectu recedant; nam ad intuitum moleſti coloris angore cordis, & ſymptomatum recrudeſcentia ſtatim corripiuntur.

Pro varietate Tarantularum, varia quoque producuntur ſymptomata. Tarantula ſubalbida producit dolorem levem, cui accedit pruritus, dolor ventris pungens, & diarrhœa. Tarantula ſtellata acutiorem dolorem & pruritum affert; imò & ſtuporem, gravitatem, & dolorem capitis, horrorem totius corporis, &c. Uvea Tarantula præfata quoque mala producit, quibus accedunt tumor, & dolor ingens in loco demorſo, ſpaſmus rigor, & ſudor frigidus univerſalis, aphonia, in vomitum propenſio, tenſio virgæ, & pectinis, ventris inflatio, & reliqua in hiſtoriis infrà dicenda.

Cùm multiplicia, ac penè incredibilia ſint Tarantatorum ſymptomata, quorum multa à depravata imaginatione pendere videntur; non erit à veritate alienum, ſi aſſeramus, venenum Tarantulinum, poſt exacerbationem vehementium ſymptomatum primis diebus apparentium, deſinere demùm in melancholiam ſui generis, eò uſque ægrorum cervicibus imminentem, donec vel ſaltatione, vel muſicâ, vel ætatis mutatione virulenti characteres, è ſanguine, & fluido nervorum, penitùs eliminentur quæ felicitas rarò contingit; nam ſemel demorſi, impoſterùm non ſanantur ampliùs, ut certò conſtat.

Aſſertum hoc innumera confirmant ſymptomata, depravatæ phantaſiæ naturam redolentia; multi namque ex Tarantatis ſepulchra, & ſolitaria loca deſiderant, in feretro mortuorum ſe extendunt tanquam mortui: in puteum ceu deſperati ſe projiciunt. Virgines, & Mulieres, cæteroquin honeſtæ, ſolutis verecundiæ habenis, vehementer ſuſpirant, ululant, indecorè moventur, partes obſcœnas patefaciunt, motum penſilem amant &c. nonnulli volutantur in limo tanquam ſues, & volutatione hac ſummoperè delectantur. Alii verberibus cædi deſiderant in ano, calcaneis, pedibus, dorſo, &c. Alii curſu magnam ſentiunt utilitatem. De colore curioſa quoque obſervantur, Tarantati namque his coloribus delectantur, aliis contrà graviter afficiuntur, & pro vario depravationis phantaſiæ gradu, alternatim variis rerum coloribus recreantur, & affliguntur.

CAPUT VII.

Cætera ſymptomata ulteriùs exponuntur, & quam cum aliis morbis analogiam habeant, demonſtratur.

GEneraliter loquendo ſymptomata Tarantatorum, primo veneni inſultu ſimilia ſunt iis, quæ in maligna febri ex coagulatione obſervari ſolent, qualia ſunt angor cordis, ſpirandi difficultas, omnimoda ferè pulſûs oppreſſio, animalium, vitaliumque actionum repentina, ac penè fatalis jactura. Horum omnium teſtis oculatus eſt optimus Parens meus, iſque apud Lycienſes in Apulia Medicus, ut omnibus conſtat, celeberrimus. Ille igitur tribus in ægris rure Lycium advectis non multis abhinc annis obſervavit; quod cùm tales ægroti maligna febri ex coagulatione laboraſſent, & multa in illis apparerent ſymptomata, Tarantatorum ſymptomatibus multùm analoga, Parentes judicarunt à Tarantula demorſos fuiſſe (repugnante interim ſummoperè optimo Sene parente meo, qui morbum revera eſſe malignam febrim ex coagulatione aſſerebat) & ideo adveniente muſica, choream & ſaltationem inchoarunt patientes, juſſu, & hortatu Parentum: ex iis duo ſaltando mortem accelerarunt, tertius verò in ipſo chorearum actu expiravit: exinde deducimus malignam febrim ex coagulatione, imponere ſæpiſſimè Medicis, ſub ſpecie veneni tarantulini.

Si quid judicare valeo, crederem venenum tarantulinum præcipuam ſedem figere in liquido nervorum, ſive in ſpiritibus animalibus; ſiquidem continui dolores capitis, animi deliquia, dolores oſſium, impotentia ad motum, ventriculi dolores, cordis oppreſſiones, & reliqua hujus generis ſymptomata morboſam ſpirituum naturam abundè patefaciunt; non excludendo tamen antecedentem ipſius ſanguinis virulentam quoque indiſpoſitionem.

Præcipua membra, quæ in Tarantatis mulctari videntur, ſunt ventriculus, & cor (ſi pro corde intelligenda ſit ſanguinis maſſa per cor circulans, non litigo) ideò rarò illi immunes ſunt doloribus ventriculi, nauſea, ſiti, inappetentia; necnon angore cordis, convulſione, gravitate & afflictione circa pectus, undè ſemper ſunt luctuoſi, ſuſpirioſi, pallidi, & taciturni. Notatu quoque dignum eſt multas mulieres ex noſtratibus chloroſi laborantes, eadem ferè pati ſymptomata, quæ Tarantati; & quoniam pro Tarantatis habitæ ſunt, conſueto more ſingulis annis ſaltarunt, & per ſaltationes à chloroſi, diuturniſque hyſteriis immunes omni-

nò evaſerunt, quoniam antedictæ mulieres à chloroſi, variiſque hujuſmodi diuturnis morbis ſaltando, & ſudores hac ratione eliciendo, liberatæ ſunt: dogma practicum exindè deducitur, quod tales mulierum morbi nunquam rationabiliùs curabuntur, quàm per medicamenta roborantia, effœtam, atque elanguidam ſanguinis maſſam exaltantia; non verò per purgantia, ſaccharata, & ſimilia majorem languorem ſanguini inducentia. Inter præcipua roborantia effœtam, ac debilem ſanguinis maſſam in chronicis morbis, laudo maximoperè equitationes in aëre ruſticano factas ſingulis diebus, horâ potiſſimùm matutinâ, quibus equitationibus morbos chronicos penè incurabiles protinùs eliminavi. Hæc obiter de equitatione, & ſaltatione in curandis chronicis adnotavi, ut clariùs pateret quantùm valeat exercitium ad roborandam, reſtituendamque emortuam penè ſanguinis maſſam in chronicis, irrito quovis alio remediorum genere, præcipuè ſi ab animi pathemate oriantur; equitatio tamen præ cæteris laudatur, utpotè in qua tota vis ſuccuſſionis ab equo facta in imum ventrem terminatur, ubi fermenta excitantur, & ſtagnans materies circulum amiſſum recuperat.

Non reticendum hîc erit, quod licèt in noſtris Regionibus, & Tarantulæ venenum, & Tarantati revera dentur; mulieres tamen, quarum inter Tarantatos pars magna eſt, morbum hunc frequentiſſimè ſimulant per ſymptomata eidem familiaria; nam ſive amoris igniculis, ſive jactura rei familiaris, ſive aliorum malorum mulieribus propriorum tædio afficiantur, ob aſſiduum de talibus objectis mœrorem, in deſperationem, ac ferè in melancholiam degenerant. His omnibus accedit vita ſolitaria adinſtar Clauſtralium, ab omni, quamvis honeſta, familiarium hominum confabulatione immunis. Accedit pariter aër aduſtiſſimus, temperies mulierum ardentiſſima, cibi calidi, & maximè alibiles, otioſa vita, &c. Atque tam prioribus, quàm poſterioribus hiſce de cauſis in mœrorem, & affectionem melancholicam frequenter degenerant, eademque ratione omni muſices concentu, & choreis delectantur ſummoperè; undè ut opportuna hac muſices occaſione, ſolis Tarantatis permiſſa, utantur, Tarantatas ſe fingunt, fuco autem, & ſimulationi accedunt pallor vultûs, mœror, ſpirandi difficultas, angor cordis, depravata imaginatio, & reliqua ſimulati potius, quàm veri Tarantularum veneni, ſymptomata (& cùm maximè grata ſit hæc chorea Mulieribus, ceſſit apud noſtrates in adagium; *il Carnevaletto delle Donne*) Et quamvis ſolæ mulieres morbum hunc quandoque ſimulent, non perindè tamen ſuſpicandum hoc etiam erit de reliquis Tarantatis; nam nonnulli Viri, cæteroquin eruditi & Religioſi, cùm minimè Tarantatis crederent, periculum in ſe ipſis fecerunt, & in Apulia demorſi à Tarantula, in imminens vitæ diſcrimen inciderunt, & niſi præſto fuiſſet muſica, brevi animam ſe efflaturos fatebantur, ut aſſerit etiam EPIPHANIUS noſter loco laudato.

Tarantula, ut diximus, venenifera duntaxat eſt in Apulia, & præſertim camporum incola; nam quæ in montibus Apuliæ vicinis reperitur, vel nullo, vel non pernicioſo pollet veneno. Et ſi eadem campeſtris Apuliæ Tarantula in exteras regiones, Neapolim ſcilicèt, Romam, &c. transferatur; ſi mordebit, nulla ibidem afferet patientibus incommoda; & ſi afferet, pauca erunt, & levia, ut inferiùs in hiſtoriis. Dicunt nonnulli tandiù in Tarantatis vigere venenum, quandiù ipſa vivit Tarantula, &c. ſed cùm hoc falſiſſimum ſit, ut experientia infallibili apud Noſtrates conſtat, nihil immorabor in hac refellenda falſitate.

Non ſolùm Tarantulæ Apulæ, verùm etiam Scorpiones Apuli veneniferi ſunt: obſervatione namque conſtat, à ſcorpione punctos, eadem ferè pati ſymptomata, ac ſi à Tarantula morſi eſſent; choreâ delectantur, & muſicâ, iiſdem duntaxat ſanantur, ut infrà in hiſtoriis, &c. Hac de cauſa quamplures Græci ſenes, & populares noſtri, arbitrati ſunt ſymptomata ea omnia, quæ vulgò Tarantulis adſcribuntur, pendere potiſſimùm à ſcorpionum morſu. Sed quoniam aſſertum hoc falſitatis redarguit inconcuſſa Regionum noſtrarum experientia, ideò in præſenti ſtatuimus, Tarantulam æquè ac Scorpionem Apuliæ eſſe ſummoperè veneniferos, eadem ferè producere ſymptomata, & iiſdem remediis, muſica ſcilicet, choreis, &c. ſanari; ſcorpiones tamen minùs virulenti ſunt, quàm in Africa, magis verò quàm in reliqua Italia.

Sunt qui à Tarantula demorſi paucis diebus moriuntur, nil proficientibus muſica, & antidotis; nonnulli contra præfatis remediis ab imminenti morte liberantur. Cæterùm veneni ſeminia, more reliquis inſueto, adeò altè incoquuntur humoribus, ut vix deleri poſſint; immò ferè ſemper ad mortem uſque comitantur patientem, &c. Et quod ſemper diximus, Tarantulæ venenum ſemel corpori illatum, indelebile imposterum eſt.

Periodum, & recrudeſcentiam venenorum curioſum eſt indagare. Caninum venenum ad 30. quandoque annos maſſæ ſanguineæ inhæſit, ſtatiſque temporibus recrudeſcendo ad mortem uſque patientis duravit; hac de re legi meretur hiſtoria HILDANI *cent.* 1. *obſ.* 86. de Matrona, quæ à cane rabido demorſa, per triginta ferè annorum ſpatium, ſingulo ſeptennio, veneni recrudeſcentiam patiebatur, donec tandem mortua fuit. Vulgò credunt venenum caninum, ſi elapſis 40. diebus non manifeſtetur, imposterum non ampliùs manifeſtari, ſed hoc falſum eſſe præfata HILDANI teſtatur hiſtoria. Nos quoque Romæ hoc anno 1695. vidimus Pharmacopœum, qui, cùm demorſus fuiſſet à cane, menſe Junio ejuſdem anni, in Urbinatenſi Civitate Patria ſua, & exindè Romam veniſſet, derepentè factus manico hidrophobus, poſt biduum periit; circa medietatem Octobris nuper elapſi hoc idem quoque obſervavit Neapoli in Juvene Medico Vir celeberrimus LUCAS TOZZIUS Summi Pontificis hodiè Archiater, ut

nuper mihi familiariter narrabat. Fracastorius *lib. 2. de morb. contag.* ait. *Vidi ipſe puerum, qui poſt octo menſes, ex quo domorſus fuerat à cane, contagionem oſtendit, ex quà mox periit*, &c. Venereæ luis caracter, ad 30. & plures annos, ſanguini inhæret abſque ulla moleſtia, & incommoda patientis valetudine; recrudeſcit tamen derepentè tanta ſymptomatum vehementia, ac ſi tunc primò ſuperveniſſet. Tarantulæ venenum ſingulis annis, & potiſſimùm circa illud tempus, quo patienti illatum fuit, infallibiliter recrudeſcit. Dum calor Solis ardentiùs exurere incipit, quod contingit circa initia Julii, & Auguſti, Tarantati lentè venientem recrudeſcentiam veneni perſentiunt, ſeque manifeſtantem per innappetentiam, cordis angorem, capitis gravitatem, ſitim, oſſium veluti fracturam, & hujuſmodi alia, quæ quandoque ſenſim, quandoque derepentè ſuperveniunt, & veneni paroxyſmum incutiunt. Si patientes de præfatis ſymptomatibus lentè ſubrepentibus advertuntur, ſtatim ad muſicam, & choream confugiunt, ne à ſuperveniente derepentè paroxyſmo corripiantur. Si verò paroxyſmus, abſque præviis antedictorum ſymptomatum nunciis, inopinatò ægrum invadat, tunc ille, veluti fulmine tactus humi concidit ſemimortuus, manus, facies, aliæque extremitates denigrantur, ſuffocatione, & ſpirandi difficultate corripitur, & ita jacet, quouſque veniant Cytharrœdi, quorum conſueto modulamine audito, ſenſim in vitam reſtituitur, ad choream diſponitur, atque artus primò, mox verò univerſum corpus movet.

Si debito tempore æger non ſaltaverit, toto illo anno graviſſimis urgetur ſymptomatibus, icteritio ſcilicet cutis colore, anxietate cordis, inappetentiâ, febriculâ, & reliquis toties repetitis; imò ſi Tarantati vervecina carne, cucumere, aut citrulo utantur, ſtatim dolore ventriculi moleſtiſſimo divexantur. At ſi ſingulis annis conſueto tempore ſaltaverit, ſudaverit, & muſices ſono veneni ſeminia foras eliminaverit, toto illo anno optima fruitur valetudine, nec ullis ſubjacet ſymptomatibus modo recenſitis.

CAPUT VIII.

Curatio morsûs Tarantulæ, & effectuum ab eo provenientium.

SAlus ægrorum omnium, quibus venenum aliquod illatum fuerit, in ancipiti eſt, multò magis ſi à Tarantula, aut Apulo Scorpione demorſi

ſint, quorum plurimi brevi horarum ſpatio moriuntur, irritis, & muſica, & antidotis.

Ad duo communiter genera reducunt auctores venenorum effectus, ad coagulantes ſcilicet, & diſſolventes maſſam ſanguineam. Ex phœnomenis toties repetitis, quiſquis deducere poterit, venenum Tarantularum diſponere humores ad coagulum, ſive incraſſationem; idque ſatis indicant repentina pulſûs oppreſſio, angor cordis, maxima ſpirandi difficultas, faciei, aliarumque extremitatum deturpata nigrities, rigor, horrorque univerſalis, ſopor gravis, & reliqua hiſce analoga, quæ quidem varia ſunt, pro varia Tarantularum indole, varia ægri temperie, & antecedenti corporis morboſa aliqua diſpoſitione, calore æſtatis magis minuſve ardenti, &c.

Sive à Tarantula, ſive à Scorpione Apulis morſus quis fuerit, indicationes curativæ ſunt, diſſolvendi attenuandique humores virulento afflatos contagio, per medicamenta alexipharmaca, theriacalia, bezoardica, & reliqua parum diverſa ab iis, quibus utuntur Medici in demorſis à vipera. Demorſum locum ſtatim ſcarificant Noſtrates lanceola, & quoniam magnus ſtupor affectum locum interdùm occupat, patientes ſcarificationis dolorem non ſentiunt: Factâ ſcarificatione cucurbitulam applicant ad veneni extractionem, exindè theriaca, & allio contuſo, quandoque mithridatio, aut confectione orvietana partem fovent, donec venenum aliquantiſper fuerit debilitatum.

Ipſe verò (ſi meo arbitratu uti unquam licebit,) demorſum locum candenti ferramento ſtatim adurerem; ignis namque, cùm ſit de genere ſtimulorum, iſque ſtimulus vehementiſſimus, excitat, in fibris affecti loci, & ſucceſſivè in toto ſyſtemate fibrarum humani corporis, oſcillationem quandam motum vividum, continuatum, & vehementem, qua ratione humores qui ſunt ad contactum ſolidorum ità oſcillantium, ſolvuntur, dimoventur, attenuanturque; & à veneno coagulante, vix unquam figi poterunt, præſertim in affecto loco, ubi ſtimulus ignis eſt potentior, & humorum ad coagulationem major inclinatio. Quoniam verò felices hos ignis effectus nec ipſe adhuc expertus ſum, nec ab aliis didici auctoribus, ſuperſedeo nunc à majori illorum præconio; obiter tamen notare non gravabor effectus ignis in aliis morbis.

Pluries obſervavi, uſtionem candenti ferramento factam, in incipiente gangræna, vel incipientibus, ſed ſordidis ulceribus, graviſſima damna intuliſſe; nam per cruſtam illam ab uſtione intempeſtiva productam, hiantia fibrillarum, vaſorumque oſcula, prorsùs clauſa fuerunt; ideò impedita neceſſaria corroſivi, & gangrænoſi humoris per ea repurgatione, nil mirum quod noxius ulceris humor ad interiora retrocedens, pro diverſitate partium in quibus deponebatur, diverſa, & gravia adduxerit ſymptoma-

ta; Porrò aduſta pars prorsùs exſiccabatur, & nigreſcebat, & ad malorum cumulum paucis diebus interpoſitis mors ſuperveniebat, ut non ſemel obſervavi Patavii, aliiſque Italiæ Xenodochiis.

Dum igitur talia ulcera medenda occurrunt cum ſuſpicione malignitatis, & magna humoris eroſione, non ſunt ſtatim adhibenda ferramenta ignita, aut remedia cauſtica, ſed foveri incipiant decoctis balſamicis, amaricantibus, vulnerariis, & ſimilibus, quibus eroſivi humoris ad exteriora evocatio procuratur, fibræ flaccidæ ac ferè eroſæ conſolidantur, & circulantibus per affectum locum humoribus balſamica quædam conciliatur dulcificatio, ac robur. Et hîc candidè fateor, quod ſi poſtpoſitis unguentaceis, & oleoſis vulgarium Medicorum remediis præfatæ decoctiones vulnerariæ, & balſamicæ intus, & extra adhibeantur, methodoque recenſita, patienter, atque aſſiduè, maligna, & gangrænoſa ulcera in principio tractentur, non ſolùm brevi curabuntur, ſed nunquam ferè in corruptionem, aut incurabilem ſtatum degenerabunt. Cæterùm ſi remediis hiſce ſtatim præſcriptis nil proficies, ſed in ulcere contagium, & depaſcentia ſupervenerint, in his duobus caſibus dumtaxat ad uſtionem, remedia cauſtica, & tandem ad membri abſciſſionem, ſi gangræniſmus immineat, deveniendum. Inuſto ulcere curandum, ut citiſſimè decidat eſchara, ne per illam occluſa vaſorum inuſtorum oſcula, maligni humoris eruptionem impediant, ut ſupra obſervavimus; ſucco petroſelini inuncta pars, brevi de ſe eſcharam emittit, ſi ſuper ambuſtum locum inſuffletur flos farinæ tritici in tenuiſſimum alcohol redactæ, & exindè ſuperponatur petia vino nigro madida per diem ulceri relinquenda; poſtea oleo lini foveatur, decidet quoque eſchara, ut vidi Patavii curante Domino MARCHETTO.

Sed è diverticulo in viam. Noſtrates, poſtquam demorſum à Tarantula locum, & ſcarificaverint, & alexipharmacis inunxerint, ad interna demùm remedia ſe convertunt. Inter hæc primas tenent, *ſpiritus vini roſmarinatus, ſive aqua Reginæ Hungariæ vel potiùs ipſa eſſentia roſmarini per ſe deſtillata, & ſumpta cum aqua theriacali, corticum citri, vel hyſſopi, meliſſæ, ſerpilli*, &c. ſtatim itaque exhiberi poterit *ſpiritus vini roſmarinatus ab unc. 1. ad ij. aqua ſerpilli, aut brodio herbis alexiteriis alterato*, ægerque in lecto cooperiatur ad ſudores eliciendos, quibus faciliùs extorquendis pannum lineum ſpiritu vini madidum, & nudo corpori obvolvendum, priùs tamen calefactum leniter, ſummoperè laudatur, EPIPHANUS FERDINANDUS ſequens electuarium, quod antiphalangium vocat, tanquam ſummoperè utile, & à ſe expertum in obſervationibus ſuis proponit: ſit igitur. ℞. *bacciarum myrti & tamariſci, ana, unc. 1. ſeminum paſtinacæ nigellæ, agni caſti, dauci, aniſi, cumini, & origani, ana, drach. 1. terræ ſigillatæ & boli armenæ orientalis ana, drach. ij. cum ſyrupo totius citri f. s. a. electuarium de quo ſume quotidie manc drach. ij & ſuperbibe brodium alteratum herbis, & radicibus alexiteriis.* Cæterùm fruſtranea propemodùm ſunt, tùm hæc,

tùm alia remedia, quæ proponi poſſent, niſi præſto ſit, & adhibeatur muſica, ut conſtans, & infallibilis noſtrarum Regionum evincit experientia; Siquidem muſica præcipuum eſt Tarantatorum antidotum, quâ quidem auditâ, quamvis adinſtar apoplecticorum jaceant patientes, ſenſim movere incipiunt manus, pedes, & exindè reliqua membra, donec tandem in pedes erigantur, erecti ululant, ſuſpirant, obſcœna eventilant, & ſaltationes integro triduo abſolvunt. Sed de his ſpeciatim.

CAPUT IX.

Chorea, & Muſica ſunt præcipuum hujus veneni antidotum. Ubi obiter modus ſaltandi Apuliæ familiaris deſcribitur.

QUoniam irritis quibuſcumque remediis, brevi intereunt Tarantati, niſi muſica præſto fuerit; ideò de modo ſaltandi nobis familiari pauca mox dicemus.

A Tarantula demorſi paulò poſt humi concidunt ſemimortui, cum totali virium, & ſenſuum jactura, difficulter quandoque ſpirant, quandoque luctuosè ſuſpirant, frequenter tamen immobiles jacent ac velut exanimes. Inchoato muſices ſono ſenſim miteſcere incipiunt ſymptomata antedicta, æger digitos, manus, mox pedes, movere incipit, & ſucceſſivè cætera membra, creſcenteque ſonorum modulamine, motus ipſe membrorum augetur, & ſi patiens humi jacet, vehementiſſimè in pedes elevatur, ſaltationes inchoat, ſuſpirat, & modis ferè admirandis contorquetur: Vehementes has, ac primas ſaltationes pluribus horis, ſed frequenter duabus, tribus horis continuat; poſtquam verò paululùm quieverit in lecto ad ſudores abſtergendos, vireſque reficiendas, eadem vehementia ſaltationes redintegrat, & facta ſupputatione duodecim ferè horas quotidiè impendit in ſaltationibus viciſſim inſtitutis; Et quod mirum eſt, non ſolùm à vehementibus hiſce ſaltationum laboribus laſſitudinem aut debilitatem aliquam non ſentiunt patientes, ſed exindè, ut aiunt, agiliores, fortioreſque evadunt.

Saltationem inchoant frequenter circa ortum Solis, eamque nonnulli abſque ulla quiete protrahunt ad horam unam circiter ante meridiem; coguntur tamen interdùm quieſcere, non laſſitudinis cauſâ, ſed quia diſſonantiam aliquam in muſicis inſtrumentis percipiunt, quam dum perceperint, adeò vehementibus corripiuntur ſuſpiriis, & angoribus cordis, ut dictu ſit incredibile; imò tandiù ſuſpirant, & affliguntur, donec ad con-

ſonantiam redacto inſtrumento ſaltare denuò incipiant. Mirum quoque eſt, quod rudes puellæ, & inculti ruſtici, qui ne unquam viderunt quidem nobiliora muſices inſtrumenta, ſaltationis tamen tempore, tam periti evadant diſſonantiarum, & conſonantiarum artifices, & cenſores.

Circa horam meridianam quieſcunt à ſono, & chorea, lectoque componuntur ad ſudorum evocationem, quibus evocatis, & abſterſis, tenui brodio, vel ſimili tenui cibo reficiuntur; nam graviſſima quâ tunc detinentur inappetentia, lautiorem ciborum copiam vix, ac ne vix quidem permittit. Hora una circiter pomeridiana, vel duabus horis ad ſummum, ſaltationes renovant eadem vehementiâ, eaſque continuant modo ſupradicto uſque ad veſperas. Veſperi denuò lectulum ingrediuntur, ſudores excitant, iiſque abſterſis tenui victu reficiuntur, & ſomno demùm ſe componunt. Hic ſaltandi modus communiter per quatuor dies exercetur, rarò ad ſextum extenditur.

Generaliter ſaltandi terminus incertus eſt, multi namque tamdiù ſaltant, donec ab omnibus ſolutos ſymptomatibus ſe perſentiant, quod frequentiſſimè ſuccedit poſt tertium vel quartum diem; tunc enim ſpoliatâ ſanguinis maſsâ virulentis partibus per ſupervenientes ſudores, priſtina ſalutis commoda recuperat patiens, & toto illo anno à pravi morbi ſymptomatibus immunis vivit. Et quamvis per ſudores ſaltationibus provocatos venenoſa morbi ſeminia à ſanguine eliminentur, non perinde tamen ſequitur, ut ſudores à vulgaribus diaphoreticis provocati hoc idem præſtare poſſint; nam plures ex noſtratibus Medicis, quamvis, poſtpoſita ſaltatione, ſudores provocaverint per aquas, & confectiones diaphoreticas, nonnullis diebus ante ſuſpectam paroxyſmi invaſionem; nihilominùs tamen paroxyſmus verè ſupervenit, & majori cum impetu, fuitque neceſſarium choream adire, & novos ſudores per repetitas ſaltationes procurare, & ita paroxyſmum omninò jugulare.

Circa illud anni tempus, quo à Tarantula demorſus fuit patiens, recrudeſcunt gravia hujus morbi ſymptomata, unde qui prompti non ſunt in antevertendo morbi inſultu per conſuetas choreas, ipſos paroxyſmus derepentè ingruens præoccupat; ideò ubicumque reperiantur, concidunt veluti apoplectici, aphoni, cum denigratione faciei, & extremorum, &c. de quibus omnibus admoniti parentes ſtatim citharœdos vocant, ut ſonos inchoent, quibus auditis ſenſim reſipiſcit patiens, primò manus, mox pedes, dein reliquum corpus movet; in pedes erigitur, & ſaltationes conſueto more abſolvit. Et ut ſupra indicavimus, ſi opportuno tempore non ſaltaverit, ſudoreſque hoc pacto evocaverit patiens, toto illo anno miſerrimè diſcruciatur inappetentiâ, colore cutis icterico, laſſitudine univerſali, & reliquis ſupra recenſitis malis, quæ magis magiſque ingraveſcunt, ſi annis ſequentibus ne quidem ſaltaverit, donec tandem in cachexiam, hydropem, & morbos incurabiles incidat.

Nonnulla curioſa hîc ſubnectemus, quæ Tarantati chorearum tempore faciunt. Univerſaliter omnes Tarantati in magno illo ſaltationum vigore ſuſpirant, altè conqueruntur, ebriorum adinſtar, internorum externorumque ſenſuum rectum uſum ferè amittunt. Adſtantes, & Parentes confusè atque æqualiter tractant, & de præteritis ferè non recordantur. Ex illis tamen nonnulli, ſaltationis tempore delectantur ſummoperè frondibus vitis, vel arundinis, eaſque manibus per aëra circumferunt, atque madefaciunt, faciei ac collo circumnectunt, imò in aquam ipſam manus, & faciem immergunt; Alii rubras veſtes, vel nudos enſes manibus tractare cupiunt. Hinc apud vulgus invaluit opinio, ſaltantes cum frondibus vitis, demorſos eſſe à Tarantula; contrà cum enſibus nudis, ab Apulo Scorpione, qua de re fides ſit apud ipſum vulgus. Alii, dum parum à ſaltatione quieverint, humi caveam effodiunt, aquâ implent, & in luto illo veluti ſues volutari ſummoperè cupiunt. Demùm inter initia ſaltationis quandoque enſes petunt, & artem gladiatoriam ſaltando exercent, quandoque ſpeculum volunt, & dum in eo propriam vident imaginem, vehementiſſimè ſuſpirant. Quandoque veſtes pretioſas, pulchra induſia, monilia & alia hujus generis ornamenta petunt, magnaque reverentia ab adſtantibus accipiunt, & omnia ordinatè diſponunt circa aream, in qua ſaltationes ducunt, iiſque viciſſim utuntur, ac delectantur ſaltationis tempore juxtà varios impulſus, quos læſa imaginatio intus excitaverit; veſtibus, & induſiis coloris amœni, ut plurimùm rubri, cœrulei, & flammei delectantur; nigrum contrà vehementer horrent, ad illius aſpectum ſuſpirant, & adſtantes tali colore incedentes quaſi manibus impetunt, & foras exire jubent, &c.

CAPUT X.

Nonnulla alia circa choream breviter expenduntur.

QUemadmodùm Tarantulæ ſunt diverſæ magnitudinis, coloris, & virulentiæ, ità & Tarantati à diverſis Sonorum generibus ad ſaltandum excitantur delectanturque, prout à variæ ſpeciei Tarantula fuerint demorſi; imò non ſolùm ſinguli patientes particulari modulamine delectantur, & excitantur ad choreas, verùm etiam & particulari inſtrumento, alii ſcilicet fiſtula paſtorali, alii tympano parvo, cythara, lyra, cymbalo, fidibus, & tibicinibus varii generis. Hinc curioſum eſt obſervare, quod Cytharœdi interdum, quamvis tria vel quatuor diverſa ſonorum genera efformaverint, ab iis tamen patientes ne minimùm ad ſaltationes moventur, dùm verò aliud efformant à præfatis diverſum, & ipſorum vene-

no

no forſan accommodatum, ſtatim ad illum ſuſpirant, & ſaltare vehementer incipiunt. Hoc unum tamen verum eſt, patientes, licèt ſuo quique delectentur ſono, omnes tamen velociſſima ſonorum modulamina deſiderare (quæ ſonorum velocitas vulgò dicitur *Tarantella.*) Ideò Cytharœdi horum non ignari, faciliter mulierum fucum ſolent manifeſtare; nam ſi viderint mulierem ad quoſcumque ſonorum concentus veloces, aut tardos, & ſimiles alios, ſtatim, imò & indiſcriminatim ſaltare, dicunt eam non eſſe revera Tarantatam, uti poſtea experientiâ certum comperitur.

Atque hæc ſunt, quæ de chorea ejuſdemque effectibus breviter adnotavimus; reliquum eſt, ut mox perpendamus an ipſa Tarantula ad muſices ſonum revera ſaltet, & an alia animalia ab eadem demorſa ad ſaltandum cogantur.

Tarantulam ad ſonorum concentus ſaltare nonnulli crediderunt, inter quos Kircherus *mund. magnet. lib.* 13. *part.* 8. aliique Auctores, qui ex alienis dictis potiùs, quàm per autopſiam hac de re judicarunt. Ex antedictis tamen ſciendum, Tarantulam eſſe de genere Araneorum, ſive Phalangiorum octonoculorum, cujus ſubſtantia ferè tota friabilis, membranea, & ſubtilliſſima eſt, atque ſui generis nutritia lympha turgeſcens (ſanguinis namque veſtigia rarò in eadem obſervavimus) undè hac ratione à quolibet, vel leviſſimo motu externo, in ſubſultus involuntarios impelli poſſe credendum.

Porrò Tarantula ex natura ſua ad ſaltus, motuſque vehementiores prona eſt, & ferè nunquam quieſcere obſervatur, multò magis ſi adurens æſtatis calor acceſſerit, quo exaltati attenuatique Tarantulæ humores in majores motus ſubſultorios eandem adigunt. Cùm intuerer interdùm avulſum Tarantulæ pedem, integris ferè horis duabus ſubſultorios, vehementioreſque motus in illo obſervavi. Duobus his motibus, ſi tertius accedat, undulatio ſcilicet aëris, & vehemens ejuſdem preſſio à muſicis inſtrumentis facta, & Tarantulæ membraneum corpus incurrens, mirum non eſt, ſi ea ad muſices ſonum ſubſilire tunc temporis videatur; ſubſultuſque illi externis motibus potiùs debeantur, quàm voluptati Tarantulæ ex neceſſario naturæ inſtinctu ad ſonum ſubſilientis, quæ omnia magis patebunt legenti librum *de vi percuſſionis*, quem nuperis annis emiſit vir celeberrimus Borellus Academiæ Neapolitanæ & Romanæ decus magnum, ubi multa virium impulſûs arcana examinantur. Cæterùm quamvis hæc ipſe ſentiam, non perindè tamen omninò nego Tarantulam ad muſices ſonum ex interna quaſi voluptate ſubſilire, præſertim cùm Epiphanius laudatus hoc aſſerat, & alii quamplures teſtes oculares, ſed majori probatione rem hanc indigere arbitror.

Videbimus mox an reliqua animalia à Tarantula demorſa ſaltare cogantur, ut homo. Noſtrates paſſim opinantur affirmativè, & ab oculatis teſtibus hoc pluries audivimus. Sennertus quoque *lib.* 1. *cap.* 7. *ex* Epi-

PHANIO *in ſuis obſerv.* refert veſpam à Tarantula demorſam, unà cum ipſa Tarantula ſaltaſſe ad ſonum fidicinum, imò & gallum demorſum pariter ſaltaſſe. An animalia demorſa iiſdem de cauſis ſaltare cogantur, quibus Tarantulam ad ſaltandum cogi nuper indicavimus, dubius hæreo. Fateor tamen, quod ſicuti à cane rabido demorſi ululant adinſtar canum, aliaſque operationes canibus analogas exercent, ob impreſſas forſan in illato veneno rabidi animalis ideas; pariter ſi in ſummè activo Tarantulæ veneno ejuſdem animalculi inſtinctus, atque inclinationes lateant, eæque per veneni vehiculum animalibus communicatæ ſint, quid mirum ſi in his totas ſuas vires, & à venenati inſecti natura parum differentes exerant?

Elapſo decennio dum exercerem praxim Neapoli in celeberrimo illo tùm Doctorum Virorum, tùm Scientiarum Emporio, amicus quidam noſter varias Tarantulas vivas Apuliâ transferri curavit circa menſem Auguſtum. Unam ex illis tenui vibice priùs irritavimus, irritatæ ſtatim cuniculi vivi caput aptavimus, cujus ſuperius labium paulò poſt bis momordit; tranſactis duabus horis demorſi cuniculi labia inſigniter intumuerunt, nigreſcebant, & ipſe ſuboſcurâ ſpirandi difficultate, & blanda totius corporis horripilatione correptus humi concidit; uſque ad quartum diem nec cibum hauſit, nec potum, ſed ſtupidus, ac veluti comatoſus jacens, & præfatis graviter preſſus ſymptomatibus quinta die circa meridiem obiit.

Caput, labia, & lingua ante mortem vehementer intumuerunt; imò, & abdomen. Licèt Cytharœdus acceſſerit, & varia ſonorum modulamina efformârit, non perindè tamen cuniculus movebatur, aut ſubſiliebat, ſed ſemper aphonus, & immobilis jacuit. Probabile itaque eſt in ſola Apulia miros ſaltationis effectus producere venenum illud, quò loci ab urentioribus Solis caloribus ad debitum exaltationis gradum evehitur, non ità in reliquis Regionibus, ſub frigidiori forſan climate conſtitutis. Lycium redux decreveram nonnulla in animalibus experimenta per Tarantulæ morſum tentare; ſed quoniam vix domum attigeram, quod in exteras Regiones peregrinandum mihi fuit, ideò nequidquam hac de re potui abſolvere.

Aperto cuniculi cadavere, venas, & arterias cerebri turgidas invenimus, & cerebrum ipſum levi affectum inflammatione, maculis lividis hinc inde conſperſum. Pulmones, & reliqua viſcera naturalia ſanguine concreto, & nigro nimiùm diſtendebantur. In ventriculis cordis grumi majores ſanguinis, & tenues rami polypoſæ concretionis conſpiciebantur. Magna ſeri copia hinc indè exteriùs in cerebro fluctuabat. Reliqua demùm ſana erant, & inculpata.

Nil frequentiùs occurrit in apertione cadaverum, quàm hæc ſeri extravaſatio in partibus, & cavitatibus corporis. Eam tamen potiſſimùm ob-

ſervavi in cadaveribus eorum, qui ob generalem aliquam ſanguinis coagulationem, vel potiùs particularem in aliquo viſcere obſtructo perierunt. Univerſalem intelligo in malignis febribus à coagulatione; particularem verò in apoplexia, pulmonum morbis quamplurimis, & viſcerum obſtructionibus, ac ſcirrhis; Undè in extinctis ab apoplexia ſæpiſſimè copioſam ſeri fluctuationem obſervamus extrà, vel intrà cerebrum; in extinctis verò à pulmonum morbis, in cavitate thoracis, & ſic deinceps. Et hæc ſeri evaſatio recenſeri potiùs debet inter effectus, quàm inter cauſas morbi principalis, utpotè quia paucis ante mortem diebus, aut menſibus ſe manifeſtat. Quod præ cæteris obſervavi in iis, qui ex polypo cordis moriuntur, hi paulò ante mortem tumore pedum œdematoſo vexari incipiunt, mox cachexiâ, & tandem hydrope corripiuntur. Huic obſervationi quadrat & illa de aſthmate, aliiſque pectoris morbis, in quibus impedimentum aliquod vel in auricula dextera, vel in dextero cordis ventriculo adeſt, utpotè dilatatio, aneuriſma, polypus, oſſificatio & reliqua hujuſmodi exonerationem ſanguinis è dextero cordis ventriculo in pulmones impedientia: in his,inquam,morbis obſervavi, exteriorem dextræ manus partem attolli ſenſim in tumorem, coloris vel naturalis, vel ſubpallidi, & morbo ad interitum ægri properante, tumorem illum altiùs elevari, & per continuatum brachium expandi. Quando igitur talem tumorem in exteriori, & mox in interiori manûs parte deprehenderis, aderitque ſpirandi aliqua difficultas, ſemper prædicito impedimentum aliquod circa dextrum cordis ventriculum, aut circa illius auriculam, ut cadaveris ſectio clariùs manifeſtabit.

CAPUT XI.

Variæ Ægrorum Hiſtoriæ proponuntur.

HISTORIA I.

Nobilis Mulier Lycienſis an. 1689. rure in urbem regrediens, ſeceſſit in cellam vinariam, in qua cùm pauliſper commorata eſſet, domum rediit, negotiiſque domeſticis occupata, morſum quemdam in femore dextro ſenſit, formicæ morſui non diſſimilem; interea temporis neglecta levi punctura ad prandendum ſe contulit, vixque pauco ingeſto cibo, femur, & inferiores artus ſenſim ſtupefiebant, nec ullam vellicationis moleſtiam à patiente factam ſentiebant. Quamobrem relicto prandio ſeceſſit in cubiculum, ut obſervaret demorſum femur, invenitque in loco demorſo parvum tumorem magnitudine lentis, ſubrubrum ac ferè

liveſcentem, cui ſtatim theriacam allio contuſo mixtam applicuit, eodemque tempore vehemens cordis angor & magna ſpirandi difficultas ſupervenerunt. Mox lectulo compoſita totius corporis tremore correpta fuit, tali profectò vehementia, ut vix duo robuſti homines eam continere potuiſſent; paulò poſt ingens dolor in articulis, & digitis pedum ſupervenit, & præ doloris magnitudine ægrè ferebat leviſſimum pondus induſii linei corpori ſuperpoſiti. Accerſito Medico pars affecta pluries ſecta fuit lanceolâ, ſectionique ſuperpoſita theriaca cum allio contuſo; intus verò ſumpſit confectionem alchermes cum vino generoſo. Sed omnia hæc fruſtra, nam ſenſim aphonia, & ſpirandi difficultas creſcebant, & patiens dicebat linguam ſibi ad interiora convelli, & ita impedire, ne poſſet verba pronunciare. Trium horarum ſpatio ab accepto morſu hæc ſupervenerunt, illiſque accedebant ſitis ingens, vigilia, angor cordis, inappetentia, & quamplura alia ſymptomata. Undè Parentes ſtatim ſuſpicari cœperunt de ictu Tarantulæ, (quamvis in affecto loco eandem non invenerint) & patienti ſaltationem ſuadere, quæ quidem lachrymando reſpondit, ſe ſaltare non poſſe, tùm ob vehementes in articulis pedum dolores, tùm ob totalem virium jacturam.

Urgente tamen morbo vocati ſunt Cytharœdi, qui propè lectulum patientis ſtantes, interpellârunt eam à cujuſnam coloris, vel magnitudinis Tarantula demorſa eſſet, ut familiarem talis ſpeciei Tarantulæ ſonum inchoarent; & cùm reſpondiſſet ſe neſcire, à Tarantulane, an à Scorpione puncta eſſet: illi ſtatim duo, vel tria diverſa ſonorum genera inſtituerunt, à quibus nihil prorsùs afficiebatur patiens; audito tamen quarto à reliquis diverſo, ſtatim ſuſpirare cœpit, & ſe temperare neſciens à vehementiſſimis inſultibus, quos muſica intus excitabat, ſolutis omnibus verecundiæ limitibus, ferè nuda prodiit è lecto, vehementiſſimè ſaltare cœpit, & ita per triduum conſueto more continuando, ab omnibus ſymptomatibus libera evaſit. Cæterùm licèt patiens toto illo anno optimè ſe habuerit, ſingulis tamen ſubſequentibus, præſertim eo tempore quo puncta fuit, eidem omnia recrudeſcunt ſymptomata, locus demorſus dolore, phlogoſi, & rubicundo colore afficitur, &c. Omnia tamen evaneſcunt per choreas modo antedicto inſtitutas.

HISTORIA II.

ALia Mulier pariter nobilis Lycienſis à Tarantula demorſa, iiſdem ſymptomatibus magis, aut minus vehementibus affecta fuit, ſed per choream more patrio inſtitutam brevi evaſit, & toto illo anno optimè habuit. Singulis tamen annis, circa ſolitam veneni recrudeſcentiam, vehementiſſimus dolor digitos pedum occupabat, ob vehementiam doloris inflammabantur, & per decurſum inflammationis ex unguibus digitorum

ichor tenuis, & mordaciſſimus emanabat, qui adjacentes partes graviter exulcerabat. His de cauſis ſaltare coacta nobilis Mulier, poſt finitas ſaltationes, à præfatis digitorum, & totius corporis ſymptomatibus ſtatim ſanabatur, imò ipſi digitorum ungues omninò decidebant.

HISTORIA III.

Septuagenarius robuſtioris temperaturæ, Neritonenſi in urbe propè Aletium ortus, circa initia Julii menſis dormiebat in campis, & præcipuè in area tritici horâ meridianâ, derepentè morſus fuit tenui punctura, à qua excitatus, ſtatim manibus fortiter compreſſit locum demorſum. Interea denudato femore invenit ſcorpionem nigrum jam interfectum in affecta parte. Paulò poſt ingenti cordis angore, languore univerſali, pectoris anguſtiâ, capitis debilitate, aliiſque ſymptomatibus corripitur. Per adhibita varia intùs, & extrà medicamenta non remittebat morbus, ſed omnia ruebant in deterius; ægerque affixus lecto manibus plaudebat, frondes vitis aquâ madidas petebat, ſonum muſices, & choream deſiderabat, & in ipſo lecto pedibus ſubſiliebat; dum hæc peragebantur, ſupervenit muſica, quâ auditâ licèt patiens ſummoperè lætaretur, nihilominus tamen, ob extremum virium languorem, & continuas pectoris, atque cordis anguſtias, vix moveri poterat à latere in latus; unde paucis interjectis horis, extremo correptus angore migravit ad Superos.

HISTORIA IV.

Juvenis ruſticus Neritonenſis, peponem, in cujus ſuperiori parte fovea naturaliter excavata erat, in fovea ſcorpio latebat, comederat, abjecto priùs ſcorpione. Vix elapſis duabus horis ab ingeſto pepone graviſſimis doloribus colicis corripitur, mos verò febri, & fatalibus tùm vitalis, tùm naturalis regionis ſymptomatibus, quorum omnium vehementiâ obiit tertia die. Hic pariter ante mortem choreâ, & muſicâ delectababatur, frondeſque arundinum propè lectum ſemper volebat: Ex his deducimus patientem periiſſe ob virulentiam ſcorpionis.

HISTORIA V.

De Virtute Lapidis Indici , vulgò dicti Serpentini , contra morſus Scorpionum.

HIc lapis invenitur in capite Serpentis Indici vulgò *Cobra de Capelo* , & communi Scriptorum omnium de rebus Indicis conſenſu , creditur habere ſpecificam virtutem extrahendi venenum à parte cui ab animali venenoſo illatum fuerat. Ex repetitis tamen Domini REDI Viri accuratiſſimi experimentis , de hoc lapide factis circa venenum potentiſſimum olei tabaci , viperæ , & ſcorpionis Africani , detectum tandem eſt virtutem illius ſuctoriam venenorum , ſuppoſititiam eſſe , & falſam , ut patet ex ipſius epiſtola ad KIRCHERUM. Diù adhæſi opinioni tanti Viri propter grave pondus ſuorum experimentorum in Aula tanti Principis factorum ; ſed acceptis gratiſſimis , dum hæc potiſſimùm ſcriberem , epiſtolis , Aletio Romam mihi datis per Patrem meum , ab eruditiſſimo *Patre* JOANNE DOMINICO PUTIGNANI *Soc. Jeſu* , mutavi ſententiam , præſertim cùm ex iis cognoverim non eſſe omninò falſam dicti lapidis virtutem , ſed ex parte veram , ut expertus eſt præfatus Pater Paulæ urbe Calabriæ. Summa prædictæ epiſtolæ hæc eſt.

„ Diſcedens elapſis annis Siciliâ , mecum ferebam nonnullos lapides „ ſerpentinos dono mihi datos à Religioſo Viro , qui recens Luſitaniâ „ Siciliam venerat ; Paulam Calabriæ urbem me contuli , quò loci ali„ quantiſper commoratus ſum. Intereà ruſticus Calaber auguſto menſe „ morſus fuit in collo à Calabro ſcorpione , & floccipendens illatam puno„ turam nulla adhibuit remedia ; quamobrem ſupervenientibus graviſ„ ſimis ſymptomatibus ad extremum ferè vitæ perductus fuit.Elapſo triduo „ certior factus ab amicis de præfato caſu , ſtatim acceſſi ad patientem ut „ experimentum facerem cum lapidibus meis ſerpentinis. Inveni igitur „ ipſum jam jam morientem , & à filio ſuo indicatus mihi fuit in collo „ locus demorſus , cui parva cruſta ſupercreverat. Scarificato prius lan„ ceolâ loco affecto , ſtatim ſuperpoſui unum ex lapidibus præfatis , qui „ vehementer adhæſit parti ; vixque elapſis quatuor , vel quinque minu„ tis horæ , patiens ſummoperè ſuſpirare cœpit , nec non & reſpirare fre„ quentiùs , & poſt horæ quadrantem integræ ſanitati reſtitutus fuit , præ„ ſentibus plurimis conterraneis. Obſervavi in principio applicationis „ lapidis quod oportebat illum ſtatim exonerare ſucto veneno , infunden„ do eundem in lacte , in quo veneni ſeminia deponebantur. Quamvis „ liberatus eſſet æger à morbo poſt horæ quadrantem , nihilominùs tamen

„ præſervationis gratiâ per duos alios dies lapidis applicationem repete-
„ bam, & ſingula applicatione obſervavi, quod in lacte, adhuc depone-
„ bat aliquid venenoſæ ſubſtantiæ, donec tandem illud non ampliùs
„ tingeret. Hæc eſt ſumma epiſtolæ Italico ſermone datæ ab eruditiſſimo
„ Patre.

Colligendum exindè erit lapides prædictos re verâ venenum extrahere; quoniam tamen plures ſunt adulterini, & vili pretio ab Arabibus, & Indis fallacibus venundati noſtris Europæis, ut idem teſtatur Dom. Redi, ideò nil mirum quod frequentiſſimè votis non reſpondeant, &c. In mentem obiter revocanda ſunt præcepta Domini Boylei in libello, *De experimentis, quæ non ſuccedunt*; ubi fusè de non ſuccedentibus, quamvis veris experimentis diſcurrit.

HISTORIA VI.

F*Ranciſcus Muſtellus* ruſticus Diœceſis Lycienſis elapſo decennio circa kalendas Julias punctus fuit à Tarantula in manu ſiniſtra, dum tritici ſpicis legendis attenderet. Occisâ Tarantulâ domum revertebatur cum ſociis, in medietate tamen itineris derepentè humi concidit velut apoplecticus, ſupervenientibus ſpirandi difficultate, manuum, faciei, & aliarum extremitatum denigratione, &c. Nota ſocii morbi cauſâ, Cytharœdos vocârunt, quorum muſicâ auditâ ſenſim veluti reviviſcebat patiens, ſuſpirare cœpit, pedes primò, mox verò manus, & reliquum corpus movebat, & paulò poſt in pedes elevatus ſaltabat vehementiſſimè, cum ſuſpiriis ita vehementibus, ut ferè adſtantibus timorem incuteret, frondes arundinis, & vitis aquâ madidas ſaltando geſtabat; humi volutabatur, & pedibus ſolùm vehementer percutiebat. Poſt elapſas duas horas ab inchoata muſica nigredo in facie, & manibus omninò ſoluta fuit, ſaltationibuſque per tres dies more conſueto repetitis, & hac ratione ſudoribus provocatis perfectè convaluit. Singulis annis circa tempus morsûs, dolor in affecta parte cum omnibus prædictis ſyptomatibus recrudeſcit, minori tamen impetu; & niſi ingruentem paroxyſmum muſicâ, & choreis antevertat, derepentè ab eodem corripitur, undè frequenter à familiaribus ſuis reperitur in campis fatali morbo correptus tempore ſuſpecto, ſed ſuperveniente muſica brevi ſanatur.

HISTORIA VII.

P*Etrus Simeon* Meſſapienſis adoleſcens calidi, & ſicci temparamenti ruri degens noctu, in hypochondrio ſiniſtro morſus fuit à Tarantula; quæ forſan uvea fuit, ut ex ſymptomatibus ſupervenientibus colligere licet. Undè ſtatim perſenſit vehementem dolorem in loco ictûs, & ſta-

tim concidit in terram cum frigore totius corporis, horripilatione, dolore in pectine, virgæ tenſione &c. crura debilia erant, ſuſpirabat, lugebat, ſe ſuffocari dicebat, clamare volens, ſed non potens. Sequenti aurorâ defertur ab adſtantibus in oppidum ubi vocatur muſica, & ea ſpecie muſices maximè delectabatur, quæ à Noſtratibus *Catena* vocatur; auditâ muſicâ ſtatim ſaltare cœpit, ſudoribus multis perfundebatur, vigilavit per hebdomadam, virum meracum bibebat, alvus per quatuor dies non evacuabat, næniam optabat, in aquam infundi volebat, rubicundum amabat colorem, maximo odio perſequens cæruleum, quem dilaniabat, & pedibus conculcabat. Noctu calcanea ſibi manibus ſcalpenda curabat, quo pacto aliquantulùm diſponebatur ad ſomnum; parùm, vel nihil comedebat; ſed ſpatio unius ferè hebdomadæ ſaltans, ſudoribus, & muſicâ fuit perfectè ſanatus. Hiſtoriam hanc excerpſimus ab Epiphanio Ferdinando *ex obſervatione ſua* 87. ea potiſſimùm ratione, ut magis paterent veneni hujus ſymptomata.

HISTORIA VIII.

I*N rebus phyſicis affigenda ſunt potius pondera credulitati, quàm addenda plumæ.* Hoc nuper ſeriò ſecum perpendens, quidam ex Medicis Neapolitanis, ne minimùm quidem decantatis Tarantulæ effectibus credere volebat, niſi in ſe ipſo periculum faceret. Quamobrem advectis Apuliâ Neapolim nonnullis Tarantulis menſe Auguſto 1793. duas illarum nudæ carni ſiniſtri brachii ſub induſio poſuit præſentibus ſex teſtibus, & notario; paulò poſt morſus fuit, ſenſitque puncturam ſimilem ei, quam formica aut muſca affert, eodem tempore dolorem ſenſit in articulatione digiti annularis ejuſdem brachii. Sequenti die pars affecta rubeſcebat, & circumcirca lividus aureique coloris circulus aderat: tertia die intumuit circulus aureus, cum continuatione doloris: quarta die tumor prædicti circuli evanuit, & demorſa pars remanſit rubro lividoque colore ſuffuſa, dolor verò intereà vix ſentiebatur. Hoc pacto abſque ullo novorum ſymptomatum inſultu per quindecim dies ſtetit morbus: decima quinta die cruſta nigra in affecta parte ſupercrevit, quâ ablatâ, denuò crevit & alia, imò circulus ille aureo lividus etiam tunc apparebat. Elapſo menſe ab accepto morſu, levi infirmitate correptus fuit patiens, quæ an tribuenda ſit virulentiæ morbi antecedentis, an aliis cauſis occultis, ignoramus. Paulò poſt in patriam ſe contulit ad reficiendas vires ab infirmitate antedicta penè detritas, tribuſque elapſis menſibus Neapolim denuò regreſſus eſt, ubi nunc vivit incolumis. Tarantula poſt ſeptimum à morſu diem obiit. Præcipua hujus hiſtoriæ argumenta Neapoli Romam nobis communicavit amiciſſimus Dominus Bulifonius. Ex qua colligere licet quod ſuperiùs indicavimus, Tarantulam in exteras Regiones tranſlatam fatalia morſus ſympto-

ſymptomata non afferre, necnon talium Regionum calorem non eſſe tantæ activitatis, quanta requiritur, ut venenum illius ad debitum exaltationis gradum perducatur, ſicuti in intenſiſſimis Apuliæ campeſtris caloribus re vera perducitur.

CAPUT XII.

Nonnulla dubitativè proponuntur circa hujus veneni genuinam naturam.

OMnibus ferè venenis commune eſt, ut ſubitò, & vehementer totam vim ſuam in animalium exerant vitam; & hæc omnia efficiunt non magna ſubſtantiæ quantitate, ſed exigua, & quandoque imperceptibili. Venena generaliter agunt vel coagulando, vel diſſolvendo, & nonnulla quæ beſtiis innocua ſunt, hominibus ſolent eſſe fatalia, & contra. Ideò ad nocendum, non tantùm veneni prærequiritur activitas, & deleteria ſubſtantiæ vis, quantum particularis quædam diſpoſitio, ſive pororum analogia in partibus animalis ad venenum ſuſcipiendum. SCALIGER *exercit.* 33. §. 2. affert exemplum meſſoris qui ab ardoribus Solis incaleſcens, & ſitibundus, nonnullos aquæ cyathos in ipſo incaleſcentiæ actu potaverat; paulò poſt tamen illam hauſtam cecidit extinctus. Hoc in caſu aqua fuit adinſtar veneni; nam in humoribus magna diſpoſitio aderat, ob inſignem eorum rarefactionem ab ardoribus Solis factam, undè derepentè iiſdem occurrens, nil mirum quod frigiditate ſua ſtatim, atque lethaliter coagulaverit. Eadem mechanice pleuritides, anginas, alioſque hujuſmodi morbos à repentino frigore produci in libro mechanicorum medicinalium fusè probavimus.

Porrò in veneno corrodente obſervamus, quod ejus particulæ acutæ, & ſcindentes corrodant, ſolvantque partes ſolidas, coagulent contra partes fluidas animalium: in utriſque tamen eandem efficiunt operationem, nempè ſolvendi, ſed effectus in fluidis eſt coagulatio, in ſolidis verò eroſio. Virulentia luis gallicæ, dum primò hominem corripit, coagulantes effectus producit, ut deducimus ex bubonibus, tuberculis, impotentia ad motum in articulis, &c. morbo autem creſcente, & per repetitas circulationes venenoſa materie vehementiùs exaltata, diſſolventes effectus fiunt, oſſium ſcilicet caries, dolores partium terebrantes, macies, febres, & ſimilia; ex quibus deducimus ad ſuſcipienda venena, particularem in corpore requiri diſpoſitionem, ad hoc ut hæc potiùs, quàm alia producantur ſymptomata.

Tarantula naſcitur in Apulia, Regione ſupra cæteras Italiæ aduſtiſſi-

ma ; & quoniam climatis temperiem, hominum temperies ſequitur, illi pariter calidiſſimi ſunt temperamenti, impatientes, acutis, & inflammatoriis morbis potiſſimùm obnoxii, undè meritò colligi poteſt ingens illa ſuccorum volatilizatio, in Apulorum ſanguine obſervabilis, quæ quandoque tanta eſt, ut evolata parte ſubtiliori, nil aliud remaneat in ſanguine, quàm terreum quid, & fixum, quod popularibus illis hypochondriacam, tetram, & melancholicam affectionem adeò facilè proignit. Undè tam ratione incolarum, quàm ratione climatis, & virulenti animalculi, ſumma in omnibus obſervatur activitas, volatilizatio, & impetus, quæ omnia nos potiſſimùm admonent, quid ſtatuere debeamus de hujus veneni natura.

Verumtamen, ſi rem paulò attentius conſideremus, conſtabit naturam venenorum, ab animalibus, vel rabidis, vel virulentis emiſſorum, conſiſtere in compoſitione quadam particularum nimis activarum, volatilium, & celeris motus, quæ ſanguini admiſſæ, fulminis ritu, omnia derepentè pervadant, magnoſque concitando tumultus, mutuum partium ſanguinem componentium vinculum diſſolvunt, undè quælibet ſui juris factæ, & hinc indè ſecedentes viam ſternunt ad coagulationem ; cujus quidem indicia nobis præbent angores cordis, aphoniæ, pulſuum oppreſſiones, extremorum nigredo, & alia hujus generis poſt illata rabidorum, & virulentorum animalium venena, ſe manifeſtantia. Huic opinioni arridet obſervatio Benivenii, qui cap. 56. in ſuis hiſtoriis hæc habet. *Famulum habui, qui à Scorpione ictus tam ſubito, ac tam frigido ſudore toto corpore perfuſus eſt, ut algentiſſima nive, atque glacie ſe opprimi quereretur. Verùm cùm algenti illi ſolam theriacam ex vino potentiori dediſſem, illicò curatus eſt.*

Rem hanc ulteriùs confirmant multa, quæ in rabidis obſervamus animalibus. Homo licèt omni prorsùs veneno careat, ob iram tamen aliquando illius ſpiritus tantoperè exaltantur, & irritantur, ut quaſi in venenoſam naturam evehantur ; & ſi in actu illo iracundiæ aliquem momorderit, obſervatum eſt venenoſam rabiem eidem communicaſſe. Magis hoc eluceſcit in canibus, felibus, lupis, mulis, aliiſque hujuſmodi animalibus ad iram provocatis, quæ hac ratione in rabiem degenerant, & mordendo venenoſam rabiem aliis communicant ; neque in illis accuſari poteſt venenum antecedenter in corpore abſconditum, cùm tota vis veneni conſiſtat in ſpiritibus & humoribus ad extremum ferè exaltationis, & excandeſcentiæ gradum perductis. Mulum vidimus Patavii Julio menſe 1691. ob nimiam veneris turgentiam, vel ob vehementes illius æſtatis calores in rabiem actum, qui ſtabulo exiliens, & obvium hominem furiosè impetens humi proſtraverat, varioſque morſus brachio, & collo attulerat, & calceis malè tractaverat, & ità miſerrimus patiens paucis elapſis horis obiit ; ante mortem tamen in rabiem ipſe quoque actus, adſtantes & parentes impetebat, ut morderet.

Nimiam activitatem in ſanguine Apulorum, & climate Apulo ulteriùs confirmat, tam ingens numerus melancholicorum, & maniacorum iis in locis frequentior, quàm alibi per Italiam; undè erectum eſt Neapoli magnum illud, & totius Italiæ celeberrimum Xenodochium incurabilium, in quo dementes magna copiâ detinentur. Confirmat quoque tam frequens copia canum rabidorum, cujus rabiei cauſa exurentiſſimo aëris calori tribui jure meritò debet. Benignitate tamen Summi Numinis, à rabidis canibus homines demorſi brevi ſanantur, ſi ante quadrageſimum à morſu diem ſe contulerint ad Oppidum S. Viti 40. milliariis circiter Aletio diſtans, ubi effuſis ad Deum pura mente precibus, Divi illius interceſſione mox liberantur, ut cuilibet in Apulia conſtat.

Hæc eadem ſumma veneni exaltatio, vel ſpirituum in veneni indolem evectorum excandeſcentia, quam præfatis animalibus adſcripſimus, tribui quoque poterit Tarantulæ, & in ea tota vis veneni reponi. Tarantulas, cæteroſque araneos communiter reponunt auctores inter animalia venenifera. Et quamvis HARVÆUS de generat. animalium exercit. 57. hæc aſſerat. *Ipſemet aliquando experiendi cauſa manum acu aranei dente confricans, manum alio loco perforavi, nec potui quicquam diſcriminis inter has duas puncturas obſervare, &c.* Nihilominùs tamen Dominus LISTER cap.6. de inſectis Angliæ poſt illa HARVÆI verba, hæc ſubdit. *Erat tamen in cute quod diſcerneret, quippè eodem loco ubi venenata punctio contigerat, ſubitò ſeſe in tuberculum contraxit, induitque mox ruborem, calorem & inflammationem, tanquam ad pugnam, & nocentîs mali expurgationem ſe roboraret, & accingeret.*

Cæterùm, quamvis omne genus araneorum veneniferum ſit, & exitiales quoque illorum morſus, magis tamen veneniferi ſunt ii, qui ſummoperè calidas Regiones incolunt; quod de Tarantulis in Apulia, & de Scorpionibus in Africa, & Apulia quoque verificatur. Siquidem ob exurentiſſimos aëris Apuli calores, cùm ad extremum exaltationis gradum Tarantulæ humores evehantur, nil mirùm ſi tandem in venenoſam rabiem animalculum illud degeneret, prout ſuperiùs de aliis diximus animalibus. Atque hinc eſt, quod Tarantula montium ad Apuliam terminantium incola, necnon & hyemis tempore, ſi mordeat, nullum affert damnum. Pariter ſi ad exteras transferatur Regiones, & inibi locorum mordeat, ne quidem offendit: quia ſcilicet talibus in Regionibus, & tali anni tempore, ad debitum exaltationis veneniferæ gradum Tarantulæ humores perduci non poſſunt.

Venenum itaque hoc, ratione ſui, in ſummo exaltationis gradu conſtitui poteſt; ratione verò diverſitatis temperamenti ægrorum, diverſos producit effectus. Præcipui tamen ſunt denſatio, & coagulatio, necnon & ſpirituum oppreſſio; Indicant hoc ſatis angores cordis, pulſus parvi, ſpirandi difficultas, niger aut lividus faciei, & extremitatum color, frigus

totius corporis, tumor, ſtupor, dolor, & inflammatio affecti loci, curatio morbi per ſpiritum vini anthoſatum, vel eſſentiam anthos, ſudorum provocatio per ſaltus vehementes. Indicant pariter continui dolores capitis, animi deliquia, oſſium dolores, & inappetentia, ſuffocationis metus, aliaque innumera, quæ annis à morſu ſubſequentibus in patientibus obſervantur. An hæc denſatio ab acidis, vel contra ab alcalicis veneni partibus fiat, decernant acutiores? Certum tamen eſt, nonnulla alcalia ſolvendi vim habere, nonnulla alia coagulandi, hoc idem acida faciunt, ut graviſſimi teſtantur auctores: unde in rebus tam dubiis non per ſpeculationem, ſed per experientiæ tentamina aliquam veritatis lucem eruere poterimus. Et utinam medici tot vigilias, & ſtudia in nugis hiſce inutilibus ſpeculandis non impenderent; cùm cauſæ primo-primæ, & proximæ, necnon proprietates minimæ rerum naturalium alta nocte obruantur, nobiſque difficulter manifeſtentur.

Præterea venenum Tarantularum in gradu Venenoſitatis mitius eſt, quàm illud Viperarum; in motu verò vehementiori partium componentium ſimilibuſque motûs paſſionibus illud viperarum longè ſuperat: Ideòque meritò quadrat aſſertum Willisii cap. 7. de morbis convulſivis, dicentis: *Venenum Tarantularum liquori nerveo inflictum mitius eſt, quàm ut ſpiritus animales penitùs extinguere valeat, aut diſtractos prorsùs diſſipare, & in explofiones immaniores cogere, ſed eos tantùm in fugam conjicere, fugatoſque hinc indè in ſpaſmos leviores, ac ferè tantùm dolorificos incitare.*

Et quamvis venenum Tarantulæ activitate virulentæ ſubſtantiæ humores ad coagulum ferè diſponat: quoniam tamen vividiſſimo motu partium componentium gaudet, hic aliqua ex parte totalem illam impedit coagulationem, ſpirituſque, & humores aliquantùm excitando, facit, ne totaliter ſuccumbant. Imò interdùm tanta eſt hæc ſpirituum concitatio, ut in motus involuntarios, ac merè ſpaſmodicos degenerent; undè nonnulli ex Tarantatis, ingentibus convulſionibus, rigoribus, diarrhœa, multiſque aliis involuntariis motibus poſt inflictum morſum corripiuntur.

An hæc, quæ dubitativè de hujus veneni natura ſubindicavimus vera ſint, vel ſaltem veriſimilia, æqui rerum æſtimatores judicent. Hoc unum fateor, me magis delectari in obſervandis naturæ motibus, ad diagnoſim, prognoſim, curationemque morborum ſpectantibus, (cujus vox, non eſt adinſtar nubeculæ, quæ citò tranſit, ſed adinſtar ſideris, quod permanet, & lucet) quàm in hujuſmodi inanibus, & eouſque duraturis, donec à contrariis ſpeculationibus non ſubvertantur (quod paucorum dierum aut menſium ſpatio ſuccedet) phantaſiæ meæ conatibus, de rerum effectibus ſuperſtruendis; nam ut optimè Orator Romanus de Nat. Deorum. *Opinionum commenta delet dies, naturæ judicia confirmat.*

CAPUT XIII.

Quid agat Muſica in Tarantatis & in aliis morbis, breviter examinatur.

QUàm mirandi, quàm varii, & quàm incredibiles ſint effectus motûs neminem latet. Et generationes, & corruptiones, & ſingulæ ferè ſublunares alterationes per motum fiunt. Quæ vivunt, quæ vegetant, & quæ ſenſibiles mutationes vitæ, & interitûs ſubeunt, in perpetuo ſunt motu. Quamobrem cùm tanta ſit vis motûs, meritò Philoſophi ſagaciores duo rerum principia ſtatuerunt, motum ſcilicet, & materiam. Imò cùm motûs operationes per contactus corporum fiant,

Tactus corporibus cunctis, intactus inanis.

Ideò nil mirum, quod admirandi effectus producantur à quibuſlibet, vel levibus motuum impreſſionibus, ob communicatum ſcilicet impetum contactus ad partes etiam remotiſſimas, ut in aureo *de vi percuſſionis* libello demonſtravit BORELLUS noſter, & ex ſequentibus clarè patebit. Podagrici licèt ad omne exercitium impotentes ſint, crederem tamen aſſidua cum amicis colloquia, vel librorum lectionem alta voce factam, ipſis eſſe poſſe loco exercitii; nam inter loquendum contrahuntur, & exercentur muſculi oris, & partium adjacentium, & propter contractionem illam expreſſio, & circulus liquidorum, quæ ſunt ad contactum, promptiùs, & faciliùs abſolvuntur, & ſic deinceps liquida omnia, quamvis remotiſſima, celeriùs promoventur, ac circulant. Quod loquela alta voce facta, necnon & cantus recenſeri debeant inter genera exercitii, abundè teſtatur PLUTARCHUS de tuenda bona valetud. pulcherrimis hiſce verbis. *Ità dixerit aliquis, litterarum ſtudioſis non oportere tradi præcepta de corporis exercitationibus, quod ipſe quotidianus diſputationis uſus, qui voce peragitur, mira quædam eſt exercitatio, conducens non ſolùm ad bonam valetudinem, verùm etiam ad corporis robur, non illud quidem palæſtricum, neque quod carne cutem diſtendit, incruſtet, infarciatque foris velut in ædificio, ſed quod partibus maximè vitalibus, principaliſſimiſque, vim internam vigoremque verum ac genuinum inſerat. At cùm vox ſit agitatio ſpiritus, non leviter, nec in ſuperficie, ſed velut in ipſo fonte, in ipſis viſceribus valens, & calorem auget, & ſanguinem ſubtilem reddit, & omnes purgat venas, & omnes aperit arterias, humorem verò ſuperfluum non ſinit craſſeſcere, neque fæcis in morem ſubſidere in his conceptaculis quibus accipitur, &*

conficitur cibus. Itaque cùm primis danda eſt opera, ut ſe ſe huic exercitationi familiares, & aſſuetos reddant, aſſiduè diſſerendo aut legendo, ſivè recitando ſi quid ſuſpicabuntur corpus eſſe laſſum, aut imbecillius; hactenùs PLUTARCHUS in aureo libro de tuenda valetudine ubi fuſiùs quoque hoc idem probat argumentum. Exindè etiam eſt, quod viri religioſi, & clauſtrales quamvis non multo utantur exercitio, vitam tamen multò ſalubrem ducant; quia ſcilicet diù, noctuque in choro vocem exercent, in canendis Deo precibus, & ità vocis exercitio corporis motum penſantes, & benè digerunt, & diù ſalubriter præ aliis hominibus vivunt. Pariter non ſine ratione ASCLEPIADES morbos curabat lecto penſili; patientes in tali lecto movendo, & exercendo, *ut morbos* (verba illius ſunt,) *extenuaret*; huncque lecti penſilis uſum in curandis morbis, nonnulli inter Dalmatas adhuc retinent, ut mihi per illas Regiones peregrinanti multi retulerunt. Rhedâ aut ſellâ vehi inter exercitii genera referri quoque debet, & licèt hoc exercitio corpus non ſuccutiatur, nihilominùs tamen novus ille continuuſque aëris in corpus impulſus, & motus ille, utut leviſſimus, humorum curſum promovet, tranſpirationem auget, corpuſque ab excrementis repurgat. Vocis igitur exercitium, & vectio rhedæ familiaria ſint podagricis ob rationes ſupradictas. Atque hæc dicta ſunto, ut pateat quàm magni effectus à parvo motu fiant, & ita clariùs conſtent mox dicenda de muſices effectibus. Muſica eſt de genere eorum, quæ aërem acutè feriunt, in vividas quaſdam undulationes diſponunt; motus hi, ſivè veloces undulationes ſanguini, & ſpiritibus per contactum communicatæ, in iis diverſas excitant affectiones; nunc eos ad motum vehementer concitando, nunc ad quietem componendo; & ex varietate ſonorum, variæ in mente noſtra rerum ideæ excitantur; hinc alii concentus ad audaciam, alii ad hilaritatem, alii demùm ad pietatem nos movent, prout ſcilicet ſpiritus, & humores hoc, & non alio modo afficiuntur. Tympani, & fiſtulæ bellicæ, dum ſonant, quàm vehementer excitent motus in ſpiritibus militum, arguere licet ex audacia alacritate, & promptitudine ad pericula, necnon ex immani furore, in ipſo calore conflictus, vel in apparatu ad conflictum animis militum obverſantibus; ut taceam exempla ſtrenui, & generoſi ducis, ambitionem gloriæ, & ſtimulos prædæ, quæ pariter ad furorem militum conducunt, &c.

Mœſti, irati, vel animi paſſionibus affecti, leni, & placido muſices concentu in alacritatem, & gaudia excitantur, & per illius continuationem in ſomnum ducuntur, &c.

Quod præfatæ aëris undulationes agant in ſolidas, fluidaſque noſtri corporis partes, ex variis brutorum exemplis, necnon ex ſtupore dentium deducimus. Multi à motu limæ, aut ſerræ, ob ingratam illam aëris undulationem, in ſtuporem dentium, aut moleſtam ſenſationem incurrunt, eo quia cùm improportionatæ ſint moti aëris particulæ poris nervorum ra-

dicibus dentium inſertorum, eoſdem detorquent, dimovent, atque adeò vel ſtupefaciunt, vel dolore afficiunt. Porrò contingit, ut quiſque noſtrum dum inſolitam quandam, ac gratam muſices harmoniam ſentit, quaſdam veluti oberrationes blandi horroris, ſive rigoris per cutim, imò & aliqualem copillorum erectionem inter initia experiatur. Quod animalia pariter à muſices ſono afficiantur, plurimi teſtantur auctores: STRABO iratos elephantes muſices ſono placari affirmat, apes ſonitu metallico delectari, cygnos cithara & cantu, delphinos muſicâ, ut refert EPIPHANIUS *loco cit.* Ipſe vidi canem Raguſii, pulcherrima & nobiliſſima Dalmatiæ urbe, quæque olim Antiquorum Epidaurus fuit, & Æſculapii templo celebris, nunc eſt caput Reipublicæ liberæ, & præſtantiſſimæ. Ibidem natus ſum ipſe anno 1668. die 8. Septembris oriente Sole. Deindè puer cum parentibus Aletium in Apuliam migravi, ubi nunc noſtra ſedes. Vidi inquam canem, cui adeò ex-oſus erat cytharæ, vel alterius inſtrumenti muſici ſonus, ut eo audito in magnos ululatus, ac ferè in luctum conjiceretur.

Curioſum magis eſt quod affert ALEXANDER ab ALEXANDRO dierum genialium libr. 6. cap. 5. dicens. THEOPHRASTUS *quibuſdam viperarum morſibus cantus fidicinum, aut tibiarum, aut alia artis muſicæ organa modulatè adhibita, apertiſſimè mederi affirmabat.* Hoc pariter obſervavit ASCLEPIADES, qui phreneticos, mente imminuta, & valetudine animi effectos, nulla re magis quàm ſymphonia, & vocum conſentu reſipiſcere, & ſanitati reſtitui dicit. Fertur etiam Iſmeniam Thebanum plures Bœoticorum iſchiadicos intentione tibiæ, vel cytharæ ſanitati reſtituiſſe. Vide plura apud ALDROVANDUM *lib. 5. de inſectis, fol.* 621.

Cùm igitur ex antecedentibus muſica ſanos homines, & alia cogitantes, in actiones modulaminis auditi æmulas rapiat; quid de muſices effectibus in curatione Tarantatorum ſentiendum ſit, exindè clarè eluceſcit. Probabile eſt motum velociſſimum à muſicis inſtrumentis aëri impreſſum (id genus velociſſimi ſoni Tarantatis familiaris, ab Italis vocatur *Tarantella*) & ab aëre cuti, mox ſpiritibus, & ſanguini communicatum incipientem eorumdem coagulationem pauliſper diſſolvere, diſgregare, excitare; & quod diſſolutionis effectus creſcant ſono ipſo creſcente; donec tandem per repetitas has ſuccuſſiones, ac veluti vibrationes priſtinam fluiditatem humores acquiſiverint, quo facto æger ſenſim reviviſcit, membra movet, in pedes elevatur, ſuſpirat, & vehementiſſimas inchoat ſaltationes; donec evocatis ſudoribus, veneni ſeminia foris eliminata fuerint.

Neque mirum, muſicam tantam vim habere ſolvendi ſpirituum humorumque venenoſum coagulum; ſiquidem præcipuè, & immediatè afficit organum auditus cerebro valdè propinquum, imò cerebrum ipſum, ſive minimas, & tenuiſſimas ejuſdem fibrillas, in quibus, cùm torpeant,

& ad necroſin ferè diſpoſiti ſint ſpiritus, probabile eſt quod à continuis, & vehementioribus muſices contractibus in membranas cerebri explicentur; & motu ex parte adepto, nervorum, fibrillarumque tubulos faciliùs agiliùſque introeant, & ita cum humoribus, & ſolidis partibus priſtina recuperent commercia. Moto aëri ab impulſu fidicinum, vim auget, & ſtimulos, addit calor Solis ardentiſſimus, aër Apuliæ calidiſſimus, & tenuiſſimus; undè ſonus ille vehementiùs ferit ſpirituum, humorum, & membranarum ſyſtema, & ex vehementiori impulſu, vehementior pariter in humoribus excitatur fermentatio, exaltatio, & debita fluiditatis reſtitutio. Hæc omnia per remedia diaphoretica intùs ſumpta aſſequi non poſſunt ut ſuperiùs adnotavimus; nam talia medicamenta, antequam ad ſanguinem pervenerint, vires ſuas magna ex parte amittunt, aguntque in fluida dumtaxat, non in ſolida. Contra muſices ſonus, eodem tempore, & ſolida ferit, & fluida, atque id vehementiſſimè, & per vim percuſſionis in cerebri fibrillas, in quibus immediatè ſucci nervei, & ſpirituum ſecretio, atque diſtributio peragitur, & hac ratione in ſolidis æquè, ac fluidis momentaneam producit eodem tempore exploſionem, agitationemque, quod à remediis intùs ſumptis præſtari vix poterit. Atque hæc de Tarantula tibi communicanda cenſui, Lector. Id. Nov. 1695.

GEORGII

GEORGII BAGLIVI
DISSERTATIO VII.
De Uſu, & Abuſu
VESICANTIUM.

Opinionum commenta delet dies, Naturæ Judicia confirmat. CICERO de Nat. Deor.

EMINENTISS. PRINCIPI

HENRICO NORISIO

CARDINALI,

GEORGIUS BAGLIVUS S. P.

CUM toto vitæ, ac multiplici peregrinationum curſu, nil optare magis unquam mihi contigerit, HENRICE Card. Ampliſſime, quàm ut præſtantes litterarum gloriâ Viros cognoſcere, & ab iiſdem pariter cognoſci poſſem, tam flagrantis voti, tamque expetitæ felicitatis, tum certè me compotem ſenſi, quando Te mihi primùm Florentia videndum, mox Roma penitiùs inſpiciendum, ac interiori uſu deguſtandum exhibuit. Mecum olim præclarè actum putaſſem, ſi Te vel de facie noſcere licuiſſet. Quod jam, cùm me (quæ tua ſumma humanitas eſt) indignum non putaſti, quem Tuum ſæpiùs ad congreſſum admitteres, cuique plurima

benevolentiæ ſigna præberes? Quo ſanè factum eſt, ut opinio, quam de Te antea conceperam, major in dies evadat, neque, ut alii, ſummam dumtaxat in Te eruditionem, ſed quandam veluti doctrinarum omnium univerſitatem ſuſpiciam. Grati ergo pro tanto beneficio animi mei ſenſum, cùm publicè teſtatum vellem, nil ſatius, opportuniuſque viſum eſt, quàm deſtinatum jampridem Typis Opuſculum Tuo Nomini nuncupare, obſervantiæ adverſus Te meæ, devinctique animi pignus futurum. Neque vereor, ne oblati tenuitatem munuſculi ab excelſo iſto, ad quem Te Tua evexerunt merita, gradu deſpicias. Eos quippe dumtaxat mutare honores ſolent, qui nihil eis habent præclarius; ſecùs verò, qui adeò ſupra fortunam, naturæ ac virtutis dotibus eminent, ut plus ipſam exornent, quàm ab ipſa ſplendoris quidquam accipiant. Qualem in primis cùm Te maximè noverim, nullus dubito, quin ea, qua nuper auctus es dignitate, non ad Familiarium aſpernationem, ſed eorum potiùs ad patrocinium, & opem uſurus ſis. Tuum igitur erit, Eminentiſſ. PRINCEPS, veteris ſpes Clientis ratas facere, obſequia æqui bonique conſulere, honeſtos conatus patrocinio juvare, Tuoque Nomine, quam ab Auctore ſuo habere nequit, opuſculo dignitatem tribuere. Vale.

Romæ prid. Kal. Octobres 1696.

[stamp]

LECTORI.

Mihi multos videor audire novæ Sectæ medicos in Italia, vix dum frontiſpicio inſpecto brevis hujus diſſertationis in me irrumpere his verbis: Quid ſibi iſte vult *Galenicus*? Quid iſte novæ penitùs medicinæ jejunus? quid huc confert Antiquorum vaniloquentiam? Verùm hi, ſi duos noſtros ſuperiores praxeos libros attentè volverint, norint me non eſſe talem, qualis ab iis dicor. Ego liberam medicinam profiteor, nec ab antiquis ſum, nec à novis: utroſque, ubi veritatem colant, ſequor,& inſtar metallicorum, ex ſcoriis tum novæ, tum veteris medicinæ, aurum, & argentum præceptorum colligo. Ego, ut Cois mos fuit, magnifacio ſæpiùs repetitam experientiam, nihilque tam mihi cordi eſt quàm ut Medici, tanquam ſoboles rediviva Heroum, quos priſca hæc ſchola tulit, ignavam inquiſitionis deſperationem deponant, naturæ pondus & majeſtatem, quantum poteſt, ſuſtineant, nec amplius in re medica illuſtranda ſimiles ſint prætereuntibus; ſed indicantibus. Quod attinet ad veſicantia, Arabes ea invenere pro excitandis dumtaxat ægris à ſoporoſis morbis, putà lethargo, apoplexia &c. Verùm qua mechanica, quoſque, præter dictos morbos, alios juvarent, nihil primis iis temporibus compertum eſt. Hinc ſecuti Medici, contenti revulſionis nomine Ab Arabibus accepto, nec mechanicam hujus revulſionis ſcientes, in obſcuro iter faciebant; quare juxta fauſtos infauſtoſve exitus in duas partes diviſi ſunt, laudando ea, vel vituperando. Hac ætate Helmontius veſtigiorum naturæ, aut oblitus, aut contemptor, contra uſum veſicantium acriter diſputavit; adeò ut huic nova ſchola adhærens, inter cætera *Galenicorum* etiam veſicantia reſpuerit. Diù ego quoque his ſubſcripſi, ſed in multis Italiæ Xenodochiis obſervans, juxta meum morem, progreſſus, hiſtoriam, & effectus morborum, veſicantiaque eſſe ſummo interdùm adjumento, diſceſſi à ſententia, & deponens umbram præjudiciorum, in mentem introductam, ex lectione novorum librorum, præceptorumque authoritate, totum me verti ad indaganda commoda, & incommoda veſicantium. Eodemque tempore periculum feci in vivis animantibus, infundens in eorum ſanguine tincturam cantharidum, applicando quoque veſicantia eorum cuti diligenter abraſæ, ac multis factis hujuſmodi obſervationibus, tum practicis, tum anatomicis, unà conjunxeram pro meo uſu. Verùm cùm hæ celeberrimi hujus Urbis Medici mei amiciſſimi in manus veniſſent, ſummoperè flagitavit, ut, ſimul cum ſupradictis tractatibus, obſervationes haſce in lucem proderem. Ego verò animadvertens rem hanc invidioſam eſſe, timenſque ne in me novi Medici om-

nes turmatim irruerent, renui diutiùs; quamquam tandem victus ejus repetitis efflagitationibus, confirmatuſque à docto de ſtimulis tractatu nuper in Italia edito ab eruditiſſimo amiciſſimoque Domino Bellino, quam celerrimè quaſdam ſelegi utiliores viſas, contulique in hæc quatuor capita. Sicuti verò eas tibi, Lector candide, offero, ſineque ulla propenſione, vel in novam, vel in veterem ſcholam, ita & tu, poſtquam accuratè examinaris, aut pro commodo adhibe, aut me, ubi erraſſe comperies, corrige.

Romæ Idibus Martiis. 1696.

CAPUT I.

Nonnulla præponuntur experimenta circà effectus Cantharidum.

ACRITER inter ſe hactenùs contenderunt Practicantes circa uſum veſicantium, & modò in affirmativas, modò in negativas diſtracti ſententias, adinſtar oberrantis alicujus Euripi, incerti hinc indè fluctuarunt. Contentio nata potiſſimùm eſt, vel propter privata odia à diverſitate Sectarum, aliiſque de cauſis inter Medicos excitata, ut inter MASSARIAM, & SAXONIAM, qui mutuo quodam odio, non elucidandæ veritatis cauſa, de phænigmis ſcripſerunt, inter *Helmontiſtas*, & *Galenicos* hodiernos, & ſic deinceps. Vel quia more hactenùs conſueto, ex natura mentis potiùs, ſive hypotheſis, cui ſe manciparunt, quàm ex ipſa rei natura de veſicantium effectibus judicarunt; undè nil mirùm, ſi ita temerè, atque inconſideratè agentes neque, quid unaquaque in re, loci, temperamentorum, cauſarum, ætatumque varietas poſtulet, dijudicantes, tam deplorabilem altercationi, & erroribus anſam præbuerint. Nos autem more noſtro naturæ veſtigia ſecuti, quid patienter in plurimis Italiæ Xenodochiis hac de re obſervaverimus, breviter exponemus. Et dummodò vera, & ſaluti hominum utilia proferamus, parùm intereſt, quid alii de nobis ſiniſtrè, uti conſueverunt, obmurmurent, &c.

EXPERIMENTUM I.

ROmæ menſe Majo 1692 cani moloſſo ad tabulam ligato aperui jugularem dexteram, & per ſyringam injeci unc. ij. tincturæ cantharidum, quæ compoſita erat ex drach. ij. cantharidum pulv. & unc. vj. aquæ cardui Sancti per tres dies ſuper cineres calidos digeſtis. Poſt primam ſyringationem canis vomuit aquea & viſcoſa, ſalivam viſcidam ore ejiciebat, donec finita duarum unciarum ſyringatione conſutum fuerit vulnus, & vitriolo uſto aſperſum. Facta operatione ſtatim cecidit humi canis, velut exanimis: uſque ad mortem nil voluit comedere, ſitiebat vehementiſſi-

me, undè famulus, me inſcio (ductus miſeratione) bibendas ei dedit duodecim circiter aquæ libras, quibus vix epotis urinam flavam copioſiſſimam minxit. Interea ululabat, ſitiebat ſemper vehementiſſimè, aquam tamen non amplius bibendam dedimus. Ante mortem convellebatur, quarta die noctu poſt maximos ululatus expiravit.

Aperto cadavere, collum ex ea parte, quâ experimentum tentavimus, ſphacelatum omninò erat, & fœtidum. In dextro cordis ventriculo ſanguis nigerrimus, parùm, vel nihil coagulatus, copiosè fluctuabat, & in ſuperficie, guttulæ quædam, veluti olei, innatabant: ibidem pariter exiguum polypum, grumo ſanguinis continuatum, invenimus; in ſiniſtro cordis ventriculo, duo parvi polypi reperti ſunt, & ſanguis nigerrimus ac diſſolutus. Pulmo erat ſanus, & reliqua viſcera pariter ſana. In veſica urinaria, ne minima quidem mucoſitatis portio, quâ naturaliter oblinitur veſica, inventa eſt, quia forſan ab acrimonia cantharidum eroſa fuit. Bilis in veſica fellea aliquali nigritie tingebatur. Sanguis, qui ex diſſectis venis, aut viſceribus emanabat, nigerrimus erat, nihil coagulatus, & in ſuperficie, minimis veluti olei guttulis perfuſus.

EXPERIMENTUM II.

Romæ 14. Julii 1692. cani juveni mediocris magnitudinis, ſuper tabulam ligato unc. ij. tincturæ cantharidum injecimus in jugularem dextram. Vulnere conſuto, & faſciato ut ſupra, canis ſtatim vomuit, humi cecidit ſemimortuus. Poſt duas horas linguam foris magna anxietate promebat, ſitis causâ. Nil comedere voluit, ſitiebat quam maximè, ſed ipſe nihil aquæ conceſſeram. Poſt ſex horas graviter ululando mortuus eſt. Aperto cadavere viſcera omnia ſana erant: ſanguis tamen nigerrimus erat, & diſſolutus, & in hoc quoque veluti olei guttulæ ſupernatabant. Canis hujus fuit juvenilis ætas, parva corporis magnitudo, nihilque aquæ biberat, undè nil mirùm ſi humoribus, à cauſtico cantharidum ſale, ſat citoque diſſolutis, & liquatis, poſt ſex horas obierit.

In ambobus hiſce canibus obſervavi, quod poſt injectam tincturam in jugulari, nulla alia pars, tàm citò afficiebatur, quàm capùt, quod quidem ſtatim nutabat, & ad inferiora inclinabat, rectaque cervice ſtare animal non poterat. Primus canis poſt factum experimentum, ſtatim caput inclinavit, & vix illud attollere poterat: potatis tamen duodecim libris aquæ ſupradictis in pedes ſtatim ſe elevavit, caput liberè, & recta cervice movebat, magiſque hilaris fuit: aqua verò per urinam exonerata, denuò humi concidit, caput non ampliùs attollebat, & ità ſemiſtupidus, ac capite nutans obiit quarta die. Exindè deduci poterit cantharides eſſe potiſſimùm capiti noxias, adeòque in morbis illius inflam-

inflammatoriis, & acutis ſummoperè ab eorum uſu eſſe cavendum; hoc tamen non eſt ita nudè ſtatuendum, niſi centuplex experientia rem magis confirmarit.

EXPERIMENTUM III.

ROmæ 14. Aprilis 1692. Accepimus uncias octo ſanguinis recens è vena ægrotantis cujuſdam extracti, inque duo vaſcula dividi curavimus: ſtatim ab extractione miſcui ſcrup. 1. pulveris cantharidum ſanguini in uno ex dictis vaſis contento, alterum verò ſanguinem in alio vaſculo intactum reliqui. Sanguis præfato pulvere commixtus priùs coagulatus eſt, quàm alius ſine pulvere: poſtea colore plumbeo, & ſubnigro tingebatur, donec tandem ſubtilis pellicula ſubnigra in ſuperficie apparuerit. Demùm per totam ſanguinis ſuperficiem maxima veſicularum copia ſupercrevit, quæ ruptæ ſubnigrum ſerum emittebant; demùm totus ſanguis diſſolutus eſt in ſerum nigrum, ac ſublividum. Sanguis in alio vaſculo hujuſmodi mutationibus obnoxius non fuit.

EXPERIMENTUM IV.

EOdem menſe Aprili poſt factam ſanguinis miſſionem in quodam febricitante, ſerum à ſanguine ſeparavimus, & ſero miſcui ſcrup. 1. pulveris cantharidum. Poſt mixtionem obſervavi, quod pulvis paulò poſt in fundum vaſis præcipitaverat, nec ullo colore ſerum tinxit, ſolummodò evaſit liquidius, tenuius, & vix coagulabile. Mox ſubnectam majoris claritatis gratiâ tres obſervationes ægrotantium, cui veſicantia fuere adhibita.

HISTORIA I.

JUvenis ann. ætat. 22. gracilis & bilioſi temperamenti, paulò antè ſanatus à bubonibus venereis, poſtquàm foco incaluiſſet, aquilonari vento ſe expoſuit, & exindè in anginam incidit, quæ mox deſiit in pleuritidem cum ſicca tuſſi, calore febrili exurentiſſimo, pulſu duro, & alto, vigiliis, ſiti, urinis craſſis, & ſummoperè rubicundis. In Xenodochio quodam Italiæ ægrotabat.

Circa duodecimum diem, quo primùm ego illum inviſebam, datus fuit à Medico pulvis cornachini, die verò ſequenti ſex veſicantia appoſuerunt gracillimo corpori. Decima quarta die ſupervenerunt delirium, ſuppreſſio ſputi, tremor carnium, motus epileptici, pulſus, & reſpiratio inæquales. Urinæ erant copioſiſſimæ, dejectiones per ſeceſſum bilioſæ, ac fœtidæ, ſed ſine ullo ſymptomatum levamine: die decima ſexta mitigata ſunt omnia: ſequenti nocte recruduerunt denuò vehementiſſimè

cum ſudore univerſali copioſiſſimo, glutinoſo, & acidum olente, qui uſque ad vigeſimum morbi diem duravit, eoque die mortuus eſt patiens.

HISTORIA II.

COquus ætat. ann. 30. temperamenti ſanguinei, bilioſi, rubri capillitii, veneri & baccho maximè indulgens, poſt calorem, & ſuſceptum poſtea frigus externum, correptus fuit convulſione inferioris mandibulæ, paulò poſt convulſionibus abdominis. Præſcripſerunt eidem in Xenodochio pulverem cornachini, & ſequenti die quatuor veſicantia. Poſt horum applicationem ſupervenerunt vomitus, motus convulſivi, & graviſſima ſpirandi difficultas, quibus preſſus ſymptomatibus obiit miſerrimè quarta die. Durantibus epilepſiâ, & motibus convulſivis ſupradictis, ſenſuum internorum, ac externorum liberum uſum non amiſit, &c. A pulvere Cornachini ſæpiùs vidi productos motus convulſivos in affectibus ſoporoſis, à gravi capitis vulnere cauſatos. In ſoporibus verò ab aliis cauſis pulverem hunc utiliſſimum deprehendi, præſertim ſi antecedenter depleta fuerint vaſa per diætam, aut per ſanguinis miſſionem, ſi neceſſaria fuerat; nam poſt illius pulveris uſum ſtatim ſopores ſolutos videbis, ut nuper obſervavi in puero octenni, qui in principio acceſſionis febrilis gravi ſopore corripiebatur, durabatque per plures horas, exhibito ſemel pulvere cornachini, poſt ſex horas ab acceſſione, omninò ſolutos vidimus ſopores; in apoplexia, lethargo, vertigine, & ſimilibus capitis morbis, vix datur præſtantius hoc remedio, &c.

HISTORIA III.

MUlier octo menſium gravida, juvenis & gracilis, integro octiduo doloribus ventris moleſtata, demùm infantem peperit. Poſt partum adhuc continuabant dolores, cum inſigni ventris tenſione. Quoniam verò omne genus remediorum ſpreverat, vel potiùs neglexerat, demùm à quodam Medico quatuor veſicantia ſibi apponi permiſit. Lochia quæ primum fluebant exindè ſuppreſſa ſunt. Paucis poſt diebus, denuò apparentibus lochiis, abdomen graviter convelli cœpit cum inſigni dolore, adeo ut ne digito quidem premi poſſet; exindè ſudores frigidi, cum refrigeratione extremorum apparuerunt; pulſus, & reſpiratio erant diminuta, & ferè ad extremum vitæ redacta fuit patiens. Elapſis paucis diebus in melius aliquantulum procedebat: derepente tamen ſupervenientibus graviſſima ſpirandi difficultate ex genere convulſivarum, & interdum in delirium ſe commutante, necnon alvi fluxu flavo, & fœtido, qui per octo dies continuavit, demùm decima ſeptima die morbi obiit patiens, &c. His adnotatis ſit

CAPUT II.

De Incommodis ab uſu Veſicantium.

§. I.

NIhil tam citò, poſt adhibita ſupervenit veſicantia, quàm ſitis cum linguæ ariditate, quæ quandoque tanta eſt, præſertim in ægris aduſti temperamenti, & mente non alienata, ut quibuſlibet remediis temperari vix poſſit, præter quàm continuo aquæ gargariſmo; durat hæc ſitis ita vehementer per triduum circiter, prout ſcilicet citius, aut ſerius, parcius vel uberius, acres cantharidum ſales è maſſa ſanguinis fuerint ſeparati; deindè ſenſim remittit, eamque appellare ſoleo, ſitim veſicantium ob rationes dictas. In uſu veſicantium maxima cautio adhibenda, ne indiſcriminatim præſcribantur quolibet anni tempore, cuilibet ætati, temperamento, habitui corporis, & quibuſlibet morbis, ut hodie conſueverunt *Galenici*, ſed dumtaxat dùm neceſſitas urget, ſcilicet in caſibus infra dicendis; Aliter mala quamplurima ægrotantibus ſupervenient, ſi debitis non adhibitis cautionibus applicentur, quæ quidem mala, rudes Medici tribuere ſtatim ſolent deleteriæ, & pravæ, ut aiunt, remedii naturæ; non verò erroneis indicationibus, quibus illud præſcripſerunt; ſed de his fusè ſuperioribus libris *Praxeos reſtitutæ*. Vidi nonnunquam ulcera, à veſicantibus excitata, deſiiſſe in gangrænam, vel in difficillimam eorumdem cicatrizationem, cui an contribuat aliquid nova aëris conſtitutio tunc temporis regnans, me ſane latet: Obſervavi tamen anno 1692. non ſolùm Bononiæ, verùm etiam Romæ, ulcera à quacumque demum cauſa producta, imò, & vulnera aliàs leviſſima, facillimè gangrænaſſe, & quandoque cum ægrotantium pernicie, quorum plurimi tunc temporis à gangrænatis veſicantium ulceribus perierunt. Anno præfato hyems frigidiſſima, & copioſis nivibus ac gelu exaſperata fuit, inſueto quidem Italiæ more; ſucceſſit tempus vernum valdè pluvium, & nebuloſum; Exindè tandem æſtas temperata & frequentibus quoque pluviis madida. In tali conſtitutione anni, ulcera, & vulnera cujuſcumque generis promptiſſimè gangræniſmo corripiebantur, cum magna Chirurgorum admiratione. Ad morem igitur Coi Senis, ſemper attendamus ad conſtitutionem anni generalem, ejuſque influxum, & ſeduli ſimus in deſcribendis ad vivum ejuſdem natura, & effectibus. Cæterùm qualibet anni tempeſtate, ulcera veſicantium corrumpi, aut gangrænari facillimè ſolent

in cachecticis, hydropicis, atro-melancholicis, & valetudinariis corporibus, necnon & quorum corpora lue gallica graviter laborarunt; non ita verò in robuſtis, & ſolidiori partium ſtructura præditis, nec diuturnis morbis miſerrimè laceſſitis.

II.

Qui graviter vulnerati capite fuerunt cum vomitu, abolitione ſenſuum, aliiſque gravibus læſi cerebri ſymptomatibus, dum illis applicabantur veſicantia, nonnulli vehementiſſimis convulſionibus corripiebantur paulò poſt applicata veſicantia. Alii ſudoribus frigidis, quibus ſuperveniebat mors, paucis interjectis horis, aut diebus. Alii ſequenti nocte moriebantur convulſi. Memini quemdam torminibus ſpaſmodicis infimi ventris cum febre, &c. moleſtè laborantem, poſt adhibita in Xenodochio veſicantia, excreviſſe per ſeceſſum inſignem copiam ſanguinis rubicundiſſimi, & paulò poſt periiſſe. Cùm igitur, ſæpius atque ſæpius, in graviter capite vulneratis, ab adhibitis veſicantibus obſervaverim, aut convulſiones lethales, aut alia mala ſupradicta, impoſterùm ſemper ac videbam in Xenodochio talibus applicari veſicantia, intrepidè ſtatim præſagiebam adſtantibus; aut vehementiſſimas convulſiones, aut mortem; uti eveniebant. Ubi ſuſpicio convulſionum eſt, vel factæ jam ſunt, cavendum omninò ab uſu veſicantium, præſertim ſi aderit febris acrior; & colliquativa ſanguinis conſtitutio cum habitu gracili, præcedentibus vigiliis, diæta, exinanitionibus per uſum veneris, &c. Qui lue gallica ſemel laborarunt, ab adhibitis veſicantibus ſummoperè læduntur, in quocunque demùm morbo adhibeantur: undè nonniſi in maximis ſanguinis coagulationibus, & morbis ſoporoſis in talibus ægris præſcribantur, & etiam cum cautione. In febribus ardentibus, & continuis, in quibus magna adeſt ſanguinis agitatio, & impetus: In conſtitutione anni calida, & ſicca, in ſimilibus pariter temperamentis, Regionibus, victûs generibus, ætate Juvenili, &c. In affectibus nervoſis cum febre ad ardentem inclinante: In affectibus comatoſis febrium, quæ accedunt ad ardentes: In morbis pectoris ſpaſmodicis, inflammatoriis, & à ſalino-acri conſtitutione ſanguinis productis, ſemper in pejus ceſſiſſe veſicantia pluries obſervavimus. Et quamvis interdum utilitas aliqua effulſerit; quoniam tamen neſciebam, an à veſicantibus, vel potius ab aliis remediis illa proveniret, ideò vel raro, vel nunquam in caſibus ſupradictis applicabam veſicantia, curationemque ſolis hypnoticis, diluentibus, & dulcificantibus remediis feliciter abſolvebam.

Cùm de ſopore ſuperiùs inciderit ſermo, obiter hîc notandum, me pluries obſervaſſe in febribus ardentiſſimis, & quaſi ab inflammatione ſanguinis productis, in principiis acceſſionis ſoporem quemdam, qui creſcente acceſſione, magis creſcebat, & magis exacerbabatur; quò copio-

ſiùs ipſe diſſolventia , & cephalica præſcribebam. Poſt repetitam demùm obſervationem , didici ſoporem ſpontè ſua imminui acceſſione ad declinationem tendente , vel ſi ita ſpontè ſua non imminuebatur , per emulſiones ſeminum , aquas acido limonum temperatas , aliaque hujuſmodi refrigerantia feliciter ſolvi ; Hoc tamen obſervavi dumtaxat in febribus ardentiſſimis , & à nimio ſanguinis orgaſmo pendentibus ; Et ratio ex mechanicis eſt , quod ſanguis tanto impetu , & tanta celeritate cerebrum petens, difficulter , tùm ille inibi filtrari , tùm ſpiritus ſeparari poſſunt ; imò quadam veluti ſtrangulatione in illorum circulatione producta , deſcenſus ad inferiora impeditur ; undè neceſſariò ſomnolentia , quæ magis exacerbatur, quò major impetus ſanguini additur ; minuitur verò , quò minor, ut per ſe conſtat.

III.

Poſt applicationem veſicantium obſervavi nonnumquam motus tendinum veluti ſubſultorios , & convulſivos , nonnullas ſudoris expreſſiones , & quandoque copioſas ; pulſus veluti obſcurantur &c. & hæc tandiù durant , quandiù inhærent ſanguini acres cantharidum ſales , quibus mox eliminatis , evaneſcunt , ut ſuperius de linguæ ariditate , & ſiti diximus , præcipuè ſi veſicantia debitis indicationibus fuerunt imperata ; exacerbantur verò ſi imprudenter , & morbo non petente data ſint. Non ſolùm gangrænam , verùm etiam , & mictus ſanguineos , & ardores urinæ , & alia veſicæ mala , frequenter generant veſicantia , præſertim in gracili corporis habitu , in calido , & ſicco temperamento , æſtivo tempore , ſub ardore caniculæ , & ſimilibus.

In corporibus macilentis , & gracilibus , cautè uſurpanda ſunt veſicantia ; nam ſi alicubi , hìc facillimè obortos vidi motus convulſivos , febris exacerbationem &c. & quandoque cùm febris propè ſtatum eſſet , ex applicatione veſicantium recrudeſcebat cum gravibus ſymptomatibus. Si tali corporis conſtitutioni accedant calidior , & ſiccior temperies , tempus anni æſtivum , evacuatio aliqua copioſa anteceſſit , ſtatus ſanguinis ad diſſolutionem , colliquationemque tendens , omninò prohibenda ſunt veſicantia , idque in qualibet ætate , & quolibet morbo , ob peſſima indè ſubſequentia accidentia , ut quiſque per ſe obſervabit. Quamplurimi ex Galenicis nimiùm hærentes ſuis hypotheſibus , dum febres colliquativas , ſive ex diſſolutione obſervant , credunt gravia , ac improportionata earum ſymptomata à venenata qualitate dependere ; ideò ad veneni evocationem quatuor , ſex aut plura adhibent veſicantia. Poſt ea tamen ſæpiſſimè obſervavi convulſiones , abſceſſus in viſceribus , deliria majora , febris maximum incrementum , & tandem mortem : ob diſſolutam ſcilicet magis magiſque ſanguinis maſſam à cauſtico cantaridum ſale , & ab acri pariter febris materia. In delirantibus cum febre acuta , & lingua arida , dum applicabantur in Xenodochio veſicantia , celeriter omnes morie-

bantur, magna ex parte convulſi: Quibus repetitis eventibus perterrefactus, ipſe poſtea feliciter uſus ſum remediis diluentibus, emulſionibus refrigerantibus, & ſectione venæ frontis in ſupradicto caſu, &c. Veſicantia interdùm ob inſignem, quem excitant dolorem, delirium jam factum adaugent, imminens verò accelerant. A Medico fide digno audivi, micam panis recens furno extracti, & adhuc calidiſſimi, ſi applicetur alicui corporis parti, poſt elapſam ſemihoram eam veſicare, & ulcerare adinſtar veſicantis: & quod niſi ulceri illi & cruſtæ in principio factæ, optimè medeantur, difficulter poſtea ſanari poterunt. A nimio cantharidum uſu, fœdiſſimæ ſuboriuntur ſatyriaſes, quarum duas hiſtorias lethales narrat CABROLIUS *obſ. anatom.* 17. Cauti igitur ſint Medici in ſalacibus Viris, à nimio veſicantium uſu, ob rationes dictas.

IV.

Delirantes, ab uſu veſicantium, plures mortuos vidimus, quàm ſanatos. Poſt veſicantia admota obſervavi, quod pluries alvus nimiùm fluens ſiſtebatur, & pulſus qui prius alti erant, poſtea obſcurabantur. Acidum aceti, corrigit, & figit ſal volatile cauſticum cantharidum, ideò ſi fortia velis veſicantia, parùm aceti, aut fermenti veteris addas, vel loco illotum adde emplaſtrum de mucilaginibus aut ſimile. Nunquam faciliùs gangrænantur ulcera veſicantium, quàm dum hiſce nimia cantharidum doſis additur, vel Medici, vel Pharmacopœorum culpâ: cantharides namque cùm leviſſimæ ſint, ut quinquaginta illarum, vix drachmam pendant, erratur facilè in earum doſi præſcribenda; ideò numero ſunt ordinandæ pharmacopœis, verbi gratiâ numero ſex, aut decem, &c. non verò pondere. Cantharides per os ſumptæ, vel contra iſchuriam deſperatam, vel ad excitandam Venerem, vel contra gonorrhœam virulentam, ſolent peſſima producere ſymptomata; primò quidem poſt eas ſumptas exulceratur veſica, & meatus urinarius, deinde paulatim inflammatur & hepar, & eroduntur inteſtina, immenſique dolores in hypogaſtrio excitantur, quos dolores mentis alienatio, & mors ſubſequitur, niſi ſtatim expellantur foris cantharides, vel eorumdem vis infringatur. Hac de re vide plura apud FRANCISCUM JOEL, ubi curationem quoque prudenter proponit. Contra cantharides antidotum eſt lac nativum, & artificiale, teſte LANGIO *epiſt. ſept. lib.* 1. Obſervavi in hominibus temperamenti aduſti, & bilioſi veſicantia interdùm infructuoſa fuiſſe, imò noxia; nam præterquam quòd locus veſicatus vehementer inflammatur, & cum atrociſſimo dolore excoriatur cum exigua ſeri, & quandoque nulla prorsùs eructatione, veſica atrociſſima corripitur ſtranguria. In his itaque temperamentis cùm ſanguis ſale, & ſulphure copioſiùs ſcateat, paucoque ſero diluatur, neceſſe eſt, ut Practicantes poſt adhibita veſicantia copioſum diluentium uſum præſcribant, ut vitentur mala recenſita, &c. Atque hîc breviter

ſubindicavimus incommoda, ab applicatione veſicantium ſupervenientia, quæ hactenùs mihi obſervando innotuerunt in Xenodochio; mox ad commoda deſcendamus.

CAPUT III.

De Commodis ab uſu Veſicantium.

§. I.

QUamvis veſicantia producant mala ſuperiori capite recenſita, non perindè tamen, è Republica medica ſunt proſcribenda; ſiquidem illa, ut & omnia alia medicamenta, pari ratione ſe habent, ac vinum, quod licèt inebriet, & innumera capitis mala producat, non idcircò tamen illius uſum prohibent Rectores Urbium, quippè imprudentiæ humanæ, non verò deleteriæ vini qualitati, tribuendi ſunt effectus illi graviſſimi, quos affert inebriatio. Quantùm in conſtitutione ſanguinis acri, & colliquativa obſunt veſicantia, tantundem conferunt in diatheſi ejuſdem craſſa, viſcida, & ad coagulationes, ſtagnationeſque ſe diſponente. In febribus, quæ exiliſſimo pulſu, extremitatibus frigidis, anxietate, ad morbos ſoporoſos propenſione, aliiſque coagulationis indiciis ſtipantur dictu eſt incredibile, quàm proficuos effectus afferant veſicantia; multò magis ſi aderint tempus hyemale, temperies ægri ad humidum inclinans, habitus pinguis, & ſimilia; communicato namque acri cantharidum ſale humoribus ad coagulationem diſpoſitis, eorum particulas diſgregat, ſolvit, & ad priſtinam fluiditatem diſponit; verbo dicam, ad ſolvendas incipientes ſanguinis coagulationes, ſtagnationeſque in quocumque morbo, qualibet ætate, temperamento, anni tempore, &c. vix ullum præſtantius, & ita celeriter agens obſervavi remedium, quàm veſicantia. Et hæc eò magis quadrant, quò ne minimùm recedere mihi videntur ab Arabum ſententia. Hi namque primi veſicantium inventores, numquam iis utebantur, niſi ad excitandos ſoporoſos, & à morbo refrigeratos, ut videre eſt apud ORIBASIUM, qui primus ex Arabibus de uſu illorum ſcripſit, & ubi vel ſoporoſos excitare, vel morbo frigefactos calefacere neceſſarium non erat, ab uſu veſicantium prorsùs abſtinebant. Non ita ſe geſſerunt ſubſequentium ætatum Medici, qui falſa imbuti opinione, veſicantia vim habere extrahendi venenum febrium malignarum, indiſcriminatim contra omnes cujuſcumque naturæ febres eadem præſcribebant, magna ægrotantium pernicie, ut ſuperiori capite probavimus. Obſervavi

in pleuritide, utut præceſſerit, vel non præceſſerit ſanguinis miſſio, quandoque circa quintum, vel ſeptimum, vel aliis intermediis diebus apparere magnam ſpirandi, & expectorandi ſputi difficultatem, quæ patientem in ſummum vitæ diſcrimen conjiciebat: Irritis aliis duo veſicantia tibiis, vel cruribus admota, non ſolùm expectorationem, quæ primaria criſis eſt morborum pectoris, ferè ad ſtuporem ſtatim promovebant, verùm etiam & ſpirandi difficultatem leniebant cum mutatione morbi in melius. Majora dico? Quacumque die in pleuriticis ſpirandi, & exſcreandi ſputi difficultas ſucceſſerit, ſtatim applicanda ſunt duo veſicantia tibiis: prout etiam ſentit HIPPOCRATES *lib. 2. progn.* 67. dicens. *In pulmoniis quicumque tumores fiunt ad crura, boni; nec poteſt aliud quicquam meliùs accidere, præſertim, ſi mutato ſputo, ſic appareant*; hæc ille. Et ſanctè fateor ex centenis ægrotantibus vix pauciſſimos obiiſſe, qui præfata methodo tractati fuere à Doctiſſimo quodam Medico in celebri Xenodochio, idque potiſſimùm obſervavimus anno 1694. Romæ hyemali tempore quo pleuritides epidemicæ copiosè graſſabantur, ob intenſiſſimum illius tempeſtatis frigus, à copioſis nivibus, & gelu productum. Introducto namque acri cantharidum ſale in ſanguinis maſſam, & mox in pulmones, in quibus ſtagnatio metuebatur, incipientes coagulationes ſolvebat, humoreſque priſtinæ circulationi reſtituendo, & ſpirandi difficultatem imminuebat, & exitum ſputi promovebat, cum ægrotantis levamine. Adverte quod præfati pleuritici in quibus hæc commoda nos obſervavimus, non fuerunt in principio purgati, ut faciunt Practicantes nonnulli, ſed adhibitis venæ ſectionibus opportunis, ſola brodia pectoralia, & remedia alcalia leniter diſſolventia in progreſſu curationis feliciter præſcribebantur, &c. Poſt adhibita in pleuritide veſicantia obſervavi diarrhœam, ſi aliqualis tunc temporis aderat, vel imminutam fuiſſe, vel prorsùs ſuppreſſam. Nonnunquam verò poſt veſicantia, in pleuritide copioſior ſuccedebat urina, atque tam prius illud, quàm hoc poſterius magno ægrotantis commodo. Neque mirum, nam experientia infallibili, & decreto HIPPOCRATIS conſtat, *alvi fluxus pleuritidi ſupervenientes ferè ſemper eſſe pernicioſos, ſiquidem poſt illos ſupprimitur ſputum, ſpirandi difficultas augetur, & æger paucis interpoſitis diebus ad Superos migrat, vel in chronicos morbos delabitur.* Hinc clarè patet quantùm à veritate aberrent, qui prætextu minorationis cacochymiæ, vel aliarum hujuſmodi nugarum, ſtatim in principio pleuritidum purgantia exhibent, tanto ægrorum detrimento. Pulmoniæ namque, & pleuritides cùm originem ducant ab inflammatoria maſſæ ſanguineæ diatheſi, tenellis pulmonum membranis vim faciente, omni ope curandum, ut inflammatio leniter diſſolvatur per depletionem vaſorum, & alcalia temperata. At ſi inflammato ſanguini, inflammatorios purgantium ſtimulos addideris, præſertim crudo exiſtente morbo, non ſolùm motus naturæ prorsùs contrarios

excitabis

excitabis, ſed exacerbata inflammatione, ſputum ſupprimes, ſpirandi difficultatem augebis, donec brevi vel mors ſuperveniat, vel in tabem migrabit patiens.

II.

Quanti diſcriminis ſunt purgantia in pleuritide, & pectoris morbis, tantæ ex adverſo utilitatis ſunt diuretica. In omnibus enim pectoris morbis ſemper ad vias urinæ ducendum, infallibili naturæ, & experientiæ documento. In morbis verò capitis, & faciei iiſdem docentibus purgantia levia frequenter exhibita magnam afferunt utilitatem, præſertim ſi tunc temporis etiam pediluvia præſcripta ſint. Hinc quadrat illud JACOTII com. ad coac. HIPPOCRATIS lib. 4. f. 212. dicentis: *Alvus ferè ſemper ſtringitur in morbis capitis.* Dum loquor de capitis morbis, non intelligo eos ab acrimonia, convulſione, & nimio ſolidorum, aut fluidorum impetu productos; ſed à craſſitie potiſſimùm, ſtagnatione, & lentore fluidorum. Inter purgantia hujuſmodi morbis ſummoperè opportuna, primas tenet pulvis cornachini, ut ſæpiùs obſervavimus. Inter diuretica morbis pectoris amica, præſtant omnia ex therebinto, mille pedes præparati, ſyrupus de althea Fernelii, & herbæ vulgò dictæ aperientes. Acidum cum pectori inimicum ſit, diuretica pariter ex acidis parata ſuſpecta erunt in ejuſdem morbis. Quod etiam obſervavit HOFFMANNUS in SCHROEDERO f. 376. ubi rejicit uſum balſami ſulphuris in phthiſi, & morbis pectoris; quia acido pollet unctuoſo, quod auget potiùs, quàm eradicat phthiſim, teſte pariter expertiſſimo WALDSCHMIDIO. Sed è diverticulo in viam. Veſicantia delirantibus hominibus admota damnum potiùs, quàm utilitatem afferebant, plureſque ex iis moriebantur, quàm ſanabantur. Contra mulieres delirantes adhibitis veſicantibus in melius procedebant, cum levamine ſymptomatum, morbi, & ſalutis recuperatione. Idque obſervavimus Romæ incipiente anno 1694. quo tempore, gelu, & nives inſueto Latii more, hyemem graviter exaſperabant; produxeruntque mortes repentinas quamplurimas, catharros febriles, tuſſes humidas cum infarctu pulmonum, pulmonias, pleuritideſque, quibus magis afficiebantur viri, quàm mulieres, dolores colicos, & ſimilia. Dùm imminet delirium, locò veſicantis, ipſe ſecare ſoleo ſalvatellam in dextra, vel ſiniſtra manu, aliquando cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis impero, ſanguinemque extraho pro ratione ætatis, temperamenti, &c. Poſt hanc venam ſectam ſæpiſſimè jugulavimus, mox mox irrumpens delirium; vel ſi factum jam fuerat, maximoperè imminuimus; ſive revulſo, ſive infracto per hujuſmodi emiſſaria, inflammati, & acris ſanguinis ad caput impulſu. Facta ſanguinis miſſione, copioſas emulſiones cum aqua cardui ſancti vel violarum, vel hordei præſcribo, ſive brodia diluentia herbis refrigerantibus alterata, & congrua nitri portione temperata; inter nitrata laudo nitrum ſtibiatum, vel ſal prunellæ. Ulcera à veſicantibus excitata,

quandoque in pejus ruunt, vitio, vel materiæ morboſæ, vel mali habitus corporis; atque tunc ſenſim areſcunt cum colore ſubnigro, aut liveſcente, & quaſi gangrænam minantur. In tali ulcerum ſtatu præſentaneum remedium erit, eadem oblinire melle roſaceo bis, terque quotidie: ægri à mellis unctione moleſtum quendam doloroſæ punctionis ſenſum, ac veluti efferveſcentiam percipiunt, quod bonum ſignum erit; nam uno aut altero die interjecto, humiditas in ulceribus apparebit, expurgatio promovebitur, nigra cruſta, antecedenti ulceri obducta, decidet, & paulò poſt rubicunda caro ſupercreſcet.

III.

Non ſolùm in ulceribus veſicantium, ſed generaliter in aliis, dùm ad corruptionem, & ſordem vergunt, optimos mellis roſacei effectus obſervavimus. Romæ menſe Majo 1693. curabam Juvenem ulcere inguinali, ex bubone venereo laborantem cum acuta febre, ſiti, virium debilitate, &c. Ulcus erat latum, doloroſum inflammatorium, & nigrâ cruſtâ obductum. Statim itaque præſcripſi mane unc. x. ſeri lactis caprilli depurati, veſperi verò emulſiones ex ſeminibus melonis & cucurbitæ in aqua cardui ſancti factas miſcendo ſcrup. ij. oculorum cancri &c. loco victus ſolidi ſingulis ſex horis ſumebat brodium herbis alcalicis alteratum, addito interdùm ovi vitello. Ulcus illinebam melle roſaceo dumtaxat, bis, terque quotidie. Hac methodo per decem dies continuata, ceſſavit febris cum ſociis ſymptomatibus, ulcuſque optimè mundificabatur, donec tandem poſt ſumptam levem decoctionem ex ſalſo parillo, ligno guaiaco, ſtibio crudo, &c. priſtinæ ſanitati fuit reſtitutus. Obiter hîc notandum, quod in cura ulcerum, magnam vim habet ad ſanationem, diæta ex diluentibus conſtans, utpotè ſunt decoctiones ex herbis alcalino-dulcificantibus, & balſamicis, brodia vulneraria, & ſimilia copiosè data. Nam per hujuſmodi copioſa diluentia, ſal acre ulcerum, maſſæ ſanguineæ inhærens dulcificatur retunditur; & copioſo dilutum fluido, per commodas naturæ vias, ſeceſſum ſcilicet, urinas, aut ſudores promptiſſimè eliminatur, & ita dulcificatus, purificatuſque ſanguis ulceris cicatrizationi ſummoperè conducit. Quæ quidem omnia Medici ſperare vix poterunt per hypocauſta, diætam exſiccantem; decocta ſudorifera, & hujuſmodi alia, quibus ſal acre ulcerum magis, magiſque exaltando, & acriùs reddendo, in deſperatum ſalutis ſtatum eadem redigunt, præſertim ſi corpus ægrotantis, non fuerit cachecticum, humidum, pallidum, laxum, nec talia pariter ulcera; quò in caſu conſuetus exſiccantium uſus ex parte conferret, &c. In oculorum, & faciei morbis veſicantia cervici applicata ſunt tanquàm ſpecifica, & cæteris præſtant, præſertim in ſuffuſione, & fluxionibus vulgò dictis ad oculos irruentibus, ut ſæpiùs mirati ſumus. Nonnunquam ulcera veſicantium difficulter cicatrizantur, quamvis morbus primarius multò ante fuerit jam ſanatus, & ipſa morboſam materiem ſuf-

ficienter expurgaverint: Et quoniam ulcerum apertio ad multos menſes interdum durat, eludunt profectò quorumlibet remediorum vim: inter magnoperè proficua in hoc caſu, non inveni melius remedium, quàm pulverem thuris in ſubtiliſſimum alchool redacti, & ulceri aſperſi bis in die, quo ſanè brevi illa cicatrizavimus. Expertus quoque ſum ad cicatrizationem fila carpta, in decocto aluminis crudi ebullita, deindè exſiccata, & ità ulceribus ad cicatrizandum appoſita. Interdùm hæc etiam minus proficua deprehendi, quando ſcilicet corpus nimis impurum extitit.

IV.

Veſicantia, ſinapiſmi, purgantia aliique hujuſmodi ſtimuli, non ſunt adhibendi in corporibus ſucci plenis, plethoricis, & nimia humorum copiâ repletis, niſi priùs depleantur vaſa per ſanguinis miſſionem, ſi indicata fuerit, vel per diætam ſeveriorem. Stante namque tantâ humorum copiâ, aut orgaſmo eorumdem in vaſis ſanguiferis, ſecretiones fluidorum in cribris viſcerum, aliarumque partium, vel difficulter fient, vel morbosè. Siquidem ex mechanicis, ad ſecretiones non ſolùm requiruntur pori liberi, & proportionata reſiſtentia ſolidorum, verùm etiam, & proportionatus motus, ac copia fluidi ſecernendi; quorum alterutrum ſi peccaverit modo prædicto, ſecretiones præternaturaliter peragentur, ut ſuperiùs de ſopore in principio, & augmento acceſſionis febrium ardentium, per emulſiones, & refrigerantia dumtaxat curando, ſubindicavimus. Per ſtimulos purgantium, veſicantium, diaphoreticorum, &c. major in fluidis fermentatio, turgentia, & orgaſmus excitatur, & in ſolidis vivida quædam oſcillatio; undè ſi humores in vaſis redundaverint, vel ob vehementes fermentationes ad extremum turgentiæ gradum pervenerint, ratione ſolidorum reſiſtentiam ſuperent, & ità viſcerum fibras variè divellant, extendant, atque contorqueant, nil mirum ſi paulò poſt vel vaſorum rupturæ, vel fixationes fluidorum periculoſæ contingant: id quod experientia quotidiana abundè nobis manifeſtat; ſiquidem poſt imprudenter, & intempeſtivè adhibita purgantia, veſicantia, diaphoretica, &c. nil aliud obſervamus frequentiùs in praxi, quàm febris exacerbationem, deliria, inflammationes viſcerum, motus convulſivos, ſanguinis hæmorrhagias & ſimilia; quæ quidem non ſuccederent, ſi depletis priùs vaſis ſanguineis per ſanguinis miſſionem, talia exindè præſcriberentur remedia; nam quæcumque ab iis excitaretur fermentatio, & turgentia, cùm humores in ampliori ſpatio circularentur, ſolverentur & commoverentur; impoſſibile eſſet, ut impetum in ſolidas partes facerent, aut ſibi ad coagulationem, ſtagnationemve ſternerent viam. Hiſce ductus fortaſsè rationibus Dominus SYDENHAMIUS, ab Academiis Italiæ tantoperè laudatus, ante uſum purgantium, præſertim fortium vaſorum depletionem, per ſanguinis miſſionem, aut diætam, ſi morbus inducias

dabit, maximoperè ſuadet. Hic pariter auctor, inter cæteros hujus ævi, per centies repetitas obſervationes, ſtabilivit demùm methodum, quâ tractanda ſit fermentatio febrilis in ſanguine excitata; Primuſque inter Septentrionales, Septentrionalium cæteroquin doctorum Virorum, lubricam aliquantiſper medendi methodum, ad debitam rationis, & experientiæ ſemitam redegit; decernendo inter cætera, æquè peccare Medicos, qui in principiis acutorum purgantia exhibent, ac qui in principiis eorumdem exhibent diaphoretica; Nam cùm tunc temporis fermentatio febrilis materiæ peccantis, cruda jam ſit, confuſa, & ad depurationem impar, per additos purgantium, diaphoreticorum, &c. ſtimulos, magis magiſque turbabitur, & augebitur, & loco debitæ ſeparationis producet febris exacerbationem, aut reduplicationem, vigilias, deliria, inflammationes viſcerum, motus convulſivos, & alia centena, &c. Sed fuſiùs hac de re in libris de *Practica Scientia* ſuperiùs diſputavimus.

V.

Ex ſuperioribus conſtat, veſicantia magnam vim habere diſſolvendi, & attenuandi ſanguinem craſſum, & coagulatum, & alicubi ſtagnantem, & propterea eſſe veluti ſpecifica in morbis oculorum à fluxione pendentibus, ſuffuſione, febribus ex coagulatione, & ſimilibus lenteſcentiis, &c. Sed quoniam pertinaces viſcerum obſtructiones, cachexiæ, ſuppreſſiones menſium pariter diuturnæ à tali quoque ſanguine originem habent; ideò hortamur Medicos, ut in caſibus deſperatis, cantharidum uſum vel forma emplaſtri, vel alio commodiori modo experiantur, ut horum tam difficilium morborum curatio lucem aliquam exinde mutuetur, nec ſemper hæreamus in limine. THOMAS BARTHOLINUS *cent.* 5. *obſerv.* 82. docet modum parandi infuſum cantharidum, quod tanquam ſpecificum deprædicat in gonorrhœa virulenta, urinæ ſuppreſſione, & pellendo calculo. Sic autem paratur: Scrupulus unus pulveris cantharidum infundatur in unc. iij vel iv. vini Rhenani, aut ſpiritus vini; ſtent in infuſione per aliquot dies, deinde filtrentur per chartam bibulam, ut ex ſubſtantia cantharidum nil admiſceatur. Ex colato liquore cochlear unum miſceatur cum ſeptem cochlearibus vini, aut cereviſiæ, hujuſque mixturæ ſume primo die unum cochlear, ſequenti duo cochlearia, & ſic deinceps. An hoc remedium tentari poſſit per os in obſtructionibus, & morbis paulò ſupra recenſitis, nondùm expertus ſum. Qui graviſſimæ tuſſi cum ſputo craſſo, & copioſo obnoxii ſunt, à nullo remediorum genere tantam utilitatem ſuſcipiunt, quantam à veſicatorio cervici appoſito; Et ſi contingat, ut ulcus ab hoc excitatum, citò ſanetur, fieri aliud poterit veſicatorium infra aures, vel ſupra omoplatas; nam ſeroſa illuvies à compage ſanguinis ſoluta, & hinc indè exudans, derivatur per veſicantia, ab influxu, quem in pulmonem faciebat, & ita tuſſim excitabat, ut pluries obſervavimus in Xenodochio, Sene Medico præſcribente; & in

ſe ipſo expertus quoque eſt Willisius. Hiſce breviter ac fideliter de veſicantium uſu adnotatis, ſequenti capite rationem ex mechanicis trademus de modo quo revera agant veſicantia.

CAPUT IV.

Veſicantium natura evidenter demonſtratur ex mechanica ſtimulorum doctrina.

§. I.

Veſicantia ſtimulando agunt, & inter ſtimulos principem obtinent locum; ad clariorem tamen illorum notitiam, nonnulla ad mentem Domini Bellini, in doctiſſimo de ſtimulis argumento breviter exponemus.

Dico 1°. A ſtimulo debet ſuccedere major niſus motuum partium, ex quibus totum ſyſtema membranarum componitur, nec non expreſſio cujuſcumque liquidioris corporis, & derivatio ejus quâ poteſt.

Dico 2. A vi ſtimuli, villi membranarum, id eſt totius corporis, naturali contractione validiùs contrahi debent, & hac ratione expreſſio liquidorum faciliùs peragetur. Siquidem per majorem hanc contractionem fiet, ut villi breviores evadant, magis duri, rigidi, & tenſi, undè tremor vividior, & excurſus fluidorum ad contactum dictæ fibræ, adhuc majori cum niſu per diametrum. Et ideò ratione aucti utriuſque niſus, facilior, expreſſio liquidorum, & derivatio eorumdem, quà fieri poteſt, ſuccedent, &c.

Dico 3. A vi ſtimuli, muſculorum contractio, quæ fit à liquidis, ſive ſuccis intra ipſos fluentibus, debet fieri validior, atque hinc expreſſionem liquidorum faciliùs ſucceſſuram, atque inſuper à ſtimulo augeri velocitatem, & curſum ſanguinis. Quoniam enim per vim ſtimuli liquidum nervoſum in undas frequentiores agitur, ideò per motum derivationis, deducetur in nervos muſculorum omnium, liquidi quantitas naturali major, quare muſculi validiùs contrahentur, & extrorsùm validè nitentur villis ſuis, & exprimient quidquid eſt liquidius ad contactum ſui, id eſt circa illos, & intra ſpatia, per quæ ſucceſſivè moventur, dum contrahuntur, &c.

Dico 4. Pro diverſitate partis, in qua fit ſtimulus, poteſt illa rubefieri ſine tumore, verè inflammari, nihil tumefieri, nec rubefieri, intumeſcere tumore quolibet alio, imò verò evacuare plurimùm cujuſcumque ma-

teriæ, abſque eo quod eamdem materiam ad illam partem ſtimulus vocet, aut trahat &c.

Dico 5. Quod hæc eadem ſecutura ſint, ſi cum ſtimulo conjuncta ſit facultas aliqua intrò penetrans, & humores ſubigens, ſed poſſe etiam, nihil non malorum indè provenire, & nihil non planè diverſum à ſolo ſtimulo.

Dico 6. Si ſtimulus ſit etiam divellens, non autem ſolummodò flectens, & ſit aut ſtimulus ſimplex, aut conjunctus cum fermento, producet pariter eadem, quæ expoſuimus ſuperiùs.

Dico 7. A ſtimulis ſimplicibus, id eſt non conjunctis cum fermento, & evacuationem producentibus, ſive evacuatio fiat per emiſſaria naturalia, verbi gratiâ nares, os, alvum, &c. ſive ab ipſa parte ſtimulata; dico inquam, quòd evacuari poteſt, & id, quod per ſtimulum exprimitur ab humoribus hinc indè circulantibus, & id, quod exprimitur à ſubſtantia villorum, ſivè fibris partium ſolidarum; idemque fiet à ſtimulis cum fermento, qualia ſunt veſicantia, ſinapiſmi &c. Quoniam enim hæc, & omnia ſtimulantia faciunt, ut villi quilibet, ſivè fibræ partium ſolidarum validè contrahantur, & exprimant quidquid fluere poteſt: Hoc igitur ipſum effluens derivabitur quà poterit; & quod quidem à vaſis quibuſlibet exprimetur, extra ipſa derivabitur, & ducetur inter membranas, & ad earum ſuperficies, & intra ipſarum poros. Et viciſſim quod à villis membranarum elicitur, traduci poterit intra vaſa. Igitur præfati ſtimuli evacuantes, etiam non conjuncti cum fermento, ducere poſſunt per emiſſaria, ſive naturalia, ſivè ab ipſis facta in loco ſtimulato, & veſicato, & quod exprimitur ab humoribus, & quod exprimitur à ſubſtantia villorum &c.

Dico 8. Stimuli non evacuantes, maximè movent, & maximè ſolvere poſſunt. Id ipſum præſtant evacuantes non conjuncti cum fermento, & inſuper liquidorum quantitatem minuunt, & utrique exſiccent plurimùm oportet. Vacuantes cum fermento conjuncti eadem quoque præſtare poterunt, ſed pro diverſitate fermenti cum quo ſunt conjuncti, denſare, fundere, coagulare, ſiſtere, & tandem quidquid velis producere &c.

A ſtimulo fit maxima contractio, & per contractionem maxima expreſſio fluidorum etiam ad partes remotiſſimas, ergo maximè movet, tam fluida, quàm ſolida; ergo in morbis, à coagulo, & lentore, cum fibrarum paralyſi, aut laxitate neceſſariò ſunt admittenda, & piaculum eſſet ſtimulantia, ob præconceptam falſam hypotheſim, aut negligere, aut ſcurriliter apud vulgus laceſſere. Porrò in vaſis ſanguineis, per eandem auctam contractionem mutabuntur contactus lenti illius liquidi ſubſiſtentis, & cùm velocitas totius ſanguinis augeatur, dabitur vis major tranſversè illud abripiendi per longitudinem canalium & deducendi ad viſcera per quæ ſubigi ulterius, & ad exitum diſponi poſſit.

Dico 9. Si partes liquidi illinentis membranas noſtri corporis ſe ſe mutuò omnes premerent , atque urgerent quaquaversùm , non ſecus ac partes ſanguinis intra vaſa , poſſet ratione illius preſſionis materies , etiam diſtantiſſimarum partium , derivari ad emiſſaria ſtimulorum , & per ipſa purgari : ſed niſus ille mutuus in hujuſmodi liquido , non videtur rationi conveniens.

Similiter ſi cutis , & membranæ omnes noſtri corporis in ea tenſione eſſent naturaliter , ut ſtatim ac in aliqua parte divelluntur , & ſtimulantur, undecumque contraherentur per ambitum divulſionis , & illa contractio per totum corpus ſuccederet , ita ut niſus ejus tenderet ad locum divulſionis , & verſus eundem urgeret quidquid eſt liquidum , ut fit in veſica urinaria , dum exprimitur urina ; facto emiſſario per ſtimulum , poſſet ejus contractionis ratione derivari ad emiſſarium ſtimuli materies remotiſſimarum partium , & per illud expurgari &c. ſed & hujuſmodi naturalis tenſio in membranis omnibus, & hujuſmodi contractio , & hujuſmodi niſus, ſive impulſus verſus ſtimulum , non videntur rationi conſona. Cæterùm materia inhærens alicui parti dimoveri per ſtimulum ab ea diſtantem poterit , ſi nervus , aut tenſa quælibet membrana , cui ſtimulus appoſitus ſit , perveniat , & intexatur parti , cui inhæret materia evacuanda : per emiſſarium verò ſtimuli evacuari poterit , ſi ſit etiam intra nervum , aut per villos membranæ fluere poſſit , aut intra eoſdem derivari ; necnon cum per vim ſtimuli mota , atque ad fluxilitatem redacta , ad emiſſaria illorum fluere. Modus verò certiſſimus , quo ſtimuli , etiam ad diſtantes partes agunt , eſt , quia totum corpus concutiunt , ſtimulant , exprimunt , & totam quantitatem minuunt : ſed hac de re plura in folliculo contractili apud laudatum Auctorem invenies , ad quem te remitto. Quoniam itaque ſtimulus contrahendo concutit , non ſolùm certam aliquam partem , ſed totum corpus , ipſumque totum exprimit , & expreſſa fluunt , quà poſſunt, in vaſa ſanguinis , & undecunque , & per emiſſaria aliquid expreſſæ materiæ expurgatur. Igitur cùm per eam expurgationem minuatur univerſa hujuſmodi quantitas , minor ſanè illorum copia ad partem quamlibet affectam , quamvis diſtantem , confluet. Ideò in morbis , quos aiunt à fluxione pendere , utpotè ſunt catharri nonnulli , tuſſes ſuffocativæ , & à lenta materie productæ , morbi oculorum , & præſertim ſuffuſiones , dolores nonnulli periodicè ſe exacerbantes &c. in morbis pariter ab humorum ſtagnatione , & pertinaci fixatione pendentibus , utpotè ſunt apoplexiæ paralyſes , ſopores , obſtructiones , & ſimiles &c. ſtimuli veſicantium , vel alii hujus generis ſtimuli , ob rationes antedictas , omnimodam vim curationis , & ſalutis abſolvunt , & nefas eſſet iis in caſibus veſicantia omittere , ob præconceptam hypotheſim , ac ſpeculationem.

Dico 10. Quoties à ſtimulo imminet aliquod periculum affluxûs nimii humorum ad partem ſtimulatam , tunc tutiſſimum erit applicare ſtimulos

in parte remota ab illa, quam expurgare volumus. Quod ſi nullum ex iis periculis immineat, propè ipſam partem evacuandam adigi poterunt. Plures, quàm pauciores magis juvant, dum motiones vividæ ſive oſcillamenta acutiſſima in villis ſunt excitanda, imò ampliori ſpatio, quàm anguſtiori extenſi. Repetendi ſunt, vel refricandæ plagæ ab iis excitatæ, cùm ceſſat dolor, & ſenſus ſtimuli: cùm ſubitaneam, & evidentem aliquam utilitatem à ſtimulis volumus, plures, & ampliores, & acriores adigendi; & quæ exindè ſupervenire poſſent calefactiones, exſiccationeſque in corpore, humectantibus & refrigerantibus copiosè datis ſunt temperandæ, ſpirituſque demulcendi &c. Ita graviſſimis ſoporibus, apoplexiâ, aliiſque hujuſmodi morbis correpti, momento ferè excitati fuerunt applicato magno veſicatorio ſupra totam capitis peripheriam, abraſis priùs capillis, ut plures teſtantur hiſtoriæ &c. Stimuli verò ad longius tempus protrahendi, minores, ac pauciores eſſe poterunt, ob rationes recenſitas; ex quibus omnibus arguimus à ſtimulis fieri magnam ſpirituum agitationem, & abſumptionem, ut infra clariùs patebit.

Dico II. Quod ſtimuli, quamvis inſervire poſſint loco miſſionis ſanguinis, & eſſe poſſint æquè expeditæ operationis, præcipuè ſi acriùs ſtimulent, ſunt tamen minus tuti miſſione ſanguinis. Habent tamen aliquid peculiare, quod à miſſione ſanguinis non conſequimur, movent nempè contrahunt, concutiunt totum corpus, atque tam fluida, quam ſolida uno eodemque tempore excitant, ac dimovent, &c.

Ex omnibus his propoſitionibus, innumera veluti corollaria deduci poſſent ad praxim, per quæ ſtimulorum utilitas, & noxæ apertè demonſtrarentur; quoniam tamen à laudato Auctore hoc argumentum ſolidè tractatum fuit, & ſingularum propoſitionum evidens ratio reddita: ideò nos pauca dumtaxat, quæ curationibus morborum inſervire poſſent mox ſubnectemus, &c.

II.

Stimuli alii ſunt ſimplices, alii cum fermento: ſtimuli ſimplices tunc vocantur, cùm partem divellunt, rubefaciunt, dolore afficiunt, & ita etiam ad diſtans operantur, ſed nihil illorum ſubſtantiæ intra humores communicatur; hujus generis ſunt uſtiones ferro candenti, frictiones, cucurbitulæ ſimplices, aut ſcarificatæ, & hiſce analoga. Stimuli cum fermento illi ſunt, qui non ſolùm partem rubificant, divellunt, agitant, concutiunt, &c. verùm etiam aliquid humoribus communicant, utpotè ſunt veſicantia, ſinapiſmi, dropaces, & ſimilia, quorum particulæ acres, & in parte ſtimulant, & in ſanguinem reaſſumuntur, validaque illius maſſam ſolvunt, dimovent, & aperiunt: Utrique hi ſtimuli agitant vehementer tàm ſolida, quàm liquida (magis tamen ſtimuli cum fermento) & ſolida agitata adhuc validiùs in ipſa liquida nituntur, & hæc validiùs compreſſa, vim rurſus majorem inferunt ſolidis, undè viciſſim premuntur,

premuntur, ac reſtituuntur, & ex illa mutua preſſione, ac reſtitutione fit, ut plurimæ liquidorum partes intra duas quaſque proximas, aut ad ſuperficiem exteriorem duarum quarumcunque, non ſe contingentium, nitantur introrsùm, undè cohæſio, ac permixtio tollitur, vel ponitur. Id ipſum quoque fieri neceſſe eſt à ſolidis in ſuas partes, dum dimoventur, & à liquidis in ſolida, & à ſolidis in liquida, mutua actione, & reactione. Stat igitur, quod pluries ſubindicavimus, partes ſcilicet ſolidas, à ſtimulo plurimflm dimoveri, concuti, atque diſſolvi. Et ab eodem ſtimulo quoque fieri agitationes, diſſolutiones, mutationes contactuum, violentias & expreſſiones atque derivationes liquidorum quâ fieri poteſt. Et quoniam in hiſce actionibus plurimùm humiditatis abſumunt ſtimuli, ſpirituſque debilitant, per opportuna humectantia, atque corroborantia obviam eundem eſt talibus incommodis, aliter optatus finis à ſtimulis haberi non poterit, &c.

Inter ſtimulos principem obtinere locum veſicantia, omneſque effectus antedictos jure quodam ipſis convenire fatentur Mechanici. Quamobrem credibile eſt nonnullos morbos vix, ac ne vix quidem ſanandos fore, niſi adhibeantur veſicantia, alios contra in pejus abituros, ſi imprudenter adhibeantur. Neque tantùm ea præſcribantur ad minuendam humorum copiam, vel malignitatem educendam, ut multi putant, quantùm ad eoſdem coagulatos, craſſos, vel alicubi hærentes, ſolvendos, dimovendos, & ab affecta parte ad locum ſtimuli derivandos. Siquidem quidquid per ea evacuatur, exiguum eſt, neque ad minuendam peccantem materiam ſufficiens. Sed undenam potiſſimùm veniant humores à veſicatorio excreti, quæret quiſpiam. Reſpondemus eos eructari partim à poris cutis, & glandulis cutaneis, partim ex arteriarum oſculis, & fibrarum nervearum finibus, & tandem peractâ ſtimuli actione atque oſcillatione, à toto corpore, & à partibus quibuſque remotiſſimis, ut conſtat ex antedictis. Latex enim ſeroſus, pharmaci ſtimulus imbutus, magnâ copiâ ac promptiſſimè à reliqua ſanguinis maſſa ſeparatur ac veluti divellitur, & qualibet circulationis periodo, major ejus quantitas, per eadem arteriarum oſcula continuò irritata, excernitur, cum eoque infinitæ aliæ morboſæ particulæ ſecernuntur, ac evacuantur. Porrò cùm per veſicatorii applicationem, fibrarum quoque nervearum extremitates denudentur, & irritentur, probabile eſt à nervis etiam in ſtimulato loco aliquid ſecerni; totus namque nervorum latex vi ſtimuli commotus à ſtagnatione liberatur, ſimulque particulæ heterogeneæ, eidem inhærentes, ubique agitatæ, & à cerebro derivatæ, versùs emiſſarium recens apertum ſenſim prolabuntur, ac demùm foras eliminantur.

Morbi igitur, in quibus præ cæteris convenire poſſunt veſicantia ob rationes antedictas ſunt: Malignæ febres ex coagulo & viſciditate humorum: Affectus ſoporoſi: Catharri à viſcida materia pendentes, & irruptionem minantes in pulmones, vel aliam nobiliorem partem, aut in nares, oculos, fauces, pectus, &c. Dolores fixi & acriter divellentes partem aliquam: Morbi cutanei nonnulli, & dolores hinc indè vagantes: Convulſiones ſine febre: Epilepſiæ aliique hujuſmodi nervorum morbi: Demùm in omnibus aliis in quibus neceſſe eſt ſolvere, divellere, derivare, excitare, & ſimilia agere pro morbi genio, & Practicantis experientia, &c.

GEORGII BAGLIVI
DISSERTATIO VIII.
De Obſervationibus Anatomicis & Practicis, varii argumenti.

Artem Experientia fecit, exemplo monſtrante viam. MANILIUS.

ILLUSTRISSIMIS VIRIS.

Carolo Carthario, Decano.
Carolo Montecatinio.
Marco Antonio Buratto.
Proſpero Bottinio.
Marcello Severolo.
Jo. Franciſco Fagnano.
Alexandro Caſalio.
Bente Bentivolo,
Philippo Sacripante.
Camillo Spreti.
Marcellino Corio, &
Vincentio Amadorio.

Sacræ Conſiſtorialis Aulæ

ADVOCATIS,

ET

ALMÆ URBIS GYMNASII

RECTORIBUS,

GEORGIUS BAGLIVUS S. P.

COLLATA mihi nuper, Vobis potiſſimùm Auctoribus, ab optimo Principe, Anatomica Cathedra, nunquam ſatis mihi placere queam, niſi extet grati animi ergaVos mei aliqua ſignificatio. Nil enim libero

Homine, proboque dignum magis putaverim, quàm ſi accepta beneficia meminerit, eique debitas benè de ſe meritis laudes impertire liceat, ſi minus parem gratiam referre. Hanc igitur Anatomicam Diſputationem editurus, meas eſſe partes exiſtimavi, illam Vobis dicatam, & inſcriptam ut emitterem; quò non ſolùm obſervantia erga Vos mea magis magiſque conteſtata fiat, ſed rudis, ac exigua tractatio, ex Veſtro ſibi nomine ſplendoris aliquid, atque auctoritatis accerſat. Equidem rei benè gerendæ occaſionem nactum me eſſe, nemo diffitebitur: Qui enim, tum mirabili ad laudem ac propè ſingulari Celeberrimam Academiarum omnium regendi ratione, tum eximia, qua præſtant doctrina, ingentem ſibi quaquaverſus famam & exiſtimationem compararunt; Mirum ni de illa, quæ ipſis ſuperat dignitate, & gloria, Clientibus ſuis præſertim, atque Cultoribus gratificari velint. Porrò de me, meoque conſilio quid plura? Quàm libentiùs in Vobis omnibus, tam ſingulis ſeorſim, quàm univerſis celebrandis Orationem meam, quæ utique infinita eſſe poſſet, dilatarem; ſed à tali propoſito res duæ deterrent, una, quod unicuique veſtrùm, quæ privatim laudes debentur, eas contemnere atque averſari Vos ſciam, quibus conſcientia rectè factorum pluris eſt, quàm homi-

num ſermo; altera quod Collegium nobiliſſimum fruſtrà commendarem, cujus, tum publica opinione, tùm Principis judicio, tanta eſt auctoritas, ut hinc potiſſimùm aſſumantur, qui præclariſſima, tam Reipublicæ, quàm Eccleſiæ, Munia ſuſtineant. His omnibus accedit quod juſto, debitoque Vobis tribuendo præconio, præ ingenii tenuitate, imparem me prorsùs agnoſcam. Hæc igitur mihi reliqua pars eſt, hic reſtat actus, ut Vobis, ſi quid in hac quam profiteor Diſciplina facultatis in me, aut jam eſt, aut erit aliquando, id omne in Veſtra poteſtate ſitum; immò non tam meum, quàm Veſtrum futurum eſſe pollicear, ſanctèque affirmem.

Romæ 4. Nonas Octobres MDCXCVI.

LECTORI.

INter omnes inveſtigationes, laboreſque Anatomicorum, nihil utilius illuſtrandæ morborum ætiologiæ, ſtructuræque animati corporis duco, quàm infuſoriam liquorum in venas, viſcerave Animalium vivorum; Quibus mortuis ſyſtema mutatur tam ſolidarum, quàm fluidarum partium, ità ut quandoque diverſæ appareant, quandoque verò abſcondantur. Contra experientiæ, quibus utimur in vivis, præcipuè per infuſoriam, oſtendunt effectus indè profectos valdè clarè, ac ſincerè. Et ut verum fatear, quicquid boni in Italia, & in Tranſalpinis invenit his temporibus Anatome, cæſis debet vivis Animalibus. Quæ cùm ita ſint, valdè miror, tam parùm exercitam hac ætate infuſoriam, qua multa ignota paterent, & quoad morborum naturam, & quoad conſtitutionem animati corporis. Multi docti Anatomici prudenter exercuerunt, ſiphonemque deſcripſerunt, aliaque inſtrumenta ejus commodè exercendæ. Verùm iſti ipſi poſtmodùm hæſere, ut ita dicam, in veſtibulo operis. Ut ergo hic meus liber juſti opuſculi molem æquet, quatuor has ſubdidi experientias, quæ in privatis meis annotatiunculis confusè, ac ruditer extabant: utque gratificarer Anatomicis, addidi quoque cadaveris Domini Malpighii ſectionem, à me anno elapſo Romæ factam; Et quoniam ejuſdem morbo adfui, brevem quoque hiſtoriam ejus ægrotationis adjunxi. Addidi pariter nonnulla de apoplexia, ferè epidemica elapſo biennio in Urbe, & per reliquam penè Italiam ſæviente; plura de illa, & ſectionibus cadaverum eadem extinctorum, peculiari diſſertatione impoſterùm tractaturus. Atque hæc ſunt, quæ tibi præfanda cenſui, Lector, ſuper hac diſſertatione. Tu intereà diù vivas, & Praxi Medicæ favere ne deſinas.

Romæ 3. Kal. Decembris 1695.

SYLLOGE

SYLLOGE

Experimentorum per infuſoriam in vivis Animalibus.

EXPERIMENTUM I.

NEAPOLI elapſo decennio menſe Julii hora pomerid. inciſâ jugulari canis grandioris, injecimus per ſyringam unciam ß. ſpiritus vitrioli; clauſo, & faſciato vulnere, ſtatim horrore, & rigore correptus fuit canis, vomuit, ſalivam copioſam ejiciebat, humi concidit, anhelabat, convellebatur paulùm: paucis interpoſitis horis mortuus eſt. Aperto cadavere, viſcera omnia ſubnigro colore perfuſa erant, ſanguinis nigri inſignis copia erat in corde, aderatque grumefactus, & talis quoque in pulmonibus apparuit; reliqua erant ſana,&c.

COROLLARIUM.

Materiem hanc infundendi liquores in ſanguinem, ſive intra vaſa vivi Animalis, à paucis, quod ſciam, tractatam video hoc ſæculo, imò nec traditam methodum rectè inſtituendi tam neceſſariam infuſoriam, à qua morborum natura, & curatio illuſtrari ſummoperè poſſent. Poſt infuſum liquorem, accuratè obſervabimus omnia accidentia, quæ Animali accidunt, circa quaſlibet vitæ functiones, & circa quodlibet viſcus, aut partem corporis; facto analogiſmo talia metuere poterimus in humano corpore ab infuſo illo, ſi ægrotantibus præſcribendum foret. Fateor itaque, quod maximoperè conferret Praxi Medicæ, ſi ab aliquo eruditorum cœtu, experimenta hujuſmodi infuſoria inſtituerentur, gradatim ad varios aſcendendo liquores, & methodum in experimentis ſtabiliendo, deindè in unum opus congerendo, prout fecit de rebus Anatomicis præclariſſ. MANGETUS tanta ſui gloria in aureo opere ſuæ *Bibliotheca Anatomica*, &c. Et de rebus practicis neceſſarium eſſe teſtatur C. LANZONUS Prof. Ferrarienſ. Noſtrûm Amiciſſimus.

EXPERIMENTUM II.

ROmæ 30. Januarii 1693. cani juveni ſecta vena crurali dextra propè inguina, per ſyringam infudimus unc. ij. ſpiritus vini rectificati. Facta ſyringatione, canis paſſus eſt horrores per totum corpus ſpatio ſemiquadrantis horæ, exinde urinavit copioſè, & circa vitæ functiones benè habuit. Imò benè ſe habuiſſet impoſterùm, niſi à ſervis Xenodochii incautè occiſus fuiſſet. Aperto cadavere, omnia tam fluida, quàm ſolida in ſtatu naturali reperta ſunt, &c.

EXPERIMENTUM III.

CAni juveni ad tabulam ligato aperuimus jugularem dextram, infuſiſque in eam duabus unciis ſpiritus vini rectificati, vix peracta ſyringatione canis adhuc ligatus expiravit. Aperto cadavere maxima ſanguinis grumeſcentia, & coagulatio reperta eſt in pulmonibus; cæteræ partes ſanæ erant.

COROLLARIUM.

Ex præfatis duobus experimentis deducimus, quàm diverſos effectus producant in humoribus medicamenta, in his potiùs, quàm in aliis partibus applicata, intùs quàm extra adhibita, &c. In pulmonibus namque cùm ex univerſo corpore refluus ſanguis, continuò, & copioſè inundet, nil mirum ſi vini ſpiritus in magnum illum ſanguinis oceanum per venam jugularem derepentè infuſus, eundem ſtatim coagulaverit, & ſubitaneam mortem animali intulerit; nam vini ſpiritus albumen ovi vehementer coagulat: idem ore detentus ſalivam condenſat ad inſtar glutinis. Hoſce pariter effectus in ſanguine, & ſpiritibus producere affirmant ETTMULLERUS *tom. 1. theſ. de nutrit. & auct.* Et BOHNIUS *cap. de ſomno & vigiliis.* Non ita ſuccedere potuit ab eodem vini ſpiritu cruralibus infuſo, in quibus cum exigua ſit ſanguinis inundatio, nec ulla datur mora, qualis in pulmonibus, ſed continuus ejuſdem, atque velociſſimus progreſſus verſus cor, vis coagulativa ſpiritus vini in ſanguinem enervatur facillimè, & infringitur, atque antequam ad uberiorem ſanguinis alveum perveniret, in quo, ratione copiæ, & moræ coagulationem aliquam, fixationemque producere poſſet, vires illius poſt repetitas circulationes, prorsùs elangueſcunt, &c.

Exindè quoque deduci poteſt ratio, cur quamplures diuturni morbi poſt varia in variis corporis partibus producta incommoda, deſinant tandem in morbos pulmonum, aut renum. Quia ſcilicet impoſſibile eſt,

ut ſanguis morboſis imbutus particulis, dum hæc duo viſcera, præ aliis copioſiſſimè, & frequentiſſimè alluit, in iis demùm funeſtam tragœdiam non finiat vel exulcerando, vel coagulando, vel gangrænando, vel aliis modis penè infinitis afficiendo. Undè in morbis diuturnis ſemper proſpiciendum pulmonibus & renibus, ob rationes ſupradictas.

EXPERIMENTUM IV.

Patavii ineunte anno 1691. facta ſectione in vena jugulari canis juvenis, injecimus per ſyringam uncias quatuor aquæ gelidæ; clauſo exindè, & faſciato vulnere, horroribus per totum correptus fuit canis, cæterùm benè habuit, & vixit.

EXPERIMENTUM V.

Patavii eodem anno, accepimus magnum canem die Jovis horâ 22. factaque ſectione ſub hypochondrio dextro ligavimus filo fortiter trunculum arteriæ magnæ, & venæ cavæ deſcendentium infrà renes, & fortuitò etiam dextrum ligavimus ureterem. Conſuto, & faſciato vulnere, canis vomuit ter, deinde cecidit humi velut exanimis, & ita jacuit, nullis aliis ſupervenientibus ſymptomatibus uſque ad ſequentem diem veneris, quâ mortuus eſt circa horam matutinam.

Secto Cadaveris abdomine per totam inteſtinorum longitudinem inventa fuit ſtria quædam, veluti faſcia latitudinis duorum digitorum, coloris ſubflavo viridis, Diaphragma erat aliquantiſper inflammatum: Bilis prorsùs ferè effuſa fuit è veſica fellis. Factis per cultrum inciſionibus in rene dextro, ingentem ſeri copiam per totam iilius ſubſtantiam diffuſam deprehendimus. In corde ſanguis nigerrimus aderat: reliqua in ſtatu naturali, &c.

EXPERIMENTUM VI.

Romæ 20. Januarii 1693. in Xenodochio Conſolationis ad radices Capitolii, & Fori Romani poſito, aperuimus cadaver mulieris quinquagenariæ, ex inflammatione inteſtini colon defunctæ: Et invenimus quod à trunco arteriæ magnæ deſcendentis prodibat ramus arteriæ, qui inſerebatur in dextrum uterem circa illius medietatem. An hujuſmodi arteria intus cava fuerit, vel potius in ligamentum indurata, ut fit de aliis partibus fruſtraneis præ celeritate, quam famuli Xenodochii nobis faciebant, obſervare non potuimus. Neſcientes pariter an mulier prædicta mictui ſanguineo, aliiſque renum morbis obnoxia fuerit per decurſum ſuæ vitæ, &c.

EXPERIMENTUM VII.

BOnoniæ denudato jugulo parvi canis (vulgò *Corſetto di Bologna*) & inventis arteriis carotidibus , ſeparavimus ab iis nervos paris vagi hinc indè ad latera colli deſcendentes , eoſque cultro totaliter amputavimus per medium. Facta amputatione , ſtatim extremitates nervorum contractæ fuerunt ad interiora muſculorum ; intereà vulnus conſuimus , & faſciavimus. Canis ſtatim obmutuit , nec impoſterùm unquam latrare , aut ejulare potuit ; vividus tamen erat , & benè ambulabat , per intervalla difficili reſpiratione corripiebatur ; uſque ad tertium , & quartum diem , quidquid comedebat , ſtatim vomebat , & exindè emaciabatur ; uſque ad nonum diem parum , aut nihil comederat , & ita macilentus evaſit , ut ſceleton videretur ; nona die mane maximos ululatus , & latratus fecit , quamvis antecedenter mutus fuerit , tandem cum parùm comederet , & ad extremam maciem redactus eſſet , duodecima die obiit , &c.

Secto cadavere , viſcera omnia ſana erant ; œſophagus dumtaxat per univerſam longitudinem cibo antea ingeſto repletus erat , & hac de cauſa ſummoperè turgebat , nam cibus in ventriculum deſcendere non poterat. Idem experimentum tentavit WILLISIUS in cane , ut notat *tom. I. cap. 24. de nervorum hiſtoria , & uſu :* ille tamen non amputavit nervos , ſed dumtaxat ligavit filo , quamobrem nil mirum , ſi in ſuo cane , diverſa obſervaverit ſymptomata , ab obſervatis in noſtro , &c.

COROLLARIUM.

Omnibus notum eſt , quod nervi ad cor tendentes proveniant à trunco paris vagi : Et cùm per præfatum experimentum utroſque paris vagi truncos , nos omnimodè amputaverimus ; ideò ſummopere miramur , quomodò impedito prorsùs ad cor ſpirituum influxu ob diſciſſos nervos antedictos , illud per integros decem dies pulſaverit , & animal interea vixit. WILLISIUS *loc. cit.* aſſerit quod præter ramos paris vagi perveniant ad cor nonnulli rami ex intercoſtalibus , & priorum vices ſuppleant. Nos tamen factâ diligenti inquiſitione in pluribus canibus , dictos ramos nervi intercoſtalis ad cor venientes obſervare non potuimus. Ideò ingenio , & obſervatione acriores rem hanc illuſtrare impoſterùm ne graventur , &c.

EXPERIMENTUM VIII.

BOnoniæ eodem menſe, unà cum Cl. amiciſſimoque Domino GULIELMINO Prof. Bonon. detectis in alio cane nervis paris vagi in collo, eoſdem à ſociis arteriis carotidibus optimè ſeparavimus, ſeparatos fortiter, ac duplici filo ligavimus, deindè vulnus conſuimus, & faſciavimus. Auctores nonnulli referunt, facto hoc experimento animalia ſtatim corripi apoplexiâ; nos tamen talia non obſervavimus, ſed ſequentia. Canis paulò poſt ſtupidus evaſit & ſuper pedes regi non poterat, ſed hinc indè ad latera concidebat; uſque ad quintum diem benè ſe habuit, parùm tamen, vel nihil comedebat, aut bibebat. Stupidus ita uſque ad ſeptimum diem fuit, ſeptimâ verò mortuus eſt.

In apertione cadaveris obſervavimus cerebrum, in quo nec extravaſationem ſeri, nec vaſa tumida, nec inflammationis veſtigia deteximus. Circà viſcera naturalia, & vitalia, magnas ſanguinis fixationes, coagulationeſque invenimus. Reliqua naturaliter ſe habebant. Undè vereor ne auctores, dùm hoc experimentum faciunt cum nervis, ligent etiam arterias carotides illis unitas, & hac ratione animalia ſtatim cadant apoplectica, &c.

EXPERIMENTUM IX.

ROmæ extraximus lienem cani juveni. Cicatrizato optimè vulnere canis benè ſe habebat, comedebat, urinabat, & omnia ſanis non diſſimilia abſolvebat uſque ad quadrageſimum diem: quo tempore, cùm nihil morboſi in functionibus vitalibus antecedenter obſervaverimus, occidimus canem, ſectoque cadavere nihil novi obſervare potuimus, &c.

EXPERIMENTUM X.

CAnis venaticus quinque annorum, corpore magnus, cùm frequentiſſimè lacus, & fluvios captandis avibus ingrederetur, incidit demùm in tuſſim ferinam, coryzam, & præ coryza in graviſſimam ſuffocationem. Bis in anno fœda ſcabie corripiebatur menſibus ſcilicet Aprilis & Novembris, & cùm ita ferè triennio laboraſſet, extrema macie conſumptus eſſet: demùm ſectioni anatomicæ illum ſubjecimus, & ante ſectionem cibo copioſè replevimus. Elapſis ab aſſumpto cibo quinque horis circiter, ſecuimus primò vivi animalis abdomem & thoracem, omniaque harum partium viſcera optimè conſtituta erant, & præ cæteris pulmo in quo credebamus invenire cauſam tuſſis, coryzæ, maciei, aliorum-

que præfatorum malorum, ſed nihil prorſus morborum invenire potuimus, imò nec in glandulis meſenterii, quas ſedulo luſtravimus. Intereà tamen obſervavimus venas lacteas copioſas in meſenterio propè inteſtina tenuia, & propè venas lacteas incedebant copioſa vaſa lymphatica, quorum altero diſrupto deguſtavi lympham in eo contentam, eratque mordaciſſima, & linguam graviter feriebat. Non ſolùm in hoc, ſed in aliis pariter hujuſmodi animalibus, talem lympham, veluti ſubſalſam, guſtavimus. Venæ lacteæ, præſertim majores, erant nodoſæ, & repræſentabant ramos centinodiæ; nodi illi ſunt valvulæ illarum, erantque frequentes ſicuti in lymphaticis potiſſimùm obſervantur. Obſervavimus pariter ſacculum Pecqueti, ductum thoracicum, & alia curioſa. Notatu dignum eſt, quod vapores, qui exhalabant à viſceribus mox ſecti animalis, dum impingebant ad ignem candelæ inſervientis ad operationem, ignis ille crepitabat, ac ſi pulvere ſalis marini perfuſus fuiſſet &c. Cùm igitur nullam in viſceribus, & pulmone canis, læſionem obſervaſſem, putarem coryzam, tuſſim, ſuffocationis metum &c. producta fuiſſe vel ab ulcere carioſo interiorum naſi partium circa os cribriforme; vel à graviſſima humorum acrimonia, & ſalſedine, præfatas partes continuò irritante & rodente, &c.

EXPERIMENTUM XI.

De Circulatione Sanguinis in Rana.

APeriatur Ranæ venter cum forfice, mox verò thorax: & ſtatim prodibunt foris in ventre quidem meſenterium cum inteſtinis, &c. in thorace verò pulmones hinc indè turgidi, & rubicundi. In tunicis meſenterii nonnulla vaſa rubicunda ſparſim obſervantur, ſuntque vaſa illa venæ, & arteriæ ſanguinem vehentes. In Ranis venæ ſunt majores, craſſioreſque arteriis; contrà arteriæ pulſant, venæ non pulſant. Tam venæ, quàm arteriæ ſunt diaphanæ & pellucidæ, & jucundo ſanè ſpectaculo contenti in illorum cavitate ſanguinis motus ebullitio, partium componentium ſitus, & reliqua prorsùs curioſa microſcopio obſervantur. Horum nonnulla à nobis detecta mox ſubnectemus.

Ranæ per medium ventrem ſectæ ſume inteſtina cum meſenterio ipſi Ranæ adhuc hærentia; invenias unum ex vaſis rubicundis ibidem diſpoſitis, tunc manu ſiniſtra prehende Ranam, & digitis hinc indè leniter diſtrahas inteſtina, ut vena rubicunda liberè appareat. Benè apparente vena, objicias tunc lumini Solis illam unà cum Rana, deindè microſcopio unius lentis, dextra manu directo, obſerva ſanguinis in vaſe contenti effectus.

Hac ratione ego obſervavi ſequentia. Et primò quidem ſanguis progreditur in vaſis ſuis velociſſimè ac veluti per totidem rectas lineas, ſeù fila ſerica tenuiſſima, ac velociſſima. Hæ rectæ lineæ velociùs currunt in medio váſi, quàm circa latera ejuſdem, & quò magis proximiores fiunt lateribus, eò magis amittunt de ſua velocitate. Cùm Rana eſt proxima morti, hæ rectæ lineæ ſanguinis currentis tardiùs progrediuntur; & loco motus progreſſivi, ad latera hinc indè diſſilire incipiunt, ac veluti ad invicem urgeri, atque confundi. Ut Rana diutiùs vivat ad longiorem obſervationem peragendam, ſufficiet aperire ventrem, pectus verò intactum relinquere.

In venis circa meſenterium obſervavi curſum ſanguinis retrogradum; nam ſanguis qui progredi debebat per venam aliquam verſus ſuperiora, mutato curſu per eandem verſus inferiora ordinatè deſcendebat, & in proximum truncum exonerabatur, quod quaſi videtur contra regulas circulationis, & valvularum venoſarum. Ut hac de re certior fierem, unam ex dictis venis meſenterii oleo vitrioli leniter in ſuperficie inunxi: facta unctione curſus ſanguinis per illam venam ſtatim ſuppreſſus fuit, & in venas proximas regrediebatur, mox verò in truncum majorem, atque in hoc caſu etiam retrogradationem ſanguinis in venis obſervavimus, quaſi in illis nullæ eſſent valvulæ retrogradationem illam impedientes, &c.

Cùm Rana morti proxima eſt, circulus ſanguinis retardatur in ſuis vaſis, ſi verò convellatur, aut ob puncturam illatam moveatur, ſtatim motus circularis in ſanguine reſtituitur, & à partibus ad centrum denuò currere incipit, & ita continuat, ſi dictæ convulſiones, aut motus in Rana continuaverint, aliter ceſſabit. Rana jamjam moriente arteriæ depleri incipiunt, venæ verò tumefieri, & impleri. Eadem mortua, arteriæ omninò deplentur, venæ tamen tumidæ ſunt. Exigua illa ſanguinis portio, quæ in arteriis remanet, videtur compoſita, quaſi ex tot minimis globulis adipoſis lateribus arteriæ hærentibus, &c. Globulos hos adipoſos majori copia vidimus in Rana occiſa ſtatim ac capta fuit; quia tunc benè paſta eſt, & vaſa ſunt turgidiora. Si verò per aliquot dies domi detineatur, nec paſta ſit congruis alimentis, pauciſſimi tales globuli adipoſi apparent in arteriis, prope mortem depletis, modò ſupradicto, &c.

Si cor à Rana extrahatur, & ſuper tabulam ponatur, ità extractum pulſabit per ſemihoram, & quandoque per integram horam, præſertim ſi calori Solis exponatur, ordinatoſque ſyſtolis, & diaſtolis motus per id temporis protrahet. Imò ſi cor in fruſtula ſecetur, fruſtula illa ordinatos etiam ſyſtolis, & diaſtolis motus, magna intuentium admiratione, producent. Si motus illi reciproci aliquantulum elangueſcunt, mox reſtituentur, vel facta acus punctura in corde, & ſuis fruſtu-

lis, vel calidum oris halitum eiuem inſufflando, aut calidiori Soli exponendo.

Rana, quamvis ab ea avellatur cor, & omnia viſcera naturalia, ac vitalia omninò extrahantur, adhuc tamen ſaltat, oculos movet, & puncta convellitur. Et etiam poſt elapſam circiter horam ab extractione viſcerum, convellitur, ſaltat, & hinc indè movetur capite, & corpore, &c. vidi interdùm ad aliquot horas ſine corde hæc feciſſe: imò etiam in aqua nataſſe.

Demùm nullibi tàm clariùs obſervatur motus ſanguinis inteſtinus, & circularis, quàm in Rana; non ſolùm quia vaſa ſanguifera hujus amphibii animalis diaphana ſunt, verùm etiam, quia cultro ſubjecta anatomico diutiùs vivit, manibuſque faciliùs tractari, & viſcera illius ac vaſa, microſcopio faciliùs, commodeque ſubjici poſſunt, ut ita obſervatio longiùs protrahatur, ad eruendam veritatem eorum quæ inquirimus. Singula cordis pulſatione obſervatur ſanguis ulteriùs, atque ulteriùs progredi, & ad inſtar undæ pellentis undam, urgeri à vaſis minoribus ad majora, ex his in venam cavam, demùm in pulmones. Facilitas hæc obſervandi circulum ſanguinis in vaſis ſupra cor, & ad caput tendentibus, non ità facilè ſuccedit, ſicuti in vaſis viſcerum naturalium; nam ibi copioſæ non obſervantur vaſorum ramificationes, uti in viſceribus naturalibus. Et ſi aliquæ adſunt, neceſſe eſt ut dilacerentur poſt ſectum Ranæ thoracem, vel ſi non dilacerantur, ſerpunt tamen hinc indè ita tortuosè per oſſeas thoracis, colli, & capitis Ranæ partes, ut ſanè difficulter microſcopio ſubjici poſſint. Ut in viſceribus naturalibus, atque vitalibus, evidentiùs ac commodiùs obſervetur in vaſis ſanguinis curſus, cave ne Ranam nimiùm forfice dilaceres, in ſecando ejuſdem ventre, nam hac ratione amputatis plurimis vaſis ſanguiferis, circulus ſanguinis difficiliùs, vel pauco temporis momento obſervabitur. Ad hæc experimenta peragenda utendum eſt microſcopio unius lentis, quod dextra manu tenendum; è contrà Rana ſiniſtræ manus digitis accuratè prehenſa, lumini Solis objiciatur; nam ità commodè tentabitur operatio, & noſtra obſervata ſuperiùs expoſita clarè conſtabunt. Notatu dignum eſt, Ranam in inſtrumento Boyleano commodè vivere, etiamſi omnis aër exhauſtus ab eo fuerit: Si verò Ranæ dorſo aut capiti pix liquida inungatur, Rana ſtatim extinguitur, ut expertus eſt pluries TH. BARTHOLINUS *tract. de pulmon. &c.*

In Rana, Teſtudine, aliiſque amphibiis unus obſervatur in corde ventriculus, cujus vas ingrediens erit vena, egrediens verò arteria, in cujus exitu à corde obſervavi valvulam figuræ epiglottidis, quæ ſanguini dat exitum, regreſſum verò negat.

Quamvis Rana ablato corde per plures horas vivat, & moveatur ut ſuprà

ſuprà diximus: cerebro tamen, & capite avulſo ſtatim moritur, nec ampliùs movetur. Contrarium verò contingit in calidioribus animalibus ut pullo, &c. cujus cor palpitat per plures horas capite jam diſſecto.

Renibus utrimque adhærent in Rana ſacculi multiplices oblongi, oleoſâ repleti ſubſtantiâ, & quaſi trunco venæ portæ propè jecur adnati: & ad aliud inſervire non poſſunt quàm pro adipe renali, geruntque vicem omenti, &c.

HISTORIA MORBI,

& ſectionis Cadaveris MARCELLI MALPIGHII Archiatri Pontificii.

CUm aliquandiù familiariter egiſſem Bononiæ cum D. MALPIGHIO, ejuſque lethalis morbi curationi aſſidiſſem Romæ, non gravabor in gratiam Eruditorum hiſtoriam morbi, & ſectionis cadaveris, quam nuper in tam ſagaci Anatomico feceram, breviter ſubnectere.

MARCELLUS MALPIGHIUS ann. ætat. 66. circiter, temperamenti ad ſiccum vergentis, mediocri corporis habitu, & mediocri pariter ſtatura præditus, cùm per decurſum plurium virilitatis ſuæ annorum obnoxius fuiſſet vomitibus, & ſeceſſibus bilioſis, & poſt horum ſuppreſſionem, vomitibus acidis, palpitationibus cordis, calculis renum, & veſicæ, urinis cruentis, & interdùm affectionibus podagricis levioribus; demùm exacerbatis his omnibus poſt illius adventum Romam, & præſertim palpitatione cordis, calculis renum, & ſudoribus quibuſdam veſpertinis, iiſque mordaciſſimis, correptus fuit apoplexiâ 25. Julii ann. 1694. hora circiter meridiana, præcedentibus curis, & animi paſſionibus, &c. Apoplexiæ acceſſit paralyſis totius dextri lateris corporis, tortura oris, & oculi pariter dextri, &c. Varia remedia ſtatim adhibuimus, ſcilicet ſanguinis miſſionem in brachio ſiniſtro, (mihi tamen eſt in uſu eandem in ipſo brachio parayltico inſtituere; ſiquidem impeditus fluidorum circulus in affecta parte celeriùs non reſtituitur, quàm ejuſdemmet venam ſecando, ut clarè deducitur ex mechanicis reſiſtentiæ, & impulſus; ſed hîc tentari non potuit ob varias opiniones Medicorum curationi vocatorum) cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis, pulverem Cornachini, ſinapiſmos plantis pedum, & alia quamplura ſpirituoſa, cephalica & ſpecifica in apoplexiis remedia; quorum uſu poſt 40. dies graviſſimorum malorum, vaniloquii, capiplenii, aliorumque accidentium liber evaſit ab apoplexia, & paralyſi ſupradicta, aliiſque accidentibus recenſitis. Sed quoniam malorum latiùs ſerpendi mos eſt, Clariſſimus Vir vi antecedentis morbi ſummopere læſus fuit in memoria, & ratiocinio, imò quavis minima de cau-

ſa ſolvebatur in lachrymas; inappetentia, indigeſtionibus ventriculi, ſubſultu muſculorum, & levibus vertiginum invaſionibus per intervalla afficiebatur. His denique aliiſque ſymptomatibus miſerrimè laceſſitus, die 29. menſis Novembris ejuſdem anni denuò correptus fuit apoplexiâ, poſt injectum conſuetum clyſterem horâ matutinâ. Novam hanc apoplexiæ invaſionem præceſſerunt graviſſimæ vertigines cum exacerbatione calculoſa veſicæ ferè per integrum octiduum; inappetentiæ, & reliqua ſymptomata antedicta graviora erant: ſed vehementior his omnibus fuit novæ apoplexiæ inſultus; nam irritis quibuſlibet remediis poſt quatuor ab invaſione horas, migravit ad Superos.

SECTIO CADAVERIS.

Secto cadavere obſervavi ſiniſtram pulmonum partem aliquatenus flaceſcentem, lividam, præſertim in poſteriori illius parte, qua dorſo adhæret. Cor erat mole ſua auctum, & præcipuè parietes ſiniſtri ventriculi, qui duorum digitorum latitudinem æquabant. Bilis in veſica fellea valdè nigricabat: Ren ſiniſter in naturali ſtatu erat, dexter contra quaſi medietate minor ſiniſtro, ejuſque pelvis adeò dilatata, ut duo digiti commodè intrudi poſſent: ob hanc pelvis dilatationem ſuccedebat forſan ut calculi in renibus geniti, ſtatim in veſicam deſcenderent, & è veſica foras proſilirent, ut pluries mihi teſtatus eſt, dum eſſet in vivis Vir optimus. In veſica urinaria parvus calculus aderat, qui quatuor diebus ante invaſionem ultimi accidentis apoplectici inibi deſcenderat, & deſcendendo vertigines illas ultimas exacerbavit. Reliqua viſcera naturalia optimè ſe habebant.

Aperto capite, in cavitate dextri ventriculi cerebri duas libras circiter ſanguinis nigri, & grumoſi extravaſatas invenimus, quæ ſanguinis evaſatio apoplexiæ cauſa fuit, & mortis. In ſiniſtro ventriculo reſidebat aqua ſubflava ad pondus ſeſquiunciæ, eique intermixtæ erant minimæ arenulæ exigua quantitate. Vaſa cerebri ſanguifera erant undequaque varicoſa. Univerſa dura mater fortiter, ac præternaturaliter adhærebat cranio. Atque hæc eſt ſumma eorum, quæ in ſectione cadaveris antedicti obſervare mihi licuit Romæ in Ædibus SS. Vincentii, & Anaſtaſii ad radices Quirinalis, ipſis kalendis Decembris 1694.

APPENDIX.

De Apoplexiis ferè epidemicis proximè elapſo biennio in Urbe, & per Italiam obſervatis.

PRoximis his duobus annis 1694. & 1695. non ſolùm in Urbe, ſed per univerſam penè Italiam, non exigua hominum pars apoplexiâ periit, adeò frequentes erant funeſti hujus morbi caſus, ut inſtantis mortis horrorem ſingulo ferè momento viventibus incuterent. Epidemicæ hujus apoplexiæ cauſa peti jure meritò poſſet ab inſueta illorum annorum aëris intemperie. Æſtas anni 1693. erat adeò exurens, ut ſquallore, & ſiccitate omnia conſumi viderentur; ſubingrediente anno 1694. frigora ſummoperè intenſa cœperunt, & inſueto Italiæ more, gelu, nivibus, & glacie tempeſtas ſæviebat. Latium, & Apulia, quæ raro nivibus ſubjacent, illa bruma copiosè illic diffluebant, & ad cubiti circiter altitudinem elevatæ magnam necem animalibus intulerunt, &c. Quæ ſubſecuta eſt æſtas multò fuit ardentior ſuperiori, & per continuos quinque menſes nullæ pluviæ apparuerunt; hæ autem cœperunt circa Kalendas Octobres & flantibus ſemper auſtris continuarunt uſque ad menſem Aprilis hujus anni, quo hæc ſcribo 1695. tantaque copiâ ceciderunt, ut poſt hominum memoriam viſæ non fuerint uberiores, nam poſt 15. dies pluviarum vix duo ſerenitatis apparebant, quos ſtatim copioſiores imbres ſubſequebantur. Per has igitur inſuetas annorum conſtitutiones apoplexiæ ſupradictæ ſævierunt. Præter illas tamen occaſionem quoque dare potuerunt morbo mœrores, & domeſticæ curæ, omnibus penè communes; ob calamitoſiſſima hæc tempora, quibus per continuum ſeptennium univerſa Europa bello adhuc ardet crudeliſſimo, & vix poſt Orbem conditum audito; tot etenim Urbium vaſtationes, & incendia, tot hominum cæſa millia impedita prorsùs commercia, pacis aditus ferè præcluſi, cui quæſo horrorem mortis, imò mortem ipſam non afferrent?

Porrò halitus maligni à tot terræmotibus (quibus ab anno 1687. uſque adhuc concuſſa fuit Italia) excitati, epidemicæ huic apoplexiæ fomitem præſtare quoque potuerunt, ut ſentit etiam SENECA *nat. quæſt. cap.* 27. Anno 1687. primùm tremuit Neapolis, ſed exiguo prorsùs peramplæ illius Urbis damno. Anno 1688. menſe Junii hora 21. iterùm tremuit ſed fortiter Neapolis, quo tempore ipſe illic degebam; Oppida quamplurima eidem proxima ſolo æquata ſunt, & Neapolis ipſa in Ædificiis malè tractata fuit. Tremuit eodem tempore Beneventum 50. circiter milliariis Neapoli diſtans, & penè tota nobilis Urbs Beneventana ſolo excidit cum Oppidis adjacentibus. Per ſubſequentes deindè annos quamplures aliæ Ita-

liæ Urbes tremuerunt. Ariminum, & Ancona Urbes ad oram Maris Adriatici ſub Ditione Pontificia, terræmotus damna præ aliis maximoperè ſenſerunt. Anno elapſo tremuerunt fortiter Calabria, & Sicilia, & ſolo prorsùs æquata eſt nobilis Urbs Catania, cujus nulla hodie reſtant veſtigia; Meſſana in ædificiis mulctata fuit, & Oppida innumera Siciliæ omninò conciderunt. Hoc Anno tremuerunt etiam Venetiæ, Patavium, & vicinæ Ditionis Venetæ Urbes. Junio mox elapſo hujus Anni 1695. quo ſcribimus, Balneoregium (vulgò *Bagnarea*) Civitas Provinciæ Patrimonii quinquageſimo circiter ab Urbe lapide diſtans, terræmotu concuſſa, & diruta omninò fuit; Urbes eidem vicinæ, præſertim Viterbium tremuerunt etiam: Terra pluribus in locis aperta eſt, & Oppida ferè decem omninò conciderunt. Per totam Europam terræmotus etiam his annis divagati ſunt. Peſtis invaſit Apuliam ann. 1691. cum non exigua ſtrage illarum Urbium. Fames etiam ſæviit alicubi. Hæc, & hujus generis alia obſervata ſunt proximis his annis, quibus funeſtæ ſævierunt apoplexiæ uſque ad præſentem Decembris menſem 1695. De curatione apoplexiæ in genere nonnulla eſſent dicenda, ſed hac de re tractavimus ſuperiùs *lib. 1. Prax. reſtitut. cap. 9. §. de apopl.*

EPISTOLÆ
CLARORUM VIRORUM, QUORUM JUDICIO ET AUTHORITATE
GEORGII BAGLIVI
OPERA CONFIRMANTUR.

EPISTOLA I.
DE LUMBRICIS LATIS.

GEORGIO BAGLIVO
VIRO EXIMIO
NICOLAUS ANDRY DOCTOR MEDICUS Pariſienſis, Medicinæ Lector ac Profeſſor Regius.

S. P.

TUUM apud nos Pariſiis recens editum, *de Praxi medica ad veram obſervandi rationem revocanda*, opus ſanè, ſi quod unquam fuit, præſtantiſſimum, quanta cum voluptate perlegerim, hîc profectò verbis, doctiſſime BAGLIVE, ſignificare vix poſſum. Veram monſtras medicinæ viam, quam noſtri omnes utinam tenerent Medici, quorum quamplurimos video in diſputando mirè callidos, & ab illa cavillatione cùm diſceſſerint, non magis in aperto medicinæ cœlo ſufficere, quàm parva quædam animalia, quæ ut ipſis QUINTILIANI verbis utar, *in anguſtiis mobilia*, campo deprehenduntur. Quàm mihi arrident ea præ cæteris, quæ ſentis de HIPPOCRATE; cùm ipſum *Medicorum Romulum appellas, eundemque naturæ, non hominis voce fuiſſe loquutum dicis, tantoque Viro, nec priſca ætate viſum eſſe parem in re medica, nec viſum iri futurâ, niſi demùm reſipiſcant Medici, & velut ab alto ſomno excitati videant, &c.* Tanti enim apud me ponderis ſcias eſſe velim HIPPOCRATEM, ut qui medicum eſſe meditatur, ei ſic legendos, pervolutandos, terendos eſſe HIPPOCRATIS libros exiſtimem; eos ut non ſolùm voret, ſed etiam concoquat ac in ſuccum, ut ita dicam, & ſanguinem convertat ſuum. Tanti eſt apud me HIPPOCRATIS nomen, ut cum de TULLIO audiam QUINTILIANUM cùm dicit: *Ille ſe profeciſſe ſciat, cui Cicero placebit*, idem de HIPPOCRATE proferam

& in hæc verba ſæpè mihi contingat erumpere : ille ſe in re medica profeciſſe ſciat, cui Hippocrates valdè placebit. Sed heu nunc refractis pudoris & reverentiæ clauſtris, ſpreta omni doctrinæ, & ſcientiæ via, non ſolùm non legunt Hippocratem magna pars medicorum; ſed hunc, ſapientia magis, & gravitate, quàm ætate Senem, conviciis inſectantur audaci fronte Medicaſtri quidam, qui cùm altam illam tanti Viri in medendo ſolertiam aſſequi minimè valeant, eam verbis elevare conantur. Sic enim eſt à natura comparatum, teſte Tullio, ut tantùm quiſque laudet quantùm ſe poſſe ſperat imitari. Medicinæ gratulor, Doctiſſime Baglive, quod hujus ſui Parent s cauſam ſuſceperis, eoque magis, quòd tanta in defendendo illo inſit orat oni tuæ vis, ut & repugnantes quoque ducat, & impellat. Jam in iis quæ dicis, tanta ineſt authoritas, ut à te tuiſque præceptis diſſentire pudeat nec Advocati ſtudium, ſed Teſtis, & Judicis afferas fidem. Ne mireris itaque, doctiſſime Baglive, ſi hujus tui aurei operis amore captus, ipſum nunc per litteras conſulere decreverim Auctorem : Te nempe cui video doctrinæ, & Sapientiæ deeſſe nihil. De lumbricis puerorum ſermonem habes *cap. 9. lib.* 1. & ea dicis, quæ ratione & uſu comprobata maximè mihi videntur. Id effecit, ut de Vermium generatione in corpore humano opus jam ſuſceptum propediem abſoluturus, ſcire cupiam, quæ tua ſit de hoc lumbricorum genere ſententia, qui lumbricus latus appellatur; de quo quædam apud Hippocratem *lib.* 4. *de morbis.* 1. Undenam tanta ipſi præ cæteris magnitudo ſit. 2. An generetur ex ſemine. 3. An ab ipſo matris utero hunc ferant infantes; ut dicere videtur Hippocrates. 4. Romæne rarior hic vermis ut in Gallia, an frequentior, ut in Hollandia? ibi enim quamplurimi viſuntur, iique tanta proceritate, ut octoginta quinque Hollandiæ ulnas quandoque ſuperent, uti accepi nuperrimè per litteras ad me datas à Doctiſſimo Nicolao Hartsoekero Roterodamo, viro in mathematicis, & phyſicis pererudito, quod certè ſe credere poſſe negat, niſi ipſe ſuis vidiſſet oculis. En ſchema lumbrici hujus generis, quem lumbricum à Viro 30. annos nato, delirio, & pleuritide gravi affecto vivum fugavi; quo fugato conclamatus antea æger vires collegit, & à morbo convaluit. Hoc igitur de lumbrico ſentiendum quid putes, certiorem me facias, rogo. Experimenta refers in lumbricos lectu-digniſſima, velim ſcire an ea feceris in lumbricos terræ, an in lumbricos humanos; diſcrimen enim obſervavi ſummum inter utroſque, quantùm ad ea ſpectat, quæ eos ſervant, aut interimunt. Quoſdam enim è corpore humano fugatos nuper in acetum projeci, qui vixere diù, hocque in liquore ità ſe benè habere videbantur ut in eo natos nemo non dixiſſet. Lumbricos verò terræ eodem aceto aſperſi, qui ſtatim convulſi periere, citiùſque quàm alii, quos in oleo ſuffocaveram. Quam mihi tranſmittes epiſtolam expecto vehementer, ac impatienter, Opuſculum meum prælo mandari ante non ſinam, quàm mihi reſcripſeris. Vale Decus Romæ, Pariſiis 2. kal. Junii. 1699,

GEORGII

GEORGII BAGLIVI EPISTOLA

DE LUMBRICIS LATIS, EORUMQUE GENERATIONE.

AD DOM.

NICOLAUM ANDRY MEDICUM PARISIENSEM Medicinæ Lectorem, ac Profeſſorem Regium.

LETTRE

DE M. GEORGE BAGLIVI

De la Societé Royale d'Angleterre, de l'Academie des Sciences d'Allemagne, Docteur en Medecine, & Profeſſeur d'Anatomie, & de Theorie en Medecine dans la celebre Sapience de Rome: Ecrite de Rome à l'Auteur ſur le ſujet des Vers. Pariſiis 1700.

Editio Secunda Aucta.

NICOLAO ANDRY Doctori Medico Pariſienſi & Medicinæ Profeſſori Regio.

GEORGIUS BAGLIVUS MEDICUS ROMANUS

LITTERIS tuis humaniſſimè, atque elegantiſſimè ſcriptis nihil his diebus accepi jucundius. ANTONIUM

GEORGE BAGLIVI A M. NICOLAS ANDRY Docteur Regent de la Faculté de Medecine de Paris, Lecteur & Profeſſeur Royal en Medecine.

RIEN, Monſieur, ne m'a été plus agréable que vôtre Lettre. J'ai toûjours aimé l'Illuſtre ANTONIO ALBERTI, à

ALBERTUM virum doctiſſimum, quem ob incredibilem morum ſuavitatem, & ſummam erga me fidem, ac benevolentiam, amavi ſemper, & colui, nunc obſervo magis, & in oculis, licet à me longè remotum, perpetuò fero; Nam præter innumera, quæ ipſi debeo beneficia, nova quotidie, quæ ſua eſt humanitas, mihi conferre non deſinit, Nuper enim occaſionem mihi dediſſe eruditiſſimum NICOLAUM ANDRY Virum optimum per litteras cognoſcendi, beneficium ejus puto inter maxima profectò collocandum.

Ad Te igitur ut proximè accedam, Doctiſſime ANDRY, gratæ certè mihi litteræ tuæ ſunt, ſed gratiſſimus, qui Te ad ſcribendum animus impulit. A liberali enim, & prolixa erga me voluntate tua profectum eſſe crediderim, ſtudioſum Te eſſe opuſculorum meorum, & mihi aliquid, atque adeò tantùm, tribuere in praxi medica, quantùm optavi equidem ſemper, ſed aſſecutum me id eſſe nunquam putavi. Nunc ſi Tu Vir auctoritate, & doctrinâ apud Galliarum Medicos celebris, ita de me ſentis, in dubium penè revoco judicium meum, nec me prorsùs audeo contemnere, ne à Te diſſentiam; & enitar, multò etiam quàm antea diligentiùs, ut accedam proximè, ſi ulla ratione potero, quo Tu me perveniſſe jam exiſtimas; ut aliquando veritati jure des, quod fortaſſe nunc humanitati magna ex parte largiris.

Valdè gaudeo tractationem de lumbricis per obſervationes, & ex-

cauſe de ſon erudition profonde, de la douceur ſinguliére de ſes mœurs, & de ſa tendreſſe pour moi; mais je l'aime encor davantage depuis qu'il m'a procuré l'occaſion de vous connoître; & entre pluſieurs marques d'amitié que j'ai reçûës de lui, je regarde celle-ci comme une des plus ſinguliéres.

Je reſſens un extrême plaiſir de celui que vous avez goûté dans la lecture de mon Livre. Je n'oſois me flatter d'être parvenu à quelque degré de perfection dans la Pratique de la Medecine; mais peu s'en faut à preſent, que je ne change d'opinion: La crainte d'être d'un autre avis que le vôtre, me reduit comme par force, à juger favorablement de moi-même. Quoi qu'il en ſoit Monſieur, je n'oublierai rien, pour acquerir les qualitez que vous m'attribuez, & je ferai tous mes efforts, pour rendre conformes à la verité les ſentimens que vous avez de moi, par un excez de bonté.

Je me rejoüis d'aprendre que vous travaillez à un Traité ſur les

perimenta à Te ſuſceptam, quàm primùm elegantiſſimis Pariſienſibus typis edendam eſſe, quod quidem argumentationis genus, cùm omninò novum ſit, & à paucis tali methodo exornatum, magnam ex eo Te laudem, & exiſtimationem à cunctis reportaturum eſſe confido. Age igitur, opuſque utilitati publicæ ſummoperè neceſſarium, quàm citiſſimè poteris, expedias.

Cum epiſtolâ accepi quoque ſchema lumbrici lati, plurium ulnarum longitudine, à triginta circiter annorum viro, pleuritide, ac delirio laborante, excreti; latus itaque lumbricus cùm non occurrat frequenter in praxi, quatuor ſunt, quæ de illo à me petis. 1. quidem An ab ovo ducat originem? 2. Deindè undenam tanta ipſi longitudo? 3. An ab utero matris (ut Medicinæ Parens obſervavit,) ferant ipſum ægroti. Denique frequensne ſit in Urbe Româ, ut in Hollandiâ eſſe ſolet? An verò rarus ut in Galliis? Quæris iterùm utrum experimenta à me relata circa lumbricos *lib. 1. Praxeos*, fuerint circa lumbricos terreſtres; an circa lumbricos humanos? De ſingulis breviter pro ingenii tenuitate nonnulla dicamus.

Omnium animalium, ac vegetabilium principium & origo ab ovo eſt; Quid enim aliud plantarum ſemina quàm ovum, in quo, veluti in compendio quodam, univerſa futuræ plantæ rudimenta contrahuntur,

vers du corps de l'homme, & que vous l'appuiez de l'expérience, & de l'obſervation. Comme c'eſt un ſujet important, ſur lequel on n'a point encor écrit à fond, & que la maniére dont vous vous y prenez, eſt une methode que juſqu'ici peu de gens ſe ſont donnés la peine de ſuivre; vôtre travail ne peut manquer d'avoir une aprobation generale. Hâtez-vous donc, Monſieur, de donner au public un ouvrage ſi néceſſaire.

J'ai reçû l'eſtampe du vers plat que vous avez fait ſortir du corps d'un malade attaqué de pleureſie, & de tranſport au cerveau. Vous me demandés mon ſentiment ſur cette ſorte de vers. 1. Si je penſe qu'il vienne d'un œuf. 2. A quoi j'attribuë ſa longueur extraordinaire. 3. Si je crois qu'il s'engendre dans l'homme dès le ventre de la mere, comme l'écrit HIPPOCRATE & s'il eſt rare ou commun à Rome. Vous me demandez encor ſi c'eſt ſur des vers de terre ou ſur des vers du corps, que j'ai fait les expériences que je raporte dans le premier Livre de ma pratique. Je vais vous répondre, Monſieur, ſur ces cinq articles, le plus clairement, & le plus ſuccintement qu'il me ſera poſſible.

Je ſuis fort de vôtre avis ſur la generation des inſectes. Tous les animaux, & tous les vegetaux tirent leur origine d'un œuf. Que ſont toutes les graines des plantes ſinon autant d'œufs, qui renfer-

eaque, accedente nutritii ſucci fermentatione, aëris elatere, duplicique calore, altero quidem Solis, altero verò telluris magnæ Matris centrali, ſenſim veluti ſoluta compedibus excitantur, creſcunt, & ad tantam, debito tempore, perveniunt magnitudinem, quanta unicuique plantarum generi, ex congenitis naturæ legibus, debetur.

Si talia Philoſophi, ac Medici ad unum omnes de vegetabilibus opinantur, quantò magis ſentiendum id erit de viventibus, non ſolùm perfectis, verùm etiam de imperfectis, quæ vulgò vocant inſecta; Nam præter quàm quod idem rebus in omnibus, ac æquabilis ordo ſit, & ab uno oriantur omnia principio, & omnia in unum, poſt generalem quemdam, deſinant circuitum: Inſecta admirabili partium nexu, & conſtructione, iiſdemque nobiliori vitalium operationum exercitatione, non ſolùm plantis minimè cedunt, ſed eâ in re illis longè antecellunt.

Quamobrem cùm nemo plantas à putredine oriri ſtatuerit, ne quidem inſecta aliaque vilia animalcula ab eadem, originem deducere debere ſuam, cum ratione æſtimantur. Pudet enim Philoſophum, ac Medicum feliciſſimo ſcientiarum hoc ſæculo, in quo per experimenta, ſolidaque Mathematices præcepta, rerum cauſæ illuſtrantur, fortuito putredinis caſui tribuere, quæ conſtans & perpetua ſeminibus inhærens naturæ

ment en abregé tous les principes de la plante qui doit ſortir? La fermentation du ſuc nourricier qui ſe preſente, le reſſort de l'air, la chaleur du ſoleil, & le feu central de la terre, développent enſuite ces principes, les mettent en mouvement, & les font croître peu à peu, juſqu'à l'étenduë qui leur eſt preſcrite par la nature, ſelon les diférentes eſpéces de plantes.

Si tous les Philoſophes, & tous les Medecins conviennent ſur ce point à l'égard des végetaux, à plus forte raiſon doit on penſer la même choſe des animaux, tant de ceux que l'on appelle imparfaits, que de ceux que l'on nomme parfaits; car outre qu'en toutes choſes il y a un ordre toûjours egal, toûjours ſemblable à lui-même, que tout vient d'un même principe, & après un certain circuit de mouvement, retourne au même terme; on remarque dans les inſectes une ſtructure, une liaiſon d'organes, des operations, & des mouvemens qui les mettent fort audeſſus des plantes.

Ainſi, puiſque les végetaux ne s'engendrent point de pourriture, c'eſt une conſéquence que les inſectes n'en viennent point non plus. Il ſeroit honteux à un Philoſophe, à un Medecin, dans un ſiécle auſſi éclairé que celui-ci, où l'expérience, & les ſolides préceptes des Mathématiques, ont aporté tant de lumiére pour la découverte des cauſes, d'attribuër à un arrangement fortuit de matiére corrompuë, ce que la loy invariable de

lex moderatur, & dirigit.

Non enim putredo eſt, quæ viventia producit imperfecta, ſed putreſcentium rerum calor, & fermentatio, rerum ſemina, undequaque vagantia per orbem, fœcundat, ut ita dicam, ſive potiùs futuri animalculi primordia fœcundato in ovulo torpida, & inertia excitat, fermentat, ac veluti primam vitæ auram eiſdem inſpirat, idemque cum illis agit, quod calor Solis, aut gallinæ incubatio gallinaceis cum ovis, & in bombycum ovulis.

Quæ ſuperiùs de inſectis universè diximus, ad lumbricos quoque in homine naſcentes jure quodam poſſunt accommodari, utpotè qui non à putreſcente generantur κακοχύλῳ, ſicuti vulgò putant Pſeudo-galenici, ſed ab eodem lumbricorum ovula in inteſtinis latentia excitantur, & ad vitæ actus reducuntur.

Latus itaque lumbricus ab ovo ſui generis originem ducit ſuam; & ſicuti ſingularum rerum ſingulæ ſunt proprietates, à quibus ne minimùm quidem deflectere queunt, ob inviolabiles naturæ leges iiſdem impoſitas, ita & lumbrici lati, naturâ ſuâ, progigni ſolent in fœtu hærente adhuc in utero matris; paulatim creſcunt in orbiculos, donec faſciarum more univerſam inteſtinorum molem adæquent. Nonniſi poſt plurium annorum curſum ad debitam perveniunt longitudinem, creſcentibus enim ſenſim hujus inſecti particulis,

la nature fait d'une maniére conſtante, & ſi reglée dans toutes les ſemences.

Ce n'eſt donc point la pourriture qui produit les inſectes; mais ce qu'il faut remarquer, c'eſt que la chaleur, & la fermentation des choſes qui pourriſſent contribuë à la fécondité des œufs des inſectes, ou plûtôt excite & reveille les parties imperceptibles de l'animal cachées dans l'œuf déja fécond, & leur donne comme le premier ſoufle de vie. Cette chaleur fait le même effet que celle du ſoleil, ou que celle d'une poule qui couve.

Ce que nous diſons des inſectes en general, ſe peut dire en particulier des vers qui s'engendrent dans le corps humain, ils ne viennent point d'un ſuc corrompu, comme ſe l'imaginent les faux Galeniſtes, mais un ſuc corrompu échauffe, & reveille les œufs de ces vers qui écloſent par ce moyen.

Le ver plat tire donc ſon origine d'un œuf de ſon eſpece; & comme tous les êtres ont des proprietez, qui ne les abandonnent jamais, à cauſe des loix immuables de la nature, le ver plat a ceci de particulier, qu'aprés s'être engendré dans les enfans, lors qu'ils ſont encor au ventre de leurs meres, il croît peu à peu dans la circonvolution des inteſtins, juſqu'à ce que ſemblable à un ruban, il ait atteint toute l'étenduë des boyaux. Il ne parvient à cette longueur qu'aprés pluſieurs années, parce qu'il faut que ſes

ſenſim quæ jam creverunt manifeſtantur.

Nec mirum tam longo tempore propriam acquirere magnitudinem, familiare namque eſt naturæ, prout in ovorum cicatricibus, plantarum ſeminibus; & in ipſa vegetatione obſervamus; partium lineamenta primò deſcribere, ſacculos nempè membranaceos, quos deindè humore replendo, ſtato tempore manifeſtat, reddito enim craſſiore, contento in ſacculis ſive utriculis ichore, ab ambiente membrana figuram, & tutamen obtinet, atque ita pro naturæ ordine, viſcera, & partes omnes, ſuo quæque tempore, breviori, aut longiori, pro animalium, ac vegetabilium varietate, exoleſcunt.

Opinionem hanc confirmant admirabiles bombycum, formicarum, aliorumque inſectorum metamorphoſes; ipſorum enim alæ, ſpicula, variæque corporis partes, licet antea extiterint, nonniſi paulatim, & ſtatuto quæque tempore ſe nobis produnt.

Dentium ſemina in alveolis, plu-

parties commencent premiérement à ſe déveloper & à croître peu à peu, avant que de pouvoir ſe manifeſter d'une maniére ſi ſenſible.

On ne doit point s'étonner, qu'un ſi long eſpace de tems ſoit neceſſaire, pour l'accroiſſement parfait de cet animal, vû que c'eſt la coûtume de la nature, ainſi qu'on le voit dans le germe de l'œuf, dans les graines des plantes, & dans l'accroiſſement des vegétaux, de tracer d'abord les premiers linéamens de ce qu'elle veut mettre au jour; c'eſt à dire, de former premiérement de petits ſacs membraneux, qu'elle remplit d'une humeur délicate, & qu'elle manifeſte après dans le tems arrêté. L'humeur ainſi renfermée ſe trouve défenduë contre les injures extérieures, elle s'épaiſſit, & reçoit enfin par le moyen des envelopes qui la reſſerrent, la figure qu'elle doit avoir. C'eſt ainſi que tous les animaux, & tous les vegétaux ſelon les differentes eſpéces qui les diſtinguent, & ſelon l'ordre établi par la nature, arrivent, chacun en plus ou en moins de tems, à la grandeur qui leur eſt propre.

Ce ſentiment ſe trouve confirmé par les métamorphoſes admirables du ver à ſoye; car encor que ſes aîles, ſon aiguillon, & les autres parties qui paroiſſent quelque tems après ſa naiſſance, ſoient déja auparavant dans cet animal, elles ſe débroüillent neanmoins par degrez, & ne ſe montrent qu'après un certain nombre de jours.

Les dents demeurent cachées

res per annos, ſicuti & pilorum glomeramina in bulbo, ſive radice ſuâ in ſubcutanea pinguedine implantata reconduntur, donec tandem, accedente neceſſaria maturitate, veluti vegetando, foris erumpant. Ita, & lumbrici lati longitudo ingens, quamvis in ovulo tota, veluti in compendio quodam, contracta ſit, non apparet tamen, antequam debitam maturitatis ſuæ metam acquiſiverit.

Unde non ab uberiori quo veſcuntur alimento, incredibilis eorum longitudo deducenda, prout nonnulli falsò opinantur, ſed à congenitis proprietatibus, huic lumbricorum generi præ aliis familiaribus; veſcantur enim & ſaginentur cibis quantùm velint pigmæi, pigmæi tamen ſemper erunt.

Sed hîc ulteriùs quæris, an ab utero matris eum adferant infantes, an verò poſtea in illis generetur. Summus Medicinæ parens *lib. 4. de morb.* primam, ut Tu obſervas, tenet opinionem, & cùm ipſius præcepta naturæ oraculo confirmata ſint, haud facilè ab ejus ſententia recedo, & ſi recedam, non me profectò rationes, aut vana hypotheſeon (quas floccipendo) figmenta, ad recedendum moverent: Sed propria experientia, per multiplicem obſervationum ſeriem, conſtans reddita, & infallibilis. Quare ſicuti plures dantur hæreditarii morbi,

pluſieurs années dans leurs alveoles, les cheveux ſont long-tems enfermez, comme en pelotons, dans leur bulbe, ou dans leur racine, juſqu'à ce qu'après un certain point de maturité, ces petits corps viennent enfin à forcer leur priſon, & à croître à la maniére des plantes. C'eſt ainſi que la longueur extraordinaire du ver plat, quoique renfermée toute entiére dans le petit œuf qui la reſſerre, ne paroît néanmoins qu'après que l'œuf eſt parvenu à un certain terme.

Par où l'on voit qu'il faut attribuer l'étenduë de cet inſecte, non à l'abondante nourriture qu'il prend dans les inteſtins, ainſi que ſe l'imaginent mal à propos quelques Philoſophes, mais à une proprieté particuliére qui le diſtingue des autres vers. En effet, qu'un pigmée, par exemple, mange tant qu'il voudra, qu'il s'engraiſſe des meilleures viandes, il demeurera toûjours pigmée.

Vous me demandez ici, ſi je crois que cet inſecte s'engendre en l'homme dès le ventre de la mere; HIPPOCRATE le penſe de la ſorte *dans le 4. livre des maladies, nombre* 27. ainſi que vous le remarquez dans vôtre lettre. Or, comme les paroles de ce grand homme ſont preſque toûjours l'écho de la nature, je ne voudrois pas m'écarter facilement de ſon opinion, ou ſi je m'en éloignois, ce ne ſeroit point pour me laiſſer aller aux frivoles ſubtilitez du raiſonnement, ni aux vaines fictions des hypotheſes, que je fais gloire de mépriſer;

qui ex utero ſua ducunt principia, quidni etiam de latis lumbricis hoc idem ſentiendum, multò magis cùm divinum Senem hujus rei habeamus authorem?

ce ſeroit pour m'attacher à quelque experience conſtante, qu'une longue ſuite d'obſervations m'auroit fait connoître infaillible. Il y a pluſieurs maladies qu'on aporte du ventre de la mere; comme ſont celles que nous appellons héreditaires; pourquoi ne penſerons-nous pas que le ver plat ſoit de ce nombre, ſur tout lors que nous avons pour nous l'authorité d'un homme auſſi éclairé qu'HIPPOCRATE?

Ait hic, loco jam laudato, ex lacte, & ſanguine redundante, & corrumpente ſe, hos vermes in fœtu, uteri clauſtris concluſo, produci, idque non ſine ratione opinatus eſſe videtur: ſugit enim puer in utero lacteam lympham, ut certis recentiorum obſervationibus probatum eſt; à cujus putreſcente fermentatione excitantur latentia horum lumbricorum ovula, & ad vitam diſponuntur, quod quidem aliarum rerum putreſcens fermentatio præſtare forſan non poteſt.

Cet auteur, au même endroit, que nous venons de citer, dit que ce ver s'engendre dans le fœtus, lors que le ſang, & le lait de la mere étant trop abondans, viennent à ſe corrompre, & il ne paroît pas avancer cela ſans raiſon; car en effet, comme on l'a découvert certainement par pluſieurs obſervations modernes, l'enfant dans le ventre de la mere, ſucce, & tire par la bouche une lymphe, qui tient de la nature du lait, & dont ſans doute, la corruption, & la fermentation reveille les œufs des vers plats; & les diſpoſe à la vie, ce que la corruption des autres choſes n'eſt peut-être pas capable de faire.

Eademque de causâ factum eſſe puto, ut hic vermis epidemicè graſſetur in Hollandia, præ aliis regionibus, nimiùm abundante lacticiniis; cujuſque Incolæ lacte, & caſeo ferè perpetuò ſaginantur. Cognovi Romæ anno 1696. Juvenem viginti annorum, pallidum, macie affectum, ſputatorem, & in omni lacticiniorum uſu intempe-

Je crois que c'eſt la raiſon pourquoi ce genre de vers eſt plus commun en Hollande, parce qu'on y abonde en laitage; & que les habitans n'y vivent preſque que de lait, & de fromage. J'ai connu à Rome en 1696. un jeune homme de 20. ans extrêmement pâle, fort maigre, grand cracheur, lequel faiſoit excès de toute ſorte

de

rantem; Hic cùm manè cæpam cultro reſecaret, ejus odore ita vehementer commotus eſt, & adeò ingenti ſuffocatione correptus, ut brevi ſe moriturum putaret, niſi ſuperveniente vomitu, ejeciſſet lumbricum teretem triginta pedes longum, & rotundam in pilam conglobatum, quo excluſo ſtatim convaluit.

An præterea generari quoque poſſint lati lumbrici in adultis, nihil audeo dicere, cùm nihil hac de re mihi adhuc conſtet experientiâ. Puto tamen impoſſibile non eſſe, licèt HIPPOCRATES ſuo tempore non obſervaverit, & ut in re difficili clarè, & diſtinctè procedamus, obſervandum eſt, an æger ſigna det lati lumbrici ab ineunte ætate, an verò poſtea, & annis jam gravis; ſi primum ſit, ab utero eſſe credas; ſi alterum, non niſi eodem adulto genitum eſſe exiſtimandum. Difficilè enim adducor ut credam, puerum ab infantia in inteſtinis lumbricum gerere, nec affici ſymptomatibus, quæ cum hoc vermium genere conjunguntur.

Sunt autem dolor circa jecoris regionem jejuno tempore, ingens ſputatio; & ſi dolor nimis excruciat, aphonia ſupervenit. Tormina circa ventriculum ferociunt: pallidi ſunt. & imbecilles, ad labores pigri, quandoque faſtidiunt cibos quandoque apperunt inordinatè, vermiculos figurâ cucurbi-

de laitages. Un matin, comme il coupoit un oignon, l'odeur lui en vint ſi fortement au nez, qu'il demeura comme ſuffoqué, & qu'il croïoit mourir; quelques momens après il lui ſurvint un vomiſſement, & il jetta un ver rond de trente pieds de longueur, tout roulé comme un peloton, après quoi il revint à lui.

De ſavoir ſi les vers plats s'engendrent auſſi quelquefois dans les adultes, c'eſt ce que je n'oſerois décider, l'experience ne m'en apprend rien; J'eſtime cependant que cela n'eſt pas impoſſible, quoique HIPPOCRATE ne nous en parle pas. Pour s'éclaircir du fait, il faudroit, quand les malades rendent de ces vers, examiner s'ils ont donné des ſignes de cette maladie dès leur enfance, ou s'ils n'en ont donné qu'après; dans le premier cas il y auroit lieu, ſans doute, de conclure que les vers auroient été formez avant la naiſſance de l'enfant, & dans le ſecond qu'ils ne ſeroient produits que long-tems après. Car il n'eſt pas probable qu'on puiſſe apporter dès la naiſſance un ver de cette ſorte, ſans être d'abord attaqué des ſymptomes qu'il a coûtume de cauſer.

Ces ſymptomes ſont un crachement continuel, des tranchées, une grande pâleur, une foibleſſe de tout le corps, tantôt des dégoûts & tantôt des appetits dereglez pour les mêmes viandes, des douleurs que l'on ſent à jeun vers la region du foye, & dont la violence fait quelquefois perdre tout à coup la

tinâ excernunt, qui cùm ſint reſciſſæ partes lati lumbrici, illos, dum apparent, pro horum pathognomonico habet Doctiſſimus DODONÆUS cum Medicinæ Parente, loco citato.

In Urbe Româ, & in reliqua penè Italia, non ita frequens eſt latus lumbricus, ut in Hollandia; quia Itali humidam, paludoſam, frigidamque non incolunt regionem, nec forſan ſunt nimiùm intemperantes, ſicut Hollandi; præſtantius enim pharmacum contra lumbricos ſobrietate non datur.

Quatuor abhinc annis obſervavi Romæ puerum duorum annorum, excreviſſe per alvum, vermem vivum viginti pedes longum, quem niſi fuiſſet à matre reſciſſus, multò longiorem vidiſſemus.

Puer erat pallidus, & multum imbecillis. Eodem tempore mulier corripitur febre cum ingenti dolore, tumoreque in hepatis regione; vena brachii tunditur, ſed fruſtra: dolentem locum ungi juſſimus oleo abſinthii per coctionem facto, paulò poſt vomitus, & diarrhœa ſuperveniunt, & centum vermes ex aſcaridum genere ejecit, & ſanitatem recuperavit. Quindecim poſt dies recrudeſcunt omnia, ut ſuprà: De vermibus denuò ſuſpicamur, contuſis tribus manipulis abſinthii Romani, & affectæ parti appoſitis, quindecim vermes emiſit, ſtatimque convaluit, hunc verò dolorem circa regionem He-

parole, de petites portions vermiculaires en forme de graines de concombre, leſquelles ſont des fragmens du ver plat, & que DODONÉE après HIPPOCRATE regarde comme les ſignes caracteriſtiques de cette maladie.

Le ver plat n'eſt point commun à Rome, ni dans le reſte de l'Italie, comme en Hollande: ce qui vient peut-être, de ce que les Italiens n'habitent pas, comme les Hollandois, un païs froid, humide, & marêcageux; & que d'ailleurs ils ne ſont pas ſi intemperans qu'eux à l'égard des laitages; car il n'y a pas contre les vers de préparatif comparable à la ſobrieté.

J'ai vû à Rome, il y a quatre ans, un enfant de deux ans qui rendit par le bas un ver vivant, long de vingt pieds, que j'aurois encor trouvé plus grand, ſi la mere de l'enfant n'avoit rompu le ver.

Cet enfant étoit pâle, & fort languiſſant: dans le même tems une femme fut attaquée de fiévre, & d'une grande douleur à la region du foye, avec tumeur, j'ordonnai d'abord une ſaignée du bras, mais elle fut inutile. Je fis mettre enſuite ſur la partie malade de l'huile d'abſinthe, il ſurvint auſſi-tôt à cette femme un vomiſſement, & une diarrhée, & elle rendit cent aſcarides, après quoi elle fut guerie: quinze jours après, le mal recommença: je fis piler trois poignées d'abſinthe, qu'on appliqua ſur la region du foye: ce qui ne fut pas plûtôt fait, que la malade rendit quinze autres vers, & recouvra ſa

patis, non ipſius hepatis, ſed inteſtini colon è regione hujuſce viſceris, fuiſſe arbitrandum. Multa de lato lumbrico videntur apud SPIGELIUM, & SENNERTUM, multa apud hunc de verme umbilicali, de crinonibus ſub cute. Apud PANAROLUM de vermibus cucurbitinis, roſtratis, ac piloſis ad mille per alvum vivis excretis, ſæviente maligna febre epidemica, ab uno ſolùm ægrotante.

ſanté. Pour moi, je crois que cette douleur de la region du foye n'étoit point du foye même, mais de la partie de l'inteſtin colon qui paſſe à la cavité de ce viſcere. SPIGELIUS, & SENNERT ont écrit au long du ver plat, ce dernier fait auſſi mention du ver umbilical; il y a des vers qu'on appelle crinons dont parlent quelques Auteurs. PANAROLUS raporte l'hiſtoire d'un malade, qui dans le tems d'une fiévre maligne épidemique, rendit des milliers de vers vivans, dont les uns avoient des becs, les autres étoient velus, & les autres reſſembloient à des vers cucurbitaires.

Porrò curioſum eſt hîc adnectere quod in Viro 40. ann. obſervatum eſt. Hic laborare cœpit derepentè doloribus ſtomachi, & partium vicinarum vehementiſſimis, qui per octo dies perdurarunt, tunc ſupervenit motus convulſivus curioſus, & rarò viſus in medicina: Id eſt ſingulo ſemiquadrante horæ toto corpore convellebatur leviter patiens cum pallore vultus, viriumque proſtratione; & hæc omnia momento temporis durabant: deindè quieſcebant. Diu noctuque, ſingulo ſemiquadrante horæ, dicta momentanea convulſio, cum pallore vultus, viriumque proſtratione, recurrebat, & adeò exactè dicto tempore recurrebant periodicè, ut nullum horologium tam regularem periodum poſſet obſervare. Afflicto per octo dies his malis miſero patiente derepentè quieverunt omnia per duas circiter horas, quibus vix elapſis, ſupervenit dolor ſtomachi ac pectoris ita crudelis ac vehemens, ut ejus vi paulò poſt periit. Dicebat ante mortem patiens ſibi cor & ventrem veluti à canibus lacerari, & ſcindi.

Aperto cadavere inventus eſt in cavitate pericardii vermis niger, & piloſus, & vivus longitudinis ferè palmaris: Cor verò valdè lividum. Dictus vermis cauſa morbi fuit, cor periodicè pungendo donec patiens defecit, &c.

Addam pariter obſervationem ſatis utilem de lumbricis, quam anno 1700. ab erudito Medico habui ſcriptam Maſſæ Tudertinorum in Umbria. Eo anno conſtitutio regnabat ferè epidemica febrium putridarum, atque malignarum: ægroti circa primum ſeptenarium, aut circa ſecundum moriebantur, & ſemper maxima pectoris anxietate torquebantur: vermes teretes magna in copia excernebant ſinguli. Hi vermes vivi poſiti in vino ſtatim peribant; in oleo, aqua ſaccharata, ſpiritu vini, aceto, ſucco limonum per plures horas vivebant ac plures dies. Ægroti qui vi-

num bibebant, penè omnes ſanabantur. Ex ægrotis Senes, & mulieres majori in numero periere. Vinum itaque antidotum fuit morbi, & morbi cauſa, &c.

Experimenta, quæ circa lumbricos feci, & *praxeos noſtræ lib.* 1. deſcripſi, non fuere circa lumbricos terreſtres, ſed humanos. Muliercula enim quinquaginta ann. nata, febre, & diſenteriâ correpta, tercentum circiter vermes vivos ejecit Romæ anno 1694. erant longitudine phaſeoli, figurâ ferè cucurbitini, injecti in ſpiritum vini, & in infuſionem ſeminum ſantonici poſt quinque horas periere; poſt novem in vino, diſſolutione aloës, extracti chamæ iros, & extracti tabaci. Die Jovis, hora decima quinta poſiti fuere in oleum amygdalarum dulcium; in ſuccum limonum, in aquam tetuccianam (mineralis eſt, & ſalinis principiis abundat,) & in vas mercurio vivo ſemiplenum. Sequenti die veneris hora matutina in oleo amygdalarum dulcium inveni vivos, ſed valdè torpidos, & imbecilles; vivos verò, vegetos, & valdè mobiles in aqua tetucciana, in ſucco limonum, & in vaſe mercurii; in hoc tamen mercurii contactum fugiebant, & ad ſummitatem vaſis progrediebantur. Immerſi in aquam florum aurantiorum, & roſarum, poſt octo horas convulſionibus correpti, obiere. Atque hæc de lumbricis.

Quant aux expériences que j'ai raportées ſur les vers dans le premier livre de ma Méthode Pratique, je les ai faites non ſur des vers de terre, mais ſur des vers du corps humain. En 1694. une bonne femme agée de cinquante ans, malade ici à Rome, d'une fiévre, & d'une diſſenterie, rendit environ trois cens vers tous vivans longs comme des féves, & preſque faits comme des vers cucurbitaires. J'en jettai quelques-uns dans de l'eſprit de vin, & dans une infuſion de graines d'abſinthe ſantonique; où ils moururent au bout de cinq heures. J'en mis d'autres dans du vin, dans de l'aloës diſſout, dans de l'extrait de chamædris, dans de l'extrait de tabac, & ils y vécurent neuf heures. D'autres (c'étoit un Jeudi ſur les neuf heures du ſoir) dans de l'huile d'amandes douces, dans du ſuc de limon, dans un vaſe à moitié plein de mercure, dans de l'eau de tetuccium (qui eſt une eau minerale fort chargée de ſel;) & le Vendredi matin je trouvai engourdis ceux que j'avois mis dans l'huile d'amandes douces: agiles & vigoureux, ceux qui étoient dans l'eau de tetuccium, dans le ſyrop de limon, & dans le vaſe de mercure: il faut remarquer que ces derniers fuïoient le mercure, & s'éforçoient de gagner le haut du vaſe. J'en mis d'autres dans de l'eau de fleurs d'oranges, & dans de l'eau roſe, huit heures après

Mirificè delectatus ſum non defuiſſe in Galliis, (ſed quando illuſtris, & inclita Galliarum Regio claris viris ferax non fuit?) acres ingenio viros, qui mecum ſentiant difficillimis hiſce praxeos Medicæ temporibus, in quibus omnia ſpeculationum, & hypotheſeon fluctibus agitata, turbataque videmus, non antè ceſſaturam tempeſtatem, quàm Medici, ſpretâ opinionum arrogantiâ, & faſtu, ad HIPPOCRATEM clavum tenentem, & moderantem confugiant, & ab eodem, naturæ voce loquente, diſcant, quâ viâ progrediendum ſit, ut ad veritatis metam in Medicina, tandem perveniamus.

Elapſo anno in Regiam Societatem Anglicanam adſcriptus fui, ut vides, nunc in Academiam Germanorum, quod ad te ſcribo, propterea quod gratum id tibi eſſe agnoſco. Hoc eodem tempore ſcripſi epiſtolam ad amiciſſimum ANTONIUM ALBERTUM, de qua illum moneas, rogo. Vale Galliarum Ocelle, & Reipublicæ bono, ſaluti tuæ conſulere non deſinas.

Romæ pridie Idus Julias 1699.

ils y moururent avec des convulſions. Voilà pour ce qui regarde les vers.

Je ſuis ravi, Monſieur, de voir par vôtre lettre qu'en ce tems, où la Médecine eſt comme ſur le point de périr par les ſpéculations, & les hypothéſes, dont on l'accable, il ſe trouve en France des eſprits éclairez, qui voyent le danger qu'elle court, qui reconnoiſſent que l'unique moyen de la conſerver, c'eſt de fuïr le faſte des opinions, & de recourir à HIPPOCRATE, pour apprendre de lui, comme de l'interpréte de la nature, le chemin de la verité. Je ne ſuis point ſurpris qu'il y ait en France des genies élevez, que l'erreur ne ſçauroit ſurprendre; car quand eſt-ce que cette illuſtre Nation n'a pas été fertile en grands hommes?

Vous voyez par le programme que je vous envoye, que j'ai été reçû depuis l'année derniére dans la Societé Royale de Londres. Je le ſuis à preſent dans l'Academie d'Allemagne; Je crois que cette nouvelle vous fera plaiſir. Je viens d'écrire à nôtre cher ami l'Illuſtre ANTONIO ALBERTI; je vous prie de l'en avertir; Adieu, Monſieur, conſervez-vous pour l'interêt du public.

De Rome, ce 14. Juillet 1699.

EPISTOLA II.

DE

PURGATIONE IN PRINCIPIO FEBRIUM, ac de Febribus Meſentericis.

GEORGIO BAGLIVO VIRO DOCTISSIMO

NICOLAUS ANDRY MEDICUS Pariſienſis, &c. S. P.

UTINAM mihi liceret Doctiſſimum, & cariſſimum noſtrum ANTONIUM ALBERTUM comitari, teque amplecti, atque alloquio affari! perſpectum haberes quanti Te faciam; hominemque videres admiratorem Tui non ſolùm, ſed & tuarum laudum præconem æquiſſimum. Si quod opus medicum lectione dictum ſcriptum unquam eſt, tuum eſt de *Praxi Medica*, cujus ſtudium omnibus Medicinæ filiis ſuadere numquam deſino. Eum lego, & cùm legi, lego iterùm. Si quem librum alium meditaris, fac me certiorem: meum de lumbricis ad Te mitto; in hoc tuam elegantem, eruditam, & concinnam invenies epiſtolam, quam ad me ſcripſiſti humaniſſimè, unde liber m[illegible]us pretium omne ducit ſuum.

Notas in aphoriſmos HIPPOCRATIS, eaſque breves propediem ſum in lucem expoſiturus; ſi quæ habes hac de re mihi ſcribenda, facies gratum ſcribere. Loca enim multa ſunt ubi aphoriſmi HIPPOCRATIS explicatu difficillimi omninò videntur, ſibique invicem adverſari. Epiſtolam tuam, ſi mihi ſcribas, typis mandabo, & cum libello in publicum prodibit. Mos eſt apud doctiores & peritiores hujus Urbis Medicos ſtatim initio morbi

catharcticum, aut emeticum propinare cùm humor turget juxta *aphoriſm. 22. ſect.* 1. Hic mos familiaris eſt imprimis doctiſſimo, & celeberrimo GUIDONI CRESCENTIO FAGON primario Regis noſtri Medico, & cæteris qui inter aulicos verſantur Medicis, atque felices inde quotidie eventus obſervantur. Quidam exiſtimarunt hunc medendi modum à te fuiſſe damnatum: verùm ego qui librum tuum legi accuratè, & præ manibus ſemper habeo, nihil unquam in eo reperi, quod eorum errori favere poſſit: licèt enim purgationem initio morborum, præſertim acutorum, inſtitui non oportere quibuſdam in locis ſcribas; anſam tamen indè arripere, imprudentiæ eſt, ut Te à purgatione, initio morborum faciendâ, ſemper abhorrere quis exiſtimet. Cùm è contra aliis in locis purgationem ſuadeas initio morborum v. g. lib. 2. cap. 12. art. 4. hæc ais: *Verumtamen ne omnia uno calceo metiamur, fatemur revera dari nonnullas febres, in quibus nulla expectata coctione pescans materies ſtatim eliminanda eſt &c.* hæc verba tua non ore ſolum protuli, ſed & in libro tuo legenda multis oſtendi, quibus ſanè verbis omnem ſuſpicionem damnatæ à Te purgationis initio morborum omninò removi. Notas meas in HIPPOCRATIS aphoriſmos præceptis tuis quamplurimis ditavi, & in his notis multa contexui ex libro tuo excerpta quæ ad purgationem in principio morborum ritè faciendam, cùm turget humor, ſcitu neceſſaria videbantur. Epiſtolam tuam impatiens expecto, tuaſque laudes prædicare non deſino. Vale, decus Italiæ. Pariſiis. Kal. Septembris 1700.

DE

PURGATIONE IN PRINCIPIO FEBRIUM, ac de febribus meſentericis Romanorum.

GEORGIUS BAGLIVUS

NICOLAO ANDRY

MEDICINÆ LECTORI AC PROFESSORI REGIO, Doctori Medico Pariſienſi.

DEBEO tibi, optime ANDRY, tot jam nominibus, ut non videam, qui ſolvendo eſſe poſſim; Officii mei ſæpè me admonet officio-

rum tuorum recordatio. Scripſiſti ad me ſæpè, neque id ſolùm, ſed magnis cum laudibus, meamque amicitiam pro urbanitate tua expetere perpetuò non deſinis. Ego verò iſtum erga me animum, & quæ ſignificatur in epiſtola tua, benevolentiam amplector libentiſſimè, & amore proſequor ſingulari; nam ut omittam, quod ita poſtulat humanitas, tui Te præterea mores, tua virtus, & in re medica judicium acre egregiè commendant. Quod autem ſpectat ad laudes, quas mihi tribuis, etſi me delectet laudari à laudato Viro; tamen ea quæ de me dicis, cùm eſſe veriſſima cupiam, non agnoſco. Dilexi æquidem adoleſcens, ipſoque decimo-quinto ætatis anno, quo completis Philoſophiæ peripateticæ ſtudiis, ad hanc artem me dedi, veterem Græcorum medicinam, & egregia præ cæteris monimenta, quæ nobis Coorum maximus tradidit HIPPOCRATES: excellere tamen in re omnium, ut ego ſentio, præſtantiſſima & difficillima, cujus negotii ſit, cujus ingenii, non modò experiens ipſe intelligo, verùm etiam ex inani multorum induſtria conjicio.

Innumera ac penè vana commenta, quæ proximè lapſa ætas circa morborum naturam, curationemque cumulavit, multorumque plauſum meruerunt mihi adhuc Juveni nequaquam arridebant; non ſolùm quia nihil ſolidi, quod priſcam *Græcorum* medicinam ſaperet, continent: ſed potiſſimùm quia ordine præpoſtero, & ad veritatem illuſtrandam minus apto, medicinæ praxim tractatam videbam, naturæ nempè leges cogitationibus mentis ſervire, morborumque curationem ab oraculis theoriarum pendere totam. De cujus quidem veritate rei certior redditus per patientem in Italiæ Noſocomiis factam pluribus annis obſervationem, in mea me magis opinione confirmavi. Artem noſtram obſervationibus illuſtrari, & creſcere; quæque hac via deteguntur præcepta, acre judicium Medici, ab hypotheſi phyſico mechanica, juxta Geometriæ leges explicata, directum ad ægri naturam, & morbum accommodare debet, ac ritè determinare; acerrimum namque judicium eſt anima benè medendi; nec ſolùm morbi naturam, ſed occaſiones ejus ad benè curandum noſſe oportet. Quare Tu, qui judicio, & uſu præſtas rerum, & in Florentiſſima Pariſienſium Academia vivis, ſi prout cœpiſti, rem medicam juxta Græcorum præceptiones excolere, ac perficere curaveris, ad eas Te perventurum laudes confido, ad quas me pro benevolentia tua jam perveniſſe exiſtimas.

Vir illuſtris, doctiſſimuſque *Abb. de Tourreil* utriuſque noſtrum æquè familiaris, de quo ſub *Antonii Alberti* nomine ad Te antè ſcripſeram, Romam reverſus, libellum tuum de lumbricis cum litteris tuis tradidit. Litteris perlectis aggreſſus ſum legere tuum libellùm: mirificè profectò placuit: genus enim ſcribendi non minus utile, ac neceſſarium quàm nova experiundi methodo concinnatum complexus es: valdè delectabar ordine, valdè etiam genere orationis tuæ; res verò ipſa ita me

affecit

affecit, ut quaſi ſemina quædam veræ Praxeos, quæ fructum non mediocrem aliquando ferent, in animo meo reliquiſſe videatur. Quare cùm eximii ingenii, doctrinæque opibus abundet, me certè judice magnam omnium approbationem, commendationemque promeretur.

Audio nunc Te in promptu habere perbreves notas in HIPPOCRATIS aphoriſmos, quibus obſcura multa loca, quæ frequenter in magni Senis operibus occurrunt, ad morborum uſum, debitamque reducis claritatem. Cùmque magnum hoc medicinæ opus interpretatione aggrederis, laudo certè inſtitutum tuum, mihique perſuadeo, Te id magno cum obſervationum ſolidæque meditationis apparatu facturum, quibus inſignis Medicæ facultatis doctrina complectatur. Quæ cùm vera ſint ne diù protrahas laudabile opus publici juris facere ægrorum beneficio, reique Medicæ ornamento.

Inter aphoriſmos, qui quotidie diſceptandi occaſionem dant Medicis, duo mihi præ cæteris eſſe videntur. Aphoriſmus 22. *libri* 1. *&* 29. *lib.* 2. quòd certè non ab ipſorum obſcuritate; ſed à peculiari Medicorum cacoethia oriri crediderim. Horum enim quiſque huic, vel alteri opinioni, ſyſtemati, aut hypotheſi addictus, pro modulo hujus peculiaris genii, HIPPOCRATIS aphoriſmos ad ſuam partem trahit; nec ad veritatis normam, ſed ad opinionem anteceptam, interpretatur; undè fons & origo contentionum perpetua. Ita malè interpretato aphoriſmo 22. *lib.* 1. videbis plures Medicos ſingulis in morbis purgationem in principio laudare, damnare alios, paucos demùm mediam inire viam. Talem purgandi abuſum in morborum omnium initiis familiarem reperi quampluribus apud nos, cùm decem abhinc annis, completis Italiæ peregrinationibus Romam me contuli. Quod cùm non omnimodè redundet in ægrorum beneficium, ut modus aliquis poneretur tanto errori, operæ pretium duxi paulò acriter in mea praxi typis data 1696. contra illum invehere; & pluries, ac penè ad nauſeam, animadvertere purgationem non eſſe ſingulis in morbis adhibendam in principio; ſed in iis dumtaxat, quorum cauſa primis viis ineſt, & magnus cacochyliæ apparatus ibidem hæret, occaſionem magnis daturus morbis, niſi per prudenter adhibita in principio purgantia ſubducatur.

Qua in re quomodo me geram in ægris curandis en habe. Quoties de purgatione in principio res agitur, obſervare ſtatim ſoleo, an prima in regione pravorum humorum congeries adſit, cum magna humorum turgentia, quam ingentes in ſex rebus nonnaturalibus errores produxerint: an contra acutæ, aut inflammatoriæ affectionis ſigna appareant.

Si primum, à leni purgatione in principio nec abhorreo, nec in editis à me libris ipſam damnavi, potiſſimùm verò ſi turgentiæ humorum notas obſervo; nam putris cacochylia, niſi tempeſtivè educatur, in ſan-

guinem ingrediendo vehementiores excitabit fermentationes, atque ad longos ac periculoſos morbos patientem diſponet. Eodem tamen tempore quo purgationi indulgemus, non pretereunda ſunt ſtomachica, & reliqua quæ crudum humorem primis viis congeſtum digerant remedia. Et ſi quædam ad vomendum propenſio ſit, purganti pharmaco emeticum miſceri poteſt. Sed in popularibus Urbis Romæ, quoniam non benè cedunt emetica, nec ipſorum naturæ congrua ſunt, iiſdem ferè continuò abſtinemus. Singulis itaque, vel alternis diebus hanc potionem præſcribo.

℞. *Decocti ſennæ, tartari & epithumi cum Floribus cordialibus & cinnamomo ℥. v. ſyrupi de cichoreo Nicolaïcum duplo rhabarbari ℥. j. aquæ cinnamomi q. ſ. m. f. Potio.* Poſt quatuor, vel quinque horas à ſumpto pharmaco, ſi purgatio lentè progrediatur, clyſtere utor ad faciliorem reddendum humorum exitum. Totum ventrem manè & veſperi foveo decoctione calida cichorei, agrimoniæ, radicum altheæ, malvæ, & nitri, ad relaxandas magis primas vias, humorem concoquendum, & blandè diſponendum ad ſeceſſum. Si verò patiens purgationes ferre non poſſit ob nimiùm fractas ſtomachi vires, & magnam in viſceribus turbationem à putri factam cacochylia; tunc ſingulo mane clyſteres impero emollientes, & ſi magnus ſit humorum cumulus, bis etiam in die fomentis per totum ventrem antè clyſterem ſemper adhibitis, qui quotidianus clyſterum uſus, incredibile dictu, quantum ad liberandas primas vias à morboſis impuritatibus, & longos febrium progreſſus impediendos conducat. Quolibet mane laudo uſum juris pulli cocti cum 12. ſeminibus citri contuſis, & cichoreo ſylveſtri, & cum eo miſceo vel aquam theriacalem, vel ſequens elæoſaccharum noſtrum ſtomachicum.

℞. *Eſſentiæ citri, ſpiritus roſarum, & olei cinnamomi, an. gutt. 20. circiter ſaccari candi per ſetaceum trajecti p. ſ. m. f. elæoſaccharum cujus capiat ſingulo mane cum juſculo ʒ. 1. circiter.* Ad roborandum ſtomachum, ejuſdemque tonum reſtituendum, appetitum promovendum par remedium non datur. Nuper diarrhœam pernicioſam cum febre, & moleſtis ſymptomatibus, à nimiis ſtudiis, & indè ortis cruditatibus factam, hoc ſolùm elæoſaccharo bis in die cum potione chocolatæ dato, quarto morbi die, compeſcui feliciſſimè in Viro erudito propè ædem Theatinorum S. Sylveſtri in Quirinali. Si ſpiritum caryophyllorum recentium (quos in Urbe vocamus, *garofali di colore ponzò*) addas, rarum habebis remedium ad cruditates acidas, & varias ſtomachi affectiones, præ cæteris vomitum nauſeam, & dolorem tollendos.

Uſque ad ſeptimum diem clyſteribus, & ſtomachicis quotidie utor, quia tunc ſecurus eſſe ſoleo primas vias ab impuritatibus eſſe liberatas, & ſtomachum priſtino vigori reſtitutum. Poſt ſeptimum obſervo denuò quam periodum, & cum quibus ſymptomatibus aſſumit febris, & metho-

do cuilibet neceſſaria occurro promptiſſimè. Id tamen pro certo dicam me præfato medendi modo, febres cum apparatu humorum, quas voco meſentericas, feliciter tollere circa 14. vel ad ſummum circa 21. Et ſalutis ſpes aliqua circa 9. vel 11. incipit apparere. Hujuſmodi febres nonnulli curant in Urbe teſtaceis, bolis, & ut vulgò dicunt pulveribus antiacidis copiosè præſcriptis à principio ad finem febris; nullis interea præſcriptis, vel ſaltem raró clyſteribus, purgationibus, & ſtomachicis recenſitis cum fotubus per totum ventrem: idque cum magno ægrorum diſcrimine factum vidi. Dictis namque remediis concreſcente magis putri cacochyllia, magiſque ſe in anguſta meſentericorum vaſorum ſpatia inſinuante, morâ evadit acrior, vehementius efferveſcit, & producit demùm vel hecticas meſentericas, vel chronicas, & difficilè curabiles febres, cum vera glandularum meſenterii obſtructione (ſicuti ex ingenti pallore vultus, cum cadaverica, vel ſaltem multum à ſtatu naturali mutata facie, conjicio) ut frequenter obſervo, & infelicem hodiernæ praxeos ſtatum deploro.

Inter ſigna, quæ apparatum humorum in primis viis denotant, ſequentia ſunt, patienti obſervatione noſtra, & matura meditatione acquiſita. Os valdè amarum eſt cum quadam nauſea horis matutinis. Lingua viſcida, glutinoſa, ingrati ſaporis, cum oris fœtore; dentes quoque luridi ſunt, & conſpurcati. Stercora multum fœtida; & flatus pedendo emiſſi ingenter fœtent: caput aliquando nutat, & gravitat: & ſi patiens ſupra lectum perpendiculariter erigitur, caput hinc indè nutando gravitat: Aliquando caput ferè continuò dolet cum gravitate, & pulſatione circa tempora; & dolor exacerbatur poſt prandium, & aliquando poſt cœnam; aures murmurant cum ſibilo. Urinæ naturales, vel à ſtatu naturali non multum recedentes. Febres poſt prandium, & poſt cœnam augeſcunt, & typum duplicis tertianæ continuæ ſervant. Calorem in volis manuum aut pedum, & in hypochondriis patiuntur. Vultus pallet: alvus ſicca eſt. Inappetentia moderata: ſed quod magis obſervatione dignum eſt, qui febricitant ex infarctu meſenterii majora mala in capite experiuntur, quàm in meſenterio, in quo morbi ſedes eſt: Medicique decipiuntur, cephalica, emulſiones, frigidaſque potiones aut copioſos aquarum hauſtus, ut hodie apud nos invaluit abuſus, propinando; quibus remediis creſcit magis, quàm minuitur morbus, quia creſcit cauſa, ob indigeſtionem dictorum inutilium remediorum: omiſſis interea fotubus ventris, purgationibus, vel quotidianis clyſteribus, ſtomachicis, ac digerentibus anteà recenſitis: ſed non omiſſa china chinæ, qua in hujus generis febribus magno cum ægrorum damno hi pulverum amatores utuntur. Et hæc familiaris methodus mihi eſt curandi febres à putri cacochylia, & meſenterii infarctu productas.

At contra, ſi vel minima ſuſpicio appareat acuti, & inflammatorii morbi, lingua ſit arida, urina crocea, ſalibuſque ſaturata, calor ingens per totum, anxietas, magna ſitis, & omnium ſiccitas, cum metu latentis viſcerum inflammationis, à purgatione in principio omnimodè me abſtineo, ut in mea praxi animadverti; nec indiſcriminatim morborum omnium curatio à purgatione inchoanda, ſicuti plures apud nos faciunt, nec tales etiam apud nos deficiunt. Nam ob acrem acuti morbi calorem, & ferveſcentes ſuccos ſingula urentes, cùm ſolida ſint nimiùm criſpata, id eſt, convulſiva oſcillatione nimiùm intenta; fluida verò ſupra modum ferventia, acria, impetuoſa, & bona cum malis ſuccis confuſa; nec debitam laxitatem, (in qua morborum coctio præcipuè conſiſtit) habeant ſingula; purgatione in principio non ſolùm peccantem materiam non educimus, cùm non cedat, quæ adhuc cruda eſt affectio; ſed novo addito impetu noviſque ſtimulis excitata, vehementiùs efferveſcit & hinc indè excurrendo, morbum auget, & ſymptomata; donec tandem deſinat in aliquod viſcus, in eoque morbi ſedem, aut inflammationem producat. Cujus veritatis optimè gnarus medicinæ Magiſter ſic præcipit aphor. 24. ſect. 1. *In acutis morbis raro, & in principio medicinis purgationibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum.* Et de rat. vict. in morbis acutis num. 36. docet. *Quicumque verò ea, quæ inflammantur, ſtatim in principio morborum, medicamento ſolvere aggrediuntur, hi de intento quidem, ac inflammato nihil auferunt; non enim remittit affectio; adhuc cruda eſt; quæ verò morbo reſiſtunt ac ſana ſunt, colliquefaciunt. Debili verò evadente corpore morbus invaleſcit.*

Neque in febribus tantùm, ſed ſingulis quibuſque in morbis cum febre conjunctis hujuſmodi purgationis lex obſervanda. Pleuritis de ſua natura cùm inflammatorius ſit morbus, reſpuit omninò purgationem in principio, præſertim ſi dolor ſit ad claviculas. At contra ſi magni errores in victu præceſſerint; dolor ſit ad præcordia & apparatus pravorum humorum, ac putris cacochyliæ in meſenterio, & primis viis, à purgatione pectorali curatio inchoanda; prout monuit magnus Medicinæ magiſter pluribus in locis, ſed præſertim *de vict. rat. in morb. acut. num.* 12. Et ipſe damnavi ſemper in edita praxi purgationem in pleuritide; non quidem ratione apparatus antedicti, ſed affectionis inflammatoriæ, quæ ſemper cum pleuritide conjuncta eſt, omnemque reſpuit purgationem. Neque hîc repeto, in humorum turgentia, quolibet in morbo, celebrandam ſtatim eſſe purgationem, ne turgens humor, impetu in partem aliquam facto, brevi eandem ſuffocet, cùm hæc ab aliis Authoribus ſint ſatis animadverſa.

Harum itaque febrium cum acutie conjuncturam curationem, à ſanguinis miſſione in principio ſemel, vel pluries celebranda; prout occa-

no, aut natura morbi poſtulaverit, incipiendam eſſe conſulo. Sanguiſiemque mitto, non tantùm ad ferveſcentes ſuccos temperandos, eorumque incendium extinguendum, quantum ad inducendam per hujuſmodi vaſorum depletionem, in ſolidis, ac in fluidis laxitatem quandam, ad fluidorum circulationem, eorumdem ſtatuto tempore ritè peragendam deſpumationem ſummè neceſſariam: Et ideò poſt ſanguinis miſſionem in acutis aliqualem ſudorem in ægrotis ferè ſemper cum ſymptomatum levamine obſervo.

Quod ſi quis *Helmontianorum* more ab eadem facienda abſtineat; tunc quoniam fluida ob nimiam ſui acrimoniam, ac fervorem vehementius circulant, ac proindè ſuperant ſolidorum, per quæ circulant, reſiſtentiam: & utraque nimium recedunt ab æquilibrio ſivè naturali proportione reſiſtentiæ, & impulſus, quæ eſt inter ipſa; fiet ut fluida hinc indè hærendo per partes, eaſque variè afficiendo, ſpirandi difficultatem, ſitim, capitis dolorem, & gravitatem, vigilias, & mille id generis accidentia producant: quæ prudenter præſcripta ſanguinis miſſio certò impediret, ac tolleret.

Familiaris quoque mihi eſt his in febribus clyſterum emollientium, aut temperantium uſus uſque ad ſeptimum, ad liberandas primas vias ab impuritatibus; in primas namque vias ſanguis febricitans repetitis circulationibus morboſas deponit particulas, unde clyſteribus hæ ſunt quotidie ſubducendæ; præterea confert clyſterum uſus ad moderanda capitis viſcerumque vehementia ſymptomata.

Poſt ſeptimum incipientibus jam coctionis ſignis, ac deſpumationis morboſæ materiei à clyſteribus frequentioribus abſtineo; ne naturæ opus perturbetur: at ſi grave aliquod ſymptoma ſuperveniens eos poſtulaverit iiſdem denuò utor, vel ſolis, vel adhibitis ante fomentationibus ventris ſupradictis. Singulo mane juſculum cum ſoncho; cichoreo ſylveſtri, vel appropriatis herbis, vel cùm ℥. ij. ſucci ſonchi depurati coctum patiens haurit, additis ocul. canc. & nitri perlati, an. ℈. 1. quibus fluidorum fervorem mitigamus, & eadem ad coctionem deſpumationemque diſponimus, debita in illis, ac in ſolidis ante procurata laxitate. Circa nonum vel undecimum apparentibus ſignis coctionis juſculum cum herbis alcalicis, & leniter diaphoreticis bullio, & loco nitri aliorumque digerentium, addo deſpumantia, nempè cornucervi, philoſophicum bezoar occid. aquam cordialem Saxoniæ gelatinam cornucervi & ſimilia ad ſudores leniter movendos, & diſponenda fluida ad purgationem 14. vel 17. die citiùs, aut ſeriùs, ſemel, bis, aut pluries prout occaſio poſtulaverit, faciendam. In magno febris ardore veſperi emulſiones libenter concedo cum ſale prunellæ &c. qua ratione temperata ac mitigata fluidorum acrimonia, celeriùs ad coctionem veniunt, feliciuſque particularibus, & univerſalibus morbi temporibus deſpumant.

Taceo reliqua quibus ad tollendas hujuſmodi febres utor, ne nimiùm creſcat epiſtola; ſolùm animadverto curationis caput, atque ſummam in eo conſiſtere, ut ſanguis ebulliens intra debitos fermentationis limites per debitam methodum, & remedia opportuna ſeſe contineat; ut ſuo tempore facilè, atque naturaliter deſpumet. Et ſi nimium ferveat, coerceatur diluentibus, ac nitratis; ſi contra torpeat, excitetur diaphoreticis magna cum prudentia, & cautione præſcriptis, quouſque perveniamus hac ratione ad 14. diem, quo purgatio præſcribenda erit, ſeriùs aut citiùs, pro ratione copiæ aut pravæ qualitatis humoris peccantis, ad educendum morboſum ſerum, in quo noxiæ, inutileſque particulæ coctæ jam, ac deſpumatæ diſſolvuntur: coctionis autem ſigna ipſe præ cæteris deſumo à ſymptomatum remiſſione cruditatis, à vigore eorundem. Et ſi circa finem omiſeris purgationem, recidivam expectato, ut ſæpè contingit.

Circa finem epiſtolæ addam obſervationem ſatis utilem de lumbricis, quam ab erudito Medico nuper habui ſcriptam Maſſæ Tudertinorum in Umbria. Conſtitutio regnabat elapſo anno ferè epidemica febrium putridarum, atque malignarum: ægroti circa primum ſeptenarium aut circa ſecundum moriebantur, & ſemper maxima pectoris anxietate torquebantur; vermes teretes magna in copia excernebant ſinguli. Hi vermes in vino poſiti vivi, ſtatim peribant; in oleo, aqua ſaccharata, ſpiritu vini, aceto, ſucco limonum, per plures horas ac dies vivebant. Ægroti qui vinum bibebant, penè omnes ſanabantur: Ex ægrotantibus Senes & mulieres majori in numero periere. Vinum itaque antidotum fuit morbi, & morbi cauſæ. Opus noſtrum *de ſolidorum elatere, natura, & effectibus* ſecundam editionem mox videbit Romæ. Exemplar ad te mitterem libenter, niſi *Aniſſonius* Bibliopola Lugdunenſis ad me ſcripſiſſet, ſe opera omnia noſtra aucta, & in unum redacta corpus brevi typis elegantibus daturum: qua occaſione faciliùs exemplar omnium ad Te perveniet, quàm ſi Româ Pariſios mittatur. Vale Vir optime, & Praxim medicam, quæ magnis hoc tempore Doctorum Virorum indiget auxiliis frequenti morborum obſervatione, & maturis phyſices meditationibus augeas, & confirmes.

Romæ 3. Nonas Junias 1701.

EPISTOLA III.
DE
ADMIRANDA VI SOLIDORUM.

GEORGIO BAGLIVO
VIRO ILLUSTRI,
MEDICORUM ÆTATIS NOSTRÆ PRINCIPI.

GODEFRIDUS GASPAR OSTERCHAMPIUS
Sereniſſ. Lobkovizenſium Principum Archiater, S. P.

CUM primùm aureus liber tuus de *Praxi medica* ad me venit, eodem lecto,& iterùm ac ſæpè lecto,dixi : *Hic Autor Medicorum Coriphæus eſt. Hæc praxis vera ſalutis præcepta continet, quæ nulla impoſterum ſilebit ætas, & quantùm durabit Orbis, tantæ laudes ab omniũ gentium Medicis ſuo dabuntur autori.* Quare cùm multùm Te duce profecerim, mihi ſatisfacere nunquam poteram, niſi Romam venire decreverim, ſicuti olim ad videndum in Urbe *Livium* faciebant, ut Te de facie cognoſcerem, & Te de medicina loquentem præſens audirem. Quod cùm feciſſem, & maximæ Romæ, Romæ æternæ muros venerabundus ingrederer, ſtatim domum tuam veni in via poſitam, quæ ducit ad Quirinalem; Teque amplexatus ſum, & amplexatus manum, quæ tam eleganter ſcripſerat, ac eruditè. Et ſane tanta Te humanitate, benevolentia, comitate, doctrina ornatum inveni, ut Tibi pares in meis peregrinationibus valdè paucos cognoverim. Atque cùm te conſpiciebam, mihi videre videbar DEMOCRITUM cùm ipſum alloquebatur HIPPOCRATES, res mundanas omnes contemnentem,

hominum ſtultitiam peculiariter cognoſcentem, ac ut olim DEMOCRITUS, hilariter deridentem, tuis animi affectibus heroïcè imperantem, ac de ſcientiis ſolidè ſatis, ſed maxima cum modeſtia, nulloque faſtu diſputantem. Unde meritò dicebam felicem Romam Urbium Dominam, quæ tantum Virum fovet in ſinu. Felix Archilycæum Romanum, quod verum HIPPOCRATIS filium, medicinæ reſtauratorem, tota laudatum Europa, tam glorioſè oſtentat, in eoque ſuperbit; atque veteri ANTONIO MUSÆ AUGUSTI *Archiatro*, ſuum nunc opponit BAGLIVUM. Neque credas me hîc tecum adulando agere, ſed ut veritas, ſi alicui ignota ſit, propaletur. Cathedram enim anatomicam ſex abhinc annis, non gratia & favore Principis, ſed merito tuo, id eſt, publico certamine anatomico in celeberrimo Orbis Archilycæo, Urbe ſtupente, & ſtupentibus ipſis qui tecum concertabant, obtinuiſti. At quantùm obſtupui ipſe, cùm Te primum in Theatro anatomico, de anatome, ac de univerſa re medica, omnibuſque diſciplinis diſſerentem audivi! *Ciceronem* medicè loquentem non ipſe ſolùm, ſed omnes plenis votis prædicabant. Et publica nunc, atque in ore omnium vox eſt Romæ, ante Te paucos, poſt Te ferè nullos, tanta cum gloria, experimentorum utilitate, ſermonis elegantia, memoriæ felicitate, ſcientiarum omnium uſu & poſſeſſione, in ipſo ætatis tuæ flore rem anatomicam in Archilycæi veſtri theatro tractaturum. Et quod paucis à natura tribuitur, id Tibi Deorum munere conceſſum eſt, ut ſcripto æquè, ac eloquio diſertiſſimus ſis, elegantiſſimuſque.

Quæ cùm vera ſint, non ampliùs mirer, ſi Te Pariſiis, Te Londini, in Belgio, in Germania noſtra, tota denique Europa tanquam verum praxeos ducem ſequantur omnes, & librum tuum ſecundò, atque iterùm legant, ſemperque habeant præ manibus. Et licèt unicè intentus ſis praxi promovendæ, theoricam tamen, ac geometriam optimè calles; ſed dum hanc à ſciolis ſtrictè, ac rigoroſè ad diagnoſim, prognoſim, curationemque morborum applicari vides, ô quantùm rides? atque tunc Medicis merè geometris unicum monſtras HIPPOCRATEM medicinæ, ſingulis ætatibus, & ante applicatam praxi geometriam, adoratum caput, cujus opera memoriâ ſemper tenes, & ad ægrorum lectulos ſemper habes in promptu. Faſtum, & ſuperbiam geometrarum ſpernis, nam circuli, lineæ, demonſtrationeſque figurarum geometricæ, vix aliquid conferunt ad morborum curationes. Hocque ſemper Tibi mente ac perpetua cogitatione (ſemper enim cogitas, tuaque vita continua eſt meditatio, & penè continua abſtractio) ineſſe obſervavi, dum Tecum per Urbem incedebam: ut centies repetita obſervatio in præceptum ſtabile redacta imperet ac dominetur geometriæ: geometria explicandis morborum phænomenis, non verò curandis inſerviat.

At quid dicam de libro tuo nuper ſecunda vice edito de *Fibra motrice* cum adjunctis varii generis, maximæque utilitatis argumentis? Materiam

riam

riam *de ſolidis* ſatis arduam, difficilemque, & à nemine hactenùs tactam primus omnium auſus es aggredi, promovere, ſtabilire; & ad uſum practicum reducere. Tam futilia, & inepta, quæ de particularibus fermentis, & id genus ſomniis ad nauſeam uſque circumferunt, ſola fibra ſuo prædita elatere deſtruit, ac delet. O quantum poſthac theorica medica mutabit faciem, prodeunte in lucem hoc novo ſyſtemate tuo *de ſolidis, eorumque elatere*, lucem daturo Medicis ac medicinæ. In lectionibus tuis quotidianis in Archilycæo, & in aliis, quæ in Theatro anatomico ſemper auditoribus pleno à Te factæ ſunt, plura ex Te audivi *de fibrarum origine ac motu; de origine albarum à meningibus; de carnearum à tendinibus, & indè ab oſſibus. De elatere ſolidorum, & vario horum inter ſe; & cum fluidis æquilibrio* toto anno 1699. tum in Cathedra, tum in Theatro diſſeruiſti; Auditoreſque maximo cum candore, rem hanc omninò novam, nec adhuc à Te typis datam docuiſti. Undè verebar ſummoperè ne quis latrunculus hanc Tibi gloriam rapiat, & ſuffuratis tuis præceptis ita candidè communicatis, ante Te publici juris faciat, ſeque primum auctorem, atque inventorem oſtentet. Quod Tu, qui mundi pompas, & vanitates perpetuò ſpernis, & mundi ſapientiam perpetuò rides; quia ſemper ad cœleſtia, & ad ea quæ de futura vita tractant, animum ſemper fixum ſemperque fixam cogitationem habes (ut ex converſatione tua familiari conjicere potui) minimè curabas. Imò cùm nonnullas ſimul feciſſemus obſervationes, & experimenta circa meninges anno 1699. & 1700. dicebas Te graviſſimis praxeos negotiis valdè occupatum, hac de re tractare nunc commodè non poſſe; idque muneris ſuſcepiſſe Medicum amicum tuum, cujus nomen non recordor, qui de meningibus nonnulla luci publicæ conſignabit. Et cùm de his omnibus ad miraculum ferè diſſereres anno 1701. in Theatro anatomico in ultima lectione *de vaſis omnigenis, ac de fibrarum origine, & elatere* in qua egregiè diſputando, & inaudita facundia diſſerendo, Te ipſum propemodùm viciſti; pleno doctorum hominum ſtupente Theatro, & taliter pleno, ut præ incredibili frequentia populi nullus adeſſet locus aliis ad Te audiendum confertim accedentibus; Quidam virtutis cultor inſignire Te voluit nobili epigrammate eleganti papyro typis expreſſo, cujus plura centena exemplaria lectione completa ſparſa fuere auditoribus in Theatro. Epigrammatis autem hæc eſt idea.

IN LAUDEM VIRI DOCTISSIMI GEORGII BAGLIVI Soc. Reg. Lond. Socii, Anatomiden cum Matheſi, & morborum Praxi junctam in Romani Archilycæi Theatro, tota plaudente Urbe exercentis.

EPIGRAMMA.

Jam benè quod laceros graderis, BAGLIVE, *per artus,*
Seu reſeces ferro, ſeu potis eloquio.
Quis neget exiguo concludi limite vitam,
Si quod motus agit, ſupprimit una quies?
Attamen ingenii robur, nomenque, tuamque
Tempora virtutem, claudere nulla queunt.
DEMOCRITUM *certas induſtri vincere ferro:*
Arte ac eloquio diceris HIPPOCRATES.

DISTICON.

Amphitheatra prius, ſurgunt nunc Urbe theatra,
Illa necis pompas, iſta ſalutis amant.

Cultor Virtutis N.N.

Romæ 1701. *Typis Buagni.*

At ſicuti nunc Orbis medicus fruitur beneficio, quod ipſi novum tuum *de ſolidis* affert ſyſtema, & aurei libri *de praxi medica*. O quantò majus ipſi perveniet, cum ſingula opera tua, quæ nunc meditaris, & alia, quæ magna ex parte abſoluta ſunt, lucem videbunt? Præ cæteris opus ingens, ac novum, quod ſæpè domi tuæ legi *de morborum ſucceſſionibus*. Difficillimus ille tractatus hiſtorico-anatomicus *de occultis viſcerum aneuriſmatibus, hydatidibus, & varicibus*; cujus viginti circiter folia jam vidi apud Te completa: ô quantam utilitatem feret hic tractatus plurimis occultis doloribus, ac morbis! Tractatus *de circulatione liquidorum per canales pelliceo-conicos vaſorum corporis animati juxta leges ſpiræ, ſive cochleæ Archimedis, necnon ex legibus coni;* arteriæ namque in anguſtum deſinunt tonum, venæ contra ex anguſto oriuntur. *De anatome vaſorum omnium*, in quo tractatu demonſtras vaſa, peculiare ſyſtema conſtituere ab aliis partibus valdè differens, & peculiari motûs oſcillatione præditum. *De varia ſecretione liquidorum ex varia gravitate liquoris ſecernendi. In Simplicianum Dialogi tres*, lepidi, elegantes, ſale Plautino aſperſi; in quibus puſillum quendam Medicum edito libello ſuperbientem, & in rudium cœtu

de Te minùs prudenter loquentem ; corrigis, atque caſtigas. *De morborum analogiſmo* opus novum non adhuc in arte viſum ; idque per varias morborum comparationes, reducis morbos ad morbos generales peculiari charactere præditos, qui deindè in varios ſubdividuntur ab eodem charactere pendentes, ſed formâ nova, ſive nova alterius morbi ſpecie veſtitos. Et deindè in particulares morbos, qui ratione peculiaris nec communicabilis characteris in alias ſpecies mutari non poſſunt.

Taceo alia id genus opera à te cœpta, mihique demonſtrata, quibus rempublicam medicam, & ſalutem publicam ditabis, utinam quamprimùm ; &c.

Quare mi BAGLIVE, cùm fatigoſam tuam vitam conſidero, & ſtudia infinita in tuo hoc ætatis flore peracta, exclamare cogor cum SENECA illum Poëtæ inclyti verſum:

Tollimus ingentes animos, & maxima parvo
Tempore molimur. . . . .

Porrò legenti mihi novum opus tuum *de Solidis, eorumque elatere*, de quo elapſis annis quotidie mecum diſſerebas : cùm obſervaverim quanta ſit vis, & poteſtas ſolidorum in morbis producendis, res ſanè à paucis adhuc animadverſa Medicis, in confirmationem tuæ opinionis decrevi ad Te ſcribere ſequentem hiſtoriam ex meis ſchedis excerptam.

HISTORIA.

Anno 1698. menſe Martio Vir illuſtris *Dominicus Haphner* Sereniſſ. Principum Philippi, & Joſephi de Lobkovitz meritiſſimus Præceptor ætatis 45. naturæ robuſtæ, & ſtudiis ferè perpetuò deditus, Lutetiæ Pariſiorum cœpit ſæpius leviter animo delinquere, paulatim emaciari, calore ac dolore renum premente torqueri. Sitis erat continua, inappetentia, pulſus frequens, qui veluti hecticam mentiebatur. Urina corpore quieto tenuis, alba, ac decolor, at in exercitatione deponebat ſedimentum rubrum, ſquammarum piſcium adinſtar, ac filamentoſum. Internè præſcriptis remediis mediocriter refrigerantibus, externè verò unguentis ejuſdem naturæ, calor & febricula evanuere, ægerque ſanatus eſt. Anno verò ſequenti 1699. dum Januario menſe Pariſiis Germaniam diſcederet toto itineris tempore præfatum ſedimentum denuò mingebat : corpore tamen benè valente, donec Viennam pervenit. Ubi denuò eodem morbo cum iiſdem præfatis ſymptomatibus correptus fuit, cum vomitu crebriore, & macie corporis. Inito cum Medicis conſilio quidam putarunt eſſe hecticam, alii diabetem, ego verò, qui tunc brevi mora Viennæ eram, conſtanter aſſerebam morbum eſſe in renibus, & ibidem morbi cauſam calculum eſſe, vel aliud quid ſolidum, fibras validè criſpans, ac irritans,

Demùm circa Paſcha 1700. omnibus omninò exacerbatis, ac ægro ſemper in pejus ruente, præſertim quoad dolores in renum regione, quatuor ante mortem diebus, delirio primùm correptus, deinde horrendis motibus convulſivis, in ipſis motibus convulſivis expiravit.

Secto cadavere fibræ muſculorum abdominis duræ, tenſæ, ac ſolidæ inſtar tabulæ inventæ ſunt: univerſa corporis pinguedo conſumpta erat. In pelvi dextri renis ingens calculus aderat figuræ ovalis, particulis ſalinis ſplendentibus in ſuperficie conſperſus, & in uretere dextro ſub eadem pelvi alius jacebat calculus priori ſimilis, ſed minoris molis. In renis ſiniſtri vaſis, uti & in reliquo corpore nihil aderat morboſi. Cauſa igitur mortis tribuenda ſolummodò erit ſolidis irritatis ab his ingentibus calculis, à qua irritatione, tenſione, & aucto nimiùm elatere, vomitus, macies urinarum copia cum ſabulo, inappetentia; pinguedinis univerſa ſolutio, & reliqua accidentia prodiere: & hæc hiſtoria ferè ſimilis eſt ei, quam de muliere calculo interempta deſcripſiſti in diſſertatione *de anatome fibræ, de motu muſculorum, ac de morbis ſolidorum*. En quantæ utilitatis ad praxim eſt doctrina tua de ſolidis? mille ſomniatis fluidis peccantibus vulgò præſcribuntur remedia, cùm anima morbi reſideat in ſolidis, ut in caſu noſtro, & mille id genus aliis, qui quotidie occurrunt.

Tota interim Germania, & univerſus Septentrio noſter ultimum opus tuum *de ſolidis, corumque morbis, elatere, &c.* ſive *de fibra motrice & morboſa, &c.* ſummoperè laudat, & ad ſidera extollit, ob ſummam utilitatem quæ in curandis morbis exindè oritur: Etmiratur Te in ipſo ætatis tuæ flore tantum opus, tam arduum, tam difficile, primum tentaſſe, & primum poſt tot ſæcula viam demonſtraſſe futuris ſæculis. O Te felicem! Plures Medici quotidie per litteras librum hunc tuum à me petunt, & ex tota Germania quotidie hac de re litteras habeo, quibus cogor ut eundem typis reddam in Germania. Quare ſi brevi, ut nuper ad me ſcripſiſti; Opera omnia tua non recudentur Lugduni apud Aniſſonios, vel in Anglia, aut Hollandia uti mihi narrant; cogar eadem Viennæ, aut Norimbergæ celerrimè typis dare; aliter tot & tantis Medicorum deſideriis reſiſtere non potero.

Maxima igitur pro his omnibus in rempublicam beneficiis Tibi gratias habeo, & vitam longævam tibi à Superis precor, ut Medicinam à tot vanis opinionum fabulis miſerè labefactatam, oppreſſamque erigas, atque ad ſuam certitudinem ac veritatem tandem poſt tot ſæcula, Tu ſolus qui tanto polles ingenio, reducas. Vale decus medicinæ: Vale iterùm ingens decus Romæ.

Viennæ Auſtriæ prid. Kal. Auguſti 1702.

EPISTOLA IV.

DE *RARA DIABETIS CURATIONE.*

GEORGIO BAGLIVO

VIRO CLARISSIMO, IN MEDICINA Doctori, Praxeos medicæ auctori excellentiſſimo GUALTERUS HARRIS M. D. Anglus.

CLARISSIME DOMINE.

LIBRUM tuum eruditione, inſtitutis, obſervationibus plenum vere proximè elapſo accepi, & ſumma cum voluptate perlegi. Hujuſce ſæculi vanitas talem ſcriptorem meruit, & poſtulavit, qui errores epidemicos in re medica latè ſerpentes & dignoſcere potuit, & ſi poſſibile fuerit, ſanare. Quot nempe volumina hodie profert nimis ferax prælum? Quantillum tamen fructum ad praxim medicam feliciter excolendam percipimus? Multi quidem tradunt præcepta non contemnenda, & ſtudioſorum ſpeculatione non indigna. Multi materiam medicam uberem colligunt, & in varios ordines redigunt. Alii denique præſcripta exhibent in omnes morbos copioſa. At quàm pauci ſcriptis mandant methodos aliquas medendi veras, quibus, diverſæ ſpecies morbi alicujus generalis, tum clarè diſtinguantur, tum experientia fideli frequentique ſanentur. Raro deſtituitur ars medica viris litteratis, acumine ingenii, ſtudio, doctrina præſtantibus. Fortè nulla alia ars eruditione noſtram ſuperat. Sed neſcio quo pacto ut termini Oceano ipſi, ut vitæ, ut ingenio humano à Numine divino figuntur, ita progreſſibus medicis termini nimis breves videntur cir-

cumſcribi. Tu verò, illuſtriſſime Vir, ſi quis unquam aliàs, expectationem noſtram ſuſcitas, & quæ SYDENHAMIUS noſter voluit, eſtlagitavit, aut conatus eſt, ex Te meritò ſperamus, & ex principiis tantis perfectionem aliquam in difficillima *praxeos* provincia nobis promittimus. Falsò igitur ab hiſtoricis dictum eſt ultimum Romanorum olim defunctum eſſe. Tu certè veterum Romanorum, ipſorumque virtutum diu deperditarum; Tu ſolus hæres, tanquam Brutus alter litterarius, ſcriptores hodiernos corrigis, caſtigas, inſtruis; ac ſi non tantùm Romæ veſtræ, ſed univerſæ artis fueris optimus cenſor, Aphoriſtica tua morborum tractatio, & Collegia ad praxim promovendam in celebribus Urbibus inſtituta juxta normas à Te in libris tuis recenſitas, animum Tibi ineſſe magnificum, excelſum, & ſummè benevolum demonſtrant. Pergas itaque, eruditiſſime Domine accuratè ſcribere, & ſcriptores medicos emendare. Pergas provinciam, quam auſpicato ſuſcepiſti, magis, magiſque ornare, & præ aliis amplificare.

Sed ne moleſtias inanes tanto Viro, utilitati publicæ nato, faceſſere videar, obſervationem unam in morbo magno, nec apud noſtrates raro, ſubjungam, quæ ad praxim paulò feliciùs promovendam in illo morbo, non erit planè inutilis.

Septimo die Septembris anni elapſi, Mercator opulentiſſimus ſuppreſſione urinæ totali laborabat, ut ne guttam quidem redderet ante veſperam decimi diei ejuſdem menſis, quo tempore diluvium quoddam urinæ ope internorum variorum & cataplaſmatis diuretici umbilico adhibiti tandem ſupervenit; adeò ut proximo mane diabetem judicarem, tum ex copia urinæ, tum ex dulcedine, tum demùm colore. Ab illo tempore ægrotus die, nocteque matulam poſcebat bis fere ſingulis horarum quadrantibus, atque ex iſta profuſione ſuccorum nutritiorum macie tabeſcebat, qui prius obeſus erat, carnoſus, & ſucciplenus. Adde quod ſiti maxima interim premebatur. Poſt varia remedia fruſtra tentata in mentem venit quod hoc profluvium urinæ fuerit quædam veluti diarrhœa, aut fluxus meatuum urinæ, ſicuti aliud illud genus eſt inteſtinorum proprium. In deplorato igitur hoc caſu, cùm conſanguinei innumeri valedixerant decumbenti, experiri ego volui rhabarbari polychreſti innocui, ſed nunquam ſatis laudati vires egregias. Sic igitur præſcripſi medico ſocio annuente.

℞. *Rhabarbari electi* ℥. ß. *ſantali albi & citrini, ana* ʒ. j. l. *cardamomi minoris* ʒ. ß. *infunde lento igne in vini Canarini optimi lib.* 1. ſumpſit hujus colaturæ cochlearia VI. hora ſexta matutina Decembris 16. atque tantumdem hauſit hora decima ante meridiem. Quis verò hujus vini medicati effectus? Certè Seni octogenario, licèt ante illum diem continua urinæ profuſio, tanquam rivuli cujuſdam, per vias urinarias excurreret, ab illo meridiè uſque ad decimam veſpertinam penitùs ſiſtebatur, & paucis

ejuſmodi hauſtibus debitis intervallis iteratis à graviſſimo hoc morbo convaluit. Vale, ut plurimis diù valeas, ſic optante.

Dabam Londini 1701. Aprilis 8. ſt. vet. 19. ſt. novo.
Ex ædibus meis in Vico dicto Southampton ſtreet Boomsburg.

Tui obſervantiſſimo, Gualtero Harris M. D. Sereniſſimi Gulielmi tertii Magnæ Britanniæ Regis Medico Ordinario.

GUALTERO HARRIS MEDICO REGIO &c.

GEORGIUS BAGLIVUS

LONDINUM.

NON mediocre amoris erga me tui argumentum litteræ tuæ ſuperrimè mihi traditæ manifeſtarunt. Quod enim Tu magna Vir amplitudine, & ob aureolum libellum *de morbis infantum* ſatis notus & à laudatis ſummoperè laudatus, tam honorificè de me, cui nulla tecum officiorum interceſſit neceſſitas, & loquaris, & ſentias; non aliundè certè, quàm ex magna amoris & humanitatis tuæ abundantia profectum id eſſe certò crediderim. Video, Vir optime, quàm parvi facias vanitatem ſæculi noſtri, in quo Medici, ſpectris inanium cogitationum, & umbris, praxim medicam, quæ lectulos ægrorum vix deſerere poteſt, turbarunt, ac confuderunt, ſpretis naturæ obſervationibus, quibus ſolis origines, progreſſus, & curationes morborum ritè inveſtigantur, ac demonſtrantur. Cùmque mihi adhuc juveni hæc vana hominum commenta nequaquam arriſerint, & quotidiana librorum præjudiciis, & anteceptis opinionibus plenorum lectione minùs proficerem; decrevi tunc temporis in majoribus Italiæ, atque Dalmatiæ Noſocomiis per annos quamplures moleſta, ac penè incredibili patientia Medicinæ praxim marte proprio addiſcere, morborumque naturam notare: Quæque hac demùm via inveſtigare datum eſt, ea publici juris ut facerem, & in quoddam veluti ſpecimen redigerem, hortati ſunt amici, & Medicorum opinandi cacoethia ſtimulavit: Quod autem Tibi placuerint, mihique pro tua in me benevolentia, ac felicitate tantùm tribuas, quantùm ego poſtulare ſine rubore non auſim, maximas Tibi debeo gratias, & ad quævis officia me tibi futurum paratiſſimum promitto. Ita enim uſu ferè venire ſolet, ut quæ laudes à Tui ſimilibus,

id eſt ab iis, qui ipſi in laude vivunt, proficiſcuntur, eæ nos, vel ſi ſimus hebetiores, in primis acuant, & quaſi neceſſitatem quandam imponant, ut quales eſſe dicimur, tales aliquando ſtudeamus eſſe, quod ego quantùm poſſum, do operam, ut conſequar.

Solidam obſervationem tuam *de Diabete* à ſolida mente profectam magna mehercule cum voluptate perlegi. Admiratus ſum in praxi felicitatem, & ingenii acumen, ut nempè vi ſantalorum conſtrictoria urinæ torrentem ſiſteres; & ne conſtricta acris, & vitioſa materies, aliò impetum faceret, ut ſæpè cum ægrorum damno contingit, per ſuperadditum rhabarbarum ad alvi vias vocares; mihi quoque familiare ſolet eſſe morbos veſicæ urinariæ, atque uteri, ut fluores albos, gonorrhœas, dyſurias, &c. per purgantia leniter ſtringentibus mixta, ad inteſtinorum vias optimo cum ſucceſſu divertere: cardamomum minus pro ſtomachico in infuſione additum eſſe crediderim. Tibi itaque gratulor, Vir optime, pro eximia quâ polles curandis in morbis prudentia, & acumine: nec deſpero futurum, ut certitudinem, quam in ſe requirit, nec ob allatas rationes invenit nobiliſſima ſcientiarum medicina, per Te, id eſt per indefeſſos labores tuos, & acerrimum judicium tandem nanciſcatur. Virum doctiſſimum, mihique uſque ad cineres amiciſſimum, GULIELMUM SHERARDIUM apud vos Medicum, & Botanicum illuſtrem, meo nomine peramanter ſalutabis. Idem quoque facias cum eruditiſſimis medicis Dn. COLE. amico meo; SLOANE Soc. Reg. Secret. aliiſque apud vos doctis Viris, quos ipſe ferè perpetuò obſervo, ac diligo. Si quid novi librorum medicorum in Angliæ illuſtri Regno, & ob rem litterariam noſtra ætate memorabili eſt, reſcribas. Vale decus Anglorum.

Romæ 13. Kalendas Julias 1701.

EPISTOLA

EPISTOLA V.

VIRO DOCTISSIMO
GEORGIO BAGLIVO
S. P. D.

JOANNES DOMINICUS PUTIGNANUS S. I.

PRÆSTANTISSIMUM Opus tuum, Vir doctiſſime, *de praxi medica,* tanta me per hoſce dies avidiſſimè percurrentem affecit voluptate, ut me Tibi plurimum debere fatear. Hìc ſanè admirari fuit ſtyli concinnitatem, lectiſſimos ingenii, doctrinæque flores, & quod plurimum arriſit in re tanti momenti, judicii maturitatem. Percrebuit, imò & latiſſimè infecit Medicorum ingenia, ut ſapienter in 8. capite adnotas, blanda illa peſtis, & popularis ambitio nova conſtruendi ſyſtemata, unde Medicinæ ſæva ſymptomata, & conclamata ſalus. Pro ſuo enim quiſque ingenio alias, atque alias hypotheſes veſtigat, fingit, adglutinat, & tam altè animo recondit, ut altius ſe jactet, quàm impotens profectò cuique amor eſt ſe, ſuaque tuendi. Nec in tanta innovandi licentia, patet veritati locus, quàm non fingendi libido, ut Poëtas Bachicus furor urget: ſed rationum pondus, & obſervationum invincibilis patientia è latibulis eruit, & ſibi devincit. Tibi verò eximii, & excelſi animi Vir, ſæculi noſtri ſplendor, & ornamentum, ſaniore addicendi conſilio perſcrutanti, rimas omnes, intimoſque facultatis Medicæ receſſus, occurrit amica veritas, ſeque totam quodammodo contemplandam exhibet: Quam utinam ſtudioſis omnibus, fucata nequaquam facie, aut mutilam, ut moris cæteris ſcriptoribus eſt, exhiberes; uti ingenuè conjectare poſſum ex edito nuper opere divinitùs tibi datum munus. De inſtauranda medicina, Vir doctiſſime, agitur; hoc eſt de illa ſapientiæ ſorore conjunctiſſima, quam, ut aïebat, & optimè DEMOCRITUS, omnes noſſe convenit, cùm præclare res ſit, & ad vitam conducibilis; tum verò vel maximè Viros eruditionis, & eloquentiæ peritos. Artem hanc tam benè

de naturali philoſophia meritam ſcimus, quàm malè de ſe Philoſophiam ipſam; quæ hodie in ſcholis, tota ferè quanta eſt, in phantaſticas abit quæſtiones, & bilem potiùs, quàm ingenium acuentes. Medicam igitur hanc nobiliſſimam artem, & à ſe ipſa nunc degeneraſſe fatali rerum omnium viciſſitudine ſcimus: nec in nativum ſplendorem, & in priſtinam veluti ſalutem reſtitui poſſe ego audacter affirmo, niſi in ingens opus aſſurgat ingenium cujus virtute, & mirabili planè conatu, collatis hinc indè tum veterum, tum recentiorum Medicorum obſervationibus, atque laboribus rationale ſyſtema efficiatur, per omnia ſibi congruens: Per compendiariam nempè aphoriſmorum, in nono capite aurei operis tui, prælibatorum viam, ut indè facilior ad reliqua tranſitus ſit, ad eaque omnia, quibus inhias, Vir optime, per totum ſecundum operis tui librum. Quod niſi totum hoc à Te indicatum, ac demonſtratum ante præſtetur; neſcio quo pacto valeat Medicus rectè diagnoſim, prognoſim, cæteraſque omnes particulares morbi affectiones inquirere; non ante ſubſtratis anatomes, febrium, morborum, therapeuticæ ſolidis fundamentis, quibus huc uſque in obſcuro latentibus, ſimulque ingenia fallentibus, cætera ſuperſtructa, neceſſe eſt, corruant, ac delabantur.

Hæc ideò licèt curſim, raptim dicta velim, non ut *Phormionem* agam apud *Annibalem*; nec geſticulari affectem coram *Roſcio*, ſed ut BAGLIVUM meum ad altiſſima natum excitem, ut voces intermorientis medicinæ, facultatiſque de humano genere optimè meritæ, à Te, Vir magne, opem exoptantis excipias, ut ſtimulos, ſi quo modo poſſim, addam feſtinanti. Dum id omne Tibi per florentem, ac juvenilem ætatem, per ſtudia ab incunabilis, ut ita dicam, protracta; per ingenium fermè incomparabile, perque experimenta in tuis peregrinationibus repetita diutius datur. In communi omnium utilitati tuæ, & virtuti proſpicies: nec tam Urbem curabis, quàm Orbem. Interea fruere cœlo Romano litteris, & virtuti amiciſſimo, & perquam ſalubri. Fruere litteratis, qui iſthuc tanquam in ſacratiſſimam ſedem confluunt. Fruere bibliothecis, quæ ſapientiam cæteroqui longè, lateque peregrinantem intra Romana clauſtra continent. Vive diù optimo ſane Parenti tuo, quem ego ob ſingularem ejus virtutem obſervo. Vive feliciſſimè nobis, meque addictiſſimum Tibi plurimis de cauſis ſuſpice, ac ſuſcipe. Aletii Salentinorum in Apulia Kal. Maii 1697.

EPISTOLA VI.

CELEBERRIMO, DOCTISSIMOQUE VIRO
GEORGIO BAGLIVO
MEDICO ROMANO, ET SOC. REG. Londin. Collegæ.

VIR CELEBERRIME.

INGRATUM valdè, imò peſſimè moratum me Tibi videri vereor, celeberrime Vir, quod poſt aliquot menſes jam elapſos, & ita ſerò Tibi gratias reddam pro egregio munere, id eſt pro libro tuo *de praxi medica*, &c. mihi tranſmiſſo, ſed ſpero Te mitiorem de me ſententiam laturum, ubi primùm intellexeris, prout bona fide aſſero, ad manus meas non ante perveniſſe quàm menſe Julio ante elapſo. Nec quidem per paucos hoſce ab eodem accepto dies gratias diſtuliſſem, ſi per negotia in praxi neceſſaria, non dicam perlegendi, ſed vel tertiam partem percurrendi, copia facta fuiſſet. At diutiùs à gratulatione mihi temperare nequeo, ne etiamnum ingratus habear: quippe in his quas evolvi ſchedis eximia tua eruditio, ſumma perſpicacia, genii candor, terſa tua proferendi facilitas, & perſpicuitas, rationiſque optima uſura tantopere meum exhilarant animum, ut inter præſtantiſſima, quæ mihi unquam obtigerunt, munera lubens meritò æſtimem. Plurimùm certè laudandum eſt tuum hoc inſtitutum, quo nos in primævam experiundi chartiſque obſervationes mandandi, Græcorum viam reducere ſatagis, abſque quo, nullus, qui ſaltem alicujus momenti ſit, in immenſo medicinæ campo progreſſus fieri poterit: cùm in hoc vera medicina, ægro-

rumque ſalus conſiſtat. Neſcio an Dominus Doctor KENDRICHIUS tibi nuntiavit Romæ, me libellos meos *de apoplexia*, & *de febribus intermittentibus* è bibliopola comparaſſe ut Tibi quamprimum tranſmittantur: nunc verò doctiſſimus juxta ac humaniſſimus SHERARD Doctor opportunitatem mihi ultrò dat, illos ad Te ſecum ferendi Italiam.

Injurius admodum, doctiſſime Vir, & in Te, & in propriam perſuaſionem eſſem, ſi inſtitutum tuum aureum de condendis obſervationibus non plurimum prædicarem, tanquam utiliſſimum omnium quæ ſunt in tota medicina, & tanquam primam baſim ejuſdem. Nec eo conſilio illam hypotheſiſtarum defenſiunculam ad Te nuper conſcripſi, tamquam litem tecum, quem valdè veneror, & cujus amcitiam percupio, inire ſtudeam; ſed tantum modò, ne nihil omninò præter gratias meæ deportent litteræ, & ita nudæ ad Te veniant. Et quidem quanquam hypotheſibus, quas indigitavi addictus ſim, aſſero tamen eas, quæ ubi res minutiùs explicanda ſit, alia baſi, quàm mechanica innititur, mihi legenti nauſeam parere, quippe cui nil in tota quaqua patet Philoſophia niſi ad mechaniſmum quadret, rectè ſapit. Perge igitur, Vir magne, tuis conatibus laudatiſſimis medicinam illuſtrare, eandemque Tu, qui ferè unicus potis es, in priſtinum reſtituere. Vale interea, atque amare digneris tanto licet terrarum, mariſque ſpatio diſſitum,

Virtutis & Doctrinæ tuæ flagrantiſſimum
æſtimatorem
GULIELMUM COLE M. D. Anglum.

Dabam Londin. 8. Auguſti 1699.

EPISTOLA VII.

VIRO ILLUSTRI, AC CELEBERRIMO

GEORGIO BAGLIVO

IN ROMANO ARCHILYCÆO
Medic. Prof.

VIR CLARISSIME.

EX quo in hanc Academiam vocatus ſum, nihil mihi potius fuit, quàm ut iis qui ſe mihi in diſciplinam tradiderant, guſtum aliquem præberem veræ medendi prudentiæ, quæ tota inniti obſervationibus eorum quæ in ægris fiunt, ſemper mihi viſa eſt. Id enim pridem perſpexeram ex novitiis illis hypotheſibus, quibus jam paſſim perſonant Medicorum ſcholæ, quaſdam eſſe manifeſtò falſas; etiamſi aliquam præ ſe ferant ſimilitudinem, non ſecus ac fabuloſa hiſtoria, veram imitatur ac refert; alias dubias planè atque incertas eſſe, quaſdam non falſas tantùm, ſed & ita noxias, ut in certam ægrorum perniciem procuſæ viderentur; nullas medendi uſum attingere: igitur id mihi ſumpſi ut philoſophemata iſta confoderem, & THOMAM SYDENHAM optimum illum medendi artificem, Tibique unicè ſimilem atque profectò parem, ſecutus conſtanter, docui varium & multiplex eſſe morborum ingenium, quo non explorato & perſpecto, nullam eſſe, nec poſſe unquam eſſe medendi rationem, non poſſe ex tam paucis principiis, & cauſis ac vulgò jam adferuntur, morborum indolem cognoſci, nec ſufficere iis expugnandis generalia illa remedia, quæ in uſu ferè ſunt; quæque utique acrimoniæ, ſed in genere tantùm ſpectatæ, corrigendæ, pituitæ incidendæ, & expediendis obſtructionibus dicata ſunt; ſed pro fluidorum vitio, & depravatione vehementer varia, remedia quoque varia eſſe adhibenda, ſiquidem adhibenda ſint, nuſquam tantam reperiri varietatem quàm in plantis, quarum ſingulis peculiarem vim, & arcanam proprietatem in-

eſſe certiſſima ratione intelligitur PLINII illud veriſſimum eſſe, nihil non herbarum vi effici poſſe, ſed plurimarum vires eſſe incognitas: Quocirca in hoc præcipuè enitendum eſſe Medico, ut ægritudinum variarum genus & medicamentorum, eorum præſertim, quæ ex penu herbario depromuntur, virtutes hactenùs occultæ detegantur. Iſta quidem perſuadere iis, qui maturiori erant judicio, licuit. At junioribus quorum animi novitia doctrina imbuti erant, certè vix potui. Hi inclamare me planè nova proponere (ita erant in Medicorum ſcriptis verſati) & à veritate manifeſtè abhorrentia, ſolumque me eſſe, qui in hac rerum medicarum luce, ita ſentirem.

Hæc propterea commemoro, Vir eximie, ſplendor artis & reſtaurator unice, ut intelligas, qua me voluptate affecerit pulcherrimus atque aureus ille tuus *de praxi medica* commentarius, quem ante annum Româ mihi attulit D. *Bennis* Anglus, neſcio an tibi notus. Eodem ferè tempore viſa eſt hîc apud Batavos altera editio Lugdunenſis, Pariſienſis; ſtatim igitur inſignem hunc ingenii florentiſſimi fœtum omnibus laudavi, ac commendavi; atque cùm intra paucos dies divendita ſtatim eſſent omnia exemplaria editionis Lugdunenſis apud nos; ſignificavi typographo cuidam hujus urbis, ut ſine mora typis ſuis mandaret egregium librum tuum, hoc præſertim tempore, utiliſſimum; at is reſpondit ſibi quoque commendatum, ab erudito Amſteledamenſi Medico jam typis ſuis commiſiſſe, & brevi foris proditurum eſſe.

Hoc ut Tibi ſignificarem vel potiſſima eſt hujus ad Te ſcribendæ epiſtolæ cauſa, ad hoc ut ſi fortè addenda quædam habeas, ea ſtatim tranſmittas, quia in formam appendicis apponentur libro vel brevi prodituro, vel quartæ quam meditamur editioni; recudendum enim denuò fore librum optatiſſimum mihi perſuadeo. Cui ſi paratam habeas diſſertationem deſideratiſſimam *de fibra motrice, & de ſolidorum elatere, ac meningum vi, & elatere* libentiſſimè etiam adnectemus; & Tibi omnes hoc nomine gratulabuntur medicinæ Patres. Præclariſſimo rei herbariæ antiſtiti Jo. BAPTISTÆ TRIONFETTO plurimam ſalutem meo nomine dices, eique rogo ut ſignifices accepiſſe me litteras cum incluſis ſeminibus quas 31. Octobris ad me dedit, eique brevi reſponſurum, & ſemina incluſurum in horto noſtro collecta. Tu interea vale, ac Tibi perſuade nihil mihi antiquius fore, quàm ut operam Tibi præbeam, ubi dabitur occaſio.

Lugduni Batavorum 9. Decembris 1699.

Tui obſervantiſſimus
PETRUS HOTTON
Medic. & Botanic. in Acad. Lugd. Batava Prof.

EPISTOLA VIII.

VIRO NOBILISSIMO, EXCELLENTISSIMO

DOMINO DOMINO

GEORGIO BAGLIVO

MEDICINÆ DOCTORI EXPERIENTISSIMO,
& Anatomes Profeſſori celeberrimo S. P. D.

DANIEL LE CLERC M. D. GENEVENSIS.

EO majori, quo minus ſperato gaudio affectus ſum, cùm aureum tuum accepi librum, Vir doctiſſime. Si tot præſtantiſſimorum Medicorum, quot univerſus habet Orbis, calculis atque votis meus adjectus calculus, vel minimi ad famam tuam, ut par eſt celebrandam, eſſet momenti, quàm libenter occaſionem hanc arriperem teſtatum Tibi faciendi, quanto affectu exquiſitiſſimum hunc ſolertiæ, & experientiæ tuæ fœtum exoſculatus ſum. Verùm hac ratione mihi potiùs, quàm Tibi utilis; quid aliud præſto, quàm ut cum maximis Europæ Medicis idem de Te, ac ſemper admirabiliter ſentire videar? Quicquid ſit, credas velim, Vir illuſtriſſime, me praxi tuæ, tamquam unico, & ſolido veræ medicinæ fulcro innixum hactenus, omnes alias methodos floccifeciſſe, atque obſervationem artis noſtræ parentem, ex quo in Jatrices caſtris mereri ac conſeneſcere cœpi agnoviſſe, & coluiſſe. Nulluſque dubito, quin mihi currenti, quod ſubdidiſti calcar, omnes, & ſingulos, qui ratione ſua utuntur, pari modo excitet. Perge itaque, Vir excellentiſſime, generis humani commodis tanto cum fructu inſerviens, genuinæ medicinæ pomœria ampliare, fictæque & ſuppoſititiæ radices evellere. Ad me quod attinet, quid ſupereſt, niſi ut Te humillimè rogem, ut eorum numero me habeas, qui merito tuo perculſi favorem tuum anxiè, & omni ope deſiderant, atque inter Clientes tuos devotiſſimos reponas Tibi addictiſſimum

Danielem Clericum Med. Doct.

Aureliæ Allobrogum, vulgò Genevæ 29. Aprilis 1697.

EPISTOLA IX.
GEORGIO BAGLIVO
MEDICINÆ RESTITUTORI.

INVIDIA proſequor, Clariſſime Vir, & gloria Salentinorum, epiſtolam hanc, cui ad manus tuas pervenire licet, non mihi; qui ex quo legi totum opus tuum *de praxi medica* ab amico commodatum, adeo in tui amorem exarſi; adeo totum me Tibi devovi, ut alas mihi cuperem pro citiſſimè expediendo hoc quod interjacet ſpatio, & pronus ante Te ſiſterer oſculaturus manus quæ tam egregiè & eleganter ſcripſerunt, adoraturus ingenium, quod excogitavit tot monita, & præcepta pro conſtruenda Medicæ arti Regia, ventis, turbinibus, turbulentiſſimis opinionum tempeſtatibus non tantùm commota, ſed ferè è fundamentis demolita, & everſa. Porrò importunitati epiſtolæ, & Te forſan à gravioribus curis interpellantis dabis credo veniam poſtquàm intellexeris culpam, ſi culpa dici meretur, amoris eſſe erga Te mei, quem cohibere nequivi, ne Tibi aliqualiter innoteſceret, & cauſa inſuper, quæ me Tibi tam arctè devinxit, quam dicere non verebor, vidiſſe ſcilicet, imò audiviſſe multa, quæ animo jam conceperam ſenſu ità expreſſa, & tam eleganti ſtylo à Te declarata, ut inſigni voluptate perfuſus, & lætabundus Deo gratias egiſſem, quoniam quod ego non poteram tam candidè, tam ornatè, tam pacato animo ediſcere, Tu omnia perſolviſti, adeò ut nil minui, nil addi, niſi quæ addenda promittis in illo opere, re vera poſſit.

Multa quoque alia haberem dicenda, ſed nec tibi otium eſt; ut mea legas, habens animum ad majora, atque ad maxima ſemper intentum; nec mihi ob turpem, ut MARO vocavit, egeſtatem licuit huc uſque experiri majora quædam, quæ & Tibi, & cuilibet ingenuo in arte viro placitura eſſent. Sileo igitur, & hoc tantum rogo, ut pergas in incepto quem ſuſcepiſti labore, nec talentum à D. O. M. Tibi concreditum effodias, ſed operibus augeas, & quæ meditatus, & quæ in poſterum experturus es, propalare ne dedigneris; ita namque, & præſens ſæculum, & poſteri

teri omnes maximè Tibi devincti erunt, & obligati. Mihi jam ſeni, & annis gravi, curis quoque, morbiſque conſumpto hoc Deus largiatur, ut quod ego nequeo, alii quibus vires, ingenium, facultates non deſunt, compleant & præſtantiſſimam artem, quæ ob vulgi ruditatem, & ignorantiam eorum qui eam exercent, omnium artium viliſſima cenſetur, ut Senex divinus monuit, ratione, & experientia fundatam ornatamque omnibus præbeant conſpiciendam, ſuſpiciendamque. Tandem pro maximo meo ſolatio liceat mihi à Te impetrare exemplar unum operis tui jam enunciati *de praxi*, & alterum *de fibra motrice ſive de ſolidorum elatere & morbis, uſuque, & elatere meningum*, ſuper quod audio Te multa expertum eſſe & meditatum. Et licet Tibi ignotus ſim, hoc petere non erubeſco; fratri namque tuo unico Jacobo Baglivo Sacerdoti docto, & bonis prædito moribus notiſſimus ſum, amborum quoque amantiſſimus. Et ambo licèt ortum debeatis Raguſio illuſtri apud Dalmatas Urbi, ab ineunte tamen ætate apud nos in Salentinis eſtis educati. Vale igitur, Vir illuſtris, nec Te docentem forſan pigebit habere

Dabam in Oppido Sancti Petri ad Galatinam in Salentinis Apuliæ Kal. Aprilis 1700.

Addictiſſimum & obſequentiſſimum famulum, & diſcipulum.

NICOLAUM ANGELINUM,
Medicum ſenem.

EPISTOLA X.

VIRO PRÆCLARISSIMO D. D.

GEORGIO BAGLIVO

M. D. ET IN ROMANO ARCHILYCÆO Anatomes Prof.

JOANNES FANTONUS S. P.

CUM intellexerim quaſdam meas lucubratiunculas, non ita pridem in lucem editas, benevolè Te excepiſſe; opportunum putavi libellum hunc meum anatomicum è prælo ſudantem Tibi tranſmittere, plurimum tribuens humanitati tuæ, quæ ſpem mihi maximam facit non injucundum tibi futurum hoc qualecumque munuſculum, poſtquam grato animo priora levidentia excepiſti. Judicium ſuper hoc opere tuum avidus expectabo; gaviſus experiri utiliſſimam cenſuram Viri doctiſſimi. Scio enim me ad errandum maximè pronum eſſe, quia juvenis ſum, ſed ubicumque lapſus fuero, non detrectabo ſapientum virorum cenſuram, quandoquidem in juvenili ætate errare non admodum turpe eſt, ubi perſæpè hallucinantur ſeniores. Porrò licèt imbecillis valetudo non permittat, ut ad ſenilem ætatem perveniam, tamen intra breve illud tempus, quod mihi ſuppetere ſpero, ſi per amicos, & doctos Viros liceat mihi eorum frui monitis, enitar profectò, ut rejectis falſis opinionibus, mentem ad magis veriſimilia convertam. Tu interim, Vir eruditiſſime, qui ſublimis animi, & ingenii es, laborum tuorum monumentis Rempublicam medicam exornare, & juvare ne deſinas. Dici enim vix poteſt quo gaudio, qua utilitate, quo applauſu tua excipiantur ubique terrarum opera. Ex Anglia nuper redux amicus meus, multigena eruditione ſingularis, Londini egregium ſcriptorem Italum celebrari mihi narravit, Romanum nempè Anatomes Profeſſorem Georgium Baglivum. Sed fruſtra in his moror, quæ Tibi notiſſima ſunt. Nemo enim magis tuæ quàm Tu conſcius ſapientiæ. Vale diu Reipublicæ medicæ bono: Vale Urbis, & Orbis incolumitati, & mihi favere perge, qui cultor ſum tui nominis maximus.

Taurini in Pedemontanis 22. Martii 1701.

EPISTOLA XI.

ISRAËLIS CONIGLIANI Medici Conſtantinopolitani, & in aula Magni Turcarum Imperatoris; ſcripta Romam ad Illuſtriſſimum Præſulem ALDROVANDUM Italico ſermone, hac ratione.

Illmo. e R^{mo}. mio Sg^{e}. Pn^{e}. Col^{mo}.

AVENDOMI preſo l'aſſunto di ricordare qualche regola à Monſignor Illmo. *Gozzadini* per evitare la generazione di nuova pietra nella veſica; ſcorgo neceſſario che mi mandi un' eſatta iſtoria del male, e della cura fatta dalla feliciſſima penna del Sig. BAGLIVI, nè la mandi fatta da altri Medici, perche non mi ſerve. E benche io abbia udito dallo ſteſſo Monſig^{re}. *Gozzadini* qualche coſa; ad ogni modo da certe circoſtanze minute dell' iſtoria paſſata, e dello ſtato preſente, non conſiderate per niente dal più del' Medici, puo naſcere un lume da prendere qualche buon metodo in materia tanto difficile, come ſcrive ed inſegna lo ſteſſo Signor BAGLIVI in quella ſua immortale opera *de Praxi medica*: con la quale ſi è raddoppato il numero de' libri nella mia biblioteca, la quale ſin ora era compoſta d'un libro ſolo, cioe d'IPPOCRATE, adeſſo ne avera due, cioe IPPOCRATE, & il BAGLIVI: Io ritrovai nel libro del BAGLIVI me ſteſſo, dove faccio quella figura, che fa una moſca nel tempio celebre di S. Pietro. Hò però l'onore di eſſervi, ma vi arrivai tardi, cioe doppo molti anni di Pratica, e di errori; e reſto ſtupito, come il Sig. BAGLIVI in età giovanile ſappia tanto.

Mi creda Monſignore, che una delle due coſe è vera; ò che la mia naturale debolezza, e poco valore mi fanno maravigliare di coſe, che non meritano maraviglia, ò che ſe aveſſi gl'anni di *Neſtore* ancora

ſarà rara la dottrina del BAGLIVI ; E fù diſpoſizione celeſte, che io non parlaſſi primà con lui, e lo conoſceſſi in Roma primà di leggere il ſuo libro *de Praxi medica*, perche avrei mancato all' adorazione che ſi deve à queſto divin Giovane. Per il piccolo incomodo dunque di V. S. Illma. per me baſta la ſavia condotta dell' ammirabile BAGLIVI in occaſione del male di Monſig^{re}. *Gozzadini*, mà ſe deſiderano che io vi faccia qualche rifleſſione, aſpetto l'iſtoria fatta del medeſimo.

L'Illuſtriſſimo Signore *Filippo* mi aveva eſibita una lettera per il Signore Marcheſe *Azzolini*, io gli diſſi, che gliela averei dimandato al biſogno; & in effetto gliela cercai l'altra ſettimana. In tanto ſe à bocca gli viene congiuntura, la ſupplico di racomandarmi allo ſteſſo, ora che ſi ritrova à Roma con quel calore, che è ſolita graziarmi la Caſa *Aldrovandi*. E ſe non gli pare opportuno, tralaſci. In Napoli non hò oſſervato altro, che la viſta del mare, & ha qualche ſimilitudine queſto Golfo col ſtretto di Conſtantinopoli, dove preſto ritornerò per via di Roma. E reſto di V. S. Illuſtriſſima e Reverendiſſima.

Viliſſimo, devotiſſimo, obbligatiſſimo
Servidore
ISRAELE CONIGLIANI.

Napoli 8. Giugno 1700.

EPISTOLA XII.

AL MOLTO ILLUSTRE SIGNORE e Pne. mio Colendiſſimo il Signore

GEORGIO BAGLIVI

ROMA.

CON tutta l'anima nel cuore, e con tutto il cuore sù le labra hò baciata mille volte, e ribaciata l'opera immortale di V.S. *de Praxi Medica.* Non furono coſi cari à *Platone* i libri del *Pitagorico Filolao*; ad *Ariſtotile* del *Platonico Speuſippo*, ad *Aleſſandro* del Poeta Greco *Omero*, come caro mi capitò nelle mani il ſuo libro. *Cibaſti me volumine tuo*, (potria dire con *Ezechiello*,) *& factum eſt in ore meo ſicut mel dulce.* Di dolciſſimo nettare, più che d'inchioſtro ripiene mi ſi prèſentarono avanti le tue carte: Con tutto che per guſtarne quanto vi è di dolcezza, altro vi vorria, che il mio palato ſimile à quello dell' aſino, che avezzo alle ſpinoſe pannocchie de' cardi, volle maſticare l'Iliade del menzionato *Omero.* Non arriva tanto oltre il mio cortiſſimo intendimento à poter diſcuoprire, quanto ha di prerogativa il ſuo libro, *in quo* come fù detto delle pitture di Timante, *plus intelligitur, quàm pingitur: & cùm ars ſumma ſit, ingenium tamen ultra artem eſt.* Mà ſiami io, come ſi voglia, non iſdegni V. S. che trà gl'applauſi univerſali di tutto il mondo le tributi ancor io da queſta ultima eſtremità del continente della Provincia Salentina il mio oſſequio; e le preghi dall' eterno Facitore, di cui ella celebra le glorie, ſpiandone i ſecreti, & ammirandone la grandezza, anni feliciſſimi da allungare la ſua onorata fatigoſiſſima vita, gloria di ſe medeſima, della Patria, e di tutto l mondo. Finiſco per non più diſtornarla dalle ſue occupazioni; ſuppli-

candola, ſe mi ſara degno della riſpoſta ed' auviſarmi del coſto del ſuo libro, acciò poſſa comprarmelo, e ſtudiarlo di nuovo con più accortezza, e tenermelo meco cariſſimo. Di *Silla* il felice diſſe la Sorella di quel nobiliſſimo *Ortenſio* Oratore, *ancor io meco ne voglio un filo di felicità*; e con la punta delle due ſpicò un bioccoletto dalla veſte di *Lucio*: coſi voglio ancora io eſſere participe delle ſue dottrine, conſervando il ſuo libro, minima parte degli ſuoi abiti virtuoſi. Mi tenga in tanto V. S. ſotto la ſua Catedra, ed a ſuoi piedi, come ſe fuſſi voſtro diſcepolo: e favoriſca racomandarmi all' amiciſſimo mio Signore D. *Giacomo Baglivi* ſuo unico Fratello, e degno Sacerdote; mentre io mi ſottoſcrivo

Di V. S.

Lecce *in Salentinis Apuliæ.*
20. Febraro 1697.

Umiliſſimo, & obligatiſſimo,
Servitore Vero
TOMASO QUARTA. Med. Doct.

ALIA EJUSDEM.

DUe giorni ſono per mano del Signore Padre di V. S. ricevei le gratie ſingolariſſime dell' opera ſua immortale *de Fibra motrice*, &c. di che umilmente la ringrazio. Signore *Giorgio* mio, ſe non mi affidaſſe la ſua corteſia, io mi ſarei confuſo per lo merito, che in me non conoſco, onde auvenir mi poſſa favore coſi ſegnalato: tanto più che ſo doverſi il favore de' ſuoi libri compartire à pochi, ed à quelli ſoli, *quos æquus amavit Jupiter*, &c. poiche non iſtanno bene in mano di' tutti

le opere di V. S. come diceva *Aleſſandro* dell' eroico poëma di *Omero*, doverſi cantare ſolo à gente guerriera, & à ſuon di Tromba, non ad animi, che non hanno punto di ſpirito generoſo e forte. Quanto à me, per quel poco che io intenda grande utile per Dio avete recato a' Medici con queſto nuovo ſuo libro *de Solidis*, *& Solidorum effectibus*; argomento grande, utile, non più veduto da' ſecoli, & uſcito da un animo veramente eroico, e ſuperiore ad ogni più ardua impreſa; grande utile al certo avete recato à tutti, ma preciſamente à quelli che vogliono uſcire ad quelli infiniti pregiudizi introdotti nella vera Pratica Ipocratica dalle vanità, & falſe ipoteſi di molti per non dire di tutti li moderni: come appunto il recò a'barbari Abitatori del Meſſico il gran *Corteſe*, il quale imparò à loro il modo di far lume con la cera; levandogli dalle mani li tizzoni, che davano più fumo che luce. Ed in vero qual cera da far lume chiaro han lavorato i Modernacci del paſſato ſecolo 1700. pochi eccettuati come il SIDENAMIO, il BAGLIVI, e pochi altri? Aride, e vuote graticole di veſpe chiamarei i loro libri, non ſciami di api ò pecchie induſtrioſe; ſenza cera da illuminare, e di più ſenza miele da temperare l' amarezza dell' altrui miſerie. Gratie à V. S. che hà ſaputo coſi bene aprirci occhi, e provederci di utili, e ſalutevoli conſigli; riportandone per ſe medeſima, per la caſa ſua, e per la Patria, gloria, e fama immortale. Siegua V. S. glorioſamente con utile comune ad immortalarſi, che queſta appunto, come ben sà, è la vera, e ſola durevole gloria di quà giù, e non altro.

Marmora Meſſalæ Findit Caprificus, & audax
Dimidios Criſpi Mulio ridet equos.
At chartis nec furta nocent, nec ſæcula præſunt
Solaque non norunt hæc monumenta mori, &c.

Con che ringraziandola di novo delli favori, che mi compartiſce coll' ultimo ſuo dottiſſimo libro, riveriſco il Signore D. GIACOMO BAGLIVI ſuo Fratello, e mio Signore, ed à V. S. baccio umilmente le Mani

D.V. S.

Lecce *In Salentinis Apuliæ*.
9. Novembre 1702.

Umiliſſimo obligatiſſimo Vero
Servitore
TOMASO QUARTA Doct. Med.

EPISTOLA XIV.

DE VANITATE OBTRECTATORUM HIPPOCRATIS, & GALENI,

MATTHÆI PALLILII MEDICI ROMANI AD GEORGIUM BAGLIVUM AMICUM INTEGERRIMUM.

DEGENTE me adhuc in Tuſculano in ruderibus Villæ *Ciceronis*, duodecimo ab Urbe lapide, eodem illo autumnali tempore, quo major pars Quiritum aulæ, & fori curas in ſaluberrimo hoc aëre deponere convolat: Quamvis me hûc contuliſſem, ut otii, ac libertatis occaſione in Suburbano hujuſmodi reficerem vires, ob illam corporis ægritudinem collapſas, è qua nuperrimè, te ſapienter, atque induſtriè præſidente lectulo meo, incolumis evaſi. Tamen cùm familiaris quidam meus ab Urbe ad me miſiſſet duos libellos de re medica tractantes, non potui liberum tempus eorundem lectioni non permittere, ut, quod occupatus facere ſoleo, eo magis otioſus memet ipſum erudirem. Unus erat MICHAELIS ALOYSII SINAPII, *De vanitate, falſitate, & incertititudine aphoriſmorum* HIPPOCRATIS, hoc anno editus Genevæ. Alter JACOBI LE-MORTII *fundamenta nov-antiqua Theoriæ medicæ, Chymiæ nobilioris experientiâ ſuffulta:* hoc eodem anno 1702. Venetiis impreſſus. A primo me vanitas, ne dicam impudentia tituli illicò rejecit; nihil enim, quod ad rectam medendi rationem pertineret, aut rem medicam poſſet illuſtrare in eodem contineri ſum arbitratus. Alterum LE-MORTII, ut potè modeſtiori titulo inſignitum, legere ſenſim, accurateque obſervare incœpi. Et quoniam poſt lectionem hujuſmodi, nec doctior, nec eruditior ſum redditus;

imò

imò cùm hunc auctorem quamplurimis præjudiciis ſcatere, & contra HIPPOCRATEM, ejuſque aſſeclas, aphoriſticè, ut ipſe dicit, delirantes, necnon contra hodiernos anatomicos, ac penè omnes Medicorum ordines chymiſtarum defenſiònem arripere tela repererim, iram, ac riſum ſuſtinere non potui. Etenim ſi velim ea conſiderare, quæ is ſuperbè ac tumultuariè in ſuo libello congerit: ecquî non rideam, eadem illa hunc dignoſcens maledicta effutire in HIPPOCRATEM, & GALENUM, quæ aliàs alii fruſtrà, imò cum dedecore evulgarunt? Si verò recogitem laudari ab ipſo in fol. 66. SINAPIUM amicum ſuum ea forſan de cauſa quod aphoriſmos HIPPOCRATIS labefactaturus, impetum in eoſdem feciſſet; Aut ſi recenſeam molimina pro evertenda re medicorum Hippocratica, & Anatomica Recentiorum, vaniloquè à LE-MORTIO tentata; nihilque ab eo licentiæ ad hæc omiſſum fuiſſe, an poſſim non iraſci? Propterea cùm locus non ſit, mi BAGLIVE, te ante reditum meum ad Urbem alloqui, & coram diſſerere de hujus ſæculi licentia, in quo cùm ſublata fuiſſe putaremus cenſoria ſupercilia pro artium ac ſcientiarum incremento, tamen,

——— Laqueo tenet ambitioſi
Conſuetudo mali, tenet inſanabile multos,
Scribendi cacoethes, & ægro in corde ſeneſcit.

Ideo hanc ad te epiſtolam mittere decrevi, quæ quidem aperiet cauſam, cur plures impudentiſſimi homines rixantur quotidiè, & fortem animum præſtant rebus, quas turpiter audent.

Equidem ſi occaſionem perpendam, quâ LE-MORTIUS adductus eſt prælo ſubjicere librum iſtiuſmodi, nulla propemodum aptior, & magis conſona veritati erit; niſi quod is offenſionem alicujus Medici HIPPOCRATEM, GALENUM, aut anatomem apprimè callentis in Batavia paſſus; eandem vitare eſt aggreſſus, contra HIPPOCRATEM, GALENUM, & contra anatomicam facultatem ſcribendo. Si hæc vera ſunt: quomodo ego aſſentiar LE-MORTIO, cujus opuſcula, non veritatis amorem, ſed livorem calumniam, & obtrectationem ſapiunt? Unde ſi te non piget, cariſſime GEORGI BAGLIVE, meum precor de hoc auctore judicium breviter atque integrè ne graveris ſuſcipere, & quid ſentiam de eodem humaniter ſentire.

Poſtquam libellum perlegiſſem, diu multumque mecum hæſitavi inveſtigando, ubi illius baſim auctor fixiſſet. Tamen adeò eſt confuſus, & adeò miſcet infera ſuperis, ſupera inferis, ut vix percipiendum detur, quid ſibi velit cum hoc ſuo libello LE-MORTIUS. Statim in operis limine folio nempè tertio incipit conqueri, ac lamentari de Batavis Medicis conterraneis ſuis; innuens ſeſe plures habere æmulos in Patria; verùm illos univerſim habere deſpectos: quia jamjam eſt notus omnibus vicinis, & omnibus incolis, & plauſus recipit frequenter civium, auditorum, & academicorum ad domum ſuam confluentium. Sint tibi mi

LE-MORTI hæc omnia proſpera, ſint fauſta, ſint felicia, fortunatoque omine hæc omnia procedant; ſed comprime, quæſo, tam inanem faſtum. Et quoniam contra te iras attollunt Medici conterranei: deſine eorundem iras in lucem, & publicum afferre. Enim egerendo talia in libris ad publicam forſan miſerationem conciliandam; timorem tuum apertè manifeſtas. At qui timidus eſt, vix ad magna natus eſt.

Ignis furni tui mi LE-MORTI, ô quantum differt ab igniculo naturæ corporis animati! Tuus urens eſt, & furibundus, alius placidus, & mitis, & longè impar eſt alterius alteri comparatio, atque adeò impar etiam à furni experimentis ad naturam, hiſtoriamque morborum ratiocinatio. Natura morborum ex ſolo ægrorum lectulo petitur, ipſaque diagnoſis, prognoſis, & remediorum indicatio ab eodem quoque petuntur fonte. Et cùm medicinæ baſis, & fundamentum in hiſce conſiſtat, parum refert an ad curationem remedia è furno chymico magis, quàm è plantis petantur; nam utraque curare poterunt, dummodo indicatio vera fuerit, ſtabiliſque. Nunc autem verum indicationum fontem in ſolo eſſe HIPPOCRATE, & aliis eidem ſimilibus omnes omnium Nationum ſcholæ fatentur: Unde neſcio, qua de cauſa eos tam male tractes, revereri potius eos debes, & ipſorum veſtigiis mordicus hærere. Audi hac de re SENECÆ conſilium t. 2. epiſt. 64. *Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt: ſuſcipiendi tamen ſunt, & ritu Deorum colendi. Quidni ego magnorum Virorum & imagines habeam, incitamenta animi, & natales celebrem? Quidni eos honoris causâ ſemper appellem? Quam venerationem præceptoribus meis debeo, eandem illis præceptoribus generis humani, à quibus tanti boni initia fluxerunt. Si Conſulem videro, ac Prætorem omnia quibus honor haberi honori ſolet, faciam, equo deſiliam, caput adaperiam, ſemitâ cedam. Quid ergo* MARCUM CATONEM *utrumque, &* LÆLIUM SAPIENTEM, *&* SOCRATEM *cum* PLATONE, *&* ZENONEM *ac* CLEANTEM, *in animum meum ſine dignatione ſumma recipiam? Ego verò illos veneror, & tantis nominibus aſſurgo.*

Quæ quidem SENECÆ monita ad omnes omnium artium inventores auctoreſque referri neceſſariò debent. Id tu cùm non benè hucuſque cognoveris, ideò turpiter lapſus es, HIPPOCRATEM, GALENUM, eorumque aſſeclas probris agitando. Nonne vides, quod hujuſmodi maledictis ſcatent undique chymiſtarum libri, ad talem uſque putiditatem, ut ſtomachum meherculè moveant, & inducant. Idcircò ulterioribus ſcommatis abſtinendum erat. Omittitte probra, & producite opera, ut novorum operum indicationes.

Eſt facilis cuivis rigidi cenſura cachinni.

Exiſtimo mi LE-MORTI te in Batavia natum eſſe, ibidemque nunc degere, prout potui conjicere ex nonnullis opuſculis tuis ſimul editis Lugd. Batavorum 1696. Si tamen extra Bataviam vivas perinde eſt. Ni-

hilominus tamen cum magna ex parte obtrectando agas in tuo opere, ignoſce ſi paulò libentius, ſed modeſtiùs, quàm tu feciſti, te parumper alloquor, ſincerique animi ſenſum tibi, candidè aperio. Quoniam ut plurimum HIPPOCRATEM, GALENUM, eorumque aſſeclas mordes, & convellis, propterea de hac re tecum mihi eſt ſermo inſtitutus. Et primò quidem, ſi non ita ſolida, ac certa eſſent talium medicinæ auctorum dogmata (ſicuti revera certa ſunt, & perpetua) impoſſibile profectò eſſet ut tam longa ſæculorum ſerie ab omnibus Orbis academiis & omnibus communi conſenſu Nationibus recepta eſſent; nam inconſtantia & incertitudo tandem manifeſtari potuiſſent: ſed quoniam id de operibus HIPPOCRATIS nunquam verificari potuit, & multò minùs de aſſeclis ejuſdem; omneſque academiæ à nata medicina ad hanc uſque ætatem plenis velis eorum veſtigia ſecuti ſunt, nec eſt qui auſit tot doctiſſimorum hominum opinionem, ſæculorum ſerie confirmatam, erroris arguere: cur id tibi faciendum in mentem venerit; ego ſane non agnoſco. Nonne vides quantam ſibi gloriam comparavit in tua Batavia omni ævo memorabilis SYDENHAMIUS? Ille errores quamplurium noſtri ſæculi Medicorum detegendo, ſeſeque HIPPOCRATIS præceptis addicendo, praxim medicam à nebulonibus deturpatam ornavit, defendit, reſtituit. Quam non famam ſibi peperit in Galliis, & in Galliarum Principe Lutetia ſcientiarum altrice, DURETUS omni æternitate dignus, eo quod HIPPOCRATEM tam benè intellexerit, & illuſtrarit? Nec eſt quod in noſtra Italia prætercam MARTIANUM, MERCURIALEM, alioſque tibi ſatis notos, qui nunc in Urbe, Urbium Domina, clareſcunt. Deſine igitur obtrectari, dein incipe ſcribere. Cum de Italis, eorundemque academiis, ſententiis, & inſtitutis loquêris, diſce loqui. Etenim ſi tu ad incrementa medicinæ in hoc ſæculo reſpicies; vel invitus fateberis eadem in anatomicis, mechanicis, practicis, & chymicis ab Italia originem primam duxiſſe. In anatomicis laudabis REDIUM, & MALPIGHIUM, in mechanicis BORELLUM, & BELLINUM, in practicis BAGLIVUM noſtrum, in chymicis SALAM, BARTHOLETTUM, THACHENIUM, & innumeros alios, qui & Romæ, & in reliqua Italia nunc florent. Quod ſi quiſpiam impudentiſſimus homo, qui per Italiam ſit peregrinatus, tibi perſuaſit ſcientias hîc non florere, nec coli, bonaſque artes & diſciplinas ſilere Romæ, ipſamque praxim medicam jacere incultam, ambo certe decepti eſtis; & ni ſcribere diſcatis ambo experiemini, quantum Itala tellus, quantum valeat Latium pro re medica, & pro tuenda praxi Hippocratica. Neque putes nos in Urbe,

Terrarum Dea, gentiumque Roma,

Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum,

rancidos eſſe *Galeniſtas*, facultatum, & qualitatum admiratores: falleris enim ſi id putaveris. Non in praxi ſolum HIPPOCRATEM, ejuſque aſſe-

cias præ oculis habemus. In medicina theorica ſequimur hypotheſim anatomico - mechanicam ſuper ſtrictum, & laxum fundatam, & à methodicis olim, potiſſimùm CÆLIO AURELIANO Romæ excultam. In remediis verò unicè credimus Botanicæ, plantarumque virtutibus. Imò ſi tu proferes expertiſſimum aliquod remedium chymicum, te etiam quoad hujuſmodi experimentum ſectabimur, dummodo probatum ſit. Iſtud itaque noſtrum, & totius Italiæ inſtitutum medendi, an laudabile ſit, tu-met ſi æquo judicio polles, judicaveris. Attamen ſi noſtram medendi methodum in Italia probatam, non ita adamuſſim iſthîc reſpondere obſervaveris, dijudica quæſo, & diſtingue naturam climatis in quo medemur, ac poſtea judica de rebus hujuſcemodi, & inſulſa ſcommata regurgita.

Galli omnibus penè in febribus china china utuntur felici cum eventu, nos Romæ minus feliciter. Equidem chinam chinam nunquam præcipio, niſi in febribus tantum, & in fine earumdem, ut optimè monet BAGLIVUS meus in ſua praxi quinquies jam edita, & mox cum omnibus ejuſdem operibus edenda Lugduni Gallorum idque faciendum jubeo expurgato bene corpore, non ad frænandam, ſiſtendamque febrim, quod irrideo; ſed ad roborandum ſua amaritie ſtomachum, morbi diuturnitate relaxatum, atque etiam ad reſtituendum primævo vigori ſanguinem longa morbi præſentia jam vapidum, ac relaxatum. Debemus ergo damnare Gallos quod hoc remedio utantur frequentiùs, quàm nos Itali, præſertim Romani? minimè quidem. Nam laudatiſſimi Galliæ Medici in patrio ſolo proficuum, atque utile illud experiuntur, quod in noſtro natura diſſimili prædito, ventorumque varietatibus, atque aliis cœli tempeſtatibus, & variis ac penè diverſis mineralium exhalationibus obnoxio nos minimè experimur. Ergone Angli redarguendi ſunt quod frequenter, & copiosè in pluribus morbis utantur opiatis? ne quidem: Ergo Batavi tui, præclari in re medica Viri, inſulsè agunt, eo quod adhibent ſæpiſſimè diaphoretica potentiora? nequidem. Igitur ex his veluti per corollarium, deduci poteſt, non remediis curari morbos, ſed indicationibus benè perceptis, meliuſque ad uſum adhibitis unà cum bono remedio. Equidem ſine HIPPOCRATE mederi neſcio, ſine chymia optimè ſcio. Utique ſi non reperiretur chymia, remedia à plantis petita ſatis certè eſſent ad curandum, ut in priſca gente mortalium obſervare eſt, ſine chymia incolumem, ac diuturniorem vitam ducente. Helleborus remediorum Hercules, pluriumque domitor incurabilium morborum pro mille valet remediis è chymia petitis. Noverunt id bene PARACELSUS, & HELMONTIUS; & præ cæteris medicinæ parens HIPPOCRATES, qui nullius remedii frequentiùs meminit, quàm hellebori. Bilem igitur comprime, LE-MORTI ſi audias Medicos ſpernere remedia à te tantopere decantata, plantaſque pluris facere, & plurimos morbos diæta

potius curare, quàm mille nugivendulis pulveribus. Per aphoriſmos, & præcepta curantur morbi, non verò cum remedio ſine præceptis dato. Præceptivam autem hujuſmodi methodum à *Coo* tantum *Sene* diſcere datum eſt, atque ab illius aſſeclis. Quæ quidem quod vera ſint, te abundè docere poterunt Batavi Medici, TULPIUS nempè, LINDANUS, LOMIUS, PAVVIUS, & alii tibi valdè noti, qui quantum fuerint HIPPOCRATI addicti, tu idem in Patria noſſe, ac excipere poteris, dum nobis id teſtantur eorundem opera, etiam poſt obitum glorioſa. Verumtamen præceptivam talem methodum, id eſt Hippocraticam à te, cunctiſque Medicis addiſcendam eſſe, vel ex hac ratione conjicies; quod ſive diaphoreticis petitis ex plantis, ſive petitis è regno animali, aut minerali (ſed mineralibus parum fidimus, uti diſcimus ex BAGLIVO in libro ſuo de vegetatione lapidum) ſudorem moveas, in idem res recidit, nam ſingula ſudorem movebunt. Verùm quando eſt ſudandum, quâ indicatione, quo die, quantum, & quando quieſcendum, id certè ab uno diſcere poteris Præceptore HIPPOCRATE: ſiquidem furni tui te talia nunquam docebunt. Cohabitandum, & conſeneſcendum eſt cum morbis, ut totidem memoratus Senex fecit; exinde optimè, ac acerrimè eſt judicandum. Nam ſi ut in furnis agendo de languoribus ægrorum in lecto jacentium diſſerere aggredieris: quantùm LE-MORTI, quantum à ſcopo aberrabis? PARACELSUS, & HELMONTIUS in quorum nomina tu juras, cùm de HIPPOCRATE loquuntur, non obtrectando, uti tu facis, loquuntur, ſed illius meminerunt magna cum reverentia, obediendo ejuſdem monitis, ac legibus, tanquam è naturæ penu eductis. Annon revererentur illum Virum, quem Juriſconſultus etiam doctiſſimum renunciavit *L. ſeptimo menſe ff. de ſtatu hominum.* Quapropter te amicè moneo, ut diſcas ſcribere ſeriò, ſcilicet abſque conviciis, non autem argumenta recocta obtrudere, ni velis ſeriò conviciari. Qui nunc apud vos florent ſpectatiſſimi Viri HOTONUS celebris, & valdè doctus homo, RUYSCHIUS, BLANCARDUS, COMMELINUS, BIDLOO, HERMANNUS, aliique innumeri doctiſſimi Medici, quibus ornatur inclyta veſtra, & illuſtris Academia Leidenſis, cùm ſcribunt, neminem probris exagitant, aut vexant, nullius methodum apertè vituperant, aut damnant. Igitur tu abſtine execrationibus; Probra probris penſabuntur, & plauſus, quos te iſthîc excipere tantopere profers, vertetur à nobis in ſibilum. Parata eſt attica & latia tellus tibi pro HIPPOCRATIS, & GALENI defenſione ſemel atque iterùm obſiſtere. Verùm cùm tu id fortè ſuboliceris, in fine præfationis innuis, te ſpernere hæc omnia; & æmulos in Patria etiam ſpernere. Quæ verba cùm faſtum, & ſuperbiam, non veritatis amorem, in te probent, profectò nullam glorioſi nominis hæreditatem ſatis ne-

poribus relinques ; imò vivus apud viventes, quod obtrectatoribus evenit, inſulſiſſimi notam ſubibis. *Certiſſima*, ut quidem ait, ***ad illuſtre nomen eſt via, benè mereri cùm privatim de ſingulis, tùm publicè de univerſis.*** Neque putes tecum nunc colloqui rancidum aliquem *Galeniſtam* præjudiciis, & commentis faſcinatum. HIPPOCRATIS, ab ineunte ætate, admirator, & aſſecla, philoſophiæ naturalis, experimentalis, & anatomes recentiorum cultor tecum modo ſermonem inſtituit : Id eſt tecum loquitur non PALILLIUS, ſed BAGLIVUS ipſe ſub PALILLII nomine, incredibili obſervandis in morbis patientia, ſedulitateque penè conſumptus, & ob id in ipſo ætatis flore viribus penè fractus, qui te monet, imposterùm ſi ſcribendum tibi ſit, ut in fine libri tui promittis, induas primò mores Romanos, urbanitatem nempè, humanitatemque, deinde diſcas ſcribere, & à criminationibus cavere : quique in te inſulsè debacchati non ſunt, in eos tu inſulsè debacchari, nomine ipſorum appellato (ut facis in opere tuo) imposterùm deſiſtas. Et ſi ad utilitatem, non ad rei medicæ labem, natus es, & chymiam tuam, tanquam iidem utilem ſectaris, & propugnas ; cur non ſectaris chymiſtas per ignem diſſerere diſcentes. Qua in re tibi unicum præ aliis exemplar dabit vir amplæ, & immortalis famæ BOYLEUS in Societate Regia Londinenſi BAGLIVI noſtri Collega, & ejuſdem dum viveret amiciſſimus. Is verus revera chimiſta reliquis medicinæ partibus chymiam annectens, eam tanquam partem, non tanquam medicinæ caput amplexabatur. Felicem chymiam, ſi omnes chymiſtæ BOYLEO ſimiles eſſent! Dic quæſo, quemnam tu ſequerere libentiùs in morbis curandis ; PARACELSUMNE, an BOYLEUM ; Si tibi veritas cordi eſt, certè præferes BOYLEUM. Delirum enim eſt, qui chymiſtas BOYLEO ſimiles, vel damnaverit, vel aliis poſtponet : eam præſertim conſiderando prudentiam quam in judicando adhibuit : Cùm ab uno furni experimento, infinitas propè, ut cæteri ſolent, nunquam deduxerit concluſiones : ſed à mille experimentis, veluti per gradus aſcendendo, ut Medici verè *Hippocratici*, & verè obſervatores faciunt, ad medicæ artis præcepta condenda, proceſſerit. Diſce ergo diſſerere, poſtea perge obtrectare. Priuſquam de ſapientibus viris, eorumque ſcriptis judicium proferes, eadem ſedulò evolve, non tumultuariè, & inconſideratè.

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit conſiſtere verum.

In te nemo è noſtris hucuſque inſulsè eſt debacchatus ; tu è contra à nullo læſus, omnes ordines Medicorum, *Hippocraticos*, *Galenicos*, atque hodiernos Anatomicos improbas, atque aſpernaris.

Ecquid? Conſulem te forſan delegit reſpublica medica, Propugnatorem chymiæ? Cenſorem academiæ? Tribunum plebis ſcientiæ ac reliquæ facultates? O tumidum, & cruditatibus repletum caput! An chymia artium nobiliſſima, & ſummoperè neceſſaria rei medicæ, tua indiget defenſione? Quis hanc artem reprobavit? Quis damnavit? Quis in eam, ut tu dicis, debacchatus eſt inſulsè? Quis inutilem reputavit? Quis ullum è chymicis hodiè viventem (ut tu facis in nos nomine appellato) læſit? Attamen reprobandi ſunt chymicaſti, impudentiſſimi, & inſulſorum ſecretorum venditores, ac emunctores crumenarum, & tanquam Cumani aſini inſolenter rudentes è ſuggeſto; quos hanc in Urbem, neſcio quo fato, confluere magna in copia quotidie, & quidem non ſine mœrore noſtro obſervamus. Quod ad te attinet, LE-MORTI, Tyria, ut dicunt, maria movere eniteris pro ſplendore nominis, & pro cenſoria dignitate emerenda. Si talia munia captas, redde te ſimilem HIPPOCRATI, qui magnitudine judicii, atque ingenii, perpetuam ſibi in republica medica dictaturam comparavit. Verſa te in ejuſdem operibus, quod omnes Medici, teſte DURETO, facere debent, ait enim hic fol. 267. in Coacas Hippocratis. *Fremant licet omnes, dicam tamen quod ſentio, majorem ſcientiæ, & praxeos ubertatem comparari à ſtudioſo* HIPPOCRATIS *uno die, quàm ab iſtis Pragmaticis uno ſæculo.* At cùm illa ne in cortice noveris, ut conjicio, ideò illius monitis, ac præceptis non obtemperas. Igitur turpe eſt, quæ non intelligis, aſpernari, ac deridere. Non ita TACHENIUS celebris in Italia chymiſta effecit, exinde celebrior, quod ipſius libri HIPPOCRATEM affabrè ſapiunt. Redde te ſimilem TACHENIO, dein ſcholam Coam, ſi poteris, reprehende. Sed quoniam non leges dare, ſed te hîc amicè monere voluimus, quomodocumque hæc monita acceperis, perinde erit. Utere ſolus tua chymia; ſed non abutere patientia noſtra, nam patientia ſæpè læſa fit furor, ut monet Philoſophus. Nonne ſæpiſſimè ex ſcintilla emergit incendium; ex pruritu morbus, ex ludicro acies? Tibi cave. Tibi proſpice. Temetipſum ſequere, & intuere. Relinque nos in Italia, & in Urbium Principe Roma cum HIPPOCRATE noſtro, & cum herbis in latino ſolo ſurgentibus. Tellus latina ab attica tellure non multo diſtat ſpatio: nec mirum indè, ſi ea quæ Senex ſagaciſſimus in attica obſervavit, eadem nobis benè cedant in Latio, ab Attica parum disjuncto, ob analogam forſan climatis naturam, & analogam pariter Græcorum, Latinorumque temperiem. Si Coa præcepta, & remedia veſtris in Regionibus minus feliciter juvant; id climatis intervallo valdè ab attico, tribue, vel contrariæ medendi methodo; non autem remediorum, aut præceptorum vanitati: nec proinde conculcanda ſunt monita, & præcepta.

Quare, per Deos immortales, non ita malè preceris attico, nec latino ſolo, quibus in locis ars medica nata eſt, & in quibus eſt enutrita. Hippocrates, Celsus & Galenus pro mille auctoribus ſatis fuerint iis, qui veram medendi normam, methodicam, præceptivam, ac rationalem voluerint ſibi comparare. Quod autem empiricorum more tu in medendo ſecretorum opem uſurpas: Deus tua cœpta ſecundet. Hanc tibi felicitatem non invidemus; imò Crœſi theſauros auguramur.

Quod reliquum eſt, nec eſt à me omittendum, caperata fronte inſurgis le-Morti in recentiores anatomicos, atque eorum doctrinam appellas *Doctrinam cadaveroſam, & quod boni anatomici ſint infelices practici.* Profer, amabo, cauſam tam impudentis argumenti. Neſcis fortaſſe, quod ars medica, quæ quinquaginta abhinc annis obſcuriùs incedebat, lumen, ac evidentiam ab anatome nunc percipit, per detectam ſanguinis circulationem in Italia, primum à Cæsalpino, deinde in Anglia confirmatam, & illuſtratam ab Harveo! Per viſcerum, & aliarum corporis partium ſtructuram, & uſum diutina inquiſitione per anatomicos repertis, ac cognitis? Neſcis quod curativas indicationes recentiores Medici ab anatomicis adinventis excipiunt? Neſcis quod laborioſiſſimi Batavi Medici, cæteris nationibus in hujuſmodi inquiſitione pares, hanc ſcientiam tam utilem praxi medicæ, tam proficuam, glorioſè in hoc ſæculo exornarunt? Cur igitur gloriam anatomicis ſummoperè debitam, tam diris objurgationibus deripis, & imminuis? Sed cùm te febris quædam calumniandi teneat, ignoſco tibi, quod ſic de anatome judicas. Siquidem *ubi in conſilio adeſt livor, ibi cœcum eſt judicium.* Chymiam tibi concedemus, nobis tu Anatomen.

Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno.

Utræque hæ facultates ad augendam medicinam præcipuo deſerviunt inſtrumento. Tua chymia reſolvit corpora in ſua prima entia. Noſtra anatome reducit partes corporis animati in ſua prima ſtamina, & ad cognitionem ducit uſus, & officii ſingularum, ſine cujus præſidio de cauſis morborum, ſignis, ac prognoſi vix differere poterimus. Medicina reſpublica eſt, non autem monarchia, multò minùs tyrannis: idcircò ſingulæ ejus partes mutuò ſeſe illuſtrant, confirmant, augent, & devinciunt. Non ita mehercule, non ita de anatome judicabis, cùm prælum & lucem ſubibit opus Baglivi viri ingenui, & noſtrûm amiciſſimi.

——————————————*Cujus & annis*
Et generi fatum indulget, quem numina poſcunt.

Opus

Opus ſcilicet anatomico practicum *de internis, occultiſque viſcerum Aneuriſmatibus, Hydatidibus, & Varicibus*: à quo ſplendorem, & maximum incrementum accipiet praxis medica, prout colligere potui ex illius lectione cùm mihi amicè fuit communicatum. Tunc ſcientiam anatomicam minimè vocabis cadaveroſam, ſed illuminativam & totius medicinæ baſim præcipuam. Multò minùs cadaveroſam vocabis, cùm ejuſdem Viri *de morborum analogiſmo* videbis pariter opus, cujus exiguum ſpecimen eſt in diſſertatione de *Vegetatione lapidum.* Nec non opus *de morborum originibus* ex HIPPOCRATE, & ex naturæ fontibus eductum; cum alio inſimul tractatu *de obſervationibus anatomico practicis circa meninges*, quas me inſpectante, & eidem manualem opem ferente perfecit ſolertiſſimus auctor, abſolvitque his annis. Tamen ut reliqua prætercam hortor te, ùt perlegas hujus auctoris *ſpecimen librorum de ſolidis, eorumque effectibus*, qui nunc tertiò lucem publicam vident in Galliis magis aucti, & magis perpoliti. Tunc profectò ſi rem integrè fateberis, nunquam appellabis anatomen doctrinam cadaveroſam. Sed quorſum hæc? ſi canimus ſurdis. Te propterea oro, atque obteſtor per HYGYEAM, & PANACEAM, perque medicinæ auctorem HIPPOCRATEM, ut doctis viris impoſterùm ſuccenſere abſtineas, ut faſtu in ſcribendo te exuas, ut errores, ſi ſint, corrigas, ſed errantium nomina chartis non ponas: ut mitius, ac modeſtius immunes jurgiorum viros tractes, caputque tumidum, ac inflatum tantillum deprimas.

Fulmina nam montes feriunt, ac tecta ſuperba.
Horriferum Ajacem, timidus confecit Ulyſſes.

Sed ut ad te redeam, mi GEORGI BAGLIVE verè amice; miraberis quod uberrimas tibi litteras remiſerim: faciendum tamen mihi putavi, ut eas ad te mitterem, ne à lectione LE-MORTII conceptas in incolumitatis meæ perniciem intùs obtegerem. Accidunt enim præter opinionem meam nova hiſce temporibus præjudicia: quibus abdicandis cùm tantopere doctiſſimi viri nuperrimè inſudaſſent, pro fundanda, firmandaque theoria, & praxi medica; nihilominus non deſunt mox auctores, qui iterùm præjudicia congerant, & diſpergant in noxam, ac detrimentum medicinæ tyronum. Nemo non ſequitur ſuam ſententiam: nos itaque noſtram. Stet nobis HIPPOCRATES noſter noſterque DURETUS, & MARTIANUS, cum MERCURIALI, SEPTALIO, BALLONIO, SYDENHAMIO, aliiſque hujuſmodi auctoribus; Stent aliis PARACELSUS, HELMONTIUS, iiſque analogi. Quod me attinet tua premo veſtigia, quia & voce, & calamo ubique HIPPOCRATEM ſapis. Nec imprecandum ſed optandum mihi eſt, ut clementiſſimus rerum formator Deus omnes ſimi-

[library stamp]

les obtrectatores vertat in melius, detque illis, & mentem, & linguam viris Medicis dignam. Tu interea amicorum optime vale millies, & ſaluta peramanter meis verbis JACOBUM BAGLIVUM unicum fratrem tuum, ſacerdotem optimum, mihique devinctiſſimum; meque reducem ad Urbem quamprimum expecta. Iterum vale decus meum. Ex agro Tuſculano, in Ruderibus Villæ Ciceronis 8. Kalendas Novembris 1702.

Extat Epiſtola XV. De motu meningum & oſcillatione ſolidorum ad D. Hecquet ſub pag. 289.

JOANNIS DOMINICI
SANTORINI

PHILOSOPH. AC MEDICINÆ PROFESS.
Et in Veneto Lyceo Publici Anatomes Inciſoris.

OPUSCULA QUATUOR.

I. De ſtructurâ & motu fibræ.

II. De Nutritione animali.

III. De Hæmorrhoidibus.

IV. De Catameniis.

Ad Excellentiſſimum Dominum
D. FRANCISCUM DELPHINUM.
Med. Philoſoph. ac Chirurg.

BBBbb a

SPECTATISSIMO VIRO

FRANCISCO DELPHINO

Philoſoph. Medic. ac Chirurg. Profeſſ. Excellentiſſimo.

JOANNES DOMINICUS SANTORINUS S. P.

AEQUUM eſt, Excellentiſſime Præceptor, ut quæ tua ſunt, aut tibi reddam, aut tibi voveam. Neſcit tenella adhuc & meticuloſa proles, niſi in parentum gremium, ad quem confugiat! Te igitur fidenter adeo, at ſolum metuens, ne me tuum eſſe deſpicias; Quidnam me tuum eſſe negabit, præter (da veniam ætati, nondum enim quintum perfeci luſtrum) tenuiſſimum profectum? Te meum erigente animum Lauream ſum nactus. Te Auſpice Chirurgorum, mox & Medicorum Collegia, & auſus ſum flagitare, & ſacra tandem adire limina licuit. Tua me una rudem excepit, ac inſtituit Medica Praxis. Tecum Palatia adivi; Tecum Noſocomium genuinæ Praxeos Palæſtram & adeo: Ubi me Tua vox deſtineret libris, quorum mihi fuit curta ſupellex, propemodum oneraſti. Anatomes ſtudii ab Almo Collegio munere, à Te primum habeo. Et alia Te Duce ſum aggreſſus, & aſſecutus; Non eſt igitur quòd hæreas; Tuum ſum. Quid ergo pro tot, ac tantis referam? Nihil eſt omnimodè meum quod tibi tribuam. Hoc eſt infortunii maximis beneficiis, ut deſit æquale retribuendum munus. Informem, hunc Tibi mei ingenioli fœtum exhibeo. Pauca quidem accipies: at totum largior. Hunc igitur, qua Tua me reſpicis humanitate Librum fove; Erige precor, metuentis animum. Hoc unum tamen mihi conſtat & ſi omnes malè habuerint, quòd quàm facile, Te illi fore blanditurum. Valeas diutiſſimè, precor.

Venetiis VI. Kal. Septembris M. D. CCV.

AUCTOR AD LIBRUM.

NE te pudeat in lucem egredi; Nec Auctoris nomen, nec Titulus, quem fronte geris, magna abs te poſtulant. Si quis te Lucernam non redolere dicat, illi ſuaviter repone, te fuiſſe inter laxantes, nec totius æſtatis, ardores editum. Nemo à te deceptum eſſe queretur, plura enim dabis, quàm quæ promittas: Opuſculum es. Si verò pudoris loco nimius auſus te inceſſeret; cohibe precor, maleſanum ignem, plura habet, quibus deſpondeas, quàm glorieris: Qui me noverint, ſi quid tu non damnandum habueris, mei cauſa fortaſsè damnabunt; ſi quid verò damnandum, quod ad homine inſeparabile eſt, unà omnes increpantes, ætatem loco, ſaltem officii ergo, excuſandi, nimis audentem criminabuntur. Habebis tamen, ſpero, aliquem eruditum Amicum, forſan & Patronum. Si hinc diſceſſeris, meliora ſpera, me enim non inviſo, niſi tibi blandi fuerint, certè non oderint: Niſi proderis, ſaltem ne noceas, futurum ſpero. Nullius nomini pravè conſuluiſti. Plura habes, pro quibus firma ſtat ratio, nonnulla quæ tuetur probabilitas. Vade ergo, te maneat quodcumque fatum, non deterrebor, & annos mihi Divina largiente Clementia, nec unus te pone ſequetur.

NOI REFORMATORI
Dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per la Fede di reviſione, & approbazione del Padre Frà Vincenzo Mazzoleni, Inquiſitore nel Libro intitolato: *Opuſcula Medica, de Structura & Motu Fibræ, de Nutritione Animali, de Hæmorrhoïdibus, de Catameniis edita à Jo. Dominico Santorini Philoſoph. &c.* non v'eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Prencipi, & buoni coſtumi, concedemo Licenza à Gio Gabriel Hertz Stampatore, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gl'ordini in materia di Stampe, & preſentando le ſolite copie alle Publiche Librarie di Venezia, & di Padova.

Dat. 26. Settembre 1705.

(Gio. Laudo Kav. Proc. Ref.
(Sebaſtiano Foſcarini Kav. Proc. Ref.
(Franceſco Loredan Kav. Proc. Ref.

Agoſtino Gadaldini Segret.

ELENCHUS MATERIARUM
QUÆ IN HISCE IV. OPUSCULIS TRACTANTUR.
IN OPUSCULO I.
DE STRUCTURA AC MOTU FIBRÆ.

I. *Occaſio ſcribendi de hoc argumento.*
II. *Quid ſit fibra, ubi pauca de meningibus.*
III. *Quid intelligatur per motum fibræ.*
IV. *Nulla fibra ſeu nervus eſt admodum tenſus.*
V. *Quid requiratur, ut fibra moveatur.*
VI. *Exponitur ſtructura fibræ.*
VII. *De cauſa contractionis naturalis.*
VIII. *Fibra moveri non poteſt aut per longitudinem, aut per latitudinem, quin ejus particulæ à contactu recedant.*
IX. *Neque coarctari, neque abbreviari poteſt, quin componentia in contactum adhæreant.*
X. *Fibra poteſt augeri & per longitudinem, & per latitudinem.*
XI. *Poteſt, & quoad longitudinem & latitudinem minui.*
XII. *Poteſt fibræ augeri longitudo, quin minuatur latitudo.*
XIII. *Quomodo fibra acquirat majorem latitudinem, & amittat de longitudine.*
XIV. *Fibræ partes non ſunt concipiendæ arctè inter ſe adhærentes.*
XV. *Pro conſtructione fibræ non ſufficit unica ſeries particularum.*
XVI. *Sed duæ ſaltem ſeries pro motu ſunt neceſſariæ.*
XVII. *Quamvis particulæ fibræ arctè non adhæreant, fibra poteſt moveri, nec facile diſſolvi.*
XVIII. *Si fibra conſtet pluribus particularum ſeriebus, difficilior erit ejuſdem ſolutio.*
XIX. *Unde fibrarum origo, & quid ſint in corpore.*
XX. *Quid oſcillatio ſignificet, & unde ejus etymologia.*
XXI. *Non æqualis eſt in omnibus fibris fluidi quantitas, & velocitas.*
XXII. *In Fibras, in quibus minor conſumptio ſit, licet eadem diameter, non*

eadem tamen influit ſucci quantitas.

XXIII. *Duplex cerebri fluidum à qua cauſa ad partes promoveatur.*

XXIV. *Meningum motus pendet à vaſis ſanguifluis.*

XXV. *Poteſt tamen aliqualis meningum motus à fibris pendere.*

XXVI. *Influxus liquidi nervorum eſt cauſa motus cordis, & motus cordis eſt cauſa influxus ſucci nervei.*

XXVII. *Quiſnam fuerit prior motus cordis, an ſucci nervei?*

XXVIII. *Qualibet pars cerebri aut à pia matre, aut à vaſis ſanguifluis cingitur.*

XXIX. *Determinatur fibras carere orificio extremo.*

XXX. *Qui fiat motus ſiſtalticus, & quid ab illo procedat.*

XXXI. *Non eſt neceſſe admittere fibrarum extima orificia.*

XXXII. *Inquiritur quænam ſit fibræ figura.*

XXXIII. *Quot ſint fibræ motus tum ſimplices, tum compoſiti.*

XXXIV. *Unde primò fibræ motus, nempe quid conferat ſpiritus, & fibræ anguſtia.*

XXXV. *Et obliquitas fibræ eſt ejuſdem motus cauſa.*

XXXVI. *Quid fiat de ſpirituum impetu in fibras.*

XXXVII. *Pro quolibet fibræ motu directio determinata requiritur.*

XXXVIII. *Pro tali motu, & tali impetu gradus exigitur.*

XXXIX. *In qualibet unda ſucci nervei fieri debet fibræ diaſtoles.*

XL. *Quomodo impetus ſpiritus pertingat ad extrema fibrarum.*

XLI. *Ut Spiritus influat, quantus requiratur impetus.*

XLII. *Poteſt augeri reſiſtentia ex parte fluidi.*

XLIII. *Si fiat æquilibrium inter potentiam impellentem, & reſiſtentiam, non fiet motus.*

XLIV. *Præmittuntur quædam circa doctrinam ſenſuum.*

XLV. *Fibra moveri non poteſt, quin mutet figuram.*

XLVI. *Neque poteſt mutari fibræ figura, quin incluſum fluidum moveatur.*

XLVII. *Facilius poteſt moveri fibræ liquidum, quam ſolidum.*

XLVIII. *Affertur ratio prædictæ propoſitionis à fibræ cavitate.*

XLIX. *Altera à compoſitione fibræ.*

L. *Alia demum deſumpta à varia particularum figura.*

LI. *Externæ impreſſiones communicantur cerebro per liquidum nervorum.*

LII. *Perpenditur partium fibræ tenuitas.*

LIII. *Quid requiratur, ut moveatur particula minima fibræ.*

LIV. *Impetus concurrit ad motum fibræ.*

LV. *Varius ſitus partis movendæ variam potentiam requirit.*

LVI. *Quid requiratur pro liquidi nervorum refluxu.*

LVII. *Examinatur modus fluxus & refluxus.*

LVIII.

LVIII. *Quid contingeret ſi mutata fibræ figurâ non fieret refluxus.*
LIX. *Non in qualibet mutata figura fit refluxus.*
LX. *Unde petenda ſit varietas ſenſuum.*
LXI. *Non cujuſlibet fibræ fluidum æqualiter poteſt refluere.*
LXII. *De diverſitate ſenſoriorum, & præcipuè aliquid de oculo.*
LXIII. *Nonnulla de auditus organo, & ſono.*
LXIV. *Aliqua de tactu, & guſtu.*
LXV. *Quid requiratur pro ſenſu doloris.*
LXVI. *In dolore quomodo fieri debeat refluxus.*
LXVII. *Cur oſſa careant & dolore & ſenſu.*
LXVIII. *Cur ſecta cerebri cortice dolor non fiat.*
LXIX. *Cur partes molles corporis frigore rigeant, & cur rigidæ ſenſu careant.*
LXX. *Quid ſit & quî fiat nervorum relaxatio.*
LXXI. *Quomodo fibra mutetur in relaxatione.*
LXXII. *Si fibra poteſt relaxari, poteſt etiam tendi.*
LXXIII. *Cur fibra, exciſa ab animali vivente, contrahatur.*
LXXIV. *Quid tenſio, & relaxatio præſtent in motibus fluidorum.*
LXXV. *Motus fluidi retardatur ab ulteriori fibræ tenſione.*
LXXVI. *Quid præſtet fibra contracta, aut relaxata, ſi vas cingat.*
LXXVII. *Quid contingat in fibræ tenſione, & relaxatione ab aqua & ab oleo.*
LXXVIII. *Effectus preſſionis aquæ frigidæ ſupra fibram.*
LXXIX. *Quid verò præſtet aqua calida.*
LXXX. *Quid præſtet oleum, & ratio effectus.*
LXXXI. *Solutio objectionis circa effectum olei.*
LXXXII. *De ſtimulis, & quid ſit ſtimulus.*
LXXXIII. *Quinam influxus fiat in fibra ſtimulata & confluente.*
LXXXIV. *In fibra ſtimulata non ſemper debet fieri refluxus.*
LXXXV. *In fibris ſtimulatè confluentibus fit major diſtractio.*
LXXXVI. *Quid à ſtimulata fibra oriatur extra fibram.*
LXXXVII. *Si aliquid hæreat intra fibram, quid agat ſtimulus.*
LXXXVIII. *Quid verò, ſi quid hæreat intra interſtitia fibrarum.*
LXXXIX *Quid fiat, ſi fibræ ſtimulatæ vas componant.*
XC. *Stimulus indiſcriminatim agit.*
XCI. *A ſtimulo excitantur ſpecies majoris momenti.*
XCII. *Emetica & cathartica per ſtimulum operantur.*

IN OPUSCULO II.

DE NUTRITIONE ANIMALI.

I. *Neceſſitas conſumptionis & reparationis.*
II. *Conſumptio ſolidi non poteſt pendere à motu inteſtino fluidorum.*
III. *Conſumptio præcipuè dependet à motu circulari, & modus conſumptionis.*
IV. *Statuitur & probatur partes ſolidas conſumi.*
V. *Confirmatur ſolidorum conſumptio.*
VI. *Nutritionis diviſio.*
VII. *Partes corporis differre videntur.*
VIII. *Diviſio corporis in partes nerveas, ſanguineas & adipoſas.*
IX. *Reductio partium omnium ad Claſſes.*
X. *Oſſium fabrica in fœtu; unde ſoliditas in genere.*
XI. *Duæ difficultates contra Oſſium ſoliditatem.*
XII. *Probatur perioſtium cauſam eſſe Oſſium ſoliditatis.*
XIII. *Qui muſculi concurrant ad Oſſium ſoliditatem.*
XIV. *Ob Oſſium cavitatem Fibræ ad intra extendi non poſſunt.*
XV. *Quid ſint Cartilagines, ubi obſervatio de Aorta Oſſea.*
XVI. *Et tendines & membranæ vaſa ſunt nervea.*
XVII. *Ad ſanguinea referuntur muſculi, Lien, Hepar &c.*
XVIII. *Et Glandulæ & Pulmones ad ſanguinea referuntur.*
XIX. *De adipoſis, ubi quid ſit Omentum.*
XX. & XXI. *Quomodo nutriantur partes adipoſæ.*
XXII. *Quî fieri poſſit ſecretio adipis.*
XXIII. *Adipis particulæ ſunt craſſiores reliquis.*
XXIV. *Exponitur noſtra hypotheſis circa novam glandularum adipoſarum ſtructuram.*
XXV. *Solutio difficultatum contra noſtram hypotheſim.*
XXVI. *Oſtenditur quomodo adeps tranſeat in ſanguinem, & quomodo animalia per plures menſes non paſta, ſolo adipe poſſint nutriri.*
XXVII. *Quid ſint nervi, cujuſnam figuræ, & quænam origo.*
XXVIII. *Duplici ſucco nervi turgent, tenuiori uno, tenuiſſimo altero.*

XXIX. *Reſpondetur negantibus ſuccum nerveum.*
XXX. *Oſtenditur tenuitas ſucci nervei, inductione ſumpta à filo ſerico.*
XXXI. *De principio ſeu fonte ſucci nervei.*
XXXII. *Qualis ſit figura ſucci nervei, & qualis motus.*
XXXIII. *Succus nerveus differri non poteſt per nervorum interſtitia.*
XXXIV. *Confirmatur eadem propoſitio.*
XXXV. *De cauſa fluxus ſucci nervei per nervos.*
XXXVI. *Statuitur ſuccus nerveus materia nutritionis.*
XXXVII. *Exponitur ratio nutritionis, & ejuſdem tempus.*
XXXVIII. *Cur in febribus nutritio non fiat.*
XXXIX. *Cur in pueris fiat augmentatio.*
XL. *Explicatur modus augmentationis.*
XLI. *Cur in adultis non fiat augmentatio.*
XLII. *Cur ſenes decreſcant, & quomodo.*
XLIII. *Quænam ſit nutritio partium ſanguinearum.*
XLIV. *Quæritur quomodo poſſit ſtatui quantitas neceſſaria ſucci nervei pro nutritione.*
XLV. *Sanguis fluit copioſiùs ad cerebrum, quàm aliò.*
XLVI. *Sanguis defæcatior ad cerebrum fertur.*
XLVII. *Cur copioſa ſit fluidi ſecretio in cerebro.*
XLVIII. *Quando, & cur fiat major conſumptio.*
XLIX. *Unde materia perſpirationis, & quanta poſſit eſſe ſolidorum conſumptio.*
L. *Statuitur quanta fieri poſſit liquidi ſecretio in cerebro, ſingulis omnium cerebri arteriolarum conſtrictionibus.*
LI. *Perſpiratio copioſior in ſomno non impedit uberiorem nutritionem.*
LII. *Cur magis perſpiretur in ſomno quàm in vigilia.*
LIII. *Situs dormientium; & quies muſculorum cauſa ſanguinis tardioris motus.*
LIV. *Qui motus requiratur pro ſecretione.*
LV. *Cur oſſa, & adeps ſenſu careant.*

IN OPUSCULO III.
DE
HÆMORRHOÏDIBUS.

I. PRæjudicia ab antiquitate orta.
II. Erronea cogitata de hæmorrhoïdum fluxu.
III. Quid ſint vaſa hæmorrhoïdalia, & unde eorum ortus.
IV. Exploduntur inanes cauſæ hæmorrhoïdum.
V. De hæmorrhoïdum fluxu, & ſanguinis vitiis.
VI. Quomodo hæmorrhoïdes fluant ob majorem ſanguinis quantitatem.
VII. Cur poſſint aperiri imminuto ſanguine.
VIII. Et per qualitates ſanguinis hæmorrhoïdes fluunt.
IX. Quomodo aperiantur hæmorrhoïdes partibus ſanguinis in contactum nimis nitentibus.
X. Quì verò modo iiſdem minus cohærentibus.
XI. Poſſunt fluere hæmorrhoïdes à partium abraſione.
XII. Ob motuum vitia fluit ſanguis.
XIII. Contenta in inteſtinis poſſunt eſſe fluxûs cauſa.
XIV. Sanguis hæmorrhoïdum ab arteriis emanat.
XV. Cauſa hujus fluxus periodici.
XVI. Cur hæmorrhoïdes proſint in ſanguinis copia.
XVII. An proſint, an noceant, ubi quantitas minor.
XVIII. Quomodo proſint vitioſæ ſanguinis qualitati.
XIX. Sanguis velocior eſt à fluxu hæmorrhoïdum.
XX. Velocitas ſanguinis dupliciter pendet à vaſis.
XXI. Sanguis poteſt per velocitatem rareſcere.
XXII. Poteſt per velocitatem ſtipari.
XXIII. Sanguis candidior per hæmorrhoïdum fluxum poteſt minus calidus fieri.
XXIV. Non eſt facile determinare ubi per ſanguinis miſſionem augeatur vel minuatur calor.
XXV. Quid fiat ab hæmorrhoïdibus, ubi minor motus fluidorum.
XXVI. Si in nimio motu ſanguis rareſcat, quid fiat.
XXVII. Quid in ſanguinis tardiori motu.
XXVIII. Quid, ubi ſegnior ſit motus, ob cerebri aut nimiam, aut parvam preſſionem.

XXIX. *Quid ab hæmorrhoïdibus, ſi ſanguis ſtagnet in capillaribus.*
XXX. *Sanguis ſtagnans poterit promoveri ratione vaſorum.*
XXXI. *Non ubicumque ſtagnet ſanguis æquale commodum habetur.*
XXXII. *Sed vaſa obſtructa debent procedere à trunco appoſito emiſſarii.*
XXXIII. *Quid præſtet varietas vaſorum fluentium.*
XXXIV. *Unde pendeat neceſſaria, quandoque tantùm, ſanguinis evacuatio.*
XXXV. *In vaſis corroſis non ſiſtitur facilè ſanguis.*
XXXVI. *Commodum in Hipp. aph. II. Lib. VI.*
XXXVII. *Quid poſſit per malancholiam intelligi.*
XXXVIII. *Quid præſtent hæmorrhoïdes calculo.*
XXXIX. *Quid diabeti.*
XL. *Quid urinæ ſuppreſſioni, à fortiori ſanguinis nexu.*
XLI. *Quid ejuſdem ſuppreſſioni à ſanguine in arteriolis renalibus ſtagnante.*
XLII. *Quomodo ſedetur hæmorrhoïdum dolor.*
XLIII. *Quid præſtet fluxus immodicus, ubi de morbi diagnoſi.*
XLIV. *Quodnam remedium ſit applicatio hirudinum hæmorrhoïdibus.*
XLV. *De hirudinum ſuctu, & de lympha ſanguinis.*
XLVI. *Quid ſit rubra ſanguinis pars.*
XLVII. *Quid & quomodo exeat per hirudinum ſuctum.*
XLVIII. *Quid ſit ſuctus lactantium.*
XLIX. *Quid ſperandum ab hoc remedii genere.*

IN OPUSCULO IV.
DE
CATAMENIIS.

I. D*Ifficultas argumenti.*
II. *Cuinam competat fluxus menſtrualis.*
III. *Sanguis menſtruus præcipuè exit à vagina.*
IV. *Sanguis ille exit ab arteriis.*
V. *Diſpoſitio vaſorum hypogaſtricorum.*
VI. *Unde ſemen muliebre, & ejus activitas.*
VII. *A quibus cauſis pendeant catamenia.*
VIII. *Hæc excretio partim pendet à ſemine.*
IX. *Motus materiæ ſeminalis.*
X. *Liquidum ſeminale agit in fibras, & quomodo.*
XI. *A quacumque ſeminis actione non fit idem impetus in fibras.*

XII. *Unde pendeat diverſitas ſeminis actionis.*
XIII. *Quando ſemen dicendum erit cauſa catameniorum.*
XIV. *Determinatio actionis majoris aut minoris ſeminis in fibras.*
XV. *Sanguis circa uterum ſibi occurrit, & quid à tali occurſu contingat.*
XVI. *Quid fiat in utero à ſanguinis celeriori, vel tardiori motu.*
XVII. *Qua de cauſa poſſint menſtrua non fluere.*
XVIII. *An à lunæ phaſibus pendeant catamenia.*
XIX. *De tempore menſtruorum, & de eorum fine.*
XX. *Cur in brutis menſtrua non appareant.*
XXI. *Eruitur cauſa & à fluidis, & à ſolidis.*
XXII. *Solutio prædicti problematis.*
XXIII. *Altera ſolutionis ratio deprompta à ſemine.*
XXIV. *Cur gracilibus menſtrua fluant.*
XXV. *Obſervatio rara admodum de excretione menſtrua.*
XXVI. *Oppoſitio eſt pellicum catameniis contra ſtimulum ſeminis.*
XXVII. *Cur virginibus quandoque non fluant.*
XXVIII. *Ratio, cur lactantibus, & gravidis menſtrua non fluant.*
XXIX. *Cur puellis & Vetulis menſtrua aliquando fluxerint.*
XXX. *Cur aliquibus matribus nunquam fluxerint.*
XXXI. *De ſanguinis menſtrui qualitatibus.*
XXXII. *Quomodo catamenia tandem ſiſtantur.*

Fig:I

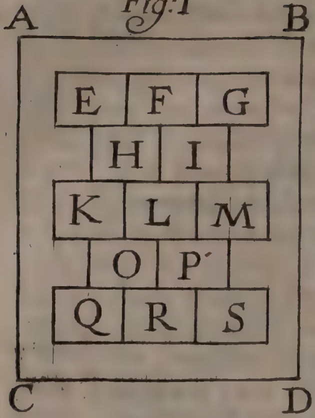

Fig:II

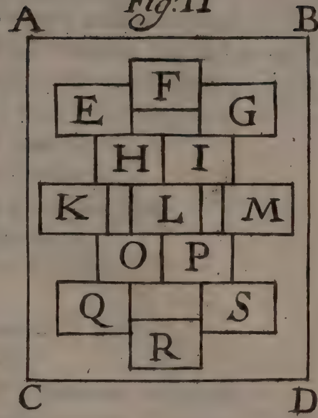

Fig:III

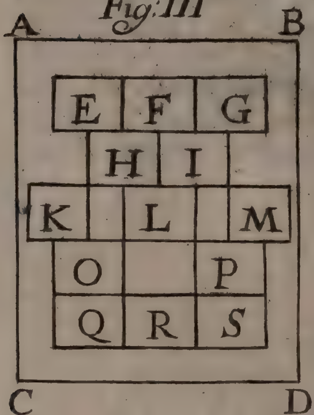

Fig:IIII

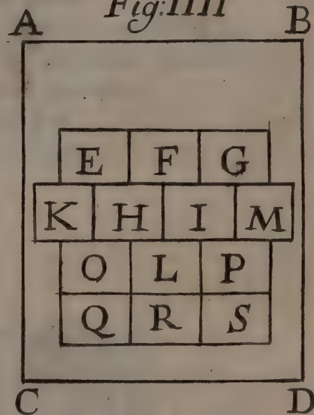
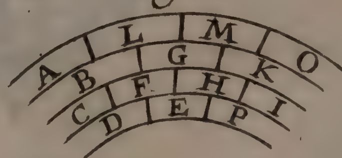

Fig: V

Fig: VI

DE

STRUCTURA AC MOTU FIBRÆ.

OPUSCULUM I.

CUm paſſim, præcipuè apud recentiores nonnullos, reperiantur Fibrarum oſcillatio, criſpatio, ac motus; quid verò hæc nomina ſignificent, ſeu quomodo illi motus perficiantur, cùm adhuc, prout mihi compertum eſt, aut non explicatum, aut non ſatis lucidè, ac inconcuſſo rationalis philoſophiæ fundamento explicatum fuerit; meum arbitratus ſum non fore damnandum ingenium, ſi quod ſentio de ſtructura ac motu Fibrarum exponerem, præcipuè ſi ea in pluribus ſaltem uterer methodo, quæ cùm difficillimè decipiat, facillimè ad veritatem ducit; priùs verò, Geometrarum more, debeo nominis definitiones tradere, dein verò & dividere, ſi opus fuerit; ſingulas demum propoſitionis partes probaturus.

II. Fibram voco nerveum filamen, unicum tantùm tubum nerveum, ex quorum multitudine faſciculus ille componitur, qui paſſim nervus appellatur. Si verò ſupponant unicum hunc tubum nerveum, qui ex aliis tubis non conſtat, circumcingi ſeu inveſtiri ab aliqua meningum; peto: Vel hæc meninx conſtituitur ex tubulis patulis, vel ex villis omninò ſolidis abſque ulla media cavitate, per quam aut ſuccus nerveus, aut ſpiritus tenuiſſimus poſſit ſtatuto tramite permeare; ſi admittunt meningem, qua circumdantur extra cranium ad extremas uſque corporis partes hi minimi ſeu individui tubuli, conſtare ex aliis tubulis, per quorum cavitates permeare poſſit & ſpiritus & ſuccus nerveus; dico, vel hi tubuli ſeu pervii meningum villi potiuntur, ut nervi, ſenſu & motu, vel non: ſenſatio ipſis negari non poteſt, cùm exquiſitiſſimi ſenſus ſit meninx, quæ ex illis conſtituitur; ſi potiuntur ſenſu & motu, hi tubuli non diſcriminantur à nervis, cùm & illi habeant ſenſum & motum; cùm verò hi minimi tubuli meningum habeant totum id quod habent nervi, vel requiritur hos tubulos circumdari ab aliqua alia meninge, vel non. Si negetur neceſſitas, ut illi tubuli aliqua membrana circumden-

tur, cùm tamen habeant ſenſum & motum ut nervi: dico neque nervos debere circumdari alia membrana, ad hoc ut habeant ſenſum & motum, cùm eadem in toto corpore ſit machinæ ratio & neceſſitas; ſi verò requiritur, aſpicis admittendum eſſe proceſſum in infinitum, nam & de illa membrana circumdante villos meningis poteſt fieri interrogatio an ſit ejuſdem naturæ ac membrana ſeu meninx, quæ inveſtit nervos? Si enim admittatur habere ſenſum, debet conſtare nervis, & nervi debent juxta vulgatam hypotheſim circumdari ſeu inveſtiri à meninge; quare proceſſus hic non eſt admittendus. Neque poteſt admitti meninges conſtare villis omninò ſolidis, ita ut nullus ſit ſpiritui aut ſucco nerveo tranſitus; nam cùm ſenſum habeant, debent eodem modo, ac cæteri nervi ſeu partes ſentientes, ſentire per medium ſpiritum in villis hoſpitantem, quod ab ullo vix negari poteſt. Quid ergo dicendum? Certum eſt præcipuos ſaltem nervorum faſciculos à membrana, quæ à meninge derivari creditur, circumdari. Certum quoque eſt ſenſum in cerebro excitari per ſpirituum motum intra tubulos; quid ſtatuendum? Cùm forſan de cerebro egero, dicam: Interea Fibra eſt corpus teres, oblongum, cavum, non diviſibile in alia corpora cava.

III. Per motum Fibræ non intelligo quod Fibra hinc inde moveatur, ut dicunt per accidens, cùm nempe Fibra, quæ in brachio eſt, moveatur ad motum brachii, quin aliquid agat, ſed ſolùm ab aliquo externo huc, illuc ducatur; ſed motum Fibræ intelligo, quando illa vel elongatur, vel abbreviatur, vel expanditur, vel coarctatur, vel quomodolibet alia intrinſeca motione, aut ſimplici, aut compoſita, aut ab externo, aut ab interno principio proveniente, dummodo aut intrinſecè immutetur villus, aut diverſimodè afficiatur incluſum fluidum.

IV. Ulterius dico, nullam Fibram, ſeu pervium corporis villum, aut nervum in corpore vivente naturaliter conſtituto tenſum eſſe veluti, ut aïunt, citharæ fides, ita ut uno extremo tacto, ſeu leviter moto, ratio tenſionis, ſeu tantum ſolidi, debeat motio illa abſque contenti fluidi actione villi ſeu Fibræ extremo communicari. Hæc enim Fibrarum tenſio, nec habetur, nec pro earum munere eſt neceſſaria. Unicuique enim, qui & à limine anatomen ſalutarit, conſtat hanc non eſſe nervorum diſpoſitionem; illi ſiquidem per corpus laxè vagantur, ut ſeſe accommodent partibus variè ſeſe moventibus; ſi tenſi eſſent, ut in flexione partis amitterent illam tenſionem quæ ſimpliciter eſt neceſſaria ad propria obeunda munera, aut in partium extenſione nimis extenderentur, aut cum incommodo animalis, aut cum periculo totalis diſtractionis, ſeu divulſionis. Hoc inſuper acrius non probo, quia res per ſe mihi patere videtur, tum quoque, quia nec talis tenſio aut pro ſenſu, aut pro motu eſt neceſſaria, uterque enim ab alia pendebit cauſa, ut videbimus.

V. Modò his habitis debemus perpendere Fibræ motum, quo ſcilicet modo

modo Fibra moveatur; antequàm verò videamus quomodo moveatur Fibra in corpore vivente à cauſa ſcilicet interna, videndum qua ratione extra animal moveri poſſit. Fibra extra animal ſupponatur tubus ſeu inteſtinulum vacuum, in cujus nempe cavitate nihil ſit, ſcil. nullum agens dico hanc Fibram moveri non poſſe, quin minimæ illius partes diſpoſitionem mutent, ſeu à contactu recedant, aut in majorem cohæſionem nitantur.

VI. Ut facilius hæc intelligantur & exponantur, liceat mihi pro determinanda Fibræ ſtructura ea uti libertate, qua uſus eſt nitidiſſimum medicinæ lumen Bellinus, ubi de villo contractili; Liceat igitur ad mentem tanti viri mihi concipere, nec forſan falſo ſuppoſito alicujus Fibræ portionem. Sit igitur Fig. I. cujus A B C D ſit fragmentum, ſeu portio Fibræ, rectangula verò E F G H I cum reliquis ſint partes ſeu minima componentia Fibræ. Hîc verò advertendum, me non aſſerere illam eſſe minimarum partium figuram, illam diſpoſitionem, illum perfectum contactum, ut ita aliter eſſe non poſſit; quin immò arbitror partes illas, quas ego rectangula voco, rectangula omnia eſſe non poſſe: ſed minima corpora cujuſcumque figuræ, magnitudinis, diſpoſitionis, ſitus; dummodo poſſint concurrere ad conſtructionem Fibræ & Fibræ contractilis. Hinc viſum fuit hunc potius, quàm alium excogitare ordinem, ſeu illorum rectangulorum diſpoſitionem, quia, utpote in prælaudato viro apparet, hæc potius diſpoſitio, ſeu ſeries rectangulorum magis diſtractioni & contractioni congruit. Talis ſeriei cognitio intuenti Patet. Non enim prima rectangulorum ſeries E F G quomodocumque ſuperpoſita eſt alteri ſeriei rectangulorum H I, neque utcumque tertia ſeries rectangulorum K L M poſita eſt ſupra quartam ſeriem rectangulorum O P; ſed ita cogitamus eſſe ſuperpoſita, ut nullum totum rectangulum ſuperpoſitum ſit toti plano alterius rectanguli, ſed ita concipitur ſuperpoſitum rectangulum E rectangulo H, ut E bifariam dividatur ab H, & ita F ſuperpoſitum, ut bifariam quoque dividatur ab I & ſic G concipitur ſuperincumbens I, ut bifariam quoque ſit diviſum ab I. Quod de primis duabus ſeriebus dictum, idem de reliquis dicendum eſt, cùm eodem modo ſint diſpoſitæ. Hæc verò juvat diſpoſitio, ut partes in oppoſita diſtractæ non divellantur à toto ſeu ſecedant; tanta tamen eſt facienda duarum partium in oppoſita diſtractio, ut à contactu ſuperpoſiti, aut ſubpoſiti rectanguli omninò non recedant; Fig. II. k & M ita diſtrahantur in oppoſitas partes ab L. ut omninò non recedat K ab OH; M verò ab IP. ſed K ita recedat ab L ut extrema pars plani K ſubpoſita H adhuc in cohæſione ſit cum extremo plano ſuperpoſito H, & ita pariter extrema pars plani K ſuperpoſita O contingat extremam partem plani ſubpoſiti O. Pariter ex altera parte M ita recedat ab L, ut receſſit K ab L, nempe, ut M adhuc contingat partem aliquam plani I P, ita verò partes diſtractæ

non divellentur à toto, pars elongabitur nec dividetur: elongabitur quidem, quia rectangula K L M Fig. I. ſupponantur æqualia rectangulis K L M Fig. II. ſi rectangulis K L M Fig. II. addantur duo ſpatia media, alterum inter K & L, alterum inter L & M totum rectangulum comprehenſum ſub rectangulis K L M, unà cum duobus ſpatiis mediis, erit majus toto rectangulo K L M Fig. I. comprehenſo ſub ſolis rectangulis K L M, quare pars elongabitur, nec dividetur; hoc verò ulterius non proſequor, ne actum agere videar, utpote fuſiùs à magno Bellino probatum.

VII. Cùm verò omiſerit, parvi forſan hoc faciens, nec ad propoſitum ſpectans, qua ſcilicet cauſa: Si duæ facultates, quæ in oppoſita traxere K & M, removeantur à tali tractione, cur inquam K & M Fig. II. iterum accedant ad contactum ex oppoſitis partibus rectanguli L; pro quo admonet, ne decipiamur ab æthere Carteſii, forſan, non quia negandum ſit æther, ſeu puriſſima, tenuior aëris pars, ſeu flos; ſed quia ab æthere nullum nec minimum ſpatium, vacuum relinqui arbitratur, quod equidem tanti Philoſophi nec exiguus nævus eſt. Credimus igitur K & M rectangula ſibi relicta, nec à facultatibus majoris, quàm eorum ſit niſus, detenta in contactum L venire, quia ſolum in contactu L ſunt in æquilibrio virium, & res in æquilibrio poſitæ, ut in libra habetur, debent conſiſtere, K & M igitur ſibi relicta debent accedere ad L, quia cùm magis urgeantur verſus L, quàm vel detineantur in eo ſitu, vel removeantur ab L. debent ratione majorum virium impellentium ad L. accedere ad L. Si enim ſupponantur illa duo ſpatia inter K & L, & inter L M carere corpore, ſeu vacua omninò eſſe, vel ita intra illa æther, ut tamen non minima vacuola relinquantur; dico vel ſpatia illa inania, vel omnimode non plena æthere non poſſe rectangula K & M arcere à contactu L. quia ſi illa ſpatia ſint omninò vacua, non-poſſunt contraniti externæ preſſioni, quare cùm externa preſſio non habeat æqualem in ſpatiis reſiſtentiam, cùm nullam habeat ab ullo incluſo corpore, impellet K & M ad contactum L. Rurſus cùm ſupponatur aërem, vel quodlibet aliud externum impellens K & M ad contactum L. habere majorem vim, quàm ſit reſiſtentia à minimo illo æthere in illis ſpatiis concluſo, poterit externum impellens ſuperare reſiſtentiam interni contranitentis, quare K & M venient in contactum L.

VIII. Modo ad propoſitum revertentes, dicimus primò, portionem Fibræ Fig. I. A B C D neque in longitudinem, neque in latitudinem moveri poſſe, quin ejus minima componentia E F G H I cum reliquis à contactu recedant. Sit igitur A C, B D longitudo; A B, D C latitudo, ejus verò componentes partes ut E F G H ſupponantur corpora omninò ſolida, ita ut neque extenſilia, neque compreſſibilia ſint, id eſt poris careant; hoc enim non irritè ſupponitur, quia quamvis illæ partes ſint forſan

compreſſiles aut extenſiles, attamen deveniendum ad aliqua corpora, quæ ſint omninò ſolida, cujuſmodi ſunt prima minima, & quales gratis ſupponuntur minimæ hæ partes E F G; ſi igitur illæ partes ſupponantur, quales diximus, dico longitudinem A C, B D, & latitudinem A B. C D majorem fieri non poſſe abſque eo quod E F G à contactu recedant. Si enim perſiſtant in eodem contactu, & non poſſit per earum extenſionem majus ſpatium occupare, neceſſe eſt ut perſiſtant in eadem mole ſeu extenſione, quare ad hoc ut pars illa A B C D major fiat, debent illius aliquæ partes à contactu recedere, ex. gr F ab H I; K & M ab L, R ab O P, ut in Fig. II. quare patet primò propoſitum.

IX. Hinc veluti corollarium fluit, oppoſita namque ab invicem ſe ſequuntur, neque longitudinem, neque latitudinem minui poſſe, ſuppoſita ſemper præſentia partium omnium, quin partes illæ à contactu dimotæ in contactum veniant. Si enim de primis diximus, neque eſſe extenſilia, neque compreſſibilia, dicendum & hîc per compreſſionem imminui non poſſe extenſionem, quare in contactum veniant oportet, quod eſt, ſecundum.

X. Dico tertiò, Fibram poſſe augeri & quoad longitudinem, & quoad latitudinem ſi detur facultas ad utramque partem ducens, dummodo tamen illa ſit determinatæ virtutis. Detur igitur quæcumque facultas, aut duæ facultates, quarum altera in Fig. I. nitatur per longitudinem in F verſus A B, & in R verſus C D; altera verò per latitudinem in K verſus A C, & in M verſus B D, dummodo ſit determinatæ virtutis, ita ut primò ſuperent reſiſtentiam quarumcumque removendarum partium, ſeu niſum, quo ſunt in contactu cum reliquis; nempe ut ſuperent niſum, quo F cohæret cum E H I G idem dicatur de reliquis; ſecundò ut ſit tantæ virtutis, ut removeant quidem K ab L, & M ab L, ſed ita, ut adhuc K contingat H O, & M contingat I P, & R contingat Q S, & F contingat E G, hoc vero, ne Fibra diſſolvatur, ut vidimus num. VI. quare patet Fibram poſſe, & per longitudinem, & per latitudinem augeri.

XI. Pariter ſi concipiatur Fibra eo modo, quo eſt in Fig. II. & facultates partes illas à contactu removentes deſiſtant à ſua actione, cùm partes illæ à contactu remotæ debeant in contactum venire, prout vidimus num. VII. Fibra minuetur, & quoad longitudinem, & quoad latitudinem ſimul, cùm F recedat ab A B verſus H I, & R à C D verſus O P & K ab A C verſus L, & M à B D verſus L & habebitur eadem Fibræ longitudo ac latitudo, quæ eſt in Fig. I.

XII. Si verò fuerit una tantùm facultas, quæ in unam tantùm partem nitatur, nempe in longitudinem, non verò in latitudinem, dico poſſe augeri longitudinem, quin minuatur latitudo. Si aliqua facultas, Fig. I. nitens, ſeu ducens F verſus A B, & ducens R verſus C D. ita tamen, ut omnimode ab adjacentium partium contactu non ſecedant, nempe F ab

E G, & R à Q S, ſed F & R remaneant, ut in Fig. II. abſque eo quod tamen reliquæ à ſuo contactu verſus A C, aut B D removeantur, habebitur elongatio, quin habeatur latitudo minor; Pariter dici poteſt, latitudinem augeri poſſe non imminuta longitudine, ſi facultas eodem modo, ac ſupra operetur ducens non verſus A B, ſed verſus A C, aut B D.

XIII. Si verò facultas, ſive interna, ſive externa ſit, perinde eſt, nitatur ſolum in latitudinem, ſeu partes Fibræ ducat verſus A C B D tanta vi ut Fig. I. divellat à mutuo contactu O P. ita ut inter O & P poſſit conſiſtere L, & ita dimoveat K à contactu L verſus A C, & M ab L verſus B D, ut inter K & M poſſint conſiſtere H I, dico, Fibram acquiſituram eſſe majorem latitudinem, ſed amiſſuram aliquam partem longitudinis. Nitatur igitur facultas per tranſverſum, nempe per latitudinem in O P, ita ut duo illa rectangula removeantur à contactu, & tantum ſpatium relinquant, ut contineri poſſit inter illa L, ut in Fig. III. L ita conſtitutum cùm ſub ſe in ſpatio medio inter O & P non habeat alicujus corporis, ut ſuppoſuimus, reſiſtentiam, & ſupra ſe habeat preſſionem, non à facultate in latitudinem nitente, ſed ab H I à quibus bifariam ſecatur, dico, non debere perſiſtere inter K & M, ſed debere ob ſuperiorem preſſionem in ſpatium inter O & P migrare; pariter ſi eadem facultas eodem tempore quo duxit O ad A C, & P ad B D, duxerit etiam K verſus A C, & M verſus B D; ita tamen, ut ſpatium intér K & M poſſit continere rectangula ſuprapoſita H I, dico HI non debere perſiſtere in loco, in quo ſunt in Fig. III. ſed ipſis migrandum eſſe in ſpatium vacuum inter K & M, ita ut fiat rectangulum conſtitutum K H I M ut in Fig. IV. & hoc eadem ratione, qua L migravit inter O P, debet H I migrare inter K M, cùm verò fuerit H I inter K M, cùm E F G cohæreant cum H I, & deſcendentibus H I non ratione facultatis in latum ducentis, ſed puta ratione propriæ gravitatis, debet & totum rectangulum E F G cohærens cum H I, cùm nulla ſit ratio divulſionis, unà cum H I deſcendere, quare E continget, & bifariam dividet K & G M, quare non amplius erunt quinque ſeries rectangulorum ut in Fig. I. ſed tantùm quatuor, ut in Fig. IV. quare longitudo A C, B D erit minor, cùm conſtet tantum quatuor ſeriebus rectangulorum; latitudo verò erit major, eo quod rectangulorum totum K L M non conſtet amplius rectangulis K L M, ſed 4, K H I M, & quartum rectangulum O P, conſtet tribus, nempe O L P, patet ergo propoſitum. Idem dicendum, ſi facultas eodem modo agens nitatur in longum, poteſt enim minui latitudo, & augeri longitudo.

XIV. Hîc porro advertendum prima Fibræ componentia non eſſe concipienda arcto admodum inter ſe contactu adhærere, alioquin totum reſultans ex partibus intimè inter ſe cohærentibus, non molle, ſed ſolidum corpus eſſet; mollities enim pendet ab eo, quod partes tactæ facilè poſſint cedere; cedunt verò facilè, quia compreſſæ ſeſe adigunt in

ſpatium, in quo minima erat reſiſtentia, quæ tamen ab extrinſeci preſſione ſuperari non poterat. Ulterius ad hoc, ut Fibra poſſit extendi, aut per longitudinem, aut per latitudinem, requirit præter partium diſpoſitionem, & facultates, etiam ſpatium, quod poſſit occupare, quo deficiente, aut quia Fibra ſit prope aliquod corpus ita ſolidum ac renitens, ut à facultate ſuperari ejus reſiſtentia non poſſit, non fit extenſio, aut fit major in parte, in qua minor eſt reſiſtentia; ſi fortè facultas nitens in latum ſuperet quidem Fibræ reſiſtentiam, ſeu cohærentiam partium, at non poſſit ſuperare corpus, quod circumundique premit Fibram, ac impedit illius dilatationem, non perit ille niſus, ſed in longitudinem ſe exercet; hujus verò exemplum, abſque eo quod per longiora argumenta evagemur, in ſanguine habemus; hic enim è corde exiens non in latum in arteriam nititur, ſed in longum, nempe in ſanguinem antecedentem; cùm verò præ ſanguinis antecedentis reſiſtentia totus cordis niſus in longum inſumi non poſſit, in latum extenditur, à quo arteriæ diaſtoles: Clariùs verò hoc patet in bellicis bombardis, quæ in niſu exploſionis non franguntur, ut contingere deberet; nam cùm vis expanſi pyrii pulveris circum undique æque nitatur, deberet frangere bombardæ latera, & quia maximam ibi invenit à partium firma cohærentia reſiſtentiam, & cùm tantam non inveniat verſus bombardæ lumen, illac ſuam vim exerit, tum in latum, tum in longum nitentem, quare fit exploſio pilæ, non fractio ænei cylindri.

XV. Ulterius dico, pro conſtructione Fibræ in corpore vivente, unicam non ſufficere particularum ſeriem, ſed duas ſaltem requiri. Poſito enim, quod una tantùm particularum ſerie conſtaret Fibra, hæc aut motus neceſſarios ſubire non poſſet, aut ſi poſſet breviſſimo temporis ſpatio tota Fibra diſſolveretur. Sit ergo ſectio tranſverſa fibræ Fig. V. ita tamen ut non conſtet bina, ſed tantum ſimplici & externa particularum ſerie. Hæ partes A B C D vel ſe contingunt, ſeu mutuo inter ſe adhærent, vel non; ſi hæ partes inter ſe adhærent, Fibra figuram mutare non poteſt, prout diximus num. VIII. & IX. nam ad hoc ut vel extendatur, nempe majus ſpatium acquirat, debent partes à ſe divelli, & ad hoc, ut ad minus reſtringantur, debent prædicta minima componentia in majorem contactum venire, aut vero minima componentia flecti, aut extendi, quod non poſſe fieri ſuppoſuimus, ut ſphærica fiat ſphæroides, aut aliqua parte complanetur; hoc verò, ut diximus, à minimis componentibus haberi non poteſt, non verò quia minimæ partes Fibræ prout Fibræ extendi non poſſint, ſed quia maxima vis requiritur, quam haberi in corpore vix puto, ad hanc extenſionem; partes verò abſolutè minimæ omninò inflexibiles ſunt, quare per partium flexionem figura mutari nullo modo poteſt. Ut igitur figura mutetur A, vel debet accedere ad centrum Fibræ; vel ab ipſo removeri; neque accedere, neque removeri poteſt, quin à

partibus, quibus adhæret, nempe ab H & B removeatur; ſi ab harum partium contactu removeatur, cum à nulla alia parte, puta in ſimplici ſerie partium, detineatur, illuc ſe conferet, aut quò ducet facultatis niſus, aut quò impellet momentum gravitatis. Hinc ſecedente A, Fibræ ſtructura vitiatur, tum quia relinquitur ſpatium inter H & B. quod vitiat Fibræ figuram, tum quia aliæ partes à contactu diſcedent; nam cùm H contingat veluti per punctum G, nec in eo ſitu ab alio detineatur, ſed removeatur vel ab externa facultate, vel extrorſum, vel introrſum nitente aut à momento gravitatis, quod ſolum ſi minimæ adhæſioni præponderabit, illam partem nempe H à contactu divellet, quare multò magis Fibra deſtruetur; Nec enim finguntur facultates, exterior enim poteſt eſſe, præter innumeras, atteriosi ſanguinis preſſio, interior verò contenti animalis ſpiritus ad exteriora niſus. Si verò partes inter ſe non adhæreant, non conſtruetur Fibra, partes enim unitæ eſſe debent ad Fibræ conſtructionem; quare patet poſita una tantum particularum ſerie, aut Fibram non moveri, aut citiſſimè diſſolvi, citiſſimè quidem, quia cùm inceſſanter debeat moveri quodam licet obſcuro motu ſyſtolis, & diaſtolis, & cùm à motu habeatur demonſtrata diſſolutio, citiſſimè diſſolvetur.

XVI. Duplici igitur ad minimum particularum ſerie, debet Fibra conſtare; ſic enim quidquid in ſuperiori propoſitione metuimus, facile vitatur; Fibra ſcilicet quomodolibet moveri poteſt abſque tamen ſui tam facili diſſolutione, ſuppoſito tamen, quod ſuperius adnotavimus, nempe quod partes unius ſeriei inter ſe non adhæreant; nam cùm inter partes B & C, inter A & H mediet ſpatium, per quod partes poſſint in majorem contactum venire; patet cùm partes poſſint inter ſe magis accedere, Fibram poſſe coarctari; ſi verò ſit aliqua potentia, quæ illas partes magis ab invicem removeat, Fibra fiet majoris diametri, nec tamen Fibra facilè ſolvetur; nam ut in alia propoſitione vidimus, ideo Fibra ſolvitur remota H ab A; quia tantum veluti in puncto adhærens G, latis firmiter non adhæret, ita ut poſſit reſiſtere aut propriæ gravitati aut facultatibus à contactu removentibus; cùm verò hîc firmior habeatur contactus, hoc evenire æquè facilè non poteſt; nam quamvis H ſupponatur remota à contactu A & G, tamen à Fibra abſcedere non poteſt, quia per majorem ſui partem adhæret P & Q, quare non divelletur, niſi, aut, P ita removeatur à Q, ut ſpatium inter P & Q ſit majus H, aut aliqua facultas ita nitatur in H ut illius potentia ſit major momento, quo H adhæret Q P; quare data duplici ſerie particularum, quæ dicto modo ſint diſpoſitæ, Fibra moveri quomodolibet poteſt, nec facilè diſſolvetur, ut propoſuimus.

XVII. Ulterius Fibra moveri poteſt, nec facilè diſſolvi, quamvis Fibræ partes inter ſe arctè adhæreant, dummodo tamen duplici conſtet

particularum ſerie. A igitur contingat B, & I adhæreat K, dico, Fibram moveri poſſe, quin diſſolvatur. Debeat primò Fibra coarctari, & ad hoc ut coarctetur I recedat ab A B partibus extimæ ſeriei, & à K Q partibus intimæ ſeriei, & A recedat ab H B, & à ſubjecto Q, ita ut A ſecedat à Fibra ſicuti & I, & Q K ſibi magis accedant vel adhæreant; jungantur pariter H & B, ſi particulæ B ſuccedat C & particulæ H ſuccedat G ex num. IX. Fibra coarctabitur, nec tamen tota diſſolvetur, nam vel Q poſt ſeparationem I adhæret K, vel non: ſi adhæret, ſtat conſtans Fibræ ſtructura, vel Q non adhæret K, nondum tamen diſſolvetur Fibra, nam quamvis Q non adhæreat K, tamen Q non ita parum adhæret, ut à quocumque momento poſſit ſejungi à P, cùm non ſolum adhæreat P, ſed inſuper & H, quare Q duplici parti adhærens non facilè avelletur. Debeat modo extendi Fibra, & majorem nanciſci diametrum; A igitur recedat à B, & I à K, prout neceſſe eſt ex num. VIII. tamen A non ſecedet à Fibra, eo quod quamvis non adhæreat B, tamen adhæret H, & quamvis A non adhæreret H, attamen adhæret I & Q, idem pariter dicendum de I & de qualibet alia parte in utraque ſerie; ergo poterit Fibra dilatari quin diſſolvatur; & partes à compage recedant, dummodo tamen ita I & Q ab invicem non recedant, ut relinquant majus ſpatium, quàm quod poſſit impleri ab A; tunc enim ſecedente I à Q, & A ab H & B, ſimul A divelletur à Fibra, cùm non adhæreat neque lateralibus partibus, neque internè ſubjectis, nihilominus Fibra non diſſolvetur, cùm interna ſeries integra permaneat, quare ex dictis conſtat, Fibram & hoc modo conſtructam poſſe moveri, nec facile diſſolvi.

XVIII. Si verò Fibra conſtet pluribus particularum ſeriebus puta quatuor, prout apparet in Fig. VI. quæ repræſentat circulare ſegmentum Fibræ, dico difficiliorem, ac tardiorem futuram eſſe Fibræ diſſolutionem. Hîc admonendum me non arbitrari tot eſſe particulas in minima ſerie ac in maxima, id eſt æque in interna, ac externa, quod connotatum videtur à prædicta figura; hoc enim veritati nihil obeſt, ac demonſtrationem adjuvat, quin pariat innumeris minimis particulis confuſionem. Ut ergo habeatur Fibræ diſſolutio, partes minimæ Fibræ debent ab invicem ſecedere, quæ eo difficiliùs abſcedent, quo arctior eſt eorum contactus, & major eſt ſuperanda reſiſtentia pro earum remotione. Sit primò facultas aliqua quæ nitatur, ſeu vim faciat in E, ut divellatur à cohærentibus partibus. Hæc facultas ſive potentia removeat à contactu F, adhuc ſuperſunt tres integræ particularum ſeries, quare quò plures ſeries, longius tempus requiritur pro earum reſiſtentiis ſuperandis. Sed ſupponatur interna facultas, nempe in centro Fibræ agens in E, hæc dupliciter poteſt agere, ſcilicet dimovendo per longitudinem, aut per latitudinem. Utroque modo difficillimè E dimovebitur. Si facultas urgeat per longitudinem, quamvis hæc potentia minima ſit ad diſſolvendam

Fibram, eo quod, ut ſuperiùs oſtendimus, ſitum partium mutet, non divellat, & præter hoc debet & ſubjectas, & ſuperiores reſiſtentias ſuperare, nempe contactum, quo E adhæret lateraliter D, & P, & ſuperne F, & H, quæ reſiſtentia major fit à reliquis circumprementibus partibus; ſi verò urgeat E per latum, ita ut dimoveat partem illam verſus peripheriam, tantò eſt difficilior remotio, quantò majores, ſeu plures ſunt ſuperandæ reſiſtentiæ. Ad hoc igitur ut E tendat, & pertingat ad peripheriam, debet interior niſus quamlibet partem circumprementem ſuperare; debet ergo dimovere E à D P, & ab F H; ſed inſuper debet ita dimovere F ab H, ut ſpatium medium ſit majus E, ulterius debet dividere G aut à B, aut à K; ita tamen ut ſpatium ſit majus E, ac tandem aut removere à Fibra L M, aut ita dividere, ut poſſit inter illa permeare E, quare ob tot ſuperandas reſiſtentias difficillimè, ac longiori tempore E dimovebitur à Fibra; at ſi facultas non ſit in centro, ſed in circumferentia, quæ extrinſecus nitatur in L verſus interiora, eædem erunt ſuperandæ reſiſtentiæ, ac quando adigendum erat E verſus exteriora; idem quoque intelligendum de quacumque alia parte in quacumque ſerie diſpoſita; nam ſi ſeries erunt extremæ, jam dictum eſt quid ſuperandum venit; Si verò ſit in ſeriebus mediis, non poteſt potentiæ niſus ad illas pervenire, quin prius tranſierit per extremarum aliquam; nec illam ſuperare, quin per aliam extremam à Fibra divellat, quare eadem in omnibus eſt difficultas ſuperanda; conſtat ergo in pluribus Seriebus difficiliorem, ac tardiorem eſſe Fibræ diſſolutionem.

XIX. Determinata modò Fibræ ſtructura, & illius motu, extra tamen corpus, nempe in abſtracto, nunc in animali vivente ſupereſt conſideranda. Fibrarum quodcunque principium à cerebro deduco, veluti animalis radice, cùm omnes arborum tubulos à radicibus vel mediatè, vel immediatè oriri credam. Quælibet enim pars ſolida corporis nihil eſt, meo judicio, præter Fibrarum acervum, ſeu glomerem; ſint verò hæ Fibræ cujuſcumque texturæ, diametri, aut craſſitiei, prout alibi patebit.

XX. Præcipua Fibræ actio, ac quæ paſſim per ora vagatur, eſt Oſcillatio, quæ quid ſignificet non adeò facile eſt determinare, multiplici namque uſurpatur ſignificatione, non omninò veritati cohærente; cùm inſuper hæc vox paſſim quoque uſurpetur in rebus omninò ſolidis, dicunt enim, aërem oſcillare, oſcillare percuſſum parietem, vitream, aut metallicam laminam &c. Si verò à latinis & ſignificatum, & vocis etymologiam inquiramus, habebimus componi hanc vocem ex os, ris, & cilleo quod ſignificat moveo, quaſi oſcilleo, unde oſcillo, ſeu oſmoveo, & hic eſt legitimus oſcillationis ſignificatus, nempe motio oris, quare Fibræ oſcillatio nil aliud eſt, quàm motio, ſeu particulariùs apertio oris, ſeu orificii, hoc eſt diaſtoles. Alio quoque nomine indigitatur Fibræ motus, nempe criſpatio audit, quæ præter vocem, nihil ab oſcillatione differt;

cum

cùm eadem in re ſit, & contractio, prout vidimus, & fuſiùs videbimus.

XXI. Fibra quælibet ſucco turget à cerebro elicito tanto ſcilicet, prout per cujuſcumque Fibræ diametrum, & parietum craſſitiem, ſeu tenſionem licet. Non eadem eſt Fibræ ſtructura, ſeu non æque tot ſeries particularum; quare ubi minor erit in fluenti liquido reſiſtentia, uberior erit ejuſdem fluxus. Neque idem erit, ſeu æque velox in qualibet Fibra influens ſuccus, quamvis pro qualibet Fibra ab una eademque cauſa, ſeu impellente ad motum determinetur; nam cùm determinatio motus debeat pendere, tum à facultate, ſeu potentia movente, tum à fluido movendo, tum verò à loco per quem debet moveri, ſeu fluere mobile, quotieſcumque unum ex his mutetur, non æqualis fit motus. In Fibris idem ſupponitur fluidum, ſeu nerveus ſuccus, idem ſucci impetus, non verò idem locus; nam cùm faciliùs extendatur Fibra pauciorum, quàm plurium parietum, faciliùs tenuioris Fibræ, quàm craſſioris, augeri poteſt diameter, quare mutato loco mutari debet aut quantitas fluidi, aut velocitatis gradus; cùm vero quantitas fluidi, quam ſuppono indefinitam, dependeat à loco; & gradus velocitatis ab impellente, & à reſiſtentiis, quò minores erunt reſiſtentiæ pro gradu potentiæ impellentis, major erit fluxus velocitas, & quò capacior locus, major influentis quantitas; ſeu ſunt Fibræ, quæ minorem, ut videbimus, habent diametrum, & majorem pariunt fluido reſiſtentiam, & aliæ Fibræ, quæ majorem habent diametrum, & pauciores reſiſtentias; ergo in aliquibus Fibris major eſt & fluidi quantitas, & velocitas, in aliis utraque minor.

XXII. Quamvis tamen eadem ſit in duabus Fibris diameter, non eadem tamen fit ſucci conſumptio, ſeu motus velocitas, neque eadem quantitas per eaſdem Fibras æquali tempore excurret. Hoc abſque probatione patet, cùm enim Fibra ſupponatur ſucco turgens, nec ſuccus poſſit à Fibra recedere, aut Fibra extendi, quamvis detur eadem diameter, tamen, cùm à ſubſtantia impenetrabili repleatur, alter ſuccus in ejus locum venire non poteſt, quamvis aut non deſit materia, aut vigeat impetus, qui tamen, cum infarcientis ſucci reſiſtentiam vincere non poſſit, novum ſuccum non valet impellere. Hinc totus impetus, qui nitebatur in totum ſuccum propellendum, cùm major ſit impetu reſiſtentia, nititur in partes ſucci, eaſque impellit, ut cogi, comprimi, coacervari neceſſe habeat, quare à preſſione major particularum ſucci cohærentia unde partes fluidi per aliarum cohæſionem auctæ mole magis motui reſiſtunt, ac ferme ſpiritualem, ſeu volatilem, ac tenuiſſimam indolem exuunt.

XXIII. Fluit per Fibras è cerebro nerveus latex non omnimode homogeneus, cujus ſcilicet partes, vel ſint ejuſdem omnino figuræ, vel ejuſdem tenuitatis, ſed habentes & eandem cohæſionem, & eundem co-

hæſionis gradum ; ſed ſuccus ille tenuis quidem eſt, ſed ejus partes non æque tenues ſunt, aliæ enim tenuiſſimæ ſunt, & ſpiritus audiunt, aliæ minus tenues, ſeu majoris aliquantulum molis, & baſim illius fluidi conſtituunt : Latex iſte, ut ſingulas partes abluat, impelli ad illas opus habet, ſive hic impulſus habeatur à propria gravitate, ſive ab impetu externo ; Non à propria gravitate proficiſci poteſt hic motus, ſed ab externo impellente, quod cæteris omiſſis à meningum motu ſpecialiùs credimus. Moveri meninges teſtis eſt oculus, unde verò hic motus oriatur, ſi earum texturam perpendamus, non eſt difficile eruere : Duo præcipuè meninges conſtituunt, vaſa ſcilicet ſanguifera, ac nerveæ Fibræ, non tamen excludere intendo, aut nonnullas minimas glandulas, aut aliqua lymphatica vaſa, hæc enim parti ſunt adjacentia, non verò conſtitutiva principia ; Circumundique hæc cerebrum inveſtiunt, circumundique fulciuntur vaſis nullo ordine diſpoſitis : Eodem pacto diſponuntur Fibræ, quæ non rectæ, non circulares, non ſpirales omnes procedunt, ſed modò ſimplices, modò decuſſatæ, ac nullo determinato ordine illam membranam conſtituunt. Non æque tamen pia ac dura mater vaſis ſcatent ; durior enim nonnulli eſt eorum fulcimentum, aut contra cranii alliſum tutamen, nec iſta indeſinenter piam comitatur ; nam in internis partibus deeſt, cùm pia mater omnes ferme, & internas cerebri Partes inveſtiat. Internas illas partes voco, quæ adhoc ut intueantur, non ſufficit, aut lobos, aut baſim cerebri denudare, ſed aut manum aut cultrum requirit, hujuſmodi verò ſunt corpora, ut aiunt, Striata, Crura medullæ oblongatæ, Nates, Teſtes, Pinealis glandula.

XXIV. Aut à Fibris, aut à vaſis ſanguifluis pendet meningum motus. Dico, præcipuè à vaſis ſanguifluis pendere hunc motum ; nam cum pia præcipuè meninx veluti intexta ſit arteriis, neceſſe eſt attollentibus ſeſe arteriis in diaſtole, & piam matrem annexam illis obſecundare, quare opus eſt, ut illa in diaſtole attollatur, ſeu turgeat, & deprimatur, ſeu flacceſcat in ſyſtole, qui ſunt meningum motus.

XXV. Poteſt tamen aliqualis motus à Fibris oriri ; cùm enim continuus non ſit in nerveas Fibras ſpirituum influxus, ſed tantùm alternus, ſeu undatim influat, quotieſcumque tantum ſit hujus influxus impetus, ut Fibras poſſit extendere, ita ut majorem diametrum acquirant, palam eſt, & à Fibris aliqualem motum oriri poſſe ; nec repugnat, Fibram nerveam per ſpirituum influxum majorem diametrum acquirere poſſe ; nam cùm & ſuccus nerveus habeat propriam reſiſtentiam, poteſt prior unda ſuccedenti aliqualiter reſiſtere, ita ut totus ſuccedentis undæ impetus non inſumatur in undam priorem, ſed & in latera Fibræ. Quod ſi major ſit ſpirituum impetus in latera, quàm ſit ipſorum laterum reſiſtentia, ita ut Fig. II. per illum impetum neceſſe habeat M recedere ab L, & K ab L, latitudo Fibræ A B, C D. fiet major, hinc nervi diaſtoles ; cùm verò

remiſerit impetus, qui removit K, & M ab L, iterum K, & M redibunt ad contactum L, ea de cauſa, quam attulimus num. VII. & fiet nervi ſyſtoles, ſeu conſtrictio; cùm verò iterum repetat unda à cerebro, iterum poteſt extendi, cujus impetu remiſſo rurſus conſtringetur, & ſic deinceps, quare per alternum ſpirituum influxum poſſunt meningis Fibræ & dilatari & conſtringi; quare & Fibris poterit oriri aliqualis meningum motus, adeo tamen exiguus, ut ſenſu percipi non poſſit, ideoque aut minimi, aut nullius uſus gratia in cerebro.

XXVI. Meninges idem præſtant ſuo motu in fluidum cerebri, ac cor in ſanguinem, quare non minimo jure nuncupari poſſent cor nervei liquidi, cùm ab illis, aut propriùs loquendo, ab illa, nempe à pia matre, cujus præcipuus eſt motus, per totam corporis machinam diſtribuatur. Ratio verò diſtributionis eſt arteriarum preſſio, à quibus tota cerebri moles compreſſa quidquid fluidi continet per emiſſaria adigit; hiant verò nerveæ Fibræ, in quas vi compreſſionis nerveus ſuccus adigitur, ut alibi fuſiùs habebimus. Hîc verò quis à me quærere poſſet, cùm motus cordis habeatur ab influxu ſucci nervei, & influxus ſucci nervei pendeat à motu cordis per medias arterias, quiſnam prior fuerit motus aut cordis, aut ſucci nervei? ſi prior aſſignetur motus cordis, ergo motus cordis non fit ab influxu ſucci nervei. Si verò dicatur ſuccus nerveus; ergo motus ſucci nervei non pendet à corde, quod utrumque eſt contra noſtrum aſſertum.

XXVII. Quidquid dicatur, contra noſtrum aſſertum non eſt; nam vel fuerit prior motus cordis, vel motus ſucci nervei, utrumque in embrionis rudimento ab alia, quàm quæ modo eſt, cauſa profectum fuiſſe jure poſſum aſſerere; quis enim vetat, me dicere; utriuſque motum primis formationis inſtantibus non ab alterutro, ſed ab externa cauſa nempe vel ab incubantium calore, vel à materno ſanguine intra uterum foventium, ortum fuiſſe? At poſſum aſſerere, priorem fuiſſe cordis motum, cùm tamen hic motus non indiguerit ſpirituum influxu à cerebro. Nam cùm, ut oſtendit ubi de motu cordis celeberrimus BELLINUS, primæ cordis motiones non factæ fuerint in corde, ut pote à muſculo, ſed veluti à membrana naturaliter ſe contrahente, & à fluidi intruſione ab undis pendente, in quo innatarit membranoſus ille canalis, adhuc ſalva res eſt, dicendo, motum cordis, utpote ſacculi membranacei, non indiguiſſe cerebri influxu, quare & illo priorem fuiſſe; A corde verò etiam naturaliter ſe contrahente mediantibus ſuis propaginibus, ſeu arteriarum rudimentis, quædam potuit oriri preſſio ſupra cerebrum, à qua preſſione fuerit influxus in cor, & ab illo influxu cordis, utpote muſculi, motus; poteſt ergo determinari priorem fuiſſe motum cordis motu ſpirituum animalium, & priorem fuiſſe motum ſpirituum animalium motu cordis, utpote muſculi, & adhuc viget inter hos motus mu-

tua cauſalitas: Abſolutè tamen probabilius eſt dicere priorem fuiſſe motum ſpirituum animalium, ab externa verò cauſa pro tunc pendentem, cùm ab illo motu fuerit partium omnium primò inchoatum rudimentum.

XXVIII. Patet ergo & meningum motus, & ejuſdem cauſa, ut pariter, & ejuſdem motus effectus, nempe cerebri preſſio, à qua pendet ſpirituum in Fibras intruſio. Hinc tamen non abs re judico conſiderare, quamlibet cerebri partem, aut à pia matre, aut à ſanguifluis vaſis circumdari. Cui non notum cerebri baſim ab utraque meninge inveſtiri, ubi majores vaſorum trunci? cerebrum ac cerebri lobi ſecundum totam extimam inteſtinulorum, ſeu plicarum peripheriam à pia matre ſtipantur; ſuperior medullæ oblongatæ pars tenui meninge circumdatur, ac intimi partium cerebri receſſus, aut ab hac, aut à vaſis non feruntur, ſolum tamen per ſuperficiem ad oculum reptantibus: Nates enim pia mater cooperit, & ad latera teſtes; glandula pinealis integitur à principio plexus choroidei, qui ſuperfunditur cruribus medullæ oblongatæ, ac ſternitur, & verſus ſuperiora contingit fornicem, ſeu cerebri ſubſtantiam calloſam, ac per ipſa corpora ſtriata nonnulla nec valde tenuia vaſa ſanguiflua perrepunt, quare pars omnis tum interna, tum externa à vaſis ſatis cingitur, ut ab eorum dilatatione comprimi poſſit, ac elaborato ſpiritui impetum neceſſarium imprimere.

XXIX. Fluit ergo per nerveas Fibras fluidum aliquod, ut ad ultimam Fibrarum partem pro ſtatuto munere pertingat: Videndum tamen an extrema Fibrarum pateant, ſeu habeant patens orificium, an verò, abſque ullo lumine, cœca deſinat, ſeu in extrema parte non pateant veluti tot cœca inteſtinula. Pro quo determinando videndum eſt, an hoc extremum orificium pro earum munere requiratur, ita ut cœcæ forent omninò inutiles, acſi non eſſent? Primò dico, prout mihi compertum eſt, nervos aut ſenſui, aut motui tantùm inſervire. Secundò: Non video, pro alterutro neceſſarium fore Fibrarum hiatum, ſeu extremum orificium; Non pro motu, quia, hoc admiſſo, difficile admodum eſſet explicare genuinam ſtructuram muſculi; præterquamquod abſque Fibrarum orificiis puto, me aliquando demonſtraturum fieri poſſe motum. Neque verò Fibrarum orificia pro ſenſu requiruntur, ut inferius videbimus, ubi quædam habebo de ſenſu: Fibræ ergo in extremis non hiant, nam dato Fibrarum hiatu, cùm indeſinenter fluidum nerveum per Fibras excurrat, indeſinenter extima unda per Fibræ orificium avolaret, ac abſque ullo animalis commodo conſumeretur; Admiſſa verò cœca extremitate quidquid per Fibras patulas fieri poteſt, & majori facilitate, ac maximo animalis commodo explicari poteſt; nam conſumitur & occluſo Fibræ extremo corpus; cùm enim Fibræ non ſint corpora adeò ſolida ſeu poris ab imperfecto minimarum particularum contactu enatis

deſtituta, per illos nec minima illius tenuioris fluidi pars conſumi poteſt; ſed quamvis non ſupponantur hi pori emergentes ab irregulari minimarum particularum figura; tamen per ipſum motum Fibræ, quamvis omnes illius particulæ componentes eſſent rectangula, poſſunt patere aditus pro contenti tenuioris liquidi exitu: Pro quo ſupponatur in diaſtole Fibræ Fig. III. M, & K, ita ſecedere ab L, ut inter K & L, & inter L, & M relinquantur duo ſpatia, pariter O recedere à P, ut inter O, & P aliud majus ſpatium, ſeu vacuum relinquatur: Spiritus in illa Fibra incluſus, & indeſinenter à cerebro preſſus poteſt ſeſe in illa ſpatia intrudere, quæ, ſi aut ita Fibram ducant, aut aliis vacuolis alterius ſeriei correſpondeant, ſpiritus poteſt extra Fibram derivari; quod verò per illa ſpatia poſſit ſpiritus, ſeu tenuiſſimus ſuccus exire, facile eſt conjicere ex unius ſimplicitate, & alterius compoſitione; ſed hæc ſufficiat tetigiſſe; poteſt ergo fieri partium conſumptio abſque extremo Fibrarum hiatu.

XXX. Non me fugit ſiſtalticus glandularum motus, quo quidem admiſſo dico, hunc in modum fieri poſſe. Concipiatur glandula veluti inteſtinum tenue cum annexis lacteis, ita ut inteſtinum ſit vas ſanguineum arterioſum tamen, lactea verò vaſa ſiat ductus excretorii; Si Fibra aliqua nervea ſecet ad angulos Fibras longitudinales vaſis ſanguinei, ita ut correpta, ſeu abbreviata ſtrangulante Fibra, anguſtetur vas ſanguineum, habetur ſiſtalticus motus, qui propriè mihi videtur, ſignificare motum retardativum, eo quod à Fibra vas ſtrangulante, atque anguſtante, aliqualiter ſanguinis motus inhibeatur. Conſtringi verò facillimè Fibra poteſt, & eo faciliùs, ſi in extrema ſui parte careat orificio; nam, cùm ſemper à premente cerebro habeatur fluidi per Fibras motus, ad prioris undæ incurſum ſuccedens reſiſtentiam inveniens aliqualiter, ut oſtendimus num. xxv. debet Fibra dilatari, & eò major erit Fibræ dilatatio, quò major ſuccedens unda à priori reſiſtentiam inveniet, & eò major erit prioris undæ reſiſtentia, quò difficilius progredietur; cùm verò ſupponatur unda jam ad extremum Fibræ perventa, ita ut præ cœco ductu progredi amplius non poſſit; hæc unda ibi remorans ſuccedenti magnam pariet reſiſtentiam, quare ſuccedentis undæ particulæ progredi non potentes, ad altera reſilient, à quo major Fibræ dilatatio proveniet; quæ tanta dilatatio non eſſet, ſi Fibræ pateret exitus, quinimo minima foret, eo quia, cùm prima ad exitum unda ab alia reſiſtentiam non haberet, minimam quoque ſuccedenti pateret, quare à minima reſiſtentia minima dilatatio, & maxima haberetur fluidi nervei conſumptio; nam præ minori reſiſtentia major eſſet illius velocitas, quare & maxima quantitas, quin inſtituto ſatisfaceret, inſumeretur.

XXXI. Ulterius, non ut quidpiam evomerent, aut ut aliquid à partibus aſſumerent, admitti debent Fibrarum orificia; nam, neque pro muſculari, neque pro ſiſtaltico motu horum opus eſt; non ergo ut quid exonerent, nam, neque teſtibus, ut creditum fuit, neque meſenterio, neque lieni, neque ventriculo, aut ulli alteri parti quidpiam ſucci per patentes hiatuum ductus emittunt, eorum namque viſcerum actio diverſo longè modo emergit; & ſi quid ſpirituoſi eructant, per particularum componentium interſtitia, ut diximus, exonerant. Neque verò, ut aliquid à partibus aſſumant; nam neque quid utile aſſumendum ſit video, neque copioſæ aſſumptionis modum agnoſco; ſi hoc verò aſſumendum ſit quid tenuiſſimum ſpiritui animali, aut vi, aut tenuitate analogum, orificiis non indiget; ſi craſſius verò ſit, aut inutile eſt, aut Fibræ diametro improportionatum: Quod verò linquentes animo, aut imbelles ſpiritu à ſuaveolentibus odoribus, aut à ſpirituoſis liquoribus momento ferme reficiantur, hoc tribui illarum tenuium partium ſoli motui poſſet; abſque ulla admixtione, ſanguinem ſcilicet, aut nervorum liquidum impellendo, aut largius agendo, concedi poſſet admitti aliquid, ſed tenuius, ac ſpirituoſius, qualia ſunt odora effluvia, aut liquorum tenuiſſimæ partes, quæ abſque Fibrarum orificio, ab inſito impetu in Fibras intrudi poſſunt, quod pariter de venenis dicendum.

XXXII. Nec inutile foret mente rimari, quænam eſſe poſſit Fibrarum figura, an ſcilicet eſſe debeat, & poſſit cylindrica, aut conica; quam tamen probabilius reor, conicam eſſe debere; Nam vel habeatur in ovo ſola pro fœtu formando apta materia, vel præexiſtant omnes corporis partes, minimæ quidem, quod hîc dirimendum non eſt, dico, vel ſolùm minimæ illæ partes augeantur, vel rudis tantùm materia ſit diſponenda, totum hoc à ſpiritu fieri, à ſpiritu ſcilicet corporeo, qui machinæ rector eſt; Cum ſpiritus ergo agat, aget motu, & motu finito, quare in conſtructione ex. gr. Fibræ fortius aget in actionis principio, quàm in fine: ſupponatur conſtruenda Fibra bipalmaris; dico, fortiorem eſſe impetum ſpiritus in principio, quàm in termino Fibræ; nam cùm impetus conſumi non poſſit niſi ab incurſu reſiſtentiarum, quò minores, & pauciores erunt reſiſtentiæ, diutius durabit impetus, qui brevi deficeret; ſi in plures & majores reſiſtentias incurreret: Neque impetus ſimul totus perit, ſed paulatim pro ratione reſiſtentiarum; ſpiritus ergo, quod ad ſpatium, ſeu longitudinem bipalmarem debet Fibram producere, fortius aget in principio Fibræ, quàm in termino; nam cùm percurrerit bipalmare ſpatium, plures invenerit reſiſtentias à quolibet externo vel ab ipſa materia, quam cùm ſolùm percucurrit tantùm ſpatium palmare; ſed à pluribus reſiſtentiis major pars ejuſdem impetus conſumitur, quàm à paucioribus; cùm verò in ſpatio tantum palmari pauciores habuerit reſiſtentias, quàm in bipalmari; in ſpatio palmari majorem habebit impetum, quàm in bipal-

mari; ergo ſpiritus fortiùs aget in principio Fibræ, quàm in termino; Cùm verò fortiùs agat in principio Fibræ, quàm in termino, fortius expandetur in principio, quàm in termino; quare à ſpirituum fortiori expanſione major habebitur Fibræ dilatatio, à debiliori minor ejuſdem expanſio, quod idem eſt; à majori impetu fiet coni baſis, à minori vertex, ab impetu verò inter hos medio id habebitur, quod inter coni baſim & verticem mediat, ſeu perfectus conus, qualem Fibram diximus.

XXXIII. Determinata Fibræ ſtructura, ejus motus perpendendi occurrunt, qui ſimplices ſunt, aut compoſiti: ſimplices voco reſtrictionem, aut dilatationem, abbreviationem, aut elongationem: Compoſitos verò elongationem ſimul, & dilatationem, elongationem & reſtrictionem, abbreviationem, & dilatationem, abbreviationem, & reſtrictionem, quos in Fibra motus fieri poſſe à n. 8. ad n. 13. oſtendimus, nunc verò ſpecialius aliqua rei magis intima addamus: ſit itaque primò.

XXXIV. Spiritus, propter Fibræ vel minimam obliquitatem, aut illius anguſtiam, non poteſt, quin in Fibræ latera allidat, ab ejus verò alliſu omnis pendet Fibræ motus, qui ab interna cauſa procedat. Supponatur prius Fibra recta quidem, & anguſta; & tanta ſpiritus copia, ut latera Fibræ non contingat, ſeu præ ſua determinata quantitate poſſit non contingere: dico, impoſſibile eſſe, ſpiritum ad latera non allidere: primò, ſi directio primæ undæ ſpiritus adeo recta non ſit, ut ſit normalis ad axim Fibræ, quotieſcumque, & per minimum, ab axe deflectet præ Fibræ anguſtia ad latera allidet. Secundò: ſupponatur prior unda à ſuccedenti promovenda, hæc utique aliquam reſiſtentiam ſuccedenti pariet, quare ſpiritus reflectetur; cùm verò angulus reflexionis ſit æqualis angulo incidentiæ, & cùm impoſſibile ſit tantum tenuiſſimarum partium numerum ſemper in facies minimarum particularum ad angulos rectos, ſeu perpendiculariter incidere, impoſſibile etiam erit, aut obtuſum, aut acutum reflexionis angulum non eſſe, quare impoſſibile eſt latera non allidere.

XXXV. Et propter Fibræ obliquitatem debet fieri alliſus, nam cùm impetus ſemper per lineam rectam tendat, rectâ tantùm impellit. Si verò fiat à projectis parabola, hæc fit, & à medii reſiſtentia, & à projecti gravitate; quare impetus à recta deflectit ratione reſiſtentiarum; Cùm igitur ſpirituum impetus per rectam feratur lineam, quotieſcumque Fibra à rectitudine deflectat, & obliqua fiat, impetus ſpiritus impellet ad illum locum, per quem tranſit directionis linea; quare cùm Fibra obliqua ſit, ſpiritus ad Fibræ latera debet allidere.

XXXVI. Secundò, poſita neceſſitate ſpiritus ad latera alliſûs, vel totus, vel pars impetus in illo alliſu debet perire: non enim totus impetus integer poſt alliſum poteſt remanere, ſecus enim, niſi ad occurſum reſiſtentiarum minueretur impetus, foret duratione infinitus; quare vel

totus, vel pars aliqua Fibræ lateri debet communicari, quare particula illa minima Fibræ debet pro ratione communicati impetus moveri magis, aut minus, fortiùs, aut ſegniùs ſecundùm plures, aut pauciores impetus gradus: At cùm nulla Fibræ particula moveri poſſit, quin aut à contactu aliarum partium recedat, aut in contactum veniat, ut oſtendimus num. VIII. à ſolo ſpirituum motu fiet Fibrarum aut elongatio, aut reſtrictio, cum reliquis præadductis motibus.

XXXVII. Non à quocumque ſpiritus impetu quælibet fit Fibræ motio, ſed & gradus impetus, & ejuſdem directio requiritur. Primò debet attendi impetus directio; nam ſi impetus fiat in L Fig. I & Fig. V. vel ita fiat, ut linea directionis L. cadat ad angulos rectos, L recedet à K M, & accedet ad C D. ſi illa prius non contingat, aut ſi illa prius tangat, removebit à B E, & fiet Fibræ dilatatio; ſi verò impetus fiat quidem in L. ſed angulus incidentiæ ſit acutus ad partem H I Fig. I. L recedet à K M. & urgebitur verſus O P; quare O P Q R S accedent ad C D, & fibræ elongatio, quare ab impetus directione pendet diverſitas motus Fibræ.

XXXVIII. Pro determinata Fibræ motione, & gradus impetus requiritur; nam ad hoc, ut partes ad Fig. I. diſponantur eo modo, quo ſunt in Fig. IV. præter dictionem requiritur etiam tantus impetus, ut non ſolum quocumque modo, & per quodcumque ſpatium K & M recedant ab L; O & P recedant ab invicem, ſed ita K & M recedant ab L, & ita O à P, ut inter O & P poſſit conſiſtere L, & inter K & M poſſint conſiſtere H I, ut in Fig. III. ita, ut per ſimplicem preſſionem, aut obliquum impulſum diſponantur, ut in Fig. IV. ita, ut partis fiat dilatatio, & abbreviatio; cùm verò pro quocumque motu non ſufficiat quicumque impetus, ſed pro majori remotione à contactu, aut pro majori cohæſione major requiritur impetus, ſeu vis, quàm pro minori aut diſtractione, aut cohæſione; pro determinata igitur Fibræ motione determinatus impetus gradus requiritur.

XXXIX. His habitis neceſſariò infertur in qualibet ſucci nervei, ſeu ſpiritus unda, fieri debere Fibræ diaſtolem, cui ſyſtoles neceſſariò ſuccedat, quod ut concipiatur in duplicem partem debet dividi, mentis ope, ſucci, ſeu liquidi influentis unda. Una ſcilicet pars, quæ priorem undam immediatè tangit, & urget; altera verò, quæ hanc partem ſequitur ſeu cerebro vicinior. Cùm pars, quæ antecedentem undam tangit, illam urget, præ reſiſtentia ab illa aliqualiter reflectitur, ac verſus alteram ſuæ undæ partem paululum ſe confert; cùm verò ex utraque reſiſtentiam inveniat, vi reſidui impetus illuc adigitur, ubi minor reſiſtentia ? cùm verò pars Fibræ lateralis ſupponatur perſiſtens in contractione, facilis erit ut dimoveatur & reſiſtat minus; igitur coarctata pars undæ impellet, quare lateris motio, ſive per longitudinem, ſive per latitudinem ſecundùm impetus directionem; at cùm directio in tali caſu præcipua ſit in latitudinem,

nem, fiet Fibræ diaſtoles, quæ eò major fiet, quò major erit ſpirituum impetus; & minor, quò ille debilior. Remiſſo verò ſpiritus ad latera urgentis impetu, ita ut major ſit niſus particularum Fibræ in contactum, iterùm partes in cohæſionem venient, & fiet Fibræ ſyſtoles eodem quidem temporis intervallo, quo in arteriis; nam, cùm tunc fiat Fibræ diaſtoles, cùm ſit liquidi influxus in Fibras, & tunc fiat influxus cùm ſit cerebri preſſio, & tunc cerebri preſſio, cùm ſit arteriarum dilatatio & expanſio; & cùm tunc fiat Fibræ ſyſtoles cùm ceſſat influentis liquidi impetus, & impetus ceſſet, cùm ceſſat cerebri compreſſio, & cerebri compreſſio, cùm ſit arteriarum ſyſtoles: patet, cùm ordinarius Fibrarum motus, ſecluſa voluntate, pendeat ab arteriarum expanſione, eodem intervallo fieri motum, & in arteriis, & in nerveis Fibris.

XL. Quamvis non admodum celeri motu moveantur Fibræ, attamen tardus non debet concipi liquidi nervorum ad extremas partes influxus; nam ad hoc ut unda hujus ſucci ad extremam Fibræ partem pertingat, non eſt neceſſe, ut à tot undis ſuccedentibus prematur, quarum tantùm una qualibet ſyſtole poſſunt ſuccedere, ſed extrema Fibræ pars poteſt turgere, cùm cerebro vicinior unda ita antecedentem premat, & hæc alteram, donec à prima communicato impetu, ultima ſeu in Fibræ extremo, aut ulterius urgeatur, aut magis prematur ad latera; quare non longius tempus requiritur pro extremæ partis turgeſcentia, quàm unica ſyſtoles.

XLI. Ad hoc ut fiat ſpiritus influxus in Fibras debet eſſe tum ratione Fibræ, tum ratione contenti fluidi minor reſiſtentia, quàm ſit influentis impetus; movens enim potentia, ut moveat, debet ſuperare mobile; quare ſi utrique reſiſtentiæ, nempe & fluidi, & Fibræ tanta addatur alia reſiſtentia, ut æqualis ſit viribus potentiæ moventis, non fiet influxus. Poteſt verò multipliciter augeri reſiſtentia, vel quia ita concipiatur Fibra diſtracta, ut æque nitatur in contractionem, ac impetus ſpirituum nititur in diſtractionem, tunc equidem æquis hinc inde viribus nullus fiet influxus; vel ſi Fibra ita concipiatur compreſſa, ut extendi pro tranſitu ſucci nervei à tali momento non poſſit, privabit partem influxu, ut aliqua parte compreſſa nimis experimur.

XLII. Poteſt augeri reſiſtentia tum ex parte fluidi. Si permanente eodem impetus momento ita augeatur unda, ut reſiſtentia ad orificium Fibræ præ undæ mole aucta aut major, aut æqualis ſit illius impetus momento, unda perſiſtet, nec fiet influxus; ſi verò non tanta ſit unda, ut à momento impellentis ſuperari non poſſit, ſed undæ partes, ſeu ſucci componentia ſint tantæ molis, ut Fibræ diametro non reſpondeant, ſeu illam ſuperent, perſiſtet influxus, nec Fibra turgebit; ſi verò detur, neque unda major momento, neque partes undæ Fibræ incommenſurabiles, ſeu Fibrâ majores, ſed fluidi minimæ partes per va-

rium occurſum ita poſſint componi, ut conſtituatur ratione perfecti contactus tertium quid ſolidum, ac tantæ magnitudinis, ut poſſit per eamdem directionem motum ferri per baſim Fibræ; non verò per verticem, ad verticem ſubſiſtet, & permanente eodem illarum partium contactu, & eadem motus directione cum eadem Fibræ reſiſtentia, & fiet influxus mora, ſeu pars Fibræ ad extremum verticem carebit influxu.

X L I I I. At ſi ſit potentia aliqua in quacumque parte Fibræ qui ita ſpiritum, ſeu fluidum in Fibra incluſum moveat tanto momento, quod cùm fluidi reſiſtentia fiat æquilibrium inter vires externæ, & internæ potentiæ moventis, fluidum perſiſtet immotum, nec ad aliquam partem magis determinabitur. Si verò potentia exterius applicata moveat Fibram tanto momento, ut poſſit moventis interni impetum ſupperare, non fiet ſucci excurſus ad partem, non fiet ſuſpenſio, ſed fiet ſucci nervei refluxus in cerebrum.

X L I V. Hinc emergit ſalebroſa ſenſuum doctrina, quæ eò difficilior redditur, quia præterquam quòd verſari debet circa materiam quidem, ſed adeo tenuem, ut ſolùm concipi poſſit, & animæ cancellos ingredi debet, à qua ſenſuum complementum cognoſcere etiam inviti cogimur. Unum hoc certum arbitror abſque motu ad cerebrum uſque communicato ſenſum fieri non poſſe; Alterum verò motum hunc cerebro communicari per nerveam Fibram; Tertium neceſſe eſt Fibram ab aliquo prius moveri, quàm deferat cerebro motum; Quartò non quælibet Fibra poteſt æque ac altera moveri; Neque quælibet Fibra poteſt ita moveri, ut impreſſum motum cerebro poſſit ita communicare, ut ſenſus fiat: Ne verò longiùs procedam, adducta ſigillatim ſunt perpendenda, & primò medium ſenſus, Fibra nempe ad examen eſt revocanda, quæ cùm duo ſignificet, Fibram ſcilicet, ſeu tubulum, aut partem ſolidam & fluidum, ſeu ſpiritum contentum: dico, Fibram, ſeu partem continentem non eſſe unicum, ac integrum ſenſus medium, ita ut per ſolum motum partibus Fibræ impreſſum uſque ad cerebrum impetus propagetur ſoli Fibræ longitudini communicatus.

X L V. Et primo quomodolibet agat in Fibram internum agens, ita ut illam moveat, per quamcumque illam moveat directionem, nunquam moveri poteſt, quin ipſius figura aliqualiter mutetur. Cùm verò partes Fibræ inter ſe ita unitæ ſupponantur, ut perfectè non cohæreant, ſed inter vel plures, vel aliquas, aliquid ſpatii mediet, neceſſe eſt fieri, quod dicemus. Supponatur ergo, movendam eſſe Fibram per longitudinem, in quo caſu magis viget noſtra ratio, eò quòd difficilius, quàm in quacumque alia directione motus, Fibra mutetur Fig. I I; moveatur igitur per D verſus B, & potentia movens ſit applicata R, dico, Fibræ longitudinem minui debere. Urgeatur itaque ad R verſus Q P;

vel R magis accedet ad O P, vel non accedet, & perſiſtet in ſuo primo loco: ſi accedit verſus O P, ita ut fiat minus ſpatium inter Q O P S R Fibra fiet brevior; quare totum fluidum contentum mutabit locum, ſeu movebitur, unde poteſt oriri non à motu Fibræ, ſed à motu contenti liquidi in cerebro ſenſus. Si verò R non accedat ad O P, & ratione ſpatii vacui, & ratione figuræ planæ poſſit accedere; ideò non accedet, quia momentum, quo adigitur in contactum ab externo agente, minus erit momento, quo detinetur in diſtractione à liquido contento; cùm verò momentum, quo detinetur in diſtractione, pendeat ſolum ab impetu, quo liquidum adigitur in Fibras. Si totus impetus in R non poſſit ſuperare reſiſtentiam ad R, multò minus impetus refractus in F, nempe in extremitate ſuperiori, ſeu cerebro vicinæ poterit ſuperare reſiſtentiam in F; quare ſi R non poteſt loco movere liquidum ad R, multò minus F movebit liquidum ad F, nempe ſpiritum in cerebro, unde ſenſus non excitabitur. Quod verò vigeat ratio majoris inæqualitatis in R & F patet; nam cùm impetus ad R integer ſit, & uſque ad F ſemper decreſcat ob occurſum tot reſiſtentiarum, quot ſunt partes Fibræ promovendæ; & è contra cùm reſiſtentia ad R, ſeu momentum detinens R in diſtractione minus ſit, quàm in F, quia impetus à cerebro impreſſus in F ſemper decrevit ob reſiſtentiam tot undarum ſuperandarum, & tamen majus ſit momentum detinens R in diſtractione, quàm potentiæ momentum in contactum urgens; ergo ſi intrinſecum momentum ad R majus eſt contranitente momento extrinſeco; multò magis momentum ad F majus erit contranitente momento ad F; quare aut Fibra non movebitur, aut ſi movebitur, mutabit figuram, unde ſenſus principium erit à ſpiritus, non à Fibræ motione.

XLVI. Secundò: ſi potentia movens Fibram Fig. V. ad A, ita ut urgeat A verſus R centrum Fibræ, vel magis A accedet ad R, vel non accedet; ſi non accedet, cùm non urgeat niſi per latitudinem Fibra non movebitur. Si verò A accedet ad R, movebitur quidem Fibra, ſed non directione neceſſaria pro ſenſu; ulterius ſi accedet, minor fiet diameter, aut mutabitur figura ſphærica in ellipſim, ſed mutata figura contentum liquidum mutare locum debet; quare movebitur, & cùm totum mutetur loco, totum movebitur; nam vel mutatur figura totius Fibræ, vel alicujus tantùm partis. Si totius figura mutatur, & totum liquidum movebitur; ſi verò ſolùm pars aliqua, hæc erit ad cerebrum, vel non? ſi erit ad cerebrum, & ſpiritus mutabitur, ſeu movebitur, ſi non ad cerebrum, ſed remotè ab illo, nulla fiet, neque à Fibra motio, cùm neque moventis aliqua motio, ſeu mutatio fiat.

XLVII. Tertiò: A minoribus potentiæ viribus faciliùs poteſt Fibræ liquidum moveri, quàm Fibræ ſolidum, quod ex duplici fundamento

eruitur. Primum eſt deſumptum à mole, ſeu à materia; materia enim quò major eſt, eò majores requirit in potentia movente, ut moveatur, vires; quò minor, minores, habita ſemper eadem ratione, ſeu ut dici ſolet, cæteris paribus. Nam non me latet, faciliùs elevari ſaxum 50. librarum quàm vectis ſolùm 20. librarum, ſi in alterutra extrema parte illa capiatur, dummodo ſit, tantum pedum longitudinis. Fibra verò meo judicio ſupponitur majoris longè ponderis, quàm contentum liquidum. Hunc verò ponderis Fibræ exceſſum ſupra contentum liquidum mihi ſuadeo, quia cùm minimus ſit Fibræ tubulus, adeo ut oculis intueri non poſſit, ſed tantum ratione concipi; ſi Fibræ ſolidum, aut minus, aut æquale ſpatium ac porus, ſeu ejus foramen occuparet, ſicuti non videtur Fibræ foramen, ita nec videretur ipſa Fibra. Si ſumi poſſet unica Fibra, quæ tantum occuparet ſpatii, quantum capitur ab orificio, ſeu poro Fibræ, ſi non poſſet conſpici orificium ſeu foramen Fibræ, neque Fibra, ſeu ſolida pars circa foramen poſſet conſpici, quia cùm idem ſupponatur ſpatium occupatum à Fibra ac à poro Fibræ, ſi non intueretur porus, neque poſſet intueri Fibra, & multò minus poſſet intueri Fibra; nam ſi ſpatium foraminis collectum non cadit ſub oculos, neque ſpatium diſgregatum à Fibræ ſolido occupatum ſub oculos multò minùs cadere poteſt, quod ut clarius percipiatur.

XLVIII. Supponatur, Fig. V. æque ſpatium occupari à partibus A B C, Q I K cum reliquis omnibus ſimul, ac à ſpatio comprehenſo inter illum circulum: dico, ſi non videatur ſpatium comprehenſum intra circulum, multò minùs videri poſſe partes A B C cum reliquis, quia ſi quod unitum videri non poteſt, multò minùs diviſum videbitur; cùm verò non videatur ſpatium ſignatum ad R unitum, multò minùs videbitur ſpatium A B C diviſum. Si verò non ſumatur una Fibra, ſed faſciculus Fibrarum, dico, cùm non videantur pori Fibrarum, neque Fibras ipſas videri; & ratio eſt, quia ſi Fibræ unitæ viderentur, ideò viderentur, quia Fibræ ſe contingerent, & quæ videri non poterant diviſæ, poterunt unitæ; ſed duo circuli, hîc enim ſumimus non longitudinem, ſed latitudinem Fibræ, ſe non contingunt, niſi in puncto, aut ſaltem phyſicè loquendo, ſecundùm minimam circuli partem; ſed ſi totus circulus ſimul videri non poteſt; ergo neque duæ minimæ circuli partes, quales ſolum conſpici in Fibrarum ſeu cylindrorum unione poſſunt, videbuntur; at cùm nervorum faſciculum in ſua ſectione videamus abſque pororum intuitu, dicendum majorem eſſe continentis, quàm contenti materiam; quare majores potentiæ vires pro illa, quàm pro ſpiritu movendo requiruntur.

XLIX. A compoſitione quoque Fibræ ratio eruitur, qua vinci poteſt, majorem eſſe continentis, quàm contenti materiam; nam in duobus æqualibus ſpatiis ibi major eſt materia, ubi major eſt materiæ par-

tium contactus; ſed in Fibra major eſſe debet partium contactus quàm in liquido nervorum, ut ex ſe patet; fluidus enim eſt nervorum ſuccus, & fluida illa ſunt, quæ ſecundùm minimum ſe tangunt, dummodo ſint in minima mole: vel Fibræ partes æque per minimum ſe tangunt ac ſucci partes, vel ſecundùm ſpatium majus minimos; ſi ſecundùm minimum ſe tangerent, Fibra æque eſſet quid fluidum, ac ſuccus, quod cùm non ſit, ſecundùm majus ſpatium ſe tangent; quare in Fibra major eſt materia quàm in ſucco ejuſdem Fibræ; ergo ſuccus nervorum ratione quantitatis faciliùs moveri poteſt, &c. quod erat propoſitum.

L. Alterum deſumptum eſt argumentum à partium figura: Aliæ namque partes conſtituunt nervorum liquidum, aliæ Fibram; partes ſcilicet illius liquidi magis eſſe debent motui pronæ, quàm Fibræ componentia; nam cùm de ratione ſolidi ſit contactus, ſeu partium cohæſio, quò perfectior erit partium cohæſio, eò firmiùs ſolidum erit; illa verò eſt perfectior cohæſio, quæ eſt inter plura duarum partium puncta, & eò per plura puncta fit contactus, quò major eſt partis ſuperficies, & quò magis per rectam lineam ſunt diſpoſita puncta, ſeu quò magis plana eſt facies; contrario verò modo de fluidis dicendum, quæ eo ſunt talia, quò inter illorum partes minor eſt contactus; cùm verò pars, quæ ſecundùm minimum ſe tangit, ſit figuræ, quæ accedit ad ſphæricam, partes componentes liquidum nervorum accedent ad ſphæricum, & quæ componunt Fibram, ad planum; cùm verò partes ſphæricæ, aut ſphæricæ figuræ proximiores faciliùs moveantur, quàm quæ planæ; & hoc ratione contactus, qui minor eſt in ſphæricis, ac minùs reſiſtit, major eſt in planis, ac magis reſiſtit, dicendum eſt ſuccum nervorum faciliùs moveri, quàm Fibræ partes, quod erat ſecundo fundamento demonſtrandum.

L I. Reſtat igitur dicendum cerebro motum communicari à liquido nervorum, à quacumque cauſa in refluxum acto, tanta tamen vi ut quaſcumque poſſit ſuperare reſiſtentias. Qua verò ratione motus hîc nervorum fluido communicetur, explicatum fermè ſuperius fuit, à quo tamen cùm tota ſenſuum res pendeat, nitidiùs enucleandum. Sit igitur Fig. V. Sectio Fibræ, & ſit aliquid, quod tangat Fibram in A; dico, illud tangens ad hoc ut ſenſum producat debere movere A à ſuo loco, ita ut accedat ad R, & ſuccus contentus in ſpatio R moveatur quà poteſt, dummodo cerebro quoque motum communicet. Quod ut cognoſcatur, debent præſciri, quanta debeat eſſe moventis vis, quanta corporis moti reſiſtentia, & cur ſuccus ille motus debeat agi in refluxum uſque ad cerebrum.

L I I. Pro primo: Pars A, cùm ſit minima pars Fibræ tantæ eſt tenuitatis, quantæ ſunt partes illæ, ſeu illa effluvia, quæ perſpirationem conſtituunt: quod verò tantæ ſit tenuitatis patet; nam cùm pars A à Fibra eſt diviſa perſpirationem conſtituit, ſed partes perſpirationis, dempto ſpiritu minimæ in corpore ſunt; ergo pars A erit minor quacumque in cor-

pore, poterit conſiderari ſub ratione talis texturæ corpori applicabilis: Verum enim eſt partem A minimam eſſe, ſi ad partes corporis referatur, ſi verò ad partes primæ materiæ, minimam non eſſe fateor, ſed partes in corpore compoſitæ conſiderantur; ergo pars A ratione ad partes conpoſitas minima erit.

LIII. Hæc minima pars A, ad hoc ut moveatur, vel requirit partem majoris molis, ſeu materiæ, vel niſi majoris materiæ, ſaltem majoris impetus. Quod igitur debet movere A, debet eſſe majoris materiæ; nam cùm majorem materiam ſequatur major gravitas, pars majoris gravitatis habebit potentiam majorem parte A minoris gravitatis; ergo pars majoris materiæ ſuperat partem minoris materiæ, ſeu partem A, ſed quælibet aſſignabilis materia extra corpus, quæ ſenſibus ſubjiciatur major eſt A, quia tenuitas partis A fugit etiam captum noſtræ mentis; ergo quælibet materia aſſignabilis, quæ captum non fugiat A, prout partem A movere poterit; poterit quidem A non moveri, non verò propria reſiſtentia, ſed vel ob contactum cum reliquis, vel ob fluidi incluſi majorem impetum.

LIV. A inſuper moveri poterit à quacumque minoris materiæ parte, dummodo exceſſus impetus ſuppleat defectum materiæ, neque multi impetus gradus requiruntur; ſed tot ſufficiunt, quot uniti cum potentia materiæ conſtituant potentiam compoſitam ex gravitate, & impetu, quæ poſſit ſuperare ſimplicem potentiam pendentem à gravitate, ſed cùm in minima materia, ut ſuperius vidimus, minima ſit potentia pendens ab intrinſeco; ergo minima facultas, ſeu potentia ad illam ſuperandam requiretur; ſed cùm etiam minimus impetus ſit major potentia non minimæ materiæ, ſuperabit aliquam & magnam gravitatem; ergo minimus impetus ſatis ſuperque erit, unà cum potentia materiæ minoris, ad ſuperandam reſiſtentiam majoris materiæ.

LV. Si verò pars A non debeat moveri contra vim gravitatis, ſed vel debeat moveri horizontaliter, minor requiretur moventis vis, cum minor ſit mobilis reſiſtentia, multò minor erit ſi ſecundùm gravitatis lineam moveri debeat. At ſupponatur ſuperandum eſſe contactum, quo A adhæret H B, & alterum, quo adhæret Q & I, ita ut Q & I debeant removeri à contactu P & K, & à contactu B & H, adhoc ut accedant premente A ad R & mutetur Fibræ figura, dico, debere multiplicari agentis, ſeu moventis potentiam, prout creſcit mobilium contactus; ſi verò creſceret alia ſeries movendarum partium, non ſufficeret augmentatio unius gradus, ſed tot deberent eſſe gradus, quot eſſent novi ſuperandi contactus; ut ſi frangenda ſit virga & ſufficiat unus gradus, duo non ſufficient pro duabus unitis frangendis, præter enim duarum reſiſtentias, nova ſupereſt ſuperanda unio, quare quæ vis diviſas poterat ſuperare, collectas non ſufficit.

L V I. Alterum reſiſtens, ne ſenſus fiat, eſt influxus liquidi nervorum verſus inferiora, qui non ſolum cohiberi debet, ſed agi in contrariam partem, ſeu verſus principium, qui quidem refluxus mutata Fibræ figura faciliùs eſt, quòd ſequatur, quàm quod non ſequatur. Facilior enim eſt ille motus inter duos ſecundùm terminos oppoſitos, qui habent eumdem, aut æqualem impetum idem percurrendum ſpatium, minores habent reſiſtentias; atqui refluxus ac influxus æqualem habent impetum, idem percurrendum ſpatium, at refluxus minores reſiſtentias; patet idem eſſe amborum ſpatium; æqualis eſt & impetus; nam tantus fuit in cerebri preſſione impetus ut potuerit mutare Fibræ figuram illam extendendo, tantus in ſenſibili, ut illam mutaverit ad minus ſpatium coarctando; ergo æqualis eſt impetus quoad Figuræ mutationem; majores verò reſiſtentias habet influxus quàm refluxus, liquidum namque influens debet progredi à baſi ad verticem coni, refluxus à coni vertice ad baſim. Secundo influxus cohibetur à Fibræ partibus; nam influens, & in illas impingens debet eas à contactu magis dimovere, ut amplior fiat pro nova unda Fibræ capacitas; è contra in refluxu, cùm ille non requirat partium extenſionem, eo quod ex anguſto in latum procedit, non cohibetur à niſu partium in contactum, ſed magis promovetur; quare minór eſt reſiſtentia; ergo faciliùs fiet refluxus, &c. quod erat propoſitum.

L V I I. Inſuper varius eſt impetus modus à cerebro verſus exteriora, ac ab exterioribus verſus cerebrum, ſeu à ſenſibilibus. Cerebrum namque totum Fibræ orificium premit, ac totam undam adigit in influxum; ſenſibile verò ita Fibram comprimit, ut non quælibet pars neceſſe habeat in motum adigi; ſed ſolum aliquæ, illæ nempe, quæ & motui ſunt faciliores & refluxui magis accommodatæ; Minimæ verò partes ratione parvitatis materiæ faciliùs moveri poſſunt, quàm craſſiores, pro quarum reſiſtentia major requiritur vis movens, & magis refluxui ſunt accommodatæ; nam præter minorem materiam, minoris etiam ſunt molis: omitto figuram, quamvis illa ſuppoſita circulari proxima inutilis non ſit, quare illi minores ſternuntur à contactu craſſiorum partium reſiſtentiæ, quare nec craſſioribus motis, illæ uſque ad cerebrum impelli poſſunt; at cùm facilior ſit motus aliquarum partium, quàm omnium, facilior erit refluxus in ſenſu, quàm influxus à cerebro; Nec arduum eſſe debet huic fidem adhibere; poſſe nempe, tenuiores partes moveri craſſioribus immotis, etiam in corpore fluido; ſi quis enim contra ventum loquatur, ventus non ceſſat, & tamen qui ad flantem ventum eſt prolata audit verba, non tamen eadem facilitate, diſtantia, aut celeritate, niſi aut flaret ventus aut contra flaret.

L V I I I. At ſupponatur mutata Fibræ figura non poſſe fieri refluxum in cerebro; Peto, mutata figura vel idem perſiſtit liquidi ſitus, vel mutabitur. Certum equidem eſt reſtricta figura liquidum, quod in parte

Fibræ reſtrictæ continebatur, in illa amplius non poſſe contineri; vel igitur liquidum ſibi proximum removebit, ſeu repellet, ut ſibi locum cedat, vel extendet Fibram, ut aucta illius diametro poſſit in Fibra, abſque actione in proximum liquidum, contineri, ſed minori impetus momento poteſt removere liquidum ſibi proximum, quod idem eſt, ac in refluxum agere, quàm Fibram extendere; ergo faciliùs poteſt refluxus fieri, quàm Fibra moveri ſeu extendi; hoc enim patet ex num. XLVIII. & XLIX. in quibus vidimus, majorem eſſe Fibræ reſiſtentiam, quàm fluidi intra Fibram contenti, tum ratione quantitatis, tum ratione diſpoſitionis, & figuræ; patet ergo multiplici de cauſa mutata Fibræ figura, ſeu in minus ſpatium coarctata refluxum liquidi nervorum fieri debere.

LIX. At ut vidimus, non in qualibet Fibræ mutata figura fieri debet refluxus, quia eo pacto poteſt Fibræ figura mutari, ut non coarctetur ſed extendatur, ubi vides, cùm nulla poſſit à partibus magis extenſis fieri preſſio ſupra nervorum liquidum, non poſſe illum in contrarium adigi motum, ſeu refluxum, à quo unicè ſenſus dependet; quamvis tamen poſſet Fibra, & ab aliquo externo ſimul & extendi quoad latitudinem & elongari, attamen talis Fibræ figuræ mutatio abſque ſenſu contingere non poteſt, quia, cùm ſit externum agens, debet antequam in Fibram agat, ſeu producat, & extendat ut in Fig. II, illam prius tangere; nec tangere eam poteſt tanta vi, ut illi adhæreat, quin illam prius comprimat; quare priùs debet fieri ſenſus, qui brevi ceſſaret, ſi Fibra veniret in ſuppoſitam figuram.

LX. Modum verò refluxus ſenſibilium varietatem indicare, pro certo ferme ſtatui poſſet; nam, cùm tota ratio ſenſuum pendeat à refluxu, tota varietas ſenſibilium pendebit à modo refluxuum; nam prout varius eſt ſenſibilium modus, & activitas, varia quoque eorum debet eſſe actio: poſito enim agente, quod poſſit variè in Fibram agere, non fiet variante actione idem ſemper refluxus. Sit exemplum de tactu. Si leve corpus tangatur, ideo leve poteſt judicari, quia omnes illius ſuperficiei partes omnes ſimul Fibræ partes tangant, quæ ſunt ad contactum poſitæ. Si verò corpus aliquod ita Fibram tangat, ut ſolum aliquæ corporis tangantur, hinc inde mediis non tactis, corpus inæquale, ſeu ſcabrum dici poterit, eo quod non omnes æque illius ſectionis Fibræ partes tangat. His verò duobus tactibus probabile eſt aſſerere non eodem modo moveri liquidum nervorum, cùm omnes æque partes tangantur, ac cùm ſolum aliquæ, aliis partibus intermediis non tactis; quare, cùm eodem modo liquidum non moveatur, idem non fit refluxus; quare à modo ſeu à varietate refluxus varietas ſenſibilium percipietur. Hi verò refluxus immenſa propemodum varietate inter ſe poſſunt diſcriminari: Poteſt primò varietas pendere à quantitate liquidi refluentis, ita ut tam inter ſe duo ſenſibilia diſcrepent, quàm poteſt augeri, & minui liquidi refluentis

quantitas

quantitas, quod quàm lata diſcriminis via! ſecundò poteſt pendere ab ipſa quoque materia refluente, ita ut ſi tenuior refluant unum judicetur agens ſenſibile, ſi minus tenuior alter percipiatur; Hîc quoque quàm poteſt hæc materiæ qualitas ſeu tenuitas propagari. Tertiò à motu poteſt ſenſibilium fieri judicium; alia enim poſſunt majori impetu liquidum in refluxum cogere, alia verò minori, quæ quanta ſit impetus varietas, quot ejus gradus, à quibus ſingulis ſpeciale poteſt pendere ſenſibilium judicium, omnibus patet. Non eadem puto vi in refluxum agi nervorum liquidum ab igne, ac à glacie; quare refluxus major aut minor celeritas, & impetus poteſt ſenſibilium diagnoſim in mente excitare. Hi ſunt præcipui ſenſibilium diſcriminis fontes, quamvis nec alius deficeret, nec magnæ ubertatis, nec captu adeò facilis; quare hoc ſatis pro hac provincia.

LXI. Non cujuſlibet Fibræ fluidum æque & celeriter, & copiosè in refluxum agi poſſe puto cognitum; Ratio enim petenda eſt à Fibrarum textura, niſi & ſpiritum, ſeu liquidum in cauſam vocare velimus; nam, ut expoſuimus, quò major eſt Fibræ reſiſtentia, ſeu quò plures ſunt Fibrarum partium ſeries, eò major requiritur vis, ut Fibræ Figura mutetur; quare ſi majori facilitate comprimeretur Fibra conſtans duabus ſeriebus, quàm conſtans quatuor ſeriebus, faciliùs liquidum Fibræ minus reſiſtentis in refluxum agetur, quàm liquidum craſſioris Fibræ, quinimmo dabitur agens, quod movebit in refluxum liquidum tenuioris Fibræ, nec movebit liquidum craſſioris, hic eſt ſenſuum varietas, ſeu quinarius numerus.

LXII. Hinc & rudioribus licet Creatoris ſapientiam intra proprium corpus nullibi non exculptam admirari: Senſoria intueatur, ac uniuscujuſque agendi modum penſitando, mirum quanta reperiet, quæ potius animi cultum, quàm imparem mentis ſtuporem exigent. Singulorum percurrens ſenſuum objecta, eorum elucet in opere, ſeu in ſenſu facilitas, quæ ut num. ſuperiori diximus, à Fibræ textura pendere facile eſt eruere. Retinam in oculo præcipuum viſus inſtrumentum, quidquid de choroide dicatur, ſedulò perpendamus, quæ vix ac ne vix ſolida apparet, ſed potius malè concretum fluidum, adeo tenella eſt illius textura; nec fortior compages tanto operi par eſſe poterat; minimum enim luminoſum corpus, ſeu facilè evaneſcens luminis activitas ad majorem ſuperandam reſiſtentiam impar fuiſſet, ac ſpiritus in Fibris hoſpitantes immoti ſtetiſſent, niſi & leviſſimo attactu mutata tenerrimæ Fibræ figura, in refluxum adigi potuiſſent.

LXIII. Succedit oculo auris, quæ quidem, cum à tenui percellatur objecto, tenue, nec admodum reſiſtens organum, expoſcit. Et à cerebro conſpicitur inter nervum ad intimam aurem pertingentem pro ſenſu, ac per extimam percurrentem motûs gratiâ diſcrimen. Ille enim

tenerior, hic durior ſeſe exhibet, nec durior ille potuiſſet pro auditu ab aëris preſſione in ſono contingente flecti, augetur quidem phonici radii in aure activitas, ſed ubi latus Fibræ paries comprimendus fuiſſet, major inventa foret activitate moventis mobilis reſiſtentia, hinc teneriori opus fuerat, qui quidem faciliùs movetur, eo quia ſonori radii, ob conicam auris figuram, ac ſecundum helicem lineam diſpoſitam, ſæpe coeuntes, ac orthophoniſmum producentes, mirum quantum augeantur ac validius in refluxum nitantur.

LXIV. Et in reliquis ſenſibus ſervatur hic ordo. Minoris ſunt activitatis quæ odoratum efficiunt quàm quæ guſtum, objecta, hinc & in naribus tenerior Fibræ textura, ideoque facilior ab alienis objectis moleſtiæ ſenſus. Tactus reliquis durior eſt, quare & ejus Fibræ durioris texturæ fore opus erat; at guſtus quidam tactus eſt; objecta enim immediate apponi, ut cognoſcantur, neceſſe habent; at minori vi indigent ut guſtum moveant, quàm ut legitimum tactum; nam quæ reliquo corpori, & mediocriter calida apparent, linguæ adurentia videntur, adeo diſcrepant Fibrarum texturæ, adeo facilior eſt guſtus Fibrâ, ut ab eodem objecto moveatur, & majori vi in refluxum agatur nervorum liquidum.

LXV. Hæc brevi calamo de ſenſibus, quorum poſſet, pro rei dignitate agendo, in non correptam molem tractatus exurgere, at etiam de dolore pauca, qui nihil eſt præter ſenſus exceſſus: Æque enim in ſenſu, ac in dolore liquidi requiritur in cerebrum refluxus, at refluxus modus illorum eſt cauſa diſcriminis. Cùm enim dolor ſenſus ſit, quæ pro ſenſu requiruntur, exiget, nempe ut Fibra mutetur, ſeu varietur figura, anguſtetur ſcilicet & ut liquidum in cerebrum refluat, à cujus refluxus modo deduximus ſenſibilium varietatem; Si verò modus ille adeo variet, ut magna vi refluxus in ſpiritus cerebri hoſpitantes impetat, & eorum ferme nexum ſolvere moliatur, dolor dicetur: Dolor enim, ſeu ſenſus exceſſus, aut moleſtia fieri non poteſt, quin cauſa illius moleſtiæ ſeu doloris eſſe poſſit corpori inimica. Irritum enim eſſet & fugere, & abhorrere à quo nobis nihil metuimus; quare dolor non erit quicumque refluxus, ſed refluxus, qui corporis machinam poſſit evertere; quare, ut conſervetur inditum eſt à ſupremo Conditore hujus machinæ præſidi animæ, ut hos occurſus fugiat, & pro poſſe eliminet.

LXVI. Dolor igitur nec ſine refluxu, nec ſine exuperanti refluxu fieri poteſt; cùm enim doloris judicium fiat in cerebro, ſed non in quacumque cerebri parte, ſed prout leviſſima ſuppetit conjectura in cerebri meditullio, quoties, aut motus exceſſus ad cerebrum non pertinget, aut refluxus non fiet, nec ſenſus, nec dolor excitabitur; hoc enim luculenter patet in epilepticis, in quibus quamvis contingat maximus ſpirituum motus pro validiſſima muſculorum contractione, aut in phreneticis, nul-

lus tamen contingit dolor, in illis enim fluxus ad partes, non à partibus refluxus ad cerebrum fit.

LXVII. Mea nunc eſt, quoniam de doloribus, & ſenſu fuit ſermo, cauſam exponere, cur oſſa, quæ meo judicio ſunt nervearum Fibrarum glomeres, & ſenſu careant, & dolore: ſenſus, ſeu hujus exceſſus dolor duplici de cauſa poteſt non fieri, aut quia Fibræ figura mutari, aut quia contentum liquidum in refluxum, aut in ſufficientem refluxum agi non poſſit. Verum quidem eſt, oſſium Fibras difficillimè figuram mutare, eo quod demonſtrante eorum duritie, conſtitutivæ Fibræ pluribus conſtant particularum ſeriebus, quare, cùm plurimi ſint ſupe randi contactus, maxima vis pro mutanda figura requiritur, at tandem ſaltem ſerra, qua dividuntur, mutatur figura; cum verò dolor neque ſecto oſſe fiat, aliunde ratio eſt petenda ſcilicet ab impedito refluxu, qui ideo impediri poteſt eo quia etiam ſecta Fibra, illius partes poſſint quidem dividi, at non adigi in majorem contactum, à quo Fibra anguſtetur, aut ſi veniant in majorem contactum, adeo minima ſit contactus diſcrepantia, ut in minima quoque fiat Fibræ anguſtia; ſi enim ſecetur tenella populus, virga, ſub ſecante illa complanatur; ſi verò quercus, aut buxi fruſtum ſenſus mutationem non percipiet; fieri ergo poteſt aliqua, ſed minima, ob oſſium partium firmam cohæſionem, Fibrarum anguſtia, hinc minimus refluxus: at perpendenda eſt materia refluens, quam in oſſibus ab aliis partibus aliqualiter diſcrepantem puto ob ea, quæ diximus num. XXII. nam, cùm oſſium ſubſtantia ob firmiorem contactum non ſit æque, ac aliarum partium difflabilis, ſuccus in illis Fibris contentus diutiùs detinetur, ac à continua cerebri preſſione magis premitur, ac illic coarctatur, & in majorem contactum, ſeu majorem motui reſiſtentiam adigitur; ulterius cùm ſemper cerebrum illas Fibras premat, nec ſuccus poſſit progredi, fit veluti tenuiorum partium expreſſio; nam omnes compreſſæ veluti in muſto fit, tenuiores reſiliunt, craſſioribus intra Fibras remorantibus; quare craſſiores nervorum fluidi partes oſſium Fibris inhoſpitantur, unde mirum non eſt, niſi partes craſſiores, & motui reſiſtentes per minimum compreſſæ in refluxum agantur, ut ſenſus, aut dolor fiat, alibi de hoc iterum habebitur ſermo.

LXVIII. Alterum, neque hucuſque ſolutum problema, ſolvendum ſupereſt, cur ſcilicet ſecta cerebri cortice nullus dolor contingat. Ut dolor contingat vidimus neceſſum eſſe vehementem fieri in cerebri meditullium nervorum liquidi fluxum, qui, cùm in ſectione cerebri corticis non fiat, dolor contingere non poteſt: ſupponatur igitur ſecta cerebri cortex, quid fiet? ſpiritus hoſpitantes in tubulis corticalium glandularum excretoriis ferentur verſus meditullium; ſed etiam abſque ſectione per arteriarum impulſum ferri debebant ad meditullium, quare cùm ſit naturalis fluxus non verò refluxus, quia, à meditullio ſpiritus non feruntur ad corticem, ſed

à cortice ad meditullium, dolor non continget, alioquin ſi contingeret in quocumque effreni hujuſce liquidi motu fieret, cui obſervatio repugnat.

LXIX. Non tot quin plura ſuppeterent, ſolvenda problemata, ſed ſelectiora ſub trutina revocanda, inter quæ ſit: cur partes molles corporis frigore rigeant, ac cur rigidæ ſenſu careant. Statuimus ſuperiùs rigiditatem, ſeu duritiem à partium majori cohæſione pendere, quare ad hoc ut membrum aliquod rigeat, debent partes illius in majorem venire contactum, quàm prius erant: In aëre gelido, cùm partes ſint magis preſſæ, magis quoque gravitant, quare prementes membrum aliquod, ita quoque poſſunt illius partes premere, ut externi prementis vi minimæ Fibrarum partes poſſint ſuperare quæcumque impedimenta, puta tenuiſſimum aliquod inter particulas Fibram componentes, aut impetum contenti fluidi, à quo in diſtractione detinentur, & in majorem venire contactum, ſeu in majorem cohæſionis gradum; unde rigiditas, ſeu durities: hinc pars rigida criſpa apparet ob minorem fluidorum influxum ob compreſſas cavitates; quod verò ita conſtituta ſenſu careat, patet; nam cùm ad hoc ut ſenſus fiat, debeat fieri Fibræ mutatio, ſeu major anguſtia; cùm partes ſint in perfecto contactu, in majorem venire non poſſunt; quare Fibra anguſtari non poteſt, ideoque nec adigere contentum fluidum in refluxum. Poteſt etiam, & probabilius aſſeri, propter firmiorem contactum clauſam fuiſſe Fibræ cavitatem, ita ut nullus poſſit ſpiritus pervadere, quod experientiâ evincitur; partes enim diu rigidæ moriuntur; quare, cùm nullus inſit in rigida Fibra ſpiritus, quamvis & Fibræ figura poſſet mutari, tamen refluxus non fieret, cùm non ſit ſpiritus influens: Hujus verò ecce ulteriorem probationem; calefiat pars, rareſcit ambiens aër, quare minùs premit, cùm minus premat, partes minus premuntur, & minus preſſæ minus diſtractioni reſiſtunt, unde ſpiritus influens per impetum à cerebro impreſſum paulatim Fibram extendit, cavitatem aperit, ac partes Fibram componentes à cohæſione dimovet; deficiente in meningis ſyſtole cerebri preſſione, ceſſat, aut minuitur liquidi in Fibram impetus, quo imminuto partes Fibræ ab impetu nimis divulſæ iterùm in contactum nituntur, ac fluidum comprimunt, & in refluxum adigunt, unde in principio calefactionis rigidæ partis punctorius dolor ſolet ſuboriri, qui tandem ceſſat, cùm veluti in æquilibrio ſiſtuntur, & fluidi, & Fibræ vires, ita ut nec nimis Fibra prematur à fluido, nec fluidum in refluxum agatur à reſtitutione, ſeu contractione & ſyſtole Fibræ, unde patet problematis ſolutio.

LXX. Cùm ſæpiſſimè contingat audire nervos relaxari, ſit operæ pretium inquirere quid ſit, & quî fiat nervorum relaxatio. Prout mihi conſtat, aliquid relaxari dico, cùm minus tenditur, ſeu cùm ſecedit à majori tenſione, in qua prius erat. Funis ex. gr. relaxari dicitur, cùm minus tenſus eſt, quod dupliciter fieri poteſt, cùm ſcilicet immutata illius

figura, aut craſſitie, ſolum elongatur per alterius additionem, aut ſi funis ideo tenſus erat, quia aquâ madidus, evaneſcente humido illum tendente, funis relaxatur, eo quia decreſcente latitudine longitudo augetur, unde relaxatio: Nervi igitur tunc relaxati dicentur, cùm erunt minus tenſi, ſeu magis elongati, quod cùm non poſſit contingere, eo quia illis addita ſit alia nervi portio, ut magis extendantur, reliquum eſt dicere illos relaxari, quia in latitudine minuantur, quomodo verò in latitudine imminuti relaxentur patet rudi exemplo. Accipiatur inteſtinum, ſit hoc turgidum, ſeu ab aëre diſtentum bipalmare, ab utraque parte trahatur ita ut tenſum ſit; ut relaxetur, ſeu ut aliqualiter ſuperet menſuram bipalmarem, nil aliud requiritur, quàm ut aëri incluſo, & diſtendenti pateat exitus, ſtatim exeunte aëre inteſtinum flacceſſit, ac ut dicunt, relaxatur; eo prorſus modo de nervis dicendum, tunc nervi, ſeu Fibræ ſunt tenſæ cum illarum cavitates à liquido nervorum infarciuntur ita, ut partes Fibræ, præ ſucci turgentis impetu, neceſſe habeant à contactu removeri, ſeu extendi; ſi verò extendens ſpiritus deficiat, ita ut partes Fibræ non ſint amplius in diſtractione detentæ, in cohæſionem venient; quare minuetur Fibræ dilatatio, & augebitur longitudo, unde relaxatio.

LXXI. Quo verò modo hæc Fibræ mutatio contingat, videatur num. XIII. in quo apparebit partes Fig. I. per impetum urgentem in latum, diſpoſitas eſſe eo modo, quo ſunt in Fig. IV. Si verò ceſſet impetus, quo partes à proprio loco dimotæ fuerunt, remanente adhuc interna vi ſeu preſſione à gravitate pendente, partes reſtituentur in priſtina loca, quæ exiguntur ab eorum vi, quare redibunt ad diſpoſitionem, qua erant in Fig. I. ſeu Fibra elongabitur, ac relaxabitur.

LXXII. Hujus veluti conſequens eſt Fibram poſſe contrahi, ſeu magis tendi; nam ſi relaxatio eſt Fibræ elongatio, tenſio relaxationi contraria erit Fibræ abbreviatio, ſeu turgeſcentia, & cùm relaxatio pendeat à privatione liquidi Fibrarum illas non extendentis, contractio pendebit à ſucci ſatis grandi copia illas dilatantis. At contractio poteſt ab alia cauſa pendere, præterquam à liquidi turgeſcentia; ſi enim utpote alibi oſtendimus, Fig. I. ſit facultas quomodolibet agens, ita tamen ut dimoveat F à contactu H I. & pariter removeat R ab O P, & K M ab L, ut in Fig. II. Certum eſt Fibram in eo ſtatu elongatam, ac dilatatam eſſe; ſi verò facultas illa, quæ partes ita dimovit, ab actione recedat ita, ut partes liberæ hoc eſt R non detentum verſus C D, & F verſus A B, poſſint evenire in contactum H I, & R in contractum O P, Fibra contrahetur abſque eo quod extendatur, hoc eſt abſque influxu liquidi copioſioris.

LXXIII. Hinc ratio habetur, cur nempe in Fibra excíſa ab animali vivente videatur aliqualis contractio. Primò partes Fibræ, puta, F & R ab aliis diviſæ in diſtractione amplius non detinentur, quare ſibi relictæ

poſſunt in aliaram contactum venire unde contractio : **Secundò cùm** prædictæ partes F & R in diſtractione detinerentur à liquido incluſo, quotieſcumque liquidum illud per ſectionem evaneſcit, non amplius agit in F & R; quare à contactu non impeditæ, in contactum, ſeu cohæſionem veniunt, & contractio fit. Poteſt quidem hæc contractio diutiùs perſeverare, prout partes liquidi paulatim, & ſenſim avolant; quare paulatim deficiente cauſa, quæ in diſtractione detinebat, paulatim etiam diſtractio ceſſaret, ſeu fieret contractio. Poteſt ulterius fieri alternatim, & contractio, & diſtractio, nam ſi partes Fibram conſtituentes Fig. V. ob remiſſum cerebri impetum adeo comprimantur, ſeu ob deficientem vim liquidi in diſtractionem adigentes in tantum veniant contactum, ut partes craſſiores aut tenuiores liquidi in R contentæ nimis premantur, ita ut non amplius ſit æquilibrium inter potentiam nitentem in diſtractionem, ac contractionem, ſed ſuperet potentia nitens in diſtractionem, iterum partes A B C D &c. removebuntur à contactu, & fiet Fibræ dilatatio; ſi verò partes internæ ſucci ita expanſæ ſint, ut non poſſint reſiſtere partibus in contractionem nitentibus, fiet contractio, & hoc quouſque inter externam, & internam potentiam ſit æquilibrium. Hoc paſſim intuetur in Folle luſorio, qui ab alto decidens, ac terram percutiens non ſiſtitur, ſed reſilit, iterum cadit, iterumque reſilit, donec æquilibrentur vires externæ, & internæ, nempe impetus, & aëris. Et hæc eſſe poteſt ratio, cur cor ranarum avulſum diutius ſyſtolem & diaſtolem protelatur, eadem nempe, aut quam diximus de paulatim viſcidioris ſucci advolatu, ſive quam attulimus de alternata actione fluidi cum ſolido, pendente à viribus utriſque extra æquilibrium poſitis.

LXXIV. Determinata Fibræ tenſione, ſeu contractione, & remiſſione, ſeu relaxatione, videndum eſſet, quid in fluidorum motibus poſſent præſtare. Apprimè pro hujuſce rei explicatione arridet exemplum quod hauriri, & experiri poteſt in ludo ſphæriſterii, vulgo Racheta; ſi fides, quibus texitur ſphæriſterium tenſæ ſint ad modum; ad quemcumque & levem pilæ alliſum ad fides, illa reſilit, & magno impetu magnum ſpatium percurrit : è contra verò ſi fides tenſæ adeo non ſint, ſed laxæ & molles, facillimè ad pilæ alliſum cedunt, nec niſi remiſſo admodum impetu, & per brevius ſpatium pilam propellunt. Modo ad rem noſtram : Fibræ vas aliquod contexentes tenſæ ſint, ſeu contractæ, ad fluidi alliſum non cedent, ſeu flectentur, niſi per tantum ſpatium, quantum exigit illa vis, quæ agens in Fibram, Fibræ partes à contactu removet; ceſſante liquidi impellentis vi, partes in contactum nituntur, quare per conceptum ab externa preſſione impetum in contractionem veniunt, & liquidum tanto impetu propellunt, quanto partes Fibræ fuerant à cohæſione dimotæ, unde liquidum promovetur, &

celeritas augetur. Si è contra non à tenſis, ſed à remiſſis, ſeu laxis Fibris ſanguineum aliquod vas componatur, laxi quoque erunt ejus parietes, quare liquidum ad latera veniens prius debet Fibras tendere, ſeu ad longitudinem, quam poteſt habere citra partium diſtractionem, perducere, in quo faciendo ſi fluidi impetus conſumatur, à vaſe illum repetere non poteſt, quia Fibræ cùm in ea tenſione in quam devenere citra diſtractionem partium in æquilibrio ſint virium, ſeu ut dici ſolet, in ſtatu naturali, non verò violento, ſeſe non contrahent; quare fluidum intra vas incluſum non promovebitur, ſed in eo ſitu hærebit, niſi aliunde, nempe ab alio fluido impetus adveniat.

LXXV. Si verò præter extenſionem Fibræ fiat, ut particulæ Fibræ à contactu dimoveantur, & Fibra tendatur, remittent ſanguinis, aut alius liquidi impetu, vel ſuperante potentia, qua particulæ Fibræ in contactum nituntur, potentiam, qua particulæ à contactu dimoventur, partes Fibræ venient in contactum, ſeu tantum ferme reſtituentur, quantum fuere diſtractæ, quò cùm pervenerint, ulterius non urgent, ſeu venient in priſtinum ſtatum, ſeu iterum laxæ ut prius evadent; quare tantum ſolum impetum ſanguini, aut alteri fluido communicabunt, non quantum habuit Fibra in utraque tenſione, ſed ſolum in illa tenſione, quæ æquilibrium excedebat, ſeu quæ particulas Fibræ à contactu dimovit: quare impetus fluidi minuitur, & motus retardatur.

LXXVI. Alia verò ratione, & contractio, & relaxatio Fibræ in fluidorum motum agere poteſt, ſi nempe ex illis Fibris non conſtituatur fluidi vas, ſed tantum illud circumdet; & debeat ſuo motu illum promovere. Si ut paſſim in corpore contingit Fibra vas circumdet, & ſuo motu ſyſtolis & diaſtolis debeat fluidum promovere; ſi Fibra illa circumdans laxa fuerit, ſua contractione, aut ſyſtole circum vas, aut minimè, aut nihil fluidum premet; quare aut nihil, aut minime illud promovebit: Si verò tenſa ſit Fibra, & ſeſe dilatando vas comprimat, & liquidum urgeat, illi motum nec tenuem communicabit: ſi demum adeo tenſa ſit, ut nimis ſeſe extendendo vas comprimat; & veluti ſtrangulet; non ſolum illi liquido motum non communicabit, verùm anguſtata nimis diametro illius curſum remorabitur.

LXXVII. Nec inutile erit, quid in his duabus Fibrarum affectionibus & ab aqua, & ab oleo haberi poteſt, & quomodo illud fiat perpendere. Supponamus injectam primò ventriculo parti quidem Fibroſæ frigidam. Hæc dupliciter in Fibras agere poteſt, hìc tamen præſcindo à quantitate, quæ eſſe poſſit ventriculo oneroſa admodum, & moleſta; poteſt ſcilicet agere aut Fibræ partes premendo, aut intra illas ſeſe incuneando, ſeu intrudendo. Videndum hìc eſt quanam probabilius actione aqua in Fibram poſſit agere, an alterutra, an utraque? Pro quo dico, aquam debere agere per quod, & faciliùs, & citiùs poteſt agere: quare

cùm aqua poſſit citiùs, & faciliùs agere preſſione qaàm intruſione, aquam preſſione in Fibras agere probabile eſt. Faciliùs frigidam preſſione agere poſſe patet; nam premendo partes Fibræ, illarum vires adjuvat, quibus in cohæſionem nituntur; quare non agit premendo actione abſoluta, ſed compoſita ex preſſione aquæ, & niſu partium, & nec validas debet reſiſtentias ſuperare, ut partes in contactum ducat; nihil enim contractioni reſiſtit præter contentum liquidum, quod ſuo impetu partes à contactu dimovet. Difficilius verò intruſione agere poteſt; nam non debet agere contra liquidum, ſed contra ſolidum: quia ad hoc ut ſeſe intrudat inter duas particulas, debet illas contra propriam vim à contactu dimovere; cùm verò difficilius ſit, & operoſius in ſolidi partes, quàm in fluidi agere, & eò magis, quando partes ſolidi fluidum excedunt, ut ſupra oſtendimus, difficilius erit aquæ agere per intruſionem, quàm per preſſionem. Cùm igitur difficilior ſit intruſio, quàm preſſio, tardior etiam erit; quare cùm preſſio ſit facilior, etiam citiùs fit; cùm verò fiat preſſio, intruſio fieri non poteſt, quia alteri altera adverſatur; preſſio enim in contactum partes urget; intruſio verò à contactu removet; ergo ſi fiet preſſio, intruſio non fiet; aqua igitur in Fibram tantùm preſſione agit.

LXXVIII. Loquor hîc tantum de Fibra, non verò de compoſito ex plurimis Fibris; & quamvis adduxerim ventriculum, illum ut Fibram ſumpſi, non enim me latet, ſi fiat nexus Fibrarum, ſeu membrana ex illis intexatur, intra illius membranæ porulos, ſeu interſtitia à Fibrarum diſpoſitione emergentia partes aquæ intrudi poſſe, ut de facto intruduntur, quo in caſu aqua uno modo agit in Fibram, altero modo in membranam, ſeu diverſimodè agit in partes componentes, ac in compoſitum; in partes enim componentes agere poteſt preſſione, in compoſitum verò intruſione, quare ſalva eſt noſtra aſſertio. Si aqua igitur frigida eo quo diximus modo in Fibras agat, id eſt preſſione, ſi premet, ut pote debet premere in latum Fibræ, Fibra in latitudine minuetur; ſi verò ita diſpoſitæ ſint ut latitudine imminuta, debeat longitudo augeri, Fibra relaxabitur, ſeu elongabitur; ſi verò partes ita ſint diſpoſitæ, ut in Fig. II. & preſſio in utramque dimenſionem agat, Fibra & contrahetur & anguſtabitur.

LXXIX. De calida verò aqua pari paſſu non eſt procedendum, hæc in liquidum preſſione agere non poteſt, quæ à frigido pendet. Sed potius ambiens particulas Fibræ premens ſuo calore rarefaciendo facere poteſt, ut particulæ Fibram componentes ſolo niſu partibus proprio in contactum nitantur; quare partibus minus fluidum contentum prementibus magis Fibra dilatatur, & abbreviatur. Si verò partes aquæ calidæ minus craſſæ ſeſe intra particulas Fibræ intrudant, Fibra poteſt & in latitudine, & in longitudine augeri, ſeu ex parte relaxari. Omitto hîc aquam calidam faciliùs poſſe porulos membranarum pervadere; aut intra excretorios tubulos

bulos ſeſe intrudere, animus enim hic non fuit, quid aqua præſtare poſſit circa quamlibet partem, ſeu ſimplicem, ſeu compoſitam, an ſcilicet vaſa premat, fluida attenuet, &c. ſed solùm quid in ſimplicem Fibram agat, rimari.

LXXX. Oleum verò cùm ſit aqua & levius, & calidius, ſeu minùs frigidum, non poterit eo modo, quo aqua agere, ſcilicet preſſione; aget ergo particulas Fibræ à contactu dimovendo, ſeu ſeſe intra illas intrudendo; licèt autem illius partes ſint partibus aquæ admodum craſſiores; tamen cùm intra ventriculum, ut ſuppoſuimus ingeri, à calore attenuentur, penetrationi faciliùs, ſeu minori, quàm ſi frigidum eſſet, difficultate diſponuntur, ulterius cùm pertinaciter adhæreat, à continuo ambientis motu poteſt intra partes intrudi; quare illas à contactu dimovendo, ſi urgeat verſus latum Fibræ, Fibra dilatabitur, ſi verſus longitudinem, elongabitur, unde relaxatio. Poteſt quidem in utramque partem agere, ſeu & in latum, & in longum urgere, quia illius partes caſu feruntur, nec potius in hanc, aut in illam agunt; quare ſi oleum ut debet infra Fibræ componentia intrudatur, ita ut quaſlibet à contactu removeat, ut apparet in Fig. II. Fibra & elongabitur, & dilatabitur: Ex hoc videatur quo in caſu utile ſit olea adhibere, cùm ab illis extenſio Fibrarum ſeu relaxatio habeatur.

LXXXI. Nec reponant ſimul partem ſeu Fibram elongari & dilatari non poſſe, & eo firmiùs hoc aſſerant, quia laxus funis aquâ madidus dilatatur quidem, ſed tenditur, ſeu abbreviatur, & aqua evaneſcente elongatur, ſed reſtringitur, ſeu minorem circumferentiam acquirit. Quibus breviter dico, diſparem eſſe rationem; nam ratio contractionis in fune non pendet quomodolibet, & ſimpliciter ab aquæ intruſione, ſeu à funiculorum contorſione, qui aqua ſeſe intrudente magis contorquentur, quare funis magis abbreviatur, quod verò ab hac cauſa pendeat patet; nam evaneſcente aqua funis utcunque non elongatur; ſed elongatur ſeſe in girum ducendo, dummodo altera pars funis liberè pendeat, ſeu funiculos magis explicando, ac inverſo ordine vertendo, quare cùm non ſit eadem corporeæ Fibræ, ac funis mechanica diſpoſitio, eadem quoque non erit in illas actio, quare funis ab aqua madefactus poterit abbreviari, ſed dilatari; Fibra verò ab oleo inuncta & elongari, & expandi, ut propoſuimus.

LXXXII. Ex his quæ de contractione, & diſtractione Fibræ habuimus, unà cum illis, quæ dicta ſunt de dolore, maximè elucet elegantiſſima Doctiſſimi Bellini doctrina de ſtimulis; quoniam illa quanta eſt, tota vertitur circa Fibrarum contractionem, aut elongationem. Stimulus namque cùm ſine dolore, aut vehementi ſenſatione fieri nequeat, nec dolor aut ſenſus vehemens fiat ſine liquidi in cerebrum refluxu; &

refluxu vehementi; patet primò à ſtimulis majorem in motum liquidum nervorum & cerebri cieri; quare cùm nervorum fluida momento naturali minori expandantur, conſtat quid per ſtimulum haberi poſſit.

LXXXIII. Non æque tamen in qualibet Fibra partis ſtimulatæ fit idem impetus, ſeu eædem habentur liquidorum undæ; nam in Fibra ſtimulata cùm fiat liquidi contenti in cerebrum refluxus, minor eſt ejuſdem liquidi copia, quàm in Fibra confluente, ſeu ad orificium in cerebro proxima non ſtimulata. Non ſolùm verò in Fibra ſtimulata minor eſt liquidi copia, ſed in Fibris confluentibus duplici de cauſa majus liquidum eſt, ſeu major contractio, quàm antea erat: Et primò magis confluentes Fibræ in contractionem veniunt, quia liquidum, quod in Fibra ſtimulata exprimi debebat, ob alterius fluidi refluxum illam non pervadit, quare in confluentibus dividitur, & fit major à majori ſucci copia contractio. Secundò cùm liquidum cerebri ob vehementem ſtimulatæ Fibræ refluxum in majorem motum urgeatur, ſeu majorem impetum acquirat, validiùs in confluentes Fibras aget, unde à validiori impetu major contractio.

LXXXIV. In Fibra ſtimulata debet quidem fieri refluxus, ſed non ſemper, ſecùs enim tandem liquidum adeo minueretur, ut periret, unde continuatio & preſſio, à qua refluxus; quare eo uſque fiet in Fibra ſtimulata refluxus, quouſque tantus ſit in liquido cerebri motus, aut tam parva ſucci refluentis copia, & partium Fibræ is in contactum niſus, ut dempto æquilibrio minùs ſuccus refluens urgeat liquidum in cerebro, quàm liquidum cerebri per antecedentem refluxum magis expanſum ſuccum Fibræ comprimat; quare ſuperante momento compreſſionis cerebri momentum refluxus Fibræ, fiet iterum novi ſucci influxus in Fibram ſtimulatam; cùm verò perſeverat ad Fibram ſtimulus, ſi magis Fibra diſtrahatur, quàm ſit ſtimuli preſſio, iterùm Fibra vincente ſtimuli preſſione in refluxum liquidum coget; quare ſi alternatim fiat refluxus, ut fieri debet, dolor continuus non erit, ſed alternatim ad refluxus remiſſionem ceſſabit, & ad refluxus reditum redibit, quamvis nobis continuus videatur, quod poteſt contingere ob plures ſtimulatas Fibras; dum enim in una ceſſat refluxus, poteſt in altera perſiſtere, unde continuatio doloris.

LXXXV. In Fibris quidem confluentibus, dum in Fibra ſtimulata fit liquidi refluxus, major fit diſtractio cauſis ſuperiùs adductis, nempe ob liquidum & validiùs, & copioſiùs influens; attamen neque in Fibras confluentes perennis eſt liquidi influxus à cerebro, quin aliquis refluxus fiat, non quidem à ſtimulo Fibris confluentibus applicato; ſed à copioſiori, & validiori in illas influxu; nam influente validiùs, & copioſiùs liquido à cerebro, ſi ultra potentiam, qua partes in contractio-

nem nituntur, liquidum extendat, & diſtrahat, partes nimis diſtractæ tanta vi in contactum urgentur, ut ſuperata liquidi influentis reſiſtentia, illud in refluxum cogant, quo facto, & remiſſo momento virium, quibus partes in cohæſionem venerunt, iterum fit influxus; quare ſi liquidi refluxus in Fibris confluentibus non ſtimulatis fiat tanta vi, quanta fit in Fibræ ſtimulata, poterit & à Fibris confluentibus non ſtimulatis oriri dolor. Hinc phreneticorum errores non omnimode ratione carent, cùm verè id illis exhibeatur, quod dicunt. Senſatio enim & imaginatio, quæ circa objecta materialia verſantur, non niſi in radice, ſeu occaſione ſecundùm magis, & minùs differunt; nam ad hoc ut ſenſatio, ſeu perceptio alicujus objecti materialis præſentis fiat, nil requiritur præter fortem actionem, ſeu ut tantum refluxum in liquido cerebri producat, qui cùm minoris producatur ab objectis materialibus abſentibus, imaginatio dicitur; ideò ex illo refluxu, ſeu tanto motu elicitur ſenſatio, ſeu judicatur occaſione talis determinati motus objectum materiale præſens: Si verò per ſpirituum anomalias ille idem motus, ſeu tantus motus in cerebri fluidis excitetur ab objecto materiali non præſenti, quantus excitari ſolet ab objecto materiali præſenti; illud, ad quod hoc judicium elicere ſpectat judicat objectum non eſſe abſens, ſed præſens, cùm eumdem producat effectum, ac ſi præſens eſſet, quare patet unde hic error proveniat: Ut ſi quacumque cauſa idem fieret in Fibris refluxus ac fit ab igne, jure patiens ille quereretur ſe id pati, quod ab igne emanat.

LXXXVI. Hac alternatione influxus, & refluxus, ſeu contractionis, & diſtractionis id continget, quod eſt ſtimuli effectus, nempe quod Fibræ alternata illa contractione, & diſtractione tenuiores partes inter Fibræ componentia hærentes dimoveant, & tandem mutua inter ſe partium preſſione expellant. Sic e. g. Fibra laxa, eò quòd illius partes à minimis olei partibus à contactu arceantur, quoties illa Fibra per vehementem & influxum, & refluxum in contractionem, & diſtractionem veniat, illius minima componentia validiùs diſtracta, validiùs quoque in contactum nitentur; quare pars olei, quæ inter duo illa Fibræ componentia, ſeu particulas à mutuo in contactum niſu urgetur, tandem debet ab eorum contactu ſecedere, qua remota partes à contactu impeditæ in contactum venient, ſeu fiet major Fibræ contractio, & laxitas; ſeu relaxatio ab olei partibus inducta tolletur.

LXXXVII. Non ſolùm ſi quid intra Fibræ partes hæreat, per contractionem & diſtractionem à ſtimulo productam, exprimetur; verùm etiam, ſi quid intra Fibram, ſeu Fibræ tubulum remoretur, poteſt in motum agi. Supponatur in parte aliqua alicujus Fibræ ex confluentibus quid hærens, ita ut liquidum influens ad extremum Fibræ non perveniat, facto in altera Fibra ſtimulo, in hac ut diximus, debet fieri &

validior, & copioſior liquidi influxus; copioſiori facto influxu debet fieri major Fibræ diſtractio, ſeu dilatatio; quare facta majori Fibræ dilatatione à copioſiori influxu illud hærens, facta majori Fibræ diametro, debet poſſe promoveri, & ulteriùs progredi: ſed hoc totum non eſt quod requiritur; nam iterum ſeſe anguſtante Fibra, illud hærebit; ſed quando fit major partium diſtractio, debet quoque fieri major illarum partium diſtractarum reſtitutio, quare majori vi ſeſe reſtituentes Fibræ partes poſſunt adeò illud hærens premere, ut major ſit vis illa preſſionis Fibræ, quàm momentum, quo partes illius hærentis intra Fibram in contactum nituntur; quare ſi major ſit preſſionis vis, quàm cohæſionis momentum, dummodo obliqua ſit in hærentes partes preſſio, illæ partes debent invicem ſecedere, ſeu à contactu removeri, quare diviſæ poſſunt eſſe poro Fibræ minores, unde per illum uſque ad extremum Fibræ hinc inde excurrere. Idem quoque non diſpari admodum ratione contingere poteſt in ipſamet Fibra ſtimulata.

LXXXVIII. Si verò aliquid hæreat, non inter Fibræ partes, neque inter Fibræ tubulum, ſed ad latera Fibræ, nempe in poris, qui emergunt in membranarum à Fibris textura, utpote in quolibet textili apparet, facili quoque ratione, & movetur, & qua poteſt exprimitur. Nam ob rationem & influxus, & refluxus liquidi, variè Fibræ ſeſe contrahentes, & diſtrahentes, hærentes partes non poſſunt, quin à contactu removeant, quare à contactu remotæ partes faciliùs exprimuntur. Dein cum illud hærens intra poros ſupponatur, quoties Fibræ poros conſtituentes ſeſe contrahunt, ſeu extendunt, poros auguſtiores reddunt; quare materia priùs dimota, dein ob pori anguſtiam, magis compreſſa, & coarctata ibi conſiſtere non poteſt, & tandem à prementibus circumundique Fibris vi inde propellitur, & à Membrana ſecedit.

LXXXIX. Eadem ratione majoris motus in liquido cerebri & copioſioris influxus in Fibras, illarum fiet fortior expreſſio; quare ſi Fibræ ſtimulatis confluentes vas componant, cùm habeant majorem liquidi influxum, in majorem venient diaſtolem, quare contentum liquidum fortiùs promovebunt, quare ſi pro ſecretione aliqua requiratur illius fluidi major motus, ſtimulus ſecretionem promovebit. Si autem Fibræ illæ muſculum componant, cùm per illas copioſiùs fluat liquidum in cauſa erit, quod vi majoris influxus fibra poſſit per ſanguinem validiùs contrahi, unde partem, cui talis muſculus affixus ſit, validiùs poterit movere.

XC. Stimulus, ut ex ſe ſatis conſtat, indiſcriminatim agit, nullum ſcilicet ſpecialius liquidum in corpore eliminando, ſed Fibras concutiendo, quidquid ab illis ſecedere poteſt exprimendo, aut per glandularum poros conformatam materiam ſecernendo operatur; quare cùm ſtimulorum effectus ſit movere, ſeu ut dicitur calefacere, & evacuare,

ſeu exſicare, ibi ſolum erunt adhibendi, ubi aut motus, aut evacuationis neceſſitas hunc uſum exigat, cui ſi attentam mentem adhibeamus, & minori ægrorum incommodo, & tutius clinicem agemus, non in omni ſcilicet ut mos invaluit, capitis affectu à quacumque cauſa pendente omne ſtimulorum genus, aut ſtimulorum præcipuum veſicantia imperando.

XCI. Stimulos cum dolore fieri protuli, non quia revera in quocumque ſtimulo dolor oriatur, ſed quia in illis ſpecies contingat majoris momenti, quàm in reliquis ſenſationibus. Non ſolùm enim tactus, ſed cujuſlibet ſenſorii ſtimuli ſunt. Lingua acrioribus eſculentorum ſpiculis ſtimulata tumeſcit, & circumſtantium glandularum, non exigua fit ob Fibræ circumdantis contractionem lymphæ ſecretio. A naribus irritatis ſternutamenta fiunt & mucus depluunt. Aures à levi titillatione, nec leviter interne tument. Ipſe oculus ſi ſolem pertinaciùs intueatur, & dolet, & plorat, quin immo ipſemet animus ſi ſpecies majoris momenti concipiat, & ſtimulum parat, eò quòd ob ejus occaſionem validiùs agitati ſpiritus contractiones Fibrarum inducant.

XCII. Quid cathartica, quid emetica præter ſtimulos quorum ſi tota activitatis atmoſphæra non ultra aut ventriculum aut inteſtina, ſeu inteſtinis annexa extendatur ſolo ſtimuli titulo agere creduntur; ſin autem eorum activitas illis limitibus prætergreſſis immediato contactu in fluida cujuſcumque ordinis agat, quid aliud illis adjicitur quod ſtimulorum non eſt. Hæc tamen ſatis pro inſtituto, ne raptus occaſione dicendi extra propoſitam ſemitam abire arguar: Quæ dicta ſunt de ſtimulis, non ideo protuli, ut quid præclariſſimo BELLINO, aut adderem, aut detraherem; ſed ut videatur noſtrum hoc Opuſculum de Structura & Motu Fibræ cum illius inconcuſſa doctrina congruere, illique exponendæ & inſervire poſſe & debere.

OPUSCULUM II.
DE NUTRITIONE ANIMALI.

EAdem vivimus, ac morimur cauſa: Quod nos à fato arcere videtur, ad illud compellit. Nihil vitâ morti infenſius apparet, nihil illa affinius eſt; Per vitam morimur, quin immo ipſa vita mors eſt. Vivere abſque motu haud licet, nec moveri, quin aliquid à nobis ſecedat; quod illius abſcedentis particulæ interitus, totius eſt ruinæ rudimentum. Nec mirum noſtrum hoc corpus tam facilè laxari, nec firmioribus mixtis tanta lex pepercit, & ſi quid mirum ſubeſt,

illud eſt, tot & tenerrimis machinulis conſtantem machinam circumundique impulſam, & per momentum vigere. Cujuſcumque corporis, teſtante BOYLEO optimè experimentorum myriade de philoſophia merito, ſua eſt armoſphæra. Et duriora metalla tractata diu gracileſcunt, aut otio tradita ipſamet rubigine teruntur. At quod illis vix ævum poteſt, noſtro corpori & pauci dies adeò ſatis ſunt, ut superſint, Idcircò ne ephemera foret tanti operis mora, ac veluti fulgur ab interitu ortum non diſcriminaret, fuit per nutritionem proſpectum.

II. Conſumi noſtrum hoc corpus extra dubitationis aleam poſitum eſt; at quid & quomodo conſumatur videndum. Noſtrum corpus conſumi dicimus, cùm aut à ſolidis ſolidæ particulæ ſecedunt, aut à fluidis diviſæ extra corpus avolant; avolant verò non ab alio principio impulſæ quàm à motu. Omnia ſiquidem in vivente aut moventur, ut fluida; aut aliorum motui ſubjacent, ut ſolida quæque: Nec fluida ſimplici motu moventur, motu ſcilicet inteſtino fluidis proprio, qui quamvis oculos lateat, menti patet. Alius fluidis competit, ſanguini præcipuè, qui cæteris copioſior in corpore eſt, circularis ſcilicet, reliquis omiſſis, qui aut cum circulo haberi non poſſunt, aut ab ipſo non diſtinguuntur, qualis eſt agitativus, turbativus, &c. Simplicem motum fluidis proprium non admodum conſumptioni inſervire poſſe arbitror; hic ſiquidem ad illarum minimarum partium tollendam quietem & perfectum arcendum contactum tantum dicatus, impar videtur, vel ut poſſit ſolidorum partes dividere, vel vi ſui impetus ſuperare reſiſtentiam à minimarum particularum gravitate pendentem, illas nempè in auras elevando, quamvis horum aliquid à ſolutione ſalium experimur; adeò attamen verum arbitror ſolidorum compagem ab hoc ſolo motu non poſſe ſolvi, ut ſi hoc falſitate laboraret, fluidum quodlibet vaſis laxaret nexum, à quo contineretur, quod cùm experimento repugnet, impar hic motus huic conſumptioni dicendus.

III. Motus fermentativus, ſeu ille motus, per quem alicujus mixti partes, aut cohæſionem, aut directionem, aut gradus cohæſionis mutant, ita ut mixtum alterum aut aliud reſultet, aut quoad totum, aut quoad partes; hic inquam motus, pro ut validior, aut ſegnior eſt, ad conſumptionem concurrere vel ſegniter, vel efficaciter poteſt. Circularis verò motus quanti ſit & impetus, & activitatis, ſpirituum animalium quàm ſit energeticus motus nulli non notum, & ab his præcipuè conſumptionis ratio dependet. Per validiorem nempe ſanguinis ad vaſorum latera appulſum præ ipſorum reſiſtentia confractus veluti ſpumeſcit, ac ad minima diviſus, prævalente impetus momento, ſupra vim cohæſionis, à contactu ſolutas partes tenuiſſimas per ubique obvios meatus ſeu poros eliminat, dum reliquæ ad innumera cutanearum glandularum ſecretoria pertingentes, ibique ſecretæ, ubi ſecerniculo reſpondeant, premente

ſyſtole glandulæ extra corpus derivantur; quæ quanta ſit evacuatio præclariſſimi noſtri ac ingenioſiſſimi SANCTORII *Medicina Statica* ad ſenſum patefecit. Nec una hæc eſt evacuationis via; Et inteſtina, & renes, & teſtes, & os, & nares, & aures, & oculi, & ſi quæ ſunt glandulæ, quarum ſint in corporis extima peripheria ductus, conſumptioni dant operam. Fluidorum igitur vehementior motus, cùm abſque partium diviſione, ac ſolutione contingere nequeat, ſolutas illas partes, aut tenuiſſimas, eodem quo impetu diviſit, & extra corpus per impervios noſtris oculis meatus propellit, cæteras nec tantæ libertatis, nec tenuitatis ad ſecretoria defert, è quibus aut ſanguinis preſſione, aut ſuæ gravitatis pondere, aut ſecretorii motu foras amandantur.

IV. Et ipſa ſolida conſumi, non tamen eadem facilitate, & tam brevi, ac fluida mole decreſcere pro certo habemus. Nec ſatis illos probaſſe autumo, qui objiciunt, aut oſſium renitentem conſumptioni ſoliditatem; aut ipſorum à diuturna tabe defunctis non imminutam molem, quibus reponere poſſem, nec tantam eſſe oſſium duritiem, nec cognoſci poſſe ipſorum imminutionem; cùm non habuerimus exactam viventium molem: at illo procedendum tramite, ad hoc ut ipſorum aſſertum, utpote veritati incongruum, redarguam. Tunc poſſenr & ſolida quæque conſumi, cùm minus eſſet momentum, quo minimæ illorum particulæ in contactum nituntur, quàmvis aliqua in corpore, quæ illas à contactu poſſet dimovere; talis autem vis arduum non eſt, quod in corpore reperiatur, quod ne hæſitanter admittatur, nempe tantæ vis in noſtro corpore momentum: Quiſnam, liceat expoſcere, & praxi, & evidentia deſtitutus, crederet immenſam prope virtutem pauculas aquæ guttas exerere poſſe, quod tamen negare non audebit, cùm ipſe videris ab iſtis infinitæ minùs reſiſtentiæ pondus quodcumque elevari, quod facillimè obtinebitur, cum funi appenſum fuerit quantumcumque pondus, ita ut vix à fune permittatur ut ſolum tangat; aqua funis aſpergatur. Inſcio mirante pondus dein elevabitur, nec terram attinget; Quis tantam virtutem in aquæ cuneolis ineſſe judicaſſet, ut recluſo tramite inter funis funiculos ſeſe mutuò prementes, illos potuerit dividere, ut illius aucta diametro decurtari neceſſe habuerit, & ſecum immenſum prope pondus trahere. Dari igitur poteſt in noſtro corpore tanta vis, quæ poſſit ſolidorum partes à contactu dimovere, cùm actu illam dari experiamur. Oſſa carie corrumpi, ut paſſim in lue celtica obſeſſis intuemur, quid aliud teſtatur niſi dari motum tantæ virtutis, quo partes poſſint à legitima & naturali cohæſione dimotæ in alium, licet morboſè, niti contactum, qui tamen debilioris gradus tantam non poteſt divulſioni inducere reſiſtentiam, ut & minimo momento non poſſit ſuperari? Ulteriùs nonne obſervamus in denudato oſſe ſponte aliquando illius aliquod fruſtulum, non minimam

componentium particulam ſecedere; ſi vis dari poteſt, quæ poſſit fruſtulum ab oſſe dimovere, quantò faciliùs dabitur vis, quæ poſſit minimam componentium particulam à contactu ſejungere, ſeu ſolidæ partis conſumptionem efficere. Quid arteriarum, & venarum apertiones, quid enormia, ut vidimus & tetigimus, arteriarum aneuriſmata? Si tam validus dari poteſt impetus motûs, qui poſſit aut renitentes adeo, nec exiguarum arteriarum tunicas omnimode divellere, aut adeo extendere, ut plurimæ & magni gradus tolli debeant cohæſiones; hic verò impar erit, ut indeſinenti tenuiorum particularum ad ſolida alliſu poſſit minimas aliquas illorum particulas dimovere, ac ab aliis ſejunctas, & liberatas ſecum in auras ferre, quod idem eſt ac conſumere?

V. Quid, quæſo, immenſam quærimus potentiam, ut ſolida conſumantur, cùm longe minorem pro tanto opere ſufficere nullibi non obvium habeamus. Nec puto minorem eſſe inter particulas marmoris in contactum niſum, quàm inter partium oſſis ſit cohæſio. Quid pro marmore conſumendo requiritur: Non dicam ut boreali impetui exponatur; Non ut inter ſalſas undas mergatur, at frequens & levis manuum attritus pro hoc opere ſuperabundat. Sat eſt intueri pontes, quorum marmorea latera, aut commodo aut tutamini inſervientia, mirum quàm à frequenti manuum attritu conſpiciuntur polita. Scabra illa prius erant, nec partium aſperitatem conſtituentium alia demit firmiſſimum contactum potentia, quàm minima, ſed millies repetita manuum alliſio. Non diſpar eſt ab alliſu manuum altera in corpore potentia. Quid frequens turgentium muſculorum niſus; quid in oſſa lateralis preſſio? Nonne ſunt totidem potentiæ, quæ pro minima dimovenda particula oſſis ſufficiunt. At deſumamus à Pharmaceutica argumentum. Pro philoſophicè, ut aïunt, præparando cornu cervi, hoc in alembico ſuſpendunt & per plures dies ab affluviis ferventis aquæ madefactum tandem fit molle, ut nullo propemodum labore friabile evadat, unde præparatio. Quid aliud in corpore vivente contingit, circumquaque effluviorum agmina emergunt, quæ non aquea tantum, ſed ſalinis cuſpidibus aſſociata quamnam vim exercere non poſſunt in ſolida in quæ impingunt? Non eſt meus animus probare, aut ceræ adinſtar flecti poſſe oſſa, aut veluti præparatum cornu cervi friabilia evadere, ſed hoc ſatis ſit oſtendere ab harum tenuium partium occurſu non poſſe, quin aliquæ & extimæ oſſium minimæ particulæ à contactu recedant, unde conſumptio. Non enim tam inefficax eſt horum effluviorum vis, ut illas particulas à contactu dimovere non poſſit: nam non puto oſſa adeo regularibus particulis, ſeu illius figuræ conſtare, ut nulla, nec minima interſtitia relinquantur, inter quæ velut tot cuneoli intrudi non poſſint minima effluviorum ſolida, à quibus fiat aliquarum particularum à contactu remotio,

motio, quæ & per minimum recedentes ob tantam eorum exiguitatem, & ſecedere opus habent. Hæc ſufficere poſſe arbitror, at non poſſum, quin & illud afferam, quod habetur in aureo dicam libello ſapientiſſimi DOMINICI GUILELMINI in Patavino Archilycæo Medicinæ Theoricæ Profeſſoris primi ac præſtantiſſimi *de natura ſanguinis & conſtitutione*, videlicet naturaliter nobis morti obviam eundum, eò quòd per vitiatas ſecretiones, tandem S. M. fatiſcere oportet, à qua, cùm quæ vitæ neceſſaria ſunt, elici non poſſint, mors debet ingruere. Tantum verò ſecretionum vitium non aliunde, quàm à vitiatis glandularum poris, qui per continuum fluidorum tranſitum attriti, ac ſolidiorem aliquam ſubſtantiam deperdentes, vitiari in figura neceſſe habent, per quod ſatis ſuperque probatum habeo ſolida quoque conſumi.

VI. Determinata cujuſcumque partis, quâ fluidæ, quâ ſolidæ conſumptione, videndum modo ſupereſt, & à quo, & quomodo nutriantur. Nutritionis nomen genericum eſt, eò quòd in inferiora diviſibile ſpecies nonnullas contineat. Dum enim corpus quantum à ſe per conſumptionem dimittit, tantumdem per alimentum recipit, hæc legitimè nutritio appellatur; dum verò appoſitum excedit conſumptum, augmentatio; cum conſumptum ab appoſito non æquatur, decreſcentia, ſeu imminutio apud Jatros audit.

VII. Partium non una craſis, quinimmo ſingularum ſpecificæ ſeu propriæ affectiones, quapropter nec eadem nutritio unicuique par eſſe poteſt: Alia enim oſſium, ac cartilaginum textura, alius membranarum ac muſculorum color, varius in viſceribus contextus; Non eadem enim ſubſtantia lienis, ac pulmonis, non eadem hepatis, ac cerebri; Quare vel non eadem pro nutritione materies, aut non idem ejuſdem materiæ nutritiæ modus.

VIII. Cùm nil æque ac legitimè inſtituta diviſio ad diſcendorum captum prædiſponat, conſtitutivas humani corporis partes dividam, à quarum diviſione dilucida, ut ſpero, & brevitati ſtudens methodus emerget. Quod ergo in noſtri corporis ambitu continetur, aut nerveum, aut ſanguineum, aut adipoſum eſt; quæ an ritè fuerit inſtituta diviſio per cujuſlibet partis ad propriam claſſim reductionem patebit; non ea tamen eſt omnium partium homogeneitas, ut una, partim tamen, in duplici claſſe conſtituenda non ſit, quinnimo nec ſimplicitas adeo arctè ſumenda, ut quid compoſitum non admittat; nam cùm harum partium ſit judex oculus, & cùm hunc minima aufugiant, ea ſimplicia dicimus, non quæ rationis trutina, ſed oculi judicio judicantur. Hoc tamen non exactum diſcrimen, longe eſt, quod inſtituto noſtro, aut veritati noceat.

IX. Ad nervea referenda duco oſſa, cartilagines, tendines, ligamenta, membranas, tunicas, ac demum albicantia omnia. Ad ſanguinea,

muſculos omnes, hepar, lienem, glandulas, ac demum alias partes, ſi quæ ſunt rubore ſuffuſæ. Ad adipoſa verò ipſummet adipem quocumque in loco ſitum, ſive varias nomenclaturas hîc ſortiatur, ut ſevi, pinguedinis, & adipis pro liquationis facilitate, aut liquidi concretione, ad quæ referendum eſt & omentum, & oſſium medulla. Statutis partium claſſibus, & ad claſſes revocatis, quænam ſit harum partium materies, & diſpoſitio videndum. Quidquid noſtra organa conſtituit aut fluidum, aut ſolidum eſt: Solidum verò nihil aliud eſſe puto, quàm minimorum æquè, ac variè diſpoſitorum vaſculorum congeries. Si fluida excipias totum corpus totum vas eſt. Ne paradoxon hæc hypotheſis redoleat, id enodandum eſt quod magis hypotheſi fulciendæ contranititur. Æquè abſurdum videtur vaſculorum congeriem aſſerere oſſa, ac mollitiem oſſibus tribuere; quapropter quàm abſonum ſit noſtrum aſſertum primo intuitu cuique apparet.

X. At non adeo nudæ autopſiæ fidendum, ut à ratione recedamus: ſatis enim noſtra libertate abutentes, ut ingenioſiſſimè ediſſerit Doctiſſimus Mallebranche, per ſenſuum præjudicia in errores incidimus. Et mentis ſtandum ratiocinio, à qua tutiùs veritatem eruere poſſumus. Oſſa igitur non pertranſeunti intuitu ſunt perpendenda, ſed uſque ad prima illorum ſtamina veritatem inquirentibus nobis eſt deveniendum. In prima hominis in ovo ichonographia oſſium ſoliditatem reperiri non arbitror; quare in primo fœtûs exordio, aut alius materiei, aut alterius texturæ illa eſſe dicendum. Si oculos noſtros accuratiſſimi Kerkringii cultro minima prætereuntes aſſociabimus, cum ipſomet oſteogeniam perpendentes intuebimur; quantum interſit inter embrionis & perfecti humani corporis texturam diſcriminis: Oſſa quippe, dum prima ipſorum ſtamina in rudi fœtu emergunt, duritiem, quam in adulto, præ ſe ferunt, non obtinent; quinimmo adeo mollia ſunt, ut ſint nervis ſimillima, nec tantùm cum nervis ſimilitudinem habent, ſed ſunt ipſimet nervi, adeo quæcumque nervorum requiſita obtinent, jure dicendi; Sunt igitur oſſa in primo exordio cocta nervorum congeries, quæ tandem temporis tractu ſolideſcit. Notum ex phyſicis arbitror corporum ſoliditatem non aliunde pendere, quàm ab arcta partium textura, ita ut duo minima corporis componentia ſecundùm aliquam planam faciem ſe perfectè contingant, cum maxima poſſibili renitentia ad diſtractionem pendente à gravitate aërei cylindri ſuperincumbentis; ita ut tota vis cohæſionis pendeat à vi aëris prementis, non verò à ramoſarum partium mutuo amplexu, cùm & magis plana ſit agendi ratio, & magis quoque conſonet rationi, & experimentis. Notum autem eſt, duo perpolita marmora ſuperimpoſita diſtractioni, ſeu ſeparationi reniti. Accedit huic pariter & illud *Ottonis Guerikæ* experimentalibus tentaminibus celeberrimi experimentum: Secto enim in hemiſphæria æneo globo ac exantlato aëre, iterùm adamuſſim ac-

commodatis hemiſphæriis, ac per tenuem ceram commiſſis, ccto hinc inde annexis equis, ac in contrarias partes actis, æneus ille globus, quanta quanta fuerit equorum vis, divelli non potuit; patet igitur preſſionis vis, qua non abſonum eſt aſſerere corpora cohærentia divulſioni reniti. Et oſſa hac lege ſolideſcunt, quorum particularum perfectus contactus à ſola eorum textura, ac Fibrarum tum externa, tum interna diſpoſitione erui poteſt. Nerveus ille Fibrarum manipulus pro oſſe conſtruendo talem nactus eſt dipoſitionem, ut adveniente ob augmentationem uberiori alimento, non ſecundùm quamlibet dimenſionem ſeſe explicare poſſit. Fibrarum enim longitudinalis diſpoſitio non poteſt quin impellenti, cùm majus ſit impetus momentum, quàm Fibrarum tunc tenellarum reſiſtentia, ſecundùm longitudinem cedat; hinc oſſis elongatio, quæ tandiu procedit, quouſque æquantur & impetus & reſiſtentiæ momenta. Neque verò ſecundum profunditatem, aut latitudinem, cùm hæ in ſolidorum ſphæricitate, aut analoga, & proximiori ſphæræ figura pari paſſu procedant, cùm conſequatur peripheria diametrum, admodum extendi poſſunt; injecto enim à circumcingente perioſtii tunica veluti vinculo, partes illæ ſtipatæ ad extra extendi non poſſunt, ad intra ergo premente adhuc uberiori alimenti penu extenduntur, quare ab interna expanſione, & coacto alimento anguſtiora quotidie effici debent ipſorum foramina, quare parciori, ac ſtrictim affluente ſucco nutritio, hic partibus tum prementis impetu, tum partium nutriendarum reſiſtentia arctè adhæreat oportet, à cujus firma adhæſione, ſeu contactu ſoliditas emergit.

XI. At duplici aggredi poteſt difficultate noſtra aſſertio, & primò aut nullum eſſe perioſtii vinculum, non eò quòd ſit perioſtium, ſed quia non poſſit ſatis oſſibus ad extrema nitentibus reniti, aut ſi quid patiuntur oſſa à perioſtio in extenſione, hoc tolli poſſe à protruſione, ſeu ab elongatione Fibrarum perioſtii: Altera verò difficultas eſt. Suppoſito oſſa non poſſe ad extra extendi, poſſunt quidem ad intra, nempe ad cavitatem medullarum, ſeu ad internum & magnum oſſis foramen.

XII. Primæ primò reſpondeo: Si perioſtii Fibræ quomodolibet eſſent diſpoſitæ, ſeu mavis omnes excurrerent ſecundùm oſſis longitudinem, omittere poſſem non multum impedimenti oſſium expanſioni ab his futurum eſſe; at cùm irregulariter admodum procedant, & cùm ut plurimum ſpiraliter, tranſversè ac circulariter ad os ferantur, quantum ab hac diſpoſitione oſſium expanſioni impedimenti evenire poteſt, facile eſt elicere. Inſuper Fibras perioſtium conſtituentes ab affinibus muſculis duco, quæ eodem modo oſſi annectuntur, ac in muſculo ſunt diſpoſitæ, & prout reſpectu ad os ſitus eſt muſculus, quare poſſunt quidem mole augeri Fibræ os circumveſtientes, ſed ab earum aug-

mento nulla oſſis extenſio provenit; cùm enim circulariter os ſtringant, ſi augeantur, ſecundùm quamlibet dimenſionem augentur; quare poſſunt quidem quoad longitudinem auctæ os non adeo premere, at cùm ſimul & augeantur profunditate ſeu per latum extendantur, debent magis quàm antea premere; quare quantum remittitur ob longitudinem, tantum demitur ob profunditatem; idcirco ab earum augmento nulla oſſium ad extra extenſio ſperanda eſt. Hac eadem de cauſa ſeu propter hanc Fibrarum, ſeu perioſtii diſpoſitionem circa os aut elici, aut confirmari poteſt oſſium ſoliditas; nam

XIII. Quilibet muſculus oſſi tendine adhæret, à cujus Fibris perioſtium oriri puto. Muſculus ad hoc ut ſuo fungatur munere, nempe ad hoc ut moveat, turgere ac inflari opus habet. Inflatio ac muſculi turgeſcentia non eadem ubique eſt, cùm tota ferme ſit in ventre muſculi, aliqualiter quidem ſed minimum inflato tendine, & hunc turgeſcere certum eſt, non à toto illo, quod in ventre muſculi turgeſcentiam parit, ſed à copioſiori in tendinis Fibras ſpiritus influxu, quare turgentibus tendineis Fibris comprimi ac coarctari magis debet os; ſed neque turgente tendine adhuc noſtrum viget cogitatum: Turgente muſculo ipſius tendineæ Fibræ decurtantur, ac verſus ventrem muſculi trahuntur; quare magis abbreviatæ & expanſæ magis comprimunt os, cui adhærent, ac tanta eſt earum tenſio ſeu abbreviatio, ut os trahant. Modo quid ab hac Fibrarum contractione oriri debet, videamus. Tractæ Fibræ, ſeu abbreviatæ neceſſitate mechanica debent ſtrangulare os, quod cingunt, ac valida circumpreſſione Fibrarum oſſis anguſtare foramina, per quæ pauculus poſſit ingredi ſuccus, ab eadem quoque preſſione ita internæ ſucci nutritii partes premuntur, ut neceſſe habeant ob preſſionis vim perfectè, quoad poſſunt, ſeſe contingere, expreſſo fluidiori perfectum impediente contactum; quare patet à muſculi turgeſcentia, ſeu inflatione, & promoveri & perfici poſſe oſſium ſoliditatem.

XIV. Alteri difficultati brevius repono primò non quodlibet os magna cavitate donari, ſed tantùm pauciora; dein verò & cavitas eſt perpendenda; Eo enim modo cava ſunt oſſa ut facilè ad intra extenſio fieri non poſſit. Sicuti enim fornices, quò magis deſuper premuntur, eò magis in ſitu firmantur, ob determinatam aut laterum, aut marmorum diſpoſitionem, ſeu ſtructuram; à pari quamvis à circumſtringente perioſtio oſſa premantur, attamen ob determinatam Fibrarum diſpoſitionem intraflecti non poſſunt: Inſuper talis eſt illarum Fibrarum mutuus complexus, & unio, ut niſi illa laxata ipſæ quidem dividi non poſſint; quare nec figuræ adjumento, ob tamen implicatum Fibrarum ordinem, una ſine altera introcedere non poteſt; quare omnibus circum ſeſe lateraliter prementibus, ac æque divulſioni renitentibus, interna cavitas non occluditur; unde inconcuſſa patet ſoliditatis ratio.

X V. Idem cartilaginum exortus, eadem eſt ac oſſium metamorphoſis; antequam enim oſſa ultimam acquirant duritiem, dictante obſervatione cartilagineam mollitiem induunt; quinimmo nonnullæ cartilagines in viris, deſunt in ſenibus, cùm oſſeam ſoliditatem acquiſierint; & in aliis quoque partibus hæc metamorphoſis obſervatur: Diſſecto enim pro meo obeundo munere in Anatomico Theatro cujuſdam ſubita morte denati cadavere, reperii à cordis baſi uſque ad exitum emulgentium totam, quanta erat omninò oſſeam aortam, à quo facile fuit deducere inopinæ mortis cauſam, cùm deſcendens præcipue cavæ truncus diſtentus fuerit concreto ſanguine, at extra conſuetum ordinem ingentis ſatis diametri ob impeditum tranſitum per cor à ſufflaminata aortæ ſyſtole.

X V I. Tendines eſſe vaſa & à limine anatomen ſalutanti in propatulo eſt; nam cùm nihil ſint præter nervearum Fibrarum congeriem, & cùm Fibræ nerveæ vaſa ſint dictante ratione, patet & tendines vaſa eſſe; idem intellectum cupio de Fibris tendineis, non collectis, ſed ſejunctis, & per muſculi ventrem diſſeminatis, quæ niſi inter ſe contiguæ ſint, tendini tamen ſunt continuæ, ita ut quot ſunt in muſculi ventre, tot ſint numero in tendine, ſeu cauda, aut capite muſculi. Non conteram tempus circa probationem & membranas, & ligamenta vaſa eſſe; nam cùm hæc Fibris nervorum conſtent, vaſa ſunt. Sub membranarum numero notum eſt haberi peritoneum, pleuram, viſcerum omnium tunicas, cerebri meninges, arteriarum & venarum non muſculoſos parietes; non ita tamen ſimpliciter nervis hæc conſtantia duco, ut præfatus ſum, quin aut glandulas, aut ſanguineum aliquod vas non inutili inſtituto admittant.

X V I I. Ad ſanguinea referenda protuli, & muſculos, & hepar, & lienem & glandulas cum reliquis. Per ſanguineum id intelligo, quod vel ſimpliciter à ſanguineis conſtruitur vaſis, vel horum maximam partem in ſe recipit. Demptis tendineis Fibris tum coactis, tum ſejunctis, necnon illis Fibris, à quibus tendineæ interſecantur, ac parallelæ detinentur, muſculum ad ſanguinea refero, neque ejus perinchyma compactum arbitror, ſanguine in Fibrarum interſtitiis effuſo, & coagulato; ſed illas ſanguineas & rubicundas ſtrias, tot ſanguinea vaſa duco, exilia quidem ſed ſanguine referta, ita ut inter geminum ſanguineum vas intercedat nerveum, aut inter gemina nervea intercedat ſanguineum, quod nil aliud eſt, quàm prolongata arteria, aut in confinio deſinentis arteriæ venarum exortus, quæ ab arteriis non differunt, niſi per tunicarum, non numerum, ſed tenuitatem, quæ habetur ob longum nimis arteriæ proceſſum quapropter gracileſcendo venam conſtituit.

XVIII. Non novum eſt, & ſi novum, non rationi inconſonum, glandulas arteriarum & venarum glomeres eſſe, non tamen ruditer, ſed mirabili diſpoſitarum artificio; quare cùm hepar ſit maxima glandula, dete-

gente MARCELLO MALPIGHIO celeberrimo Anatomicorum Coryphæo, cujus coruſcans nomen, aut perſtrinxit minus impudentis invidiæ oculos, aut rabidè latrantis linguam avulſit, jure ad ſanguinea retulimus. Quid lien ſit ab eodem nunquam ſatis laudato omnes recepere, & cùm maxima illius viſceris pars ſit ſanguineorum vaſorum ac glandularum mira diſtributio, & hic illuc referendus. Quid de pulmonibus, qui quoad innumeras ſanguineorum vaſorum propagines ad ſanguinea, quoad verò membranoſas cellulas, ac bronchialia antra ad nervea ſunt ablegandi.

XIX. Et adipoſa ad trutinam examinis revocanda, ſive enim adipoſus panniculus intelligatur, ſive omentum, aut oſſium medullæ, inter quæ non multum intereſt diſcriminis; ſi demas contenta ſint hæc liquida necne, nil præter vaſa reperies; cùm verò omentum ſit veluti adipis emporium & centrum, quidnam ſit cum MALPIGHIO perſcrutandum. Omentum eſt tubulorum, ſeu ſtriarum, ac ſacculorum acervus racematim undequaque diſtributus. Hi ſacculi, ſeu lobuli ſunt veluti inteſtinula oleoſo ſucco referta. Cùm hoc ſit omentum, & cùm ejuſdem naturæ ſint membranæ omnes adipoſæ, quæ in corpore reperiuntur, duo hîc ſunt perpendenda, & ſacculi continentes, & ſuccus contentus. Cùm verò ſacculi illi ſint, autopſia teſte, membranacei, quinam ſint, & quò ſint referendi patet: Quodlibet enim membranoſum nerveum eſt, quare in nerveorum claſſe collocandi. Non ea tamen facilitate de adipoſa materia ratiocinandum, & MALPIGHIUM & ſectatores hæſitantes reperio circa adipis & generationem & legitimum uſum.

XX. Hiſce præjactis modo inſtituto inhærebo, & nutritionis modum perquiram. Ab illo exordiar, de quo noviſſimè ſermo fuit, nempe de adipoſis. Adipoſa tunc nutriri autumo, ſecluſis continentibus, cùm ubertim intra membranacea illa marſupia oleoſus ſuccus deponitur, at quomodo ſegregetur, hoc opus, hic labor eſt.

XXI. Succum hunc à nervis non elici unicuique notum arbitror, nec enim illa via apta, nec ſuccus ille congener eſt, quare à ſanguine deducendus ſupereſt. Non adeò tamen latet quid ſit adeps, ac quomodo ſeparetur. Oleoſum hunc eſſe ſanguinis ſuccum, ac ex craſſioribus ſulphuris partibus conſtantem, ſatis ab ejus inflammabilitate, levitate, lentore, ac facili conſiſtentia evincitur; Quoad verò ſecretionem ſpectat, ſolum conjecturæ, huic inſuper nec plurimis rationibus firmatæ locus eſt. Per ſanguifluorum vaſorum porulos oleoſum hoc tranſſudare nimis abſonum videtur; nam ſi hoc verum foret, ubicumque eſſent vaſa ſanguiflua, & adeps colligendus eſſet, quod obſervationi adverſatur. Neque rationi conſonum judico, pinguiorem chymi partem aut per ventriculi, aut per tenuium inteſtinorum porulos tranſſudantem omentum conſtituere, à quo veluti ab alio adipis corde ad univerſum corpus per propria vaſa oleoſus hic ſuccus diſtribuatur.

XXII. Quare cùm ſimplex ſit noſtræ hujuſce machinæ agendi modus, & cùm hucuſque detecta ſint hujus veritatis ſuffragia, huic inhærendum, & quantum in operibus ſimplicitatem intuemur, tantumdem nobis ſimplicitas hæc indaganda. Quod intra hoc corpus ſecernitur per figuram, motum, & magnitudinem ſecernitur, quod fit ope glandularum, de quibus aut in genere, aut in ſpecie non tot quin plures egere, qua ratione, & adipis ſecretionem fieri juvat confiteri; quod verò microſcopiorum acuties nondum detexerit, oblinenti liquido, prout conqueſtus ipſe MALPIGHIUS, microſcopiorum aciem retundenti forſan tribuendum. Hoc ergo per non irrationalem conjecturam ſtatuto, adipoſarum partium nutritionem tunc fieri ſtatuo, cùm ſatis magna oleoſi ſucci quantitas per adipoſas glandulas ſecreta intra ſacculos colligetur, cujus fidem ſuperans obſervatio in hiſtoriis medicis mihi legenda contigit Viri cujuſdam adipoſum panniculum ſub cute ſtratum ſemiſſem ulnam profunditate excedere.

XXIII. Hîc data occaſione liceat noſtras conjecturas circa nonnullarum glandularum ſtructuram exponere, & præcipuè circa adipoſas, quas credimus & lactiferas. Accepta eſt apud Jatros hypotheſis ſecerniculum quoddam eſſe glandulam, quæ non quodlibet indiſcriminatim ſecernat, ſed id ſolum, quod illius ſecerniculi poris, & quoad magnitudinem, & quoad figuram, ſecluſo hîc motu, correſpondet. Mixtum heterogeneum ſanguinem eſſe, tum ex ejus ſyntheſi, tum ex analyſi facilè elicitur; quare ſecernenda non unius tantùm indolis, ſeu figuræ, & magnitudinis eſſe in propatulo eſt; alia enim tenuia, alia craſſiuſcula eſſe oportet; quare & eorum cribra variæ admodum magnitudinis eſſe neceſſe arbitror, ſi, ut probabile reor, dantur glandulæ ſecretioni adipoſæ materiæ dicatæ, eas non eſſe ejuſdem ſtructuræ, ac cæteras in reliquo corpore mihi videor poſſe aſſerere; nam meo judicio arbitror, tum particulas proximè conſtituentes adipem, tum lac, ſeu ipſum chymum craſſiores eſſe, ſeu majoris molis cæteris partibus, quæ ſanguinis maſſam conſtituunt. Quod verò partes lactis, ſeu chymi cæteris ſint craſſiores per ſe patet; nam chymus primum eſt ſanguinis rudimentum, ſeu chymi partes nondum illos reliquere contractus, ſeu in illas minutiores particulas diviſæ ſunt, quæ neceſſariæ ſunt pro induendo ſanguinis charagmate, quæ diviſio non niſi longiori inter ſanguinis partes attritu, & ad vaſorum latera per repetitos pluries circuitus alliſu, haberi poteſt. Adipis quoque partes, & reliquis in ſanguine hoſpitantibus partibus majoris eſſe diametri, ſeu plures minimas partes habere per contactum unitas, multum veritatis agnoſco, ut concedatur. Primò facilis earum partium concretio indicat non tam minimæ eſſe molis, ut diutiùs à tenuiori aëris parte poſſint in motu detineri, unde fluiditas. Secundò butyrum, quod adipi analogum valde eſt, non ingenti labore à lacte ſecernitur; unde arguendum nec tam minimæ eſſe molis, nec tam paucas inter illius componentia cohæſiones eſſe, ut

diuturno labore opus ſit pro illius ſecretione. Tertiò oleoſæ ſeu adipoſæ partes nonne ſunt fluido aqueo leviores? attamen fluidum aqueum, & faciliùs conſumitur ab igne, & in majori motu conſervatur ab aëre; evidens ſignum, particulam unam fluidi aquei minorem reſiſtentiam parere igni, aut aëri, quàm particulam adipis; nam ſi eadem ab utraque particula emanaret reſiſtentia, eodem momento impetus poſſet eodem tempore & aqua, & adeps conſumi; ſed cùm non conſumatur eodem tempore & eodem impetus momento; dicendum eſt majorem reſiſtentiam parari à particulis adipis, quàm particulis aquæ, ſed partes adipis leviores ſunt partibus aquæ; partes igitur adipis erunt majoris molis, quàm particulæ aquæ. Si verò reponant non magnitudinem molis, ſed figuram in cauſa eſſe, cur partes adipis difficiliùs aqua igni expoſitæ conſumantur: quæro cur quà tranſit aqua, adeps tranſire non poteſt; hoc equidem nonniſi à pororum anguſtia, quæ permittit aditum tenuioribus particulis aquæ, occludit verò particulis adipis: ſupponatur etiam conceſſionis gratiâ particulas aquæ eſſe figuræ omninò ſphæricæ, & particulas adipis cujuſcumque alterius figuræ: Vel particula aquæ occupabit majus ſpatium, quàm particula adipis, vel non; ſeu diameter particulæ aquæ major ſit quàm diameter particulæ adipis: ſi aqua habebit majorem diametrum, quà tranſibit aqua, tranſibit & adeps; ſed adeps non poteſt tranſire quà tranſit aqua; ergo diameter particulæ adipis major erit, quàm diameter particulæ aquæ; ergo adeps majoris erit molis particulis aquæ. Ac demum reliquis ſanguinis partibus craſſiores eſſe, niſi ulterius probem, argui poteſt ab ipſius diuturna mora in ſacculis adipoſis, & ab ejus præcipuo uſu, tum quoque erui licet ab illis corporibus, in quibus abundat; Nam intuemur pinguiores non valdè celeri ſpiritu donari; & eorum fluida non admodum concitato ferri motu, unde partes chymi non admodum diviſæ facile potuerunt adipoſas partes, ſeu eorum dicam butyrum ſecernere, quod laboribus, aut vigiliis, aut ſtudiis conſumitur, ſeu illis omnibus, quæ poſſunt fluida in motum citatiorem urgere, per quem diviſæ illæ partes facilè à quiete abripiuntur & per cutis ſpiracula emergant.

XXIV. Statuto, ea qua potuimus brevitate, ne à ſemita nimis digrederemur, particulas adipis majoris eſſe molis cæteris ſanguinis partibus, dicimus eam, quæ paſſim habetur apud celebriores Anatomicos, glandulæ ſtructuram hujus ſeparationi accommodatam non eſſe; nam cùm arbitrentur, ut de facto in reliquis glandulis contingere puto, excretorios tubulos minoris longe eſſe diametri, quàm ſit aut arteria afferens ſanguinem, aut vena reportans, per hos ductus excretorios dico particulas adipis ſecerni non poſſe; nam ſi tubulus ſecretorius tantæ ſit diametri, ut quæcumque partes per illum tranſire poſſint, ſolæ adipoſæ non tranſibunt, ſed ſi hæ tranſierint; cùm ſint majoris molis, & reliquas tranſire

poſſe

poſſe puto; quare nulla continget ſecretio; ſed talis glandulæ ſtructura requiritur, quæ inverſo modo ſecernat, nempe craſſius detineatur, ac protrudatur tenuius. Pro quo concipiatur glandula adipoſa veluti inteſtinulum cœcum, ſeu veluti ſacculus oblongus, nempe ex parte orificii patulus; ex altera verò parte cœcus, ſeu occluſus: Ad orificium illius ſacculi oblongi hiet arteria, quæ in illum ſacculum ſanguinem effundat; ſint verò hinc inde ad latera ſacculi, utpote ſunt ad latera inteſtinorum vaſa lactea, tot poruli, ſeu tot minima vaſcula, quorum diameter tantus ſit, ut minor ſit diametro particularum adipis, & vel major ſit, vel æqualis diametro cæterorum ſanguinis componentium, ita ut per illa vaſa, ſeu venulas reliquus ſanguinis poſſit refluere, præter particulas adipis, dico in hac glandula poſſe fieri adipis ſecretionem; nam ſi ſanguis totus in illo oblongo ſacculo ſeu inteſtinulo effuſus, totus inquam poſſit per lateralia vaſcula abſorberi præter craſſiores adipis partes; craſſiores adipis partes in illo ſacculo remorabuntur, ac dicentur à ſanguine ſecretæ.

XXV. Nec officit noſtræ hypotheſi quòd quis aſſerat, à craſſioribus adipis particulis occludi poſſe lateralium vaſculorum ora, ita ut nec tenuioris ſanguinis partes per illas poſſint permeare, unde maximo animalis incommodo ſanguinis mora. Cui dico, difficillimè à craſſioribus particulis omnia, quæ plurima credimus, lateralia adipoſæ glandulæ, vaſa occludi poſſe, & tantò difficiliùs quantò hæc occluſio impediri poteſt à ſiſtaltico glandulæ motu, ut paſſim intuemur in frugum ſecerniculis, quorum pori ex. gr. dicati pro ſecretione mili non occluduntur à majoribus granis tritici, atque hoc ob cribri motum, ſeu ſucceſſionem: A pari puto oriri idem poſſe in glandula non ſolùm hac noſtra adipoſa, verùm in qualibet alia, cùm ubique ſit eadem ferme difficultas; at ſucceſſorius glandulæ motus huic conſulit incommodo. Nequidem eam infringit, ſi iterum reponat, aucta adipis mole in ſacculo illo oblongo tandem nonnulla lateralia vaſa, ſeu venulas occludi oportere; quare venæ illæ abſque ſanguine forent, & difficiliùs reliquus ſanguis ab arteria in glandulam effuſus à minoribus ſeu paucioribus vaſculis deferretur. Huic reſpondere poſſemus quid intereſſe, quod nonnulla lateralia vaſa claudantur, ac venæ otientur ſine ſanguine revehendo? Inſuper in his vaſibus non tam infrequens eſt mutua inoſculatio, ut adhuc aliquid deferre non poſſint: Alteri verò dico; ſi difficiliùs ſanguis à paucioribus non occluſis vaſculis deferretur, majorem pareret ſanguini antecedenti arterioſo reſiſtentiam, quare parciùs ab majorem reſiſtentiam in glandulam effunderetur, unde parcior faciliùs poſſet à paucioribus vaſis deferri, unde patet & alterius difficultatis ſolutio.

XXVI. Hac noſtra admiſſa hypotheſi, faciliùs & erui, & explicari

poteſt adipis uſus, ſive quod hic collectus ſit pro cuſpidalium particularium, ſeu ſalium in ſanguine hoſpitantium correctione, ſive hic veluti nutritiæ materiæ emporium reſervetur, non quod ſic præciſè nutritioni inſerviat, ſed diverſimode elaboratus, ut videbimus. Ulterius noſtro cogitato favere videtur ipſe MALPIGHIUS accuratiſſimus, ubi de omento aït: In ranis tandem pertractandis hoc obſervavi, dum languide adhuc redit in cor ſanguis, in trunco venæ portæ, cui appenduntur expoſitæ oleoſæ ſtriæ, videre eſt conſpicuas guttulas olei, compreſſis præcipue ſtriis, quæ una cum ſanguine in hepatis cavum rapiuntur, &c. Quænam excogitari poteſt via per quam adeps è ſacculo tranſierit in venam portam: Hîc vides quàm inutili inſtituto multiplicanda ſunt vaſa, per quæ adeps in ſanguinem commeet; Nos verò aſſerimus, ideo oleoſas guttulas irrepſiſſe in ſanguinem, quia per compreſſionem ſtriarum adipoſarum ita potuerint extendi vaſorum lateralium ſacculi adipoſi ora, ut non ſolum potuerint tranſire particulæ reliquæ ſanguinis, ſed ipſe collectus adeps vi compreſſus debuerit per venarum oſcula è ſacculo exire, & ſanguini in porta innatare: Hinc patet, cur quædam animalia per plures menſes abſque cibo degant, prius tamen bene paſta & pinguia, ut feruntur urſi, taxa &c. Non arbitror collectum omnem ſuccum pro diuturna reparatione contineri in vaſis ſanguifluis, ſed colligi, ut ſatis grandis adipis copia teſtatur, in ſacculis adipoſis, qui dein paulatim, ſic exigente indigentia, poſſit ſanguini communicari. Nec difficilior eſt hujus tranſitus ratio. Dico primò adipem ſub forma adipis venas non ingredi, ſecus nulla foret ratio ſecretionis, ſed mutata illarum partium figura. Dico ſecundò duplici ratione ſanguinis motum tardiorem eſſe debere; quando abundans eſt rudiori adhuc chymo, quàm cùm ille, aut tenuis factus fuit per plures circuitus, aut per ſecretiones à S. M. defecit, nempe & propter majorem fluidorum copiam, unde plures reſiſtentiæ, & propter ſpirituum minorem impetum à craſſioribus ſanguinis partibus coercitum. Quoties igitur ſanguis aut per repetitos circuitus effœtus ſit pinguioribus partibus, vel quia illas conſumpſerit pro animalis nutritione, vel pro ſecretione in ſacculis adipoſis, ſanguis urgebitur majori motu; quare tanto impetu arterioſus poterit ferri in ſacculos adipoſos, ut major ſit irruentis ſanguinis impetus, quàm niſus in contactum minimarum particularum adipem componentium; quare particulæ illæ diviſæ, ita ut amplius non habeant eam diametrum ſeu magnitudinem, quæ per poros adipoſæ glandulæ permeare non poterat, venas pervadent & cum reliquo ſanguine ulterius circulantes eouſque dividentur quouſque poſſint, aut nutritioni, aut reliquis animalis uſibus inſervire; & tandiù eorum vita ſine novo cibo poteſt durare, quandiù ſatis adipis eſt in ſacculis pro animalis & reparatione & conſervatione adminiſtranda,

quæ cùm magna ſit per multum durant. Et hæc eſt expeditior via pro explicando & uſu & tranſitu adipis. Plura non proſequor, ne longior fiam, quid dicendum & in cæteris animalibus ob exercitia adipem deperdentibus ex dictis patet. Hìc forent nonnulla dicenda de glandulis lactiferis, quarum ſtructuram glandulis noſtris adipoſis ſimillimam reor ob adductas rationes, niſi unius doctus diſcrimine, dummodo tamen verum non ſit, è thoracico ductu nonnulla lactea ad mammas ferri, quod nondum firmiter ab ullo & demonſtratum & confirmatum eſt, huic tamen ſuperſedeo, alibi forſan data occaſione tractaturus.

XXVII. Et qua lege nervoſi ſyſtematis reparatio ſuccedat ſecundò noſtras indagines promeretur. Quid ſit hoc nervoſum genus, quidque ſub ſe comprehendat ſuperius enunciatum fuit, quapropter quid nervi ſint exhibendum. Nervus (hîc ſejunctim de qualibet Fibra nervea loquor, non de nervulorum, aut minimarum Fibrarum faſciculo nervum unum in ſuo principio repræſentante) eſt tubulus, ſeu corpus teres oblongum, cavum, non diviſibile in alia corpora cava: cùm verò oblongum rotundum ſit vas, plura ſimul collecta, & in unum faſciculum coacta adamuſſim inter ſe non uniuntur, ita ut nulla intercedat vacuitas, ſeu intercapedo inter unum & aliud, quod ſolùm figuris pentagonis, quadratis & triangulis æquilateribus competit, quare cùm his figuris non donentur, interſtitia relinquere opus habent. Non injucunda forſan parecbaſi hîc meas poſſem de cerebro conjecturas exponere, quoniam partis mollities, ac componentium exiguitas oculum aufugit, & cultri aciem eludit. At cùm plurimorum ingenia defatigarit tantum opus, tum ratione partis, tum ratione muneris, quamvis hujus non imperviæ mihi ſuppetant phænomenon explicationum ideæ, maturius acturus tantum facinus aut omittam, aut dimittam. Nervorum origo, aut autumare modo licet, non à cerebri baſi, aut medullari ſubſtantia petenda eſt, ſed à primo eorum fonte, nempe à corticali cerebri parte à glandulis ſcilicet, à quibus primò emanat. Nil enim aliud ſunt nervi, quàm cerebralium glandularum ductus excretorii, quorum plurimi ſimul collecti nervorum faſciſculum conſtituunt.

XXVIII. Duplici ſucco turgent nervi ab eodem tamen fonte derivato, ac unica ſecretione ſecreto, tenui altero celerrimi motus, minimæ molis, maximæ activitatis, ætheri analogo, ſpiritu ſcilicet animali; minus tenui altero, cui ſcilicet minoris tenuitatis nomen habita ad ſummam ſpirituum tenuitatem ratione competit, adeo tamen abſolutè conſiderato tenui, ut nullus ſuccus in corpore hoc tenuior exiſtat, qui non eo ſolum inſtitutus fuit, ut facillimam ſpirituum difflabilitatem, ac avolatum, ſuo quocumque lentore cohiberet, ſed inſuper, ut impendia in ſolidis partibus à ſpirituum energetico motu producta ſuo irroratu reficeret.

XXIX. Artequam tamen ulteriùs procedam, nonnulla mihi ſolvenda occurrunt à nonnullis, quorum totus intellectus in ſenſibus eſt, objecta. Primò ſuccum hunc nerveum explodunt, quia à nemine viſus fuit unquam, quorum hebeti viſui ſi regerat Oculatiſſimus MALPIGHIUS ſe illum à nervis diſſectis emanantem, minima tamen guttula, vidiſſe; aut alium hunc aïunt ſuccum eſſe vel ab arteriis, vel à lymphaticis profluentem, aut tantum Virum hallucinatum fuiſſe verentur aſſerere; Cujus tamen tanto nomini non patrocinaturus, tanto enim me non dignior, repono, nervum opticum, quo è cerebro exiens nullus major eſt, diſſecare oportet, quod ſi ni recenter mactato fiat animali, ſi diſſectus exprimatur, evidentiſſimè ſucci nervei guttula non renuentibus oculis ſeſe patefaciet.

XXX. Alterum à ſubſtantia deſumptum eſt argumentum, nempe craſſiorem ſuccum nerveum per exiliſſimos nervorum tubulos haud poſſe tranſire. Miror quidem nonnullos adeò verbis addictos, aut materiei adeo adhærentes, ut nec illa percipere, neque ab hac per latitudines digiti elevari poſſint. Craſſior quidem ſuccus nerveus dicitur, at non tantæ molis prout verbum ſonat, ſed habito reſpectu ad æthercam fermè ſpirituum animalium conſtitutionem, alioquin ille omnium corporis ſuccorum tenuiſſimus eſt. Inſuper quæ tanta pororum exiguitas quæ ab hoc ſucco permeari non poſſit? Ipſe ſanguineus latex, qui craſſior quidem & admodum hoc ſucco eſt, qui minima pervadit vaſa ſanguifera, quæ vix adjuti microſcopio, poſſumus intueri, & tota velut puncto minora videntur; cùm tamen plurimos lateraliter in una ſectione diſpoſitos globulos contineant. Cui non nota ſeminis virilis ad oculum ſaltem craſſities, cui non nota ejuſdem ſeminis via? Effuſum ſemen craſſum corpus videtur, anguſtam ejuſdem trames, attamen craſſum nobis illud corpus per anguſtam viam permeat. Anguſtam verò viam eſſe patebit, ſi principium vaſis deferentis perpenderimus; non enim pervium, ſed omnino ſolidum vas videtur, aut tamen ita minime pervium, ut ſemen, niſi oppoſitum per experimentum conſtaret, illac præterfluere negaremus, adeo minima nos latent, ut cùm quampiam magnitudinem non ſolum minimam, ſeu minima centies millies longe majorem perceperimus, minimum eſſe, nec minorem dari poſſe fermè pejeraremus. At noſtræ imaginationis intueamur rudi exemplo umbram imbecillitatis. Craſſus igitur dicitur ſuccus nerveus, ita ut per nervorum tubulos permeare non poſſit. Precor amabo, quænam fingitur noſtra imaginatione particulæ ſucci nervei magnitudo? Hanc quidem ego ſuppono minorem quacumque ſanguinis particula dempto ſpiritu. Quænam ergo mente fingitur? Dicam ego, ac quoniam non ſuppetant menſuræ, ſuppleat pondus. Dicetur quidem minor pondere unius grani, Ulterius erit millies minor grano. Ulterius dicetur de-

cem millies minor grano? An particula ſucci decem millies minor pondere unius grani dicetur craſſa? At decipimur. Si particula ſucci nervei, quam craſſam dicunt, non ſit ſolum decem millies minor uno grano ponderis, ſed centum quadraginta quatuor millies minor grano, eritne craſſa? adeo tenuis noſtra nos imaginatio decipit, ut quod minimum credimus, maximum fermè ſit. Quid erit igitur particula una ex 144000. partibus unius grani? Attende: Filum ſericum, ut in nobili æque, ac ſapienti Anglo ROBERTO BOYLE habetur, ex ovali bombycis theca devolutum æquivalens pondere uni grano extendebatur per longitudinem centum viginti ulnarum. Hoc ego filum mente divido in quadrantes ulnæ, quæ emergunt 480. Quadrantem ulnæ divido in puncta, & ſignavi paginam quadrante ulnæ longam, nec tam acuto calamo tercentis punctis, quæ ſunt tot partes, in quas dividi poteſt quadrans ulnæ fili ſerici, ex quo numero per auream regulam habemus ex 480. ulnæ quadrantibus emergere 144000. ſignata atramento puncta; quare magnitudo unius ex 144000. partibus unius grani in filo ſerico erit æqualis ſat grandi magnitudini unius atramento ſignati puncti, quod quidem majus eſt particula ſucci nervei, cùm hoc conſtet pluribus aliis particulis, nempe fluido pro atramento, hoc eſt vino albo, galla & vitriolo; unde arguatur quàm tenuis ſit illa pars, puncto centies, ne dicam millies minor, quam craſſam immeritò & tubulo impenetrabilem proferunt.

XXXI. Talem hunc ſuccum non hinc, inde decerpo, ita ut illum nervi exugant, aut à lymphaticis, aut à chymo in meſenterio, aut aliunde; una eademque origo hujus eſt, unus fons, cerebrum nempe, aut illius corticales glandulæ, à quibus, cæterarum more, pororum ſcilicet configuratione, cribratur hic ſuccus, cujus tenuior, ac magis ab illarum cohæſione libera pars ſpiritus dicitur, cujus motus à ſuperpoſitarum partium præcipue preſſione dependet: at cùm hujus ſæpiſſimè motus ab immateriali ſubſtantia, anima puta rationali, promoveatur, ſatius eſt utpote inter extenſam, & cogitantem ſubſtantiam ignorantes nexum, nos hæc ad phantaſticos potius dimittere.

XXXII. Et ad evitanda, quæ poſſunt opponi, & ad faciliùs explicanda, quæ dicturi ſumus expedit, ut exponam quænam noſtro judicio fingitur nervei ſucci figura. Duplici hinc inde urgeor argumento, altero ſcilicet pro motu tum ſucci nervei, tum animalium ſpirituum, altero verò pro nutritione. Ille exigit eam figuram, quæ difficillimè in cohæſionem veniat: Hæc, qua firmiter in contactu perſiſtat; hoc eſt: Motus exigit figuram ſphæricæ proximiorem; Nutritio verò planæ ſimillimam. Quid ergo decernendum? Nil obſtare puto, quamvis aſſeram rectilineam ſucci nervei figuram, ſeu illam polygonam eſſe, non quidem nutritioni; nam ad hoc ut illa fiat, particularum cohæſio fieri debet, quæ eo faciliùs fit, quò planior eſt particulæ facies: Neque verò motui repu-

gnabit; non ibo inficias, illum faciliùs fieri, ſi in ſphæriciores partes incideret, attamen neque talis figura, dummodo non obſit magnitudo, impar illi eſſe videtur. Hoc enim inductione patet: Ceræ particulas non eſſe figuræ ſphæricæ ex illarum quiete & conſiſtentia arguitur, attamen ab igne ceræ fluor communicatur, hoc non alia de cauſa, niſi quia moventis impetus momentum majus eſt mobilis reſiſtentia, qui impetus, ſi tantæ ſit activitatis etiam in animalibus ſpiritibus, cur ab illis ſuccus nerveus promoveri non poterit. Quod verò & ſpiritibus illis tanta ſit activitas, & ſucci nervei eſſe poſſit illa figura, analogice ſic arguo: Quod in ſemine virili duæ ſint partes procul dubio certum apparet, nempe in illo contineri partes maximi motus & activitatis, & partes alias majoris molis, majoriſque reſiſtentiæ; Quod in ſemine ſint tenuiſſimæ ac ferme æthereæ partes ab effectu conſtat: Eſſe verò & craſſiores patet, nam effuſum ſemen adeo viſcidum eſt, ut propemodum gluten videatur. Viſciditatem verò non aliunde provenire, quàm à mutuo partium contactu & in diſtractionem reſiſtentia firmiſſima ratio ſuadet; Atqui ſemen per plures centenos mirè complicatorum tenuiſſimorum vaſculorum paſſus promovetur, ac tam perniciter ac tanto impetu ejicitur; ergo liquidum quoque cerebri, quod tenuius arguimus, quamvis heterogeneum, & particulis plurium figurarum conſtans ocyſſimè & validiſſimè poterit promoveri, quod cùm ſemper non contingat, & nutritioni locus poteſt ſupereſſe.

XXXIII. Hiſce præmiſſis non eſt quod quis ſciſcitetur, quo ductu ſuccum hunc nerveum deferri per nervorum ſcilicet foramina, aut per ipſorum intercapedines: Quod tamen ſi urgeatur, quamvis ægre, non poſſum tamen quin fatear, me hîc non poſſe ſapientiſſimi ALPHONSI BORELLI matheſeos nitidiſſimæ facis hypotheſi adhærere. Arbitratur ſpectatiſſimus vir, non per nervorum tubulos, ſed per eorumdem coactorum interſtitia ad partes fluere. Hæc hypotheſis nec rationi, nec inſtituto poteſt arridere. Et primò mihi inquirendum, è quo fonte emanantem aſſerit talem ſuccum: Vel in cerebro, vel extra cerebrum; non enim tam pravè ſenſit, ut illum extra cerebrum in nervos deduxerit; ſi in cerebro, vel aliud eſt ſecretorium ab illo ſpirituum, vel idem: ſi aliud aſſignandum: ſi verò idem, ut rationi conſonat hæc aſſertio, poſſem ulterius ſciſcitari: Cùm idem ſit ſpirituum, ac ſucci nervei ſecretorium, erit ne quoque eadem via uſque ad cerebri meditullium, quod equidem ultro à quocumque opus eſt, ut concedatur. Uſque igitur ad meditullium ſuccus nerveus cum ſpiritibus eſt intimè permixtus, cùm ibi ſolummodo inſtituenda ſit ſpirituum à ſucco ſecretio atque diviſio; qua verò mechanica diſpoſitione peragatur hoc opus latet. At neque talis diviſio poteſt inſtitui, cùm nulla poſſit dari via, quæ ſuccum nerveum à Fibræ cavitate in Fibrarum intercapedines ducere poſſit: At hæc via ſupponatur; Cur liceat expoſcere aut non poteſt craſſior ſuccus nervorum porulus, tentando ingreſſum, occludere,

aut ſpiritus animales illac ad partes fluere ubi minimum reſiſtentiarum inveniunt; cùm verò per magis patulas intercapedines, quàm per nervorum minima foramina, minor apponatur reſiſtentia; cur inquam potius major pars per intercapedines præter Creatoris inſtitutum ad partes non fluet? ſicque œconomiæ animalis ordine inverſo, aut muſculorum motus nullus fieret, aut minimus præ devio ſpirituum curſu.

XXXIV. Ulterius peto: Facta nervei faſciculi diviſione, pro ut ubique fermè locorum in corpore contingit, vitiato intercapedinis clauſtro à recedentibus minimis nervorum cylindrulis, quò abibit ſibi relictus ſuccus nerveus? Hic extra nervos fluens decidet indiſcriminatim in quæcumque ſpatia, nec intimè, ſic eludens, partibus immiſcebitur. Potior quidem, ac magis congrua videbitur hujuſce ſucci via per nervorum media foramina; nam pro ut licet conjectari, ideo partim videtur inſtituta ſucci nervei elaboratio, ut ſit animalium ſpirituum frænum, ac ne tali ſucco deſtitutus ſpiritus præ maxima ſui tenuitate & activitate, aut in auras avolet, aut perennes, non coërcitus, motuum anomalias cieat. Cùm ad hoc igitur, non unicè tamen ſit elaboratus, cur in cerebro permixtum cum ſpiritu admittimus, ſegregamus in nervis? Metuimus ne avolet in cerebro tot clauſtris coërcitus, nec metuimus aufugere in nervis. Quare mihi videor poſſe aſſerere ſuccum hunc unà cum ſpirituum animalium conſortio per nervorum ductus ad partes deferri, interſtitiis non ad uſum, ſed propter neceſſitatem nervorum figuræ conſtructis, aut ſaltem ſi cui uſui præſtant, dicere poſſem ea inſervire, ut turgente ſpiritu ſeu contracta Fibra, aut in motu, aut in ſenſum nervus majorem locum nanciſci poſſit; nam ſi nervorum undequaque perfectus eſſet contactus, aut non percipi poſſet, vel minima nervi dilatatio aut una Fibra contracta & expanſa aliæ omnes comprimerentur, unde aliarum munus interturbaretur. Patet igitur ſuccum nerveum non per interſtitia, ſed per nervorum foramina derivandum eſſe.

XXXV. Duplici hoc ergo liquido nervi turgent, altero tenuiori ſcilicet pro ſenſu & motu, altero præcipuè pro munere inferius explicando hoc eſt pro partium nutritione. Cùm verò hæc liquida à cerebri fonte uſque ad extimam & intimam corporis pheriperiam pertingant, qua vi hucuſque perveniant videndum. Ut ſuperiùs innui voluntatis motum hìc prætereo, utpote ſublimioris indaginis, quamvis cum prælaudato MALLEBRANCHE poſſem me facillimè expedire, aſſerendo, voluntatis imperium cauſam non eſſe, quod tamen meo ingenio non arridet, ſed tantùm motuum occaſionem: at quæ ſolum à partium diſpoſitione pendent inquiramus. Cùm maxima nervorum pars inferius ſe conferat, minima verò, quæ ſupremum caput ambit, aſcendente, decerni ferme poſſet motum horum fluidorum ab uno gravitatis momento poſſe pendere, verùm cùm hoc minimum ſit, tum ratione molis, tum ratione reſiſtentiarum ab arcto

nervorum tramite pendentium, alia eſt potentia hujus motui ſtatuenda; hæc verò eſt cerebri preſſio. Cerebrum namque circumundique ſtipatur arteriis, ac venis per meningas diſpoſitis, earumque nonnullis cerebri ſubſtantiam ſeu abditos receſſus permeantibus, prout alibi diximus. Arteriæ, prout ubilibet, in cerebro pulſant, ſeu ſeſe expandunt, ac explicant, ſeſe verò explicare non poſſunt, ſeu ad exterius moveri, quin majorem locum acquirant, nec poſſunt majorem locum acquirere, niſi partes ſuperincumbentes à primo loco dimoveant; nec poſſunt dimovere quin ad exterius protrudant. Cùm verò cerebri arteriæ, præcipuè quæ plurimæ ad extimam ſunt ejuſdem cerebri ſuperficiem diſpoſitæ, altera parte contingant cerebrum, altera cranium; circumquaque in ſua diaſtole ſe explicant, cùm æque ad quamlibet partem nitatur ſanguis; cùm verò ad partem oſſis, ſeu cranii præ duritie ſeſe expandere non poſſint, majori exiſtente oſſis reſiſtentia, quàm ſanguinis impetus momento, partes ſanguinis ad os pertingentes reſiliunt, & augent impetum, quo ſeſe expandebat verſus cerebrum; quare v.rſus cerebrum magis explicantur, à quarum majori explicatione, ſeu expanſione majus ſpatium requiritur, quare magis dimovent cerebrum; quod cùm ad exterius cedere non poſſit, quia oſſibus coërcitum, premi neceſſe habet, cùm minor ſit ipſius reſiſtentia, quàm arteriarum impetus; preſſo igitur cerebro, quælibet ejus pars premitur; quare compreſſa fluida ulterius promoventur, quouſque ad nervorum orificia pertingentia ab alternato ſuccedentium impetu ac preſſione ulterius per nervorum ductus, urgentur. Quouſque viget arteriarum expanſio, viget cerebri preſſio; quare vigente cerebri preſſione, indeſinenter premuntur cerebri liquida, quæ continuo arteriarum ad corticales glandulas appulſu indeſinenter à ſanguine ſecernentur; quare prior unda alteram premit, ſecunda tertiam, & hi deinceps quouſque ad extimos nervos, quorum & materiæ preſſæ alteram premit pertingente uſque ad extrema nervorum hujus preſſionis momento, & ab ipſo nervo ſeu Fibra adjuto, prout oſtendimus in noſtro opuſculo de ſtructura ac motu Fibræ; quare patet alternis temporibus fieri cerebri preſſionem, quæ cum arteriarum diaſtole ſynchrona eſt, & à preſſione tum ſuccum nervorum, tum ſpiritus animales ad extrema nervorum promoveri.

XXXVI. Specialius modo hiſce præjactis ad nutritionem deveniendum. Succum nerveum per nerveos ductus ad ſingulas partes ſtillatim per cerebri preſſionem delatum ſingularum partium nutrimentum eſſe, mihi firmiter videor poſſe ſtatuere, cùm pro certo habeam quamlibet continentem partem, ut ex diviſione demonſtratum fuit, nerveam eſſe, conſtitutam ſcilicet à nerveis Fibris, & dum quælibet Fibra minimum ſit vas nerveum, ſive conſiderentur fibræ oſſium conſtitutivæ, ſive cujuſcumque membranæ, aut hæ ſint arteriarum, hepatis, pulmonum, oculorum, aut alterius partis, quælibet, inquam, Fibra erit ſucco quantitate diametro proportionato

proportionato referta, à cujus tum quantitate, tum qualitate, tum motu petenda erit nutritio.

XXXVII. Noſtra præmiſſa partium diviſione, ad hoc, ut nutritio habeatur, fruſtra ad fermenta confugimus, quibus hiſce temporibus adeo libri ſcatent, ut centies in qualibet pagina repetitum hoc verbum, cujus aut nulla neceſſitas, aut nulla ratio, aut immanis abuſus, & validiori legentis ventriculo nauſeam procreet. Nec veterum decachinnentur iſti facultates. Hæc ſiquidem fermentorum turba, & magis ſapit ignorantiam, & magis redolet ſuperbiam; Nec immenſam pororum varietatem fingimus, ad quos pertingens ſanguis quidquid poro proportionatum ſit dimittat, aut tandem fruſtra elaboramus in humorum nomenclaturis, glutinis, roris, &c. quæ nihil ſunt præter ſpecioſa ignorantiæ aſyla; quapropter ſimplicitati ſtudentes ob oculos hoc opus ponendo ſtatuimus, nil aliud eſſe ac proportionatum nerveum ſuccum Fibris adhærere, quò enim copioſiùs adhæret major, quò parciùs minor nutritio peragitur. Neque ſucco illi ibidem exiſtenti quidquam opus eſt, ex ſe enim ob ſuarum partium diſpoſitionem Fibrarum parietibus adhæret, cujus adhæſio nutritio appellatur, quæ adhæſio tandiu perſeverat, quouſque prævalente aut ſpirituum impetus momento, aut ipſiuſmet Fibræ diſtractione & contractione ab illo contactu particulæ adhærentes dimoventur ac impetui cedentes à Fibra ſejunguntur, quod conſumptio appellatur. Supponatur igitur nutrienda Fibra in Fig. III. Non fiet nutritio, niſi pars aliqua ſucci nervei amiſſo motu adhæreat alicui parti Fibræ nutriendæ, tunc verò aliqua particula ſucci adhærebit lateri Fibræ, quando ita plana facies particulæ ſucci contingat aliam planam faciem alicujus particulæ Fibræ, ut inter partem ſucci, & partem Fibræ nihil mediet. Non ubique tamen pars ſucci Fibræ adhærebit, quia non ubique eſt eadem facilitas pro contactu, aut pro diuturna cohæſione in contactum. Sit igitur aliqua particula quæ occurrat particulæ H, non poterit æquè facilè particula illa cohærere cum H, ac cum O P ſi ſe intrudent inter O P; nam ad hoc ut cohæreat cum H, debet tam firmiter in ejus contactu perſiſtere, ut illius cohæſio major ſit momento impetus deſcendentis ſpiritus à B A verſus C D, & eò major debet eſſe cohæſio, quia impetus obliquus eſt ex F verſus H, nec ita nititur in particulam adhærentem H, ut ab H & à tota Fibra divellat, ſed ad H verſus L promoveat. Si verò particula aliqua ſucci quomodolibet ſeſe intrudat inter O P, ita ut ſuperior preſſio ſpirituum minuatur à ſuperincumbente L aut inferior ab R, cùm non poſſit fieri ſpirituum impetus niſi normalis ad particulam intruſam inter R O L P, illam magis cum ſubjecta in contactum urgebit, quare particula ſucci faciliùs adhærebit inter R O L P, quàm alia particula cum H. Idem eveniret ſi alia particula aut ſe intruderet inter K L, aut inter L M, eadem enim eſt ratio; poterit tamen etiam cohærere cum

H ſi ita ſit remiſſus ſpirituum impetus, ut minor ſit reſiſtentia cohæſionis illius particulæ cum H; ſi verò ille impetus augeretur, & preſſio fieret, obliqua particula ſucci cohærens cum H deberet ab illa removeri.

XXXVIII. Hinc eſt cùm concitatus ſit in Febribus ſpirituum animalium motus, præterquam quod ſuccus ſecernendus in glandulis, aut in vaſis ſanguifluis deperditur, aut vitiatur in textura, ſucci partes præ impetu adhærere non poſſunt, aut vix adhærentes inceſſanter impulſæ à contactu dimoventur, unde conſumptio. Hinc etiam deducitur, cur aut nulla, aut minima in vigiliis fiat nutritio; nam cùm hæ requirant perennem, ac ſatis validum ſpirituum motum, nerveæ fibræ indeſinenter contractæ, aut non permittunt exagitati ſucci nervei adhæſionem, aut eam cito tollunt. In ſomno verò, quieſcente ſpiritu, aut minus validè ſeſe exagitante lente fluens ſuccus nerveus poteſt Fibrarum internis parietibus adhærere ac per diuturnam quietem firmari unde uberior nutritio.

XXXIX. Pateret hîc ampla dicendorum ſeges, at ſi quælibet nutritionis phænomena vellem explicare: longum nimis, ac forſan inutile foret opus; quare iis reſectis quæ minoris arbitrantur ponderis, de triplici nutritionis gradu hîc pauca exponam. Augmentationis itaque, ſimplicis nutritionis, & decrementi ratio tum à ſolido, tum à fluido petenda eſt. Duplici de cauſa augentur pueri, tum ratione ſolidi, ſeu nervearum Fibrarum, tum fluidi, ſeu ſucci nervei; ſolidum quippe ad hoc ut extendatur non debet conſtare partibus arctiſſimè in contactum nitentibus & diſtractioni renitentibus, alioquin aut non extendetur, aut maxima vis requiretur ad ſuperandum niſum, quo in contactu nituntur. Ulterius ut pars quæ extenſa fuit, extenſa remaneat, requiritur aliquod corpus quod intret inter diviſas partes, ac eas ita à contactu ſejunctas detineat, alioquin deficiente hoc corpore pars diſtracta, ac ſibi relicta, vel quia remiſerit vis diſtrahens, vel quia niſus, quo in contactum partes nituntur ſuperaverit reſiſtentiam, qua à cohæſione, eo quia diſtractæ, arcebantur, iterum in contactum veniet. Duplex hoc quod neceſſarium eſt pro partis extenſione, ſeu augmentatione, in pueris reperitur: Pars ſcilicet ſolida, cujus componentia non magno niſu in contactum veniunt: Hoc evincitur à partium mollitie, & flexibilitate, ut in rigidioribus, putà, oſſibus, quæ facilius in prima ætate flectuntur, quàm franguntur: Habetur & alterum, nempe corpus inter diſtractas partes apponendum, quod eſt ſucci nervei uberior copia, pendens tum à faciliori, ac euchymo alimento, ac à partium nondum vitiata diſpoſitione, ſeu à ritè conformatis ſecernendorum ſuccorum cribris, quorum pori nondum à continuo fluidorum fluxu detriti, id quod optimum eſt, ſecernunt, quare ſuppetit & copioſior, & laudabilior ſuccus.

XL. Cùm igitur in prima ætate ſit hæc partium laxitas, ſeu minor in contactum niſus, ſpiritus indeſinenter fluens per nerveas Fibras poterit

facillimè partes præ impetu extendere, ſeu à contactu dimovere, ſive producere, cùm major ſupponatur ſpirituum impetus, quàm partium cohærentia; cùm verò uberior ſit nerveus ſuccus poteſt ad extenſam partem ſeſe diffundere, ita ut inter quamlibet diſtractam partem intret, & eas à primo contactu arcendo, elongare, quod augmentatio dicitur, Hinc uſus invaluit prope quos arridet Catulorum nec palmaris extenſio adhuc tenella eorum corpora frequenter rectificato vini ſpiritu madefaciendi ad hoc, ut factæ rigidiores partes magis renitantur diſtractioni, aut per impetum ſpiritus vini difflatis tenuioribus partibus, minima ſuperſit ſucci nutritii copia, & à qua augmentatio perfici non poſſit.

XLI. In viris verò cùm utrumque deſit, quod in pueris adeſt, augmentatio fieri non poteſt. Deeſt verò uberior ſuccus, utpote, qui aut præ pororum aliquali incipiente vitio uberior non producitur, aut præ ſpirituum impetu, ſeu motuum violentia, non parva copia difflatur: Deeſt quoque & partium facilis diſtractio, eò quòd rigidiores, ac tenuiori parte, quæ à firmiori arcebat contactu, avolante fit eas magis cohærere; quare cùm tanta ſit cohærentia, quæ quamvis à valido ſpirituum impetu ſuperari non poſſit, aut cùm minor ſuppetat materia, quæ inter poros diſtractarum partium ſeſe intrudere non poſſit, aut non fiet diſtractio, aut facta non diu permanebit, cùm partes ſtatim non impeditæ in contractionem veniant, non fiet partium productio, ſeu elongatio; quare non ſuccedit augmentum, cùm eadem ſit cauſa conſumens, ac reparans eadem erit reparatio, ac conſumptio. Quamvis enim ratione ſpirituum major debeat eſſe in viris conſumptio, quàm in pueris, attamen ratione reſiſtentis materiæ quæ magis impetui reſiſtit, æqua ac in pueris reſpectivè erit conſumptio, in quibus ſi remiſſus ſit ſpirituum impetus, difflabilis eſt facillimè materia, ſeu ſuccus nutritius.

XLII. In ſenibus decrementum fit; eo quia in locum conſumptarum partium non cedit alimentum. Conſumuntur quidem partes, cùm non deſit, quamvis ſegnior, ſpirituum motus, à quorum impetu minimæ partes dimotæ, ac à contactu ſejunctæ abeunt in auras; cùm verò deſit nutritius ſuccus, conſumptis partibus apponendus, ob ſecretionum vitium à malè conformata, ut diximus, in ſecretoriis pororum diſpoſitione dependens: deficiente, inquam, alimento, aut utpote fœculento minus accommodato, nonniſi aliquæ cavitates replentur, reliquis vacuis permanentibus; hinc partes ſucco non turgidæ contrahuntur; ac quandoquidem cùm tanta ſit inopia reponendarum partium, partes, quæ erant diſtractæ per alicujus corporis medii intruſionem, avolante hoc medio, nec alio ſuccedente, in contactum nituntur, niſi à juxta poſitarum cohærentia detineantur, unde in Senibus decurtatio ſuccedit.

XLIII. Supereſt pro complemento nutritionis quidquam dicendum, & de partibus ſanguinis; Cùm ex diviſione habuerimus ſanguinea ea

eſſe, quæ ſecundùm magnam ipſorum partem à ſanguifluis vaſis conſtituuntur; cùm inſuper oſtenſum fuerit ſanguineas partes, putà, muſculos demptis tendinis Fibris nil aliud eſſe, quàm ſanguineorum vaſorum acervum. Tunc illæ partes nutritæ dicentur, non quoad rationem, ſed quoad oculum, cum plurimo ſanguine minima vaſa turgebant. Cùm verò hujuſce generis ſint glandulæ, hepar, lien, pulmones, & ſi quæ aliæ ſunt rubræ partes, tunc perfectè nutritæ dici poterunt, cùm ipſorum ſanguinea vaſa multo ſanguine ſcateant, qui ad hoc ut ſanguineæ partes nutritæ dicantur, non requiritur ut ſuccus nerveus vaſorum parietibus adhæreat, quippe qui cùm ſint nervei; omnes enim in corpore continentes partes nerveæ ſunt, ſanguine pro legitimo, immediato, ac intrinſeco alimento non indigent; ſed ſufficit, ut per ſanguiflua vaſa pleno flumine, & indeſinenter præterfluat, & hic eſt ſanguinearum, ſeu rubrarum partium ad oculum tantùm nutritionis modus; nam quamvis nerveus ſuccus minimè Fibris adhæreat, adeo ut turgidæ admodum eſſent, ſi in vaſis ſanguifluis deficeret, conciderent per ablationem ſanguinei laticis Partes, & quamvis intimè nutritæ eſſent, attamen ad oculum non viderentur, cùm corporis requiratur pro idioſyncraſia turgeſcentia: Patet ergo ſolidarum corporis partium unicum alimentum eſſe ſuccum nerveum, quod erat probandum.

XLIV. Una tantùm apud nonnullos ſupereſt difficultas, ad hoc ut nerveum ſuccum univerſale corporis alimentum admittant, deficiens ſcilicet ſucci nervei copia; pro qua enodanda duo decerni debent, quanta ſcilicet ſit hujus liquidi, ac quanta ſit ſolidarum partium æquali tempore conſumptio. Pro primo determinando, quanta nempe ſit ſecretio nutritii ſucci, videndum, & quæ & quot ſint ſecretoria, ac quantum liquidi, qua velocitate, & quale ſecernendum deferatur. Hujus ſucci ſecretoria corticales eſſe cerebri glandulas famigeratiſſimus patefecit Malpighius, quæ quot ſint ab earum exiguitate, ac ſtipato nexu circumquaque cerebrum operiente facile eſt elicere, nec hæ deſunt in dorſi ſeu ſpinæ medulla, quæ oppoſita ratione diſponuntur, cùm hæ non in extima, ſed in intima ſeu centrali medullæ parte lateant; atque per hoc mihi videor poſſe dormientium noctambulorum rationem reddere.

X L V. Quantitas verò fluidi, quod ad glandulas pertingit, facilè dimetiri poteſt à ferentium vaſorum diametro, quæ ſunt carotides, ac vertebrales arteriæ pro cerebro; pro medulla verò arteriæ ſpinales, quarum miram diſtributionem quamvis non totæ ſint pro ſecernendo ſucco, ſed potius pro impellendo, ſi cui non ſuppetat cadaverum obtutus, affabre delineatam videbit in ſolertiſſimi Willisii *anatome de cerebro*. Sanguinis igitur quantitas, quæ ad has partes defertur, argui poteſt eam ad reliquam habere proportionem ut 1. ad 7 quæ quidem quantitas elici poteſt à vaſorum diametro, ſed inſuper & ſanguinis per ea vaſa decurrentis

velocitate; cùm enim duplex arterioſo ſanguini ſit reſiſtentia, vaſorum ſcilicet latera, & ſanguis præcipuè venoſus propellendus, cùm verò venæ jugulares normales fermè ſint ad cor, aut nullum, aut minimum ſanguis per eas fluens requiret impulſum, ad hoc ut ad cor feratur, illud enim petit ſuæ gravitatis momento; quare ablata, ex hac parte reſiſtentia, ſanguis celeriùs fluet, & à majori celeritate major ejuſdem copia.

XLVI. Nec quidem promiſcuè ſanguis per hæc vaſa aſcendit; nam cùm per impreſſum à corde impetum debeat pervadere aſcendentes Aortæ ramos, faciliùs aſcendet, qui ab impulſu faciliùs poteſt, quàm qui difficiliùs; cùm verò ratione molis tenuior minus reſiſtat, tum contractioni arteriæ, tum ſuccedentis ſanguinis motui, faciliùs tenuior, quàm craſſior poterit promoveri; quare cùm tenuior faciliùs promoveatur, quàm craſſior, tenuior faciliùs, quàm craſſior ſuperiores aortæ ramos pervadet, ſeu faciliùs aſcendet; unde patet non promiſcuè ſanguinem par carotides & vertebrales aſcendere; ſed puriorem, ſeu tenuiorem, quod fuit propoſitum.

XLVII. Liquidum verò ſecernendum, cùm ſit MS. tenuiſſimum, ac maximè activum, quod idem eſt ac magis liberum; hoc triplici de cauſa, & facile, & ubertim ſecernetur; Primò cùm portio ſecernenda ſit tenuiſſima ac magis activa, ſeu ab aliarum partium contactu expedita, facillimè poterit ab illis partibus non irretita in ſecretorios porulos ſecedere, ſeu extra ſanguinea vaſa derivari: ſecundò cùm ſanguis pertingens ad cerebrum ſit reliquo tenuior, & volatilior, majus quàm reliquus ſuppeditabit ſecernendorum liquidorum penu; quare copioſa poterit fieri ſecretio: Tertio tandem cùm præcipuè à tranſverſali ſanguinis motu ſecretio dependeat, hic motus facillimè in glandulis cerebri habetur; alterna enim meningum diaſtole, ſanguis in glandulis quaquaverſum premitur, à qua preſſione, veluti à torculari, tenuiores partes exprimuntur, ac per ſecretorios porulos in tubulos expreſſæ, alterius ditionis, ſeu cerebri evadunt; quare hiſce de cauſis ex omine allatis ſat grandis ſpirituum, ac ſucci nervei copia elicitur.

XLVIII. Perſcrutata pro materiæ arduitate cerebri fluidorum copia, quæ in glandulis ſecernitur, ſupereſt videndum, quanta ſit ejuſdem conſumptio, quæ prout ſuperiùs aliqua innuimus, à ſpirituum motu dependet. Hi quippe exagitati, ac quoquoverſum excurrentes inceſſanter in craſſiores ſucci partes impellunt, quas, vel ne cohæreant cum reliquis, impediunt, vel à contactu jam cohærentes dimovent, ac divellunt quouſque per continuum impellentium impetum ab aliarum conſortio avulſæ unà cum impellentibus, ſeu ſpiritibus, ſi pateat exitus, effluunt; quare quò major erit ſpirituum motus, major quoque fiet ſucci nervei conſumptio; cùm verò vigilia ſit ſpirituum exercitium, in vigilia magna fiet hujus ſucci conſumptio, è contra autem cùm ſomnus ſit eorundem otium aut maxima

quies, in ſomno minus hujus liquidi conſumetur. Loquor hîc de operationibus pendentibus à voluntate, ſeu de operationibus liberis, quæ fiunt in cerebro, non verò operibus purè animalibus ſeu involuntariis, ſcilicet de motu cordis, pulmonum, aç de functionibus viſcerum in abdomine, quæ à cerebello emanant. At cùm alterna ſit conſumptio ſeu tantum tempore vigiliarum; perennis verò ejuſdem geneſis, videtur poſſe quantitas genita conſumptæ quantitati correſpondere.

XLIX. Nec eos hallucinetur ingens adeò perſpiratorum pondus, arguentes ſive ſenſibiliter, ſive inſenſibiliter per corporis peripheriæ meatus excreta à conſumptis partibus excidere. Non enim ex illo fonte tantum profluvium; nam quidquid ſecernitur, hoc cutanearum glandularum eſt opus, quæ tum fuliginoſas, tum ſeroſiores ſanguinis partes cogentes, prout vel ſenſim vel affatim illæ exeunt, aut ſudoris, aut inſenſibilis perſpirationis materiam ſuppeditant, quæ ſi tota è ſolidis partibus decideret, non equidem par eſſet ſucci nervei copia,pro illarum reparanda conſumptione; at cum tanta non ſit illarum partium conſumptio, illa reparationi par erit. Ut verò hoc magis pateat, ſtatuendum quonam tempore major fiat ſolidarum partium conſumptio, quæ procul dubio tunc major fiet, quando conſumentis eſt major vis, aut conſumendi minor reſiſtentia. Conſumens enim motus eſt medio ſpiritu, qui eò fortior erit, quò erit liberior, hoc eſt quò minores erunt alterius ſucci craſſioris partes, è quibus poſſit detineri, ſed aliquandiù remanente jejuno corpore craſſiores ſucci aut avolant, aut adhærent, aut in tenuiores partes vertuntur, quare tunc ob ſpirituum libertatem major erit ſolidorum conſumptio. Ulterius major erit ſolidorum conſumptio, quando major erit illorum motus. Sed in vigilia quàm in ſommo magis moventur, magis igitur vigiliarum tempore conſumptioni debent eſſe obnoxia: At quanta hæc ſit conſumptio videamus in *aphoriſm.2.Sect.3.* præclariſſimi noſtri SANCTORII, ubi habetur: *Stomachus omnino vacuus, & jejunus licèt dormiat non perſpirat ultra 18. uncias circiter.* Si corpus jejunum tam parum perſpirat una die, dum ob fluidorum tenuitatem, & libertatem ſolida magis conſumuntur & inſuper multò minus perſpiraret, ſi vigilaret, cùm in ſomno uberior fiat perſpiratio, quamvis in vigilia ſupponatur fieri magis quàm in ſomno ſolidorum conſumptio: & cùm hujus perſpirationis octodecim unciarum maxima pars pendeat à ſecretione fluidorum ſanguinis intra cutaneas glandulas, minima verò à conſumptione villorum corporis, ita ut vix uncia, & large agendo, à ſolido decidere arguatur; hæc quantitas conſumpti ſolidi multò minor eſſet, ſi blandior & placidior fuiſſet ſpirituum impetus, tum per nervos decurrentium, tum in ſanguine vagantium, qui quidem impetus multò minor eſt, ubi corpus diutius jejunum non permanſit, ob novum chymi penu; quare minima eſt ſolidarum partium conſumptio; ſed pro minima conſumptione paucus

ſuccus ſufficere poteſt, ergo impar ille ſuccus nutritioni non eſt dicendus.

L. At ut ad aliquod pondus & conſumptum & ſecretum reducatur, ſupponatur, ut diximus, ſolidarum partium conſumptionem unciam non excedere. Videndum modo, quanta ſit ſecreti copia. Supponatur, ut de facto circumcirciter eſt, cor ter millies contrahi, ſeu tres mille ſanguinis uncias unius horæ ſpatio ad ſingulas partes deferri. Peto; quantane in cerebro erit liquidi ſecretio? Jam patet quantus ſit glandularum in cerebro numerus, jam dictum, quanta ſanguinis portio cerebrum petat. Mihi videor excedens non cogitare, ſi ſuppoſuero in tot millibus cerebri glandulis qualibet ſyſtole, non ſeorſim, ſed in omnibus ſimul in tota nempe cerebri cortice quinquageſimam tantum grani partem è ſanguine ſecerni, ita ut poſt centum ſyſtoles tot millium arteriolarum, niſi duo tantum liquidi grana fuerint ſecreta. Si ter millies ſingulæ cerebri arteriæ qualibet hora pulſant, qualibet hora ſexaginta grana, ſeu in cerebro qualibet hora una fluidi drachma ſecernetur, quæ octo horis unciam efficiet, hoc eſt 24. horis ſeu unius diei naturalis curriculo libræ quadrans, ſeu tres unciæ liquidorum in cerebro ſecernentur. Hujus verò ſecreti liquidi medietas ſit animalis ſpiritus, reliqua medietas ſit ſuccus nerveus; quare nutritionis materia erit ſeſquialtera conſumpti, at illius materiei tertia pars avolet & diſſipetur, poterit nihilominus tantum ſupereſſe, ut nutritioni ſeu reparationi ſufficiat. Hoc verò facilius redditur in noſtra hypoteſi in qua non hiare in extrema ſeu extima parte nervorum tubulos ſupponimus, unde minor fluidi nervei conſumptio.

L I. Neque circa nutritionis tempus allata infirmet aſſertio illa clariſſimi noſtri Sanctorii, (noſtrum dico, eo quia vivens fuerit Almi Venetorum Collegii in quo & ego, quamvis immerens, coaptatus ſum, grande decus, & cui denato venerationem teſtatur ſolemnis celebrata Panegyris, nec inquam infirmet) ubi hæc habet *de ſomno & vigilia.* Duplò magis dormiens perſpirat vigilante, cùm ſtatuerimus plurimam nutritionem in ſomno perfici, minimam in vigilia, in qua, diximus, aut una, aut maxima habetur conſumptio. Ratio verò hujuſce diſcriminis, nempe cur duplò magis dormiens perſpiret vigilante, à duplici cauſa pendere poteſt, tum à ſanguinis circulari motu, tum à perſpirabilium apparatu. Quoad perſpirabilium materiem, non hæc ſemper æquè ſuppetit, cùm depromatur à cibis, cùm debeat hæc eſſe tantæ tenuitatis, ut pro ſua parvitate, ut aliqua tetigimus, noſtri intellectus captum excedat; cùm hæc ergo depromatur maxima quidem quantitate ab ingeſtis, & tantæ debeat eſſe tenuitatis, hujus ſatis abundans copia quolibet tempore non habebitur; nam cùm quælibet digeſtio, experientia teſte, habeatur in ſomno, facillimè tunc ingeſtorum inutilis materia ad illam reduci poterit tenuitatem, quæ pro perſpiratione requiritur; quod verò facilior habeatur digeſtio in ſomno, quàm in vigilia etiam

ratio ſuadet: Spiritus namque in cerebello reſidens, cùm in ſomno devius non agatur ab impulſu cerebri ſpirituum, aut per nates, aut per teſtes, aut cerebelli pedunculos, ut acutiſſimo Willisio placuit, communicato, per quamcumque tandem partem fit communicatio: hæc in animi pathematibus evidens eſt; ſpiritus inquam cerebelli incola non perturbatus uni operi incumbit, nempè concoctioni; quare tunc temporis vegetiorem fieri oportet; quare tunc cùm perfectiores erunt concoctiones, copioſior erit ſecernenda materia; quare in ſomno ratione promptioris materiæ, copioſior fiet perſpiratio. Huic verò doctrinæ ſuffragatur alter ejuſdem doctiſſimi Sanctorii aphoriſmus. Stomachus cibo refertus, ſi inter dormiendum abſolvat primam coctionem, illius noctis perſpiratio magna ex parte aſcendit ad quadraginta uncias, ſi non abſolvat ad octodecim circiter; quare ſatis probatum habemus à materiæ promptiori diſpoſitione copioſiorem perſpirationem haberi.

LII. Et altera de cauſa haberi poteſt in ſomno copioſior perſpiratio, nempe ratione motus ſanguinis circularis. Tardiorem eſſe progreſſivum ſanguinis motum in ſomno, quàm in vigilia extra dubium eſſe autumo; hoc enim evincitur ab exploratione arteriæ ejuſdem & eodem modo conſtituti, tum in ſomno, tum in vigilia. Hoc inſuper elicitur à reſpiratione; quæ ſi ſomnus ſit naturalis, ſeu placidus, longè rarior eſt quàm in vigilia, & hæc ſanguinis progreſſivum motum ſubſequitur; nam in anheloſis, quibus concitaſſimus eſt ſanguinis motus, vel à valido exhantlato robore, vel à curſu concitata eſt reſpiratio. Si verò inquiramus impulſûs cauſas, & ab his habebimus velociorem eſſe cæteris paribus in vigilia, quàm in ſomno; cùm enim in vigilia habeantur ſpecies momenti majoris, in ſomno momenti minoris, ſeu cùm in vigilia concitatiores ſint animales ſpiritus quàm in ſomno, & hoc ratione ſenſuum feriantium, à quorum exercitio habetur tanta ſpirituum agitatio; quare cùm à validiori, vel tardiori ſpiritus in villos cordis influxu habeatur tardior, vel velocior ſanguinis motus, cùm concitatiores ſint ſpiritus in vigilia, quàm in ſomno, concitatior erit in vigilia, quàm in ſomno ſanguinis progreſſivus motus.

LIII. Sanguis celeriùs fluet in vigilia, quàm in ſomno, non ſolùm ratione primi impellentis, ſed etiam ratione coadjuvantis, nempe ob partes vaſis ſanguiferis circumſtantes vario modo, & diſpoſitas, & agentes. Primò muſculi omnes ab arbitrii imperio pendentes in ſomno feriantur: ſecundò dormientium, præcipuè verò ſuper lectum, tertia fermè corporis pars ab altera parte ſuperincumbente premitur; quare vaſa prementi parti ſubpoſita, premuntur atque anguſtantur: quare preſſa & anguſtata majori fluenti liquido reſiſtentiam pariunt; quare duplici de cauſa ſic cubantibus ſegnior fit ſanguinis motus; & quia per muſculorum quietem ulterius non protruditur, & quia ab incumbente corpore aliqualiter detinetur. E contra

tra verò in vigilia, cùm ut plurimum, nec talis ſit corporis ſitus, ut tot vaſa premat, & ſemper aliqui muſculi ſint in exercitio, ab eorum inflatione fit, ut ſanguis, præcipue in venis tarde fluens, per impetum ſeſe extendentis muſculi ulterius promoveatur; quare primo promoto cùm ſuccedens tantam non habeat reſiſtentiam, utpote imminutam à ſanguine prætergreſſo, & à valvula in partibus declivibus fulcito, faciliùs & celeriùs ab alio ſuccedente promovetur, quod cùm in omnibus corporis partibus ſeſe moventibus contingat, ſanguis celerius fluet, & quidem velociùs, quàm in ſomno, ut propoſuimus.

LIV. Sanguis igitur cùm minus velociter fluat in ſomno, quàm in vigilia, cauſa altera erit, cur major in ſomno, quàm in vigilia fiat perſpiratio; nam cùm à determinato gradu velocitatis præter cætera requiſita, pendeat ſecretio, motus enim pro ſecretione proprie non eſt circularis, ſed tranſverſalis ejuſdem partium ſanguinis motus, quæ ad vaſorum latera nitentes facillimè porulos ſecretorios ſubeunt, alioquin celeri progreſſivo motu, aut pauciſſime ad latera niterentur, ſeu ſolum, quæ ſunt extra axim vaſis, ſeu quæ ita ſunt in aliqua ſectione vaſis conici, ut recta progredientes egredi ab illa ſectione non poſſunt, quin ad axim vergant, vel tandem ſunt in peripheria majori, quàm ſit orificium conici vaſis ad verticem. Hoc patet in ſecretione chyli in inteſtinis, qui non agitur celerrimo motu, ſed tantùm leni periſtaltico, à quo maſſa è ventriculo decidua circumundique preſſa magis extrorſum premitur, ſeu ad latera adigitur, quàm ulterius ſeu antrorſum promoveatur, non alia de cauſa, niſi ut chylus per lactearum patentia oſcula in inteſtinorum parietibus conſita intrudatur; quare patet ſecunda pars, nempe & ratione tardioris motus in ſomno duplò majorem, quàm in vigilia perſpirationem fieri. Cùm igitur tanta ſecretio pendeat, & à materia per ſomnum concocta, ſeu ad illam tenuitatem redacta, quæ requiritur pro perſpiratione, & à motu ſanguinis circulari minus concitato, patet non infirmari noſtram aſſertionem, in vigilia ſcilicet ſolidas partes multum conſumi, ac multum refici in ſomno.

LV. Ultimo tandem impetere quis poteſt noſtram hypotheſim aſſerendo, aut quamlibet ſolidam partem Fibris nerveis non conſtare, aut ſenſu præditam eſſe. Pro quo tamen aliqua dicta ſunt in primo noſtro opuſculo de ſtructura & motu Fibræ, hîc tamen nonnulla quoque ſubdemus. Ad hoc ut in cerebro excitetur ſenſus judicium requiritur, ut extimo organo impreſſa affectio, ſeu motus ad cerebrum uſque communicetur; quare cùm talis infixus motus ad cerebrum non pertinget, ſenſus non excitabitur. Duæ ſunt in corpore partes quæ ſenſu privari deprehenduntur, oſſa ſcilicet, & adeps; Cùm verò adipoſi ſacculi, tenuiſſima conſtent membranula, Fibræ tenuiſſimæ erunt; quare propter ſinus anguſtiam, ſpiritus qui ad cerebrum uſque motum perennaré laterum repagulis coërciti, impreſſum ſibi motum imminuunt, ac tandem præ longo itinere omnino dimittunt;

quare cerebro non communicatus motus ſenſum excitare non poteſt: Vel dicantur oſſa propter arctam Fibrarum unionem, aut adipem propter tenuiſſima filamenta ita minimum intra ſe ſpirituum manipulum admittere, ut quamvis motum uſque ad cerebrum perennet, tamen cùm minima ſit pauciſſimi ſpiritus vis, non poſſit ibi ſenſum excitare; nam ſi minima ſit proportio inter impellens, & impellendum non fiet impulſus, aut fiet tam minimus, ut diſcerni non poſſit; pauciſſimorum enim, ac tardus ſpirituum motus maximam ſpirituum cohortem in cerebro hoſpitantem excitare non valet, adeo ut externi objecti idea clare efficiatur. Inſuper quod de omento extracto ac præter dolorem ſecto objici ſolet, dici poteſt, quod prius diſſectio non fit, niſi pars ſit mortua, unde nullus dolor; deinde quia tenuiſſimæ illius Fibræ ab ambiente externo ſemper frigidiori, quàm ſit internus, preſſæ ita rigeſcant, ut quamcumque cavitatem claudant, unde ſtupor, qui & in aliis maxime refrigeratis partibus percipitur. Et hæc ſint de Nutritione ſatis.

OPUSCULUM III.

DE

HÆMORRHOIDIBUS.

CUI in hæmorrhoïdum apertionem inſurgere impunè, cui utilitatum faſtum in dubium revocanti auſcultabitur? Tantum hoc non aliunde, quàm ab antiquitatis præjudiciis emanavit. Piaculum arbitrantur emancipanda nunquam quorumdam ingenia duci ſe non committere, nec ducem tutum arguunt, niſi quem una vetuſtas decoraverit. Non author ſum, ut per inania commenta antiquitati inſultetur, aut nominis ſcabioſa gloriola pravè aliorum conſulamus monimentis. Et ſi illis multum obſequii, non tota fides adhibenda eſt, ita ut examini non ſuperſit locus: Pecudum enim non hominum eſt per aliorum veſtigia ad præcipitia ruere; quare quid ab harum fluxu ſperandum quidve timendum eſt, exarare oportet.

II. Quod ut oculis pateat, vaſorum hæmorrhoïdalium anatomica præmittenda deſcriptio, quæ utpote nitidiſſima fax, falſis occupata præjudiciis ingenia ad cognoſcenda, quæ apponentur objecta, prædiſponet. Miſſum itaque quemcumque facio, qui aut nondum rationali initiatus philoſophia, aut nimis veterum oraculis confiſus, aut facultatum nomenclaturis ſit reboans, cum his enim rem habere recuſo; quapropter ne verbum quidem de hæmorrhoïdum à liene ſuctione aut de lienis expulſione, vel tan-

dem de lienalibus à ſanguine fœculentis exuviis ; A ſanguinis enim detecto in orbem motu, tot motuum anomaliarum figmenta concidere arbitrabar ; ſed, aut eo quod deeſt demonſtrationibus fides, aut præ exoſo nimis ſtudii labore, nova non indagantes, præconceptæ, licet à vero abſonæ, opinioni mirum quàm ſuaviter acquieſcunt.

III. Per hæmorrhoïdas anatomicis notum eſt ea vaſa intelligenda quæ ultimæ inteſtini recti oræ conſita ſunt, vel iſta interna dicantur, quæ ſuperiori in loco ſunt, ſive externa, quæ extimum & infimum ſitum obtinent non eſt magni momenti diviſio. Notum eſt hæc vaſa ſanguinea eſſe ; arterias ſcilicet & venas : ambæ quidem ſatis anguſtæ diametri, & in ſua origine deprehenduntur, quorum vaſorum duplex ortus, prout duplex eſt inteſtini connexio ; nam hoc oſſi ſacro adhæret, quapropter ab arteria ſacra arteriarum ramulos admittit, quæ proximæ ſunt diviſæ tamen aortæ propagines & ad eumdem locum, venas dimittit prius in ſacram, dein in venam cavam deſinentes. Ut & reliqua inteſtina, rectum meſenterio alligatur, ſeu inferiori ejus parti ſcilicet meſocolo, ideoque ex hac parte meſeraïcas recipit arterias, venas verò in eandem meſentericam, quæ portam conſtituit, intrudit ; Ex hoc liquet quàm fallax ſit, & commentitia aſſertio, tam arctum eſſe inter lienem & hæmorroïdas nexum, cùm nullæ illum attingant. Hinc obſervo tortuoſo admodum ductu per inteſtinum repere hæc vaſa, & quidem tenuioris amplitudinis ; quare nullatenus, ut nonnullis placuit, aut lata diameter, aut cylindri proceritas ſperanda eſt.

IV. His leviter delibatis, tam frequentis horum vaſorum hiatus ratio pro viribus indaganda eſt ; prius verò, quæ mihi non arrident hypotheſes, ſicco tamen pede, explodere liceat. Non præ reliquo tartarea, ut aïunt, ſanguinis indoles eo loci collecta inculpanda, eo quod æqua ubique ſit diſtributio, non ſecretoria diſpoſitio. Hoc enim & à circuli lege & à vaſorum oſculis ubique ſimilibus prohibetur. Neque confugiendum ad fermenta hæc prius aſſignanda, quàm aſſerenda ſunt ; quæ cùm reperiri non detur à rationali Philoſopho eliminanda arbitramur. Utpote aniles fabulæ lienis expulſio, & venarum ſuctus nobis eſt omittendus.

V. Hanc ergo ſanguinis excretionem & à fluidis, & à ſolidis petendam duco. A fluidis, à ſanguinea ſcilicet maſſa, eo quod hæc vel per quantitatem, vel per qualitatem, vel per motum à naturali ſtatu ſit aliena. Aliunde ſanguini ineſſe poſſe labem præter ab hoc triplici fonte non video ; ſi quis verò & quoad ſubſtantiam corrumpi poſſe mihi regerat, hanc ſciat à præcitatis me non diſcriminare.

VI. Per quantitatem ergo vitioſus ſanguis à vaſis hæmorrhoïdalibus erumpere poteſt, quia dupliciter verò vitiari poteſt quantitas ſanguinis, exceſſu ſcilicet & defectu : primò perpendemus quantitatem naturali ſtatu majorem. Quantitas ſanguinis cùm ſit naturali major, non erit continenti accommodata, cùm ſolum talis ſit in ſtatu naturali ; cùm igitur continens non

correſpondeat contento, ita ut majorẽ vim patiatur continens à mole contenti, quàm ſit ipſius reſiſtentia, neceſſe eſt, ut præponderante momento contenti ſuper momentum continentis, continens diſſiliat, quo diſſiliente, ſanguinis fluxus exibit, quod ut clarius pateat, ſic explico: Data majori ſanguinis quantitate, quàm in naturali ſtatu requiritur, hæc poterit cerebro majorem ſpirituum copiam ſuppeditare, vel ſi non majorem, æqualem ac in ſtatu naturali, vel minorem. Si æqua ſit ſpirituum copia ac in naturali ſtatu, patet, cùm ſemper ſit exceſſus contenti ſupra continens, neceſſe eſſe continens cedere. Si verò à majori quantitate ſanguinis fiat major ſpirituum copia, his in cordis Fibras influentibus, ſeu validius, quàm in naturali ſtatu cor contrahetur; quare ſanguini impetus communicatus major erit, & ſanguinis copia major una cum majori impetus momento ſuperabit reſiſtentiã cohæſionis Fibrarum vaſa ſanguinis conſtituentium. Vel minor in cordis villos influet ſpirituum copia, vel quia hi à ſanguinis maſſa fuere decidui, vel quia à nimia ſanguinis copia extenſa nimis vaſa, quapropter & pia meninx, à qua tanta fuerit cerebri compreſſio, ut aliqualiter anguſtatis nervorum cavitatibus ſpiritui in cor influo non fuerit ſufficiens aditus; hinc ſegnior cordis motus, & ſanguinis muſculorum, debilis ac cito evaneſcens ſanguinis impetus, quo in vaſis minimis, utplurimum deficiente, utpote nec quantitati accommodato, nec vaſorum reſiſtentiis ſuperandis congruo, ſanguis ibi ab arcto nimis vaſe contentus, immorari opus habet, cui ſtanti, & à ſuccedente ſemper aucto diſtenſis nimis ab infarctu tantæ molis vaſis, exitus à tunicarum diſtractione tandem fit.

VII. Et à ſanguinis magis imminuta, quàm ſtatus naturalis latitudo poſtulat copia, fluxus fieri poteſt. Dato enim, quod à minori copia ſanguinis minus ſit ſpirituum penu, cordis muſculus debiliùs conſtringetur, & ſanguinis muſculi non ſufficienti ſpiritu turgidi flaceſſent. Hinc minimus ſanguinis impetus, & eædem à vaſis reſiſtentiæ, quæ quamvis decreſcant ratione molis minoris ſanguinis, augentur ob Fibrarum laxitatem non parum ſanguinis curſum remorantem, ut in primo opuſculo vidimus, quare decreſcente impetus momento, nec deficientibus reſiſtentiis minuetur motus ſanguinis, cui ſi quid vel leviſſimum obſtet, facile eſt ut ſtagnet, quo ſtagnante moles augetur ob novum advenientem: ab aucta verò mole vaſorum diſtenſio, cui non valde contra operante Fibrarum cohæſione ob minorem ſpirituum influxum, vas poterit dehiſcere, quamvis nec tam faciliùs, nec tam crebriùs, quàm in aucta quantitate.

VIII. Et per qualitatem ſanguis vitioſus ex hæmorrhoïdibus fluere poteſt. Per qualitatem intelligo quidquid à varia partium ſanguinis textura dependet, quæ dupliciter tantùm vitiari poteſt. Cùm enim ſanguinis minimæ partes ita ſint inter ſe diſpoſitæ, ac tali nexu copulatæ, ut ab illis quidquid ſanorum eſt, elici poſſit, naturalem ſtatum conſtituunt, quoties illæ primæ ſanguinis partes alio cohærebunt modo, alia earum ſit

textura, alius ordo, ſanguis in qualitate vitiari dicetur; cùm verò hæc partium ſanguinis componentium textura, ſeu cohæſio alia ſit à naturali, hoc erit, vel quia hæc ſanguinis componentia validiùs nitentur in contactum, ſeu firmiùs cohærebunt, vel laxato cohæſionis vinculo, debiliùs in contactum nitentur; quare duplex erit tantum ſanguinis vitium in quantitate.

IX. Si primo modo vitioſus fuerit ſanguis, ita ut partes nimis arctè cohæreant, non æquè facilè, ac in naturali ſtatu fiet ſecernendarum partium ſecretio; cùm enim firmior ſit illarum partium contactus ac nexus, validior requiretur impetus ad hoc, ut partes à firmiori contactu abſcedant, qui cùm major non ſit, cùm nulla ſit cauſa, quæ motum augeat, quin immò cùm decreſcat, firmiori enim ſanguinis nexu, ſeu vi cohæſionis, minor erit ſpirituum copia, quæ à partibus non cohærentibus pendet, quare minori in cor influxu, & rariùs, & ſegniùs ſanguinem impellet; quare cum ſecretio in hac ſanguinis textura fieri non poſſit per naturalem motum, multò minus fiet, quotieſcumque reſiſtentiæ cohæſionis addetur ſanguinis imminutus impetus; nulla igitur aut minima facta ſecretione, tot ac tantis, quæ excerni debent, retentis, putà inſenſibili perſpiratione, urina, bile, ſudore, ſaliva, ac reliquis, S. M. mirum augeri debet, qua aucta, quæ de nimia quantitate diximus, huc revocandum eſt; cùm inſuper & alia de cauſa fluxus evenire poſſit; aucta enim partium cohæſione, ſanguis minus compreſſilis eſt; quare & hac de cauſa vim faciet vaſorum Fibris in compreſſionem nitentibus: Vitiato igitur ſanguine ob qualitatem, ſeu ſpecialius ob auctam nimis earumdemmet partium ſanguinis cohæſionem, hæmorrhoïdum fluxus contingere poterit.

X. Si verò prima ſanguinis componentia non tam arctè inter ſe, ac in ſtatu naturali in contactum nitantur, ſeu minus inter ſe cohæreant, facilè unaquæque liberum poterit ſibi ſpatium nanciſci, hinc major calor, à quo ſanguinis turgeſcentia, partium raritas, pro qua majus requiritur ſpatium, quapropter vaſa diſtendi opus habent; quorum verò ſi major fuerit diſtenſio, quàm ſit vis cohæſionis inter vaſorum particulas, vaſa diſſilient, ac ſanguis exibit. Inſuper non cohærentibus ſanguinis particulis tam arctè, quàm in ſtatu naturali requiritur, erit fluidior ſanguinis maſſa, quæ cùm præ partium raritate, ac acutie, & cordi multum ſtimuli, & glandulis cerebri magnam ſpirituum materiam poſſit ſuppeditare, concitatior, crebrior, validiorque erit ſanguinis motus; hinc tanta impetus vi concitatus ſanguis poterit facillimè minimas tenuium vaſorum reſiſtentias ſuperare, quorum & minimo facto hiatu, ſanguis præ partium tenuitate ac incohærentia exire poterit.

XI. Poterit inſuper ſanguis tum ob partium cohærentiam, tum ob earum cohærendi modum, ita inæqualibus, & acutis particulis, quas ſalia dicunt, turgere; quæ ſi celeriori cientur motu, ac in debiliora im-

pingant vaſorum latera continuo in parietes attritu, aliquam particulam ab illis detrahere; quouſque per diuturnum tempus, & validiorem attritum deperditæ nimis quoad ſubſtantiam capillarium vaſorum tunicæ, impares ſint ad ſanguinem majori momento nitentem coërcendum.

XII. Si verò ſanguis propter motum vitiabitur, & propter motum ex hæmorrhoïdibus fluere poterit; Dato enim nimio motu, circularem intelligo, major eſſe poterit ſanguinis impetus, quàm vaſorum reſiſtentia, qua deficiente ob minus momentum niſus, quo partes inter ſe uniebantur, ſanguini patefiet exitus; ſi verò ſit ſegnior quàm in naturali ſtatu, ſanguis ad quamcumque reſiſtentiam ipſius impetu majorem remorabitur, qui ob ſuccedens auctus continentis capacitatem extendet, quæ à Fibrarum diſtenſione dependet, quæ ſi adeò extendantur, ut minimæ illarum particulæ à contactu abſcedant, & illa præ extenſione vitiatur textura, quæ ad robur elaterii requiritur, dempta continuatione, ſanguis per tunicarum hiatum exibit. His ex quolibet ſanguinis vitio deſumptis cauſis, ac propter minus principales ſanguis è vaſis fluere poterit; quibus ſi alterum addas, nempe ſolidorum diſpoſitiones, eò magis evidens propoſitio habebitur.

XIII. Et organum hujus fluxus concauſa eſſe poteſt; eò quòd continuo fæcum fluxu, aut mora, non leviter inteſtinum contrahatur, ac veluti per pungentes cuſpides rigidiorum particularum, fæcibus inhoſpitantium, quidquam ſui à ſe veluti abradatur nec non ita à pertinaci, ſit verbo venia, induratorum ſcybalorum tranſitu paritur, ut diffindi prope experiatur. Et alia ſuppetit ratio, nam cùm præ excernendarum fæcum duritie validior requiratur niſus, valida quoque & pertinax requiritur circularium inteſtini Fibrarum conſtrictio, per quam compreſſa intermedia vaſa, ſanguis immorari opus habet, quapropter ob longam moram nimiùs coacervatus, per vaſa à rigidioribus particulis veluti excoriata, ac divulſa egredi neceſſe habet.

XIV. Hunc excretum cruorem ab arteriis emanantem dico; nam cùm pateant, prout ratio ſuadet, extrema vaſorum oſcula, hîc fluet ab arteriis, non à venis; Venæ ſiquidem cùm ab arteriis ſanguinem recipiant, quotieſcumque inter harum coalitum, ſi quis verò coalitus eſt, fiat apertio, ſanguis fluet ab arteria, per quam ad venam fertur, non verò à vena, quæ vel nondum illum accepit, vel ſi accepit, vel nullum, vel minimum dimittere poteſt; eò quòd ille à valvularum repagulis ne exeat, prohibetur. Quod verò tantùm inter extrema vaſorum fiat apertio patet. Dato enim quod ſanguis illac debeat extra fluere, ubi eſt apertio, & ibi debeat eſſe apertio, ubi minor eſt vaſorum in contactum niſus, & major ſanguinis violentia; cùm verò hæc ſint in vaſis capillaribus, nempe in vaſorum extremitatibus ubi tenuiores vaſorum tunicæ, & major ſanguinis preſſio, eò quòd à latiori coni baſi ad anguſtiorem ejus verticem tendat, quod

contrarium evenit ſanguini venas ingreſſo, à vertice enim ad baſim coni tendit, quare tantùm inter extrema vaſorum in arteria, quando alia validior non ſuperſit cauſa, apertio fiet.

X V. At cum periodicus aliquando hic fluxus obſervetur; non neceſſarium eſt alias ſibi fingere hypotheſes, quibus de hujus periodo ratio reddi poſſit. Quæ ſuperiùs innuimus, & hîc repetita ſufficient; nam cùm ſanguis, aut per quantitatem aut per qualitatem, aut per motum ita fuerit vitioſus, ut major ſit ipſus impetus momentum ſupra vaſorum reſiſtentiam, hoc eſt minor ſit Fibrarum continentium in contactum niſus, quàm par ſit ad coërcendum ſanguinis impetum, fiet hæmorrhoïdum fluxus; ſi verò per datum tempus ſemper ſanguis aliqua de cauſa, putà, aliqua evacuatione aut præcipua, aut aſſueta retenta, aut majori cibo indulgentia, aut majori exercitio, aut alia de cauſa tale vitium acquiſierit, per datũ quoque tempus fluet, unde ſtata periodus. Si verò ſanguinis vitium minus ſit, quin poſſit ſuperare momento ſuæ activitatis momentum, quo villi vaſorum in contactum nituntur, fluxus non fiet. Sin verò per longius tempus hoc poſſit ſuperare, fluet quidem, ſed non ſtata periodo.

X V I. Cùm ab hujus ſanguinis fluxu non leve quandoque commodum percipiatur, pro quo explicando rationi non conſonat, utpote fictitia, ſelectiva cribratio, quare unde hoc pendeat videndum. Tunc aliquod juvamen ab hæmorrhoïdum fluxu ſperandum, cùm per illas excretus quicumque ſanguis aliquod ipſiuſmet vitium tollere poſſit. Cùm verò triplex illud ſtatuerimus, nempe in quantitate, qualitate, ac motu, quoties his mederi poſſit, aut ab his progenitis, facilè ipſius juvamen ſtatuemus; & primò in dubium revocari non poteſt per hunc fluxum proficuè tolli poſſe nimiam quantitatem, qua dempta mirum eſt, quantum commodi ſperari poſſit; nam cùm ſecretoria ſint determinatæ magnitudinis, cuicumque ſecernibilium quantitati accommodari non poſſunt; quare neceſſe eſt fluida præ nimia quantitate non cribrari, aut non cribrari quanta debent quantitate, hinc cùm tota fermè res œconomiæ animalis à ſecretionibus pendeat, his vitiatis, neceſſe eſt totum hoc animatum automa in operibus vitiari, quapropter per fluxum dempto exceſſu, per quem totus in glandulis ſanguis cribrari non poterat, cùm minorem habeat rationem reliquus, quàm totus, faciliùs reliquus, quàm totus in ſecretoriis partibus cribrabitur; hinc patet hac de cauſa, cur poſſint in nimia ſanguinis quantitate hæmorrhoïdes fluentes prodeſſe.

X V I I. Si verò fluant, ubi minor eſt, quàm in ſtatu naturali requiritur ſanguinis copia, ex ſe patet talis hujus fluxus incommodum: Augent enim per ablationem defectum ſanguinis, quare augent ipſius vitium in quantitate. Poterunt & hîc quidem indirectè prodeſſe, nempe incommodum quod afferunt, minuendo jam naturali ſtatu minorem S M. levare; tollendo ſcilicet illum ſanguinem, qui ut ſuperiùs diximus, in extremis

hæmorrhoïdalibus vaſis ſtagnat, à cujus mora, & abſceſſus, & fiſtulæ oriri poſſunt; quare tollendo tantùm congrumatum ſanguinem illorum malorum originem, & atrocium dolorum ſtimulum, aliquo modo indirectè, & ſecundariò prodeſſe poſſunt, directè ſemper incommodum allaturæ.

XVIII. Si ſanguinis verò vitium fuerit in qualitate, non tam tutò de earum juvamine ſtatuendum eſt. Dato enim ſanguine nimis viſcido, ſeu cujus prima componentia ſint magis inter ſe ſtipata & cohærentia, ſi per parum fluxum ita illæ partes dimoveantur, ut minor ſit illarum partium in contactum niſus, ſeu minus inter ſe cohæreant, juvabunt, eò quòd magis hæ partes dimotæ per minorem cohærentiam ad ſtatum naturalem accedent, & quidem facile eſt, ut per talem fluxum à contactu dimoveantur, & hoc tum ratione ſanguinis, tum ratione vaſorum; Ratione ſanguinis, cùm hic decreverit mole ob alicujus partis derivationem extra corpus, intra vaſa erit ille minus ſtipatus, ac coactus, quare ipſiuſmet partes per datum majus ſpatium liberius ſeſe poterunt explicare, quod idem eſt ac à contactu recedere; Inſuper ratione minoris molis erit magis velox tum tempore fluxus, tum à fluxu: Tempore fluxus velocior erit ſanguis, quia cùm præcedens ſit ſubſequenti reſiſtentia, cùm præcedenti minima ſit reſiſtentia à vaſorum tunicis, per quæ fluit ad locum exitus; ſanguis enim, qui per emiſſarium exit, ſubſequenti non eſt reſiſtentia; quare ſubſequens velociùs movebitur uſque ad emiſſarium, utpote dempta, aut admodum imminuta antecedentis reſiſtentia: hinc cùm velociùs fluat ſanguis per truncum ad emiſſarium tendentem, major per ipſum copia fluet, quàm cùm nihil è corpore derivabatur, quare aucta per talem ductum ſanguinis quantitate, minuetur proportionaliter in reliquis, quæ ad locum exitus non tendunt, imminuta verò in reliquis copia & eadem manente, ut ſemper ſupponitur, impetus vi, neceſſe eſt, ut ſanguis, & per reliqua velociùs fluat; patet ergo tempore fluxus velociùs ſanguinem moveri.

XIX. Et à fluxu velociùs movetur, non quidem velociùs, ac quando ſanguis è corpore exibat, ſed velociùs, ac quando nihil exierat. Sanguine enim imminuto, cùm minus in vaſis ſtipatus ſit, ac magis ſit ipſorum diametro accommodatus, ab illis minorem reſiſtentiam patietur, hinc antecedens minus preſſus ſuccedenti minorem reſiſtentiam pariet; ac cùm antecedentis unda minor ſit, quàm antea, antequam quidquam exiret, faciliùs ab eodem impetus momento, quod habet, ſubſequens impelletur, ideo & à fluxu velociùs ſanguis movebitur.

XX. Major quoque velocitas erit ratione vaſorum; dupliciter enim vaſorum villi, & præcipue arteriarum in ſanguinem impetum communicant, & vi ſpirituum influorum, & vi proprii elaterii, ſeu naturalis contractionis: Vi ſpiritus in villos decidui; hic quippe cùm habeat idem impetus momentum, nec eandem inveniat impellendi utpote, imminuti reſiſtentiam

reſiſtentiam, majori impetus vi ſanguinem impellet, ſeu in velociorem motum aget; Vi verò proprii elaterii magis ſanguinem urgebunt, eò quòd cùm minus ſit ſtipatus, minus contractilium villorum momento reſiſtet, quare ſanguis, & ab elaterio vaſorum magis in impetum actus, velociùs movebitur; A ſanguinis verò majori velocitate ejus rareſcentia, ſeu ejus diſcontinuatio oriri poteſt, quia faciliùs rareſcit ſanguis ab aucta velocitate, quàm quod in majorem niſum nitatur: poteſt quidem utrumque contingere, ut mox oſtendam, prius tamen facillimè evenit.

XXI. Poteſt ergo ſanguis per velocitatem magis rareſcere, efferveſcere, ſeu poſſunt ipſius componentia à mutuo contactu divelli. Data enim majori velocitate, datur majus impetus momentum; quod ſi ſuperabit niſum partium, quo inter ſe cohærent, illas à mutuo contactu neceſſe eſt divelli, & recedere, quod ulterius probatur. Quò ſanguis velociùs movetur, crebriùs in reſiſtentias, licèt minores, ac quando imminutus non erat, impingit, crebriori illiſu in vaſorum parietes multiplicatur per repetitionem momentum, quod poteſt repetito impetu partes à partibus dimovere, ac ſanginem rareſcentem facere, quod erat propoſitum.

XXII. Poteſt quidem, quod ſecundò erat probandum, ſanguis per majorem velocitatem magis ſtipari, ſeu illius partes poſſunt in majorem venire contactum; dato enim per majorem motum poſſe ipſius liberiores partes inſenſibiliter avolare, ita ut deſtituant craſſiores, ſeu magis ſtipatas, quoties per avolatum partium tenuiorum craſſiores à contactu non prohibentur, hæ poterunt amota parte, quæ inter illas media erat, & arcebat à contactu, ad ſe invicem accedere, & toto cohæſionis niſu aſſociari, hinc partes magis ſtipatæ, ſeu magis cohærentes magis ſtipatum, ac coactum ſanguinem efficient, quod alterum erat.

XXIII. Contrario verò modo vitiato ſanguine, cujus nempè primæ particulæ minus cohæreant, ſeu magis à contactu recedant, ſeu ſanguis ſit calidior, ac majorem humiditatem abſumat, dico hunc poſſe per hæmorrhoïdum fluxum minus calidum fieri, minus humiditatis abſumere. Cùm enim calor in motu quidem ſit, & ſine motu eſſe non poſſit, non tamen quicumque ad eum eliciendum motus ſufficit, ſed determinatus impetus motus requiritur. Hinc in ſanguine calidiori & minus à vaſis compreſſo, ſi per derivationem à corpore ex hæmorroïdibus minuatur maſſa, minor calor ſuccedit; & primò quia imminuto ſanguine imminuitur materia caloris, ſecundò, ac ſpecialiùs cùm requiratur ad hoc ut ſanguis caleſcat, ut ejus minimæ partes non ſolùm divellantur, ſed ab ipſis fiat attritus ad partes quæ poſſint ipſas in motum caloris ciere; quare cùm ſanguis ille, ut ſuppoſuimus, minus fuerit in vaſis preſſus, & adhuc minus ab ejus imminuta mole, patet illarum partium debiliorem eſſe attritum ad parum comprimentia vaſa: hinc cùm non ſit determinatus impetus gradus, calor non fiet; quamvis autem crebrior ſit alliſus ad parie-

tes vaſorum ratione majoris velocitatis, eadem quoque ratione brevi ceſſat impetus, utpote nec à vaſis adeo à contento diſtenſis, quapropter prementibus emanans. Minori ergo calore minus humiditatis diffluet, cujus difflatio opus caloris eſt; patet ergo in ſanguine minus compreſſo, ſeu magis rareſcente, aut dicam calido, & humiditatis conſumptivo, hæmorrhoïdum fluxum contrarium poſſe effectum producere, ſeu minus calidum efficere.

XXIV. Hinc cum præclariſſimo recentiſſimorum anteſignano LAURENTIO BELLINO Italiæ decore, ac rei Medicæ theoricæ juxta normam rationalis philoſophiæ inſtauratore, aut veriùs innovatore, ac mihi in ratiocinando de re Medica duce, cum hoc inquam ſtatuo: Tutum non eſſe determinare, in quibus corporibus ac morbis faciliùs ſit maſſam Sanguinis per ejus molis imminutionem incaleſcere. Firmiori quidem poſſumus judicio decernere, ibi potius excitari poſſe calorem, ubi per exactum pulſus criterium habemus ſanguinem preſſum nimis, ac compactum eſſe; quapropter demptis impedimentis calorem de ſe inſurgere poſſe, præcipue ſi ſit in corpore rariori, morbo calido, ac vegetiori ætate, &c. ſi verò contraria adſint ſigna, per quæ arguatur minus eſſe cohærentes ſanguinis partes, ac per pulſum debiliorem minorem ſanguinis copiam, putà in hecticis, calor per imminutionem ſanguinis non augebitur; quia cùm minor ſit ſpirituum materies, minor ac debilior erit cordis contractio, minor impetus in ſanguinem, minor velocitas, & per conſequens minor calor. Inſuper per evacuatum ſanguinem minor erit partium ad parietes alliſus, unde minor caloris geneſis, ab eadem quoque cauſa minus extenſa vaſa cerebrum minus premunt; quare à minori preſſione cerebri minor ſpirituum in cordis villos influxus, qui cùm duplici de cauſa minor ſit, nempe & à minori compreſſione, & à minori ſpirituum copia, patet minorem quoque calorem excitari; quæ quidem poſterior doctrina, qua oſtendimus in hecticis præcipuè provectioribus, ſeu diuturno tempore confirmatis, per ſanguinis imminutionem calorem minui, videtur facilem ſtatuere per ablationem caloris, à quo habituali facto ulterior hecticæ gradus dependet, curationem. At ſi ulterius perpendatur, imminutionem quidem caloris arguit, at febris ablationem non promittit: Poteſt quidem minui calor, at ſimul minuitur vaſorum preſſio in cerebro; unde minor ſpirituum confluxus tum ad cor, tum ad reliquas corporis partes; per imminutam molem minuitur quidem calor, ſed minuitur ſanguinis ad latera preſſio, ſeu tranſverſus ejus motus, à quo non ultima ſecretionis ratio; quare deficientibus ſpiritibus, ac fluidis reliquis ſecernendis, aut ſaltem admodum imminutis tota œconomia animalis ruere debet; quare ſimpliciter per imminutionem caloris, ut hìc fit, febris non tolletur.

XXV. Supereſt ergo examinata tum quantitate, tum qualitate morboſa, ut videamus quid in ſanguinis vitiato motu ab hæmorrhoïdum fluxu

ſperari poſſit; quæ tamen hucuſque dicta ſunt, dicenda minuent. Supponatur ergo prius motus vitium in exceſſu, qui quidem cùm multiplici de cauſa oriri poſſit, multipliciter eſt perpendendus, & hic quoque quoad fontes, à quibus poteſt emanare, qui duplices ſunt, vaſa ſcilicet, & ſanguis, at mutuo agentes ordine, cùm ſanguis in pluribus à vaſis dependeat, & vaſa à ſanguine; & primò cùm ſanguinis motus pendeat ab ejus muſculis, nempe & à corde & ab arteriis, & cordis, & arteriarum impetus momentum minus quidem fit à contractione naturali, ſeu à vi elaſtica, majus verò à ſpirituum in villos confluxu, & hic vel à majori ſpirituum proventu à ſanguine, vel à majori in cerebro preſſione à vaſorum diametro; ſi nimius ſanguinis motus pendeat à majori ſpirituum proventu, imminuto ſanguine minuetur quidem ſpirituum materies.

XXVI. Si verò per ſanguinis imminutionem fiet ut ille magis rareſcat, & in calorem ſolvatur, hac de cauſa per ſanguinis imminutionem non ſolùm non minuetur ſanguinis motus, ſed inſuper augebitur; ſi verò à majori meningum preſſione velociùs movetur ſanguis, & ipſius detractione magis rareſcat, & magis vaſa extendat, à quibus extenſis major ſit cerebri preſſio, ac ſpirituum influxus in cordis villos, qui major erit, quando tanta non ſit preſſio, ut nervorum oſcula occludantur, velocius ſanguis movebitur, ac hæmorrhoïdum fluxus nocebit. At ſi celerior ſit ſanguinis motus à minoribus reſiſtentiis, imminuto per hæmorrhoïdes ſanguine, minuentur reſiſtentiæ; quare hac de cauſa ſuppoſito eodem impetus momento, motus velocior fiet.

XXVII. At ſi ſegnior ſit ſanguinis motus, vel hic talis erit primo ob defectum materiæ pro ſpirituum generatione; at tunc ablata per fluxum hæmorrhoïdum illorum materia, nempe ſanguine, ſpiritus deficient; quare & motus, qui à ſpiritibus eſt, unde augebitur morbus. Si verò deficiant ſpiritus ob impeditam ſecretionem à ſanguine, quod impedimentum ſi pendeat à nimia quantitate, imminutio proderit, ſi à materiæ, ſeu particularum ſanguinis cohæſione, quæ ſi per imminutionem maſſæ Sanguinis augeatur, nocebit; ſi minuatur, proderit.

XXVIII. Eodem pacto ſi ſpiritus non influant in cor, vel quia non preſſi, vel quia nimis preſſi; ſi nimis preſſi vaſorum extenſione à quantitate, pro hac cauſa præcisè proderit imminutio, cùm ab hac imminutione minus vaſa premant; qua propter nimia preſſione non occluſi nervi poterunt ſpiritibus influis viam ſternere, è contra ſi à minima preſſione, & hæc à ſanguine nimis coacto, ſi per imminutionem rareſcat, commodum; ſi verò craſſeſcat, incommodum fluxus ille pariet. At ſi præcisè à vaſorum reſiſtentiis ſanguis minus fluat imminuto ſanguine, ipſi minuentur reſiſtentiæ; quare velocius movebitur; hinc pro cauſarum diſcrimine, & effectuum eventu arguenda eſt hæmorrhoïdum utilitas.

XXIX. Data inſuper non ſolùm ſanguinis motus minori velocitate, ſed

illius alicujus partis in vaſis capillaribus mora, ac ſtagnatione, videndum quid prodeſſe poſſit hæmorrhoïdum fluxus. Pluribus de cauſis ſanguis ille in extremis vaſorum concretus per ſanguinis imminutionem poterit amoveri. Imminuto enim ſanguine, majus eſt impetûs momentum ſupra reliquum, quàm ſupra totum: quare ſi per majorem impetus vim reliquus ſanguis removeatur, ita ut major ſit ſanguinis impetus ad ſanguinem in vaſis ſtagnantem, quàm ipſius in contactum niſus, neceſſe eſt hunc cedere, abripi, & cum reliquo miſceri; ſi verò nullum ſit ſupra reliquum ſanguinem majus momentum, quàm ſupra totum, hoc non obſtante, ſanguis imminuta mole velocior fiet, non quidem ratione impellentis, ſed ratione imminutarum reſiſtentiarum, à vaſis ſcilicet minus prementibus.

XXX. Alio adhuc jure ſanguis ille poterit illinc dimoveri, & hoc ratione vaſorum; hæc quippe ob imminutum ſanguinem minus preſſa, ſeu à minori mole minus diſtenta, magis ſeſe poſſunt contrahere; quare per majorem contractionem mutata interna ſuperficie cogent ſanguinem, ut contactum mutet ob mutatum continens; quare mutando contactum dimovetur, ac dimotus ab illa prima cohærentia facilè poteſt, & à loco dimoveri, & fluxilis reddi; quare & velociori ſuccedente ſanguine ulterius promoveri.

XXXI. Tantum verò commodum non ubicumque ſit ſanguis ille ſtagnans ab imminuto ſanguine ſperandum; nam cùm illud totum pendeat, & à ſanguinis majori velocitate, & à ſanguine hærente à vaſis dimoto, ſi ſanguis ille ſtagnans ſit in vaſis procedentibus à trunco, unde ſanguis fluit, tale commodum non percipietur, & ratio eſt, quia cùm, ut ſuperius vidimus, ſanguis velocius & majori quantitate fluat per truncum, à quo ſanguis extra corpus derivatur, quàm per truncum oppoſitum, à quo nullus eſt extra fluxus, velociùs quoque & in majori quantitate ſanguis fluet & per illa vaſa à trunco emiſſarii pendentia; quare erit quidem major velocitas, quæ pro dimotione ſanguinis requiretur, ſed deficiet mutatio contactus partium hærentium; nam cùm minor quantitas ante fluxum tranſire non poſſit, metuendum quoque, neque majorem ob majus reſiſtentiæ momentum poſſe præterfluere, hinc major infarctus, major preſſio, ac major ſtagnantis ſanguinis copia.

XXXII. Sed ſi vaſa obſtructa procedant à trunco, qui oppoſitus ſit trunco, à quo ſanguis hæmorrhoïdalis fluit, plurimum commodi ſperandum. Detur igitur ſanguinis mora in liene, & hæmorrhoïdes fluant, dico talem fluxum plurimùm prodeſſe poſſe; facto enim celeriori ſanguinis motu, tum per arteriam meſentericam, tum per arteriam ſacram ob emiſſarium, aut emiſſaria intima inteſtini recti parte, ſanguis quoque per illas copioſior fluet, quo iſtac copioſiùs fluente, parciùs, ſeu in minori quantitate; ſed majori reſpectivè velocitate per cœliacam, à qua lienaris arteria, excurret; quare velociùs fluente, ſed parciùs habebitur, quidquid requiritur ad

illum ſanguinem ſtagnantem dimovendum, nempe major velocitas, & hærentium partium mutatus contactus niſus à mutata vaſorum interna ſuperficie, quæ ideo mutata fuit, quia minus à minori ſanguine præterfluente preſſa erant; quare ad ſanguinenm ſtagnantem dimovendum per hæmorrhoïdum fluxum, ubicumque ille ſtagnet perinde non eſt.

XXXIII. Cùm inſuper, ut ſuperiùs oſtendimus, ſanguis ſponte exiens ab arteriis, non à venis hæmorrhoïdalibus fluat, fluit majori velocitate ab arteriis, quàm à venis; quare dato tempore fluxus, ſanguis per arteriam copioſior fluet, quàm per æquè amplam venam, dummodo ſint ejusdem emiſſarii, unde celeriùs poteſt prodeſſe, ratione majoris velocitatis ac quantitatis, ſanguis ab hæmorrhoïdibus ſponte fluens, quàm per artefactum emiſſarium in vena in qualibet alia parte, æque morbo accommodata. At ſi non una ſit arteria hæmorrhoïdalis fluens, ſed ſimul plures fluant; citius plures ſimul fluentes juvabunt, quàm ſi ſola flueret, dummodo omnes æque ac illa, ſint æqualis diametri ac emiſſarii; ſi verò una tantum fluat, ſed majoris amplitudinis ac emiſſarii, citius proderit, quàm minori fluentes; ſi verò minores fluant, ſed cum majori habeant reciprocam proportionem, & quoad preſſiones, & quoad emiſſarium, ſeu exitus locum, æque dato tempore hæ minores, ac illa major proderunt. Hoc igitut eſt aut commodum, aut incommodum, quod ab hæmorrhoïdibus fluentibus ſperari poteſt, prout majus, aut minus erit ſanguinis vitium in quantitate, qualitate, ac motu, quæ vitia plurimam habent latitudinem, à cujus gradibus tot varia morborum genera inſurgant. Illud inſuper commodum, aut incommodum dimetiendum eſt à ſanguinis quantitate fluente, morbo, ætate, idyoſincraſia, regione, &c. cùm utrumque à ſingulis augeri, aut minui poſſit.

XXXIV. Poteſt quidem aliquando tantum ſanguinis per hæmorrhoïdum apertionem evacuari, quantum pro indigentia opus erit, non quidem naturæ neceſſarii conſciæ providentia, ſed mechanica tantùm partium diſpoſitione hoc continget. Cùm ſupra oſtenſum fuerit ſanguinem, aliis omiſſis cauſis, fluere ex hæmorrhoïdibus poſſe, vel quia ob nimiam quantitatem nimis vaſa ſanguiflua premat, ita ut major ſit ſanguinis preſſio, quàm momentum, quo vaſorum villi in contactum nituntur; quoties evacuatur tanta ſanguinis quantitas, ut major non ſit ſanguinis in vaſorum latera niſus, quamvis, quo vaſa in contactum nituntur, vaſorum ſejuncti villi ſuperatis preſſionis reſiſtentiis in contactum venient; quare evacuata quantitate, quæ nimia erat, vaſa de ſe abſque ulla providentia occludentur, idem poterit contingere, niſi in omnibus, ſaltem in aliquibus & motus, & qualitatis vitiis.

XXXV. Non idem in omnibus fiet, in vaſorum enim eroſione, quamvis remota ſit cauſa, cum ablata aliqua vaſorum ſubſtantia, illa per puram privationem oriri non poterit, unde frequens ſtillicidium à quo

ulcera, & fiſtulæ: Hinc quoque patet maximum incommodum, cum talis fluxus arte ſupprimitur, perſeverante interea, & ejus cauſa, & indigentia: Illud quidem oriri non poteſt, eo quod retentus ſanguis præ reliquo aliquem malignitatis caracterem præ ſe ferat, ſed quia retentus poteſt toti maſſæ Sanguinis aut quantitatis, aut qualitatis, aut motus vitium communicare, circa quod triplex vitium tota quanta eſt in fluidis morborum cohors verſatur, (& ſolida renum copias ſuppeditant aut nimia, aut minori quàm par eſt, contractione) cùm per hæc clarius pateant alkali, & acidi inordinati concurſus, & fermentationes, varia ſalinarum partium actio, lucta, ſublimatio, præcipitatio, coagulatio, diſſolutio, amalgamatio, & ſexcenta alia nomina. Per hæc vitia ad ſenſum demonſtratur quidquid ſulphuri, quidquid mercurio, quidquid aquæ, terræ ac reliquis chymicorum ſuppoſitis principiis tribuitur, nihil recedendo à materia, motu, figura, &c. inconcuſſis mixtorum principiis, ac genuinis elementis: Non eo tamen inficias, & per compoſita corpora nonnullis præcipuè in rebus ſpecialioribus explicandis progredi non poſſe.

XXXVI. Juxta explicata, patet ratio Hippocratis Senis ſapientiſſimi aphoriſmi 11. Libri 6. in quo ait: *Atra bile vexatis & renum paſſionibus hæmorrhoïdes ſupervenientes, bonum.* Quidquid per atram bilem voluerint, ſive quod ſanguis ſiccior ſit, ac rareſcens, quare ab eo geniti ſpiritus animales ſint vividioris nimis impetus, ita ut irregulariter per cerebrum expatientur, utpote à ſufficienti fluido deſtituti, per quos maniacus fit patiens, bonum eſt hæmorrhoïdes fluere, eò quòd, & ſpirituum minuetur materies; quare minor impetus, & quia imminuto ſanguine, utpote à vaſis minus compreſſis, minor erit illius ad vaſorum latera alliſus; quare minori exiſtente impetus momento, minus in calorem ſolvetur, & minorem humiditatem conſumet, unde minus ſiccus evadet, ex quo bonum; nam ſpiritus minus effrænes generabuntur, quia à fluido ab humidiori maſſa ſanguinea deciduo irretiti.

XXXVII. Si verò per atram bilem oppoſitum intelligant, nempe quod ſanguinis maſſa ſit viſcidior, ſeu ejus partes ſint inter ſe firmiter cohærentes, hæmorroïdes ſupervenientes, bonum; nam imminuto ſanguine, quod reliquum & minus ſtipatum, ac coactum in vaſis continebitur; quare poterit rareſcere, & partes à contactu diſcedere, quod atræ bili contrarium eſt, unde remedium; nam ſi à ſtipatiori ſanguine minor fuerat ſpirituum ſecretio, à quorum inopia melancholicorum tetra phantaſmata, à rariori ac minus ſtipato ſanguine major erit ſpirituum proventus, ergo hæmorrhoïdum fluxus bonus eſt.

XXXVIII. Et renum paſſionibus hæmorrhoïdess proſunt. A pari verò ſi per renum paſſiones vel intelligatur calculus, vel diabetes, vel urinæ ſuppreſſio, in omnibus bonum eſt hæmorrhoïdes fluere, & primò in calculo; hic namque cùm oriatur à ſanguinis primis componentibus

ſeſe in contactum urgentibus, ſeu à partibus habentibus majorem cohæſionis vim, quotieſcumque hæmorrhoïdalis fluxus ſuperveniat, alterabitur ſanguinis motus, à quo determinata vis preſſionis tranſverſalis in renum tubulos, ſeu glandulas; quare alterato tali determinato motu, nulla amplius fiet intruſio illarum particularum in renes, è quibus ſuccreſcebat calculus, præterea evacuato ſanguine, non eadem erit preſſio particularum ejuſdem ſanguinis; quare mutata preſſione, aut præ majori, aut præ minori motu, non idem erit in contactum niſus, quare non illæ ſecernentur determinati niſus particulæ, à quibus lapidis exordium, & incrementum ſumit; ergo in calculo affectis bonum eſt hæmorrhoïdes fluere.

XXXIX. Vel renum paſſio dicatur diabetes, proderunt hæmorrhoïdes, vel ut ſignum, vel ut cauſa: Ut ſignum, quia cùm oſtenderimus hæmorrhoïdes fluere poſſe à ſanguine concreto in vaſis hæmorrhoïdalibus; ſi ſanguis concretus erit, arguetur mox ceſſaturam diabetem, utpote quæ procedit non à craſſiori, & ſtagnante, ſed à fluidiori ſanguine. Proderunt quoque hæmorrhoïdes & ut cauſa, quia evacuato per illas ſanguine, reliquus vel ob minorem preſſionem, minorem habebit ad partes alliſum; quare minus ſolvetur, ſeu partes minus per debiliorem ac breviorem ad latera vaſorum moram ab aliis partibus abſcedent, vel eo quia determinatus alteratur motus pro tali ſecretione neceſſarius; alteratur quidem, vel ratione fluidorum imminutorum, vel majoris impulſus, vel minoris vaſorum reſiſtentiæ, poterunt ergo diabeticis hæmorrhoïdes prodeſſe.

XL. Patet denique illarum utilitas, ſi urinæ ſupreſſioni ſuperveniant, & hoc dupliciter: Vel urinæ ſuppreſſio, ut evenire poteſt, procedat à nimia primorum ſanguinis componentium inter ſe cohærentia, ita ut per minus tranſverſalis motus momentum ſuperari non poſſit niſus, quo illæ partes in contactum urgentur, dico, nullam ſeparari urinam, vel hæc contingat ob arteriolas ad renum glandulas ducentes ſanguinem obſtructas, dico hæmorrhoïdes in utroque caſu prodeſſe poſſe, quod ita patefit; ſi ideo non cribratur in renibus ſanguis, ita ut urina ab illo ſecedat, quia partes ſanguinis nimis ſe in contactum urgeant, fluentibus hæmorrhoïdibus fluidior fit ſanguinis maſſa, ſeu velociùs circulatur; quare per velociorem circulationem ob frequentem reſiſtentiarum incurſum, partes poſſunt à partibus divelli; quare quæ ſtipatæ detinebant urinæ ſecretionem, avulſæ ac diviſæ illam poſſunt promovere; alia quoque de cauſa poſſunt hæ partes dividi; nam imminuta mole reliquus non adeo à duplici vaſorum preſſione in contactum urgetur, quare ad rareſcendum facilior, urinam quoque promovere poteſt.

XLI. Vel tandem ſupreſſio fiat à ſanguine in renalibus arteriolis ſtagnante, poſſunt prodeſſe, tum ratione quantitatis imminutæ, à qua poteſt pendere vaſorum infarctus, tum ratione celerioris motus, ac denique ratione derivationis; ut ſuperiùs fuſiùs oſtendimus; quare patet quod

propoſitum fuit; atra ſcilicet bile vexatis, & renum paſſionibus, hæmorrhoïdes ſupervenientes bonum eſſe.

XLII. Hinc quoque patet tumentium hæmorrhoïdum dolorem ſedari per apertionem; evacuato enim ſanguine, à cujus mora, & ſtagnatione tumor, partis diſtenſio, nimia Fibrarum nervearum preſſio, concitatus nimis ſpiritibus nervorum incolis motus, unde dolor; quare è converſo nullo ſtagnante ſanguine, nulla diſtenſio, nulla vaſorum preſſio, nullus ſpiritibus ſtimulus, ac nullus dolor ſuccedit.

XLIII. Hucuſque de moderata hæmorrhoïdum excretione, quæ ſi modum excedat, ita ut nimia ſit excretio, quot morborum funebres apparatus, quantum cruciatuum armamentarium ſit. Hinc & hydropes, & cachexiæ, & tabes, & fiſtulæ, & ulcera: at cùm Pathologiam inſtituere mihi non propoſuerim, & hæc & reliqua omittam, utpote ab inſtituto nimis aliena. At ne quis miretur, me nihil de remediis ſollicitum, quod præcipuum eſt, tantùm morbum indigitaſſe; ſciant iſti, quorum doctrinæ elegantia tota eſt in cudendis plus quàm pedalibus præſcriptionibus, quibus non priùs ſatisfactum eſt, niſi poſtquàm ſuſque deque tota pyxidum pharmacopœorum turba fuit exagitata, ſciant inquam, non minimam partem curationis eſſe morbum noviſſe, illa tamen cognitione, quæ cauſas, & proximiores cauſas inconcuſsè rimatur. Quid prodeſt faſces remediorum ſcire, cùm neſcias quibus illa proſint, aut obſint? Non uno ab hæmorrhoïdibus habentur homines modo, ſique unus, non eadem erit idioſyncraſia, non eadem & unius effectus cauſa. Præſcribe, ſi placet, eadem eodem in morbo remedia, & quæ uni profutura alteri inimica experieris. Si morbum noveris, ſcies quo tolli poſſit, & quo ingenio abditam morbi cauſam eruiſti, nullibi non obvia remedia, eodem quoque & ſcrutaberis & reperies. Non eſt igitur quod decachinnentur, utpote leviores, theorici qui quidem ſi fuerint, quod non adeo planum (Non enim theorici ſunt aut qui memoriæ traditas quaſdam callent morborum definitiones, aut nonnullorum effata, aut ſuppoſitas hypotheſes jactitant) coram antiqua clinice non trepidabunt. Brevibus: noſce totum morbum; noveris, ſi fuerint, remedia.

XLIV. Hiſce uſque modo exaratis, nonnulla de hæmorrhoïdum per hirudines apertione veluti corollarium adjiciam. Impudicum dicam remedium, ac deſperationis prodromon; tentatis enim omnibus, ſed irritè, huic tandem tota quanta ſpes eſt committitur, ac præcipuè in cephalicis affectibus mirum quantum portenditur. Tantæ ſpei tota ratio hiſce innititur principiis, aut fæculentiorem ſanguinem in iis vaſis contineri, aut per hirudinum ſuctum deteriorem eligi, quod utrumque evidenti falſitate laborat. De primo nil dicam, cùm per antedicta clariùs pateat ubicumque vaſorum eumdem prorſus ſanguinem eſſe: Ad ſecundum verò dico, nullam ſelectionem contingere, neque ob hirudinum ingenium, neque ob

modum

modum ſuctus ; ſi quis verò per ſuctum ſanguis ſeligitur, purior, ac defœcatior potius ſeligitur, ſeu mavis, exit. Quod ut firmo ſtet talo, evacuationis modus eſt perpendendus.

XLV. Hirudinum tricuſpidem, ſeu triangularem aculeum, utpote & cæterorum animalium inſontem non reor, quia ab illo in vulnus quidpiam ſucci à noſtrorum indole alieni, extillari poteſt, à quo ſcilicet noſtrorum ſuccorum nexus, aut tolli, aut augeri poſſit, quorum alteruter effectus venenis omnibus, ſi excedentia excipias, unicè competit. Neque fictitius eſt hic ſuccus, madent quippe omnium animalium analoga noſtræ quadam ſaliva, quæ aut aculeo, aut dentibus illita, ac noſtro corpori infixa, licèt mirum quid pariat, mirum non eſt. Ulterius & hoc ſuppetit ; ſuctu exire cruorem. Hîc verò non dicam, quod forſan ab aliis prolatum, per ſuctum nempe eligere hirudines, aut puriorem, aut deteriorem ſanguinem ; & ego profiteor puriorem egredi, ſed electionem non admitto. Per ſelectiorem ſanguinem illam partem intelligo, quæ vel in alimentum partium, vel in ſpirituum materiem cedere poteſt ; cùm accommodatior nulla hiſce operibus ſanguinis lympha ſeu gelatinoſa particula judicetur ; ex hac enim per chymicam analyſim & utiliora & efficaciora principia eruuntur, ſalia nempe volatilia, ſpiritus & olea ; nec verò exigua quantitate, ſed tanta, ut ad hanc minimam fermè rationem habeat ejuſdem ſanguinis rubicunda pars.

XLVI. Sanguinis purpura non ejuſdem flos eſt, ut inſcio oculo appareat, ſed veluti ſanguinis amurca, & terra damnata. Rubræ namque ſanguinis particulæ, ſi ſolitariæ ſumantur, & à reliquis divortium paſſæ perpendantur, non valdè differunt à capite mortuo vitrioli, ſeu à colcothare ; illæ námque & diuturno vehementique igni expoſitæ rubedine non ſpoliantur, nec quidquam ſuppeditare valent præter terram inſipidam, ſal marinum ; nec rationem huic adverſari, quin immo favere, puto : non enim rubedo pro conſtitutione ſanguinis apprimè requiritur, ſed ejuſdem elaborationi neceſſarium eſt conſequutivum. Nam præter rationem, ſuppetit illud Nobiliſſimi BOYLEI experimentum pro pulli carnis concoctione : Injecta enim caro in acidulum menſtruum, elapſo non multo temporis, in quandam gelatinam migravit, quæ dein, noctis ſcilicet ſpatio coccineam rubedinem acquiſivit. Hoc verò non aliunde emanavit quàm à diuturniori illarum partium motu, prius enim ſemiſolutæ albugineo ſuffundebantur colore, dein verò in concitatiorem motum actæ, tum ab eodem menſtruo, tum à liberioribus carnis particulis, albedine exutæ, ruborem nanciſcebantur, quod paſſim, præcipuè in mineralium nonnullorum calcinatione, intuetur ; nam vehementiori ignis gradu incenſa ſubobſcuram rubedinem paulatim acquirunt. Hoc pariter in ſanguine evenire puto ; nam perenni motu percitus nonnullas, magiſque fixiores, particulas aliis intimè non permixtas, ita ſolvit, tum per calorem, tum magis per frequentem ad ſolidas partes alliſum, ut dein ita ſolutæ & reliquis permixtæ rubedinem concilient. Hoc quoque confirmari poteſt autopſia in animalium

ſanguine. Quibus namque vegetior eſt ſpiritus, ſeu efficacior motus, iis magis ſanguis rubet, è contra verò, ubi ille ſegnior eſt, ut in cachecticis, leucophlegmaticis, atque anaſarcis ſummè pallet. Variæ quoque animantium ſpecies iſtud comprobant. In adultis enim bovibus in vaſis nigricans ſanguis fluit; in vitulis vividior emicat, ſolum quidem ob motuum diſcrimina. In oſtreis, limacibus, lumbricis, &c. in quibus ſegnior motus, ac quorum animalium vita vix à plantis diſcriminatur, adeo parum movetur, ſanguis, ſeu ſanguini analogus ſuccus, & hæret fermè, & pallet, minima indutus rubedine. Hæc pauca currenti calamo de ſanguinis purpura ſive de globulis adeo notis Leeuwenhoeckio.

XLVII. Quod per hirudinum ſuctum exit pars eſt gelatinoſa ſeu lymphatica, exit namque fluidum quodam pallidiori coccineo imbutum, ſatis evidens argumentum defæcatiorem ſanguinis partem exire; nam cùm deterior ſit pars rubicunda, cùm parum illa lympha ſit rubore ſaturata, ac minus quocumque ſanguine, qui è quolibet loco phlebotomo mittatur. Notum quidem arbitror exeuntem hunc ſanguinem attractione extra corpus non derivari: ſuctus enim media preſſione perficitur; Nam inflicto ab hirudinibus in vaſe ſanguineo vulnere indiſcriminatim, ſive in vena, ſive in arteria, ſanguis educitur non attrahendo, ſed pulmones dilatando, quibus extenſis, applicito vulneri ore, illæ ſuperincumbenti aëri reſiſtentiam imminuunt, qua ablata, aut imminuta per majorem interni aëris dilatationem, exterior ſuperior aër vi ſuæ gravitatis premit; premit verò quidquid ſubjacet, ſubjacet, ubi minor reſiſtentia eſt, ſanguis, qui proximus eſt dilatato aëri per apertionem pulmonum; quapropter ſanguis, & ab aëre ſuperincumbente preſſus, & à vi motiva ſubſequentis ſanguinis & vaſorum conſtrictione compulſus illuc petit, ubi minimum reſiſtentiarum invenit; invenit verò propè apertionem ab aculeo, eo quod aër dilatatus minus reſiſtit quàm antecedens ſanguis premit, ideo illac fluit. Sed cùm promptior exitui ſit ſeroſa portio, promptior enim eſt motui, pars illa, quæ minus habet materiæ, & minoris eſt molis habito, & ad impellens, & ad reſiſtentias reſpectu quod cùm lymphæ competat, per anguſtoria aculeorum foramina hanc faciliùs & copioſiùs egredi dicendum eſt.

XLVIII. Quod enim de hirudinum ſuctione, idem de quacumque alia ratiocinandum. Et pueri eadem ratione lac è mammis eliciunt; per ſuctum enim dempto æquilibrio, quod ineſſe debet inter externum, & internum aëra, ad hoc ut alterum, nec magis premat, nec prematur; dempto igitur æquilibrio, eo quod internus aër magis extenſus ferit quàm externus, non poteſt internus æque premere lac, ac externus; quare magis premente externo aëris cylindro ſupra mammam, quàm poſſit præ ſua raritate internus contraniti, opus eſt externo prævalente lac preſſum exilire, ac os infántis, ubi minor eſt reſiſtentia, ingredi. Hoc eodem fit pacto, ac quando manu lác emulgetur: Premente enim manu, ac urgente lac, hoc debet qua data porta egredi; quare cùm retrocedere non poſſit, ratione

diſpoſitionis vaſorum, neceſſe eſt progredi, ac per papillam, non æquè premente aëre externo, ac manu, egredi.

XLIX. Si igitur per hirudinum ſuctum aut purior ſanguinis portio egreditur, aut ſaltem quicumque promiſcuè egreditur, nulla habita ſelectione, quid à tali ſanguinis miſſione ſperandum cuique perpendere licet? Hoc tantum juvaminis ſperari poteſt, quod ſcilicet per horum vaſorum apertionem faciliùs obtinendam ſponte à ſolo ſanguinis impulſu, eò quòd debiliora ſint vaſa à prima eorum artificiali apertione, tractu temporis inſtitui poſſit naturalis excretio majoris equidem commodi, at hoc non ad curativam; ſed ad prophylacticam pertinet. Hinc conſtare puto ampulloſum hoc eſſe remedii genus, cæteris ni deterius, non equidem majus; ſed aut enormis præjudicii ſignum, ſive ut diximus deſperatæ ſalutis, aut exhauſtæ medicinæ prodromon. Nec mihi experimentorum myriades pro hujus ſaluberrimo uſu reponant: Sit experimentis fides; at ſit cautum alioquin difficillimum experimentorum judicium.

OPUSCULUM IV.

DE CATAMENIIS.

ALTAS ſpecus latebras ingredior, quare ceſpitanti parcendum eſt: Adeo me circumundique ſtipant tenebræ, ut quò greſſus dirigam, hæream. Si me deſtituat oculorum ſenſus, cùm reliquis fœdus inibo, quorum opere niſi profecero, rationem ſequar. Catamenia igitur flores audiunt; Floribus namque cum arbore luxuriantes intuemur, fœcundas credimus: Ita menſtrua veluti flores fœcundum, è quo eructant ſolo, ſatis tutò præmonſtrant; tunc enim mulieres viripotentes, niſi à viro arceantur, matres evadunt.

II. Solius mulieris inter animalium cœtum ſtata menſtrua periodo eſt ſanguinem excernere, aut niſi ſoli mulieri hoc proprium, paucis tamen aliis competere conſtat; cætera namque aut à ſemeſtri, aut ab anno, niſi aut concipiant, aut coëant, ſanguinem excernere ſolent. Cercopithecus tamen, ſive ſimia, cùm ab hominum moribus non diſtet admodum, nec menſtrua ſanguinis excretione à muliere recedet. Conſtans quippe apud me obſervatio evincit ſtata menſtrua, aut mutata parum periodo ejus prudentia nimis genitalia per hanc excretionem fœdari. Hoc inſuper teſtatum habemus à Doctiſſimo, & Famigerariſſimo GASSENDO, ſimias nempe in Guinea non ſecus ac mulieres, menſtrui ſanguinis fluxu laborare. Nec canes excipiam, quæ ſi arceantur à venereo congreſſu, dùm præ æſtu libidinis pu-

denda tument, mox ſtatim eructant non admodum coccineum ſanguinem, cunno ſubſidentes. Hæc tamen eruptio an regularis ſit, aſſerere non audeo, fateri tamen poſſum in nonnullis crebras quidem eſſe; non adeò tamen, ut mulieris & cercopitheci eruptiones, utpote quod his minus tentigine hac voluptuoſa illæ afficiantur.

III. Non eſt ut hîc inquiram, unde hic ſanguis fluat, an ab uteri vagina, an ab ipſomet utero. Pro utraque ſententia digladiantur plurimi; crebriores tamen obſervationes pro uteri vagina ſtare videntur, nec ratio ab hoc removebit quempiam: Adeò enim, in virginibus præcipuè, anguſtum eſt uteri orificium, ac tam exigua ipſius uteri cavitas, ut rationi conſonum non videatur ab eo ſanguinem erumpere; nam erumpit in gravidis, in quibus os uteri impervium eſt: Et huic opitulatur aſſerto tot per vaginam vaſorum diſtributio, quæ quidem non unicè huic ſcopo, ſed tamen præcipuè inſervit, quandoquidem verò ut in uxoratis, ſeu matribus & ab utero fluere poſſe, non inficior.

IV. Neque hîc eſt ut decernam, an ſanguis hic effluat ab arteriis, aut à venis: Jam, ubi de hæmorrhoïdibus, mihi videor probaſſe ſanguinem, dum per anaſtomoſim fluit, ſemper ab arteriis emanare: hîc verò & idem ſtatuo arterias fontes eſſe, unde ſanguis erumpit, nihil in hoc obſtante Cl. Bohnii argumento, quo evincere nititur, neceſſarium fore, ſi ab arteria ſanguis efflueret, ut perciperetur ejuſdem effluentis impetus, & coccineus ejus color; quibus repono, in capillaribus diffractum eſſe admodum ſanguinis impetum, qui etſi integer, & à modo eruptionis, ut inferius videbimus, & à depreſſis vaginæ lateribus, retundi poſſet. Ad alterum verò dico, coccineum ſanguinem in ſanis ſæpè apparere, quo neque apparente, hoc jure tribuendum, & alicui ipſius moræ, & liquaminum intra vaginam hærentium admixtioni.

V. Antequam ulterius progrediar, hypogaſtricorum vaſorum diſpoſitio, quæ non ut cæteris partibus ſeſe habet, exactiùs rimanda eſt; ab ea quippe magna pars noſtræ hypotheſis dependet. Vaſa igitur uteri, ut vaginæ, mirum eſt quàm crebra, ac patenti uniantur anaſtomoſi, quæ ſi cui per anatomicam praxim non pateat, adeat & ſolertiſſimū Graeffium & Svvammerdamium, apud quos perbellè deſcriptum, quod innuimus reperiet. Inſuper perpendendum quanta ſit horum vaſorum extenſilitas, quam in gravidis experimur, & Cl. Gaspar Bartholinus in ſua anatome teſtatur.

VI. Præterea cui non notum mulierum ſeminis geneſim, non in teſtibus, ſed in vaginæ glandulis, ſeu proſtatis perfici, quod magno ſatis affluxu in coïtu excernitur; & quanta ſit hujus pſeudo-ſeminalis materiæ efficacia quis tam rudis, qui eam non noverit: virgines enim præcipuè euſarcæ, aut habitus tenuioris, ſed vividioris & viro maturæ, cujus copia, ſi diu careant & chloroſi, & cachexia, & uterina, ut aiunt, præfocatione, & melancholia, & nonnunquam uterino furore, aut mania afficiuntur, quæ quidem primò à ſemine diverſimodè, ſed pravè ſe habente, tum in nerveum ſyſtema, tum in ſanguineum, ac cætera corporis, vel mediatè, vel imme-

diatè, tum fluida, tum ſolida, agente dependere dicenda ſunt.

VII. His velut loco lemmatum præmiſſis, meam nunc de catameniis propoſitionem, ſeu hypotheſim exarabo. Sanguis menſtruus, non ut deleterius, aut aliqua corporis mechaniſmo improportionata qualitate imbutus, aut legitima plethora oneroſus, ſecernitur, neque qui ejicitur per ſecretionem aliquam è corpore amandatur; ſed talis fluxus, dum regulariter ac ſecundùm naturalem ordinem procedit, non ab unica pendet cauſa, ſed à pluribus ſimul agentibus putà 1°. à ſanguinis plethora, aut legitima, aut legitimæ analoga, à partium nempè ſanguinis expanſione, ſeu rarefactione, 2°. à vaſorum & per uterum, & per vaginam mira diſtributione, ac tandem 3°. à ſeminalis materiæ impetu & per totam ſpirituum ſyſtaſim diffuſo, & in vaginæ partibus præcipuè ſatis validè agente.

VIII. Quibus jactis, meum nunc eſt hujus excretionis modum exponere, ſingulas ſcilicet propoſitionis partes & explicando, & probando, & à difficultatibus, quibus aggredi poſſet, meam hypotheſim vindicare. Cùm libidinoſa prurigo in brutorum fœmellis, nonniſi ſeminis ſtimulantis ſit effectus, & cùm bruta, dum hoc œſtro turgent, tantùm hac excretione fœdentur, niſi, ut dictum ſuperius, aut coëant, aut concipiant; mihi fas erit ſeminis energetico motui, quoad partem hoc tribuere, veluti partialem ejus provinciam. Præterea tunc ſolùm, aut ſolùm fermè, (hujus verò exceptionis ratio inferius reddetur) erumpunt menſtrua, cùm puellarum genitalia illucuſque ignoto ſtimulo afficiuntur, ac tunc in vetulis erumpere deſinunt, cùm præ ſeminis inertia hoc œſtro deſtituuntur, quod ulteriùs ſi ſuperſit, hoc potius petulcum imaginationis opus, quàm titillatarum partium effectum nuncupandum. Cùm verò hoc pendeat à varia tum ſeminis actione, tum ſpirituum motu, ac præcipuè à nervearum Fibrarum contractione, hîc aliquid eſt repetendum, quod alibi de ſtructura, & motu Fibræ expoſitum fuit.

IX. Liquidum ſeminale ſemper in motu conſiſtere, duplici fundamento evincitur; primò namque cùm fluidum ſit, ſtare neſcit, à motu enim fluidorum natura pendet; ſecundò cùm fluidum ſit non conſtans ex quibuſlibet partibus, ſed tenuioribus, ſeu minimæ molis, à quacumque vel leviſſima agitatione, quæ ſemper in vivente corpore viget, poteſt agitari & moveri; quare & ipſum poteſt in proximas partes impetere.

X. Liquidum igitur ſeminale, & qua fluidum, & qua ſpirituoſum, poteſt in circumſtantes Fibras agere, non ſemper verò eadem vi, & eodem effectu. Tota ſeminis in Fibras, quibus ejuſdem receptacula conſtant, actio alia non, quàm ſtimuli, ſeu ita poteſt in Fibras agere ut influentem ſpiritum in refluxum coget. Non verò quælibet portio ſeminis poteſt liquidum nervorum in refluxum agere, nec quælibet pars poteſt liquidum in quemcumque refluxum agere. Pro prima propoſitionis parte, ſi in ſeminalibus vèſculis ſit tantùm aliqua ſeminis portio incluſa, hæc non poterit liquidum Fibrarum in refluxum agere; nam cùm refluxus debeat

fieri à tanta in Fibræ particulas preſſione, ut facultas compoſita ex niſu proprio particularum, & potentia externè premente ſit major momento, quo liquidum Fibrarum detinet Fibras in diſtractione, quoties utraque potentia minor ſit liquidi momento non fiet refluxus. Actio verò incluſi ſeminis pendet ab anguſtia loci, & à quantitate materiæ: A quantitate materiæ; partes enim plures ſimul collectæ ad invicem in ſe agunt, & mutua actione virtutem augent, ut conſpicitur in igne pro flamma excitanda; tum verò à loci anguſtia, nam cùm virtus aliqua, putà, ſeminalis aura, ſe poſſit diffundere, nec ab anguſtia loci prematur, moderatè tamen vires non auget, ſed minuit; quare cùm minima, aut non magna portio ſeminis neque à partium preſſione, neque à mutua ejuſdem partium copia virtute augeatur, non poterit in laxas veſicularum Fibras ita agere, ſeu tam validè illas premere, ut contenti liquidi refluxus fiat.

XI. Pro altera verò parte, quòd nempè quicumque refluxus, à quacumque ſeminis quantitate, excitari non poſſit, clarè patet; nam cùm effectus debeat ſuæ cauſæ correſpondere, debet eſſe determinata cauſa, ut ſit determinatus effectus, hoc eſt debet eſſe non qualiſcumque, ſed determinata ſeminalis materiæ preſſio, ad hoc ut in cerebro fiat determinatus refluxus; quare ubi major erit ſeminis virtus, major erit liquidi refluxus ubi minor ſeminis facultas, minor quoque refluxus excitabitur.

XII. Hic verò refluxus poteſt diverſimodè variari, ſeu pluribus de cauſis, & augeri & minui: nam pro determinando refluxu, ad plura debet oculus intendi, primò ad ſemen, quod poteſt dupliciter agere, & quoad activitatem, ſeu partium tenuitatem; viſcidius namque non eadem vi agit ac tenuius; & quoad quantitatem, copioſius enim validiùs, quàm parciùs aget. Ipſa quoque Fibra conſideranda; nam, ut dictum eſt, cùm majori facilitate mutetur Fibræ figura, ſeu faciliùs Fibra prematur, in qua ſint pauciores particularum ſeries, quàm ubi plures ſint: ſi detur corpus in quo craſſior ſit Fibræ paries, quàm in altero, in hoc facilius, quàm in altero fieri poterit validior refluxus: Attendendum eſt & ad ipſum liquidum, quod agi in refluxum debet; quò enim illud eſt copioſius, major requiritur vis ad adigendum in refluxum, quò parciùs, minor. Ulterius quo illud eſt tenuius, faciliùs movetur, quò craſſius ſeu partium magis cohærentium, difficiliùs: demum & ipſamet cerebri preſſio eſt obſervanda, quæ ſi debilis ſit, minor niſus requiritur; ſi valida, major conatus neceſſarius eſt, ut ſuperetur.

XIII. His habitis tunc ſemen erit partialis menſtruæ excretionis cauſa, cùm ita aget in Fibras, ut ab illius actione, ſeu in Fibras preſſione talis fiat refluxus ſeu tanta contingat in Fibris uteri contractio, quæ poſſit diſpoſitum ſanguinem ad excretionem excitare. Cùm verò non ſemper fieri poſſit hæc preſſio in Fibras, & hæc Fibrarum contractio non ſemper, ſed determinato tempore, materia hæc ſeminalis erit tantæ virtutis, quæ pro hac excretione ſufficiat.

XIV. Pro quo ſpecialiùs explicando ſupponatur puella, cui modò tantùm aut ob partium requiſitam tenſionem, aut ob ſanguinis copioſiorem copiam, vel ob largius ſpirituum penu, incipiat in vaginæ glandulis ſeminalis materiæ ſecretio. Hæc ſecreta materia tanta vi non aget principio ſuæ ſecretionis, ac puta, elapſo menſe, tum quia in dies copioſior evadet, unde major activitas, & à majori copia major loci anguſtia, ſeu major preſſio, unde major, ut vidimus conatus; quare quæ debilis menſis principio facultas vix poterat Fibras premere, menſe evaſuro poterit eaſdem ita premere, ut contentum liquidum in refluxum agat, ſeu, ut moveat adeò cerebri ſpiritus, ut fiat in quamlibet Fibram major influxus, & à majori influxu validiori niſu liquida quoque moveantur; inſuper cùm fiat in veſicularum ſeminalium, ſeu proſtatarum Fibris major ſtimulus, unde major refluxus, in confluentibus major liquidi copia influet; quare major fiet contractio, quæ vel tanta erit, ut poſſit ſanguinis motum accelerare, vel ut poſſit retinere, ſeu imminuere in illis partibus.

XV. Sanguis alterutro ex his motibus percitus, ſive aucto, ſive imminuto variè in uteri partibus, ac alibi ob vaſorum diſpoſitionem ſeſe habet. Hîc namque arterias laterales ingreſſus, & harum diviſiones ſubiens, hinc inde, prout arteriarum anaſtomoſes ferunt, ſibi occurrunt; quare alteratis motuum directionibus, ipſemet contrario ſibi curſu, curſui obſtat, eo modo quo ſi duo rivi contrario aquarum curſu ſibi mutuo æquis viribus occurrant, eorum interturbatur iter, ac interrupto curſu variè ad invicem permiſcentur remorantes aquæ, quæ dein ſi per unicum alveum excurrere debeant, lentiori paſſu progrediuntur. Non ſecus evenit in ſanguine, dum ad anaſtomoſes arteriarum pervenit, ob enim contrarium motum interturbatur ejus fluxus, ac diuturniorem ob imminutum ſequentis impetum in illis moram trahit, quæ eò magis augetur, quia hæ ſerpentino, ac tortuoſo admodum ductu procedentes, reſiſtentias curſui augent & veluti reticulariter compreſſæ ſibi invicem motus turbant. Diu quàm par eſt immorante hîc ſanguine, extenduntur nimis vaſa, quæ cùm facillimè eum in venas elutriare non poſſint, nam & in venis ob mæandros, & reticularem diſpoſitionem, & ſtrangulantem Fibrarum contractionem lentè procedere opus habet, adeo extenduntur, ut præ nimia infarcientis ſanguinis extenſione dempto partium vaſa conſtituentium contactu, fit eorumdem apertio, unde ſanguinis exitus, & menſtrua excretio procedit.

XVI. Alterutro ex illis motibus dictum fuit poſſe ſanguinem ad excretionem diſponi; Aucto enim motu poteſt ita in vaſorum latera impetere, ut compoſita potentia ex majori ſanguinis copia, & validiori impetu major ſit facultate qua vaſorum Fibræ adeo expanſæ in contactum nituntur; ſi verò fiat curſus inæqualitas, hoc eſt celerrimè fluens ſanguis per reliquum corpus ob fluidum & copioſiùs, & validiùs in Fibras influens, in uteri poſtea vaſis ob majorem in confluentibus Fibris influxum motum remittat, & tardior evadat ob contractas nimis circumſtringentes Fibras, vaſa plenioribus

gurgite infarcta, cùm non poſſint antecedentis ſanguinis influxum remorari ob vehementem ſatis impetum, neque poſſint promovere, eò quòd major ſit illius reſiſtentia, quàm vaſorum niſus, debet vaſa magis diſtendere; quæ ſi præfixos extenſionis terminos excedant, ſuperata partium componentium cohæſione, diviſæ partes reſiliunt, ubi major eſt earum niſus, & fit vaſorum disjunctio, & ſanguinis per novum lumen celerior motus.

X V I I. Cùm igitur pro hac menſtrua excretione hæc tria requirantur, nempe ſeminis in Fibras impetus, ſanguinis turgeſcentia, & vaſorum diſpoſitio, quoties unum ex his deficiet, ni aliud excedens ſuppleat, hæc excretio non continget. Hæc quidem poſſunt diverſimodè deficere. Primò ſemen, quando tantæ non ſit quantitatis, aut tanti impetus, ut poſſit liquidum Fibrarum in refluxum agere; vel quamvis ſit & debitæ quantitatis, & validi impetus, attamen aut propter Fibræ reſiſtentiam, aut propter liquidorum cerebri idioſyncraſiam refluxus excitari non poſſit: Secundò ratione ſanguinis, qui vel eò quòd copioſior in majorem motum tantum quidem, quantus pro excretione requiritur, urgeri non poſſit, vel quia tantæ ſint illius componentia cohæſionis, ut illa tolli ab impetu ſpirituum cerebri non poſſit, vel demum tantæ ſit minimæ molis, ut in vaſis uteri remorari non valeat, unde impediatur vaſorum apertio: Tertiò tandem vaſa uteri vel ita patula eſſe poſſunt, ſeu tantæ diametri, ut & copioſiori ſanguini facilè pateant, vel tantæ craſſitiei, ſeu reſiſtentiæ, ut earum partium contactus, ſeu ad divulſionem reſiſtentia major quocumque impetu, qui poſſit à turgenti ſanguine proficiſci, unâ tantùm ex adductis cauſis poteſt catameniorum fluxus impediri.

X V I I I. Non ſatis poſitæ hypotheſis, aut veritas, aut vero ſimilitudo apparebit, niſi prius occurrentes mihi difficultates diluam; quare pro prima ſit: cur ſtatuto menſis termino hujuſce ſecretionis vectigal mulieres ſolvere teneantur, hoc tamen diſcrimine quod,

Luna vetus vetulas: Juvenes nova Luna repurgat. Hoc levis Poëtæ dicterium, ut oraculum habetur, adeo magnum veritatis impedimentum præjudicia ſunt. Nitimur ſæpiſſimè falſo ſuppoſito, quod rectiſſimam regulam arbitrantes, tanquam & recti, & obliqui normam adhibemus; ſi verò, & ratione, & ſenſibus teſtantibus, fallax judicium deprehendamus, non in obliquam regulam inquirimus, ſed rationi ſenſui adverſæ, ubi error non eſt, inquiritur, ubi patet, non quæritur. Puto jam verſiculum illum à Sophorum mente exploſum fuiſſe. Si quis verò adhuc adhæreat, unam conſulat obſervationem, qua teſtatum habebitur, quàm malè congruat veritati, non quidem eò quòd nulla ſit lunæ vis, ſed quia illa vis in mulierum corpora tot de cauſis, ac tam ſæpe variabilia determinatè agere non poteſt. Agit quidem in ſublunaria proximior ille planeta, ſed quàm variè ac vulgo creditur. Præcipua illius vis à preſſione pendet, quæ varia eſt, prout majori, aut minori illuminata parte nos reſpicit, ut perbellè atque eruditè demonſtratum fuit in contracto tractatu de æſtu maris ab amico

noſtro

noſtro humaniſſimo Bernardino Zendrini, cui præter-requiſitas Medico ſcientias, omnium acceſſit mathematicarum ſolidum ornamentum. Quantus hîc pateret dicendi campus, niſi ab inſtituto digrederer, aut nimis ſtridentem ad nonnullorum aures fidem pulſarem, attamen non poſſum quin mecum conquerar, quia in medendo tot abuſus, nec levis momenti aut foveantur aſſentatione, aut non evellantur nec tam diuturna inquiſitione. Quid ſolùm de lunæ influxibus dicam, quæ ſi fuerit in quadrante luminis aſpectu, aut erga nos lumine orba, quæ cautio, in pharmacis præcipuè catharticis propinandis, aut non adhibetur, aut adhiberi non jactatur? Phlebotomia differtur, nec ſapientiſſimo Coo Seni præcipitem occaſionem prædicanti auſcultatur. Qui non influxus finguntur, quæ non planetarum variabilis poteſtas evulgatur, ac ſi planetæ, cæteraque cœli lumina aliter agerent, quàm lumine, & motu? At quicumque horum pertinax ſectator eſt, adeat in aſtrologiam, mendacii ream, Famigeratiſſimum ac Candidiſſimum Geminianum Montanari. Unum hoc totum non eſt; ſed alias forſan appellabitur clinices.

XIX. Ad alterum verò, nempè ad ſtatutum menſis terminum pro illo vectigale ſolvendo, dico hoc aſſerentem aut falli, aut fallere; nam inconſtantiſſimum hoc tempus eſt; nonnullæ enim mulieres menſe elapſo, nonnullæ ante menſis terminum, aliquæ nec parum poſt menſem, ac tandem non deſunt, quæ bis in menſe tali fœdentur excretione; quare patet terminum illum neque in ſanis religioſè ſervari; argumentum quidem ſatis validum, prout variè ſe habet fluidorum impetus, & copia hanc quoque fieri excretionem: Ratio verò hujus excretionis non aliunde inquiri debet, quàm ab ipſo tempore, quo aut apparet, aut apparere deſinit. Cùm autem & appareat tempore pubertatis, quo ſcilicet tempore puellæ conceptui aptæ exiſtunt; deſinunt verò cùm conceptio jam facta eſt, ſcilicet cùm mulier eſt prægnans; & poſt partum, cum lacte fœtum in lucem editum nutrit, aut cùm ſeneſcens conceptui prorſus inepta evadit; dicendum eſt, excernendum illum ſanguinem uni tantùm conceptioni, ſeu fœtus augmentationi inſervire: quare quantitas illa ſanguinis à mulieribus decidua, non utpote quid deleterium, ſed ut quid ſuperfluum, credendum eſt: Nam ſi pro formatione fœtus in utero, aut pro nutritione jam editi quidquam à ſanguine matris ſecedere debet, aut ſanguis, qui uni tantùm matri ſuffecerat, neutri tempore graviditatis ſufficiet, aut ſi fœtui, ut conſtat, ſufficit, materno corpori impar erit; nam cui tantùm totum ſufficit, pars non ſufficiet.

XX. Cur verò, reponet aliquis, in mulieribus pro fœtu formando colligitur hic ſanguis, cùm & in brutis vigeat eadem neceſſitas, nec tamen hæc ſanguinis ſecernendi copia congeratur? Totum hoc excretionis diſcrimen pendet à determinata diſpoſitione quâ mulieres ſemper poſſint poſt pubertatis annos, & ante ſenectutis ingreſſum, quocumque tempore

concipere : Bruta verò ſtatuta habent conceptionis tempora, quare neceſſe non eſt tantum ſanguinem colligere, quando opus eſſe non poſſit; nam ideò debet congeri in mulieribus, quia illo ſemper opus eſſe poteſt, cùm ſemper poſſint concipere; in brutis verò, cùm ſemper conceptio fieri non poſſit, ſemper ſanguis colligendus non erat. Ratio verò hujus diſcriminis non poteſt niſi à varia partium diſpoſitione elici: Ne quis miretur me aſſerentem variam in brutis organorum ſtructuram, variam liquidorum craſim, ac in hominibus; quis namque inficiabitur diverſam ab homine narium canis organiſationem, varium ejuſdem ventriculi ſolvens; nonne plura bruta bipartitum ipſum uterum habent?

XXI. Hujus varietatis fluidorum & organorum, ſeu ſolidorum argumentum ab ipſo eruitur veneris œſtro, quod non ſemper brutorum fœmellas, ſed ſtatutis temporibus afficit; quod cùm pendeat, & à ſeminis copia, & ſtimulante impetu, quoties ſtimulus hic non vigebit, dicendum eſt tantam illius quantitatem collectam non eſſe, quæ poſſit aut glandularum, aut proſtatarum Fibras adeò premere, ut fiat talis liquidi in cerebrum refluxus, qui poſſit venereum œſtrum concitare: quod verò talis ſucci ſecretio tanta non fiat, pendet vel à fluidis, quæ ſecernibilibus partibus non turgent, vel ab ipſamet glandula, quæ adeò anguſta ſit, ut paulatim ſolum & poſt plurimum temporis tantum ſemen collegerit, quod pro libidinis œſtro ſufficiat. Patet ergo variam eſſe brutorum, ac mulierum genitalium diſpoſitionem. Cùm igitur varient genitalium parte, ita ut in brutis minus ſeminis, quàm in mulieribus ſecernatur, cur quoque admitti non poteſt, & in cæteris partibus talis diſpoſitio, à qua vel fiat in mulieribus major ſanguinis copia, quàm in brutis; quare illis poſſit ſingulis menſibus abſque ullo ſanitatis detrimento fieri talis excretio, quæ in brutis non contingat.

XXII. At dicam: Cùm tunc fiat ſanguinis ſecretio, cùm conceptio fruſtratur, ideo in brutis hæc excretio non fiet quia cùm tempus eſt conceptionis, hoc eſt, cùm œſtro turgent, quod per genitalium tumorem patefit, cum mare coëunt; quare ſi concipiunt, neceſſarium eſt, illum ſangunem non excerni; qui utilis eſſe poteſt pro fœtus formatione; ſi verò non concipiant, poſſunt quidem illum non excernere ea de cauſa qua non concipiunt, putà vel ob depravatam partium uteri ſtructuram, vel vitioſam fluidorum craſim; plura verò bruta, ut catulæ, ſimiæ, &c. quæ à congreſſu arceri poſſunt pro ſui corporis mole, ſanguinem excernunt, quare patet problematis ſolutio.

XXIII. Ulterius verò poſſum aſſerere, quin habeatur partium varia diſpoſitio, qua ſcilicet mulieres copioſiorem ſanguinem congerant, bruta verò parciorem, hoc pendere ab ipſa ſeminis copia, videlicet quia in mulieribus fit major ſeminis copia, quàm in brutorum fœmellis, in illis major, quàm in iſtis ſit copia ſanguinis. Nec admodum improbabile eſt argumentum, quoniam patet, quid à ſemine contingat; nam ſpadones pingueſcunt

admodum, molles & effœminati evadunt. Dum in pub ertate ſemen advenit, quanta in viris mutatio? In fœminis quidem dum coïere, vox ſit gravior; quibus verò ſi menſtrua non fiat excretio, ut plurimum ſuboritur barba: ſatis inſigne argumentum ab hoc fluido nonnihil poſſe animalem œconomiam alterari; quare improbabile non eſt ſuppetente fortiori, & uberiori ſeminali ſpiriru, vividiores fieri poſſe ciborum concoctiones, unde magis ſanguis ſuccreſcat; cùm igitur deficiat hæc liquidi copia in nonnullis brutis, neceſſum eſt etiam uberiorem ſanguinem deficere, unde non contingat niſi admodum rara excretio.

XXIV. Alia, qua impeti poteſt ſanguinis turgeſcentia, ſeu uberior copia, difficultas eſt. Cur ſcilicet fermè emaciatis, ac gracilibus, quibus ſi conjecturæ locus eſt, nihil ſanguinis corporis reparationi ſuperabundat, ſanguinem menſtruum, veluti ſuperfluum, datum eſt excernere? Cui primũ ſit pro reſponſo, non à corporis gracilitate, ſed à venarum turgeſcentia dimetiendam eſſe ſanguinis quantitatem; Cùm verò ut plurimum in graciliori habitu turgeant vaſa, dici poteſt, inibi non hanc, quam ſuſpicamur ſanguinis inopiam adeſſe; dein etiam cùm gracilia corpora ob partium in ſolidis majorem cohæſionem, non multum deperdant, nec multo pro reparatione indigent alimento; quare ſanguis ille, qui reſpectu ad craſſius corpus, & majori indigenum reparatione, vix ſufficeret; hic ubi paucus ſufficit, ſuperabundat. Tandem aſſerui aliqualem pro menſtrua ſecretione plethoram requiri; hanc tamen duplicem ſtatui, legitimam ſcilicet & rarefactivam, deficiente enim prima, altera ſatis eſſe poteſt, quæ ob partium tenuitatem in gracilibus, aut ipſarum concitatiorem motum admitti facilè poteſt, hinc coadjuvante ſeminalis materiæ impetu tam augeri poteſt, ut pertingens ad vaſorum uteri mæandros rareſcens ſanguis, tandem excerni ſub catameniorum forma debeat.

XXV. Pro aſſerti confirmatione, à ſanguinis ſcilicet rarefactione & irritante ſtimulo hanc excretionem, præter vaſorum diſpoſitionem, pendere, mulierem viſum fuit, nuptam quidem, ac gracilem matrem vividioris ſpiritus, non adeò tamen viridis ætatis huc adducere, quæ & leviſſimo propinato carthartico ſtatim catameniorum fluxum, quamvis non plenum experitur, quod mihi ſuadet non unicam ſanguinis plethoram aut rarefactionem pro hac excretione ſufficere, verum & alicujus irritantis materiæ opem requiri, pro quo explicando phænomeno non diu in cauſarum inquiſitione evagari debemus, ſed ſtatuendum eſt hoc modo fluxum contingere. Nullum & leviſſimum catharticum abſque ſtimulo agere poteſt, quare ſi illud occurrat Fibris adeò tenuis texturæ & liquido facillimè in refluxum agendo fieri poteſt, dum ſit in Fibris inteſtinorum refluxus, in cæteris confluentibus tanta influxus augmentatio ut poſſit ſanguini celeriorem motum communicare, qui impetuoſiùs motus non poteſt non rareſcere: ſi verò & in inteſtino recto cathartici ſtimulus agat, ut agere & poteſt,

& debet, fiet illarum Fibrarum contractio, quæ cùm adhæreant utero, neceſſe eſt, & in illo contractionem ob vicinarum ſtimulum fieri, quare rareſcens ſanguis in vaſis compreſſus, ut ſuperiùs oſtendimus, debet in diſtractionem vaſorum niti; quæ ſi fiat, catamenia fluunt.

XXVI. Cùm hujus excretionis ſtimulus ſeminali liquori tribuatur, cur pellices, quæ tam crebro per venereos congreſſus ſeminali hoc ſtimulo deonerantur, adhuc tamen ſingulis vectigal menſibus ſolvunt. Hæ quidem effrænes mulieres per crebriorem concubitum magnam ſeminalis liquoris copiam inſumunt, ac ſufficienti ſtimulo non deſtituuntur; nam ſecretio quorundam ſuccorum non ſolum pendet à fluidis, & à cribro, verùm etiam aliquatenus à ſucci ſecreti copia, hoc eſt ab illius fluidi extra corpus derivatione: Hoc verò manifeſte patet; nam ſi quis cælebs vivat, quamvis plenioris habitus, nonniſi paucum ſemen ſecernere dicendum eſt; nam paucum in ejus receptaculis, ſeu veſiculis ſeminalibus, & paraſtatis continetur. Si quis verò ejuſdem habitus ſit uxoratus, nec tam raro debitum ſolvat, certum eſt pro excreti menſura majorem in hujus teſtibus copiam ſecerni, quod ab alio non pendet quàm à glandulis preſſis; turgentibus enim paraſtatis neceſſe eſt aliqualiter comprimi teſtium vaſa, eaque faciliùs comprimuntur, quæ anguſtioris ſunt diametri; nullum verò anguſtius vas eſt ductu glandularum excretorio, quare illo compreſſo ſecretio peragi non poteſt. Si verò exinaniantur veſiculæ ſeminales, & ipſæ paraſtatæ exinaniuntur: quare exinanitæ minus excretorios tubulos teſtium comprimunt, nec ſecretionem ſeminis impediunt, unde ſucceſſivè largior copia ſecerni poteſt: quare ad rem redeuntes dicimus, excerni in concubitu quidem ſatis grandem ſeminis copiam, ſed & æqualem, dummodo in fluidis partes ſecernibiles ſint, ſecerni poſſe, hinc ſemper & in iſtis viget ſufficiens ſtimulus, dummodo & reliqua adſint pro tali excretione requiſita. Inſuper verò, quamvis & tantæ liquoris copia deficeret, impetus tamen quantitatem ſupplere poteſt; nam in coïtu agitatæ partes, & libertate potitæ per impetuoſiorem turgeſcentiam poſſunt adeo Fibras premere, ut ſufficiens habeatur motus pro hac excretione excitanda: nec tamen inferant quolibet hoc tempore fieri poſſe; falſum enim eſt; nam præter ſtimulum, etiam ſecernenda materia requiritur, quæ aut quantitate, aut impetu fluxum perficiat. Ulteriùs verò ſicuti in brutis non quælibet ſeminis affectio ſeu ſtimulus poteſt illa in venerem excitare, ſed tanta & determinata requiritur actio, ita de ſeminis ſtimulo pari modo dicendum; ſi verò nec ſtimulus deſit, nec ſanguinis aut copia, aut expanſio deficiat, fiet quidem quocumque tempore excretio; nam, ut diximus, quibuſdam bis in menſe, & ſatis abunde, præcipuè in junioribus, & pellicibus euſarcis menſtrua contingunt.

XXVII. In virginibus è contra poteſt quidem magna ſeminis copia colligi, nec ſanguis deficere, attamen catamenia aliquando non fluent aliqua ex illis cauſis recenſitis num. XVII. Per diuturnam enim ſeminis

moram, & per tantam illius copiam, ut vix minimæ partes adeo preſſæ poſſint ſuo motu moveri, poſſunt eædem ſeminis particulæ paulatim ab alio motu non impeditæ ſenſibiliter alterari, ſingulis ob ſpecificam gravitatem ſitum ſibi proprium acquirentibus; quare à varia partium fluidi diſpoſitione mutatur fluidi activitas ita ut quod prius ſtimuli vim habebat illam amiſerit, & cùm in Fibras impetus, ſeu preſſio non fiat, refluxus fieri non poteſt, neque Fibrarum contractio, unde ſecernendo ſanguini ſtimulus deficiat, nec menſtrua contingat excretio.

XXVIII. Quod verò in lactantibus, & gravidis catamenia non fluant, difficile non eſt explicare; nam cùm illa excretio requirat talem ſanguinis copiam, quæ corporis reparationi, aut cuicumque alteri uſui ſit ſuperflua, quoties illa non ſuperſit, vel quia ſanguis uberiùs ſolito in augmentatione fœtus conſumatur, aut quia illa materies, quæ in ſanguinem migrare debebat, ad ubera delata pro fœtus nutricatu inſervit, non eſt quod ſuperſit; quare non eſt quod ſub menſtruorum forma excernatur; poteſt quidem non deficere ſeminalis materia, at utpote quæ non eſt tota cauſa hujus excretionis; ſed tantum ſtimulans, determinativa aut clarius occaſionalis, non evertitur hypotheſis, ſi illa tantùm præſente excretio deficiat; in aliquibus tamen, quibus præter ſanguinem inſumendum, aut pro fœtu, aut pro conceptu, quidquam ſuperabundat, hæc menſtrua ſolutio apparet.

XXIX. Si verò inventæ ſint mulieres, quibus aut paucis menſibus ab ortu, ſeu infantulæ tenerrimæ adhuc ætatis, & ante pubertatis annos, aut aliis ingraveſcente ſenecta, quin immò decrepitatæ, prout habetur in medicis hiſtoriis, fluxerint menſtrua; neſcio cujuſnam hypotheſis tanta ſit, ut hoc phænomenon clarè exponere valeat; attamen neque hoc noſtram evertit ſententiam, nam aſſeruimus non ſufficere ſanguinis quamcumque copiam, ſed tantam, ſeu determinatam requiri, & præter ipſam, etiam vaſorum diſpoſitionem, & determinantem ſtimulum. Si in illis individuis aut tanta fuerit ſanguinis copia, quæ in quacumque ætate & ſexu poteſt contingere, ut foret corpori inutilis, & talis vaſorum uteri diſpoſitio, ut minimo turgidioris ſanguinis impetu illa vaſa aperiri deberent, potuerit illa excretio contingere abſque ſeminis ſtimulo, eò quòd ſtimuli vices ſupplere potuerit ſingularis vaſorum diſpoſitio & ſtructura. In ſenibus verò minus mirum eſt; nam in illis, cùm toties aperta fuerint à menſtrua excretione florente ætate illa vaſa, & minimo impulſu abſque ſeminis impetu, præ tenui illorum cohæſione poterant aperiri, unde fieret ſuperflui liquidi extra corpus derivatio.

XXX. Si verò oppoſitum regerant, nempe plures extitiſſe matres, quæ catameniis caruere. Quid hoc contra noſtram hypotheſim? Poteſtne inficiari aut debiliorem fuiſſe ſeminis ſtimulum, ut ad excretionem vaſa non proritaret, vel eorumdem vaſorum adeo firmam ſtructuram, ut etiam efficacioris ſeminis ſtimulum eluderent? At poſſunt urgere: ſanguis ſuper-

abundabat necne ? ſi non ſuperabundabat, non poterat fieri, aut perfici conceptio; ſi verò ſuperabundabat: Quid de illo poteſt aſſeri ? illum ſuperbundare, non ita tamen, ut illius exceſſus nulla fieret conſumptio. Quot enim patent conſumptioni viæ ? Quid alvus, quid renes, quid tota denique corporis peripheria ? Dato enim; quod minus requiretur momentum, ut fieret illius excedentis ſanguinis per illa prædicta loca, conſumptio, quàm adhoc ut vaſorum uteri contactus ſuperaretur, faciliùs fieret non per uterum, ſed per illa excretoria excedentis fluidi derivatio; ſi poſtea verò contingeret conceptio, & adhuc colligeretur illa nimia ſanguinis copia, quæ tempore non conceptionis aliò ferri deberet, ſi minus requireretur momentum, adhoc ut in fœtus augmentum abiret, quàm quòd alia via inſumeretur, ad fœtum tunc ſe conferret, aliis derivationis locis relictis; quare neque hoc hypotheſim deſtruit.

XXXI. Ne verbum quidem de ſanguinis menſtrui prava affectione locutus ſum; nam ſi deleteria ſanguinis pars tantùm excerneretur, hujus excretionis organum foret aſſignandum, quòd cùm numquam viderim, aut ſcriptum legerim, exploſum habeo. Mira verò, quæ de hoc ſanguine prædicantur, autumo potius eſſe aut vetularum nugas, aut circulatorum figmenta; ſi quid verò deleterii illi ineſſe poſſet, hoc non aliunde excepiſſe arguo, quàm & à mora, & à varia liquidorum turba, qua illæ partes, vagina ſcilicet ſcatet; quare circa hoc nimis.

XXXII. Tandem dictis colophon imponatur exponendo, quomodo eliminata hac ſanguinis quantitate ſiſtatur fluxus. Cùm hic igitur & à ſanguinis aut rarefactione, aut copia, omiſſa vaſorum uteri peculiari ſtructura, & à ſeminali liquore in uteri Fibras determinato niſu premente dependeat, fluente ſanguine, aut turgeſcentia minuitur, cujus ſignum eſt; aut excretionis tempore, aut tempore inſtante lumborum gravitas, capitis pondus, tenſio, aut totum corpus tumidius; aut ceſſat quæcumque illa plethora; quare ab ejus mole non ampliùs diſtenta vaſa ab invicem non ſecedunt, undè fluxui finis; quin immò fluente ſanguine per concitatiorem in toto corpore motum, tenuiores avolant partes unde ceſſat univerſalis irritatio; exeunte verò ſanguine per vaginam, & illius latera abluendo, ſi quid ſeminis in tubulis aut lacunis ineſt, foras eliminat; quare imminuta irritatione & copia, ceſſat excretio. Hinc pro methodo medendi eſſe poteſt, non unam ſat eſſe intentionem, quæ ſcilicet plethoram reſpiciat, ſed inſuper requiri & ſeminis ſtimulum, & vaſorum ſeu ſolidorum diſpoſitionem, ne vaſa ſcilicet ab aliquo compactiori corpore ſint obſtructa, aut ipſorum Fibræ nimis contractæ, undè vaſorum ſtrangulatio, &c. quæ niſi omnia bene diſpoſita ſimul adſint, menſtrua excretio non obtinebitur, quæ ſingulorum omnium eſt partialis effectus. Hîc Lector ſit tuæ incolumitatis principium, augmentumve, ubi noſtrorum eſt Opuſculorum

FINIS.

INDEX
RERUM ET VERBORUM
QUÆ IN HOC OPERE CONTINENTUR.

A

Abortui Convulſio ſupervenïens, ferè ſemper lethalis eſt. *pag.* 114
Abſceſſus meſenterii, per inteſtinorum viam ſanantur. 64
Abſceſſûs rupti, & per inter-medios abdominis muſculos exonerati, indicia. *ibid.*
Abſceſſus ſupernè tendunt, cum morbus magno fertur impetu. 76
—— in partibus inferis oriuntur, cùm morbus lente procedit. 79
—— ii ſunt boni, qui fiunt inferne, & longiſſime à morbo. *ibid.*
—— junioribus fiunt magis quàm ſenibus. 80
Abſceſsûs boni moris conditiones. 87
Abſceſſus ad aures & pedes, vomicam ſanant. 145
—— in periculoſis pulmoniis ad crura erumpentes, boni. 191
—— hepatis latentes, manifeſtantur cruris aut ſuræ doloribus intolerabilibus. 217
—— cruralis, in pulmonum morbis, quomodo ſub indicatur? 371
—— triplici modo fiunt. 375
Abſceſſuum iſchiadicorum ſucceſſio eſſe ſolet in tryteophiis. 371
—— bonorum conditiones. 79
—— ſupra & infrà tendentium, ſigna. *ibid.*
Abſorbentia in ſtatu morboſo quomodo nocere intelligantur? 388
Abſynthium, in formam cataplaſmatis, infantum umbilico appoſitum, vermes enecat. 435
Acida, inimica eſſe ſanguinis, conſtat experimento. 465
Acidum purgantibus non cedit, niſi prius corrigatur. 441
—— ubi regnat, bilis ineſt penuria. *ibid.*
—— ructanti, vino interdicito. 137
—— quaſi morborum omnium cauſam, accuſare ineptum eſt. 13
Acrimoniam humorum denotantia ſigna recenſentur. 47
Acutæ non ſunt febres, quæ ineuntes, à purgatione veluti ſuffocantur. 135
Acuti morbi, diebus imparibus ſalutariter deſinunt. 7. per dies impares ſemper moventur. 65. quo-

modo moveantur? ibid.
Acutis morbis emulſiones, potio debita, anodyna, & emollientia. 417
Acutis ineuntibus, cave à purgantibus. 135
Acutis in morbis, virium proſtratio, unde oriatur. 79. in his ut & in aliis, inflatio abdominis ſuperveniens, lethalis. 145
Acutorum curationi, quatuor requiruntur. 66
—— judicium, diebus quatuor-decim, citius aut ſerius abſolvitur. 36
—— initiis, diaphoretica, volatilia, &c. fugito. ibid.
—— ſedem in fluidis quærito. 165
—— curatio, ſagacitatem, & judicium, in medico poſtulat. 166
—— curationem, ne temere promittito. 251
Acutos & inflammatorios morbos, remediorum copiâ profligare velle, errare eſt. 228
Ægroti, de vocabulis minime, plurimum autem de reſtituenda valetudine laborant. 2
Ægyptus, cur terræ motibus non ſit obnoxia? 557
Æquilibrii nomine, quid *Baglivus* intelligat? 297
Æquilibrium inter ſolida & liquida, & tranſpirationis negotium, ſi rectè noveris, rectè medeberis. 476
Aër non eſt poſitive levis. 445
—— flante Borea, & Cœlo ſereno, cur gravior quàm flante auſtro? 447
—— quos effectus in hydrargirum, eoſdem, & majores edit in corpora. 453
—— gravis & craſſus, obæſis hominibus quandoque potior, quàm qui tenuis. 459
—— ſi gravis ſit & elaſticus, quanto magis & aqua gravior erit & elaſtica? 511
Aërem ingredi poſſe, & egredi pulmone, immoto Thorace, patet hiſtoriâ. 452
—— gravitare, primus omnium detexit *Galilæus*, dein & *Toricellius* demonſtravit. 445
Aëri gravitatem, etiam ſyderibus quibuſque ſuper-addi, vero-ſimile eſt. 448. & quidem determinatam ineſſe, aquæ, & hydrargiri aſcenſus probant. 446 & 447
—— duæ ſunt præcipuæ affectiones, gravitas, & vis elaſtica. 445
Aëris mutationes graviſſimæ, variis morborum generibus præbent originem. 533 & 535
—— Romani, qualis eſt natura. 157
—— beneficio, circulus fluidorum in plantis perpetuatur. 460
—— externi æquipollens preſſio, omnino eſt neceſſaria. 455
—— quanta ſit gravitas & dilatatio, determinare facile non eſt. 450
—— vis elaſtica, pendet ab ejus gravitate & compreſſione. ibid.
—— quale eſt pondus, tales ſunt & humorum motus. 449
—— innatæ gravitati, aër etiam ſuper-additur à ſuper incumbente lunâ.

lunâ. 448
—— gravitas, plurimis probatur argumentis. 446
—— pondus gravius eſt in montium radicibus, quàm in eorum jugis. *ibid.*
—— compreſſi ſolâ ope, fit reſpiratio. 445
—— mutatio, longos & difficiles morbos ſanat frequentiſſimè. 386
—— conſtitutiones omni curâ obſervandæ. 162 & 377
Afflictionum quæ fiunt per ſympathiam, nulla eſt quæ primi genia mala exolvat. 373
Alberti Magni, D. Auguſtini, & Augurelli ſententia, circa generationem lapidum. 509
Alterationem ſolidum inter & liquidum, omni ope atque operâ; Medicus inquirat. 486
Alvi fluxus, capitis morbis ſuperveniens, ſemper bonus. 257
Alvi ſtypticitatem, butyrum & balnea curavere. Hiſtoria 333
Alvi affectiones, diarrheæ, colicæ, &c. in cutis affectiones migrant. 343
Alvi fluvûs in alios morbos mutati, varia ſunt & quidem peſſima accidentia. 370
Alvus & cutis mutuas habent inter ſe viciſſitudines. 478
Alvus & veſica, mutuas habent commutationes *ibid.*
Anacephalæoſeos, numeris omnibus abſolutæ, exemplum. 118
Analogiarum qualis eſt uſus. 496
Analogice diſſerere de morbo uno ad alium, nihil vetat. 494. à morbo alicujus partis, ad morbum alterius, rationi omnino conſonum. 318
Anaſarcam ſine febre, ſanant ſudatoria in lecto. 146
Anaſarcarum univerſalium & particularium fons & origo. 330
Anatomicos & Chimicos objurgat *Cardiluccius.* 22
Aneuriſma quomodo fiat? 144
Aneuriſmata interna, natura interdum ſanat. 378
Aneuriſmate laborantis mulieris, hiſtoria. 403
—— interno laborantes, vel derepente, vel ſputo ſanguinis moriuntur. 144
Aneuriſmatis indicia, cum ab organica cauſa dependet, aut à materiâ fluidâ. 216
—— interni ſigna diagnoſtica, de quo hiſt. 403
—— in dextra auriculâ, vel in dextro cordis ventriculo latentis, ſignum. 627
Anginâ detento, Tumor in pectore ſuperveniens, bonum. 370
Anginæ verè inflammatoriæ, & repetitæ phlebotomiæ non cedenti; cucurbitulæ ſcapulis, ſcarificatæ. 145
—— obnoxios ſanat cauterium in brachio. *ibid.*
—— in Peripneumoniam mutatæ ſignum. *ibid.*
Anginam ſæpè efficit menſium aut hæmorrhoïdum ſuppreſſio. *ibid.*
Ani dolores in longis morbis, peſſimi. 94
—— relaxationi vapor Therebintinæ exceptus, ſingularis eſt utilitatis. 108
Animi motus, perſpirationi lædén-

dæ eſſe idoneos, ex aphoriſmis *Sanctorii*, conſtat. 474
Antiquos nimium admirari, noſtram hanc ætatem non decet. 23
Antiquos aſpernari, turpe & indecorum. 24
Aphonia colicæ ſuccedens; eam à bile generari teſtatur. 217
—— in acutis, ſemper mortifera. 78
Aphoniam à magnis doloribus, ſpaſmus & convulſio lethalis ſequuntur. 78
Aphoriſmi illius enucleatio (plerumque hominis natura, univerſi poteſtatem non ſuperat.) 484
Aphoriſmorum vocabulo, quid intelligatur? 174
Apoplectici, quibus pulſus ex parvo fit magnus ſenſimque creſcit, brevi moriuntur. 111
Apoplecticis quibus ſpuma circa os, non eſt medendum. 112
—— enematum injiciendorum ratio. 111
Apoplectico, cui, ſectâ venâ reſpiratio fit liberior, cum pulſu bono; ſalutem prædicito. *ibid.*
—— injectus clyſter, ſi intra unius horæ ſpatium non reddatur, peſſimum. *ibid.*
Apoplexiâ liberati, poſteàque levi de causâ lacrymantes, recidivam patientur. 76
—— epilepſiæ ſuperveniens; certò mortem accerſit. *ibid.*
—— ſupreſſionem hæmorrhoïdum ſequitur. 339
—— cui lenta febris ſupervenit; lethifera. 371
—— eò fortior, quò difficilior reſpiratio. 113
Apoplexiâ correptus, ſi fiat vertiginoſus, recidivam expectet. *ibid.*
Apoplexiæ obnoxii, cur flatibus, & inflationibus ventris moleſtentur? 112
—— graviſſimæ & confirmatæ, veſicantia quandoque noxia. 111
—— præſertim pituitoſæ, febris rarò ſolet accedere. *ibid.*
—— pituitoſæ, Emetica. *ibid.*
—— ſanguineæ, Phlebotomia. 214
—— gutta ſerena ſuperveniens; vel mortem, vel morbi vehementiam annunciat. 139
—— pituitoſæ ſigna. 217
—— pituitoſæ, & apoplexiæ ſanguineæ varia cauſa, varia & curatio. *ibid.*
Apoplexiæ graviſſimisque ſoporibus, veſicantia ſupra totam capitis peripheriam. 664
Apoplexiam, ſi excipiat membrorum omnium reſolutio: brevi eſt pereundum. 112
—— ſæpè præcavet vomitorium, ſingulis hauſtum menſibus. 111
Apoplexiarum fere epidemicarum origo, ab aëris conſtitutione petenda. 683 & 684
Apparatûs in primis viis indicia. 383
Appetitus in acutis & chronicis proſtratus poſtea derepente excitatus; mortē citam portendit. 74 & 145
—— in omnibus morbis ſemper vigens; bonum. 24 & 74
Apuliæ ejuſque incolarum deſcriptio. 606 & 607
Aqua marina, duplicem in ſe continet ſalem. 517
Aquæ gelidæ, aut liquorum gelidorum uſus, apoplexiarum origo. 394

Aquæ potus frequens in ardentibus, quo in caſu utilis? 416. perniciosſus eſt in febribus ortis à cruditatibus primarum viarum. *ibid.*
Aquarum maris, per terræ viſcera circulus, ferè ad evidentiam probatur. *595 & 596*
Arabes, Medicinam, in ſpeculativam & obſervantem diſtinxerunt. 125
——— primi omnium, veſicantium uſum in medium protulere. *655*
Arabum Doctrinam circa medicinam, everterunt *Fuchſius* & *Fernelius.* 119
——— Doctrina circa medicinam, ab undecimo ſæculo, aduſque decimum quintum viguit. 120
Aretæi præcepta utilia ſunt, ac penè aurea. 252
Argenterius in ſanandis ægris fuit infeliciſſimus. 27
Argumentatio à ſimili indebitè inſtituta, fallaces deducit concluſiones. 18
Artrhiticis, diœta ſex rerum non naturalium, ſit pro unico remedio. 194
Artrhitidem quandoque ſolvit urina copioſiſſima,& craſſiſſima. 117
——— paralyſis & quidem inſanabilis excipit. 494
Arthritidi vagæ omnia ex pino conveniunt. 117
Arthritis mutatur interdum in colicam. 193
——— in hydropem & anaſarcam abire ſolet. *ibid.*
Arti medicæ perficiendæ, multa & quidem neceſſaria deſiderantur. 194 *& ſeq.*
Articularis morbi ſæpè anſam præbet hæmorragia cohibita. 341
Articulorum doloribus ſupervenientes varices; optimum. 193
——— morbos accerſit vehemens poſt cibum exercitium. *ibid.*
——— doloris ope, ſenes à magnis morbis liberantur. *ibid.*
——— dolores, quomodo in ſenibus producantur? 414
Aſcitis, alio morbo ſuperveniente evaneſcentis hiſtoria. 329
Aſthma convulſivum, idem quod hydrops ſiccus pulmonum. 376
——— ſanatur ſuperveniente febre. 375
——— convulſivum, à convulſione muſculorum thoracis pendet. 203
——— quoſnam præcipuè invadat? 104
——— puerperarum, ſi morbus eſt valdè acutus; lethale. 106
——— ſiccum, quomodo curetur? 107
——— convulſivum, à diaphragmate, non à pulmonibus. *ibid.*
Aſthmata deſinunt in morbos ſcroti & viarum urinæ. 343
——— dyſuriæ, & arthritides, mutantur ad invicem. 107
——— ſolvuntur, ope morborum ad crura & pudenda. 104
Aſthmati flatulento, quomodo proſit Phlebotomia? 306
——— convulſivo, æſtas minus nocet quàm hyems. 107 hydrops ſuccedere ſolet. *ibid.*
——— humorali & ſtomachico, remedium expertum. 106 vomitoria optima. 104
——— ex ſcabie retro-pulsâ, quomodo medendum? *ibid.*

—— cum tuſſi humidâ conjuncto, ſi ſputum ſubito deſierit; lethale. 104
—— pituitoſo & humorali, ſperma ceti mira præſtat. *ibid.*
—— vehementiſſimo, phlebotomia, nec non ſperma ceti. *ibid.*
—— facilè in pulmonis inflammationem tranſeunti, volatilia cautè præſcribenda. *ibid.*
Aſthmaticas mulieres curant pectoralia cum uterinis mixta. 106
Aſthmaticis, equitatio & aër à glebis recens ruptis exhalans, præſtantiſſimus: hiſtoria. 107
—— ſalubrior eſt tumefactio pedum, quàm eorumdem ſiccitas. 586
—— cauteria in cruribus utiliſſima. 103
—— ſi Pleuritis aut peripneumonia ſupervenerint; lethale. *ibid.*
—— dyſuria; bonum. *ibid.*
Aſthmatico etiam hydropico, ſi difficulter ſpiraverit, vena tundenda. *ibid.*
—— hypocondriaci, hiſtoria & curatio. 214
Aſthmatis curatio ope anti-hiſtericorum, in quadam muliere. 202
—— cauſa potius corrigenda, quàm frequenti phlebotomiâ demulcenda. 107
—— humoralis curandi ratio. 105
—— paroxiſmum, ſperma ceti cum aquâ hyſſopi ſolvit. 104
Aſtronomia, cur ſtabilis ſit ſcientia? 131
Atonia & laxitas morboſa, deſinit in tabem viſcerum. 318 & 485
—— partium quid ſit? 409 doloribus periodicis & tumoribus, præbet originem. 421
—— fibrarum ventriculi, flatus poſt paſtum producit, & borborygmos. 318
Atoniæ curandæ, uſus remediorum aqueorum & oleoſorum, ſit moderatus. *ibid.*
Atrophiæ in cachexiam, facilis eſt tranſitus. 373
Aures, ſi obſurdeſcant in ardentibus, & in acutis, febriſque non ſolvatur; delirium imminens prædicito. 70
Auris dolor acutus cum acutâ febre, horrendus. 69
Aurium dolores & inflammationes, funeſtæ. *ibid.*
—— bombilus, & echo in acutis, peſſimus. 70
—— dolores acutiſſimi, jugulant poſt biduum. *ibid.*
Authores magni nominis quomodo legendi, dein minoris pretii, denique infimæ notæ? 25
Axioma, ut ſtabile ſit, quid requirat? 175
Axiomatum veritati ſtabiliendæ, conducit ſymptomatum ut ut minimorum deſcriptio. 176

B

Baglivi epiſtola ad. D. *Hecquet* totum ſuum de Fibrâ motrice ſyſtema, exponit. 289 & 291
Baglivianorum operum prima editio Lugduni. 1702 53
Baglivus, primus omnium, de ſolidorum morbis, integrè diſſeruit. 254

—— in ſocietatem Regiam Londinenſem aggregatur an. 1697. 53
Balnea ex ligno cedrino Baglivo multum arrident. 415
Balneorum, lotionum &c. uſus, cætera longe antecellit remedia. *ibid.*
Bezoardicum joviale, licet optimum, nervis tamen & cerebro noxium eſt. 174
Bilem acidam quomodo retundere oporteat? 441
Bilis eſt inopia, ubi regnat acidum. *ibid.*
—— chylum à putrefactione præſervat. 435
—— ſanguini rubedine tingendo inſervit. 434
—— ſi forte deficiat, vicem gerit Rhabarbarum. 430
—— vi ſuâ balſamicâ, chylum crudum, & veluti caſeoſum, perficit. 429
—— in gratiam chyli videtur facta. *ibid.*
—— viriditas in infantum fœcibus, gravia mala præ ſe non fert. *ibid.*
—— ineunte morbo, ſi viridis appareat, eum vel diuturnum, vel lethalem prognoſticato. *ibid.*
—— viridis, aciditatem indicat. *ibid.*
—— ſi colorem mutaverit in excrementis: acidum in ea redundare dicito. *ibid.*
—— principia, quibuſdam experimentis deteguntur. *ibid.*
—— corporis balſamum, quatuor gaudet principiis. 428
—— ſecretio, quomodò fiat in jecore? 353
—— falsò creditur cauſa intermittentium. 344
—— nigræ, nigrum veluti ſanguinem referentis, per alvum dejectio poſt morbos acutos; lethale. 145
—— acris & tenuis, indicia. 83
—— viſcidæ ſigna. *ibid.*
—— ubi notabiliter, quovis in morbo dominatur; vena non ſecetur. 45
Borelli & *Bellini* doctiſſimæ lucubrationes laudantur. 19
Bubones, quò citiùs erumpunt in peſte, eò melius. 141

C

Cachexiâ laborantibus, ſi facies derepente plumbea evadat, mors in propinquo. 139
Cachochiliæ apparatus, purgationem, etiam initio exigit. 72
Cadaverum ſectio, quomodo poſſit eſſe utiliſſima? 184
Cæcitas imminet Cephalalgiæ fixæ quam lippitudo vel ante-ivit vel eſt ſecuta. 371
Cælii Aureliani, ſectæ methodicæ facilè principis, encomium. 196
Cælius Aurelianus, de morbis à ſolido, ſcripſit. 363
Caffé, ſtomacho debili, mirum in modum prodeſt. 76
—— capitis dolorem poſt meridianum ſolvit. *ibid.*
—— potus nimius, capitis morbos, vigiliam, tremorem &c. inducit. *ibid.*
Calculi origo. 115
—— ſigna certiſſima. 116
—— in veſicâ latentis, indicia

117 ſignum omnium certiſſimum à cathetere deducitur. *ibid.*
—— renum, ſignum infallibile. *ibid.*
—— veſicæ, ſigna ex urinis petita. 144 ſignum pathognomonicum. 345
—— in renibus exiſtentis, hiſtoria notatu digna. 419
—— doloribus, clyſteres ex juſculo carnis, & oleo amygdalarum dulcium. hiſtoria. 585
—— ſub larvâ aliorum morborum ludentis, hiſtoria 715 *& ſeq.*
Calculo præcavendo, *Zecchii* ſecretum. 115
—— frangendo, mille pedes optimi. 116
—— rarò corripiuntur, qui vomitui, & diarrhœis obnoxii. 117
—— aqua perſicariæ, ſingularis eſt efficaciæ. 118
—— renum pereuntes, convulſi aut delirantes pereunt. 83
—— obnoxii, icterici facilè evadunt, & viciſſim. 434
—— laborantes, quomodo ſe habeant? *ibid.*
Calculoſi gravius divexantur, ſilente lunâ. 449
Calculoſis Thé & Caffé. 117
—— clyſterum & purgantium uſus valde ſalubris: hiſtoria. *ibid.*
—— præſentaneum remedium. 116
Calculum mentiuntur, hæmorrhoïdum internarum dolores. 117
—— veſicæ non ſemper teſtatur urinæ ſuppreſſio. *ibid.*
—— mentitur ſcyrrhus veſicæ. 144
—— nonnulli gerunt in renibus, ſine ullo doloris ſenſu. hiſt. 118
—— duo componunt. 433
—— gignit quandoque, vini & lactis nimius uſus. 434
Calculus cum exiſtit in renibus, & fœces atque urinæ ſiſtuntur, quid agendum? 357
—— in veſicula fellis cogitur facillimè. 433 *&* 40
Camillus Leonardus libri de Gemmis author eſt genuinus non *Ludovicus Dolce.* 522 *& ſeq.*
Camomilla, meſentericis & intermittentibus febribus optima. 389
Cantharides per os ſumptæ, peſſima ſolent excitare ſymptomata. 654
Cantharidum infuſi à Bartholino maximè laudati deſcriptio. 660
—— pravi effectus, lactis ope ſiſtuntur. 654
—— doſis difficilis, in eaque facilè erratur. *ibid.*
—— uſum nimium, ſequitur ſatyriaſis. *ibid.*
—— natura, vis & effectus deteguntur variis experimentis. 647 & 649
Cantum & vociferationem, pluribus morbis debellandis conducere; teſtatur experientia. 364
Capite vulneratis, lethargi avertendi cauſâ, veſicantia peſſima. 255
Capiti præ dolore vehementer oſcillanti, pedum balneatio, purgatio ad alvum. &c- 327
Capitis dolores graves & continui cum febre, ſuſpecti admodum. 74
—— dolor in febribus, ultra vigeſimum productus, aut hæmorragiam, aut abſceſſum portendit. *ibid.* cum febre incipiens,

& quotidie creſcens; malum. 75
—— dolores Comatoſi, convulſionem minantur & parotides. *ibid.* cùm alvi profluvio rubro; lethales. *ibid.*
—— morbos ſolvunt urinæ rubedine ſaturatæ. *ibid.*
—— morbis pedi-luvia; quæ & ipſi *Baglivo* multum profuere. *ibid.*
—— dolores deſperatos, ſanat arteriotomia. *ibid.*
—— morbos leniunt hirudines ano applicatæ. *ibid.*
—— dolorum ex affecto ſtomacho ortorum, ſignum. 113. ex utero prodeuntium indicium. *ibid.*
—— dolori pertinaciſſimo, etiamque ad maniam accedenti; pulvis de Guttetâ. *ibid.*
—— doloribus, balneatio pedum & radix betæ. *ibid.*
—— affectibus, pulvis cornachini. 114
—— malorum ſigna ex urinis petita. 140
—— doloribus, magnam partem à ſtomacho ortis, ſtomachica & clyſteres. 142
—— morbis alvi fluxus optimus, ratione ſigni & cauſæ. 257
—— morbi uſu ſalium volatilium ſpirituum cephalicorum redduntur incurabiles. *ibid.*
—— dolor eique ſupervenientia ſymptomata, quomodo curantur? *ibid.*
—— dolore ſæviente pulſus ſemper eſt parvus, ac pene tactum fugiens. 278
—— vulneri licet ſanato, cur coryza & catharrus aliquando ſuperſint? hiſtoria. 284
——exiguitas, Coryzæ, Catharro, ſurditati, &c. ſæpe ſæpiùs anſam præbet. Hiſtoria 299
—— magnitudo vel exiguitas, non à vultûs magnitudine colligitur. 300
—— varia magnitudo, variam in hominibus capacitatem portendit. *ibid.*
—— morbi ab indebita liquidi ad ſolidum proportione naſcuntur. 305
—— affectus omnes à variâ piæ matris affectione producuntur. 42 & 322
—— dolori ſupervenientem morbum non curabis, niſi priùs capiti medearis. 327
—— morbis, Purgantia. 343
—— dolori à fibrarum ariditate narcotica. 359
—— doloribus nulli cedentibus remedio, Emeticus pulvis aliquando profuit. 360
Capitis & ſtomachi dolores, à bile quandoque repetendi. 429
—— vulnera in pleni-lunio magis quàm in novi-lunio, periculoſa obſervantur. 449
—— morbis purgantia levia, frequenter imperentur. 657
Caput vehementer percuſſum, impotentiam ad venerem ſecum adducit. 347
Cardanus, anatomen *Mundini* laudavit, & quidem immerito. 29
Cartheſianorum, de febribus ſententia exponitur. 129
Catharri & apoplexiæ diſcrimen. 92
—— cauſam, antiqui non rectè

agnoverunt. 92
—— ſuffocativi curatio. *ibid.*
—— & coryzæ origo, quomodo poſſit explicari? 299
—— quibus limpha acris & tenuis dedit originem; noctu præcipuè affligunt. 331
—— quomodo ſenibus oriantur? 414
Catharris obnoxii ſunt, qui fibras magis ſenſibiles obtinuere. 359
Catharro curando lignum ſaſſafras. 331
—— ſuffocativo remedium efficaciſſimum. 106
Catharros efficit lympha acris, aut viſcida, aut copioſa. 330
Catharrorum æſtate ſævientium, prima origo. 475
Catharrum febris ſolvit. 375
Catharrus ferinus, ſæpè morbus eſt inſanabilis. 372
—— ſolvitur à tertianâ. 371
—— in quo differat ab aſthmate? 92
—— ſuffocativus, unde oriatur, illiuſque ſigna. *ibid.*
Cauſa προηγυμενη quid ſit? 207
Cauſæ procatharcticæ, in omnibus morbis, ſedulo inveſtigandæ. 206
—— occaſionalis cognitio nihil non conducit, ad ſanguinis ſtatum cognoſcendum. 208
—— morborum primo-primæ, quomodo dignoſci poſſint? 210
—— proximæ indolem, ſanguis venæ ſectione eductus aperit. 211
—— morborum proximæ, à juvantibus & lædentibus, poſſunt detegi. 212
—— proximæ naturam ſub-indicat mutatio morbi unius in alterum. 215
—— natura dignoſcitur à ſymptomatis, morbos vel comitantibus, vel præeuntibus. 217
Cauſam proximam vel antecedentem, manifeſtat læſio partium. 215
—— morborum primo-primam anquirere difficillimum, forſanque inutile. 209
Cauſas morborum primo-primas, ignotas prorſus eſſe fateantur medici modeſti. *ibid.*
Cephalalgia, pluribus ſolvitur modis. 75
—— veternoſa, aliquid oſtentat convulſivi. *ibid.*
Cephalalgiæ, coma & ſurditas ſi acceſſerint, ad aures aliquid expecta. *ibid.*
—— fixæ, quam lippitudo vel anteivit, vel eſt conſecuta, cæcitas imminet. 371
Cephaleæ pulvis de Gutteta. 114
Cerata caput roborant, fluxioneſque ſiſtunt. hiſtoria. 284
Cerebri, meningum & nervorum, quale ſit proprium munus? 283
—— mala, cum ſtomacho conſentiunt. 373
—— aliarumque partium ab eo pendentium chordæ, bifariam moventur. 413
Cerebro convulſionibus affecto, venter mollis obedire debet. 585
—— concuſſo aphoniam, cæcitatem, ſurditatem, expectato. 369
Cerebrum & cor, partium omnium ſunt motores. 270
—— in partes membranoſas habet

bet poteſtatem. 271
—— ſenum, literatorum &c. durum atque aridum eſt; otioſorum contra laxum. 307
—— ſauciatum ſequuntur febris, bilis vomitus, mors. 369
—— juxta non nullos, partium omnium eſt origo. 413
—— quid ſit? *ibid.*
Cervicis dolor in delirantibus, peſtiferus. 94
Chalybis uſus, in hydropem aliquando conjecit. hiſtoria. 226
Chimicorum portentoſa vocabula explicantur. 126
—— commenta, circa chyli elaborationem. 130
—— error, in explicandâ catharri origine. 20
Chloroſeos cauſa, eique adjuncta ſymptomata. 403
Chloroſi laborantes, eâdem curantur methodo, qua Tarantati. 616
—— matrimonium. 148
Chloroſim curant medicamenta roborantia, non purgantia & ſaccharata. 617
Chronici morbi, derepente necant. 251. remediorum copiâ evadunt incurabiles. *ibid.*
Chronicis febribus, auſtero-amara de genere adſtringentium, optima. 213
Chronicis, ſpirituoſa, volatilia, impetum facientia proſunt: acutis nocent. 227
Chronicis morbis, alkalia & volatilia apta ſunt & idonea. 417 chalybs ſummopere confert. 421
—— mirum in modum proſunt ſalia plantarum fixa. 440
—— morbis liberati, in podagram proclives. 193
—— ex infarctu meſenterii, ſi urinas violentis diureticis moveas, male cum ægrotis conſules. 480
—— in morbis, organi læſio fere ſemper adeſt. 486 ſtomacho ſemper proſpiciendum. 66
—— morbis ab obſtructione, chalybs & Rhabarbarum. 147 equitatio in aëre ruſticano. *ibid.*
Chronicorum ſedes, in ſolidis. 166
—— curatio ab energiâ remediorum pendet. *ibid.*
—— indicativæ curationes, à juvantibus & lædentibus petendæ. 223
Chronicos nunquam curabis, niſi ſolidorum & liquidorum naturam, ad ordinem reduxeris. 479
—— viſcerum effectus ſanari non videbis, niſi lingua ad ſtatum naturalem redierit. 425
—— ferè nullos videas, abſque affecto loco. 374
Cibis ingurgitati, ſi dormientes bene tranſpiraverint, non ita facilè ægrotabunt. 478
Ciborum oportuno delectu, quàm plurimi curantur morbi. 384
Cibus nimius, æque noxius, ac extrema diæta. 479
Circulationis doctrinam ignoravit *Sanctorius.* 476
Climati cuique ſuus peculiaris morbus, ſua etiam remedia. 161
—— vario, varia quoque medendi methodus. 156
Climatis natura ſemper præ oculis habenda, in præſcribendis remediis. 49

Clyſteres, quandoque per urinarum vias, non per alvum rejiciuntur. 485
Coagulatio, quomodo fiat.? 634
—— humorum, cauſa eſt febrium (vulgo) malignarum. 17
Coagulationes incipientes, quovis anni tempore, & qualibet ætate, ſolvuntur à veſicantibus. 652 & 655
Coagulationis ſigna diagnoſtica. 634
Cocolata, maſſæ ſanguinis roborandæ ſuccoque nutritio reſtituendo, deſtinatur. 76
Cocolatæ abuſus, in graviſſima mala deducit. 75
Coctio in morbis acutis & chronicis, in quo conſiſtat? 485
Coctio humorum, in quo ſita ſit? 482
Coctionis nomine, quid intelligitur? 354
Colica, quandoque mutatur in arthritidem. 193
—— infantum, non raro à vermibus. 60
—— convulſiva fit ab irritatione nervorum meſenterii. 203
—— mutatur in paralyſim. 494
Colicâ aut diarrhæâ ſolvuntur dolores arthritici. 101
Colica in qua inæqualis eſt diſtenſio aut adſtrictio ventris nervos potius afficit quàm inteſtina. 100
Colicæ biliosæ, non raro ſuccedit aphonia & vox rauca. *ibid.*
—— pertinaci, ſi ſudor univerſalis ſupervenerit, paralyſim expectato. *ibid.*
—— opiata copiosè exhibita noxia propter ſudorem. *ibid.*
—— antidotum Camomilla. *ibid.*
—— curandæ, opiatis adde Caſtoreum. *ibid.*
—— ex viſciditate, remedia expertiſſima. *ibid.*
—— nephriticæ remedium. *ibid.*
—— convulſivæ & ſpaſmodicis doloribus ventris, venæ ſectio & camomilla. *ibid.*
—— futuram curationem ſigna promittentia. 101
—— cum vomitu, & ſudore frigido tinctura ſuccini egregia. *ibid.*
—— habituali & endemicæ, ſudorifera, diaſcordium confectio de hyacinto. *ibid.*
—— aliquando prodeſt pulvis cornachini. *ibid.*
—— convulſivæ, venæ ſectio in pede, aut venarum hæmorrhoïdalium apertio. Hiſtoria, 589. in adoleſcente quodam curatæ, hiſtoria. 488
—— pertinaci, equitatio mirum in modum confert. 364
—— convulſivæ deſcriptio ejuſque curandæ methodus. 587 & *ſeq.*
—— phlebotomia & anodina remedia. 214
—— partui laborioſo ſupervenientis, origo. 336
—— vehementis à frigore ortæ, hiſtoria & curatio. 315
—— convulſivæ utpote à membranis ortæ, periodicæ ſunt. 287
—— aphonia ſuccedens, eam à bile oriri demonſtrat. 217
Colicam curant diaphoretica cum opiatis mixta. 101
—— humoralem inter & convulſivam, maximum eſt diſcrimen. *ibid.*
—— ſi curandam ſuſceperis, ene-

ma ſemper præcedat opiata. *ibid.*
—— à frigore, calor pedum ſolvit. *ibid.*
Colici, non raro evadunt arthritici. 370
Colico dolori, ſemicupia 101. Paralyſis ſuperveniens, unde oriatur? 336
Colicus dolor cum fixus eſt febriſque adeſt, in abſceſſum deſinit. 102 ſi remittat, fœcibus vel flatibus emiſſis, bonum, licet redeat affectus 101. quandoque in hydropem tranſit. *ibid.* in arthriticum mutatur. *ibid.*
Columnæ Antoninæ, anno 1703. repertæ hiſtoria. 570 & 573
Coma placidum, licet diuturnum, arcet majora mala. 75
—— & lethargus, juxta mechanices regulas explicantur. 300
Comatoſis in affectibus febrium quæ ad ardentes inclinant cave à veſicantibus. 652
Comatoſos affectus in fine pulmoniarum, non rarò deprehendes. 371
Conchylia, piſces, & alia corpora marina, quomodo ad juga montium pervenire potuerint? 523
Conjecturæ circa corpora per aëra vagantia. 449
Conſenſus articulos inter & inteſtina, admirandus. 192
—— partium è directo in morbis, quotidie obſervatur. 343
—— inter glandulas cutis, & glandulas inteſtinorum. 191
—— pectus inter & tibias. *ibid.*
—— pectus inter & pudenda. *ibid.*
—— ab inteſtinis ad urinam. *ibid.*
—— ab inteſtinis, ad ambitum corporis. *ibid.*
Conſtantia, præ cæteris virtutibus deſideranda. 153
Contagionis vitandæ ratio. 423
Contagioſos morbos, ope ſalivæ, momento temporis inquinatæ communicari, credibile eſt. *ibid.*
Continuas & acutas febres, quomodo aggrediatur *Baglivus*? 235
Convulſio conſectaria inſaniæ, peſſima epigeneſis. 373
—— ad febrem, mala. 371
—— ſuperveniente febre ſanatur. *ibid.*
—— abortui ſuccedens, fere ſemper lethalis eſt. 114
Convulſionem urina coloris aquei ſemper præcedit. 212
Convulſionis ubi erit ſuſpicio, aut jam erit facta, veſicantium uſum fugito. 652
Convulſiones, lotionibus, fotibus, & anodynis ſanantur. 418
—— infantum, ſponte ſanantur. 363
—— forti hiſteriæ frequenter ſupervenire videas. 336
—— ab indebita liquidi ad ſolidum proportione oriuntur. 305
—— hæmorragiis profuſis quomodo ſuperveniant, explicatur 301
—— ſalium volatilium & ſpirituum cephalicorum uſu curari poſſe, ne credito? 257
—— futuras, aliquando urinæ prænunciant. 140
Convulſionibus quæ vulneribus ſuccedunt, balſamum *Paracelſi.* 114.
—— infantum medetur infuſum rhabarbari. *ibid.*
—— ſi cerebrum afficiatur, ventrem obedire neceſſe eſt; ſecus, mors. 585

Convulſionum in acutis ſigna. 70
—— muſculos abdominis divexantium, curatio. 202
—— infantilium origo inveſtigatur. 336
Convulſivis in morbis, urina craſſa & turbida; bonum. 114
—— morbis, viola ſpecifica. *ibid.*
—— infantum morbis, decoctio ex muſco arboreo. 115
Cor, in partes ſanguineas atque carnoſas, habet poteſtatem. 271
—— affectâ meninge, cur in conſenſum trahatur? 278
—— exiguum membrum, quomodo ſanguinem ad omnes partes poſſit impellere? 308
—— fluidorum motus excitat & dirigit, fibræ partium eoſdem adjuvant & promovent. 309
—— à fibrarum ſuarum elatere, non à fluido nerveo moveri, teſtatur experientia. *ibid.*
—— aliquando pilis veſtiri, probat hiſtoria. 414
Cordis motûs, quanta ſit vis? 410 quomodo fiat? 401
—— vulnera, quonam ſenſu lethalia dicantur? 276
Cornachini pulvis utiliſſimus ſoporoſis morbis, modo ſopor non oriatur à capitis vulnere 650 quibuſnam præcipuè conveniat? 251 quibus utilis, quibus noxius? 333
Corporis ſingulæ partes, à quibus producantur? 263
—— humani, quoad actiones naturales, definitio. 126
Corporum reſiſtentia à ſtructura minimorum componentium; exoritur. 320
Corpus humanum nihil eſt aliud quàm infallibilis partium inter ſe conſenſus. 216
—— mollitie, laxitate, & flexibilitate præditum; in longam vitam protrahitur. 415
Coryza, pulmoniæ ſi acceſſerit, æger in vitæ diſcrimen adducitur. 371
Cranio contuſo, gravis ophtalmia 7. aut 11. die ſuperveniens, lethalis. 247
Criſes variæ ſunt, prout varia affectionum ſedes. 374
—— vere atque æſtate perfectius abſolvuntur, quam ullâ aliâ tempeſtate. 234
—— ſi ex votis non ſuccedant, quid agendum? *ibid.*
—— raro perfectæ ſunt in locis frigidis, paludoſis. &c. *ibid.*
—— variæ, prout variæ medendi methodi, variaque ſunt anni tempora. *ibid.*
—— ſi perfectè non ſuccedunt, medicus, non morbus accuſandus. 232
—— relligiosè expectabant Græci. *ibid.*
—— dieſque critici, chimeram non ſapiunt. 157
—— perfectiùs cedunt in aëre puro, quàm in paludoſo. 156
—— duæ eodem tempore, in acutis; lethales. 67
—— humoris pauci, mali ſunt ominis *ibid.* ſinceri, peſſimæ. *ibid.*
—— ſive in acutis, ſive in chronicis relligioſe obſervandæ. 66
Criſim, cum natura molitur, fuge remediorum copiam. 251
Criſis; ut bona ſit; quid requi-

ritur? 65
—— non debet eſſe pauca. 80
—— quid ſit? 232
Criſpaturæ vocabulo, quid intelligendum? 355
Criſpatura fibrarum, idem quod contractio. 402
Critica, ne ſtatim appareant? 66
Critici dies plurium acutorum morborum, modo rite tractentur ſunt 7. aut 14. 65
Criticis diebus inſtantibus, cave moveas ſine cauſa. 67 imminentibus, ab uſu opiatorum abſtinendum. 65
Criticorum dierum poteſtati, non febres ſolum, ſed & morbi omnes obnoxii. *ibid.* indices ſunt quaternarii; iique obſervandi. *ibid.*
Cruditatis ſtatus, in quo conſiſtat? 136
Crurum morbi, ad pulmones facilè tranſeunt. 372
Cruſta alba; ſanguini venæ ſectione extracto apparens in plevritide, quid ſit? 211
Curativa indicatio in acutis, non certius deducitur, quàm à ſymptomatis gravioribus. 222
Curativæ indicationes in morbis; undenam hauriendæ? 221
Cutis & alvi mutuæ ſunt viciſſitudines. 343 & 478

D

Decubitum quæ ſpectant multa notatu digna. 78
Decubitus peſſimus eſt, cum ad pedes æger delabitur. 77
—— in pulmonicis & in acutis exitioſus, cum erecti ſedere velint. 78
—— in acutis ille eſt bonus, in quo æger facile in lecto convertitur. *ibid.*
—— horizontalis, ad ſomnum eſt omnino neceſſarius. 444
Delirantibus cum febre acuta; diluentia, emollientia, refrigerantia, venæ ſectio in fronte, optima. 653
—— cum febre acutâ, & linguâ aridâ, veſicantia mortem inferunt. *ibid.*
—— mulieribus veſicantia optima, non item hominibus. 657
Delirii, ab inflammatoria irritatione, curatio delineata. 256
—— imminentis ſigna 36.63. 102 & 256
—— ſolvendi ratio. 102
Deliriis, quali methodo ſuccurritur? 418
Delirio imminente, ſalvatella ſecanda, dein emulſiones præſcribendæ. 102
—— alvi fluxus, morbo ad coctionem tendente, optimus. *ibid.*
—— quomodo occurrat *baglivus*, illique jam facto medeatur? 657
Delirium ſæpè augetur uſu veſicantium. 313
—— ſedant fomenta aquæ tepidæ. 312
—— juxta leges mechanicas explicatur. 300
—— delirii accidentia, ex meningum inflammatione oriri, ſat ſuperque probatur. 256
—— imminens, urinæ aliquando prænunciant. 140
—— portendit in acutis lingua

nigra. 102
—— ſolvit, ſanguinis è naribus eruptio, vel alvus bilioſa. 70
Dentes qui habent ſordidos, plurimis ſunt morbis obnoxii. 476
—— inquinantur animi paſſionibus, curis, ſtudiis poſt paſtum. &c. 477
Dentis elephantis in tophi lapicædinâ reperti hiſtoria. 501
Dentibus quidam lentores orti in febribus, febrium acutiem deſignant. 176
Dentitionem infantum, genuum intumeſcentia ſequitur. 355
Dentium ſtupor à motu limæ aut ſerræ, quomodo explicatur? 638
—— dolorem ſine cauſa obortum, perſpirationi cohibitæ tribuito. 478
—— nitorem & elegantiam negligere, inurbani hominis eſt. 477
—— laxitate afficiuntur, qui calidis dulcibuſque nimium utuntur. *ibid.*
—— nitor, chylum laudabilem futurum annunciat. *ibid.*
—— curam habeto ut bene digeras, diuque vivas. 476
—— dolor, juxta mechanicen enucleatur. 419
—— morbi, in morbos oculorum mutantur. 375
—— eruptioni in pueris ſymptomata accedentia explicantur. 336
Deſtillatio ferina, raro duas partes & pariter & ſimiliter exercet. 373
Diabetis, in mercatore quodam, curatio præſtantiſſima. 718 & 719
—— veri cauſa & curatio. 362
Diæta & exercitium, Pharmacopolarum remediis longe præſtant. 151
—— extrema, magis noxia, quàm cibus nimius. 479
Dialectica planè inutilis, ad hiſtoriam & curationem morborum peragendam. 169 errores confirmat, non evellit. *ibid.*
Diarrhæa, quæ phtiſico, uſu purgantis remedii ſupervenit; lethalis evadit. 370
—— quandoque non nocet in principio variolarum. 328
—— quæ ex mœrore oritur, plane eſt inſanabilis. 107
—— in morbis pectoris pernicioſa. 108
—— infantibus febre maligna correptis, infeſtiſſima. *ibid.*
—— iræ ſuperveniens, bonum. *ibid.*
—— bilis crocea aut lateris rubri ſimilis ſuperveniens, mortiferum. *ibid.*
—— per adſtringentia ſtatim cohibitæ, hydrops ſuccedit. *ibid.*
—— à ventriculi cruditate, lac noxium. 225
—— æſtate vagantis, origo genuina. 475
Diarrhæam ſiſtit vomitus. 371
—— ſudor cohibet. 108
Diarrhæarum qualis ſit fons præcipuus. 330
Diarrhæas ſanat cinnamomi uſus. 108
—— ſiſtit veneris uſus. *ibid.*
—— auget carnium eſus. *ibid.*
Diarrhæis inveteratis, vapor therebintinæ. *ibid.*

—— diuturnis diaphoretica. 101
Digeſtio, ſi prava ſit, prava quoque erit & tranſpiratio. 479
Digeſtionis primæ errata, non corriguntur à ſecundâ & tertiâ. *ibid.*
Digeſtionum læſarum ſigna. 383
Diſſolutio humorum, fons febrium (ut putatur) malignarum. 17
Diuretica, quæ maximè ſunt pectoris amica, enumerantur. 657
—— in morbis quorum ſedes in ſanguine, juvare poſſunt. 480
—— morbis pectoris optima ſunt. 7
Divini illius quod in morbis ineſſe dicit *hippocrates*, explanatio. 449
Dolor non ſemper ibi, ubi morbi ſedes eſt. hiſtoriæ. 337
Dolore continuo, tonus partium relaxatur. v. g. in podagra. 362
Dolore alicui loco conſiſtente, neque remediis cedente, locum inurito. 112
Dolorem ſpaſmodicum, urinæ tenues & copioſæ ferè ſemper ſequuntur. 113
Dolores, qui neque purgationi, neque phlebotomiæ cedunt, in ſuppurationem deſinunt. 494
—— periodici & tumores, oriuntur ab atoniâ partium. 421
—— in quibs apparet urina coloris lateritii, febrem ſapiunt intermittentem. 182
—— ſi nullâ viſcerum culpâ fiunt, facies ægrorum bona eſſe ſolet. 64
—— nulli remediorum generi cedentes, ad ſuppurationem vertuntur. 112
—— qui ſine ſignis levantur, lethales. *ibid.*
Dolori alicui firmo cum tumore rigor ſuperveniens, phlegmonem indicat. *ibid.*
Dolori capitis pertinaciſſimo, pulvis de Guttetâ. 113
Doloribus internis & externis, pilulæ Matthæi. 101
—— à lue venerea ortis, methodus Bagliviana. *ibid.*
—— demulcendis bezoardicum joviale præſtantiſſimum. 112 & 174
—— podagricis, venereis, & ſimilibus, bezoard. joviale noxium. 112
—— periodicè recurrentibus & exacerbatis, quomodo medendum? 113
—— externis cauſtica optima. *ibid.*
—— uſtio quando optima? *ibid.*
—— externis, ſpirituoſa cum unctuoſis mixta, egregia. *ibid.*
—— periodicè exacerbatis, purgantia. 217
—— poſt partum; ſuccinum. 224
—— alicubi vigentibus, volatilia nunquam medebuntur. 324
—— vehementibus inflammationes ſuperveniẽtes explicantur. 357
—— ante & poſt partum, quænam remediorum genera? 358
Doloris propriè dicti, cauſa & effectus. 355
Dolorum circa centrum umbilici & colicam mentientium, curatio. 64
Dolorum capitis ex affectione ſtomachi prodeuntium; ſignum. 113
Dorſi cum dolore, morbi ineuntes, difficiles. 93
Dura-mater univerſum membranarum ſyſtema ad oſcillationem ſyſtalticam impellit. 581 & 583 ex tribus diverſis fibrarum ordini-

bus, componitur 272 cor cerebri, & quidem jure poteſt appellari. 273 motus ſuos mediante texturâ ſibi peculiari, peragit. 274
Durâ aut piâ meninge affectâ, cor in conſenſum trahatur neceſſe eſt. 278
Durâ matre & quidem forti præditos, plura comitantur commoda. 300
Dura mater, ratione diaſtoles, & ſyſtoles cor cerebri nominari poteſt. 274
Duræ matris robur, prout eſt varium, variè quoque fluidorum curſum dirigit, hiſtoria. 283
—— cum fit diaſtoles, &c. num cæteræ partes eodem tempore diaſtolyzant? &c. ibid.
—— elater ſolidus vel debilis, temperamenta conſtituit ſolida vel debilia. 282
—— & cordis ſimilitudo. ibid.
—— motus, ad quem ſit finem ordinatus? ibid.
—— motûs explanatio veriſimillima. 281
—— ſtructura. ibid.
—— elater & impetus major eſt quàm cordis. 279
—— affectiones, ſolidi magis quàm fluidi vitio fiunt. 276
—— puncturam ſymptomata comitantia. 275
Duræ meningis motiones alternas & manifeſtas, primus omnium animadvertit *Reald. Columbus*. 583
Duritatis nomine, quid ſibi vult *Hippocrates*? 85
Dyſenteria intempeſtivè cohibita, malorum ilias. 370
—— non raro in ulcera pedum & manuum mutatur. ibid.
—— à magnis morbis liberat. 369
—— male curata, in tertianas alioſque morbos convertitur. ibid.
—— lethalis ventriculum trahit in conſenſum. 109
—— in quo diſcrepet à fluxu hæmorrhoïdali? ibid.
—— ſi afficiat jejunum inteſtinum, lethalis, ibid.
—— lienoſis bona, quæ ſi longa, in hydropem tranſit, & lienteriam. 110
Dyſenteriæ cum nauſeâ incipientes, & in vomitus deſinentes, penè omnes ſunt lethales. ibid.
—— momentaneum remedium, hepar ſerpentum. ibid.
—— pauci cibi, pauca remedia, pauci clyſteres. ibid.
—— ſingultus, lethalis. 109
—— therebintina. 108
—— in quartanam fit mutatio. 370
—— ineunti, vomitus biliofus accedens, eſt ejus amplificatio. 373
Dyſenteriam lienteria ſequitur. 369
—— imprudenter cohibitam comitantia incommoda. 370
—— in puerperis cave ſtringas. 100
Dyſenterias ſine febre, aqua tetuciana ſanat infallibiliter. 109
Dyſenterici, qui flatus pedendo emittunt, brevi ſanabuntur. 110. 176
—— ſæpè ſæpiùs fiunt arthritici. 370
—— pereuntes, ſphacelo inteſtinorum pereunt. 108
Dyſentericis, vomitus bilioſus in principio, malus. ibid.
—— angina ſuperveniens, lethalis. 109

—— adſtringentia *Crato* non præſcribit ante ſeptimum. *ibid.*
—— fluxibus, hypecacuanhæ radix optimum remedium. *ibid.*
Dyſentericus, cui poſt opiatorum uſum color oculorum altero mane eſt mutatus, morietur. *ibid.*

E

Ebrius, repente aphonus, repente moritur, niſi febris ſuperveniat. 371
Echo, quomodo explicatur? 230
Elater, quomodocumque fortis intelligatur, nil agit niſi comprimatur. 450
Elateris nomine, quid intelligendum? 318
Emeticus pulvis, non raro ſanavit dolores ſtomachi vel capitis, nulli cedentes remediis. 360
Empyema pectoris licet occultum, quomodo dignoſci poſſit? 88
—— decoctum præcavens, in pleuritide difficulter expurgatâ. 106
Empyemata partium, à rigoribus & febre de novo ſuperveniente manifeſtantur. 88
Empyematico ſi purgans temerè dederis, diarrhæam inſanabilem expectato. 328
Empiricam rationalem inter & empiricam literatam, diſcrimen. 167
Empiricorum ſecta, in quo verſetur? 125 in quo peccet? 167
—— *Herophili* & *Celſi* commenta ventilantur. 206
Enematum copioſus uſus ſputum ſupprimit in pleuritide. 35
Epiala febris periculoſa. 58
Epialam febrim ſyncopes comitantes, unde oriantur? *ibid.* curare ſi volueris, ventriculo ſtatim conſulito. *ibid.* non curat kina. *ibid.*
Epidemicos morbos mediante ſalivâ communicari, vero-eſt ſimile. 423
Epigeneſis, quid ſit? 373
Epilepſia non fit per vapores aſcendentes. 345
—— partui difficili non raro ſuccedit. 336
—— hiſteriæ frequenter comes eſt. *ibid.*
Epilepſiâ raro corripiuntur infantes quibus cruſtæ ſcabioſæ in capite oriuntur. 114
Epilepſia iis imminet quibus ſanguis erumpi ſolitus, loco conſueto non erumpit. 87
—— infantum recens natorum, ab ictero provenit. 83
Epilepſiæ apoplexia ſuper-veniens, lethifera. 76
—— Puerorum, ſal vitrioli ſingularis eſt efficaciæ. 105
—— infantum noxius eſt ſpiritus ſalis armoniaci. 114
—— gutta ſerena ſuperveniens, vel mortem, vel morbi vehementiam portendit. 139
Epilepſiam quartana ſolvit. 371
—— infantum ſpectans utilis obſervatio. 114
Epilepticis morbis tria præſtantiſſima. *ibid.*
Epiphoræ conferunt ſtringentia vulneraria. 362
Epiſtola *Matthæi Pallilii* de vanitate obtrectatorum *Hipp.* & *Gal.* ad

Baglivum. 736
—— *Thomaſo Quarta* D. M. ad *Bagl.* italico ſermone. 734
—— altera *Tomaſo Quarta*, ad *Bagl.* italico ſermone. *ibid.*
—— *Iſraëlis Conigliani* Medici Conſtantinop. ad *Aldrovandum* Præſulem. 731
—— *Joann. Fantoni*, anatomes Profeſſoris Taurini, ad *Bagliv.* 730
—— *Nicolaï Angelini*, ad *Baglivum.* 728
—— *Danielis Le Clerc.* D. M. Genevenſis. ad *Baglivum.* 727
—— *Petri Hotton.* M. in Academia Lugd. Batav. Profeſſoris, ad *Baglivum.* 725
—— *Guillelmi Cole* Medici Angli. ad *Baglivum* 723
—— *Joann. Dominici Putignani.* S. J. ad *Baglivum.* 721
—— *Baglivi* ad D. *Harris.* 719
—— D. *Harris* ad *Bagl.* de rarâ diabetis curatione. 717 *& ſeq.*
—— *Oſterchampii*, de admirandâ vi ſolidorum. 711 *&* 713
—— 1ma. *D. Andry* ad *Baglivum.* 687 *& ſeq*
—— 2da. *D. Andry*, ad *Bagl.* de purgatione in principio febrium. 702 *& ſeq.*
—— reſponſoria *Baglivi.* ad. *D. Andri* de purgatione in principio febrium. 703
—— *Bagl.* ad. *D. Andry*, de Lumbricis latis, eorumque generatione. 689 *& ſeq.*
Errores, in morborum curatione, unde oriantur? 10
—— in medendò, non niſi à neglecto fonte diagnoſtico oriuntur. 199
Eryſipelate faciei laborantibus, ſtatim purgans medicamentum. 142
Et mulleri Laus inſignis. 98
Eugenii Principis elogium. 90
Eunuchi, neque podagrici, neque calvi fiunt. 193
Evacuatio una ſuppreſſa, copioſiori fluxu alterius compenſetur neceſſe eſt. 483
—— per inſenſibilem tranſpirationem, alias omnes longè ſuperat. 68
Exanthematum in infantibus, indicium. 60
Excretorum & retentorum nomina, quid ſignificent? 210
Exercitatio corporis nimium vehemens, multum nocet. 364
Experientia ratione deſtituta, fallax ut plurimum. 6
Experientiam cum ratione ſemper conjungito. 4
Experimenta varia ſuper vivis animantibus facta, recenſentur. 277. 278 673. *&* 678
—— quædam, facta ſuper vermes. 700
—— circa ſanguinem. 463 *&* 465
—— varia circa bilem facta, enarrantur. 436 *&* 439
—— plurima, ad febrium cognitionem illuſtrandam. 53
Experimentis, imo & caſui multa deberi, quis ibit inficias? 167

F

FAcie rubicundi, alvo durâ eſſe ſolent. 79
—— rubicundâ præditi, periculoſiſſimis morbis obnoxii. 73
Faciei & faucium morbis, caute-

ria in tibiis per quàm utilia. 75
—— rubedines morboſas, cauterio cruribus affixo ſanabis. 141
—— morbos à Purgantibus ſanari, teſtatur *Hippocrates*. *ibid.*
—— eryſipelate laborantes brevi ſanat purgans medicamentum. 142
—— morbis pedi-luvia & purgantia levia frequenter imperentur. 557 veſicantia cervici applicata, miræ ſunt utilitatis. 658
—— pallidula, rubicundâ melior. 73
—— in acutis bona, bonum: mala, malum indicat. 78
—— à naturali ſtatu ſi receſſerit, nihil que mutationis in pejus anſam dederit, mors oſtia pulſat. *ibid.*
—— nimium colorata, & præter rationem rubra, ſuſpecta admodum. *ibid.*
—— cum erit vultuoſa fronſque contrahetur, phrænitidem prædicito. *ibid.*
—— pulchra ſucci-plena in febribus, eademque ſemper remanens, diuturnitatem indicat. *ibid.*
—— naturalis & boni coloris, obſtructionum abſentiam teſtatur. 79
—— in gravibus morbis optima, optimum: in parvis peſſima, peſſimum. *ibid.*
Farneſii Alexandri Præconium. 18
Fatui, & ſtolidæ mentis homines, cur morbis gravibus frequenter laborent? 299
Febre ſuperveniente, ſecretiones omnes ceſſare videas. 329
—— vigente, ſi ſudor ſomnum conciliaverit, bona criſis eſt. 373
—— correptis, quare minus ineſt virium? 408
—— ad ſtatum vergente, ſi refrigerantibus utaris, criſim impedies. 142
—— malignâ correptis, reſpiratio difficilis ingenſque anxietas, aliquam eruptionem indicat. 141 manus tremulæ periculum portendunt. *ibid.*
—— aliqua intermittenti pereuntes, fere ſemper ineunte paroxiſmo moriuntur. 137
Febrem hecticam Lue venereâ laborantium, ſolvit mercurius. 140
Febres dantur vere malignæ, ſed admodum raræ ſunt. 17
—— omnes venæ ſectionem non poſtulant. 19
—— ex coagulatione, phlebotomiam nullo modo admittunt. 49
—— non ideo malignæ, quod graviſſimis ſtipentur ſymptomatibus. 51
—— malignæ dictæ, cauſam habent manifeſtam. 51
—— (vulgo) malignæ exacerbantur ſpirituoſis, alexi-pharmacis, volatilibus &c. 52
—— meſentericæ quomodo curantur? *ibid.*
—— continuæ tertio quoque die exacerbatæ, tryteophiæ ſunt, aut hæmitritæi. 55
—— ex doloribus præcordiorum malignæ. *Hipp.* 63
—— æſtivales ab impeditâ tranſpiratione oriuntur. 68
—— ſanguineas ſolvunt ſudores. *ibid.*

—— ſenum ardentes ſanat dyſenteria. 86
—— à bile ortas indicat vox rauca toto morbi decurſu durans. 100
—— quibus accidit tuſſis non perfectè curabis; ſi tuſſis adhuc perſeveret. 115
—— cum vertigine incipientes non curantur, niſi mediante vomitorio. 142
—— cum anxietudine multâ & inquietudine ineuntes, vomitorio veluti ſuffocantur. *ibid.*
—— in quibus circa dentes, lentores quidam obſervantur, fortes eſſe ſolent. 176
—— nonnullæ nunquam cedent, niſi poſt tempus à natura præfixum. 232
—— ſunt quædam, quibus nullâ expectatâ coctione, purgantia ſtatim data conferunt. 233
—— inflammatorias & acutas, quomodo curare oporteat? 708
—— nonniſi per leges coctionum & criſium curantur. 389
Febri intermittenti aut remittenti ſi accedat catochus, quomodo ſe gerere oporteat? 111
Febri mali moris parotis ſuperveniens, ferro candenti uratur? 144
Febribus inflammatoriis & colliquatis, acida optima. 339
—— ardentibus frequens aquæ potus utiliſſimus. 416
—— à cruditatibus primarum viarum ortis, aquæ potus frequens, peſſimus. 416
—— ardentibus & continuis, fuge veſicantia. 652
—— ardentiſſim s ſopor accedens vel ſponte, finiente paroxiſmo vel emulſionibus ſolvitur. *ibid.*
—— colliquativis, ſive ex diſſolutione, veſicantia mortifera. 653
—— acutis & inflammatoriis ineuntibus, purgantia vehementer noxia. 708
—— ardentibus conferunt emulſiones. &c. 213 ſal prunellæ, ſpecificum. 146
—— ſincopalibus ineuntibus, vomitorium. 142
—— malignis venæ ſectio in pede confert, eaque Romæ. 141
—— acutis ineuntibus, celebretur venæ ſectio. *ibid.*
—— icterus ſuperveniens ſemper monſtri quid alit. 140
—— meſentericis cortex peruvianus noxius, niſi corpus ſit repurgatum. 53
—— dant originem non acida modò, ſed potius alkalia variè alterata. 50
—— in acutis & nimiam fuge remediorum copiam & eorum uſum intempeſtivum. 49
—— continuis, phlebotomia etiam ante ſeptimum; ſi ſanguis magno feratur impetu. 48
—— acutis & inflammatoriis, neque purgantia, neque diaphoretica ante ſeptimum. *ibid.*
—— ex diſſolutione acida temperata, emulſiones, gelatinæ &c. 17
—— malignis ex coagulatione, cardiaca, ſpirituoſa. *ibid.*
—— intermittentibus, nulli cedentibus remedio, venæ ſectio in ſalvatella. 7
Febricitantes, quamdiù ſputant, & in continuis, & in intermittentibus vacant periculo. 139

Febricitanti tumor magnus in perinæo, iſchuriam vel alvi ſuppreſſionem producens, lethalis. 145
Febricitantibus, qui perpetuò ſunt alvo liquida, fac ut pedes calidi ſemper remaneant. 94
Febricitantium cur humores omnes indebitè ſecernantur? 408
Febrili horrori quomodo medeatur oleum caryophillorum? 346
Febris ab internâ viſcerum inflammatione, ſymptomata, & curatio adumbrata. 324
—— ſanat convulſionem. 371 & 375
—— ex indomitâ cholerâ, cur peſſima. 374
—— malignæ ex coagulatione, ſymptomata. 616
—— maligna ex coagulatione, ſæpè ludit ſub perſonâ veneni tarantulini. *ibid.*
—— ſemi-tertiana, Romæ fere perpetuo graſſatur. 49
—— lymphaticæ, ſigna genuina. 51
—— ſpecies non determinanda in infantibus; niſi 2. aut 3. diebus elapſis. 61
—— ſi die impari non remittat, redit. 67
—— ut erit principium, ita erunt augmentum, ſtatus, declinatio. 137
—— quælibet, cui urina intensè rubra ſedimentum lateritium deponit, eſt de genere intermittentium. *ibid.*
—— ſimplicis in malignam brevi mutandæ, ſigna. 139
—— ardentis, purgante medicamento in hecticam tranſeuntis, hiſtoria. 226
Febrium ſyncopalium, vertiginoſarum, ſingultuoſarum cauſa, & curatio delineata. 335
—— quas vulgus dicit malignas ſymptomata 343 cauſa & ſigna priopria. 52
—— lymphaticarum ſymptomata earumque curandarum methodus. 424
—— acutarum, cum ſtercorum fœtore, & comatoſis affectibus cauſa & curatio. 435
—— recidivam, ſi purgationem omiſeris, expectato. 710
—— omnium in curatione, quodnam iter eſt tenendum? 251
—— curatio in eo eſt poſita, ut ſanguis neque plus æquo gliſcat, neque nimium torpeat. 222 à cognitione ſtatûs ſanguinis omnino pendet. 212
—— circa initia, refrigerantibus liberalius indulgendum. 142
—— ſingultuoſarum curatio, à vomitoriis incipiat? *ibid.*
—— curationi, ſaccharata minime proſunt. 141
—— conſtitutio & cauſa, plane incognita. 139
—— intermittentium ad finem vergentium ſignum certiſſimum. 137
—— initiis vomitum indicatum & non procuratum, diarrhææ graviſſimæ ſequuntur. 136
—— ut & in aliorum morborum curatione, diem imparem notabis. 67
—— meſentericarum cauſam, non periodum reſpicito. 53 curationem aggredienti, patientia neceſſaria. *ibid.* curationi nil inſerviunt dies critici. 52
Fibra membranea ad contractionem ſemper nititur. 320 & *ſeq.* quo-

modo conſtruatur? 399
Fibra quò magis exercetur, eò majorem elaterem concipit. 325
Fibra carnea ex infinitis fibrillis in faſciculum contractis, componitur. 399
Fibra quomodo moveatur ex *Baglivo*? 402
—— varie affecta varios producit morbos. 414
Fibræ membraneæ undenam oriantur? 263
—— leonum ſolidæ admodum ſunt. 267
—— quamdam veluti peculiarem conſuetudinem, ac deſſuetudinem acquirunt. 349
—— carneæ rubor à quo procedat? 399 ſtructura juxta *Lowerum* 400 eædem ex *Stenone*. *ibid.*
Fibrarum carnearum origo. 263
Fibrarum uſus in eo eſt ut ſint veluti parvi vectes multiplicati. 316
—— motus cuidam velut aſſuetudini, & deſſuetudini inſerviunt. 326
—— genus, calidis æque ac frigidis inſuetis, fortiter criſpatur. 327
—— laxitas nimia morbos parit. 409
—— tenſio nimia plurimorum morborum anſam præbet. *ibid.*
—— effectus & actio, contractio eſt. *ibid.*
—— ad contractionem perpetuus niſus ad vitam eſt omnino neceſſarius. 410
—— tonus quando & quomodo perficiatur? 411
—— criſpatura nonniſi oleoſis & anodinis curatur. 420
—— elateris potentiſſimi, argumentum inconcuſſum. 590. Hiſtoria. 561
Flatus pedendo à dyſentericis emiſſi; bonum. 167
Fluida in ſitu horizontali, commodius & celerius currunt. 443
—— inter & ſolida diſcrimen. 354
—— ad nutritionem, ſolida ad motiones in fluidis excitandas deſtinantur. 310
Fluido nerveo utpote ignoto, vim ingentem impertire non decet. 309
Fluidorum tonum amiſſum facilè reſtitues, ſolidorum difficulter vel raró. 305
Flumina ab aquis pluvialibus, & ſolutis nivibus non oriuntur. 514
Fluorem album, à Gonorrhæa virulenta, diſtinguendi ratio certiſſima. 197
Fluxum porraceum ac viridem in acutis ubi videris, vel mortem, vel diuturnitatem prognoſticato. 145
Fluxus ſanguinis nigri, quandoque ſalutaris. 303
Fœtum in utero mortuum, indicat teneſmus. 140
Fœtus in utero mortui, alia ſigna. 198
Fœtus quomodo formetur? 262
Foreſtus à *Baglivo*, ſummis extollitur laudibus. 340
Frictiones ſæpè ſæpiùs producunt humorum viciſſitudines. 375
Frigori univerſam cutim convellenti, quomodo proſit oleum caryophillorum? 346
Fuligines corde exeuntes meræ ſunt chimeræ. 459

G

GAlenicam in praxim debacchari turpe & indecorum, eam planè rejicere, periculoſum. 13
Galenicorum ſomnium circa febrium calorem. 20
—— Praxis, recentiorum Praxi longè præſtantior. 124
—— opinio ridicula, circa febris originem & curationem. 129
Galeniſtarum error circa uſum veſicantium. 655
—— commenta circa indicationes. 218
Galenum ejuſque aſſeclarum maximam partem deprimere, nil iniquius. 11
Gangrænâ incipiente uſtionem candenti ferramento fugito. 620
Gaſſendi ſententia circa originem terræ motuum. 524
Gemmæ atque omnes lapides in aquam ſimplicem artificialiter reduci poſſunt. 519
Gemmæ, quomodo tinguntur? 506 quomodo generantur? 503
Gemmarum diverſi calores, à vario principio metallico oriuntur. 519
Glandularum morborum curatio. 97
Gonorrhæis veris, ſalſæ decoctum utrum ſemper conveniat inquiritur. 386
Gonorrhæas cùm tr ctaveris, ad alvum ſemper ducito. *ibid.*
Gonorrhææ cum muliere etiam non infectâ correptæ, curatio. 385
Græcorum quanta fuit olim in medendo prudentia, quanta & ſagacitas. 157
Gravedini capitis pulvis de Guttetâ. 114
Gravidæ, cur Hæmorrhoïdibus & varicibus obnoxiæ? 341
Gravitas totius corporis peſtifera in acutis. 78
Guttas Roſaceas, cauterium cruribus affixum ſanat. 141
Gutturis aſperitates inducit conſtitutio temporis aquilonia. 115

H

HÆmorragia è latere dolente procedens bona, ſin contra, mala. 86
—— primis periodis producta, phlegmonem nobilium viſcerum ſæpè ſolvit. *ibid.*
—— larga à magnis morbis liberat. *ibid.*
—— febres ardentes juvenum ſolvit. *ibid.*
Hæmorragia venire ſolita ſi loco non venerit, epilepſiam prædicito. 87
Hæmorragia quæ non juvat, peſtifera omnino. *ibid.*
—— ut bona ſit, rigori ſuccedat neceſſe eſt. 72
—— quæ rigorem antecedit, peſſima eſt. *ibid.*
—— narium quomodo ſiſtatur? 347
Hæmorragiæ quarto die in acutis apparentes mali ominis. 86
—— rigor ſuperveniens, malum. *ibid.*
—— ab improportionatâ ſanguinis & liquidorum quantitate, oriuntur. 338
—— futuræ ſignum. 341

Hæmorragiam dant in ſupernis hypocondria dura & doloroſa. 86
—— die critico fore copioſam indicant urinæ coctæ eodem die ſtillicidii. ibid.
Hæmorragiarum ope juvenes à pluribus malis liberantur. 338
Hæmorragias nimias ſequitur languor ſtomachi. 86
Hæmorragiis profuſis, quomodo fit ut convulſiones ſuccedant? 301
Hæmorragiis, dyſenteriis &c. obnoxii ſunt quibus brachium vel crus caſu aliquo reſcinditur. 338
Hæmorrhoïdalis fluxûs commoda. 144
Hæmorrhoïdes, improportionatæ ſanguinis & liquidorum quantitati debent originem. 331
Hæmorrhoïdibus cur gravidæ obnoxiæ? 341
Hæmorrhoidum ſuppreſſioni ſupervenit apoplexia. 339
—— fluxûs, & dyſenteriæ differentia. 109
—— imminentium ſigna. 63
Hectici moriuntur qui pertinaci raucedine laborant. 142
Helmontii ventilatur ſophiſma illud quo phlebotomiam in febribus diſſuadet. 19
—— commentum, à ſpinâ digito hærente mutuatum. 20
—— error circa febrem. 128
Helmontiſtarum vanæ ridentur hypotheſes. 38
Hemicrania ſuccedit nephritidi, quâ parte eſt calculus. 337
Hemitritæus idem ſonat ac ſemitertiana. 55
Hemiplegiæ, cum linguæ paralyſi, curatio. 214
Hepatis abſceſſus manifeſtantur cruris aut ſuræ doloribus intolerabilibus. 217
—— vulnera lethalia ſunt. 88
—— inflammatio in parte Gibbâ ſymptomata dat pleuritica, in cavâ, ſtomachica. 89
Hepatitidi purgantia pernicioſa. 89
—— nitrata ſunt optima. ibid.
—— urina copioſa ſuperveniens, bonum. ibid.
—— ſingultus, lethalis. 88
Hepatitidis Pleuritidem mentientis, ſigna propria. ibid.
—— in curatione, ſanguinis miſſio purgationem præcedat. 89
Herpeti ſanato mortem ſuperveniſſe vidit *Baglivus*. 192
Hiſteria & hypocondriacus morbus, analogicè inter ſe procedunt. 495
—— ludere ſolet ſub larva alterius morbi longè diverſi. 518 & 202
Hiſteriæ forti convulſiones non rarò ſuperveniunt. 336
—— quænam conveniant remedia? 358
—— imminentis prædicendæ ratio, ope urinarum. 212
—— ſub perſona aſthmatis Hiſtoria, & curatio. 202
—— ſigna diagnoſtica. 113 & 182
Hiſteriam, epilepſia quandoque ſequitur. 336
—— ſolâ currus geſtatione curavit *Baglivus*. 327
Hiſtericæ affectionis cauſa & adumbrata curatio. 132
Hiſtericarum vertigines & dolores unde duxerint originem? 336

Hiſte-

Hiſtericis affectibus, bezoard joviale præſtantiſſimum. 112
Hippocratem qui bene callet, is & bene curare novit. 376
Hippocrates medicorum Romulus omni laudum genere cumulatur. 2
Hippocratis aſſeclæ pleno ore laudantur. 122
Hippocrates primus obſervator. 124
——— aliquid de poteſtate ſolidorum videtur attigiſſe. 254
Hippocratis opera nunquam ſatis ſunt legenda. 250
——— Lectio quantam ſecum utilitatem afferat! 249
——— Textus qui memoriæ mandabit, quàm bene diſcet & curare! *ibid.*
——— præcepta ſi quandóque ſint dubia, id & à climatis varietate, & victûs ratione pendet. 162
——— nobile Genus & ſapientia, ſcholæque Coæ excellentia celebrantur. 170
Hiſtoria cujuſdam cui venter & pedes intumuere propter polypum in nare. 457
——— Cadaveris cui plures partes, & quidem (ut videtur) neceſſariæ, deerant. 398
Hiſtoriis variis confirmatur, vias eſſe in corpore ſoli naturæ cognitas. 143
Humeri dolores in lumbaginem mutantur & contra. 494
Humores juvenum verſus ſuperiora, ſenum, verſus inferiora ducuntur. 350
——— ſi autumno fuerint acres, pectoris morbos, ſcabiem, ophtalmias, hieme expectato. 482
——— corrigere eóſque foris nunquam eliminare errare eſt in medendo. 483
——— à veſicatorio excreti undenam hauriantur? 665
Humoribus redundantibus in primis viis, purgationem ſine morâ inſtituito. 705
Humorum apparatum in primis viis ſigna indicantia. 707
——— cùm videris magnum apparatum, ſemper time. 482
——— dantur revulſiones & derivationes in curatione morborum. 340
Hydatidum nomine quid intelligendum? 144
Hydrocele diſcuſsâ hydrops pectoris imminet. 7
Hydrocephalorum in infantibus cauſa. 362
Hydrope pectoris laborantibus ſi facies derepente in plumbeam mutetur, mors in propinquo. 139
——— laborantibus tuſſis ſuperveniens; malum. 115
——— Thoracis laborantes laterum doloribus ſunt obnoxii. 42
Hydropem parit lumborum anadrome ut & magni lienes. 372
——— ſiccum augent repetita purgantia. 306
——— prædicito in morbis pectoris ſi parcè fluat urina. 104
——— ſiccum faciunt glandulæ meſenterii aridæ & tabefactæ. 82
——— ſiccum ſolvit phlebotomia. 81
Hydropes & tumores aquoſi undenam ducant originem? 329
Hydrophobiam in homine abſque prævio canis morſu, vidit *Borellus*. 605

Hydropi à jecore morboſo pendenti, tuſſis vehemens ſed inanis eſt conjuncta. 343
—— ſicco viam ſternunt dolores fortes & tormina circa umbilicum 82 quinam ſunt magis obnoxii ? 359 balnea & humectantia. 81
Hydropico aſcitico facies derepente plumbea, lethale. 78
Hydropis ſicci deſcriptio, ſymptomata, eumque curandi methodus. 586 ſigna characteriſtica & curatio. 81
—— juxta leges mechanices, formatio. 309
—— ab uſu chalybis, hiſtoria. 226
—— pectoris ſigna. 103
—— inter abdominis muſculos incipientis, cognitio difficillima. 64
Hydrops ſiccus ſive mola uteri convulſiva, & aſtma ſiccum, eodem modo tractanda. 495
—— & icteriæ convulſivæ, ad invicem mutantur. 376
—— ventris & pulmonum, idem eſt quod aſthma convulſivum. *ibid.*
—— morbus difficillimus citoque interimit. 82
—— à quo ducat originem ? 81
Hydrops quartanæ vetuſtiſſimæ ſuccedens graviſſimus. 373
—— ab hydatidibus lymphaticorum hepatis non raro oritur. 386
Hypocondria dolorifica cum alvo profusâ, peſſima. 63
—— ineuntibus acutis ſi doluerint, ſanguinem in ſupernis partibus expecta. *ibid.*
—— quænam ſint peſſima ? 62
—— qualia eſſe debeant in acutis, ut dicantur bona ? *ibid.*
Hypocondriacis doloribus hinc inde vagantibus quomodo occurrendum. 304
—— ſaccharata noxia. 141
Hypocondriaco morbo laborantes ſanguinem habent crudum, & acidum. 403
Hypocondriacum morbum ſola equitatio in aëre ruſticano ſanavit. 327
Hypocondrii tenſio, horrenda; cum nulla vel hæmorragiæ, vel abſceſsûs ad crura, ſpes eſt. 63
Hypocondriorum morbi non ſunt incurabiles. 148
—— mala ex acrimonia, levant hirudines ano admotæ. 75
—— tenſio in acutis ſeu meteoriſmus, nil habet ſecuritatis. 63
—— pulſatio, ſignum magnæ inflammationis. *ibid.*
—— tumori duranti, noxia remediorum farrago. *ibid.*
—— tumor diù durans à quo ducat originem ? *ibid.*
—— cum dolore, ſi nimium protrahatur morbus, abſceſſus fient ad inferiora. *ibid.*
—— dolor unaque morbus ſi diù producantur; abſceſſus ad aures; ſi non venerit hæmorrhagia. *ibid.*
—— tumores ultra 60. diem producti ſuppurantur. *ibid.*
—— tumoribus in ſiniſtro; ſanguis è naribus erumpens, juvat. *ibid.*
—— tumores in ſiniſtro poſiti, periculoſiſſimi. *ibid.* duri & dolentes, lethales. *ibid.*
—— morbis ſtomachus præbet originem. *ibid.*
—— ſtatum qui rectè novit & bene curare. 62

Hypotheſeos & ratiociniorum veritas ſtabilitur, cum curatio bene ſuccedit. 134
—— quale ſit munus? 133
Hypotheſes in medicinâ non omninò rejicit *Baglivus.* 130
—— nihil afferunt adjumenti Medicinæ practicæ. 3
—— erroribus maliſque innumeris viam aperuere. *ibid.*
Hypotheſi eo uſque inhærendum quo naturæ veſtigiis reſpondeat. 133
Hypotheſibus excogitandis occaſionem præbuere gloriola & imaginatio. 131
—— quid incertius? 3
Hypotheſim certam & ſtabilem faciunt diuturnæ obſervationes. 132
Hypotheſis quales habitura ſit conditiones? 131

I

Icteri à bile viſcida, amurcoſâ & inerti; curatio. 432
—— ab uſu nimio olei amygdalarum dulcium, curatio. 418
—— flavi multæ ſunt cauſæ. 85
—— ſexto die ſupervenientis & curati, hiſtoria. *ibid.*
—— ab amurcoſâ bilis qualitate & viſciditate; curatio. 84
—— recidivantes curationem non admittunt. 83
—— boni & critici Characteres. 82
—— Critici poſt ſeptimum, boni. 66
Icteriæ convulſivæ & hydrops ſiccus mutantur ad invicem. 376
Icterici ſæpè derepente moriuntur. 83
—— multum fœdati pereunt. 82
Ictericis nulla ſalutis ſpes, cum vel ſcyrrho vel hepatis inflammatione ita colorantur. *ibid.*
Ictero flavo ſpiritus ſalis armoniaci acidus. 224
—— ſuperveniens alba ſtercorum dejectio, difficilis. 85
—— pertinaci remedium certiſſimum. 84
—— facile laborant qui intermittente divexati ſunt. 83
—— purgantia non imperat *Hippocrates.* *ibid.*
Icterum ſanantia remedia recenſentur. *ibid.*
—— non curabis niſi bilis qualitatem prius agnoveris. *ibid.*
Icterus ſæpè circa finem intermittentium ſupervenit. 434
—— ſi pertinaciter redierit, eum à calculo veſicæ fellis oriri, prædicito de quo hiſtoria. 83 & 433
—— à copiâ, tenuitate, & acrimoniâ bilis productus, qua curatur arte? 432
—— mutatur frequentiſſimè in Tympanitidem. 375
—— febribus ſuperveniens ſemper aliquid mali præ ſe fert. 140
—— in febribus etiam poſt ſeptimum, periculoſus. 85
—— bilem circa jecur congeſtam ſemper ſupponit. *ibid.*
—— die ſeptimo apparens bonus, modo hypocondria, indurata non ſint. *ibid.*
—— in febribus ante ſeptimum; mali ominis. *ibid.*
—— à tenui, acri, & inflammabili bile, quomodo tractandus? *ibid.*
—— facilè ſupervenit hiſtericis.

colicis, calculoſis. 38
—— febri circa quartum ſuperveniens, malus eſt & ſymptomaticus. ibid.
—— in ardentibus, ſi quinto die cum ſingultu venerit, lethalis. 82
—— in febre bilioſâ ante ſeptimum cum rigore accedens; bonum. ibid.
Ignem dari ſubterraneum, ſive (ut aïunt) Centralem, montes igni vomi ſatis declarant. 527
Ignis veneni coagulantis effectum præ cæteris impedit. 620
Ignis ſubterranei Terræ-motuum anſam præbentis, fomes eſt ſulphur & bitumen. 529
Ilei lethalis ſigna. 140
Ileoſi ſunt ſtrangurioſi & contra. 373
Ileus ſtranguriæ ſuperveniens ſeptimo die occidit, niſi febris urinas moveat. ibid.
Iliacæ affectioni pernicioſi clyſteres acres & remediorum copia. 358
—— paſſioni nocent forti purgantia, juvant emollientia. 139
ſi ſpontaneus alvi fluxus vel acuta febris, mors præ foribus. ibid.
Iliaco peſſime ſe habenti, flatus multi & fœtidi emiſſi, mortem annunciant. 176
—— tumor ventris & flatus copioſi lethales. 110
—— gravi ſi ſupervenerit alvi fluxus, mors in propinquo. ibid.
Imaginatio morboſa cruditates & exinde morbos parit. 148
Inappetentia diuturna gravibus morbis viam ſternit. 74
—— Curatis morbis remanens, recidivam minatur. ibid.
—— in morbo, vel diuturnum, vel gravem fore ſignificat. 251
Incertitudo, ſi qua ſit in medicina, à medicis, non ab arte præſtantiſſimâ oritur. 16
Indicatio curativa ex levi quolibet ſigno à morbo prodeunte arripienda. 379
Indicationes, prima praxeos ſunt fundamenta. 218
—— Curativas, à minimis quibuſque circunſtanciis debet aucupari Medicus. 205
Infantes macie, lentâ febre, & inappetentia veluti conſumptos, quomodo curare conveniat? 430
Infanticidium quâ arte detegatur? 445
Infantibus & pueris convulſione affectis ſi venter nimium intendatur; mors pulſat oſtia. 585
Inflammationibus anodina & diluentia. 493
—— ſerum lactis mirum in modum prodeſt. 89
Inflammatis partibus membranoſis, pulſus fiunt parvi. 56
Inflammatoriis morbis noxia admodum cathartica. 135
—— in affectibus, quomodo laxitas procuranda? 311
Inſaniæ bona criſis eſt timor melancolicus; non phrænitis. 373
Inſpirationis & expirationis vices quomodo peragantur? 455
Intemperantes cur citiùs ſeneſcant? 414
Intermittentes, à purgantibus inter initia exhibitis duplicantur & exacerbantur. 219
Intermittentibus optimam eſſe ca-

momillam expertus eſt *Baglivus.* 389
Intermittentium circa finem, ictetum non raro videas ſupervenire. 434
—— cauſa nihil eſt quod bili tribuatur. 344
—— naturam induunt febres in quibus urinæ, colore lateritio tinguntur. 182
Interpretem bonum non decet opiniones Authoribus adſcribere, quaſne ipſi ſomniarunt. 30
Interpretes, cur Authores interpretandos ſummis extollant laudibus? 29
Interpretibus quænam ſint neceſſaria? 30
Inteſtina tenuia in dyſenteria lædi, quomodo dignoſcitur? 109
Inteſtinis inflammatis, ſi dolore repente remiſſo, febris augeatur; mortem annunciato. 136
Ira vehemens podagricum paroxiſmum efficit, graviorem. 193
Irritatio quomodo fiat juxta regulas mechanices? 355
Iſchiade correptos ſanandi ratio certiſſima. 137
Iſchiadis à lue venereâ productæ; curatio. 206
Iſchiadici dolores ad ultimos uſque digitos protenduntur. 345
Iſchiadicus dolor & ſurditas ad invicem mutantur. 372
Iſchias iis ſolet accidere, quibus recte valentibus, hyeme frigus eſt circa lumbos. 93
Iſchuria quomodo curetur? 362
—— quandoque bona eſt. 339
—— dyſuria & ſtranguria, ſunt veſicæ, quod cerebro ſunt lethargus, delirium. &c. 318
Iſchuriæ venæ ſectio. 340

J

JEcoris doloris perniciosiſſimi, deſcriptio & curatio. 88
—— affecti aliquot indicia. 343
Jecur, cum ſcyrrho obſtruitur, cur ſudor difficilè erumpat? 357
Judiciorum nomine quid intelligi debeat in medicinâ? 251
Judicium Authoris de Medicis Arabus & Galenicis. 2
—— circa morborum curationes deſumptum à legibus diſciplinæ quâ delectamur; ſemper pravum. 22
Juvantia & lædentia conducunt cognitioni cauſarum proximarum. 213
Juvantium & lædentium ope, occultum quid in morbis vigens agnoſcitur. 206
Juvenes juvat alvus liquida. 142

K

KIna, Romæ noxium eſt remedium. 53
—— per clyſteres injecta, febres aliquando ſolvit. 146
—— teſtaceorum uſui ſuccedens in meſentericis perniciosiſſima. 388
—— non ſemper felicem omnibus in locis edit effectum. 389
Kinæ præſcribendæ ratio & methodus. *ibid.*
Kinam in fine tantum morbi præſcribito. *ibid.*
—— impuro adhuc exiſtente corpore præſcribere minimè tu-

tum. ibid.
—— in intermittentibus ſine cautione præſcriptum, ſequitur malorum copia. 173

L

LAc noxium eſt diarrheæ ex ventriculi cruditate. 225
—— peſſimum, laborantibus nervorum aut capitis affectionibus. ibid.
—— pectori familiare. ibid.
—— infimo ventri flatuoſum. ibid.
—— aſſumptum ſi aceſcat, quid agendum? ibid.
Lactis uſum quænam cautiones præcedere & ſequi debeant? ibid.
Lactis uſum plurima quandoque ſecuta ſunt mala. Hiſtoria. ibid.
Lapideam & marmoream duritiem corporibus, tria communicant. 506
Lapides non perpetuo nutriuntur. 521
—— creſcere quomodo intelligitur? 520
—— à Lapicædinis nondum exciſos nutriri ac vegetare, extra dubium eſt. 508
—— mediante ſale indureſcere, certum eſt. 507
—— aëris vi indureſcunt. 506
Lapidis indici vulgo (ſerpentini) virtutes. 630 & ſeq.
—— cujuſdam deſcriptio qui ſoli expoſitus, iridis colores refert. 501
Lapidum vegetationem demonſtrant lapicædinæ olim vacuæ, nunc ſolo æquatæ. 499
—— circa Romam vegetantium, variæ ſpecies recenſentur. 499 & 501
—— compoſitionem duo ingrediuntur. 505
—— non fit concretio, ubi calor regionis ſubterraneus nimium urens eſt. 506
—— in quatuor genera diviſio. 508
—— generatio quomodo abſolvatur? 516
—— materiam mollem eſſe primum, eorumque poros, in ſuis matricibus eſſe permeabiles; conſtat. 517 & 522
Lapis aquilinus, quid ſit? 502
Lateralis doloris à bile ventriculum obſidente, deſcriptio. 45
Lateri dolenti in pleuritide, cucurbitula ſcarificata multum ſæpè confert. 589
Lateris dolor ab ulcere in tibiis evaneſcente, lethalis. 191
—— dolores vage infeſtantes ſedat purgatio, non venæ ſectio. 42
—— dolores perpetuos de nocte urgentes, ſanat litus mercurii. 43
—— dolor evaneſcens ſemper tibi ſit ſuſpectus. 42
—— dolorem ſectâ venâ evaneſcentem, excipit peripneumonia ibid. non ſemper comitatur inflammatio. 41
—— dolor etiam mammas attingens, ſæpè ſæpiùs à cachochimiâ. 42
—— dolore uſui fomentorum non cedente à fotibus abſtinendum. 38
Laterum dolori obnoxiis, latus dolet præſente febre, quâ abſente abeſt & dolor. 42
—— dolores à fluxionibus, irritantur purgantibus medicamentis 43 à partibus infernis in meſenterio, ſolvutur ope purgan-

tium *ibid.* parit aquæ frigidæ potus cum cubitum diſceditur. *ibid.*
—— dolorem non ſolvit repetita venæ ſectio, cum corpora firma ſunt & ſolida. *ibid.*
—— doloribus etiam augentibus venæ ſectionem & quidem repetitam imperare, planè ſtultum eſt. *ibid.*
Latus cum doluerit, animadverte utrum febris eſſentialis ſit, necne? 42
Laxitas partium morbis innumeris viam ſternit. 362
—— in inflammatoriorum affectuum curatione, quâ ſit arte procuranda? 311
Lectio in eo ſita ut addiſcatur quid hic vel ille author ſenſerit, abit in pyrrhoniſmum. 22
—— Librorum multiplex parum affert utilitatis. 248
Lectioni indulgentibus præcepta perquàm utilia. 24 & 25
Lepræ ab humorum acrimoniâ ortæ, curatio. 592
Lethales morbi diebus paribus deſinunt. 7
Lethargi inſtantis certiſſima indicia. 102
—— inflammatoriis quibuſdam morbis ſupervenientis, explicatio mechanica. 313
Lethargici quibus pulſus ex parvo fit magnus ſenſimque creſcit; citò moriuntur. 111
—— ſi evaſerint, pectore ſuppurati fiunt. 374
Lethargicorum qui evaſerunt ſuppuratio, non multum tuta. 375
Lethargo, peripneumonia & vomica pulmonum ſolent ſuccedere. 371
Lethargum ſolvit phrænitis. 375
Lethargus ſi mutetur in phrænitidem, non omnino malum. 162
—— delirium &c. ſunt Cerebro, quod ſunt veſicæ, ſtranguria, & dyſuria. 318
—— in pulmoniam tranſit. 374
Liber omnium doctiſſimus, eſt æger ipſemet. 26
Libri medici interpretatio ab ipſa praxeos exercitatione petenda. 30
Librorum nimia lectio, errorum origo, niſi maximæ adhibeantur cautiones. 1
—— lectio præpoſtera tumultuaria & inconſiderata, mentem hebetat. 21
—— ingens eſt copia, obſervationum magna penuria. 26
—— ingentem copiam *Seneca* vituperat. *ibid.*
Liene ſcyrrho laborante, cur difficilè ſudor erumpat? 357
Lienes tumidi quos ſanguinis eruptio non ſanat, deſinunt in ulcera. 370
Lienis magni cum jecore Lympathia. 372
Lienteriæ, in aquam inter cutem fit tranſitus. 369
Lienteriam parit interdum pylori laxitas. 362
—— ructus acidus ſanat. 375
Lingua, ſanguinis ſtatum certius aliis ſignis indicat. 137
Linguæ ſaporem, ubi mutatum videris, futuram affectionem prognoſticato. 423
—— Paralyſeos, cum hemiplegia conjunctæ, curatio 214
—— ſapor, rectam vel pravam digeſtionem indicat. 393

Linguam ſemper inſpicito, ſi de Lymphæ & ſanguinis ſtatu, certior fieri velis. 425
—— in acutis ſi frigidam deprehenderis, mortem annunciato. 145
Linum & cannabis, licet ubique macerata, non eundem ubique edunt effectum. 598
Liquida laxare & eodem tempore ſolida irritare in apoplexiis, catharris &c. planè eſt inſulſum. 480
—— variè currere, pro vario qui viget in ſolidis ſtimulo, probatur hiſtoriâ. 329
—— in vaſis contenta centrum gravitatis habent. 408
Liquidi motu aliqua in parte intercepto, intercipitur vicini; ſoluto, ſolvitur. 351
Liquidorum ſecretionis, brevis ſed egregia notitia. 353
Liquorum variè conditorum frigiditas multis morbis viam parat. 424
—— cur varia obſervetur elevatio pro variâ aëris temperie? 446 *& ſeq.*
Literati cur ventriculi dolore primum divexentur? 149
Livores in acutis, pejores ſunt quàm nigredines. 373
Lochiis ſuppreſſis, cave ab aperientibus. 358
Lochiorum ſuppreſſioni diuretica & aperientia nullomodo prodeſſe poſſunt. 307
Lue venereâ laborantibus & valdè emaciatis, decretio & diæta præſtantiſſima atque utiliſſima. 99
—— laborantes ſi vulnerantur, difficulter ſanantur. 98
—— partium tonus debilitatur. 97
—— cum febre lenta divexatis, remedium optimum. 96
—— laborantibus, utrum lac dari poſſit necne, quæritur. *ibid.*
Luem veneream latentem denotat dolor fixus in medio pectoris, diu perſeverans. *ibid.*
—— ſuſpicari licet, ubi debitis remediis morbus non cedit. *ibid.*
—— debellantia remedia varianda, pro varietate complexionum. 99
—— ſuſpicari nihil vetat, ubi morbi ſunt pertinaces & anomali. 59
Lues venerea pluribus modis communicatur. 98
—— ſtruma & elephas, aliquid habent cognati. *ibid.*
—— lateris dolores aliquando parit. *ibid.*
—— variis in locis, pro varietate conditionum, ſedem figit. 97
—— ſub ſpecie aliorum morborum, ſemper reviviſcit. 95
Lui venereæ bardanæ radix. 98
Luis venereæ alexiterium, mercurius. *ibid.*
—— vitio ſi membrum fiat paralyticum, mercurium adhibe. 97
—— character ad 30. & plures annos, ſanguini inhæret. 619
Lumborum dolorifica mala, ſanguiflua. 93
—— anadrome facit hydropem, ut magni lienes. *ibid. &* 372
—— rheumatiſmo ſæviente, ſi dolor exteriora loca occupat, abſceſſum exterius expecta. 116
—— rheumaticos dolores demulcens remedium. *ibid.*
—— dolor rheumaticus in quo

differat

differat à nephritico? ibid.
—— pinguedinis cauſa. 95
—— mala dolorifica facilè tranſeunt in nephritica, & contra. *ibid.*
—— morbos mentitur meſenterium affectum. 94
—— dolor fit ut plurimum vitio meſenterii. *ibid.* cauſâ carens manifeſtâ, hæmorrhoïdum indicium. *ibid.*
—— doloris calculum mentientis cauſa & curatio. *ibid.*
—— dolores in acutis, terrifici. *ibid.*
—— doloribus facilè ſuccedunt hæmorrhoïdes. 93
—— dolores in iſchiadem non raro tranſeunt. *ibid.* hinc inde oberrantes cum & ſine febre in iſchium deſinunt *ibid.*
—— dolor ad caput non tranſiens, ſed viſcera aduncis velut unguibus circumplectens, icterum parit. *ibid.*
—— & lateris dolor unà ſuperveniens abſque cauſâ, icterum annunciat. *ibid.*
—— dolor cum comate anxio, peſtiferus *ibid.* ſine cauſâ manifeſta revertens, morbum gravem portendit. *ibid.*
—— diuturni dolores ad hypocondria prorepentes cum febre, ſi caput petierint, necant. *ibid.*
—— dolori ſuperveniens anadrome ad caput, mentem perturbat *ibid.*
—— dolore acerbiſſimo accitæ hæmorragiæ, largæ ſunt, *ibid.*
Lumbrici in Cavitatibus inteſtini Colon latitantes, difficile enecantur. 60
—— latentes in ſubitum vitæ diſcrimen ſæpè adducunt. 59
—— lati ſigna Pathognomonica. 697 *& ſeq.* origo ab ovo ſui generis 693.
Lumbricis valdè obnoxii, pituitoſi infantes. 59
Lumbricorum latentium in infantibus, indicia. *ibid.*
—— ovula à putreſcente ſucco non oriuntur. 693
Lumbricos enecans remedium. 59
—— ſpectantia aliquot experimenta. 60
—— in quovis infantum morbo ſuſpicari, experientiæ conſonum. 59
Lumbricum quidam ejecit, triginta pedes longum. 696
—— latum an ab utero adferant infantes, aut in illis poſtea generetur? 695 *&* 697
Lunæ Periodorum immutabilium ope, Periodi quoque regulares in diebus criticis obſervatæ, explicantur. 449
—— quàm gravis ſit influxus teſtatur hiſtoria & quidem notatu digniſſima. *ibid.*
Lunam, fluxûs & refluxûs maris eſſe cauſam, omnibus fere eſt in confeſſo. 448. 512 *& ſeq.*
Lympha acris, aut acida, aut copioſa, catharris viam ſternit. 330
—— Cur in mortuis copioſa appareat? *ibid.*
Lymphæ ſedes in membranis. *ibid.*
—— morbi male tractatæ brevi enecant. *ibid.*
—— ſtatus, à gengivis & dentibus deducitur. 426

Lympharum morbi quare curatu difficillimi? 97
Lymphaticæ febres male tractatæ, in hecticas, meſentericas &c. tranſeunt. 424
Lymphaticarum febrium ſymptomata, earumque curandarum ratio. *ibid.*
Lymphatici morbi brevi jugulant. 425
Lymphaticis in febribus Kina intempeſtivè data, lethalibus ſymptomatis dat originem. 306
Lypiria, ſuperveniente Cholerâ utrum ſolvi poſſit, dubitatur. 56
Lypiriæ ſanandæ ratio ex *Baglivo*. 57
—— focus in ventriculo; unde inquietudines. &c. 56
—— ineunti neque venæ ſectio, neque purgatio. *ibid.*
—— febris ſedes & ſigna. *ibid.*
Lypiriam ſolvit cholera. *ibid.*
—— cùm tractaveris, cautus eſto in Diaphoreticis & diureticis præſcribendis, *ibid.*

M.

Mali gravis ad grave malum acceſſio, lethalis. 375
Malignæ febres undenam oriantur? 484
Malignitatis commentitia vox, quantis erroribus in medendo viam aperuerit? 17
Malpighii hiſtoria, necnon illiùs ultimi morbi, & ſectionis ejus cadaveris Enarratio. 681 *& ſeq.*
Mammæ & uterus mutuo ſe afficiunt & in bonis & in malis. 374
Maniam inter & melancoliam magna eſt affinitas. 140
—— & dementiam curavit in aquam immerſio. 103 & 606
Manus ægrorum, quando elevatæ à medico ſtatim ſponte concidunt, malum in acutis. 77
—— tremulæ in febre malignâ, peſſimi ominis. 141
Manuſcriptorum ſeu Collectionum uſus, optimus. 25
Mare quatuor habet motus. 596
—— fluminibus, fontibus, lacubus originem, præſtare vero eſt ſimile. 513
—— admiranda in ſubterraneis parere phænomena, credibile eſt. 510
Marini Ghetaldi Raguſini Encomium. 15
Maris motus generalis, eſt ab oriente ad occidentem. 512
—— fluxus & refluxus quid ſit? 511
Marmorum color à quo pendeat? 506
Materiei peccantis converſiones diligenter obſervato. 371
Medendi vera diſciplina fructus parit uberrimos. 3
—— methodus quid ſit. 223
—— præſtantiſſima methodus ex *Hippocrate* deſumitur. 235
Medica ſecreta etiam mulierculis propalari, dolet *Baglivus*.
—— ars, ex obſervatione & ratiocinatione coaleſcit. 247
Medicamenta, eodem modo quo linguam, ſic & internas partes afficiunt. 350

Medicamentum acre quandoque facit morborum viciſſitudines. 375
Medici veteres laude ſane digni. 11
—— literatiſſimi, raro in curandis morbis fœliciſſimi. hiſtoria. 27
—— quale ſit officium in dirigendo ægroto paſſionibus animi laborante? 155
—— non eſt morbos omnes ſanare, ipſius autem eſt, morbos intercipere & obſcurare. 249
—— Cura omnis in eo ſit ut apparatum morborum inveſtiget. 382
—— intemperatè viventes, cur tamen ſani vivant? 475
—— cur morbis, præ cæteris vacui? 478
Medicina Temporis filia. 2
—— ſapientia dicenda eſt. 3
—— fundamentis certis multoque uſu confirmatis, innititur. 6
—— nec non cœteræ artes, barbarorum impetu conciderunt. 119
—— ſecunda quid complectatur? 165
Medicinæ quanta ſit vanitas, cum aſtrologiam & magiam, tanquam ducem ſequitur? 168
—— primæ vocabulis, quid intelligat *Baglivus?* 164
—— infirmitatem, in naturæ calumniam vertere, iniquum. 134
—— diſtinctio in ſpeculativam & practicam, Græcis incognita. 125
—— inventio Græcis accepta referenda eſt. 119
—— duo præcipui cardines, ratio & obſervatio. 5
—— genuina definitio. 3
Medicinam perfecit experientia, eamque ratio illuſtravit. 5
—— ſecundam perficiunt botanica, chimia, anatome &c. 15
—— à Græcis acceptam poſt Barbarorum clades, Arabes primì omnium, falſis interpretationibus corruperunt. 28 & 119
—— retardavit obſervationum & experientiarum penuria. 168
Medicis author delineat quid agendum, ad medicæ praxeos augmentum. 177
—— veteribus, novi medici perpetuo ſunt jungendi fœdere. 2
Medico calido, bilioſo, feroci ſpirituoſa & purgantia vehementia arrident. 9
—— morborum curationem aggredienti neceſſaria, recenſentur. 15
—— obſervanti, judicium acre omnino eſt neceſſarium. 174
—— fortaſſe ſatis eſſet, ſi in unius tantum morbi cognitione ſtudium & operam collocaret. 180
—— quid agendum cum ægros primùm adoritur. 196
—— ſatis eſt ut ſciat unde malum immediatè oritur, ejuſque ſymptomata alia ab aliis diſtinguat. 206
Medicorum ægrorumque fit impatientiâ, ut morbi ſæpè numero evadant incurabiles. 383
—— Italorum, Gallorum, Anglorum &c. elogium. 120
—— Recentiorum Theoria, Ga-

lenicorum Theoriâ multo certior. 123

Medicos veteres Philoſophis rectè conferes. 122 retardat novas fingendi voces effuſa libido. 2 primi omnium *Helmontius* & *Paracelſus* irriſere. 10 ridere virum non decet ſinceræ mentis. 11

—— inanibus, & curioſis rebus indulgentes morborum hiſtoriâ neglectâ objurgat *Baglivus*. 123

—— inter & Pharmacopolarum ſervile genus, diſcrimen. 218

Medicum non facit eruditionis pompa neque ſermonis fucus & elegantia. 484

—— quænam informare valeant optimum? 247

—— non decet ægrotum tanquam incurabilem deſerere. 134

—— facit non ars Philoſophiæ contentioſa, ſed aſſidua ægrorum obſervatio. 121

Medicus naturæ miniſter eſt, huic obtemperet, non imperet. 1

—— nil contemnat, nil negligat. 7

—— naturâ timidus, à remediis ſpirituoſis abhorret. 9

—— Xenodochia publica frequenter adeat. 16

—— ille eſt qui obſervat, non qui ſectas affectat condere. *ibid.*

—— apum exemplum ſequatur. 131

—— perplexus in ambiguis ſemper erit, niſi certas conſtanteſque regulas ſtabilierit. 135

—— quomodo ſe gerere debeat, in hiſtoriâ cujuſlibet regionis inſtituendâ. 162

—— ſcientiis à medicinâ prorſus alienis nunquam diſtrahatur. 252

—— ſi non proſit, ſaltem non noceat. 378

Mel Roſaceum egregium eſt ulceribus à veſicantibus. 658 *& ſeq.* omnibus ulceribus cujuſcumque ſint ſpeciei optimum. *ibid.*

Melancolia curationem admittit. 144

—— in epilepſiam mutatur, & contra. 369

Melancoliam inter & Maniam nihil ferme diſcriminis. 140

Melancolici, cum ſero lactis ſuccis herbarum &c. demulcendi. 494

Melancolicos doloribus hinc inde vagantibus divexatos, quomodo curare oporteat? 304

Membranarum origo, uſus, proprietates. 286

—— morbi magnâ ex parte periodici ſunt. 287

Memoriâ, non ratione utentium in legendo, quale ſit ingenium? 23

Memoriæ in ſenibus pereuntis, ratio mechanica. 44

Meninges ſenum, literatorum &c. duræ ſunt & ſiccæ, otioſorum contra, laxæ. 307

Meningum poteſtas in ſolida & fluida, demonſtratur eorum exemplo qui ſine cerebro vixerunt. 284

Meninx dura maximus eſt humani corporis elater. 287

Menſes ubi inſtant, vena brachii ſecetur, & fluent. 340

Menſium ſuppreſſioni, diuretica & aperientia acria, pernicioſa ſunt. 307 *&* 358

—— ſuppreſſiones curantur ut

plurimum balneationum ope & emollientium &c. 417
—— ſuppreſſionem non curant amara nec venæ ſectio, ſed emollientia &c. 486
Menſtruis in utero collectis febris ſuperveniens, nihil affert levaminis. 374
Mente ſi egeris ſupra vires corporis, animo tandem ægrotabis. 474
Mercurio uncti, febre per longum tempus non corripiuntur. 98
Mercurium ſine præparatione imperatum mala innumera ſequuntur. *ibid.*
Meſentericarum febrium ſigna & curatio, juxta *Baglivum*. 706 *& ſeq.* cauſa. 347 curandarum ratio. 388
Meſentericis febribus kina intempeſtive data, quantis malis præbeat originem? 306
—— febribus, teſtacea, anti-acida, oleoſa &c. noxia. 388
—— kina damnabilis. *ibid.*
—— camomilla præſtantiſſima. 389
Meſenterii abſceſſus per inteſtinorum viam ſanantur. 64
Metaſtaſeos nomine quid intelligendum? 375
Metaſtaſis quomodo fiat ex legibus mechanices? 343
—— humorum quæ liberam non habet excluſionem, morbum facit ubi ſubſiſtit. 372
—— à pulmonibus ad mammas, facilis eſt. 374
Methodicorum Secta, longè cæteris præſtantior. 197
Methodus incongrua medendi, plurima & quidem prava parit ſymptomata. 6
—— digeſtionis in colligendo, quid ſibi vendicet? 173
Mœror, diarrhæas incurabiles febres malignas &c. parit. 150
Morbi Chronici à mœrore &c, equitatione in aëre ruſticano ſanantur. 138
—— timor morbum ſæpiſſimè peperit. 148
—— remediis rite præſcriptis ſi non ceſſerint, occultas animi paſſiones licet ſuſpicari. 154
—— graviſſimi ab exiguâ cauſâ producti, abunde teſtantur morbos omnes non oriri alkali & acidi vitio. 220
—— aliquando ſanantur remediis omninò contrariis (ut putamus) 227
—— plerique à ſolidi potius quàm à fluidi vitio oriuntur. hiſtoria. 254
—— partium nervearum & membranoſarum, graves & periculoſi. 271
—— partium in ſubſtantia & compage ſimilium, ad invicem mutantur. 306
—— ſtatus mechanicè explicatus, in quo conſiſtat. 331
—— aliorum ſucceſſione orti, prioribus ſunt moleſtiores. 370
—— partium nobilium, vel celeritur redeuntes vel aliis ſupervenientes, plerùmque enecant. 375
—— incurabiles dicti vel cognitu difficiles, remediorum copiam reſpuunt. 378
—— quomodo oriantur? eorumque imminentium ſigna. 382

—— quomodo Chronici evadant? 403
—— ſi à ſanguine duxerint originem, urinæ à ſtatu naturali recedunt. 425
—— epidemici à terræ motu, iiſdem curantur remediis quibus peſtis ipſamet. 542
—— quo laborabat Cardinalis *Noriſius*, hiſtoria. 576 *& ſeq.*
Morbillis ſi diarrhæa ſuperveniat, non ſemper eſt cur timeas. 569
Morbis vel lethalibus vel chronicis obnoxii ſunt, quibus difficilis perſpiratio. 482
—— quam-plurimis dant originem tenſio nimia, nimia & laxitas in fibris. 409
—— longis & difficilibus, aëris mutatio. 386
—— Chronicis, equitatio quomodò prodeſſe poſſit? 138
—— divinum quid ineſſe, cum *Hippocrate* aſſerendum. 28
—— inflammatoriis cur citius pereant exercitata corpora, quàm otioſa? 311
—— ut & fructibus ſuæ ſunt leges, ſuus & ordo. 165
Morbo curationem admittenti pauca remedia, ſi nullam, nulla adhibenda. 250
—— cuique ſua periodus definita & conſtans. 6
Morborum enumeratio, quibus prodeſſe poſſunt veſicantia. 666
—— variæ mutationes pendent ex variis vaporum exhalationibus à terræ ſuperficie. 597
—— ſeries qui poſt Romanos Terræ motus regnavere. 568
—— difficillimorum naturam reſerat ſtaticês & ſolidorum atque fluidorum doctrina. 48
—— Curatio & ſanitatis conſervatio, per eaſdem regulas diriguntur. 475
—— cauſas tono & elateri ſolidorum vitiato tribuere nil vetat. 411
—— occaſiones inquirere oportunius eſt quàm cauſas primo-primas. 380
—— cauſæ primo-primæ, penè omnino nobis ignotæ ſunt. 379
—— quorum alter alteri ſuccedit converſio, ſolet eſſe mortifera. 372
—— qui tenet ſucceſſiones, is docti medici nomine inſigniendus. 371
—— curationem non abſolvunt dogmata vel excogitata vel è libris petita. 13
—— motus licet ſub-obſcuri diligenter obſervandi. 7
—— infelicem eventum, medicinæ nunquam, medicis non ſemper adſcribito. 5
—— imperfecta cognitio, ab effrænata ſpeculandi & diſputandi licentiâ. 2
—— de repente obortorum cauſa. 336
—— omnium ſedem in meningibus quærito. 287
—— quam-plurimorum qualis ſit cauſa genuina? 220
—— cauſas ab alkali aut acidi vertigine deducere, parum eſt tutum. 219 primo-primas cognoſcendi ratio ope ſtercorum. 210
—— hiſtoria prima, ſigna cujuſque morbi characteriſtica, medendi methodus cuilibet oppor-

tuna, adhuc deſiderantur. 201
——— curandorum caput, eſt eorumdem recta cognitio. 196
——— hiſtoriographus, in eorumdem ſymptomatis & phænomenis, totus debet inhærere. 179
——— hiſtoriæ vel minima quidem addere, aut detrahere, periculoſum. 172
——— hiſtoriam novis & elegantibus vocabulis exornare, neceſſe non eſt. *ibid.*
——— hiſtoriographo quænam ſint neceſſaria? 171
——— hiſtoria nuda ſit & exacta. 169
Morbos omnes à repletione deducere minus conſonum. 147
——— ab animi pathemate quomodo debellare oporteat? 149
——— diuturnos, patientia & animi tranquillitas ſæpè ſæpiùs curavere. 152
——— æquabilem in periodis ſervare conſtantiam, tertiana demonſtrat. 181
——— ab iiſdem cauſis ſemper eſſe productos arbitrari, errare eſt. 200
——— parit minimum quoddam, intelligentiam omnino fugiens. 252
——— à lympha prodeuntes, ſymptomata concomitantia. 425
——— à lympha ortos, urinæ ferè naturales comitantur. *ibid.*
——— æſtate debacchantes, fructuum eſui ſemper tribuere imperitum eſt. 475
——— cùm aggredieris curandos, rationem ſolidorum æquè ac liquidorum habeto. Hiſtoria. 591 *& ſeq.*
Morbus in fibrarum laxitate vel tenſione nimiâ conſiſtit. 415
Mors ab ariditate ſolidorum & rapiditate liquorum, venit. 478
Motûs leges juxta Baglivianum ſyſtema explanantur. 453
——— principium in medio muſculi incipit, & in tendines deſinit. 321
——— ſenſûſque ratio, à mutuâ cordis cum cerebro conſenſione pendet. 298
Motus à meningibus ad partes & à partibus ad meninges quomodo poſſit explicari? 285
Mulieres omnes menſium ſuppreſſione laborantes, eâdem curare methodo ſtultum eſt. 416
Mulierum quanta ſit malitia cum ſe tarantatas ſimulent? 617
Mulierum plures morbi ab utero inverſo pendent quomodo illud *Hippocratis* explicatur? 315
Mulierum laudes celebrantur. 411
Muſcularis motûs explanatio. 400
Muſculi quomodo moveantur ex *Stenone?* 401
——— productiones ſunt tendinum. 263
Muſculorum motui requiruntur determinata quantitas & velocitas ſanguinis. 408 inſervit ſanguinis ingens copia circa fibras exiſtentis. 403
——— vis & potentia in ipſis reſident muſculis. 401
——— fabricam tria ingrediuntur. 400
——— rubor à quo pendeat ex *Aqua-pendente?* 399
Muſculus fibrarum carnearum eſt faſciculus. *ibid.*

Muſica vim magnam obtinet in ſanandis ægris. 155
—— ſaltatio, navigatio, venatio &c. pleno ore laudantur, in curandis morbis. 390
—— & chorea modo tempeſtivè adhibeantur, paroxiſmum arcent tarantatis. 619
—— & ſaltatio, antidotum veneni Tarantulini. 622 & ſeq.
—— quomodo agat in Tarantatos? 639 & ſeq.
Muſices diſſonantia, Tarantatis maximè noxia. 622
—— effectus exponuntur. 638 & ſeq.

N

NAres rubras habentes lubrici ſunt corpore. 176
Narium pinnæ arcuatæ & velut elevatæ cum facie malâ, lethale quid portendunt. 146
—— rubores pulmonem aut jecur laborare, deſignant. 78 ſigna ſunt ventris facilè lubrici. ibid.
Natura morborum medicatrix. 220
—— ut in plantis ſemper immutabilis, ita & in morbis eâdem ſe ſemper gerit ratione. 183
—— longius latiùſque patet vanis hypotheſibus. 4
Naturæ legibus qui neſcit obtemperare, hominibus neſcit opitulari. ibid.
—— motus per obſervationem & rationem inveſtigandi. 9
—— nomine quid intelligendum? 166
Naturam in acutis & inflammatoriis obſervare, ſatis eſt. 251
—— multas habere vias quæ captum noſtrum fugiant, patet hiſtoriâ mulieris ſclopeto vulneratæ. 143
—— quieſcere melius eſt quàm aliquid fruſtra moliri. 68
Nephritici doloris in paroxiſmo, emollientia & anodyna. 117
Nephritico dolori quomodo occurrendum? 358
Nephriticum dolorem à dolore lumborum rheumatico diſtinguere, quomodo oporteat? 116
Nephritidi ſuccedit hemi-crania, quâ parte eſt calculus. 335
Nephritidis calculoſæ ſigna. 345
Nerveum fluidum, quomodo ad motum conferre intelligatur? 406
Nervorum affectibus pulvis cornachini. 114
—— morbis cum febre ad ardentem inclinante, peſſima ſunt veſicantia. 652
—— affectiones ab indebitâ liquidi ad ſolidum proportione ducunt originem. 305
Nervoſis morbis viola ſpecifica. 114
Nitrum aëris per pulmones filtratum fere eſt commentum. 459
Noriſii Cardinalis viri doctiſſimi, imago adumbrara. 574 & 576
Nutritio plantarum & Animalium, à nutritione lapidum diſcrepat. 520
Nutritionis vocabulo quid intelligi oporteat? ibid.

O

OBſervationes exemplo *Hippocratis* diligenter inſtituendæ.

dæ. 6
—— in praxi naturam vincunt. 122
—— colligi & diſponi quomodo oporteat ? 173
—— quatuor aut quinque rei alicujus veritati ſtabiliendæ, non ſufficiunt. 175
—— utiles circa lunæ periodos. 450
—— notatu dignæ circa ſtimulorum, veſicantium &c. applicationem. 663
Obſervationibus & quidem diuturnis, curandorum hominum ratio acquiritur. 1
—— fugantur ratiocinia. 5
—— repetitis & fideliter deſcriptis conflatur medicina prima. 14
Obſtructione viſcerum laborantes curari poſſunt, ſi non multum à ſtatu naturali facies receſſerit. 136
Oculi in acutis ſi robuſti non ſint, mors in propinquo. 77
—— audaces & fixi in acutis delirium indicant. *ibid.*
—— cum bene ſe habent, ita & hominis bene res eunt. *ibid.*
—— cerebri affectionem denotant. *ibid.*
Oculis lucem fugientibus aut involuntariè lacrymantibus in acutis, malum. *ibid.*
Oculorum ſi alba portio tantum apparuerit in acutis, lethale. *ibid.*
—— rubor in febre natus, diuturnam ventris moleſtiam deſignat. *ibid.*
—— ruborem quædam ſpectantia. *ibid.*
—— caligo in pectoris morbis acutis, lethalis. *ibid.*
—— morbi in morbos dentium commutantur. 375
Oculos in acutis & inflammatoriis mutatos ſi videas, time ſemper. 77
Oculus cujuſdam cum ruber erat, ab ulceroſâ excoriatione digitorum pedis liber erat. 330
Odor quem ſpirant ægri, diuturnitatem vel brevitatem morbi ſæpè portendit. 251
—— in ægris cadaveroſus mortem imminentem annunciat. *ibid.*
—— halitûs oris ægrotantium; indicationibus curativis deſumendis, inſervit. 423
Oedemati diuturno ex eryſipelate, fomentationes vulnerariæ. 313
Olei, ſeri lactis, atque oculorum cancrorum uſus, ſæpè ad morbos incurabiles diſponit. hiſtoria. 418
Oleoſa & diluentia ſtomacho inimica. 394
Omentum ſi exciderit, putrefiat neceſſe eſt. 369
Ophtalmia, ſi 7. aut 11. die à cranio contuſo ſupervenerit, lethalis. 347
Ophtalmiæ alvi fluxu ſanantur. 577
—— inveteratæ à lue vereneâ pendentis, curatio. 202
Ophtalmiam diuturnam in lienteriam, teneſmum &c. mutatam vidit *Hippocrates*. 371
—— ſiccam & ardentem topicis cohibere, peſſimum. 576
Os in corde cervi repertum, quid

ſit? 264
Oſcillatio idem ſonat quod irritatio. 356
Oſcillationem doloroſam à centro oſcillationis loci dolentis ad remotas partes communicari, conſtat. 335
Oſcillationi morboſæ, contraria oſcillatio procuranda à medico. 326
Oſcillationum celeritas in fibris quomodo arguatur? 335
Oſſa ex variis fibrarum ſtratis compoſita, quomodo marmoream duritiem acquirant? 263
—— mollia quandòque evadunt & flexibilia. *ibid.*
—— abſceſſu corripiuntur, & ſuppurantur. hiſtoriæ. 264
Oſſificationis in dextra auriculâ vel in dextro cordis ventriculo latentis, ſignum. 627

P

Palindrome quid ſonat? 373
Palpitationem cordis faciunt plura impedimenta. 215
Panaritium index eſt pruritûs cutis, & futuræ ſcabiei. 376
Paracelſi & *Helmontii* ſyſtema delineatum. 120
Paralyſeos corporis medietatem occupantis cauſa mechanica. 344
—— linguæ cum hemiplegiâ conjunctæ, curatio. 214
Paralyſi generali obnoxii, cur flatibus & inflationibus ventris divexantur? 112
Paralytico ipſimet brachio venam tundere forſan eſt oportunius. 681
Parotidem vix ortam, crudo etiam exiſtente morbo, candenti ferro urito. 69
Parotides ubi alvus non fluit, ſemper periculoſæ. *ibid.*
Parotidibus quid requiritur, ut ſint bonæ? *ibid.*
—— prodeſt gargariſmus ex vino malvatico. *ibid.*
Parotidum imminentium ſigna. *ibid.*
Parotis in ardenti ad ſuppurationem non veniens, lethalis. *ibid.*
—— ſuperveniens febri pericuoloſæ & mali moris, ſtatim uratur. 144
Partes quæ fiunt à fibra carneâ, & quæ ex membraneâ fiunt, enumerantur. 268 *& ſeq.*
Partui difficili epilepſia non raró ſupervenit. 336 prodeſt venæ ſectio. 340
Paſſio animi quamdiù durabit, tamdiu & morbus durabit. hiſtoria 149
Paſſiones animi agunt primò in ventriculum. *ibid.* agere in corpus, hiſtoriæ teſtantur. 148 maximæ morborum parti præbent originem.
Paſſionum animi vehementium effectus penè ſunt incredibiles. 347
Pectori quæ proſunt, proſunt etiam & renibus. 375
Pectoris morbis noxius uſus balſami ſulphuris. 657
—— dolor ab ulcere in tibiis evaneſcente, lethalis. 191
—— hydropis ſigna. 198
—— & pudendorum conſenſio. 7
—— morbis, fluxus alvi pernicioſus. 35 quænam proſint, quænam obſint remedia? 103

—— in morbis, ad vias urinæ ducendum. *ibid.*
—— gravibus morbis cauteria in tibiis. 105
—— morbis purgantia generaliter noxia. 178
—— in morbis, reſpiratio bona vel mala, vitæ vel mortis indicium. 34
—— morbis ſpaſmodicis & inflammatoriis veſicantia pernicioſa. 652 diuretica ſemper optima. 178. 343. 657
Pectus inter & Tibias conſenſus obſervatur. 7
Pedum calli, uſu calidorum, acrium & aromaticorum exacerbantur. 478
—— frigus colicam producit. 94
—— tumorum origo juxta mechanices regulas. 309
Percuſſionum quales ſint vires? 584
Peripneumoniam, in febrem ardentem mutari nunquam videbis. 369
Peripneumonicos, ſi tuſſis, febris, &c. quinto die divexaverint, ſeptimo moriuntur. 137
Perſpirationem turbant animi motus. 474
Petechiæ, ineunte morbo apparentes, peſſimæ. 137
—— circa morbi ſtatum erumpentes, bonæ *ibid.*
Petechiis apparentibus, ab ipſiſmet clyſteribus abſtinendum. *ibid.*
—— ad cutim apparentibus, venæ ſectio in actu efflorecentiæ, pernicioſa. 328
—— accedens ſanguinis hæmorragia, nunquam fuit ſalutaris. 141
Phlebotomia pluribus in caſibus locum habet. 19
—— depurationi materiæ peccantis peragendæ, inſervit. 20
—— inconſideratè inſtituta, quandoque diſponit ad coagulationes. *ibid.*
—— chronicis noxia. 39
—— intermittentibus pernicioſa. *ibid.*
—— non raró pleuritidem acceſſit. 42
—— morbis ſolidorum ab acrimoniâ fluidorum ortis egregia. 358
Phlebotomiam pleuriticis ne imperato, niſi prius alvi fluxum ſedaveris. 37
—— ineuntibus quibuſdam morbis omiſſam, quot mala ſequantur? 659
Phræniticis veſicantia in aëre Romano, pernicioſa. 102
—— mulieribus non æquè nocent ac viris, in aëre Romano veſicantia. *ibid.*
Phrænitide in lethargum mutatâ, malum. *ibid.*
Phrænitidem ſi convulſio ſequatur, lethalis. 114
Phrænitidi, blandiora acida, pulveres cinnabarini, emulſiones. 103
Phrænitis non benè mutatur in lethargum. 375
—— ſolvit lethargum. *ibid.*
—— pleuritidi ſuperveniens, cur pernicioſa? 372
—— in peripneumoniam mutatur. 369
Phtyſeos quæ nervoſa dicitur, origo & curatio. 361

Phtyſici morbiſque chronicis laborantes, in ejiciendis actu fœcibus, ferè ſemper moriuntur. 108

Phtyſicis undenam oriatur ſudor? 362

Phtyſico, diarrhæa mediante medicamento purgante ſuperveniens, lethalis eſt. 370

Phtyſi noxius eſt uſus balſami ſulphuris. 657

—— obnoxii qui literis dediti. 89

Phtyſim ab uno ut ajebant fonte ortam, unâ & eadem methodo aggrediebantur Galenici. 200

—— unius ſpeciei ab alia rite diſtinguere, maximi eſt momenti. 201

Phtyſis innumeras propemodum cauſas agnoſcit. *ibid.*

—— quomodo incipiat? 89

Phymatis interni purulenti, ſigna. 87

Pinguedinis qualis ſit uſus? 393

Plantas reſpirare, & omnia animalia naſci ab ovo, abunde probavit *Malpighius* 497

Pleurâ inflammatâ ſi dolor ſubito remiſerit, febriſque cum pulſu intermittenti augeatur, mortiferum. 136

Pleuræ inflammatæ & in apoſtema deſinentis ſignum certiſſimum. 36

—— dolorifica inflammatio quomodo ſolvi poſſit? 589

Pleuritici ſolo ſcreatu ſanantur. 36

Pleuriticis confert venæ ſectio, in locis perflatis ab aquilonibus. 44

—— ſputum ſuppreſſum ſi redierit ſitque flavo rubeſcens, fuge phlebotomiam. 36

—— difficulter ſcreantibus, veſicantia tibiis admovenda. 37 & 656

—— abſceſſus ad aures, boni 136

—— cur ſputa, urinæ, ſudores, parce fluant? 357

—— in interiora auris dolor, & exinde ſuppuratio, bonum. 7 & 34

—— fac ut fluant urinæ. *ibid.*

—— quibus dolor lateris ceſſat, febris verò perſeverat cum pulſu parvo &c. male res eunt. 35

Pleuritico dolori claviculam attingenti, venæ ſectio, 44 ſub ſepto tranſverſo & ad hypocondria, purgatio. *ibid.*

Pleuriticorum perniciosa diarrhæa, quomodo ſiſtatur? 36

—— pulſus depreſſus obſervatur ex parte lateris affecti. 335

Pleuriticos lædit venæ ſectio, in locis quæ obverſantur auſtris. 44

—— enecant potus frigidi. 178

Pleuritide qui frequenter laboraverit, phtyſicus morietur. 326

Pleuritidem inter & dolorem lateris maximum eſt diſcrimen. 41

—— mentiuntur dolores pectoris & lateris. *ibid.*

—— exquiſitam incipientem, comitantur ſputa pauca, pulſus durus ac frequens. 37

—— malignam ſi vis curare, venæ ſectionem omittito. 178

Pleuritides ut plurimum oriuntur à lymphâ. 46

—— pertinaciſſimas ſolvunt, venæ ſectio, & decocta pectoralia. 178

Pleuritidi ſpuriæ venæ ſectio non prodeſt. 38

—— curandæ, oleum ſeminum lini egregium eſt remedium. *ibid.*

—— ſpuriæ quæ conveniunt remedia, ea & veræ proſunt, ſed

circa morbi ſtatum. 39
—— ſupernas partes dorſumque attingenti, phlebotomia. 40
—— coſtas mendoſas parteſque inferiores occupanti, purgatio. *ibid.*
—— ſpuriæ, venæ ſectio quomodo evadat utilis? 43 pharmacia proſunt. *ibid.*
—— à fluxione acri à capite, phlebotomiam nunquam imperato. 44
—— ſiccæ prodeſt phlebotomia. *ibid.* origo, ſigna & curatio. 45
—— verè inflammatoriæ ſtatim ſanguinis miſſio. 46 purgantia pernicioſa. 656. 178
—— ab humorum acrimonia, quinam ſunt obnoxii? 47
—— ineunti purgantia, ſputum ſupprimunt. 36
—— ab humorum apparatu, purgatio etiam in principio juvat. 708
—— pulmonia ſuperveniens, cur mala? 372
—— fluxus alvi peſſimus. 178
—— à coagulatione vel epidemicæ, Camphora. &c. 35
Pleuritidis veræ proprium eſt incipere à rigore. 38
—— ſpuriæ ſeu nothæ curandæ ratio. 39 & 47
—— coctio in quo ſita ſit? 43
—— ab acrimoniâ & humorum fuſione, curatio. 47
—— initio, à fortibus diaphoreticis caveto; delirium enim producunt. 36
—— lethalis ſignum. 37
—— mox ſanandæ, indicium. *ibid.*
—— curatio in eo eſt ut partis inflammatæ & fluidorum laxitas procuretur. 493
—— mortem ſecum afferentis, ſigna. 144
—— dies critici. 67
—— vel recrudeſcentis, vel mox ſuppurantis, ſignum. 34
—— latentis & indolentis manifeſtandæ ratio. 35
Pleuritidum & dolorum lateris major pars purgationem poſtulat. 41
—— à fluxione acri à capite productarum, deſcriptio. 44
—— tres ſpecies rariſſimas deſcribit *Hippocrates.* 45
Pleuritis ſpuria ea dicitur quæ à rigore non incipit. 38
—— verè inflammatoria purgationem in principio reſpuit. 39 & 708
—— quæ & ipſa eryſipelatodes, omnium exitioſiſſima. 43
—— ut bene ſolvatur, quænam requiruntur? 36
—— non bene commutatur in pulmoniam. 375
—— ſanat pulmoniam. *ibid.*
—— in febrem ardentem mutatur. 369
—— tenuiſſimam diætam poſtulat. 144
—— recidivam patiens ferè ſemper lethalis. 36
Podagra in aſthma plurimis migravit. 376
—— in hydropem multis conceſſit. *ibid.*
—— ferè ſemper incipit à pedis pollice. 117

—— non occidit, ſed fluxus materiæ podagricæ prohibitus, enecat. 192
—— non invadit ante uſum veneris. 193
Podagrâ raro corripiuntur qui pane hordeaceo veſcuntur. 192
—— raro laborant fœminæ, pueri & eunuchi. 186
Podagra, ſi à pedibus ad cubitos, manus & genua irrepſerit, erratum fuiſſe in medendo, argumentum eſt. 188
—— particulares habet paroxiſmos. 187
—— ſenes non ita graviter affligit, quàm juvenes. 186
—— interdum juvenes crapulæ deditos exercet. *ibid.*
—— ſenes præ cæteris invadit. *ibid.*
Podagræ fons & origo. 115
—— in dyſenteriam fit tranſitus. 369
—— rariſſimè obnoxii qui ſæpè calcant uvas. 193
—— in ipſiſmet doloribus, abſtinendum ab anodino emollientibus. 192
—— derepente evaneſcenti, rhabarbarum. 190
—— jam adultæ, loco doloris, alia ſuperveniunt mala. 189
—— paroxiſmi particulares 24 horarum ſpatio concluduntur. *ibid.*
—— regulariter & irregulariter procedentis periodus. 188 & 189
—— in digitos & genua ſævientis, delineatio. 188
—— proceſſus regularis quandoque pervertitur. *ibid.*
Podagram arcent ſumpta remedia circa æquinoctia & ſolſtitia. 194
—— ſequuntur hæmorrhoïdes, laſſitudines membrorum. &c. 189
—— efficiens materies aliquando ad interiora viſcera remigrat. *ibid.*
Podagricæ invaſionis tempora. 186
Podagrici paroxiſmi ſigna. 193
—— dolores vel Stoicorum patientiam ſuperant. 189
—— paroxiſmi inſtantis & deſinentis, deſcriptio abſolutiſſima. 186 imminentis ſigna generalia. *ibid.*
Podagricis cautiones obſervandæ ante remediorum uſum. 116
—— maximè confert melo-peponum comeſtio. *ibid.*
—— uſus Thé & Caffé utiliſſimus. 117
—— clyſterum & purgantium uſus, optimus eſt. hiſtoria. *ibid.*
—— loquela altâ voce facta, & cantus, quomodo proſint? 637
—— vigiliæ noxiæ. 194
—— quibuſdam profuere fonticuli. *ibid.*
—— unicum remedium eſt diæta rerum ſex non naturalium. *ibid.*
—— calculus, iſchuria, dyſuria &c. ad malorum cumulum accedunt. 190
Podagricorum urina, qualis ſit? 287
—— exercitatio in quo verſetur? 117
Podagricum cui ventriculus debilis eſt non curabis, niſi ſtoma-

cho proſpexeris. 194
Polypi ſigna cum ab organicâ cauſâ pendet, aut à materiâ fluida. 216
—— in dextrâ auriculâ vel in dextro cordis ventriculo latentis, ſignum. 627
Practices ſcientiam ex *Hippocrate*, *Dureto* &c. haurito. 487
Praxeos prima fundamenta in indicationibus verſantur. 218
—— perfecta notitia artis medicæ caput. 2
—— medicæ cognitioni quid inſerviunt, vel Rethorica, vel Dialectica? 13
—— uſus & exercitatio, curationi morborum magis confert quàm Theoria. 127
Praxim medicam theoriæ regulis accommodare, recentiorum eſt error. 124
Praxis à quadam mixtione rationis & experientiæ, aſſurgit. 133
—— in medicina quid ſibi vendicet? 124
—— medica in obſervando, theoria, in ſecando, valet. 122
—— Bagliviana circa febres acutas & inflammatorias. 49 & 225
—— Romanorum Medicorum in curanda pleuritide. 34
—— per praxim ipſam promovenda. 221
Prognoſticum in affectionibus ex frigore pedum ortis, inſtituendum. 346
Pueri & pituitoſi quare ad ſomnum proclives? 443
Puerperarum morbi, vel à frigore vel ab animi paſſionibus, vel à victu copioſo & frigido. 146
Puerperis fugienda purgantia. *ibid.*
—— febre continuâ correptis dyſpnæa ſuperveniens, mali eſt ominis. 140
Pulmone inflammato, ſi ſanguini extracto cruſta alba non appareat, à venæ ſectione abſtinendum. 37
Pulmones ab apparatu ſummo viſciditatum liberans fœliciſſimum remedium. 106
Pulmonia ab angina, intra ſeptimum diem vel enecat vel ſuppuratur. 375
—— in lethargum mutatur & contra. 374
—— lethargica quomodo tractanda? 91
Pulmonibus humores impactos & deſperatæ viſciditatis, ſolvit julepus tabaci. 105
Pulmonicis accedens coryza periculoſiſſima. 371
Pulmonicorum morbus ſæpè conſiſtit in minimo. 91
Pulmoniæ lethargicæ fons & cauſa. *ibid.*
—— dies critici. 67
—— exquiſitæ ſignum characteriſticum. 44
Pulmonis tuberculo laborantes derepente moriuntur. 198
—— morborum difficillima curatio necnon & prognoſis. 251
Pulmonum morbos cognoſcere, de iis præſagire, eoſque curare difficillimum. 34
—— tuberculi latentes quomodo manifeſtentur? 35
Pulmonum in morbis ſi cruſta alba in ſuperficie ſanguinis ex-

tracti non appareat, malum. 37
—— tuberculum vel incipiens vel jam factum, plurima indicia manifeſtant. 198
—— inflammationibus, phlebotomia. 39
—— morborum curatio. *ibid.*
—— morbi in ſoporoſos deſinunt affectus. 91
—— eryſipelatis ſigna genuina. 92
—— morbis exitioſis, ſi lethargum & oculorum caliginem circa finem videris, mors in propinquo. 142
—— morbi ad crura facilè tranſeunt. 372
—— & plevræ dolorificam criſpaturam ſolvendi ratio. 589
Pulſatio in cephalalgiis, ab arteriis non oritur. 287
Pulſum in acutis ſi tetigeris, ægerque manum quaſi tremulam retrahat, peſſimum. 73
—— habent exiguum qui ſtomacho ſunt debiles. *ibid.*
—— cùm exploraveris, obſerva an manus ægrotantis ſit tremula, ſi talis erit, non evadet. 146
Pulſus eſt mutabilis in ſtomachi affectionibus. 74
—— in pueris vermibus laborantibus, varius animadvertitur. *ibid.*
—— in ſenibus varius ſemper eſt. 73
—— exiguus in ſtatu ſano, potior eſt quàm magnus & vehemens. *ibid.*
—— intermittens in una pulſatione, mortem citam in acutis annunciat. *ibid.* & 146
—— parvus & frequens in acutis, mortiferus. 73
—— mollis, pulmonum morbos, exceptâ pleuritide, comitatur. 144
—— durus indivulſus comes veræ & exquiſitæ pleuritidis. *ibid.*
—— celer, debilis, vacillans in febribus, lethalis: ut ut bona ſint alia ſymptomata. 139
—— in febribus robuſtus & æqualis, bene ſperare ſemper jubet. *ibid.*
—— inæqualis, morbis pulmonum familiaris eſt. 104
—— in pleuritide durus, parvus, creberrimus, lethalis. 36
—— in pleuriticis jam jam morituris cur bonus appareat? 34
—— intermittens in pleuritide, à venæ ſectione non te deterreat. *ibid.*
—— pleuriticorum depreſſus obſervatur ex parte lateris affecti. 335
—— in acutis cur parvus appareat? 300
—— pleuriticorum ſæpiſſimè deprehenditur exiguus, in brachio è latere partis affectæ poſito. 278
—— parvitas, in doloribus capitis aliiſque doloribus vehementiſſimis non te terreat. *ibid.*
—— ſerrinus ac durus, vitium in partibus membranoſis ſemper indicat. 278
—— durities, veræ pleuritidis ſignum infallibile. 33
Purgans medicamentum febris ardentis initio præſcribere, rude & ignarum. hiſtoria. 226

—— ineunti cuilibet morbo propinare, Arabum eſt commentum. 13
—— maturiùs datum niſi materia turgeat, planè noxium. *ibid.*
—— ineunte acuto propinatum, quot ſequuntur mala? 136
Purgantia intermittentibus ineuntibus propinata, febrem exaſperant. 219
—— dolores periodice exacerbatos mirum in modum mitigant. 217
—— morbis ineuntibus imperare an ſit oportunum, quæritur. 233
Purgantia in principio, ne quidem in caſu cruditatum in primis viis, proſunt. *ibid.*
—— pectoris morbis, generaliter noxia. 7
—— in pleuritide inflammatoriâ, peſſima. 178
—— alioſque ſtimulos imperare vaſis prius non depletis, peſſime agere eſt. 659
Purgantium abuſu, hydrops ſiccus abit in deterius. 306
Purgatio ut plurimum oportunior quàm phlebotomia. 42
Purgationes leves, tranſpirationem in valetudinariis hyeme cohibitam, ſupplent. 482
Pus per urinas & ſeceſſum effluens in morbis, eſt ſuccus nutritius puris formam referens. 63
—— ab hepate vomicoſo in crura tranſmiſſum, crurum dolores parit intolerabiles. 88
Puteorum ſalſugo, circuitum aquarum maris abunde comprobat. 515 *& ſeq.*
—— qualis poſſit eſſe origo? 514
Pythagoreorum diæta in quo conſiſtat? 290

Q

QUartana mutatur in Rheumatiſmum, ſcabiem & ulcera. 374 & 375
—— ſolvit epilepſiam. 371
Quartanæ ſcabies ſuperveniens, bonum. 215
Quartanæ, neque morbi qui per alvi egeſtionem ſanantur, ſolvuntur hæmorragiâ 86
Quartanas, ut plurimùm ex abſceſſu aliorum morborum oriri videas. 371

R

RAtionales medici quid ſenſerint? 167
Rationalis ſectæ in empiricam odium, medicinam potiſſimùm retardavit. 167
Rationalium primus parens *Galenus.* 125
Rationem ab experientia ſejungere inſulſum. 4
Rationi nimium, experientiæ nihil tribuere, erroneum. 5
Rationis nomine quid ſibi vult *Baglivus?* 4
Rhabarbarum cito præſcribito cui podagra derepente evanuit. 190
—— bilis vicem gerit, cum illa deficit. 430
Raucedine pertinaci laborantes hectici moriuntur anno vix elapſo. 142

Raucedini ſyrupus de eryſimo egregium eſt remedium. 115
Raucitas cum tuſſi prava eſt metaſtaſis. 373
Remedia contra terræ motum, (ſi qua tamen ſint) 557
—— ex mineralibus petita non modo non tuta, ſed & venefica. 543
—— inutilia ſunt ubi animus animi morbo reſiſtere non aſſuevit. 380
—— quomodo agant detegere, difficillimum. 230
—— omnia quaſi graduatim & velut in orbem repetere, ſtultum omnino. 228
—— non ſemper accuſanda, ſed quandòque medicus culpandus. 226
Remediorum uſus plures occidit quàm vis & impetus morbi. 67
—— à pharmacopolis adinventorum quanta ſit vanitas? 151
—— ope ſanantur ægri. 224
—— indulgere farragini ut nullum ſit (ut ajunt) intentatum, prorſus ſtupidum eſt. 228
—— formulæ variandæ pro varietate temperamentorum &c. *ibid.*
—— abſtinentiâ ægros ſæpiſſimè ſanari, probat experientia. 230
—— genera *Hippocrati* familiaria recenſentur. 253
—— vis & poteſtas in quo reſideant? 480
—— copia plures enecat quàm ſanat. 139
Remedium idem morbo cuique debellando par eſſe, autumare ridiculum. 12
Renibus quæ proſunt quoque & pectori. 375
Renis abſceſſus, datis de ſe ſignis ferro aperiatur. 95
Renum doloris plurimæ ſunt cauſæ. 116
Rerum ſex non naturalium uſus debitus à *Senecâ* & quidem eleganter celebratur. 391
—— ſex non naturalium legitimus uſus, plures curat morbos quàm pharmacopolarum remedia. 363
Reſpiratio in acutis bona, bonum. 89
—— parva & frequens in acutis, ſignum certum internæ inflammationis. 90
—— in acutis magna & rara, delirii aut convulſionis indicium. *ibid.*
—— parva & rara in acutis, mortem præ ſe fert. *ibid.*
Reſpirationis motum mechanicum, cur hactenus medici explicare non potuerunt? 442
—— aliquot effectus ſecundarii enumerantur. *ibid.*
—— actio in ſimplici aëris mechaniſmo, poſita eſt. 451 *& ſeq.*
—— mechanicæ actio, dilucidè exponitur. 454 *& ſeq.*
—— læſio undenam oriatur? 454
—— in eo eſt munus ut ſanguinem languidum & circulationi ineptum, urgeat & propellat. 456 *& ſeq.*
—— alterum munus, in quo ſitum ſit? 458
Rheumatiſmi inflammatorii ſive dolorum univerſaliter vagantium curatio præſtantiſſima. 496

Rheumatiſmo ſupervenientes urinæ ſubjugales, optimæ. 140
Rheumatiſmus in paralyſes incurabiles deſinit. 494
Rigor triplex eſt. 80
—— à lumbis ſemper incipit. *ibid.*
—— aliundè quam à lumbis, abſceſſum latentem deſignat. *ibid.*
—— urinæ ſuppreſſionem antecedens, bonum; iidem ſuccedens, lethale. *ibid.*
—— in continuis benè tractatis apparere incipiens, bonum. 81
—— crebro incidens, febre etiamnum perſeverante, lethalis. *ibid.*
—— frequens in ſanis, ſignum cruditatis, &c. *ibid.* in febribus, ſuppurationis indicium. *ibid.* & multus ſudor, diuturnum morbum annunciant. *ibid.*
Rigorem ſymptomaticum multa ſequuntur accidentia. *ibid.*
Rigores frequentes in continuis, non ab abſceſſu, ſed à cachochimiâ. 80
Rigoris boni quænam ſunt conditiones? *ibid.*
—— peſſimi argumenta. *ibid.*
Romani, quibus morbis obnoxii? 138 476
Romanis quædam remedia familiaria recenſentur. 160
Romanorum vivendi genus parciſſimum. 158
—— morbos quomodo curare oporteat? 159
Rubor faciei quid deſignat? 79
Ructanti acidum vino interdicito. 137

S

SAl armoniacum kiræ adjunctum, febrifugum eſt & quidem expertum. 389
—— fixum unum eſſe ex principiis indurativis lapidum, multis confirmatur obſervationibus. 507
Salia diverſi gener's diverſis morbis originem præſtare, plura teſtantur experimenta. 421
Saliva, primarium eſt chilificationis menſtruum. 393
—— morboſis particulis imbuta, malorum penè innumerabilium eſt author. 423
Salivæ, præcipuæ dotes. 426
Salivam pro inutili habentes excremento, turpiter errant. *ibid.*
—— in ſe continere ſal nitroſalinum, plurimis confirmatur experimentis. 427
—— penè dixeris animam ſtomachi & digeſtionum. 478
Sanguinem ad omnes partes cordis ope poſſe impelli, quomodo intelligatur? 308
Sanguini extracto in acutis ſi apparuerit cruſta alba, bonum: malum, ſi rubicundus extrahatur. 141
—— requiritur determinatus motus ut rite fiant ſecretiones. 329
Sanguinis ſtillicidia in acutis peſſima, niſi copioſam die critico hæmorragiam indicent. 86
—— ſtillicidia morbis diuturnis ſupervenientia, lethalia. *ibid.*
—— ſtillæ quarto die peſſimæ, niſi quinto veniat hæmorragia.

ibid.
—— ſtillicidia undecimo die, difficilia. *ibid.*
—— ſtillicidium ſurditati & torpori ſuperveniens, aliquid mali præ ſe fert. *ibid.*
—— ſubſtillum laterali morbo laborantibus, grave malum. 87
—— ex hypocondriis & jecore provenientis, ſigna. *ibid.*
—— vomitui ex jecore, adſtringentia non proſunt. *ibid.*
—— ſputo ne ſtatim adſtringentia præſcribito. *ibid.*
—— ſputum temerè cohibitum, phtyſi viam aperit. *ibid.*
—— circulatio in ranâ, ope microſcopii detecta. 678 & 681
—— fluxus cohibendi methodus. 495. modo hypocondria mollia ſint, criticus eſt. *ibid.*
—— mictum criticum ſtringere, nefas. *ibid.*
—— mictus ab aliis morbis ſæpè ſæpius liberat. *ibid.*
—— inimica eſſe acida teſtatur experimentum. 465
—— prout erit velocitas vel tarditas, remedia quoque varia præſcribito. 352
—— è naribus mox erupturi, indicia plurima. 341
—— vomitui cur ſplenitici obnoxii? *ibid.*
—— mictus periodicus ac menſtruus incaute ſuppreſſus, fuit lethalis. 339
—— redundantis ſuppreſſionem inflammatio ſequitur. *ibid.*
—— nigri per ſeceſſum excretio quandòque ſanat meſentericos. 304
—— nigri fluxus aliquando profuit. 303
—— conſiſtentia patefacit quæ in eo ſuper-abundant principia. 211
—— ſtatum lingua præ cœteris ſub indicat. 210
—— conſtitutio deprehenditur ex uſu & abuſu rerum ſex non naturalium. 207
—— ſputum ab ulcere tibiarum ſanato. 192
—— ſputo diæta tenuiſſima. 144
—— circulationem Ceſalpinus primus omnium detexit. 127
—— circulationem à Ceſalpino detectam *Harvæus* complevit. 128
Sanguis niger & poroſus per ſputa rejectus, pulmonem ſphacælo laborare deſignat. 87
—— vomitu rejectus à mulieribus ſæpè venit à ſuppreſſione menſium. 87 non ſemper venit à pulmonibus. *ibid.*
—— veluti quadruplicem habet motum. 596
—— per alvum excernendus, ſi non evacuetur, mortem accerſit repentinam. 495
—— mediante bile, rubro colore tingitur. 434
—— ad inſtar ſcythalarum circa fibras movetur, iiſque ſuum impulſum communicat. 404 & *ſeq.*
—— ſolidi vicem gerit in motu muſculorum. 404
—— caſtè viventium, magnum robur acquirit. 385
—— peccans ſuperfluus non ſiſtendus, ſed ſinendus ut fluat. 339

—— nier fœtidus per alvum excreus, ſi dextrum hypocondrium ſit durum, lethale. 304
—— iiſdem legibus cruditatis, ebullitionis & depurationis ſubjicitur, quibus cœteri liquores. 231
—— in pleuritide miſſus, ſi præ craſſitie exire non queat, æger tuſſiat fortiter. 146
Sanitas in quo ſita ſit? 382
—— in debito fibrarum tenſionis & laxitatis gradu, conſiſtit. 415
—— ab æquilibrio inter cor impellens & fluidum impulſum, pendet. 297
Sanitatis ſtatus juxta rationes mechanicas explanatur. 331
—— conſervatio & morborum curatio per eaſdem regulas diriguntur. 475
Santorii ſtaticen ignoraverunt, qui licet ſobrii, derepente è medio tolluntur. *ibid.*
Scabiei quænam ſit cauſa primoprima? 215
Scabiem futuram & cûtis pruritum, panaritium portendit. 376
Scabies quartanam ſolvit. 215
—— retro-pulſa plurimorum morborum origo. *ibid.*
Scientiis adipiſcendi; obeſt præpoſtera præceptorum inſtitutio. 9
Scorbutici apparatûs ſigna genuina. 383
Scorbuticorum ſanguis evadit vappidus. 403
Scritæ ſententia de febrium origine. 128
Secretio liquidorum breviter, at nitidè explicatur. 353
Semi-tertiana febris quaſnam partes lædat præcipuè? 49
—— longus ſolet eſſe morbus. 55
—— præcipuè lædit ventriculum. *ibid.*
—— pereunt qui longis laborant morbis. *ibid.*
Semi-tertiana rara eſt extra Italiam. 56
Semi-tertianæ quinam ſunt obnoxii? 55
—— fons & origo. *ibid.*
—— typus, ſymptomata &c. 49 & 55
Semi-tertianam comitantia ſymptomata. 55
Semi-tertianarum acceſſiones, longæ. *ibid.*
Senecæ præcepta perquam utilia ad medelam animorum. 151
Senibus alvus adſtricta, bonum. 142
—— lateris dolores oborti, ut plurimum lethales. 178
—— quomodo fiant catharri, articulorum dolores &c.? 414
Senum memoria quomodo pereat? *ibid.*
Series rerum notabilium durantibus terræ motibus obſervatarum. 560
Signorum ſeries quæ terræ-motus futuros præſagiebant. 561 & 562
Signum præcipuum terræ-motus futuri, ab aquis puteorum mutatis deducitur. 545
Similitudines à chimiâ petitæ, pernicioſorum errorum anſam præbuere. 19
Similitudines ſeu analogiæ non ſunt rejiciendæ. 20

Similitudo verſari debet inter res ſub eodem genere poſitas. 18
Singultum non raro accerſit ſtibii diaphoretici nimius uſus. 251
Solida ad motum fluidorum conferre, hiſtoriâ probatur. 303
—— ad motiones in fluidis excitandas, fluida, ad nutritionem deſtinantur. 310
—— inter & fluida diſcrimen. 354
—— irritare & eodem tempore liquida laxare in apoplexiis, catharris, ſcyrrhis &c. inſanire eſt. 480
—— nimium relaxata & flaccida, morborum quoque anſam præbent. 360 *& ſeq.*
Solidi meningæi præter naturaliter oſcillantis; hiſtoria. 318
Solidorum morbi curatu difficiles 356
—— motus à fluidis impreſſus, in ingens augetur, & multiplicatur. 350
—— vim probant ſymptomata veneno aſſumpto ſupervenientia. 334
—— ſupra fluida reſiſtentiam teſtantur pulveris cornachini effectus. 333
—— vitio morbos quoſdam fieri, ipſemet *Hippocrates* detexiſſe videtur. 324
—— oſcillationis continuæ qualis ſit uſus? 323
—— elatere & oſcillatione continuâ poſitis, cætera evaneſcunt ſyſtemata. *ibid.*
—— ad contractionem niſus, à quo pendeat? *ibid.*
—— morbi à fluidis producti non ſanantur, niſi ſanato priùs fluido; & contra. 317
—— ſupra fluida poteſtas incredibilis, hiſtoriâ probatur. 313
—— reſiſtentia & vis ſupra fluida ab effectibus demonſtratur. 312
—— conſideratio quantum ſit in praxi neceſſaria, hiſtoriâ cujuſdam juvenis oſtenditur. *ibid.*
—— vis ſupra fluida, bajulorum & ruſticorum exemplo clarè deducitur. 310
—— membranoſorum reſiſtentia, longè ſuperat reſiſtentiam ſolidorum carnoſorum. 301
—— vis, liquidorum poteſtatem non excludit. 591
—— ſupra fluida poteſtatem teſtatur calculus in renibus latens. 585
—— vis in producendis morbis, fere eſt incredibilis. 584
—— variæ oſcillantium notitia, ad doctrinam ſtatices confert. 475
—— tonum amiſſum amara reſtituunt. 416
—— ſtatum ſi neglexeris, quantis erroribus viam aperies? *ibid.*
—— rationem habuit *Hippocrates* in curandis morbis. *ibid.*
—— tono & elateri vitiato morborum cauſas tribuere, rationi prorſus conſonum. 411
—— ſupra fluida, quanta ſit vis & poteſtas? 410 poteſtatem ſatis probant capitis vulnera. hiſtoria. 255
Solidum ubi ſuperat reſiſtentiam fluidi, remedia vehementia fugito. 306

currens alterationem, medicus omni arte detegat. 486
Somni cauſa non in cerebro tantum quantum in ſolidis & fluidis quærenda. 444
—— effectus cur potiſſimum in cerebro obſerventur? ibid.
Somnus nimius æquè noxius ac labor excedens. ibid.
—— juxta leges mechanices explicatur. 442 & ſeq.
Sopor ardentiſſimis febribus ſuperveniens, vel ſponte deſinit vel finiente paroxiſmo, vel emulſionibus ſolvitur. 652
Soporibus graviſſimis veſicantia ſupra totam capitis peripheriam. 664
Soporoſis morbis veſicantium uſus egregius. 652. utiliſſimus pulvis cornachini, modo ſopor non oriatur à capitis vulnere. 650
Soporoſorum affectuum indicia ab urinis decerpta. 140
Spirandi cur frequens neceſſitas in citato curſu? 459
Spleniticis cur ſanguinis vomitus familiaris? 341
Sputa ut bona ſint in pleuritide, ante quartum appareant. 36
Sputatores nimii ſtomacho ſunt debiles. 427
Sputorum in pleuriticis omni moda ſupreſſio; peſſima. 36
—— ſalſuginoſorum & tuſſis ceſſationem, exanthemata & mors excipiunt. 370
Statice ſanctoriana fugat commenta de alkali, de archæis &c. 479
Staticen corpus inter & mentem qui invenerit, rite mederi, rite & vivere noverit. 474
—— motionum animi ad ſtaticen motuum corporis accommodato. ibid.
Statices doctrinæ, figmenta vulgi delirantis tandem concedant neceſſe eſt. 481
—— doctrina & circulationis ſcientia, ſunt duo medicinæ poli. 476
—— doctrinæ necnon & medicinæ ſolidorum peritus, quàm bene medebitur! 483
Stenonis ſententia circa montium exiſtentiam. 531
Sternutamenta præire & ſubſequi in morbis pulmonum, malum. 7
Sternutatio pro regulis mechanices elucidatur. 337
Stibii diaphoretici uſus nimius ſingultum ſæpè excitat. 251
Stimulantia varios edunt effectus, prout fibræ tenſæ ſunt aut laxæ. 359
Stimulantium nomine quid intelligendum? 358
Stimulorum, alii ſimplices, alii cum fermento, quomodo utrique agant? 356 664 & ſeq.
Stiptici fiunt qui ſtudiis & curis domeſticis nimium indulgent. 108
Stomachi languoribus cum dyſenteria, medetur cinnamomi maſticatio. ibid.
—— languor pallorem in vultu inducens, quâ curetur arte? 362
—— doloribus, irritis aliis remediis, emeticum quandoque profuit. 360
—— affectionibus demulcendis, non nulla & quidem expertiſſi-
—— oſcillans inter & liquidum

ma remedia proponuntur. 140
Stomacho nocent oleoſa & diluentia. 394
—— ſunt debiles qui ſordidos habent dentes atque viſcidos. 476
—— debiles plurimis vexantur malis. 473
—— debilibus, ſomnus & quidem longus concedendus. 476 plurimum confert uſus Thè, Caffè, Cocolatæ. 64 & 477
Stranguria iis accidit quibus rectè valentibus, hyeme frigus eſt circa lumbos. 93
Stranguriæ ileus ſuperveniens, ſeptimo die occidit niſi febris urinas moveat. 373
Sudare æſtate & auram captare frigidam, peſtis eſt; hinc febres, catharri, eryſipelata. &c. 481
Sudatiuncula initio febrium, diuturnitatem illarum indicat. 68
Sudor multus inter dormiendum ſine ullâ cauſa, corpus copioſiore uti alimento, indicat. 176
—— multus parcè viventi inter dormiendum obortus, corpus vacuandum ſignificat. *ibid.*
—— nocturnus & copioſus, repletionis indicium. 68
Sudores boni, qui morbo progrediente fiunt. 67
—— ſymptomatici quinam ſint? *ibid.*
—— frigidi in acutis, internas viſcerum inflammationes indicant. *ibid.*
—— erumpentes pleno corpore, faciunt ad caput metaſtaſim. 68
—— frigidi cum acutâ febre, lethales. *ibid.* cum febre mitiori, diuturnitatis argumenta. *ibid.*
Sudori valdè neceſſario nullâque arte erumpenti; venæ ſectio. 214
Sudoris eliciendi ratio. 346
Suffuſioni, & fluxionibus ad oculos irruentibus veſicantia optima. 658
Super-purgationi periculoſæ, medetur theriaca. 108 & 146
Surditas & dolor iſchiadicus mutantur ad invicem. 372
—— in acutis poſt ſeptimum; optima. 70
—— & critica & ſymptomatica eſſe ſolet. *ibid.*
—— alvum ſiſtit. *ibid.*
Surditatem ſolvit ſanguis è naribus. *ibid.* ſolvit alvi profluvium. *ibid.*
—— nimiam in acutis ſequitur quædam ſtoliditas. *ibid.*
Sydenhamii laudes celebrantur. 659 & *ſeq.*
Sydenhamius, febrium medicus, & jure, appellatur. 129
Sylvii & *Bontekoei* ſententia, circa febrem. 128
Sympathica mala, priora non exolvunt. 371
Symptomata funeſta quæ morbo ſuccedunt, non morbo, ſed medico ut plurimum tribuenda. 168
Symptomaticum quid ſonat? 144
Synochum ſimplicem dicito eam febrem, in quâ pruritus eſt narium & lenis mador cutis. 141
Syſtema baglivianum circa muſculorum & fibrarum motum. 402
Syſtema ut certum evadat, experientiæ

rientiæ viribus debet accommodari. 127
Syſtolis & diaſtolis ineſt motus ſubobſcurus in partibus carneis & membraneis. 407

T

Tabes dorſalis à nimio coïtu. 95
Tabidis dolor lateris vehemens derepente obortus; lethalis. 199
—— lateris dolor ſuperveniens, unde oriatur? *ibid.*
Tarantati, plurimis malis obnoxii ſi Chorea tempeſtivè non inſtituatur. 623
—— pro variâ tarantulæ ſpecie, variis ſonorum generibus, delectantur, & excitantur. 624
Tarantatis, muſices diſſonantia gravia infert ſymptomata. 622
—— cor & ventriculus præcipuè afficiuntur. 616
Tarantatorum dicta & facta ſub ipſo chorearum tempore. 624
—— ſymptomata penè incredibilia. 615
—— aliquot hiſtoriæ quibus probatur Tarantatos, non niſi ope muſices ſanari. 631
Tarantula, de genere araneorum, animalculum eſt veneniferum. 605
—— eſt de genere araneorum octonoculorum. *ibid.*
—— venenifera non eſt niſi æſtivo tempore. 612
Tarantulâ utrum demorſæ fuerint mulieres nec ne, dignoſcendi ratio. 625
—— demorſorum variæ narrantur hiſtoriæ. 627. *& ſeq.*
Tarantulæ venenum ſemel impreſſum, nunquam deletur. 605
—— inter ſe hoſtiles. 607
—— captandæ ratio. 608
—— anatome & deſcriptio. 608 *& ſeq.*
—— ovum & generatio exponuntur. 610. 611
—— morſum conſequentia ſymptomata deſcribuntur. 614 *& ſeq.* quomodo curare oporteat? 620 *& ſeq.*
—— prout variæ ſunt, varia quoque producunt ſymptomata. 615
—— venenum ſingulis annis infallibiliter recrudeſcit. 619
Tarantulam in exteras regiones tranſlatam non eſſe veneni feram, probatur hiſtoriâ. 632
—— venenum mitius eſt quàm venenum viperarum. 636 humores ad coagulum diſponit. 620
Tarantularum veneni vis, à quo pendeat? 623 *& 635*
Tarantulini veneni effectus præcipui ſunt denſatio, coagulatio, & ſpirituum oppreſſio. 635 *& ſeq.* ſedem in liquido nervorum figi, credibile eſt. 616
Temperamenti mutatio ſingulis ſeptem annis manifeſtatur. 411
Temperamentorum vis & debilitas à duræ matris elatere ſolido, vel debili, oritur. 282
Temperamentum cuilibet noſtrum innatum, in errores ſæpiſſimè compellit. 9
Temperaturæ diſtinctio in calidam, frigidam, ſiccam &c. planè obſolevit. 207

Tendines ſunt oſſium productiones. 263
Teneſmi in dyſenteriam fit mutatio. 369
Tenesmo therebintina prodeſt. 108
Terra omni ſale ſpoliata, nunquam indureſcit. 507
Terræ-motûs Neapolitani hiſtoria, ad *Hottonem* Medicum Leidenſem. 567 *& ſeq.*
——— imminentis ſigna in aquis manifeſtantur. 541
——— futuri alia ſigna. 543
——— Romani, prænuncii quidam & effectus. 539 *& ſeq.* Hiſtoria elegantiſſimè narratur. 534 *& ſeq.*
Terræ-motum innumera ſequuntur incommoda. 537 *& ſeq.*
Terræ-motibus ſuccedunt peſtilentiæ & morbi epidemici. 530 varii effectus in Globo Terraquæo gignuntur. 531
Terræ-motuum diverſæ ſpecies recenſentur. 530 quos à Chriſtonato Roma perpeſſa eſt enumeratio. 541 *& ſeq.*
Terroris panici qui Romanorum invaſit animos, elegans deſcriptio. 544 *& ſeq.*
Tertiana exquiſita ſibi permiſſa quatuordecim dierum ſpatio deſinit. 183
——— ſolvit catharrum. 371
Tertianæ duplicis ſolis deobſtruentibus, & quidem ſimpliciſſimis curatæ, hiſtoria. 229
Tertianarum curandarum ratio. 182
Tertianas malè tractatas ultra diem 14. progredi, nil mirum. 183
——— febrifugorum uſu quaſi jugulatas, malorum ſequitur ſeges. *ibid.*
Teſtium tumorem tuſſis diuturna ſolvit. 114
Teſtudinem, ſine aëre, per viginti & plures dies vixiſſe conſtat. 460
Teſtudinis anatome. *ibid.*
Thales autumavit aquam eſſe rerum omnium principium. 516
Thé capitis morbos ſublevat. 76
Thè & Cocolata ſtomacho minus proſunt quàm Caffé. *ibid.*
Theoria recentiorum utpote legibus mechanices fundata, Galenicorum theoriâ certior. 133
Theoriæ doctrinam in *Sanctorio* & *Harvæo* quærito. 487
——— in medicina, quodnam ſit munus? 124
Theoriam, nondum verò perfectam praxeos notitiam peperit experimentalis Philoſophia. 2
Theriacam *Galenus* primus omnium Romæ confecit. 49
Timor & motus agunt in fluida & ſolida corporis noſtri. 150
Tonus partis quid ſonat? 409
Tranſpiratio inſenſibilis, excrementum eſt tertiæ coctionis. 479
——— libera, ſalubritatem, difficilis, ad morbos proclivitatem parit. 487
Tranſpirationem impediunt frigus & alia bene multa. 485
——— in valetudinariis hyeme cohibitam, purgationes leves ſupplent. 482
Tremorem producit aquæ vitæ uſus de quo hiſtoria. 96
Tryteophiæ febres, graves & periculoſæ. 54 cur ſic appellatæ. 2

ibid. diuturnæ ſunt. ibid.
Tryteophiæ febris curatio. ibid.
Tryteophiis abſceſſus iſchiadici ſolent ſupervenire. 371
Tuberculorum pulmonis in apoeſt ma tranſeuntium, indicium. 36
Tumores, bifariam produci credendum eſt. 421
Tumori ante vel poſt podagram ſupervenienti adhibere remedia, periculoſum. 192
Tumorum partibus ſupervenientium, cauſa mechanica. 356
—— frigidorum & indolentium cauſa atque curatio. 420
Tuſſes ſiccas accerſit conſtitutio temporis aquilonia. 115
—— ubi primum invaſerint, plurimo potu pulmo humectetur. 44
—— vehementiſſimas mitigat ſpiritus cornu cervi. 115
—— catharrales demulcens remedium. ibid.
—— moleſtæ, in morbos ſcroti & viarum urinæ deſinunt. 343
Tuſſi cum ſputo craſſo & copioſo, veſicatorium utiliſſimum. 660 & ſeq.
—— convulſivæ infantum, decoctio ex muſco arboreo. 115
—— ſtomachali purgantia concedi poſſunt. ibid.
—— pectorali ex aëris inclementia, nocent purgantia. ibid.
—— pectorali medicamenta vulgaria compoſitis ſane potiora. ibid.
—— ſiccæ ex humorum tenuitate, lac cum jure carnium, optimum. 114 remedium expertiſſimum. 115
Tuſſim aliis morbis ſupervenientem non curabis, niſi priorem morbum debellaveris. 114
—— diuturnam teſtium tumor ſolvit. 7 & 114
Tuſſis æſtate vexantis cauſa proxima. 475
—— ex indignatione, & abuſus tuſſiendi, phtyſim facilè accerſit. 153
—— violenta, multa ſecum affert mala. 114 & ſeq.
—— pertinax cum febre, in tabem migrat. 114
—— infantum, fere ſemper à ſtomacho. ibid.
—— ſicca quomodo ſolvatur? 7
Tympanitidem à puncturâ vulneris, vidit Williſius. 341
—— parit icterus, & quidem frequentiſſimè. 375
—— non rarò annunciat dolor torminoſus circa umbilicum. 576
—— excipit aſcites. 577
—— facilè parit uſus calidorum & exſiccantium. ibid.
Tympanitidis ſigna diagnoſtica. 576
Tympanitis non à flatibus ſed ab intento & exſiccato ſolido. 578
Typhode in morbo fuge purgantia. 58
Typhodem ſi aggredieris, cautus ſis in prognoſticando. ibid.
Typhodi clyſteres proſunt & fomenta. ibid.
—— omnia ex nitro, præſtantiſſima. ibid.
—— conjuncta accidentia. 57
Typhos ſanguinis miſſionem repetitam exigit. 58
—— valdè accedit ad ſcorbutum.

57
—— febris non curatur niſi lactis uſu continuato. *ibid.*

U

ULcera tibiarum intempeſtivè curata, in pectoris morbos deſinunt. 7
—— imprudenter clauſa mille mala pariunt. 339
—— veſicantibus excitata, nonnunquam in gangrænam deſinunt. 651
Ulcera & vulnera, in quibuſdam anni conſtitutionibus, gangrænâ facilè corripiuntur. *ibid.*
Ulceri pedum & tibiarum ſanato ſuccedit ſanguinis ſputum. 192
Ulceribus à veſicantibus & quaſi gangrænam minantibus, mel roſaceum. 657
—— omnibus ad corruptionem vergentibus, mel roſaceum. *ibid.*
—— veſicantium difficulter cicatrizantibus, pulvis thuris in alkool &c. *ibid.*
Ulcerum ſolidorum incipientium uſtio candenti ferramento, mala intulit graviſſima. 620
Ulceris, lati, doloroſi, inflammato ii, & nigrâ cruſtâ obducti, curatio. 658
Ulcerum cum ſuſpicione malignitatis curandorum, præclara methodus. 621
Ulcus ſanatum, pleuritidem lethiferam ſæpè acceſſivit. 192
Urbium & Oppidorum terræmotibus dirutorum, enumeratio. 550 *&* 559
Urina quonam ſale præcipuè luxuriatur? 210
—— ſubjugalis, mala in acutis. 140
—— in cujus fundo plurimus apparet humor, apta eſt calculo generando. 117
—— copioſa hepatitidi ſuperveniens, bonum. 89
—— ſæpiſſimè eſt alba in viſcerum inflammatione. 72
Urinâ in acutis poſt rigorem ſuppreſſâ, lethale. *ibid.* ante rigorem ſuppreſſâ; bonum. *ibid.*
Urinæ à ſtatu naturali recedere obſervantur cùm morbus oritur à ſanguine. 425
—— fere naturales ſunt in morbis quorum ſedes eſt in lympha. *ibid.*
—— nigræ, fœtidæ, ac pene ſanguineæ, aliquando criticæ. 304
—— coloris aquei, convulſionem ſemper præcedunt. 212
—— ſuppreſſionem mortiferam, ſymptomata comitantia. 210
—— podagricorum, quales ſint? 187
—— lateritium colorem referentes, intermittentium ſignum ſunt diagnoſticum. 182
—— ſi omnino ſupprimantur in calculoſis & nephriticis, quid agendum? 116
—— ardore ſenes divexantur, qui juvenes, gonorrhæâ laboraverunt. 95
—— ſuppreſſioni ſuccedens rigor, pravum. 86
—— ſuppreſſis in acutis poſt frigus, peſtifera. 72
—— variæ in acutis, diuturnum fore morbum teſtantur. *ibid.*

—— in acutis derepente coctæ, malum aliquod annunciant. *ibid.*
—— tenues purgationem non admittunt. *ibid.* diuturnæ & in magno humorum apparatu, abſceſſum ad inferiora, denotant. *ibid.*
—— turbidæ jumentorum ſimiles, capitis mala ſemper minantur. *ibid.*
—— cum extiterint rubræ, kinam præſcribere periculoſiſſimum. 71
—— rubedine ſaturatæ, quid annuncient? *ibid.*
—— nimium rubræ, vel acutiei, vel longitudinis indicia. *ibid.*
Urinam ſuppreſſam ex obſtructione in primis viis, non educunt diuretica. 72
Vrinarum incontinentia, nervinorum & antiparalyticorum ope, curatur. 362
—— ope, hiſteria imminens poteſt annunciari. 212
—— color bonus cum citâ coctione, bonum. 72
Urinas in chronicis quomodo movere conveniat? 481 movere velle diureticis violentis, peſſimè agere eſt. 480
—— in acutis vel intermittentibus ſi rubras videris, coctionem expectato. 71
Urinis turbidis, ſi ſopor & capitis gravitas cum pulſu parvo acceſſerit, lethargum annunciato. 72
—— vigiliæ, ſitis, dolor capitis, ſi conjungantur, delirium prædicito. *ibid.*
—— etiam rubris apparentibus, venæ ſectio quandoque neceſſaria. 71
—— nimium rubris exiſtentibus cautus eſto in venæ ſectione imperandâ. *ibid.* alexipharmaca fuge & diaphoretica. *ibid.*
Uteri cancro divexatis genæ perpetuo roſeæ ſunt. 136
—— doloribus dilaniatæ, & tamen curatæ virginis, hiſtoria. 325
Uterus & mammæ mutuo ſe afficiunt, & in bonis, & in malis. 374

V

VApores à lino & cannabe exhalantes cùm aquâ macerantur, peſtiferi. 597 *& ſeq.*
Vaporum nomen quid ſonat? 336
Varices doloribus articulorum ſupervenientes, citam liberationem ſperare jubent. 193
Varix quid ſit? 144
Variolæ poſt inſultum epilepticum infanti ſupervenientes, boni ſunt moris. 62
—— imperitè tractatæ, in graviſſima mala degenerant. *ibid.*
Variolarum imminentium in pueris, ſignum. 61 *&* 113
—— curatio juxta methodum *Baglivianam.* 61
—— copioſarum & periculoſarum, ſignum certum. *ibid.*
—— foveas delens remedium. 62
Variolas ubi exſiccaverit alvus nimium ſoluta, diarrhæam colliquativam prædicito. 328
Variolis ineuntibus purgantia fugito & diaphoretica. 60
—— erumpentibus, naturæ ejuſque motibus parendum. 61
—— diaphoretica poſt quartum. *ib.*
—— laborantes ſi multum ſpuerint, effugiunt. 62

——— imperitè tractati adultiores, moriuntur phrænitici. *ibid.*
——— laborantes ubi benè reſpiraverint, ſemper benè ſperandum. 90
——— accedens ſpirandi difficultas, ſemper mala. 328 & 569
Varioloſi pueri hiſtoria qui ſpirandi difficultate laborans, tamen fuit curatus. 569
Varioloſorum difficilis reſpiratio pulmonum inflammationem annunciat. 90
——— ſanguis cum ruit ad caput, hypocondriaque ſunt tenſa, quid agendum? 61
Varioloſos diarrhæa ſanat ut plurimum, pueros præſertim. 90
Venæ ſectionis commoda. 214
——— ſectio plurimorum morborum curationem præcedat. *ibid.*
Veneni corrodentis effectus, coagulatio eſt in fluidis, in ſolidis, eroſio. 633
Venenorum natura in quo conſiſtat? 634
——— vis, in ſpiritibus & humoribus, ad extremum exaltationis gradum perductio, ſita eſt. *ibid.*
——— horrendis ſymptomatibus, quomodo occurritur? 334
Venenum caninum ad triginta quandòque annos, maſſæ ſanguineæ inhæſit. 618 & *ſeq.*
Venerem exercentibus, ſanguis vappidus atque debilis evadit. 385
——— potenter exercent, qui forti præditi ſunt imaginatione. 95
——— potenter ſtimulat lac humanum. 96
Venereum acidum, ſæpè intactâ maſſâ ſanguineâ lympham inquinat, unde curatio difficilior. *ibid.*
Veneris impotentia à quo ut plurimum pendeat? 95
——— impotentiam parit abuſus vini & liquorum. 96
——— impotentiæ cauſa altera. 95
Ventre crudeliter dolente cur urinæ ſupprimantur? 357
Ventri ab uſu adſtringentium inflato, quomodo medendum? 109
Ventriculi morbis omnibus utiliſſimum oleum menthæ. 140
Ventriculo ſunt debili qui nimium ſpuunt. 427
Ventris torminoſa deſinunt in dolorifica articulorum. 478
——— dolor torminoſus circa umbilicum, tympanitidis prænuncius. 576
——— intumeſcentiam mentitur flatulentia hypocondriorum. 63
——— intumeſcentia in acutis, cum aliis pravis ſignis, lethalis. 62
Venus immoderata corpus enervat, moderata, exhilarat. 99
Veritatis amor fecit, ut *Baglivus*, opus ſuum in lucem ederet. 4
——— inquiſitionem retardant falſa animis imbuta præjudicia. 23
Vermem vivum viginti pedes longum, puer duorum annorum excrevit. 698
Vermes aliquando teſtantur ſtillæ ſanguinis in continuis erumpentes. 60
Vermibus cur infantes obnoxii? 435
Vermium hiſtoriæ quædã. 698 & *ſeq.*
——— ubi minima ſuſpicio, remedia ſine morâ imperato. 60
——— latentium ſignum. *ibid.*
Vertiginem explicare ope vaporum aſcendentium, ridiculum eſt. 345
Vertigini pulvis de Guttetâ 113

Vertiginis curationem reddit impoſſibilem, uſus volatilium & cephalicorum. 257
Veſicâ inflammatâ, ſi dolor repente remiſerit, febris vero augeatur, lethale. 136
Veſicæ calculum mentitur ſcyrrhus veſicæ. 144
—— fibrarum laxitas in pueris, veſicæ calculum producit. 363
Veſicæ & alvi mutua eſt commutatio. 478
Veſicam duram eſſe & dolorificam in acutis, peſſimum. 72
Veſicantia delirium ſæpè augent & exacerbant. 313
—— capite vulneratis, lethargi avertendi cauſa, noxia. 255
—— viris cur obſint magis quàm mulieribus? 256
—— peſſima iis qui capite graviter vulnerati fuerunt. 652
—— adhibita cuidam torminibus ſpaſmodicis infimi ventris laboranti, mortem intulere. *ibid.*
—— ne præſcribito ubi ſuſpicio convulſionum eſt, aut jam factæ ſunt. *ibid.*
—— cum cautione præſcribito in ſanguinis coagulationibus. *ibid.*
—— imprudenter applicata, gangrænam, mictus ſanguineos, ardores urinæ &c. accerſunt. 653
—— cautè uſurpanda in corporibus macilentis & gracilibus. *ibid.*
—— hominibus temperamenti aduſti & bilioſi omnino ſunt noxia. 654
—— bilioſis cum imperaveris, diluentium uſum copioſum, ſimul præſcribito. *ibid.*
—— in conſtitutione acri ſanguinis & colliquativa, obſunt. 655
—— in diatheſi ſanguinis craſſa & viſcidâ, proſunt. *ibid.*
—— febribus cum exiliſſimo pulſu extremitatibus frigidis, anxietate &c. egregiæ ſunt virtutis. *ibid.*
—— tibiis admota in pleuritide, ſummopere utilia. 656
—— oculorum & faciei morbis, præ cæteris remediis, egregia. 658
—— delirantibus mulieribus proſunt non item hominibus. 657
—— nunquam imperato, niſi prius vaſa ſanguinis miſſione depleantur. 659 *& ſeq.*
Veſicantibus admotis, alvi fluxus ſiſtitur & pulſus antea elatus, obſcuratur. 654
—— orta ulcera non raro in gangrænam abeunt. 651
—— orta ulcera facilè corrumpuntur in lue venereâ laborantibus. 652
—— excitata ulcera, facilè gangræneſcunt in hydropicis atromelancolicis. 651
Veſicantium incommoda tribus proponuntur hiſtoriis. 649 *& ſeq.*
—— applicationi accedit ferè ſemper, ſitis & linguæ ariditas. 651
—— uſus magnas exigit cautiones. 651. Arabibus omnino debetur. 655
—— commoda in pleuritide. 656 in iis pleuriticis non obſervantur, qui ineunte pleuritide fuerunt purgati. *ibid.*
—— ulceribus difficulter cicatrizantibus, pulvis thuris in alkool. 658
—— natura, ex mechanicâ ſti-

mulorum doctrinâ demonſtratur. 661 & 663
—— præcipuus effectus. 664
Veſicatorium mirum in modum confert tuſſi, cum ſputo craſſo & copioſo. 660 & 661
Vinum quandoque vermium eſt antidotum. 699
Viperæ aliquid ineſſe veneni, alii dicunt, alii negant. 613
Virgines, poſt quinquageſimum annum, hæmorrhoïdibus loco menſtruorum, ſubjacent. 338
Vita, qua poſſit arte in longum ſalubriter protrahi & produci? 381
Viri laus præſtantiſſima. 412
Vivendi rationem cum ſtatice ſanctorii ſi rectè accommodaveris, raro ægrotabis. 479
Vomicam ſanant abſceſſus ad aures & pedes. 88 & 145
Vomicæ in pectore latentis, indicia, licet rariſſima. 144
—— pulmonis nulla propemodum ſunt ſigna. 88
Vomitoria ſeptentrionalibus bene cedunt, non ita, Romæ. 49
Vomitui mero ſingultus, mortiferus. 80
Vomitus niger lethalis. *ibid.*
—— bilioſus dyſentericis, ineunte morbo, peſſimus. 108
Vomitûs bilioſi in intermittentibus, cauſa genuina. 344
Vomitus diarrhæam ſiſtit. 371
—— bilioſus dyſenteriæ ineunti accedens, eſt ejus amplificatio. 373
—— ſi tranſpirationem cohibeat, quanto magis & oſcillatio inflammatoria viſcerum? 485
Vulneris ad pulmonem uſque penetrantis, curatio. 229

FINIS.